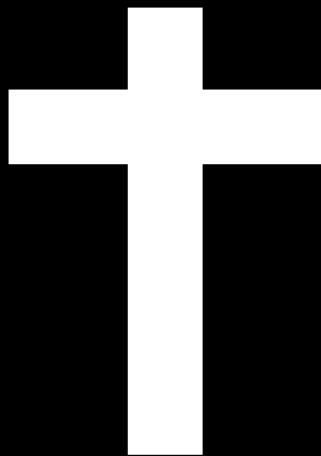

Se-nānā Diosē nanā
sā' me rá catūū
nimán ní' a

New Testament in Triqui, Copala (MX:trc:Triqui, Copala)

Se-nānā Diosē nanā sā' me rá catūū nimán ní' a New Testament in Triqui, Copala (MX:trc:Triqui, Copala)

copyright © 1987 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Triqui, Copala

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Triqui, Copala [trc], Mexico

Copyright Information

© 1987, Wycliffe Bible Translators, Inc.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Triqui, Copala

© 1987, Wycliffe Bible Translators, Inc.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 29 Jan 2022

3a8f2838-fe9f-5490-8d78-a7bbfdab871

Contents

San Mateo	1
San Marcos	56
San Lucas	89
San Juan	145
Hechos	185
Romanos	234
I Corintios	256
II Corintios	278
Gálatas	291
Efesios	300
Filipenses	308
Colosenses	313
1 Tesalonicenses	318
2 Tesalonicenses	323
1 Timoteo	326
2 Timoteo	332
Tito	336
Filemón	339
Hebreos	341
Santiago	357
1 Pedro	362
2 Pedro	368
1 Juan	372
2 Juan	377
3 Juan	378
Judas	379
Apocalipsis	381

Nihánj me se-nana Jesucristó nana sa' cachrón síi cu'naj Mateo rihaan yanj a

Nana nihánj taj xna'anj che'é niij xii Jesucristó niij síi mán gaa naá a

¹ Yanj nihánj me taj xna'anj che'é niij xii Jesucristó a. Vee xii Jesucristó me síi cu'naj David síi cane gaa naá, ne xii David me síi cu'naj Abraham síi cane gaa naá adonj.

² Dan me se síi cu'naj Abraham me rej síi cu'naj Isaac, ne Isaac me rej síi cu'naj Jacob, ne Jacob me rej niij tinuj síi cu'naj Judá, ³ ne Judá me rej síi cu'naj Fares ga síi cu'naj Zara, ne chana cu'naj Tamar me nii roj so' a. Ne Fares me rej síi cu'naj Esrom, ne Esrom me rej síi cu'naj Aram, ⁴ ne Aram me rej síi cu'naj Aminadab, ne Aminadab me rej síi cu'naj Naasón, ne Naasón me rej síi cu'naj Salmón, ⁵ ne Salmón me rej síi cu'naj Booz, ne nii Booz me chana cu'naj Rahab a. Ne Booz me rej síi cu'naj Obed, ne nii Obed me chana cu'naj Rut a. Ne Obed me rej síi cu'naj Isaí, ⁶ ne Isaí me rej síi cu'naj David, ne síi cu'naj David ro', me síi nicaj suun rey uun chij rihaan niij yuvij israelítá gaa cane so' adonj.

Ne David me rej síi cu'naj Salomón, ne nii Salomón me nica síi cu'naj Urías a. ⁷ Ne Salomón me rej síi cu'naj Roboam, ne Roboam me rej síi cu'naj Abías, ne Abías me rej síi cu'naj Asa a. ⁸ Ne Asa me rej síi cu'naj Josafat, ne Josafat me rej síi cu'naj Joram, ne Joram me rej síi cu'naj Uzías a. ⁹ Ne Uzías me rej síi cu'naj Jotam, ne Jotam me rej síi cu'naj Acaz, ne Acaz me rej síi cu'naj Ezequías a. ¹⁰ Ne Ezequías me rej síi cu'naj Manasés, ne Manasés me rej síi cu'naj Amón, ne Amón me rej síi cu'naj Josías a. ¹¹ Ne Josías me rej niij tinuj síi cu'naj Jeconías, ne cayaán niij so' yo' qui'yaj canaán niij síi mán Babilonia rihaan niij yuvij israelítá, ne ca'anj nicaj niij so' man niij yuvij israelítá chiháán niij so' guun niij yuvij israelítá mozó rihaan niij so' adonj.

¹² Guun naá doj, ne guun Jeconías rej síi cu'naj Salatiel, ne Salatiel me rej síi cu'naj Zorobabel, ¹³ ne Zorobabel me rej síi cu'naj Abiud, ne Abiud me rej síi cu'naj Eliaquim, ne Eliaquim me rej síi cu'naj Azor, ¹⁴ ne Azor me rej síi cu'naj Sadoc, ne Sadoc me rej síi cu'naj Aquim, ne Aquim me rej síi cu'naj Eliud, ¹⁵ ne Eliud me rej síi cu'naj Eleazar, ne Eleazar me rej síi cu'naj Matán, ne Matán me rej síi cu'naj Jacob, ¹⁶ ne Jacob me rej síi cu'naj José, ne José me síi xcaj man chana cu'naj Mariá, ne no' me nii síi cu'naj

Jesús, ne síi ca'néé Diose tinanii man yuvij man rihaan chumij nihánj rihaan sayuun me Jesús adonj.

¹⁷ Dan me se asij síi cu'naj Abraham ndaa síi cu'naj David síi xca'anj xii síi cu'naj Jesucristó a. Ne asij síi cu'naj David ndaa ca'anj nicaj niij síi man Babilonia man niij yuvij israelítá chiháán niij so' síj yo'ó xca'anj xii síi cu'naj Jesucristó a. Ne asij ca'anj nicaj niij síi mán Babilonia man niij yuvij israelítá chiháán niij so' ndaa ca'ngaa síi cu'naj Jesucristó, ne síj yo'ó xca'anj niij xii Jesucristó uún adonj.

Nana nihánj taj xna'anj daj guun gaa ca'ngaa Jesucristó rihaan chumij nihánj a

¹⁸ Ne nihánj me se vaa guun asij rque gaa ataa ca'ngaa Jesucristó a. Dan me se nii Jesucristó me chanq cu'naj Mariá a. Gaa asino yaan guun ya rá no' ga síi cu'naj José se vaa xcaj tuví' roj so' a. Tzaj ne ataa cunuú rcua'aqan roj so' a. Tzaj ne xcaj no' cuentá se vaa aj nari'no' ne'ej qui'yaj Nimán Diose a. ¹⁹ Dan me se síi cu'naj José me síi xcaj man chanq cu'naj Mariá, ne xcaj so' cuentá se vaa aj nuú rque no' ne'ej a. Che'é dan nuchruj rqa so', ne guun rá so' se vaa tanáj yuve so' man no' adonj. Dan me se sij vaa nicaj nimán me so', ne guun rá so' cataj xna'anj so' rihaan niij síi nicaj suun, tzaj ne guun vij rá so', ne ne ca'vej rá so' cutq so' cacun' xráa chanq cu'naj Mariá rihaan niij síi nicaj suun a. ²⁰ Dan me se nuchruj rqa so' daj qui'yaj so', gaa ne rej niij ca'mii nej rihaan so' a. Dan me se cotoj so', ne naqui'ya rihaan so' se vaa ca'na' yo'ó se-mozó síi 'nij ra'a man ní', ne cataj se-mozó síi 'nij ra'a man ní' rihaan so' a:

—Cunó so' ca'mii 'unj, José. 'O se ta'nij si'nó síi cu'naj David síi cane gaa naá mé so' adonj. Se cuchu'ví' so' xcaj so' man chanq cu'naj Mariá ma'. Ne tumé no' cacun' ma'. Maan se nayón ne'ej rque no' qui'yaj Nimán Diose adonj. ²¹ Dan me se cuchruj no' ne'ej sno'o cunii, ne asa' cuchruj no' ne'ej, ne Jesús tucu'náj so' man ne'ej yo' á. Danj tucu'náj soj man so', che'é se guun so' síi tinanii man niij tuví' so' rihaan chrej chi'íi uun chij nimán niij so' adonj. —Danj ca'mii se-mozo síi 'nij ra'a man ní' rihaan síi cu'naj José a.

²² Nu' nihánj me se vaa qui'yaj síi 'nij ra'a man ní' a. Qui'yaj guee so' nu' nana cataj xna'anj so' gaa naá rihaan 'o síi nata' se-nana Diose rihaan yuvij, ne nihánj me nana ca'mii so' rihaan síi nata' se-nana Diose yo' a: ²³ "Quene'én soj se vaa quinari' 'o chana yaan ne'ej, ne cuchruj no' ne'ej sno'o cunii, ne Emanuel cu'naj ne'ej adonj". Danj ca'mii síi 'nij ra'a man ní' gaa naá rihaan síi nata' se-nana Diose, ne nana

"Emanuel" taj se vaa cane ma'an Diose ga ní' adonj.

²⁴ Veé dan, né quinanuú rá síí cu'naj José, ne qui'yaj so' nu' ndaa vaa cataj xna'anj se-mozó síí 'njj ra'a man ní' rihaan so', ne xcaj so' man chanq cu'naj Mariá a. ²⁵ Tzaj ne ne cotoj so' ga no' ndaa se quisij cuchrui no' ne'ej sno' cunii a. Né tucu'náj José Jesús man ne'ej adonj.

2

Nanq nihánj taj xna'anj che'é níj síí tucu'yón ndo'o che'é yati' a

¹ Dan me se ca'ngaa Jesucristó chuman' Belén chuman' náj estadó Judea, ne síí cu'naj Herodes me síí nicaj suun rey uun chij rihaan chuman' rej ca'ngaa Jesucristó a. Quisij ca'ngaa Jesucristó, gaa né ca'na' níj síí tucu'yón ndo'o che'é yati' chuman' cu'naj Jerusalén, ne níj síí cavig rej síj güii me níj so' a. ² Né xná'anj níj so' man níj síí man Jerusalén, cataj níj so':

—Ne'ej guun síí nicaj suun rey guun chij rihaan níj yuvij israelitá ro', me rej ca'ngaa so' ga. Quene'en níj yati' taj xna'anj yo' se vaa ca'ngaa so' nanj á. Cavig yati' yo' xta' rej síj güii, né che'é dan ca'na' níj quina'vij níj rihaan so' adonj —taj níj síí tucu'yón ndo'o che'é yati' a.

³ Gaa né cuchi' nanq rihaan síí nicaj suun rey cu'naj Herodes se vaa xná'anj ndo'o níj síí tucu'yón ndo'o che'é yati' me rej ca'ngaa ne'ej yo', gaa né cuchu'vi' ndo'o so' se vaa cachij ne'ej yo', né ca'née ne'ej yo' se-suun so' ra'a so' vaa güii, rá so' a. Né cuchu'vi' ndo'o níj síí man chuman' Jerusalén se vaa caxrij yuvaa Herodes man ma'an níj so' a. ⁴ Veé dan, né cunuw chre' taran' níj xrej atá suun nocoo doj cunuw chre' níj síí naquij'ay cuu se-tucuanj Moisés rihaan níj yuvij cunuw chre' rihaan so', qui'yaj so', né xná'anj Herodes man níj so' me rej ca'ngaa síí ca'nej Diose tjananii man yuvij man rihaan chumij rihaan sayuun a. ⁵ Gaa né cataj níj so' rihaan Herodes a:

—Ca'ngaa so' chuman' Belén chuman' náj estadó Judea a —taj níj so' rihaan síí nicaj suun rey cu'naj Herodes a.

Danj ca'mii níj so' che'é nanq nihánj nana cachrón síí nata' se-nanq Diose rihaan yanj a: ⁶ "Né ma'lán so', chuman' Belén chuman' náj estadó Judea ro', chuman' sa' ndo'o 'njj ra'a man tuví' chuman' náj estadó Judea mé so' á. Dan me se vaa síí guun chihang már so', ne guun chij uxrá so', ne uxrá cutumé so' man níj yuvij israelitá yuvij cuné 'unj canoco' manj a". Nihánj me nanq cachrón síí nata' se-nanq Diose rihaan yanj gaa naá a.

⁷ Cuno síí nicaj suun Herodes nanq ca'mii níj so', gaa né ca'néé yuve so' nana rihaan níj síí tucu'yón ndo'o che'é yati' se vaa ca'nq' níj so' rihaan Herodes a. Gaa né xná'anj Herodes man níj so' me yavii curuvi' naca yati' taj xna'anj che'é ne'ej yo', taj Herodes a. Gaa né cataj xna'anj níj so' rihaan Herodes a. ⁸ Gaa né ca'néé Herodes man níj so' ca'anj níj so' chuman' Belén, né ca'ne' Herodes suun rihaan níj so', né cataj Herodes:

—Nanq' uxrá soj man ne'ej yo', né asa' nari' soj man ne'ej, né cataj xna'anj soj rihanj me rej ne ne'ej yo', gaa né ca'anj ma'anj quina'vij ma'anj rihaan ne'ej yo' adonj —taj Herodes rihaan níj síí tucu'yón ndo'o che'é yati', ca'mii né so' rihaan níj síí tucu'yón ndo'o che'é yati' a.

⁹ Quisij cuno níj so' nana cataj xna'anj síí nicaj suun rey rihaan níj so', gaa né curihanj níj so', ca'anj níj so', gaa né quene'en uún níj so' man yati' yo' a. Yati' aj quene'en níj so' rej síj güii me yati' yo', né dan me se vaj yati' yo', né yo'lo canoco' níj so' man yati' yo', ndaa se canicun' yati' yo' rej xta' rej yanj ne'ej yo' a. ¹⁰ Gaa quene'en níj so' man yati' yo', gaa né uxrá guun niha' rá níj so', ¹¹ gaa né catúj níj so' rá ve' rej canicun' yati' xta', gaa né nari' níj so' man ne'ej ga níi ne'ej chanq cu'naj Mariá, gaa né canicun' ruj níj so', né quina'vij níj so' rihaan ne'ej yo' a. Veé dan, gaa né nuxra' níj so' se-chrunj níj so', gaa né rqqué ndo'o níj so' rasuun sa' rihaan ne'ej yo' a. Dan me se aga' oró míi dō', squí cu'naj incienso dō', squí cu'naj mirra dō', rqqué uún níj so' rihaan ne'ej yo' a. ¹² Ne rej níj ca'mii nej rihaan níj so', né cataj xna'anj Diose rihaan níj so' se vaa se canicaj uún níj so' ca'anj níj so' rihaan síí nicaj suun rey cu'naj Herodes, taj nej rihaan níj so' a. Che'é dan yo'ó chrej canicaj níj so' quinan' níj so' chiháán níj so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ca'anj nicaj José ga Mariá man Jesucristó rej cu'naj Egíptó a

¹³ Quisij quinan' níj síí tucu'yón ndo'o che'é yati', gaa né rej níj ca'mii nej rihaan síí cu'naj José a. Dan me se naquij'ay yo' se-mozó síí 'njj ra'a man ní' rihaan so', né cataj se-mozó síí 'njj ra'a man ní' rihaan so' a:

—Naxagaa so', né njacaj so' man roj níj ne'ej, né cunaj so' ca'anj so' rej cu'naj Egíptó, ne cayáan so' Egíptó ndaa güii ca'mii uún 'unj rihaan so' á. ¹⁴ Q se nano' ndo'o síí njacaj suun rey cu'naj Herodes man ne'ej, né ticaví' so' man ne'ej yo' vaa taj so' adonj —taj se-mozó síí 'njj ra'a man ní' rihaan síí cu'naj José a.

¹⁴ Gaa ne naxagaqá síí cu'naj José, ne nicaj so' man roj njii ne'ej, ne rej njii cavii njii so' ca'anj njii rej so' Egipto,¹⁵ ne cane njii so' Egipto yo' ndaa se cavi' síí nicaj suun rey cu'naj Herodes a.

Dan me se quisij ya nu' nanqá ndaa vaa cataj xna'anj síí 'njii ra'a man ní' rihaan 'o síí nata' se-nanqá Diose gaa naá, se vaa cataj so': "Canacuún 'unj man ta'nij se vaa cavii so' Egipto ca'na' so' adonj". Danj taj Diose gaa naá che'lé ta'núi so' Jesucristó adonj.

Nanqá nihánj taj xna'anj se vaa cavii' ndo'o ne'ej man chuman' Belén, qui'yaj síí nicaj suun cu'naj Herodes a

¹⁶ Quisij ca'anj njii rej Jesucristó rej cu'naj Egipto, gaa ne xcaj síí nicaj suun rey cu'naj Herodes cuentá se vaa aj tiha' yu'unj njii síí tucu'yón che'é yati' man so', gaa ne ca'maan ndo'o rá so', ne che'é dan ca'ne' so' suun rihaan tanuu se vaa ticavi' tanuu man nu' ne'ej sno'o cunii yanq nu' anicaj chuman' Belén a. Ne'ej vaj vij yo' rej rque ro', cavii', taj so' a. Danj qui'yaj so', gaa ne cavii' ne'ej ca'mii yati' che'é taj njii síí tucu'yón che'é yati' rihaan so', rá so' a.

¹⁷ Danj qui'yaj so', ne quisij ya nu' nanqá cataj xna'anj síí nata' se-nanqá Diose gaa naá síí cu'naj Jeremías, se vaa cataj so': ¹⁸ "Cungo nii ta'vee ndo'o chanq man chuman' cu'naj Ramá a. Ase vaa chanq cu'naj Raquel chanq cane gaa naá gaaqá njii chanq, ta'vee ndo'o njii no' che'é ta'núi njii no' a. Ne se ca'vej uxrá rá njii chanq naqu'i'yaj niha' no' nimán no', che'é se navij ta'núi njii no' cavi' nanj adonj". Danj ca'mii síí cu'naj Jeremías gaa naá a.

Nanqá nihánj taj xna'anj se vaa curihanj uún njii rej Jesucristó rej cu'naj Egipto, ca'anj njii so' chuman' Nazaret a

¹⁹ Gaa quisij cavi' síí nicaj suun rey cu'naj Herodes, gaa ne naqu'i'ya uún yo' se-mozó síí 'njii ra'a man ní' rihaan síí cu'naj José gaa yáán so' Egipto gaa otoj so' rej njii a.²⁰ Ne cataj xna'anj se-mozó síí 'njii ra'a man ní' rihaan José a:

—Naxagaa so', ne nicaj so' roj njii ne'ej, ne ca'anj so' rej cu'naj Israel á. 'Q se yaj me se cavi' njii síí me rá ticavi' man ne'ej yaj nanj adonj—taj se-mozó síí 'njii ra'a man ní' rihaan síí cu'naj José a.

²¹ Gaa ne naxagaqá síí cu'naj José, ne nicaj uún so' roj njii ne'ej ca'anj so' rej cu'naj Israel a.²² Ne cuchi' nanqá rihaan so' se vaa síí cu'naj Arquelao guun síí nicaj suun rey uun chij rihaan estadó Judea a. Dan me se nayón síí cu'naj Arquelao rihaan rej so' síí cu'naj Herodes a. Che'é dan cuchu'vi' ndo'o so' cu'naj José ca'anj so' estadó Judea, gaa ne ca'mii nej rihaan uún so' se vaa se ca'anj so' estadó Judea ma'. Che'é dan ca'anj so' estadó Galilea,²³ ne cuchi' so' chuman' Nazaret, ne cayáán so' chuman' yo' a. Dan

me se cayáán njii so' chuman' Nazaret, ne quisij ya nu' nanqá cataj njii síí nata' se-nana Diose gaa naá, se vaa síí cavii Nazaret me síí ca'nej Diose tñanii man yuvij rihaan sayuun adonj. Inanj dñanj ca'mii njii síí nata' se-nanqá Diose gaa naá yo' a.

3

Nanqá nihánj taj xna'anj daj vaa ca'mii natáj síí cu'naj Juan síí cuta' ne yuvij a

¹ Dan me se yo' o yáán Jesucristó chuman' Nazaret, ne cavii síí cu'naj Juan tacaan es-tadó Judea, ne ca'mii natáj ndo'o so',² cataj so':

—Nuchran' nimán soj, ne tanáj soj chrej chi'ii ei. 'Q se nichrun' gun chij Diose rihaan chumij nihánj nanj adonj —taj so', a'mii natáj so' a.

³ Síí nata' se-nanqá Diose rihaan yuvij gaa naá síí cu'naj Isaías ro', cataj xna'anj che'é síí cu'naj Juan, cataj so': "Nucuaj ndo'o ca'mii natáj 'o so' rej tacaan, ne cataj so' se vaa nuchran' nimán yuvij, ne ve'é ca'mii njii yuvij ga síí 'njii ra'a man ní' asa' ca'na' so' a", taj síí cu'naj Isaías gaa naá a.

⁴ Dan me se síí cu'naj Juan me se nuu so' yatzij nuj xcuu camelló ne 'njj catuun so' merque nuj, ne chá so' inanj rquif, ne catzi' xtaan man quij co'o so' adonj.⁵ Ne curihanj ndo'o yuvij man chuman' Jerusalén do', yuvij man nu' estadó Judea do', yuvij man njii chuman' naj tu'va chráá cu'naj Jordán do', ca'na' rihaan síí cu'naj Juan,⁶ gaa ne cata' ne njii yuvij rá chráá cu'naj Jordán, qui'yaj Juan a. Dan me se nata' ya njii yuvij che'é nu' cacun' tumé njii yuvij, gaa ne cata' ne njii yuvij adonj.

⁷ Gaa ne quene'en síí cu'naj Juan se vaa ca'na' ndo'o njii síí fariseo do', njii síí saduceo do', me rá njii so' cuta' ne Juan man njii so' a. Gaa ne ca'mii natáj so' rihaan njii so', cataj so':

—Ase vaa xcuaá yuvaqá vaa soj á. Me síí cataj xna'anj rihaan soj cunanj soj, ne quinanji soj rihaan sayuun qui'yaj Diose ga. Asa' ca'vee quinanji soj rihaan sayuun, qui'yaj inanj na cata' ne soj ga.⁸ Sese ya cunuu sa' nimán soj, ne ca'anj soj qui'yaj soj ndaa vaa 'yaj yuvij cunuu sa' nimán á.⁹ Ne tado soj sese quisij rá soj cataj soj se vaa ta'núi ta'núj si'no síí cu'naj Abraham síí cane gaa naá me soj, ne ne tumé soj cacun', cataj soj á. Se ca'mii soj daj chihaa mij dñanj ma'. Maan se cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa nuveé se ya'anj tiha' ta'núi ta'núj si'no síí cu'naj Abraham me soj a ma'. Maan se sese Diose rá, ne ca'vee niçaj Diose náá guun yahij naj rihaan yo'óó nihánj, ne qui'yaj Diose man 'o ta'núi ta'núj si'no síí cu'naj Abraham adonj. Che'é dan canoco' ya soj man Diose á.

¹⁰ ""O se nichrun' qui'yaj Diose sayuun man nií síi na'vej rá cuno rihaan so' nanj á. Ase vaa síi oro' aga' a'ne' chruun, ne oro' so' aga' ca'ne' so' chruun ro', danj vaa Diose cuang ei. Che'é dan ase vaa 'yaj nii man chruun ro', ta'nga' danj qui'yaj Diose man nií síi ne uno rihaan so' a. Dan me se a'ne' nii chruun nuvi' chruj sa' raq, ne araa nii man chruun yo' rihaan ya'an a. Ta'nga' danj qui'yaj Diose man nií síi na'vej rá canoco' chrej sa' adonj.

¹¹ "Unj nihánj me síi cuta' ne guun man soj sij nuchran' nimán canoco' chrej sa' a. Tzaj ne vaa yo'ó síi ca'na', ne sij sca' doj guun so' rihanj a. Che'é dan me aje ne nó xcúñj nachej nuj correá 'nij tacanj so' ma'. Né ca'na' so', ne ca'na' Nimán Diose ga so', ne caxrii ya'an so' man soj sij na'vej rá cuno rihaan Diose, ne cacaa soj adonj. ¹² Dan me se ase vaa síi oro' chruun palá vaa so' cuano adonj. Dan me se síi nicaj chruun palá ro', rii nu' 'núú trigó naj rihaan yo'lóó, ne naqu'i'yaj chre' so' man 'núú trigó sa', ne araa so' man 'núú trigó sa' rá ve', ne anicaj so' araa so' squíj ni'ya xráá trigó rihaan ya'an a. Né ase vaa síi nicaj palá man cuano ro', danj qui'yaj síi ca'na', ne naqu'i'yaj chre' so' man cunudanj njí síi cunuu sa' nimán, ne caraa so' man njí síi chi'ji rihaan ya'an, ne cacaa njí so' nu' cavii ny'ca'anj, ne daj chihqa müj se quina'aíj ya'an yo' a man adonj. —Danj ca'mii síi cu'naj Juan rihaan njí yuvij yo' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cata' ne Jesucristó a

¹³ Gaa ne curihanj Jesucristó estadó Galilea ca'anj so' chráá cu'naj Jordán rihaan síi cu'naj Juan, ne cuta' ne Juan man Jesucristó, rá so' a. Dan me se cuchi' Jesucristó rihaan síi cu'naj Juan, ¹⁴ tzaj ne veé dan me se ne ca'vej rá síi cu'naj Juan cuta' ne so' man Jesucristó ma'. Maqan se cataj síi cu'naj Juan rihaan Jesucristó a:

—Me che'é 'ná' so' cuta' ne 'unj mán so' ga. Tananj ma'án so' me síi vaa che'é cuta' ne man ma'án nanj á. Tzaj ne xá' 'unj me se ne nó xcúún 'unj cuta' nej mán so' ma' —taj síi cu'naj Juan rihaan Jesucristó a.

¹⁵ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan so' a:

—Ca'vej so' cuta' ne so' manj ei. Danj qui'yaj ni', che'é se nó xcúún ni' qui'yaj ni' nu' se vaa me rá Diose qui'yaj ni' adonj —taj Jesucristó rihaan síi cu'naj Juan, gaa ne ca'vej rá so', gaa ne cuta' ne so' man Jesucristó a.

¹⁶ Quisíj cata' ne Jesucristó, gaa ne curihanj so' rá na, gaa ne taj ni'yón naxra' rej xta', ne quene'en so' se vaa nanjí Nimán Diose rej xta', ne ase vaa cha'aqan ro', vaa Nimán Diose, curuvi' yo' rej xta' nanjí yo' raq Jesucristó a. ¹⁷ Gaa ne rej xta' ca'mii Diose rihaan Jesucristó, ne cuno njí síi

nicun' ga Jesucristó nanjá ca'mii Diose, ne dan me se cataj Diose a:

—Ta'níj 'unj síi 'ee ndo'o raj man mé so', ne niha' ndo'o raj ni'yaj 'unj mán so' adonj —taj nanjá cavii rej xta' ca'mii Diose rihaan Jesucristó a.

4

Nana nihánj taj xna'anj se vaa guun ndo'o rá síi chree tiha' yu'unj síi chree man Jesucristó a

¹ Gaa né ca'anj Jesucristó rej tacaan, qui'yaj Nimán Diose, che'é rej ca'vee guun rá síi chree tiha' yu'unj síi chree man Jesucristó a. ² Né vij chihqa ya güü quisíj Jesucristó toco' Jesucristó x'naa man ma'án so' che'é se aráj guee so' rihaan Diose, gaa ne quina'aan ndo'o rque Jesucristó a. ³ Dan me se cuchi' síi chree rihaan Jesucristó, gaa ne guun rá so' tiha' yu'unj so' man Jesucristó, che'é se guun rá so' canoco' Jesucristó man so' adonj. Che'é dan cataj so' rihaan Jesucristó, né:

—Sese ya ya ta'nij Diose mé so', né cataj so' rihaan yahij nihánj se vaa guun yo' rachrúún chä so' a —taj síi chree rihaan Jesucristó a.

⁴ Gaa né cataj Jesucristó rihaan síi chree a:

—Tzaj ne danj Diose taj: "Nuveé inanj se chä me se achiin rihaan yuvij, ne ca'vee cayáán sa' yuvij ma'. Tananj achiin cunudanj se-nana Diose cuno yuvij, ne ve'é cayáán yuvij ei". Inanj danj taj danj Diose —taj Jesucristó rihaan síi chree yo' a.

⁵ Gaa né ca'anj nicaj síi chree man Jesucristó chuman' guee chuman' Jerusalén, ne tacavii so' man Jesucristó raq nuvíi nocoo, ⁶ né cataj so' rihaan so':

—Sese ya ta'nij Diose mé so', né güej so', ne nanjí guee so' rihaan yo'óó á. 'O se danj Diose taj: "Yo'q a'ne' Diose suun rihaan njí se-mozó so' se vaa cütumé njí so' mán so', né caráán ra'a njí so' mán so', se gaa nanjí caco' che'é so' yahij a". Inanj danj a'mii danj Diose —taj síi chree rihaan Jesucristó adonj.

⁷ Gaa né cataj Jesucristó rihaan so' a:

—Tzaj ne ne nó xcúñj qui'yaj danj ma'. 'O se taj uún danj Diose: "Se guun qui'yunj so' man Diose síi 'njj ra'a man njí ne tiha' so' man so' ma'". Inanj danj a'mii danj Diose rihaan njí adonj —taj Jesucristó rihaan síi chree a.

⁸ Gaa né nicaj síi chree man Jesucristó ca'anj so' raq 'o quij xcaqan ndo'o uún a. Né tihaan so' man nu' chuman' man rihaan cunu' chumij rihaan Jesucristó, ne tihaan so' rihaan Jesucristó se vaa ve'é ndo'o vaa nu' chuman' yo' adonj. ⁹ Dan me se cataj uún síi chree rihaan Jesucristó a:

—Guun chij so' rihaan cunudan̄j chuman' naj rihaan chumij, qui'yáá 'unj, sese canicún' ruj so' quina'vij so' rihaan 'unj á —taj síi chree yo' rihaan Jesucristó a.

¹⁰ Gaa né cataj xna'anj Jesucristó rihaan síi chree a:

—Naxuyun yaníj so' mán so', Satanás. 'Q se danj Diose taj: "Rihaan orún' Diose síi 'nij ra'a man ní' canicún' ruj so', né a' ó rihaan tuví' so' se ca'vee na'vij so' ma'!". Danj taj danj Diose adonj —taj Jesucristó rihaan síi chree yo' a.

¹¹ Gaa né tanáj síi chree man so', ca'anj síi chree yo', gaa ne cuchi' nij se-mozó Diose rihaan Jesucristó, rque nij so' me ma'an se cachiin rihaan Jesucristó a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ca'anj Jesucristó estadó cu'naj Galilea a

¹² Cuchi' nana rihaan Jesucristó se vaa quita'aa nij tanuu man síi cu'naj Juan, caxrjí tanuu taga' man so', né che'é dan ca'anj Jesucristó estadó Galilea, ¹³ tzaj né ne cayáán so' chuman' Nazaret ma'. Cavii so' chuman' Nazaret yo', né ca'anj so' cayáán so' chuman' Capernaum chuman' naj tu'va na lacuaná a. Chuman' yo' naj rihaan to'óo nij ta'níi ta'nij síi cu'naj Zabulón do', síi cu'naj Neftalí do', síi man gaa naá yo' a.

¹⁴ Dan me se danj qui'yaj Jesucristó ca'anj so' rej yo', gaa né guun ya nu' ndaa vaa cataj síi cu'naj Isaías síi nata' se-naná Diose gaa naá vaa cataj so': ¹⁵ "To'óo nij ta'níi ta'nij si'ng Zabulón do', to'óo nij ta'níi ta'nij si'no Neftalí do', me yo'óo naj tu'va na lacuaná rej rnej tu'va chráá cu'naj Jordán, né estadó Galilea estadó yanj nij síi yaníj me uún yo' a. ¹⁶ Né nij síi man rej yo' ro', guun que'ee yo' ne quene'en uxrá nij so' rasuun che'é Diose ma'. Maan se ase vaa yuvij né rej rmí' ro', danj vaa nij so' né nij so' nanj adonj. 'Q se vaa güii, né caví' uun nij so', né danj uun ma'an, rá nij so' adonj. Tzaj né ca'ná' 'o ya'an, né cuchuguun rej yanj nij so', qui'yaj ya'an yo', né ve'é ndo'o xcaj nij so' cuentá adonj". Yo' me se vaa cataj síi cu'naj Isaías gaa naá a.

¹⁷ Gaa né guun che'é Jesucristó ca'mii natáj so' rihaan yuvij, né cataj so':

—Nuchran' nimán soj ei. 'Q se nichrun' quisij güii ca'ná' Diose guun chij Diose rihaan chumij nihánj nanj adonj. —Inan̄j danj ca'mii natáj Jesucristó rihaan nij yuvij a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cataj xna'anj Jesucristó rihaan ca'anj síi rii xcuaj se vaa canoco' nij so' man Jesucristó a

¹⁸ 'Q güii cachén Jesucristó tu'va na lacuaná cu'naj na Galilea, ne quene'en so' man roj tinuj roj so' a. Yo'ó so' me síi cu'naj Simón, né Pedró cu'naj yo'ó se-chuvij síi cu'naj Simón yo' a. Né tinúu so' me síi

cu'naj Andrés a. Dan me se gaa quene'en Jesucristó man roj so', né nicún' roj so' tu'va na lacuaná, né tiguíj roj so' nanj rque na, né dan me se síi rii xcuaj me roj so' a. ¹⁹ Né cataj Jesucristó rihaan roj so' a:

—Canoco' roj soj manj á. 'Q se síi naqui'yaj chre' xcuaj me roj soj, tzaj né rej rihaan ní' me se guun roj soj síi naqui'yaj chre' yuvij, qui'yaj, né canoco' nij yuvij manj a —taj Jesucristó rihaan roj tinuj roj so' a.

²⁰ Né nu' canicaj roj so' tanáj roj so' xnánj roj so', né canoco' roj so' man Jesucristó ca'anj roj so' nanj adonj.

²¹ Veé dan, né cachéé nij so' doj, né quene'en Jesucristó man yavíj roj tinuj roj so' a. Yo'ó so' me síi cu'naj Jacobo, né tinúu so' me síi cu'naj Juan, né ta'níi síi cu'naj Zebedeo me roj tinuj roj so' a. Dan me se nnu roj so' rque rihoo chéé rihaan na ga rej roj so' síi cu'naj Zebedeo, ne naqui'yaj sa' nij so' nanj rii xcuaj, né canacúún Jesucristó man roj tinuj roj so' canoco' roj so' man Jesucristó a. ²² Veé dan, né canicaj roj so' tanáj roj so' rihoo do', rej roj so' do', né canoco' roj so' man Jesucristó ca'anj roj so' nanj adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa nahuun ndo'yuvij, qui'yaj Jesucristó a

²³ Veé dan, né cachéé Jesucristó nu' estadó Galilea, né tucu'yón so' se-naná Diose man nij yuvij nuu chre' rá ve' tucu'yón nij yuvij israelítal se-tucuanj Moisés, né ca'mii natáj so' nana sa' rihaan nij yuvij che'é yan guun chij Diose rihaan chumij nihánj me nana sa' ca'mii natáj so' a. Né nahuun cunudan̄j nij yuvij ran' do', cunudan̄j nij yuvij ninaj do', qui'yaj so' a. ²⁴ Né cuchi' nana che'é so' nu' estadó Siria, gaa né nicaj ndo'o nij yuvij tuví' nij yuvij síi ran' ndo'o, ca'anj nij yuvij rej vaj Jesucristó a. Dan me se nij yuvij ran' ndo'o qui'yaj chi'ij do', nij yuvij a'ngaj ndo'o cúú man do', nij yuvij nuu nana chree nimán do', nij yuvij snúú qui'yaj yavíj do', nij yuvij na'vee cachee do', cuchi' rihaan Jesucristó, qui'yaj tuví' nij yuvij, né nahuun cunudan̄j nij so', qui'yaj Jesucristó nanj adonj. ²⁵ Veé dan, né canoco' que'ee ndo'o yuvij man so', né dan me se yuvij man estadó Galilea do', yuvij man rej cu'naj Chi' Chuman' do', yuvij man chuman' Jerusalén do', yuvij man estadó Judea do', yuvij man ndaa rnej tu'va chráá cu'naj Jordán do', canoco' man so' nanj adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cavíi Jesucristó raa quij ga nij yuvij, né nago' so' chre' man nij yuvij a

¹ Quene'en Jesucristó man ndo'o yuvij nu' anicaj x'núú so', né che'é dan cavíi so' ca'anj

so' raq 'o quij, ne ndaa dan ca'anj cayáan so', gaa ne cuchi'i nij síi tucu'yón se-naná so' rihaan so' a.

Naná nihánj taj xna'anj me yuvíj cavíj sa' doj a

² Gaa ne guun che'e Jesucristó tucu'yón Jesucristó rihaan nij so', cataj so':

³ —Cavíj sa' taran' nij síi vaa níca' nimán adonj. 'Q se nij so' me síi cayáan ga Diose güüi guun chij Diose rihaan chumíj nihánj adonj.

⁴ "Cavíj sa' taran' nij síi nanó ndo'o rá adonj. 'Q se guun to'óo ma'án nij so' man adonj. 'Q se guun níha' nimán ma'án nij so', qui'yaj Diose vaa güüi adonj.

⁵ "Cavíj sa' taran' nij síi ni'yajan a'mii adonj. 'Q se guun to'óo ma'án nij so' man níchumíj vaa güüi adonj.

⁶ "Cavíj sa' taran' nij síi me ndo'o rá cunuú sa' nimán adonj. 'Q se cunuú sa' ma'án nij so' vaa güüi, qui'yaj Diose adonj.

⁷ "Cavíj sa' taran' nij síi 'ee rá man tuví' adonj. 'Q se cunuú 'ee rá Diose man ma'án nij so', ne taj sayuun quirán' nij so', qui'yaj Diose a man adonj.

⁸ "Cavíj sa' taran' nij síi vaa sa' nimán adonj. 'Q se quene'en ma'án nij so' man Diose vaa güüi adonj.

⁹ "Cavíj sa' taran' nij síi nacaj man síi me rá cunuú adonj. 'Q se ase vaa Diose ro', danj gaa ma'án nij so' vaa güüi adonj.

¹⁰ "Cavíj sa' taran' nij síi ran' sayuun 'yaj tuví' che'e se ve'lé 'yaj sa' nij so' adonj. 'Q se cayáan ma'án nij so' ga Diose güüi guun chij Diose rihaan chumíj nihánj adonj.

¹¹ "Né cavíj sa' ndo'o soj sese ca'míj yuvíj nana nij rihaan soj do', sese qui'yaj yuvíj sayuun man soj do', sese ca'míj ne yuvíj cataj yuvíj se vaa tumé ndo'o soj cacun' do', che'e se me soj síi noco' mán 'unj adonj. Ne quene'en soj se vaa ya' cavíj sa' soj adonj.
¹² Gaa ne no xcúún soj guun níha' uxrá rá soj, che'e se uxrá náru'vee Diose rihaan soj asa' nucui' soj rej xta' adonj. 'Q se ase vaa 'yaj nii sayuun man soj ro', ta'nga' danj qui'yaj nii sayuun man nij síi nata' se-naná Diose rihaan yuvíj gaa naá uún adonj.

Naná nihánj taj xna'anj se vaa ase vaa yaan do', ase vaaya'an chuguun do', danj vaa ní' a

¹³ "Ase vaa yaan ga chraa ro', danj vaa soj ga chumíj nihánj ei. Dan me se sese ne 'ne' chá yaan yo', gaa ne taj se qui'yá' cunuú sa' yaan gaa a ma'. Taj se gún' man yaan yo' gaa ma'. Mäqan se quiríjj nii man yaan yo' xe', ne cachee uun yuvíj xráá yaan yo' nanj ei. Ne danj vaa uún soj ei. Sese taj se gún' man soj rihaan chumíj nihánj, ne daj chihäq míj se cavíj sa' soj a man adonj.

¹⁴ "Né ase vaa ya'an vaa soj chuguun soj rihaan chumíj nihánj a. Ne'en soj se vaa sese naj 'o chuman' raq tacaan, ne quene'en

cunudanj yuvíj naj chuman' yo' raq tacaan ei. ¹⁵ Né gaa rmíj, ne a 'ó yuvíj uta' ya'an raq aga' ya'an ne uta' nii aga' yo' rej xta', ne daj a nij yuvíj atúj rá ve' ro', chuguun ni'yaj nij so' adonj. ¹⁶ Né veé danj vaa guee soj, ne ase vaa aga' ya'an ro', vaa soj rihaan chumíj nihánj, ne sese sa' qui'yaj soj, ne sa' doj xcaj yuvíj cuentá, qui'yaj soj ei. Che'é dan se guun na'a'j soj quene'en yuvíj daj vaa 'yaj soj ma'. Tananj guun níha' rá soj quene'en yuvíj se vaa ve'lé 'yaj soj, ne che'é dan danj náñj ve'lé ca'míj nij yuvíj che'é Rej ní' Diose, qui'yaj soj náñj adonj.

Naná nihánj taj xna'anj se vaa no xcúún ndo'o ní' cunu ní' se-nara Jesucristó a

¹⁷ "Sé guun rá soj se vaa ca'ná' 'unj tirí' 'unj se-tucuánj Moisés tucuáán cuchrui so' gaa naá ma'. Se guun rá soj se vaa ca'ná' 'unj tirí' 'unj nana ca'míj natáj nij síi nata' se-naná Diose gaa naá ma'. Nuveé che'e yo' ca'naj ma'. Tananj ca'naj che'é rej quinavíj quisij nu' tucuáán yo', gaa ne nari' nu' soj daj me rá Diose qui'yaj soj adonj. ¹⁸ Yá uxrá cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa gaa ataa navíj chumíj nihánj do', gaa ataa navíj xta' nihánj do', ne qui'yaj Diose nu' se vaa me rá Diose qui'yaj Diose rihaan chumíj nihánj, ne che'é dan se tanáj xco ní' a 'ó nana rqué Diose rihaan ní' canoc' ní' ma'. ¹⁹ Dan me se me ma'án 'o síi tirí' 'o nana le'ej a'míj nihánj ne íng vaa nana tibaan so' man nij tuví' so', ne asa' guun chij Diose, ne guun so' síi le'ej uxrá rihaan Diose náñj adonj. Tzaj ne sese me ma'án 'o síi 'yaj ya ndáa vaa taj 'unj nihánj ne tibaan ya so' man tuví' so' ndáa vaa taj 'unj nihánj, ne síi nihánj ro', me síi guun síi chij rej guun chij Diose vaa güüi adonj.

²⁰ "O se cataj xna'anj 'unj rihaan soj, ne sese nij síi naqui'yaj cuu se-tucuánj Moisés rihaan yuvíj ga nij síi fariseo me se 'yaj sa' nij so' rihaan yuvíj, rá nij so', tzaj ne sese se qui'yaj sa' soj doj rihaan nij yuvíj ndáa vaa 'yaj nij síi naqui'yaj cuu se-tucuánj Moisés ga nij síi fariseo, gaa ne daj chihaa míj se cayáan soj ga Diose asa' guun chij Diose rihaan chumíj nihánj a man adonj.

Naná nihánj taj xna'anj se vaa sese axríj yuvíqa ní' man tuví' ní', ne tumé ní' cacun' a

²¹ "Aj ne'en soj nana nihánj nana ca'na' rihaan nij síi man gaa naá ei: "Sé ticavi' soj man yuvíj ma'. Dan me se qui'yaj Diose sayuun man cunudanj yuvíj ticavi' tuví' adonj", me nana ca'na' rihaan nij so' a. ²² Tzaj ne 'unj nihánj me se cataj xna'anj 'unj, ne a me ma'án 'o síi ca'maan rá ni'yaj man tinúú, ne aj tumé so' cacun' rihaan Diose, ne veé danj qui'yaj Diose sayuun man so' uún adonj. Né a me ma'án síi cataj

rihaan tuvi": "Síí snúú rma'an mé so' ei", cataj so' rihaan tinúú so', ne aj tumé ndo'o so' cacun' rihaan Diose nanj adonj. Ne a me ma'an 'o síí cataj rihaan tuvi' se vaa mayán tuvi' so' me se vaa che'é ca'anj ma'an so' rihaan ya'an cacaq so' nanj adonj.

²³ "Che'é dan me sese ca'anj njicaj so' rasuun rihaan chraan altar, rque so' rasuun guee rihaan Diose, rá so', ne sese ninuj rá so' se vaa qui'yáá so' cacun' man tinúú so', ²⁴ ne se guun go' so' rasuun yo' rihaan Diose ma'. Maqan se cuchruij so' rasuun yo' rihaan yo'óó, ne ca'anj so' rej yanj tinúú so', gaa ne na'mii sa' so' ga so', gaa ne canicaj so' rej naj si'yáá so', gaa ne rque so' si'yáá so' rihaan Diose adonj.

²⁵ "Ne so' me se sese vaa síí taj se vaa niij qui'yáá so' rihaan so', ne gaa tihaj vaj so' chrej ga so', ne velé ca'mii so' ga so', cataj so' rihaan so' se vaa: "Ca'né' rá so', ne se cutá' so' cacun' xráj ma'", cataj so', ne ve'le ca'mii so' ga so' á. Ne sese se qui'yáá so' danj ve'le ca'mii so' ga so' gaa tihaj vaj roj soj chrej rihaan chumij nihánj, ne njicaj so' mán so' ca'anj so' rihaan cuesé, ne cuesé yo' ro', tacuachén mán so' ra'a síí tumé taga', ne so' me síí caxrij taga' mán so', ²⁶ ne yo' me se guun raan ndo'o so', ne ndaa navij narú'vee so' nu' cacun' qui'yáá so', gaa ne curihañj so' taga' nanj adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa tumé ní' man ní' se qui'yaj ní' cacun' ga yo'ó chanq a

²⁷ "Aj ne'en soj nana nihánj a: "Orún' nica soj cotoj ga soj á", me nana ca'na' rihaan soj gaa naá a. ²⁸ Ne cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa naj guun síí ni'yaj ni'yaj man yo'ó chanq, ne che'é rej guun ndo'o rá so' cotoj so' ga no' ro', ase vaa nimán síí otoj ga yo'ó chanq ro', ta'ng'a' danj vaa nimán síí ni'yaj ndo'o man yo'ó chanq yo' nanj adonj. Ne tumé ya so' cacun' adonj. ²⁹ Danj nanj uún, ne sese 'o rlij rihaan so' rej nuva' so' me rá qui'yaj cacun', ne táá a se quirij so' man yo', ne taj se 'yaj ma'. Ca'vee a doj quirij orún' yo' ne se cacaas nu' nee mán so' ma!. ³⁰ Danj nanj uún, ne sese 'o ra'á so' rej nuva' so' me rá qui'yaj cacun', ne táá a se ca'ne' so' man yo', ne taj se 'yaj ma'. Ca'vee a doj ca'anj ni'yá orún' yo' ne se ca'anj ni'yá cunudanj nee man ma'án so' ma!.

Nana nihánj taj xna'anj che'é síí me rá quirij nica a

³¹ "Ne gaa naá me se ca'na' nana nihánj a: "Sese me rá yo'ó so' quirij so' nica so', ne naxcaj so' 'o yanj cataj xna'anj se vaa ya quirij so' nica so' á". Danj vaa nana ca'na' rihaan níj yuvij ei. ³² Ne cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa sese quirij so' yo' so' man nica so', ne sese nuvi' cacun' tumé no' se vaa cotoj no' ga yo'ó chii, ne ma'an síí ri'líj man no' qui'yaj tumé no' cacun' gaa ei. Ne

che'é se quirij so' nica chanq man no', che'é dan xcaj no' yo'ó snó'o, ne ase vaa chanq otoj ga naj guun snó'o ro', danj gaa ma'an no', qui'yaj síí quirij so' man no' adonj. Ne síí xcaj man chanq quirij so' nica me se ase vaa síí otoj ga nica yo'ó snó'o ro', vaa uún so' adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ca'mii ya ní' a

³³ "Ne aj ne'en soj nana nihánj nana ca'na' rihaan níj síí man gaa naá adonj: "Sese cataj tu'vá so' rihaan síí 'nij ra'a man ní' se vaa qui'yáá so', ne se ca'né' rá so' qui'yáá so' danj ma'. Maqan se ya qui'yáá so' nü' se vaa cataj xna'anj so' rihaan so', gaa ne ca'vee nanj adonj". ³⁴ Ne cuano nihánj ro', cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa asa' ca'mii soj 'o nana guun ya ya rá soj, ne daj chihaa míj se cuta' soj raq xta' ma!. 'O se xta' ro', nicun' ma'an Diose ya ya nanj adonj. ³⁵ Ne raq chumiij se cuta' soj ma!. 'O se chumiij nihánj me rej taj tacoo Diose nanj adonj. Ne raq chuman' Jerusalén se cuta' soj ma!. Ése chuman' yo' ne ma'an Diose síí nicaj yu'unj man ní' nanj adonj. ³⁶ Ne raq ma'an soj se cuta' soj ma!. 'O se se guun nucuaj soj naqui'yaj catzij soj yo'ó yuvé raq soj, ne se guun nucuaj soj naqui'yaj maruu soj yo'ó yuvé raq soj ma!. ³⁷ Veé dan, ne sese ya a'mii soj, rá soj, ne cataj soj: "Ya ei". Ne sese ne ya vaa 'o nana, rá soj, ne cataj soj: "Ne ya ma!", cataj soj á. Inanj danj ca'mii soj ei. Sese nano' soj yo'ó nana, ne chi'lii vaa nimán soj nanj adonj.

Nana nihánj taj xna'anj daj qui'yaj ní' rihaan yuvij 'yaj chi'lii rihaan ní' a

³⁸ "Aj ne'en soj nana nihánj nana ca'na' gaa naá a: "Sese curihañj rlij rihaan so' qui'yaj tuví' so', ne ca'vee quirij so' rlij rihaan tuví' so' á. Ne sese curihañj cíú yán' so', qui'yaj tuví' so', ne ca'vee quirij so' cíú yan'tuvi' so' á". Danj vaa nana ca'na' rihaan yuvij nanj adonj. ³⁹ Tzaj ne cuano nihánj ro', cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa se qui'yaj soj sayuun man síí 'yaj sayuun man soj ma!. Tananj sese vaa síí coxro níchrej xruú so', gaa ne ca'ne' rá so' coxro so' níchrej xruú so' uún ei. ⁴⁰ Ne sese me rá yo'ó so' cuta' so' cacun' xráá so' rihaan cuesé ca'ne' so' cotoó nuu so', ne go' uun so' cotoó yo' do', ndaa se-roto so' do!, go' so' man so' ei. ⁴¹ Ne sese ca'ne' yo'ó so' suun rihaan so' ca'anj tanáj so' si'yaj so' yo'ó kilómetro, ne ca'vee so' ca'anj tanáj so' si'yaj so' ndaa vij kilómetro ei. ⁴² Sese achiin yo'ó so' rasuun mán so', ne go' so' se achiin man so' ei. Ne sese me rá yo'ó so' räcuúj so' sa'anj man so', ne se cataj so' se vaa taj vaj sa'anj ma!. Räcuúj so' man so' ei.

*Nanq nihánj taj xna'anj daj qui'yaj ní' gaa
'ee rá ní' man níj súi taj ri'yunj man ní' a*

⁴³ "Aj ne'en soj nana nihánj nana ca'na' gaa naá a: "Gaa 'ee rá so' man tuví' so', tzaj ne se guun gaa 'ee rá so' man níj síi taj ri'yunj mán so' ma". Danj vaa nana ca'na' gaa naá nanj adonj. ⁴⁴ Tzaj né cuano nihánj me cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa no xcúun soj cunyú 'ee rá soj ní'yaj soj man níj síi taj ri'yunj man soj, ne cachinj ní'yaj soj rihaan Diose che'é níj síi 'yaj sayuun man soj á. ⁴⁵ Gaa ne guun soj ta'níi Rej soj Diose síi nicún' xta' ei. 'O se Diose 'yaj síj güii, ne o' naán rihaan to'óo níj síi chí'ji do', rihaan to'óo níj síi sa' do', 'yaj Diose, ne aman' rihaan to'óo níj síi 'yaj sa' do', rihaan to'óo níj síi 'yaj chí'ji do', 'yaj uún Diose adonj. ⁴⁶ 'O se sese 'ee rá soj man inanj níj síi 'ee rá man soj, gaa né me che'é náru'vee Diose rihaan soj, rá soj ga. 'O se ne'en soj se vaa ndaá níj síi tiha'yu'unj man soj che'é puextó ro', 'ee rá níj so' man tuví' ma'an níj so' adonj. ⁴⁷ Che'é dan, sese ve'é a'mii soj ga inanj tinúu soj, ne sa' doj vaa soj rihaan yo'ó níj yuvij, rá soj na'. Taj ma'. Né ndaá níj síi ne ne'en daj vaa Diose ro', ne'en soj se vaa 'ee rá níj so' man tuví' ma'an níj so' nanj á. ⁴⁸ Che'é dan sese nuveé sij tiha'yu'unj do', sij yanij do', me soj, né no xcúun soj guun soj síi vaa sa' inanj nimán adonj. Né ase vaa síi sa' inanj me Diose ro', danj gaa ma'an soj, síi sa' inanj guun soj adonj.

6

*Nanq nihánj taj xna'anj daj qui'yaj ní' gaa
rque ní' sa'anj man níj síi niqué a*

¹ "Ne cutumé soj man soj gaa 'yaj soj se sa' do', se luj do' á. Se guun rá soj quene'en yuvij man soj ne cataj níj yuvij che'é soj se vaa síi sa' inanj me soj ma'. Sese danj qui'yaj soj, ne daj chihaa míj se rqué Rej soj síi nicún' xta' a doj rasuun sa' man soj a man adonj. ² Che'é dan sese me rá so' rqué so' sa'anj man níj síi niqué, ne se guun rá so' ca'yanj níi chruun a'yáñ qui'yáá so', ne ní'yaj yuvij go' so' sa'anj man síi niqué, ne cataj níj yuvij se vaa ve'é qui'yáá so' ma'. 'O se inanj danj 'yaj níj síi nucui' rá gaa vaj níj so' rá ve' tucu'yón ní' se-tucuanj Moisés do', rihaan níj calle do', né uno cunudanj yuvij, 'yaj níj so' adonj. Yá ya cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa aj ve'é ca'mii yuvij che'é níj so', tzaj né a 'ó rasuun se quirí' uún níj so' a ma'. A 'ó xco' se naru'vee Diose rihaan níj so' man adonj. ³ Tzaj ne so' ro', sese me rá so' rqué so' sa'anj man níj síi niqué, ne se natá' so' rihaan yuvij daj 'yáá so' ma'. Dan me se daj chihaa míj se cataj xna'anj so' rihaan ra'á so' rej nichruun so' se vaa rqué ra'á so' rej nuvá' so' ma'. ⁴ Asa' quisíj rqué yuvé so' sa'anj yo', gaa né orún' Réé so' Diose me síi

quene'en daj qui'yaj yuve so', gaa né so' me síi naru'vee rihaan so' quene'en cunudanj yuvij nanj adonj.

*Nanq nihánj taj xna'anj daj qui'yaj ní' gaa
achíün ni'yaj ní' rihaan Diose a*

⁵ "Né gaa achíün ni'yaj soj rihaan Diose, né se qui'yaj soj se vaa 'yaj níj síi nucui' rá ma'. 'O se níhá' rá níj so' canicún' níj so' rá ve' tucu'yón yuvij se-tucuanj Moisés, né níhá' rá níj so' canicún' níj so' rej nuná tuví' chrej ca'aan nocoo, né achíün ni'yaj níj so' rihaan Diose, tzaj ne inanj me rá níj so' quene'en yuvij man níj so', né ve'é ca'mii yuvij che'é níj so', rá níj so' adonj. Yá ya cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa aj ve'é ca'mii yuvij che'é níj so', né aj navij quirí' níj so' tu'vee níj so' vaa, né a 'ó xco' se naru'vee uún Diose rihaan níj so' a ma'. ⁶ Tzaj né so' ro', gaa me rá so' cachinj ní'yáá so' rihaan Diose, né asino catuu so' rá ve', gaa né caráán so' ta'yaa, gaa né cachinj ní'yaj yuve so' rihaan Rej ní' Diose á. Né Rej ní' Diose me síi ne'en se vaa achíün ni'yaj níganj so' rihaan so', né náru'vee so' rihaan so' adonj. ⁷ Né gaa achíün ni'yaj soj rihaan Diose, né se qui'yaj soj se vaa 'yaj níj síi ne ne'en daj vaa Diose ma'. Dan me se a'mii rma'án ndo'o níj so' nana, tzaj né ne ne'en níj so' me taj nana yo' ma'. Maan che'é se a'mii a'mii níj so', che'é dan guun níhá' rá Diose né cuno Diose ní' nanq a'mii níj so', rá níj so' nanj adonj. ⁸ Che'é dan se qui'yaj soj daj ma'. 'O se asíj ataa cachinj ní'yaj soj rihaan Rej soj Diose, né aj ne'en so' ní' se vaa achíün man soj nanj adonj.

⁹ "Che'é dan asa' achíün ni'yaj soj, né níhánj cataj soj á: "Ataj Chij síi nicún' xta', me rá níj xcaj yuvij cuentá se vaa inanj sa' 'yáá so' a. ¹⁰ Né me rá níj quisíj güii guun chij so' rihaan chumíj níhánj, né me rá níj qui'yaj yuvij ní' se vaa me rá so' qui'yaj yuvij a. Dan me se ase vaa 'yaj níj síi man xta' ní' se vaa me rá so' qui'yaj níj so' ro', danj gaa qui'yaj níj sij man rihaan chumíj níhánj ní' se vaa me rá so' qui'yaj níj, rá níj a. ¹¹ Né rqué so' ní' rasuun achíün rihaan níj chà níj cuan' á. ¹² Né caraq x'naa so' che'é xcúun taj xráá níj rihaan so' á. Dan me se ase vaa qui'yaj níj caraj x'naa níj che'é cacun' qui'yaj tuví' níj rihaan níj ro', ta'ngá' danj qui'yáá so' che'é ma'an níj caraq x'naa so' rihaan níj á. ¹³ Dan me se caráán ra'á so' xráá níj rihaan chrej chí'ji á. Né tinarii so' man níj se guun qui'yaj níj cacun' a. Inanj danj ca'mii soj cachinj ní'yaj soj rihaan Diose adonj. ¹⁴ 'O se sese caraq x'naa soj che'é cacun' qui'yaj tuví' soj rihaan soj, né danj qui'yaj uún Rej soj síi nicún' xta', né caraq x'naa so' rihaan soj uún adonj. ¹⁵ Tzaj né sese se ca'vej rá soj caraq x'naa soj che'é cacun' qui'yaj tuví'

soj rihaan soj, né daj chihäq míj sé tinaví
Rej soj Diose cacun' tumé ma'an soj a man
adonj.

*Nana nihánj taj xna'anj daj qui'yaj ní' gaa
caraaq gueé ní' rihaan Diose a*

¹⁶"Ne gaa toco' soj x'naa man soj che'é se aráj guee soj rihaan Diose, né se qui'yaj soj ndqa vaa 'yaj nií sií nucui' rá ma'. Dan me se gaa aráj guee nií so', né ase vaa rihaan sií nanó ndo'o rá ro', vaa rihaan nií so', 'yaj nií so', né anó ndo'o nacaj rihaan nií so', 'yaj uún nií so', né me inanj rá nií so' quene'en yuvij man nií so' daj 'yaj nií so' gaa ne xcaj nií yuvij cuentá se vaa aráj guee nií so' rihaan Diose, rá nií so' nānq adonj. Ya ya cataj xna'anj 'unj rihaan soj cuang se vaa aj quirí' nií so' tu'vee nií so' vaa, ése aj ve'é ca'mii yuvij che'é nií so' nānq adonj. Ne a 'ó rasuun se quirí' nií so' rihaan Diose a ma'. ¹⁷Tzaj né soj ro', inq qui'yaj soj á. Gaa toco' soj x'naa man ma'an soj che'é se aráj guee soj rihaan Diose, né canaan soj rihaan soj né caxrij soj casté raq soj á. ¹⁸Dan me se se guun rá soj quene'en yuvij se vaa aráj guee soj a ma!. Né ca'vee se taj vaj yuvij quene'en man soj aráj guee soj, tzaj né quene'en Rej soj Diose daj 'yaj soj, né so' me sií nāru'vee rihaan soj nānq adonj.

*Nana nihánj taj xna'anj se vaa qui'yaj
suun ní' che'é yan cumán si'yaj ní' rej xta' a*

¹⁹"Sé qui'yaj suun soj cumán ndo'o si'yaj soj rihaan chumij nihánj ma!. 'O se rihaan chumij nihánj mán ndo'o xcuu xlúú xíj rasuun do', tacunj ygo do', chá si'yaj yuvij nihánj a. Né vaa sií ituu' atúj rá ve' ne 'yaj ituu' si'yaj tuvi' uún a. ²⁰'O se taj che'é naqui'yaj ru'vee soj man soj nihánj ma!. Tananj qui'yaj suun ndo'o soj che'é yan cumán si'yaj soj rej xta' a. Dan me se xta' ro', taj se chá si'yaj soj ma!. Né taj sií qui'yaj ituu' si'yaj soj man adonj. ²¹Ne sese inanj che'é rasuun mān rihaan chumij nihánj qui'yaj suun soj, gaa ne veé maan rihaan chumij nihánj quinaj nimán soj gaa nānq adonj. Né sese inanj che'é rasuun man xta' ro', qui'yaj suun soj, gaa ne veé rej xta' ro', ca'anj nimán soj nānq adonj. Me rej ma'an araa sa' soj rasuun, né veé rej danj vaj nimán soj nānq adonj.

*Nana nihánj taj xna'anj se vaa no xcúún
ni' xcaj ní' cuentá daj qui'yaj ní' a*

²²"Rlij rihaan ní' me ya'an nicaj yu'unj man ní' ei. Dan me se sese rlij rihaan ní' ro', ni'yaj yo' ne nuu sa' rá yo', gaa ne nu' nee man ní' ro', sa' vaa, né adí' se chuguun aga' ya'an ro', danj chuguun man ní' gaa sa' rihaan ní' adonj. ²³Tzaj né sese rlij rihaan ní' ro', ni'yaj yo' ne inanj uun chi'íjí rá yo', gaa ne nu' nee man ní' ro', uun chi'íjí rá, gaa né adí' sií nicun' yan rmí' né cunudanj man

so' ro', rmí', né danj vaa sií uun chi'íjí rá, né rmí' uxrá nu' man so' adonj.

*Nana nihánj taj xna'anj se vaa se guun
nucuaj ní' ca'nej nucuaj ní' nimán ní' qui'yaj
suun ní' se-squn Diose, sese me rá ní' qui'yaj
suun ní' che'é sa'anj a*

²⁴"Taj vaj sií guun nucuaj qui'yaj suun sa' rihaan vij ru'vee ma!. Sese qui'yaj suun 'ó so' rihaan vij ru'vee, né nachri' so' ní' yaj so' man 'o ru'vee yo', né caran' rá so' ní' yaj so' man yo' ru'vee yo' a. Se guun nucuaj so' caran' rá so' ní' yaj so' man vij ru'vee ma!. Né xa' soj, tzaj né se ca'vee qui'yaj suun soj che'é Diose né qui'yaj suun soj che'é nií rasuun mān rihaan chumij nihánj a ma!.

*Nana nihánj taj xna'anj se vaa ne nó
xcúún ní' nang ndo'o rá ní' che'é se cha ní' do',
che'é yatzíj cunuú ní' do' a*

²⁵"Che'é dan cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa taj che'é nano ndo'o rá soj che'é se cha soj do', che'é yan quirí' soj se caráán xráá soj do', se nanó rá soj ma!. Dan me se aj ne'en soj vaa i'ná' soj, qui'yaj Diose, né se guun nucuaj Diose rque Diose se cha soj, rá soj gaa a na!. Daj chihäq míj se guun danj rá soj ma!. Né Diose me sií ca'vee rque se cha soj ei. Né Diose me sií qui'yaj nee man soj, né se guun nucuaj Diose rque Diose yatzíj caráán xráá soj, rá soj gaa a na!. Daj chihäq míj se guun danj rá soj ma!. Né Diose me sií ca'vee rque se caráán xráá soj ei.

²⁶"Xcay soj cuentá daj 'yaj nií xtáj vaj xta', ne ne unó nií xo' 'núú, né ne rii nií xo' naa, né ne araa nií xo' tan' rá cuchruu, tzaj né Rej soj sií nicun' xta' ro', a'vee rque se chá nií xo' ei. Ne táá a soj, né sa' doj vaa soj rihaan xtáj ne'en Diose a adonj. Ya sa' doj vaa soj chuguun. ²⁷Né ndq' se nanó ndo'o rá soj che'é yan chre' vaa soj, tzaj né a 'ó xco' se guun nucuaj soj cachij xcaan soj doj qui'yaj ma'an soj ma!. Maan Diose ro', me sií ne'en daj gaa cachij soj, né che'é dan taj che'é nano rá soj a ma!.

²⁸"Né me che'é nanó rá soj che'é yatzíj caráán xráá soj ga. 'O se xcay soj cuentá nií yaj soj nií yaj mān tacaan se vaa ve'é ndo'o vaa nií yaj mān tacaan ei. Ne 'yaj suun nií yaj, tzaj né ma'an Diose ro', me sií sa' ndo'o vaa qui'yaj man nií yaj adonj. Né ne rii nií yaj yu'vej ma!. ²⁹Tzaj né adí' se vaa sií ru'vee ne sa' uxrá vaa sagan' so' ro', vaa nií yatzíj nuu nií yaj adonj. Dan me se cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa sií cu'naj Salomón sií cane gaa naá, ne ve'é uxrá vaa yatzíj nuu so', qui'yaj cunudanj sal'anj vaa rihaan so', tzaj né nií doj vaa yatzíj nuu so' rihaan nií yaj mān tacaan yo', qui'yaj Diose adonj. ³⁰Dan me se danj nānq nií yaj mān tacaan yo', tzaj né sa' uxrá vaa nií yatzíj nuu nií yaj yo', 'yaj Diose, né cuan' ro', mán nií

yâj tacaan, tzaj ne a'yuj ne ca'ne' nii man nu' coj do', yâj do', man tacaan, ne caraa nii man yo' rihaan ya'an, ne cacaâ nu' nj yâj yo' nanj adonj. Ne a doj yu'vee taj nô yâj yo' a ma'. Táa a soj yuvij, ne se nanó rá soj ma'. Diose me sií rque sagan' soj adonj. Tzaj ne ne guun ya sa' rá soj se vaa Diose me sií racuúj yâj man soj man adonj.

³¹ "Dan me se se nanó ndo'o rá soj cataj soj: "Me se châ ní' ga. Me se co'o ní' ga. Me se caráán xráá ní' ga". Se guun rá soj danj ma'. ³² 'Q se niij síi ne ne'en daj vaa Diose ro', inanj' yaj suun ndo'o nj so' che'é rasuun man rihaan chumij nihánj adonj. Tzaj ne nu' rasuun achiin man soj ro', aj ne'en Rej soj síi nicun' xta' se vaa achiin nu' rasuun yo' man soj adonj. ³³ Che'é dan nano' soj rej daj qui'yaj soj ne guun chij Diose nimán soj ne cunuú sa' nimán soj, gaa ne rque Diose nu' rasuun yo' man soj ei. ³⁴ Che'é dan se nanó rá soj che'é se vaa cachij rihaan soj a'yuj ma'. 'Q se vaa sayuuun 'na' daj a 'o' gûii adonj. Che'é dan xcaj soj cuentá daj qui'yaj soj gûii cuan', ne se nanó rá soj che'é se vaa qui'yaj soj gûii a'yuj ma'!

7

Nana nihánj taj xna'anj daj qui'yaj ní' gaa ca'míi ní' ga tinúú ní' che'é cacun' tumé tinúú ní' a

¹"Se guun niha'r rá soj cutq' soj cacun' xráá tinúú soj, gaa ne taj cacun' cutq' Diose xráá ma'an soj man adonj. ²Dan me se sese guun niha'r rá soj cutq' soj cacun' xráá tinúú soj, ne cutq' Diose cacun' yo' xráá ma'an soj ei. Ne sese se cuta' soj cacun' xráá tinúú soj, ne cunuú 'ee rá Diose man ma'an soj uún nanj adonj. ³ Me che'é guun chree rá so' ni'yaj so' ni'yâj nuu rihaan tinúú so' ga. Ne ne ni'yaj so' chruun manj nuu rihaan ma'án so' a. ⁴Asa'l ca'vee cataj so' rihaan tinúú so', "rque so' rihaan so' quirij 'unj ni'yâj á'. Se guun a doj cataj so' danj tjhâ' so' man tinúú so' ma'. 'Q se ni'yaj so', ne chruun manj vaa guee nuu rihaan so' ei. ⁵Síi nucui' rá mé so' ei. Asino quirij so' chruun manj nuu rihaan so', gaa ne ca'vee quirij so' ni'yâj nuu rihaan tinúú so' adonj. Dan me se ase vaa aráán nuu rihaan yuvij ro', danj vaa aráán rihaan yuvij 'yaj cacun' atâ yuvij adonj.

⁶ "Tzaj ne ne'en soj se vaa ne no xcúun soj go' soj rasuun guee man chuvee ma!. Ne se caraa soj chruj perlá tu'vee ndo'o rihaan xcáá ma!. 'Q se chuvee yo' ro', canicaj ne cha man soj, ne xcáá yo' ro', tuguáj che'é xcáá man se sa' yo', ne quinavij nu' yo' xtun', qui'yaj xcáá nanj adonj. Ne se sa' yo' me chrej nocó' ni' adonj. Che'é dan se na'vej uxrá rá yuvij cuno yuvij chrej nago' soj rihaan niij yuvij, ne ase vaa xcáá do', ase vaa chuvee do', danj vaa niij yuvij ei. Ne se

nago' soj doj chrej sa' man niij yuvij 'yaj danj a ma'.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa no xcúun ní' cachij ní' yaj ní' rihaan Diose che'é rasuun achiin man ní' ei

⁷ "Cachij soj se vaa achiin man soj rihaan Diose, ne so' me sií rque man soj, ne nari' soj rasuun yo', ne ase vaa 'yaj síi tica'mii ta'yaa tucuá tuví' ro', danj qui'yaj soj ga Diose, ne ca'nuu Diose ta'yaa yo', ne rque Diose rasuun achiin man soj adonj. ⁸'Q se síi achiin rasuun rihaan Diose ro', quirij so' rasuun achiin man so', ne síi nano' rasuun achiin man ro', quirij so' rasuun yo', ne síi tica'mii ta'yaa rej yanj Diose ro', ca'nuu Diose ta'yaa, ne quirij síi tica'mii ta'yaa rasuun achiin man so' adonj. ⁹ Xcaj soj cuentá se vaa ma'an soj, nanj yuvij me soj, tzaj ne sese achiin ta'núú yo' soj chraa cha yo' man soj, ne se ca'vee nano' soj yahij ne caxrij soj ston so' ma'. ¹⁰ Ne sese achiin ta'núú soj nee xcuaj châ yo' man soj, ne se ca'vee nano' soj xcuáá ne caxrij soj ston so' ma'. ¹¹ Dan me se danj nanj soj, ne síi chi'ji nimán me soj, tzaj ne ne'en soj rque soj se sa' châ ta'núú soj ei. Che'é dan táá a Rej soj síi nicun' xta', ne sij sa' inanj me so', ne so' me síi rque ya rasuun sa' man niij síi achiin rasuun man so' nanj adonj.

Nana nihánj taj xna'anj daj qui'yaj ní' rihaan tuví' ní' a

¹² "Dan me se daj se uun rá soj qui'yaj sa' yuvij rihaan soj ro', ta'nga' danj qui'yaj sa' soj rihaan tuví' soj á. Sese danj qui'yaj soj rihaan tuví' soj, ne síi uno nu' se-tucuanj Moisés me soj, ne síi uno nu' se-nana niij síi nata' se-nana Diose gaa naá me uún soj adonj.

Nana nihánj taj xna'anj che'é vij chrej a

¹³ "Ase vaa vij chrej vaa rej vaa rihaan soj, ne dan me se chrej ca'qan me yo' chrej yo', ne caxra' ndo'o vaa rej nayón yuvij, ne rihaan ya'an ro', vaj chrej yo' nanj adonj. Ne man uxrá yuvij vaj chrej yo' ei. Se ca'anj soj chrej yo' ma'. Nanj vaa chrej ca'anj soj ei. Chrej catuun me chrej ca'anj soj, ¹⁴ ne chruj vaa rej nayón yuvij a. Sayuun ndo'o vaa vaj yuvij chrej yo', tzaj ne vaj chrej yo' rej gaa i'na' yuvij cayaán yuvij ga Diose nu' caviij nu' ca'anj adonj. Tzaj ne doj niij yuvij nari' chrej catuun nanj ei.

Nana nihánj taj xna'anj daj gaa qui'yaj ní' quene'en ní' daj vaa nimán yuvij a

¹⁵ "Vaa yuvij taj se vaa me niij so' síi nata' se-nana Diose, tzaj ne ne ya a'mii niij so' ma'. Cutumé soj man soj, se gaa nanj qui'yaj niij so' sayuun man soj á. Dan me se vaa gûii cuchi' niij so' rihaan soj, ne ase vaa matzinj ro', danj gaa niij so' cuchi' niij so' rihaan soj,

né ni'yanj ndo'o ca'mij nij so' rihaan soj, tzaj ne nimán nij so' ro', ase vaa nimán xca'yanj ca'nuy' ro', gaa nimán nij so', guun rá nij so' qui'yaj nij so' sayuun man soj nān̄ adonj. ¹⁶ Che'é dan xcāj soj cuentá nij'yaj soj man nij so' daj qui'yaj nij so', gaa ne quene'en nij soj daj vaa nimán nij so' ei. Uta nii chruj chā raā chruun tanj, rá soj na'. Taj ma'. Ne uta nii chruj chā raā coj yāj ya'qa, rá soj na'. Taj ma'. ¹⁷ Dan me se chruun sa' ro', mán chruj chā raā a. Né chruun tanj ro', man chruj xnaj raā uún a. Sese cuchruū chruun, ne se cumán chruj sa' raā chruun yo' a ma'. ¹⁸ Chruun sa' ro', se guun cumán chruj nij raā ma'. Né chruun nij ro', se guun cumán chruj sa' raā ma'. Ase vaa chruun yo' ro', danj vaa nimán yuvij, né ase vaa chruj yo' ro', danj vaa rasuūn 'yaj yuvij adonj. ¹⁹ Né sese nuvi' chruj sa' raā 'o chruun, ne a'ne' nii man chruun yo', ne axríj ya'an nii man chruun yo' nān̄ adonj. Né ase vaa ran' chruun yo' ro', ta'ng'a' danj quiran' uún nij yuvij 'yaj se chi'ij nān̄ adonj. ²⁰ Dan me se sese xcāj soj cuentá nij'yaj soj man yuvij, gaa ne quene'en soj daj vaa nimán nij yuvij, gaa ne quene'en soj daj yuvij me nij so' adonj.

Nana nihán̄ taj xna'anj me sii cayáán ga Diose asq' guun chij Diose rihaan chumij nihán̄ a

²¹ "Ne'en soj se vaa man ndo'o yuvij taj rihaanji se vaa uno nij so' rihaan, tzaj ne tu'va rma'an ta'aj nij so' nān̄ á. Nuveé cunudanj nij sii taj ne'en manj ca'anj cayáán ga Diose asq' guun chij Diose rihaan chumij nihán̄ ma'. Tananj orún' me se inanj nij sii uno rihaan Réé 'unj sii nicun' xtā' me sii cayáán ga so' nān̄ adonj. ²² Ne güii ca'lne' 'unj cacun' che'é yuvij me se cumán ndo'o yuvij cataj rihaan 'unj: "Sí uno rihaan so' me núj, Señor. Aj nata' núj nana rqué so' man núj rihaan yuvij á. Né cataj tu'va núj se-chuyví so', né quirii núj nana chree nimán yuvij á. Né qui'yaj suun ndo'o núj suun sa' che'é so' adonj". Danj ca'mij nij yuvij yo' rihaan 'unj vaa güii nān̄ adonj. ²³ Gaa ne cataj yá 'unj rihaan nij yuvij a: "A 'ó güii ne nelén 'unj man soj ma'. Maqan sii 'yaj inanj cacun' me soj nān̄ adonj. Naxuūn soj man soj rihaan á". Danj cataj 'unj rihaan nij sii 'yaj cacun' vaa güii nān̄ adonj.

Nana nihán̄ taj xna'anj daj quiran' nij sii uno rihaan Jesucristó do', nij sii ne uno rihaan Jesucristó do'

²⁴ "Dan me se a me ma'lan sii uno sa' nana nihán̄ nana cataj xna'anj 'unj rihaan soj ne 'yaj so' ndqāa vaa taj 'unj, né ase vaa 'o sii cune' ve' tucuá rihaan yuvej vaa so' ei. Sí cune' ve' yo' me se sii acaj ndo'o cuentá me so', né cune' so' ve' yo' rihaan 'o yuvej adonj. ²⁵ Gaa ne ca'na' maqan, né go' ndo'o maqan raā ve', né cavii ni'yoy chraá,

né ca'na' go' tacoo' ve', né ca'na' uxrá nana yuvāq, né go' rihaan ve' yo' a. Tzaj ne ne canee ve' yo' a ma'. 'O se raan inanj ne ve' yo' rihaan yuvej nān̄ adonj. ²⁶ Tzaj ne sii na'vej rá cung nana nihán̄ nana cataj xna'anj 'unj rihaan soj me se ase vaa sii cune' ve' rihaan yo'ó vaa so' adonj. Né sii ni'yoy rmij me so', né cune' so' ve' rihaan yo'ó chruu, ²⁷ ne veé dan, gaa ca'na' uxrá maqan yuvāq go' yo' xráá ve', né cavii ni'yoy chraá, né ca'na' na xee go' na xee tacoo' ve', né ca'na' uxrá nana yuvāq né go' xráá ve' yo' a. Veé dan, né canee nu' ve' tucuá sii ni'yoy nān̄ adonj. Che'é dan xcāj soj cuentá, né ve' e cuno soj nana nihán̄, né se quiran' soj sayuun ma'. —Inanj nana nihán̄ ca'mii Jesucristó rihaan nij sii tucu'yón se-nana so' a.

²⁸ Veé dan, né quisíj tucu'yón Jesucristó nu' nana nihán̄ rihaan nij yuvij, gaa ne caráya'anj ndo'o nij yuvij nocó' man so' che'é nana nihán̄, nana cataj xna'anj Jesucristó rihaan nij so' a. ²⁹ 'O se xcāj nij yuvij cuentá se vaa ase vaa a'mii 'o sii nicaj suun avii tu'va ro', vaa a'mii Jesucristó, rá nij so' a. Né cūj doj vaa se-nana so' ga se-nana nij sii naqu'i'yaj cūj se-tucuān̄ Moisés, rá nij so' a.

8

Nana nihán̄ taj xna'anj daj vaa nahuun sa' 'o sii ran' ljú ri'yuj, qui'yaj Jesucristó a

¹ Gaa ne nanij Jesucristó quiij yo', né cachéé ndo'o yuvij ga so' a.

² Dan me se cuchi' yo'q sii ran' ljú ri'yuj rihaan Jesucristó, né canicun' ruj so' rihaan Jesucristó, né cataj so':

—Sese me rá so', né ca'vēe ca'nēe so' chi'ij xráj, Señor —taj so' rihaan Jesucristó a.

³ Gaa ne cuta' Jesucristó ra'a Jesucristó raā sii ran', né cataj Jesucristó:

—Me raj qui'yáj danj ei. Nahuún so', qui'yáj adonj —taj Jesucristó rihaan so' a.

⁴ Nu' danj cataj Jesucristó, né nu' quinavij ljú xráá sii ran' a. ⁴ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan so' a:

—Cytumé so' mán so' se cataj xna'anj so' rihaan yuvij che'é se qui'yáá 'unj che'é so' ma'. Maqan se cuchi' so' rihaan xrej, né tjaáán so' mán so' rihaan xrej se vaa nahuún so', né rqué so' rihaan Diōse se vaa cataj sii cu'naj Moisés gaa naá ndqāa vaa no xcuún so' rqué so' rihaan Diōse á. Gaa ne xcāj nij xrej cuentá se vaa nahuún so' qui'yáj adonj —taj Jesucristó rihaan sii nahuun yo' a.

Nana nihán̄ taj xna'anj se vaa nahuun se-mozó yo'q tanuu capitán, qui'yaj Jesucristó a

⁵ Dan me se cuchi' Jesucristó chuman' Capernaum, né catúj so' chuman' yo', né cuchi' yo'q tanuu capitán rihaan so' a. Né so'

ro', me síi rii ta'nga' rihaan 'o ciento tanuu adonj. Dan me se cachíin ni'yaj so' rihaan Jesucristó,⁶ cataj so':

—Canó chi'ij man se-mozó 'unj, Señor. Ne ne nasqui'so' ma'. 'Q se yo'o naj so'rá ve', ne ran' uxrá so' sayuun, 'yaj chi'ij nanj á —taj tanuu capitán yo' rihaan Jesucristó a.

⁷ Né cataj Jesucristó rihaan so':

—Ca'anj níl', gaa né nahyun so', qui'yáj á —taj Jesucristó a.

⁸ Gaa né cataj uún tanuu capitán yo':

—'Q se nuveé sij sa' mé 'unj ma'. Ne nó xcúun 'unj catuú so' rá ve' tucuaj qui'yáj a ma'. Maan se ca'ne' uun so' suun se vaa nahyun se-mozó 'unj, gaa né nahyun ma'án so' adonj.⁹ 'Q se vaa síi rii ta'ngá' rihaan 'unj, né rii ta'ngá' 'unj rihaan tanuu, né taj xna'anj 'unj rihaan tanuu se vaa ca'anj níj so', né 'anj níj so', ne taj xna'anj 'unj rihaan níj so' se vaa ca'na'l níj so', ne 'na'l níj so' rihaan 'unj, ne taj xna'anj 'unj daj qui'yaj níj so', né veé danj 'yaj tanuu adonj. Né ne'ní 'unj se vaa ase vaa rii ta'ngá' 'unj rihaan níj tanuu nocó' manj ro', danj rii ta'ngá' gueé so' rihaan chi'ij anó man yuvij nanj á —taj tanuu capitán yo' rihaan Jesucristó a.

¹⁰ Dan me se, gaa cuno Jesucristó nana ca'mii tanuu capitán yo', né ca'anj rá Jesucristó, né cataj so' rihaan níj síi nocó' rej xco so' a:

—Ya ya cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa taj vaj a ó rej ne narij man yo'o síi israelitá síi cuchumán ndo'o rá nanj a'mii 'unj ndqaa vaa amán rá tanuu capitán nihánj a ma'.¹¹ Né cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa güüi guun chij Diose rihaan chumij nihánj ro', ca'na'l ndo'o yuvij mán cunu' chumij, ne cayáán níj so' rihaan se-mesa Diose, ne cha níj so' chraa ga síi cu'naj Abraham do', ga síi cu'naj Isaac do', ga síi cu'naj Jacob do', adonj.¹² Né níj síi israelitá ro', no xcúun níj so' cuchumán rá níj so' ni'yaj níj so' manj, ne seso cuchumán rá níj so' ni'yaj níj so' manj, ne ca'vee cané níj so' uún ga Diose nanj á. Tzaj né na'vej rá níj so' a man adonj. Che'é se na'vej rá níj so' qui'yaj níj so' danj, che'é dan quiri'ij gan' ndo'o nii man níj so' rej rmij', ne ta'vee uxrá níj so', ne ndaa cha ruy ma'án níj so' cùu yan' níj so' nanj adonj. Danj quiran' níj so' che'é se na'vej rá níj so' cuchumán rá níj so' ni'yaj níj so' manj nanj á —taj Jesucristó rihaan níj yuvij canoco' man so' a.

¹³ Canicaj uún Jesucristó cataj Jesucristó rihaan tanuu capitán:

—Ca'vee ca'anj so' yaj a. Ya cuchumán rá so' se vaa nahyun se-mozó so' qui'yáj a. Ne nahyun so' ei —taj Jesucristó rihaan so' a.

Né veé maan orá yo'o ro', nahuun se-mozó tanuu capitán yo', qui'yaj Jesucristó adonj.

Nanq nihánj taj xna'anj daj qui'yaj Jesucristó, nahuun níi chej Pedró do', que'ee uxrá yo'o yuvij do', qui'yaj Jesucristó a

¹⁴ Gaa né ca'anj Jesucristó tucuá síi cu'naj Pedró, ne quene'en so' se vaa naj níi chej Pedró ran' no', né caxrij uxrá cachí' man no' a.¹⁵ Né quita'aa Jesucristó ra'a no', gaa né veé maan orá dan nahuun no', qui'yaj Jesucristó, né naxagaña no', né qui'yaj chuvij no' cha níj so' nanj adonj.

¹⁶ Rej ca'anj güüi cuchi' yuvij rihaan Jesucristó a. Dan me se nicaj níj yuvij man que'ee uxrá síi nüü nanq chree nimán, cuchi' níj yuvij rihaan Jesucristó, ne cataj xna'anj 'unj Jesucristó rihaan níj nanq chree se vaa naxqun níj so' man níj so', gaa né, veé dan, né curihanj níj nanq chree nimán níj yuvij, gaa né cunuu sa' nimán níj yuvij yo' cuaj nanj adonj. Né quinahuun sa' cunudanj níj síi ran', qui'yaj uún Jesucristó a.

¹⁷ Dan me se quisij ya nu' nana nihánj nanq ca'mii síi cu'naj Isaías síi nata' se-nanq Diose gaa naá, se vaa cataj so': "Ninaj níl', né canó chi'ij man níl', tzaj né nahyun níl', qui'yaj síi ca'na'l vaa güüi nanj adonj", taj síi cu'naj Isaías gaa nata' so' adonj.

Nana nihánj taj xna'anj daj ca'mii Jesucristó rihaan víj síi tihaj guun rá canoco' man so' a

¹⁸ Quene'en Jesucristó se vaa man ndo'o yuvij anicaj rej nicun' so' ni'yaj man so' a. Che'é dan ca'ne' so' suun rihaan níj síi tucu'yón se-nanq so' se vaa ca'anj níj so' ga so' ndaa rnej na lacuaná cu'naj Galilea a.

¹⁹ Gaa né cuchi' yo'o so' rihaan Jesucristó a. So' ro', me síi naqu'i'yaj cùu se-tucuanj Moisés rihaan yuvij adonj. Né cataj so' rihaan Jesucristó a:

—Canoco' 'unj mán so' daj rej ma'án vaj so', maestro —cataj so' rihaan Jesucristó a.

²⁰ Gaa né cataj ya Jesucristó se vaa ran' so' chéé so' a:

—'O se níj chunee ro', otoj sa' níj xo' rá yu'u' taj rque yo'o ó, né níj xtáj chéé xta' ro', vaa saca' níj xo' a. Né xá' 'unj sij ca'néé Diose nícaj yu'unj man yuvij, tzaj ne taj a ó rej quináá 'unj cotoj 'unj a ma' —taj Jesucristó rihaan so' a.

²¹ Né vaa yo'o síi tucu'yón se-nanq Jesucristó cuchi' rihaan so', né cataj so':

—Ca'vej so' nanj tucuaj, né ndaa cavi' réj, gaa né cachin' 'unj man réj, gaa né canoco' 'unj mán so', Señor —taj yo'o so' a.

²² Tzaj né cataj Jesucristó rihaan so' a:

—Ca'ne' rá so' cachin' ma'án níj síi cavi' nimán man tuví' so' xnangá á. Tzaj ne cuano nihánj ro', no xcúun so' yo'o canoco' so' manj adonj —taj Jesucristó rihaan yo'o so' a.

Nanā nihánj taj xna'anj se vaa ca'ne' Jesucristó suun rihaan na do', rihaan nana do', se vaa canicún' yo' a

²³ Gaa né catúj Jesucristó rque rihooh chéé rihaan na, gaa né catúj njí síi tucu'yón se-nana so' rque rihooh ga so' a. ²⁴ Veé dan, né nasqui' nucuaj ndo'o rihaan na lacuaná, né me ndo'o rá na yo' guun nucuaj yo' caráán yo' xráá rihooh a. Né veé dan vaj Jesucristó, né cotoj so' adonj. ²⁵ Gaa né ca'anj njí síi tucu'yón se-nana Jesucristó rej naj so' cotoj so', né narii njí so' nej rihaan so', né cataj njí so':

—Tinanii so' man ní' sé cavi' nu' ní', man Señor —taj njí so' rihaan Jesucristó a.

²⁶ Dan me se ma'an Jesucristó cataj, né:

—Me che'é chu'vi' ndo'o nimán soj ga. Yo' me rej ataa cuchuman sa' rá soj ní'yaj soj manj adonj —taj Jesucristó rihaan njí so' a.

Gaa né canicún' caya so', né caxrij yuvaa so' man na do', man nana do' a. Gaa né canicún' díñi uxrá rihaan na lacuaná yo', qui'yaj Jesucristó nañj adonj.

²⁷ Né cuchu'vi' njí snó'o yo' ni'yaj njí so' man Jesucristó, cataj njí so':

—Daj sij me síi nihánj ga. 'O se ndaa nana ndaa na uno a'mii so' ason —taj njí so' rihaan tuvi' njí so' a.

Nanā nihánj taj xna'anj se vaa quirii Jesucristó man njí nana chree nimán vij snó'o a

²⁸ Gaa né cuchi' Jesucristó ndaa rnej na lacuaná yo' rej né njí síi man chuman' cu'naj Gadara a. Né vaa yu'uji yuvej, rej cachin' njí yuvij xnangá a. Dan me se cavii vij snó'o yu'uji yuvej yo', né cuchi' roj so' rihaan Jesucristó a. Roj so' me síi nnuu nana chree nimán, né yuvaa ndo'o roj so' adonj. Che'é roj so' na'vee cachen yuvij rej yo' a ma!. ²⁹ Dan me se caguáj roj so' rihaan Jesucristó, cataj roj so':

—Veé ne'en nují se vaa ta'nij Diosé mé so' á. Me che'é ca'ná' so' rej né nují ga. Ca'ná' so' qui'yáá so' sayuun man nují na!. 'O se ataa doj quisij güüi qui'yáá so' sayuun man nují adonj —taj roj so' rihaan Jesucristó a.

³⁰ Dan me se rej xcó roj so' ro', vaj que'eé xcáá chá coj man tacaan a. ³¹ Né njí nana chree nnuu nimán roj snó'o yo' ro', cuchiín' ni'yaj njí so' rihaan Jesucristó, cataj njí so':

—Sese quirii so' man nují nimán roj snó'o nihánj, né qui'yáá so' se ndo'o ca'nej so' man nují, catuu nují nimán xcáá yo' ruguanj —taj njí nana chree yo' rihaan Jesucristó a.

³² —Ca'anj soj cuaj á —taj Jesucristó rihaan njí so' a.

Gaa né ca'anj njí so' catúj njí so' nimán xcáá yo', né dan me se ruváa uxrá tacaan nicún' tu'va na lacuaná rej vaj njí xcáá yo', né gaa catúj njí nana chree nimán njí xcáá yo' me se cunánj ndo'o njí xo' ca'anj xo', né veé dñaj vaj njí xo', né quinij cunudanj njí

xo' rque na, né canó xráá njí xo', qui'yaj na nanj adonj. ³³ Né njí síi tumé xcáá yo' ro', cunánj njí so' ca'anj njí so' ndaa chuman', né catúj njí so' chuman', né cataj xna'anj njí so' rihaan njí síi man chuman' yo' nu' se vaa quiran' roj snó'o do', njí xcáá do' a. ³⁴ Gaa né curihanj cunudanj njí síi man chuman' yo', guun rá njí so' nari' njí so' man Jesucristó a. Dan me se quene'en njí so' man so', né cachiún njí yo' níj so' rihaan so' se vaa curihanj so' rej yanj njí so' ca'anj so' rej yanj a.

9

Nanā nihánj taj xna'anj se vaa nahuun sa' o síi na'vee cachee, qui'yaj Jesucristó a

¹ Gaa né cavii Jesucristó rihooh chéé rihaan na, né ca'anj so' chuman' cayáán so', né catúj so' chuman' yo' a. ² Ne veé nicaj njí man 'o síi na'vee cachee táá rihaan yuvéé, né ca'na' njí rihaan Jesucristó a. Né quene'en Jesucristó se vaa cuchumán uxrá rá njí yuvij se vaa nahuun sa' síi na'vee cachee yo' qui'yaj so' a. Che'é dan cataj so' rihaan síi ran' yo' a:

—No' xcúún so' guun nihá' rá so' che'é se navij cacun' xráá so', nanj tinuj —taj Jesucristó rihaan síi na'vee cachee yo' a.

³ Dan me se cane doj síi naqu'i'yaj cuyu se-tucuanj Moisés rihaan yuvij rá ve' gá Jesucristó, né cataj njí so' rihaan tuvi' njí so' a:

—Nij vaa nana ca'mii síi nihánj rihaan Diosé á. 'O se qrún' Diosé no' xcúún cataj se vaa navij cacun' xráá yuvij á —taj njí síi tucu'yón se-tucuanj Moisés ni'yaj njí so' man Jesucristó a.

⁴ Né quene'en Jesucristó me nana guun rá njí so' ca'mii njí so', né che'é dan cataj so':

—Me che'é avii ndo'o nanq chi'ü raa soj ga. ⁵ Tu'va ruma'án 'unj se vaa navij cacun' xráá síi nihánj, rá soj a na!. Ca'vee cataj üun ní' navij cacun' xráá síi nihánj na!. Ase ca'vee doj cataj ní' naxagaa so', né cachee so' cuaj, cataj ní' xa!. ⁶ Dan me se me rá 'unj xcaj soj cuentá se vaa síi ca'néé Diosé nícaj yu'unj man yuvij mej né no' xcúún 'unj tinavíi 'unj cacun' xráá njí yuvij man rihaan chumiij nihánj adonj —taj Jesucristó rihaan njí so' a.

Dan me se cataj Jesucristó rihaan síi na'vee cachee a:

—Nacue so' tuvéé so', né nan' so' tucuá so' á —taj Jesucristó rihaan síi naj rihaan yuvéé yo' a!

⁷ Gaa né naxagaa so', né cavii so', né quinaj so' tucuá so' adonj. ⁸ Né quene'en njí yuvij se vaa nahuun sa' so', qui'yaj Jesucristó, né che'é dan cuchu'vi' nimán njí so', quene'en njí so' Jesucristó, né ve'é ndo'o

ca'mii nij so' che'É Diose, se vaa guun nu-cua-j Jesucristó racuúj ndo'o Jesucristó man yuvii, qui'yaj Diose adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cataj xna'anj Jesucristó rihaan síi cu'naj Mateo se vaa canoco' so' man Jesucristó a

⁹ Gaa ne cavii Jesucristó rej yo', ne quene'en so' man yo'q síi yanq' qo' ve' a'néj nii puextó man yuvii a. Mateo cu'naj síi ne rej yo' a.

Dan me se cataj Jesucristó rihaan so', ne:
—Canocó' so' manj, ca'anj ní' á —taj Jesucristó rihaan so' a.

Gaa ne naxumaqan so', ne canoco' so' man Jesucristó, ca'anj so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa me rá Jesucristó racyúj so' man nij síi tumé cacun' a

¹⁰ Dan me se 'o güii cayáán Jesucristó rá ve', ne ca'na' ndo'o tuvi' so' síi a'néj puextó do', yo'ó nij síi tumé ndo'o cacun' do', ne catúj nij so' rá ve', ne calanj cayáán nij so' gá Jesucristó, ne dan me se man rcua'aan nij síi tucu'yón se-naná Jesucristó do', ne chá cunudan nij so' chraa a. ¹¹ Ne quene'en nij síi fariseo se vaa chá Jesucristó chraa ga nij síi a'néj puextó do', ga yo'ó nij síi tumé ndo'o cacun' do', ne xná'anj nij so' man nij síi tucu'yón se-naná Jesucristó, cataj nij so':

—Síi tucu'yón nana rihaan soj ro', me che'É chá so' chraa ga nij síi a'néj puextó do', ga yo'ó nij síi tumé ndo'o cacun' do', rá nuj a —taj nij síi fariseo rihaan nij síi tucu'yón se-naná Jesucristó a.

¹² Né cuno Jesucristó nana ca'mii nij so', ne cataj so' rihaan nij so' a:

—Síi vaa nucuaj ro', ne nano' nij so' man doctor ma'. Maan síi ran' ro', me síi nano' man doctor adonj. Gaa ne ase vaa síi ran' ro', danj vaa nij síi nihánj adonj. ¹³ 'O se vaa che'É ca'anj soj tucu'yón soj daj taj naná nihánj naná no' rihaan danj Diose á: "Ne uun nihá' rá 'unj ni'yaj 'unj yuvii nago' xcuu rihaan 'unj ma'. Tananj uun nihá' rá 'unj ni'yaj 'unj yuvii 'ee rá man tuví' adonj". Inanj danj me se-naná Diose nana tucu'yón soj á. Dan me se xcaj soj cuentá se vaa ne ca'na' 'unj canacunj 'unj man síi sa' ma'. Che'É nij síi tumé cacun' ca'naj se vaa canoco' nij so' se-nanaj adonj. Tzaj né sese síi sa' me soj, rá soj, ne nuveé sij canacunj 'unj man me soj ma' —taj Jesucristó rihaan nij so' a.

Nana nihánj taj xna'anj me che'É ne toco' nij síi tucu'yón se-naná Jesucristó x'naa man ma'an nij so' a

¹⁴ Gaa ne nij síi tucu'yón se-naná síi cu'naj Juan cuchi' rihaan Jesucristó, ne xna'anj nij so' man so', cataj nij so':

—Me che'lé, ne toco' nuj x'naa man ma'an nuj che'É se aráj gueé nuj rihaan Diose, ne

toco' nij síi fariseo x'naa man ma'an nij so' uún, tzaj ne nij síi tucu'yón se-naná so' me se ne toco' nij so' x'naa man ma'an nij so' ga —taj nij so' rihaan Jesucristó a.

¹⁵ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Ase vaa síi cuchruij sa'anj vaa 'unj, né asa' ca'vee toco' nij síi man gaj x'naa man ma'an nij so', rá soj ga. Ase vaa síi cataj xcaj man chana ne man tuvi' so' do', danj vaa nij síi man nihánj cuano, ne anuú ndo'o cha'anj man nij so', ne se ca'vee toco' nij so' x'naa man ma'an nij so' ma!. Tzaj né vaa güii, né guun yaníj 'unj rihaan nij so' qui'yaj yuvii, gaa ne nang rá nij síi nihánj, gaa né toco' nij so' x'naa man ma'an nij so' adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa nij síi noco' tucuáán ngá ro', se guun nucuaj nij so' cuno nij so' se-naná Jesucristó ma'

¹⁶ "Tzaj né ase vaa yatzíj sin' vaa tucuáán noga noco' soj, ne se guun na'nej ní' mantá naca man yatzíj ngá yo' ma!. 'O se sese qui'yaj ní' danj, né güii quinanj yuvii yatzíj yo', gaa ne nagüej mantá naca yo', né sese cuxuun yuvii man yatzíj yo', né quisin' yo', gaa né cunuú xij doj yu'uj aj taj man yatzíj ngá yo' nañj adonj. ¹⁷ Né dan me se ase vaa nuj ngá nuj araa nii na vinó vaa uún soj a. Né se ca'vee tucu'yón 'unj se-tucuanj 'unj rihaan soj ma!. 'O se ase vaa na vinó naca vaa nana tucu'yón 'unj, né se guun caraa yuvii na vinó naca rque nuj ngá ma!. Sese danj qui'yaj yuvii, né cuyanj na vinó cunuú xej na vinó, né se cacuá nuj ngá ma!. Che'É dan canuu yo', né cayanj na vinó rihaan yo'ó a. Che'É dan araa nii na vinó naca rque nuj naca, né 'o mán sa' na vinó rque nuj yo' a. Che'É dan inanj rihaan síi naca síi ne noco' tucuáán ngá tucu'yón 'unj se-nanaj nanj adonj —taj Jesucristó rihaan nij síi tucu'yón se-naná síi cu'naj Juan yo' a.

Nana nihánj taj xna'anj che'É chala cunii do', che'É chaná chij do', nahuun sa', qui'yaj Jesucristó a

¹⁸ Asij ca'mii Jesucristó nana yo' rihaan nij síi tucu'yón se-naná síi cu'naj Juan, ne cuchi' 'o síi nicaj suun rihaan Jesucristó, né canicun' ruj so', cachíin ni'yaj so' rihaan Jesucristó, cataj so':

—Cuano cavi' ta'nij chala cunii a. Tzaj né qui'yáa so' se ndo'o, ca'anj ní', né cuta' so' ra'a so' xráa no', né cunuú i'ná' uún no' nañj ruguajn —taj so', cachíin ni'yaj so' rihaan Jesucristó a.

¹⁹ Gaa ne naxumaqan Jesucristó, né canoco' so' do', nij síi tucu'yón se-naná so' dg', man síi nicaj suun yo' a.

²⁰ Gaa ne ca'na' 'o chaná rej xco Jesucristó, né quisíj 'o chuvij yo' xra' ton man chaná yo', né canó ra'a no' doj tu'va sagan' Jesucristó a. ²¹ 'O se: "Sese cano ra'aj sagan"

Jesucristó, né nahuun sa' 'unj nānq adonj", guun rá no' a.

²² Gaa né canicaj Jesucristó quene'en Jesucristó man no', né cataj so':

—No xcúún so' guun niháñ rá so', nocoj. 'O se che'é se amán rá so' ni'yaj so' manj ro', che'é dan nahuun sa' so' á —taj Jesucristó rihaan chana yo' a.

Né veé māqan orá dan nahuun sa' chana yo' adonj.

²³ Gaa né ca'anj Jesucristó ve' tucuá síí nicaj suun yo', né catúj so' rá ve', né quene'en so' se vaa māqan síí o' chra' man rihuflauta, ne quene'en so' se vaa man ndo'o yuvij rá ve', né nanó ndo'o rá nij yuvij che'é se cavi' chala cunii yo' adonj. ²⁴ Gaa né cataj so':

—Curihanj soj xe' á. 'O se ne cavi' chala cunii niháñ ma'. Māqan se otój uyun no' nānq á —taj Jesucristó rihaan nij yuvij māqan rá ve' yo' a.

Gaa né ca'ngá nacoo nij yuvij ni'yaj nij so' man Jesucristó a.

²⁵ Gaa quisij quirii Jesucristó man cunudanj nij yuvij xe', né catúj Jesucristó rej táá chala cunii yo', né quita'aa so' ra'a no', né cunuu i'ná' uún chala cunii, né naxagaqá no' adonj. ²⁶ Né cuchi' nānq rihaan cunudanj nij yuvij man rej yo' che'é se vaa qui'yaj Jesucristó, se vaa cunuu i'ná' chala cunii yo' qui'yaj so' adonj.

Nana niháñ taj xna'anj se vaa naxra' rihaan vij síi tuchrjj, qui'yaj Jesucristó a

²⁷ Dan me se gaa cavií Jesucristó tucuá síí nicaj suun yo', né canoco' vij síí tuchrjj man so' a. Ne caguáj roj so', cataj roj so':

—Ne'en rój se vaa tuví' síí cu'naj David síí cane gaa naá mé so' á. Che'é dan cunuu 'ee rá so' man rój ruguanj —taj roj so', caguáj roj so' a.

²⁸ Dan me se catúj Jesucristó rá ve', né cuchi' roj síí tuchrjj yo' rihaan so' a. Gaa né cataj Jesucristó rihaan roj so':

—Amán rá roj soj se vaa guun nucuáj naxra' rihaan roj soj qui'yáj na' —taj Jesucristó, xná'anj Jesucristó man roj so' a.

—Amán rá rój, Señor —taj roj so' rihaan Jesucristó a.

²⁹ Gaa né cuta' ra'a Jesucristó rihaan roj so', né cataj Jesucristó:

—Che'é se amán rá roj soj, né che'é dan naxra' rihaan roj soj adonj —taj Jesucristó a.

³⁰ Veé dan, né naxra' rihaan roj so' nānq adonj.

Gaa né caxrij yuvaa Jesucristó rihaan roj so', né cataj Jesucristó rihaan roj so' a:

—Cutumé uxrá roj soj man roj soj, ne a 'ó yuvij se cuno se vaa qui'yáa 'unj che'é roj soj á. —Dan me se nucuaj ndo'o ca'mii Jesucristó nānq yo' rihaan roj so' a.

³¹ Tzaj né curihanj roj so' ca'anj roj so', ne uxrá nata' roj so' rihaan cunudanj nij yuvij māqan rej yo' che'é yan qui'yaj sa' Jesucristó che'é roj so' nānq adonj.

Nana niháñ taj xna'anj se vaa ca'vee ca'mii 'o síi ya'mii, qui'yaj Jesucristó a

³² Dan me se tanáj roj so' man Jesucristó, gaa né ca'anj Jesucristó, gaa né cuchi' yuvij rihaan so' a. Dan me se nicaj nij yuvij man 'o síi ya'mii cuchi' nij yuvij rihaan Jesucristó a. Síi ya'mii yo' me se nānq chree nuú nimán so', né che'é dan ne ca'mii so', qui'yaj nānq chree yo' a. ³³ Dan me se quirii Jesucristó man nānq chree yo' nimán so', gaa né guun che'é síi ya'mii ca'mii so' nānq adonj. Veé dan quene'en nij yuvij, ne caráya'qanj uxrá nij yuvij, né cataj nij so':

—Xá' ní' sij israelítá, tzaj né a 'ó síi 'yaj danj ne quene'en ní' ma' —taj nij yuvij che'é Jesucristó a.

³⁴ Tzaj né nij síí fariseo cataj me se:

—Guun nucuaj so' quirii so' man nānq chree, che'é se a'mii so' ga ma'an síí chree uun chij adonj —taj nij síí fariseo, ca'mii né nij so' che'é Jesucristó a.

Nana niháñ taj xna'anj daj qui'yaj Jesucristó gaa cunuu 'ee ndo'o rá so' man nij yuvij a

³⁵ Gaa né ca'anj Jesucristó nu' nij chuman' nocoo nu' nij chuman' cunii nu', né tucu'yón so' rihaan nij yuvij māqan rá ve' tucu'yón nij yuvij israelítá se-tucuanj Moisés, né ca'mii natáj so' nānq sa' che'é güüi guun chij Dióse rihaan chumií niháñ, né nahuun sa' taran' nij síi ran'do', nij síi ninaj do', qui'yaj uún so' adonj. ³⁶ Né quene'en so' man cunudanj nij yuvij, né cunuu 'ee rá so' man nij yuvij yo' a. 'O se quene'en so' se vaa ase vaa matzinj vaj ma'an vaa nij yuvij, nuví' síi tumé man nij so', né aj quirian' ndo'o nij so' sayuun, né ninaj ndo'o nij so' adonj. ³⁷ Gaa né cataj so' rihaan nij síí tucu'yón se-nānq so' a:

—Ya uxrá, ne vaa ndo'o suun rihaan ní', ne nij síi 'yaj suun me se doj nij so' nānq adonj. ³⁸ Né cachinj ni'yaj ní' doj nij síi qui'yaj suun rihaan Dióse síí uun chij 'níj ra'a suun, gaa né ca'nej so' doj yuvij qui'yaj suun se-suun so' adonj —taj Jesucristó rihaan nij síí tucu'yón se-nānq so' a.

10

Nana niháñ taj xna'anj se vaa ca'néé Jesucristó man chuvij nij síi tucu'yón se-nānq so'

¹ Gaa né canacutín Jesucristó man chuvij nij síi tucu'yón se-nānq so', né cuchi' nij so' rihaan so', né go' so' rej nucuaj man nij so', gaa né ca'vee qui'yaj canaan nij so' rihaan nij nānq chree a. Dan me se guun nucuaj nij so' quirii nij so' man nij nānq chree nimán yuvij, né guun nucuaj nij so' nahuun sa'

yuvij ran' do', yuvij ninaj do', qui'yaj uún niј so' a.

² Né nihánj me se-chuvij chuvij niј apóstol cune' Jesucristó man nata' rihaan yuvij che' so' a. Yo'q so' me síí cu'naj Simón, né Pedró cu'naj yo'ó se-chuvij síí cu'naj Simón a. Né yo'ó so' me tinú' Simón, síí cu'naj Andrés a. Né yo'ó so' me síí cu'naj Jacobo, né ta'níí síí cu'naj Zebedeo me so' a. Né yo'ó so' me tinú' Jacobo, síí cu'naj Juan a. ³ Né vaa síí cu'naj Felipé vaa síí cu'naj Bartolomé vaa síí cu'naj Tomás vaa a. Né yo'ó so' me síí cu'naj Mateo síí ca'néj puextó man yuvij a. Né yo'ó so' me síí cu'naj Jacobo uún, né ta'níí síí cu'naj Alfeo me so' a. Né yo'ó so' me síí cu'naj Lebeo, né Tadeo cu'naj yo'ó se-chuvij síí cu'naj Lebeo a. ⁴ Né yo'ó so' me síí cu'naj Simón uún, né so' me tuvi' niј síí me rá cunu' gá gobernó man Romá a. Né yo'ó so' me síí cu'naj Judas Iscariote, né so' me síí tacuachén man Jesucristó rihaan niј síí taj ri'yunj man Jesucristó a.

⁵ Dan me se ca'néé Jesucristó man chuvij niј snó'o yo', né cataj xna'anj so' rihaan niј so' daj qui'yaj niј so' a:

—Se ca'anj niј soj rej man niј síí yaníj ma'. Se ca'anj soj chiháán niј yuvij samaritana ma'. ⁶ Rihaan orún' niј yuvij israelítá ca'anj soj á. 'Q se ase vaa daán Diose matzinj vaa niј so', tzaj né ca'anj ni'ya niј so', né ne noco' sa' niј so' man Diose ma'. ⁷ Dan me se ca'anj soj, ne ca'mii natáj soj rihaan niј so', cataj soj: "Nichrun' quisij güii guun chij Diose rihaan chumij nihánj adonj". Danj cataj soj á. ⁸ Nahyun sa' niј síí ran', qui'yaj soj, ne cunyu' i'na' uún niј síí cavi', qui'yaj soj, ne nahyun sa' niј síí ran' luj ri'yuj, qui'yaj uún soj, ne quirij soj man niј nana chree nimán niј yuvij á. Cuang nihánj me rquej rej nucuaj man soj qui'yaj soj danj a. Che'é dan nihánj me cataj xna'anj 'unj rihaan soj se ca'néj soj sa'anj man niј yuvij ma'.

⁹ "Se nano' soj aga' oró míí do', aga' platá catzij do', naj guun sa'anj do', caraa soj rque se-caxrqn' soj a ma'. ¹⁰ Se nicaj soj xnánj soj ma'. Se ca'anj vij cotoó gá soj ma'. Se qui'niј tacóó soj canj ma'. Né chruun garroté se coro' soj cachee soj ma'. Maan se gaa uun soj ca'anj soj á. 'Q se no xcúun yuvij rque yuvij chraa cha soj che' e suun sa' 'yaj suun soj nanj adonj. ¹¹ Asa' catuj soj chuman' nocgo do', chuman' ra'a do', né xna'anj soj man niј yuvij me síí ne chuman' yo' me síí sa', gaa né cuchi' soj tucua síí sa' yo', né cayaán soj tucua so' ndaa se cavij uún soj ca'anj soj á. ¹² Asa' cuchi' soj tucua síí sa' yo', ne ve'é ca'mii soj nana sa' rihaan niј síí tucua yo', cataj soj se vaa dínj gaa cuman niј so' á. ¹³ Né sese ya síí sa' me niј síí tucua yo', ne ya dínj gaa cuman niј so', qui'yaj a. Tzaj né sese nuveé sij sa' me niј so', né canicaj uún nana sa' ca'mii soj rihaan ma'lan soj,

qui'yáj, tzaj né se cavij sa' niј síí tucua yo' a ma'. ¹⁴ Né naj guun yuvij se ca'mii sa' ga soj do', naj guun yuvij se ca'vej rá cuno nana a'mii soj do', cavij soj ve' tucuá so' cavij soj chiháán so' cavij soj, né nacunq' soj tacóó soj tucuayuu soj yo'ó'o tachruu avii chuman' yo' rihaan yo'ó'o, né ndaa dan, gaa ne quene'en yuvij se vaa síí man chuman' yo' tumé cacun' se vaa ne uno niј so' rihaan Diose ma!. ¹⁵ Ya yá cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa güii ca'né' 'unj cacun' che'é niј yuvij, gaa né quiran' yuvij man chuman' yo' doj sayuun rihaan niј síí chí'íj man chuman' Sodoma do', rihaan yuvij man chuman' Gomorra do' adonj.

Nana nihánj me taj xna'anj Jesucristó rihaan niј síí tucu'yón se-nanq' so' daj gaa sayuun quiran' niј so' a

¹⁶ "Dan me se ca'néj 'unj man soj rej man síí me rá qui'yaj sayuun man soj a. Ase vaa matzinj vaj rej man xca'yanj ca'nu' ro', danj gaa soj adonj. Che'é dan gaa cuu raa soj á. Ase cacuuj raq xtaa ro', danj cacuuj gaa raq soj á. Tzaj né ase vaa taj vaj cacun' tumé cha'aan ro', danj gaa soj, sé cutumé soj cacun' ma!. ¹⁷ Cutume ndo'o soj man soj se qui'yaj yuvij sayuun man soj ma'. Dan me se ca'anj nicaj niј yuvij man soj rihaan cuese, ne go' ndo'o niј so' vará xráa soj rá ve'tucu'yón niј so' se-tucuanj Moisés a. ¹⁸ Né ca'anj nicaj niј yuvij man soj rihaan síí nicaj suun do', rihaan síí nicaj suun do', rihaan niј síí yaníj do', che'e a. ¹⁹ Asa' tacuachén niј so' man soj rihaan niј síí nicaj suun, né se nanó rá soj daj ca'mii soj rihaan niј so' ma'. Maan Nimán Diose rque nu' nana ca'mii soj maan orá yo' nanj adonj. ²⁰ 'Q se nuveé ma'an soj me niј síí ca'mii rihaan niј so' ma'. 'Q se Nimán Rej ní' me síí rque nana ca'mii soj nanj adonj.

²¹ "Dan me se ca'anj nicaj snó'o man tinúú snó'o rihaan yuvij, né ticavij' nii man tinúú snó'o yo', qui'yaj ma'an so' nanj adonj. Né ca'anj nicaj snó'o man ta'níí snó'o rihaan yuvij, né ticavij' nii man ta'níí snó'o yo', qui'yaj so' ei. Né cuny' xnii gá rej xnii, né ca'anj nicaj xnii man rej xnii rihaan yuvij, né ticavij' nii man rej xnii yo', qui'yaj xnii ei. ²² Né quitaj ri'yunj cunudanj yuvij man soj che'é se me soj síí nocgo' manj a. Tzaj né síí yo'q canoco' manj ndaa se quisij ny' sayuun yo' ro', ve'é cavij sa' so' rihaan Diose adonj. ²³ Né sese qui'yaj niј síí man yo' o chuman' sayuun man soj, né cunanj soj ca'anj soj yo'ó chuman' á. Ya yá cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa se canó cunudanj niј chuman' man niј yuvij israelítá ca'anj soj, né ca'na' uún 'unj sij ca'néé Diose nicaj yu'unj man yuvij rihaan chumij nihánj adonj.

24 "Dan me se tucu'yón 'unj se-nanaj rihaan soj, né noco' soj se-nanaj a. Né ase vaa uno mozó rihaan se-ru'vee mozó ro', danj vaa uno soj rihanj nanj á. Né ne'en soj se vaa ase vaa 'yaj yuvij man síi tucu'yón nana rihaan tuvi' ro', danj qui'yaj uún ni yuvij man síi noco' nana yo' a. Né ase vaa 'yaj yuvij man níj ru'vee ro', danj qui'yaj uún ni yuvij man se-mozó ru'vee yo' a. 25 Dan me se ne'en síi noco' nana ne'en mozó ne'en daj qui'yaj yuvij man ma'an so', tzaj né me inanj rá so' guun so' ndaa vaa síi tucu'yón nana man so' do', ndaa vaa se-ru'vee so' do' a. Dan me se tucu'náj ni yuvij Beelzebú manj, cataj ni yuvij se vaa síi chreej mej a. Né ase vaa rej soj vaa 'unj a. Che'é dan danj ca'mii ni yuvij nana vaa danj che'é ma'an soj nanj adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa se cuchu'vi' ní quene'en ní yuvij ma'

26 "Che'é dan se cuchu'vi' soj ní'yaj soj yuvij me rá qui'yaj sayuun man soj ma'. 'Q se nü' nana ca'mii yuve ni yuvij do', nü' se vaa qui'yaj yuve ni yuvij do', nü' yo' ro', nurihanj quene'en cunudanj yuvij vaa güii adonj. 27 Nana a'mii yuve 'unj rihaan soj cuano ro', ca'mii ranga' soj á. Né nü' se vaa a'mii 'unj xréé soj ro', cavii soj rej quene'en yuvij man soj, ne ca'mii natáj soj nana yo' á.

28 "Né se cuchu'vi' soj quene'en soj níj síi guun nucuaj ticavi' man inanj nee man soj ma'. 'Q se se guun nucuaj níj so' ticavi' níj so' man nimán soj a ma'. Tzaj né vaa che'é cuchu'vi' soj ní'yaj soj Diose nanj á. 'Q se so' me síi guun nucuaj qui'yaj cacaa nimán soj cacaa nee man soj cacaa rihaan ya'an adonj.

29 "Ne'en soj daj vaa ni jxtáj chrin' se vaa vij un' yo' nó yo' sa'anj nii cuarto a. Tzaj ne se guun caví' yo'o xo' quinij xo' rihaan yo'oo, sese na'vej Rej soj síi nicun' xta' caví' yo'o xo' ma'. 30 Né Diose me se vaa cuentá yuve raä soj 'yaj so', né ne'en so' me daj yuve raä soj, 31 né che'é dan se cuchu'vi' soj che'é sayuun qui'yaj yuvij man soj ma'. 'Q se uxrá vaa yu'vee doj nó soj rihaan xtáj chrin' yo', 'yaj Diose adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa no xcúún ní' cataj xna'anj ní' rihaan yuvij che'é Jesucristó a

32 "Che'é se tumé Diose man soj, che'é dan no xcúún soj nata' yaj soj rihaan yuvij se vaa me soj síi noco' manj, né nü' síi 'yaj danj ro', vaa güii, né nata' 'unj rihaan Réé 'unj síi nicun' xta' se vaa síj noco' manj me so' a. 33 Né síi taj xna'anj rihaan yuvij se vaa ne noco' so' manj ro', vaa güii, né cataj xna'anj 'unj rihaan Réé 'unj síi nicun' xta' se vaa nuveé síj noco' manj me so' a ma'.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cunu'ndo'o yuvij gá tuvi' yuvij che'é Jesucristó a

34 "Sé guun rá soj se vaa ca'ná' 'unj rihaan chumij nihánj che'é rej díñ doj cayáán ni yuvij man rihaan chumij nihánj ga tuvi' yuvij ma'. Ne qui'yáj danj ma'. 'Q se che'é se ca'ná' 'unj rihaan chumij nihánj, che'é dan cunu' ndo'o yuvij ga tuvi' yuvij adonj. 35 'Q se ca'ná' 'unj che'é rej nata' 'unj se-nanaj rihaan yuvij, tzaj né se cuno cunudanj ni yuvij rihanj ma'. Che'é dan cunu' snó'o gá rej ma'an so', né xa' chana, tzaj né cunu' no' gá nii no' do', gá nii chej no' do', che'ej a. 36 Né ni jtuvi' yuvij síi man rá ve' tucuá yuvij cunu' gá yuvij nanj á. 37 Sese guun rá yo'o so' se vaa sa' doj vaa rej so' do', nii so' do', rihanj, né taj che'é cataj so' se vaa síj noco' manj me so' ma'. Né sese guun rá yo'o so' se vaa sa' doj vaa ta'níi so' rihanj, né taj che'é cataj so' se vaa síj noco' manj me so' ma'. 38 Né síi na'vej rá quiran' sayuun che'é se me so' síi noco' manj ro', taj che'é cataj so' se vaa me so' síi noco' manj ma'. 39 Síi cavii sa' nimán rihaan chumij nihánj ro', cavii nü' so' a. Né síi cavii che'é se noco' so' manj ro', so' me síi gáq i'ná' nimán nü' cavii nü' ca'anj adonj.

Nana nihánj taj xna'anj daj quiran' ní yuvij racuúj man ní síi 'yaj suun rihaan Diose a

40 "Sese a'mii sa' yo'o so' ga soj, né síj a'mii sa' gaj me so' adonj. Né sese a'mii sa' so' gaj, né síj a'mii sa' ga síi ca'néé manj rihaan chumij nihánj me uún so' adonj. 41 Sese a'mii sa' yo'o so' gá ló síi nata' se-nanaj Diose, che'é se ve'lé 'yaj so' nata' so' se-nanaj Diose, né rá se vaa ma'an síi nata' se-nanaj Diose vaa so' uún adonj. Dan me se 'o cuyaán naru'vee Diose rihaan so' ga ma'an síi nata' se-nanaj Diose ei. Né sese a'mii sa' yo'o so' gá yo'o síi sa' 'yaj, né naru'vee Diose rihaan so' uún adonj. 'Q cuyaán naru'vee Diose rihaan so' ga ma'an síi sa' 'yaj ei. 42 Dan me se a me ma'an yo'o síi rqué doj na acoj co'q yo'o níj síi noco' qun nihánj che'é se-chuvíi 'unj, né ya ya cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa daj chihqá míj se quinavij se sa' naru'vee Diose rihaan síi rqué doj na yo' ma'.

11

¹ Dan me se quisíj nana yo' nana cataj xna'anj Jesucristó rihaan chuvíj ni j síi tucu'yón se-nanaj so', né curihañ Jesucristó rej yo', né ca'anj so' chiháán ni j yuvij israelitá tucu'yón so' rihaan ni j so' né ca'mii natáj so' rihaan ni j so' a.

Nana nihánj taj xna'anj che'é nana ca'mii Jesucristó che'é síi cu'naj Juan síi cuta' ne man yuvij a

² Dan me se 'nij síi cu'naj Juan síi cuta' ne man yuvij taga', né cuchi' nana rihaan so' che'é nü' se vaa qui'yaj Jesucristó a. Che'é dan ca'néé so' vij tuvi' ni j síi tucu'yón

se-nana so' rihaan Jesucristó a. ³ Né nana nihánj ro', xná'anj roj so' man Jesucristó, qui'yaj síi cu'naj Juan a:

—So' me síi ca'ná' tjinanii man yuvijí rihaan sayuun na'. Ase na'vijí ní' ca'ná' yo'ó so' xa'. —Dan me nana me rá síi cu'naj Juan xná'anj roj so' man Jesucristó a.

⁴ Gaa né cataj xna'anj Jesucristó rihaan roj so' a:

—Cavijí roj soj cuchi' uún roj soj rihaan síi cu'naj Juan, né cataj xna'anj roj soj rihaan so' nu' nana cuno roj soj do', nu' se vaa quene'en roj soj do' á. ⁵ Dan me se níj síi tuchrui ro', naxra' rihaan, né níj síi na'vee cachee' ro', cheé' níj so', né níj síi ran' luj ri'yuj ro', nahuun sa', né níj síi so'o ro', nachuguun xréé níj so', né níj síi cavi' ro', cunuu i'ná' uún, né níj síi niqué ro', uno níj so' nana sa' a. Nu' nihánj cataj xna'anj roj soj rihaan síi cu'naj Juan yo' á. ⁶ Ne cataj uún roj soj rihaan síi cu'naj Juan se vaa cavijí sa' so' qui'yaj Dióse, sese se guun na'aj so' ni'yaj so' manj a. Danj ca'míi roj soj rihaan síi cu'naj Juan yo' á —taj Jesucristó rihaan roj síi tucu'yón se-nana Juan yo' a.

⁷ Dan me se ca'anj roj so', gaa né guun che'e Jesucristó ca'míi so' rihaan cunudanj níj yuvijí che'e síi cu'naj Juan síi cuta' ne man yuvijí a:

—Asij ca'anj soj rej tacaan quene'en soj man síi cu'naj Juan ro', ne daj gaa so' quene'en soj, rá soj ga. Ase vaa yo'ó rcoo naan ndo'o 'yaj nana vaa so', rá soj na'. Guun vij nimán so' che'e tucuáán nocó' so', rá soj na'. Taj ma!. ⁸ Maan se daj gaa so' rá soj, asij ca'anj soj quene'en soj man so' ga. Sij nuu yatzíj laruu ndo'o me so', rá soj na'. Taj ma!. 'O se níj síi nuu yatzíj laruu ro', yanj rá ve' tucuá síi nicaj suun rey adonj. ⁹ Maan se daj gaa síi cu'naj Juan rá soj, asij ca'anj soj quene'en soj man so' ga. Sij nata' se-nana Dióse me so', rá soj na'. Yá uxrá ei. Ne cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa sa' doj vaa so' rihaan cunudanj níj síi nata' se-nana Dióse adonj.

¹⁰ "O se nana nihánj nana no' rihaan danj Dióse ro', taj xna'anj che'e síi cu'naj Juan a: "Vaa síi ca'anj suun che'e 'unj, né ca'nej 'unj man so' quitaj yaan so' rihaan so', né nuchran' nimán yuvijí ve'é ca'míi níj yuvijí ga so', qui'yaj so' a". Danj taj danj Dióse che'e síi cu'naj Juan se vaa nuchran' nimán yuvijí ve'é ca'míi níj yuvijí ga síi ca'ná' tjinanii man níj yuvijí rihaan sayuun, qui'yaj síi cu'naj Juan, taj danj Dióse, né danj qui'yaj so' adonj.

¹¹ "Yá ya cataj xna'anj 'unj rihaan soj cuano se vaa sij sa' doj rihaan cunudanj níj yuvijí man rihaan chumijí me síi cu'naj Juan síi cuta' ne man yuvijí a. A 'ó yuvijí ne vaa sa' doj rihaan so' ma'. Tzaj né cuano ro', uun chij Dióse nimán yuvijí man rihaan

chumijí nihánj, né naj guun yuvijí uun chij Dióse nimán ro', me síi sa' doj rihaan síi cu'naj Juan a. ¹² Dan me se asij tucu'yón síi cu'naj Juan rihaan yuvijí ndaa cuano me se naqui'yaj ino' ndo'o yuvijí se-nana Dióse se vaa guun chij so' rihaan chumijí nihánj, né vaa síi sca' ndo'o síi me inanj rá cataj daj qui'yaj Dióse asa' guun chij Dióse adonj. ¹³ 'O se níj síi nata' se-nana Dióse rihaan yuvijí gaa naá do', nu' se-tucuanj Moisés do', ndaa ma'an síi cu'naj Juan do', cataj xna'anj ndo'o níj so' che'e güii guun chij Dióse nimán yuvijí man rihaan chumijí nihánj nañj á. ¹⁴ Dan me se aje ne'en soj se vaa síi cu'naj Elías síi nata' se-nana Dióse rihaan yuvijí gaa naá ro', ca'ná' uún so' rihaan chumijí nihánj, taj danj Dióse a. Dan me se sese me rá soj guun ya rá soj cuno soj nana nihánj, né cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa síi cu'naj Juan me síi atá se-suun síi cu'naj Elías síi cane gaa naá yo' á. ¹⁵ Sese taj yu'uj xréé soj, né cuno soj nana nihánj ei.

¹⁶ "Né daj vaa yuvijí man rihaan chumijí nihánj cuano, rá soj ga. Dan me se cataj xna'anj 'unj rihaan soj á. Ase vaa xnii ca'anj rihaan yu'vee né tico ga tuvi' ro', vaa níj yuvijí man rihaan chumijí nihánj adonj. Dan me se yáán níj xnii yo' rihaan yo'óó, ¹⁷ ne aguáj níj xnii rihaan tuvi' níj so' a. ¹⁸ 'O se ca'ná' síi cu'naj Juan síi cuta' ne man yuvijí, gaa né ne cha so' do', ne co'o so' do', ma!. Né che'e dan taj níj yuvijí se vaa nuu nana chree' nimán so', taj níj yuvijí a. ¹⁹ Né ca'ná' 'unj síi ca'néé Dióse nicaj yu'unj man yuvijí, gaa né niha'rá 'unj chá 'unj do', co'o 'unj do', gaa né che'e dan taj uún níj yuvijí se vaa síi cachén chá do', síi cachén co'o do', mé 'unj, taj uún níj yuvijí a. Né taj uún níj so' se vaa tuvi' 'unj me síi a'néj puextó man yuvijí do', yo'ó níj síi tumé cacun' do', taj níj a. Danj tu'va níj so', tzaj né ne ne'en uxrá níj so' ma!. Sese xcaj yuvijí cuentá daj vaa 'yaj rój, né guun ya rá níj yuvijí se vaa sij cuu raq me rój ga síi cu'naj Juan yo' adonj —taj Jesucristó rihaan níj yuvijí a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cataj xna'anj Jesucristó che'e sayuun quirán' yuvijí man va'nuj chuman' yuvijí ne ca'vej rá cuno se-nana Jesucristó a

²⁰ Síj, gaa né guun che'e Jesucristó cuta' Jesucristó cacun' xráá níj yuvijí man va'nuj chuman' a. Dan me se cuta' so' cacun' xráá níj so' se vaa guun nichraj nimán níj so' a. Dan me se nda' se doj a vaa suun sa' qui'yaj suun so' chiháán níj so' quene'en níj so' rihaan suun sa' qui'yaj suun so' yo'ó chuman',

tzaj ne ne canicaj nimán nij so' a ma', taj Jesucristó a. ²¹ Ne nihánj me nanq̄ ca'mii Jesucristó che'é nij yuvij man nij chuman' yo' a:

—Nique soj sij mān chuman' Corazín a. Nique soj sij mān chuman' Betsaida a. 'Q se quiran' uxrá soj sayuun nanj á. Dan me se nij sij mān chuman' Tiro do', nij sij mān chuman' Sidón do', me sij chi'ii nimán nanj á. Tzaj ne sese ca'anj 'unj chiháán nij so' ne sese qui'yáj suun sa' nocoo ni'yaj nij so', gaa ne cuno nij so' se-nanaj, ne guun ya rá nij so' se vaa tumé nij so' cacun', ne canicaj nimán nij so', ne quinano' ndo'o rá nij so' che'é cacun' tumé nij so', ne ndq̄a yatzíj ya' cunuú nij so', ne ndq̄a yaj chruun acaa ruvaj caraa nij so' raa nij so', che'é se quinano' rá nij so' che'é cacun' tumé nij so' asuun saj adonj. Nihánj, ne ne ca'anj 'unj ma'. Maan inanq̄ chiháán soj 'naj, ne qui'yáj suun sa' nocoo quene'en ma'an soj, tzaj ne ne canicaj nimán nij soj a ma!. ²² Dan me se yaj cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa güii ca'ne' 'unj cacun' che'é nij yuvij ro', doj a gaa sayuun quiran' soj rihaan sayuun quiran' nij sij chi'ii mān chuman' Tiro do', mān chuman' Sidón do' adonj.

²³ "Ne vaa soj sij mān chuman' Caper-naum uún á. Ne sij sa' inanq̄ me ma'an soj, rá soj na'. Nuveé sij sa' me soj ma'. Sij ca'anj rihaan ya'an guun soj á. Dan me se nij sij mān chuman' Sodoma ro', me sij chi'ii nimán a. Tzaj ne sese ca'anj 'unj chiháán nij so' ne sese qui'yáj suun sa' nocoo ni'yaj nij so', ne cuno nij so' se-nanaj, ne guun ya rá nij so' se vaa tumé nij so' cacun', ne canicaj nimán nij so', ne ne cacaa chiháán nij so' ma'. Ne naj chiháán nij so' ndq̄a cuano asuun saj a. Tzaj ne ne ca'anj 'unj ma'. Maan se inanq̄ chiháán soj 'naj, ne qui'yáj suun sa' nocoo yo' quene'en ma'an soj, tzaj ne ne canicaj nimán nij soj a ma!. ²⁴ Dan me se cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa güii ca'ne' 'unj cacun' che'é nij yuvij ro', doj a gaa sayuun quiran' soj rihaan sayuun quiran' nij sij chi'ii man chuman' Sodoma yo' adonj —taj Jesucristó che'é nij yuvij ne ca'vej rá cuno se-nanq̄ soj a.

Nang nihánj taj xna'anj me sij nari' sa' se-nana Jesucristó a

²⁵ Dan me se güii yo' cachíín ni'yaj Jesucristó rihaan Diose, cataj soj:

—Sij 'nij ra'a xta' do', sij 'nij ra'a chumij do', mé so', Ataj Chij. Ne sa' uxrá qui'yáá so' caráán so' rihaan nij sij avii raa do', rihaan nij sij acaj cuentá do', se vaa se cuno nij so' se-nanaj ma'. Maan nij sij vaa nica' nimán ro', ve'é cuno nij so', qui'yáá so' á. ²⁶ Danj inanq̄ qui'yáá so', che'é yan danj me rá so' qui'yáá so', Ataj —taj Jesucristó rihaan Rej so' Diose a.

²⁷ Canicaj Jesucristó ca'mii so' rihaan nij yuvij, cataj soj a:

—Aj rqué Réé 'unj Diose cunudanq̄ rasuun rihanj á. Ne a 'ó sij ne ne'en daj vaa 'unj; maan orún' Réj ne'en a. 'Q se ta'níí so' mej adonj. Ne a 'ó yuvij ne ne'en daj vaa Réj ma'. Maan orún' 'unj ne'en daj vaa so' adonj. Ne sese me rá 'unj cataj xna'anj 'unj rihaan yo' ó nij yuvij daj vaa Réj, ne quene'en yo' ó nij so' uún adonj. ²⁸ Ne sese vaa sij navij ndo'o rá che'é yan nano' uxrá so' tucuáán sa' do', sese vaa sij nano' ndo'o rá che'é yan ne guun nu-cuaj so' qui'yaj soj 'nu' tucuáán sa' tucuáán nocoo' so' do', ne ca'nq̄ nij sij vaa danj rihanj á. 'Q se naraq̄n rá nij sij vaa danj, qui'yáj nanj á. ²⁹ Dan me se canoco' soj manj, ne qui'yaj soj tucuáán tucu'yón 'unj man soj á. 'Q se sij vaa nica' nimán mej, ne quinari' soj chrej quinaraq̄n rá soj adonj. ³⁰ 'Q se ne sayuun vaa tucuáán cuchruij 'unj canoco' soj ma'. 'Q se guun nucuaj soj qui'yaj soj cunudanq̄ adonj —taj Jesucristó a.

12

Nang nihánj taj xna'anj che'é güii naránj rá níi a

¹ Dan me se nacaj ca'mii Jesucristó nana yo', ne 'o güii naránj rá nij yuvij israelítá me yo', ne vaj Jesucristó rque 'o naq̄ 'núú trigó a. Vaj nij sij tucu'yón se-nanq̄ so' ga so' a. Che'é dan me guun che'é nij so' cuta nij so' doj 'núú trigó chá nij so' a. ² Tzaj ne quene'en nij sij fariseo se vaa cuta nij so' doj 'núú trigó, ne cataj nij so' rihaan Jesucristó a:

—Nij yaj so' ei. Güii naránj rá yuvij me güii cuan' á. Ne nó xcúún nij sij tucu'yón se-nanq̄ so' cuta nij so' 'núú trigó cuan' a ma' —taj nij so' rihaan Jesucristó a.

³ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Me che'é, ne ne nayaq̄ soj rihaan danj Diose daj qui'yaj sij cu'naj David gaa naá a. Gaa quina'aan rque nij tuví' nij so', ⁴ gaa ne catúj nij tuví' nij so' rá nuvíi, ne chá nij so' rachrúún taj rihaan se-mesa Diose a. Ne ne nó xcúún nij so' chá nij so' rachrúún yo'; maan se orún' nij xrej nó xcúún chá rachrúún yo' a. Tzaj ne maan che'é se rque nij so' na'aan uxrá, gaa ne chá nij so' rachrúún yo' nanj adonj. Tzaj ne ne cataj Diose se vaa tumé sij cu'naj David cacun' ma'.

⁵ "Ne ne nayaq̄ soj me taj se-tucuqanj Moisés che'é nij xrej 'yaj suun nuvíi na'. 'Q se che'é se-suun nij so', 'yaj nij so' se vaa ne nó xcúún yuvij qui'yaj yuvij güii naránj rá nij sij israelítá ma'. Tzaj ne ne tumé nij so' cacun' che'é se vaa 'yaj nij so' ma'. ⁶ Ne cuano nihánj me cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa vaa sij nicun' rihaan soj cuano, ne sa' doj vaa so' rihaan nuvíi yo' adonj. ⁷ Ne

vaa yo'ó nana no rihaan danj Diose taj: "Ne uun niha' rá 'unj ni'yaj 'unj síi rqué xcuu rihaan 'unj ma'. 'Q se uun niha' rá 'unj ni'yaj 'unj yuvij 'eé rá man tuvi' adonj". Yo' me se-nanq Diose nana no rihaan yanj yo' a. Sese cuno soj me taj nana yo', ne no cuta' soj cacun' xráa níj síi nihánj saj ma'. Ne no tumé níj síi nihánj cacun' ma'. ⁸ 'Q se síi ca'néé Diose njicaj yu'unj man yuvij mej, ne no xcúnj quirij ta'ngaj daj qui'yaj yuvij güüi naránj rá yuvij adonj —taj Jesucristó rihaan níj síi fariseo yo' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa nahuun sa' o síi nacoo ra'a, qui'yaj Jesucristó a

⁹ Gaa né curihaanj Jesucristó rej naj naa yo', ne catúj so' rá ve' tucu'yón níj síi man chuman' yo' se-tucuanj Moisés a. ¹⁰ Dan me se yáán 'o síi nacoo ra'a rá ve' yo' a. Ne xná'anj níj síi fariseo man Jesucristó sese no xcúún yuvij qui'yaj cono'ó yuvij man tuvi' yuvij güüi naránj rá yuvij a. Danj tu'va níj so' rihaan Jesucristó, che'é yan me rá níj so' cuta' níj so' cacun' xráá Jesucristó che'é nana ca'mii Jesucristó adonj. ¹¹ Gaa né cataj Jesucristó rihaan níj so' a:

—Sese vaa daán yo' soj matzinj, né sese quinjj xo' rá yu'u j güüi naránj rá yuvij, ne cuxuyun síi daan man xo' quirij so' man xo' rque yu'u yo', raj a. ¹² Ne sa' uxrá doj vaa yuvij rihaan matzinj yo' adonj. Che'é dan no xcúún yuvij racuij yuvij man tuvi' yuvij güüi naránj rá yuvij á —taj Jesucristó rihaan níj síi fariseo yo' a.

¹³ Canicaj Jesucristó cataj Jesucristó rihaan síi nacoo ra'a yo':

—Tucuá so' ra'a so' á —taj Jesucristó rihaan so' a.

Gaa né tucuá so' ra'a so', ne cunuu sa' ra'a so', né ase vaa gueé nichrej ra'a so' rej vaa sa' ro', dajnj vaa gueé nichrej ra'a so' uún a.

¹⁴ Dan me se curihaanj níj síi fariseo rá ve' yo', né ca'anj níj so' rej yanj, né guun rá taran' níj so' daj gaa qui'yaj níj so' né cavij Jesucristó a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ca'ne' Jesucristó suun rihaan yuvij se vaa se nata' níj yuvij rihaan tuvi' yuvij che'é so' a

¹⁵ Tzaj ne quene'en Jesucristó daj me rá níj síi fariseo qui'yaj níj so' man Jesucristó a. Che'é dan cavij so' rej yo', ne ca'anj ndo'o yuvij ga so', né nahuun cunudanj níj síi ran' vaj ga níj yuvij, qui'yaj Jesucristó a. ¹⁶ Ne ca'ne' so' suun rihaan níj yuvij se vaa se nata' níj yuvij rihaan tuvi' yuvij che'é yan vaa 'yaj so' a.

¹⁷ Danj ca'mii Jesucristó, gaa né quisij ya nu' nana nihánj nana cataj xna'anj Diose rihaan yuvij gaa naá a. Dan me se ca'mii Diose nana nihánj cuno síi cu'naj Isaías síi nata' se-nanq Diose gaa naá, né nata' síi cu'naj Isaías nana nihánj rihaan yuvij

che'é Diose a. Nana ca'mii ma'an Diose, cataj xna'anj Diose che'é Jesucristó me nana nihánj a: ¹⁸ "Xcaj soj cuentá se vaa síi nihánj me síi 'yaj suun rihanj a. Narii 'unj man so' cunuú so' rihanj, né 'eé rá 'unj man so', ne aran' raj ni'yaj 'unj man so' a. Ca'nej 'unj Nimanj nimán so', ne nata' so' rihaan níj síi yanj se vaa ve'é ca'ne' 'unj cacun' che'é níj so' a. ¹⁹ Se cunu' so' ga yuvij ma'. Se caguáj so' rihaan yuvij ma'. Se canicun' so' chrej ca'aan ca'mii natáj so' rihaan yuvij ma'. ²⁰ Né sese nari' so' man yo'q síi quirij ríj ne uun nucuaj noco' chrej sa', ne se tiri' nu' so' man síi quirij rá yo' ma'. 'Q se racuij so' man so' adonj. Dan me se ca'vee se ase vaa rcog xtun' dq', ca'vee se ase aga' ya'an navij na acaa rque dq', vaa síi quirij rá yo', tzaj né racuij so' man so', yan cunuu sa' so' adonj. Dan me se qui'yaj canaan nana ya ca'mii síi 'yaj suun rihanj gaa ve'é ca'ne' so' cacun' che'é yuvij nñanj adonj. ²¹ Ne gaa nucuaj rá níj síi yanj man so' se vaa racuij so' man níj síi yanj adonj", taj Diose gaa naá a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cuta' níj síi fariseo cacun' rmij' xráá Jesucristó se vaa ca'mii Jesucristó ga síi chreë a

²² Guun naá doj, gaa né ca'na' yuvij rihaan Jesucristó, né nicaj níj yuvij man 'o síi ya'mii aráán rihaan nuu nana chree nimán a. Xa' síi nuu nana chree nimán, tzaj ne caráán rihaan so', né ya'mii so' a. Né nahuun nu' so', qui'yaj Jesucristó, né naxra' rihaan so', né ca'mii so' adonj. ²³ Dan me se quene'en níj yuvij se vaa nahuun sa' so' qui'yaj Jesucristó, né guun niháj rá níj yuvij, né cataj níj yuvij:

—Síi nihánj me tuvi' síi cu'naj David gaa naá, rá soj na'. Síi tinanii man níj rihaan sayuun me síi nihánj, rá soj na' —taj níj yuvij, xná'an níj yuvij man tuvi' yuvij me síi me Jesucristó a.

²⁴ Tzaj né cuno níj síi fariseo daj ca'mii níj yuvij che'é Jesucristó, né cataj níj so':

—Nuveé ma'an síi nihánj rii nana chree ma'. Maan se a'mii so' ga síi chreë uun chij síi cu'naj Beelzebú, ne che'é dan rii so' níj nana chree nimán yuvij adonj —taj níj síi fariseo che'é Jesucristó, ca'mii né níj so' a.

²⁵ Dan me se quene'en Jesucristó daj vaa nimán níj síi fariseo yo', gaa né ca'mii so' rihaan níj síi fariseo a:

—Ne'en soj se vaa sese vaa 'o nación, né sese xra' ta'aj níj síi uun chij rihaan nación yo' ne cunu' níj ma'an níj so' ga tuvi' níj so', né vaa güüi, né nu' nación yo' quirij nu' nñanj adonj. Né sese cunu' ta'aj níj yuvij man ma'an chuman' ga tuvi' yuvij, né vaa güüi quirij nu' chiháán níj so', qui'yaj níj so' nñanj adonj. Né sese cunu' ta'aj níj yuvij man 'o barrió ga ma'an tuvi' yuvij síi man ma'an

barrió yo', né vaa güii quirí' nu' barrió yo', qui'yaj niј so' nanj adonj. ²⁶ Che'é dan me sese racuј síї chree síї cu'naj Satanás manj rii 'unj tuvi' so' nana chree nimán niј yuvij, gaa né asa' ca'vee güun chij ndo'o so' rihaan niј yuvij man rihaan chumij nihánj, rá soj ga. ²⁷ Dan me se sese rii 'unj nana chree nimán niј yuvij, 'yaj síї chree cu'naj Beelzebú, che'é se a'mii 'unj ga so', rá soj a. Tzaj ne niј síї tucu'yón se-nana soj me se veé danj rii uún niј so' niј nana chree nimán yuvij uún á. Né asa' a'vee 'yaj niј so' danj, rá soj ga. Né vaa niј so' vaa, vee danj a'mii niј so' ga síї chree, rá soj gaa na'. Che'é nana ca'mii soj me se ma'an niј síї tucu'yón se-nana soj cuta' cacun' xráa soj se vaa ca'mii né soj adonj. ²⁸ Tzaj ne 'unj me se ya Nimán Diose me síї racuј manj rii 'unj nana chree nimán yuvij adonj. Che'é dan xcaj soj cuentá se vaa aј guun che'é Diose uun chij Diose rihaan chumij nihánj adonj.

²⁹ Né sese me rá yo' so' catuј so' rá ve' tucuá síї ru'vee qui'yaj ituј so' si'yaj síї ru'vee yo', né asino númij so' man síї ru'vee yo', gaa né canicaj so' catzij so' tucuá síї ru'vee yo' ei. Né ase vaa 'yaj síї atuј tucuá síї ru'vee ro', danj 'yáj man síї chree yo' chuguanj. Dan me se numij 'unj man so', né cuano nihánj a'néj 'unj man nu' niј síї 'nij ra'a so' adonj.

³⁰ "Naj guun síї na'vej rá qui'yaj suun ga 'unj ro', síї taj ri'yunj manj me so' a. Né naj guun síї ne racuј manj naqui'yaj chre' 'unj man yuvij canoco' man Diose ro', so' me síї ticha'núj man niј yuvij, ne aráan so' rihaan niј yuvij se canoco' niј yuvij man Diose ei. ³¹ Che'é dan cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa nu' cacun' tumé yuvij do', nu' nana chi'ii ca'mii yuvij do', ca'vee tinavij Diose cacun' yo' che'é niј yuvij a. Tzaj ne sese nachrj' yo' so' ni'yaj so' man Nimán Diose, né daj chihqa míj se quinavij cacun' yo' xráa so' a ma!. ³² Dan me se 'unj sij ca'néé Diose nicaj yu'unj man yuvij ro', ca'vee se ca'mii yo' so' nana chi'ii che'ej, tzaj ne ca'vee navij cacun' yo' xráa so' qui'yaj Diose ei. Tzaj ne sese ca'mii chi'ii yo' so' che'é Nimán Diose, né daj chihqa míj se tinavij Diose cacun' yo' xráa so' a ma!. Dan me se ca'vee se rihaan chumij nihánj do', ca'vee se ndqaj cavij so' do', tzaj né se quinavij cacun' yo' nu' cavij nu' ca'anj xráa so' a ma!.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ase vaa nimán yuvij ro', danj vaa nana a'mii yuvij a

³³ "Sese sa' vaa 'o chruun ne sa' vaa chruj man raq chruun yo' a. Sese chi'ii vaa 'o chruun né chi'ii vaa chruj man raq chruun yo' a. Dan me se sese ne'en yuvij se vaa vaa sa' chruj man raq chruun, né ne'en yuvij se vaa chruun sa' me yo' a. Né sese ne'en yuvij se vaa vaa chi'ii chruj man raq chruun, né

ne'en uún yuvij se vaa chruun chi'ii me yo' adonj. ³⁴ 'O se ase vaa xcuáá yuvaj vaa soj ei. Chi'ii vaa nimán soj, né chi'ii vaa nana a'mii soj ei. 'O se ase vaa se man nimán yuvij ro', danj vaa nana avii tu'va yuvij adonj. ³⁵ Dan me se síї sa' ro', man ndo'o se sa' nimán so', né inanj nana sa' a'mii so' adonj. Síї chi'ii ro', man ndo'o se chi'ii nimán so', né inanj nana chi'ii a'mii so' adonj. ³⁶ Né cuano nihánj me cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa nu' nana a'mii né niј yuvij ro', cataj xna'anj niј yuvij rihaan Diose me che'é ca'mii niј yuvij nana vaa danj asa' quisij güii ca'ne' Diose cacun' che'é cunudanj niј yuvij man rihaan chumij nihánj adonj. ³⁷ 'O se sese sa' vaa nana ca'mii so', né cataj Diose se vaa ne tumé so' cacun' ma!. Né sese chi'ii vaa nana ca'mii so', né cuta' Diose cacun' xráa so' adonj —taj Jesucristó rihaan niј síї fariseo yo' a.

Nana nihánj me taj xna'anj Jesucristó me suun sa' nocoo me qui'yaj Jesucristó, gaa né güun ya rá yuvij se vaa ya vaa nana a'mii so' a

³⁸ Cachén doj, gaa né ca'na' uún doj síї naqui'yaj cuyu se-tucuqanj Moisés ga doj síї fariseo rihaan Jesucristó, né cataj niј so' a:

—Qui'yáa so' iо suun sa' nocoo quene'en nuj, maestro. Gaa ne guun ya rá nuj se vaa ya a'mii so' a —taj niј so' rihaan Jesucristó a.

³⁹ Gaa né cataj Jesucristó rihaan niј so' a:

—Xa' soj sij 'na' inanj rej chi'ii do', rej cacun' do', me se me rá gaa soj qui'yáj suun sa' nocoo ni'yaj soj, tzaj ne daj chihqa míj se qui'yáj ndqaj vaa me rá soj ma!. Majan se quene'en soj se vaa ase vaa quiran' síї cu'naj Jonás síї nata' se-nana Diose gaa naá ro', danj quirán' 'unj, vaa güii, ni'yaj soj adonj. ⁴⁰ 'O se ase vaa cunuû síї cu'naj Jonás va'nuj ya güii rque xcuu xij vaj rque na ya'anj ro', ta'ngü' danj gaa va'nuj ya güii nujvij nigan' quiñáá 'unj rque yo'oo quene'en soj adonj.

⁴¹ Nij síї man chuman' cu'naj Nínive ro', canicun' niј so' ga ma'an soj sij vaa i'na' rihaan chumij nihánj cuano asa' quisij güii ca'ne' Diose cacun' che'é yuvij, né cuta' niј síї man chuman' Nínive yo' cacun' xráa soj adonj. Cuno niј so' nana ca'mii nataj síї cu'naj Jonás, ne nuchran' nimán niј so!, né canoco' niј so' man Diose adonj. Né xa' 'unj sij nicun' rihaan soj cuano, tzaj né sa' doj vaa 'unj rihaan síї cu'naj Jonás yo', tzaj né taj se qui'yá' nuchran' nimán soj ma!.

⁴² Né güii ca'ne' Diose cacun' che'é yuvij ro', cuchij' chana nicaj suun reiná guun chij rihaan chuman' naj gan' ndo'o rej sur, né canicun' no' rihaan soj, qui'yaj Diose, né cuta' no' cacun' xráa soj adonj. 'O se gan' ndo'o cachéé no' cuchij' no' rihaan síї cu'naj Salomón, né cuno no' nana cuyu tucu'yón Salomón man no' adonj. Né xa' 'unj sij

nicun' rihaan soj cuano, tzaj né sa' doj vaa 'unj rihaan síi cu'naj Salomón yo' a adonj. Tzaj né na'vej rá soj cung soj nana a'mii 'unj rihaan soj a man adonj.

Nana nihánj taj xna'anj daj 'yaj nana chree gaa anicaj uún nana chree nimán yuvíij a

⁴³⁻⁴⁴ "Né gaa tihaj yuún avii yo'q nana chree nimán snó'o, ne chéé rma'an nana chree yo' nano' so' rej cayáán so', tzaj né taj se qui'yá' quirí' nana chree yo' rej cayáán so', gaa né me rá uún nana chree yo' canicaj so' rej cavii so' gaa naá a. Dan me se taj nana chree yo': "Canicaj uún 'unj nán' 'unj rej cavii 'unj a. Véé nañj vaa tucuaj, né naruvíi rá ve' tucuaj cuano, ne uun yaj yanj rá ve' tucuaj cuano adonj", taj nana chree yo' a. ⁴⁵ Gaa né dan me se anicaj uún nana chree yo' nimán snó'o yo', né nano' nana chree yo' yo' chij tuví' nana chree yo' síi chii doj, ne 'na' nique uún so' nimán snó'o yo', gaa né cayáán taran' nj nana chree yo' a. Dan me se gaa naa gaa cayáán orún' nana chree yo', né maqan ta'nga' quiij vaa nimán snó'o yo', tzaj gaa namán yo'ó chij nana chree yo', gaa né doj a tico nana chree man so', né doj a quiij vaa nimán snó'o yo', 'yaj nana chree yo' a adonj.

"Né ase vaa ran' snó'o yo' ro', ta'nga' danj quiran' soj sij israelítá sij na'vej rá cuno se-nana 'unj ei. "O se che'é se natá' 'unj se-nanaj rihaan soj ro', che'é dan doj a gaa sayuun quiran' soj rihaan sayuun quiran' nj síi ataa cuno se-nanaj adonj —taj Jesucristó rihaan nj síi naqui'yaj cüu se-tucuanj Moisés do', rihaan njí síi fariseo do' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ase vaa nii Jesucristó do', ase vaa tinúú Jesucristó do', ase vaa ra'vij Jesucristó do', vaa njí síi uno rihaan Diose a

⁴⁶ Ataa quisij ca'mii Jesucristó rihaan nj yuvíij, né cuchi' nii Jesucristó do', tinúú Jesucristó do', rihaan ve' a. Nanó rá njí so' daj qui'yaj njí so' ca'mii njí so' ga Jesucristó a. ⁴⁷ Né cataj yo'q so' rihaan Jesucristó a:

—Xe' ro', nicun' njí so' nicun' tinúú so' nicun', né me ndo'o rá njí so' ca'mii njí so' ga so' á —taj so' rihaan Jesucristó a.

⁴⁸ Né cataj uún Jesucristó rihaan síi cataj xna'anj rihaan Jesucristó a:

—Me chaná me njí 'unj rihaan 'unj, rá so' ga. Me síi me tinúú 'unj rihaan 'unj, rá so' ga —taj Jesucristó rihaan so' a.

⁴⁹ Né ticun' so' ra'a so' rihaan njí síi tucu'yón se-nana so', ne cataj so':

—Ní'yaj so' ei. Ase vaa njí 'unj do', ase vaa tinúú 'unj do', vaa njí síi nihánj adonj. ⁵⁰ Q se yuvíij uno rihaan Réé 'unj síi nicun' xta' ro', ase vaa tinúú 'unj do', ase vaa ra'vij 'unj do', ase vaa njí 'unj do', vaa njí so' rihanj adonj —taj Jesucristó a.

13

Nihánj me cuentó nanó Jesucristó che'é níuu trigó tix'nuu yo'q so' a

1 Dan me se guun naá doj, né curihanj Jesucristó rá ve', né cane so' tu'va na lacuaná, ² ne ca'na' ndo'o yuvíij rihaan so', ne che'é dan cavii so' rque 'q rihooh chéé rihaan na, né ca'anj cané so' rque rihooh yo', né canicun' njí yuvíij tu'va na lacuaná yo' a. ³ Ne nanó ndo'o Jesucristó cuentó rihaan njí yuvíij, cataj so':

—Dan me se curihanj 'o síi me rá cuchrui naa 'núú trigó, ne tix'nuu so' 'núú trigó yo' rihaan yo'óó, ⁴ né cayuu doj 'núú trigó yo' rá chrej chéé yuvíij, né ca'na' xtái chá xtái man 'núú trigó naj rá chrej yo', ne dan me se navij njí 'núú trigó yo', qui'yaj njí xtái nañj adonj. ⁵ Né yo'ó ta'aj 'núú trigó yo' ro', cayuu rihaan yuvej rej taj catuñ' yo'óó a. Che'é dan cuaj xra' stanj le'ej a. ⁶ Véé dan, né quisij güüi, né cuchrii naa le'ej, qui'yaj naán, che'é se ne ca'vee ca'anj njí yáa naa le'ej yo' a man adonj. ⁷ Né yo'ó ta'aj 'núú trigó yo' ro', cayuu sca'núj coj tanj, né dan me se yoo doj cachij coj tanj yo' rihaan naa le'ej, né quinavij njí naa le'ej, qui'yaj coj tanj yo' nañj adonj. ⁸ Né yo'ó ta'aj 'núú trigó yo' ro', cayuu rihaan yo'ó sa', né naa yo' ro', cachij sa' a. Dan me se rihaan ta'aj yo'ó sa' yo'cientó ya 'núú cavii, qui'yaj 'o 'o 'núú le'ej nii quinij rihaan yo'óó sa' yo', né rihaan yo'ó ta'aj yo'óó sa' yo' va'nuj chihqa ya 'núú cavii, qui'yaj 'o 'o 'núú le'ej nii quinij rihaan yo'óó sa' yo', né rihaan yo'ó ta'aj yo'óó sa' yo' ico chij ya 'núú trigó cavii, qui'yaj 'o 'o 'núú le'ej nii quinij rihaan yo'óó sa' yo' nañj adonj.

⁹ "Sese taj yu'uj xréé soj, né cuno soj nana nihánj ei. —Véé dan quisij cuentó yo' cuentó nanó Jesucristó a.

Nana nihánj taj xna'anj me che'é nanó ndo'o Jesucristó cuentó che'é njí rasuun rihaan njí yuvíij a

¹⁰ Gaa né quinichrun' njí síi tucu'yón se-nana Jesucristó rihaan so', né xna'anj njí so' man Jesucristó a:

—Me che'é nanó so' cuentó che'é njí rasuun rihaan njí yuvíij ga —taj njí so', xna'anj njí so' man Jesucristó a.

¹¹ Gaa né cataj Jesucristó rihaan njí so' a:

—Xa'soj, tzaj né tihaqen Diose nana rihaan soj daj qui'yaj Diose asa' guun chij Diose rihaan chumüi nihánj ma'. ¹² Q se síi aj nari' nana ro', doj a nari' uún so', né uxrá quene'en ndo'o so', qui'yaj Diose nañj adonj. Né síi na'vej rá nari' sa' nana ro', tananj ca'née Diose doj njí nana nari' so' man so', né

quinaj uun so' nanj adonj. ¹³ Che'é dan nanoj cuentó che'é niij rasuun rihaan niij yuvii yo', che'é se ni'yaj niij so' do', nanó xrej niij so' do', tzaj ne ne ne'en niij so' do', ne acaj niij so' cuentá do', ma'. ¹⁴ Ne ase vaa nana nihánj nana nata' síí cu'naj Isaías che'é Diose gaa naá ro', veé danj vaa niij yuvii ne veé danj 'yaj niij yuvii cuano ei: "Catú uxrá nana xréé soj, tzaj ne se xcaj soj cuentá ma'. Ne ni'yaj uxrá soj, tzaj ne se quene'en soj ma'. ¹⁵ Q se caráán ma'an niij yuvii nihánj rihaan niij so', che'é rej na'vej rá niij so' quene'en ma'an niij so', ne caráán niij so' xréé niij so', che'é rej na'vej rá niij so' cungo niij so' uún a. Ne ne atúu nana nimán niij so', 'yaj niij so', che'é yan na'vej rá niij so' xcaj niij so' cuentá ne canicaj nimán niij so' a ma'. Q se na'vej uxrá rá niij so' quinahyun sa' nimán niij so' quí'yáa 'unj a man adonj". Yo' me se-naná Diose nana nata' síí cu'naj Isaías che'é ma'an Diose gaa naá a.

¹⁶ "Tzaj ne vaa che'é gaa niha' rá soj che'é rihaan soj do', che'é xréé soj do' ei. Q se aj quene'en soj se vaa qui'yái, ne aj cuno soj nana ca'mij á. ¹⁷ Ya ya cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa man ndo'o síí man gaa naá síí nata' se-naná Diose do', síí sa' do', guun rá quene'en se vaa quene'en niij soj, tzaj ne ne quene'en niij so' ma'. Ne guun rá niij so' cungo niij so' se vaa uno soj, tzaj ne ne cungo niij so' man adonj —taj Jesucristó rihaan niij síí tucu'yón se-naná so' a.

Nana nihánj taj xna'anj me taj cuentó che'é 'núú trigó yo' a

¹⁸ Gaa ne cataj uún Jesucristó:

—Che'é dan cuno ma'an soj, cataj xna'anj 'unj rihaan soj me taj cuentó che'é 'núú trigó tix'nuu síí cuchruj naa yo' á. ¹⁹ Cunudanj yuvii uno nana che'é daj qui'yaj Diose asa' guun chij Diose rihaan chumij ro', sese ne acaj sa' niij so' cuentá, ne 'na' síí chree, ne a'néj síí chree nana yo' nimán yuvii yo' a. Dan me se vaa 'núú trigó cayuu rá chrej chéé yuvii vaa yuvii yo' a. ²⁰ Ne 'núú trigó cayuu rihaan yo'óo taj rihaan yuvej ro', ase vaa síí uno se-naná Diose vaa yo', ne cuaj uun niha' rá so' canoco' so' nana yo', ²¹ tzaj ne ataa xcaj sa' so' cuentá, ne gaa uun che'é yuvii 'yaj yuvii sayuu man so' che'é nana noco' so', ne cuaj nu' uun na'a'j so', ne tanáj so' nana yo' cuaj nanj adonj. ²² Ne 'núú trigó cayuu sca'núj coj tanj ro', ase vaa síí uno se-naná Diose vaa yo', tzaj ne nanó ndo'o rá so' che'é rasuun man rihaan chumij nihánj, ne me ndo'o rá so' qui'yaj canaan so' sa'anj, ne che'é dan tiha' yu'unj so' man ma'an so' che'é sa'anj a. Che'é dan me taj se 'yá' canoco' sa' so' nana nari' so', ne ne nuu sa' nimán so' rihaan Diose ma!. ²³ Ne 'núú trigó cayuu rihaan yo'óo sa' ro', ase vaa síí uno se-naná Diose vaa yo', ne xcaj sa' so' cuentá,

ne nuu sa' nimán so' rihaan Diose a. Ne sa' uxrá 'yaj ta'aj niij so', ne sa' doj 'yaj yo'ó ta'aj niij so', ne sa' doj tzin' 'yaj yo'ó ta'aj niij so' nanj adonj. —Veé danj quisíj nana ca'mii Jesucristó che'é cuentó yo' a.

Nihánj me cuentó nanó Jesucristó che'é coj cachij sca'núj 'núú trigó a

²⁴ Ne nanó so' yo'ó cuentó nii rihaan niij so', cataj so':

—Ase vaa qui'yaj 'o síí tix'nuu 'núú trigó sa' to'óo so' ro', danj gaa qui'yaj Diose asa' guun chij Diose rihaan chumij nihánj adonj. ²⁵ Dan me se quisíj tix'nuu so' 'núú trigó yo', ne rej niij orá otoj yuvii catúj 'o síí taj ri'yunj man so' to'óo so', ne tix'nuu síí chi'íj yo' caán coj chi'íj rihaan yo'óo naj 'núú trigó yo', ne veé dan me se ca'anj uún so', ²⁶ ne dan me se xra' 'núú trigó xra' coj xra', gaa ne quichihóncaa raq 'núú trigó do', raq coj do', ne xcaj niij se-mozó síí to'oj yo' cuentá se vaa nuuevé 'nuj trigó me nu' naa a. Maan se man uxrá coj rque naa yo' nanj adonj. ²⁷ Che'é dan cuchi' niij se-mozó síí to'oj yo' rihaan síí to'oj, ne cataj xna'anj niij so' rihaan so', cataj niij so': "Ya inanj 'núú trigó sa' tix'nuu so' naa". Me rej cavii coj chi'íj nihánj ga, señor", taj niij mozó rihaan síí to'oj yo' a.

²⁸ Gaa ne cataj so' rihaan niij se-mozó so' a: "Síí taj ri'yunj manj me síí tix'nuu caán coj chi'íj rihaan to'ój ei", taj so' rihaan niij se-mozó so' a. "Ne me rá so' quirihqa núj coj ne naqui'yaj chre' núj coj na'", taj niij mozó rihaan ru'vee yo' a. ²⁹ "Taj che'é qui'yaj soj danj ma". Sese quirihqa soj man coj yo', gaa ne quirihqa uún soj man ta'aj 'núú trigó yo' gaq nanj adonj. ³⁰ Maan se ca'ne' rá soj cachij rcua'aan coj yo' ga 'núú trigó yo', gaa ne yavii quirij ní naa trigó, gaa ne cataj xna'anj 'unj rihaan niij síí quirij naa se vaa asino naqui'yaj chre' níj so' coj yo', gaa ne numij níj so' coj yo', gaa ne cacaa coj yo' adonj. Gaa ne naqui'yaj chre' níj so' 'núú trigó sa', gaa ne caraa sa' níj so' man yo' rá cuchruu adonj", cataj síí to'oj rihaan se-mozó so' a —cataj Jesucristó rihaan niij yuvii a.

Nihánj me cuentó nanó Jesucristó che'é caán cuéj mostazá xlá a

³¹ Ne nihánj me yo'ó cuentó nanó Jesucristó rihaan niij yuvii a:

—Ase vaa achij caán cuéj mostazá xlá ro', danj gaa guun chij Diose rihaan chumij nihánj adonj. Dan me se nicaj yo'ó so' man caán cuéj mostazá xlá, ne axrij so' caán yo' rihaan to'óo so' a. ³² Dan me se le'ej doj vaa caán cuéj mostazá xlá rihaan cunudanj niij caán, tzaj ne asa' cachij yo', ne xij doj vaa yo' rihaan nu' coj man tacaan, ne ase vaa chruun vaa yo' a. Dan me se ayuu niij xtáj vaj rej xta' raq cuéj yo', ne 'yaj niij xo' se-sca'

nij xo' raq cuéj yo' adonj. —Danj ca'mii Jesucristó rihaan nij so' a.

Nihánj me cuentó nanó Jesucristó che'é levadura se 'yaj naraa nana rque rachrúún a

³³ Né nihánj me yo'ó cuentó nanó Jesucristó rihaan nij yuvij a:

—Dan me se naqu' yaj ní' o chaná caxrij yo'óó levadura rque cunj hariná gaa 'yaj no' rachrúún a. Dan me se ase vaa 'o chaná, ne cuxra' ta'aj no' o va'nuj ya aga' yo'óó hariná, ne caxrij ndo'o no' yo'óó levadura, ne caxrij yuve no' man yo' ndqaa navij naraa ndo'o nana rque yo' a. Ase vaa uun chij yo'óó levadura rihaan cunj hariná ro', danj gaa guun chij Diose rihaan chumij nihánj adonj. —Danj ca'mii Jesucristó rihaan nij so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa inanj cuentó nanó Jesucristó rihaan nij yuvij a

³⁴ Inanj cuentó che'é nij rasuun nanó Jesucristó rihaan nij yuvij, gaa né a'vee nata' so' rihaan nij yuvij a. ³⁵ Danj qui'yaj so', che'é yan me rá so' qui'yaj so' nu' se vaa cataj 'o síi nata' se-nana Diose gaa naá, cataj so': "Inanj cuentó che'é nij rasuun nano 'unj rihaan yuvij, né dan me se cataj xna'anj 'unj rihaan nij so' che'é se vaa qui'yaj Diose asij qui'yaj Diose man nu' chumij nihánj adonj". Danj ca'mii síi nata' se-nana Diose gaa naá a.

Nana nihánj taj xna'anj me taj cuentó che'é coj cachij sca'núj 'núú trigó yo' a

³⁶ Gaa né na'néé Jesucristó chrej man nij yuvij, né catuj so' rá ve', gaa né cuchi' nij síi tucu'yón se-nana so' rihaan so'a. Né xna'anj nij so' man so', cataj nij so':

—Cataj xna'anj so' rihaan nuj me taj cuentó che'é coj cachij sca'núj 'núú trigó yo' á—taj nij so' rihaan Jesucristó a.

³⁷ Gaa né cataj xna'anj Jesucristó rihaan nij so', cataj so':

—Síi tix'nuu 'núú trigó sa' rihaan yo'óó ro', ase vaa 'unj sij ca'néé Diose nicaj yu'unj man yuvij vaa so', ³⁸ né ase vaa chumij nihánj vaa yo'óó yo', né 'núú trigó sa' ro', ase vaa nij síi cayáán ga Diose asa' guun chij Diose rihaan chumij vaa yo', né ase vaa coj chi'íj yo' ro', vaa nij síi noco' man síi chree, ³⁹ né ase vaa síi tix'nuu caán coj chi'íj rihaan yo'óó yo' ro', vaa ma'lan síi chree yo', né ase vaa güii ca'néé Diose cacun' che'é yuvij man rihaan chumij nihánj ro', danj vaa güii quirij nii naq yo', né ase vaa nij se-mozó Diose vaa nij síi quirij naq yo' á. ⁴⁰ Dan me se ase vaa naqu' yaj chre' nii man coj yo' ne cacaa yo' rihaan ya'an ro', danj gaa quiran' nij síi noco' man síi chree güii ca'néé Diose cacun' che'é yuvij man rihaan chumij nihánj adonj. ⁴¹ Dan me se síi ca'néé Diose nicaj yu'unj man yuvij mej, né güii

dan ca'nej 'unj man nij se-mozó 'unj, né narii nij so' man nij síi chi'íj 'unj sca'núj nij yuvij guun chij 'unj rihaan a. Dan me se nu' síi tumé cacun' do', nu' síi na'vej rá cung rihaan Diose do', quirij nij se-mozó 'unj man nij so' rihaan chumij nihánj, ⁴² né ca'nej nij so' man nij síi chi'íj rque chrúún acaa ndo'o nihánj adonj. Né yuvij cumán rej yo' me se ta'vee ndo'o nij so', né ndqaa chaj ruj ma'lan nij so' cíú yan' nij so' nanj adonj. ⁴³ Gaa né cuchuguyun nij síi sa' yo' adonj. Dan me se ase vaa chuguun güii ro', danj gaa cuchuguyun nij so', né guun chij Rej nij so' síi nicun' xta'rihaan nij so' ei.

"Dan me se sese taj yu'uj xréé soj, né cuno soj nana nihánj ei.

Nihánj me cuentó nanó Jesucristó che'é chrúún sa'anj nari' yo'ó so' a

⁴⁴ Ase vaa 'o chrúún sa'anj 'nij yuve rque yo'óó vaa rej rihaan soj se vaa cayáán soj ga Diose asa' guun chij Diose rihaan chumij nihánj adonj. Dan me se nari' 'o snó'o man chrúún sa'anj yo', gaa né naráán uún so' yo'óó xráa yo', né guun niha' uxrá rá so' che'é chrúún sa'anj nari' so', né ca'anj so' cutu'vej so' nu' si'yaj so', né nicaj so' sa'anj, ca'anj so', quiránj so' nu' yo'óó 'nij chrúún sa'anj yo' nihánj adonj.

Nihánj me cuentó nanó Jesucristó che'é chruj perlá tu'vee ndo'o a

⁴⁵ "Né ase vaa síi né tiendá né nano' chruj perlá tu'vee ndo'o quirajan ro', danj vaa síi cayáán ga Diose asa' guun chij Diose rihaan chumij nihánj adonj. ⁴⁶ Dan me se nari' síi né tiendá yo' 'o chruj perlá sa' uxrá doj rihaan yo'ó perlá, gaa né ca'anj so' cutu'vej so' sunudanj si'yaj so', né nicaj so' sa'anj, quiránj so' man chruj perlá sa' doj yo' nihánj adonj.

Nana nihánj me cuentó nanó Jesucristó che'é xcuaj atúj rque nanj tiguíj nii rá na a

⁴⁷ "Né ase vaa quiran' xcuaj catúj rque nanj tiguíj nii rá na ro', danj gaa quiran' yuvij asa' guun chij Diose rihaan chumij nihánj ei. Dan me se tiguíj yuvij man nanj yo' rque na, né dan me se ma'lan xcuaj catúj rque nanj yo' a. ⁴⁸ Ndaa síj gaa caraa nanj yo', gaa né cuxuun nij yuvij man nanj yo' ndqaa tu'va na yo', gaa né ca'anj cayáán nij so' rihaan yo'óó, gaa né narii nij so' man xcuaj sa', né narii nij so' man xcuaj nij uún a. Gaa né xcuaj sa' yo' me se caraa nij so' man xcuaj sa' yo' rá scaa a. Tzaj né xcuaj nij me se quirij'íj yun nij so' man yo' nanj ei. ⁴⁹ Né ase vaa quiran' nij xcuaj yo' ro', danj quiran' yuvij asa' ca'an' Diose cacun' che'é yuvij, né cayíj nij se-mozó Diose ne cuxra' ta'aj nij so' man nij síi chi'íj ga nij síi vaa sa', ⁵⁰ né quirij'íj nij so' man nij síi chi'íj yo' rque chrúún ya'aan ndo'o, gaa né dan

me se ta'vee uxrá nij so', né ndaa chä ruj ma'an nij so' cíú yan' nij so' nanj adonj —taj Jesucristó rihaan nij síi tucu'yón se-nana so' a.

Nanq nihánj taj xna'anj che'é síi ne'en cunudanj se-nana Diose a

⁵¹ Né xná'anj Jesucristó man nij síi tucu'yón se-nana so', cataj so':

—Cuno soj nu' cuentó nanó 'unj cuano na' —taj Jesucristó, xná'anj so' man nij síi tucu'yón se-nana so' a.

—Cuno núj nu' cuentó yo' á —taj nij so' a.

⁵² Né cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Che'é dan cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa nij síi naqui'yaj cyu se-tucuanj Moisés me se sese nari' uún nij so' nana che'é güii guun chij Diose rihaan chumij nihánj, né síi ne'en nu' nanq me nij so', né síi cuu raa guun nij so', qui'yaj nu' nanq nari' nij so' adonj. Dan me se ase vaa síi ru'vee né man rasuun nga do', rasuun naca do', rihaan ro', dajg gaa nij so', né cavyí sa' uxrá nij so' nanj adonj —taj Jesucristó rihaan nij síi tucu'yón se-nana so' a.

Nanq nihánj taj xna'anj se vaa ne ca'vej rá nij síi mān chiháán Jesucristó chuman' cu'naj Nazaret cuno nij so' nana ca'mii Jesucristó ma'

⁵³ Dan me se quisij nanó Jesucristó nu' cuentó nihánj rihaan yuvíj, né curihanj so' rej yo', né ca'anj so' a. ⁵⁴ Gaa né nucui' so' rej chiháán so', né ca'anj so' ve' tucu'yón nij síi mān chiháán so' se-tucuanj Moisés, né tucu'yón so' man nij síi mān rá ve'yo' a. Dan me se caráya'anj nij so', né cataj nij so':

—Me rej nari' síi nihánj nana cyu avii raa síi nihánj ga. Me rej nari' so' suun sa' yaj suun so' ga. ⁵⁵ Nuveé te'nij síi acój chruun síi ne chiháán ní' me so' na'. Né nii so' me chanq cu'naj Mariá á. Né tinúú so' me síi cu'naj Jacobo do', síi cu'naj José do', síi cu'naj Simón do', síi cu'naj Judas do' á. ⁵⁶ Né nij ra'vij so' me chanq né chiháán ní' á. Tzaj ne ne'enj me rej me nari' so' suun nihánj qui'yaj suun so' ma' —taj nij síi mān chiháán Jesucristó rihaan tuvi' nij so' a.

⁵⁷ Né guun nacoo rá nij so' ni'yaj nij so' man Jesucristó a. Né cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Me rej ma'an vaj 'o síi nata' se-nana Diose, né aráj cochroj nij yuvíj rihaan so', tzaj ne nij yuvíj mān chiháán so' do', nij tuvi' so' síi yanq tucuá so' do', na'vej rá caraq cochroj rihaan so' ma' —taj Jesucristó rihaan nij síi mān chiháán so' chuman' cu'naj Nazaret yo' a.

⁵⁸ Ne doj vaa suun sa' qui'yaj suun Jesucristó chiháán so', che'é se ne cuchumān rá nij síi mān chiháán so' ni'yaj nij so' man so' a.

14

Nanq nihánj taj xna'anj se vaa cavi' Juan síi cuta' ne man yuvíj, qui'yaj síi nicaj suun cu'naj Herodes a

¹ Dan me se cachén doj güii, gaa né cuchi' nana rihaan síi nicaj suun cu'naj Herodes che'é nu' se vaa qui'yaj Jesucristó a. ² Gaa né cataj so' rihaan nij se-mozó so' a:

—Síi cu'naj Jesucristó ro', ya síi cu'naj Juan síi cuta' ne man yuvíj me so' á. Dan me se cunuu i'ná' ya uún síi cu'naj Juan, raj á. Ésé síi cu'naj Juan me síi guun nucuaj qui'yaj nij suun sa' nocgo yo' nanj adonj —taj Herodes rihaan nij se-mozó so' a.

³ Danj ca'mii síi cu'naj Herodes, che'é se gaa rque doj, né so' me síi qui'yaj quita'aa nij tanuu man síi cu'naj Juan, né numúj nij tanuu man síi cu'naj Juan, né caxrij síi cu'naj Herodes taga' man síi cu'naj Juan gaa rque doj a. Danj qui'yaj so' che'é chanq cu'naj Herodías nicaq tinúú Herodes síi cu'naj Felipé a. ⁴ Dan me se xcaj síi cu'naj Herodes man no', né cataj xna'anj síi cu'naj Juan rihaan so' se vaa ne nó xcúún so' xcaj so' man chocq' so' ma'. ⁵ Che'é se cataj síi cu'naj Juan rihaan so', gaa né guun ndo'o rá síi cu'naj Herodes cavyí síi cu'naj Juan yo' a. Tzaj ne cuchi'vi' so' se vaa ca'maqan rá nij yuvíj a. 'O se síi nata' se-nana Diose me síi cu'naj Juan, rá nij yuvíj a.

⁶ Dan me se quisij güii canuu se-cha'anj ma'an síi cu'naj Herodes, gaa né quirá'anj ndo'o ta'níí chanq cu'naj Herodías, ni'yaj cunudanj nij síi ca'na' a. Né guun nihá' rá síi cu'naj Herodes quene'en so' man chanq yaqan quirá'anj, ⁷ gaa né che'é dan cata'tu'va so' se vaa ya uxrá rque so' rihaan no' me ma'an rasuun cachinj no' rihaan so' a. ⁸ Dan me se cataj xna'anj chanq cu'naj Herodías rihaan ta'níí no' daj ca'mii no' rihaan síi cu'naj Herodes, gaa né canicun' chanq yaan yo' rihaan síi cu'naj Herodes, qui'yaj nii no' chanq cu'naj Herodías a. Né cataj chanq yaan yo':

—Ca'nej so' cíú yave síi cu'naj Juan rque aga' rco'oo, né rque so' manj nihánj á —taj chanq yaan yo' rihaan síi cu'naj Herodes, qui'yaj nii no' chanq cu'naj Herodías a.

⁹ Gaa né quinanó ndo'o rá síi cu'naj Herodes yo' gaa cuno so' nana yo' a. Quinanó rá so' se vaa cuno cunudanj nij síi ca'na' nanq ca'mii so' se vaa rque so' me ma'an rasuun rihaan chanq yaqan yo' a. Tzaj né cataj xna'anj so' se vaa nícaj ya chanq yaan se vaa cachíin no' rihaan so' nanj á. ¹⁰ Né ca'ne' so' suun rihaan tanuu ca'anj tanuu taga' ca'ne' tanuu cíú yave síi cu'naj Juan yo' a. Ne danj qui'yaj nij tanuu a. ¹¹ Né ca'néé nij tanuu cíú yave Juan rque aga' rco'oo, né ca'anj nicaj nij tanuu cíú yave Juan rihaan chanq yaqan yo', né caxrij nij so'

man yo' ston chana yaqan yo' a. Né ca'anj nicaj chana yaqan yo' man cíú yave Juan rihaan nii no' a.

¹² Gaa né cuchi' nij síi tucu'yón se-naná Juan taga', né ca'anj nacaj nij so' cíú man síi cu'naj Juan, né cachin' nij so' man so' rque yo'óó a. Gaa né ca'anj nij so', cataj xna'anj nij so' rihaan Jesucristó se vaa caví síi cu'naj Juan yo' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ca'vee quiríi Jesucristó se chá 'un' míj snó'o a

¹³ Dan me se cuno Jesucristó daj cataj síi cu'naj Heredes che'é so', né che'é dan curihanj Jesucristó rej yo', né dan me se cavíi so' rque rihooh chéé rihaan na, né ca'anj so' rej quij rej taj vaj yuvíi mán a. Né cuno nij yuvíi nana se vaa ca'anj so' rej quij yo' a. Che'é dan curihanj nij yuvíi chiháán nij yuvíi, ne cachéé tacoj nij yuvíi tu'va na lacuaná, né ca'anj nij yuvíi rej ca'anj Jesucristó a. ¹⁴ Né nanij Jesucristó rá rihooh, né quene'en so' se vaa aj mán uxrá yuvíi, né cunuun 'ee rá so' man nij yuvíi, né nahuun sa' taran' nij síi ran' ca'na', qui'yaj so' nañadonj.

¹⁵ Dan me se cachén ndo'o orá, né nanij güüi, né cuchi' nij síi tucu'yón se-naná Jesucristó rihaan so', né cataj nij so':

—Rco' quij uun me nihánj, né taj se chá cha nij yuvíi nihánj, né cachéen ndo'o orá nanj á. Qui'yáá so' se ndo'o, né na'nej so' chrej man nij yuvíi, ca'anj nij yuvíi chuman' quiraan nij yuvíi se chá nij yuvíi á —taj nij so' rihaan Jesucristó a.

¹⁶ —Taj che'é ca'anj nij yuvíi ma'. Maqan se go' ma'an soj se chá chá nij yuvíi á —taj Jesucristó rihaan nij so' a.

¹⁷ —Tzaj né taj se chá rihaan nuj nihánj ma'. Maqan orún' 'un' rachrúún do', vij guee xcuaj do', vaa rihaan nuj nañadonj á —taj nij so' rihaan Jesucristó a.

¹⁸ —Rque soj man yo' rihanj nihánj á —taj Jesucristó rihaan nij so' a.

¹⁹ Gaa né ca'ne' Jesucristó suun rihaan nij yuvíi ca'anj cayaán nij yuvíi rihaan coj chrin', gaa né coro' so' 'un' nij rachrúún ne vij roj xcuaj, né ni'yaj so' rej xta', né nago' so' graciá rihaan Diose, gaa né cuxra' ta'aj so' man rachrúún yo', né caxrij so' ston nij síi tucu'yón se-naná so', né caxrij nij so' ston nij yuvíi a. ²⁰ Gaa né chá taran' nij yuvíi, né caraa rque cunudanij nij so', né ndqaa quináj ndo'o se chá, qui'yaj nij yuvíi a. Gaa né naqui'yaj chre' nii man se quináj tu'va nij yuvíi, né caraa yo'ó chuvíi ya scaa a. ²¹ Né nij snó'o rqué Jesucristó chraa me se 'un' míj snó'o me nij so', né ne qui'yaj contá nii man chana man xnii man chá se chá yo' ma'.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cachéé Jesucristó rihaan na a

²² Gaa né ra'yajn ca'ne' Jesucristó suun rihaan nij síi tucu'yón se-naná so' se vaa cavíi nij so' rihooh chéé rihaan na ca'anj nij so' rej xcó na lacuaná yo', quitaj yaqan nij so' rihaan Jesucristó, né dan me se ma'lan Jesucristó na'nej chrej man nij yuvíi, taj Jesucristó rihaan nij síi tucu'yón se-naná so' a. ²³ Dan me se ca'anj nij so', né cataj Jesucristó rihaan nij yuvíi se vaa ca'vee ca'anj nij yuvíi a. Gaa né cavíi orún' so' raa quij, né cachín ni'yaj so' rihaan Diose a. Né daj doj cataj güüi raa quij, né so' me se quináj so' raa quij yo' a.

²⁴ Dan me se gan' uxrá vaj rihooh nuu nij síi tucu'yón se-naná Jesucristó rihaan na, né güéj ndo'o rihooh yo' rihaan na, qui'yaj nana, che'é se go' nana rej rihaan rihooh yo' a. ²⁵ Dan me se yan' si'nu' ca'anj Jesucristó rej vaj nij so', chéé tacoj uun so' rihaan na yo', vaj so' nañadonj. ²⁶ Né quene'en nij síi tucu'yón se-naná so' man so' se vaa chéé uun so' rihaan na, né cuchu'vi' ndo'o nimán nij so' a.

—Ta'naj me yo' ei —taj nij so' rihaan tuvíi nij so', né caguáj nij so', che'é se cuchu'vi' nij so' a.

²⁷ Veé dan, né nu' cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Naqui'yaj nucuaj soj nimán soj ei. 'Unj 'na' ei. Sé cuchu'vi' soj ma' —taj so' rihaan nij so' a.

²⁸ Gaa né cataj Pedró rihaan so' a:

—Sese ya ya veé so' 'na', né qui'yáá so' se ndo'o, né ca'vee cachee 'unj rihaan na qui'yáá so', Señor —taj Pedró rihaan Jesucristó a.

²⁹ —Ca'vee ca'ná' so' á —taj Jesucristó rihaan Pedró a.

Né nanij Pedró rá rihooh, ne cachéé so' rihaan na, né ca'anj so' rihaan Jesucristó a.

³⁰ Tzaj né ni'yaj so' na se vaa cavíi ndo'o nana yo', né cuchu'vi' so', né guun che'é so' ca'anj nij so' rque na yo' a. Che'é dan caguáj so' rihaan Jesucristó, cataj so':

—Tinanii so' manj rihaan na, Señor —taj so' a.

³¹ Veé dan, né nu' quita'aa Jesucristó ra'a Pedró, né quiríi Jesucristó man so' rque na, né cataj Jesucristó:

—Doj amán rá so' ni'yaj so' manj á. Me che'é guun vij nimán so' ga —taj Jesucristó rihaan so' a.

³² Gaa né catúj roj so' rque rihooh chéé rihaan na, gaa né canicun' naná yo' a. ³³ Gaa né canicun' ruij nij síi man rque rihooh rihaan Jesucristó, né cataj nij so':

—Ya ta'nij Diose mé so' á —taj nij so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa nari' nuu cuaj nij síi ran' man rej cu'naj Genesaret, qui'yaj Jesucristó a

³⁴ Gaa né cuchi' nij so' tu'va na lacuaná, ne ca'anj nij so' rej cu'naj Genesaret a. ³⁵ Ne nuu yaan nij síí man rej yo' man Jesucristó, ne ca'néé nij so' nanq rihaan cunudanj nij síí yanq ny' anicaj se vaa ca'na' Jesucristó a. Ne nicaj nii man cunudanj nij síí ran' yanq rej yo' ca'na' nii rihaan Jesucristó a. ³⁶ Ne cachiún ni'yaj uxrá nij yuvij rihaan Jesucristó se vaa ca'vej Jesucristó cano ra'a nij so' doj tu'va sagan' so' a. Ne nu' nij síí canó ra'a doj tu'va sagan' so' ro', nahuun sa' cunudanj nij so' cuaj nanj adonj.

15

Nana nihánj taj xna'anj me che'é ne na'ya' nij síí tucu'yón se-nanq Jesucristó gaa chá nij so' chraa a

¹ Gaa né quinichrun' síí fariseo do', quinichrun' síí naqui'yaj cuyu se-tucuanj Moisés do', rihaan Jesucristó, ne síí cavii chuman' Jerusalén me nij so' a. Ne xná'anj nij so' man Jesucristó, cataj nij so':

² —Nij síí tucu'yón se-nanq so' ro', me che'é ne uno nij so' nanq cataj xna'anj nij síí man gaa naá ga. 'Q se ne na'ya' nij so' gaa chá nij so' chraa ma'—taj nij so' rihaan Jesucristó a.

³ Gaa né cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Danj nanj ma'an soj, né me che'é ne uno ma'an soj se-nanq Diose 'yaj ma'an tucuáán nocó' soj ga. ⁴'Q se ca'ne' Diose suuun se vaa: "Caraa cochróo so' rihaan rée so' do', rihaan nii so' do' á". Né: "Síí a'mii chree rihaan rej do', rihaan nii do', me se vaj so' ne nu' che'é caví' so' á". Danj vaa nana cataj xna'anj Diose rihaan ní' á. ⁵ Tzaj né taj soj se vaa sese cataj yo'o so' rihaan rej so' do', rihaan nii so' do', se vaa aj rqué so' nu' si'yaj so' rihaan Diose né che'é dan se ca'vee räcuíj so' man rej so' do', man nii so' do', ⁶ né daj chihqa míj ne nó xcúún so' räcuíj so' man rej so' do', man nii so' do', taj soj a. Dan me se danj inanq a'mii soj gaa tucu'yón soj se-nanq nij síí man gaa naá, ne axrij yuve soj man se-nanq Diose nanj adonj.

⁷ "Dan me se síí tu'va rma'an me soj nanj á. Dan me se ca'mii natáj síí cu'naj Isaías se-nanq Diose gaa naá, né cataj xna'anj so' daj sij me soj a. Cataj so': ⁸ "Yuvij nihánj ro', ase vaa nana a'mii síí aráj cochroj rihanj vaa nana a'mii nij so', tzaj né tu'va rma'an nij so' nanj á. Nimán nij so' me se ing vaa nanj adonj. 'O se ne nocó' uxrá nimán nij so' manj ma'. ⁹ Na'víj rma'an nij so' rihanj nanj á. 'Q se nanj se-nanq yuvij me nanq tucu'yón nij so' nanj adonj". Dan me se-nanq Diose nana a'mii che'é soj á—taj Jesucristó rihaan nij síí fariseo do', rihaan nij síí naqui'yaj cuyu se-tucuanj Moisés rihaan yuvij do' a.

¹⁰ Gaa né canacúún Jesucristó man nij yuvij ca'na' nij yuvij rihaan so' a. Gaa né cataj so' rihaan nij yuvij:

—Cuno soj nanq nihánj, né xcaj soj cuentá nedí!. ¹¹ Nuveé sé atúj tu'va yuvij me se 'yaj chi'íí man yuvij ma'. Se avii tu'va yuvij ro', 'yaj chi'íí man yuvij adonj —taj Jesucristó rihaan nij yuvij a.

¹² Gaa né cuchi' nij síí tucu'yón se-nanq Jesucristó rihaan Jesucristó, né cataj nij so':

—Ne'lén so' se vaa ca'maan rá nij síí fariseo che'é nanq ca'mii so' rihaan nij so' na' —taj nij so', xná'anj nij so' man Jesucristó a.

¹³ Gaa né cataj Jesucristó:

—Xa' nij so', tzaj né ase vaa coj xra' ma'an vaa nij so' do', vaa nana tucu'yón nij so' do' adonj. Nuveé sij tucu'yón se-nanq Diose me nij so' ma'. Che'é dan, ase vaa tirí' nii man coj xra' ma'an ro', danj gaa tirí' Diose man nij so' ga nana tucu'yón ma'an nij so' nanj adonj. ¹⁴ Tañáj nij soj man nij so' á. Me rá nij so' cataj xna'anj nij so' rihaan yuvij daj qui'yaj yuvij á. Tzaj né ase vaa síí aráan rihaan vaa nij soj adonj. Dan me se ne'en soj se vaa sese guun rá síí tuchrij räcuíj so' man yo'ó síí tuchrij narí' so' chrej ca'anj so', né quinij roj síí tuchrij yo' rá yu'uq nanj ei—taj Jesucristó rihaan nij síí tucu'yón se-nanq so' a.

¹⁵ Gaa né cataj Pedró rihaan so' a:

—Cataj xna'anj so' rihaan nuj me taj nana ca'mii so' che'é se atúj tu'va yuvij á—taj Pedró a.

¹⁶ Gaa né cataj Jesucristó:

—Vaa soj vaa, né ataa xcaj ma'an soj do' cuentá a na'. ¹⁷ Né ne'en soj se vaa nu' se atúj tu'va yuvij ro', achén yo' rque yuvij, né urihanj yo' gaa re'é yuvij nanj á. ¹⁸ Tzaj né se urihanj tu'va yuvij ro', yo' me nana avii nimán yuvij, né nana yo' me 'yaj chi'íí ndo'o man yuvij adonj. ¹⁹ 'Q se nihánj me se chi'íí avii nimán yuvij a: se chi'íí do', yan ticaví' man tuví' do', yan cotoj ga nica tuví' do', che'é yan qui'yaj ituu si'yaj tuví' do', che'é yan nachri' nj'yaj man tuví' do', me nu' se avii nimán yuvij, ²⁰ ne nu' yo' me se vaa 'yaj chi'íí man yuvij nanj adonj. Tzaj né che'é nu' se chá yuvij me se ca'vee se ne na'ya' yuvij gaa chá yuvij chraa, tzaj né se qui'yaj chi'íí yo' man yuvij ma'—taj Jesucristó rihaan nij síí tucu'yón se-nanq so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cuchumán rá 'o chanq cananea se vaa räcuíj Jesucristó man no'

²¹ Gaa ne curihanj Jesucristó rej yo', ne ca'anj so' rej naj chuman' cu'naj Tiro do', chuman' cu'naj Sidón do' a. ²² Gaa né curihanj 'o chanq cananea chanq né rej yo'

a. Né caguáj ndo'o no' rihaan Jesucristó, cataj no':

—Ne'enj se vaa tuvi' síi cu'naj David síi cane gaa naá mé so', Señor. Che'é dan cunu' 'eé rá so' manj á. 'Q se canó uxrá nana chree man ta'núj chala cunii nanj á—taj chaná yo', caguáj no' rihaan Jesucristó a.

²³ Tzaj ne 'o nana ne ca'mii Jesucristó rihaan no' a. Gaa né cuchi' njí síi tucu'yón se-nana Jesucristó rihaan so', né cachíin njí' yaj njí so' rihaan so', cataj njí so':

—Qui'yáá so' se ndo'o, né cataj xna'anj so' rihaan chaná yo' se vaa ca'anj chaná yo' nanj ruguanj. 'Q se nocó' uxrá no' man ní', né aguáj ndo'o no' nanj asanj—taj njí so' a.

²⁴ Gaa né cataj so':

—Nanj chaná yaníj me no', né inanj rihaan njí yuvíj israelítá ca'néé Diose manj nanj á. 'Q se ase vaa daán Diose matzinj ro', vaa njí síi israelítá rihaan Diose, né aj ca'anj njí'ya uxrá njí so', ne che'é yan nano' 'unj man síi ca'anj njí'ya 'naj nanj adonj—taj Jesucristó rihaan njí so' a.

²⁵ Gaa né cuchi' chaná yo' rihaan Jesucristó, né canicun' ruj no' rihaan Jesucristó, né:

—Racuúj so' manj, Señor—taj no' a.

²⁶ Gaa né cataj so':

—Dan me se ne'én so' se vaa se ca'vee ca'taa'a ní' co'oo man rihaan njí xnii ne go' njí' chaa njí chuvee ma'. Che'é dan ne nó xcúnj racuúj man soj sij yaníj a man adonj. Maan se inanj ma'an njí yuvíj israelítá me no' xcúun 'unj racuúj 'unj nanj adonj—taj Jesucristó rihaan chaná yo' a.

²⁷ Gaa né cataj no':

—Veé danj vaa guee, Señor. Né njí chuvee ro', chaa njí xo' tachruu ayuu tu'va se-xqui' njí xo' nanj á. Ne ase vaa chuvee chaa tachruu vaa 'unj rihaan so' nanj adonj. Che'é dan me ndo'o raj racuúj so' doj manj, raj nanj adonj—taj chaná yo' rihaan Jesucristó a.

²⁸ Gaa né cataj Jesucristó:

—Cuchumán uxrá rá so' njí'yaj so' manj, nocoj. Che'é dan qui'yáj se vaa achíin so' rihanj nanj ei—taj Jesucristó rihaan no' a.

Ne veé maan orá dan nahuun sa' ta'núj chaná yo' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa nahuun sa' uxrá yuvíj, qui'yaj Jesucristó a

²⁹ Gaa né curihanj Jesucristó rej yo', né cachén so' na lacuaná cu'naj Galilea, gaa né cavii so' raa 'o quij, né ca'anj cayáán so' rihaan yo'óo a. ³⁰ Ne cuchi' uxrá yuvíj rihaan so', né ca'na' njí yuvíj nicaj njí yuvíj man tuvíj njí yuvíj síi ran' rihaan so' a. Dan me se síi chéé rengo do', síi tuchrij do', síi ya'mii do', síi anó chi'ij do', cuchi' rihaan Jesucristó, qui'yaj njí yuvíj, né cuchruj njí yuvíj man njí síi ran' yo' tacóó Jesucristó,

né nahuun sa' njí so', qui'yaj Jesucristó a.

³¹ Né caráyá'anj ndo'o njí yuvíj quene'en njí yuvíj se vaa ca'mii njí síi ya'mii yo' do', se vaa cachéé sa' njí síi rengo do', se vaa nachuguún rihaan njí síi tuchrij do' a. Né sa' uxrá ca'mii njí yuvíj che'é Diose se vaa ve'é ndo'o vaa Diose síi nocó' njí yuvíj israelítá man a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa go' Jesucristó se chá rihaan ca'qñ míj snó'o a

³² Gaa né canacúún Jesucristó ca'ná' njí síi tucu'yón se-nana so' rihaan so', né cataj so':

—Cunu' 'eé raj man njí yuvíj nihánj nanj á. 'Q se quisij va'nuj güii mán njí so' gaj, né taj yan vaj se chá njí so' a ma'. Né na'vej raj ca'nej 'unj man njí so' ca'anj njí so' ma'. 'Q se vaj njí so' chrej, né na'aan rque njí so', né ninaj njí so' rá chrej, rá 'unj nanj adonj—taj Jesucristó a.

³³ Né cataj njí síi tucu'yón se-nana so' rihaan so' a:

—'Q se rco' quij qun me nihánj, né me rej quirí' njí' rachrúún chaa cunudanj njí yuvíj nihánj ga—taj njí so' a.

³⁴ —Me daj rachrúún vaa rihaan soj ga—taj Jesucristó, xna'anj so' man njí síi tucu'yón se-nana so' a.

—Daj 'o chij rachrúún né daj doj xcuaj le'ej nii né, vaa rihaan núj nanj adonj—taj njí so' a.

³⁵ Gaa né ca'ne' Jesucristó suun rihaan njí yuvíj se vaa cayáán njí yuvíj rihaan yo'óo a. ³⁶ Gaa né nicaj so' chij rachrúún yo' ne doj xcuaj, né nago' so' graciá rihaan Diose, gaa né cuxra'ta'aj so' man rachrúún yo' do', man neé xcuaj yo' do', né caxrjí so' ston njí síi tucu'yón se-nana so', né rqué njí so' rihaan njí yuvíj a. ³⁷ Gaa né chá cunudanj njí yuvíj, né ndaa caraas rque njí so' a. Gaa né naquí'ya chrej' nii se vaa quináj tu'va njí yuvíj yo', né quisij 'o cunú'chij ya scaa caraas qui'yaj se quináj tu'va njí yuvíj yo' a. ³⁸ Dan me se cunudanj njí so' chá, né quisij ndaa ca'anj míj njí snó'o chá, né ing me se chá njí chaná do', njí xnii do', nanj adonj. ³⁹ Gaa né na'néé Jesucristó chrej man njí yuvíj, né cavii so' rá riho chéé rihaan na, né ca'anj so' rej cu'naj Magadán a.

16

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cachíin njí síi fariseo do', njí síi saduceo do', qui'yaj Jesucristó 'o suun sa' nocoo quene'en njí so' a

¹ Gaa né cuchi' njí síi fariseo cuchi' njí síi saduceo cuchi' rihaan Jesucristó, né me rá njí so' quene'en njí so' sese ya síi ca'néé Diose me Jesucristó a. Che'é dan cachíin njí'yaq njí so' rihaan Jesucristó se vaa racuúj Diose man Jesucristó, né qui'yaj Jesucristó 'o suun sa' nocoo quene'en njí so', gaa né gyun yá rá njí so' se vaa síi ca'néé yá Diose

me Jesucristó, rá nij so' a. ² Gaa né ca'mii Jesucristó rihaan nij so', cataj so'.

—Dan me se gaa ata' güii, ne ni'yaj soj xta', né sese maree vaa xta', ne: "Xraj, né x'nuu'a'yuj", taj soj á. ³ Né rej na'yaaq ní'yaj soj xta', né sese maree vaa rej xta', né sese aráán ndo'o ngaa rej xta', ne: "Corá caman' uxrá maqan", taj uún soj á. Dan me se ne'en soj xcaj soj cuentá che'é se vaa ne'en soj rej xta', tzaj né ne'en soj xcaj soj cuentá che'é sayuun quiran' soj sij mān rihaan chumii nihánj vaa güii a ma'.

⁴"Maqan che'é se yuvij 'na' rej chí'li na'vej rá canoco' sa' man Diose me soj sij israelitá, né che'é dan me rá soj qui'yá suun sa' nocoo á. Tzaj ne se qui'yá suun sa' nocoo ma'. Maqan se quene'en soj se vaa ase vaa quiran' síi cu'naj Jonás síi nata' se-nana Diose gaa naá ro', danj quiran' 'unj, vaa güii náñj á —taj Jesucristó rihaan nij síi fariseo do', rihaan nij síi saduceo do' a. Gaa né tanáj Jesucristó man nij so', né ca'anj so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ne ca'vej rá Jesucristó cuno nij síi tucu'yón se-nana so' man nana tucu'yón nij síi fariseo do', nij síi saduceo do' a

⁵ Gaa né ca'anj nij síi tucu'yón se-nana Jesucristó rej xco na lacuaná, gaa né xcaj nij so' cuentá se vaa quini'yón nij so', né nícaj nij so' rachrúún chä nij so' a. ⁶ Gaa né cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Custumé soj man soj sé gaa náñj quiran' soj sayuun, qui'yaj se-levadura nij síi fariseo do', nij síi saduceo do' á —taj Jesucristó no nij so' a.

⁷ Né nuchruj raa ndo'o nij síi tucu'yón se-nana Jesucristó che'é nana ca'mii so', né:

—Che'é se taj rachrúún nícaj ní, né che'é dan a'mii so' che'é levadura se 'yaj naraa nana rque rachrúún náñj adonj —taj nij so' a.

⁸ Né aj ne'en Jesucristó daj uun nimán nij so', né che'é dan cataj so' :

—Me che'é nanó ndo'o rá soj se vaa taj rachrúún rihaan soj ga. 'Q se doj amán rá soj ne'en soj manj vaa gaa náñj asan. ⁹ Me che'é ataa xcaj soj cuentá ga. Né ne nuú rá soj gaa vaa daj 'o 'un' gueq rachrúún rihaan ní' tzaj né quisij chá cunu' 'un' míj snó'o, qui'yá a. Né ndqaa que'ee scaa se chá quináj tu'va yuvij gaa naqui'yaj chre' soj a. ¹⁰ Né me che'é quini'yón soj che'é chíj rachrúún ga. Nuú rá soj gaa vaa daj 'o chíj gueq rachrúún rihaan ní' tzaj né quisij chá cunu' ca'anj míj snó'o, qui'yá a. Né ndqaa que'ee scaa se chá quináj gaa naqui'yaj chre' uún soj a. ¹¹ Daj me che'é né ne cuno soj ga. Nuveé che'é náñj rachrúún ca'mij rihaan soj ma'. Maqan se cutumé soj man soj sé gaa náñj quiran' soj sayuun qui'yaj se-levadura

nij síi fariseo do', nij síi saduceo do' adonj —taj Jesucristó rihaan nij so' a.

¹² Gaa ne xcaj nij so' cuentá se vaa nuveé che'é nana levadura se 'yaj naraa nana rque rachrúún me cataj xna'anj Jesucristó rihaan nij so' se vaa cutumé níj so' man nij so'; maqan ne 'o se che'é se ne ca'vej rá Jesucristó tihá yu'unj nij síi fariseo do', nij síi saduceo do', man nij so' gaa se-nana nij so' ro', che'é dan ca'mii Jesucristó nana vaa daj rihaan nij síi noco' man so' náñj adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cataj xna'anj Pedró me síi me Jesucristó a

¹³ Gaa ne ca'anj Jesucristó rej naj chuman' cu'naj Cesarea de Filipo, gaa né xná'anj so' man nij síi tucu'yón se-nana so', cataj so':

—Daj taj nij yuvij che'é 'unj sij ca'néé Diose nícaj yu'unj man yuvij ga. Né me síi mé 'unj, taj nij yuvij ga —taj Jesucristó, xná'anj so' man nij so' a.

¹⁴ —Vaa síi taj se vaa síi cu'naj Juan síi cuta' ne man yuvij mé so' ei. Né vaa síi taj uún se vaa síi cu'naj Elías síi nata' se-nana Diose gaa naá me uún so' chuguanj. Né vaa síi taj uún se vaa síi cu'naj Jeremías do', yo'ó síi nata' se-nana Diose gaa naá do', me uún so' xá'. 'Q se daj taj 'o 'o nij yuvij che'é so' náñj adonj —cataj nij so' rihaan Jesucristó a.

¹⁵ —Né ma'an soj, gaa né me síi mé 'unj, rá ma'an soj ga —taj Jesucristó, xná'anj so' man nij síi tucu'yón se-nana so' a.

¹⁶ Gaa né cataj síi cu'naj Simón Pedró:

—Síi ca'néé Diose túnani man yuvij rihaan sayuun mé so', né ta'nij Diose síi vaa i'ná' ya mé so' ei —taj so' rihaan Jesucristó a.

¹⁷ Gaa né cataj Jesucristó rihaan Pedró a:

—Qui'yaj uxrá Diose se luj che'é so', Simón ta'nij síi cu'naj Jonás á. 'Q se nuveé nana cataj xna'anj yuvij rihaan so' me nana ca'mui so' cuano ma'. 'Q se Reé 'unj síi nicun' xta' me síi racuúj mán so' nari' so' nana yo' náñj adonj. ¹⁸ Né cuano nihánj me se cataj xna'anj 'unj rihaan so' se vaa ya Pedró cu'naj so', che'é se ase vaa yuvej né tacóó ve' ro', vaa so', né síi nucuaj ndo'o nimán mé so' ei. Che'é dan, ase vaa 'yaj nii une' nii ve' uxrá yuvej ro', danj gaa qui'yáj, cune' 'unj man nij síi noco' manj, se vaa guun nucuaj rá nij so' mán so', né nícaj yu'unj so' man nij so', qui'yáj náñj adonj. Né se cavi' nu' soj sij noco' manj a ma'. 'Q se gaa i'na' soj nu' cavi' nu' ca'anj náñj adonj. ¹⁹ Né cune' 'unj mán so' se vaa guún so' síi qui'yaj cayáán yuvij ga Diose asa' guun chíj Diose rihaan chumii nihánj, né naj guun rasuún cataj xna'anj so' se vaa ne nó xcúún yuvij qui'yaj yuvij me se veé daj ma'an Diose na'vej qui'yaj yuvij daj ma'. Né naj guun rasuún cataj xna'anj so' se vaa ca'vee qui'yaj yuvij me

se veé danj ma'an Diose a'vej qui'yaj yuvii danj adonj. —Inanj danj ca'mii Jesucristó rihaan síi cu'naj Pedró a.

²⁰ Gaa né cataj xna'anj Jesucristó rihaan nií siú tucu'yón se-nanq so' se vaa se nata' nj so' rihaan a' ó yuvii se vaa síi ca'néé Diose tinanii man yuvii rihaan sayuun me so', taj so' a.

Nanq nihánj taj xna'anj se vaa cataj xna'anj Jesucristó se vaa cavi' so', né cunuú i'nq' uún so' a

²¹ Dan me se güii yo' guun che'e Jesucristó cataj xna'anj Jesucristó rihaan nií siú tucu'yón se-nanq so' se vaa no xcúún so' cavi' so' chuman' Jerusalén, né quiran' ndo'o so' sayuun qui'yaj nj siú uun chij do', nj xrej atá suun nocoo doj do', nj siú naqui'yaj cuu se-tucuanj Moisés rihaan nj yuvij do' a. Né ticaví' nii man so', né cachen va'nuj güii, gaa né cunuú i'nq' uún so', cataj so' a. ²² Gaa né quirii yaníj síi cu'naj Pedró man Jesucristó, ne guun che'e so' cataj so' se vaa ne nó xcúún Jesucristó ca'mii Jesucristó danj a. Né cataj Pedró:

—Cunuú 'ee rá Diose mán so', Señor. Daj chihqá míj sé quirán' so' danj ma' —taj Pedró rihaan Jesucristó a.

²³ Gaa né canicaj Jesucristó, né ca'mii so' rihaan Pedró a:

—Naxuun so' mán so' rihanj á. Na'vej raj quene'enj mán so' ma'. 'O se ase tu'va síi chree síi cu'naj Satanás ro', danj tu'vá so', né aráan so' chrej rihanj cunoj rihaan Diose ei. Danj tu'vá so', che'é se ne acaj so' cuentá daj me rá Diose adonj. Maan se inanj acaj so' cuentá daj me rá yuvii nanj adonj —taj Jesucristó rihaan síi cu'naj Pedró yo' a.

²⁴ Gaa né cataj Jesucristó rihaan nj siú tucu'yón se-nanq so' a:

—Sese me rá yo' so' canoco' so' manj, ne se guun rá so' qui'yaj so' se vaa me rá ma'an so' qui'yaj so' ma'. Né ca'vee se quiran' uxrá so' sayuun do', ca'vee se ndaa cachron nii man so' rihaan rcutze do', tzaj né yo' o qui'yaj suun so' che'ej, né yo' o canoco' raan so' manj adonj. ²⁵ Tzaj né sese vaa 'o síi me rá tinanii man ma'an rihaan sayuun, ne vaa güii yo' o cavi' nimán so' adonj. Tzaj né sese cavi' yo' o so' che'é se vaa me so' síi nocó' manj, ne vaa güii cunuú i'nq' uún so' adonj. ²⁶ Né a me se quirii 'o so' sese qui'yaj canaan so' nu' rasuun man rihaan chumij nihánj né ca'anj ni'yqá nimán so', rá soj ga. Daj chihqá míj se ca'vee cavi' sa' so', qui'yaj rasuun man rihaan chumij nihánj a ma!. Tzaj né ca'vee se navij nu' si'yaj yo' o so' rihaan chumij nihánj, tzaj né sese gaa i'nq' nimán so' nu' cavi' sa' uxrá so' nanj adonj.

²⁷ "O se ya ya ca'náq' unj sij ca'néé Diose nicaj yu'unj man yuvii, ne uxrá ve'e gaa 'unj, qui'yaj Réé 'unj, né ca'náq' nj se-mozó so' gaa 'unj nanj adonj. Gaa né naru'vee 'unj rihaan 'o 'o so' che'é suun qui'yaj suun 'o 'o so' nanj adonj. ²⁸ Ya ya cataj xna'anj 'unj rihaan soj cuano se vaa xa' ta'aj soj síi nicun' nihánj cuano me se gaa ataa a cavi' ta'aj soj, né ya quene'en ta'aj soj asq' ca'náq' 'unj guun chij 'unj rihaan chumij nihánj, ne quene'en ta'aj soj manj nanj adonj. Dan me se síi ca'néé Diose nicaj yu'unj man yuvii mej nanj adonj —taj Jesucristó rihaan nj siú tucu'yón se-nanq so' a.

17

Nanq nihánj taj xna'anj se vaa chuguun ndo'o man Jesucristó ni'yaj nj siú tucu'yón se-nanq so' a

¹ Cachén vatan' güii, gaa né nicaj Jesucristó man síi cu'naj Pedró do', síi cu'naj Jacobo do', tinúú Jacobo síi cu'naj Juan do', ca'anj so' raa 'o qui'yaj xcaqan rej taj vaj a' ó yuvii ne a. ² Gaa né yo' o cunuú inq' cunudanj man Jesucristó ni'yaj nj siú tucu'yón se-nanq so', né dan me se chuguun ndo'o rihaan so', né ase vaa chuguun güii ro', danj chuguun rihaan so' nanj á. Né nuu catzii ndo'o sagan' so', né ase vaa ya'an chuguun vaa sagan' so' a. ³ Gaa né naqui'ya síi cu'naj Moisés síi cane gaa naá ga síi cu'naj Elías síi cane gaa naá rihaan nj so', né nanó roj so' cumentó gaa Jesucristó a. ⁴ Gaa né cataj Pedró rihaan Jesucristó a:

—Cunaj uxrá vaa mán núj nihánj ga so', Señor. Sese me rá so', né qui'yáá 'unj va'nuj ve' yacataj cane soj nanj á. 'O ve' cané so', né yo' o ve' cane síi cu'naj Moisés, né yo' o ve' cane síi cu'naj Elías ei —taj Pedró rihaan Jesucristó a.

⁵ Ataa quisij ca'mii Pedró, né ca'náq' 'o ngaa chuguun ndo'o, né caráán ngaa chuguun yo' man taran' nj so' a. Gaa né Diose ro', ca'mii nanq cuno nj so' rque ngaa yo', né cataj Diose:

—Síi nihánj me ta'níj adonj. 'Ee raj man so', niha' raj ni'yaj 'unj man so' adonj. Cuno soj rihaan so' ei —taj Diose cuno nj so' a.

⁶ Dan me se cuno nj siú tucu'yón se-nanq Jesucristó nana yo', gaa né ca'anj quinaj nj so' rihaan yo'óó, né cuchu'vi' ndo'o nj so' a.

⁷ Gaa né cuchi' Jesucristó rihaan nj so', né cuta' ra'a so' xráa nj so', né cataj so':

—Canicun' caya soj, né se cuchu'vi' soj ma' —taj so' a.

⁸ Gaa né naxcaj rihaan nj so' ni'yaj nj so', né daj orún' Jesucristó nicaj, quene'en nj so' nanj adonj.

Nanq nihánj taj xna'anj se vaa ase vaa síi cu'naj Elías ro', danj vaa síi cu'naj Juan síi cuta' ne man yuvii a

⁹ Gaa né gaa nanij nij so' tacóó quij yo' me se ca'ne' Jesucristó suun rihaan nij so', cataj so':

—Se nata' soj rihaan a' ó yuvij che'é se vaa quene'en soj cuan' ma'. Yo'q dínj gaa tu'va soj che'é se vaa quene'en soj á. Ndqā quisíj caví 'unj né cunuu i'nq' uún 'unj, gaa né ca'vee nata' soj se vaa quene'en soj daj quirán! 'unj sij ca'néé Diose nícaj yu'unj man yuvij nanj adonj —taj Jesucristó rihaan nij so' a.

¹⁰ Gaa né xná'anj nij síi tucu'yón se-nanq so' man so', cataj nij so':

—Me che'é taj nij síi naqui'yaj cuy se-tucuanj Moisés rihaan yuvij se vaa asino ca'nq' síi cu'naj Elías síi nata' se-nanq Diose gaa naá, gaa né ca'vee ca'nq' Diose cacun' che'é yuvij ga —taj nij síi tucu'yón se-nanq Jesucristó, xná'anj nij so' man Jesucristó a.

¹¹ Gaa né cataj Jesucristó:

—Ya a'mii nij síi naqui'yaj cuy se-tucuanj Moisés, taj nij so' se vaa asino ca'nq' síi cu'naj Elías, gaa né naqui'yaj sa' so' nu' rasuun adonj. ¹² Tzaj ne cuano nihánj me se cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa aq ca'nq' síi cu'naj Elías yo', tzaj né ne cungo nij yuvij rihaan so' ma'. Maan se qui'yaj ya nij yuvij ndaa vaa me rá ma'an nij yuvij man so' nanj adonj. Né nda' se sij ca'néé Diose nícaj yu'unj man yuvij mej, tzaj né ase vaa quiran' so' sayuun qui'yaj nij yuvij ro', danj inanj quirán! 'unj sayuun qui'yaj uún nij yuvij nanj adonj —taj Jesucristó a.

¹³ Gaa né xcaj nij síi tucu'yón se-nanq Jesucristó cuentá se vaa ca'mii Jesucristó che'é síi cu'naj Juan síi cuta' ne man yuvij cataj Jesucristó se vaa síi nacaj se-suun síi cu'naj Elias me síi cu'naj Juan yo' a.

Nanq nihánj taj xna'anj se vaa nahuun sa'lo xnii nuu nana chree nimán, qui'yaj Jesucristó a

¹⁴ Gaa né ca'anj nij so' rej vaj ndo'o yuvij, né cuchi' q' snó'o rihaan Jesucristó, gaa né canicun' ruj so' rihaan Jesucristó, gaa né cataj so' b:

—Cunuu 'ee rá so' man ta'nij, Señor. 'Q se quisnúú so', qui'yaj yavii, né inanj naxru' so' rihaan ya'an, né ran' ndo'o so' sayuun nanj adonj. Veé dan, né inanj naxru' so' rque na uún, né ne ni'yanj uxrá ran' so' ma'. ¹⁶ Né ca'anj nícaj 'unj man so' rihaan nij síi tucu'yón se-nanq so', tzaj né taj se qui'yá' nahquun sa' so', qui'yaj nij so' ma' —taj snó'o yo' a.

¹⁷ Gaa né cataj Jesucristó:

—Dan me se síi ne amán rá me soj sij mān rihaan chumij nihánj cuano, ne chi'ii vaa nimán soj, né a me daj cachej gā soj, né a me daj gaa naj nimanj ni'yaj 'unj man soj, gaa né ca'vee qui'yaj canaán soj gā. Nícaj

soj man xnii ca'nq' soj rihanj cuaj á —taj Jesucristó a.

¹⁸ Gaa né ca'ne' Jesucristó suun rihaan nana chree nuu nimán xnii se vaa tanaj so' man xnii yo' a. Gaa né curihanj so' nimán xnii, ca'anj so', né veé maan orá danahuun sa' xnii yo' a.

¹⁹ Gaa né cuchi' inanj nij ma'an nij síi tucu'yón se-nanq Jesucristó rihaan Jesucristó, né xná'anj nij so' man so', cataj nij so':

—Me che'é ne guun nucuaj nūj ca'vee quirij nūj man nana chree yo' nimán xnii ga —cataj nij so', xná'anj nij so' man Jesucristó a.

²⁰ Gaa né cataj Jesucristó:

—Che'é se doj amán rá soj, che'é dan ne ca'vee guun nucuaj soj ei. Tzaj ne ne'en soj se vaa caân man raq cuéj mostazá xlá, né nda' se tzin' vaa yo', tzaj né asa' achij yo', né ase vaa caân chruun chii ndo'o ro', vaa yo' ei. Né ase vaa caân cuéj mostazá xlá yo' ro', danj gaa ma'an soj á. Ya ya cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa sese ya amán rá soj ne sese cataj soj rihaan 'o quij se vaa curihanj quij yo' rej nicun' yo' né natuna quij yo' rej nicun' quij yo', né sese ya ya cuchuman rá soj se vaa ca'anj quij yo', né cavii quij yo' rej nicun' yo', né ca'anj yo' níchrej ei. Né guun nucuaj soj qui'yaj soj cunudanji nanj adonj. ²¹ Né nana chree vaa danj ro', se ca'vee qui'yaj ní' curihanj nij so' nimán yuvij sese ne achíin ni'yaj ndo'o ní' rihaan Diose ne sese ne toco' ní' x'naa man ma'an ní' che'é se aráj guee ní' rihaan Diose a —taj Jesucristó rihaan nij so' a.

Nanq nihánj taj xna'anj se vaa cataj xna'anj uún Jesucristó se vaa cavi' so' ne cunuu i'nq' uún so' a

²² Dan me se cunuu chre' uún taran' nij so' estadó Galilea, gaa né cataj Jesucristó rihaan nij síi tucu'yón se-nanq so' a:

—'Q se síi ca'néé Diose nícaj yu'unj man yuvij mej, né vaa güii nago' nii manj rihaan yuvij adonj. ²³ Dan me se ticaví' nij yuvij manj, gaa né cachej va'nuj güii, gaa né cunuu i'nq' uún 'unj nanj adonj —taj Jesucristó a.

Gaa né quinanó ndo'o rá nij síi tucu'yón se-nanq so' a.

Nanq nihánj taj xna'anj me che'é ne nó xcíúñ Jesucristó go' so' puextó che'é nuiví a

²⁴ Catúj nij so' chuman' Capernaum, gaa né cuchi' nij síi ca'néé puextó che'é nuiví rihaan síi cu'naj Pedró, né xná'anj nij so' man Pedró, cataj nij so':

—Síi tucu'yón nana rihaan soj ro', o' so' puextó che'é nuiví na' —taj nij so' a.

²⁵ —O' so' ei —taj Pedró rihaan nij so' a.

Gaa né catúj Pedró rá ve', tzaj ne aj ne'en Jesucristó se vaa me rá Pedró xna'anj Pedró sese ya o' Jesucristó puextó che'é nuiví

a. Che'é dan asino Jesucristó xná'anj man Pedró, cataj so':

—Daj uun rá so', ga Simón'. Nij síí nicaj suun rey uun chij rihaan yuvij man rihaan chumij nihánj me se me síí a'néj nij so' puextó rihaan ga. Rihaan ma'anj ta'níí nij so' na'. Ase rihaan yo'ó yuvij xá' —taj Jesucristó, xná'anj so' man Pedró a.

²⁶ —Rihaan yo'ó yuvij adonj —taj Pedró rihaan Jesucristó a.

Gaa né cataj Jesucristó:

—Che'é dan taj che'lé go' ta'níí síí nicaj suun puextó ma'. Né ase vaa síí nicaj suun vaa Réé 'unj Diose, ne rii ta'nga' so' rihaan nuvií, né che'é dan ne nó xcúnj goj puextó che'é nuvií ma'.

²⁷ "Tzaj ne se guun ca'maan rá nij síí a'néj puextó che'lé nuvií, qui'yaj ní' ma'. Che'é dan ca'anj so' tu'va na lacuaná, ne tagüéj so' 'o aga' ata'aa xcuaq rque na, ne quita'a so' xcuaq cano aga' asino yaan á. Gaa ne nuxr'a' so' tu'va xcuaq yo', ne quirí' so' sa'anj aga' estatero tu'va xcuaq yo', ne go' so' sa'anj yo' che'é ní' rihaan nij síí a'néj puextó á —taj Jesucristó a.

18

Nana nihánj taj xna'anj me síí me síí guun chij doj asa' guun chij Diose rihaan chumij nihánj a

¹ Veé maan orá dan cuchi'l nij síí tucu'yón se-nana Jesucristó rihaan so', né xná'anj nij so' man so' a:

—Né me síí me síí guun chij doj asa' guun chij Diose rihaan chumij nihánj ga —taj nij so' a.

² Gaa né canacúún Jesucristó ca'na' 'o ne'ej rihaan so', né cachrón so'man ne'ej yo' tanuú nij síí tucu'yón se-nana so', ³ né cataj so':

—Ya ya cataj xna'anj 'unj rihaan soj cuano se vaa no xcúún soj nuchran' nimán soj, né ase vaa ne'ej nihánj ro', danj gaa soj á. Sese na'vej rá soj qui'yaj soj danj, né daj chiháa míj se cayáán soj ga Diose asa' guun chij Diose rihaan chumij nihánj a ma'. ⁴ Dan me se sese naqui'yaj nica' yo' so' nimán so', né sese ase vaa nimán ne'ej nihánj danj gaa nimán so', né so' me síí guun chij doj asa' guun chij Diose rihaan chumij nihánj nanj adonj.

Nana nihánj taj xna'anj daj quiran' síí qui'yaj chi'íí nimán 'o síí nica' nimán síí cuchumán rá ní'yaj man Jesucristó a

⁵ "Ne me ma'an 'o síí aráj cochroj ne a'mii sa' ga 'o ne'ej nihánj che'ej, ne adí' ma'anj me aráj cochroj ne a'mii sa' so' gaa vaa nanj adonj. ⁶ Dan me se me ma'an 'o síí qui'yaj chi'íí nimán 'o síí le'ej amán rá ní'yaj manj, né ca'vee a doj cavij sa' síí qui'yaj danj sese toco' níi 'o yuvej xij vaj 'núú trigó gaán chiháa

so' ne tagüéj nii man so' rque na ya'anj nanj adonj. Dan me se doj a sayuun quiran' so', sese qui'yaj chi'íí so' nimán 'o síí le'ej amán rá ní'yaj manj adonj. ⁷ Nique ndo'o nij síí man rihaan chumij nihánj, che'é se vaa ya'núú uxrá rihaan nij so' canoco' nij so' chrej chi'íí ei. Né inanj danj vaa chumij nihánj, man ndo'o chrej chi'íí canoco' yuvij ei. Tzaj né niqué síí 'yaj anoco' yuvij chrej chi'íí yo' nanj adonj. 'O se daj chiháa míj se cavij sa' so' ma'.

⁸ "Dan me se sese ra'á so' do', tacóó so' do', me rá qui'yaj cacun', ne táá a se ca'ne' so' man yo', gaa né se gaa nanj ca'anj so' rihaan ya'an qui'yaj yo' ei. Taj se 'yaj sese taj vaj tacóó so' do', ra'á so' do', tzaj né ca'vee cayáán so' ga Diose gaa ei. Tzaj ne sese quitaj ra'á so' do', tacóó so' do', ne qui'yaj nij yo' cacun', né ca'anj so' rihaan ya'an, qui'yaj nij yo', ne dan me se yo' me se cunuú so' nu' cavij nu' ca'anj ei. ⁹ Veé danj uún sese me rá rlij rihaan so' qui'yaj yo' cacun', ne táá a se quiríi so' man yo', né síí rihaan canuu gaa so', tzaj né ca'vee cayáán so' ga Diose gaa ei. Tzaj né sese cunuú rlij rihaan so' né qui'yaj yo' cacun', né ca'anj so' rihaan ya'an, qui'yaj yo' ei.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ve'é ndo'o tumé Diose man nij síí vaa nica' nimán síí noco' man so' a

¹⁰ "Cutumé soj man soj sé cataj soj se vaa taj yu'vee nó yo'q tuvi' soj síí nica' nimán ei. 'Q se cataj xna'anj 'unj rihaan soj cuano se vaa vaa se-mozó Réé 'unj síí nicun' xta' tumé man 'o 'o nij so' nanj adonj. Né niganj nicun' nij so' rihaan Réj, né uno Réj nu' nana nata' nij so' rihaan Réj ei. ¹¹ 'Q se xá' 'unj síj ca'néé Diose nicaj yu'unj man yuvij, tzaj né ca'ná' 'unj che'é rej tinanii 'unj man nij síí ca'anj ní'yaj rihaan sayuun a.

¹² "Tumé Diose man nij síí nica' nimán síí noco' man so', rá soj na'. Nihánj me cataj xna'anj 'unj rihaan soj á. Ne'en soj se vaa sese vaa 'o cientó daán yo'q so' matzinj, ne sese ca'anj ni'yá orún' matzinj yo', ne tanaj síí daán matzinj yo' man ca'anj chiháa xnu' ca'anj matzinj yo' raa qui, né ca'anj so' nano' so' matzinj ca'anj ni'yá yo' ei. ¹³ Né cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa sese nari' so' daán so' matzinj, né guun niha' uxrá rá so' nanj adonj. Doj tzin' gaq niha' rá so' che'é ca'anj chiháa xnu' ca'anj nij matzinj ne ca'anj ni'yá a. Tzaj né che'é matzinj nari' uún so' doj a gaa niha' rá so' nanj adonj. ¹⁴ Dan me se ase vaa na'vej rá so' ca'anj ní'yá orún' daán so' matzinj ro', danj vaa na'vej rá Rej ní' síí nicun' xta' ca'anj ni'yá a 'o síí nica' vaa nimán síí noco' man so' nanj adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa vaa suun rihaan ní' ca'mij ní' rihaan tinúú ní' che'é cacun' tumé tinúú ní' a

¹⁵ "Né sese qui'yaj tinúú so' cacun' rihaan so', né ca'anj orún' so' rihaan so', né cataj xna'anj so' rihaan so' che'é cacun' tumé so' á. Né sese cuno so' rihaan so', né dan me se aj qui'yaj canaán so', né yo'o canoco' tinúú so' man Diose ga so' vaa gaa nanj adonj. ¹⁶ Tzaj né sese ne cuno so' rihaan so' né nicaj so' yo'ó do', yavíj do', tinúú so' ca'anj so' rihaan tinúú so' síi tumé cacun' yo', né ndaa síj, gaa ne canicun' vij va'nuj soj síj cuno nana ca'mii so', gaa ne guun ya rá soj a. Sese 'o cuyaqan gaa nana ca'mii vij va'nuj síi quene'en, né ya vaa nana ca'mii nij so' a. ¹⁷ Né sese ne cung síi tumé cacun' rihaan vij va'nuj nij tinuj nij soj, gaa ne ca'anj soj nata' soj rihaan taran' nij síi nocoo' man Diose yanj chiháán soj á. Né sese ne cung so' rihaan taran' nij síi nocoo' man Diose, gaa ne guun yaníj soj rihaan so' á. Dan me se ase vaa 'o síi yaníj do', ase vaa 'o síi tiha' yu'unj che'é puextó do', danj gaa so' rihaan soj ei.

¹⁸ Cuano niháñ me cataj yá 'unj rihaan soj se vaa a me ma'an rasuun se' ca'vee qui'yaj yuvíj rá soj, né veé danj na'vej rá Diose qui'yaj yuvíj uún a. Né naj guun rasuun cataj soj se vaa ca'vee qui'yaj yuvíj, né veé danj gaa qui'yaj yuvíj, rá ma'an Diose uún a. ¹⁹ Dan me se cataj uún 'unj rihaan soj, né sese vaa vij soj me rá cachinj ní'yaj rihaan Réj síi nicun' xta', né cachinj ní'yaj soj se vaa achiin rihaan soj, né rque so' man soj se vaa achiin man soj a. ²⁰ Ése me rej ma'an nuu chre' 'o vij síi nocoo' manj cachinj ní'yaj nij so', né veé danj nicun' ma'anj ga nij so' a —taj Jesucristó a.

Nana niháñ taj xna'anj se vaa no xcúúnndo'o ní' caraq x'naa ní' che'é tinúú ní'

²¹ Gaa né cuchi' síi cu'naj Pedró rihaan Jesucristó, né xná'anj so' man so', cataj so':

—Me daj nó xcúñj caraq x'haj che'é tinúú síi qui'yaj chi'íj manj ga. Chij ya caraq x'naj na' —taj Pedró, xná'anj so' a.

²² Gaa né cataj Jesucristó rihaan so' a:

—Ne ne'en uxrá so' á. 'O se naj guun cacun' qui'yaj tinúú so', né yo'o caraq x'naa niganj so' che'é tinúú so' nü' cavii nü' ca'anj nanj adonj. ²³ Dan me se ase vaa 'o síi nicaj suun rey ro', danj gaa Diose asa' guun chij Diose rihaan chumij niháñ adonj. Dan me se síi nicaj suun rey yo' me se 'o güii, né guun rá so' nachinj so' sa'anj man nij se-mozó so' a. ²⁴ Dan me se guun che'é so' ca'née so' sa'anj vaa xcúún, né asino yaan nicaj nii man 'o síi 'yaj xcúún que'ee millón pesó ca'an' nii rihaan síi nicaj suun rey yo' a.

²⁵ Né taj yan vaj a doj sa'anj nicaj síi 'yaj xcúún yo' narque so' rihaan rey a ma'. Che'é dan cataj xna'anj síi nicaj suun rey yo' se vaa cane' mozo cane' nica mozo cane' ta'níí mozo cane' nü' si'yaj mozo cane', gaa né nari' rey se-sa'anj rey, taj rey a. ²⁶ Gaa né

canicun' ruj mozo yo' rihaan síi nicaj suun rey yo', né cachiín ni'yaj uxrá so', cataj so': "Caraq x'naa uxrá so' doj, né vaa güii narquej cunudanj sa'anj mán so', síi chij", taj se-mozó so' rihaan so' a. ²⁷ Gaa né cunuú 'ee rá síi nicaj suun rey ni'yaj so' man se-mozó so', né ca'néj so' xcúún xráá mozo yo', né ca'néj rá so', ca'anj uún mozo yo', qui'yaj so' a.

²⁸ "Veé dan, gaa ne curihañ mozo yo', ca'anj so', gaa né nari' tuvi' so' ga yo'ó mozo 'yaj suun rcua'aan ga so', gaa né yo'ó mozo yo' me síi qui'yaj xcúún doj pesó rihaan mozo caráj x'naa rey a. Gaa né quita'a so' man tuvi' so' mozo yo', né cataj so': "Narque so' nü' se vaa 'yaj xcúún so' rihaan cuaj vij", taj so' rihaan tuvi' so' a. ²⁹ Gaa né canicun' ruj yo'ó mozo yo' rihaan tuvi' so' síi nachin' xcúún yo', gaa né cataj so': "Caraq x'naa so', né vaa güii, né narquej sa'anj mán so' ei", taj mozo yo' rihaan tuvi' so' a. ³⁰ Tzaj né ne ca'vej rá so' caraq x'naa so' rihaan tuvi' so' mozo yo' a ma'. Maqan se ca'anj so', né caxrij so'taga' man tuvi' so', né ndaa se narque ya tuvi' so' nü' se vaa 'yaj xcúún yo' rihaan so', gaa né ca'néj rá so' a.

³¹ "Veé dan, gaa né quene'en yo'ó nij se-mozó síi nicaj suun rey daj qui'yaj síi caxrij taga' man tuvi', né nanó ndo'ró rá nij so' che'é síi 'nij taga' yo' a. Che'é dan cuchi' nij so' rihaan síi nicaj suun rey yo', né nata' nij so' cunudanj rihaan rey a. ³² Gaa né ca'néj síi nicaj suun rey yo' nana rihaan mozo caxrij taga' man tuvi' se vaa ca'ná' so' rihaan so' a. Dan me se ca'na' so' rihaan rey, gaa né ca'mii rey rihaan so' a: "Mozó chi'íj nimáñ mé so' ei. 'Unj me se ca'néj uún 'unj xcúún xráá so', che'é se cachiín ní'yáj so' rihaan rey a. ³³ Né ase vaa cunuú 'ee raj mán so' ro', danj vaa no xcúún so' cunuú 'ee rá so' man tuvi' so' mozo 'yaj suun ga so' adonj", taj so' rihaan se-mozó so' a. ³⁴ Gaa né ca'maan ndo'ró rá síi nicaj suun, né tacuachén síi nicaj suun man mozo yo' rihaan síi 'nij ra'a taga', né naqui'yaj naca síi nicaj suun yo' xcúún xráá mozo, né cataj xna'anj so' se vaa se curihañ mozo yo' taga' ndaa naru'vee ya so' nü' se vaa qui'yaj xcúún so', gaa né curihañ so' a.

³⁵ "Né ase vaa qui'yaj síi nicaj suun yo' ro', ta'ngá' danj qui'yaj uún Réj síi nicun' xta' che'é soj, sese na'vej rá soj caraq x'naa soj rihaan tinúú soj nanj adonj —taj Jesucristó a.

19

Nana niháñ taj xna'anj se vaa ne no xcúún yuvíj quirí'i yuvíj man nica yuvíj a

¹ Gaa ne quisíj ca'mii Jesucristó nana yo', gaa né curihañ so' estadó Galilea, né ca'anj so' ndaa rnej tu'va chráá cu'naj Jordán, ndaa estadó Judea a. ² Né canoco' uxrá yuvíj

man so', né nahuun sa' nij síi ran', qui'yaj so' a.

³ Gaa né cuchi' doj síi fariseo rihaan Jesucristó, né me rá nij so' cuta' nij so' cacun' xráá Jesucristó che'é nana ca'mii Jesucristó a. Che'é dan xná'anj nij so' man Jesucristó, cataj nij so':

—Sese ne chihán' 'yaj chanq nica yo'o snó'o, rá snó'o yo', né no' xcúún so' quiri'ljí so' man no' na'—taj nij so' a.

⁴ Gaa né cataj Jesucristó:

—Aj nayaas soj nana no' rihaan danj Diose nana taj se vaa asij qui'yaj Diose chumij, ne qui'yaj Diose snó'o, ne qui'yaj Diose chanq, ne vij roj so' me yuvij, qui'yaj Diose a. ⁵ Ne vaa yo'o nana taj: "Che'é dan tajá snó'o man rej so' do', man nii so' do', ne ve'é nacaj snó'o man chanq nica so', ne ase vaa orún' yuvij ro', danj gaa roj so' adonj". Danj taj danj Diose a. ⁶ Dan me se nuveé vij ran' yuvij me roj so' asij xcaj tuvi' roj so' a ma'. 'Q se ase vaa orún' yuvij ro', vaa roj so' nana adonj. Dan me se ma'an Diose qui'yaj xcaj tuvi' roj so', ne che'é dan ne no' xcúún a 'o yuvij ca'ne' tanju yuvij man roj so' ma'—taj Jesucristó rihaan nij síi fariseo yo' a.

⁷ Gaa né cataj nij síi fariseo:

—Che'é dan, me che'é cataj xna'anj Moisés se vaa naxcaj snó'o 'o yanq cataj xna'anj se vaa quiri'ljí so' chanq nica so', ne ca'vee quiri'ljí so' man no' ga—taj nij so' a.

⁸ Gaa né cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Che'é se nichrak ndo'o nimán soj ro', che'é dan cataj xna'anj Moisés rihaan soj se vaa naxcaj soj yanq yo', ne quiri'ljí soj nica soj a. Tzaj né asij guun che'é Diose qui'yaj Diose man yuvij, ne ne vaa danj ma'. ⁹ Cuano nihánj me se cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa sese ne cotoj chanq nica yo'o so' ga yo'o chii, ne sese ri'lj rma'an so' man chanq yo' ne xcaj so' man yo'o chanq, ne síi tumé ndo'o cacun' me ma'an so' nana adonj. Veé ase vaa síi cotoj ga nai guun chanq ro', vaa so' rihaan Diose nana adonj —taj Jesucristó rihaan nij so' a.

¹⁰ Gaa né cataj nij síi tucu'yón se-nana Jesucristó rihaan so':

—Sese ne no' xcúún snó'o quiri'ljí so' man chanq nica so', ne taj che'é xcaj snó'o man chanq ma'. Maan se sa' doj cavii síi ne qun adonj —taj nij so' a.

¹¹ Gaa né cataj Jesucristó:

—Nuveé tucuanj canoco' cunudanj yuvij me nana ca'mii soj ma'. Maan se doj vaa nij yuvij canoco' tucuaán yo', qui'yaj Diose nana ei. ¹² Dan me se vaa síi asij ca'ngaa so', danj na'vej rá so' xcaj so' man chanq, tzaj ne vaa yo'o so' uún, ne gaa me so' xnii, ne ta'aj nij síi xcoj ruvaq rá ne ma'an nij so' naqui'yaj capuu man ta'aj xnii, ne gaa achij xnii, gaa né na'vej rá so' xcaj so' man

chanq gaa a man adonj. Dan me se vaa yo'o so' uún, ne ca'vee nana xcaj so' chanq, tzaj ne maan se nocoo' ndo'o so' man Diose, ne me ndo'o rá so' guun chij Diose rihaan chumiij nihánj, ne 'yaj suun ndo'o so', ne ne vaa ya'núj rihaan so' xcaj so' chanq, rá so', gaa né che'é dan na'vej inanq rá ma'an so' xcaj so' chanq a man adonj. Sese guun nucuaj yo'o so' canoco' so' tucuaán yo', ne ve'é canoco' so' tucuaán yo' nana adonj —taj Jesucristó a.

Nana nihánj taj xna'anj me che'é caran' rá Jesucristó ni'yaj so' man ne'ej a

¹³ Gaa né nicaj nij yuvij man nij ne'ej ca'na' nij yuvij rihaan Jesucristó a. Me rá nij yuvij cuta' Jesucristó ra'a so' raa nij ne'ej, ne cachinj ni'yaj so' rihaan Diose che'é nij ne'ej yo' a. Tzaj né cataj xna'anj nij síi tucu'yón se-nana Jesucristó rihaan nij yuvij se vaa ne no' xcúún nij ne'ej ca'na' nij ne'ej rihaan Jesucristó, taj nij so' a. ¹⁴ Tzaj né cataj Jesucristó:

—Ca'né' rá soj ca'na' nij ne'ej rihanj á. Se caráán soj chrej rihaan nij ne'ej mei. 'Q se tucua nij síi vaa danj ro', me rej yanj Diose uun chij Diose nana adonj —taj Jesucristó a.

¹⁵ Gaa né cuta' so' ra'a so' raa nij ne'ej, gaa né curihanj so' rej yo' a.

Nana nihánj taj xna'anj che'é yo'o síi me rá cayáán ga Diose nu' cavii nu' ca'anj a

¹⁶ Dan me se cuchi' yo'o síi tachruu yo' rihaan Jesucristó, ne xná'anj so' man Jesucristó, cataj so':

—Me suun sa' qui'yaj sunj, ne ca'vee cayáán ga Diose nu' cavii nu' ca'anj, ga maestro' —taj so' a.

¹⁷ Gaa né cataj Jesucristó:

—Me che'é xná'anj so' manj che'é se sa' ga. 'Q se orún' Diose vaa sa' á. Tzaj né sese me rá so' cayáán so' ga Diose nu' cavii nu' ca'anj, ne cunó so' nij nana nocoo ya ya nana cataj xna'anj Diose rihaan ní' á —taj Jesucristó a.

¹⁸ —Me nana ga —taj síi tachruu yo', xná'anj so' man Jesucristó a.

Gaa né cataj Jesucristó:

—Nana nihánj a: "Se ticaví so' yuvij ma'. Se cotoj so' ga chanq nica yo'o yuvij ma'. Se qui'yaj ituu so' si'yaj yo'o yuvij ma'. Se nanó so' cuento né che'é yuvij ma'. ¹⁹ Caraa cochróo so' rihaan réé so' do', rihaan nii so' do' á. Ase vaa 'ee rá so' man ma'an so' ro', danj gaa 'ee rá so' man tuvi' so' á." Yo' me nana cunó so' ei —taj Jesucristó rihaan síi tachruu yo' a.

²⁰ —Nu' nana yo' unoj adonj. Vaa yo'o se vaa achiin qui'yaj na' —taj síi tachruu yo' rihaan Jesucristó a.

²¹ Gaa né cataj Jesucristó rihaan so' a:

—Sese me rá so' cunuq sa' inanq nimán so', ne cavii so' ca'anj so', ne cutuvee so' nu'

20

si'yáá so', ne sa'anj quirí' so' ro', caxrii so' ston niij síi nique, ne cumán ndo'o si'yáá so' rej xta', qui'yaj Diose nanj ei. Ne dan me se ca'ná' so', ne canocó' so' manj, ca'anj ní' á—taj Jesucristó a.

²² Dan me se cuno síi tachryu yo' nana cataj xna'anj Jesucristó rihaan so', ne ca'anj yún so', ne nanó ndo'o rá so' a. 'Q se síi ru'vee me so', ne vaa ndo'o si'yaj so' a.

²³ Gaa ne ca'mii Jesucristó rihaan niij síi tucu'yón se-naná so', cataj so':

—Ya ya cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa sayuun uxrá vaa quisij síi ru'vee cayáán síi ru'vee ga Diose asa' guun chij Diose rihaan chumij nihánj nanj adonj. ²⁴ Dan me se ne'en soj se vaa sayuun ndo'o vaa cachen xcuu camelló rihaan yu'uj taj tacúún cuú nuvá, tzaj ne cuano nihánj me se cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa ca'vee a doj cachen xcuu yo' yu'uj taj tacúún cuú nuvá, ndqa rá se vaa síi ru'vee, ne se guun cachen so' cayáán so' ga Diose asa' guun chij Diose rihaan chumij nihánj a ma'—taj Jesucristó a.

²⁵ Dan me se cuno niij síi tucu'yón se-naná Jesucristó nana ca'mii so', ne caráya'anj uxrá niij so', cataj niij so':

—Che'é dan me se me síi gun nucuaj quinanji rihaan sayuun ga—taj niij so' a.

²⁶ Ni'yaj Jesucristó man niij so', ne cataj so':

—Se guun nucuaj yuvij quinanji ma'an niij yuvij rihaan sayuun ma'. Sayuun uxrá vaa rihaan niij so' nanj adonj. Tzaj ne xa' Diose me se ne sayuun a doj vaa rihaan so' a ma'. Canó rasuun ca'vee qui'yaj so' nanj adonj—taj so' a.

²⁷ Gaa ne cataj Pedró rihaan Jesucristó a:

—Ne núj ga. Aj tanáj núj nu' si'yaj núj, ne canoco' núj mán so' á. Daj quiran' núj ga—taj Pedró, xná'anj so' a.

²⁸ Gaa ne cataj Jesucristó:

—Veé síi nocó' manj me soj, ne síi ca'néé Diose nícaj yu'unj man yuvij mej adonj. Ne ya ya cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa asa'cunuun naca chumij nihánj, ne asa' guun che'ej cayánj gunj síi rií ta'ngá' rihaan chumij nihánj, ne cayáán chuvij niij soj ca'ne' soj cacun' che'é chuvij niij x'ne' niij yuvij israelítá adonj. ²⁹ Ne síi tanáj ve' tucuá tanáj tinúú tanáj ra'víj tanáj rej tanáj nii tanáj ta'níú tanáj yo'ó tanáj canoco' so' manj ro', uxrá doj rasuun quirí' uún so', ne cayáán so' ga Diose nu' cavig' ny'ca'anj adonj. ³⁰ Tzaj ne que'ee niij síi guun chij ndo'o rihaan chumij nihánj ro', gunn niij so'síi nocó' ei. Ne que'ee niij síi ne guun chij rihaan chumij nihánj me se guun chij niij so', qui'yaj Diose nanj adonj.

Cuentó nihánj taj xna'anj daj qui'yaj Diose naru'vee Diose rihaan taran' ní' sij 'yaj suun che'é so' a

¹ "Ase vaa qui'yaj 'o síi to'oj rej man ndo'o coj chruj uvá ro', dñanj qui'yaj Diose asa' guun chij Diose rihaan chumij nihánj adonj. Dan me se síi to'oj yo' ro', rej taxrej curihañj so' nangó' so' síi qui'yaj suun rihaan to'óó so' rej man coj chruj uvá yo' a. ² Gaa ne yo'o ca'mii so' ga njí síi qui'yaj suun rihaan to'óó so', se vaa 'o sa'anj denario go' so' che'é suun qui'yaj suun 'o 'o njí so' 'o güii, ne ca'néé so' man niij so', qui'yaj suun niij so' rihaan to'óó so' a.

³ "Gaa ne aga' uún curihañj uún síi to'oj yo', ca'anj so' rihaan yu'vee, gaa ne quene'en so' doj snó'o nicun' ma'an uún rihaan yu'vee, ne taj vaj suun rihaan niij so' a. ⁴ Gaa ne cataj so' rihaan niij so': "Ca'anj soj qui'yaj suun soj rihaan to'ój ei. Naru'vee 'unj rihaan soj che'é nu' suun qui'yaj suun soj ei", taj so' rihaan niij mozo a. ⁵ Dan me se ca'anj niij snó'o yo' qui'yaj suun niij so' uún to'óó síi to'oj yo' a.

"Gaa ne caxuj do', aga' va'nuj do', curihañj uún síi to'oj yo', ne nari' so' doj síi qui'yaj suun rihaan to'óó so', ne ca'néé so' man niij so' qui'yaj suun niij so' rihaan to'óó so' uún a.

⁶ "Gaa ne aga' 'un' curihañj uún síi to'oj yo', ne nari' so' doj síi nicun' ma'an rihaan yu'vee a. "Me che'é nicun' ma'an soj nu' güii nihánj ga. Taj vaj suun qui'yaj suun soj á", taj so', xná'anj so' man niij so' a. ⁷ "Maqan se taj síi rque' suun man núj qui'yaj suun núj ma", taj niij so' a. "Ca'anj soj qui'yaj suun soj rihaan to'ój ei", taj so' rihaan niij so' a.

⁸ "Veé dan, gaa ne nichryu' catá' güii tu'va quij, gaa ne ca'né' síi to'oj yo' suun rihaan se-mozo so' síi tumé sa'anj se vaa naru'vee so' sa'anj rihaan niij síi qui'yaj suun rihaan to'óó so' yo' a. "Canacunj sg' ca'na' njí síi qui'yaj suun yo', ne naru'vee so' rihaan niij so' á. Asino yaqan naru'vee so' rihaan niij síi catúj suun aga' 'un', gaa ne naru'vee so' rihaan niij síi catúj suun rej na'yaqan á", taj so' rihaan síi tumé sa'anj yo' a.

⁹ "Dan me se asino yaqan ca'na' njí síi catúj naq aga' 'un' rihaan síi tumé sa'anj, ne 'o sa'anj denario quirí' 'o 'o njí so' a. ¹⁰ Gaa ne ca'na' njí síi catúj suun rej na'yaqan rihaan síi tumé sa'anj yo' a. Nocoo doj sa'anj quirí' njí so', rá njí so', tzaj ne veé dñanj 'o sa'anj denario quirí' 'o 'o njí so' uún a. ¹¹ Nicaj njí so' sa'anj, gaa ne guun che'é njí so' ca'maan rá njí so' ni'yaj njí so' síi to'oj yo', ¹² gaa ne cataj njí so': "Síi nihánj me se orún' orá gueé qui'yaj suun niij so', tzaj ne 'o cuyaán naru'vee so' rihaan niij so' ga núj, ne qui'yaj suun núj nu' güii, ne go' uxrá naán xráa núj

á", taj niij so' rihaan síi to'oj yo' a. ¹³ Gaa ne síi to'oj yo' cataj rihaan yo'ó tuví' niij mozó: "Ne ta'yunj mán so', man tinuj. Maan se aj ca'mii ní' che'é se vaa qui'yaj suun so' che'é 'o sa'anj denario che'é 'o güii a. ¹⁴ Nacaj so' sa'anj qui'yaj canaán so', ca'anj so' á. Maan se inanj me raj cuyaán naru'vej rihaan soj nānj adonj. ¹⁵ Ne nó xcúnj qui'yaj se vaa rii nāmanj, rá so' na!. Xcoj ruvaaq rá so', che'é se qui'yaj se luj rihaan tuví' so' na!", taj síi to'oj yo' rihaan síi qui'yaj suun rihaan to'ó so' a.

¹⁶ "Dan me se ase vaa qui'yaj síi to'oj yo' ro', danj qui'yaj uún Diose che'é niij síi 'yaj suun che'é Diose nānji adonj. Che'é dan me níi síi ne guun chij rihaan chumíi nihánj me se xta' ro', guun chij niij so' a. Ne niij síi guun chij ndo'o rihaan chumíi nihánj me se xta' ro', guun niij so' síi nocó, qui'yaj Diose nānji adonj —taj Jesucristó a.

Nānā nihánj taj xna'anj se vaa síj va'nuj cataj xna'anj Jesucristó se vaa caví' so' ne cunuu i'na' uutn so' a

¹⁷ Gaa ne cavii Jesucristó ca'anj so' chuman' Jerusalén, ne ca'anj chuvij niij síi tucu'yón se-nānā so' ga so', qui'yaj so' a. Veé asij vaj orún' cha'nuj niij so' ga Jesucristó chrej, ne ca'mii Jesucristó rihaan niij so', cataj so':

¹⁸ —Nihánj me ca'anj ní' chuman' Jerusalén, ne quita'aai nii manj sij ca'néé Diose nícaj yu'unj man yuvij, ne nágo' nii manj rihaan niij xrej atá suun nocoo doj do', rihaan niij síi naqui'yaj cuu se-tucuanj Moisés rihaan yuvij do' a. Ne cutá' niij so' cacun' xráj, ne cataj niij so' se vaa caví' 'unj a. ¹⁹ Gaa ne nago' niij so' manj rihaan niij síi yaníj, ne ca'ngá' nacoo niij síi yaníj quene'en niij so' manj, ne go' niij so' cuartá xráj, ne cachron niij so' manj rihaan rcutze a. Gaa ne cacheñ va'nuj güüi, gaa ne cunuu i'na' uún 'unj, qui'yaj Diose ei —taj Jesucristó a.

Nānā nihánj taj xna'anj se vaa cachúiñ ni'yaj nii síi cu'naj Jacobo do', síi cu'naj Juan do', se vaa cataj roj so' suun sa' doj qui'yaj Jesucristó a

²⁰ Gaa ne cuchi' nii síi cu'naj Jacobo do', síi cu'naj Juan do', rihaan Jesucristó, ne ta'níi síi cu'naj Zebedeo me uún roj so' a. Dan me se cuchi' niij ta'nij no' rihaan Jesucristó, gaa ne canicun' ruj no' rihaan Jesucristó, ne cataj no' se vaa vaa se cachinj ni'yaj no' rihaan so', rá no' a.

²¹ —Me se achiin mán so' ga —taj Jesucristó, xná'anj so' man no' a.

Né cataj no':

—Cataj xna'anj so' se vaa asa' guun chij so' rihaan chumíi nihánj, ne quitaj roj ta'níj x'núu so', ne cataj roj so' suun sa' doj qui'yáá so' á. Dan me se yo' so' cayaán rej nuva' so', ne yo' so' cayaán rej níchruún so', ne

quiríi ta'nga' roj so' ga so', cataj so', raj a —taj chana yo' a.

²² Gaa ne cataj Jesucristó rihaan roj tinuj roj so' a:

—Ne ne'en roj soj me rasuun cachíín ni'yaj roj soj rihanj nihánj a ma'. 'Q se gyun nucuaj roj soj quirán' roj soj sayuun ndaa vaa quirán' 'unj na' —taj Jesucristó, xná'anj so' a.

—Gyun nucuaj rój nānj adonj —taj roj so' a.

²³ Gaa ne cataj Jesucristó:

—Ya ya quirán' soj sayuun gaj nānj á. Tzaj ne né xcúnj cataj xna'anj 'unj me síi cayaán x'núu 'unj rej nuva' 'unj do', rej níchrunj do', ma!. Qrún' Réj síi nícuñ' xta' cataj xna'anj me síi quiríi ta'nga' gaj nānj adonj —taj Jesucristó a.

²⁴ Gaa ne cuno yo'ó chí' niij síi tucu'yón se-nānā Jesucristó se vaa ca'mii roj tinuj roj so' rihaan Jesucristó, ne ca'maan rá niij so' ni'yaj niij so' man roj so' a. ²⁵ Gaa ne canacúún Jesucristó man cunudanj niij so' se vaa ca'ná' niij so' rihaan so', né cataj so':

—Ne'en soj se vaa niij síi ata suun man rihaan chumíi nihánj me se rii ta'nga' uxrá niij so' rihaan tuví' niij so' nānj adonj. ²⁶ Tzaj né sé gaa danj sca'núj niij soj a ma'. 'Q se sese me rá niij soj guun chij niij soj rihaan tuví' niij soj, ne guun niij soj síi qui'yaj suun rihaan taran' tuví' niij soj, ²⁷ né ase vaa mozó ro', danj gaa xa' niij soj rihaan taran' tuví' niij soj nānj adonj. ²⁸ Dan me se ca'néé Diose manj nícaj yu'unj 'unj man yuvij, tzaj né ne ca'ná' 'unj ne guun niij yuvij mozó rihanj ma!. 'Q se ca'ná' 'unj qui'yaj suun ma'anj rihaan niij yuvij nānj adonj. Ne ca'ná' 'unj nayon ma'anj rihaan yuvij né caví' 'unj che'é canun' ata niij so', gaa ne cavíi sa' uxrá niij so', qui'yáá nānj adonj —taj Jesucristó a.

Nānā nihánj taj xna'anj se vaa naxra' rihaan vij síi tuchrii, qui'yaj Jesucristó a

²⁹ Gaa ne cavii niij so' chuman' Jericó, ne cachéé ndo'o yuvij xcó Jesucristó a. ³⁰ Né vaa vij síi tuchrii ne tu'va chrej, né cuno roj so' cuentó se vaa cacheñ Jesucristó rej ne roj so' a. Che'é dan caguáj roj so', cataj roj so':

—Ya ya ta'níi ta'nij si'nó síi cu'naj David síi cane gaa naá mé so', Señor. Cunuu 'ee rá so' man rój ei —taj roj so' a.

³¹ Tzaj né:

—Dínj tu'va roj soj á —taj niij yuvij rihaan roj so' a.

Tzaj né doj a nucuaj caguáj roj so', cataj roj so':

—Ta'níi ta'nij si'nó síi cu'naj David síi cane gaa naá mé so', Señor. Cunuu 'ee rá so' man rój ei —taj uún roj so' a.

³² Gaa ne canicun' Jesucristó, né canacúún Jesucristó man roj so' se vaa ca'ná' roj so' rihaan so', né cataj so':

—Daj qui'yáj man roj soj, rá roj soj ga —taj Jesucristó, xná'anj so' man roj so' a.

33 —Cunuu sa' rihaan rój, rá rój, Señor —cataj roj so' a.

34 Gaa ne cunuu 'ee rá Jesucristó man roj so', né cuta' Jesucristó ra'a Jesucristó rihaan roj so', gaa ne veé maqan orá dan cunuu sa' rihaan roj so' nanj adonj. Gaa ne ca'anj roj so' ga Jesucristó a.

21

Nana nihánj taj xna'anj daj qui'yaj Jesucristó gaa catúj Jesucristó chuman' Jerusalén a

1 Gaa ne cuchi' Jesucristó cuchi' niij síí tucu'yón se-naná so' cuchi' tu'va chuman' cu'naj Betfagé a. Naj chuman' yo' tacóó quij cu'naj Quij mán Chruun Olivó, né nichrun' naj chuman' Jerusalén gá chuman' cu'naj Betfagé yo' a. Gaa ne ca'néé Jesucristó man vij tuví' niij síí tucu'yón se-naná so' ca'anj roj so' rque chuman' yo',² né cataj so' rihaan roj so' a:

—Catuu roj soj chuman' nihánj, chuman' naj rihaan niíl, né nari' nu' roj soj yo'o burró chana numji, né vaa ta'níi xo' burró le'ej ya'anj nicun' gá xo' adonj. Naché roj soj man burró chana yo', né nicaj roj soj man roj xo' ca'na' roj soj rihaan 'unj á.³ Né sese xná'anj nii man roj soj me che'é nache roj soj burró, né cataj roj soj: "Síí 'nij ra'a man nií achiin xcuu nihánj rihaan chuguañj", cataj roj soj, gaa né nu' ca'nej niij so' man roj xcuu ca'na' roj xcuu gá roj soj ei —taj Jesucristó rihaan roj so' a.

4 Dan me se nu' yo' qui'yaj Jesucristó, qui'yaj gueé so' ndqaa vaa taj síí nata' se-naná Diose gaa naá a. Ne síí nata' yo' ro', cataj so':⁵ "Dan me se cataj xna'anj soj rihaan niij síí man chuman' Jerusalén se vaa xcay niij so' cuentá se vaa ca'na' síí guun chij rihaan niij so' adonj. Dan me se síí nica' nimán me so', quitaj so' xráá burró a. Dan me se quitaj so' xráá ta'níi xcuu 'yaj suun nanj adonj", taj síí nata' yo' a.

6 Dan me se ca'anj roj síí tucu'yón se-naná Jesucristó, ne qui'yaj roj so' nu' ndaa vaa cataj xna'anj Jesucristó rihaan roj so' a.⁷ Dan me se nicaj roj so' man roj ta'níj roj burró chana yo' ca'anj roj so' rihaan Jesucristó, ne cuta' roj so' yatzíj xráá roj xcuu, né cavii Jesucristó a.⁸ Ne que'ee niij yuvij cuchruj yatzíj sagan' niij yuvij rá chrej, né ta'aj niij tuví' niij so' ro', ca'ne' ra'a chruun, né caraa niij so' rá chrej, cachee roj burró yo' rihaan yatzíj do', rihaan ra'a chruun do' a.⁹ Ne man uxrá yuvij quitáá yaan rihaan Jesucristó, né man uxrá yuvij nocó rej xcó Jesucristó a. Né caguáj niij yuvij, cataj niij yuvij:

—Caraa gueé ní' rihaan ta'níi ta'nij si'no síí cu'naj David síí cane gaa naá nanj á. Cunaj ndo'o vaa ca'na' síí ca'néé síí 'nij ra'a man nií adonj. Se luj ndo'o me 'yaj Diose che'é ní' á. Caraá gueé ní' rihaan Diose síí nicun' xta' ei —taj niij yuvij, caguáj niij yuvij a.

10 Dan me se catúj Jesucristó chuman' Jerusalén, né caráya'anj taran' niij yuvij man chuman' yo', né cataj niij so':

—Me síí atúj chuman' ga —cataj niij síí man chuman' Jerusalén, xná'anj niij so' man niij yuvij atúj chuman' Jerusalén a.

11 —Síí nihánj me Jesucristó síí cavii chuman' Nazaret chuman' naj estadó Galilea, né síí nata' se-naná Diose me so' adonj —taj niij yuvij catúj chuman' Jerusalén, ni'yaj niij so' man Jesucristó a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa quirii Jesucristó man niij yuvij tu'vej rasuun man rá nuvií nocoo a

12 Gaa ne catúj Jesucristó rá nuvií nocoo, gaa ne quirii so' man taran' niij síí tu'vej rasuun do', man taran' niij síí quiránj rasuun man rá nuvií do' a. Né tiguíj ra'a so' njí chruun mesá natuná nii sa'anj rihaan, né tiguíj ra'a so' chruun xlá taj niij síí tu'vej cha'aan a.¹³ Gaa ne ca'mii so' rihaan niij so', cataj so':

—Danj Diose taj se vaa tucuá Diose rej na'vij yuvij rihaan Diose me nihánj á. Tzaj né guun tucuá síí ituú man tucuá Diose nihánj, qui'yaj soj nanj á —taj Jesucristó a.

14 Gaa ne catúj síí tuchrij catúj síí rengó catúj rá nuvií, né nahuun sa' niij so', qui'yaj Jesucristó a.

15 Né man xnii catúj rá nuvií, né caguáj niij xnii cataj niij xnii:

—Caraa gueé ní' rihaan síí nihánj ta'níi ta'nij si'no síí cu'naj David síí cane gaa naá ei —taj niij xnii a.

Né vaa xrej atá suun nocoo doj vaa síí naqui'yaj cuu se-tucuanj Moisés vaa, né quene'en niij so' nu' suun sa' qui'yaj Jesucristó rá nuvií, né cuno niij so' naná caguáj niij xnii a. Gaa ne ca'maan rá niij so',¹⁶ né cataj niij so':

—Unó so' naná aguáj xnii nihánj na'. Me che'é 'unj ei. Me che'é na'vej rá niij soj ca'mii xnii danj ga. Né ni'yaj soj, né Diose ca'neé naná vaa danj nimán xnii ca'mii xnii danj a. Me che'é né nayaá niij soj naná no rihaan danj Diose ga. Ése gaa naá, né ca'mii yo'o so' rihaan Diose, cataj so' se vaa ve'é ca'mii xnii do', ve'é ca'mii ne'ej utzii too do', rihaan Diose, qui'yaj ma'lan Diose, taj naná no rihaan danj Diose a —taj Jesucristó rihaan niij so' a.

Né cataj Jesucristó:

—Unó 'unj ei. Me che'é na'vej rá niij soj ca'mii xnii danj ga. Né ni'yaj soj, né Diose ca'neé naná vaa danj nimán xnii ca'mii xnii danj a. Me che'é né nayaá niij soj naná no rihaan danj Diose ga. Ése gaa naá, né ca'mii yo'o so' rihaan Diose, cataj so' se vaa ve'é ca'mii xnii do', ve'é ca'mii ne'ej utzii too do', rihaan Diose, qui'yaj ma'lan Diose, taj naná no rihaan danj Diose a —taj Jesucristó rihaan niij so' a.

¹⁷ Gaa né tanáj Jesucristó man nij so', né curihanj so' chuman' Jerusalén, né ca'anj so' chuman' Betania, né caran' so' 'o yan' a.

Nanq nihánj taj xna'anj se vaa canacoo 'o chruun man chruj hígó, qui'yaj Jesucristó a

¹⁸ Rej ranga' cavii uún Jesucristó ca'anj so' chuman' Jerusalén, né na'aan rque so' a.
¹⁹ Gaa né quene'en so' 'o chruun mán chruj hígó nicun' tu'va chrej, né ca'anj so' tacoo chruun yo', tzaj ne taj vaj a 'ó chruj hígó ne quirí' so' a ma'. Mään nanj coj yun táá raa chruun yo' a. Gaa né ca'mii so' rihaan chruun yo', cataj so':

—Daj chihqá míj sé cumán chruj raá so' ma' —taj Jesucristó a.

Ne nu' ca'mii so' ga chruun, ne māqan orá dan canacoo chruun mán chruj hígó yo' a.
²⁰ Gaa né caráya'anj nij síi tucu'yón se-nanq Jesucristó, quene'en nij so' se vaa quiran' chruun yo' a. Ne cataj nij so':

—Asá' ca'vee nu' nacoq chruun nihánj cuanoq gá —taj nij so', caráya'anj nij so' a.

²¹ Gaa né cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Ya ya cataj xna'anj 'unj rihaan soj cuano se vaa sese se guun vij rá soj né yo'o cuchumán rá soj, né doj a qui'yaj soj vaa güüi, se vaa qui'yáá 'unj man chruun nihánj a adonj. Dan me se cataj xna'anj nij soj rihaan quij xcáan yo' se vaa curihañ quij rej nicun' quij ne ca'anj nij quij rque na ya'anj, né ya ca'anj nij yo' rque na ya'anj, qui'yaj soj adonj. ²² Né nu' se vaa cachinj ni'yaj soj rihaan Diose ro', rque Diose rihaan soj, sese ya ya cuchumán rá soj nānq adonj —taj Jesucristó a.

Nanq nihánj taj xna'anj se vaa xná'anj nii man Jesucristó me síi ca'ne' suun rihaan so' qui'yaj so' ndaa vaa 'yaj so' a

²³ Gaa né catuj Jesucristó rá nuvíi, né tucu'yón so' nanq man nij síi mán rá nuvíi yo' a. Gaa né cuchi' nij xrej atá suun nocoo doj do', nij síi uun chij rihaan nij yuvij do', rihaan so', né xná'anj nij so' man so', cataj nij so':

—Me síi ca'ne' suun rihaan so' qui'yáá so' ndaa vaa 'yáá so' ga —taj nij so' a.

²⁴ Gaa né cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Né vaa yo'o nana xna'anj 'unj man nij soj, né sese ya cataj xna'anj nij soj nana yo' rihaan, né cataj xna'anj 'unj rihaan soj me síi ca'ne' suun rihanj a. ²⁵ Dan me se me síi ca'ne' suun rihaan síi cu'naj Juan cuta' ne so' man yuvij, rá soj ga. Ma'an Juan cavii raá na'. Ase Diose cataj xna'anj rihaan so' xa'. Cataj xna'anj nij soj rihanj á —taj Jesucristó a.

Gaa né nuchruij raa ndo'o nij so' ga tuvi' nij so', cataj nij so':

—Sese cataj ní' se vaa Diose ca'ne' suun rihaan síi cu'naj Juan cuta' ne so' man yuvij, né cataj Jesucristó rihaan ní' me che'ne

cuchumán rá ní' nanq ca'mii Juan, cataj so' a. ²⁶ Tzaj ne sese cataj ní' se vaa nuveé sij ca'ne' Diose suun rihaan me síi cu'naj Juan, né ca'maan rá nij yuvij, né quiran' ní' sayuun, qui'yaj nij yuvij nānq á. 'Q se nij yuvij me se síi ca'ne' Diose nata' se-nanq Diose me síi cu'naj Juan, rá cunudanj nij yuvij nānq á —taj nij so' rihaan tuvi' nij so' a.

²⁷ Gaa né cataj nij so' rihaan Jesucristó:

—Ne ne'en núj me síi ca'ne' suun rihaan síi cu'naj Juan cuta' ne so' man yuvij ma' —taj nij so' a.

—Che'é dan se cataj xna'anj 'unj rihaan nij soj me síi ca'ne' suun rihanj qui'yáá ndaa vaa 'yáá ma' —taj Jesucristó rihaan nij so' a.

Nanq nihánj me cuentó nanó Jesucristó che'é roj ta'ní' q' so' a

²⁸ Gaa né nanó Jesucristó cuentó nihánj cuno nij so' a:

—Ne daj vaa nana nihánj nana cataj xna'anj 'unj rihaan soj, rá soj ga. Vaa vij ta'ní' q' so' a. Né cuchi' so' rihaan yo'o ta'ní' soj, cataj so': "Cuan' cavii so' qui'yaj suun so' rque naq chruj uvá, rej", taj so' rihaan ta'ní' so' a. ²⁹ "Se ca'anj 'unj ma'", taj xnii yo' rihaan rej so' a. Tzaj ne orá nii doj naqui'yaj nica' so' nimán so', né ca'anj qui'yaj suun so' a. ³⁰ Gaa né cuchi' rej xnii rihaan yo'o ta'ní' soj, né cataj xna'anj so' se vaa ca'anj xnii yo', qui'yaj suun yo' a. "Ca'anj 'unj, ataj", taj so' rihaan rej so' a. Tzaj né ne ca'anj so' qui'yaj suun so', né tiha' so' man rej so' a. ³¹ Né me ta'ní' snó'o yo' cuno sa' rihaan so', rá soj ga —taj Jesucristó, xná'anj Jesucristó man nij so' a.

—Xnii ca'anj qui'yaj suun ro', cuno ya so' rihaan rej so' ei —taj nij so' rihaan Jesucristó a.

Gaa né cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Ya ya cataj xna'anj 'unj rihaan nij soj cuano se vaa nij síi tiha' yu'unj man yuvij che'é puextó do', nij chanq nihq' rá ga chii do', quitaj yaqan rihaan soj catuq nij so' rihaan Diose asá' guun chij Diose rihaan chumíi nihánj, ne quinaj xco nij soj adonj. ³² 'Q se cuchi' síi cu'naj Juan rihaan nij soj, né tucu'yón so' rihaan nij soj daj qui'yaj soj cuno sa' soj rihaan Diose, tzaj né ne cuchumán rá nij soj nanq ca'mii so' ma'. Tzaj né nij síi tiha' yu'unj man yuvij che'é puextó do', nij chanq nihq' rá ga chii do', cuchumán rá nana ca'mii Juan nānq adonj. Né quene'en soj se vaa cuchumán rá nij so', tzaj né ne nuchruij nimán soj, né ne cuchumán rá ma'an soj ma'.

Nanq nihánj me cuentó nanó Jesucristó che'é yuvij chi'ii 'yaj suun rihaan yo'óó a

³³ "Né cuno uún nij soj yo'o cuentó nihánj á. Dan me se vaa yo'o síi to'oj, né cuchruij soj yo'o naq chruj uvá, né qui'yaj soj chingá

nu'anicaj tu'va naa yo', gaa né gáán so'yu'u
rej xtun' chruj uvá né cavii na, né cune'so'lo
ve'nata'cayaán nij síi cùtumé naa yo'a. Gaa
né tanáj so' man naa yo' rihaan síi qui'yaj
suun naa yo', né curihanj so'ca'anj so'gan'
a.³⁴Cachén doj yavii, ne quisíj yavii cuta nii
chruj uvá, né ca'néé síi xnaa yo' man yo'ó
ta'q nij se-mozó so' rihaan nij síi nuy tumé
xnaa so' a. Me rá so'ca'na' líncaj yo'ó nij
se-mozó so' doj chruj uvá rihaan ma'an so'
a.³⁵Gaa né quita'aa nij síi nuy tumé naa
man yo'ó nij mozó cuchi' uún a. Dan me se
go'uxrá nij so' chruun xráa yo'ó mozó yo',
né ticavi' nij so' man yo'ó mozó yo', né go'
uxrá nij so' yahij man yo'ó mozó yo' né yuun
che'e cavi' so' nanj adonj.³⁶Gaa né ca'néé
uún síi xnaa yo' man yo'ó danj mozó ca'anj
uún rej naj xnaa so' a. Tzaj né nij síi nuy
tumé naa ro', yo'ó danj qui'yaj uún nij so'
man uún nij síi cuchi' uún a.³⁷Vé dan, gaa
né ca'néé síi xnaa yo' ta'níi so' rej man nij síi
nuy tumé xnaa so' a. "Carqa cochroq nij síi
tumé naa rihaan ta'níj sese ca'anj ta'níj saj
xee", taj síi xnaa yo' a.³⁸Tzaj ne quene'en
nij síi tumé naa man ta'níi síi xnaa, né cataj
nij so': "Síi nihánj me síi guun síi xnaa naa
nihánj vaa güüi ei. Che'é dan ticavi' ní' man
so', né vaa güüi, né guun xnaa ma'an ní' man
naa nihánj chuguanj", taj nij so' rihaan tuvi'
nij so' a.³⁹Gaa né quita'aa nij so' man ta'níi
síi xnaa yo', né quirii nij so' xe', né ticavi' nij
so' man ta'níi síi xnaa adonj.⁴⁰Né vaa güüi,
né ca'na' uún síi xnaa yo', né daj qui'yaj so'
man nij síi nuy tumé xnaa so', rá nij soj ga
—taj Jesucristó, xná'anj so' man nij xrej do',
man nij síi uun chij do'a.

⁴¹Qui'yaj ndo'o síi xnaa yo' sayuun man
nij síi chi'li' yaj suun xnaa so', ticavi' so' man
nij so' nanj á. Né tacuachén so' xnaa so'
rihaan yo'ó síi tumé xnaa so', né yavii cuta
nii chruj uvá ro', ve'é rque nij so' chruj yo'
rihaan síi xnaa yo' nanj adonj —taj nij so'
rihaan Jesucristó a.

⁴²Gaa né cataj Jesucristó:

—Me che'é ne nayaq nij soj nanq nihánj
nanq no' rihaan danj Diose ga: "Yuvez
quiri'li' nij síi cune' ve' ro', guun yuvez sa'
doj rihaan cunudanj nij yuvez man tacoo' ve'
yo' ní' nanj adonj. Ma'an síi 'nij ra'a man ní'
qui'yaj yo', né cunay uxrá vaa yo', rá ní' á',
taj danj Diose a.⁴³Che'é dan cuango nihánj
me se cataj xna'anj 'unj rihaan nij soj se vaa
ca'néé Diose se-suun soj suun guun chij ga
Diose rihaan chumij nihánj, gaa né cune'
Diose man yo'ó yuvii se vaa guun chij yo'ó
nij yuvii rihaan chumij nihánj ga so', né ve'é
qui'yaj yo' nij yuvii yo' nul' se vaa me rá
Diose qui'yaj nij so' nanj á.⁴⁴Né yuvez yo'
me se ase vaa yuvez yo' vaa 'unj, né ase vaa
yuvii tíxé yuvez yo' vaa yuvii na'vej rá cungo
rihaan 'unj, né uxrá quiran' nij so' sayuun
nanj adonj. Né ase vaa yuvii quinij yuvez yo'

xráa vaa nij yuvii qui'yáá 'unj sayuun man,
né yuun che'e quinavij nij so' nul' cavii nu'
ca'anj nanj adonj —taj Jesucristó a.

⁴⁵Dan me se cuno nij xrej atá suun nocoo
doj cuno nij síi fariseo cuno cuentó nanó
Jesucristó, né quene'en nij so' se vaa che'e
ma'an nij so' me cuentó nanó Jesucristó a.
Ase vaa nij síi nuy tumé naa vaa ma'an nij
so' nlyaj Jesucristó, né quene'en nij so' se
vaa che'e dan nanó Jesucristó cuentó yo' a.⁴⁶Gaa né nanó rá nij so' daj gaa quita'aa nij
so' man Jesucristó, tzaj né cuchu'vi' nij so'
nlyaj nij so' man nij yuvii a. 'O se síi nata'
se-nanq Diose me Jesucristó, rá nij yuvii a.

22

*Nanq nihánj me cuentó nanó Jesucristó
che'é nij síi catuu rihaan Diose asa' guun chij
Diose rihaan chumij nihánj a*

¹Gaa né ca'mii uún Jesucristó, nanó so'
doj cuentó rihaan nij so', cataj so':

²—Ase vaa qui'yaj yo' síi líncaj suun rey
ro', danj qui'yaj uún Diose asa' guun chij
Diose rihaan chumij nihánj ei. Dan me
se síi líncaj suun rey yo' me se qui'yaj so'
cha'anj che'é ta'níi so' síi nara'aa,³né vaa
yuvii navij rá cha'anj ga so', né ca'néé so'
se-mozó so' ca'qan nij so' rihaan nij yuvii,
cataj xna'anj se-mozó so' rihaan nij yuvii
se vaa ca'nq' nij so' tucuá so' navij rá nij
so' cha'anj nara'aa yo', tzaj né ne ca'vej nij
yuvii yo' ca'na' nij so' tucuá síi líncaj suun
rey a.⁴Gaa né ca'néé uún so' man doj
se-mozó so' rihaan nij síi navij rá cha'anj ga
so', né ca'néé so' nanq rihaan nij yuvii yo'
se vaa aj qui'yaj chuvii so' cha'nlyanj nij so'
do', se vaa aj ticavi' so' scúj aj ticavi' so' scúj
le'ej ramij ndo'o aj ticavi' so' do', se vaa aj
vaa chuvii nu' rasuun qui'yaj so' a. Che'é
dan ca'na' nij so', né navij rá nij so' cha'anj
ga so', né che'é dan ca'néé so' nanq rihaan
nij síi navij rá cha'anj ga so' a.

⁵"Tzaj né ne ca'na' a 'ó nij so' a ma'.
Maan se ta'aj nij so' ca'anj qui'yaj suun xnaa
nij so', né yo'ó ta'aj nij so' ca'anj cutu'vee
rasuun rihaan yuvii uún a.⁶Né yo'ó nij
so' quita'aa man nij se-mozó síi líncaj suun
rey, né qui'yaj chi'li' nij so' man mozó yo',
ne ticavi' nij so' man mozó nacuúun man nij
so' a.⁷Gaa né ca'maan ndo'o rá síi líncaj
suun rey yo', né ca'néé so' man nij se-tanuu
so' ca'anj ticavi' nij so' man síi ticavi' man
se-mozó so' a. Cuchi' nij tanuu rihaan nij
síi ticavi' man mozó yo', né ticavi' nij tanuu
man nij so', né caxrij ya'an nij tanuu man
se-chuman' nij so', né cacaal nul'chuman' yo'
a.

⁸Gaa né ca'mii síi líncaj suun rey rihaan
nij se-mozó so', cataj so': "Síi qui'yaj chuvii
ní' navij rá ní' cha'anj, tzaj né nij síi me
rá 'unj navij rá cha'anj gaj me se nuveé sij

sá' me niж so' a ma'. Ne nó xcúun niж so' ca'na' niж so' ma'. 9 Che'é dan ca'anj soj rej nuná tuvi' chrej, ne naj guun yuvij nari' soj ro', cataj xna'anj soj rihaan yuvij yo' se vaa ca'na' niж so' navij rá niж so' cha'anj ga ní á'. Danj ca'mii so' rihaan se-mozó so',¹⁰ gaa ne curihanj niж mozó, ne naqui'yaj chre' niж so' man cunudanj niж yuvij nari' niж so' rá chrej, ne dan me se ta'aj niж yuvij yo' me síi chi'ii, ne ta'aj niж yuvij yo' me síi sa' a. Dan me se quisij caraa nu' ve' cänuû cha'anj, gaa ne ca'anj cayáán taran' niж yuvij rihaan mesá chä ni'yánj niж so' a.

11 "Gaa ne catúj síi nicaj suun rey yo' rá ve' chä ni'yánj niж so', ne quene'en so' man yo'q so', se vaa nuvíl yatzij nuvíl niж navij rá cha'anj nara'aa nuú so' a.¹² Gaa ne ca'mii síi nicaj suun rey rihaan so', cataj so': "Me che'é catúj so' rá ve' nihánj ve' anuû cha'anj, ne nuvíl yatzij nara'aa nuú so', ga tñu'", taj so' a. Ne guun na'aj so', ne ne ca'mii so' a.¹³ Gaa ne ca'ne' síi nicaj suun rey yo' suun rihaan niж se-mozó so', cataj so': "Numij soj tacóo síi nihánj numij soj ra'a síi nihánj numij soj, ne quirí'ij soj man so' xe' ca'anj so' rej rmí' á", taj síi nicaj suun rey yo' a. Rej rmí' yo' me se yo' me rej ta'vee ndo'o yuvij ne ndaa chä ruj yuvij cüú yan' yuvij adonj.¹⁴ Q se nacúun Diose man uxrá yuvij ca'na' niж yuvij cayáán niж yuvij ga so', tzaj ne doj vaa niж yuvij narii Diose cane ga so' nanj adonj —taj Jesucristó a.

Nana nihánj taj xna'anj che'é puextó go' ní' rihaan gobierno ne che'é se rque ní' rihaan Diose do' a

15 Gaa ne curihanj niж síi fariseo, ne nuchruij raa niж so' ga tuvi' niж so' daj qui'yaj niж so' cuta' niж so' cacun' xráá Jesucristó che'é nana ca'mii Jesucristó a.¹⁶ Gaa ne ca'neé niж so' man niж síi tucu'yón se-nana ma'an niж so' do', man niж síi nocó' man síi cu'naj Herodes do', cuchi' niж so' rihaan Jesucristó a. Ne cataj niж so' rihaan Jesucristó a:

—Ne'en núj se vaa nana ya inanj a'mii so', ne ya tucu'yón so' rihaan yuvij daj qui'yaj yuvij canoco' yuvij man Diose, maestro. Ne ne chu'ví' so' ni'yaj so' man niж yuvij daj cataj yuvij ma'. Ne 'o cuyaan vaa nu' yuvij rihaan so' chuguaj. 17 Che'é dan cataj xna'anj so' rihaan núj daj qui'yaj yuvij, rá so' á. No xcúun yuvij go' yuvij puextó rihaan síi nicaj suun cu'naj César na'. Ase se go' yuvij xa' —taj niж so', xná'anj niж so' nana tiha' yu'unj man Jesucristó a.

18 Tzaj ne quene'en Jesucristó se vaa me rá niж so' qui'yaj chi'ii niж so' man so' a. Che'é dan cataj so':

—Me che'é me rá soj tiha' yu'unj soj manj ne cuta' soj cacun' xráj ga. 'Q se síi tiha' yu'unj man yuvij me soj, ne quiy vaa nimán

soj adonj. 19 Tihaan soj rihanj daj vaa sa'anj o' nii che'é puextó á —taj Jesucristó rihaan niж síi me rá tiha' yu'unj yo' a.

Gaa ne nano' niж so' sa'anj aga' o' yuvij che'é puextó, ne tihaan niж so' sa'anj aga' yo' rihaan Jesucristó a.

20 —Me síi no' rihaan sa'anj aga' nihánj ga. Ne me síi se-chuvij ní' rihaan sa'anj aga' nihánj ga —taj Jesucristó, xná'anj so' man niж síi me rá tiha' yu'unj yo' a.

21 —Síi nicaj suun cu'naj César me ní' rihaan sa'anj aga' yo', ne ní' se-chuvij so' rihaan sa'anj ei —taj niж so' a.

Gaa ne cataj Jesucristó:

—Che'é dan go' soj si'yaj síi nicaj suun cu'naj César rihaan ma'an so', ne rque soj si'yaj Diose rihaan Diose á —taj Jesucristó a.

22 Dan me se cuno niж so' nana ca'mii Jesucristó, ne ca'anj rá niж so', ne tanáj niж so' man Jesucristó, ca'anj niж so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ya cunuü i'na' uún niж síi cavi' a

23 Ne corá cuchi' doj niж síi saduceo rihaan Jesucristó a. Niж síi saduceo ro', a'mii nana nihánj se vaa daj chihäq müj se cunuü i'na' uún yuvij asa' cavi' yuvij, taj niж so' a. Dan me se xná'anj niж so' man Jesucristó,²⁴ ne cataj niж so' nana nihánj a:

—Cataj xna'anj síi cu'naj Moisés nana nihánj cuno ní' a: "Sese cavi' yo'q so', ne sese taj vaj ta'nú so', ne no xcúun tinú so' xcaj tinú so' man chocó' so' chanä quináj, ne cotoj tinú so' cavi' ga chocó' so', ne cuchruij no' ne'ej, ne guun ta'nij síi cavi' man ne'ej yo', ne cunuü ne'ej yo' rihaan to'ó síi cavi' yo' a", taj síi cu'naj Moisés gaa naá, maestro.

25 Dan me se vaa chij niж tinuj 'o niж so' ne ga núj a. Síi chava' ro', xcaj man chanä, tzaj ne cavi' so', ne taj vaj ne'ej cuchruij chanä nica' so', qui'yaj so', ne che'é dan quináj yuun chanä yo', ne che'é dan xcaj scue'egé síi cavi' yo' man chocó' so' a.²⁶ Tzaj ne cavi' so' uún, ne quináj yuun chanä xcaj scue'egé so' uún, ne veé dan me se xcaj chij niж tinuj niж so' man chanä yo', tzaj ne cavi' taran' niж so' nanj á. 27 Síj, gaa ne cavi' ma'an chanä yo' uún,²⁸ ne dan me se asa' cunuü i'na' uún niж síi cavi', gaa ne me niж tinuj niж so' nicaj man chanä yo', rá so' ga. 'Q se gaa vaa i'na' niж so', ne nicaj taran' niж tinuj niж so' guun orún' no' a —taj niж síi saduceo, xná'anj niж so' man Jesucristó a.

29 Gaa ne cataj Jesucristó rihaan niж so' a:

—Ne ne'en uxrá soj ma'. 'Q se ne ne'en soj me taj danj Diose, ne ne ne'en soj sese nucuaj ndo'o Diose a.³⁰ 'Q se asa' cunuü i'na' uún niж síi cavi', ne se xcaj tuvi' niж so' a ma'. 'Q se ase vaa yáán niж se-mozó Diose rej xta' ro', danj gaä cayáán niж so' nanj adonj.

31 Gaa ne cataj xna'anj 'unj rihaan soj daj gaä quene'en soj se vaa ya ya cunuü i'na'

uún yuvij asaq' cavi' yuvij ei. Ataa nayaq soj nanq nihánj nana ca'mii ma'an Diose na'. Dan me se se-nanq Diose taj: ³² "Diose síí nocó' njí man gaa naá síí cu'naj Abraham do', síí cu'naj Isaac do', síí cu'naj Jacob do', mej a." Danj ca'mii Diose che'é njí síí man gaa naá yo' a. Dan me se nuveé se-Diose njí xnangá me Diose ma'. Inqaj njí síí vaa i'na'a'vee nocó' man Diose nanj adonj. Che'é dan, nda' se síí cane gaa naá me va'nuj njí so', tzaj né vaa i'na' njí so' rihaan Diose nanj ei —taj Jesucristó a.

³³ Dan me se cuno njí yuvij nana ca'mii Jesucristó, gaa ne guun niha' uxrá rá njí so' se vaa ve'lé uxrá tucu'yón so' a.

Nana nihánj taj xna'anj me nana me nana nocqo doj cuno njí a

³⁴ Dan me se cuchi' nana rihaan njí síí fariseo se vaa sa' uxrá ca'mii Jesucristó rihaan njí síí saduceo né taj vaj nana nari' njí síí saduceo ca'mii uún njí so' rihaan Jesucristó ma'. Gaa ne cunuú chre' njí síí fariseo nuchruj raa njí so' daj qui'yaj ma'an njí so' a. ³⁵ Gaa ne xná'anj yo'q tuví' njí so' yo'q nana man Jesucristó, quene'en so' sese guun nucuaj Jesucristó cataj xna'anj Jesucristó nana yo' a. Dan me se cataj so':

³⁶ —Me nana cataj xna'anj Moisés me nana nocqo ndo'o nana cuno uxrá njí ga —taj so', xná'anj so' a.

³⁷ Gaa ne cataj Jesucristó:

—Ndqaa nimán yá so' guun rá so' njí yaj so' man Diose síí 'njí ra'a man ní', ne yo'q ndaa cuú yave máan so' cuchumán rá njí yaj man Diose nanj adonj". ³⁸ Ne nihánj me ya nana uun chij ya nanj ei. ³⁹ Ne ase vaa nana yo', danj vaa yo'ó nana nihánj nana me rá Diose cuno uún ní' a: "Adí' se 'ee rá so' man ma'án so' ro', danj gaa 'ee rá so' man tuví' so' á". ⁴⁰ Q cuyaqan a'mii roj nana nihánj ga nu' tucuáán cuchruj síí cu'naj Moisés gaa naá do', ga nu' nana nata' njí síí nata' se-nanq Diose gaa naá do' nanj adonj —taj Jesucristó a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa síí ca'nej Diose tjananii man yuvij rihaan sayuun ro', nuveé nanj yuvij me so' ma'

⁴¹ Dan me se nuna chre' njí síí fariseo rihaan Jesucristó, gaa ne xná'anj Jesucristó man njí so', cataj so':

⁴² —Daj sij me síí ca'nej Diose tjananii man yuvij rihaan sayuun, rá njí soj ga. Me síí tuví' me so', rá soj ga —taj Jesucristó, xná'anj so' man njí síí fariseo a.

—Ta'níi ta'nij si'no síí cu'naj David síí cane gaa naá me síí ca'na' tjananii man yuvij rihaan sayuun nanj á —taj njí síí fariseo a.

⁴³ Gaa ne cataj Jesucristó:

—Tzaj né gaa cunuú Nimán Diose nimán síí cu'naj David, ne cataj David se vaa síí 'njí ra'a man ma'án so' me síí ca'nej Diose

tianii man yuvij rihaan sayuun nanj á. Dan me se cataj so': ⁴⁴ "Ca'mii Diose síí 'njí ra'a man ní' rihaan síí 'njí ra'a manj, cataj so' se vaa cayáán síí 'njí ra'a manj x'núú Diose rej nuvaj Diose ndaa se quisij qui'yaj canaan Diose rihaan taran' njí síí taj ri'yunj man síí 'njí ra'a manj ne quirij ta'ngá' síí 'njí ra'a manj rihaan njí so' nanj adonj", taj síí cu'naj David yo' a. ⁴⁵ Dan me se síí 'njí ra'a man síí cu'naj David me síí ca'nej Diose tjananii man yuvij rihaan sayuun, taj síí cu'naj David yo' a. Sese 'njí ra'a so' man David, ne me che'é taj soj se vaa nanj ta'níi ta'nij si'no David me so' ga. Taj che'é cataj soj se vaa nanj yuvij me so' ma' —taj Jesucristó rihaan njí síí fariseo yo' a.

⁴⁶ Ne a 'ó njí so' ne guun nucuaj cataj xna'anj 'o nana rihaan Jesucristó, ne a 'ó njí so' ne quisij rá xná'anj doj nana man Jesucristó a ma'.

23

Nana nihánj taj xna'anj che'é cacun'tumé njí síí naqui'yaj cüu se-tucuanj Moisés do', che'é cacun'tumé njí síí fariseo do' a

¹ Gaa ne ca'mii Jesucristó rihaan njí yuvij do', rihaan njí síí tucu'yón se-nanq so' do', ² cataj so':

—Njí síí naqui'yaj cüu se-tucuanj Moisés do', njí síí fariseo do', ata njí so' se-suun síí cu'naj Moisés síí cane gaa naá a. ³ Che'é dan, naj guun nana cataj njí so' rihaan soj ro', cungo soj nu' nana yo', ne danj qui'yaj gueé soj á. Tzaj né se qui'yaj soj ndaa vaa 'yaj njí so' a ma!. ⁴ Q se taj xna'anj njí so' daj qui'yaj yuvij, tzaj né ne 'yaj ma'an njí so' se vaa taj njí so' ma!. ⁴ Ne a'ne' uxrá njí so' suun rihaan yuvij daj qui'yaj yuvij canoco' yuvij man Diose, ne dan me se ase vaa yuvij araa ndo'o rasuun 'ee xráá tuví' vaa njí so', tzaj né a doj ne racuúj njí so' man yuvij cataj yuvij rasuun 'ee yo' a ma!. A 'ó raa'ra' a njí so' ne racuúj njí so' man yuvij nanj man adonj. ⁵ Naj guun suun sa' 'yaj njí so' ro', tzaj né maqan che'é rej me rá njí so' quene'en yuvij, ne che'é dan 'yaj njí so' danj nanj adonj. ⁶ Q se caxra' ndo'o vaa njí caxran' nuu se-nana Diose nocó' rihaan njí so', 'yaj njí so', ne xcqañ ndo'o vaa yiquitzij nocó' tu'va sagan' njí so', 'yaj uún njí so', ⁶ ne niha' rá njí so' nano' njí so' rej sa' doj quitaj njí so' gaa 'anj njí so' cha'anj, ne niha' rá njí so' nano' njí so' chruun xlá sa' doj quitaj njí so' rá ve' tucu'yón yuvij se-tucuanj Moisés,

⁷ ne niha' rá njí so' gaa ve'e a'mii yuvij ga njí so' gaa chéé njí so' yu'vee, ne niha' rá njí so' cataj yuvij "Síí guun chij" rihaan njí so', ⁸ tzaj né ma'án soj ro', se guun cataj yuvij "Síí guun chij" rihaan ma'án soj, qui'yaj soj a ma!. ⁹ Q se vaa orún' síí uun chij rihaan soj, ne tinuj taran' soj nanj á. ⁹ Ne se guun

cataj soj "Ataj chij" rihaan yuvij man rihaan chumij nihánj a ma'. 'Q se vaa orún' Rej soj síi nicún' xta' á. ¹⁰ Ne se guun cataj yuvij se vaa nocó' nj yuvij man soj, qui'yaj soj a ma'. 'Q se orún' síi ca'néé Diose tjanii man yuvij rihaan sayuun me síi canoco' soj man nañ adonj. ¹¹ Ne me ma'an tuví' soj síi 'yaj suun che'é soj ro', yo' me síi sa' doj rihaan taran' soj, ¹² ne xá' síi me rá tjavíi sa' man ma'an, tzaj ne quirí' so', ne guun na'aj so', ne xá' síi 'yaj nica' nimán, tzaj ne cavíi sa' so' adonj —taj Jesucristó rihaan nj yuvij a.

¹³ Gaa ne canicaj Jesucristó ca'mii Jesucristó rihaan nj síi fariseo do', rihaan nj síi naqui'yaj cuu se-tucuanj Moisés rihaan yuvij do', cataj soj:

—Nique soj sij fariseo do', sij naqui'yaj cuu se-tucuanj Moisés rihaan yuvij do' a. Quiran' uxrá soj sayuun adonj. Dan me se a'néj nj soj ve' tucua chana cavi' nica, ne yuun che'guun tucua nj soj man ve' yo', 'yaj ma'an nj soj, ne raan ndo'o achíñi nj 'yaj nj soj rihaan Diose, che'é rej sa' doj guun nucuaj nj soj tiha' yu'unj soj man yuvij a. Che'é dan doj a gaa sayuun quiran' soj qui'yaj Diose, asa' ca'ne' Diose cacun' che'é yuvij adonj.

¹⁴ "Nique soj sij fariseo do', sij naqui'yaj cuu se-tucuanj Moisés rihaan yuvij do' a. Quiran' uxrá nj soj sayuun nañ adonj. Síi nucui' rá me nj soj adonj. Dan me se aráán soj chrej catuu yuvij rihaan Diose asa' guun chij Diose rihaan chumij nihánj á. 'Q se ne uun chij Diose nimán soj, 'yaj soj ma'. Ne ndaa nj síi me rá guun chij Diose nimán ro', aráán soj chrej cuno nj soj rihaan Diose adonj.

¹⁵ "Nique soj sij naqui'yaj cuu se-tucuanj Moisés rihaan yuvij do', sij fariseo do' ei. Quiran' uxrá nj soj sayuun nañ adonj. Síi nucui' rá me nj soj á. Dan me se chéé soj ndaa rej xco tu'va na ya'anj do', ndaa rej xco quij do', nano' soj yo'q síi canoco' man soj, gaa ne quisíj canoco' yo'q so' man soj 'yaj soj, gaa ne nuu chi'ii doj nimán soj rihaan nimán soj, 'yaj soj, ne quitaj yaan soj rihaan soj ca'anj taran' nj soj rihaan ya'an adonj.

¹⁶ "Nique soj che'é sayuun quiran' soj nañ á. Ase vaa síi tuchrij vaa soj, tzaj ne me rá soj tihaan soj rihaan yuvij daj gaa qui'yaj yuvij a. Ca'vee se cuta' yo'q so' raq nucu' q soj sayuun do', sij fariseo do' a. Quiran' uxrá nj soj sayuun adonj. Síi nucui' rá me nj soj nañ á. Dan me se vaa rasuun, ne sa' uxrá na'nu' nii xráa yo', tzaj ne rque yo' ro', me se vaa nacaj gueé yo', ta'ng'a danj vaa gueé soj, ne xráa soj me se ve' naruvii, tzaj ne nimán soj me se quiy vaa, ne niha' uxrá rá soj ca'nee soj si'yaj tuví' soj, ne taj se 'yá' ca'ne' rá soj a ma'. ²⁶ Ase vaa síi tuchrij vaa soj sij fariseo ei. Ase vaa 'yaj yuvij na'nu' rque rasuun ro', danj qui'yaj uún soj, naqui'yaj sa' soj nimán soj á. Ndaa síj, gaa ne sa' inanj qui'yaj soj quene'en yuvij ei.

gueé aga' oró míí yo' rihaan Diose á. ¹⁸ Ne taj uún soj se vaa sese cuta' yo'q so' raq chraan altar acaa xcuu rqué yuvij rihaan Diose se vaa ya' vaa nanq ca'mii so', ne taj se 'yaj sese ca'mii ne so' ma', taj uún soj a. Tzaj ne sese cuta' so' raq xcuu naj rihaan chraan altar yo', ne no xcúun so' qui'yaj so' nu' ndaa vaa cataj so', taj uún soj a. ¹⁹ Dan me se ase vaa síi tuchrij vaa soj adonj. Me che'é ne ne'en soj se vaa sa' doj vaa chraan altar yo' rihaan xcuu naj rihaan yo' ga. 'Q se che'é ma'an chraan altar ro', che'é dan nuu gueé xcuu yo' rihaan Diose nañ á. ²⁰ Che'é dan sese cuta' yo'q so' raq chraan altar yo', ne nuveé raq chraan altar yo' me se cuta' so' raq ma'. 'Q se cuta' so' raq chraan altar do', raq nu' se taj rihaan chraan altar yo' do' adonj. ²¹ Ne sese cuta' yo'q so' raq nucu' nocoo, ne nuveé inanj raq nucu' nocoo me se cuta' so' raq ma'. 'Q se cuta' so' raq nucu' nocoo do', raq a man Diose síi yanq nucu' nocoo do' adonj. ²² Ne sese cuta' yo'q so' raq rej xta', ne nuveé inanj rej xta' me se cuta' so' raq ma'. 'Q se cuta' so' raq rej xta' do', raq chruun xlá chruun taj ma'an Diose gaa rii ta'ng'a Diose do', raq ma'an Diose síi taj rihaan chruun xlá yo' do', cuta' so' nañ adonj.

²³ "Nique soj sij naqui'yaj cuu se-tucuanj Moisés rihaan yuvij do', sij fariseo do' ei. Quiran' uxrá soj sayuun adonj. Síi nucui' rá me nj soj nañ á. Dan me se sese vaa nuu xlá do', coj eneldo do', coj cominó do', rihaan soj, ne rqué soj 'o nañ coj rihaan Diose rihaan daj a chi' nañ coj yo' a. Tzaj ne nanq nocoo doj ne 'yaj soj ma'. Ne a'ne' nica' soj cacun' che'é tuví' soj ma'. Ne 'ee rá soj tuví' soj ma'. Ne uun nucuaj rá tuví' soj man soj ma'. Tzaj ne Diose ro', me rá qui'yaj soj nu' nana nocoo nihánj, ne na'vej rá Diose tjanáj xco soj a yo'q nana le'ej doj ma'. ²⁴ Dan me se ase vaa síi tuchrij vaa soj, tzaj ne me rá soj tihaan soj rihaan yuvij daj qui'yaj yuvij adonj. Ase vaa síi rii ndaa 'o yacoq le'ej rque na co'q ro', vaa soj, tzaj ne chumánj yun soj curu' xcuu camelló vaa gueé nañ adonj.

²⁵ "Nique soj sij naqui'yaj cuu se-tucuanj Moisés rihaan yuvij do', sij fariseo do' a. Quiran' uxrá nj soj sayuun adonj. Síi nucui' rá me nj soj nañ á. Dan me se vaa rasuun, ne sa' uxrá na'nu' nii xráa yo', tzaj ne rque yo' ro', me se vaa nacaj gueé yo', ta'ng'a danj vaa gueé soj, ne xráa soj me se ve' naruvii, tzaj ne nimán soj me se quiy vaa, ne niha' uxrá rá soj ca'nee soj si'yaj tuví' soj, ne taj se 'yá' ca'ne' rá soj a ma'. Ase vaa síi tuchrij vaa soj sij fariseo ei. Ase vaa 'yaj yuvij na'nu' rque rasuun ro', danj qui'yaj uún soj, naqui'yaj sa' soj nimán soj á. Ndaa síj, gaa ne sa' inanj qui'yaj soj quene'en yuvij ei.

²⁷ "Nique soj sij naqui'ya j cuu se-tucuanj Moisés rihaan yuvij do', sij fariseo do' a. Quiran' uxrá níj soj sayuun adonj. Síi nucui' rá me níj soj nanj á. Dan me se ase vaa chraan naj xangá rihaan santó ro', vaa soj, ne xráá soj ro', vaa catzii, ne ve'é ndo'o ruví' man soj, tzaj né nimán soj me se adj' se vaa cùú ri'yuj ro', vaa nimán soj, ne chi'ii vaa nu' nimán soj adonj. ²⁸ Dan me se ase vaa síi nicá nimán vaa soj chéé soj ni'yaj yuvij, tzaj né 'yaj yuve ndo'o soj se chi'ii, né ne uno uxrá soj rihaan Diose a ma'. Inanj dñaj vaa nimán soj nanj adonj.

²⁹ "Nique soj sij naqui'ya j cuu se-tucuanj Moisés rihaan yuvij do', sij fariseo do' a. Quiran' uxrá soj sayuun adonj. Síi nucui' rá me níj soj nanj á. Dan me se ve'é une' soj chraan yan naj cùú man níj síi nata' se-naná Diose gaa naá do', man níj síi vaa sa' cane gaa naá do', ne ve'é tumé soj man chraan yo' a. ³⁰ Né taj soj se vaa sese cayáán soj ga xii soj níj síi man gaa naá ro', ne ne ticaví' soj man níj síi nata' se-naná Diose ndaa vaa qui'yaj ma'an xii soj a ma'. Dñaj a'mii soj, ³¹ taj xna'anj ma'an soj se vaa ya tuvi' níj síi ticaví' man níj síi nata' se-naná Diose gaa naá me ma'an soj nanj á. ³² Né ataa quisij cacun' qui'yaj níj tuvi' soj níj síi man gaa naá yo' a. Tzaj ne tísij soj cacun' yo' adonj.

³³ "Ase vaa xcuáu yuvuq vaa soj, né taj se qui'yá' quinanií soj rihaan sayuun qui'yaj Diose man soj ma'. Cacaá soj rihaan ya'an adonj. ³⁴ Che'é dan xá' soj, tzaj né ca'nej 'unj síi nata' se-naná Diose ca'nej 'unj síi ca'mii nana cuu ca'nej 'unj síi tucu'yón se-naná Diose ca'nej 'unj rihaan soj, gaa ne ticaví' soj man ta'aj níj so', ne cachron soj man ta'aj níj so' rihaan ricutze, ne go' soj quartá xráá ta'aj níj so', ne cunanj níj so' rihaan soj, curihanj níj so' o' chuman', ne canoco' uxrá soj man níj so' ndaa 'ó chuman' uún, qui'yaj soj vaa güü nanj adonj. ³⁵ Ndaa síj, gaa né nu' ton cayanj man níj síi sa' rihaan Diose rihaan chumíi nihánj ro', nu' cacun' yo' ro', nata' xráá níj soj a. Dan me se asij ton cayanj man síi sa' cu'naj Abel né ndaa ton cayanj man síi cu'naj Zacarías ta'núi síi cu'naj Berequías gaa cavi' so' rihaan nuvíi yan nicun' chraan altar ro', nu' cacun' yo' ro', nata' xráá níj soj a. ³⁶ Ya yá cataj xna'anj 'unj rihaan soj cuano se vaa quiran' ma'an níj tuvi' níj soj sayuun che'é nu' cacun' yo' adonj —taj Jesucristó rihaan níj síi fariseo do', rihaan níj síi naqui'ya j cuu se-tucuanj Moisés rihaan yuvij do' a.

Nana nihánj taj xna'anj daj quiran' níj síi man chuman' Jerusalén a

³⁷ Gaa né cataj uún Jesucristó a:

—Nanó uxrá raj che'é soj sij mán chuman' Jerusalén nihánj nanj á. Dan me se ticaví' soj man níj síi nata' se-naná Diose, ne go'

soj yahij man níj síi ca'néé Diose cuchi' rihaan soj á. Guun que'ee ndo'o guun rá 'unj naqui'ya j chre' 'unj man soj cutumé 'unj man soj, tzaj né taj se qui'yá' ca'vee ma'. Dan me se ase vaa 'yaj chuchee naqui'ya j chre' chuchee man ta'núi xo' caráán xo' xcóo xo' xráá ta'núi xo' ro', danj guun raj qui'yaj man soj, tzaj né ne ca'vej rá soj qui'yaj danj a ma'. ³⁸ Yaj me se cutumé ma'an soj man soj nanj adonj. ³⁹ 'Q se cuano nihánj me se cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa rej rihaan ní' ro', se quene'en uún soj manj ma'. Tzaj né ndaa güüi ca'na' uún 'unj rihaan chumíi nihánj quene'en soj manj, né cataj soj: "Ve'é uxrá 'na' síi a'néé síi 'nij ra'a man ní' á", cataj soj a —taj Jesucristó ní'yaj so' man níj síi man Jerusalén yo' a.

24

Nana nihánj taj xna'anj se vaa canee nu' nuvíi nocoo ne chuman' Jerusalén a

¹ Gaa né curihanj Jesucristó nuvíi nocoo, ca'anj so', né cuchi' níj síi tucu'yón se-naná so' rihaan so' a. Guun rá níj so' quene'en Jesucristó daj vaa níj ve' mán nuvíi nocoo yo' a. ² Gaa né cataj Jesucristó rihaan níj so' a:

—Dan me se ne'en soj nu' ve' mán nuvíi nocoo nihánj na'. Ya ya cataj xna'anj 'unj rihaan soj cuano se vaa vaa güüi, ne canee nu' nuvíi nocoo nihánj, né a 'ó yuvej se quitáá xráá tuvi' yuvej nihánj a ma' —taj Jesucristó a.

Nana nihánj taj xna'anj che'é sayuun guun rihaan chumíi nihánj vaa güüi a

³ Dan me se ca'anj cayáán Jesucristó raa quij cu'naj Quij man Chruun Olivó, né cuchi' orún' níj síi tucu'yón se-naná so' rihaan so', né cataj níj so':

—Cataj xna'anj so' rihaan níj aman canee nu' nuvíi nocoo yo' do', a me rasuun ca'na' qui'yá' so' asa' quisij ca'na' so' quene'en níj ne quinavíj nu' chumíi nihánj, maestro —taj níj so', xná'anj níj so' man Jesucristó a.

⁴ Gaa né cataj Jesucristó:

—Cutumé ndo'o soj man soj se gaa nanj tiha' yu'unj yuvij man soj á. ⁵ 'Q se ca'na' uxrá yuvij cataj: "'Unj me síi ca'néé Diose tianini man yuvij rihaan sayuun", cataj níj so', né dan me se tiha' yu'unj uxrá níj so' man tuvi' níj so' nanj á.

⁶ "Dan me se vaa güüi, ne quene'en soj se vaa cunu' uxrá chuman' ga tuvi' chuman' a. Né cuno uxrá soj nanj se vaa unu' chuman' man gan' ga tuvi' chuman' yo' a. Cutumé soj man soj se cuchu'vi' nimán soj ma'. Maan se vaa che'é guun sayuun yo' rihaan chumíi nihánj adonj. Tzaj né asa' quisij guun danj, gaa né se ca'anj ni'yaj chumíi nihánj nu' orá ma'. 'Q se quinaj chumíi nihánj doj adonj. ⁷ Dan me se cunu' uxrá yuvij mán chuman'

nocoo ga yo'ó chuman' nocoo, né cunu' gobierno gá tuvi' gobierno a. Né cachen x'naa cachen yuún nocoo cachen que'ee chuman' a. ⁸ Nu' sayuun nihánj ro', ase vaa guun che'ę 'q' chanq ve'ee rque no' cuchruij no' ne'ej ro', danj gaa nu' sayuun nihánj nanj ei. Dan me se nu' ne'en chanq ve'ee rque yo', né ne'en no' doj a quiran' no' sayuun rej rihaan, né ase uun rá chanq yo', danj guun rá soj gaa ca'na' sayuun yo', guun rá soj se vaa daj doj guun uxrá sayuun rihaan chumij nihánj nanj adonj.

⁹ "Gaa né ca'anj nicaj yuvij man ta'aj soj rihaan nij síi nicaj suun, né quiran' ta'aj soj sayuun ne cavij' ta'aj soj nanj á. Né nachri' cunudanj nij síi yanij ní'yaj nij so' man soj, che'ę se me soj síi noco' manj adonj. ¹⁰ Gaa né tanáj que'ee tinúú soj chrej sa', né tacuachén tinúú soj síi tanáj chrej sa' man yo'ó tinúú soj rihaan síi nicaj suun, né nachri' uún tinúú soj síi tanáj chrej sa' man ta'aj soj sij noco' manj nanj á. ¹¹ Gaa né ca'na' uxrá síi nata' rihaan yuvij se vaa sij nata' se-nana Diose me nij so', cataj nij so', tzaj né ca'mii né uun nij so', né tiha' yu'unj uxrá nij so' man yuvij adonj. ¹² Gaa né xna'anj ndo'o se chi'ii qui'yaj yuvij, né ca'ne' rá nij yuvij ga suun noco' se-nana Diose, né che'ę dé tanáj uxrá nij síi noco' manj chrej sa' chrej 'ęe rá man tuvi' a. ¹³ Tzaj né síi noco' raan manj ndaa se ca'anj ní'yaj chumij nihánj ro', so' me síi quinanj rihaan sayuun adonj. ¹⁴ Né ca'mii natáj yuvij nana sa' nihánj nanq che'ę güii guun chij Diose rihaan chumij nihánj cuno yuvij man cunudanj chuman' man rihaan chumij, né xcaj nij yuvij cuentá che'ej, gaa né guun che'ę chumij nihánj quinavij chumij nihánj nanj adonj—taj Jesucristó rihaan nij síi tucu'yón se-nana so' a.

¹⁵ Né soj sij nayaq nana nihánj nana cachronj rihaan yanj nihánj ro', xcaj uxrá soj cuentá me taj nana nihánj nana ca'mii Jesucristó che'ę se chi'ii á.

Dan me se cataj uún Jesucristó:

—Aj ne'en soj se vaa cataj xna'anj síi cu'naj Daniel síi nata' se-nana Diose gaa naá che'ę yo'q se chi'ii qui'yaj ndo'o sayuun man yuvij, né dan me se güii quene'en soj se chi'ii yo' rej guee, ¹⁶ ne yo'q cunanj nij síi man estadó Judea ca'anj nij so' raq quij á. ¹⁷ Né síi taj xráá ve' tucuá ro', se catúj so' rá ve' tucuá so' quirii so' si'yaj so' ma!. ¹⁸ Né síi 'yaj suun tacaan ro', se canicaj so' nano' so' sagán' so' tanáj so' rihaan yo'óó ma!. Se guun raan nij so' ma!. Maan se yo'q cunanj nij so' á. ¹⁹ Nique chanq nuu rque dö!, chanq vaa ta'níí ne'ej utzii dö!, güii ca'na' sayuun yo' a. 'O se se guun nucuaj chanq yo' cunanj chanq yo' ma!. ²⁰ Cachinj nii'yaj soj rihaan Diose se vaa se ca'na' sayuun yo' güii gaa maan do!, güii no xcúún yuvij

naraqan rá yuvij do' ma!. ²¹ Q se güii ca'na' sayuun ro', quij ndo'o guun nanj á. Quij doj gaa sayuun yo' rihaan nu' nij sayuun quiran' yuvij gaa nu' ca'na', né daj chihaa mij se quiran' uún yuvij sayuun vaa dñaj ma!. ²² Sese que'ee uxrá güii guun sayuun, né se quinanji yuvij rihaan sayuun yo' ma!. Tzaj ne vaa güii quisij sayuun, qui'yaj Diose, che'ę rej quinanji nij síi narii so' canoco' man so' adonj.

²³ "Né güii yo' me se sese cataj yuvij rihaan soj: "Ní'yaj so' ei. Nihánj 'na' síi tjananii man ní' rihaan sayuun á", né se cuchumán rá soj ma!. ²⁴ Q se ca'na' uxrá síi ne síi cataj se vaa síi tjananii man yuvij rihaan sayuun me nij so', né ca'na' uxrá síi ne síi cataj se vaa nata' nij so' se-nana Diose, né qui'yaj nij so' suun sa' noco, né tiha' yu'unj nij so' man cunudanj nij yuvij man rihaan chumij nanj adonj. Ndaa nij síi narii Diose man ro', sese taj vaj Diose tumé man nij so', né cuchumán rá nij so' ní'yaj nij so' man nij síi tiha' yu'unj yo' nanj adonj. ²⁵ Nihánj me se cataj xna'anj 'unj rihaan soj daj guun rihaan chumij nihánj nanj á. ²⁶ Che'ę dan me sese cataj yuvij rihaan soj se vaa vaj 'unj rej quij, né se ca'anj soj rej quij nano' soj manj ma'. Ne sese cataj yuvij rihaan soj se vaa yáán 'unj rá 'o ve', né se cuchumán rá soj ma!. ²⁷ Dan me se ndaa rá se uun gaa raan rej síj güii ne 'o chuguun nu' xta' ndaa rej ata' güii ro', né ne'en cunudanj yuvij se vaa raan rihaan chumij a. Né ase uun rá soj ne'en soj gaa raan ro', danj guun rá soj asa' ca'na' 'unj sij ca'néé Diose nicaj yu'unj man yuvij, né yo'q quene'en nu' yuvij man rihaan chumij nihánj se vaa ca'ná! 'unj adonj. ²⁸ Aj ne'en soj daj 'yaj yachruú vaj rej xta', né ne'en ma'an xo' me rej naj nee chä xo' a. Taj síi nata' rihaan xo' me rej naj nee yo' ma!. Né ase uun rá yachruú ro', danj guun rá ma'an soj asa' ca'na' uún 'unj rihaan chumij nihánj adonj. Quene'en ma'an soj sij man rihaan chumij nihánj me rej ca'ná! 'unj adonj.

Nana nihánj taj xna'anj daj gaa ca'na' uún Jesucristó rihaan chumij nihánj a

²⁹ "Síj quiran' yuvij sayuun yo', gaa ne guun rmij güii guun rmij yavii guun rmij, né cayuu nij yati' xta' né quinaqan taran' nij rasuun nucuaj man rej xta' dö' a. ³⁰ Gaa ne vaa se curuvij' rej xta' quene'en soj, né quene'en soj se vaa daj doj ca'na' uún 'unj sij ca'néé Diose nicaj yu'unj man yuvij a. Gaa né cunudanj nij síi man rihaan chumij nihánj ro', quinano ndo'o rá ma'an nij so', gaa ne quene'en nij so' man 'unj sij ca'néé Diose nicaj yu'unj man yuvij á. Dan me se xráá ngaa quitaj 'unj ca'na' 'unj, né guun nucuaj ndo'oj quirii ta'ngaj, né ve'ę uxrá curuvij ca'naj á. ³¹ Gaa né ca'yanj nii chruun a'yánj, qui'yáj, né ca'nej 'unj man

nij se-mozó 'unj ca'na' nij so' rihaan chumii nihánj, né naqu'i'yaj chre' nij se-mozó 'unj man nij síi narii Diose man canoco' manj a. Dan me se cacheé nij se-mozó 'unj rihaan nü' chumii nihánj, nano' nij so' taran' nij síi cunuú chre' ga 'unj nanj adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ya quene'en ní' se vaa nichrun' ca'na' uún Jesucristó a

³² "Tucu'yón soj nana nihánj nana che'é chruun män chruj higó raq á. Gaa quisij guun laryu ra'a chruun, né naca coj ya'líj raq chruun, né ne'en soj se vaa nichrun' na' dió namän maan a. ³³ Dan me se xcaj uún soj cuentá se vaa asa' quene'en soj nu' se vaa cataj xna'anj 'unj rihaan soj cuano, ne nichrun' ca'na' uún 'unj nanj adonj. Dan me se ase vaa síi nicyn' ta'yaa ro', gaa 'unj ei. ³⁴ Ya ya cataj xna'anj 'unj rihaan soj cuano quisij nu' rasuun nihánj nu' se vaa cataj xna'anj 'unj rihaan soj cuano ei. Né ya quene'en soj nu' nihánj gaa ataa cavi' soj ei. ³⁵ Vaa güii ca'anj ni'ya yo'óo do', xta'do', tzaj né se-nanaj me se daj chihaq míj se quinavij yo' ma!

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ne ne'en ní' me güii ca'na' uún Jesucristó ma'

³⁶ Nihánj me cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa a' ó síi ne ne'en me güii ca'na' uún 'unj rihaan chumii nihánj ma'. Ca'vee se ndaa se-mozó Diose 'yaj suun rej xta', ca'vee se ndaa ma'lanj ta'nij Diose, tzaj né ne ne'en nüj me güii me yo' ma'. Orún' Réj me síi ne'en nanj adonj. ³⁷ Ase vaa qui'yaj yuvij gaa cayáán síi cu'naj Noé rihaan chumii ro', danj gaa qui'yaj uún yuvij asa' ca'na' uún 'unj sij ca'néé Diose nicaj yu'unj man yuvij rihaan chumii nihánj adonj. ³⁸ Dan me se gaa cayáán síi cu'naj Noé, né daj doj caráán na ya'anj rihaan chumii, tzaj né chá yuvij do', co'o yuvij do', ne xcaj tuvi' nij yuvij do'; inanj danj qui'yaj nij yuvij ndaa quisij güii catuj nij tuvi' síi cu'naj Noé rque rihooh xij chéé rihaan na a. ³⁹ Ne ne xcaj nij yuvij cuentá sese caráán na ya'anj xráá nij so' ma'. Maan se ndaa quisij caráán na ya'anj xráá cunudanj nij so', né danj gaa xcaj nij so' cuentá nanj á. Né ase vaa ne xcaj nij yuvij man gaa naá cuentá se vaa quiran' nij so' sayuun ro', danj gaa uún yuvij asa' quisij ca'na' uún 'unj sij ca'néé Diose nicaj yu'unj man yuvij rihaan chumii nihánj adonj. 'O se ndaa síj güii quene'en nij so' manj, gaa ne xcaj nij so' cuentá nanj á.

⁴⁰ "Ne asa' quisij güii yo', ne cunuú vij roj snó'o qui'yaj suun roj so' yo'óo, né nacaj se-mozó Diose man yo'o so', né quinaj yo'o so' a. ⁴¹ Ne cunuú vij roj chana gaj roj no' 'núú trigó, né nacaj se-mozó Diose man yo'o no', né quinaj yo'o no' nanj adonj. ⁴² Che'é dan cutumé uxrá soj man soj á. 'O se ne

ne'en soj me güii ca'na' síi 'nij ra'a man soj a ma'. ⁴³ Dan me se sese 'o síi tucuá ve' ro', aj ne'en so' me orá ca'na' síi ituu né qui'yaj ituu síi ituu rasuun män tucuá so', né se qui'yaj ituu síi ituu tucuá so' tzaj ma'. Maan se ne ne'en soj me orá ca'na' síi ituu man adonj. ⁴⁴ Dan me se ta'nga' danj vaa gueé 'unj sij ca'néé Diose nicaj yu'unj man yuvij, né ne ne'en soj me orá ca'na' uún 'unj man adonj. Che'é dan yo'o nij'yaj soj á.

Nana nihánj taj xna'anj daj quiran' síi ve'é 'yaj suun rihaan Diose do', daj quiran' síi ne 'yaj suun sa'rihaan Diose do' a

⁴⁵ "Che'é dan me sese cune' síi tucua yo'o ve' man yo'o se-mozó so' se vaa cutumé mozó yo' man tuvi' mozó rque so' se chá rihaan nij so' orá chá nij so' chraa, né daj qui'yaj mozó yo', rá soj ga. Sese ya ya sij ve'é 'yaj suun me so' do', sese ya ya sij avii raq me so' do', né daj qui'yaj so', rá soj ga.

⁴⁶ Gaa né güii namän se-ru'vee mozó ro', sese quene'en se-ru'vee mozó se vaa ve'é 'yaj suun mozó se-suun ru'vee, né cavi' sa' uxrá mozó yo', qui'yaj se-ru'vee mozó yo' adonj. ⁴⁷ Ya ya cataj xna'anj 'unj rihaan soj cuano se vaa cune' ru'vee yo' man mozó yo' guun so' síi tumé man cunudanj si'yaj ru'vee yo' a. ⁴⁸ Tzaj né sese vaa chi'li nimán mozó yo', ne guun rá so' se vaa guun raan ndo'o se-ru'vee so', ⁴⁹ gaa né guun che'e so' go' so' man tuvi' so' mozó, né chá so' co'o so', né guun xno so' a. ⁵⁰ Dan me se ne ne'en so' aman namän se-ru'vee so' a. Ne na'vij so' ca'na' ru'vee a. Tzaj né síj güii síj orá síj, né ca'na' ma'lan se-ru'vee mozó yo', ⁵¹ gaa né ca'ne' nu' so' man mozó yo' né cataj so' se vaa ca'anj mozó yo' rihaan ya'an ga yo'ó nij síi nucui' rá a. Né yuvij män rihaan ya'an yo' ro', fa'vee uxrá, né ndaa chá ruj ma'an nij yuvij cuú yan' yuvij ei.

25

Nihánj me cuentó nanó Jesucristó che'é chi' chaná yaan me rá catuu rej anuú cha'anj nara'qa a

¹ "Né asa' ca'na' uún 'unj rihaan chumii nihánj, né ase vaa chi' chaná yaan ro', danj gaa nij yuvij me rá catuu rihaan Diose asa' guun chij Diose á. Dan me se nicaj nij chaná yaan yo' saga' nij no' aga' ya'an, né ca'anj na'vij nij no' man síi nara'qa a. ² Dan me se 'un' nij chaná yaan yo' ro', me chaná ni'yon, né yu'un' nij chaná yaan yo' ro', me chaná nicaj cuentá a. ³ O se nij chaná ni'yon yo' ro', nicaj nij no' saga' nij no' aga' ya'an, tzaj né taj vaj casté acaa nicaj nij no' a ma'.

⁴ Né nij chaná nicaj cuentá ro', nij no' me se nicaj nij no' saga' nij no' aga' ya'an do', aga' nuú casté acaa do' a. ⁵ Dan me se guun räan síi nara'qa, né ca'na' nej rihaan taran'

nij chanā yaan yo', ne cotoj taran' nij no' a. ⁶ Guun yan', ne caguáj yuvij cataj yuvij: "Na' síí nara'aa ga chanā yaan ei. Cuvá' soj nari' tuvi' soj gá so' ei", cataj yuvij rihaan chí' nij chanā yaan yo' a. ⁷ Gáa ne cuno nij chanā yaan, ne ra'yanj naxagáa taran' nij no', ne naqu'i'yaaj sa' nij no' saga' nij no' aga' ya'an a. ⁸ Ne cataj nij chanā ni'yon rihaan nij chanā nicaj cuentá, ne: "Qui'yaj soj doj se ndo'o, rque soj doj casté acaa rihaan núj ruguanj. Quina'aí sagáa núj aga' ya'an nañj achuguanj", taj nij chanā ni'yon yo' rihaan tuvi' no' a. ⁹ Gaa ne tuvi' no' chanā nicaj cuentá me se cataj: "Maan se se quisíj casté acaa cacáa rihaan taran' ní' ma!. Ca'anj soj rej ane' casté acaa, ne quiráan soj man yo' á", taj nij chanā nicaj cuentá yo' rihaan nij chanā ni'yon a. ¹⁰ Veé dan, ne ca'anj nij chanā ni'yon yo' quiráan nij no' casté acaa, ne ca'na'síí nara'aa, ne nij chanā nicaj cuentá me se se cachijin casté acaa rihaan nij no' ma!. Che'é dan catuj nij no' rá ve' canuú cha'anj ga síí nara'aa, ne caráán nii ta'yaa yo' a. ¹¹ Cachén doj orá, gaa ne ca'na' nij chanā ni'yon uún, ne cataj nij no': "Ca'núu so' ta'yaa catuú núj, soco", cataj nij no' rihaan síí nara'aa a. ¹² Ne cataj síí nara'aa yo': "Ya ya cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa ne nel'en 'unj man soj ma'", taj so' rihaan nij chanā ni'yon yo' a.

¹³ "Che'é dan cutumé uxrá nij soj man soj á. 'Q se ne ne'en soj me güii ca'nq' 'unj ne ne'en soj me orá ca'nq' 'unj ne ne'en soj ma'.

Naná nihánj me cuentó nanó Jesucristó che'é síí racuúj sa'anj rihaan se-mozó so'

¹⁴ "Q se güii ca'nq' 'unj me se ase vaa qui'yaj yo'g ru'vee ga se-mozó ru'vee ro', danj gaa qui'yáj ga soj sij nocoo' manj adonj. Dan me se guun rá ru'vee yo' ca'anj so' yo'ó chuman', ne canacúún so' man nij se-mozó so', ne racuúj so' se-sa'anj so' rihaan nij mozó yo' a. ¹⁵ Dan me se rihaan yo' so' racuúj so' 'unj sa'anj nocoo uxrá cu'naj talento a. Rihaan yo' so' racuúj so' vij sa'anj talento a. Ne rihaan yo' so' racuúj so' yo' so' sa'anj talento a. Danj qui'yaj so', racuúj so' sa'anj rihaan 'o' nij se-mozó so', ne rihaan 'o' o' mozo yo' racuúj so' ndaa vaa guun nucuaj mozo tinaca mozo yo' a. Dan me se me rá so' qui'yaj suun 'o' mozo tinaca 'o' mozo sa'anj rqué so' rihaan mozo yo', ne che'é dan qui'yaj so' danj a. Ne cavii so', ca'anj so' a.

¹⁶ "Sij ca'anj so', ne cavii síí nicaj 'unj sa'anj talento ca'anj so', ne qui'yaj suun so', ne quisíj, gaa ne qui'yaj canaán so' yu'un' sa'anj talento ga sa'anj uún a. ¹⁷ Né ase vaa qui'yaj so' ro', danj vaa qui'yaj síí nicaj vij sa'anj talento uún, ne qui'yaj canaán so' yavíj sa'anj talento uún a. ¹⁸ Tzaj ne síí quirí' 'o sa'anj talento yo' me se cavii so' ca'anj so',

ne gáán so' 'o yu'u, ne caxrój yuvé so' man sa'anj racuúj ru'vee rihaan so' a.

¹⁹ "Veé dan, ne guun raañ uxrá, ne namán se-ru'vee va'nuj nij mozó, ne xná'anj ru'vee man 'o 'o nij so' daj qui'yaj nij so' a. ²⁰ Ne cuchi' síí nicaj 'unj sa'anj talento rihaan ru'vee, ne rqué so' chí' sa'anj talento man se-ru'vee so', cataj so': "Un' sa'anj talento racuúj so' manj, señor. Ne yaj ro', nuu yo' chí' sa'anj talento, qui'yáj nañj á", taj so' a. ²¹ Ne cataj ru'vee yo' rihaan se-mozó so': "Cunaj uxrá vaa qui'yáá so' ei. Mozó sa' mé so', ne gaa nucuaj raj mán so' adonj. Ve'é cutumé so' man doj si'yáj á. Che'é dan, ne yaj cané so' tumé so' nocoo doj si'yáj á. Cuvá' so', cayáán so' ga 'unj, ne ve'é cayáán ní' nañj ei", taj so' rihaan se-mozó so' a.

²² "Gáa ne cuchi' síí nicaj vij sa'anj talento uún, ne cataj so': "Racuúj so' vij sa'anj talento rihaan, señor. Ne yaj, ne nuu yo' ca'anj sa'anj talento, qui'yáj nañj á", taj so' a. ²³ Ne cataj ru'vee yo' rihaan so': "Cunaj uxrá vaa qui'yáá so' ei. Mozó sa' mé so' uún, ne gaa nucuaj raj mán so' uún adonj. Ve'é cutumé so' man doj si'yáj, ne che'é dan yaj cané so' tumé so' nocoo doj si'yáj ya ei. Cuvá' so', cayáán so' ga 'unj, ne ve'é cayáán ní' ya ei", taj ru'vee yo' rihaan yo' so' se-mozó so' a.

²⁴ "Veé dan, ne cuchi' síí nicaj yo' so' sa'anj talento uún rihaan se-ru'vee so', ne cataj so': "Ne'én 'unj se vaa sij sca' ndo'o nimán mé so', señor. Ne'én 'unj se vaa yo'ó yuvij unó 'núú, ne ma'án so' me síí rii 'unj naa nañj adonj. Ne yo'ó yuvij narii squíj man 'núú trígó, 'yáá so', ne ma'án so' naran' 'unj man 'núú trígó sa' yo' nañj adonj. ²⁵ Che'é dan cuchu'ví 'unj, ne ca'anj 'unj, ne caxrój yuvé 'unj se-sa'anj so' rque yo'óó nañj adonj. Dan me se nacaj gueé uún so' se-sa'anj so' nañj ei", taj mozo yo' rihaan ru'vee a. ²⁶ Ne cataj ru'vee yo' rihaan mozo: "Mozó chí'íi nimán do', mozo rmíij do', mé so' ei. Se danj ne'én so' se vaa yo'ó yuvij unó 'núú, ne ma'án rii naa, ne ne'en so' se vaa yo'ó yuvij narii squíj man 'núú trígó, ne 'unj naran' 'núú trígó sa' yo', ²⁷ ne me che'é ne tacuachén so' se-sa'anj 'unj rihaan nij síí nuta' raq sa'anj ga. Gaa ne asa' 'ná' 'unj, ne nicaj 'unj se-sa'anj 'unj ga sa'anj nata' raq yo' ga", taj ru'vee yo' rihaan yo' ó mozo yo' a.

²⁸ "Ne ca'mii uún ru'vee yo' rihaan yo' nij se-mozó so', cataj so': "Ca'néé soj sa'anj nicaj mozo chí'íi nihánj, ne tacuachén soj rihaan síí nicaj chí' sa'anj talento á. ²⁹ Q se síí ne'en sa' qui'yaj suun rihanj me se vaa güii, ne doj a guun nucuaj so' qui'yaj suun so' rihanj adonj. Ne síí ne ne'en qui'yaj suun rihanj me se ca'néé 'unj suun le'ej nii atá so', ne quinaj 'unj so', qui'yáj adonj. ³⁰ Ne mozo chí'íi yo' me se taj se uun so' rihanj ma!. Quiri'íjj soj man so' xe' rej rmíij á. Ne yuvij man rej rmíij yo' me se ta'vee uxrá ne ndaa

chá ruj ma'an nij yuviij cíú yan' nij so' nañj adonj", taj ru'vee rihaan yo'ó nij se-mozó so'a.

Nana nihánj taj xna'anj che'é güii ca'ne' Jesucristó cacun' che'é yuviij man rihaan chumii a

³¹"Dan me se síi ca'néé Dióse njicaj yu'unj man yuviij mé 'unj, né ca'na' uún 'unj rihaan chumii nihánj, né ve'é uxrá gaa ca'na' 'unj, né ca'na' cunudanj nij se-mozó 'unj, né asa' ca'ná' 'unj, ne quitaj 'unj rihaan xruúin 'unj chruun xlá sa', né ca'he' 'unj cacun' che'é yuviij adonj. ³²Dan me se naqu'i yaj chre' nij se-mozó 'unj man cunudanj nij yuviij man rihaan chumii, né canicun' nij yuviij rihaan 'unj, né cuxra' ta'aj 'unj man nij yuviij, né dan me se ase vaa 'yaj síi tumé matzinj uxra' ta'aj so' man nij matzinj ga nij tana ro', danj gaa qui'yáá 'unj, cuxra' ta'aj 'unj man nij yuviij yo' nañj adonj. ³³Dan me se nij síi sa' ro', ase vaa matzinj gaa nij so' rihanj, né cachen nij so' canicun' nij so' rej nuva' 'unj, né nij síi chi'ii ro', ase vaa tana gaa nij so' rihanj, né cachen nij so' canicun' nij so' rej nichruún 'unj a.

³⁴"Ne guún 'unj síi njicaj suun rey, quirii ta'ngá' 'unj rihaan nij so', né dan me se ca'mii 'unj rihaan nij síi njicun' rej nuva' 'unj, catalj 'unj: "Cuva' soj ei. Niha' uxrá rá Réé 'unj ni'yaj so' man soj á. Dan me se asij qui'yaj Réé 'unj man chumii nihánj, né cachrón so' güii güun chij ma'an soj rihaan chumii nihánj a. Che'é dan ca'na' soj, né nacaj soj nu' se sa' qui'yaj Réj á. ³⁵'Q se gaa naá, né quina'aan rquej, né rqué soj se chaj á. Né nacoó 'unj na, né rqué soj na co'oj á. Né ase vaa síi 'na' yo'ó chuman' vaa 'unj rihaan soj, tzaj né ve'é ca'mii soj gaj adonj", catalj 'unj rihaan nij síi njicun' rej nuva' 'unj a.

³⁷"Gaa né ca'mii nij síi sa' yo' rihanj, catalj nij so': "Aman quene'en níj se vaa na'aan rqué so', né rqué níj se chá so', Señor. Aman quene'en níj se vaa nacoó so' na, né rqué níj na ca'na' so' ga. ³⁸Aman ase vaa síi 'na' yo'ó chuman' vaa so' rihaan níj, né ca'mii níj ga so' ga. Aman quene'en níj se vaa tachrinj uún vaa sagan' so', né rqué níj yatzij cunuú so' ga. ³⁹Aman quene'en níj se vaa cano chii'mán so' do', se vaa catúj so' taga'do', né cuchi' níj racuúj níj mán so' ga", catalj nij síi sa', xna'anj nij so' manj a.

⁴⁰"Gaa né catalj 'unj rihaan nij so': "Ya ya catalj xna'anj 'unj rihaan soj cuano se vaa a ó xco' ne racuúj soj man níj tinúú 'unj gaa quiran' nij so' sayuun vaa danj ma'. Né nda' se síi nica' ndo'o me ta'aj nij so', tzaj né no xcúún nij soj racuúj soj man nij so' adonj. Ne che'é se ne racuúj soj man nij so' ro', che'é dan nuchrúj 'unj cuentá se vaa nuvéé sij racuúj manj me soj ma", catalj 'unj rihaan nij so' a.

ndo'o soj man nij so', né che'é se racuúj ndo'o soj man tinúú 'unj, né che'é dan nuchrúj 'unj cuentá se vaa me soj síi racuúj man mä'anj adonj", catalj 'unj rihaan nij so' a.

⁴¹"Gaa né catalj 'unj rihaan nij síi njicun' rej nichruún 'unj a: "Naxquén soj man soj rihanj ei. Maan se catalj ya Dióse se vaa inanj sayuun quiran' soj, ca'anj soj rihaan ya'an, cacaa soj nu' cavii nu' ca'anj nañj á. Dan me se qui'yaj Dióse ya'an yo' cacaa síi chree cacaa nij nana chree cacaa, né cacaa nij soj cacaa ga so' adonj. ⁴²'Q se quina'aan rquej gaa naa, tzaj né ne rque soj a doj se chá chaj ma'. Nacoó 'unj na, tzaj né ne rque soj a doj na co'oj ma'. ⁴³Ase vaa síi 'na' yo'ó chuman' vaa 'unj rihaan soj, tzaj né ne ca'mii soj gaj ma'. Tachrinj uún nuú 'unj, tzaj né ne rque soj a doj yatzij ma'. Canó chi'ii manj do', qui'nij 'unj taga' do', tzaj né a ó güii ne cuchi' soj rihanj ma", catalj 'unj rihaan nij so' a.

⁴⁴"Gaa né catalj ma'an nij síi chi'ii yo': "Aman quene'en níj mán so' se vaa na'aan rqué so' do', se vaa nacoó so' na do', se vaa ase vaa síi ca'na' yo'ó chuman' vaa so' do', se vaa achiin yatzij cunuú so' do', se vaa cano chi'ii mán so' do', se vaa qui'nij so' taga' do', se ne ne racuúj níj mán so', Señor", catalj nij so', xna'anj nij so' manj a.

⁴⁵"Gaa né catalj 'unj rihaan nij so': "Ya ya catalj xna'anj 'unj rihaan soj cuano se vaa a ó xco' ne racuúj soj man níj tinúú 'unj gaa quiran' nij so' sayuun vaa danj ma'. Né nda' se síi nica' ndo'o me ta'aj nij so', tzaj né no xcúún nij soj racuúj soj man nij so' adonj. Ne che'é se ne racuúj soj man nij so' ro', che'é dan nuchrúj 'unj cuentá se vaa nuvéé sij racuúj manj me soj ma", catalj 'unj rihaan nij so' a.

⁴⁶"Gaa né cavii nij so' ca'anj nij so', né quiran' ndo'o nij so' sayuun nu' cavii nu' ca'anj, tzaj né nij síi sa' ro', ve'é cayáán nij so' ga Dióse nu' cavii nu' ca'anj nañj adonj —taj Jesucristó rihaan nij síi tucu'yón se-nana so'.

26

Nana nihánj taj xna'anj se vaa 'o guun rá níj xrej atá suun nocoo doj do', níj síi uun chij do', se vaa cavii' Jesucristó a

¹Síj catalj xna'anj Jesucristó nu' nana yo', gaa né ca'mii uún so' rihaan nij síi tucu'yón se-nana so', catalj so' :

²—Ne'en soj se vaa cachen vij güii, gaa né canuu ch'a'anj pascuá, né tacuachén nii manj rihaan nij síi cachron manj rihaan rcutze nañj adonj. Danj qui'yaj nij so', che'é se síi ca'néé Dióse njicaj yu'unj man yuviij mej a —taj Jesucristó a.

³Gaa né cunuú chre' nij xrej atá suun nocoo doj do', nij síi uun chij do', rihaan ve'

xij tucuá xrej atá suun nocoo doj síi cu'naj Caifás a. ⁴ Né 'o guun rá cunudanij nj so' se vaa tiha' yu'unj nj so' man Jesucristó, né quita'aa yuvé nj so' man Jesucristó, né cavi' Jesucristó, qui'yaj nj so', rá nj so' a. ⁵ Tzaj ne cataj nj so':

—Se quita'aa ní' man so' gaa aman anuû cha'anj ma!. Maqan se sese danj qui'yaj ní', né ca'maan rá nj yuvij, né guun sayuun, qui'yaj nj yuvij nanj adonj —taj nj so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa caxrij 'o chanq casté raa Jesucristó a

⁶ Dan me se yáán Jesucristó chuman' cu'naj Betania, né né so' rá 'o ve' tucuá síi cu'naj Simón síi canó luj ri'yuj man, ⁷ ne yáán Jesucristó rihaan mesá, né cuchi' yo'q chanq rihaan so', né nicaj chanq yo'q aga' catzij' nuu' casté gun' daj, né casté tu'vee ndo'o me yo' a. Gaa ne caxrij chanq casté raa Jesucristó a. ⁸ Ne ca'maan rá nj síi tucu'yón se-nanq Jesucristó, né cataj nj so':

—Me che'é tiri' rma'an chanq nihánj casté sa' ga. ⁹ Me che'é ne cutu'vee no' casté, ne quirij' uxrá no' sa'anj, né go' no' sa'anj yo' man síi nique ga —cataj nj so', ni'yaj nj so' man chanq yo' a.

¹⁰ Né quene'en Jesucristó daj vaa ca'mii nj so', né cataj so' rihaan nj so' a:

—Me che'é a'mii soj danj ni'yaj soj man chanq ga. 'O se ve'é uxrá vaa qui'yaj no' manj á. ¹¹ Q se síi nique me se daj á güii mán nj síi nique ga soj, né ca'vee qui'yaj soj danj ga síi nique ei. Tzaj ne 'unj me se vaa güii ca'anj 'unj, ne quinaj uun soj, ne se ca'vee qui'yaj soj se luj che'ej ma!. ¹² Dan me se caxrij chanq nihánj casté raj, né che'é dan ne'en soj se vaa cachij' nii manj adonj. ¹³ Ya ya cataj xna'anj 'unj rihaan soj cuano se vaa me rej ma'an ca'mii natáj yuvij se-nanaj nanq sa' rihaan nj yuvij manj rihaan nu' chumij nihánj ro', né cataj xna'anj uún nj yuvij rihaan tuvi' yuvij che'é se vaa qui'yaj chanq nihánj manj, né se quini'yón yuvij man chanq nihánj ma! —taj Jesucristó a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cutu'vej síi cu'naj Judas man Jesucristó rihaan nj síi taj ri'yunj man Jesucristó a

¹⁴ Gaa né cavij síi cu'naj Judas Iscariote, ca'anj so' rihaan nj xrej atá suun nocoo doj a. Dan me se yo'q tuvi' chuvij nj síi tucu'yón se-nanq Jesucristó me síi cu'naj Judas yo' a. ¹⁵ Dan me se cataj so' rihaan nj xrej a:

—A me se rque soj manj, né räcuíj 'unj man soj tacularén 'unj man Jesucristó rihaan soj ga —taj so', xná'anj so' man nj xrej a.

Ne go' nj so' ico chi' sa'anj platá catzij' man síi cu'naj Judas yo' a. ¹⁶ Gaa né guun che'e síi cu'naj Judas nuchruj raa so' aman guun nucuaj so' räcuíj so' man nj xrej atá

suun nocoo doj, tacularén so' man Jesucristó rihaan nj so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ma'an Jesucristó taj xna'anj se vaa tacularén yo'q tuvi' nj síi tucu'yón se-nanq so' man so' rihaan nj síi taj ri'yunj man so' a

¹⁷ Ne güii canuû cha'anj pascuá ro', cuchi' nj síi tucu'yón se-nanq Jesucristó rihaan Jesucristó, né xná'anj nj so' man so', cataj nj so':

—Me rej qui'yaj chuvij núj cha xti'no nj cha'anj pascuá, rá so' ga —taj nj so' rihaan Jesucristó a.

¹⁸ Né cataj xna'anj Jesucristó rihaan nj so' se vaa catuú nj so' chuman' Jerusalén, né cuchi' nj so' rihaan yo'q so', né ca'mii nj so' nana nihánj rihaan so' a: "Taj xna'anj maestro' rihaan so' se vaa daj doj quisij se-ora' so' a. Né cha xti'no so' do', nj síi tucu'yón se-nanq so' do', cha'anj pascuá tucuá so' á", cataj nj so' rihaan síi né chuman' yo', taj Jesucristó rihaan nj so' a. ¹⁹ Dan me se qui'yaj nj síi tucu'yón se-nanq Jesucristó ndaa vaa cataj xna'anj Jesucristó rihaan nj so', ne qui'yaj chuvij nj so' cha xti'no nj so' cha'anj pascuá a. ²⁰ Né rej ti'nuu, ne cayáán Jesucristó ga chuvij nj síi tucu'yón se-nanq so' rihaan mesá a. ²¹ Né gaa chá nj so' chraa, né cataj Jesucristó:

—Ya ya cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa tacularén yo'q tuvi' soj manj rihaan nj síi taj ri'yunj manj ei —taj Jesucristó a.

²² Gaa ne quinanó ndo'o rá nj síi tucu'yón se-nanq Jesucristó, né guun che'e nj so' ndaa 'o 'o nj so' xná'anj man Jesucristó, cataj 'o 'o nj so':

—'Unj me síi qui'yaj danj ni!, Señor! —taj 'o 'o nj so' a.

²³ Gaa né cataj Jesucristó:

—Síi tiguij rachruúún ga 'unj rá co'oo ro', so' me síi tacularén manj rihaan nj síi taj ri'yunj manj adonj. ²⁴ 'Q se taj danj Diós se vaa ca'lanj 'unj cavi' 'unj sij ca'néé Diós nicaj yu'unj man yuvij né ya danj quirán' 'unj adonj. Tzaj ne nique ndo'o síi tacularén manj rihaan nj síi taj ri'yunj manj nanj á. Quiran' uxrá so' sayuun nanj á. Snó'o yo' me se sese ne ca'ngaa so', né cavii sa' so' doj tzaj adonj —taj Jesucristó a.

²⁵ Né síi cu'naj Judas síi me rá tacularén man Jesucristó rihaan nj síi taj ri'yunj man Jesucristó me se xná'anj so' man Jesucristó, cataj so':

—'Unj me síi qui'yaj danj ni!, maestro' —taj ma'an so', xná'anj ma'an so' man Jesucristó uún a.

—Ya uxrá cataj so', veé so' qui'yaj danj ei —taj Jesucristó rihaan so' a.

Nana nihánj taj xna'anj che'é rachruúún rque' Jesucristó rihaan nj síi tucu'yón

se-nana so' cha niij so' do', che'é na vinó rqué so' co'o niij so' do' a

²⁶ Ne gaa chá niij so' chraa ne quita'aa Jesucristó yo'o rachrúun, ne nago' so' graciá rihaan Diose, ne cuixer' ta'aq so' rachrúun, ne rqué so' rihaan niij síi tucu'yón se-nana so', ne cataj so':

—Quita'aa soj rachrúun nihánj, cha soj man yo' á. Neeq manj me rachrúun nihánj ei —taj so' a.

²⁷ Gaa ne quita'aa Jesucristó aga' tazá nuu na vinó, ne nago' so' graciá rihaan Diose, ne tacuachén so' aga' nuu na vinó rihaan niij so', ne cataj so':

—Co'o taran' soj na vinó nihánj á. ²⁸ Q se ton manj me na nihánj, ne che'é ton manj ro', rqué Diose 'o nana rihaan soj daj qui'yaj Diose ga soj a. Dan me se che'é se cayanj ton manj ro', che'é dan me caraq x'naa Diose ni'yaj Diose cacun' tumé que'ee yuvij adonj. ²⁹ Ne cuano nihánj me se cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa veé doj nihánj me co'o, ne se co'o yaj a ma'. Tzaj ne asa' quisij güii gun chij Rée 'unj rihaan chumij nihánj, ne cunu naca chumij nihánj, ne co'o ní' na vinó naca ei —taj Jesucristó rihaan niij síi tucu'yón se-nana so' a.

³⁰ Gaa ne cachráá taran' niij so' chra' rihaan Diose, ne cavii niij so', ca'anj niij so' quiij cu'naj Quij mān Chruun Olivó a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cataj xna'anj Jesucristó se vaa guun na'aq síi cu'naj Pedró ne cataj so' se vaa nuveé sij nocq' man Jesucristó me so' a

³¹ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan niij so' a:

—Danj Diose taj se vaa go' Diose man síi tumé matzinj, ne cunanj niij matzinj cha'nuy niij xo' a. Ne ya ase vaa daán 'unj matzinj vaa soj, ne niij corá guun na'aq taran' soj, ne se canoco' soj manj a ma'. ³² Tzaj ne asa' quisij cunu i'há' uún 'unj, ne quitaj yaqan 'unj rihaan soj ca'anj 'unj estadó Galilea, ne nari' tuvi' ní' estadó Galilea nanj adonj —taj Jesucristó rihaan niij síi tucu'yón se-nana so' a.

³³ Gaa ne cataj síi cu'naj Pedró rihaan so' a:

—Ca'vee se tanáj taran' niij so' mán so', tzaj ne daj chiháq míj se tanáj 'unj mán so' ma' —taj Pedró a.

³⁴ Ne cataj Jesucristó:

—Ya ya cataj xna'anj 'unj rihaan so' cuango se vaa aj ne'lén 'unj se vaa niij corá gaa ataa caguaj to'loo, ne va'nuj ya cataj so' rihaan yuvij se vaa nuveé sij nocq' manj mé so' a —taj Jesucristó rihaan Pedró a.

³⁵ Ne cataj Pedró:

—Taj ma'. Ca'vee se ticavil yuvij man ní', tzaj ne daj chiháq míj se cataj 'unj se vaa nuveé sij nocq' mán so' mej ma' —taj Pedró rihaan Jesucristó a.

Ne ase vaa cataj Pedró ro', danj cataj taran' niij síi tucu'yón se-nana Jesucristó a.

Nana nihánj taj xna'anj daj qui'yaj Jesucristó gaa cachíin ni'yaj Jesucristó rihaan Diose a

³⁶ Gaa ne ca'anj Jesucristó gaa niij so' ndaa yo'ó rej cu'naj Getsemaní, ne cataj xna'anj Jesucristó rihaan niij so':

—Cané soj nihánj, na'vij soj mán 'unj, ne ca'anj 'unj gan' doj tzin', ne cachinj ni'yaj rihaan Réj a —taj Jesucristó a.

³⁷ Né nicaj Jesucristó man Pedró do', man roj ta'níi síi cu'naj Zebedeo do', ca'anj so', ne guun che'é so' quinanó ndo'o rá so' a. ³⁸ Gaa ne cataj so' rihaan va'nuj niij síi ca'anj gaa so' a:

—Nanó uxrá raj adonj. Maan che'é rej nanó ndo'o raj, qui'yaj cavij 'unj, raj a. Qui'yaj soj se ndo'o quinaj soj nihánj, ne se cotoj soj ma' —taj Jesucristó rihaan va'nuj niij so' a.

³⁹ Gaa ne cavii so' yaníj doj tzin', ne ca'anj cayáán rnq so' rihaan yo'ó, ne cachíin ni'yaj so' rihaan Diose, ne cataj so' rihaan Diose a:

—Sese ca'vee, ne caráán ra'a so' xráj, se gaa nanj quiran' uxrá 'unj sayuun, tzaj ne sese ma'án so' me rá quirán' 'unj sayuun, ne qui'yáá so' ndaa vaa me rá ma'án so', ne se qui'yáá so' ndaa vaa me rá ma'anj, man Ataj —taj Jesucristó, cachíin ni'yaj so' rihaan Diose a.

⁴⁰ Gaa ne canicaj uún so' ca'na' so' rihaan va'nuj niij síi tucu'yón se-nana so', ne quene'en so' se vaa cotoj cunudanj niij so' a. Gaa ne cataj so' rihaan Pedró a:

—Dan me se xa' soj me se a' ó orá ne guun nucuaj soj ni'yaj soj gaj a ma'. Ya na'. ⁴¹ Maan se ni'yaj soj, ne cachinj ni'yaj soj rihaan Diose se vaa caráán Diose rihaan síi chree se caxrij síi chrej ch'i'jj rque soj á. 'Q se niha' rá soj qui'yaj soj se sa', tzaj ne ne guun nucuaj soj ma' —taj Jesucristó rihaan niij so' a.

⁴² Gaa ne cavii uún so', ne cachíin ni'yaj uún so' rihaan Diose, cataj so':

—Sese se ca'vee quinaníi 'unj rihaan sayuun ase vaa, ne qui'yáá so' ndaa vaa me rá so', Ataj —taj Jesucristó, cachíin ni'yaj so' a.

⁴³ Gaa ne canicaj uún so' ca'na' so', ne quene'en so' se vaa cotoj uún va'nuj niij síi tucu'yón se-nana so' a. 'Q se ca'na' ndo'o nej rihaan niij so' a.

⁴⁴ Gaa ne tanáj so' man niij so', ne cavii uún so', ne cachíin ni'yaj uún so' rihaan Diose, ne ase vaa cachíin ni'yaj so' gaa rque ro', danj vaa cachíin ni'yaj uún so' rihaan Diose a.

⁴⁵ Gaa ne canicaj uún so' ca'na' so' rihaan va'nuj niij síi tucu'yón se-nana so', ne cataj so':

—Ca'vée cotoj soj ca'vée naraan rá soj ca'vée sese vaa ya'núj rihaan soj á. Dan me se daj doj quisij orá tucuachén yo'o so' manj rihaan síi tumé ndo'o cacun', che'é se mé 'unj síi ca'néé Diose njacay yu'unj man yuvii adjonj.⁴⁶ Naxagaa soj, ca'anj ní' nana ei. Ní'yaj soj nedj'. Na'a síi tucuachén manj rihaan síi taj rí'yunj manj nana chuguaj —taj Jesucristó a.

Nana nihánj taj xna'anj daj qui'yaj níi gaa cuta' níi cacun' xráá jesucristó a

⁴⁷ Dan me se nicun' Jesucristó ca'mii so', ne nu'ca'na'síi cu'naj Judas yo'o tuví' chuvíj níj síi tucu'yón se-nana Jesucristó, ne ca'na' uxrá yuvíj ga' so', ne nicaj níj yuvíj neé espadá do', chruun do' a. Dan me se níj yuvíj ca'néé níj xrej atá suun nocoo doj do', níj yuvíj ca'néé níj síi uun chij rihaan níj yuvíj israelítá do', me níj yuvíj ca'na'a.⁴⁸ Ne síi cu'naj Judas cataj xna'anj rihaan níj yuvíj se vaa daj gaa qui'yaj so' ga Jesucristó, gaa ne cunu yaan níj yuvíj man Jesucristó, ne cataj so':

—Síi cachron tu'vaj ro', so' me síi quita'aa soj cuaj á —taj síi cu'naj Judas a.

⁴⁹ Gaa ne nu' cuchi' so' cuaj rihaan Jesucristó, ne cataj so':

—Ca'na' uxraj, nanj maestro —taj so' rihaan Jesucristó a.

Gaa ne nu' cachrón tu'vá so' xruu Jesucristó a.

⁵⁰ Gaa ne xná'anj Jesucristó man Judas, cataj so':

—Me che'é ca'ná' so', ga' tinu' —taj so' rihaan Judas a.

Gaa ne cuchi' níj yuvíj rihaan Jesucristó, ne quita'aa níj yuvíj man Jesucristó a.

⁵¹ Ne yo'o síi nicun' ga Jesucristó me se quiríj so' taneé so' neé espadá, ne go' so' neé espadá yo' raá yo'o se-mozó xrej atá suun nocoo doj, ne veé dan güéj nu' xréé mozó yo', qui'yaj so' a.⁵² Gaa ne cataj Jesucristó rihaan síi nicaj neé espadá yo' a:

—Na'nej so' taneé so' á. 'O se nu' yuvíj nicaj neé espadá ro', veé neé espadá qui'yaj cavi' níj yuvíj nana adjonj.⁵³ Ne ne ne'en so' se vaa guun nucuaj cachinj ní'yáj rihaan Réj, ne ca'na' que'ee ndo'o se-mozó Réj rihian cuano, ne ca'vee qui'yaj cananj a.⁵⁴ Tzaj ne sese dajn qui'yaj, gaa ne asa' ca'vee qui'yaj ní' nu' nana no' rihaan danj Diose nana taj xna'anj daj gaa quirán' 'unj ga —taj Jesucristó rihaan síi nicaj neé espadá yo' a.

⁵⁵ Ne canicaj Jesucristó, cataj Jesucristó rihaan níj yuvíj a:

—Me che'é nicaj soj neé espadá nicaj soj chruun nicaj soj, ca'na' soj ga. Síi ituu mé 'unj, rá soj na'. Ne 'o se guun que'ee güii cayáán 'unj rá nuvií nocoo, tucu'yón 'unj se-nana rihaan níj yuvíj, tzaj ne ne quita'aa

soj manj a.⁵⁶ Tzaj né nihánj me se quirán' 'unj nu' se vaa taj nana cachrón níj síi nata' se-nana Diose gaa naá rihaan yanj a —taj Jesucristó a.

Gaa né tanáj cunudanj níj síi tucu'yón se-nana Jesucristó man so', né cunánj níj so', ca'anj níj so' a.

Nana nihánj taj xna'anj daj qui'yaj níi gaa cuta' níi cacun' xráá jesucristó a

⁵⁷ Dan me se níj síi quita'aa man Jesucristó me se nicaj níj so' man Jesucristó ca'anj níj so' rihaan síi cu'naj Caifás xrej atá suun nocoo doj a. Ne aj mán chre' níj síi naqui'yaj cuu se-tucuanj Moisés do', níj síi uun chij do', rihaan síi cu'naj Caifás yo' a.⁵⁸ Ne gan' gan' canoco' síi cu'naj Pedró xcó Jesucristo, ne cuchi' so' rihaan chingá rej yanj síi cu'naj Caifás yo', ne catúj so' rá chingá ne ca'anj cayáán so' ga níj se-mozó xrej man rá chingá, quene'én so' daj quirán' Jesucristó a.

⁵⁹ Dan me se nano' níj xrej atá suun nocoo doj nano' níj cuese nano' man yuvíj cataj xna'anj che'é cacun' tumé Jesucristó a. Me rá níj so' nari' níj so' cacun' rmí' cuta' níj so' xráá Jesucristó ne cavi' Jesucristó, rá níj so' a. Tzaj ne taj vaj a' ó cacun' tumé Jesucristó a ma'.⁶⁰ Che'é dan nda' se cuchi' uxrá níj ne rihaan níj cuese ca'mii níj so', tzaj ne taj vaj cacun' quirí' níj so' cuta' níj so' xráá Jesucristó a ma'. Veé dan, ne cuchi' vij roj so',⁶¹ ne cataj roj so':

—Síi nihánj cataj se vaa guun nucuaj so' tacuanee so' nuvií nocoo nuvií na'víj ní' rihaan Diose, ne rque va'nuj güii cune' uún so' nuvií yo', taj so' ei —taj roj so' a.

⁶² Gaa ne canicun' xrej atá suun nocoo doj, ne xná'anj so' man Jesucristó, cataj so':

—Me che'é ne a'mii so' ga. Daj vaa nana nihánj nana a'mii roj síi nihánj che'é so' ga —taj so', xná'anj so' man Jesucristó a.

⁶³ Tzaj né dínj táá Jesucristó a. Gaa ne cataj uún xrej atá suun nocoo doj rihaan Jesucristó a:

—Ase vaa nana taj xna'anj ma'an Diose rihaan so' ro', danj gaa nana nihánj nana cataj xna'anj 'unj rihaan so' á. 'Unj me síi ya' ca'ne' suun rihaan so' cataj xna'anj so' sese ya' ya mé so' ta'níí Diose síi tianii man yuvíj rihaan sayuun á —taj so' rihaan Jesucristó a.

⁶⁴ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan so' a:

—Ya vaa nana ca'mii ma'an so' ei. Ne vaj a doj cataj xna'anj 'unj rihaan so' se vaa ndaa yaj quene'en soj se vaa síi ca'néé Diose njacay 'unj man yuvíj mej, ne quene'en soj se vaa cayáán 'unj rej nuva' Diose síi nucuaj ndo'o ei. Ne quene'en uún soj se vaa ca'na' uún 'unj rihaan chumíi nihánj, ne quitaj 'unj xráá ngaa xtá' ca'naj adonj —taj Jesucristó rihaan xrej atá suun nocoo doj yo' a.

⁶⁵ Gaa né ca'maan rá xrej yo', né cutzin' xrej yo' sagan' ma'an xrej, né cataj xrej rihaan tuvi' xrej a:

—Ní'l'yaj soj vij. Quij uxrá tu'va síí nihánj rihaan Diose nanj ei. Sé cachin doj síí ca'na' cataj xna'anj rihaan ní' che'é cacun' tumé síí nihánj a ma'. Maan se cuano nihánj me se cuno ma'an soj nana quij ca'mii so' se vaa cayáán ma'an so' rej x'nuj Diose, taj so' ei.

⁶⁶ Daj qui'yaj ní' man so', rá soj ga' —taj xrej, xná'anj xrej man nj tuvi' xrej a.

—Caví' so' ei —taj nj so' a.

⁶⁷ Gaa né quirii talúj nj so' rihaan Jesucristó, ne go' nj so' man Jesucristó a. Ne coxro ta'aj nj so' xruu Jesucristó, ⁶⁸ né cataj nj so':

—Sese ya ya ca'néé Diose mán so' tinanii so' man yuvij rihaan sayuun, né racuúj Diose mán so' cataj xna'anj so' rihaan núj me síí go' mán so' vij —taj nj so', ca'mii nacoo nj so' man Jesucristó a.

Nana nihánj taj xna'anj daj qui'yaj síí cu'naj Pedró gaa cataj so' se vaa nuveé síj noco' man Jesucristó me so' a

⁶⁹ Veé dan, né ne Jesucristó ga yo'ó nj so' rá ve', né ne síí cu'naj Pedró xe' rá chingá a.

Né cuchi' yo'ó mozó chanq rihaan so', né cataj no':

—Né so' me yo'ó síí cachéé ga' Jesucristó síí cavii estadó Galilea á —taj mozó chanq yo' rihaan Pedró a.

⁷⁰ —Taj ma!. Ne unó 'unj me taj so' ma' —taj Pedró cuno taran' nj yuvij cayáán ga so' a.

⁷¹ Gaa né curihanj Pedró, né canicun' so' rej atúj yuvij chingá a.

Gaa né quene'en yo'ó mozó chanq man so', né ca'mii no' rihaan nj yuvij nicun' rihaan ve' ga Pedró, cataj no':

—Síí nihánj cachéé ga' Jesucristó síí cavii chuman' Nazaret asuun asanj —taj chanq yo' a.

⁷² Gaa né nucuaj ndo'o ca'mii uún Pedró, cataj so':

—Taj ma!. A doj ne ne'enj man snó'o yo' ma' —taj Pedró yo' a.

⁷³ Ne corá nii cuchi' nj síí nicun' ga Pedró rihaan Pedró, né cataj nj so':

—Ya ya yo'ó síí cachéé ga' Jesucristó mé so' ei. Q' se ase vaa nanq a'mii nj síí cachéé ga' Jesucristó ro', vaa nanq a'mii so' chuguaj —taj nj so' rihaan Pedró a.

⁷⁴ Gaa né guun che'é Pedró nucuaj doj ca'mii Pedró, cataj Pedró se vaa ca'vee qui'yaj Diose sayuun man so' sese nuveé nana ya me nanq a'mii so', né cataj so':

—Ne ne'enj man snó'o yo' ma! —taj uún Pedró, gaa né nu' caguáj to'lloo a.

⁷⁵ Gaa né ninuj rá Pedró ndaa vaa cataj Jesucristó rihaan so' qui se vaa gaa ataa caguaj to'lloo, né va'nuj cataj Pedró se vaa

nuveé síj noco' man Jesucristó me ma'an Pedró ma'. Gaa né curihanj Pedró xe', né uxrá ta'vee Pedró a.

27

Nana nihánj taj xna'anj se vaa nicaj nii man Jesucristó, ca'anj nii rihaan síí cu'naj Pilato a

¹ Rej ranga' nuchruj raa taran' nj xrej ata suun nocoo doj dō', nj síí uun chij dō', daj qui'yaj nj so', né caví' Jesucristó a. ² Gaa né numij nj so' man so', ne nicaj nj so' man so' ca'anj nj so' rihaan síí nicaj suun gobernador cu'naj Pilato, né tacuachén nj so' man Jesucristó rihaan so' a.

Nana nihánj taj xna'anj daj quiran' síí cu'naj Judas gaa caví' so' a

³ Dan me se síí cu'naj Judas me síí tacuachén man Jesucristó rihaan nj síí taj ri'yunj man Jesucristó gaa asino yaan, ne xcaj so' cuentá se vaa ya ya taciví' njí man Jesucristó ne ma'an so' me síí tumé cacun' se vaa caví' Jesucristó a. Che'é dan nanó ndo'o rá so', né me rá so' narque uún so' ico chí' sa'anj platá catzij yo' rihaan nj xrej ata suun nocoo doj dō', rihaan nj síí uun chij dō' a. Dan me se cuchi' so' rihaan nj so', ⁴ né cataj so':

—Tumé 'unj cacun' se vaa tacuachén 'unj man yo'ó síí sa' inqanj rihaan soj á —taj njí cu'naj Judas yo' a.

—Nuveé se-cacun' núj me cacun' tumé so' ma!. Xcaj ma'án so' cuentá daj gaa qui'yáá so' ei —taj nj so' rihaan síí cu'naj Judas a.

⁵ Gaa né nicaj so' sa'anj aga' yo', ri'íj uun so' rá naviúj nocoo, ne cavii so' ca'anj so', ne toco' vaj ma'an so' man so', né caví' so' a. ⁶ Gaa né naran' nj xrej ata suun nocoo doj man sa'anj aga' yo', né cataj nj so':

—Ne nó xcúún njí carqa njí sa'anj nihánj rá chrúún sa'anj taj rihaan Diose ma!. 'Q' se sa'anj go' njí che'é rej caví' yo'ó yuvij me sa'anj nihánj á —taj njí so' a.

⁷ Dan me se nuchruj raa njí so' daj qui'yaj njí so', né nicaj njí so' sa'anj yo', né quiránj njí so' to'óó síí rii xruj a. Né guun yo'ó yo' santó cachin' njí man náá guun yuvij 'na' yo'ó chuman' yuvij caví' chuman' Jerusalén a. ⁸ Che'é dan cu'naj yo'ó yo' Yo'ó Tón cuano ei. ⁹ Dan me se quisíj qui'yaj njí so' njí se vaa cataj síí cu'naj Jeremías síí nata' se-nana Diose gaa naá gaa cataj so!: "Gaa né nicaj njí so' ico chí' sa'anj aga' a. Sa'anj yo' me sa'anj no yo'ó so', cataj njí yuvij israelítá a. ¹⁰ Ne nicaj njí so' sa'anj yo' quiránj njí so' to'óó síí rii xruj, ndqá vaa cataj xna'anj síí 'njí ra'a man njí rihanj nanj adonj", taj njí cu'naj Jeremías a.

Nana nihánj taj xna'anj daj ca'mii síí cu'naj Pilato gaa Jesucristó a

¹¹ Dan me se canicun' Jesucristó rihaan síí nicaj suun gobernador yo', ne xná'anj síí nicaj suun yo' man Jesucristó, cataj so':

—So' me síí nicaj suun rey uun chij rihaan niж yuvij israelitá na' —taj so', xná'anj so' man Jesucristó a.

—Vej ei —taj Jesucristó rihaan so' a.

¹² Ne xná'anj síí nicaj suun gobernador yo' man Jesucristó che'é cacun' cuta' niж xrej atá suun nocoo doj do', niж síí uun chij do', xráá Jesucristó a. Tzaj ne ne ca'mii Jesucristó a ó nanq rihaan so' ma'. ¹³ Gaa ne xná'anj uún síí nicaj suun yo' man Jesucristó, cataj so':

—Aj cunó so' cataj niж so' se vaa tumé so' cacun' na'. Me che'lé ne a'mii so' ga —taj so', xná'anj so' man Jesucristó a.

¹⁴ Tzaj ne yuun che'e ne ca'mii Jesucristó a ó nanq rihaan so' che'é cacun' cuta' niж xráá so' a. Veé dan, ne caráya'anj uxrá síí nicaj suun gobernador yo' che'é yan qui'yaj so' danj a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cataj xna'anj síí cu'naj Pilato se vaa caví' Jesucristó rihaan rcutze a

¹⁵ Ne vaa yo' o' tucuáán nocoo' síí nicaj suun gobernador se vaa rii so' man yo' o' síí 'nij taga' o' o' cha'anj pascuá, ne tinavij yun so' cacun' tumé síí urihanj taga' yo' a. Me ma'an 'o síí 'nij taga' a'mii niж yuvij che'é se vaa quirij so', ne ca'vee qui'yaj so' ndaa vaa taj niж yuvij a. ¹⁶ Ne veé yo' yo' ro', 'nij yo' o' síí cu'naj Barrabás taga', ne quene'en cunudanq niж yuvij se vaa tumé ndo'o so' cacun' a. ¹⁷ Dan me se nuu chre' niж yuvij rihaan síí nicaj suun gobernador cu'naj Pilato, ne xná'anj so' man niж yuvij, cataj so':

—Me síí quirij 'unj, rá soj ga. Síí cu'naj Barrabás na'. Ase síí cu'naj Jesucristó xa' —taj so', xná'anj so' man niж yuvij a.

¹⁸ Danj ca'mii so', ne'en so' se vaa maqan che'é se guun xcoj ruvaa rá niж xrej atá suun nocoo doj me tacuachén niж xrej man Jesucristó rihaan ma'lan so' a.

¹⁹ Ne asij yáán síí cu'naj Pilato yo' rihaan xrúun so' chruun xlá, ne ca'néé nicaj so' nana cuchi' rihaan so', taj no':

—Se guun ca'né' so' cacun' che'é síí sa' yo' ma'. O se asij cu'a'a me se nanó ndo'o raj che'é yan tucua'nu' snó'o yo' manj adonj —taj nicaj síí cu'naj Pilato rihaan so' a.

²⁰ Tzaj ne cataj xna'anj niж xrej atá suun nocoo doj do', niж síí uun chij do', rihaan niж yuvij se vaa ca'mii niж yuvij che'é síí cu'naj Barrabás rihaan síí cu'naj Pilato, ne cataj niж yuvij se vaa caví' Jesucristó a. Ne cuchumán rá niж yuvij a. ²¹ Gaa ne xná'anj síí nicaj suun gobernador cu'naj Pilato man niж yuvij, cataj so':

—Me ya ya síí quirij, rá soj ga —taj so', xná'anj so' man niж yuvij a.

—Quirij so' man síí cu'naj Barrabás ei —taj niж yuvij rihaan so' a.

²² —Ne me qui'yáá 'unj ga síí cu'naj Jesucristó, rá soj ga —taj uún síí cu'naj Pilato, xná'anj so' man niж yuvij a.

—Caví' so' rihaan rcutze, rá nuj ei —taj taran' niж yuvij a.

²³ —Tzaj ne me cacun' tumé so' ga —taj síí cu'naj Pilato, xná'anj so' man niж yuvij a.

Tzaj ne doj a caguáj niж yuvij, cataj niж yuvij:

—Caví' so' rihaan rcutze ei. —Danj inanj caguáj niж yuvij a.

²⁴ Dan me se quene'en síí cu'naj Pilato se vaa taj se 'yá' quina'maan rá niж yuvij, ne maqan se doj a cal'maan rá niж yuvij, ne doj a qui'yaj niж yuvij sayuun a. Che'é dan nicaj so' na, ne na'ya' so' ni'yaj niж yuvij a. Ne cataj so':

—Se tumé 'unj cacun' sese caví' síí nihánj a ma'. 'Q se ma'an soj me síí qui'yaj caví' so' adonj —taj síí cu'naj Pilato a.

²⁵ Gaa ne cataj niж yuvij rihaan so' a:

—Veé ma'lan nuj, ma'lan ta'níí nuj do', me síí tumé cacun' se vaa caví' so' ei —taj niж yuvij yo' a.

²⁶ Gaa ne quirii síí cu'naj Pilato man síí cu'naj Barrabás taga' che'é niж yuvij, ne go' niж tanuu cuartá xráá Jesucristó, qui'yaj síí cu'naj Pilato, ne tacuachén síí cu'naj Pilato man so' rihaan niж tanuu se vaa cachron niж tanuu man so' rihaan rcutze a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ca'nga' nacoo' niж tanuu ni'yaj niж tanuu man Jesucristó a

²⁷ Gaa ne ca'anj nicaj niж tanuu 'yaj suun rihaan síí nicaj suun gobernador man Jesucristó rá ve' tucuá síí nicaj suun gobernador yo' a. Ne naqui'yaj chre' niж tanuu man taran' niж tuví' tanqu niж so' a. ²⁸ Gaa ne quirii niж so' sagan' Jesucristó man Jesucristó, ne na'néé niж so' sagan' rey yatzij margee man Jesucristó, ²⁹ ne qui'yaj niж so' cachriin tanj, ne cuta' niж so' cachriin tanj raq Jesucristó, ne caxrij niж so' yo' o' vará tico yun ston Jesucristó a. Gaa ne canicun' ruj niж tanuu rihaan Jesucristó, ne ca'nga' nacoo' niж so' ni'yaj niж so' man Jesucristó, ne cataj niж so':

—Ya ya sij nicaj suun rey rii ta'nga' rihaan niж yuvij israelitá mé so' ei —taj niж so' tiha' niж so' man Jesucristó a.

³⁰ Gaa ne quirii talúj niж so' man Jesucristó, ne nacaj niж so' vará noco' ra'a Jesucristó, ne go' niж so' vará raa Jesucristó a.

³¹ Síj ca'nga' nacoo' niж so' ni'yaj niж so' man Jesucristó, gaa ne quirii uún niж so' sagan' rey yatzij margee nuun Jesucristó, ne na'néé uún niж so' sagan' uún Jesucristó man uún so', gaa ne nicaj niж so' man Jesucristó cavii

nij so' ca'anj nij so' yan cachron nij so' man Jesucristó rihaan rcutze a.

Nana nihánj taj xna'anj daj qui'yaj nij yuvij gaa cacherón nij yuvij man Jesucristó rihaan rcutze a

³² Dan me se cavii nij so', ne nari' nij so' man yo'o síí ne chuman' Cirene, ne so' me síí cu'naj Simón a. Veé dan, ne qui'yaj uxrá nij tanuu fuerzá man síí cu'naj Simón yo' cata so' rcutze cano Jesucristó rihaan a. ³³ Gaa ne cuchi' nij so' tacaan cu'naj Gólgota, ne Gólgota ro', me rej cu'naj Tacaan Cúu Yave Xnangá a. ³⁴ Gaa ne rqué nij tanuu doj na vinó nachej ga na e' man Jesucristó co'o so' a. Ne doj tzin' tiguíj daa Jesucristó, ne ne ca'vej rá so' co'o so' ma'. ³⁵ Veé dan, ne cacherón nij tanuu man Jesucristó rihaan rcutze, ne tico tixaj nij so' che'é sagan' Jesucristó, ³⁶ gaa ne ca'anj cane nij so' rihaan yo'óó, ne tumé nij so' man Jesucristó a. ³⁷ Ne cacherón nij tanuu yo'o rcuchra' raa rcutze, ne no letrá rihaan rcuchra' yo', ne taj xna'anj letrá yo' me che'é cavi' Jesucristó, ne: "Síí nihánj me síí cu'naj Jesucristó, ne síí nicaj suun rey uun chij rihaan nij yuvij israelitá me so' a", taj letrá yo' a. ³⁸ Gaa ne cacherón nij tanuu man yavij snó'o rihaan yavij rcutze yo', ne yavij roj so' me síí ituú a. Dan me se nicun' yo'o so' rej nuva' Jesucristó, ne nicun' yo'o so' rej nichryun Jesucristó a.

³⁹ Gaa ne cachén yuvij rej nicun' Jesucristó, ne ca'mii chi'íi ndo'o nij so' ni'yaj nij so' man Jesucristó a. Dan me se tucuno' nij yuvij raq nij yuvij, ⁴⁰ cataj nij yuvij:

—Tacuanee so' man nuvíi nocoo, ne rque va'nuj güii cune' so' yo'o nuvíi nocoo, rá so' na!. Dan me se sese ya ya ta'nij Diose mé so', ne tinanii so' man so' rihaan rcutze, ne nanij so' rihaan yo'óó yaj víj —taj nij yuvij rihaan Jesucristó a.

⁴¹ Ne ase vaa qui'yaj nij yuvij yo' ro', danj qui'yaj uún nij xrej atá suun nocoo doj do', nij síí naqui'yaj cüu se-tucuanj Moisés do', nij síí uun chij do', ca'mii chi'íi nij so', cataj nij so':

⁴² —Tinanii síí nihánj man yo'o yuvij rihaan sayuun, rá so', tzaj ne ye guun nucuaj so' tinanii so' man ma'an so' rihaan rcutze danj. Sese ya ya sij nicaj suun rey uun chij rihaan ní' sij israelitá me so', ne nanij so' cuano' rihaan yo'óó, ne cuchumán rá ní' ni'yaj ní' man so' ei. ⁴³ Dan me se nucuaj rá so' man Diose se vaa cavii sa' so', qui'yaj Diose, rá so' a. Ca'vee tinanii Diose man so' cuano, sese sij 'qe rá Diose man me so' á. 'Q se ma'an so' taj se vaa ta'nij Diose me ma'an so' adonj —taj nij so', chi'íi ndo'o ca'mii nij so' ni'yaj nij so' man Jesucristó a. ⁴⁴ Ne ase vaa ca'mii nij so' ro', danj ca'mii uún roj síí

ituú noco' rihaan rcutze rej x'nuj Jesucristó, ca'mii roj so' naná nij rihaan Jesucristó a.

Nana nihánj taj xna'anj daj guun gaa cavi' Jesucristó a

⁴⁵ Veé dan, ne caxuj, ne yuun che'é guun rmí' rihaan chumij, ne yo'o guun rmí' chumij ndqa quisij aga' va'nuj rej anoco' güii a. ⁴⁶ Veé dan, ne quisij aga' va'nuj, gaa ne nucuaj ndo'o caguáj Jesucristó, cataj so':

—Elí, Elí, lama sabactani —taj so', caguáj so' xna'anj a'mii ma'an so', ne naná caguáj so' taj: "Diose noco' 'unj mé so' á. Me che'é tanáj yun so' mán 'unj ga", taj naná caguáj Jesucristó a.

⁴⁷ Ne cuno ta'aj nij síí nicun' rej x'nuj Jesucristó naná caguáj so', tzaj ne ne cuno nij so' me taj Jesucristó ma'. Maan se:

—Nacuún síí nihánj man síí cu'naj Elías tadowj —taj nij so' rihaan tuvi' nij so' a.

⁴⁸ Gaa ne ny' ra'yanj cunánj yo'o síí nicun' rej x'nuj Jesucristó, ne nicaj so' yataaq esponja, ne caraa so' na vinó yuu rque yataaq, ne cuta! so' raq yo'o vará, ne ru'maan so' yataaq tu'va Jesucristó, ne co'o Jesucristó na yuu yo', qui'yaj so' a. ⁴⁹ Tzaj ne ca'mii yo'o nij yuvij, cataj nij so':

—Dín qui'yáá so' á. Quene'en ni' sese ca'na' síí cu'naj Elías tinanii síí cu'naj Elías man so' rihaan rcutze ei —taj nij yuvij yo' a.

⁵⁰ Gaa ne sca' caguáj uún Jesucristó, ne cavi' so' a. ⁵¹ Veé dan, ne quisin' yatzij mantá cortiná noco' rá nuvíi nocoo ndqa rej raa, ne 'o quinij cal'anj ndqa tacoo' yo' a. Dan me se cachén yuún, ne quixra'ta'aj nij yuvej, ⁵² ne x'núj rej cachin' nii man nij síí cavi', ne cunuú i'na' uún que'ee nij síí sa' cavi' asij rque a. ⁵³ Ne gaa quisij orá cunuú i'na' uún ma'an Jesucristó, ne curihanj nij síí cunuú i'na' uún yo', ne catúj nij so' chuman' guee chuman' Jerusalén, ne quene'en uxrá yuvij man nij so' a.

⁵⁴ Veé dan, ne nicun' tanuu capitán nicun' yo'ó nij tanuu nicun' cutumé man Jesucristó a. Ne quene'en nij so' cachén yuún, ne quene'en nij so' nu' se vaa guun, ne cuchu'vi' ndo'o nij so', ne ndaa dan asuuñ gaa xcaj nij so' cuentá se vaa ya uxrá ta'nij Diose me Jesucristó, ne dan me se cataj nij so':

—Ya ta'nij Diose me síí nihánj tadowj —taj nij so' a.

⁵⁵ Ne gan' doj nicun' que'ee chaná, ni'yaj uún nij chaná man Jesucristó a. Chaná cuno se-nana Jesucristó asij cavii Jesucristó estado Galilea me nij chaná yo', ne qui'yaj suun nij chaná yo' che'é Jesucristó a. ⁵⁶ Yo'o no' me chaná cu'naj Mariá Magdalena, ne yo'ó no' me chaná cu'naj Mariá nii síí cu'naj Jacobo ga síí cu'naj José a. Ne yo'ó no' me nii roj ta'níí síí cu'naj Zebedeo a.

Nanq nihárj taj xna'anj se vaa cachin' nii man Jesucristó rque yu'uj yuvej a

⁵⁷ Né rej ata' güii ca'na' yo'q síí ru'vee síí né chuman' Arimatea a. José cu'naj so', né so' me síí tucu'yón se-nanq Jesucristó a. ⁵⁸ Dan me se ca'anj so' rihaan síí cu'naj Pilato, né cachin' ni'yaj so' rihaan síí cu'naj Pilato se vaa ca'vej síí cu'naj Pilato cachin' so' man Jesucristó a. Né síí cu'naj Pilato ro', cataj se vaa ca'vee qui'yaj so' danj a. ⁵⁹ Ne nicaj síí cu'naj José man Jesucristó, né nacutaj so' yatzij mantá naruvii xráá Jesucristó, ⁶⁰ né vaa yu'uj yuvej rihaan so', rej achin' nii man njí cavi', tzaj ne yu'uj naca me yo' a. Ma'lan so' me síí qui'yaj gáán nii yu'uj yo', né taj vaj xnangá naj rque yu'uj ma'. Ne caxrjí so' man Jesucristó rque yu'uj yo', né caráán so' yuvej xij tu'va yu'uj yo' a. ⁶¹ Né cayáán chanq cu'naj Mariá Magdalena cayáán yo'ó chanq cu'naj Mariá cayáán tu'va yu'uj yo' a.

Nanq nihárj taj xna'anj se vaa tumé uxrá nii man yu'uj niiu' Jesucristó a

⁶² Veé dan, né taxrej, né ndaa quisij qui'yaj chuvii nij yuvii israelítá che'é güii naraqan rá nij so', né cunuu chre' nij xrej ata suun nocoo doj do', nij síí fariseo do', né ca'anj nij so' rihaan síí cu'naj Pilato, ⁶³ né cataj nij so':

—Nuu rá núj daj cataj síí tiha' yu'unj yo' gaa gaa i'na' so' señor. Dan me se cataj so' se vaa cachen va'nuj güii, gaa ne cunuu i'na' uún so', cataj so' adonj. ⁶⁴ Che'é dan ca'ne' so' suun rihaan tanuu se vaa tumé tanuu man yu'uj naj so' ndaa se quisij va'nuj güii yo' ruguanj. Sese se qui'yaj ní danj, né ca'na' nij síí tucu'yón se-nanq so', né quirii nij so' man so', né cataj nij so' rihaan nij yuvij se vaa cunuu i'na' uún so' najadonj. Asa' quisij, gaa né doj a tiha' yu'unj uún nij so' man nij yuvii nanj adonj —taj nij so' rihaan síí cu'naj Pilato a.

⁶⁵ Né cataj síí cu'naj Pilato rihaan nij so' a:

—Vaa tanuu rihaan soj ei. Nicaj soj man tanuu ca'anj soj cutumé soj man yu'uj yo' a. Ne'en ma'lan soj daj qui'yaj soj á —taj Pilato rihaan nij so' a.

⁶⁶ Gaa né cavii nij so' ca'anj nij so' tumé nij so' man yu'uj yuvej yo' a. Dan me se ca'ne' nij so' suun rihaan tanuu cutumé tanuu yu'uj, né cachrón nij so' yáñ nichraj tu'va yuvej caráán tu'va yu'uj yo' a.

28

Nana nihárj taj xna'anj se vaa cunuu i'na' uún Jesucristó a

¹ Dan me se ca'anj güii cuetan' güii naranj rá nij yuvii israelítá, né na'yaan cotungó me yo', né daj doj quisij güii a. Né ca'na' chanq cu'naj Mariá Magdalena do', yo'ó chanq cu'naj Mariá do', quene'en roj chanq yu'uj

catajú Jesucristó a. ² Veé dan, né cachén uxrá yuún, né cavii yo'q se-mozó síí 'nij ra'a man ní rej xta', ca'na' so', nanij so' tu'va yu'uj yo', gaa né quirii yanj so' yuvej aráán tu'va yu'uj yo', né ca'anj cané so' xráá yuvej yo' a. ³ Daj se uun rá roj no' ne'en roj no' gaa raqan ro', danj guun rá roj no' gaa curuvi' so' a. Né daj se uun rá roj no' ne'en roj no' yu've' catzii ndo'o ro', danj guun rá roj no' ne'en roj no' sagan' so' a. ⁴ Gaa né cuchu'vi' ndo'o nij tanuu mán tumé tu'va yu'uj yo', né quiri'i jnd o'man nij so' a. Dan me se ase vaa mán síí cavi' vaa mán nij so' rihaan yo'ó a. ⁵ Veé dan, né cuchi' roj chanq yo' rihaan se-mozó Diose, né cataj se-mozó Diose rihaan roj no' a:

—Se cuchu'vi' roj soj ma!. 'O se aj ne'en 'unj se vaa nano' roj soj man Jesucristó síí cavi' rihaan rcutzé adonj. ⁶ Taj vaj so' naj nihárj a ma!. 'Q se cunuu i'na' uún so', ndaa vaa cataj xna'anj so' rihaan soj á. Catuu roj soj ní'yaj roj soj rej quinaj so' á. ⁷ Gaa né ra'yanj ca'anj roj soj, cataj xna'anj roj soj rihaan nij síí tucu'yón se-nanq so' se vaa cunuu i'na' uún so' á. Veé dan me se quitaj yaqan so' rihaan soj ca'anj so' estadó Galilea, né ca'anj soj ndaa yo', né quene'en soj man so' á. Danj gaa cataj xna'anj soj rihaan nij síí tucu'yón se-nanq so' á. Veé dan me quisij nana cataj xna'anj 'unj rihaan soj a —taj se-mozó Diose rihaan roj chanq yo' a.

⁸ Veé dan, né curihanj roj chanq ca'anj roj no' a. Veé roj no' cuchu'vi', né veé roj no' guun niha' rá uún a. Veé dan me se cunánj ndo'o roj no', cataj xna'anj roj no' rihaan nij síí tucu'yón se-nanq Jesucristó nü' se vaa quene'en roj no' do', ny' nanq cataj xna'anj se-mozó Diose rihaan roj no' do' a. ⁹ Né maqan orá dan nari'tuvi' ma'an Jesucristó ga roj chanq yo', né cataj so':

—Gaa niha' nimán roj soj á —taj Jesucristó rihaan roj no' a.

Gaa né cuchi' roj chanq yo' rihaan Jesucristó, né ca'anj canicun' ruj roj no' rihaan so', né quita'aa roj no' tacóo Jesucristó, né na'vij roj no' rihaan Jesucristó a. ¹⁰ Gaa né cataj Jesucristó rihaan roj chanq a:

—Se cuchu'vi' roj soj ma!. Maan se ca'anj roj soj cataj xna'anj roj soj rihaan nij tinúú 'unj se vaa cavii nij so' ca'anj nij so' estadó Galilea, né ndaa yo' quene'en nij so' manj á —taj Jesucristó rihaan roj chanq yo' a.

Nanq nihárj taj xna'anj che'é nana cataj xna'anj nij tanuu rihaan nij xrej ata suun nocoo doj a

¹¹ Né gaa quisij ca'anj roj chanq yo', né dan me se cavii ta'aj nij tanuu mán tu'va yu'uj yo' rque chuman', né cataj xna'anj nij tanuu rihaan nij xrej ata suun nocoo doj nü' se vaa guun a. ¹² Né cunuu chre' nij xrej ata suun nocoo doj gaa nij síí uun chij, né

nuchruj raa nij so' daj qui'yaj nij so' a. Gaa ne go' uxrá nij so' sa'anj rihaan nij tanuu yo!',¹³ ne cataj nij so':

—Cataj soj se vaa rej nij cotoj soj, ne nij síi tucu'yón se-nana so' ro', ca'na' quirii man so' a. Danj cataj soj á.¹⁴ Ne sese cuchi' nana yo' rihaan síi nicaj suun gobernador, ne sese me rá so' qui'yaj so' sayuun man soj, ne ma'an núj cáráán ra'a sayuun xráá soj á —taj nij so' rihaan nij tanuu.

¹⁵ Dan me se guun ya rá nij tanuu, ne quita'aa nij so' sa'anj yo', ne qui'yaj nij so' nu'¹ se vaa cataj xna'anj nij xrej ata suun nocgo doj do', nij síi uun chij do', rihaan nij so' a. Ne ase vaa nana ca'mii nij tanuu rihaan yuvij ro', ta'nga' danj vaa nana ticha'nuu nij yuvij israelítá rihaan yuvij ndaa yo' yaj nañj adonj.

Nana nihánj taj xna'anj che'é suun ca'ne' Jesucristó rihaan nij síi tucu'yón se-nana so' a

¹⁶ Gaa ne ca'anj xaan nij síi tucu'yón se-nana Jesucristó estadó Galilea, ne cavii nij so' raa 'o qui a. Danj qui'yaj nij so', ése cuno nij so' nana cataj xna'anj Jesucristó rihaan nij so' gaa rque a.¹⁷ Gaa ne quene'en nij so' man Jesucristó, ne na'víj nij so' rihaan so', tzaj ne ne guun ya rá ta'aj nij so' se vaa ya ya Jesucristó me so' a.¹⁸ Gaa ne cuchi' Jesucristó rihaan nij so', ne cataj so' rihaan nij so':

—Yaj me se 'unj me síi uun chij xta' do', nu'¹ rihaan yo'oo do', qui'yaj Diose ei.¹⁹ Che'é dan ca'anj soj tucu'yón soj se-nanaj rihaan nij yuvij man 'o 'o chuman' naj rihaan chumij, ne canoco' nij yuvij manj, qui'yaj soj, ne cata' ne soj man nij so', ne cata' tu'va soj se-chuvijí Réé 'unj Diose do', se-chuvijí 'unj ta'nij Diose do', se-chuvijí Nimán Diose do' á.²⁰ Ne tucu'yón soj rihaan nij yuvij se vaa cuno nij yuvij nu'¹ nana cataj xna'anj 'unj rihaan soj á. Veé dan yuun che'e cacheq 'unj ga soj nu' güii cacheq soj rihaan chumij nihánj, ndaa se quinavij nu'¹ chumij nihánj nañj adonj —taj Jesucristó rihaan nij so' a.

Nihánj me se-nana Jesucristó nana sa' cachrón síi cu'naj Marcos rihaan yanj a

Nana nihánj taj xna'anj che'é síi cu'naj Juan síi cuta' ne man yuvij a

¹ Nanj vaa guun che'e se-nana Jesucristó nana sa' a. ² Dan me se síi cu'naj Isaías síi nata' se-nanq Diose gaa naá ro', cachrón so' nana nihánj rihaan yanj, ne: "Vaa síi ca'anj suun che'é 'unj, né ca'nej 'unj man so' quitaj yaan so' rihaan sq', né nuchran' nimán yuvij ve'é ca'mii nij yuvij gá so', qui'yaj so' a", me se-nana Diose nana cachrón síi cu'naj Isaías rihaan yanj a. ³ Né yo'ó nana cachrón uún so' me nana nihánj, né: "Nucuaj ndo'o ca'mii natáj 'o so' rej tacaan, né cataj so' se vaa nuchran' nimán yuvij, né ve'é ca'mii nij yuvij gá síi 'nij ra'a man ní' asa' ca'na' so' adonj", taj síi cu'naj Isaías gaa naá, né ase vaa cataj so' ro', ta'nga' danj guun adonj. ⁴ Dan me se cavii síi cu'naj Juan síi cuta' ne man yuvij, né vaj so' rej tacaan, né ca'mii natáj so' rihaan nij yuvij, cataj so' se vaa nuchran' nimán nij yuvij, né tanáj nij yuvij chrej chí'li, né ca'vee tinavij Diose cacun' tumé nij yuvij, taj Juan adonj. ⁵ Né dan me se curihanj ndo'o nij yuvij man estadó Judea do', man ma'an chuman' Jerusalén do', ca'na' nij yuvij rihaan síi cu'naj Juan, né cata' ne nij yuvij rá chráá cu'naj Jordán, qui'yaj Juan a. Dan me se nata' yá nij yuvij che'é cacun' tumé nij yuvij, gaa né cata' ne nij yuvij adonj.

⁶ Dan me se síi cu'naj Juan me se cachij taj xráá xcuu camelló guun yatzíj nuu so', né 'nij catuqñ so' 'o nuj, né chá so' rquí chá so' catzíl xtaan man quij chá so' a. ⁷ Né ca'mii natáj so', né cataj so':

—Vaa 'o síi sca' doj rihanj, né so' me síi ca'na' rej rihaan ní', né 'unj nihánj me se ne nó xcúñ nachej nuj correá 'nij tacanj so' ma'. ⁸ Né síi uta' ne na uun man soj mej, tzaj ne ca'na' so', né ca'na' Nimán Diose rihaan soj, qui'yaj so' adonj —taj síi cu'naj Juan rihaan nij yuvij a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cuta' ne Juan man Jesucristó a

⁹ Ne güii yo' tā'asuun me se cavii Jesucristó chuman' Nazaret chuman' naj estadó Galilea, ne cata' ne so' rá chráá cu'naj Jordán, qui'yaj síi cu'naj Juan a. ¹⁰ Nu' curihanj uún Jesucristó rque na, né nu' quene'en so' se vaa naxra' rej xta', ne quene'en so' se vaa nanij Nimán Diose raa ma'an so', né ase vaa cha'aan ro', vaa Nimán Diose, curuvi' yo' a. ¹¹ Gaa né rej xta'

ca'mii Diose rihaan Jesucristó, né cuno nij síi nicun' ga Jesucristó nana ca'mii Diose, né dan me se cataj Diose a:

—Ta'ní 'unj síi 'ee ndo'o raj man mé so', né niha' ndo'o raj ní'yaj 'unj mán so' adonj —taj nana cavii rej xta' ca'mii Diose rihaan Jesucristó a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa guun ndo'o rá síi chree tiha' yu'unj síi chree man Jesucristó a

¹² Né dan me se ca'anj ndo'o Jesucristó rej tacaan, qui'yaj Nimán Diose a. ¹³ Né víj chihä güii vaj so' rej tacaan, né guun rá síi chree tiha' yu'unj so' man Jesucristó, né vaj Jesucristó rej man xcuu yuvaq, né rqué nij se-mozó Diose me ma'an se cachii rihaan Jesucristó a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ca'anj Jesucristó estadó cu'naj Galilea a

¹⁴ Dan me se gaa quisij quita'aa nij tanuu man síi cu'naj Juan, né ca'anj Jesucristó estadó cu'naj Galilea, ¹⁵ né ca'mii natáj so' se-nanq Diose nana sa', né cataj so' se vaa nichrun' quisij güii ca'na' Diose guun chij Diose rihaan chumij nihánj, né:

—Che'é dan nuchran' nimán soj, né cuchumán rá soj cuno soj se-nanaj nana sa' á —taj so' rihaan nij yuvij a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cataj xna'anj Jesucristó rihaan ca'anj síi rii xcuaj se vaa canoco' nij so' man Jesucristó a

¹⁶ 'O güii cachén Jesucristó tu'va na lacuaná cu'naj na Galilea, né quene'en so' síi cu'naj Simón gá tinuú Simón síi cu'naj Andrés, né dan me se nicun' roj so' tu'va na lacuaná, né tiguíj roj so' nanj rque na, né dan me se síi rii xcuaj me roj so' a. ¹⁷ Gaa né cataj Jesucristó rihaan roj so' a:

—Canoco' roj soj manj á. 'O se síi naquí'yaj chre' xcuaj me roj soj, tzaj né rej rihaan ní' me se guun roj soj síi naquí'yaj chre' yuvij, qui'yáj, né canoco' nij yuvij manj a —taj Jesucristó rihaan roj tinuj roj so' a.

¹⁸ Né nu' canicaj roj so' tanáj roj so' xnánj roj so', né canoco' roj so' man Jesucristó, ca'anj roj so' nanj adonj.

¹⁹ Veé dan, né cachéé nij so' doj, gaa né quene'en Jesucristó man síi cu'naj Jacobo ta'ní síi cu'naj Zebedeo do', man tinuú Jacobo síi cu'naj Juan do' a. Dan me se nuu roj so' rque rihooh chéé rihaan na, né naquí'yaj sa' roj so' nanj rii xcuaj, né canacuún Jesucristó man roj tinuj roj so' canoco' roj so' man Jesucristó a. ²⁰ Veé dan, né canicaj roj so', tanáj roj so' man rej roj so' síi cu'naj Zebedeo rá rihooh gá nij se-mozó so', gaa né cavii roj so' canoco' roj so' man Jesucristó, ca'anj roj so' nanj adonj.

Nanä nihánj taj xna'anj se vaa quirii Jesucristó man yo'o nanä chree nimán 'o snó'o a

²¹ Dan me se catúj niij so' chuman' Capernaum, né daj a güii naránj rá niij yuvij israelítá ca'anj Jesucristó ve' tucu'yón niij so' se-tucuanj Moisés, ne tucu'yón so' se-nanä Diose man niij yuvij a. ²² Né caráy'añj niij yuvij se-nanä so', che'é se cuq doj vaa se-nanä so' ga se-nanä niij súi naqui'yaj cuq se-tucuanj Moisés a. 'Q se ase vaa a'mii'g síi uun chij ndo'o ro', danj ca'mii so' rihaan niij yuvij a.

²³ Né dan me se 'o güii naránj rá niij yuvij israelítá, ne yáán 'o síi nüu nanä chree nimán rá ve' yo', né caguáj so', ²⁴ né cataj so' se vaa:

—Me che'é ra'yunj so' man núj, ga Jesús Nazareno'. 'Na' so' tarí' so' man núj na'. Ne'enj mán so' se vaa síi güeç cavii rihaan Diose mé so' adonj —taj síi nüu nanä chree nimán rihaan Jesucristó a.

²⁵ Gaa ne canicaj Jesucristó, caxríg yuvaa Jesucristó man nanä chree nüu nimán snó'o yo', né cataj so':

—Dínj tu'vá so', curihanj so' cuaj nimán síi nihánj á —taj Jesucristó rihaan nanä chree yo' a.

²⁶ Ndaa quisnúú ma'an snó'o yo', qui'yaj nana chree, ne nucuaj ndo'o caguáj nana chree, ne curihanj nanä chree nimán snó'o yo', ne nahuun sa' so' a. ²⁷ Gaa ne ca'anj uxrá rá niij yuvij, ne xná'anj niij yuvij man tuví' niij yuvij, cataj niij yuvij:

—Asa' ca'vee qui'yaj so' dajg ga. Tucuáán naca me nihánj chuguanj. 'Q se guun chij ndo'o síi nihánj, ne ndaa rihaan niij nana chree taj xna'anj síi nihánj daj qui'yaj niij so', ne uno niij nana chree yo' rihaan so' ga —taj niij yuvij rihaan tuví' niij yuvij a.

²⁸ Gaa ne cuchi' nana che'é Jesucristó rihaan cunudanj niij yuvij mán nichryun' es-tadó Galilea yo' a.

Nanä nihánj taj xna'anj se vaa nahuun sa' nii chej Simón Pedró, qui'yaj Jesucristó a

²⁹ Dan me se curihanj niij tuví' Jesucristó rá ve' tucu'yón nii se-tucuanj Moisés, gaa ne catúj taran' niij so' rá ve' tucuá Simón ga Andrés, ne 'na' Juan ga Jacobo ga niij so' a. ³⁰ Dan me se nii chej Simón ro', ran' no' chi'ij nacaa yuvqa, ne naj no', né cataj xna'anj yo'q niij so' rihaan Jesucristó se vaa ran' uxrá no' a. ³¹ Gaa ne cuchi' Jesucristó rej naj no', né canó so' ra'a no', né naxcaj so' man no', né naxagaag no', né nu' x'néj chi'ij xráa no', qui'yaj Jesucristó a. Né veé maqan orá dan qui'yaj chuvji no' chä niij so' nanj adonj.

Nanä nihánj taj xna'anj se vaa nahuun que'ee síi ran', qui'yaj Jesucristó a

³² Dan me se cataj güii, né ti'nuu, né nicaj niij yuvij cunudanj tuví' niij yuvij síi ran'

do', síi nüu nanä chree nimán do', vaj niij yuvij rej né Jesucristó a. ³³ Né dan me se que'ee niij yuvij mán chuman' Capernaum yo' nüu chre' rihaan ta'yaa ve' né Jesucristó a. ³⁴ Gaa né nahuun que'ee niij súi ran' daj a chi'ij, qui'yaj Jesucristó, né quirii ndo'o so' nanä chree nimán niij yuvij, né ca'ne' so' suun rihaan niij nana chree se vaa se ca'mii niij nana chree a doj nana a. Dan me se ne ca'vej rá Jesucristó cataj niij nana chree se vaa cunuú yaqan niij nana chree man Jesucristó a.

Nanä nihánj taj xna'anj se vaa ca'anj Jesucristó nu' niij ve' tucu'yón niij yuvij israelítá se-tucuanj Moisés, ca'mii natáj so' a

³⁵ Gaa ne rej taxrej naxagaaj Jesucristó, ne cavii so' chuman' Capernaum, né ca'anj so' rej tacaan cachinj ní'yaj so' rihaan Diose a. ³⁶ Gaa ne canoco' niij tuví' Simón man so', ³⁷ gaa né nari' niij so' man so', né cataj niij so' rihaan so' se vaa:

—Cunudanj niij yuvij nano' mán so' á —taj niij tuví' Simón rihaan Jesucristó a.

³⁸ Gaa né cataj Jesucristó rihaan niij so':

—Cavii' ní' rej nihánj, ca'anj ní' yo'lo' niij chuman' naj nichryun', né ca'mii' natáj 'unj rihaan niij yuvij mán yo'lo' niij chuman' uún á. 'Q se che'é dan ca'ná' 'unj adonj —taj Jesucristó rihaan niij so' a.

³⁹ Gaa ne ca'anj so' nu' niij chuman' naj es-tadó Galilea, né ca'mii' natáj so' rá ve' tucu'yón niij síi mán niij chuman' yo' se-tucuanj Moisés, né quirii so' man niij nana chree nüu nimán yuvij a.

Nanä nihánj taj xna'anj se vaa nahuun sa' o síi ran' luj ri'yuj, qui'yaj Jesucristó a

⁴⁰ Gaa né ca'na' 'o síi ran' luj ri'yuj, ne canicun' ruj so' rihaan Jesucristó, né cachíun ni'yaj so' rihaan Jesucristó, né cataj so' se vaa:

—Sese me rá so', né ca'vee ca'née so' chi'ij xráj á —taj síi ran' luj ri'yuj yo' rihaan Jesucristó a.

⁴¹ Gaa ne cunuú 'ee rá Jesucristó man so', né cuta' Jesucristó ra'a Jesucristó raq so', né cataj Jesucristó:

—Me raj qui'yáj dajg ei. Nahuún so' qui'yáj adonj —taj Jesucristó rihaan so' a.

⁴² Nu' dajg cataj Jesucristó, né nu' quinavij luj xráá síi ran', né nahuun sa' so' cuaj a.

⁴³ Gaa né ca'mii yuvqa Jesucristó ga so', né quirii Jesucristó man so' rá ve', ⁴⁴ né cataj Jesucristó rihaan so':

—Se guun cataj xna'anj so' a doj nana rihaan a 'o yuvví ma'. Maqan se ca'anj so' rihaan xrej, ne tibaán so' mán so' rihaan xrej se vaa nahuún so', qui'yaj Diose, ne rque so' rihaan Diose ndaa vaa cataj síi cu'naqj Moisés gaa naá ndaa vaa no xcúún so' rque so' rihaan Diose che'é yan nahuún so' adonj.

Gaa ne xcaj niij xrej cuentá se vaa nahuún so' qui'yáj adonj —taj Jesucristó rihaan síí nahuun yo' a.

⁴⁵ Tzaj ne curihanj síí nahuun yo', ne guun che'e so' ca'mii natáj ndo'o so', ndaa síj, gaa ne cha'nuu ndo'o nanq se vaa nahuun so' qui'yáj Jesucristó a. Ne dan me se ne ca'vee a doj catuú ranga! Jesucristó rá nií chuman!, qui'yáj nií nanq yo', ne inanj rej tacaan vaj so', ne canó nií yuvijí cuchi'rej vaj so' a.

2

Nanq nihánj taj xna'anj se vaa nahuun sa' o síí na'vee cachee, qui'yáj Jesucristó a

¹ Dan me se cachén doj güii, gaa ne catúj uún Jesucristó chuman' Capernaum, gaa ne cuchi' nana rihaan nií yuvijí se vaa yanq so' rá ve' a. ² Gaa ne cunuu chre' que'eé ndo'o nií yuvijí rihaan ve' yo', ne ndaa raan ma'lan mán nií yuvijí, ne ndaa rihaan ta'ya a ve' yo' taj rej quisij doj cuman nií yuvijí a. Ne nata' Jesucristó se-nanq so' rihaan nií yuvijí a. ³ Ne dan me se ca'na' doj yuvijí uún, ne nií so' me se nicaj nií so' yo'o tuví' nií so' síí na'vee cachee, ne táá chihq ca'anj nií so' man síí na'vee cachee yo', ne dan me se guun rá nií so' cuchi' síí na'vee cachee yo' rihaan Jesucristó a. ⁴ Tzaj ne ne ca'vee cuchi' síí na'vee cachee yo' rihaan Jesucristó, qui'yáj nií so' a ma'. 'O se man uxrá yuvijí, ne ne ca'vee cacheen nií so' a. Che'lé dan cavíi nií so' xráá ve', ne caya' nií so' yu'u jxráá ve' rej nicun' Jesucristó rá ve', ne tananij nií so' yuvéé táá síí na'vee cachee yo' rihaan Jesucristó a. ⁵ Dan me se gaa quene'en Jesucristó se vaa cuchumán uxrá rá nií tuví' síí na'vee cachee yo' se vaa ca'vee nahuun so' qui'yáj Jesucristó, gaa ne cataj so' rihaan síí na'vee cachee yo':

—Navij cacun' xráá so', nanj tinuj —taj Jesucristó rihaan so' a.

⁶ Né ne doj síí naqui'yaj cuu se-tucuanj Moisés rá ve' yo' ga Jesucristó, ne nuchruj raa nií so', ne guun rá nií so': ⁷ "Me che'é a'mii síí nihánj danj ga. 'O se a'mii so' nanq vaa nií rihaan Dióse asan. Orún' Dióse guun nucuaj tinavij cacun' xráá yuvijí nanj á', guun rá nií síí naqui'yaj cuu se-tucuanj Moisés yo' a. ⁸ Dan me se quene'en ma'lan Jesucristó se vaa guun rá nií so' danj, ne che'é dan cataj so':

—Me che'é nuchruj raa soj nanq nanj ga. ⁹ Tu'va rmá'an 'unj se vaa navij cacun' xráá síí nihánj, rá soj a na!. Ca'vee cataj yun ní navij cacun' xráá síí nihánj na!. Ase ca'vee doj cataj ní naxagaa so', ne nacue so' tuvéé so', ne cachee so' cuaj, cataj ní xá!. ¹⁰ Dan me se me rá 'unj xcaj soj cuentá se vaa síí ca'néé Dióse nícaj yu'unj man yuvijí mej ne no xcúún 'unj tñanví 'unj cacun' xráá nií

yuvijí man rihaan chumij nihánj adonj —taj Jesucristó rihaan nií so' a.

Dan me se cataj Jesucristó rihaan síí na'vee cachee a:

¹¹ —Rihaan so' sij na'vee cachee taj 'unj, ne nacue so' tuvéé so', ne nanq so' tucuá so' a —taj Jesucristó rihaan síí naj rihaan yuvéé yo' a.

¹² Gaa ne naxagaq síí na'vee cachee yo', ne nacue so' tuvéé so', gaa ne curihanj so' rá ve', ni'yaj taran' nií yuvijí man rá ve' a. Ndaa síj, gaa ne ca'anj rá nií yuvijí, ne cataj nií yuvijí se vaa sa' uxrá qui'yaj Dióse, né:

—Daj chihq míj ne quene'en ní suun danj a man adonj —taj nií yuvijí yo' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa nacuún Jesucristó man Leví, né canoco' Levi man so' a

¹³ Gaa ne curihanj uún Jesucristó, ca'anj so' tu'va na lacuaná, gaa ne ca'na' cunudanj nií yuvijí rej vaj so', gaa ne tucu'yón so' man nií yuvijí a.

¹⁴ Veé danj vaj so', ne quene'en so' man síí cu'naj Leví ta'núj síí cu'naj Alfeo, ne dan me se ne so' 'o ve' a'néj nii puextó, ne a'néj so' puextó man yuvijí a. Gaa ne cataj Jesucristó rihaan so', né:

—Canocó' so' manj, ca'anj ní á —taj Jesucristó rihaan so' a.

Gaa ne naxumáan so', ne canoco' so' man Jesucristó, ca'anj so' a.

Nanq nihánj taj xna'anj se vaa me rá Jesucristó räcuíj so' man nií síí tumé cacun' a

¹⁵ Dan me se 'o güii yáán Jesucristó rá ve' tucuá síí cu'naj Leví yo', ne ca'na' ndo'o tuví' so' síí a'néj puextó do', yo'ó nií síí tumé ndo'o cacun' do', ne catúj nií so' rá ve', ne ca'anj cayáán nií so' ga Jesucristó, ne dan me se man rcua'aqan nií síí tucu'yón se-nanq Jesucristó do', ne chá cunudanj nií so' chraa a. 'O se que'eé ndo'o nií síí tumé cacun' yo' me canoco' se-nanq Jesucristó a. ¹⁶ Gaa ne nií síí fariseo naqui'yaj cuu se-tucuanj Moisés rihaan yuvijí ro', quene'en nií so' se vaa chá Jesucristó chraa do', co'o Jesucristó do', ga nií síí a'néj puextó do', ga yo'ó nií síí tumé ndo'o cacun' do', gaa ne cataj nií so' rihaan nií síí tucu'yón se-nanq Jesucristó, ne:

—Me che'é chá síí nihánj chraa né co'o so' na ga nií síí a'néj puextó do', ga yo'ó nií síí tumé cacun' do', ga —taj nií so', xná'anj nií so' man nií síí tucu'yón se-nanq Jesucristó a.

¹⁷ Né cuno Jesucristó nanq ca'mii nií so', gaa ne cataj so' rihaan nií so' a:

—Síí vaa nucuaj ro!, ne nano' nií so' man doctor ma'. Maqan síí ran' ro', me síí nano' man doctor adonj. Gaa ne ase vaa síí ran' ro', danj vaa nií síí nihánj adonj. Ne ca'na' 'unj canacunj 'unj man síí sa' ma'. Che'lé nií síí tumé cacun' ca'naj se vaa canoco' nií so'

se-nanaj adonj. Tzaj né sese síí sa' me soj, rá soj, né nuveé sij canacunj 'unj man me soj ma'—taj Jesucristó rihaan nij so' a.

Nana nihánj taj xna'anj me che'é ne toco' nij síí tucu'yón se-naná jesucristó x'naa man ma'an nij so' a

¹⁸ Né dan me se toco' nij síí tucu'yón se-naná Juan do', nij síí fariseo do', x'naa man ma'an nij so', né ca'na' nij so' rihaan Jesucristó, né xná'anj nij so' man Jesucristó, cataj nij so':

—Me che'é, né toco' níú sij tucu'yón se-naná Juan do', sij tucu'yón se-naná nij síí fariseo do', x'naa man ma'an níú che'é se aráj gueé níú rihaan Dióse, tzaj né nij síí tucu'yón se-naná so' me se ne toco' nij so' x'naa man ma'an nij so' ga—taj nij so', xná'anj nij so' man Jesucristó a.

¹⁹ Gaa né cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Ase vaa síí cuchruij sa'anj vaa 'unj, né asa' ca'vee toco' nij síí man gaj x'naa man ma'an nij so', rá soj ga. Ase vaa síí cataj xcaj man chana né man tuvi' so' do', danj vaa nij síí man nihánj cuano, né anuú ndo'o cha'anj man nij so', né se ca'vee toco' nij so' x'naa man ma'an nij so' cuano ma'. ²⁰ Tzaj né vaa güii, né guun yaníj 'unj rihaan nij so', qui'yaj yuvij, gaa né nanó rá nij síí nihánj, gaa né toco' nij so' x'naa man ma'an nij so' adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa nij síí noco' tucuáán nga ro', se guun nucuaj nij so' cuno nij so' se-naná jesucristó ma'

²¹ Tzaj né ase vaa yatzij sin' vaa tucuáán nga noco' soj, né se guun na'nej ní' mantá naca man yatzij nga yo' ma'. 'Q se sese qui'yaj ní' danj, ne güii quinanj yuvij yatzij yo', gaa né nagüej mantá naca yo', né sese cuxuun yuvij man yatzij yo', né quisin' yo', gaa né cunuun xij doj yu'uj taj man yatzij nga yo' nanj adonj. ²² Né dan me se ase vaa nuj nga nuj araa nii na vinó vaa uún soj ei. Né se ca'vee tucu'yón 'unj se-tucuanj 'unj rihaan soj ma'. 'O se ase vaa na vinó naca vaan nana tucu'yón 'unj, né se guun caraa yuvij na vinó naca rque nuj nga ma'. Sese danj qui'yaj yuvij, né cuyanj na vinó cunuun xee na vinó, né se cacuá nuj nga ma'. Che'é dan canuú yo', né cayanj na vinó rihaan yo'óó a. Che'é dan araa nii na vinó naca rque nuj naca, né 'o mán sa' na vinó rque nuj yo' a. Che'é dan inanj rihaan síí naca síí ne noco' tucuáán nga tucu'yón 'unj se-nanaj nanj adonj —taj Jesucristó rihaan nij síí tucu'yón se-naná síí cu'naj Juan do', rihaan nij síí tucu'yón se-naná nij síí fariseo do' a.

Nana nihánj taj xna'anj che'é güii naránj rá ní' a

²³ 'Q güii naránj rá nij yuvij israelítá cachén Jesucristó ga nij síí tucu'yón se-naná

so' rque 'o naq 'núú trigó, né guun che'é nij síí tucu'yón se-naná so' vaj nij so' né cuta nij so' doj caa trigó a. ²⁴ Gaa né cataj nij síí fariseo rihaan Jesucristó a:

—Ni'yaj so' ei. Me che'é 'yaj nij síí tucu'yón se-naná so' danj ga. Ne nó xcúún ní' qui'yaj ní' danj güii naránj rá ma'—taj nij síí fariseo rihaan Jesucristó a.

²⁵ Gaa né cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Me che'é, né ne nayaq soj rihaan danj Dióse daj qui'yaj síí cu'naj David gaa naá a. Gaa quina'aan rque nij tuvi' nij so', ²⁶ gaa né catúj so' rá nuvij gaa cayaán síí cu'naj Abiata xrej atá suun nocoo doj, né chá so' rachrúún taj rihaan se-mesa Dióse a. Né ne xoúún so' chá so' rachrúún yo', maan orún' nij xrej né xoúún chá rachrúún yo' a. Né go' uún síí cu'naj David yo' chá nij tuvi' so' uún a. Tzaj né ne cataj Dióse se vaa tumé síí cu'naj David cacun' ma'—taj Jesucristó rihaan nij síí fariseo, ²⁷ gaa né cataj uún so' rihaan nij síí fariseo a—Maan che'é rej ca'vee cavij sa' nij yuvij me cuchruij Dióse güii naránj rá nanj á. Nuveé che'é rej cataj nij yuvij suun navij rá güii naránj rá me qui'yaj Dióse man nij yuvij a ma'. ²⁸ Che'é dan me, 'unj sij ca'néé Dióse nícaj yu'unj man yuvij ro', no xcúún quirij ta'ngaj daj qui'yaj yuvij güii naránj rá nanj adonj —taj Jesucristó rihaan nij síí fariseo a.

3

Nana nihánj taj xna'anj se vaa nahuun sa' o síí nacoq ra'a, qui'yaj jesucristó a

¹ Gaa né natúj Jesucristó rá ve' tucu'yón nij síí israelítá se-tucuanj Moisés, né dan me se yáán 'o snó'o nacoq ra'a rá ve' yo' a. ² Né nij síí fariseo me se yáán nij so' rá ve' yo', né tumé uxrá nij so' man Jesucristó sese nahuun yuvij qui'yaj so' gaa güii naránj rá nij yuvij israelítá a. Danj qui'yaj nij so' che'é rej guun rá nij so' cuta' nij so' cacun' xráá Jesucristó a. ³ Gaa né cataj Jesucristó rihaan síí nacoq ra'a a:

—Naxumaan so' canicun' cayá so' sca'núj nuj á—taj Jesucristó rihaan so' a.

⁴ Gaa ne xná'anj Jesucristó man nij síí fariseo yo', cataj so', né:

—No xcúún ní' racuúj ní' man tuvi' ní' güii naránj rá ní' na', ase no xcúún ní' qui'yaj chi'ij ní' man tuvi' ní' xa'. Daj qui'yaj ní' rá soj gaa güii naránj rá ní' ga. Ne nó xcúún ní' tjanii ní' man tuvi' ní' rihaan sayuun gaa güii naránj rá gaa a na'. Ni'yaj yuun ní' caví' so' gaa güii naránj rá gaa a na'. —Danj taj Jesucristó rihaan nij so' a.

Tzaj né díñ tu'va nij so' a. ⁵ Gaa ne ca'maan rá Jesucristó, ne ni'yaj so' man nij síí fariseo yo' a. 'Q se nanó ndo'o rá so' che'é nij so' se vaa síí nichraj ndo'o nimán me nij so' a.

Gaa né cataj Jesucristó rihaan síí nacoongra'a yo' a:

—Tucuá so' ra'a so' á —taj Jesucristó rihaan so' a.

Né tucuá so' ra'a so', né cunuu sa' ra'a so' nanj adonj. ⁶ Gaa ne curihanj njí síí fariseo yo', né cunuu chre' njí so' ga njí síí noco' man síí cu'naj Herodes, ne ca'anj njí so' rej yaníj, né guun rá taran' njí so' daj gaa qui'yaj njí so' né cavi' Jesucristó a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa xcaj ndo'o niy yuvíj cuená se vaa síí yaj nahuun sa' yuvíj me Jesucristó a

⁷ Gaa né cavii Jesucristó ga njí síí tucu'yón se-naná so' rej yo', né ca'anj so' tu'va na lacuaná a. Ne canoco' uxrá yuvíj man so' a. Dan me se síí man estadó Galilea do', ⁸ síí man estadó Judea do', síí man chuman' Jerusalén do', síí man estadó Idumea do', síí man rej rnej chráá cu'naj Jordán do', síí man chuman' Tiro do', síí man chuman' Sidón do', cuno njí so' naná daj qui'yaj Jesucristó che'é njí síí ran', né che'é dan ca'na' ndo'o njí so' rihaan Jesucristó a. ⁹ Gaa né cataj Jesucristó rihaan njí síí tucu'yón se-naná so' se vaa qui'yaj chuvíj njí so' ¹⁰ rihooh chéé rihaan na catuu so', gaa ne se gaa nanj curu'maan njí yuvíj man so', taj so' a. ¹⁰ Q se nahuun sa' uxrá yuvíj, qui'yaj Jesucristó, ndaa síj, gaa ne taran' njí síí ran' ro', canoco' uxrá njí so' man Jesucristó che'é rej ca'vee cano' ra'a njí so' man so' gaa ne nahyun sa' njí so', rá njí so' a. ¹¹ Né njí síí nyyu' nana chree nimán ro', gaa quene'en njí so' man Jesucristó, né ca'anj quinaj njí so' rihaan yo'óó tacoo' Jesucristó, né cataj njí nana chree se vaa:

—So' me ta'níj Diose ya adonj —taj njí nana chree rihaan Jesucristó a.

¹² Gaa né ca'ne' ndo'o Jesucristó suun rihaan njí nana chree se vaa se guun nata' njí so' rihaan njí yuvíj che'é so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa quinarii Jesucristó chuvíj síí ca'anj nata' se-nana so' a

¹³ Gaa né cavii Jesucristó xráá qui', ne canacúún so' man njí síí me rá so' ca'na' rihaan so', gaa né cavii njí so', né cuchi' njí so' rihaan Jesucristó a. ¹⁴ Gaa ne quinarii Jesucristó man chuvij njí so' se vaa guun njí so' apóstol nata' rihaan yuvíj che'é so' a. 'Q se guun rá so' se vaa cachee chuvij njí so' gaa so', ne guun rá so' ca'nej so' man chuvij njí so' ca'mij natáj njí so' rihaan njí yuvíj a. ¹⁵ Né guun rá so' nago' so' suun uun chij ra'a njí so' che'é rej ca'vee nahyun sa' njí síí ran' ne quiríj njí so' man njí nana chree nimán njí yuvíj a. ¹⁶ Dan me se cune' Jesucristó man síí cu'naj Simón, né tucu'naj so' Pedró man Simón a. ¹⁷ Né cune' so' man síí cu'naj Jacobo ta'níj síí cu'naj Zebedeo, né cune' so' man tinúú Jacobo síí cu'naj Juan, ne

tucu'naj so' Boanerges man roj so', né nana "Boanerges" ro', taj se vaa ase vaa ta'níj ya'anj tu'vjj vaa roj so' a. ¹⁸ Né cune' so' man síí cu'naj Andrés do', man síí cu'naj Felipé do', man síí cu'naj Bartolomé do', man síí cu'naj Mateo do', man síí cu'naj Tomás do', man síí cu'naj Jacobo ta'níj síí cu'naj Alfeo do', man síí cu'naj Tadeo do' a. Né cune' so' man yo'ó síí cu'naj Simón, né tuvi' njí síí me rá cunuu' ga gobierno man Romá me so' a. ¹⁹ Né cune' Jesucristó man síí cu'naj Judas Iscariote, né so' me síí tacuachén man Jesucristó rihaan njí síí taj ri'yunj man Jesucristó a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cuta' njí síí fariseo cacun' rmíj xráá Jesucristó se vaa ca'mij Jesucristó ga síí chree a

Gaa né catuj Jesucristó rá ve' a. ²⁰ Gaa ne cunuu chre' ndo'o uún njí yuvíj rihaan so', né dan me se guun chruj ndo'o rihaan Jesucristó ga njí síí tucu'yón se-naná so', qui'yaj njí yuvíj, né ndaa ne gaa ya'núj rihaan Jesucristó ga njí síí tucu'yón se-naná so' cha njí so' chraa, qui'yaj njí yuvíj a. ²¹ Gaa né cuchi' nana rihaan njí tuvi' Jesucristó daj ran' so' yaj njí yuvíj, né che'é dan ca'anj njí tuvi' Jesucristó quita'aa njí so' man Jesucristó a. 'Q se guun rá njí tuvi' Jesucristó se vaa guun snuj Jesucristó a. ²² Gaa né njí síí naqui'yaj cuu se-tucuanj Moisés síí cavii chuman' Jerusalén ro', cataj njí so' se vaa síí chree uun chij síí cu'naj Beelzebú nuú nimán Jesucristó, né che'é dan guun nuucaj Jesucristó quiríj Jesucristó nana chree nimán yuvíj qui'yaj síí chree uun chij yo', taj njí síí naqui'yaj cuu se-tucuanj Moisés yo' a.

²³ Gaa né canacúún Jesucristó man njí síí naqui'yaj cuu se-tucuanj Moisés, né nanó so' doj cuentó rihaan njí so', né dan me se cataj so', ne:

—Asa' ca'vee quiríj síí chree síí cu'naj Santás man ma'an tuvi' so' nana chree nimán njí yuvíj, rá njí soj ga. Daj chiháa míj se ca'vee qui'yaj so' dan ja man adonj. ²⁴ Né'en soj se vaa sese vaa 'o nación, né sese xra'ta'aj njí síí uun chij rihaan nación yo' ne cunu' ma'an njí so' ga tuvi' njí so', né vaa güüi, ne nu' nación yo' quiríj nu' nana adonj. ²⁵ Né sese unu' ta'aj njí yuvíj man 'o barrió ga tuvi' yuvíj síí man ma'an barrió yo', né vaa güüi, né quiríj nu' barrió yo', qui'yaj njí so' nana adonj. ²⁶ Che'é dan me sese unu' síí chree síí cu'naj Satanás ga tuvi' ma'an so', né sese racuúj síí chree mán 'unj quiríj 'unj nana chree nimán njí yuvíj, né se ca'vee guun chij síí chree yo' sese navij tuvi' so' ma'. Maan se quiríj nu' so' nana adonj.

²⁷ "Né sese me rá yo'o so' catuu so' rá ve' tucuá síí ru'vee qui'yaj ituu so' sí'ya'j síí ru'vee yo', né asino númij so' man síí ru'vee yo', gaa né çanicaj so' catzij so' tucuá síí

ru'vee yo' ei. Ne ase vaa 'yaj síí atúj tucuá síí ru'vee ro', dñanj 'yáj man síí chree yo' chuguanj. Dan me se numij 'unj man so', ne cuano nihánj a'néj 'unj man nu' nij síí 'nij ra'so' adonj.

²⁸ "Cataj xna'anj yá yá 'unj rihaan soj cuano se vaa nu' cacun' tumé yuvij do', me ma'an nanaa chi'li ca'mii yuvij do', ca'vee tinavij Diose cacun' yo' che'é nij yuvij a. ²⁹ Tzaj ne sese nachri' yo'o so' ni'yaj so' man Nimán Diose, ne daj chihaa míj se quinavij cacun' yo' xráá so' a ma'. Tananj quitaj cacun' yo' xráá so' nu' cavii nu' ca'anj naanj adonj. ³⁰ —Danj cataj Jesucristó rihaan nij síí naqu'i'yaj cüu se-tucuanj Moisés, che'é se aj cataj nij so' se vaa nanaa chree nuú nimán so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ase vaa nii Jesucristó do', ase vaa tinúú Jesucristó do', ase vaa ra'vij Jesucristó do', vaa nij síí uno rihaan Diose a

³¹ Gaa ne ca'na' nii Jesucristó do', tinúú Jesucristó do', ne nicun' nij so' xe' rihaan ve' nnu Jesucristó, ne ca'néé nij so' nanaa rihaan Jesucristó se vaa curihanj so' ca'na' so' rej nicun' nij so' a. ³² Ne yáán ndo'o yuvij nu' anicaj rej ne Jesucristó, ne cataj nii rihaan Jesucristó a:

—Nicun' níi so' nicun' tinúú so' nicun' xe', ne me rá nij so' quene'en nij so' mán so', Jesús —taj nii rihaan Jesucristó a.

³³ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan nij síí nata' rihaan so' se vaa:

—Me chanq me nií 'unj, rá soj ga. Me síí me tinúú 'unj, rá soj ga —taj Jesucristó rihaan nij so' a.

³⁴ Gaa ne ni'yaj Jesucristó man nij síí yanj nu' anicaj rej ne so', ne cataj so' a:

—Ni'yaj soj ei. Ase vaa nií 'unj do', ase vaa tinúú 'unj do', vaa nij síí nihánj adonj. ³⁵ Yuvij uno rihaan Diose ro', ase vaa tinúú 'unj do', ase vaa ra'vij 'unj do', ase vaa nií 'unj do', vaa nij so' adonj —taj Jesucristó a.

4

Nihánj me cuentó nanó Jesucristó che'é núú trigó tix'nuu yo'o so' a

¹ Gaa ne ca'anj Jesucristó tu'va na lacuaná, ne guun che'é so' tucu'yón so' se-nanaa so' rihaan yuvij tu'va na lacuaná a. Ne dan me se ca'na' ndo'o yuvij rihaan so', ne che'é dan and cavii so' rque 'o rihoo chéé rihaan na, ne ca'anj cané so' rque rihoo yo', ne canicun' nij yuvij rihaan yo'o tu'va na lacuaná yo' a.

² Gaa ne tucu'yón so' man nij yuvij, nanó ndo'o so' cuento rihaan nij yuvij, ne dan me se cataj so' rihaan nij yuvij a:

³ —Cung soj ca'mii á. Dan me se curihanj 'o síí me rá cuchruj naaq 'núú trigó, ne tix'nuu so' 'núú trigó yo' rihaan yo'o, ⁴ ne

cayuu doj 'núú trigó yo' rá chrej chéé yuvij, ne ca'na' xtâj châ xtâj man 'núú trigó naj rá chrej yo', ne dan me se navij nu' 'núú trigó yo', qui'yaj nij xtâj naanj adonj. ⁵ Ne yo'o ta'aj 'núú trigó yo' ro', cayuu rihaan yuvej rej taj catun' yo'ó a. Che'é dan cuaj xra' stanj le'ej a. ⁶ Veé dan, ne quisij güii, ne cuchrii naaq le'ej, qui'yaj naán, che'é se ne ca'vee ca'anj nij yáá naaq le'ej yo' a man adonj. ⁷ Ne yo'o ta'aj 'núú trigó yo' ro', cayuu sca'núj coj tanj, ne dan me se yoo doj cachij coj tanj yo' rihaan naa le'ej, ne quinavij nu' naa le'ej, qui'yaj coj tanj yo', ne ne cavii sa' naa yo' a man adonj. ⁸ Ne yo'o ta'aj 'núú trigó yo' ro', cayuu rihaan yo'o ó sa', ne naq yo' ro', cachij sa' a. Dan me se rihaan ta'aj yo'o ó sa' yo' ico chi' ya 'núú cavii, qui'yaj 'o 'o 'núú le'ej nii quinij rihaan yo'o ó sa' yo', ne rihaan yo'o ta'aj yo'o ó sa' yo' va'nuj chihaa ya 'núú cavii, qui'yaj 'o 'o 'núú le'ej nii quinij rihaan yo'o ó sa' yo', ne rihaan yo'o ta'aj yo'o ó sa' yo' ciento ya 'núú trigó cavii, qui'yaj 'o 'o 'núú le'ej nii cayuu rihaan yo'o ó sa' yo' uún naanj adonj —taj Jesucristó, ⁹ gaa ne cataj uún so' — Sese taj yu'u jxréé soj, ne cungo soj nana nihánj ei. —Veé dñanj quisij cuentó yo' cuentó nanó Jesucristó a.

Nana nihánj taj xna'anj me che'é nanó ndo'o Jesucristó cuentó che'é nij rasuun rihaan nij yuvij a

¹⁰ Gaa ne gaa guun yanj so' rihaan nij yuvij, ne nij síí chéé gá so' do', chuvij nij apóstol cune' so' man natq' rihaan yuvij che'é so' do', xná'anj nij so' man so' che'é nij cuentó nanó so' rihaan nij yuvij a.

¹¹ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Xá' soj, tzaj ne tihaan Diose nanaa rihaan soj daj qui'yaj Diose gaa guun chij Diose rihaan chumij nihánj adonj. Dan me se nanaa ne ne'en cunudanj yuvij me nanaa yo' nanaa tihaan Diose rihaan soj adonj. Ne rihaan yo'o nij yuvij man rihaan chumij me se inanj cuentó che'é nij rasuun nanoj rihaan nij yuvij, ¹² gaa ne ni'yaj nij so' do', nana xrej nij so' do', tzaj ne se quene'en nij so' do', se xcaj nij so' cuentá do', a ma'. ¹³ O se na'vej uxrá rá nij so' canicaj nimán nij so' ne güej cacun' xráá nij so' a man adonj —taj Jesucristó rihaan nij so' a.

Nana nihánj taj xna'anj me taj cuentó che'é 'núú trigó yo' a

¹³ Gaa ne cataj uún Jesucristó rihaan nij so' a:

—Ne ne ne'en soj me taj cuentó nihánj cuentó che'é 'núú trigó tix'nuu yo'o so' na'. Ne asa' ca'vee xcaj soj cuentá che'é yo'o nij cuentó, rá soj ga.

¹⁴ "Dan me se síí tix'nuu 'núú trigó ro', so' me síí nata' se-nanaa Diose rihaan yuvij adonj. ¹⁵ Ne ase vaa 'núú cayuu rá chrej qui'yaj síí tix'nuu 'núú ro', dñanj vaa ta'aj

níí uno se-naná Diose, né dan me se uno níí so' doj tzin', tzaj né níí cuno níí so', né níí 'na' síí chree síí cu'naj Satanás, né a'néí síí chree se-naná Diose naná cayuu rque nimán níí so' a.

¹⁶ "Né vaa ta'aj 'núú trigó cayuu rihaan yuvej uún, ne 'núú trigó yo' ro', ase vaa níí síí uno se-naná Diose vaa yo', né cuaj uun niha' rá níí so' canoco' níí so' naná yo' a. ¹⁷ Tzaj ne ataa xcaj sa' níí so' cuentá, ne gaa uun che'é yuvij 'yaj yuvij sayuun man níí so' che'é naná nocó' níí so', né cuaj níí uun na'aj níí so', né tanáj níí so' nana yo' cuaj nanj adonj.

¹⁸ "Né ase vaa níí 'núú trigó cayuu sca'núú coj tanj ro', danj vaa yo' ro' ta'aj níí yuvij uún, ne dan me se uno níí so' se-naná Diose, ¹⁹ tzaj né nanó ndo'o rá níí so' che'é se man rihaan chumij nihánj, né me ndo'o rá níí so' qui'yaj caanañ níí so' sa'anj, don tiha' yu'unj níí so' man ma'an níí so' che'é sa'anj, né me ma'an yo' níí rasuun nano' ndo'o níí so', ne che'é dan tanáj xcó' níí so' se-naná Diose, né ne 'yaj níí so' se sa' a ma'.

²⁰ "Né 'núú trigó cayuu rihaan yo' óo sa' ro', ase vaa síí uno se-naná Diose vaa yo', né uun niha' rá so' uno so' nana yo', né nuu sa' nimán so' rihaan Diose a. Ne sa' doj tzin' 'yaj ta'aj níí so', né sa' doj 'yaj yo' óo ta'aj níí so', né sa' uxrá doj 'yaj yo' óo ta'aj níí so' uún nanj adonj. —Vee danj quisíj nana ca'mii Jesucristó che'é cuentó yo' a.

Nihánj me cuentó nanó Jesucristó che'é aga'ya'an a

²¹ Gaa né cataj Jesucristó rihaan níí so' a:

—Né gaa rmí' me se achrón níí ya'an raq aga' ya'an, né axrij yuve níí aga' ya'an yo' rque 'o chrúún do', rque yuvéé do', rá soj na'. Taj ma'. Sese rmí', né uta' níí aga' yo' rej xta', gaa né cuchuguun sa' ndo'o adonj. ²² Dan me se a' ó rasuun caxrjí yuve yuvij sé qui'nij yuve ma'. Ya' nurihanj yo' vaa güii, né cunudanj yuvij quene'en, vaa güii adonj. Né cunudanj rasuun 'yaj yuve yuvij quene'en daj a yuvij vaa güii ei. ²³ Sese taj yu'ux réé soj, né cuno soj nana nihánj ei —taj Jesucristó rihaan níí so', ²⁴ gaa né cataj uún so' se vaa —Nuchruij raja soj nana ca'mij nihánj ei. Sese qui'yaj suun uxrá soj nari' soj nana nihánj, né rque ndo'o Diose doj nana nari' uún soj nanj adonj. ²⁵ 'Q se síí nari' nana ro', doj a nari' uún so', qui'yaj Diose nanj adonj. Né síí na'vej rá nari' sa' nana ro', tananj ca'neé Diose doj níí nana nari' so' man so', né quinaj yun so' nanj adonj —taj Jesucristó rihaan níí so' a.

Nihánj me cuentó nanó Jesucristó che'é naa a

²⁶ Gaa né cataj Jesucristó:

—Dan me se ase vaa achij naq cuchruij 'o snó'o ro', danj gaa gyun chij Diose rihaan

chumij nihánj, né snó'o yo' ro', cunô so' 'núú rihaan yo' óó, ²⁷ né síí cunô so', né otoj so' rej níí, né naxagaa so', né danj 'yaj so' daj a güii, né dan me se xra' naq le'ej, né achij naq le'ej, né ne ne'en uxrá snó'o me che'é me xra' naa ne achij naa a ma'. ²⁸ Achij ma'an naa rihaan yo' óó, né dan me se asino yaan xra' naa, gaa né anó tihaj, gaa né uun xíj yumíí naa a. ²⁹ Gaa né gaa quisíj tan' xráá naa, né a'néí snó'o man níí síí quiríj naa nanj á. 'Q se quisíj tió quiríj nii naa nanj adonj —taj Jesucristó a.

Nihánj me cuentó nanó Jesucristó che'é caán cuéj mostazá xlá a

³⁰ Gaa né cataj uún Jesucristó:

—Daj gaa gyun chij Diose rihaan chumij nihánj, rá soj ga'. ³¹ Dan me se ase vaa achij caán cuéj mostazá xlá ro', danj gaa gyun chij Diose rihaan chumij nihánj adonj. Dan me se axrij níí caán yo' rihaan yo' óó, né caán yo' me se caán le'ej níí doj vaa caán yo' rihaan cunudanj níí caán man rihaan chumij nihánj, ³² tzaj né dan me se gaa axrij níí caán yo' rihaan yo' óó, né achij caán yo', ne xíj doj uun yo' rihaan cunudanj níí coj man tacaan, né xcaqan ndo'o vaa ra'a cuéj yo', né a'vée 'yaj níí xtaj vaj rej xtaj saca' níí xo' raq cuéj yo', né aráán cachun' xráá níí xo', 'yaj cuéj mostazá xlá yo' nanj adonj —taj Jesucristó a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa inanj cuentó nanó Jesucristó rihaan níí yuvij a

³³ Dan me se que'eé cuentó vaa danj cuentó che'é níí rasuun nanó Jesucristó rihaan níí yuvij, nata' so' se-naná Diose rihaan níí yuvij, ndaa vaa guun nucuaj níí yuvij cuno níí yuvij a. ³⁴ Taj vaj yo' óo nana nanó Jesucristó rihaan níí yuvij a ma'. Maqan inanj cuentó che'é níí rasuun nanó Jesucristó rihaan níí so', tzaj né rihaan ma'an níí síí tucu'yón se-naná so' me se ataj xna'anj so' che'é níí cuentó yo' rihaan níí so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ca'ne' Jesucristó suu rihaan na do', rihaan nana do', se vaa canicun' yo' a

³⁵ Gaa né rej ti'nuu güii yo' me se cataj Jesucristó rihaan níí síí tucu'yón se-naná so', ne:

—Ca'anj níí ndaa yo' óo níchrej tu'va na lacuaná á —taj so' rihaan níí so' a.

³⁶ Gaa né níí síí tucu'yón se-naná Jesucristó me se ca'anj rihooy nüu níí so' ga' Jesucristó, qui'yaj níí so', né quinaj níí yuvij tu'va na lacuaná, né vaa doj níí rihooy canoco' xcó' níí so' a. ³⁷ Gaa né cavii uxrá nana yuvajá rihaan na lacuaná, né quinaj ndo'o rihaan na, né catuj uxrá na rque rihooy yo', né daj doj caraa nüu rque rihooy, qui'yaj na a. ³⁸ Né Jesucristó me se naj so' rej sihyú rihooy, né 'nij raq so' camá, otoj so' a. Gaa né

narii nij síi tucu'yón se-nana Jesucristó nej rihaan Jesucristó, né cataj nij so':

—Nihánj me se daj doj cavi' ní', maestro, né me che'é ne rihaan rá so' gá —taj nij so' rihaan Jesucristó a.

³⁹ Gaa né canicun' caya Jesucristó, né caxríg yuvuá so' man nana, né cataj so' rihaan na lacuaná:

—Gaa dínj rihaan so', né se quinaán so' ma' —taj so', gaa né nu' canicun' nana, né canicun' dínj rihaan na lacuaná yo', qui'yaj Jesucristó nanj adonj.

⁴⁰ Gaa né cataj Jesucristó rihaan nij síi tucu'yón se-nana so' a:

—Me che'é chuví' ndo'o nimán soj ga. Ataa cuchuman sa' rá soj ní'yaj soj manj na' —taj so' rihaan nij so' a.

⁴¹ Gaa né cuchu'vi' ndo'o nij so', né xná'anj nij so' man tuví' nij so', cataj nij so':

—Daj sij me síi nihánj ga. Ndäa nana do', ndaa na do', uno a'mii so' ason —taj nij so' rihaan tuví' nij so' a.

5

Nana nihánj taj xna'anj se vaa quirii Jesucristó man nij nana chree nimán 'o snó'o a

¹ Gaa ne ca'anj nij so' ndaa níchrej tu'va na lacuaná yo', ndaa rej né nij síi män chuman' Gadara a. ² Ne rej yo' me se taj yu'uj yuvej rej achin' nii xnanga a. Dan me se nanij Jesucristó gá nij síi tucu'yón se-nana so' rque rihooh, né nu' curihanj 'o snó'o nüu nana chree nimán rque yu'uj yuvej yo', né cuchi' so' rihaan Jesucristó a.

³ Né síi nüu nana chree nimán me se cu'yón so' cayáán so' rque yu'uj yuvej yo', né ne ca'vee numij nij yuvij män rej yo' aga' ne' man so' a. ⁴ O se aj uun que'ee ndo'o numij nij yuvij ne' do', aga' ne' do', man so', tzaj ne cuxra' so' aga' ne', né ca'ne' so' ne' do', né a'ó yuvij taj quisij naqu'yaj camanj man so' a. ⁵ Né niganj me se nuvij nigan' cayáán so' rque nij yu'uj yuvej do', vaj so' xráa quij do', né caguáj ndo'o so', né nicaj so' yahij sihaa' ca'ne' ndo'o so' nee man ma'an so' uún a.

⁶ Dan me se gaa quene'en so' man Jesucristó se vaa gan' uxrá vaj Jesucristó, né cunáñ so' ndaa rej vaj Jesucristó, né na'lvíj so' rihaan Jesucristó, ⁷ ne nucuaj ndo'o caguáj so' rihaan Jesucristó, né cataj so':

—Aj ne'én 'unj se vaa ta'nij Diose síi sa' ndo'o mé so', Jesús. Me che'é 'ná' so' rej né 'unj ga. Cataj xna'anj sa' 'unj rihaan so' ni'yaj Diose se vaa se qui'yáá so' sayuun manj ma' —taj síi nüu nana chree nimán rihaan Jesucristó a.

⁸ Danj ca'mii so' rihaan Jesucristó che'é se aj cataj Jesucristó rihaan so' se vaa: "Rihaan so' nana chree nüu nimán síi nihánj cataj xna'anj 'unj se vaa curihanj so' nimán síi

nihánj á", taj Jesucristó, tzaj né ne guun rá nana chree curihanj so' ma'.

⁹ Gaa né xná'anj Jesucristó man nana chree, né cataj so':

—Daj cu'naj so' gá —taj Jesucristó rihaan so' a.

Ne:

X'né' nocoo ndo'o me nuj, né que'ee ndo'o nuj á —taj nana chree rihaan Jesucristó, ¹⁰ né cachíin ni'yaj nij nana chree yo' rihaan Jesucristó se vaa se ca'néé Jesucristó man nij nana chree ndäa yo'ó rej yanij ma'.

¹¹ Dan me se rej tacaan rej nicun' nij so' me se chéé 'o x'né' nocoo xcáá, chá nij xo' coj, ¹² gaa né cachíin ni'yaj nij nana chree rihaan Jesucristó, cataj nij so':

—Ca'nej so' man nuj catuu nuj nimán nij xcáá á —taj nij nana chree rihaan Jesucristó a.

¹³ Gaa né ca'vej rá Jesucristó qui'yaj nij so' danj, gaa né curihanj nij so' nimán snó'o yo', gaa né catúj nij so' nimán nij xcáá, né dan me se ruvaj uxrá tacaan nicun' tu'va na lacuaná rej vaj nij xcáá yo', ne gaa catúj nij nana chree yo' nimán nij xcáá yo', gaa né cunáñ ndo'o nij xo', ca'anj nij xo', né veé danj vaj nij xo', né quinij nij xo' rque na, né canó xráá nij xo' nanj adonj. Ne dan me se vij míj xcáá me nij xcáá canó xráá rque na a.

¹⁴ "Ne nij síi tumé nij xcáá ro', cunáñ nij so' ca'anj cataj xna'anj nij so' rihaan nij yuvij män chuman' do', rihaan nij yuvij män tacaan do' a. Gaa né dan me se ca'na' ni'yaj nij yuvij se vaa guun, gaa né ca'na' nij so' rihaan Jesucristó, ¹⁵ gaa né quene'en nij so' man síi curihanj nana chree nimán a. Aj nanuû so' sagan' so', né dínj ne so' rihaan Jesucristó a. Né aj ti'inj se snúu so', né nuu sa' so' a. Gaa né cuchu'vi' ndo'o nij yuvij se vaa qui'yaj Jesucristó, ¹⁶ gaa né cataj xna'anj nij síi quene'en yo' rihaan nij yuvij daj qui'yaj Jesucristó che'é síi nüu nana chree nimán do', gá nij xcáá do', ¹⁷ gaa né guun che'e nij yuvij cachíin ni'yaj nij yuvij rihaan Jesucristó se vaa curihanj so' rej yanj nij so' ca'anj so' rej yanj a.

¹⁸ "Che'é dan cavíi Jesucristó rque rihooh chéé rihaan na, gaa né dan me se cachíin ni'yaj síi curihanj nana chree nimán rihaan Jesucristó se vaa ca'vej rá Jesucristó ca'anj so' gá Jesucristó a. ¹⁹ Tzaj né ne ca'vej rá Jesucristó ca'anj so' gá Jesucristó a. Tananj cataj Jesucristó rihaan so' se vaa:

Cavíi so' nán' so' ve' tucuá so' rej yanj nij tuví' so', né cataj xna'anj so' rihaan nij so' nu' se vaa qui'yaj síi 'nij ra' a man ní' che'é so', né cataj so' se vaa cunuu 'eé rá so' ni'yaj so' mán so' á —taj Jesucristó rihaan síi curihanj nana chree nimán a.

²⁰ Gaa né ca'anj síi curihanj nana chree nimán, né guun che'é so' ca'mii natáj so'

rihaan nij yuvij mān rej cu'naj Ch' Chu-man', né cataj xna'anj so' nu' se vaa qui'yaj Jesucristó che'é so' a. Né ca'anj ndo'o rá cunudanj nij yuvij cuno se-nānā so' a.

Nana nihánj taj xna'anj che'é chalā cunii do', che'é chanā chij do', nahuun sa', qui'yaj Jesucristó a

²¹ Dan me se nuu Jesucristó rque rihooh chéé rihaan na, né ca'anj uún so' ndqā níchrej tu'va na lacuaná, gaa né cunuu chre' ndo'o yuvij rihaan so', né vaj so' tu'va na lacuaná a. ²² Gaa né dan me se ca'na' yo' o nij sii' njij ra'a ve' tucu'yón nij yuvij israelitá se-tucuanj Moisés, né Jairo cu'naj so' a. Dan me se quene'en sii' cu'naj Jairo man Jesucristó, gaa né canicun' ruj so' rihaan Jesucristó, ²³ gaa né cachiín ni'yaj uxrá so' rihaan Jesucristó, né dan me se cataj so' se vaa:

—Ta'nij chalā cunii ro', ran' ndo'o no', né daj doj cavi' so', né me rá 'unj cuchi' so' ve' tucuaj, né cuta' so' ra'á so' raa' no', né nahúun sa' no', né se cavi' so', qui'yáa so' ma' —taj sii' cu'naj Jairo rihaan Jesucristó a.

²⁴ Gaa né ca'anj Jesucristó ga so', ne canoco' uxrá yuvij xcó roj so', né ndqā raan ma'an chrej vaj yuvij ga nij so' a.

²⁵ Dan me se sca'núj nij so' vaj 'o chanā ran' ndo'o, né quisij chuvij ya yo' xra' ton man no' a. ²⁶ Né aj quiran' ndo'o no' sayuun, qui'yaj que'ee nij doctor, né aj cutun' no' cunudanj sa'anj vaa rihaan no', tzaj ne taj se qui'yá a doj nahuun sa' no' qui'yaj nij doctor yo' a ma'. Tananj doj a ran' no' nanj adonj. ²⁷ Gaa né aj cuchi' nānā rihaan no' che'é nu' se vaa qui'yaj Jesucristó che'é nij yuvij, né che'é dan ca'na' no' sca'núj nij yuvij rej xco Jesucristó, gaa né canó ra'a no' doj tu'va sagan' so' a. ²⁸ 'O se guun rá no' se vaa: "Sese cano' ra'aj sagan' Jesucristó, né nahúun sa' 'unj nanj adonj", guun rá no' a. ²⁹ Dan me se sij cano' ra'a no' sagan' Jesucristó, gaa né nu' canicun' ton man no' cuaj a. Né quene'en no' se vaa nahuun sa' no', qui'yaj Jesucristó a. ³⁰ Dan me se nu' cano' ra'a no' sagan' Jesucristó, né nu' xcaj Jesucristó cuentá se vaa nahuun yuvij qui'yaj so' a. Che'é dan canicaj so', né xná'anj so', cataj so':

—Me sii' cano' ra'a sagan' 'unj ga —taj so' a.

³¹ Gaa né cataj nij sii' tucu'yón se-nānā Jesucristó se vaa:

—Ne'éen so' se vaa raan ndo'o vaj nij yuvij ga so', né me che'é xná'anj so' me sii' cano' ra'a sagan' so' ga —taj nij so', xná'anj nij so' man Jesucristó a.

³² Gaa né canicaj Jesucristó, né quene'en so' man chanā cano' ra'a tu'va sagan' so' a. ³³ Né dan me se cuchu'vi' ndo'o no' né ndqā ril'ij man no', né aj ne'en no' se vaa nahuun

sa' no' a. Gaa né ca'anj no', né canicun' ruj no' rihaan Jesucristó, né cataj ya no' rihaan Jesucristó nu' se vaa qui'yaj no' a.

³⁴ Gaa né cataj Jesucristó rihaan no' a:

—Nahuún so' che'é se amán rá so' ni'yaj so' manj, nocoj. Ve'é ca'anj so', né díñ gaa nimán so' ca'anj so' a. Gaa nucuáa so', né ej x'néj nu' chij' yo' xráá so' nanj ei —taj Jesucristó rihaan chanā yo' a.

³⁵ Ataa navij ca'mii Jesucristó, né ca'na' o sii' cavii tucuá sii' cu'naj Jairo, né cataj so' rihaan Jairo a:

—Aj caví' ta'níi so', né taj che'é caraq chruú so' rihaan maestró a ma' —taj sii' na' cataj xna'anj rihaan Jairo a.

³⁶ Dan me se cuno Jesucristó nana ca'mii sii' ca'na', gaa né cataj so' rihaan sii' cu'naj Jairo a:

—Se cuchu'vi' so' ma!. Maan se cuchumán ya rá so' ni'yaj so' manj á —taj Jesucristó rihaan so' a.

³⁷ Dan me se ne ca'vej rá Jesucristó canoco' a doj nij yuvij man so', né maan Pedró do', Jacobo do', Juan tinúú Jacobo do', ca'vej so' canoco' man so' a. ³⁸ Gaa né cuchi' so' rihaan ve' tucuá Jairo, né quene'en Jesucristó se vaa ta'vee uxrá nij yuvij mān rá ve' a. ³⁹ Gaa né catúj Jesucristó rá ve', né cataj so' rihaan nij yuvij a:

—Me che'é ta'vee ndo'o nij soj ga. Ne caví' chala cunii nihánj ma!. Maan se otoj uun no' nanj á —taj Jesucristó rihaan nij so' a.

⁴⁰ Gaa né ca'ngá' nacoo nij yuvij ni'yaj nij yuvij man Jesucristó a. Tzaj né quirii Jesucristó man cunudanj nij yuvij xe', gaa né nicaj so' man rej chalā cunii do', man nii chalā cunii do', man va'núj nij sii' ca'na' ga so' do', né catúj so' rá cuartó naj chalā cunii yo' a.

⁴¹ Gaa né quita'aa Jesucristó ra'a chala cunii, né cataj so' rihaan chalā cunii yo' a:

—Talita, cumi —taj so' rihaan no' xna'ánj a'mii ma'an so' a. Né se-nānā so' taj: "Naxagaa so', chalā cunii", taj nānā ca'mii Jesucristó rihaan chalā cunii yo' a.

⁴² Nu' ca'mii Jesucristó nana dan, né nu' naxagaa chalā cunii yo', chéé no' cuaj a. Nahuun it'ná no' a.

Né chalā cunii vaj chuvij yo' me no' a.

Né nij sii' quene'en, tzaj né ca'anj ndo'o rá nij so' a. ⁴³ Gaa né ca'ne' uxrá Jesucristó suun rihaan nij so' a:

—A 'o yuvij se cataj xna'anj nij soj rihaan daj qui'yáj che'é chalā cunii ma' —taj Jesucristó rihaan nij so', né cataj so' se vaa rque nii doj se chá chá no' a.

6

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ne ca'vej rá nij sii' mān chiháán Jesucristó chuman' cu'naj Nazaret cuno nij so' nana ca'mii Jesucristó a

¹ Gaa né curihanj Jesucristó ve' yo', gaa né namán so' rej chiháán so', né canoco' nij síi tucu'yón se-nana so' man so' a. ² Né güii naránj rá nij yuvij israelítá me se ca'anj so' ve' tucu'yón nij síi mān chiháán so' se-tucuanj Moisés, ne guun che'e so' tucu'yón so' man nij síi mān rá ve' yo' a. Né ca'anj ndo'o rá nij yuvij gaa cuno nij yuvij se-nana Jesucristó, gaa né cataj nij yuvij:

—Me rej nari' síi nihánj nana cūu avii raa síi nihánj ga. Me rej nari' so' suun sa' 'yaj so' ga. ³ Nuveé sij acój chruun síi né chiháán ní' me so' na'. Né ta'nú chaná cu'naj María me so' á. Né tinúú síi cu'naj Jacobo do', síi cu'naj José do', síi cu'naj Judas do', síi cu'naj Simón do', me so' á. Né nij ra'vij so' me chaná ne chiháán ní' á —taj nij síi man chiháán Jesucristó rihaan tuvi' nij so', né guun nacoo rá nij so' ni'yaj nij so' man Jesucristó a.

⁴ Gaa né cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Me rej ma'an vaj 'o síi nata' se-nana Diose, né aráj cochroj nij yuvij rihaan so', tzaj né nij yuvij mān chiháán so' do', nij tuvi' so' do', nij síi yanj tucuá so' do', na'vej rá caraq cochroj rihaan so' ma! —taj Jesucristó rihaan nij síi mān chiháán so' chuman' cu'naj Nazaret yo' a.

⁵ Né ne guun nucuaj Jesucristó qui'yaj so' a doj suun sa' nocoo chiháán so', maan se doj síi ran' me se cuta' so' ra'a so' raa né nahuun sa' nij so', qui'yaj so' a. ⁶ Né caráyalanj ndo'o so' se vaa ne cuchuman rá nij síi man chiháán so' ni'yaj nij so' man so' a. Né cavii so' ca'anj so' nij chuman' naj nichryun', tucu'yón so' se-nana so' man nij yuvij a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ca'néé Jesucristó man chuvij nij síi tucu'yón se-nana so' ca'anj ca'mii natáj nij so' a

⁷ Gaa né canacúún Jesucristó man chuvij nij síi tucu'yón se-nana so', né cuchi' nij so' rihaan so', gaa né guun che'e so' ca'néé so' man vij vij nij so', né go' so' se nucuaj man nij so', gaa ne ca'vee qui'yaj canaán nij so' rihaan nij nana chree a. ⁸ Né ca'ne' so' suun rihaan nij so' se vaa a doj rasuun se nicaj nij so' gaa vaj nij so' chrej; maan orún' chruun garroté me se ca'vee nicaj nij so', tzaj né rachrúún do', nanj do', se nicaj nij so', né se ca'vee cynuú sa'anj rque se-caxrqn' nij so', ⁹ tzaj né qui'nij tacoo nij so' canj, né orún' yatzíj quítaj xráá nij so', taj Jesucristó rihaan nij so', ¹⁰ né:

—Me ma'an ve' caran' soj, né yo'o cayaán soj ve' yo' ndaa se curihanj soj chuman' yo' á. ¹¹ Né me rej ma'an se ca'mii sa' nij yuvij ga soj do', se ca'vej rá nij yuvij cuno nij yuvij nana a'mii soj do', ne asa' cavii soj rej yo', né nacunan' soj tacoo soj tucuayuu soj yo'ó tachruu canó tacoo soj, né ndaa dan, gaa né xcaj nij síi mān rej yo' cuentá se vaa

tumé ndo'o nij so' cacun' se vaa ne ca'vej rá nij so' cuno nij so' se-nana soj adonj. Cataj xna'anj yá yá 'unj rihaan soj cuano se vaa doj a quiran' nij so' cacun' rihaan nij yuvij mān chuman' Sodoma gá chuman' Gomorra najan adonj —taj Jesucristó rihaan chuvij nij so' a.

¹² Gaa né ca'anj nij so', gaa né ca'mii natáj nij so' rihaan nij yuvij se vaa canicaj rá nij yuvij canoco' nij yuvij chrej sa', ¹³ né quirii ndo'o nij so' man nij nana chree nimán nij yuvij, né cutaj ndo'o nij so' casté raa nij síi ran', né nahuun sa' nij síi ran', qui'yaj nij so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cavi' Juan síi cuta' ne man yuvij, qui'yaj síi nicaj suun cu'naj Herodes a

¹⁴ Dan me se cuchi' nana rihaan síi nicaj suun rey cu'naj Herodes che'é nu' se vaa qui'yaj nij síi tucu'yón se-nana Jesucristó, né nu' cachra' cha'nuu ndo'o se-nana Jesucristó a. Gaa né cataj síi cu'naj Herodes se vaa:

—Cunuu i'na' yá uún síi cu'naj Juan, raj á. Ése síi cu'naj Juan me síi guun nucuaj qui'yaj nij suun sa' nocoo yo' najan adonj —taj síi cu'naj Herodes a.

¹⁵ Ne yo'ó ta'aj nij yuvij me se cataj se vaa síi cu'naj Elías síi nata' se-nana Diose gaa naá me Jesucristó, né yo'ó ta'aj nij yuvij uún cataj se vaa yo'ó nij síi nata' se-nana Diose gaa naá me Jesucristó a. ¹⁶ Dan me se cuno síi cu'naj Herodes daj guun rá nij yuvij, gaa né cataj so':

—Síi cu'naj Juan síi ca'ne' nij tanuu cùu yavé qui'yaj ro', aj cunuu i'na' yá so' chuguaj —taj Herodes a.

¹⁷ O se ma'an síi cu'naj Herodes me síi ca'néé man nij tanuu quita'aa nij tanuu man síi cu'naj Juan asij rque doj, ne numúj nij tanuu man síi cu'naj Juan, né caxrij síi cu'naj Herodes taga' man síi cu'naj Juan, che'é chaná cu'naj Herodías nica' tinúú Herodes síi cu'naj Felipé a. 'O se xcaj síi cu'naj Herodes man chaná Herodías yo', ¹⁸ gaa né cataj síi cu'naj Juan rihaan síi cu'naj Herodes se vaa:

—Ne nó xcúún so' xcaj so' man chocó so' ma! —taj Juan rihaan Herodes a.

¹⁹ Che'é dan nachri' chaná cu'naj Herodías ni'yaj no' man Juan, né guun ndo'o rá no' cavi' Juan, tzaj né ne ca'vee ma!. ²⁰ O se cuchi'vi' síi cu'naj Herodes ni'yaj so' man Juan, che'é se quene'en Herodes se vaa síi nica' rá síi sa' inanj nimán rihaan Diose me Juan, né che'é dan caráán Herodes rihaan chi'ii che'é Juan a. Dan me se gaa cuno Herodes se-nana Juan, né quinanó ndo'o rá so', tzaj né guun nihá' rá so' ca'mii Juan rihaan so' a.

²¹ Dan me se quisij 'o güii ca'vee qui'yaj canaán chana cu'naj Herodías yo', né dan me se se-cha'anj síi cu'naj Herodes me yo', né ca'ne' so' suun se vaa cänuû se-cha'anj so', né canacúún so' ca'na' nij síi 'yaj suun ga'ma'an so' do', nij tanuu uun chij doj do', nij síi uun chij rihaan estadó Galilea do', ca'na' chä ni'yáñ nij so' ga so' a. ²² Gaa né catúj ta'níí chana cu'naj Herodías rej anuû cha'anj, ne ra'áñ no', né guun niha' uxrá rá Herodes ga nij síi ca'na' cha'anj yo' ni'yaj taran' nij so' man ta'níí Herodías a. Gaa né cataj Herodes rihaan chana yaan yo':

—Cuano nihánj me se a me ma'an rasuun me rá so' cachinj so' rihanj, né rque 'unj mán so' ei —taj so', ²³ gaa né cataj uún so' —Cuta' yá 'unj raa Diose se vaa a me ma'an rasuun cachinj so' rihanj, né rque 'unj mán so' á. Ndqa yanej yo'óó uun chij 'unj rihaan ro', rque 'unj mán so' nanj adonj —taj Herodes rihaan chana yaan yo' a.

²⁴ Gaa né curihañ chana yaan, ne xná'anj no' man nii no' chana cu'naj Herodías, né cataj no':

—Me se cachinj 'unj, gaa nahiin —taj no' rihaan nii no' a.

Gaa né chanq cu'naj Herodías cataj:

—Cachinj so' cíú yave síi cu'naj Juan síi cuta' ne man yuvij á —taj no' rihaan ta'níí no' chana yaan yo' a.

²⁵ Gaa né nu' catúj ra'yanj chana yaan yo' rej mán síi nicaj suun rey cu'naj Herodes, ne cachinj ni'yaj no' rihaan so', cataj no':

—Me rá 'unj se vaa maqan orá cuano ro', ca'nej so' cíú yave síi cu'naj Juan síi cuta' ne man yuvij rque aga' rco'oo, né rque so' rihanj cuaj á —taj no' rihaan Herodes a.

²⁶ Gaa né nanó ndo'o rá síi nicaj suun rey cu'naj Herodes yo' che'é se aj cuta' so' raa Diose ne aj cuno taran' nij síi yanj rihaan mesá ga so', né che'é dan ne ca'vej rá so' taríj so' se-nanq so' se vaa se qui'yaj so' ndqa vaa taj chana yaan yo' rihaan so' a. ²⁷ Gaa né nu' ca'néé so' man síi ticaví' man síi cu'naj Juan, né ca'ne' so' suun se vaa nicaj so' cíú yave Juan ca'ná' so' a. ²⁸ Gaa né ca'anj síi ticaví' man Juan taga', né ca'ne' so' cíú yave Juan, né ca'néé so' cíú yave Juan rque aga' rco'oo, nicaj so', ca'na' so', né rqué so' man chana yaan, né nago' chana yaan yo' man nii no' a.

²⁹ Gaa né gaa cuchi' nanq rihaan nij síi tucu'yón se-nanq Juan se vaa cavi' Juan, né ca'na' nij so', né nicaj nij so' cíú man Juan, cachin' nij so' rque yu'uji yuvej a.

Nanq nihánj taj xna'anj se vaa ca'vee quirii Jesucristó se chá 'un' míj snó'o a

³⁰ Dan me se nij síi ca'néé Jesucristó ca'anj nata' rihaan yuvij che'é so' ro', cunuu chre' nij so' ga Jesucristó, né nata' nij so' rihaan Jesucristó che'é cunudanj nij suun sa' nocoo

qui'yaj nij so' do', che'é cunudanj nij nana tucu'yón nij so' man nij yuvij do' a. ³¹ Gaa né cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Ca'anj ní' doj rej tacaan rej taj vaj yuvij ne, gaa né ca'vee naraqan rá nij soj doj á —taj Jesucristó rihaan nij so' a.

'O se ca'na' ndo'o yuvij do', ca'anj ndo'o yuvij do', né vaa ya'núj rihaan nij so' chä nij so' a doj chraa a.

³² Gaa né cavii nij so' rque rihoó chéé rihaan na, né ca'anj orúñ nij so' rej tacaan a. ³³ Tzaj né quene'en ndo'o nij yuvij se vaa ca'anj nij so', né xcaj yuvij cuentá se vaa ca'anj nij so', qui'yaj nij síi quene'en, gaa né chéé tacoj nij yuvij man cunudanj nij chuman' naij rej yo', né cunáñ nij yuvij, cunu chre' nij yuvij rej ca'anj nij tuví Jesucristó, ne asino nij yuvij cuchi', né na'vij nij yuvij ca'na' Jesucristó a. ³⁴ Né nanij Jesucristó rá rihoó, né quene'en so' se vaa aj mán uxrá yuvij, ne cunu 'ee rá so' man nij yuvij a. 'O se ase vaa matzinj nuví síi tumé man vaa nij yuvij, ni'yaj Jesucristó, gaa né guun che'é so' tucu'yón ndo'o so' se-nanq so' man nij yuvij a.

³⁵ Dan me se cachén ndo'o orá, gaa né ca'na' nij síi tucu'yón se-nanq Jesucristó rihaan Jesucristó, gaa né cataj nij so' se vaa:

—Rco' qui'yáñ so' se ndo'o, né na'nej so' chrej man nij yuvij, ca'anj nij yuvij chuman' naij nichrun' do', nij rancho naij nichrun' do', quiraañ nij yuvij se chá chä nij yuvij nanj á —taj nij síi tucu'yón se-nanq Jesucristó rihaan Jesucristó a.

³⁷ Gaa né cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Go' ma'an soj se chá chä nij yuvij á —taj so' a.

Gaa né cataj nij so' rihaan Jesucristó a:

—Ca'lanj nuj go' nuj sa'anj vaa tu'vee yuvij 'yaj suun tunj yavii né quiraañ nuj rachruún, né rque nuj chä nij yuvij, rá so' na' —taj nij so' rihaan Jesucristó a.

³⁸ Gaa né cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Me daj rachruún vaa rihaan soj ga. Cavií soj, né xcaj soj cuentá á —taj so' a.

Gaa né ca'anj nij so' qui'yaj contá nij so' rachruún vaa rihaan nij so', gaa né canicaj nij so', né cataj nij so':

—Vaa 'un' güeé rachruún né vij güeé xcaj rihaan nuj nanj á —taj nij so' rihaan Jesucristó a.

³⁹ Gaa né ca'ne' Jesucristó suun rihaan nij yuvij se vaa ca'anj cayáán cunudanj nij yuvij rihaan coj chrin', né ca'anj cuman x'ne' nij yuvij rihaan coj chrin', taj Jesucristó rihaan nij yuvij a. ⁴⁰ Gaa né naqu'i yaj x'ne' nij yuvij man nij yuvij, né cayáán nij yuvij rihaan coj chrin', né dan me se cientó yuvij do', vij chihaq chij' yuvij do', me 'o 'q x'ne' nij yuvij a.

⁴¹ Gaa né quita'aa Jesucristó 'un' niж rachruúн ne vij roj xcuaј, gaa né ni'yaj so' rej xtа', ne nago' so' graciá rihaan Diose, gaa né cuxra' ta'aj so' man rachruúн yo', ne caxriј so' ston niж síi tucu'yón se-nanq so', che'é rej caxriј niж so' ston niж yuvij a. Gaa né cuxra' ta'aj so' nee xcuaј chä cunudanj niж yuvij a. ⁴² Gaa né chä taran' niж yuvij, ne caraa rque cunudanj niж so', ⁴³ ne ndaq quinaj ndo'o se chä, qui'yaj niж yuvij a. Gaa né naqui'yaj chre' nii se vaa quinaj tu'va yuvij, ne caraa yo'ó chuvij ya scaa, ne ta'aj rachruúн do', ta'aj nee xcuaј do', me se chä naqui'yaj chre' nii a. ⁴⁴ Ne niж snó'o rque Jesucristó chraa me se 'un' míj snó'o me niж so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cachéé Jesucristó rihaan na a

⁴⁵ Gaa né ra'yanj ca'ne' Jesucristó suun rihaan niж síi tucu'yón se-nanq so' se vaa cavii niж so' rihooh chéé rihaan na ca'anj niж so' rej xco na lacuaná yo' ndaq chuman' cu'naj Betsaida, quitaj yaqan niж so' rihaan Jesucristó, ne dan me se ma'an Jesucristó na'nej chrej man niж yuvij, taj Jesucristó rihaan niж síi tucu'yón se-nanq so' a. ⁴⁶ Dan me se ca'anj niж so', ne cataj Jesucristó rihaan niж yuvij se vaa ca'vee ca'anj niж yuvij a. Gaa né cavii so' raq quiij, ne cachíin ni'yaj so' rihaan Diose a.

⁴⁷ Dan me se daj doj cata' güii raq quiij, ne vaj rihooh tanu' rihaan na lacuaná, ne orún' Jesucristó me síi nicun' rihaan yo'ó a. ⁴⁸ Ne quene'en so' man niж síi tucu'yón se-nanq so' se vaa güéj ndo'o rihooh yo' rihaan na qui'yaj nana, che'é se go' nana rej rihaan rihooh yo' a. Dan me se yan'si'nü' ca'anj Jesucristó rej vaj niж so', cheé taccoj üun so' rihaan na yo', vaj so' nanj adonj. Ne guun rá so' cachen so' rej x'nuj niж so' a. ⁴⁹ Ne quene'en niж síi tucu'yón se-nanq so' man so' se vaa chéé üun so' rihaan na, ne guun rá niж so' se vaa ta'naj me so', ne che'é dan caguáj ndo'o niж so' a. ⁵⁰ Q se quene'en cunudanj niж so' man so', ne cuchu'vi' ndo'o nimán niж so' a. Vé dan, ne nu' cataj Jesucristó rihaan niж so' a:

—Naqui'yaj nucuaj soj nimán soj ei. 'Unj 'na' ei. Se cuchu'vi' soj ma' —taj so' rihaan niж so' a.

⁵¹ Gaa né catúj so' rque rihooh rej nüü niж síi tucu'yón se-nanq so', gaa né canicun' nana yo', ne ca'anj ndo'o rá niж so' a. ⁵² O se ne xcaj sa' niж so' cuentá che'é se nucuaj nicaj Jesucristó gaa cuxra' ta'aj Jesucristó rachruúн chä niж yuvij a. Maan se nichraj ndo'o nimán niж so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa nari' nucuaj niж síi ran' man rej cu'naj Genesaret, qui'yaj Jesucristó a

⁵³ Gaa né cuchi' niж so' tu'va na lacuaná rej cu'naj Genesaret, ne numíj niж so' rihooh

tu'va na lacuaná a. ⁵⁴ Gaa né nanj niж so' rá rihooh, ne nu' cunuу yaan niж síi man rej yo' man Jesucristó, ⁵⁵ ne yoo ca'anj cunudanj niж síi yanq nu' anicaj, ne guun che'é niж so' cuchruj niж so' tuvi' niж so' síi ran' rihaan yuvéé, ne quitáá chihá niж so' niж síi ran' yo', vaj niж so' me rej ma'an vaj Jesucristó a. ⁵⁶ Ne me ma'an chuman' ra'a do', chuman' nocoo do', rancho do', catuj Jesucristó me se cuchruj niж yuvij man niж síi ran' rihaan yu'vee, ne cachíin ni'yaj uxrá niж yuvij rihaan Jesucristó se vaa ca'vej rá Jesucristó cano ra'a niж so' doj tu'va sagan' so' a. Ne nu' niж síi canó ra'a doj man so' ro', nahuun sa' cunudanj niж so' cuaj nanj adonj.

7

Nana nihánj taj xna'anj me che'é ne na'ya' niж síi tucu'yón se-nanq Jesucristó gaa chä niж so' chraa a

¹ Gaa né quinichrun' síi fariseo do', quinichrun' síi naqui'yaj cuu se-tucuanj Moisés do', rihaan Jesucristó, ne síi cavii chuman' Jerusalén me niж so' a. ² Ne quene'en niж so' se vaa gaa chä niж síi tucu'yón se-nanq Jesucristó chraa, ne ne na'yá' niж so', ne che'é dan ne naruvij ra'a niж síi tucu'yón se-nanq Jesucristó ni'yaj Diose, rá niж síi fariseo do', niж síi naqui'yaj cuu se-tucuanj Moisés do' a. ³ O se xa' niж síi fariseo ga cunudanj yo'ó niж síi israelitá, tzaj ne a doj ne chä niж so' chraa sese ataa na'ya' niж so' ma'. Danj 'yaj niж so', che'é se noco' niж so' tucuaán cuchruj niж síi chij cayáán gaa naá a. ⁴ Ne gaa 'na' niж so' yu'vee, ne ane niж so', ne sese ataa cané niж so', ne ne chä niж so' chraa a ma'. Ne vaa uxrá doj tucuaán nicaj niж so', ne ndaq vaa tucuaán che'é tazá do', che'é xruj do', che'é aga' do', daj qui'yaj niж so' gaa na'hu' niж so' man niж rasuun vaa nacaj do' a.

⁵ Gaa né xná'anj niж síi fariseo ga niж síi naqui'yaj cuu se-tucuanj Moisés man Jesucristó, ne cataj niж so', ne:

—Nij síi tucu'yón se-nanq so' me se me che'é ne noco' niж so' tucuaán cuchruj niж síi chij cayáán gaa naá, ne nihánj me se chä niж so' chraa, ne ne naruvij ra'a niж so' ni'yaj Diose a ma' —taj niж so' rihaan Jesucristó a.

⁶ Gaa né cataj Jesucristó rihaan niж so' a:

—Cunaj uxrá vaa nanq nata' síi cu'naj Isaías gaa naá gaa ca'mii so' che'é niж soj sij nucui' rá, ne dan me se ca'mii so' se-nanq Diose, ne cataj so' se vaa: "Yuvij nihánj me se gan' uxrá nicun' nimán niж so' ga 'unj nanj adonj. ⁷ Na'vij rma'an niж so' rihanj, ne dan me se nanj se-nanq niж síi man rihaan chumij tucu'yón niж so' rihaan tuvi' niж so', ne taj niж so' se vaa se-nanq me se-nanq niж yuvij yo' a", taj se-nanq Diose nata' síi cu'naj Isaías gaa naá a. ⁸ Q se aj tanáj xco

soj nanq̄ cataj xna'anj Diose rihaan ní', ne nanj tucuáán cuchruij yuvij yun nooco' soj nanj ei —taj Jesucristó,⁹ ne cataj uún soj se vaa — Cunaj uxrá vaa 'yaj soj, ne uta' yanij soj nanq̄ cataj xna'anj Diose rihaan ní, che'é rej ca'vee canoco' soj se-tucuanj ma'an soj asan.

¹⁰"O se ca'ne' Moisés suun se vaa: "Caraa cochróo so' rihaan rée so' do', rihaan nii so' do' á". Tzaj ne: "Síi a'mii chree rihaan rej do', rihaan nii do', me se vaj so' ne nu' che'e cavij' so' á". Danj vaa cataj xna'anj Moisés rihaan ní' a. ¹¹Tzaj ne taj soj se vaa sese cataj yo' so' rihaan rej so' do', rihaan nii so' do', se vaa aj rqué so' nu' si'yaj so' rihaan Diose ne che'é dan se ca'vee racuij so' man rej so' do', man nii so' do', taj soj a. ¹²Ne ne ca'vej soj racuij so' man rej so' do', man nii so' do' a. ¹³Dan me se dñaj inanj a'mii soj gaa tucu'yón soj se-nana níi sii man gaa naá, ne axrij yuve soj man se-nana Diose nanj adonj —taj Jesucristó rihaan níi sii fariseo do', rihaan níi sii naqui'yaj cüu se-tucuanj Moisés rihaan yuvij do' a.

¹⁴Gaa ne canacúún uún Jesucristó man níj yuvij ca'nq̄ níj yuvij rihaan so', gaa ne cataj so' rihaan níj yuvij a:

—Cuno taran' soj nana nihánj, ne xcaj soj cuentá nedj'. ¹⁵A doj rasuq̄n atúj tu'va yuvij se ca'vee qui'yaj chi'ii man yuvij ma'. Se avii tu'va yuvij ro', 'yaj chi'ii man yuvij adonj. ¹⁶Sese taj yu'u jxré soj, ne cuno soj nana nihánj ei —taj Jesucristó rihaan níj yuvij a.

¹⁷Dan me se corá ca'anj yanij Jesucristó ga níj sii tucu'yón se-nana so' rihaan níj yuvij, ne catuj níj so' rá ve', gaa ne xná'anj níj sii tucu'yón se-nana Jesucristó man so' me taj nana ca'mii so' che'é se atúj tu'va yuvij gaa. ¹⁸Gaa ne cataj Jesucristó rihaan níj so' a:

—Vaa soj vaa, ne xcay ma'an soj do' cuentá a na'. Ne ne'en soj se vaa nu' se atúj tu'va yuvij ro', se ca'vee qui'yaj chi'ii yo' man yuvij a. ¹⁹'Q se ne atúj yo' ndq̄a nímán yuvij ma'. Tananj achén yo' ndq̄a yuvij, ne urihanjo yo' gaa re'é yuvij nanj á —taj Jesucristó, ne nana yo' taj se vaa ca'vee cha yuvij me ma'an rasuq̄n ne nuveé cacuñ' me yo' rihaan Diose a. ²⁰Né cataj uún so' a — Tzaj ne se urihanjo tu'va yuvij ro', yo' me nana avii nímán yuvij, ne nana yo' me 'yaj chi'ii ndo'o man yuvij adonj. ²¹'Q se nihánj me se chi'ii avii nímán yuvij a. Se chi'ii do', che'é yan qui'yaj ituu si'yaj tuvi' do', yan cotoj gaa nicaj tuvi' do', yan ticavij' man tuvi' do', ²²yan guun rá nicaj si'yaj tuvi' do', yan tiha' yu'unj man tuvi' do', yan ni'yaj ndo'o man yo' chana do', yan guun xcoj ruvaaq̄ rá ni'yaj tuvi' do', che'é yan nachri' ni'yaj man tuvi' do', yan ca'mii xta' do', yan qui'yaj rma'an náá guun se níj do', me nu' se avii nímán yuvij, ²³ne nu' yo' me se avii

nimán yuvij ne 'yaj chi'ii man yuvij nañ adonj —taj Jesucristó rihaan níj sii tucu'yón se-nana so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cuchumán rá 'o chanq̄ sirofenicia se vaa racyuij Jesucristó man no' a

²⁴Gaa ne canicun' Jesucristó, ne curihanj so' rej yo', ne ca'anj so' rej naj chuman' cu'naj Tiro a. Ne catuj so' rá 'o ve', ne ne ca'vej rá so' quene'en níj yuvij me rej vaj so' a. Tzaj ne ne ca'vee qui'nij yuve so' ma!. ²⁵Tananj ra'yanij cuchi' nana rihaan 'o chanq̄ se vaa yanj so', ne ta'níí chanq̄ ro', me níi nuu nana chree nímán, ne ca'na' chanq̄, ne canicun' ruy chanq̄ yo' rihaan Jesucristó a. ²⁶Dan me se chanq̄ sirofenicia a'mii xna'anj griego me chanq̄ yo', ne cachiín ni'yaj no' rihaan Jesucristó se vaa quirij Jesucristó nana chree nímán ta'níí no' a. ²⁷Gaa ne cataj Jesucristó rihaan níj no' a:

—Dan me se cänicún so' doj, ne chä asino níj xnii tucua, ne ne'en so' se vaa se ca'vee cata'aa ní' co'oo män rihaan níj xnii ne go' ní' chä níj chuvee ma'. Dan me se ndq̄a síj chä níj xnii tucua, gaa ne sese náj se chä tu'va níj xnii yo', gaa ne ca'vee go' chä chuvee nanj adonj. Che'é dan ase vaa ne nò xcúún yuvij ca'neq̄ yuvij rachruúún tu'va ta'níí yuvij go' yuvij rachruúún yo' chä chuvee ro', danj vaa ne nò xcúnj racyuij man soj sij yanij a man adonj. Mäan inanj ma'an níj yuvij israelitá me nò xcúún 'unj racyuij 'unj nanj adonj —taj Jesucristó rihaan chanq̄ yo' a.

Gaa ne cataj no':

²⁸—Veé dan vaa gueq̄, Señor. Tzaj ne níj chuvee nicuñ' rque chruun mesá ro', chä níj xo' tachruu ayuu tu'va níj xnii nanj á. Ne ase vaa chuvee chä tachruu vaa 'unj rihaan so' nanj adonj. Che'é dan me ndo'o raj racyuij so' doj manj, raj nanj adonj —taj chanq̄ yo' rihaan Jesucristó a.

²⁹Gaa ne cataj Jesucristó:

—Che'é nana ca'mii so' nihánj ro', ca'vee cavij' so' ca'anj so', ne aj curihanj nana chree nímán ta'níí so' nanj ei —taj so' rihaan níj no' a.

³⁰Gaa ne ca'anj chanq̄, catuj chanq̄ rá ve' tucua chanq̄, ne quene'en chanq̄ se vaa dinj naj ta'níí chanq̄ rihaan yuvéé, ne aj curihanj nana chree nímán ta'níí chanq̄ adonj.

Nana nihánj taj xna'anj che'é sii naxra' tu'va do', nachuguun xréé do', qui'yaj Jesucristó a

³¹Gaa ne curihanj uún Jesucristó rej naj chuman' Tiro, ne cachén so' sca'núj chuman' cu'naj Sidón, ca'anj uún so' tu'va na lacuaná cu'naj Galilea, ne cachén so' sca'núj rej cu'naj Chi' Chuman' a. ³²Né nicaj níj yuvij man 'o sii so' ya'mii ca'na' níj yuvij rihaan Jesucristó, ne cachiín ni'yaj uxrá níj

yuvijí rihaan Jesucristó se vaa cutá' ra'a Jesucristó xráá síí so'ó ya'mii yo' a. ³³ Gaa né nicaj Jesucristó man síí so'ó ya'mii ca'anj yaníj so' rihaan yo'ó níj yuvijí, gaa né tucua'anj Jesucristó ra'a Jesucristó yu'u'j xréé síí so'ó ya'mii, gaa né quirii talúj Jesucristó ra'a Jesucristó, ne canó' ra'a Jesucristó daa síí so'ó ya'mii yo' a. ³⁴ Gaa né ni'yaj Jesucristó rej xta', gaa né caráchej Jesucristó, né cataj Jesucristó:

—Efata —taj Jesucristó, né naná "Efata" taj: "Nachuguún xréé so' á", me naná ca'mii Jesucristó rihaan síí so'ó ya'mii yo' a.

³⁵ Gaa né nachuguún xréé so', ne nahuuun sa' daa so', gaa né ca'mii sa' so' a. ³⁶ Gaa né ca'ne' Jesucristó sunn rihaan níj síí quene'en daj qui'yaj Jesucristó che'é síí so'ó ya'mii se vaa sé guun cataj xna'anj níj so' rihaan a'ó yuvijí a. Dan me se doj a na'vej rá Jesucristó cataj xna'anj níj so' rihaan tuví' níj so', tzaj né doj a nata' níj so' rihaan tuví' níj so' a. ³⁷ Gaa né ca'anj uxrá rá níj yuvijí xcaj cuentá daj qui'yaj Jesucristó, né cataj níj yuvijí se vaa sa' uxrá vaa nu' se vaa qui'yaj Jesucristó, né ndaa nachuguún xréé níj síí so'ó dq', ndaa a'mii sa' níj síí ya'mii dq', 'yaj Jesucristó, taj níj yuvijí yo' a.

8

Naná nihánj taj xna'anj se vaa go' Jesucristó se chá rihaan ca'anj míy snó'o a

¹ Ne güü dan me se vaj uún que'ee yuvijí ga Jesucristó, né nuví' uún se chá rihaan níj yuvijí, gaa né canacúun Jesucristó man níj síí tucu'yón se-nana so' se vaa ca'na' níj so' rihaan so', gaa né cataj so' rihaan níj so' a:

² —'Ee rá 'unj man níj yuvijí nihánj, né nihánj me se sij va'nuj ya güü' o vaj níj yuvijí ga 'unj, ne taj vaj se chá rihaan níj yuvijí cuano a ma!. ³ Ne sese na'nej 'unj chrej man níj yuvijí cuano quinan' níj so' gaa na'an rque níj so', né ninaj níj so' rá chrej, ne dan me se ta'aj níj so' me síí yanj rej gan' ndo'o nanj adonj —taj Jesucristó rihaan níj síí tucu'yón se-nana so' a.

⁴ Gaa né cataj níj so' rihaan Jesucristó a:

—Tzaj né rej tacaan unu me nihánj, né nuví' rachruún nihánj go' ní' chá níj yuvijí a ma! —taj níj síí tucu'yón se-nana Jesucristó a.

⁵ Gaa né xná'anj Jesucristó man níj so', cataj so':

—Me daj rachruún vaa rihaan soj ga —taj so', xná'anj so' man níj síí tucu'yón se-nana so' a.

—Chíj rachruún vaa rihaan nuj nanj á —taj níj so' rihaan Jesucristó a.

⁶ Gaa né ca'ne' Jesucristó sunn rihaan níj yuvijí se vaa ca'anj cayaán níj yuvijí rihaan yo'ó a. Gaa né nicaj so' chíj níj rachruún, né nago' so' graciá rihaan Diose, gaa né cuuxra'

ta'aj so' rachruún yo', né caxríj so' ston níj síí tucu'yón se-nana so', né tucuachén níj so' rihaan níj yuvijí, né dan me se rqué níj so' rachruún yo' rihaan níj yuvijí a. ⁷ Né nicaj Jesucristó doj xcuaj le'ej uún, né nago' so' graciá rihaan Diose che'é níj xcuaj le'ej, né cataj so' rihaan níj síí tucu'yón se-nana so' se vaa tucuachén níj so' nee xcuaj le'ej uún rihaan níj yuvijí uún a. ⁸ Gaa né chá cunudanj níj yuvijí, né ndaa caraa rque níj so' a. Gaa né naqu'i yaj chre' níi se vaa quináj tu'va níj yuvijí, né quisíj 'o cunu' chíj ya scaa caraa qui'yaj se quináj tu'va níj yuvijí yo' a. ⁹ Dan me se cunudanj níj so' chá, né quisíj ndaa ca'anj míj yuvijí chá nanj adonj.

Gaa né na'néé Jesucristó chrej man níj yuvijí, ¹⁰ gaa né nu' cavii Jesucristó ga níj síí tucu'yón se-nana so' rá rihoo chéé rihaan na, né ca'anj níj so' rej cu'naj Dalmanuta a.

Naná nihánj taj xna'anj se vaa cachíin níj síí fariseo se vaa qui'yaj Jesucristó 'o sunn sa' nocoo quene'en níj so' a

¹¹ Dan me se curihanj doj níj síí fariseo, gaa né guun che'é níj so' canó tuví' níj so' ga Jesucristó, né dan me se cachíin ní'yaj níj so' rihaan Jesucristó se vaa rácuij Diose man Jesucristo, né qui'yaj Jesucristó 'o sunn sa' nocoo quene'en níj so', gaa né guun ya rá níj so' se vaa síí ca'neé ya Diose me Jesucristó, rá níj so' a.

¹² Gaa né nucuaj ndo'o caráchej Jesucristó, né cataj so' rihaan níj so' a:

—Né me che'é me rá soj sij israelítá qui'yáj sunn sa' nocoo quene'en soj ga. Dan me se daj chiháa míj se qui'yáj sunn sa' nocoo che'é soj a ma! —taj Jesucristó rihaan níj síí fariseo yo' a.

¹³ Gaa né tanáj Jesucristó man níj so', gaa né cavii uún so' rque rihoo chéé rihaan na, né ca'anj so' rej xcó na lacuaná a.

Naná nihánj taj xna'anj se vaa ne ca'vej rá Jesucristó cungo níj síí tucu'yón se-nana so' man naná tucu'yón níj síí fariseo do', síí cu'naj Herodes do' a

¹⁴ Dan me se quini'yón níj síí tucu'yón se-nana Jesucristó nícaj níj so' rachruún chá níj so', né vaa orún' rachruún rá rihoo vaj ga níj so' a. ¹⁵ Gaa né ca'ne' Jesucristó sunn rihaan níj so', cataj Jesucristó:

—Cytumé soj man soj sé gaa nanj quiran' soj sayuun, qui'yaj se-levadura níj síí fariseo do', síí cu'naj Herodes do' á —taj Jesucristó no níj so' a.

¹⁶ Né nuchruj rág ndo'o níj síí tucu'yón se-nana Jesucristó che'é nana ca'mii so', né:

—Che'é se taj rachruún nícaj ní', né che'é dan a'mii so' che'é levadura se 'yaj naraa nana rque rachruún nanj adonj —taj níj so' a.

¹⁷ Né aj ne'en Jesucristó daj uun nimán níj so', né che'é dan cataj so':

—Me che'é nanó ndo'o rá soj se vaa taj rachrúún rihaan soj ga. Me che'é attaas xcaj soj cuentá ga. 'Q se vaa nichraj ndo'o nimán soj nanj adonj. ¹⁸ 'Q se vaa rlij rihaan soj, tzaj né ne ni'l'yaj soj a ma'. Vaa xréé soj, tzaj né ne uno soj a ma'. ¹⁹ Né ne nuú rá soj gaa vaa daj 'o'un' guee rachrúún cuxra' ta'aj 'unj' tzaj né quisij chá cunu' 'un' míj snó'o, qui'yaj a. Né me daj scaa se chá quináj tu'va yuvij naqu'i'yaj chre' soj, rá soj ga —taj Jesucristó, xná'anj Jesucristó man nj so' a.

Gaa né:

—Chuvij a —taj nj so' rihaan Jesucristó a.
²⁰ Gaa né cataj uún Jesucristó:

—Né ne nuú rá soj gaa vaa daj 'ó chij guee rachrúún cuxra' ta'aj 'unj' tzaj né quisij chá cunu' ca'anj míj yuvij, qui'yaj a. Né me daj scaa se chá quináj tu'va yuvij naqu'i'yaj chre' soj, rá soj ga —xná'anj uún Jesucristó man nj so' a.

Gaa né:

—Chij a —taj nj so' rihaan Jesucristó a.

²¹ Gaa né cataj Jesucristó rihaan nj so' a:

—Né me che'é me attaas xcaj soj cuentá se vaa ca'vee rque 'unj' nūl' se vaa achiin man soj ne nuveé inanj che'ré rej nano rá soj che'ré rachrúún me ca'míj rihaan soj ché se-levadura nj sií fariseo do', síi cu'naj Herodes do' ma' —taj Jesucristó rihaan nj so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa naxra' rihaan 'o síi tuchrjj, qui'yaj Jesucristó a

²² Gaa ne catúj Jesucristó ga nj sií tucu'yón se-nanq so' rá chuman' cu'naj Betsaida a. Gaa ne nicaj yuvij 'o síi tuchrjj ca'na' nj yuvij rihaan Jesucristó, né cachíin ni'l'yaj nj yuvij rihaan Jesucristó se vaa cuta' Jesucristó ra'a Jesucristó raq síi tuchrjj che'ré rej naxra' rihaan síi tuchrjj yo'. ²³ Gaa ne quita'aa Jesucristó ra'a síi tuchrjj yo', né curihanj so' rej tu'va chuman' ga síi tuchrjj, né quirii talúj Jesucristó rihaan síi tuchrjj yo', né cuta' ra'a Jesucristó xráa so', gaa ne xná'anj Jesucristó man so' a:

—Ruvi' rihaan so' na' —taj Jesucristó, xná'anj so' man síi tuchrjj yo' a.

²⁴ Gaa ne ni'l'yaj síi tuchrjj yo' doj, gaa ne cataj so':

—Ne'lén 'unj nj snó'o, né ase vaa chruun vaa nj so', tzaj né chéé nj so' ni'l'yaj 'unj nanj asanj —taj so' rihaan Jesucristó a.

²⁵ Gaa ne cuta' ra'a uún Jesucristó rihaan síi tuchrjj yo', gaa ne ni'l'yaj ni'l'yaj síi tuchrjj, né dan me se nahuuun sa' nūl' rlij rihaan so', né curuvi' sa' cunudanj rasuun ni'l'yaj so' nanj adonj. ²⁶ Gaa ne ca'néé Jesucristó man so' quinán so', tzaj né cataj Jesucristó rihaan so' se vaa:

—A doj se catúj so' rá chuman', né se cataj so' rihaan a 'ó nj yuvij, gaa ne se gaa nanj

xcaj nj yuvij cuentá daj qui'yaj che'é so' á —taj Jesucristó rihaan so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cataj xna'anj Pedró me síi me Jesucristó a

²⁷ Gaa né curihanj Jesucristó ga nj síi tucu'yón se-nanq so' chuman' Betsaida yo', né ca'anj nj so' nj chuman' ra'a noco' man chuman' cu'naj Cesarea de Filipo do' a.

Dan me se vaj nj so', né xná'anj Jesucristó man nj síi tucu'yón se-nanq so', né cataj so':

—Daj taj nj yuvij che'é 'unj ga. Né me síi mé 'unj, taj nj yuvij ga —taj Jesucristó, xná'anj so' man nj so' a.

²⁸ —Vaa síi taj se vaa síi cu'naj Juan síi cuta' ne man yuvij mé so' ei. Né vaa síi taj uún se vaa síi cu'naj Elías síi nata' se-nanq Diose gaa naá me uún so' chuguanj. Né vaa síi taj uún se vaa yo'ó síi nata' se-nanq Diose gaa naá me uún so' chiba'. 'Q se danj taj 'o' o nj yuvij che'é so' nanj adonj —cataj nj so' rihaan Jesucristó a.

²⁹ —Né ma'an soj, gaa né me síi mé 'unj, rá ma'an soj ga —taj Jesucristó, xná'anj so' man nj síi tucu'yón se-nanq so' a.

Gaa né cataj síi cu'naj Pedró:

—Síi ca'néé Diose tinanii man yuvij rihaan sayuun mé so' ei —taj so' rihaan Jesucristó a.

³⁰ Gaa né cataj xna'anj Jesucristó rihaan nj síi tucu'yón se-nanq so' se vaa se nata' nj so' rihaan a 'ó yuvij me síi me so', taj so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cataj xna'anj Jesucristó se vaa cavíl so' né cunu i'na' uún so' a

³¹ Gaa né guun che'le Jesucristó tucu'yón so' man nj síi tucu'yón se-nanq so' se vaa che'le se síi ca'néé Diose nicaj yu'unj man yuvij me so' ro', che'le dan no xcúún so' quiran' ndo'o so' sayuun, qui'yaj nj síi uun chij do', nj xrej atá suun nocoo doj do', nj síi naqu'i'yaj cüu se-tucuanj Moisés rihaan nj yuvij do', né nachri' nj so' ni'l'yaj nj so' man so', né ticavíl nii man so', né cachen va'nuj güii, gaa né cunu i'na' uún so', cataj so' a. ³² Né nucuaj ndo'o nata' so' nana yo' rihaan nj síi tucu'yón se-nanq so' a. Gaa né quirii yanj síi cu'naj Pedró man Jesucristó, né guun che'le so' cataj so' se vaa no xcúún Jesucristó ca'míj Jesucristó nana vaa danj a. ³³ Gaa né canicaj Jesucristó, né ni'l'yaj so' man nj síi tucu'yón se-nanq so', né cataj so' rihaan Pedró se vaa ne nó xcúún uxrá ma'an Pedró ca'míj Pedró danj, né cataj so':

—Naxuun so' mán so' rihanj á. Na'vej raj quene'enj mán so' a ma'. 'Q se ase tu'va síi chreé síi cu'naj Satanás ro', danj tu'vá so' ei. Danj tu'vá so', che'le se ne acaj so' cuentá daj me rá Diose adonj. Maan se imanj acaj so' cuentá daj me rá yuvij nanj adonj —taj Jesucristó rihaan síi cu'naj Pedró a.

³⁴ Gaa né canacúún Jesucristó man niij yuvijí ca'na' niij yuvijí rej nicun' so' gaa niij síi tucu'yón se-naná so', gaa né cataj so' rihaan taran' niij so' a:

—Sese me rá yo'o so' canoco' so' manj, né se guun rá so' qui'yaj so' se vaa me rá ma'an so' qui'yaj so' ma'. Né ca'vee se quiran' uxrá so' sayuun do', ca'vee se ndaa cachron nii man so' rihaan ricutzé do', tzaj né yo'o qui'yaj suun so' che'eji, né yo'o canoco' raan so' manj adonj. ³⁵ Tzaj né sese vaa 'o síi me rá tinanii man ma'an rihaan sayuun, né vaa güii, né yo'o caví'i nimán so' adonj. Tzaj né sese caví'i yo'o so' che'e se vaa me so' síi noco' manj do', che'e se nata' so' se-naná naná sa' do', né vaa güii, né cunuu i'na' uún so' adonj. ³⁶ Ne a me se quirí' 'o so' sese qui'yaj canaán so' nu' rasuun man rihaan chumíi nihánj né ca'anj ni'yá nimán so', rá soj ga. Daj chihaq míj se ca'vee caví'i sa' so', qui'yaj rasuun man rihaan chumíi nihánj a ma'. ³⁷ Tzaj né ca'vee se navij nu' si'yaj yo'o so' rihaan chumíi nihánj, tzaj né sese gaa i'na' nimán so' nu' caví'i nu' ca'anj, né quinanó rá so', rá soj na'. Daj chihaq míj se quinanó rá so' a ma'. 'Q se caví'i sa' uxrá so' nanj adonj.

³⁸"Dan me se xa' síi uun na'a'j ni'yaj manj ne uun na'a'j ni'yaj se-nanaj ro', ase vaa niij síi chí'i tumé ndo'o cacun' man rihaan chumíi nihánj cuano vaa so' adonj. Ne vaa güii guun na'a'j 'unj' sij ca'néé Diose nícaj yu'unj man yuvijí ni'yaj 'unj' man so' asa' ca'na'uún 'unj' rihaan chumíi nihánj, né dan me se uxrá ve'e gaa 'unj, qui'yaj Réé 'unj, né ca'na' niij se-mozó so' gaa 'unj asa' ca'na' 'unj nanj adonj —taj Jesucristó rihaan niij so'a.

9

¹ Gaa né cataj uún so' se vaa:

—Ya ya cataj xna'anj 'unj rihaan soj cuano se vaa xa' ta'a'j soj sij nicun' nihánj cuano, me se gaa ataa a caví'i ta'a'j soj, né ya quene'en ta'a'j soj asa' guun che'e Diose nucuaj ndo'o guun chij Diose rihaan chumíi nihánj nanj adonj —taj Jesucristó rihaan taran' niij so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa chuguun ndo'o man Jesucristó ni'yaj niij síi tucu'yón se-naná so' a

² Cachén vatqan' güii, gaa né nícaj Jesucristó man síi cu'naj Pedró do', síi cu'naj Jacobo do', síi cu'naj Juan do', ca'anj so' raq 'o quiij xcáqan rej taj vaj a 'ó yuvijí ne a. Gaa né yo'o cunuu inq cunudanj man Jesucristó ni'yaj niij síi tucu'yón se-naná so' yo' a. ³ Né dan me se cunuu catzíi ndo'o sagan' so', né ndaa raan lá ma'an sagan' so' ni'yaj niij so' a. Né taj vaj a yo'o síi man rihaan chumíi nihánj ca'vee qui'yaj catzíi yatzíi ndaa rá se vaa sagan' Jesucristó a. ⁴ Né ni'yaj va'nuij niij

so', né dan me se naqui'yaa síi cu'naj Elías síi cane gaa naá ga síi cu'naj Moisés rihaan niij so', né nanó roj so' cuentó ga Jesucristó ni'yaj niij so' a. ⁵ Gaa né cataj Pedró rihaan Jesucristó a:

—Cunaj uxrá vaa mán nuj nihánj ga so', maestro. Né qui'yaj nuj va'nuij ve' yacataj cane soj nanj á. 'Q ve' cané so', né yo'o ve' cané síi cu'naj Moisés, né yo'o ve' cané síi cu'naj Elías ei —taj Pedró rihaan Jesucristó a.

⁶ 'Q se ne quene'en uxrá Pedró daj me che'e ca'mii so' rihaan Jesucristó danj a ma'. 'Q se cuchu'vi' ndo'o va'nuij niij so' che'e se vaa quene'en niij so' nanj adonj.

⁷ Gaa né ca'na' 'o ngaa, ne caráán ngaa man taran' niij so' a. Gaa né Diose ro', ca'mii nana cuno niij so' rque ngaa yo', né cataj Diose a:

—Síi nihánj me ta'nij adonj. 'Ee raj man so' adonj. Cuno soj rihaan so' ei —taj Diose cuno niij so' a.

⁸ Gaa né nu' ni'yaj niij so', né daj orún' Jesucristó nicun' ga niij so', quene'en niij so' nanj adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ase vaa síi cu'naj Elías ro', danj vaa síi cu'naj Juan síi cuta' ne man yuvijí a

⁹ Gaa né gaa nanij niij so' tacóó quiij yo' me se ca'néé Jesucristó suun rihaan niij so' se vaa se nata' niij so' rihaan a doj yuvijí che'e se vaa quene'en niij so' a. Yo'o dinj gaa tu'va niij so' che'e rasuun quene'en niij so' a. Ndaa quisij caví'i so' né cunuu i'na' uún so', gaa né ca'vee nata' niij so' se vaa quene'en niij so' daj quiran' so' síi ca'néé Diose nícaj yu'unj man yuvijí, taj Jesucristó rihaan niij so' a. ¹⁰ Né yo'o nuú rá niij so' nana yo', né xná'anj ndo'o niij so' man tuví' ma'an niij so' me che'e me cataj Jesucristó se vaa caví'i so' né cunuu i'na' uún so' a. ¹¹ Gaa né xná'anj niij so' man Jesucristó, cataj niij so':

—Me che'e taj niij síi naqui'yaj cuy se-tucuanj Moisés rihaan yuvijí se vaa asino ca'na' síi cu'naj Elías síi nata' se-naná Diose gaa naá, gaa né ca'vee ca'néé Diose cacun' che'e yuvijí ga —taj niij síi tucu'yón se-naná Jesucristó, xná'anj niij so' man Jesucristó a.

¹² Gaa né cataj Jesucristó rihaan niij so' a:

—Ya a'mii niij síi naqui'yaj cuy se-tucuanj Moisés, taj niij so' se vaa asino ca'na' síi cu'naj Elías, gaa né naqui'yaj sa' so' nu' rasuun adonj. Né me che'e taj danj Diose se vaa síi ca'néé Diose nícaj yu'unj man yuvijí me se quiran' ndo'o so' sayuun ne nachri' niij yuvijí ni'yaj niij yuvijí man so', rá soj ga. ¹³ Tzaj né cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa aj ca'na' ya síi cu'naj Elías, tzaj né qui'yaj ya yuvijí ndaa vaa me rá ma'an niij yuvijí man so' ndaa vaa taj danj Diose che'e so' nanj adonj. Che'e dan ca'vee xcáqan soj cuentá daj

quirán' 'unj qui'yaj uún niж yuvij adonj —taj Jesucristó rihaan niж síi tucu'yón se-nanä so'a.

Nanä nihánj taj xna'anj se vaa nauhuun sq' o xnii nuu nanä chree nimán, qui'yaj Jesucristó a

¹⁴ Dan me se cuchi' niж so' rej nicun' yo'o niж síi tucu'yón se-nanä Jesucristó, ne quene'en niж so' se vaa mán que'ee yuvij anicaj rej nicun' niж so', ne nicun' doj niж síi naquí'yaj cuu se-tucuanj Moisés, ne ca'mii cunu' uxrá niж so' ga niж síi tucu'yón se-nanä Jesucristó yo' a. ¹⁵ Né nu' quene'en niж yuvij man Jesucristó, ne nu' ca'anj ndo'o rá niж yuvij, ne cunánj niж yuvij ndaa rej vaj Jesucristó ca'mii niж so' ga so' a. ¹⁶ Gaa ne xná'anj Jesucristó man niж yuvij a:

—Me che'é me ca'mii cunu' niж soj ga niж síi tucu'yón se-nanaj ga —taj so' rihaan niж yuvij a.

¹⁷ Gaa ne yo'o niж yuvij cataj rihaan Jesucristó a:

—'Unj me se nicaj 'unj ta'níj ca'ná' 'unj nano' 'unj mán so', maestro. Né ta'níj me se ya'mii so' che'é se nuu nanä chree nimán so', ¹⁸ né me rej ma'lan me rá nanä chree quita'aa nanä chree man so', né cagan'nana chree man so' rihaan yo'oó, ne avii yatan' tu'va so', ne chá ruj so' cúu yan' so', ne nuu chrúan' nu' so' nanj adonj. Né cataj 'unj rihaan niж síi tucu'yón se-nanä so' se vaa quirii niж so' man nanä chree nimán ta'níj, tzaj né ne ca'vee qui'yaj canaán niж so' ma' —taj snó'o yo' rihaan Jesucristó a.

¹⁹ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan niж yuvij a:

—Dan me se síi ne amán rá me soj sij man rihaan chumij nihánj cuano, né a me daj cachej ga soj, né a me daj gaaq naj nimanj ni'yaj 'unj man soj, gaa ne ca'vee qui'yaj canaán soj ga. Nicaj soj man xnii ca'na' soj rihanj cuaj á —taj Jesucristó a.

²⁰ Gaa ne nicaj niж yuvij man xnii ca'na' niж yuvij rihaan Jesucristó a. Né dan me se gaa quene'en nanä chree man Jesucristó, ne nu' smúú xnii, ne naxru' xnii, qui'yaj nanä chree yo', ne natúj rmijj xnii, ne caviy yatan' tu'va xnii a. ²¹ Gaa ne xná'anj Jesucristó man rej xnii, cataj Jesucristó:

—Me daj güii ran' ta'níj so' danj ga —taj Jesucristó rihaan rej xnii a.

²² Gaa ne cataj rej xnii:

—Danj ran' so' asij ne'ej me so', ne que'ee ndo'o cagan' nanä chree man so' rihaan ya'an do', rihaan na do', qui'yaj nanä chree, che'é rej me rá nanä chree cavi' so', tzaj ne sese ca'vee, ne cunu' ee rá so' manj né räcuíj so' man núj ruguanj —taj rej xnii yo' rihaan Jesucristó a.

²³ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan so' a:

—Taj che'é cataj so' nanä "sese ca'vee" ma'. O se síi amán rá ni'yaj man Diose ro', ca'vee qui'yaj so' cunudanj nanj adonj —taj Jesucristó rihaan so' a.

²⁴ Nu' ca'mii Jesucristó danj, né nu' caguáj rej xnii, cataj so':

—Amán rá 'unj ni'yaj 'unj Diose á. Räcuíj so' manj cuchumán raj doj, Señor —taj so' rihaan Jesucristó a.

²⁵ Dan me se quene'en Jesucristó se vaa cunánj ndo'o yuvij ca'na' niж yuvij rej nicun' so', né che'é dan ca'ne' Jesucristó suun rihaan nana chree yo', ne cataj Jesucristó:

—Rihaan so' nanä chree qui'yaj ya'mii ne qui'yaj so' man xnii nihánj a'mij, né cataj xna'anj 'unj rihaan so' se vaa curihanj so' cuaj nimán so' cuano, né daj chühaq müj se catúj uún so' nimán so' mei —taj Jesucristó rihaan nanä chree yo' a.

²⁶ Gaa né caguáj nanä chree, né guun snuj ndo'o xnii naxru' xnii, qui'yaj nanä chree, né dan me se curihanj nanä chree nimán xnii yo' a. Gaa né ase vaa síi cavi' ro', danj vaa xnii, naj xnii rihaan yo'oó, né cataj niж yuvij se vaa ya ya cavi' so' a. ²⁷ Tzaj ne quita'aa Jesucristó ra'a xnii, né naxcaj Jesucristó man xnii, né naxagaa so' a.

²⁸ Dan me se corá catúj Jesucristó rá ve', ne inanj niж ma'lan niж síi tucu'yón se-nanä so' ro', man rá ve' ga so', né xná'anj niж so' man so', né cataj niж so':

—Me che'é ne guun nucuaj núj quirii núj man nanä chree yo' ga —taj niж so' rihaan Jesucristó a.

²⁹ Gaa né cataj Jesucristó rihaan niж so' se vaa:

—Xa' nanä chree vaa danj ro', se ca'vee qui'yaj ní' curihanj niж so' nimán yuvij sese ne achíñ ni'yaj ndo'o ní' rihaan Diose ma'. Dan me se cachinj ni'yaj uxrá', né caraq guee ndo'o', gaa né ca'vee adonj —taj Jesucristó rihaan niж síi tucu'yón se-nanä so' a.

Nanä nihánj taj xna'anj se vaa cataj xna'anj uún Jesucristó se vaa cavi' so' ne cunu' i'na' uún so' a

³⁰ Gaa né caviy Jesucristó ga niж síi tucu'yón se-nanä so' rej yo', né ca'anj niж so' estadó Galilea, né ne ca'vee rá Jesucristó xcaj niж yuvij cuentá me rej vaj so' a. ³¹ O se tucu'yón so' man niж síi tucu'yón se-nanä so', né dan me se cataj so' rihaan niж so' se vaa:

—O se síi ca'néé Diose nicaj yu'unj man yuvij mej, né vaa güii, né nago' nii manj rihaan yuvij adonj. Dan me se ticaví' niж yuvij manj, gaa né cachen va'nuj güii, gaa né cunu' i'na' uún 'unj nanj adonj —taj Jesucristó rihaan niж síi tucu'yón se-nanä so' a.

³² Tzaj né ne cuno niж so' nana ca'mii Jesucristó, né chu'vi' niж so' xna'anj niж so' man Jesucristó me taj nana yo' a.

Nana nihánj taj xna'anj me síi me síi guun chij doj asa' guun chij Diose rihaan chumíi nihánj a

³³ Gaa né catúj Jesucristó ga niж síi tucu'yón se-nana so' chuman' cu'naj Capernaum a.

Dan me se gaa mán niж so' rá ve', né xná'anj Jesucristó man niж síi tucu'yón se-nana so', né cataj so':

—Me che'é me canó tuvi' niж soj gaa vaj ní' chrej asij cua'qa ga —taj Jesucristó, xná'anj so' man niж so' a.

³⁴ Gaa ne cunuu dínj tu'va niж so' a. 'O se gaa vaj niж so' chrej, né canó tuvi' niж so' ga ma'an tuvi' niж so' se vaa cataj niж so' me niж so' me síi guun chij doj a.

³⁵ Gaa né ca'anj quitaj Jesucristó chruun xlá, né canacúún so' man chuvij niж so' se vaa ca'na'l niж so' rihaan so', gaa né cataj so' rihaan niж so' a:

—Me ma'an 'o síi me rá guun chij doj, né so' me síi guun síi nocó', né ndaa guun so' mozó rihaan daj a tuvi' so' adonj —taj Jesucristó rihaan chuvij niж so' a.

³⁶ Gaa né nicaj Jesucristó man 'o ne'ej, né cachrón so' man ne'ej yo' tanqú niж síi tucu'yón se-nana so', né na'yqan so' man ne'ej, né cataj so' rihaan niж síi tucu'yón se-nana so' a:

³⁷ —Me ma'an 'o síi aráj cochroj né a'mii sa' so' ga 'o ne'ej nihánj che'ej, né adi' ma'anj me aráj cochroj né a'mii sa' so' ga vaa nanj adonj. Dan me se síi a'mii sa' ga 'unj me se nuveé orún' 'unj me a'mii sa' so' ga ma'. Maan Diose ya síi ca'néé mán 'unj rihaan chumíi nihánj me aráj cochroj ya so' né a'mii sa' ya so' ga vaa nanj adonj —taj Jesucristó rihaan niж síi tucu'yón se-nana so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cataj xna'anj Jesucristó se vaa me ma'an síi ne unu' ga so' me tuvi' so' a

³⁸ Cataj síi cu'naj Juan rihaan Jesucristó a:

—Quene'en níj man 'o síi ata' tu'va se-chuvii so', né uríhanj nana chree níman níj yuvii, 'yaj so', nanj maestro. Tzaj né caráán níj chrej ca'mii so' né se qui'yaj so' danj, che'é se nuveé sij chéé ga ní' me so', taj níj, nanj maestro —taj Juan rihaan Jesucristó a.

³⁹ Gaa né cataj Jesucristó rihaan chuvij niж síi tucu'yón se-nana so' a:

—Ca'ne' sa' guee rá soj qui'yaj ma'an so' danj ei. 'O se taj a 'o síi ata' tu'va se-chuvii 'unj né qui'yaj so' suun sa' nocoo che'é se-chuvii 'unj, né síj, gaa né canicaj so' né ca'mii chree so' che'é 'unj ma'. ⁴⁰ 'O se xá' síi ne unu' ga ní', tzaj né tuvi' ní' me so' adonj. ⁴¹ 'O se a me ma'an yo' o síi rqué doj na co' o

niж soj che'é se-chuvii 'unj, né ya ya cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa daj chiháa míj se quinavij se sa' naru'vee Diose rihaan síi rqué doj na yo' co'o soj ma'.

Nana nihánj taj xna'anj daj quiran' síi qui'yaj chij'íi níman 'o síi cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó a

⁴² "Dan me se me ma'an 'o síi qui'yaj chij'íi níman 'o síi le'ej amán rá ni'yaj manj, né ca'vee a doj cavíi sa' síi qui'yaj danj sese toco' níi 'o yuvej xij váj 'núú trigó gaán chihá so' né tagüéj níi man so' rque na ya'anj nanj adonj. Dan me se doj a sayuun quiran' so', sese qui'yaj chij'íi so' níman 'o síi le'ej amán rá ni'yaj manj adonj.

⁴³ "Dan me se sese ra'á so' me rá qui'yaj cacun', né táá a se ca'né' so' man yo', gaa né se gaa nanj ca'anj so' rihaan ya'an qui'yaj yo' ei. Tzaj se 'yaj se nuj se taj yan vaj ra'á so', tzaj né ca'vee cayaán so' ga Diose gaa ei. Tzaj ne sese quitaj ra'á so' né qui'yaj yo' cacun', né ca'anj so' rihaan ya'an, qui'yaj yo', né dan me se ya'an yo' me se daj chiháa míj se quina'áj ya'an yo' nuvii nigan' a mei.

⁴⁴ Ne niж síi man rihaan ya'an yo' me se se ca'vee cavíi xlúú chá man niж so', né daj chiháa míj se quina'áj ya'an rej cunuú niж so' cacaa niж so' a man adonj.

⁴⁵ "Ne sese tacóó so' me rá qui'yaj cacun', né táá a se ca'né' so' man yo', gaa né se gaa nanj ca'anj so' rihaan ya'an qui'yaj yo' nanj ei. Tzaj se 'yaj se nuj se taj yan vaj tacóó so', tzaj ne ca'vee cayaán so' ga Diose ei. Tzaj ne sese quitaj tacóó so' né qui'yaj yo' cacun', né ca'anj so' rihaan ya'an, qui'yaj yo' ei. ⁴⁶ Ne niж síi man rihaan ya'an yo' me se se ca'vee cavíi xlúú chá man niж so', né daj chiháa míj se quina'áj ya'an rej cunuú niж so' cacaa niж so' a man adonj.

⁴⁷ "Veé danj utún sese me rá rlij rihaan so' qui'yaj yo' cacun', né táá a se quiríi so' man yo', né síi rihaan canuu gaa so', tzaj né ca'vee catuú so' rej guun chij Diose ei. Tzaj ne sese cunuú rlij rihaan so' né qui'yaj yo' cacun', né ca'anj so' rihaan ya'an, qui'yaj yo' ei. ⁴⁸ Ne niж síi man rihaan ya'an yo' me se se ca'vee cavíi xlúú chá man niж so', né daj chiháa míj se quina'áj ya'an rej cumán niж so' cacaa niж so' a man adonj.

⁴⁹ "O se vaa sayuun quiran' cunudanj niж rasuun man rihaan chumíi nihánj, qui'yaj Diose, né dan me se ase vaa nuu sa' nee 'yaj yaan ro', danj gaa cunuú sa' niж síi man rihaan chumíi nihánj, qui'yaj ya'an ei.

⁵⁰ "Ne ase vaa yaan ga chraa ro', danj vaa niж soj sij tucu'yón se-nanaj ga chumíi nihánj, ne vaa se uun ndo'o yaan ei. Dan me se sese ne 'ne' chá yaan yo', gaa né taj se qui'yá' cunuú sa' yaan gaa a ma'. Che'é dan, ase vaa yaan 'ne' sa' ro', danj gaa soj, né dínj cayaán soj ga tuvi' soj, né ca'vee cunuú

sá' chumij nihánj qui'yaj soj nān̄ adonj —taj Jesucristó rihaan nij síi tucu'yón se-nān̄ so' a.

10

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ne nō xcúún yuvijí quirí'jj yuvijí man nica yuvijí a

¹ Gaa ne curihanj Jesucristó rej yo', ne ca'anj so' ndaa rnej tu'vea chráá cu'naj Jordán, ndaa estadó Judea a. Gaa ne cunuu chre' uún que'ee yuvijí rihaan so', ne tucu'yón uún so' se-nān̄ so' rihaan nij yuvijí, ndaa vaa u'yón so' yaj so' a. ² Gaa ne ca'na' doj síi fariseo rihaan so', ne xná'anj nij so' man Jesucristó sese no xcúún snó'o quirí'jj snó'o man nica so' a. Danj cataj nij síi fariseo, che'é se guun rá nij so' cuta' nij so' cacun' xráá Jesucristó che'é nana ca'mii Jesucristó a. ³ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Ne daj cataj síi cu'naj Moisés qui'yaj soj ga —taj Jesucristó, xná'anj so' man nij síi fariseo a.

⁴ Gaa ne cataj nij so' se vaa:

—Ca'ne' síi cu'naj Moisés suun se vaa naxcaj yuvijí yanj rihaan nij síi nica suun, ne ca'vee quirí'jj yuvijí man nica yuvijí a —taj nij síi fariseo a.

⁵ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Maan che'é se síi nichraj ndo'o rá me nij soj ro', che'é dan cachrón Moisés nana yo' rihaan yanj cuno soj a. ⁶ Tzaj ne asij qui'yaj Diose chumij, ne qui'yaj Diose snó'o, ne qui'yaj Diose chaná, ne vij roj so' me yuvijí, qui'yaj Diose a. ⁷ Che'é dan tanáj snó'o man rej so', man nii so' do', ⁸ ne ase vaa orún' yuvijí ro', danj gaa snó'o ga nica snó'o, taj danj Diose a. Dan me se nuuveé vij ran' yuvijí me roj so' asij xcaj tuvi' roj so' a ma'. ⁹ O se ase vaa orún' yuvijí ro', vaa roj so' nān̄ adonj. ¹⁰ Dan me se Diose me síi qui'yaj xcaj tuvi' roj so', ne che'é dan ne nō xcúún a 'ó yuvijí ca'né' tanju yuvijí man roj so' ma' —taj Jesucristó rihaan nij síi fariseo yo' a.

¹⁰ Dan me se gaa man nij síi tucu'yón se-nān̄ Jesucristó rá 'o ve' ga so', gaa ne xná'anj nij so' man so' che'é nana ca'mii so' rihaan nij síi fariseo a. ¹¹ Ne cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Me ma'an 'o síi ri'líj man nica ne xcaj so' man yo'ó chaná, ne tumé ndo'o so' cacun', ne nij qui'yaj so' rihaan nica so' ei. ¹² Tzaj ne sese cunanj chaná rihaan nica no', ne xcaj no' man yo'ó chii, ne tumé ndo'o no' cacun' uún adonj —taj Jesucristó rihaan nij síi tucu'yón se-nān̄ so' a.

Nana nihánj taj xna'anj me che'é caran' rá Jesucristó ni'yaj so' man ne'ej a

¹³ Gaa ne nica nij yuvijí man nij ne'ej ca'na' nij yuvijí rihaan Jesucristó, che'é rej cuta' Jesucristó ra'a so' raq nij ne'ej a. Tzaj

ne nij síi tucu'yón se-nān̄ Jesucristó me se cataj xna'anj nij so' rihaan nij yuvijí se vaa ne nō xcúún nij ne'ej ca'na' nij ne'ej rihaan Jesucristó, taj nij so' a. ¹⁴ Tzaj ne xcaj Jesucristó cuentá daj qui'yaj nij síi tucu'yón se-nān̄ so', gaa ne ca'maan rá Jesucristó, ne cataj so' rihaan nij síi tucu'yón se-nān̄ so' a:

—Ca'ne' rá soj ca'na' nij ne'ej rihanj á. Se caráan soj chrej rihaan nij ne'ej mei. 'O se tucua nij síi vaa danj ro', me rej yanj Diose uun chij Diose nān̄ adonj. ¹⁵ Ya ya cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa me ma'an 'o síi na'vej rá guun chij Diose nimán, ndaa vaa uun chij Diose nimán ne'ej, ne daj chihaa míj se ca'vee cayáán so' ga Diose asá' guun chij Diose rihaan chumij nihánj ma' —taj Jesucristó rihaan nij síi tucu'yón se-nān̄ so' a.

¹⁶ Gaa ne na'yaan Jesucristó man nij ne'ej, ne uta' so' ra'a so' raq nij ne'ej, ne achíin ni'yaj so' rihaan Diose che'é nij ne'ej a.

Nana nihánj taj xna'anj che'é yo'o síi me rá cayáán ga Diose nu' cavii nu' ca'anj a

¹⁷ Dan me se gaa nayón Jesucristó chrej, ne dan me se cunanj 'o síi tachruu yo' ca'na' so' rihaan Jesucristó, ne canicun' ruj síi tachruu yo' rihaan Jesucristó, ne xná'anj so' man Jesucristó, cataj so', ne:

—Maestro. Síi sa' uxrá mé so' adonj. Daj qui'yaj ne ca'vee cayáán ga Diose nu' cavii nu' ca'anj ga —taj síi tachruu yo', xná'anj so' man Jesucristó a.

¹⁸ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan so' a:

—Me che'é cataj so' se vaa síi sa' uxrá mej ga. 'O se orún' Diose me síi sa' ei. ¹⁹ Ne aj ne'én so' nij nana nocoo ya ya nana cataj xna'anj Diose se vaa canoco' ní' á. Dan me se taj nana yo': “Se ticaví' so' yuvijí ma!. Se cotoj so' ga chaná nica yo'ó yuvijí ma!. Se qui'yaj itjuu so' si'yaj yo'ó yuvijí ma!. Se nanó so' cuentó ne che'é yuvijí ma!. Se tiha' yu'unj so' man yuvijí che'é sa'anj ma!. Caraá cochróo so' rihaan réé so' do', rihaan nii so' do' á” —taj Jesucristó rihaan síi tachruu yo' a.

²⁰ —Asij gaa mej xnii me ve'é unó 'unj nu' nij nana yo', nān̄ maestro —taj so' rihaan Jesucristó a.

²¹ Gaa ne ni'yaj uxrá Jesucristó man so', ne cunuu l'eq rá Jesucristó man so', ne cataj Jesucristó rihaan so' a:

—Daj orún' rasuun achiin ya mán so' nān̄ ei. Cavii so' ca'anj so', ne cutu'vee so' nu' si'yáa so', ne sa'anj quirí' so' ro', caxrii so' ston nij síi nique, ne cumán ndo'o si'yáa so' rej xta', qui'yaj Diose nān̄ ei. Ne dan me se ca'na' so', ne canocó' so' manj, ca'anj ní' á —taj Jesucristó a.

²² Gaa ne quirí' ndo'o rá síi tachruu, qui'yaj se-nān̄ Jesucristó, ne ca'anj uun so',

né nanó ndo'o rá so' a. 'Q se síí ru'vee me so', né vaa ndo'o si'yaj so' a.

²³ Gaa ne ni'yaj Jesucristó, né cataj so' rihaan niж síí tucu'yón se-naná so' a:

—Sayuun uxrá vaa quisij niж síí vaa ndo'o sa'anj rihaan cayáán ga Diose asa' guun chij Diose rihaan chumij nihánj nanj adonj —taj Jesucristó rihaan niж síí tucu'yón se-naná so' a.

²⁴ Gaa ne ca'anj ndo'o rá niж so' gaa cuno niж so' naná yo' naná ca'mii Jesucristó a. Gaa ne cataj uún Jesucristó rihaan niж so' a:

—Sayuun uxrá vaa quisij yuvij cayáán niж yuvij ga Diose asa' guun chij Diose rihaan chumij nihánj nanj chuguanj. ²⁵ Dan me se ne'en soj se vaa sayuun ndo'o vaa cacheñ xcuu camelló rihaan yu'uñ taj tacúún cíú nuvá, tzaj né cuano nihánj me se cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa ca'vee a doj cacheñ xcuu yo' yu'uñ taj tacúún cíú nuvá, ndaa rá se vaa síí ru'vee, ne se guun cacheñ so' cayáán so' ga Diose asa' guun chij Diose rihaan chumij nihánj a ma' —taj Jesucristó rihaan niж so' a.

²⁶ Gaa ne ca'anj ndo'o rá niж so', né cataj niж so' rihaan Jesucristó a:

—Che'é dan me se me síí guun nucuaj quinanij rihaan sayuun ga —taj niж so', xná'anj niж so' man so' a.

²⁷ Ni'yaj Jesucristó man niж so', né cataj so':

—Se guun nucuaj yuvij quinanij ma'an niж yuvij rihaan sayuun ma'. Sayuun uxrá vaa rihaan niж so' nanj adonj. Tzaj né xa' rihaan Diose me se ne sayuun a doj vaa rihaan so' a ma'. Canó rasuun ca'vee qui'yaj so' nanj adonj —taj Jesucristó a.

²⁸ Gaa ne guun che'é Pedro cataj Pedro:

—Aj tanáj nuj nu'si'yaj nuj, ne canoco' nuj mán so' a —taj Pedro rihaan Jesucristó a.

²⁹ Gaa ne cataj Jesucristó:

—Ya ya cataj xna'anj 'unj rihaan niж soj se vaa síí tanáj ve' tucuá tanáj tinúú tanáj ra'vij tanáj nii tanáj rej tanáj ta'núú tanáj to'óo tanáj che'é se me rá so' canoco' so' manj ne natá' so' se-nanaj naná sa' rihaan yuvij, ³⁰ ne científ doj a rasuun quirí' uún so' gaa vaa i'na' so' rihaan chumij nihánj cuano adonj. Dan me se cuman que'ee ve' tucuá so' do', tinúú so' do', ra'vij so' do', nii so' do', ta'núú so' do', to'óo so' do', rihaan so' gaa vaa i'na' so' rihaan chumij nihánj, tzaj né vaa sayuun quirán' so' che'é 'unj adonj. Ne asa' guun chij Diose rihaan chumij nihánj me se yo'o cayáán so' ga Diose nu'cavíi nu'ca'anj nanj adonj. ³¹ Tzaj ne que'ee niж síí guun chij ndo'o rihaan chumij nihánj ro', guun niж so' síí noco' ei. Ne que'ee niж síí ne guun chij rihaan chumij nihánj me se guun chij niж so', qui'yaj Diose nanj adonj —taj Jesucristó rihaan niж síí tucu'yón se-naná so' a.

Naná nihánj taj xna'anj se vaa síí va'nuj cataj xna'anj Jesucristó se vaa caví' so' ne cunuu i'nq' uún so' a

³² Dan me se vaj niж so' chrej avii niж so' chuman' Jerusalén, ne táá yaqan Jesucristó rihaan niж síí tucu'yón se-naná so', ne ma'anj ndo'o rá niж so', ne niж síí noco' xcó niж so' me se cuchu'vi' ndo'o niж so' a. Dan me se narii Jesucristó man chuvij niж síí tucu'yón se-naná so', ne guun che'e so' cataj xna'anj so' rihaan niж so' daj quirán' so' a. ³³ Dan me se cataj Jesucristó rihaan niж so', ne:

—Nihánj me ca'anj niж chuman' Jerusalén, ne quita'aa nii manj sij ca'néé Diose nícaj yu'unj man yuvij, ne nago' nii manj rihaan niж xrej atá suun noco' doj do', rihaan niж síí naqui'yaj cuu se-tucuanj Moisés rihaan yuvij do' a. Ne cuta' niж so' cacun' xráj, ne cataj niж so' se vaa caví' 'unj a. Gaa ne nago' niж so' manj rihaan niж síí yaníj, ³⁴ ne ca'ngá' naco' niж síí yaníj quene'en niж so' manj, ne quiríj talúj niж so' rihani, ne go' niж so' cuártaxráj, ne ticaví' niж so' manj a. Gaa ne cacheñ va'nuj güii, gaa ne cunuu i'lña' uún 'unj, qui'yaj Diose ei —taj Jesucristó rihaan chuvij niж síí tucu'yón se-naná so' a.

Naná nihánj taj xna'anj se vaa achíin ni'yaj síí cu'naj Jacobo do', síí cu'naj Juan do', se vaa cataj roj so' suun sa' doj qui'yaj Jesucristó a

³⁵ Gaa ne cuchi' síí cu'naj Jacobo do', síí cu'naj Juan do', rihaan Jesucristó, ne ta'núú síí cu'naj Zebedeo me roj so' a. Gaa ne cataj roj so' rihaan Jesucristó a:

—Me rá roj se vaa qui'yáá so' ndaa vaa cachinj ni'yaj rój rihaan so' che'é rój, maestro —taj roj so' rihaan Jesucristó a.

³⁶ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan roj so' a:

—Daj qui'yáj che'é roj soj, rá roj soj ga—taj so', xná'anj so' man roj so' a.

³⁷ Gaa ne cataj roj so' rihaan Jesucristó a:

—Cataj xna'anj so' se vaa asa' guun chij so' rihaan chumij nihánj, ne quitaj rój x'núú so', ne cataj rój suun sa' doj, qui'yáá so' a. Dan me se yo'o rój cayáán rej nuva' so', ne yo'o rój cayáán rej níchruún so', ne quiríj ta'ngá'rój ga so', cataj so', rá roj a —taj roj síí cu'naj Jacobo ga Juan rihaan Jesucristó a.

³⁸ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan roj tinúj roj so' a:

—Ne ne'en roj soj me rasuun cachíin ni'yaj roj soj rihani nihánj a ma'. 'Q se guun nucuaj roj soj quirán' roj soj sayuun ndaa vaa quirán' 'unj na' —taj Jesucristó, xná'anj Jesucristó man roj so' a.

³⁹ Guun nucuaj rój ei —taj roj so' a.

Gaa ne cataj Jesucristó rihaan roj so' a:

—Ya ya quirán' roj soj sayuun gaj nanj á. ⁴⁰ Tzaj ne ne nō xcunj cataj xna'anj 'unj me síí cayáán x'núú 'unj rej nuva' 'unj do', rej níchrunj do', ma'. Orún' Diose me síí cataj

xna'anj me síí quirij ta'nga' gaj nanj adonj —taj Jesucristó a.

⁴¹ Gaa ne cuno yo'ó chil' níj síí tucu'yón se-naná Jesucristó se vaa ca'míi roj síí cu'naj Jacobo ga Juan rihaan Jesucristó, gaa ne guun che'el níj so'ca'maan rá níj so'ni'yaj níj so' man roj so' a.

⁴² Gaa ne canacúún Jesucristó man cunudanj níj so' se vaa ca'na' níj so' rihaan so' a. Né cataj so':

—Ne'en soj se vaa níj síí ataq suun man rihaan chumij nihánj me se rii ta'nga' uxrá níj so' rihaan tuví' níj so'nanj adonj. ⁴³ Tzaj ne se gaa dajn se a nuj níj qui'yaj níj ma'. Q se sese me rá níj guun chij níj rihaan tuví' níj, ne guun níj síí qui'yaj suun rihaan taran' tuví' níj, ⁴⁴ ne ase vaa mozó ro', danj gaa xa' níj rihaan tuví' níj nanj adonj. ⁴⁵ Dan me se ca'néé Diose manj nícaj yu'unj 'unj man yuvij, tzaj ne ne ca'na' 'unj ne guun níj yuvij mozó rihanj ma'. Q se ca'na' 'unj qui'yaj suun ma'anj rihaan níj yuvij nanj adonj. Ne ca'nál 'unj nayon ma'anj rihaan yuvij ne cavij 'unj che'el cacun' atq níj so', gaa ne cavij sa' uxrá níj so', qui'yaj nñanj adonj —taj Jesucristó a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa naxra' rihaan síí cu'naj Bartimeo, qui'yaj Jesucristó a

⁴⁶ Gaa ne catúj níj so' chuman' Jericó a. Gaa ne curihañ Jesucristó do', níj síí tucu'yón se-naná so' do', que'ee yuvij do', chuman' Jericó, ne dan me se yáán 'o síí tuchrjj cu'naj Bartimeo tu'va chrej, ne ta'níí síí cu'naj Timeo me so', ne síí achiín caridad me so' a. ⁴⁷ Gaa ne xcaj so' cuentá se vaa Jesucristó síí cavij chuman' Nazaret me síí cachen rej ne so', ne che'el dan guun che'e so' caguáj so', ne cataj so':

—Ya ya ta'níí ta'níj si'no síí cu'naj David síí cane gaa naá mé so', Jesús. Cunuu 'ee rá so' manj ei —taj so' a.

⁴⁸ Tzaj né:

—Dínj tu'vá so' á —taj que'ee níj yuvij rihaan so' a.

Tzaj ne doj a nucuaj caguáj so', cataj so':

—Ta'níí ta'níj si'no síí cu'naj David síí cane gaa naá ei. Cunuu 'ee rá so' manj ei —taj uún so' a.

⁴⁹ Gaa ne canicun' Jesucristó, ne ca'ne' Jesucristó suun rihaan níj síí nicun' ga so' se vaa ca'anj nacaj níj so' man síí tuchrjj yo' ne ca'na' so' rihaan Jesucristó a. Gaa ne ca'anj canacunj níj so' man síí tuchrjj, ne cataj níj so':

—Yo'ca'nej nucuaj nimán so' ei. Nacúún so' man so', ne naxumajan so', ca'anj níj á —taj níj so' rihaan síí tuchrjj cu'naj Bartimeo a.

⁵⁰ Gaa ne tanáj so' yatzíj taj xráá so', ne güéj so', ne ca'na' so' rihaan Jesucristó a.

⁵¹ Gaa ne xná'anj Jesucristó man so', cataj Jesucristó:

—Daj qui'yaj mán so', rá so' ga —taj Jesucristó a.

Né:

—Cunuu sa' rihanj, raj, maestro —taj so' rihaan Jesucristó a.

⁵² Gaa ne cataj Jesucristó rihaan so' a:

—Ca'vee ca'anj so' á. Maan che'el se amán rá so' ni'yaj so' manj ro', che'el dan cunuu sa' rihaan so' ei —taj Jesucristó rihaan so' a.

Nu' ca'mii Jesucristó danj, ne nu' curuvi' rihaan síí tuchrjj yo', ne ca'anj so' ga Jesucristó chrej vaj Jesucristó a.

11

Nana nihánj taj xna'anj daj qui'yaj Jesucristó gaa catúj Jesucristó chuman' Jerusalén a

¹ Gaa ne quinichrun' Jesucristó ga níj síí tucu'yón se-naná so' roj chuman' cu'naj Betfagé ga Betanía, ne roj chuman' yo' ro', naj nichrun' tu'va chuman' Jerusalén, ne tacoo quij cu'naj Quij man Chruun Olivó naj roj chuman' yo' a. Gaa ne ca'néé Jesucristó man vij tuví' níj síí tucu'yón se-naná so' ca'anj rque chuman' Betfagé yo', ² ne cataj so' rihaan roj so' a:

—Cavij roj soj ca'anj soj, ne catuu roj soj chuman' nihánj chuman' naj rihaan níj, ne nu' catúj roj soj, ne nu' nari' roj soj man yo' burró le'ej ya'anj numuij a. Dan me se nache roj soj man xo', ne nícaj roj soj ca'na' roj soj rihaan nihánj á. ³ Né sese xna'anj níi man roj soj me che'el 'yaj roj soj danj ga burró, ne cataj roj soj: "Síí 'níj ra'a man níi achiin xcuu nihánj rihaan chuguaj. Ne nu' navij suun rihaan burró nihánj, ne nu' ca'nej uún so' man níj ca'na' tanáj uún níj man burró nihánj ei", cataj roj soj á —taj Jesucristó rihaan roj síí tucu'yón se-naná so' a.

⁴ Dan me se ca'anj roj so', ne catúj roj so' chuman', ne nari' roj so' man burró le'ej, ne nicun' xo' rá 'o callé rihaan ta'yaa, ne numuij xo' a. Dan me se nache roj so' man xo' a. ⁵ Né nicun' doj níj yuvij rej yo', ne xná'anj níj so' man roj so', ne cataj níj so':

—Me che'el nache roj soj burró ga —taj níj síí nicun' rej yo' a.

⁶ Né ca'mii roj síí tucu'yón se-naná Jesucristó ndaa vaa ca'ne' Jesucristó suun rihaan roj so', gaa ne ca'vej rá níj síí nicun' rej yo' nícaj roj so' burró ca'na' roj so' a.

⁷ Dan me se nícaj roj so' burró ca'na' uún roj so' rej nicun' Jesucristó, ne cuta' roj so' sagan' roj so' xráá burró, ne cavij Jesucristó xráá burró yo' a. ⁸ Dan me se uchruj ndo'o níj yuvij yatzíj sagan' níj so' rá chrej, ne achén Jesucristó ga burró yo' rihaan yatzíj a. Né yo'ó ta'aj níj yuvij ro', a'ne' níj so' rcoj

ra'a chruun do', coj man tacaan do', uchruj nij so' rá chrej, né achén Jesucristó gá burró le'ej a.

⁹ Né vaj yuvij taj yaan rihaan Jesucristó, né 'na' yuvij nocó' rej xco' Jesucristó, né caguáj nij yuvij, cataj nij yuvij:

—Caraa guee ní' rihaan Diose ei. 'Na' síí ca'néé síí 'nij ra'a man ní' ei. Se luj ndo'o me 'yaj Diose che'é ní' ei. ¹⁰ Cunaj uxrá vaa 'na' síí guun chij ndaa vaa guun chij xii ní' síí cu'naj David gaa naá ei. Caraa guee ní' rihaan Diose síí nicun' xta' ei —taj nij yuvij yo', caguáj nij so' a.

¹¹ Gaa né catúj taran' nij so' rihaan nuvíi nocoo né chuman' Jerusalén, né ni'yaj Jesucristó man cunudanj nij rasuún man anicaj rihaan nuvíi nocoo, né maan che'é se nichryn' guun rmí', né che'é dan curihanj uún Jesucristó gá chuvij nij síí tucu'yón se-nana so', né nanicaj so' ca'anj so' chuman' Betania a.

Nanq nihánj taj xna'anj daj ca'mii Jesucristó rihaan chruun nuvíi chruj raa a

¹² Ne yo'ó güii me se curihanj uún nij so' chuman' Betania, né na'aan rque Jesucristó a. ¹³ Gaa né gan' nicun' 'o' chruun man chruj higó quene'en Jesucristó, ne taj coj raa chruun yo' a. Né cuchi' so' tacóó chruun, né ni'yaj so', ne taj vaj a doj chruj man raa chruun a. Maan nanj coj uun táá raa chruun yo' a. 'O se nuveé tig man chruj higó me yo' a. ¹⁴ Gaa né cataj Jesucristó rihaan chruun a:

—Daj chiháq míj se cumán chruj raá so' cha yuvij a ma' —taj so' rihaan chruun man chruj higó yo' a.

Né cuno nij síí tucu'yón se-nana so' se vaa ca'mii so' danj rihaan chruun yo' a.

Nanq nihánj taj xna'anj se vaa quirii Jesucristó man nij yuvij tu'vej rasuún man rá nuvíi nocoo a

¹⁵ Gaa né catúj Jesucristó ga nij síí tucu'yón se-nana so' chuman' Jerusalén, gaa né catúj Jesucristó rá nuvíi nocoo, gaa né guun che'é so' quirii so' man nü' nij síí tu'vej rasuún do', man nij síí quiránj rasuún man rá nuvíi nocoo do' a. Ne tiguíj ra'a so' nij chruun mesá natuná nii sa'anj rihaan, ne tiguíj ra'a so' chruun xlá taj nij síí tu'vej cha'aan a. ¹⁶ Né caráán so' chrej se cataj nij yuvij rasuún 'ee cacheñ nij so' rque nuvíi a. ¹⁷ Gaa né tucu'yón so' man nij síí man rihaan nuvíi, né cataj so':

—Yá uxrá danj Diose taj se vaa tucuá Diose rej na'lvíj ndaa nij yuvij yaníj rihaan Diose me nihánj á. Tzaj né guun tucuá síí ituú man tucuá Diose nihánj, qui'yaj soj nanj á —taj Jesucristó a.

¹⁸ Né cuno nij xrej do', nij síí naqui'yaj cuyu se-tucuanj Moisés rihaan yuvij do', se-nana Jesucristó, gaa né nano' uxrá nij so' daj

qui'yaj nij so' né ca'vee caví' Jesucristó a. 'O se chu'vi' nij so' ni'yaj nij so' man Jesucristó, che'é se ca'anj ndo'o rá cunudanj nij yuvij cuno nij yuvij nanq tucu'yón Jesucristó a. ¹⁹ Tzaj né ca'anj güii, né nichryn' guun rmí', né curihanj uún Jesucristó gá nij síí tucu'yón se-nana so' chuman' Jerusalén ca'anj nij so' a.

Nanq nihánj taj xna'anj daj quiran' chruun man chruj higó raa a

²⁰ Gaa né rej na'yaan yo'ó güii me se vaj Jesucristó ga nij síí tucu'yón se-nana so' chrej, né cachén nij so' rej nicun' chruun higó ca'mii Jesucristó rihaan gaa güii quii, né dan me se yo'ó nacoo ndaa yáá nü' chruun yo' a. ²¹ Dan me se nanuj rá síí cu'naj Pedró daj ca'mii Jesucristó rihaan chruun yo', né che'é dan cataj so' rihaan Jesucristó a:

—Ni'yaj so', maestro. Nacoo nu' chruun ca'mii chreé so' rihaan gaa quii nanj á —taj Pedró rihaan Jesucristó a.

²² Gaa né cataj Jesucristó rihaan taran' nij so' a:

²³ —Cuchumán rá soj nj'yaj soj Diose ei. Ya ya cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa me ma'an 'o síí cataj rihaan ndaa quij xcáan yo' se vaa curihanj quij rej nicun' quij ne ca'anj nij quij rque na ya'anj, né sese se guun vij rá so' né cuchumán ya rá so' se vaa guun nü' ndaa vaa cataj so', né ya guun ndaa vaa cataj so' adonj. ²⁴ Che'é dan cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa nü' se vaa cachinj ni'yaj soj rihaan Diose ro', sese cuchumán rá soj se vaa aq qui'yaj Diose danj che'é soj, né ya ya guun ndaa vaa cachinj ni'yaj soj adonj. ²⁵ Né gaa nicun' soj achinj ni'yaj soj rihaan Diose, né sese vaa cacun' qui'yaj yo' so' rihaan soj, né caraá x'naa soj che'é cacun' tumé tuví' soj, gaa né ca'vee caraá x'naa Rej soj síí nicun' xta' nj'yaj so' cacun' tumé ma'an soj adonj. ²⁶ Tzaj né sese se ca'vej rá soj caraá x'naa soj che'é cacun' qui'yaj tuví' soj rihaan soj, né daj chiháq míj se tinavij Rej soj síí nicun' xta' cacun' tumé ma'an soj a ma' —taj Jesucristó rihaan nij síí tucu'yón se-nana so' a.

Nanq nihánj taj xna'anj se vaa xná'anj nii man Jesucristó me síí ca'ne' suun rihaan so' qui'yaj so' ndaa vaa 'yaj so' a

²⁷ Gaa né catúj uún Jesucristó ga nij síí tucu'yón se-nana so' rque chuman' Jerusalén, gaa né chéé Jesucristó rá nuvíi nocoo, né cuchi' nij xrej atá suun nocoo doj do', nij síí naqui'yaj cuyu se-tucuanj Moisés rihaan yuvij do', nij síí uun chij rihaan nij yuvij do', rihaan so', ²⁸ gaa né cataj nij so' rihaan so' a:

—Me síí ca'ne' suun rihaan so' qui'yá so' ndaa vaa 'yáá so' ga —taj nij so' a.

²⁹ Gaa né cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Né vaa yo'q nana xna'a'anj 'unj man niж soj, né sese ya cataj xna'a'anj niж soj nana yo' rihanj, né cataj xna'a'anj 'unj rihaan soj me síi ca'ne' suun rihanj a. ³⁰ Dan me se me síi ca'ne' suun rihaan síi cu'naj Juan cuta' ne so' man yuvij, rá soj ga. Ma'qan Juan cavii raa na'. Ase Diose cataj xna'a'anj rihaan so' xaq. Cataj xna'a'anj niж soj rihanj á —taj Jesucristó a.

³¹ Gaa ne nuchruij raq ndo'o niж so' ga tuvi' niж so', né cataj niж so':

—Sese cataj ni' se vaa Diose ca'ne' suun rihaan síi cu'naj Juan cuta' ne so' man yuvij, né cataj Jesucristó rihaan ni' me che'e' ne cuchumán rá ni' nana ca'mii Juan, cataj so' a. ³² Tzaj né daj chihqá mij se ca'vee cataj ni' se vaa ma'an Juan cavii raa qui'yaj danj ma' —taj niж so' rihaan tuvi' niж so', che'e' se cuchu'vi' niж so' ni'yaj niж so' man niж yuvij a.

'Q se niж yuvij me se síi ca'ne' Diose nata' se-nana Diose rihaan yuvij me ya síi cu'naj Juan, rá curundanji yuvij a.

³³ Gaa né cataj niж so' rihaan Jesucristó a:

—Ne ne'en núj me síi ca'ne' suun rihaan síi cu'naj Juan cuta' ne so' man yuvij ma' —taj niж so' a.

—Che'e' dan se cataj xna'a'anj 'unj rihaan niж soj me síi ca'ne' suun rihanj qui'yaj ndqaa vaa 'yaj ma' —taj Jesucristó rihaan niж so' a.

12

Nana nihánj me cuentó nanó Jesucristó che'e'yuvij chi'i' yaj suun rihaan yo'óo a

¹ Gaa né guun che'e' Jesucristó nanó so' cuentó rihaan niж so' a:

—Dan me se cuchruij yo'q so' naq chruj uvá, né qui'yaj so' chingá nu' anicaj tu'va naq yo', gaa né gáán so' yu'uj rej xtun' chruj uvá né cavii na, né cune' so' 'o ve' nata' cayáán niж síi cùtumé naq yo' a. Gaa né tanáj so' naq yo' rihaan síi qui'yaj suun naq yo', né curihanj so' ca'anj so' gan' a. ² Cachén doj yavii, né quisíj yavii cuta' nii chruj uvá, né ca'neé síi xnaaq yo' man yo'q se-mozó so' rihaan niж síi nuu tumé xnaaq so' a. Me rá so' ca'na'q nicaj se-mozó so' doj chruj uvá rihaan ma'qan so' a. ³ Gaa né quita'a'aa niж síi nuu tumé naq man se-mozó síi xnaaq, ne go' uxrá niж so' chruun xráá so', né ca'neé niж so' man so' rihaan síi xnaaq a. Tzaj né a doj chruj uvá ne nicaj so' ca'anj so', qui'yaj niж so' a ma'. ⁴ Gaa né ca'neé síi xnaaq man yo'ó mozo rihaan niж síi nuu tumé xnaaq so' uún a. Tzaj ne go' niж so' raq so', né qui'yaj chi'i' niж so' man so' a. ⁵ Gaa né ca'neé síi xnaaq yo'ó mozo uún, né ticaví' niж síi nuu tumé naq man so', né que'ee doj mozo ca'neé uún síi xnaaq, né ta'aj niж so' go' niж síi nuu tumé naq xráá, né yo'ó ta'aj niж so' ticaví' niж síi nuu tumé naq, ⁶ né daj orún' so' quináj, né síi quináj me ta'níi síi xnaaq, né 'eę ndo'o rá síi xnaaq

man ta'níi so' a. Tzaj né ca'néé síi xnaaq yo' man ta'níi so' rihaan niж síi tumé xnaaq so' a. "Caraq cochroj niж síi tumé naq rihaan ta'níi sese ca'lanj ta'níi saj xee", taj síi xnaaq yo' a.

⁷ "Tzaj né cataj niж síi tumé naq rihaan tuvi' niж so': "Síi nihánj me síi gyun xnaaq naq nihánj vaa güüi ei. Che'e' dan ticaví' ni' man so', né vaa güüi, ne gyun xnaaq ma'qan ni' man naq nihánj chuguanj", taj niж so' ni'yaj niж so' man ta'níi síi xnaaq a. ⁸ Gaa né quita'a'aa niж so' man ta'níi síi xnaaq yo', né ticaví' niж so' man so', né quirí'lj niж so' man so' xe' a.

⁹ "Né daj qui'yaj síi xnaaq man niж síi tumé xnaaq so', rá soj ga. Dan me se ca'na'q so', né ticaví' so' man niж so', né tucuachén so' xnaaq so' rihaan yo'ó síi tumé xnaaq so' a. ¹⁰ Né me che'e' ne nayaq niж soj nana nihánj nana no rihaan danj Diose ga: "Yuvez quirí'lj niж síi cune' ve' ro', guun yuvej sa' doj rihaan cunudanji niж yuvej man tacoo ve' yo' nanj adonj. ¹¹ Ma'qan síi 'nij ra'a man ni' quirí'yaj yo', né cunaj uxrá vaa yo', rá ni' á", taj danj Diose a —taj Jesucristó rihaan niж síi uun chij rihaan niж yuvij israelitá a.

¹² Gaa né nanó rá niж so' daj gaa quita'a'aa niж so' man Jesucristó, tzaj né cuchu'vi' niж so' ni'yaj niж so' man niж yuvij a. Ése che'e' ma'an niж so' me cuentó nanó Jesucristó a. Ase vaa niж síi nuu tumé naq vaa ma'qan niж so' ni'yaj Jesucristó, né quene'en niж so' se vaa che'e' dan nanó Jesucristó cuentó yo' a. Gaa né tanáj niж so' man Jesucristó, né ca'anj niж so' a.

Nana nihánj taj xna'a'anj che'e' puextó go' ni' rihaan gobiernó né che'e' se rque ni' rihaan Diose do' a

¹³ Gaa né ca'néé niж síi uun chij yo' doj síi fariseo do', doj síi nocó' man síi cu'naj Herodes do', rihaan Jesucristó, che'e' rej cuta' niж so' cacun' xráá Jesucristó che'e' nana ca'mii Jesucristó a. ¹⁴ Dan me se cuchi' niж síi tiha' yu'unj yo' rihaan Jesucristó, né cataj niж so' rihaan so' a:

—Ne'en núj se vaa nana ya inanj a'mii so', maestro. Ne ché'v'i' so' ni'yaj so' man niж yuvij daj cataj niж yuvij ma'. Ne 'o cuyaan vaa nu' yuvij rihaan so' chuguanj. Maan se ya tucu'yon so' rihaan yuvij daj qui'yaj yuvij canoco'yuvij man Diose adonj. Né no xcúún yuvij go' yuvij puextó rihaan síi nicaj suun gobiernó na!. Ase se go' yuvij xa'. Dan me se go' núj na!. Se go' núj xa' —taj niж so', xna'a'anj niж so' man Jesucristó a.

¹⁵ Dan me se aj ne'en Jesucristó se vaa síi nucui' rá me niж síi xna'a'anj nana yo' man so', né che'e' dan cataj so' rihaan niж so' a:

—Me che'e' me rá soj tiha' yu'unj soj manj né cuta' soj cacun' xráj ga. Tihaan soj 'o so'a'anj aga' rihanj ni'yaj á —taj Jesucristó rihaan niж síi me rá tiha' yu'unj man so' a.

¹⁶ Né tihaan nij so' 'o sa'anj aga' rihaan so', né xná'anj so' man nij so', cataj so':

—Me síí nó rihaan sa'anj aga' nihánj ga. Né me síí se-chuvijj nó rihaan sa'anj aga' nihánj ga —taj Jesucristó, xná'anj so' man nij síí me rá tiha' yu'unj yo' a.

—Síí nicaj suun gobiérno me nó rihaan sa'anj aga' yo', né nó se-chuvijj so' rihaan sa'anj ei —taj nij so' a.

¹⁷ Gaa né cataj Jesucristó:

—Go' soj si'yaj síí nicaj suun rihaan ma'an so', né rque soj si'yaj Diose rihaan Diose á —taj Jesucristó a.

Gaa né cal'anj ndo'o rá nij síí me rá tiha' yu'unj yo' ni'yaj nij so' man Jesucristó a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ya cunuú i'na' uún nij síí cavi' a

¹⁸ Gaa né cuchi' doj síí saduceo rihaan Jesucristó a. Nij síí saduceo ro', a'mii nana nihánj se vaa daj chiháq míj sé cunuú i'na' uún yuvij asa' cavi' yuvij, taj nij so' a. Dan me se xná'anj nij so' man Jesucristó, né cataj nij so' nana nihánj a:

¹⁹ —Cachrón síí cu'naj Moisés nana nihánj rihaan yanj cuno ní a: "Sese cavi' yo' so', ne sese quináj yuún nicá so', né sese taj vaj ta'níi so', ne xo' xcúun tinúú so' xcaj tinúú so' man chocó so' chaná quináj, né cotoj tinúú síí cavi' ga chocó so', ne cuchruj no' ne'ej, ne guun ta'nij síí cavi' man ne'ej yo' ne cunuú ne'ej yo' rihaan to'óo síí cavi' yo' a", me nana cachrón síí cu'naj Moisés rihaan yanj gaa naá, maestro. ²⁰ Dan me se vaa chij nij tinuj 'o nij so', né síí chava' me se xcaj so' chaná, gaa né cavi' so', né taj vaj ne'ej cuchruj chaná nicá so', qui'yaj so' a.

²¹ Gaa né xcaj scue'ee síí cavi' man chocó so' chaná cavi' nicá, gaa né cavi' so' uún, né taj vaj ne'ej cuchruj chaná yo', qui'yaj so', né veé danj xcaj scue'ee so' uún man chaná, né so' cavi' uún, né veé danj qui'yaj cunudanj chij nij tinuj nij so', né xcaj cunudanj nij so' man grún' chaná yo', tzaj né cavi' cunudanj nij so', né taj vaj a' ó ne'ej cuchruj chaná yo' a man adonj. ²² Ndaa síj, gaa né cavi' ma'an chaná uún, ²³ né dan me se asa' cunuú i'na' uún nij síí cavi', gaa né me tuví' nij so' nícaj man chaná yo', rá so' ga. 'O se gaa vaa i'na' nij so', né nicá taran' nij tinuj nij so' guun grún' no' a —taj nij síí saduceo, xná'anj nij so' man Jesucristó a.

²⁴ Gaa né cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Ne ne'en uxrá soj ma!. 'O se ne ne'en soj me taj danj Diose, né ne ne'en soj sese nucuaj ndo'o Diose a. ²⁵ 'O se asa' cunuú i'na' uún nij síí cavi', né se xcaj tuví' nij so' a ma!. 'O se asa vaa yáán nij se-mozó Diose rej xta' ro', danj gaa cayáán nij so' nanj adonj. ²⁶ Gaa né cataj xna'anj 'unj rihaan soj daj gaa quene'en soj se vaa ya ya cunuú i'na' uún yuvij asa' cavi' yuvij ei. Ataa nayaáa

soj nana nihánj nana no rihaan danj Moisés nana che'é coj aco' ya'an raá na!. Né dan me se gaa quene'en Moisés coj yo', né cataj Diose rihaan Moisés: "Diose síí nocó' nij síí man gaa naá síí cu'naj Abraham do', síí cu'naj Isaac do', síí cu'naj Jacobo do', mej a". Danj cataj Diose che'é nij síí man gaa naá yo' a. ²⁷ Dan me se nuveé se-Diose nij xnangá me Diose ma!. Inanj nij síí vaa i'na' a'vee nocó' man Diose nanj adonj. Che'é dan, nda' se síí cane gaa naá me va'nuj nij so', tzaj né vaa i'na' nij so' rihaan Diose nanj ei. Ne ne'en uxrá soj a ma! —taj Jesucristó rihaan nij síí saduceo yo' a.

Nana nihánj taj xna'anj me nana me nana nocó' doj cuno ní a

²⁸ Gaa né yo' o nij síí naqui'yaj cuu se-tucuanj Moisés cuchi' rihaan Jesucristó, né so' ro', me síí cuno daj ca'mii Jesucristó ga nij síí saduceo yo', ne quene'en so' se vaa sa' uxrá ca'mii Jesucristó, né che'é dan xná'anj so' man Jesucristó, né cataj so':

—Me nana me nana nocoo doj rihaan cunudanj nij nana cataj xna'anj Diose rihaan ní cuno ní'ga —taj so', xná'anj so' man Jesucristó a.

²⁹ Gaa né cataj Jesucristó rihaan so' a:

—Nana nocoo doj rihaan cunudanj nij nana cuno ní' me nana nihánj, ne: "Cuno soj síj israelítá, né Diose síí 'nij ra'a man ní' me se oruun so', ³⁰ ne ndaa nimán ya so' guun rá so' ni'yaj so' man Diose síí 'nij ra'a man ní', né yo' o ndaa cíú yave yá so' cuchumán ya rá ni'yaj man Diose, né ndaa nu' se nucuaj ya so' caraq cochroj rihaan Diose nanj adonj". Né nihánj me ya nana uun chij ya nanj ei. ³¹ Né vaa yo' o nana nihánj nana me rá Diose cuno uún ní a: "Adí se 'ee rá so' man ma'lán so' ro', danj gaa 'ee rá so' man tuví' so' a". Taj vaj yo' o nana nocoo doj rihaan roj nana nihánj nana cataj xna'anj Diose rihaan ní' a man adonj —taj Jesucristó rihaan síí naqui'yaj cuu se-tucuanj Moisés yo' a.

³² Gaa né cataj síí naqui'yaj cuu se-tucuanj Moisés yo' rihaan Jesucristó a:

—Cunaj uxrá ca'mii so', maestro, né ya uxrá vaa nana ca'mii so', se vaa oruun Diose, né taj vaj tuví' Diose, maqan se oruun so' nicun', ³³ né ya uxrá vaa nana se vaa sese ndaa nimán ya ní' guun rá ní' ni'yaj ní' man Diose do', sese yo' o cuchumán rá ndaa cíú yave ya ní' ni'yaj ní' man Diose do', sese ndaa nu' se nucuaj man ní' caraq cochroj rihaan Diose do', sese gaa 'ee rá ní' man tuví' ní' ndaa se 'ee rá ní' man ma'lán ní' do', né sa' doj vaa tucuáán nihánj rihaan nu' tucuáán nago' que'ee scúj cacáa rihaan Diose nanj chuguānj —taj síí naqui'yaj cuu se-tucuanj Moisés yo' rihaan Jesucristó a.

³⁴ Gaa ne quene'en Jesucristó se vaa ya cavíi raq súi ca'mii dajñ rihaan so', ne che'é dan cataj Jesucristó rihaan so':

—So' me se nichrun' ya guun chij Diose nimán so' nañj ei —taj Jesucristó rihaan so' a.

Né taj vaj súi quisíj rá xna'anj yo'ó nana man Jesucristó a ma'!

Nana nihánj taj xna'anj se vaa súi ca'néé Diose tinanii man yuvíi rihaan sayuun ro', nuveé nañj yuvíi me so' ma'

³⁵ Dan me se gaa tucu'yón Jesucristó se-nana so' man nj yuvíi rá nuvií nocoo, ne cataj so':

—Nij súi naqui'yaj cuu se-tucuanj Moisés rihaan yuvíi ro', me che'é taj nj so' se vaa nañj ta'núi ta'nij si'no súi cu'naj David súi cane gaa naá me súi ca'naj tinanii man yuvíi rihaan sayuun, rá soj ga.³⁶ Q se nuú Nimán Diose nimán súi cu'naj David, ne cataj súi cu'naj David: "Ca'mii Diose súi 'nij ra'a man ní' rihaan súi 'nij ra'a manj, cataj so' se vaa cayáán súi 'nij ra'a manj x'núu Diose rej nuvá' Diose ndaa se quisíj qui'yaj canaan Diose rihaan taran' nj súi taj ri'yunj man súi 'nij ra'a manj ne quiríj ta'nga' súi 'nij ra'a manj rihaan nj so' nañj adonj", taj súi cu'naj David yo' a.³⁷ Dan me se súi 'nij ra'a man súi cu'naj David me súi ca'néé Diose tinanii man yuvíi rihaan sayuun, taj súi cu'naj David yo' a. Sese 'nij ra'a so' man David, ne me che'é taj nj súi naqui'yaj cuu se-tucuanj Moisés se vaa nañj ta'núi ta'nij si'no David me so' ga. Taj che'é cataj nj so' se vaa nañj yuvíi me so' ma' —taj Jesucristó rihaan nj yuvíi man rå nuvií nocoo a.

Que'ee nj yuvíi cuno se-nana Jesucristó, ne guun nihá' rá nj so' cuno nj so' se-nana so' a.

Nana nihánj taj xna'anj che'é cacun' tumé nj súi naqui'yaj cuu se-tucuanj Moisés rihaan yuvíi a

³⁸ Dan me se gaa tucu'yón Jesucristó se-nana so' man nj yuvíi, ne cataj so':

—Xcay nj soj cuentá daj 'yaj nj súi naqui'yaj cuu se-tucuanj Moisés rihaan yuvíi, ne tumé soj man soj se gaa nañj qui'yaj soj ndaa vaa 'yaj nj so' á. Dan me se nihá' rá nj so' cuynuñ nj so' yatzíj sa' xcayaan cacheé nj so' rej quene'en yuvíi man nj so', ne me rá nj so' ca'mii sa' yuvíi ga nj so' gaa chéé nj so' rihaan yu'vee a.³⁹ Ne uun rá nj so' quitaj nj so' chruun xlá sa' doj gaa 'anj nj so' ve' nuu chre' ni' tucu'yón nj se-tucuanj Moisés do', gaa 'anj nj so' cha'anj do'.⁴⁰ Ne a'néj nj so' ve' tucuá chaná cavi' nica, ne yuun che'le guun tucua nj so' man ve' yo', ne 'yaj xcaan ndo'o nj so' cuentó achíin ni'yaj nj so' rihaan Diose, che'le rej sa' doj guun nucuaj nj so' tiha' yu'unj nj so' man yuvíi a. Xa' nj so', tzaj ne

che'é se vaa 'yaj nj so' ro', che'é dan doj a gaa sayuun quiran' nj so' qui'yaj Diose, asá' ca'né' Diose cacun' che'é yuvíi adonj —taj Jesucristó rihaan nj yuvíi a.

Nana nihánj taj xna'anj che'é chana niqué cavi' nica qui'yaj sa' doj rihaan nj ru'vee, ni'yaj Diose a

⁴¹ Dan me se taj Jesucristó rej taj chrúún sa'anj taj rihaan nuvií nocoo, ne ne'en so' daj qui'yaj nj yuvíi gaa araa nj yuvíi sa'anj aga' rque chrúún sa'anj yo' che'é Diose, ne dan me se man ndo'o súi ru'vee araa uxrá sa'anj rque chrúún yo' a.⁴² Né dan me se ca'ná' 'o chaná cavi' nica chaná niqué, ne caraas no' vij gueé sa'anj aga' le'ej rque chrúún yo' a.⁴³ Gaa ne canacúún Jesucristó man nj súi tucu'yón se-nana so' ca'ná' nj so' rihaan so', gaa ne cataj so' rihaan nj so' a:

—Cataj xna'anj yá yá 'unj rihaan nj soj cuano se vaa xa' chaná cavi' nica chaná niqué nihánj, tzaj ne doj a caraas no' sa'anj rque chrúún yo' rihaan sa'anj caraas cunudanj yo'ó nj yuvíi nañj adonj.⁴⁴ Q se nj so', daj doj sa'anj quináj raa se-sa'anj nj so' ro', caraas nj so' rque chrúún, ne xa' no', tzaj ne nda' se achiin ndo'o sa'anj rihaan no', tzaj ne rqué no' rihaan Diose cunudanj sa'anj nicaj no' sa'anj quiráan no' se cha no' nañj adonj —taj Jesucristó rihaan nj súi tucu'yón se-nana so' a.

13

Nana nihánj taj xna'anj se vaa canéé nu' nuvií nocoo né chuman' Jerusalén a

¹ Gaa ne curihanj Jesucristó rá nuvií nocoo, gaa ne yo'ó tuvi' nj súi tucu'yón se-nana so' cataj rihaan so' a:

—Ni'yaj so', ne yuvej sa' inanj me yuvej guun nuvií nocoo, ne ve'é ndo'o vaa nu' nj ve' man nuvií nocoo, maestro —taj yo'ó tuvi' nj súi tucu'yón se-nana Jesucristó a.

² Gaa ne cataj Jesucristó rihaan so' a:

—Ne'éen so' nu' nj ve' nocoo man nuvií nihánj na'. Vaa güii, ne canéé nu' nuvií nocoo nihánj, ne a 'ó yuvej se quitáá xráá tuvi' yuvej nihánj a ma' —taj Jesucristó rihaan súi tucu'yón se-nana so' a.

Nana nihánj taj xna'anj che'é sayuun guun rihaan chumíi nihánj vaa güii a

³ Dan me se ca'anj cayáán Jesucristó raa quij cu'naj Quij man Chruun Olivó, ne ni'yaj so' nuvií nocoo, ne cuchi' orún' ca'anj nj súi cu'naj Pedró do', Jacobo do', Juan do', Andrés do', rihaan so', ne xna'anj nj so' man so', cataj nj so':

⁴ —Cataj xna'anj so' rihaan nuj aman canéé nu' nuvií nocoo yo' do', a me rasuyn ca'ná' qui'yáá so' asá' quisíj ca'ná' nj so' nij sayuun ndaa vaa cataj xna'anj so' rihaan nuj, maestro —taj ca'anj tuvi' nj súi tucu'yón se-nana Jesucristó rihaan Jesucristó a.

5 Gaa né guun che'ē Jesucristó cataj xna'anj Jesucristó rihaan nij so', ne:

—Cutumé ndo'o soj man soj se gaa nanj tiha' yu'unj yuvij man soj á. ⁶ 'Q se ca'na' uxrá yuvij cataj: “Unj me síí na'vij soj, né Cristó mej á”, cataj nij so', ne dan me se tiha' yu'unj uxrá nij so' man tuvi' nij so' nanj á.

7 "Dan me se asa' quene'en soj se vaa unu' uxrá chuman' ḡa tuvi' chuman', né asa' cuno uxrá soj nanq se vaa unu' chuman' mān gan' ḡa tuvi' chuman' yo', né cutumé soj man soj se cuchu'vi' nimán soj ma'. Maan se vaa che'ē guun sayuun yo' rihaan chumií nihánj adonj. Tzaj né asa' quisij guun dānj, gaa né se ca'anj ni'yā chumií nihánj nu' orá ma'. 'Q se quinaj chumií nihánj doj adonj. 8 Dan me se cunu' uxrá yuvij mān chuman' nocoo ga yo'ó chuman' nocoo, né cunu' gobiernó ga tuvi' gobiernó a. Ne cachen yuún nocoo que'ee chuman', né cachen ndo'o x'naa uún a. Nu' sayuun nihánj ro', ase vaa guun che'ē 'o chanq que'e rque no' cuchruj no' ne'ej ro', dānj gaa nu' sayuun nihánj nanj ei. Dan me se nu' ne'en chanq ve'e rque no', né ne'en no' doj a quiran' no' sayuun rej rihaan no', né ase uún rá chanq yo', dānj guun rá soj se vaa daj doj guun uxrá sayuun rihaan chumií nihánj nanj adonj.

9 "Ne tadó soj che'ē sayuun quiran' ma'an soj ei. 'Q se tācuachén nii man soj rihaan nij síi uún chij rihaan ní' sij israelitá, né tācuachén nii man soj rihaan nij síi mān rá ve' tucu'yón ní' se-tucuanj Moisés, né maan yo' go' nii cuartá xráa soj a. Né tācuachén nii man soj canicún' soj rihaan síi nicaj suun do', rihaan síi nicaj suun rey do', che'ē se me soj síi nocō' manj a. Ne cataj xna'anj soj rihaan nij síi nicaj suun che'ej a. ¹⁰ Né asino ca'mij natáj soj se-nanq nanq sā' rihaan cunudanj nij síi yaníj, gaa né ca'vee quinavij chumií nihánj adonj.

11 "Dan me se asa' ca'anj nícaj nii man soj rihaan nij síi nicaj suun, né se nanó rá soj daj ca'mij soj rihaan nij so' ma'. Maan Nimán Diose rque nu' nanq ca'mij soj man orá yo' nanj adonj. 'Q se nuveé ma'an soj me nij síi ca'mij rihaan nij so' ma'. 'Q se Nimán Diose me síi ca'mij rihaan nij so' nanj adonj. ¹² Dan me se ca'anj nícaj snó'o man timúu snó'o rihaan yuvij, né ticaví' nii man timúu snó'o yo', qui'yaj ma'lan so' nanj adonj. Né ca'anj nícaj snó'o man ta'níi snó'o rihaan yuvij, né ticaví' nii man ta'níi snó'o yo', qui'yaj so' ei. Ne cunu' xnii ga rej xnii, né ca'anj nícaj xnii man rej xnii rihaan yuvij, né ticaví' nii man rej xnii yo', qui'yaj so' ei. ¹³ Né nachri' cunudanj nij yuvij man rihaan chumií ni'yā nij so' man soj, che'ē se me soj síi nocō' manj adonj. Tzaj né síi nocō' raan manj nda se ca'anj ni'yā chumií

nihánj ro', so' me síí quinanij rihaan sayuun adonj —taj Jesucristó rihaan ca'anj tuvi' nij síi tucu'yón se-nanq so' a.

¹⁴ Ne soj sij nayaan nanq nihánj ro', xcāj uxrá soj cuentá me taj nana nihánj nana ca'mii Jesucristó che'ē se chi'ijí á.

Dan me se cataj uún Jesucristó:

—Aj ne'en soj se vaa vaa 'o se chi'ijí qui'yaj ndo'o sayuun man yuvij, né dan me se güii quene'en soj man se chi'ijí yo' rej ne nó xcúun yo' nicun' yo', né yo'ó cunanj nij síi man estadó Judea ca'anj nij so' raa quij á. ¹⁵ Né síi taj xráá ve' tucuá ro', se catuj so' rá ve' tucuá so' quirijí so' si'yaj so' ma'. ¹⁶ Né síi 'yaj suun tacaan ro', se canicaj so' nano' so' sagan' so' se vaa tanaj so' rihaan yo'ó o ma'. Se guun rāqan nij so' ma'. Maan se yo'ó cunanj nij so' á. ¹⁷ Nique nij chanq nūq rque do', chanq vaa ta'níi ne'ej utzii do', güii ca'na' sayuun yo' a. 'Q se se guun nucuaj chanq yo' cunanj chanq yo' ma'. ¹⁸ Cachinj ní'yaj soj rihaan Diose se vaa se ca'na' sayuun yo' güii gāq maan ma'.

¹⁹ "O se güii yo' me se ca'na' uxrá sayuun, ne quij doj gāq sayuun yo' rihaan nū' nij sayuun quiran' yuvij asij qui'yaj Diose chumií, né daj chihāa míj se quiran' uún yuvij sayuun vaa dānj ma'. ²⁰ Sese que'ee uxrá güii guun sayuun, né se quinanj yuvij rihaan sayuun yo' ma'. Tzaj né vaa güii quisij sayuun, qui'yaj síi 'nij ra'a man ní', che'ē rej quinanij nij síi narii so' canoco' man so' adonj.

²¹ "Né güii yo' me se sese cataj yuvij rihaan soj: "Ni'yaj soj ei. Nihánj 'na' síi tīnanií man ní' rihaan sayuun á", né se cuchumán rá soj ma'. ²² 'Q se ca'na' uxrá síi ne síi cataj se vaa síi tīnanií man yuvij rihaan sayuun me nij so', né ca'na' uxrá síi ne síi cataj se vaa nata' nij so' se-nana Diose, né qui'yaj nij so' suun sa' nocoo, né tiha' yu'unj nij so' man cunudanj nij yuvij mān rihaan chumií nanj adonj. Ndaa nij síi narii Diose man ro', sese taj vaj Diose tumé man nij so', né cuchumán rá nij so' ni'yaj nij so' man síi tiha' yu'unj yo' nanj adonj. ²³ Tadó uxrá soj á. Nihánj me se cataj xna'anj unj rihaan soj daj guun rihaan chumií nihánj nanj á.

²⁴ "Tzaj né güii yo' me se asa' navij quisij sayuun yo', gaa né guun rm̄i' güii guun rm̄i' yavij guun rm̄i', ²⁵ né cayuu nij yati' xta', né quinaq taran' nij rasuun nucuaj mān rej xta' a. ²⁶ Gaa né quene'en nii mān 'unj sij ca'néé Diose nícaj yu'unj man yuvij á. Dan me se xráá ngaa quitaj 'unj ca'na' 'unj, né guun nucuaj ndo'o'j quirijí ta'ngaj, né ve'é uxrá curuvij ca'naj a. ²⁷ Gaa né ca'nej 'unj man nij se-mozó 'unj cuchi' nij so' rihaan chumií nihánj, né dan me se naqui'yaj chre' 'unj man nij síi narii Diose man canoco' manj a. Dan me se cacheé nij se-mozó

'unj rihaan nu' chumij nihánj, nano' njij so' taran' njij síi cunuu chre' ga 'unj nanj adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ya quene'en ní' se vaa nichrun' ca'na' uún Jesucristó a

²⁸ "Tucu'yón soj nana nihánj nana che'é chruun mān chruj higó raq á. Gaa quisij giun laruu ra'a chruun, né naca coj ya'ljj ra'a chruun, ne ne'en soj se vaa nichrun' 'na' tió naman maqn a. ²⁹ Dan me se xcaj uún soj cuentá se vaa asa' quene'en soj nu' se vaa cataj xna'anj 'unj rihaan soj cuano, ne nichrun' ca'na' uún 'unj nanj adonj. Dan me se ase vaa síi nicuñ' ta'yaa ro', gaa 'unj ei. ³⁰ Ya ya cataj xna'anj 'unj rihaan soj cuano se vaa quene'en ta'aj soj sij vaa i'ná' rihaan chumij nihánj cuano se vaa quisij ya 'unj nu' rasuñun nihánj nu' se vaa cataj xna'anj 'unj rihaan soj cuano ei. Ne ya quene'en soj nu' nihánj gaa ataa cavi' soj ei. ³¹ Vaa güii ca'anj ni'ya yo'óo do', xta' do', tzaj ne se-nanaj me se daj chihqá mij se quinavij yo' ma'.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ne ne'en ní' me güii ca'na' uún Jesucristó ma'

³² "Nihánj me cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa a 'ó síi ne ne'en me güii ca'na' uún 'unj rihaan chumij nihánj ma'. Ca'vee se ndaa se-mozó Diose 'yaj suun rej xta', ca'vee se ndaa ma'anj ta'nij Diose, tzaj ne ne ne'en nuj me güii me yo' ma'. Orún' Réj me síi ne'en nanj adonj. ³³ Yo'q ní'yaq soj, ne se guun cotoj soj ma'. 'Q se ne ne'en uxrá soj me güii me ca'naj ma'. ³⁴ Dan me se ase vaa síi ca'anj yo'ó chuman' naj gan' vaa 'unj, ne aj tanáj 'unj ve' tucuaj, ne ca'ne' 'unj suun rihaan 'o 'o nij mozó nuu rihanj se vaa ve'é cutumé njij so' nu' si'yáj, ne ase vaa síi tumé ta'yaa vaa nij soj, ne aj cataj xna'anj 'unj rihaan njij soj se vaa ní'yaq soj a. ³⁵ Che'é dan tumé uxrá soj man soj, ne ní'yaq soj á. 'Q se ne ne'en soj aman ca'na' 'unj sij tucuq ve' ma'. Ca'vee ca'naj rej ti'nuu, ca'vee rej yan', ca'vee orá aguáj to'loo ca'vee rej na'yaan ca'vee, ³⁶ ne tadjó soj se guun taj ní'yón ca'naj ne narí' 'unj man soj ne xcaj 'unj cuentá se vaa otoj rma'an soj ei. ³⁷ Ne nana nihánj nana taj xna'anj 'unj rihaan njij soj ro', veé nana nihánj taj xna'anj 'unj rihaan cunudanj nij yuvij, se vaa tumé soj man soj se gaa nanj cotoj rma'an soj a —taj Jesucristó rihaan ca'anj tuvi' njij síi tucu'yón se-nanaj so' a.

14

Nana nihánj taj xna'anj se vaa 'o guun rá nij xrej atá suun nocqo doj do', njij síi naqui'yaq cuyu se-tucuanj Moisés rihaan yuvij do', se vaa cavi' Jesucristó a

¹ Dan me se rque vij güii canuu cha'anj pascuá cha'anj chá njij yuvij israelítia chraa yo'óó trigó, ne dan me se 'o guun rá nij xrej

ata suun nocqo doj ga njij síi naqui'yaq cuyu se-tucuanj Moisés rihaan yuvij se vaa tiha' yu'unj njij so' man Jesucristó, né quita'aa yuve njij so' man Jesucristó, né cavi' Jesucristó, qui'yaq njij so', rá njij so' a. ² Né cataj njij so':

—Se quita'aa njij so' gaa aman anuu cha'anj ma'. Sese danj qui'yaq njij, né ca'maan rá njij yuvij, né guun sayuun, qui'yaq njij yuvij nanj adonj —taj njij so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa caxrij 'o chanq casté raa Jesucristó a

³ Dan me se yáán Jesucristó chuman' cu'naj Betania, né ne so' rá 'o ve' tucuá síi cu'naj Simón síi canó luj ri'yuj man, né yáán Jesucristó rihaan mesá, ne cuchi' yo'o chanq rihaan so', né nicaj chanq yo'o aga' catzji' nuu casté gun' daj rii nii man coj cu'naj nardo, né casté tu'vee ndo'o me yo' a. Naxra' chanq yo' aga', né caxrij chanq casté raa Jesucristó a. ⁴ Né ca'maan rá ta'aj njij síi quene'en, né cataj njij so' rihaan tuvi' njij so':

—Me che'é tirí' rma'an chanq nihánj casté sa' ga. ⁵ Me che'é ne cutu'vee no' casté, né quirí' no' sa'anj ase vaa 'yaj canaan yuvij rque 'o yo', né go' no' sa'anj yo' man njij síi niique ga —taj njij so' rihaan tuvi' njij so', gaa né guun che'ë njij so' caxrij yuvaqá njij so' man chanq yo' a.

⁶ Gaa né cataj Jesucristó rihaan njij so' a:

—Me che'é a'mii soj danj ni'yaq soj man chanq ga. Ca'né' guee rá njij soj doj nanj á. 'Q se veé uxrá qui'yaq no' manj ei. ⁷ Q se síi niique me se daj a güii mán njij síi niique ga soj, né me ma'lan güii guun rá soj, né ca'vee qui'yaq soj se luj ga njij síi niique ei. Tzaj ne 'unj me se vaa güii ca'anj 'unj, né quinaj yuñ soj, né se ca'vee qui'yaq soj se luj che'ej ma'. ⁸ Né chanq nihánj me se qui'yaq ma'an no' nu' ndqá vaa ca'vee qui'yaq no', né dan me se gaa ataa cavi' 'unj né aj caxrij no' casté gun' daj manj che'é rej xcay soj cuentá se vaa cachin' nii manj adonj. ⁹ Né cataj yá yá 'unj rihaan njij soj cuano se vaa me rej ma'an ca'mij natáj yuvij se-nanaj nana sa' rihaan njij yuvij man rihaan nu' chumij nihánj ro', né cataj xna'anj uún yuvij rihaan tuvi' yuvij che'é se vaa qui'yaq chanq nihánj manj, né se quini'yon yuvij man chanq nihánj ma' —taj Jesucristó a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cutu'vee síi cu'naj Judas man Jesucristó rihaan njij síi taj ri'yunj man Jesucristó a

¹⁰ Gaa né síi cu'naj Judas Iscarioye yo' tuvi' chuvij njij síi tucu'yón se-nanaj Jesucristó me se cavii so' ca'anj so' rihaan njij xrej atá suun nocqo doj, che'é rej racuij so' man njij so' quita'aa njij so' man Jesucristó a. ¹¹ Né gaa cuno njij xrej atá suun nocqo doj, né guun niqá uxrá rá njij so', né cata' tu'va njij so' se vaa nago' njij so' sa'anj man síi

cu'naj Judas a. Gaa né guun che'ë síí cu'naj Judas nuchruj raa so' aman ca'vee racuuj so' man niж xrej atá suun nocqo doj quita'aa niж so' man Jesucristó a.

Nanq nihánj taj xna'anj se vaa ma'an Jesucristó taj xna'anj se vaa tacuachén yo' tuvi' niж síí tucu'yón se-nana so' man so' rihaan niж síí taj ri'yunj man so' a

12 Dan me se quisij güii yaqan canuu cha'anj chá niж yuvij israelítal chraa yo'óó trigó, né güii ticavi' niж so' matzinj le'ej che'ë Diose me yo', né dan me se niж síí tucu'yón se-nana Jesucristó me se xná'anj niж so' man Jesucristó, cataj niж so':

—Me rej ca'anj núj qui'yaj chuvijí núj cha xti'no niж cha'anj pascuá, rá so' ga —taj niж so' rihaan Jesucristó a.

13 Gaa né ca'néé Jesucristó man vij tuvi' niж síí tucu'yón se-nana so', né cataj so' rihaan roj so' a:

—Cavii roj soj, ne catuu roj soj chuman' Jerusalén nihánj, né nari' tuvi' roj soj ga' o síí atá 'o cacuaj na,¹⁴ né canoco' roj soj man so', né rihaan síí tucuá ve' catuu so' me se cataj soj: "Xná'anj maestró mán so' se vaa me rej ne ve' cha xti'no maestró chraa ga' niж síí tucu'yón se-nana so' che'ë cha'anj pascuá, taj so' a", cataj roj soj rihaan síí tucuá ve' yo' á.¹⁵ Gaa né rihaan so' 'o ve' nata' xij rihaan roj soj, né aj vaa chuvijí rá ve' yo', ne mán chruun mesá mán chruun xlá mán rá ve' yo' a. Yo' me rej qui'yaj chuvijí roj soj á —taj Jesucristó rihaan roj so' a.

16 Gaa né curihanj roj síí tucu'yón se-nana Jesucristó, né catúj roj so' chuman' Jerusalén, né nari' roj so' nu' ndaa vaa cataj xna'anj Jesucristó rihaan roj so', gaa né qui'yaj chuvijí roj soj cha xti'no niж so' chraa che'ë cha'anj pascuá a.¹⁷ Ne rej ti'nuu, ne ca'na' Jesucristó ga yo'ó chí' niж síí tucu'yón se-nana so' a.

18 Dan me se yáán niж so' rihaan mesá, chá niж so' chraa, né cataj Jesucristó rihaan niж so' a:

—Ya ya cataj xna'anj 'unj rihaan soj cuano se vaa yo'ó tuvi' niж soj me síí tacuachén manj rihaan niж síí taj ri'yunj manj, né síí chá chraa ga 'unj cuano me síí qui'yaj danj ei —taj Jesucristó a.

19 Gaa né guun che'ë niж síí tucu'yón se-nana so' quinanó ndo'o rá niж so', né guun che'ë niж so' ndaa 'o 'o niж so' xná'anj man Jesucristó, cataj 'o 'o niж so':

—'Unj me síí qui'yaj danj na' —taj 'o 'o niж so' a.

20 Gaa né cataj Jesucristó rihaan niж so' a:

—Yo'ó tuvi' chuvijí niж soj siж tucu'yón se-nanaj me síí tacuachén manj rihaan niж síí taj ri'yunj manj, né síí tiguíj rachrúún ga 'unj rá co'oo me so' adonj.²¹ 'O se taj danj Diose se vaa ca'qan' 'unj cavij' 'unj siж

ca'néé Diose njacaj yu'unj man yuvij, né ya danj quirán' unj adonj. Tzaj né niqüe ndo'o síí tacuachén manj rihaan niж síí taj ri'yunj manj nanj á. Quirán' uxrá so' sayuun nanj á. Snó' yo' me se sese ne ca'ngaa so', né cavii sa' so' doj tzaj adonj —taj Jesucristó a.

Nanq nihánj taj xna'anj che'ë rachrúún rqué Jesucristó rihaan niж síí tucu'yón se-nana so' cha niж so' do', che'ë na vinó rqué so' co' o niж so' do' a

22 Ne gaa chá niж so' chraa, ne quita'aa Jesucristó yo' o rachrúún, ne nago' so' graciá rihaan Diose, ne cuxra' ta'aj so' rachrúún, né rqué so' rihaan niж síí tucu'yón se-nana so', né cataj so':

—Quita'aa soj rachrúún nihánj á. Nee manj me rachrúún nihánj ei —taj so' a.

23 Gaa né quita'aa Jesucristó aga' tazá nuu na vinó, né nago' so' graciá rihaan Diose, né tacuachén so' aga' nuu na vinó rihaan niж so', né co'o cunudanj niж so' na vinó yo' a.

24 Gaa né cataj so' rihaan niж so' a:

—Ton manj me na nihánj, né che'ë ton manj ro', rqué Diose 'o nana' rihaan soj daj qui'yaj Diose ga soj a. Dan me se cayanj ton manj che'ë que'ëë yuvij adonj.²⁵ Né cataj yá yá 'unj rihaan soj cuano se vaa veé doj nihánj me co'o, né se co'o yaj a ma'. Tzaj né asa' quisij güii yguun chij Diose rihaan chumij nihánj, né cunuu naca' chumij nihánj, gaa né co'o na vinó naca' ei —taj Jesucristó rihaan niж síí tucu'yón se-nana so' a.

26 Gaa né cachráá taran' niж so' chra' rihaan Diose, né cavii niж so', ca'anj niж so' qui'y ca'naj Quij mán Chruun Olivó a.

Nanq nihánj taj xna'anj se vaa cataj xna'anj Jesucristó se vaa guun na'aj síí cu'naj Pedró, né cataj so' se vaa nuveé sij noco' man Jesucristó me so' a

27 Gaa né cataj Jesucristó rihaan niж so' a:

—Danj Diose taj se vaa go' Diose man síí tumé matzinj, né cunuanj njí matzinj cha'nuu niж xo' a. Né ya ase vaa daán 'unj matzinj vaa soj, né guun na'aj taran' soj, né se canoco' soj manj a ma'.²⁸ Tzaj né asa' quisij cunuu i'na' uún 'unj, né quitaj yaan 'unj rihaan soj ca'anj 'unj estadó Galilea, né nari' tuvi' ni' estadó Galilea nanj adonj —taj Jesucristó rihaan niж síí tucu'yón se-nana so' a.

29 Gaa né cataj síí cu'naj Pedró rihaan so' a:

—Ca'vëe se tanáj taran' niж so' mán so', tzaj né daj chihqá mij se tanáj 'unj mán so' ma' —taj Pedró a.

30 Né cataj Jesucristó:

—Ya ya cataj xna'anj 'unj rihaan so' cuano se vaa aj ne'ë 'unj se vaa niж cuan' gaa ataa quisij vij caguáj to'loo, né va'nuj ya cataj so' rihaan yuvij se vaa nuveé sij noco' manj mé so' a —taj Jesucristó rihaan Pedró a.

³¹ Gaa né nucuaj uxrá cataj Pedró rihaan Jesucristó, né:

—Taj ma'. Ca'vee se ticavi' yuvij man ní', tzaj né daj chiháq míj se cataj 'unj se vaa nuuveé sij nocó' mán so' mej ma' —taj Pedró rihaan Jesucristó a.

Né ase vaa cataj Pedró ro', dajñ cataj taran' níj síi tucu'yón se-naná Jesucristó a.

Nana nihánj taj xna'anj daj qui'yaj Jesucristó gaa cachíin ni'yaj Jesucristó rihaan Dióse a

³² Gaa né ca'anj Jesucristó ga níj so' ndaa yo'o rej cu'naj Getsemaní, né cataj xna'anj Jesucristó rihaan níj so' a:

—Cane soj nihánj, na'vij soj mán 'unj, ne ca'anj 'unj, cachíin ní'yaj rihaan Réj a —taj Jesucristó a.

³³ Ne nicaj Jesucristó man Pedró do', man Jacobo do', man Juan do', ca'anj so', ne guun che'e so' quinanó ndo'o rá so' a. ³⁴ Gaa né cataj so' rihaan va'nuj níj síi ca'anj ga so' a:

—Nanó uxrá raj adonj. Maqan che'lé rej nanó ndo'o raj, qui'yaj cavi' 'unj, raj a. Qui'yaj soj se ndo'o quinaj soj nihánj, ne se cotoj soj ma' —taj Jesucristó rihaan va'nuj níj so' a.

³⁵ Gaa né cavii so' yanúj doj tzin', ne ca'anj cayáán rno so' rihaan yo'oó, ne cachíin ní'yaj so' rihaan Dióse se vaa sese ca'vee, ne caráán ra'a Dióse xráá so', se gaa nanj quiran' so' sayuun a. ³⁶ Dan me se cataj so':

—Ca'vee qui'yáá so' cunudanj, Ataj. Caráán ra'lá so' xráj, se gaa nanj quiran' uxrá 'unj sayuun, tzaj né sese ma'an so' me rá quiran' 'unj sayuun, ne qui'yáá so' ndaa vaa me rá ma'án so', ne se qui'yáá so' ndaa vaa me rá ma'án ma' —taj Jesucristó, cachíin ní'yaj so' rihaan Dióse a.

³⁷ Gaa né canicaj uún so' ca'na' so' rihaan va'nuj níj síi tucu'yón se-naná so', ne quene'en so' se vaa cotoj cunudanj níj so' a. Gaa né cataj so' rihaan Pedró a:

—Otoj so', nanj Pedro. A 'ó orá ne guun nucuáá so' ní'yaj so' a ma'. Ya na'. ³⁸ Maqan se ni'yaj soj, ne cachin ní'yaj soj rihaan Dióse se vaa caráán Dióse rihaan síi chreé se caxrij síi chreé chil'i rque soj a. 'Q se níha' rá soj qui'yaj soj se sa', tzaj né ne uun nucuaj soj ma' —taj Jesucristó rihaan níj so' a.

³⁹ Gaa né cavii uún Jesucristó, ca'anj so', ne cachíin ní'yaj uún so' rihaan Dióse, ne cuyaan vaa nana ca'mii so' rihaan Dióse ga nanj ca'mii so' asij cua'aa doj a. ⁴⁰ Gaa né canicaj uún so' ca'na' so', ne quene'en so' se vaa cotoj uún val'nuj níj síi tucu'yón se-nana so' a. 'Q se ca'na' ndo'o nej rihaan níj so' a. Né ne narj' níj so' nana ca'mii níj so' rihaan so' a.

⁴¹ Gaa né corá me se ca'na' uún so' rej man va'nuj níj síi tucu'yón se-naná so', né cataj so':

—Ca'vee cotoj soj ca'vee naraaqan rá soj ca'vee sese vaa ya'núj rihaan soj á. Ni'yaj soj, ne nihánj me se quisij orá tacuachén yo'o so' manj rihaan síi tumé ndo'o cacun', che'e se mé 'unj síi ca'néé Dióse nicaj yu'unj man yuvij adonj. ⁴² Naxagaa soj, ca'anj ní' nanj ei. Ni'yaj soj nedij. 'Na' síi tacuachén manj rihaan síi taj ri'yunj manj nanj chuguanj —taj Jesucristó a.

Nana nihánj taj xna'anj daj qui'yaj níi gaa quita'aa nii man Jesucristó a

⁴³ Dan me se nicun' Jesucristó ca'mii so', ne nu' ca'na' síi cu'naj Judas yo'o tuví' chuvij níj síi tucu'yón se-naná Jesucristó, ne ca'na' uxrá yuvij ga so', ne nicaj níj yuvij neé espadá do', chruun do' a. Dan me se níj yuvij ca'néé níj xrej atá suun nocoo doj do', níj yuvij ca'néé níj síi naqui'yaj cuu se-tucuanj Moisés do', níj yuvij ca'néé níj síi uun chij rihaan níj yuvij israelitá do', me níj yuvij ca'na' a. ⁴⁴ Ne síi cu'naj Judas cataj xna'anj rihaan níj yuvij se vaa daj qui'yaj so' ga Jesucristó, gaa né cunuu yaqan níj yuvij man Jesucristó, né cataj so':

—Síi rütu'vaj ro', so' me síi quita'aa soj cuaj á. Raan cano soj man so', ca'anj soj á —taj síi cu'naj Judas a.

⁴⁵ Gaa né nu' cuchi' so' cuaj rihaan Jesucristó, né cataj so':

—Maestro —taj so', né nu' cachrón tu'vá so' xruu Jesucristó a.

⁴⁶ Gaa né cuchi' níj yuvij rihaan Jesucristó, né quita'aa níj yuvij man Jesucristó a.

⁴⁷ Ne yo'o síi nicun' ga Jesucristó me se quirii so' tanéé so' neé espadá, né go' so' neé espadá yo' raa yo'o se-mozó xrej atá suun nocoo doj, né veé dan güéj nu' xréé mozó yo', qui'yaj so' a.

⁴⁸ Gaa né cataj Jesucristó rihaan níj yuvij a:

—Me che'lé nicaj soj neé espadá nicaj soj chruun nicaj soj, ca'na' soj ga. Síi ituu mé 'unj, rá soj na'. ⁴⁹ Ne 'o se guun que'eé güii cayáán 'unj rá nuvíi nocoo, tucu'yón 'unj se-nanaj rihaan soj, tzaj né ne quita'aa soj manj ma'. Tzaj né nihánj me se quiran' 'unj nu' se vaa taj nanj no rihaan danj Dióse a —taj Jesucristó a.

⁵⁰ Gaa né tanáj cunudanj níj síi tucu'yón se-nana Jesucristó man so', ne cunánj níj so', ca'anj níj so' a. ⁵¹ Né vaa 'o síi tachruu nocoo' xcó Jesucristó, né orún' yatzíj mantá niquee so', né quita'aa níj yuvij man so', ⁵² gaa né tanáj so' yatzíj mantá ra'a níj yuvij, cunánj so', né cánj yuun vaa so', cunánj so' a.

Nana nihánj taj xna'anj daj qui'yaj níi gaa cuta' nii cacum' xráá Jesucristó a

⁵³ Dan me se nij síi quita'aa man Jesucristó me se nicaj nij so' man Jesucristó ca'anj nij so' rihaan síi yanj xrej atá suun nocoo doj, gaa né cunuú chre' yo'ó nij xrej atá suun nocoo doj dō', nij síi naqui'yaj cuyu se-tucuanj Moisés rihaan nij yuvij doj, nij síi uun chij do', rej mán nij so' a. ⁵⁴ Ne gan' gan' canoco' síi cu'naj Pedró xcó Jesucristó, né cuchi' so' rihaan ve' yanj xrej atá suun nocoo doj yo', né catúj so' rá ve', né ca'anj cayáán so' ga nij se-mozó xrej man rá ve', tinaguún so' ra'a so' rihaan ya'an a.

⁵⁵ Dan me se nano' nij xrej atá suun nocoo doj nano' nij cuese nano' man yuvij cataj xna'anj che'lé cacun' tumé Jesucristó a. Me rá nij so' nari' nij so' cacun' cuta' nij so' xráá Jesucristó, ne cavi' Jesucristó, rá nij so' a. Tzaj né nuvi'cacun' tumé Jesucristó nari' nij so' ma!. ⁵⁶ 'Q se cuchi' uxrá síi né rihaan nij cuese ca'mii' ne nij so', tzaj ne ino vaa nana ca'mii' o' nij so' a. ⁵⁷ Gaa né canicun' yo'ó doj síi ne uún, né guun rá nij so' cuta' nij so' cacun' xráá Jesucristó, né dan me se cataj nij so':

⁵⁸ —Cuno núj se vaa cataj Jesucristó se vaa: “Unj me síi tåcuaneet nuvií nocoo nihánj nuvií cune' yuvij, né rque va'nuj güüi cune' unj yo'ó uún, tzaj né nuveé nuvií cune' ma'an yuvij me nuvií cune' unj a man adonj”, taj Jesucristó cuno núj ei —taj síi ne ni'yaj nij so' man Jesucristó, ⁵⁹ tzaj ne ndqá se-nana nij so' me se ne o' cuyaqan vaa nana ca'mii' o' q nij so' a ma!. ⁶⁰ Gaa né canicun' xrej atá suun nocoo doj tanuú yo'ó nij síi man rá ve' yo', né xná'anj so' man Jesucristó, cataj so':

—Me che'é ne a'mii so' ga. Daj vaa nana nihánj nana a'mii roj síi nihánj che'é so' ga —taj so', xná'anj so' man Jesucristó a.

⁶¹ Tzaj né dinj táá Jesucristó, ne ca'mii so' a doj nana a. Gaa né xná'anj uún xrej atá suun nocoo doj man Jesucristó, ne:

—Sg' me ta'núi Diose síi tñanii man yuvij rihaan sayuun na' —taj so', xná'anj so' man Jesucristó a.

⁶² Gaa né cataj Jesucristó rihaan so' a:

—Véé dñaj vaa ya ei. Né quene'en soj se vaa quitaj 'unj rej nuvaj' Diose síi nucuaj ndo'o á. Né quene'en uún soj se vaa ca'na' uún 'unj rihaan chumij nihánj, ne quitaj 'unj xráá ngaa xta' ca'naj adonj —taj Jesucristó rihaan xrej atá suun nocoo doj yo' a.

⁶³ Gaa né ca'maan rá xrej yo', né cutzin' xrej yo' sagan' ma'an xrej, né cataj xrej rihaan tuví' xrej a:

—Nj'yaj soj vij. Se cachiuin doj síi ca'na' cataj xna'anj rihaan ní' che'é cacun' tumé síi nihánj a ma!. ⁶⁴ Né cuno soj nana quij ca'mii so' se vaa quitaj ma'an so' rej x'nuj Diose na'. Aj cuno soj chuguanj. Ne daj qui'yaj ní' man so', rá soj ga —taj xrej, xná'anj xrej man nij tuví' xrej a.

Gaa né cunudanj nij so' cuta' cacun' xráá Jesucristó se vaa no xcúún Jesucristó cavi' Jesucristó a. ⁶⁵ Gaa né guun che'e ta'aj nij so' quirii talúj nij so' man Jesucristó, né caráán nij so' yatzíj rihaan Jesucristó, né go' nij so' man Jesucristó, ne cataj nij so':

—Racuúj Diose máñ so' cataj xna'anj so' rihaan núj me síi go' mán so' vij —taj nij so', tiha' yu'unj nij so' man Jesucristó a.

Né nicaj nij tanuu man so', né go' nij tanuu chruun xráá so' a.

Nana nihánj taj xna'anj daj qui'yaj síi cu'naj Pedró gaa cataj so' se vaa nuveé síj noco' man Jesucristó me so' a

⁶⁶ Véé dan, né yanj Jesucristó ga yo'ó nij so' rá ve', né yanj síi cu'naj Pedró rej rque doj rej rihaan ve' yo' a. Gaa né ca'na' yo'ó mozó chana nüu rihaan xrej atá suun nocoo doj, ⁶⁷ né quene'en no' man Pedró gaa tinaguún Pedró ra'a Pedró rihaan ya'an a. Gaa né ni'yaj uxrá mozó chana yo' man Pedró, gaa né cataj no!:

—Né ma'lán sq' me yo'ó síi cachéé ga Jesucristó síi cavi' chuman' Nazaret á —taj mozó chana yo' rihaan Pedró a.

⁶⁸ —Taj ma!. Ne unó 'unj me taj so' ma' —taj Pedró rihaan mozó chana, gaa né curihañj so', né canicun' so' rihaan chingá a.

⁶⁹ Gaa né quene'en mozó chana se vaa nicun' Pedró rihaan chingá, né guun che'e no' ca'mii no' rihaan nij yuvij nicun' rihaan chingá ga Pedró, cataj no!:

—Síi nihánj me yo'ó nij síi cachéé ga Jesucristó asuun asán —taj mozó chana yo' a.

⁷⁰ Gaa né cataj uún Pedró se vaa ne ne'en so' man Jesucristó a.

Dan me se corá nii me se cataj nij síi nicun' ga Pedró rihaan Pedró a:

—Ya ya yo'ó síi cachéé ga Jesucristó mé so' ei. 'O se sij cavii estadó Galilea mé so' chuguanj —taj nij so' rihaan Pedró a.

⁷¹ Gaa né guun che'e Pedró nucuaj doj ca'mii Pedró, cataj Pedró se vaa ca'vee qui'yaj Diose sayuun man so' sese nuveé nana ya me nana a'mii so', né cataj so':

—Ne ne'enj man snó'o nihánj síi a'mii soj che'é a ma' —taj uún Pedró, ⁷² gaa né nu' quisij vij caguáj to'loo a.

Gaa né nanuj rá Pedró ndqá vaa cataj Jesucristó rihaan so' quii se vaa gaa ataa quisij vij caguáj to'loo, né va'nuj cataj Pedró se vaa nuveé síj noco' man Jesucristó me ma'an Pedró a. Gaa né guun che'e Pedró ta'vee ndo'o Pedró a.

15

Nana nihánj taj xna'anj daj ca'mii síi cu'naj Pilato ga Jesucristó a

¹ Gaa né rej rangá' cunuú chre' nij xrej atá suun nocoo doj dō', nij síi uun chij dō',

níí síí naquí'yaj cyu se-tucuanj Moisés do', cunudanj níí cuese do', qui'yaj níí so' juntá, gaa né numúj níí so' man Jesucristó, né nicaj níí so' man Jesucristó ca'anj níí so' rihaan síí cu'naj Pilato, né tacuachén níí so' man Jesucristó rihaan so' a. ² Gaa né xná'anj síí cu'naj Pilato man Jesucristó, cataj so':

—So' me síí nicaj suun rey uun chij rihaan níí yuvíj israelítá na! —taj so', xná'anj so' man Jesucristó a.

—Vej ei —taj Jesucristó rihaan so' a.

³ Né cuta'ndo'o níí xrej atá suun nocoo doj cacun' xráá Jesucristó a. ⁴ Gaa né xná'anj uún síí cu'naj Pilato man Jesucristó, cataj so':

—Me che'é ne a'mii so' ga. Nihánj me se uta'uxrá níí cacun' xráá so' ei —taj síí cu'naj Pilato rihaan Jesucristó a.

⁵ Tzaj né yuun che'é ne ca'mii Jesucristó a doj nana rihaan so', né caráya'anj uxrá síí cu'naj Pilato che'é yan qui'yaj so' danj a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cataj xna'anj síí cu'naj Pilato se vaa cavi' Jesucristó rihaan rcutze a

⁶ Ne vaa yo'o tucuáán noco' síí cu'naj Pilato se vaa rii so' man yo'o yo'o síí 'nij taga'! o' o'cha'anj pascuá, né tinavij uún so' cacun' tumé síí urihanj taga' yo' a. Me ma'an 'o síí 'nij taga' achíin níí yuvíj se vaa quiríj so', né ca'vee qui'yaj so' ndaa vaa taj níí yuvíj a. ⁷ Dan me se vaa 'o síí cu'naj Barrabás 'nij taga' ga yo'o níí síí guun rá cunu' ga gobiernó, né níí so' me se gaa cunu' níí so' ga gobiernó né ticavi' ndo'o níí so' yuvíj a. ⁸ Dan me se cavíi níí yuvíj israelítá, né guun che'é níí so' cachíin níí so' man síí cu'naj Pilato se vaa quiríj so' man 'o síí 'nij taga' ndaa vaa u'yón so' 'yaj so' che'é níí so' a. ⁹ Gaa né xná'anj síí cu'naj Pilato man níí yuvíj, cataj so':

—Né me rá soj quiríj 'unj man síí nicaj suun rey uun chij rihaan soj sij israelítá na! —taj so', xná'anj so' man níí yuvíj a.

¹⁰ Danj ca'mii so', ne'en so' se vaa maan che'é se guun xcøj ruvaq rá níí xrej atá suun nocoo doj me tacuachén níí xrej man Jesucristó rihaan so' a.

¹¹ Tzaj né níí xrej atá suun nocoo doj me se cataj xna'anj níí so' rihaan níí yuvíj se vaa quiríj síí cu'naj Pilato man síí cu'naj Barrabás taga' qui'yaj níí yuvíj a.

¹² Gaa né xná'anj uún síí cu'naj Pilato man níí yuvíj, cataj so':

—Che'é se me rá soj quiríj 'unj man síí cu'naj Barrabás rihaan soj, né che'é dan daj qui'yaj man síí tucu'náj soj síí nicaj suun rey uun chij rihaan soj ga —taj so', xná'anj so' man níí yuvíj a.

¹³ Gaa né caguáj uún níí yuvíj, cataj níí yuvíj:

—Cavi' so' rihaan rcutze, qui'yáá so' ei —taj níí yuvíj a.

¹⁴ —Tzaj né me cacun' tumé so' ga —taj síí cu'naj Pilato, xná'anj so' man níí yuvíj a.

Tzaj né doj a caguáj níí yuvíj, cataj níí yuvíj:

—Cavi' so' rihaan rcutze, qui'yáá so' cuaj ei. —Danj inanj caguáj níí yuvíj a.

¹⁵ Né síí cu'naj Pilato me se guun rá so' qui'yaj so' ndaa vaa no xcúún so' qui'yaj so' che'é níí yuvíj, né che'é dan quiríj so' man síí cu'naj Barrabás taga' che'é níí yuvíj, né go' níí tanuu cuartá xráá Jesucristó, qui'yaj so', ne tacuachén so' man Jesucristó rihaan níí tanuu che'é rej cachrón níí tanuu man Jesucristó rihaan rcutze a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ca'nga' nacoq níí tanuu ni'yaj níí tanuu man Jesucristó a

¹⁶ Gaa né ca'anj nicaj níí tanuu man Jesucristó rá ve' tucuá síí nicaj suun gobernador, gaa né canacúún níí tanuu man taran' níí tuví' tanuu níí so' cunu' chre' taran' níí so' a. ¹⁷ Gaa né nanuu Jesucristó sagan' rey yatzij tintá, qui'yaj níí tanuu, né qui'yaj níí so' cachriin tanj, cuta' níí so' raq Jesucristó a. ¹⁸ Gaa né guun che'é níí tanuu caguáj níí tanuu rihaan Jesucristó, cataj níí tanuu:

—Ya ya sij nicaj suun rey rii ta'nga' rihaan níí yuvíj israelítá mé so' ei —taj níí so', tiha' níí so' man Jesucristó a.

¹⁹ Gaa né go' níí so' vará raq Jesucristó, né quiríj talúj níí so' man Jesucristó, né canicun' ruj níí so' rihaan Jesucristó, né qui'yaj níí so' ndaa vaa 'yaj yuvíj na'víj rihaan ya'anj a. ²⁰ Síj ca'nga' nacoq níí so' ni'yaj níí so' man Jesucristó, gaa né quiríj uún níí so' sagan' rey yatzij tintá nuq' Jesucristó, né na'néé uún níí so' sagan' uún Jesucristó man uún so', gaa né nicaj níí so' man Jesucristó cavíi níí so' ca'anj níí so' yan cachrón níí so' man Jesucristó rihaan rcutze a.

Nana nihánj taj xna'anj daj qui'yaj níí yuvíj gaa cachrón níí tanuu man Jesucristó rihaan rcutze a

²¹ Dan me se gaa vaj níí tanuu ga Jesucristó, né 'na' ni que yo'o síí cu'naj Simón síí cavíi chuman' Cirene rej tacaan, né so' me se rej roj síí cu'naj Alejandro ga Rufo me so', né dan me se quita'aa níí tanuu man so', né qui'yaj uxrá níí tanuu fuerzá man síí cu'naj Simón yo' catá so' rcutze canó Jesucristó rihaan a. ²² Dan me se nicaj níí tanuu man Jesucristó ca'anj níí tanuu tacaan cu'naj Gólgota, né nana "Gólgota" ro', taj Tacaan Cúú Yavé Xnangá a. ²³ Gaa né rqué níí tanuu doj na vinó nachej ga na e' cu'naj mirra man Jesucristó co'q so' a. Tzaj né ne co'q so' ma'. ²⁴ Veé dan, né cachrón níí tanuu man Jesucristó rihaan rcutze, né

tico tixaj niij so' che'é sagan' Jesucristó me síí qui'yaj canaán 'o' ta'aíj sagan' so' a.

²⁵ Dan me se aga' uun rej xta' güii me cachrón niij tanuu man Jesucristó rihaan rcutze a. ²⁶ Né cachrón niij tanuu letrá rihaan 'o' rcuchra', né taj xna'anj letrá yo' me che'é cavi' Jesucristó, né: "Síí nihánj me síí nicaj suun rey uun chij rihaan niij yuvij israelítá a", taj letrá yo' a. ²⁷ Gaa né cachrón niij tanuu man yavíj snó'o rihaan yavíj rcutze yo', né yavíj roj so' me síí ituu a. Dan me se nicun' yo'ó so' rej nuva' Jesucristó, né nicun' yo'ó so' rej nichryun Jesucristó a. ²⁸ Ne veé danj quisíj ya nu' naná no' rihaan danj Diose naná taj: "Guun rá nií se vaa yo'ó tuvíj nií síí tumé cacun' me so', rá nií a", taj se-naná Diose yo' a. ²⁹ Gaa né cachén yuvij rej nicun' Jesucristó, né ca'mii chi'íj ndo'o niij yuvij nií'yaj niij yuvij man Jesucristó a. Dan me se tucunó niij yuvij raa niij yuvij, cataj niij yuvij:

—Nihánj táá so' sij guun rá tacuanee man nuvií nocoo né cune' yo'ó nuvií nocoo rque va'nuj güii na!. ³⁰ Tjinanii so' mán so' rihaan rcutze, né nanj so' rihaan yo'ó yaj vij —taj niij yuvij rihaan Jesucristó a.

³¹ Né ase vaa qui'yaj niij yuvij ro', danj qui'yaj uún niij xrej atá suun nocoo doj do', niij síí naquiyaj cüu se-tucuaj Moisés do', ca'mii chi'íj niij so' rihaan tuvíj nií so' ni'yaj niij so' man Jesucristó, né cataj niij so':

—Tjinanii síí nihánj man yo'ó yuvij rihaan sayuun, rá so', tzaj né ne gyun nucuaj so' tjinanii so' man ma'án so' rihaan rcutze danj. ³² Sese ya ya sij ca'néé Diose tjinanii man yuvij rihaan sayuun me so' do', sese ya ya sij nicaj suun rey uun chij rihaan nií sij israelítá me so' do', né nanj so' cuano rihaan yo'óó, né quene'en nií, né cuchumán rá nií ni'yaj ni' man so' adonj —taj niij so', chi'íj ndo'o ca'mii niij so' ni'yaj niij so' man Jesucristó a.

Né roj síí ituu nicun' rihaan rcutze rej x'nuj Jesucristó me se ca'mii roj so' naná niij rihaan Jesucristó a.

Nana nihánj taj xna'anj daj guun gaa cavi' Jesucristó a

³³ Veé dan, né caxuj, né yuun che'e guun rmí'i rihaan chumíi, né yo'ó guun rmí'i chumíi ndaa quisíj aga' va'nuj rej anoco' güii a. ³⁴ Veé dan, né quisíj aga' va'nuj, gaa né nucuaj ndo'o caguáj Jesucristó, cataj so':

—Eloi, Eloi, lama sabactani —taj so', caguáj so' xna'anj a'mii ma'án so' a. Né naná caguáj so' taj: "Diose síí nocó' 'unj mé so' á. Me che'é tanáj yun so' mán 'unj ga", taj naná caguáj Jesucristó a.

³⁵ Né cuno ta'aíj niij síí nicun' rej x'nuj Jesucristó naná caguáj so', tzaj né ne cuno niij so' me taj Jesucristó a ma'. Maqan se:

—Ni'yaj so' ei. Nacúún síí nihánj man síí cu'naj Elias tadowj —taj niij so' rihaan tuvi' niij so' a.

³⁶ Gaa né cunánj yo'ó so', né caraa so' na vinó yuu rque 'o yataaqn esponja, né cuta' so' raq yo'ó vará, né ru'maan so' yataaqn tu'va Jesucristó, né co'o Jesucristó na yuu yo', qui'yaj so', né cataj síí qui'yaj danj:

—Dínj qui'yaj soj á. Quene'en nií sese ca'na' síí cu'naj Elias tajanij síí cu'naj Elias man so' rihaan yo'óó ei —taj so' rihaan tuvi' so' a.

³⁷ Gaa né sca' caguáj Jesucristó, né cavi' so' a. ³⁸ Gaa né quisin' yatzij mantá cortiná noco' rá nuvií nocoo yo' ndaa rej raa, né 'o quinij ca'anj ndaa tacoo yo' a.

³⁹ Veé dan, né nicun' tanuu capitán rihaan Jesucristó, né quene'en so' nu' se vaa guun gaa cavi' Jesucristó, né ndaa dan asuun gaa xcaj so' cuentá se vaa ya uxrá ta'nij Diose me Jesucristó, né dan me se cataj so':

—Ya ta'nij Diose me sno'o nihánj tadowj —taj tanuu capitán yo' a.

⁴⁰ Né gan' doj nicun' que'eé chaná, ni'yaj yuun nií chaná man Jesucristó a. Yo'ó no' me chaná cu'naj Mariá Magdalena, ne yo'ó no' me chaná cu'naj Mariá nii síí cu'naj Jacobo Cunij ga síí cu'naj José a. Né yo'ó no' me chaná cu'naj Salomé a. ⁴¹ Dan me se gaa vaj Jesucristó estadó Galilea, né qui'yaj suun nií chaná che'é Jesucristó a. Né vaa que'eé doj chaná uún níí ca'anj chuman' Jerusalén ga Jesucristó a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cachin' nii man Jesucristó rque yu'u'j yuvej a

⁴² Dan me se rej ata' güii me yo', né güii no' xcúún niij yuvij israelítá qui'yaj chuvij niij so' che'é güii a'yuj güii naránj rá niij so' me yo', ⁴³ né che'é dan ca'na' yo'ó síí cu'naj José síí né chuman' Arimatea, né yo'ó síí sa' uun chij rihaan niij yuvij israelítá me so', né síí me ndo'o rá guun chij Diose rihaan chumíj nihánj me uún so' a. Dan me se quisíj rá so', né catuj so' rihaan síí cu'naj Pilato, né cachíñ ni'yaj so' rihaan síí cu'naj Pilato se vaa ca'vej síí cu'naj Pilato cachin' so' man Jesucristó a. ⁴⁴ Dan me se caráya'anj ndo'o síí cu'naj Pilato nana se vaa aj cavi' Jesucristó, gaa né canacúún so' ca'na' tanuu capitán rihaan so', né xna'anj so' man tanuu capitán sese ya ya cavi' Jesucristó a. ⁴⁵ Gaa né cataj tanuu capitán se vaa ya ya cavi' Jesucristó, né che'é dan ca'vej rá síí cu'naj Pilato nícaj síí cu'naj José man Jesucristó ca'anj cachin' so' a. ⁴⁶ Gaa né xcax síí cu'naj José yatzij mantá, gaa né tananij so' man Jesucristó, né nacutáj so' yatzij mantá xráá Jesucristó, né caxrij so' man Jesucristó rque yu'u'j gáán nii rque yuvej, né caráán so' yuvej xjj tu'va yu'u'j yo' a. ⁴⁷ Né quene'en chaná cu'naj Mariá Magdalena do', chaná cu'naj Mariá

nii síi cu'naj José do', rej cachin' so' man Jesucristó a.

16

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cunuu i'na' uún Jesucristó a

¹ Ne ti'nuu güüi narránj rá nij yuvij israelitá me se quiránj chanq cu'naj Mariá Magdalena do', chanq cu'naj Mariá nii Jacobo do', chanq cu'naj Salomé do', yo'óó gun' daj, che'é rej ca'anj caxrij nij no' yo'óó gun' daj man Jesucristó a. ² Gaa ne taxrej cotungó me se ca'anj va'nuj nij chanq rej cachin' nii man Jesucristó, né dan me se aq quisíj güüi, ³ ne cataj nij chanq rihaan tuvi' chana, ne:

—Me síi quirij yaníj yuvej aráán tu'va yu'u'gaa ne catuú ní' gá—taj nij no', xná'anj nij no' man tuvi' nij no' a.

⁴ Gaa ne ni'yaj nij chanq, né quene'en nij chanq se vaa aq naiyanj yuvej, ne dan me se yuvej xjj ndo'o me yo'a. ⁵ Gaa ne catuú nij chanq rque yu'u'j, gaa ne quene'en nij chanq se vaa yanj o síi yaqan rej nuva' nij chanq, né nuú so' yatzíj xcáqan catzíj, ne ca'anj ndo'o rá nij chanq a.

⁶ Gaa ne cataj síi yaqan rihaan nij chanq a:

—Taj che'é ca'anj rá nij soj ma'. Nihánj me nano' nij soj man Jesucristó síi cavii chumani' Nazaret síi cachrón nii rihaan rutzé, ne so' me se aq cunuu i'na' uún so' ei. Né ni'yaj soj rej cuchruj nii man so', né xcáj soj cuentá se vaa nuvi' so' naj nihánj a man adonj. ⁷ Tananj cavíj soj cataj soj rihaan nij síi tucu'yón se-naná so' do', ndaa rihaan Pedró do', cataj soj: "Táá yaan Jesucristó rihaan soj 'an'j so' estadó Galilea, ne yo' me rej quene'en nij soj man so' ndaa vaa cataj ma'an so' rihaan soj á", cataj nij soj rihaan Pedró ga yo'ó nij síi tucu'yón se-naná so' á—taj síi yaqan rihaan va'nuj nij chanq a.

⁸ Gaa ne curihanj nij chanq rque yu'u'j, ne cunánj nij chanq, ca'anj nij no' a. 'Q se ca'anj ndo'o rá nij chanq, ne ndaa ri'líj man nij chanq a. Ne ne ca'vee ca'míj nij no' a doj nana rihaan a'ó yuvij, che'é se cuchu'ví' ndo'o nij no' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa quene'en chanq cu'naj Mariá Magdalena man Jesucristó a

⁹ Dan me se cunuu i'na' uún Jesucristó taxrej cotungó, gaa ne curuvi' so' asino yaqan rihaan chanq cu'naj Mariá Magdalena, ne no' me chanq quirii so' chij nana chree nimán asij rque doj a. ¹⁰⁻¹¹ Dan me se ca'anj no' rej man nij síi cheé gá Jesucristó, ne dan me se sanó ndo'o rá nij so', né ta'vee nij so', ne dan me se cataj xna'anj no' rihaan nij so' se vaa vaa i'na' Jesucristó né quene'en no' man Jesucristó, taj no', tzaj né ne cuchumán rá nij so' a ma'.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa curuvi' Jesucristó rihaan vij tuvi' nij síi tucu'yón se-naná so' gaa vaj roj so' rej tacaan a

¹² Cachén doj, gaa né dan me se chéé vij tuvi' nij síi tucu'yón se-naná Jesucristó rej tacaan, né curuvi' Jesucristó rihaan roj so', tzaj ne ino doj vaa so', ruvi' so', ni'yaj roj so' a. ¹³ Gaa né cavii roj so' uún, nata' roj so' rihaan yo'ó nij síi tucu'yón se-naná Jesucristó, tzaj né nij so' me se ne cuchumán rá nij so' se-naná roj so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa curuvi' Jesucristó rihaan xaan nij síi tucu'yón se-naná so' a

¹⁴ Corá me se gaa yáán xqan nij síi tucu'yón se-naná Jesucristó rihaan mesá, né curuvi' ma'an Jesucristó rihaan nij so', né cuta' so' cacun' xráá nij so' se vaa guun nichraj rá nij so' ne ne cuchumán rá nij so' se-naná nij síi quene'en man so' gaa cunuu i'na' uún so' a. ¹⁵ Gaa né cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Ca'anj nij soj rihaan nü' cachra' chumij, ne ca'míj natáj soj se-nanáj nana sa' rihaan cunudanj nij yuvij a. ¹⁶ Né me ma'an o síi cuchumán rá se-nana soj ne cata' ne, né so' me síi quinanij rihaan sayuun, tzaj ne síi na'vej rá cuchumán rá se-nana soj me se qui'yaj Dióse sayuun man so' che'é cacun' tumé so' adonj. ¹⁷ Ne nihánj me suun sa' nocoo qui'yaj nij síi cuchumán ya rá ni'yaj manj, né dan me se quitaj tu'va nij so' se-chuvíi 'unj, quirij nij so' naná chree nimán yuvij, ne ca'míj nij so' xna'ánj naca xna'ánj ne ne'en ma'an nij so', ¹⁸ ne ma'an ra'a nij so' quíta'aa nij so' xcuáá yuvaja, ne ca'vee se co'o nij so' se xnaj, tzaj ne a doj se quiran' nij so' chi'iij ma'. Né cuta' ra'a nij so' xráá síi ran', né nahyun sa' nij síi ran' yo' a —taj Jesucristó rihaan xaan nij síi tucu'yón se-nana so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cavii Jesucristó xta' a

¹⁹ Dan me se quisíj ca'mii Jesucristó nana dan rihaan nij síi tucu'yón se-naná so', gaa ne cavii so' xta', gaa ne cayáán so' rej nuva' Dióse a. ²⁰ Gaa né nij síi tucu'yón se-nana so' me se ca'anj ca'míj natáj nij so' se-naná so' nü' nij chuman', né racuúj síi 'nij ra'a man ní' man nij so', né dan me se che'é suun sa' nocoo qui'yaj nij so' me se raan doj canoco' nij yuvij se-naná Jesucristó a. Veé dñaj gaa ya ei.

Nihánj me se-nana Jesucristó nana sa' cachrón síi cu'naj Lucas rihaan yanj a

Nanq nihánj taj xna'anj se vaa qui'yaj síi cu'naj Lucas yanj nihánj ca'nej so' rihaan síi cu'naj Teófilo a

¹ Dan me se que'ee uxrá yuvijí guun rá cachrón nica nanq rihaan yanj che'é nu' se vaa qui'yaj Jesucristó sca'núj ní' asij rque doj a. ² Dan me se cachrón níj so' nana cataj xna'anj níj síi quene'en cunudanj se vaa qui'yaj Jesucristó asij guun che'é so' cayáán so' rihaan chumij nihánj, níj síi quene'en ro', me síi ata suun nata' nana yo' rihaan nul yuvijí a. ³ Ne 'unj nihánj me síi tucu'yón uxrá, don ca'vee narij cunudanj rasuun yo', níj che'é dan vaa che'é cachrón nica 'unj cunudanj se vaa qui'yaj Jesucristó rihaan yanj nihánj nayaq so' sij cu'naj Teófilo sij sa' ndo'o, raj adonj. ⁴ Nanq qui'yaj, gaa ne ca'vee guun ya rá so' se vaa ya vaa nul nana cataj xna'anj nii rihaan so' che'é Jesucristó adonj.

Nanq nihánj taj xna'anj se vaa cataj xna'anj se-mozó Diose se vaa ca'ngaa Juan síi cuta'ne man yuvijí a

⁵ Gaa cayáán síi cu'naj Herodes síi nicaj suun rey un chij rihaan estadó Judea, gaa ne 'o xrej canicun' rihaan yuvijí israelítá me 'o síi cu'naj Zácarías, ne cachéé so' ga 'o ta'aj níj xrej, ne ta'núj ta'níj síi no' Abías me níj so' a. Ne nica Zácarías me chanq cu'naj Elisabet, ne ta'níj 'o xrej me no', ⁶ níj síi yanj sa' rihaan Diose me roj nica roj so', ne sa' uxrá cuno roj so' nul níj nana me rá Diose cuno níl, ne nuví' cacun' tumé roj so' a doj a ma'. ⁷ Tzaj ne taj vaj ta'núj roj so', che'é se chanq ituun me Elisabet adonj. Ne aj cachén ndo'o yo' ne roj nica roj so' nana á.

⁸ Dan me se gaa natúj níj ta'núj ta'níj síi no' Abías qui'yaj suun níj so' se-suyuñ Diose, ⁹ ne 'o güii quiril níj yaj Zácarías catuu so' nuví' nocoo caraa so' squí' xlá rihaan ya'an a. 'O se tucuáán nocó' níj xrej me se daj a güii tico tixaj níj so' se-chuvijí níj so', se vaa quene'en níj so' a me síi quiril níj yaj caraa squí' rihaan ya'an a. ¹⁰ Dan me se catúj Zácarías rque nuví' nocoo, ne xe' nican' 'o x'ne' yuvijí, cachíin níj yaj níj so' rihaan Diose gaa caraa Zácarías squí' rihaan ya'an a. ¹¹ Dan me se naquiyaa 'o se-mozó Diose rihaan Zácarías, ne nican' so' rej nuva' mesá altar acaa squí' a. ¹² Dan me se gaa quene'en Zácarías man se-mozó Diose, gaa ne cuchu'vi' ndo'o so' a. ¹³ Tzaj ne cataj se-mozó Diose rihaan so', ne:

—Sé cuchu'vi' so', man Zácarías. 'O se aji cuno Diose nana cachíin níj yáá so' rihaan so', ne che'é dan cuchruij nica so' Elisabet ta'níj sno'o so' adonj. ¹⁴ Juan tucu'naj so' man so' á. Guun niha' ndo'o rá so', ne guun niha' rá que'ee yuvijí asa' ca'ngaa so' adonj. ¹⁵ 'O se ta'núj so' me síi guun síi sa' ndo'o rihaan Diose nana adonj. Sé co'o so' tzi' se co'o so' rinté sé co'o so' ma'. Asij güii ataa ca'ngaa so', ne guun che'é Nimán Diose yo' o cayáán Nimán Diose ga so' nana á. ¹⁶ Ne que'ee síi israelítá canicaj nimán canoco' uún man Diose síi 'nij ra'a man níj so', qui'yaj ta'níj so' adonj. ¹⁷ Dan me se guun so' síi ca'anj suun rihaan Diose adonj. Asino ta'níj so' guun che'é ca'mij natáj rihaan yuvijí, gaa ne ca'mij síi ca'nej Diose man a. Daj se qui'yaj Nimán Diose, racuúj Nimán Diose man síi cu'naj Elías gaa naá ro', danj qui'yaj guee Nimán Diose, racuúj ndo'o so' man ta'níj so' a. Ca'mij luj yuvijí ga ta'núj yuvijí, qui'yaj so', natuna nimán níj síi chijí cuno níj so' rihaan Diose, qui'yaj so' nana á. Juan me síi qui'yaj, ne caraya'qan nul yuvijí che'é se ca'na' síi qui'nij ra'a man níj adonj. —Nul nana nihánj cataj xna'anj se-mozó Diose rihaan Zácarías a.

¹⁸ Gaa ne cataj Zácarías rihaan se-mozó Diose a:

—Asa' ca'vee cuchumán raj se vaa ya ca'mij so' ga. Chii nga mé 'unj nihánj, ne chanq chij me nica 'unj nihánj nana á—taj Zácarías rihaan se-mozó Diose yo' a.

¹⁹ Gaa ne cataj se-mozó Diose rihaan Zácarías a:

—Gabriel síi nican' rihaan Diose mé 'unj adonj. Ma'an Diose me síi ca'néé manj ca'naj ca'mij ga so' adonj. Ca'ne' so' suun rihanj se vaa cataj xna'anj 'unj nana sa' nihánj rihaan so', ²⁰ tzaj ne ne cuchumán rá so' nana nihánj, ne che'é dan me guun ya'mij so' adonj. A 'o nana se ca'vee ca'mij so' ndaa quisij güii quisij ya nul nana nihánj ndaa vaa cataj xna'anj 'unj rihaan so' adonj. Ne ya quisij nana nihánj güii aj cachrón Diose adonj. —Danj cataj se-mozó Diose rihaan Zácarías a.

²¹ Dan me se xe' mán níj yuvijí, na'vij níj yuvijí a me orá curiohan Zácarías rque nuvíi, ne caraya'qan níj so' se vaa guun raan so' rque nuvíi a. ²² Dan me se gaa curiohan so' rque nuvíi, gaa ne ne ca'vee ca'mij so' ga níj so' a ma'. Che'é dan xcaj níj so' cuentá se vaa naquiyaa 'o rasuun rihaan Zácarías, qui'yaj Diose, gaa nul so' rque nuvíi a. Daj doj ra'a so' tucunó so' che'é se yo' o guun ya'mij so' a.

²³ Gaa cachén Zácarías se-suyuñ Diose, gaa ne quinan' so' tucuá so' a. ²⁴ Cachén doj güii, gaa ne nari' nica so' Elisabet 'o ne'ej a. 'Un' yavijí cayáán no'tucuá no', ²⁵ ne nuchruij raan nul nana nihánj a: "Gaa naá guun na'aj uxraj rihaan yuvijí che'é se chanq ituun mej, tzaj

ne ndaa yaj racuúj Diose manj á". Danj guun rá no' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cataj xna'anj se-mozó Diose se vaa ca'ngaa Jesucristó a

²⁶ Gaa quisij vatañ' yavii cunuú rque Elisabet, gaa ne ca'néé Diose man se-mozó so' síi cu'naj Gabriel ca'anj so' ndaa 'o chuman' naj rihaan estadó Galilea chuman' cu'naj Nazaret a. ²⁷ Ne ca'anj cataj xna'anj so' 'o nana rihaan 'o chana yaan cu'naj Mariá a. Aj guun ya xcaj 'o síi cu'naj José man no', ne 'o ta'níi ta'nij si'nó síi guun chij ndo'o gaa naá síi cu'naj David me so' a. ²⁸ Gaa ne dan me se cuchi'se-mozó Diose rihaan Mariá, ne cataj so':

—Racuúj Diose mán so' á. 'O se qui'yaj ndo'o Diose se luj che'é so', ne yo'o yáán Diose ga so' á. Sa' DOJ cavii uruún so' rihaan cunudanij nij chana, qui'yaj Diose a. —Danj cataj se-mozó Diose rihaan Mariá a.

²⁹ Tzaj ne caráya'anj Mariá nana ca'mii se-mozó Diose, ne ne quene'en no' me che'é ca'mii so' nana vaa danj ma'. ³⁰ Gaa ne cataj uún se-mozó Diose rihaan no' a:

—Se cuchu'ví' so', man María. Aran' rá Diose qui'yaj Diose se luj che'é so' á. ³¹ Nari' so' 'o ne'ej, ne cuchruj so' 'o ne'ej sno'o adonj. Jesús tucu'naj so' man so' á. ³²⁻³³ Síi sa' ndo'o guun so', ne ta'níi Diose síi sa' ndo'o me so' adonj. Guun so' síi guun chij rihaan ní', qui'yaj Diose síi 'njj ra'a man ní' a. Ase vaa guun chij xii so' síi cu'naj David rihaan soj sij israelitá gaa naá ro', danj qui'yaj ma'an so' guun chij so' rihaan soj nu' cavii nu' ca'anj adonj. —Danj cataj Gabriel rihaan Mariá a.

³⁴ Ne cataj Mariá rihaan se-mozó Diose, ne:

—Chana yaan mej á. Asa' ca'vee cuchruj 'unj ne'ej, rá so' ga —taj Mariá, xná'anj no' man se-mozó Diose a.

³⁵ Gaa ne cataj se-mozó Diose rihaan Mariá a:

—Cayáán Nimán Diose ga so', ne racuúj Diose síi nucuaj ndo'o mán so', ne che'é dan cuchruj so' ne'ej sa' rihaan Diose, ne ta'níi Diose me ne'ej cuchruj so' a. ³⁶ Ne xcaj so' cuentá che'é tuví' chana so' Elisabet se vaa nda' se chana itúun me no', taj nii, ne nda' se chana chij me no', tzaj ne aj quisij vatañ' yavii nuú rque no' cuano nanj á. ³⁷ Diose me síi a'vee 'yaj cunudanj a —taj se-mozó Diose rihaan Mariá a.

³⁸ Ne cataj Mariá rihaan se-mozó Diose a:

—Dan me se nanj chana 'yaj suun che'é síi 'njj ra'a man ní' mej, ne ca'vee qui'yaj so' ndaa vaa cataj so' rihanj á —taj Mariá rihaan se-mozó Diose yo' a.

Gaa ne naxuun se-mozó Diose man so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ca'anj Mariá ca'mii no' ga Elisabet a

³⁹ Cachén DOJ güii, gaa ne qui'yaj chuvii Mariá si'yaj no', ne yoo ndo'o ca'anj no' 'o chuman' naj estadó Judea, 'o chuman' naj rej xraj a. ⁴⁰ Ne ca'anj no' tucuá Zacarías, ne catúj no' rá ve', ne cataj no': "Vaa nucuá so' ná", taj no' rihaan Elisabet a.

⁴¹ Nu' cuno Elisabet nana ca'mii Mariá, ne nu' güéj ne'ej rque no' a. Dan me se catúj Nimán Diose nimán Elisabet, ⁴² ne nucuaj ca'mii no' ga Mariá, cataj no':

—Rqué Diose xna'anj ni'yaj uruún so' rihaan cunuú danj chana a. Ne uxrá rque Diose xna'anj ni'yaj ne'ej cuchruj so' a. ⁴³ Ve'é ndo'o quirán' 'unj se vaa ca'na' roj nii síi qui'nij ra'a man ní' tucuaj a. ⁴⁴ Nu' cunoj nana cataj so' rihanj, ne nu' guun nihá' rá ne'ej, ne nu' güéj ne'ej rquej a. ⁴⁵ Cavii sa' so' che'é se amán rá so' se-nana Diose, se vaa quisij ya nu' nana ca'mii Diose rihaan so' adonj —taj Elisabet rihaan Mariá a.

⁴⁶⁻⁴⁸ Gaa ne cataj Mariá nana nihánj a:

—Nda' se chana yanj rma'an mé 'unj, tzaj ne cunuú 'ee rá Diose ni'yaj so' manj a. Che'é dan me daj cataj ma'an Diose, ne ca'vee qui'yáj a. Nanuj rá Diose manj, ne che'é dan sa' vaa Diose, rá nimanj, ne guun nihá' ndo'o rá nimanj ni'yaj nimanj man Diose síi tinanii manj rihaan sayuun nanj adonj. Ne yanj cataj cunudanj yuvii se vaa chana quirí' ndo'o xna'anj ni'yaj mej a. ⁴⁹ Danj cataj nij so' che'é se sa' qui'yaj Diose síi nucuaj ndo'o che'ej a. Ne síi vaa sa' inanj me so' adonj. ⁵⁰ O 'ee rá so' man taran' nij síi uno rihaan so' a. ⁵¹ Qui'yaj Diose suun nocgo uxrá a. Nu' nij síi xta' nimán ro', qui'yaj canáan Diose rihaan nij so', ne quinavij se-nana nij so' nanj adonj. ⁵² Nu' nij síi rii ta'nga' ro', ca'née Diose suun ra'a nij so', ne guun nij so' síi noc' nanj adonj. Ne nu' nij síi noc' ro', guun nij so' síi quirí' ta'nga' naca, qui'yaj Diose nanj á. ⁵³ Nu' nij síi na'aan rque ro', rque Diose chraa cha nij so', ne nu' nij ru'vee ro', cunuú nique nij so', qui'yaj Diose a. ⁵⁴ Quisij ya nu' nana ca'mii Diose rihaan xii ní' nij síi man gaa naá a. Racuúj so' man ní' sij israelitá, che'é se sij noc' man so' me ní' adonj. ⁵⁵ Nanuj rá so' ndaa vaa cataj so' rihaan xii ní' síi cu'naj Abraham, ne che'é dan 'ee rá so' man ní' sij israelitá, che'é se ta'níi ta'nij si'nó Abraham me ní' a. —Nu' nana nihánj me nanj cataj Mariá a.

⁵⁶ Gaa ne va'nuj yavii cayáán Mariá tucuá Elisabet, gaa ne quinan' no' tucuá no' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ca'ngaa Juan síi cuta'ne man yuvii a

⁵⁷ Gaa quisij güii ca'ngaa ta'níi Elisabet, gaa ne dan me se cuchruj no' 'o ne'ej sno'o cunii a. ⁵⁸ Cuno nij tuví' no' se vaa ve'é uxrá

qui'yaj Diose ga no', ne guun niha' uxrá rá nij so' che'é no' a. ⁵⁹ Gaa quisij ne'ej tunj güii, gaa ne dan me se cuchi' nij síi cuta' ta'ngá' neq man ne'ej ve' a. Né nij so' me rá tucu'náj Zacarias man ne'ej che'é se Zacarias cu'naj rej ne'ej, ⁶⁰ tzaj né ne ca'vej rá nii ne'ej cu'naj ne'ej danj ma'. Q se cataj no':

—Juan cu'naj se-chuvij ta'núj á —taj no' rihaan nij so' a.

⁶¹ Tzaj né cataj nij síi ca'na' rihaan no' a:

—Tzaj né a ó tuvi' soj ne cu'naj Juan ma' —taj nij so' rihaan no' a.

⁶² Che'é dan xná'anj nij so' man rej ne'ej, daj doj ra'a nij so' tucunó nij so' a. Guun rá nij so' quene'en nij so' daj quinaj se-chuvij ne'ej, qui'yaj rej ne'ej, rá nij so' a. ⁶³ Cachíin Zacarias yanj ga'ra'a so', ne cachrón so' letrá rihaan yanj yo', ne: "Juan cu'naj se-chuvij ne'ej", taj letrá cachrón so' rihaan yanj, ne che'é dan caráya'anj ndo'o nij síi ca'na' a.

⁶⁴ Nu' cachrón Zacarias letrá, ne nu' ca'vee ca'mii uún so' nanj adonj. Gaa né guun che'é so' cataj so' se vaa ve'é uxrá qui'yaj Diose a. ⁶⁵ Ne caráya'anj nij síi yanj nichrun' se vaa quiran' Zacarias se vaa guun ya'mii so', ne ndaa taran' nij síi yanj quiij nicun' estadó Judea ro', cuno ndaa vaa quiran' so' a. ⁶⁶ Taran' nij síi cuno ro', nuchruj raa, ne xná'anj nij so' man tuvi' nij so' me suun cata Juan asa' cachij so' a. Danj tu'va nij so' che'é se quene'en nij so' se vaa rqué ndo'o Diose xna'anj ni'yaj Juan a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cataj xna'anj Zacarias se vaa racuuj ndo'o Diose man nij yuvij israelitá a

⁶⁷ Racuuj Nimán Diose man rej Juan síi cu'naj Zacarías, né cataj so':

⁶⁸ —Ca'mii sa' ní' che'é Diose síi noco' ní' sij israelitá a. Ése racuuj so' man ní' sij noco' man so', ne tinanii so' man ní' rihaan sayuun a. ⁶⁹ Ca'ná' 'o síi nucuaj guun so' síi tjinanii sa' man ní' rihaan sayuun, qui'yaj Diose a. 'O ta'níi ta'nij si'nó síi guun chij gaa naá síi cu'naj David guun so', ⁷⁰ ndaa vaa cataj nij síi nata' se-naná Diose, qui'yaj Diose gaa naá, ⁷¹ ne dan me se ca'na' síi nucuaj tjinanii so' man ní' rihaan nij síi taj ri'yunj man ní', taj nij so', ne se guun nucuaj nij síi taj ri'yunj man ní' qui'yaj chi'ji nij so' man ní' ma', taj nij so' a. ⁷² Dan me se cunuú 'ee rá so' man ní' ndaa vaa cata' tu'va so' rihaan xii ní', ne yo'lo nuú rá so' nu' se vaa cataj xna'anj so' se vaa qui'yaj so' che'é ní' do' a.

⁷³⁻⁷⁴ "Dan me se cataj so' rihaan xii ní' síi cu'naj Abraham se vaa ya ya tjinanii so' man ní' rihaan nij síi taj ri'yunj man ní', gaa né se cuchi'vi' ní' qui'yaj suun ní' che'é so' a. ⁷⁵ Né gaa nicá nimán ní' rihaan Diose nu' güii gaa i'na' ní' adonj —taj Zacarias, gaa né ca'mii uún Zacarias rihaan ma'gn ta'níi

so' — ⁷⁶ Né xa' ma'án so', tzaj né guúñ so' síi nata' se-naná Diose, né Diose me síi sa' ndo'o, rej. Asino so' guun che'é ca'mii natáj, gaa né ca'na' síi qui'nij ra'a man ní' ei. Dan me se cunuú nicá nimán yuvij, qui'yáá so', né caraya'anj yuvij man síi ca'na' qui'nij ra'a man ní', qui'yáá so', ⁷⁷ né so' qui'yaj xcaj nij síi canoco' man Diose cuentá se vaa ca'vee quinavij cacun' tumé nij so' qui'yaj síi ca'na', né ca'vee quinanjí nij so' rihaan sayuun a. ⁷⁸ Danj qui'yaj Diose che'é nij so' che'é se 'ee uxrá rá Diose man nij so', né che'é dan ca'nej so' man síi qui'nij ra'a man nij so' asa' quisij güii ca'vee cavij sa' ní' qui'yaj Diose adonj. ⁷⁹ Gaa né xa' tuvi' ní' síi ne acaj cuentá do', xa' tuvi' ní' síi chu'vi' ndo'o se vaa cavij nij so' do', tzaj né cuchuguun rihaan nimán nij so', gaa né xcay nij so' cuentá, gaa né nari' taran' ní' daj qui'yaj ní', ne cunuú xej nimán ní' adonj —taj Zacarías rihaan ta'níi so' a.

⁸⁰ Dan me se cachij xnií cu'naj Juan, né guun so' síi nucuaj nimán, ne inanj rej tacaan yáán so' ndaa se quisij güii guun che'é so' nata' so' se-naná Diose rihaan nij síi israelitá a.

2

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ca'ngaa Jesucristó a

¹ Maan yo' ca'ngaa Juan ro', cayáán síi cu'naj Augusto síi nicaj suun emperador, né ca'néé so' nana' rihaan nij síi man taran' nij chuman' rii ta'ngá' so' rihaan se vaa me rá so' naxcay so' 'o yanj documento no' se-chuvij 'o 'o nij yuvij a. ² Né cayáán síi cu'naj Cirenio síi nicaj suun gobernador uun chij rihaan estadó Siria gaa naxagaa yanj yo' a. ³ Dan me se ca'anj cunudanj nij yuvij chuman' chiháán xii nij so', gaa né naxagaa yanj no se-chuvij nij yuvij yo' a.

⁴ Cavij síi cu'naj José chuman' Nazaret chuman' naj estadó Galilea, né ca'anj so' chuman' Belén chuman' naj estadó Judea a. Chuman' ca'ngaa xii so' síi guun chij gaa naá síi cu'naj David me Belén, né che'é dan ca'anj José ndaa Belén, che'é se 'o ta'níi ta'nij si'nó David me so' a. ⁵ Nicaj so' chaná cu'naj Mariá chana aj guun ya xcay so' man, ca'anj so' cano se-chuvij roj so' rihaan yanj a. Nuú rque Mariá, ⁶ né gaa caran' roj so' Belén, né quisij güii ca'ngaa ne'ej a. ⁷ Taj yan vaa ya'núj caran' roj so' ca'ngaa ne'ej a ma'. Dan me se daj doj rej man scúj vaa ya'núj caran' roj so' a. Né cuchruj no' 'o ne'ej sno'o cunii ta'níi no' síi chava' a. Qui'yaj yanu' no' man ne'ej, ne ca'néé no' man ne'ej rá rihoo yan nuú co'yqo chá scúj a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa curuvi' se-mozó Diose rihaan nij síi tumé matzinj a

8 Dan me se mán síí tumé matzinj rej tacaan nichrun' yáj tu'va chuman' Belén, ne nicun' ta'aj níj so' xe' tumé níj so' daán níj so' rej níj a. ⁹ Gaa né dan me se naqui'ya a' o se-mozó Diose rihaan níj so', né cuchuguun uxrá rihaan níj so', qui'yaj Diose, gaa né cuchu'vi' ndo'o níj so' a. ¹⁰ Gaa né cataj se-mozó Diose rihaan níj so' a:

—Sé cuchu'vi' soj ma!. ¹¹ Q se ca'ná' 'unj nata' 'unj 'o nana sa' rihaan soj che'é rasuun qui'yaj guun niha' rá taran' níj yuvij ei. ¹¹ Q se cuan' me se ca'ngaa 'o ne'ej chuman' chiháán David, ne ne'ej yo' ro', me síí ca'néé Diose tjinanii man yuvij rihaan sayuun, ne síí qui'nij ra'a man ní' me so' ei. ¹² Nanj vaa quene'en soj se vaa ya' ca'mij rihaan soj a. Ca'anj níj soj chuman' Belén, ne nari' soj 'o ne'ej guun yanu', ne nuu so' rá rihoó chá xcuu co'yoo, ne so' me síí qui'nij ra'a man ní' a. —Danj cataj se-mozó Diose rihaan níj síí tumé matzinj a.

¹³ Dan me se nu' navij ca'mii se-mozó Diose ga níj so', gaa né veé maqan orá dan curuvi' que'ee doj níj se-mozó Diose uún, ne ve'é uxrá ca'mii níj so' che'é Diose, cataj níj so':

¹⁴ —Sa' uxrá vaa Diose, síí nicun' xta', ne gaa xej nimán níj yuvij sij sa' nimán a —taj níj se-mozó Diose rihaan níj síí tumé matzinj a.

¹⁵ Dan me se quinan' níj se-mozó Diose xta', gaa né cataj níj síí tumé matzinj rihaan tuvi' níj so' a:

—Ca'anj ní' Belén quene'en ní' daj guun se vaa cataj xna'anj Diose rihaan ní' ei —taj níj so' rihaan tuvi' níj so' a.

¹⁶ Yoo ca'anj níj so', né dan me se nu' cuchi' níj so', né nu' quinari' níj so' man Mariá ga José, né dan me se quinari' níj so' man ne'ej, nuu ne'ej rá rihoó a. ¹⁷ Dan me se gaa quene'en níj síí tumé matzinj man ne'ej, gaa né cataj xna'anj níj so' nana ca'néé Diose rihaan níj so' che'é ne'ej rihaan Mariá ga José do', rihaan níj síí man nichrun' do' a. ¹⁸ Gaa né caráya'anj cunudanj yuvij cuno nana ca'mii níj síí tumé matzinj yo' a. ¹⁹ Né Mariá me se ca'néé no' cunudanj nana yo' cùú yave no', né nuchruj raa no' che'é nana yo' a. ²⁰ Dan me se quinan' níj síí tumé matzinj, gaa né guun niha' uxrá rá níj so' che'é nu' nana cuno níj so' do', che'é nu' se vaa quene'en níj so' do', né: "Sa' uxrá qui'yaj Diose á", taj níj so' a. ²¹ Q se ase vaa cataj xna'anj se-mozó Diose rihaan níj so' ro', veé danj vaa guun a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa caxrój roj nica José ne'ej ston Diose a

²¹ Cachén 'o tunj güüi gaa né cuta' níj ta'nga' nee man ne'ej, né Jesús cu'naj ne'ej, qui'yaj níi, ndqaa vaa cataj xna'anj se-mozó Diose gaa ataa nayon so' rque Mariá a.

²² Cachén vij chihäa güüi, gaa né quisij güüi cunuu sa' Mariá rihaan Diose a. Che'é dan nicaj roj so' man ne'ej ca'anj roj so' nuvíi nocoo yanj chuman' Jerusalén, ne caxrój roj so' ne'ej ston Diose a. ²³ Q se danj Diose taj se vaa daj a ta'núi níj yuvij israelítá síí chava' guun si'yaj Diose, né che'é dan qui'yaj roj so' danj a. ²⁴ Dan me se ca'anj roj so' ca'anj go' roj so' xcuu rihaan Diose ndqaa vaa taj danj Diose a. Ca'vee go' yuvij vij cha'aan ca'vee go' yuvij vij culuj ca'vee, taj danj Diose a.

²⁵ Dan me se cayáán 'o chii nga cu'naj Simeón chuman' Jerusalén a. Sij vaa nica nimán me so', ne sij nocoo' uxrá man Diose me uún so', né quisij que'ee yo' na'vij uxrá so' se vaa tjinanii Diose man níj yuvij israelítá rihaan sayuun a. Cayáán Nimán Diose ga so', ²⁶ né aj cataj xna'anj Nimán Diose rihaan so' se vaa sé cavi' so' ndqaa se aj quene'en ya so' man síí ca'nej Diose a. ²⁷ Dan me se güüi cuchi' roj nica José chuman' Jerusalén me se cataj xna'anj Nimán Diose rihaan Simeón se vaa ca'anj so' nuvíi nocoo, né che'é dan ca'anj so' catúj so' rque nuvíi a. Gaa né catúj roj níca José rque nuvíi ga ne'ej che'é se guun rá roj so' qui'yaj roj so' ndqaa vaa taj danj Diose a. ²⁸ Gaa né tára'a síí cu'naj Simeón ne'ej, né nago' so' graciá rihaan Diose che'é ne'ej a. Né nihánj me nana ca'mii so' a:

²⁹ —Quisij ya nu' ndqaa vaa cataj so' rihanj, né che'é dan ca'vee cavij yaj, né gaa xej nimanj, Ataj Chij. ³⁰ Quene'en rihanj man síí ca'néé so' man tjinanii man núj rihaan sayuun, ³¹ ne quene'en cunudanj yuvij se vaa ca'na' so' qui'yá so' nana j. ³² Ase vaa ya'an chuguun gaa so' tħaħaqn so' se-tucuanj so' rihaan níj yuvij yanj, ne ca'mii sa' níi che'é núj sij israelítá, qui'yaj uún so', ése síí nocoo' mán so' me núj nana adonj —taj Simeón rihaan Diose a.

³³ Caráya'anj roj nica José se-nana síí cu'naj Simeón se vaa ca'mii so' che'é ne'ej, ³⁴ né cachíin ní'yaj Simeón rihaan Diose se vaa rque Diose xna'anj ní'yaj roj nica José a. Gaa né cataj so' rihaan Mariá a:

—Cune' Diose man ne'ej nihánj qui'yaj suun so' rihaan Diose, né dan me se cavij sa' uxrá que'ee tuvi' ní' sij israelítá, qui'yaj so', tzaj ne que'ee tuvi' ní' tuna, qui'yaj uún so' adonj. Dan me se ca'néé Diose man so' che'é rej xcaj yuvij cuentá che'é Diose, tzaj ne ca'mii chii' nii ní'yaj nii man so' adonj. ³⁵ Né xá' so', tzaj né quinano ndo'o rá ma'án so' che'é so' vaa güüi nana j. Dan me se ca'vee xcaj ní' cuentá daj vaa nimán que'ee yuvij, qui'yaj so' adonj —taj Simeón rihaan Mariá a.

³⁶ Ne yáán 'o chana chij cu'naj Ana, né níi nata' se-nana Diose me no', né ta'núi síí cu'naj Fanuel me no', né ta'núi ta'níj si'nó síí cu'naj Aser me roj rej roj no' a. Xcaj

chii man no' gaa naá, ne nicaj tuví' roj so' chij yo', gaa ne cavi' nicá no',³⁷ ne quináj no' ne ma'lan no', ne quisíj no' ndaa ca'anj chihaa ca'anj yo' gaa ca'ngaa ne'ej cu'naj Jesúsa a. Chaná nocó' uxrá man Diose me no', ne che'é dan yo' cayáán no' nuví' nocoo, ne niganj yaj a'yuj caraj güee no', ne cachín ni'yaj no' rihaan Diose a.³⁸ Maan orá ca'mii Simeón che'é ne'ej ro', veé maan orá dan vaj chana chij cu'naj Ana, ne catúj no' rque nuví', gaa ne nago' no' graciá rihaan Diose che'é ne'ej, ne cataj xna'anj no' che'é ne'ej rihaan niý yuvíj mán na'vij güüi tñanii Diose man niý sii mán Jerusalén rihaan sayuun a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa canicaj roj nica José quinan' roj so' tucuá roj so' a

³⁹ Dan me se gaa quisíj qui'yaj roj nica José se vaa taj se-tucuanj Moisés, gaa ne quinan' roj so' chiháán roj so' chuman' Nazaret a.⁴⁰ Cachij ne'ej guun so' síi nucuaj a. Xnii vaa chij rá me so', ne rqué uxrá Diose xna'anj ni'yaj so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ca'mii Jesucristó rihaan niý sii naquí'yaj cuu se-tucuanj Moisés gaa me Jesucristó xnii a

⁴¹ Daj a yo' ca'anj roj nica José chuman' Jerusalén gaa canuu cha'anj pascuá,⁴² ése danj vaa tucuáán nocó' niý sii israelít a. Dan me se gaa quisíj Jesucristó chuvij yo', gaa ne ca'anj roj nii so' cha'anj ga rej so' a.⁴³ Cachén cha'anj, gaa ne quinan' roj nica roj so', tzaj ne xnii ro', quináj Jerusalén, ne ne quene'en roj nica roj so' se vaa quináj xnii a ma'.⁴⁴ Quinan' xnii ga tuví' roj so', rá roj so', ne che'é dan ca'anj roj so' a. Gaa ne rej ti'nuu guun che'é roj so' nano' roj so' man xnii rihaan tuví' roj so',⁴⁵ tzaj ne nuví' yan vaj xnii a ma'. Che'é dan nanicaj uún roj so' ca'anj uún roj so' Jerusalén, ne nano' uxrá roj so' man xnii a.⁴⁶ Quisíj va'nuj güüi nano' roj so' man xnii, gaa ne ca'anj roj so' rque nuví' nocoo mán niý sii naquí'yaj cuu se-tucuanj Moisés, ne maan dan ne xnii nanó xrej xnii nana a'mii niý so', ne achín na'anj xnii nana cuu man niý so',⁴⁷ ne caráya'anj daj a niý sii cuno nana ca'mii xnii, ése sjí nicaj uxrá cuentá me xnii, ne sa' uxrá ca'mii xnii, rá niý so' a.⁴⁸ Ne caráya'anj roj nica roj so' gaa quene'en roj so' se vaa ne xnii sca'núj niý sij a. Gaa ne cataj nii so' rihaan so' a:

—Ne chihán' qui'yáá djí man núj, man rej. Nanó ndo'o rá reé djí dgí, nanó ndo'o rá 'unj do', qui'yáá djí, che'é se nuvíj nano' núj mán djí, rej —taj nii so' rihaan so' a.

⁴⁹ Tzaj ne cataj Jesucristó rihaan roj so' a:

—Taj che'é nano' roj soj manj ma'. Me che'é ne ne'en roj soj se vaa no' xcúún 'unj qui'yaj suun 'unj se-tucuanj Réj ga —taj xnii rihaan roj nica roj so' a.

⁵⁰ Tzaj ne ne cuno roj so' se-nana xnii se vaa no' xcúún so' qui'yaj suun so' se-chrej Rej so' Diose a.

⁵¹ Dan me se quinan' Jesucristó chuman' Nazaret ga roj so', ne yo' o yanj uno sa' so' rihaan roj so' a. Ne yo' o nuú rá Mariá nu' ndaa vaa guun che'é so' gaa ca'ngaa so' do', nu' nana cuu sa' a'mii so' do' a.⁵² Dan me se cachij Jesucristó guun so' síi cuu raa, ne caran' rá Diose ni'yaj Diose man so', ne caran' rá yuvíj uún ni'yaj yuvíj man so' nana adonj.

3

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ca'anj Juan sii cuta' ne man yuvíj tacaan, ca'mii natáj so' a

¹⁻² Yo' xnu' cayáán síi cu'naj Tiberio síi nicaj suun emperador ro', maan yo' dan me rqué Diose se-nana Diose rihaan síi cu'naj Juan ta'níi Zacarias gaa cachéé so' tacaan a. Veé maan yo' ca'mii Diose rihaan Juan, dan me cayáán síi cu'naj Poncio Pilato síi nicaj suun gobernador uun chij rihaan estadó cu'naj Judea a. Ne veé maan yo' dan cayáán síi cu'naj Herodes síi nicaj suun tetrarca uun chij rihaan roj estadó cu'naj Iturea ga Traconite a. Ne veé maan yo' dan cayáán síi cu'naj Lisanias síi nicaj suun tetrarca uun chij rihaan estadó cu'naj Abilinia, ne cayáán roj síi cu'naj Anás ga Caifás xrej atá suun nocoo doj rihaan niý yuvíj israelít a. Taran' niý so' me síi uun chij gaa cuchi' se-nana Diose rihaan Juan gaa cachéé so' tacaan a.

³ Dan me se cachéé Juan nu' rej naj nichryn' tu'va chráa cu'naj Jordán, ne guun che'é so' ca'mii natáj so' rihaan yuvíj se vaa nuchurán' nimán niý yuvíj, ne tanáj niý yuvíj chrej chí'ji, ne ca'vee tinavíj Diose cacun' tumé niý yuvíj, taj Juan adonj.

⁴ Dan me se qui'yaj Juan nu' ndaa vaa taj nana cachrón síi cu'naj Isaías síi nata' se-nana Diose gaa naá rihaan yanj, ne nihánj me nana cachrón so' a: "Nucuaj ndo' o ca'mii natáj 'o so' rej tacaan, ne cataj so' se vaa nuchurán' nimán yuvíj, ne ve'é ca'mii niý yuvíj ga síi 'nij ra'a man ní' asa' ca'na' so' adonj.⁵ Dan me se se ca'vee quinaj a doj se chí'ji nimán ní' caráán chrej rihaan síi 'nij ra'a man ní' ca'na' so' ma'. Maan se quiríj ní' nu' se chí'ji, ne caraa ní' nu' se sa' cachij man nimán ní', ne ve'é inanj cunuu nica nimán ní', qui'yaj ní' ei.⁶ Gaa ne quene'en nu' niý sii mán daj a chuman' se vaa ca'vee tinanii Diose man yuvíj rihaan sayuun nana á". Dan me nana cachrón síi cu'naj Isaías rihaan yanj gaa naá nana taj xna'anj che'é síi cu'naj Juan a.

⁷ Dan me se cuchi' que'ee ndo'o yuvijí rihaan Juan che'é se guun rá nij so' cuta' ne Juan man nij so' a. Gaa né caxrij yuvaa Juan man nij so', cataj so':

—Ase vaa xcuáá yuvají vaa soj á. Me síi cataj xna'anj rihaan soj cunanj soj, ne quinanjjí soj rihaan sayuun qui'yaj Diose ga. Asa' cal'vee quinanjjí soj rihaan sayuun, qui'yaj nānq na cataj' ne soj, rá soj ga. ⁸Sese ya cunuu sa' nimán soj, ne ca'anj soj qui'yaj soj ndaá vaa 'yaj yuvijí cunuu sa' nimán ei. Né tādō soj sese guun che'é soj cataj soj se vaa ta'núi ta'nij si'no síi cu'haj Abraham síi cane gaa naá me soj, ne ne tumé soj cacun', cataj soj á. Sè ca'mii soj daj chihaa míj dajn ma'. Maqan se cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa nuveé se ya'anj tiha' ta'núi ta'nij si'no síi cu'naj Abraham me soj a ma'. Maqan se sese Diose rá, ne ca'vee nícaj Diose náá guun yahij naj rihaan yo'oo nihánj, ne qui'yaj Diose man 'o ta'núi ta'nij si'no síi cu'naj Abraham adonj. Che'é dan canoco' ya soj man Diose ei. ⁹'O se nichrun' qui'yaj Diose sayuun man nij síi na'vej rá cuno rihaan so' nānq á. Ase vaa síi oro' aga' a'ne' chruun, ne oro' so' aga' ca'ne' so' chruun ro', dajn vaa Diose cuano ei. Che'é dan ase vaa 'yaj nii man chruun ro', ta'ngá' dajn qui'yaj Diose man nij síi ne uno rihaan so' a. Dan me se a'ne' nii chruun nuvi' chruj sa' raa, ne araa nii man chruun yo' rihaan ya'an a. Ta'ngá' dajn qui'yaj Diose man nij síi na'vej rá canoco' chrej sa' adonj. —Danj cataj Juan rihaan nij yuvijí a.

¹⁰ Gaa né xna'anj nij yuvijí man Juan, cataj nij yuvijí:

—Daj qui'yaj núj, rá so' ga —taj nij so' rihaan Juan a.

¹¹ Gaa né cataj Juan rihaan nij so' a:

—Síi vaa vij se-cotoó ro', caxrijí yun so' o' cotoó ston síi nuví' se-cotoó á. Né síi vaa se chá rihaan ro', go' so' doj se chá man nij síi nuví' se chá rihaan á. —Danj cataj Juan rihaan nij so' a.

¹² Doj tuví' nij síi a'nej puextó ro', ca'na' rihaan Juan che'é se guun rá nij so' cuta' ne Juan man nij so' a. Né xna'anj nij so' man Juan, cataj nij so':

—Daj qui'yaj núj, rá so', ga maestro' —taj nij so' rihaan Juan a.

¹³ Né cataj Juan rihaan nij so' a:

—Inanj sa'anj no' xcúún soj ca'neé soj man yuvijí ro', ca'vee ca'neé soj á. Sè ca'néj soj doj sa'anj man yuvijí ma' —taj Juan rihaan nij so' a.

¹⁴ Gaa né xna'anj doj tanuu man Juan a:

—Daj qui'yaj núj, rá so' ga —taj nij so' rihaan Juan a.

Né cataj Juan rihaan nij so' a:

—Se qui'yaj soj fuerzá rque yuvijí sa'anj rihaan soj a ma'. Sè ca'mii né soj che'é yuvijí ne ca'neé soj sa'anj man nij yuvijí a ma'. Veé

djoj sa'anj vaa tu'vee soj ro', guun niha' rá soj nícaj soj nānq á. —Danj cataj Juan rihaan nij tanuu a.

¹⁵ Dan me se nuchruij nij yuvijí cuentá sese sij ca'néé Diose tñanii man yuvijí rihaan sayuun me Juan, né che'é dan na'vij ndo'o nij yuvijí cataj xna'anj ma'an síi cu'naj Juan daj sij me ma'an so' a. ¹⁶ Né che'é dan cataj Juan rihaan nij so' a:

—Síi uta' ne na yun man soj mej, tzaj ne ca'na' yo'ó síi guun sca' doj rihanji a. Che'é dan me aj ne nó xcúnj nachej nuj correá 'nij tacanj so' ma'. Né ca'na' so', né ca'na' Nimán Diose ga so', ne caxrijí ya'an so' man soj sij na'vej rá cuno rihaan Diose, né cacaq soj adonj. ¹⁷ Dan me se ase vaa síi oro' chruun palá vaa so' cuano adonj. Dan me se síi nícaj chruun palá ro', rii nu' núú trigó naj rihaan yo'ó, né naqui'yaj chre' so' man 'núú trigó sa', ne araa so' man 'núú trigó sa' rá ve', ne anicaj so' araa so' squíj ní'ya xráá trigó rihaan ya'an a. Né ase vaa síi nícaj palá man cuano ro', dajn qui'yaj síi ca'na', né naqui'yaj chre' so' man cunudanj nij síi cunuu sa' nimán, né caraa so' man nij síi chi'ijí rihaan ya'an, né cacaq nij so' nu' cavii nu' ca'anj, né daj chihaa míj sé quina'áj ya'an yo' a man adonj. —Danj ca'mii síi cu'naj Juan rihaan nij yuvijí yo' a.

¹⁸ Né vaa uxrá doj chrej sa' nago' so' man nij yuvijí, né ve'é nata' so' se-nānq Diose nānq sa' rihaan nij so' a.

¹⁹ Dan me se cataj Juan se vaa ne chihán' qui'yaj síi nícaj suun rey síi cu'naj Herodes che'é se ca'néj so' nícaj tinúú so' chana cu'naj Herodías ne xcay so' man no' do', che'é que'ee ndo'o doj se chi'ijí qui'yaj Herodes do' a. ²⁰ Che'é se nij ndo'o qui'yaj Herodes ca'néj so' nícaj tinúú so' cataj Juan, né ca'maan ndo'o rá Herodes ní'yaj so' man Juan, né caxrijí so' taga' man Juan nānq á. Maqan ta'ngá' doj vaa cacun' tumé so' gaa ataa caxrijí so' taga' man Juan, tzaj né yaj caxrijí so' taga' man Juan, né doj a tumé so' cacun' adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cuta' ne Juan man Jesucristó a

²¹ Dan me se gaa ataa catuu Juan taga', né cata' ne taran' nij yuvijí, qui'yaj Juan, gaa né cata' ne Jesucristó, né nu' nago' Jesucristó graciá rihaan Diose, gaa né naxra' rej xta' a. ²² Gaa né nanij Nimán Diose raa Jesucristó, né ase vaa ruvi' 'o cha'aan ro', dajn vaa curuvi' Nimán Diose a. Gaa né ca'mii Diose síi nicun' xta', cataj Diose:

—Ta'núi 'unj síi 'ee ndo'o raj man mé so', ne niha' ndo'o raj ní'yaj 'unj mán so' adonj —taj Diose síi nicun' xta' a.

Nana nihánj taj xna'anj che'é taran' nij xii Jesucristó a

²³ Ndqaa quisij Jesucristó ico chi' yo' ta'asuun, gaa ne guun che'e so' qui'yaj suun so' se-suun so' a. Dan me se guun rej Jesucristó man síi cu'naj José, ne ta'nij José me Jesucristó, rá nij yuvij a. Ne ta'nij Elí me José a.²⁴ Ta'nij Matat me Elí, ne ta'nij Leví me Matat, ne ta'nij Melqui me Leví, ne ta'nij Jana me Melqui, ne ta'nij José me Jana a.²⁵ Ta'nij Matatias me José, ne ta'nij Amós me Matatias, ne ta'nij Nahum me Amós, ne ta'nij Esli me Nahum, ne ta'nij Nagai me Esli a.²⁶ Ta'nij Maat me Nagai, ne ta'nij Matatias me Maat, ne ta'nij Semei me Matatias, ne ta'nij José me Semei, ne ta'nij Judá me José a.²⁷ Ta'nij Joana me Judá, ne ta'nij Resa me Joana, ne ta'nij Zorobabel me Resa, ne ta'nij Salatiel me Zorobabel, ne ta'nij Neri me Salatiel a.

²⁸ Ta'nij Melqui me Neri, ne ta'nij Adi me Melqui, ne ta'nij Cosam me Adi, ne ta'nij Elmodam me Cosam, ne ta'nij Er me Elmodam a.²⁹ Ta'nij Josué me Er, ne ta'nij Eliezer me Josué, ne ta'nij Joram me Eliezer, ne ta'nij Matat me Joram a.³⁰ Ta'nij Leví me Matat, ne ta'nij Simeón me Leví, ne ta'nij Judá me Simeón, ne ta'nij José me Judá, ne ta'nij Jonán me José, ne ta'nij Eliaquim me Jonán a.³¹ Ta'nij Melea me Eliaquim, ne ta'nij Mainán me Melea, ne ta'nij Matata me Mainán, ne ta'nij Natán me Matata a.³² Ta'nij David me Natán, ne ta'nij Isaí me David, ne ta'nij Obed me Isaí, ne ta'nij Booz me Obed, ne ta'nij Salmón me Booz, ne ta'nij Naasón me Salmón a.

³³ Ta'nij Aminadab me Naasón, ne ta'nij Aram me Aminadab, ne ta'nij Esrom me Aram, ne ta'nij Fares me Esrom, ne ta'nij Judá me Fares a.³⁴ Ta'nij Jacob me Judá, ne ta'nij Isaac me Jacob, ne ta'nij Abraham me Isaac, ne ta'nij Taré me Abraham, ne ta'nij Nacor me Taré a.³⁵ Ta'nij Serug me Nacor, ne ta'nij Ragau me Serug, ne ta'nij Peleg me Ragau, ne ta'nij Heber me Peleg, ne ta'nij Sala me Heber a.³⁶ Ta'nij Cainán me Sala, ne ta'nij Arfaxad me Cainán, ne ta'nij Sem me Arfaxad, ne ta'nij Noé me Sem, ne ta'nij Lamec me Noé a.³⁷ Ta'nij Matusalén me Lamec, ne ta'nij Enoc me Matusalén, ne ta'nij Jared me Enoc, ne ta'nij Mahalaleel me Jared, ne ta'nij Cainán me Mahalaleel a.³⁸ Ta'nij Enós me Cainán, ne ta'nij Set me Enós, ne ta'nij Adán me Set a. Né Adán ro', me síi qui'yaj ma'an Diose man a. Nu' nij so' me xii Jesucristó cumán gaa naá a.

4

Nana nihánj taj xna'anj se vaa guun ndo'o rá síi chree tiha' yu'unj so' man Jesucristó a

¹ Dan me se naraa Nimán Diose nu' nimán Jesucristó, gaa ne cavii Jesucristó tu'va

chráá cu'naj Jordán, né ca'anj so', vaj so' rej tacaan, qui'yaj Nimán Diose a.² Né vij chiháa ya güii guun rá síi chree tiha' yu'unj síi chree man Jesucristó, che'é rej guun rá so' canoc' Jesucristó man so' a. Né a 'o xco' chraa ne cha Jesucristó cuny' vij chiháa güii ma'. Gaa quisij nu' vij chiháa güii, gaa ne quina'aan ndo'o rque Jesucristó a.³ Gaa né dan me se cataj síi chree rihaan Jesucristó, ne:

—Sese ya ya ta'nij Diose mé so', né cataj so' rihaan yahij nihánj se vaa guun yo' rachrúün chä so' á —taj síi chree rihaan Jesucristó a.

⁴ Gaa né cataj Jesucristó rihaan so', né:

—Danj Diose taj: “Nuveé inanj se chá me se achiin rihaan yuvij, né ca'vee cayáán sa' yuvij ma!”. Inanj danj taj danj Diose —taj Jesucristó rihaan síi chree yo' a.

⁵ Gaa né dan me se nicaj síi chree man Jesucristó cavii so' 'o rej xta' ndo'o, gaa né tihaan so' man cunudanj nij chuman' náj rihaan chumij rihaan Jesucristó rque orún' orá nii a.⁶ Gaa né cataj so' rihaan Jesucristó, né:

—Rque 'unj nu' chuman' nihánj do', nu' se sa' mán nij chuman' nihánj do', mán so' a. 'O se aj ca'vej Diose guun chij 'unj rihaan nij chuman' yo', né che'é dan ca'vee qui'yáj guun chij naá guun yuvij rihaan chuman' yo' adonj.⁷ Che'é dan sese canicun' ruj so' rihaan, ne guun si'yáá so' man nu' nihánj, qui'yáá adonj. —Danj cataj síi chree rihaan Jesucristó a.

⁸ Né canicaj Jesucristó cataj Jesucristó rihaan síi chree:

—Daj chiháa míj sé canicun' ruj 'unj rihaan so' a ma!. 'O se danj Diose taj nana nihánj, se vaa: “Rihaan orún' Diose síi 'nij ra'a man ní' canicun' ruj so', né a 'o rihaan tuví' so' sé ca'vee na'vij so' ma!”. Danj taj danj Diose adonj —taj Jesucristó rihaan síi chree yo' a.

⁹ Gaa né nicaj síi chree man Jesucristó ca'anj so' chuman' Jerusalén, né tacavii so' man Jesucristó raa nuvió nocoo,¹⁰ né cataj so' rihaan so', né:

—Sese ya ta'nij Diose mé so', né güej so', ne nanj güej so' rihaan yo'óó á. 'O se danj Diose taj: “Ca'ne' Diose suun rihaan nij se-mozó so' se vaa cutumé nij so' mán so' a”, taj danj Diose, né taj uún yo!: ¹¹ “Cáráan ra'a nij so' mán so', sé gaa náñ cano che'é so' yahij ma!”. Danj a'mii danj Diose —taj síi chree rihaan Jesucristó adonj.

¹² Gaa né cataj Jesucristó rihaan síi chree a:

—Tzaj ne ne nó xcúnj qui'yáj danj ma!. 'O se taj uún danj Diose a: “Sé guun quiri'yunj so' man Diose síi 'nij ra'a man ní', né tihá' so' man so' ma!”. Inanj danj a'mii danj Diose

rihaan ní' adonj —taj Jesucristó rihaan síí chree a.

¹³ Danj qui'yaj síí chree, tzaj ne a doj ne cuchumán rá Jesucristó a man adonj. Gaa ne ca'ne' rá síí chree doj güii ga Jesucristó a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa guun che'e Jesucristó tucu'yón so' se-naná Diose man níj yuvij man estadó Galilea a

¹⁴ Dan me se nan' Jesucristó estadó Galilea, ne yo'o racuúj ndo'o Nimán Diose man so', ne cuchi' nana che'é so' rihaan níj yuvij man níj chuman' naj estadó Galilea a. ¹⁵ Ca'anj Jesucristó daj a níj ve' tucu'yón níj yuvij israelítá se-tucuanj Moisés, ne tucu'yón so' se-naná Diose man níj yuvij, ne ve'uxrá ca'mii taran' níj yuvij che'é so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa nucui' Jesucristó chiháán so', ne ca'mii natáj so' a

¹⁶ Gaa né dan me se nucui' uún Jesucristó chiháán so' chuman' Nazaret rej cachij so' a. Gaa quisij güii naránj rá níj yuvij israelítá, ne catúj so' rá ve' tucu'yón níj so' se-tucuanj Moisés, ése danj inanj cu'yón so' qui'yaj so' a. Gaa né canicun' caya so' nayaq so' danj Diose rihaan níj yuvij a. ¹⁷ Síí tumé yanj quirin' ndo'o luj ri'yuj cayáán chiháán níj síí israelítá gaa cayáán síí cu'naj Isaías síí nata' se-naná Diose gaa naá, ne caxrij so' ston Jesucristó a. Nacuchra' Jesucristó yanj, ne nari' so' rej no' nana nihánj a: ¹⁸ "Yanj Nimán Diose ga 'unj, ne che'é dan narii Diose manj ca'anj ca'mii natáj 'unj nana sa' rihaan níj síí nique a. Ca'néé Diose manj ca'mii natáj 'unj rihaan níj síí 'nij taga' catalj 'unj se vaa curihañ níj so' cachee yuun níj so' a. Ne ca'néé Diose manj racuúj 'unj man níj síí tuchrji naxra' rihaan níj so', ne ca'néé Diose manj racuúj 'unj man níj síí ran' sayuun uún nanij á. ¹⁹ Ca'néé Diose manj catalj xna'anj 'unj se vaa yaj ro', me rá Diose cavig sa' níj síí noco' man so' qui'yaj so' adonj." ²⁰ Nu' nihánj me nana nayaas Jesucristó, gaa né nacué uún so' yanj ne nago' uún so' man síí tumé yanj, gaa né ca'anj quitaj so' chruun xlá a. Tzaj ne ni'yaj uxrá cunudanj níj yuvij man rque ve' yo' man so', ²¹ né che'é dan ca'mii uún so', catalj so':

—Veé cuano nihánj me se aj quisij ya nu' nana nihánj, ne 'unj sij nayaas nana nihánj cuno soj me síí qui'yaj nu' se vaa taj nana nihánj adonj —taj Jesucristó rihaan níj so' a.

²² Sa' uxrá ca'mii Jesucristó, catalj níj yuvij, ne caráya'anj níj so' cuno níj so' se vaa ve'uxrá vaa nana ca'mii Jesucristó a. Gaa ne dan me se xná'anj níj so' man tuvi' níj so' sese nuveé ta'nij José síí ne chiháán ní' me so', xná'anj níj so' man tuvi' níj so' a. ²³ Che'é dan me ca'mii Jesucristó nana nihánj rihaan níj so' a:

—Ne'én 'unj se vaa catalj soj nana nihánj rihanj a: "Sese ya sij 'yaj cono'ó mé so', ne qui'yaj cono'ó so' man ma'án so' á", catalj soj rihanj che'é se cuno soj se vaa que'ee suun sa' nocoo qui'yáj chuman' Capernaum a. Ne catalj soj rihanj se vaa qui'yáj suun sa' nocoo tuvi' yo' chuman' chiháán ní' nihánj uún a. ²⁴ Tzaj ne vaa nana nihánj nana catalj ma'anj rihaan soj uún a: "Xa! síí nata' se-naná Diose, tzaj ne ne amán rá tuvi' so' ni'yaj níj so' man so' ma!", me nana taj 'unj no soj a.

²⁵ "Dan me se cuno soj ca'mij á. Ne'en soj se vaa gaa cayáán síí cu'naj Elías síí nata' se-naná Diose gaa naá, ne cachén va'nuj yo' táá yanéé, ne ne caman', ne che'é dan guun uxrá x'naa nu' chiháán níj síí israelítá, ne yo' dan me se cayáán que'ee chanq cavi' nica chiháán níj síí israelítá a. ²⁶ Tzaj ne a 'ó chanq nique cayáán chiháán níj síí israelítá ro', ne ca'nej Diose man Elías rihaan no', racuúj so' man no' ma!. Maan se rihaan orún' chanq nique ne chuman' Sarepta chuman' nocoo' man chuman' Sidón ca'néé Diose man Elías, ne nda' se nuveé chanq israelítá me no', tzaj ne racuúj Elías man no' adonj.

²⁷ "Né ne'en soj se vaa que'ee yuvij quiran' ndo'o luj ri'yuj cayáán chiháán níj síí israelítá gaa cayáán síí cu'naj Eliseo síí nata' se-naná Diose gaa naá a. Tzaj ne a 'ó níj so' ne nahúun ma!. Maan se orún' síí cu'naj Naamán síí cavig rej yaníj cu'naj Siria nahúun, qui'yaj Eliseo adonj. —Danj catalj Jesucristó rihaan níj síí man rá ve' tucu'yón níj se-tucuanj Moisés ve' ne chiháán níj so' a.

²⁸ Cuno níj yuvij ndaq vaa cavig sa' níj síí man chuman' yaníj, ne guun xcoj ruvaa rá níj so', gaa ne ca'maan rá níj so' ni'yaj níj so' man Jesucristó a. ²⁹ Naxumáñ níj so' nicaj níj so' man Jesucristó ca'anj níj so' tu'va chuman' a. Ne dan me se chuman' yo' ro', naj xráá 'o tacaan ruvaa ndo'o a. Ne nicaj níj so' man Jesucristó ca'anj níj so' rej ruvaa, ne guun rá níj so' taníj níj so' man Jesucristó rej ruvaa a. ³⁰ Tzaj ne cachén Jesucristó sca'núj níj yuvij, ne ca'anj so' nanaq adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa quirii Jesucristó man yo'o nana chree nimán 'q snó'o a

³¹ Gaa né ca'anj Jesucristó chuman' Capernaum chuman' naj estadó Galilea, ne güii naránj rá níj yuvij israelítá ca'anj Jesucristó ve' tucu'yón níj so' se-tucuanj Moisés, ne tucu'yón so' se-naná Diose man níj yuvij a. ³² Né caráya'anj níj yuvij se-naná so', che'é rej ase vaa a'mii 'o síí uun chij ndo'o ro', danj ca'mii so' rihaan níj yuvij a.

³³ Ne dan me se yáán 'o síí nuu nana chree nimán rá ve' yo', ne nucuaj ndo'o caguáj so', ne catalj so' se vaa:

³⁴—Me che'é ra'yunj so' man nuj, gaa Jesú Nazareno'. 'Ná' so' tarí' so' man nuj na'. Ne'enj mán so' se vaa síí gueé cavii rihaan Diose mé so' adonj—taj síí nuu nanq chree nimán rihaan Jesucristó a.

³⁵ Gaa né canicaj Jesucristó caxríg yuvaa so' man nanq chree nuu nimán snó'o yo', né cataj so'.

—Dínj tu'vá so' curihanj so' cuaj nimán síí nihánj á—taj Jesucristó rihaan nanq chree yo' a.

Ndáa naxru' ma'an snó'o rej tanuu nij yuvij, qui'yaj nanq chree, gaa né curihanj nanq chree nimán snó'o yo', né nahuun sa' so', taj a doj chi'ij ran' so' a ma'. ³⁶ Gaa né ca'anj uxrá rá nij yuvij, né xná'anj nij so' man tuvi' nij so', cataj nij so'.

—Daj sij me síí a'mii nanq nihánj, né uuñ chij so' rihaan nanq chree, né urihanj nij nanq chree nimán yuvij 'yaj síí nihánj ga—taj nij yuvij ni'yaj nij yuvij man Jesucristó a.

³⁷ Gaa né cuchi' nanq che'é Jesucristó rihaan cunudanj nij yuvij mán nichrún' chuman' Capernaum yo' a.

Nanq nihánj taj xna'anj se vaa nahuun nii chej Simón Pedró, qui'yaj Jesucristó a

³⁸ Dan me se curihanj Jesucristó rá ve' tucu'yón nii se-tucuanj Moisés, ne ca'anj so' tucu' síí cu'nah Simón a. Ne ran' nii chej Simón chi'ij nacaa yuvaa, né che'é dan cachíin ni'yaj nii rihaan Jesucristó che'é no' a. ³⁹ Gaa né ca'anj Jesucristó canicun' so' rej tu'va yuvéé náj no', né ca'ne' so' suun rihaan chi'ij se vaa quix'néq chi'ij xráá no' a. Gaa né nu' quix'néq chi'ij xráá no', qui'yaj Jesucristó a. Né veé mañ orá dan naxagaan no', né qui'yaj chuvij no' cha nij so' nanj adonj.

Nanq nihánj taj xna'anj se vaa nahuun que'ee síí ran', qui'yaj Jesucristó a

⁴⁰ Cata' güii, né nicaj nij yuvij cunudanj tuvi' nij so' síí ran', vaj nij so' rej ne Jesucristó a. Que'eq ndo'o chi'ij ran' nij so' a. Ne ca'anj Jesucristó, cuta' so' ra'a so' raa ndqaa 'o 'o nij síí ran', gaa né nahuun taran' nij so', qui'yaj Jesucristó a. ⁴¹ Né que'ee nij síí ran' ro', curihanj nanq chree nimán uún, né caguaj nij nanq chree yo', né cataj nij so' se vaa ta'hí Diose me Jesucristó a. Tzaj né caxríg yuvaa Jesucristó man nij nanq chree, ne ne ca'vej rá Jesucristó ca'mii nij so' nanq vaa danj a. 'O se quene'en nij so' se vaa sij ca'néé Diose tianii man yuvij rihaan sayuun me Jesucristó, né ne ca'vej rá Jesucristó guun cuentó che'é so' a.

Nanq nihánj taj xna'anj se vaa ca'anj Jesucristó nu' nij ve' tucu'yón nij yuvij israelitá se-tucuanj Moisés, ca'mii natáj so' a

⁴² Rej taxrej cavii Jesucristó chuman' Capernaum ca'anj so' rej tacaan a. Gaa né nano' nij síí man Capernaum man so', né gaa nari' nij so' man Jesucristó, gaa né caráan nij so' chrej rihaan Jesucristó, né:

—Se ca'vee ca'anj so' rej yaníj ma'—taj nij so' rihaan Jesucristó a.

⁴³ Tzaj né cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Vaa ndo'o suun rihaan 'unj ca'anj 'unj yo'ó nij chuman' uún, né natáj 'unj nanq sa' nihánj rihaan nij síí ne yo'ó chuman' se vaa guun chij Diose rihaan chumií nihánj adonj. 'O se che'é nanq sa' nihánj me ca'néé Diose manj ca'naj rihaan chumií nihánj ca'mii natáj 'unj rihaan cunudanj nij yuvij adonj—taj Jesucristó rihaan nij síí man Capernaum a.

⁴⁴ Gaa né ca'ne' rá nij so', né ca'anj Jesucristó nu' nij ve' tucu'yón nij yuvij israelitá se-tucuanj Moisés ve' yanj estadó Judea, né ca'mii natáj so' nanq sa' a.

5

Nanq nihánj taj xna'anj se vaa quirí' uxrá nij tuvi' Simón Pedró xcuaj, qui'yaj Jesucristó a

¹ Dan me se 'o güii canicun' Jesucristó tu'va na lacuaná cu'nah Genesaret, né cuchi' uxrá yuvij rej nicun' so', né cunuú chre' ndo'o nij so' che'é se guun rá nij so' cuno nij so' se-nanq Diose a. Dan me se ndaaraan ma'an mán nij so' x'núú Jesucristó a.

² Dan me se quene'en Jesucristó vij rihoo naj tu'va na lacuaná, né síí ute xcuaj me nij síí si'yaj rihoo yo', né tanáj nij so' se-rihoo nij so' 'o orá nii, né ca'anj na'nu' nij so' xnáñ nij so' a.

³ Dan me se catúj Jesucristó rá 'o rihoo, né se-rihoo síí cu'nah Simón me yo', né cachíin ni'yaj Jesucristó rihaan Simón se vaa qui'yaj so' se ndo'o cuxuun so' rihoo ca'anj rihoo yo' doj rihaan na a. Gaa né cayáán Jesucristó rque rihoo, né tucu'yón so' se-nanq Diose man nij yuvij mán tu'va na a.

⁴ Quisij tucu'yón Jesucristó man nij yuvij, gaa né cataj so' rihaan Simón, né:

—Nícaj so' rihoo ca'anj so' rej cunuú doj na, gaa né tiguíj soj nanj rá na á—taj Jesucristó rihaan so' a.

⁵ Tzaj né cataj Simón rihaan Jesucristó, né:

—Nigan' qui'yaj suun uxrá nuj, tiguíj ndo'o nuj nanj rá na, tzaj né a 'o xcuaj ne quirí' uxrá nij so' xcuaj ne quiseen' ma'an xnáñ nij so', qui'yaj xcuaj a.

⁶ Che'é dan canacuún nij so' man tuvi' nij so' síí nuu rque yo'ó rihoo, che'é

Simón nanj rá na, né quirí' uxrá nij so' xcuaj ndaa quisin' ma'an xnáñ nij so', qui'yaj xcuaj a.

⁷ Che'é dan canacuún nij so' man tuvi' nij so' síí nuu rque yo'ó rihoo, che'é

rej guun rá nij so' räcuíj tuví' nij so' man nij so' a. Dan me se ca'na' nij tuví' nij so' yan nicun' nij so', ne caraa uxrá nij so' xcuaí rque roj rihoó a. Ne uxrá caraa roj rihoó, ne daj doj se ca'anj nij roj rihoó rque na nañ á.⁸ Dan me se quene'en Simón Pedró se vaa qui'yaj Jesucristó, gaa ne ca'anj canicun' ruj so' rihaan Jesucristó, cataj so':

—Nuveé sij canicun' nichryun' rihaan so' mej a ma'. Sij atá ndo'o cacun' mej nañj á —taj Simón rihaan Jesucristó a.

⁹ Dan me se ca'anj ndo'o rá nij tuví' Simón se vaa quirí' uxrá nij so' xcuaí a. ¹⁰ Ne ca'anj rá sií cu'naj Jacobo do', sií cu'naj Juan do', che'é xcuaí a. Ne tuví' Simón me roj so', ne ta'níí sií cu'naj Zebedeo me roj so' a. Ne dan me se cataj Jesucristó rihaan Simón, ne:

—Se cuchu'vi! so' ma!. 'Q se rej rihaan ní' me se guún so' sií naqui'yaj chre' yuvij canoco' yuvij manj á —taj Jesucristó rihaan Simón a.

¹¹ Gaa ne nicaj nij so' se-rihoó nij so' ca'anj nij so' ndaa tu'va na a. Gaa ne tanáj nij so' cunudanj nij rasquén yo', ne canoco' nij so' man Jesucristó, ne ca'anj nij so' ga so' a.

Nanq nihánj taj xna'anj se vaa nahuun sa' o sií ran' luj ri'yuj, qui'yaj jesucristó a

¹² Dan me se 'o güii caran' Jesucristó 'o chuman', ne cuchi' ¹³ o sií ran' ndo'o luj ri'yuj rihaan so' a. Gaa quene'en síi ran' yo' man Jesucristó, gaa ne canicun' ruj so' rihaan Jesucristó, ne cachíín ni'yaj so' rihaan Jesucristó, cataj so':

—Sese me rá so', ne ca'vee ca'nee so' chi'íj xráj, Señor —taj so' rihaan Jesucristó a.

¹³ Gaa ne cuta! Jesucristó ra'a Jesucristó ra'a síi ran', ne cataj Jesucristó:

—Me raj qui'yáj danj ei. Nahuún so', qui'yaj adonj —taj Jesucristó rihaan so' a.

Nu' danj cataj Jesucristó, ne nu' quinavij luj xráá sií ran' a.

¹⁴ Dan me se ca'ne' Jesucristó suun rihaan síi nahuun yo', ne se cataj xna'anj so' rihaan a'ó yuvij che'é se vaa quiran' so' ma!. Gaa ne cataj uún Jesucristó rihaan so' a:

—Ca'anj so' rihaan xrej, ne tijaán so' mán so' rihaan xrej se vaa nahuún so', ne rque so' rihaan Diose se vaa cataj sií cu'naj Moisés gaa naá ndaa vaa no' xcúún so' rque so' rihaan Diose che'é yan nahuún so' adonj. Gaa ne xcaj nij xrej cuentá se vaa nahuún so' qui'yáj adonj —taj Jesucristó rihaan sií nahuun yo' a.

¹⁵ Tzaj ne cha'nuu ndo'o nana che'é se vaa quiran' sií nahuun yo', ne che'é dan cunuú chre' ndo'o nij yuvij rej vaj Jesucristó a. Guun rá nij so' cuno nij so' se-nana Jesucristó, ne guun rá nij sií ran' x'neé chi'íj xráá nij so' uún a. ¹⁶ Tzaj ne naxuun Jesucristó man so' rihaan nij yuvij, ne ca'anj so' rej

tacaan, ne cachíín ni'yaj ndo'o so' rihaan Diose a.

Nanq nihánj taj xna'anj se vaa nahuun sa' o sií na'vee cachee, qui'yaj Jesucristó a

¹⁷ 'Q güii me se ne Jesucristó rá 'o ve', ne tucu'yón so' se-nana Diose man yuvij, ne doj sií fariseo ga sií naqui'yaj cuu se-tucuanj Moisés rá ve' yo', ne mán sií cavii chuman' Jerusalén do', yo'ó nij chuman' naj estadó Judea do', nij chuman' naj estadó Galilea do', mán ga nij so' rá ve' yo' a. Ne Diose sií 'nij ra'a man ní' ro', räcuíj ndo'o man Jesucristó, ne nahuun ndo'o nij sií ran', qui'yaj Jesucristó a. ¹⁸ Dan me se táá 'o sií na'vee cachee rihaan yuvéé, ne táá chiha nii man so' ca'na' nii rihaan Jesucristó a. Tzaj ne man ndo'o yuvij rá ve' ne Jesucristó, ne nano' nij so' rej catuú nij so' rá ve' cuchruij nij so' man sií ran' rihaan Jesucristó a. ¹⁹ Tzaj ne taj se qui'yá' ca'vee cachen nij so' sca'núj nij yuvij a. Che'é dan cavii nij so' xráá ve', ne caya' nij so' yu'uj xráá ve', che'é rej ca'vee tñanij nij so' man sií ran' rihaan Jesucristó a. ²⁰ Gaa quene'en Jesucristó se vaa cuchumán uxrá rá nij tuví' sií ran' yo' se vaa ca'vee nahyun so' qui'yaj Jesucristó, gaa ne cataj Jesucristó rihaan sií ran' yo', ne:

—Navij cacun' xráá so', nañj tinuj —taj Jesucristó rihaan so' a.

²¹ Ne cuno nij sií fariseo cuno nij sií naqui'yaj cuu se-tucuanj Moisés cuno nana ca'mii Jesucristó, gaa ne nuchruij raa nij so' nana nihánj ga tuví' nij so' a:

—Daj sij me sií nihánj, ne a'mii so' nana vaa nij rihaan Diose ga. Orún' Diose uun nucuaj tinavij cacun' xráá yuvij nanj á —taj nij so' ga tuví' nij so' a.

²² Quene'en Jesucristó daj nuchruij raa nij so', ne che'é dan cataj so' rihaan nij so' a:

—Me che'é nuchruij raa soj nana nñanj ga. ²³ Tu'va rma'án 'unj se vaa navij cacun' xráá sií nihánj, rá soj a na!. Ca'vee cataj uún ní' navij cacun' xráá sií nihánj na!. Ase ca'vee doj cataj ní' naxagaa so', ne cachee so' cuaj, cataj ní' xá!. ²⁴ Dan me se me rá 'unj xcaj soj cuentá se vaa síi ca'néé Diose nícaj yu'un man yuvij mej ne no' xcúún 'unj tñavíí 'unj cacun' xráá nij yuvij man rihaan chumii nihánj adonj —taj Jesucristó rihaan nij so' a.

Dan me se cataj Jesucristó rihaan síi na'vee cachee a:

—Rihaan so' sij na'vee cachee taj 'unj, ne nacue so' tuvéé so', ne nán' so' tucuá so' á —taj Jesucristó rihaan sií naj rihaan yuvéé yo' a.

²⁵ Nu' danj tu'va Jesucristó, gaa ne nu' naxagaa sií ran' yo' ni'yaj taran' nij yuvij a. Gaa ne nacue so' tuvéé so', gaa ne nan' so' tucuá so', ne ve'é uxrá ca'mii so' che'é Diose a.

²⁶ Dan me se ca'anj rá taran' niij yuvij man rá ve' yo', ne cataj niij yuvij se vaa ve'é uxrá qui'yaj Diose a. Né cuchu'vi' ndo'o niij yuvij, ne cataj niij yuvij se vaa:

—Nihá' uxrá vaa suun sa' nocoo quene'en ní cuan' adonj —taj niij yuvij yo' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa nacúún Jesucristó man Leví, né canoco' Leví man so' a

²⁷ Quisij nahuuun síi ran' yo', gaa ne curihanj Jesucristó xe', ne quene'en so' man 'o síi a'néj puextó cu'naj Leví a. Né ne síi cu'naj Leví 'o ve' a'néj níi puextó man yuvij a. Gaa ne cataj Jesucristó rihaan so', né:

—Canocó' so' manj, ca'anj ní' á —taj Jesucristó rihaan so' a.

²⁸ Gaa ne tanáj Leví man cunudanj rasuun nicaj so', ne naxumáan so', canoco' so' man Jesucristó, ca'anj so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa me rá Jesucristó rácui' so' man niij síi tumé cacun' a

²⁹ Gaa ne canuu ndo'o cha'anj nocoo tucuáán Leví che'é Jesucristó, qui'yaj Leví a. Né man que'eé ndo'o tuvi' so' síi a'néj puextó do', que'eé yo'ó yuvij do', mán tucuáán Leví, ne né niij so' ga niij tuvi' Jesucristó a. ³⁰ Dan me se man niij síi fariseo do', síi naqui'yaj cuu se-tucuanj Moisés nocó' man niij síi fariseo do', gaa ne ca'mii chi'íi niij so' che'é Jesucristó rihaan niij síi tucu'yon se-nana Jesucristó a. Dan me se cataj niij síi fariseo ga niij síi naqui'yaj cuu se-tucuanj Moisés:

—Me che'é chá soj chraa ne 'o soj na ga niij síi a'néj puextó do', ga yo'ó niij síi tumé cacun' do', ga —taj niij so', xna'anj niij so' man niij síi tucu'yon se-nana Jesucristó a.

³¹ Gaa ne dan me se cataj ma'an Jesucristó rihaan niij so' a:

—Síi vaa nucuaj ro', ne nano' niij so' man doctor ma'. Maqan se síi ran' ro', me síi nano' man doctor adonj. Gaa ne ase vaa síi ran' ro', danj vaa niij síi nihánj adonj. ³² 'O se ne ca'na' 'unj canacunj 'unj man síi sa' ma'. Che'é niij síi tumé cacun' ca'naj se vaa canicaj nimán niij so' né canoco' niij so' se-nanaq adonj. Tzaj né sese síi sa' me soj, rá soj, né nuveé sij canacunj 'unj man me soj ma' —taj Jesucristó rihaan niij so' a.

Nana nihánj taj xna'anj me che'é ne toco' niij síi tucu'yon se-nana Jesucristó x'naa man ma'an niij so' a

³³ Gaa ne niij síi fariseo ga niij síi naqui'yaj cuu se-tucuanj Moisés me se cataj niij so' rihaan Jesucristó a:

—Me che'é, né niij síi tucu'yon se-nana Juan síi uta' ne man yuvij me se toco' niij so' x'naa man ma'an niij so' do', na'víj niij so' do', né veé danj 'yaj niij síi tucu'yon se-nana nuj sij fariseo do', tzaj né niij síi tucu'yon se-nana so' me se ne toco' niij so' x'naa man ma'an niij

so' do', ne na'víj niij so' do', rihaan Diose ga —taj niij so' rihaan Jesucristó a.

³⁴ Ne cataj Jesucristó rihaan niij so':

—Ase vaa síi cuchruj sa'anj vaa 'unj, ne asa' ca'vee toco' niij síi man gaj x'naa man ma'an niij so', rá soj ga. Ase vaa síi cataj xcaj man chanja ne man tuvi' so' do', danj vaa niij síi man nihánj cuano, né anuú ndo'o cha'anj man niij so', né se ca'vee toco' niij so' x'naa man ma'an niij so' cuano ma!. ³⁵ Tzaj né vaa güii, ne guun yanúj 'unj rihaan niij so', qui'yaj yuvij, gaa ne nano' rá niij síi nihánj, gaa ne toco' niij so' x'naa man ma'an niij so' adonj —taj Jesucristó rihaan niij síi fariseo ga niij síi naqui'yaj cuu se-tucuanj Moisés yo' a.

³⁶ Gaa ne ca'mii Jesucristó yo'ó naná rihaan niij so', cataj so':

—Ase vaa yatzíj sin' vaa tucuáán nga nocó' soj, né se guun cusin' ni' yatzíj naca né na'nej ni' man yatzíj ngá ma!. Sese danj qui'yaj ni!, gaa ne quirí' nu' yatzíj naca yo', qui'yaj yatzíj ngá nanj adonj. Gaa ne ino uxrá gaa yatzíj naca, qui'yaj yatzíj ngá yo' nanj adonj. ³⁷ Né dan me se ase vaa nuj nga araa nii na vinó vaa uún soj a. Né se ca'vee tucu'yon 'unj se-tucuanj 'unj man soj ma!. 'O se ase vaa na vinó naca vaa naná tucu'yon 'unj, né se guun caraja yuvij na vinó naca rque nuj ngá ma!. Sese danj qui'yaj yuvij, né cuyanj na vinó cunyu xee na vinó, né se cucusuánuj ngá ma!. Che'é dan canuu yo', né cayanj na vinó rihaan yo'óó a. ³⁸ Che'é dan araa nii na vinó naca rque nuj naca, né 'o mán sa' na vinó rque nuj yo' a. Che'é dan inanj rihaan síi naca síi ne nocó' tucuáán ngá tucu'yon 'unj se-nanaj nanj adonj. ³⁹ Né taj síi guun rá co'o na vinó naca, sese aj co'o so' na vinó ngá ma!. 'O se sa' doj vaa na nga, cataj so' nanj á. Né danj vaa gueé soj, inanj tucuáán nga nocó' soj, né che'lé dan na'vej soj canoco' soj tucuáán naca nanj adonj. —Danj cataj Jesucristó rihaan niij síi fariseo do', rihaan niij síi naqui'yaj cuu se-tucuanj Moisés do' a.

6

Nana nihánj taj xna'anj che'é güii naránj rá ní' a

¹ 'O güii naránj rá niij yuvij israelitá cachén Jesucristó ga niij síi tucu'yon se-nana so' rque 'o naa' 'núú trigó a. Né cuta niij síi tucu'yon se-nana Jesucristó doj caa trigó, né tuguáj ra'a niij so' caa, gaa né chá niij so' doj trigó a. ² Gaa né xna'anj ta'aj síi fariseo man niij so', cataj niij so':

—Me che'é 'yaj soj danj ga. Ne nó xcúún ní' cuta nií' trigó güii naránj rá ma' —taj niij síi fariseo rihaan niij síi tucu'yon se-nana Jesucristó a.

³ Tzaj né cataj ma'an Jesucristó rihaan niij síi fariseo a:

—Me che'é, ne ne nayaq soj rihaan danj Diose daj qui'yaj síi cu'naj David gaa naá a. Gaa quina'aan rque niij tuví' njí so',⁴ gaa ne catúj so' rá nuvíi, ne chá so' rachruún taj rihaan se-mesa Diose a. Né go' uún so' chá njí tuví' so' uún a. Ne ne nó xcúun njí so' chá njí so' rachruún yo', maqan se orún' njí xrej nó xcúun chá rachruún yo' a. Tzaj né maqan che'é se rque njí so' na'aan uxrá, gaa ne chá njí so' rachruún yo' nanj adonj. Tzaj né ne cataj Diose se vaa tumé síi cu'naj David cacun' ma' —taj Jesucristó rihaan njí sí fariseo a.

⁵ Gaa ne canicaj so', cataj uún so' a:

—Síi ca'néé Diose nícaj yu'unj man yuvii mej, né ne xcúnj quiríj ta'ngaj daj qui'yaj yuvii güii naránj rá yuvii adonj —taj Jesucristó rihaan njí síi fariseo a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa nahuun sa' o síi nacoo ra'a, qui'yaj Jesucristó a

⁶ Dan me se yo'l güii naránj rá njí yuvii israelitá ro', catúj Jesucristó rque 'o ve' tucu'yón njí so' se-tucuanj Moisés, ne tucu'yón so' se-naná Diose man njí yuvii a. Né dan me se yáán 'o snó rá ve' yo', ne nacoo ra'a so' rej nuva' so' a.⁷ Né njí síi naqui'yaj cuu se-tucuanj Moisés rihaan yuvii do', njí síi fariseo do', yáán njí so' rá ve', né tumé uxrá njí so' man Jesucristó sese nahuun yuvii qui'yaj so' gaa güii naránj rá njí so' a. Danj qui'yaj njí so' che'é rej guun rá njí so' cutq' njí so' cacun' xráá Jesucristó a.⁸ Tzaj né quene'en Jesucristó se vaa guun rá njí so', gaa ne cataj so' rihaan síi nacoo ra'a a:

—Naxumaqan so' canicun' cayá so' sca'núj á —taj Jesucristó rihaan so' a.

Gaa ne naxumaqan so', né canicun' caya so' sca'núj njí yuvii a.

⁹ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan njí síi nanó chi'íj rá a:

—Cuano nihánj me se xná'anj 'unj man soj che'é güii naránj rá xa'. Nó xcúun ní' racyui ní' tuví' ní' na'. Ase no xcúun ní' qui'yaj chi'íj ní' man tuví' ní' xa'. Daj qui'yaj ní' rá soj gaa güii naránj rá ní' ga. Ne nó xcúun ní' tjanii ní' man tuví' ní' rihaan sayuun gaa güii naránj rá gaa a na!. Ni'yaj uun ní' caví' so' gaa güii naránj rá gaa a na!. —Danj taj Jesucristó rihaan njí so' a.

¹⁰ Gaa ne ni'yaj Jesucristó man cunudanj njí yuvii man rque ve' yo', gaa ne cataj so' rihaan síi nacoo ra'a a:

—Tucuá so' ra'a so' á —taj Jesucristó rihaan so' a.

Né tucuá so' ra'a so', né cunuu sa' ra'a so' adonj.¹¹ Tzaj né ca'maan ndo'o rá njí síi naqui'yaj cuu se-tucuanj Moisés ga njí síi fariseo, né guun rá njí so' ga tuví' njí so' daj gaq qui'yaj chi'íj njí so' man Jesucristó a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa narii Jesucristó chuvij apóstol ca'anj nata' se-naná so' a

¹² Dan me se cachén doj güii, gaa né ca'anj Jesucristó rej qui, ca'anj cachinj ni'yaj so' rihaan Diose a. Nigan' quinaj so' quij cachinj ni'yaj so' rihaan Diose a.¹³ Ranga', gaa ne canacúun Jesucristó man cunudanj njí síi tucu'yón se-naná so' ca'na' njí so' rihaan so', gaa né narii Jesucristó man chuvij njí so' guun njí so' apóstol nata' rihaan yuvii che'é so' a.¹⁴ 'O so' me síi cu'naj Simón, ne tucu'naj Jesucristó Pedró man so' a. Yo'ó so' me tinúu Pedró síi cu'naj Andrés a. Yo'ó njí so' me Jacobo do', Juan do', Felipé do', Bartolomé do',¹⁵ Mateo do', Tomás do', Jacobo ta'ní Alfeo do' a. Yo'ó so' uún me Simón, ne tuví' njí síi me rá cunu' ga gobiernó né Romá me so' a.¹⁶ Yo'ó so' me Judas tinúu Jacobo, né yo'ó so' uún me Judas Iscariote síi tacuachén man Jesucristó rihaan njí síi taj ri'yunj man Jesucristó a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa nago' Jesucristó chrej man 'o x'ne' nocoo yuvii a

¹⁷ Dan me se nanij Jesucristó ga chuvij njí apóstol yo'taa rque doj, né cuchi' njí so' 'o rej vaa taa, né nocoo doj síi tucu'yón se-naná so' mán ga so' a. Ne ca'na' ndo'o yuvii cavii chuman' Jerusalén do', yuvii cavii yo'ó njí chuman' naj estadó Judea do', yuvii cavii rej tu'va na ya'anj rej naj chuman' Tiro ga chuman' Sidón do' a.¹⁸ Né guun rá njí yuvii cunu' njí so' se-naná Jesucristó, né guun rá njí síi ran' nahuun njí so' a. Né vaa njí yuvii nuu naná chree nimán, né sayuun ndo'o quiran' njí yuvii, qui'yaj naná chree, tzaj né quiríj Jesucristó naná chree nuu nimán njí so', né cunuu sa' njí so', qui'yaj Jesucristó a.¹⁹ Gaa ne guun rá cunudanj njí yuvii cano'ra'a njí so' xráá Jesucristó che'é se cavii ndo'o se nucuaj man Jesucristó, né nahuun sa' cunudanj njí yuvii, qui'yaj Jesucristó a.

Nana nihánj taj xna'anj me yuvii cavii sa' doj né me yuvii quiran' sayuun a

²⁰ Gaa ne naxcaj Jesucristó rihaan so' ni'yaj so' man njí síi tucu'yón se-naná so', gaa ne cataj so'!

—Cavii sa' taran' soj sij niqwe, né soj me síi cayáan ga Diose gaa güii guun chij Diose rihaan chumij nihánj adonj.

²¹ "Cavii sa' taran' soj sij na'aan rque cuano adonj. Vaa güii quiríj soj se chaj soj adonj.

"Cavii sa' taran' soj sij ta'vee cuano adonj. Vaa güii ca'nga' ndo'o soj adonj.

²² "Né cavii sa' ndo'o soj sese quitaj ri'yunj yuvii man soj do', sese quiríj yaníj yuvii man soj do', sese ca'mij yuvii nana njí rihaan soj do', sese nachri' yuvii njí yaj yuvii man soj se vaa sij chi'íj me soj do', che'é se me soj síi noco' manj sij ca'néé Diose nícaj yu'unj man yuvii adonj. Né quene'en soj

se vaa ya cavii sa' soj adonj. ²³ Gaa ne güui quiran' soj danj me se no xcúún soj guun niha' uxrá rá soj ne güej ndo'o soj, che'é se uxrá naru'vee Diose rihaan soj asa' cuchi' soj rej xta' adonj. 'Q se ase vaa 'yaj niж yuvii man soj ro', ta'nga' danj qui'yaj xii niж yuvii man niж sii nata' se-nanä Diose gaa naá uún adonj.

²⁴"Tzaj ne niquę ndo'o soj sij ru'vee nanj á. Soj sij ru'vee me se aj quiri' soj nu' se sa' niçaj soj, ne taj vaj doj se sa' rque Diose man soj a ma'.

²⁵"Nique soj sij vaa raan rque cuano nanj á. Vaa güui quina'aan rque soj adonj.

"Nique soj sij a'nga' cuano nanj á. Vaa güui quinano ndo'o rá soj do', ta'vee soj do', adonj.

²⁶"Ne nique soj sij ve'é inanj a'mii cunudanj yuvii che'é nanj á. 'Q se ase vaa ve'é inanj a'mii niж yuvii che'é soj ro', ta'nga' danj ca'mii xii niж yuvii che'é niж sii tiha' yu'unj se vaa sij nata' se-nanä Diose me niж so' gaa naá a —taj Jesucristó rihaan cunudanj niж tucu'yón se-nanä so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa gaa 'ee rá ní' man niж sii taj ri'yunj man ní' a

²⁷ Canicaj Jesucristó, cataj so' a:

—Tzaj ne rihaan soj sij man nanó xrej ro', cataj xna'anj 'unj se vaa gaa 'ee rá soj man niж sii taj ri'yunj ni'yaj man soj, ne qui'yaj soj se luj che'é niж sii nachri' ni'yaj man soj ei. ²⁸ Ve'é ca'mii soj rihaan niж sii a'mii qui' rihaan soj, ne cachinj ni'yaj soj rihaan Diose che'é niж sii 'yaj se niж man soj a. ²⁹ Sese vaa sii coxro nichrej xruú so', ne ca'ne' rá so' coxro so' nichrej xruú so' uún a. Sese vaa sii ca'néj se-roto so', ne ca'ne' rá so' ca'nee so' se-cotoó so' uún a. ³⁰ Ne me ma'an yuvii achíün ni'yaj rasuun rihaan soj, ne go' soj rasuun yo' man niж so' ei. Sese vaa yuvii ca'néj si'yaj soj, ne se nachin' soj si'yaj soj ma'. ³¹ Dan me se daj se uun rá soj qui'yaj sa' yuvii rihaan soj ro', ta'nga' danj qui'yaj sa' soj rihaan yuvii á.

³²"Dan me se gaa 'ee rá soj man cunudanj yuvii ei. Sese 'ee rá soj man inanj niж sii 'ee rá man soj, gaa ne me che'é naru'vee Diose rihaan soj, rá soj ga. 'Q se ndaa niж sii chi'ji ro', 'ee rá niж so' man niж sii 'ee rá man niж so' nanj á. ³³ Ne qui'yaj soj se luj rihaan cunudanj yuvii ei. 'Q se sese qui'yaj soj se luj rihaan inanj sii 'yaj se luj rihaan soj, gaa ne me che'é naru'vee Diose rihaan soj, rá soj ga. 'Q se ndaa niж sii chi'ji ro', 'yaj niж so' se luj rihaan tuvi' niж so' sij 'yaj se luj rihaan niж so' nanj adonj. ³⁴ Me ma'an yuvii racuij soj sa'anj, ne se guun rá soj nacaj uún soj se-sa'anj soj ma'. Sese racuij soj sa'anj man inanj sii naru'vee rihaan soj, gaa ne me che'é naru'vee Diose rihaan soj, rá soj ga. 'Q se ndaa ma'an niж sii chi'ji ro', racuij niж so'

sa'anj man niж tuvi' so' sij naru'vee rihaan so' adonj.

³⁵"Dan me se gaa 'ee rá soj man niж sii taj ri'yunj ni'yaj man soj, ne qui'yaj soj se luj rihaan niж sii nachri' man soj, ne racuij soj sa'anj man yuvii, ne se guun rá soj nacaj uún soj se-sa'anj soj ma'. Ne vaa güui, ne narque uxrá Diose se sa' man soj, ne ta'níí Diose sii sa' ndo'o me soj gaa adonj. 'Q se Diose me sii 'yaj se luj rihaan ndaa sii ne ne'en me se uun se luj do', rihaan ndaa sii chi'ji do', adonj. ³⁶ Ase vaa 'ee rá Rej ní' Diose man daj a niж yuvii ro', danj gaa 'ee rá soj man daj a niж yuvii uún adonj. —Danj cataj Jesucristó rihaan niж sii tucu'yón se-nanä so' a.

Nana nihánj taj xna'anj daj qui'yaj ní' gaa ca'mii ní' ga tinúú ní' che'é cacun' tumé tinúú ní' a

³⁷ Ne canicaj Jesucristó cataj so' a:

—Se guun niha' rá soj cuta' soj cacun' xráá tinúú soj, gaa ne taj cacun' cuta' Diose xráá ma'lan soj man adonj. Maqan se caraq x'naa soj rihaan tinúú soj, ne caraq x'naa Diose rihaan ma'lan soj uún adonj. ³⁸ Go' soj rasuun man tuvi' soj, ne Diose me sii narque rasuun rihaan soj uún adonj. So' me sii sa' ndo'o rá, ne adi' se 'yaj sii sa' rá tu'vej 'núú ne araa navii so' rihaan tanej ro', danj qui'yaj guee Diose ga soj, ne doj a narque Diose rasuun sa' man soj adonj. Ase vaa 'yaj guee soj ga tuvi' soj ro', danj qui'yaj guee Diose ga soj uún adonj. —Danj cataj Jesucristó rihaan niж sii tucu'yón se-nanä so' a.

³⁹ Gaa ne nanó Jesucristó se-cuento roj sii tuchrii rihaan niж sii tucu'yón se-nanä so' a:

—Ne ca'vee tijhaq 'o sii tuchrii chrej rihaan tuvi' tuchrii so', rá soj na'. Taj ma'. Sese danj qui'yaj so', gaa ne quinij roj soj rá yu'uñ nanj adonj. ⁴⁰ Danj nanj uún, ne 'o xniij tucu'yón se guun nucuaj so' quene'en so' doj rihaan se-maestro so' ma'. Ne ca'vee se uxrá tucu'yón so', tzaj ne veé ase vaa ne'en se-maestro so' ro', veé danj quene'en ma'an so' nanj adonj. ⁴¹ Me che'é guun chree rá so' ni'yaj so' ni'yaj nuu rihaan tinúú so' ga. Ne ne ni'yaj so' chruun manj nuu rihaan ma'án so' a. ⁴² Asa' ca'vee cataj so' rihaan tinúú so': "Rque so' rihaan so' quirii 'unj ni'yá á". Se guun a doj cataj so' danj tijha' so' man tinúú so' ma'. Asino quirii so' chruun manj nuu rihaan so', gaa ne a) ruvi' sa' rihaan so', gaa ne ca'vee quirii so' ni'yaj nuu rihaan tinúú so' adonj. Dan me se ase vaa aráán ni'yaj rihaan yuvii ro', danj vaa aráán rihaan yuvii 'yaj cacun' ata yuvii ne na'vee xcaj sa' niж yuvii cuentá man adonj —taj Jesucristó rihaan niж sii tucu'yón se-nanä so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ase vaa nimán yuvii ro', danj vaa a'mii yuvii a

⁴³ Gaa ne canicaj Jesucristó, cataj so':

—Chruun sa' ro', se guun cumān chruuj nij raq ma'. Né chruun nij ro', se guun cumān chruuj sa' raq ma'. Ase vaa chruun yo' ro', dānj vaa nimán yuvij, né ase vaa chruuj yo' ro', dānj vaa se vaa 'yaj nij yuvij adonj.⁴⁴ Maan chruuj man raq chruun ro', 'yaj ne'en ní' dāj chruun me yo' adonj. Taj rutzil'mán raq chruun tanj yangij ma'. Né taj rcoo mán raq chruun tanj xcuqa ma'.⁴⁵ Dan me se síi sa' ro', man ndo'o se sa' nimán so', né a'mii so' inanj nana sa' adonj. Síi chí'ji ro', man ndo'o se quij nimán so', né a'mii so' inanj nana chí'ji adonj. 'Q se ase vaa se man nimán yuvij ro', dānj vaa nanq a'mii yuvij nanj á —taj Jesucristó rihaan nij síi tucu'yón se-nanq so' a.

Nanq nihánj taj xna'anj se vaa ase vaa síi 'yaj ve' sa' ro', dānj vaa síi uno sa' rihaan Jesucristó a

⁴⁶ Canicaj Jesucristó, cataj so' nana nihánj a:

—Me che'é taj soj se vaa síi 'nij ra'a man soj mej, tzaj né ne uno soj rihan gá. Ne chihán' 'yaj soj ma'.⁴⁷ Cuano nihánj me cataj xna'anj 'unj rihaan soj daj sij me síi 'na' nanó xrej nanq a'mij, né 'yaj so' ndaa vaa taj se-nanaj a.⁴⁸ Ase vaa 'o síi cune' ve' tucuá rihaan 'o yuvej vaa so' a. Cunqúndo'o váán so' rej cuchruj so' tacoo' ve', né raan ndo'o yáán ve', 'yaj so' a. Ca'vee se maan nana yuvaa curihanj go' xráá ve', né ca'vee se caviíj chráá, né ca'na' na xee go' na xee tacoo' ve', tzaj nē se naxru' ve', qui'yaj na xee ma'. Danj vaa síi uno se-nanaj a.⁴⁹ Tzaj né inq vaa síi nanó xrej nanq a'mij tzaj né ne 'yaj ndaa vaa taj se-nanaj ma'. Ase vaa 'o síi 'yaj ve' nij vaa so' a. Ne váán cunqú so' rej cuchruj so' tacoo' ve' rihaan yo'óó ma'. Che'é dan yáán cuan' qún tucuá so' a. Sese curihanj maan nana yuvaa, né go' yo' xráá ve', né sese caviíj chráá, né ca'na' na xee go' na xee tacoo' ve', gaa né canee' guee' ve' nanj á. Nu' canee' ve' yo', né daj chihqá mij se cunuu sa' yo' a ma'. Danj vaa síi ne uno se-nanaj adonj —taj Jesucristó rihaan nij síi tucu'yón se-nanq so' a.

7

Nanq nihánj taj xna'anj se vaa nahuun se-mozó tanuu capitán, qui'yaj Jesucristó a

¹ Quisíj ca'mii Jesucristó nu' nana yo' cuno nij yuvij, gaa né ca'anj so' chuman' Capernaum a. ² Dan me se yáán 'o tanuu capitán chuman' yo', né síi rii ta'nga' rihaan 'o ciento tanuu me so' a. Né vaa 'o se-mozó so' síi 'ee' uxrá rá so' man, né ran' uxrá mozó yo', né daj doj cavi' so' a. ³ Dan me se cuno tanuu capitán se vaa ca'na' Jesucristó chuman' yo', né ca'néé so' doj síi uun chij rihaan nij yuvij israelitá cuchi' nij so' rihaan Jesucristó, né cachinj ni'yaj nij so'

rihaan Jesucristó se vaa ca'na' so' tinahyun so' se-mozó tanuu capitán yo' a.⁴ Dan me se cuchi' nij síi uun chij yo' rihaan Jesucristó, gaa né cachíin ni'yaj uxrá nij so' rihaan Jesucristó, cataj nij so':

—Síi sa' me tanuu capitán yo', né che'é dan vaa che'é räcuíj so' man so' adonj.⁵ 'Ee rá so' man ní' sij israelitá, né ma'an so' qui'yaj ve' nuu chre' núj tucu'yón núj se-tucuanj Moisés adonj —taj nij so' rihaan Jesucristó a.

⁶ Né ca'anj Jesucristó gá nij so', né daj doj cuchi' nij so' ve', gaa né ca'néé tanuu capitán man tuví' so' ca'anj caran' man Jesucristó, né cataj nij so':

—Se caráyá'án so', man maestro. 'Q se nuveé sij sa' me so', taj so' ma'. Ne nó xcúún so' catuú so' rá ve' tucuá so', taj so' ma'.⁷ Che'é dan ne quisij rá ma'an so' ca'na' so' rihaan so', taj so' ma'. Maan se ca'ne' qún so' suun se vaa nahuuun se-mozó so', gaa né nahquun ma'an se-mozó so', taj so' nanj á.⁸ Né cataj so' se vaa vaa síi rii ta'nga' rihaan so', né rii ta'nga' so' rihaan tanuu, né taj xna'anj so' rihaan tanuu se vaa ca'anj nij so', né 'anj nij so', né taj xna'anj so' rihaan nij tanuu se vaa ca'na' nij so', né 'na' nij so' rihaan so', né taj xna'anj so' daj qui'yaj nij tanuu, ne veé danj 'yaj nij tanuu adonj. Né ne'en so' se vaa ase vaa rii ta'nga' so' rihaan nij tanuu nocó' man so' ro', dānj rii ta'nga' guee' so' rihaan chí'ji anó man yuvij, taj so' nanj á —taj nij tuví' tanuu capitán rihaan Jesucristó a.

⁹ Dan me se gaa cuno Jesucristó nana ca'mii tuví' tanuu capitán yo', né ca'anj rá Jesucristó, ne canicaj so' cataj so' rihaan nij síi nocó' rej xco so' a:

—Cuano nihánj me cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa taj vaj a 'o rej ne naríj man yo' o síi israelitá síi cuchumán ndo'o rá nanq a'mii 'unj ndaa vaa amán rá tanuu capitán nihánj a ma' —taj Jesucristó rihaan nij so' a.

¹⁰ Dan me se canicaj uún nij tuví' tanuu capitán ca'anj nij so' tucuá so', né gaa cuchi' nij so', né aj nahuuun se-mozó tanuu capitán yo', qui'yaj Jesucristó a.

Nanq nihánj taj xna'anj se vaa cunuui i'na' uún ta'níi 'o chanq cavi' nica, qui'yaj Jesucristó a

¹¹ Dan me se cachén doj güüi, gaa né ca'anj Jesucristó chuman' cu'naj Nain gá nij síi tucu'yón se-nanq so' ga' 'o x'ne' nocoo' yuvij a. ¹² Quinichrun' nij so' tu'va chuman', gaa né dan me se nari' tuví' Jesucristó ga nij síi ca'anj cachin' 'o xnanq a. Né síi cavi' me se orún' so' me ta'níi chanq cavi' nica, né vaj 'o x'ne' nocoo' yuvij man chuman' yo' ga nii so' rihaan santó a. ¹³ Dan me se quene'en Jesucristó man chanq yo', gaa né cunuui 'ee rá so' man no', gaa né cataj so':

—Sé ta'veé so' ma! —taj so' a.

¹⁴Gaa né dan me se ca'anj Jesucristó canó ra'a so' man chrúún taj xnangá, gaa ne canicun' nij síi taj chihá xnangá a. Gaa né cataj Jesucristó rihaan síi cavi' a:

—Cunó so' a'mij, né naxagaa so', xnii —taj Jesucristó rihaan síi cavi' yo' a.

¹⁵Gaa né cunuú i'ná! ya uún xnii, né naxagaa so', gaa né guun che'e xnii ca'mii so' a. Gaa né:

—Nihánj 'na' ta'níí so' á —taj Jesucristó rihaan nii xnii a.

¹⁶Gaa né dan me se ca'anj rá taran' nij yuvíí se vaa qui'yaj Jesucristó, gaa né guun niha' rá nij so' se vaa ve'í qui'yaj Diose, gaa né canicaj nij so' cataj nij so' se vaa ca'néé Diose 'o síi nata' se-naná so' rihaan nij so' a. Ne cataj uún nij so' se vaa ca'na' Diose racuíj so' man nij so' sij nocó' man Diose a.

¹⁷Gaa né cuchi' naná rihaan nij yuvíí mán estadó Judea do', rihaan nu' nij yuvíí mán anicaj estadó Judea che'e se vaa qui'yaj Jesucristó a.

Naná nihánj taj xna'anj che'e nana ca'mii Jesucristó che'e síi cu'naj Juan síi cuta' ne man yuvíí a

¹⁸Dan me se cuno nij síi tucu'yón se-naná Juan nu' se vaa qui'yaj Jesucristó, gaa né cataj xna'anj nij so' rihaan Juan a. Gaa né canacúún Juan man vij síi tucu'yón se-naná so' ca'ná! roj so' rihaan so', gaa né dan me se ca'néé so' man roj so' cuchi' roj so' rihaan síi 'nij ra'a man ní' a. ¹⁹Ne naná nihánj ro', xna'anj roj so' man Jesucristó, taj síi cu'naj Juan rihaan roj so' a: "So! me síi ca'na' tinanii man yuvíí rihaan sayuun na'. Ase na'vij ní' ca'ná! yo'ó so' xa". Dan me naná me rá síi cu'naj Juan xna'anj roj so' man Jesucristó a. ²⁰Dan me se cuchi' roj so' rihaan Jesucristó, né cataj roj so':

—Vij ran' rój me síi ca'néé Juan síi uta' ne man yuvíí ca'ná! rihaan so' a. Me rá Juan quene'en so' sese ma'án so' me síi ca'ná' tinanii man yuvíí rihaan sayuun ni', ase na'vij ní' ca'ná! yo'ó so' a —taj roj so' rihaan Jesucristó a.

²¹Gaa né veé maan orá ca'na' roj síi ca'néé Juan man ro', nahuun que'ee ndo'o síi ran' do', curihanj naná chhée nimán que'ee yuvíí do', nachuguun rihaan que'ee síi tuchrji do', qui'yaj Jesucristó a. ²²Gaa né cataj xna'anj Jesucristó rihaan roj so' a:

—Cavíí roj soj cuchi' uún roj soj rihaan síi cu'naj Juan, né cataj xna'anj roj soj rihaan so' nu' nana cuno roj soj do', nu' se vaa quene'en roj soj do' a. Dan me se nij síi tuchrji ro!, naxra' rihaan, né nij síi na'vee cachee ro', chéé nij so', né nij síi ran' lui ri'uyj ro', nahuun sa', né nij síi so'o ro', nachuguun xréé nij so', né nij síi cavi' ro', cunuú i'ná! uún, né nij síi niqué ro', uno nij

so' nana sa' a. Nu' nihánj cataj xna'anj roj soj rihaan síi cu'naj Juan yo' á. ²³Ne cataj uún roj soj rihaan síi cu'naj Juan se vaa cavií sa' so' qui'yaj Diose, sese se guun na'gj so' ni'yaj so' manj a. Danj ca'mii roj soj rihaan síi cu'naj Juan yo' ei —taj Jesucristó rihaan roj síi tucu'yón se-naná Juan yo' a.

²⁴Dan me se gaa ca'anj roj síi ca'anj suun che'e Juan, gaa né guun che'e Jesucristó ca'mii so'rihaan cunudanj nij yuvíí che'e síi cu'naj Juan síi cuta' ne man yuvíí a:

—Asij ca'anj soj rej tacaan quene'en soj man síi cu'naj Juan ro', né daj gaa so' quene'en soj, rá soj ga. Ase vaa yo'q rcoo naan ndo'o 'yaj nana vaa so', rá soj na'. Guun vij nimán so' che'e tucuaán nocó' so', rá soj na!. Taj ma!. ²⁵Maan se daj gaa so' rá soj, asij ca'anj soj quene'en soj man so' ga. Sij nuu yatzíj laruu ndo'o me so', rá soj na!. Taj ma!. 'O se nij síi nuu yatzíj sa' ndo'o do', nij síi utun' ndo'o sa'anj do!, yanj rá ve' tucua síi nicaj suun rey adonj. ²⁶Maan se daj gaa síi cu'naj Juan rá soj, asij ca'anj soj quene'en soj man so' ga. Sij nata' se-naná Diose me so', rá soj na!. Ya uxrá ei. Né cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa sa' doj vaa so' rihaan cunudanj nij síi nata' se-naná Diose adonj.

²⁷"O se nana nihánj naná no rihaan danj Diose ro', taj xna'anj che'e síi cu'naj Juan a: "Vaa síi ca'anj suun che'e 'unj, ne ca'nej 'unj man so' quitaj yaan so' rihaan so', né nuchran' nimán yuvíí ve'í ca'mii nij yuvíí ga so', qui'yaj so' a". Danj taj danj Diose che'e síi cu'naj Juan se vaa nuchran' nimán yuvíí ve'í ca'mii nij yuvíí ga síi ca'na' tinanii man nij yuvíí rihaan sayuun, qui'yaj so' a. Ne danj qui'yaj so' adonj.

²⁸"Cuano nihánj me se cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa sij sa' doj rihaan cunudanj nij yuvíí mán rihaan chumij me síi cu'naj Juan a. A 'ó yuvíí ne vaa sa' doj rihaan so' ma!. Tzaj né cuano ro', uun chij Diose nimán yuvíí mán rihaan chumij nihánj, né naj guun yuvíí guun chij Diose nimán ro', me síi sa' doj rihaan síi cu'naj Juan a. —Danj cataj Jesucristó rihaan nij yuvíí yo' a.

²⁹Dan me se nu' nij yuvíí mán né ndaa nij síi a'néj puetxó ro', gaa cuno nij so' se-naná Jesucristó, né cataj nij so' se vaa sa' uxrá qui'yaj Diose a. 'O se sij cata' ne qui'yaj Juan me nij so' a. ³⁰Ne nij síi naqui'yaj cuu se-tucuanj Moisés do', nij síi fariseo do', ne ca'vej rá nij so' cungo nij so' daj me rá Diose qui'yaj Diose che'e nij so' ma!. 'O se nuveé sij cata' ne qui'yaj Juan me nij síi na'vej rá ma!.

³¹Gaa né cataj uún Jesucristó rihaan nij yuvíí a:

—Né daj vaa nij soj sij mán rihaan chumij nihánj cuano, rá soj ga. Dan me se cataj xna'anj 'unj rihaan soj ei. ³²Ase vaa xnii

ca'anj rihaan yu'vee ne tico gá tuvi' ro', vaa soj sij man rihaan chumíi nihánj adonj. Dan me se yáán niij xnii yo'rihaan yo'óó, ne aguáj niij xnii rihaan tuvi' xnii, taj niij xnii: "Nicaj nuj rihuú nuj, go' nuj chra' chocq', tzaj ne me che'é ne ra'anj soj ga. Ne go' nuj chra' xnangá, tzaj ne me che'é ne ta'vee soj ga. Me che'é ne tico soj ga nuj ga", taj niij xnii rihaan tuvi' niij so' a. ³³ Q se ca'na' Juan síi cuta' ne man yuvii, gaa ne ne chá so' chraa do', ne co'o so' na vinó ga tuvi' so' do', gaa ne che'é dan taj soj se vaa nuj nana chree nímán so', taj soj a. ³⁴ Ne ca'ná' 'unj sij ca'néé Diose njacay yu'unj man yuvii, gaa ne niha' rá 'unj chá 'unj do', co'o 'unj do', gaa ne che'é dan taj uún soj se vaa síi cachén chá do', síi cachén co'o do', mé 'unj, taj uún soj a. Ne taj uún soj se vaa tuvi' 'unj me síi tiha' yu'unj man yuvii che'é puextó do', yo'ó niij síi tumé cacun' do', taj soj a. Danj tu'va soj, tzaj ne ne ne'en uxrá soj ma'. ³⁵ Sese xcaj soj cuentá daj vaa 'yaj róo', ne guun yu rá soj se vaa síj cüu raq me rój gá síi cu'naj Juan yo' adonj —taj Jesucristó rihaan niij yuvii a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa na'nu' q chana tacóó Jesucristó a

³⁶ Dan me se canacúün 'o síi fariseo man Jesucristó chá Jesucristó chraa tucuá so', gaa ne ca'anj cayáán Jesucristó tucuá so' chá so' chraa a. ³⁷ Né dan me se yáán 'o chana niha' rá gá chii chuman' yo', gaa ne cuno no' nana se vaa cuchi' Jesucristó chá so' chraa tucuá síi fariseo yo', gaa ne che'é dan njacay no' 'o aga' catzij' ve'é ndo'o vaa nuj casté gun' daj, ca'anj no' tucuá síi fariseo yo' a. ³⁸ Gaa ne ca'anj cane ruj no' nichrun' tacóó Jesucristó, ne ta'vee uxrá no', ne na'nú' no' na rihaan no' tacóó Jesucristó a. Gaa ne maan yuvé raa no' na'vee no' tacóó Jesucristó a. Cachrón tu'va no' tacóó Jesucristó, gaa ne caxrij no' casté gun' daj tacóó so' uún a. ³⁹ Dan me se gaa quene'en síi tucuá se vaa qui'yaj chana man Jesucristó, gaa ne guun rá so' nana nihánj ni'yaj so' man Jesucristó a: "Sese ya síj nata' se-nanq Diose me síi nihánj, ne aj ne'en so' daj chana me chana nihánj, se vaa chana atáq cacun' me no', ne ne ca'vej rá so' qui'yaj no' danj gá so' tzaj man adonj", guun rá síi tucuá yo' a. ⁴⁰ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan so' a:

—Vaa nana me raj cataj 'unj rihaan so', Simón —taj Jesucristó rihaan so' a.

—Ca'mii so', maestro —taj síi tucuá yo' a.

⁴¹ Gaa ne nanó Jesucristó se-cuento víj síi 'yaj xcúün a:

—Víj síi 'yaj xcúün sa'anj rihaan 'o ru'vee me roj so' a. 'Q so' ro', 'yaj xcúün 'un' ciento sa'anj denario, ne yo'ó so' ro', 'yaj xcúün víj chiháq chí' sa'anj denario a. ⁴² Tzaj ne taj sa'anj rihaan roj so' naru'vee roj so' rihaan ru'vee, gaa ne che'é dan cunuú 'qe rá ru'vee

man roj so', ne quinavij üun xcúün xráa roj so', qui'yaj ru'vee a. Me tuvi' roj so' caran' doj rá ní'yaj man ru'vee, rá so' gá —taj Jesucristó, xná'anj so' man síi cu'naj Simón yo' a.

⁴³ —Caran' doj rá síi navij nocoo doj xcúün xráa ní'yaj so' man ru'vee, che'é rej nocoo doj se luj qui'yaj ru'vee che'é so', raj a —taj síi cu'naj Simón yo' a.

—Veé danj vaa ya —taj Jesucristó rihaan so' a.

⁴⁴ Gaa ne canicaj Jesucristó ni'yaj Jesucristó man chana, gaa ne cataj so' rihaan síi cu'naj Simón yo' a:

—Xc妖 so' cuentá se vaa qui'yaj chana nihánj ei. Ca'ná' 'unj tucuá so', tzaj ne taj na rqué so' na'nuj tacój ma'. Tzaj ne chana nihánj me níi na'nú' na rihaan no' tacój, ne maan yuvé raa no' na'vee no' tacój nañj á.

⁴⁵ Ca'naj tucuá so', tzaj ne ne cachrón tu'vá so' r'a'j ma'. Tzaj ne chana nihánj ro', nu' catúj 'unj rá ve', ne nu' cachrón tu'vá no' tacój, ne veé 'o achrón tu'vá no' tacój nañj á. ⁴⁶ Taj vaj casté caxrij so' raj ma'. Tzaj ne chana nihánj me níi caxrij casté gun' daj tacój adonj. ⁴⁷ Cunó so' ca'mii á. Ase vaa síi navij üun xcúün 'un' ciento sa'anj denario xráa ro', danj vaa no' a. 'O se nda' se níi tumé uxrá cacun' me no', tzaj ne che'é se caráy'anj ndo'o no' ni'yaj no' manj ro', che'é dan ne'en níi se vaa x'néj nu' cacun' xráa no' nañj adonj. Ne xá' síi x'néj doj cacun' xráá, tzaj ne doj aráy'anj so' ni'yaj so' manj nañj adonj —taj Jesucristó rihaan síi cu'naj Simón yo' a.

⁴⁸ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan chana yo' a:

—Navij cacun' tumé so' ei —taj Jesucristó rihaan no' a.

⁴⁹ Gaa ne guun che'é niij síi chá chraa tucuá Simón ca'mii niij so' gá tuvi' niij so', cataj niij so' a:

—Daj síj me síi nihánj, ne síj rá so' cataj so' se vaa navij cacun' xráá yuvii, rá soj ga —taj niij so', xná'anj niij so' man tuvi' niij so' a.

⁵⁰ Tzaj ne canicaj uún Jesucristó, cataj so' rihaan chana a:

—Quinanji so' rihaan sayuun, che'é se amán rá so' ni'yaj so' manj adonj. Ve'é ca'anj so', ne dinj gaa nímán so' á —taj Jesucristó rihaan chana yo' a.

8

Nana nihánj taj xna'anj che'é niij chana racuúj man Jesucristó a

¹ Dan me se cachén doj güii, gaa ne ca'anj Jesucristó que'leé chuman', ca'mii natáj so' rihaan yuvii che'é güii guun chij Diose rihaan chumíi nihánj, ne ca'anj chuvij niij síi tucu'yón se-nanq so' gá so' a. ² Ne ca'anj chana nahuun sa' qui'yaj Jesucristó gá niij

so' a. Dan me se ta'aj no' me níí nahuun qui'yaj Jesucristó, ne yo'ó ta'aj no' me níí curihanj nana chree nimán qui'yaj Jesucristó a. Chanq cu'naj Mariá Magdalena me 'o no', ne no' me níí curihanj chij nanq chree nimán qui'yaj Jesucristó a.³ Ne yo'ó no' ro', me níí cu'naj Juan, ne nica no' ro', me sii cu'naj Chuza síi nicun' rihaan síi nicaq suun rey cu'naj Herodes a. Ne yo'ó chanq ca'anj ga Jesucristó ro', me níí cu'naj Susana a. Ne vaa que'ee doj níj chanq ca'anj ga níj so' a. Nu' níj chanq nihánj ro', me níí racuij man níj tuví' Jesucristó se vaa rqué níj no' si'yaj níj no' rasuqun cuchiin man níj tuví' Jesucristó a.

Nihánj me cuentó nanó Jesucristó che'é 'núú trigó tix'nuu yo'q so' a

⁴ Dan me se cavii que'ee ndo'o níj yuvij daj a chuman', ca'anj níj'yaj níj so' man Jesucristó, ne dan me se quisíj cunuu chre' níj yuvij, gaa ne guun che'ee Jesucristó nanó so' se-cuento 'núú trigó rihaan níj so' a.⁵ Cataj Jesucristó nana nihánj a:

—Dan me se curihanj 'o sii me rá cuchruj naq 'núú trigó, ne tix'nuu so' 'núú trigó rihaan yo'óó, ne cayuu doj 'núú trigó yo' rá chrej chéé yuvij, ne curu'maan che'ee yuvij man yo', ne ca'nal xtâj, chá xtâj man 'núú trigó naj rá chrej yo', ne dan me se navij nu' 'núú trigó yo', qui'yaj níj xtâj nanj adonj.⁶ Ne yo'ó ta'aj 'núú trigó yo' ro', cayuu rihaan yuvej rej taj catun' yo'óó a. Xra' 'núú, tzaj ne cuchrii naq le'ej che'ee se taj nocoo 'yoo táá xráá yuvej yo' nanj adonj.⁷ Ne yo'ó ta'aj 'núú trigó yo' ro', cayuu sca'núj coj tanj, ne dan me se yoo doj cachij coj tanj yo' rihaan naq le'ej, ne quinavij nu' naq le'ej, qui'yaj coj tanj nanj adonj.⁸ Ne yo'ó ta'aj 'núú trigó yo' ro', cayuu rihaan yo'óó sa', ne naq yo' ro', cachij sa', ne ciento yá 'núú cavii, qui'yaj 'o 'o 'núú le'ej níi quinaj rihaan yo'óó sa' yo' nanj adonj. —Danj cataj Jesucristó rihaan níj so' a.

Gaa ne guun che'ee so' ca'mii nucuaj so', cataj so':

—Sese taj yu'u jxréé soj, ne cuno soj nana nihánj ei —taj Jesucristó rihaan níj so' a.

Nana nihánj taj xna'anj me che'é nanó ndo'o Jesucristó cuentó che'é níj rasuqun rihaan níj yuvij a

⁹ Gaa ne xná'anj níj sii tucu'yón se-nana Jesucristó man so' me che'ee nanó so' cuentó che'ee 'núú trigó yo' a.¹⁰ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan níj so' a:

—Xa'soj, tzaj ne tihaan Diose nana rihaan soj daj qui'yaj Diose gaa guun chij Diose rihaan chumij nihánj adonj. Tzaj ne rihaan yo'ó níj yuvij me se inanj cuentó che'ee níj rasuqun nanó 'unj rihaan níj so', gaa ne ni'yaj níj so' do', nano xrej níj so' do', tzaj ne se quene'en níj so' do', se xcaj níj so' cuentá do',

a man adonj —taj Jesucristó rihaan níj sii tucu'yón se-nana so' a.

Nana nihánj taj xna'anj me taj se-cuento 'núú trigó yo' a

¹¹ Canicaj Jesucristó, cataj so':

—Nihánj me cataj xna'anj 'unj che'ee se-cuento 'núú trigó, ne ase vaa 'núú trigó yo' ro', danj vaa se-nana Diose adonj.¹² Ne ase vaa 'núú cayuu rá chrej ro', danj vaa ta'aj níj sii uno se-nana Diose, ne dan me se uno níj so' doj tzin', tzaj ne 'na' síi chree, ne a'lén sii chree se-nana Diose nimán níj so' che'ee se na'vej rá síi chree cuchuman rá níj so' ne quinaj níj so' rihaan sayuun qui'yaj Diose adonj.¹³ Ne ase vaa ta'aj 'núú trigó cayuu rihaan yuvej ro', danj vaa yo'ó ta'aj níj sii uno se-nana Diose, ne uun nihá' rá níj so', ne doj orá níj gaa chumán xa' rá níj so', tzaj ne nu' 'na' sayuun rihaan níj so', ne nu' tanaj níj so' se-nana Diose, ne noco' raan níj so' se-nana Diose ma'.¹⁴ Ne ase vaa ta'aj 'núú cayuu sca'núj tanj ro', danj vaa yo'ó ta'aj níj sii uno se-nana Diose uún, ne dan me se achén güii, gaa ne anicaj níj so' niganj nanó rá níj so' che'ee rasuqun achiin man níj so' do', che'ee sa'anj do', che'ee se nihá' ndo'o vaa rasuqun man rihaan chumij nihánj rá níj so' do', ne che'ee dan me tanaj xco níj so' se-nana Diose, ne ne 'yaj níj so' se sa' a ma'.¹⁵ Ne yo'ó ta'aj níj sii uno se-nana Diose me se ase vaa 'núú cayuu rihaan yo'óó sa' ne sa' uxrá cachij yo' ro', danj vaa síi sa' uno se-nana Diose, ne sa' uxrá vaa níj so', ne ve'énanó xrej níj so' se-nana Diose, ne inanj se sa' 'yaj níj so', ne ne a'ne' rá níj so' ga se-nana Diose ma' —taj Jesucristó rihaan níj sii tucu'yón se-nana so' a.

Nihánj me cuentó nanó Jesucristó che'é aga'ya'an a

¹⁶ Dan me se guun che'ee Jesucristó cataj so':

—Nuvi' a 'ó sii achrón ya'an raq aga' ya'an, ne axrij yuve so' aga' rque xruj do', rque yuveé do' ma'. Tananj toco' nii aga' ya'an rej xta', gaa ne chuguun yo' rihaan cunudanj níj sii atúj rá ve' adonj.¹⁷ Dan me se a 'ó rasuqun caxrij yuve yuveé se qui'nij yuve ma'. Ya nurihanj yo', vaa güii, ne cunudanj yuvej quene'en, vaa güii adonj.¹⁸ Che'ee dan nuchruj raq soj nana ca'mij nihánj ei. 'O se sii nari' nana ro', doj a nari' so', qui'yaj Diose, ne sii na'vej rá nari' sa' nana ro', tananj doj a ca'neé Diose nana nari' so' man so', ne quinaj yun so' nanj adonj —taj Jesucristó rihaan níj so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ase vaa níj Jesucristó do', ase vaa tinúú Jesucristó do', vaa níj sii uno se-nana Diose a

19 Dan me se cuchi' nii Jesucristó cuchi' nii tinúú Jesucristó cuchi' ndaa rej vaj Jesucristó, tzaj né ne ca'vee quinichrun' nii so' rihaan Jesucristó, che'é se man ndo'o yuvij a. 20 Né cataj 'o so' rihaan Jesucristó a:

—Nicun' nii so' nicun' tinúú so' nicun' xe', né me rá nij so' quene'en nij so' man so', Jesús —taj so', cataj xna'anj so' rihaan Jesucristó a.

21 Tzaj né cataj Jesucristó rihaan nij yuvij a:

—Ase vaa nií 'unj do', ase vaa tinúú 'unj do', vaa nij síi nihánj adonj. 'Q se nanó xrej nij so' se-naná Diose, né 'yaj nij so' ndaa vaa taj nana yo' adonj —taj Jesucristó rihaan nij yuvij a.

Nanq nihánj taj xna'anj se vaa ca'ne' Jesucristó suun rihaan na do', rihaan nana do', se vaa canicun' yo' a

22 Dan me se 'o güüi catúj Jesucristó rque 'o rihoog aña cunudanj nij síi tucu'yón se-naná so', né cataj Jesucristó rihaan nij so' se vaa ca'anj cunudanj nij so' ndaa yo'ó níchrej tu'va na lacuaná a. Gaa né guun che'ë rihoo chéé rihoo rihaan na, qui'yaj nij so' a. 23 Doj ca'anj rihoo, né cotoj Jesucristó a. Cachén 'o orá nii, gaa né guun che'e nana yuvaa cavii uxrá yo' go' ndo'o yo' rihaan na, né dan me se catúj ndo'o na rque rihoo, né daj doj ca'anj nij rihoo rque na a. 24 Gaa né guun che'ë nij síi tucu'yón se-naná Jesucristó narii nij so' nej rihaan so', né:

—Daj doj cavij' ní, nanj maestro —taj nij so' rihaan Jesucristó a.

Gaa né canicun' caya so', né caxríj yuvaa so' man nana do', man na do' a. Gaa né canicun' nana canicun' na do', né canicun' dínj rihaan na lacuaná yo', qui'yaj Jesucristó nanj adonj. 25 Gaa né xná'anj Jesucristó man nij síi tucu'yón se-naná so', cataj so':

—Me che'é ne amán rá soj ni'yaj soj man Diose ga —taj so' rihaan nij so' a.

Tzaj né ca'anj rá nij so', né cuchu'vi' nij so', né cataj nij so' rihaan tuvi' nij so':

—Daj sij me síi nihánj ga. Ndaa rihaan nana do', ndaa rihaan na do', a'ne' so' suun, ne uno roj yo' a'mii so' ason —taj nij so' rihaan tuvi' nij so' a.

Nanq nihánj taj xna'anj se vaa quirii Jesucristó man nij nana chree nimán 'o snó'o a

26 Dan me se guun gan' rihoo nuu Jesucristó ga estadó Galilea, né cachén yo' ca'anj yo' ndaa níchrej tu'va na lacuaná yo', ndaa rej né nij síi man chuman' Gadara a.

27 Cuchi' nij so' yo'ó yo', né nanij Jesucristó rihoo, gaa né nari' tuvi' so' ga 'o síi chihan chuman' yo', né so' me síi nuu nana chree nimán, né taj yatzij nuu so' do', na'vej rá so' cayáán so' ve' tucuá so' do', inanj rihaan santó ne so' do' a. 28-29 Dan me se ca'ne' Jesucristó suun rihaan nana chree se vaa

curihanj nana chree nimán so' a. 'Q se quisíj que'ee canó nana chree man so' a. Dan me se ndaa aga' ne' numij nii ra'a so' do', tacóo so' do', tzaj né xuun so', né x'ne' yo', qui'yaj so', gaa né nicaj nana chree man so' ca'anj nij so' qui'yaj nana chree man so' nana chree man so' a. Dan me se gaa quene'en so' man Jesucristó, né caguáj so', né canicun' ruj so' rihaan Jesucristó, né nucuaj ca'mii so', cataj so':

—Veé ne'én 'unj se vaa ta'nij Diose síi sa' ndo'o mé so', Jesús. Me che'é 'ná' so' rej né 'unj ga. Cataj xna'anj sa' 'unj rihaan so' se vaa se qui'yáá so' sayuuun manj ma' —taj so' rihaan Jesucristó a.

30 Gaa né xná'anj Jesucristó man nana chree yo', cataj so':

—Daj cu'naj so' ga —taj Jesucristó, xná'anj so' man nana chree a.

Né dan me se cataj nana chree yo':

—X'ne' nocoo me núj á —taj nij so' che'é rej aq catúj que'ee ndo'o nij so' nimán snó'o yo' a.

31 Gaa né cachíín ni'yaj nij nana chree rihaan Jesucristó se gaa nanj ca'ne' so' man nij so' rej cunuú rej nuu ya'an, né:

—Achíín ni'yaj ndo'o núj rihaan so' se ca'née so' man núj rej nuu ya'an, man Jesús —taj nij so' rihaan Jesucristó a.

32 Né dan me se chéé 'o x'ne' nocoo xcáa rej tacaan rej yo', chá nij xo' coj, né dan me se cachíín ni'yaj nij nana chree rihaan Jesucristó se vaa ca'vej rá Jesucristó catúj nij so' nimán xcáa, né cayáán nij so' nimán xcáa a. Né ca'vej rá Jesucristó catúj nij so' nimán xcáa a. 33 Che'é dan me curihanj nij nana chree nimán snó'o, né catúj nij so' nimán xcáa, né dan me se ruvaa uxrá tacaan nicun' tu'va na lacuaná rej vaj nij xcáa yo', né gaa catúj nij nana chree nimán xcáa yo', gaa né cunáñ ndo'o nij xo' ca'anj nij xo', né veé djanj vaj nij xo', né quinij nij xo' rque na, né canó xráa nij xo' nanj adonj.

34 Dan me se quene'en nij síi tumé xcáa se vaa guun, gaa né cunáñ nij so' ca'anj cataj xna'anj nij so' rihaan nij yuvij man chuman' do', rihaan nij yuvij man tacaan do' a.

35 Gaa né dan me se ca'na' ni'yaj nij yuvij se vaa guun, gaa né ca'na' nij so' rej nicun' Jesucristó, gaa né quene'en nij so' man síi curihanj nana chree nimán a. Aj nanuú so' sagan' so', né dínj ne so' rihaan Jesucristó a. Né aj ti'inj se snúú so', né nuu sa' so' a. Gaa né cuchu'vi' ndo'o nij yuvij se vaa qui'yaj Jesucristó a. 36 Gaa né cataj xna'anj nij síi quene'en rihaan nij yuvij daj qui'yaj Jesucristó né nahuun sa'sí nuu nana chree nimán a.

37 Che'é dan cuchu'vi' ndo'o nij síi man chuman' Gadara, né che'é dan cachíín ni'yaj taran' nij so' rihaan Jesucristó se vaa ca'anj yaníj Jesucristó rihaan nij so' a. Gaa né dan me se catúj Jesucristó rque rihoo, né canicaj

so' ca'anj so' a. ³⁸ Gaa né dan me se cachíin ni'yaj síi nahuun sa' rihaan Jesucristó se vaa ca'vej rá Jesucristó ca'anj so' ga Jesucristó, tzaj né ne ca'vej rá Jesucristó ma'.

³⁹ —Cañicaj so' nán' so' tucuá so', né cataj xna'anj so' rihaan tuví' so' che'é se sa' ndo'o qui'yaj Dióse che'é so' á —taj Jesucristó rihaan so' a.

Gaa né canicaj síi nahuun sa' yo' quinan' so', né ca'mii natáj so' rihaan taran' níj yuvij yanj chuman' yo' che'é se sa' qui'yaj Jesucristó rihaan so' a.

Nana nihánj taj xna'anj che'é chalá cunii do', che'é chanq chij do', nahuun sa', qui'yaj Jesucristó a

⁴⁰ Nanicaj Jesucristó, namán uún so' tu'va na lacuaná a. Gaa né man ndo'o yuvij na'vij man so', né guun niha' rá níj yuvij se vaa namán uún so' a. ⁴¹ Gaa né dan me se ca'na' 'o so' rihaan Jesucristó, ne Jairo cu'naj so', né so' me síi 'nij ra'a 'o ve' tucu'yón níj yuvij israelítat se-tucuanj Moisés, né dan me se canicun' ruj so' rihaan Jesucristó, né cachíin ni'yaj so' rihaan Jesucristó se vaa ca'anj Jesucristó tucuá so' a. ⁴² Né orún' raa ta'nij chanq so' chalá cunii vaj chuvij yo', tzaj né ran' ndo'o yo', né daj doj cavi' yo', né che'é dan guun rá so' ca'anj Jesucristó tucuá so' a.

Veé dan me ca'anj Jesucristó ga so', né ca'anj ndo'o yuvij ga so', né ndaqa raan ma'an chrej vaj yuvij ga so' a.

⁴³ Dan me se sca'núj níj so' vaj 'o chanq ran' ndo'o, né quisíj chuvij ya yo' xra' ton man no', né cutun' no' cunudanj sa'anj vaa rihaan no', tzaj né taj vaj a 'o síi guun nucuaj qui'yaj nahuun sa' no' ma!. ⁴⁴ Dan me se quinichrun' no' rej xco Jesucristó, né canó ra'a no' doj tu'va sagan' so' a. Dan me se nu' canó ra'a no' tu'va sagan' so', né nu' canicun' se xra' ton man no' nanj adonj.

⁴⁵ Gaa né xná'anj Jesucristó se vaa me síi canó ra'a sagan' so', tzaj né a 'o níj yuvij ne cano ra'a sagan' so' ma', taj nu' níj yuvij a. Gaa né cataj Pedró rihaan Jesucristó:

—Maan che'é se raan vaj níj yuvij, né canó rma'an ra'a 'o so' sagan' so', maestro —taj Pedró rihaan Jesucristó a.

⁴⁶ Tzaj né cataj Jesucristó rihaan so' a:

—Vaa 'o yuvij canó ra'a sagan' 'unj adonj. Ne'enj se vaa nahuun yuvij qui'yáj adonj —taj Jesucristó rihaan so' a.

⁴⁷ Gaa né xcay chanq cuentá se vaa quene'en Jesucristó se vaa qui'yaj no', gaa né ri'i'j man no', né ca'na' no', né canicun' ruj no' rihaan so', gaa né cataj xna'anj no' rihaan nu' níj yuvij se vaa maan se canó ra'a no' sagan' Jesucristó, né nu' maan orá dan nahuun sa' no' né canicun' se xra' ton man no', taj no' rihaan cunudanj níj yuvij a.

⁴⁸ Gaa né cataj Jesucristó rihaan no', né:

—Nahuún so' che'é se amán rá so' ni'yaj so' manj, nocoj. Ve'é ca'anj so', né dínj gaa nimán so' ca'anj so' á —taj Jesucristó rihaan no' a.

⁴⁹ Ataa navij ca'mii Jesucristó, né ca'na' 'o síi cavii tucuá Jairo, né cataj so' rihaan Jairo a:

—Aj cavi' ta'níj so', né taj che'é caraa chirúu so' rihaan maestró a ma' —taj síi 'na' cataj xna'anj rihaan Jairo a.

⁵⁰ Dan me se cuno Jesucristó nana ca'mii síi ca'na', gaa né cataj so' rihaan síi cu'naj Jairo a:

—Sé cuchu'ví' so' ma'. Maan se cuchumán ya rá so' ni'yaj so' manj, né quinahuyun ta'níj so' nanj adonj —taj Jesucristó rihaan so' a.

⁵¹ Dan me se cuchi' Jesucristó tucuá Jairo, né ne ca'vej Jesucristó catuú níj yuvij rá ve' ga so', né maan Pedró do', Juan do', Jacobo do', roj níca Jairo do', ca'vej so' catuú rá ve' ga so' a. ⁵² Dan me se ta'vee ndo'o níj síi cunuu chre' rá ve' che'é chalá cunii cavi', né nanó uxrá rá níj so', né go' níj so' cuxru' rucuáa níj so' a. Tzaj né cataj Jesucristó rihaan níj so':

—Sé ta'vee soj ma'. 'O se ne cavi' no' ma'. Maan se otoj uún no' nanj á —taj Jesucristó rihaan níj so' a.

⁵³ Gaa né ca'nga' nacog níj so' ni'yaj níj so' man Jesucristó che'é se aj quene'en níj so' se vaa aj cavi' ya no' a. ⁵⁴ Tzaj né catuú Jesucristó rá cuartó naj no', né quita'a so' ra'a no', né nacúun so' man no', cataj so':

—Naxagaa so', chalá cunii —taj so' rihaan no' a.

⁵⁵ Né cunuú i'na' uún no', gaa né nu' naxagaa no', né nu' ca'ne' Jesucristó suun rihaan roj níca Jairo se vaa go' roj so' doj se chá chá chalá cunii, taj Jesucristó rihaan roj níca Jairo a.

⁵⁶ Dan me se ca'anj rá roj so' se vaa qui'yaj Jesucristó, gaa né cataj Jesucristó rihaan roj so' a:

—A 'o yuvij se cataj xna'anj roj soj rihaan daj qui'yáj che'é chalá cunii ma' —taj Jesucristó rihaan roj níca roj so' a.

9

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ca'néé Jesucristó man chuvij níj síi tucu'yón se-nana so' ca'anj ca'mii natáj níj so' a

¹ Dan me se canactiún Jesucristó man chuvij níj síi tucu'yón se-nana so', né cunuú chre' níj so', né go' so' se nucuaj man níj so', gaa né ca'vee qui'yaj canaan níj so' rihaan me ma'an nana chree do', ca'vee ca'nee níj so' chi'i' xráa síi ran' do' a. ² Gaa né ca'néé so' man níj so' ca'anj ca'mii natáj níj so' che'é güüi güun chij Dióse rihaan chumii

nihánj, ne ca'neé niij so' chi'ij xráá niij síí ran' do' a. ³ Né cataj so' rihaan niij so' a:

—A ó rasuun se nicaj soj ca'anj soj ma'. Chruun garroté do', nanj do', se chá do', sa'anj do', sé nicaj soj ma'. Orún' niqueé yatzíj nuú soj ca'anj gá soj á. ⁴ Né me ma'an ve'e cuchi' soj ne ca'vej 'o so' cané soj ro', ne veé ve' yo' yo' cané soj ne veé ve' yo' cavíj soj ca'anj soj ca'mii natáj soj se-naná Diose á. ⁵ Né me ma'an 'o chuman' se ca'vej rá niij síí chihánj cuno niij so' se-naná soj, tanáj soj chuman' yo', ne cavíj soj tu'va chuman' yo', ne nacunán' soj tacoo soj cayuu yo'óó tachruú man chuman' yo' tacoo soj á. Ndáa dan, gaa ne xcaj niij síí chihánj yo' cuentá se vaa tumé niij so' cacun' se vaa ne ca'vej rá niij so' cuno niij so' se-nana soj man adonj —taj Jesucristó rihaan chuvíj niij so' a.

⁶ Gaa né dan me se ca'anj niij so' niij chumán', né ca'mii natáj niij so' se-naná Diose nana sa', ne me rej ma'an vaj niij so' ca'néj niij so' chi'ij xráá niij síí ran' a.

Naná nihánj taj xna'anj se vaa xcaj síí nicaj suun cu'naj Herodes cuentá che'é Jesucristó a

⁷ Dan me se cuno síí nicaj suun cu'naj Herodes nu' se vaa qui'yaj Jesucristó, gaa ne guun rá Herodes quene'en so' me síí me Jesucristó a. 'Q se ta'aj yuvíj cataj se vaa cunuú i'na' uún Juan síí cuta' ne man yuvíj, ⁸ ne yo'ó ta'aj yuvíj cataj se vaa curuví' uún síí cu'naj Elías síí cayáán gaa naá, né yo'ó ta'aj uún yuvíj cataj se vaa cunuú i'na' uún 'o síí nata' se-naná Diose gaa naá a. ⁹ Tzaj ne ma'an síí cu'naj Herodes cataj, ne:

—Aj cavi' Juan, né x'ne' chihá Juan, qui'yaj a. Tzaj né ne'enj me yuvíj me síí nihánj, né tu'va nii dñaj che'é so' rihanj ma' —taj Herodes a.

Gaa né guun uxrá rá Herodes quene'en so' man Jesucristó a.

Naná nihánj taj xna'anj se vaa ca'vee quirii Jesucristó se chá 'un' míj snó'o a

¹⁰ Dan me se namán chuvíj niij síí tucu'yón se-naná Jesucristó rihaan Jesucristó, né nata' niij so' rihaan Jesucristó che'é nu' niij suun sa' nocoo qui'yaj suun niij so' rej ca'anj niij so' a. Gaa né nicaj Jesucristó man taran' niij so', ca'anj niij so' ndqá tu'va chuman' cu'naj Betsaida rej yaníj a. ¹¹ Tzaj ne quene'en 'o x'ne' nocoo yuvíj rej ca'anj Jesucristó, gaa né canoco' niij so' man Jesucristó, ca'anj niij so' a. Gaa né ve'é ca'mii Jesucristó gá x'ne' nocoo yuvíj canoco' man so', né ca'mii natáj so' che'é güüi güun chij Diose rihaan chumíj nihánj, ne quinahuuñ niij síí ran', qui'yaj so' do' a. ¹² Dan me se nichrun' cata' güüi, né dan me se quinichrun' chuvíj niij síí tucu'yón se-naná Jesucristó rihaan so', né cataj niij so':

—Qui'yáá so' se ndo'o, né na'nej so' chrej man niij yuvíj, ca'anj niij so' rej chuman' nocoo chuman' ra'a do', gaa né man ve' caran' niij so' do', man se chá quirí' niij so' chá niij so' do' a. Tzaj né rej man ní' nihánj me se rco' quiij me nihánj, né taj rej caran' niij so', taj se chá chá niij so' do', nihánj ma' —taj niij so' rihaan Jesucristó a.

¹³ Tzaj né cataj Jesucristó rihaan niij so' a:

—Go' ma'an soj se chá chá niij yuvíj ei —taj Jesucristó rihaan niij so' a.

—Tzaj né taj se chá rihaan níj ma'. Maan se grún' 'un' rachruúún ne vij gueé xcuaj né, vaa rihaan níj nanj á. Tzaj né ca'vee ca'anj níj, né quiráan níj se chá chá cunudanj niij yuvíj nihánj nanj á —taj niij so' rihaan Jesucristó a.

¹⁴ Dan me se 'un' míj snó'o mán rej yo' t'a' asuun, né inq me chaná gá xnii adonj. Tzaj né cataj Jesucristó rihaan niij síí tucu'yón se-nana so' a:

—Cayáán niij yuvíj rihaan yo'óó, qui'yaj soj, né dan me se cunuú chre' 'o vij chiháa chí' vij chiháa chí' yuvíj cané 'o 'o rej, qui'yaj soj á —taj Jesucristó rihaan niij so' a.

¹⁵ Né veé dñaj qui'yaj niij so', né ca'anj cané cunudanj niij yuvíj a. ¹⁶ Gaa né dan me se quita'a'aa Jesucristó 'un' niij rachruúún ga roj xcuaj yo', gaa né ni'yaj so' rej xta', né nago' so' graciá rihaan Diose che'é se chá yo', gaa né cuxra' ta'aj so' rachruúún do', né xcuaj do', né caxrjí so' ston niij síí tucu'yón se-naná so', che'é rej caxrjí niij so' ston niij yuvíj a. ¹⁷ Gaa né chá taran' niij yuvíj, né caraa rque niij so' ne ndqá quináj ndo' se chá a. Gaa né naqui'yaj chre' niij so' nu' se quináj tu'va yuvíj, né caraa niij so' yo'ó cunuú chuvíj scaa a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cataj xna'anj Pedró me síí me Jesucristó a

¹⁸ Dan me se 'o güüi ca'anj Jesucristó 'o rej yaníj cachíiñ ni'yaj so' rihaan Diose, né niij síí tucu'yón se-naná so' ro', mán rej yo' ga so', né xná'anj so' man niij so', cataj so', né:

—Me sij mé 'unj, taj niij yuvíj gá —taj Jesucristó, xná'anj so' man niij so' a.

¹⁹ —Vaa síí taj se vaa síí cu'naj Juan síí cuta' ne man yuvíj mé so' ei. Né vaa síí taj uún se vaa síí cu'naj Elías síí nata' se-naná Diose gaa naá me uún so' chuguaj. Né vaa síí taj uún se vaa yo'ó síí nata' se-naná Diose gaa naá me uún so' xá'. Dñaj taj 'o 'o ta'aj niij yuvíj nanj á —taj niij so' a.

²⁰ Gaa né cataj Jesucristó rihaan niij so':

—Né ma'an soj, gaa né me sij mé 'unj, rá soj uún gá —taj Jesucristó, xná'anj so' man niij síí tucu'yón se-naná so' a.

Gaa né cataj Pedró:

—Síí ca'néé Diose tjaníi man yuvíj rihaan sayuun mé so' ei —taj so' rihaan Jesucristó a.

²¹ Gaa né cataj xna'anj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Se cataj niij soj nana vaa danj rihaan a' ó nij yuvij ma' —taj Jesucristó rihaan nij so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cataj xna'anj Jesucristó se vaa caví' so' né cunuú i'ná'uún so' a:

²² Gaa né cataj uún Jesucristó rihaan nij sii tucu'yón se-nana so' a:

—Xa' 'unj sij ca'néé Diose nícaj yu'unj man yuvij, tzaj ne no xcúun 'unj quiran' ndo'o 'unj sayuun qui'yaj nij síi uun chij do', qui'yaj nij xrej atá suun nocoo doj do', qui'yaj nij sii naqui'yaj cuy se-tucuanj Moisés rihaan yuvij do', ne nachri' ndo'o nij so' nj'yaj nij so' mán 'unj, ne ticaví' nii mán 'unj, ne cacheñ va'luj güii, gaa né cunuú i'ná'uún 'unj adonj —taj Jesucristó rihaan nij so' a.

²³ Gaa né dan me se cataj so' rihaan cunudanj nij yuvij a:

—Sese me rá yo'o so' canoco' so' manj, né se guun rá so' qui'yaj so' se vaa me rá ma'an so' qui'yaj so' ma'. Ne ca'vee se quiran' uxrá so' sayuun do', ca'vee se ndaa cachron nii man so' rihaan rcutzé do', tzaj né daj a 'o 'o güii me se yo'o qui'yaj suun so' che'ej, ne yo'o canoco' raan so' manj adonj. ²⁴ Tzaj né sese vaa 'o síi me rá tinanii man ma'an rihaan sayuun, ne vaa güii yo'o caví' nimán so' adonj. Tzaj né sese caví' yo'o so' che'e se me so' síi nocó' manj, ne vaa güii cunuú i'ná'uún so' adonj. ²⁵ Né a me se quirí' 'o so' se qui'yaj canaan so' nu' rasuun man rihaan chumíi nihánj, né ca'anj ni'yá nimán ma'an so', rá soj ga. Daj chihqá míj se ca'vee cavíi sa' so', qui'yaj rasuun man rihaan chumíi nihánj a ma'. ²⁶ Dan me se xa' síi uun na'aj ni'yaj manj ne uun na'aj ni'yaj se-nanaj, tzaj né vaa güii guun na'aj 'unj sij ca'néé Diose nícaj yu'unj man yuvij nj'yaj 'unj man so' asa' ca'na' uún 'unj rihaan chumíi nihánj adonj. Né güii yo' me se ve'é ndo'o gyun chij 'unj, qui'yaj Réj Diose, né cavíi sa' 'unj, qui'yaj se-mozo Diose nij síi guee adonj. ²⁷ Nihánj me se cataj yá 'unj rihaan soj se vaa xa' ta'aj soj sij nicun' nihánj cuano me se gaa ataa a caví! ta'aj soj, ne ya quene'en ta'aj soj asa' guun che'e Diose guun chij Diose rihaan chumíi nihánj nanj adonj —taj Jesucristó rihaan cunudanj nij so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa chuguun ndo'o man Jesucristó ni'yaj nij síi tucu'yón se-nana so' a

²⁸ Quisíj ca'mii Jesucristó nana vaa danj, gaa né cacheñ 'o tunj güii ta' asuun, gaa né nícaj Jesucristó man Pedró ga Juan ga Jacobo, né cavíi so' raa 'o qui'yaj xcaan, ca'anj cachinj nj'yaj so' rihaan Diose a. ²⁹ Gaa cachíin nj'yaj so' rihaan Diose, né yo'o cunuú ino rihaan so', né yuun che'e cunuú

catzíi sagan' so', né ndaa raan lá ma'an sagan' so' a. ³⁰ Gaa né dan me se naqui'yaa vij snó'o rihaan nij so', né nanó roj so' cuentó ga Jesucristó, né Moisés do', Elías síi nata' se-nana Diose gaa naá do', me roj so' a. ³¹ Dan me se ve'é ndo'o curuví' roj so', ne ca'mii roj so' ga Jesucristó che'e se vaa quiran' Jesucristó chuman' Jerusalén, né cavíi so' chumíi nihánj, ndaa vaa guun rá Diose qui'yaj so' a. ³² Dan me se ca'ná' ndo'o nej rihaan nij tuví' Pedró, tzaj né ne cotoj nij so' ma'. Quene'en nij so' ndaa vaa chuguun sagan' Jesucristó do', ndaa vaa chuguun sagan' roj síi nicun' ga so' do' a. ³³ Gaa né dan me se guun che'e roj síi nicun' ga Jesucristó ca'anj yaníj roj so' ga Jesucristó, gaa né cataj Pedró rihaan Jesucristó:

—Cunaj uxrá vaa mán núj nihánj ga so', maestro. Né qui'yaj núj va'luj ve' yacataj cane soj nanj á. 'O ve' cانé so', né yo'o ve' cane síi cu'naj Moisés, né yo'o ve' cane síi cu'naj Elías ei —taj Pedró rihaan Jesucristó, tzaj né ne quene'en uxrá so' daj me che'e ca'mii so' rihaan Jesucristó danj a ma'!

³⁴ Quisíj ca'mii so' nana vaa danj, gaa né ca'ná' 'o ngaa rej xta', né caráán ngaa xráá nij so' né naxíj nij so' rque ngaa, né cuchu'vi' va'luj nij síi tucu'yón se-nana Jesucristó yo' a. ³⁵ Gaa né Diose ro', ca'mii nana cuno nij so' rque ngaa yo' a. Né cataj Diose:

—Síi nihánj me ta'núj síi 'ee raj adonj. Cuno soj rihaan so' ei —taj Diose cuno nij so' a.

³⁶ Quisíj ca'mii Diose, gaa né taj orún' Jesucristó nicun', quene'en nij so' a. Tzaj né yo'o caráán tu'va nij so' se vaa quene'en nij so', né güii guun danj me se a 'ó yuvij ne cataj xna'anj nij so' rihaan a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa nahuun sa' o xnuñ nüuñ nana chree nimán, qui'yaj jesucristó a

³⁷ Dan me se cachén 'o yan', né quisíj güii, gaa né ca'anj Jesucristó ga nij síi tucu'yón se-nana so' rej rque a. Gaa né nari' tuví' nij so' ga 'o x'ne' nocoo yuvij a.

³⁸ Gaa né dan me se nucuaj ndo'o ca'mii yo'o síi 'na' sca'núj nij yuvij rihaan Jesucristó, né cataj so':

—Achíin nj'yáj rihaan so' se vaa cunuú 'ee rá so' nj'yaj so' ta'níj che'e se orún' raa so' me ta'núj, maestro —taj so' rihaan Jesucristó, né —³⁹ Dan me se naruví' nana chree nimán ta'núj, ne taj ni'yón smúú so', né aguáj so', né avii yatan' tu'va so', 'yaj nana chree yo', ne 'yaj chí'jjí ndo'o nana chree yo' man ta'núj, né sayuun uxrá curihanj nana chree yo' nimán ta'núj adonj. ⁴⁰ Né dan me se cachíin nj'yaj rihaan nij síi tucu'yón se-nana so' se vaa quiríj nij so' nana chree nimán ta'núj, tzaj né ne ca'vee quiríj nij so' nana chree nimán

ta'níj ma'. —Danj cataj snó'o yo' rihaan Jesucristó a.

⁴¹ Gaa ne cataj Jesucristó a:

—Dan me se síí ne amán rá me soj sij man rihaan chumij nihánj cuano, né chi'lij vaa nimán soj, né a me daj cachej ga soj, né a me daj gaa naj nimanj ni'yaj 'unj man soj, gaa ne ca'vee qui'yaj canaan soj ga. Nicaj so' man xnii ca'náq so' rihanj cuaj á —taj Jesucristó a.

⁴² Dan me se gaa 'na' xnii, né nu' snúu xnii, né naxru' xnii, qui'yaj nana chree yo', tzaj né ca'ne' Jesucristó suun rihaan nana chree se vaa curihanj so' nimán xnii, né dan me se curihanj nana chree yo' nimán xnii, né nahuu sa' xnii, qui'yaj Jesucristó, né nago' Jesucristó man xnii rihaan rej xnii a. ⁴³ Gaa ne quene'en niij yuvij se vaa nucuaj ndo'o Diose síí qui'yaj suun sa' nocoo yo', ne caráy'anj nu' niij so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cataj xna'anj uún Jesucristó se vaa vaa güüi cavy' so' a

Dan me se caráy'anj cunudanj yuvij se vaa qui'yaj Jesucristó a. Gaa ne cataj Jesucristó rihaan niij síí tucu'yón se-naná so' a:

⁴⁴ —A 'ó xco' se quini'yón soj nana nihánj nana cataj xna'anj 'unj rihaan soj cuano ma'. Dan me se 'unj sij ca'néé Diose nicaj yu'unj man yuvij se vaa güüi nago' nií mán 'unj rihaan yuvij adonj —taj Jesucristó rihaan niij síí tucu'yón se-naná so' a.

⁴⁵ Tzaj né ne cuno niij so' naná ca'mii Jesucristó, né ne ca'vej rá Diose xcay niij so' cuentá ma'. Né cuchu'ví' niij so' xna'anj niij so' man Jesucristó che'é nana yo' a.

Nana nihánj taj xna'anj me síí me síí guun chij doj a

⁴⁶ Dan me se guun che'ë niij síí tucu'yón se-nana Jesucristó ca'mii cunu' niij so' me niij so' guun chij doj a. ⁴⁷ Tzaj né xcay Jesucristó cuentá daj vaa nimán niij so', né che'é dan quita'aa so' ra'a 'o ne'ej, né nicaj so' cachrón so' x'núu so', ⁴⁸ gaa ne cataj Jesucristó rihaan niij so' a:

—Me ma'an 'o síí aráj cochroj né a'mii sa' so' ga 'o ne'ej nihánj che'ej, né adi' ma'anj me aráj cochroj né a'mii sa' so' ga vaa nanj adonj. Dan me se síí a'mii sa' ga 'unj me se nuveé orún' 'unj me a'mii sa' so' ga ma'. Ma'an Diose ya síí ca'néé mán 'unj me aráj cochroj ya so' né a'mii sa' ya so' ga vaa nanj adonj. 'O se síí nicaj' doj rihaan taran' soj ro', me síí sa' doj rihaan taran' soj a —taj Jesucristó rihaan niij síí tucu'yón se-naná so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cataj xna'anj Jesucristó se vaa me ma'an síí ne unu' ga so' me tuví' so' a

⁴⁹ Gaa ne cataj síí cu'naj Juan rihaan Jesucristó a:

—Quene'en núj man 'o síí ata' tu'va se-chuvii so', né urihanj nana chree nimán yuvij, 'yaj so', nanj maestro. Tzaj né caráán núj chrej ca'mii so' né se qui'yaj so' danj, che'é se nuveé sij chéé ga ní' me so', taj núj, nanj maestro —taj Juan rihaan Jesucristó a.

⁵⁰ Tzaj né cataj Jesucristó rihaan so' a:

—Ca'lne' sa' güee rá soj qui'yaj ma'an so' danj ei. 'O se xa' síí ne unu' ga soj, tzaj né tuví' soj me so' adonj —taj Jesucristó rihaan Juan do', rihaan yo'ó niij síí tucu'yón se-naná so' do' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cataj xna'anj Jesucristó rihaan síí cu'naj Jacobo dö', rihaan síí cu'naj Juan dö', se vaa niij ca'mii roj so' a

⁵¹ Dan me se gaa nichrun' güüi quinan' Jesucristó xta', gaa ne yo'o ca'néé nucuaj nimán so' ca'anj so' chuman' Jerusalén a.

⁵² Dan me se ca'ne' so' suun rihaan doj síí chéé ga so' quitaj yaan niij so' nano' niij so' ve' caran' niij tuví' niij so', gaa ne ca'anj niij síí ca'anj suun, ne cuchi' niij so' 'o chuman' yanq niij síí samaritano a. ⁵³ Tzaj né quira'aan niij síí samaritano ve' tucuá niij so' rihaan Jesucristó, che'é se guun rá so' ca'anj so' chuman' Jerusalén a. ⁵⁴ Dan me se gaa quene'en roj síí tucu'yón se-nana Jesucristó roj síí cu'naj Jacobo ga Juan, se vaa quira'aan niij síí samaritano ve', gaa ne xná'anj roj so' man Jesucristó, cataj roj so':

—Me rá so' cachinj ni'yaj núj rihaan Diose, né ca'ne' Diose ya'an, né cacqa niij síí samaritano na' —taj roj so', xná'anj roj so' man Jesucristó a.

⁵⁵ Tzaj né ni'yaj Jesucristó man roj so', né caxrij yuvaq Jesucristó man roj so', né cataj Jesucristó a:

—Ne ne'en soj daj sij me soj né guun danj rá soj a. Xa' 'unj, tzaj né ne ca'ná' 'unj ticas'í 'unj man yuvij ma'. Che'é yan tjananí 'unj man yuvij rihaan sayuun ca'ná' 'unj adonj —taj Jesucristó rihaan roj so' a.

⁵⁶ Gaa ne ca'anj niij tuví' Jesucristó yo'ó chuman' caran' niij so' a.

Nana nihánj taj xna'anj daj ca'mii Jesucristó rihaan va'nuj síí tihaj guun rá canoco' man so' a

⁵⁷ Gaa vaj niij so' chrej, gaa né ca'ná' 'o so', ca'mii so' ga Jesucristó a:

—Canocó' 'unj mán so' daj rej ma'an vaj so' ei —taj so' rihaan Jesucristó a.

⁵⁸ Gaa ne cataj ya Jesucristó se vaa ran' so' chéé so' a:

—'O se niij chunee ro', otoj sa' niij xo' rá yu'u' taj rque yo'óó, né niij xtâj chéé xta' ro', vaa sacq' niij xo' a. Né xa' 'unj sij ca'néé Diose nicaj yu'unj man yuvij, tzaj né taj a doj rej

quiná 'unj cotoj 'unj a ma' —taj Jesucristó rihaan so' a.

⁵⁹ Né dan me se cataj Jesucristó rihaan yo' so' a:

—Cancocó' so' manj ca'anj ní' á —taj Jesucristó rihaan so' a.

—Ca'vej so' nanj tucuaj, ne ndaa cavy' réj, gaa ne cachin' 'unj man réj, gaa ne canocó' 'unj mán so' ei —taj so' rihaan Jesucristó a.

⁶⁰ Tzaj né cataj Jesucristó rihaan so' a:

—Ca'ne' rá so' cachin' ma'an niж síi cavi' nimán man tuví' so' xnangá á. Ne ca'anj so', ca'mii natáj so' che'lé güü guun chij Diose rihaan chumij nihánj ei —taj Jesucristó rihaan so' a.

⁶¹ Né dan me se cataj yo' so' uún rihaan Jesucristó a:

—Me raj canocoj mán so', Señor. Tzaj ne asino ca'vej so' ca'anj cataj xna'anj 'unj rihaan niж tuvíj, gaa ne ca'naj, ne ca'anj ní' ei —taj so' rihaan Jesucristó a.

⁶² Tzaj né cataj Jesucristó rihaan so' a:

—Síi oro' nee ni'yaj rej xco ro', daj chihaa mij se cavyi niçá tucuáán qui'yaj so' ma'. Né síi me rá canoco' manj me se se guun canicaj uún so' rej xco so' ma'. Ne sese danj qui'yaj so', ne daj chihaa mij se ca'vee guun chij Diose nimán so' ma'. Ne ase vaa síi oro' nee rii tucuáán ro', vaa síi me rá canoco' manj adonj —taj Jesucristó rihaan so' a.

10

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ca'néé Jesucristó man va'nuj chiháán chi' síi tucu'yón se-nana so' ca'anj ca'mii natáj niж so' a

¹ Cachén doj, gaa ne narii Jesucristó man ya'núj chihaa chi' snó'o, ne ca'néé so' man vij vij niж so' quitaj yaan niж so' rihaan Jesucristó ca'anj niж so' daj a chuman' cachen Jesucristó,² né cataj Jesucristó rihaan niж so' a:

—Ya uxrá, né vaa ndo'o suun rihaan ni', ne niж síi 'yaj suun me se doj niж so' nanj adonj. Ne cachinj ni'yaj ni' doj niж síi qui'yaj suun rihaan Diose síi uun chij 'unj ra'a suun, gaa ne ca'nej so' doj yuvij qui'yaj suun se-suun so' adonj.³ Dan me se ca'anj ca'mii natáj soj rihaan niж yuvij, tzaj ne xcaj soj cuentá se vaa ca'nal' sayuun rihaan soj ei. 'Q se ase vaa matzinj vaj rej man xca'yanj ca'nu' ro', danj gaa soj chuguaj. ⁴ Se nicaj soj vitó nuu sa'anj se nicaj soj nanj se nicaj soj yo' taccoj canj se nicaj soj ca'anj soj ma'. 'Q rej ca'anj soj, ne 'o rej canicaj soj, ne se canicun' soj nano soj cuentó ga yuvij ma'.

⁵ "Asa' catúj soj rá 'o ve', ne asino cataj soj rihaan niж síi yanj rá ve' yo' se vaa dinj gaa cumán niж so', qui'yaj Diose a. ⁶ Ne sese yanj 'o síi cayáán sa' gaa Diose rá ve' yo', gaa ne ya ve' cayáán so', qui'yaj Diose a. Tzaj né sese nuvi' síi cayáán sa' gaa Diose yáán rá ve'

yo', ne canicaj uún nana sa' ca'mii soj rihaan ma'an soj, qui'yaj Diose, tzaj né se cavii sa' niж síi tucua yo' a ma'. ⁷ Caran' soj ve' yanj síi sa' yo', né me ma'an se rque síi yanj yo', ne chaj soj co'qo soj do', né no xcúún yuvij rque yuvij chraa chaj soj che'lé suun sa' 'yaj suun soj a. Se ca'anj soj caran' soj yo' o' yo' ve' ma'. ⁸ Asa' cuchi' soj 'o chuman', ne sese ve' e' ca'mii niж síi man chuman' yo' ga soj, gaa ne chaj soj me ma'an se chaj rque niж so' man niж soj a. ⁹ Ca'néé soj chi'ii xráá niж síi ran' man chuman' yo', né ca'mii natáj soj rihaan yuvij se vaa nichrun' guun chij Diose chiháán niж so' a.

¹⁰ "Tzaj né asa' cuchi' soj 'o chuman', ne sese ne ca'vej rá niж yuvij cuno niж yuvij se-nana soj, gaa ne canicun' soj tanuu rá calle' chuman', gaa ne cataj soj rihaan niж yuvij man chuman' yo' a:¹¹ "Asa' curihañj niж chuman' nihánj, ne nacunán' núj tacoo núj, ne tucuayuú núj yo'óó tacruu avii chiháán soj tacoo núj cayuu yo' rihaan ma'an soj a. Gaa ne xcaj soj cuentá se vaa guun rá Diose guun chij Diose chiháán soj, tzaj né ne ca'vej rá soj a". Danj cataj soj rihaan niж síi na'vej rá cuno nana ca'mii soj a. ¹² Né cataj xna'anj 'unj rihaan soj cuano se vaa vaa güü ca'ne' 'unj cacun' che'lé niж yuvij, gaa ne quiran' niж yuvij man chuman' yo' doj sayuun rihaan niж síi chi'ii man chuman' Sodoma adonj —taj Jesucristó rihaan niж síi ca'néé so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cataj xna'anj Jesucristó che'lé sayuun quiran' yuvij man va'nuj chuman' yuvij ne ca'vej rá cuno se-nana so' a

¹³ Gaa né dan me se cataj uún Jesucristó a:

—Nique soj sij man chuman' Corazín a. Nique soj sij man chuman' Betsaida a. 'O se quiran' uxrá soj sayuun nana j. Dan me se niж síi man chuman' Tiro do', ne niж síi man chuman' Sidón do', me síi chi'ii nimán nana j. Tzaj né sese ca'anj 'unj chiháán niж so', ne sese qui'yaj suun sa' nocoo ni'yaj niж so', ne cuno niж so' se-nanaj ne guun ya rá niж so' se vaa tumé niж so' cacun', ne canicaj nimán niж so', ne quinanó ndo'o rá niж so' che'lé cacun' tumé niж so', ne ndaa yatzíj ya' cunuú niж so', ne ndaa yaj chruu acaa ruvaj caraa niж so' raa niж so', che'lé yan quinanó rá niж so' che'lé cacun' tumé niж so' asuun saj adonj. Nihánj, né ne ca'anj 'unj ma'. Maan se inanj chiháán soj 'naj, né qui'yaj suun sa' nocoo quene'en ma'an soj, tzaj né ne canicaj nimán niж soj a ma'. ¹⁴ Dan me se güü ca'ne' 'unj cacun' che'lé niж yuvij ro', doj a gaa sayuun quiran' soj rihaan sayuun quiran' niж síi chi'ii man chuman' Tiro do', man chuman' Sidón do' adonj. ¹⁵ Né vaa soj sij man chuman' Capernaum uún a. Né síi sa' inanj me ma'an soj, rá soj na'. Nuveé sij

sá' me soj ma'. Sí ca'anj rihaan ya'an guun soj adonj —taj Jesucristó a.

¹⁶ Né cataj uún Jesucristó rihaan nij síi tucu'yón se-naná so' a:

—Síi nanó xrej se-naná soj ro', so' me síi nanó xrej se-naná ma'anj a. Tzaj né síi uun nacoq rá ni'yaj man soj ro', so' me síi uun nacoq rá ni'yaj man ndaa ma'anj a. Né síi uun nacoq rá ni'yaj man ma'anj ro', so' me síi uun nacoq rá ni'yaj man Diose síi ca'néé manj adonj —taj Jesucristó rihaan nij síi tucu'yón se-naná so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa namán va'nuj chihqá chí' njí síi ca'néé Jesucristó a

¹⁷ Quisíj qui'yaj va'nuj chihqá chí' njí so' ndaa vaa cataj Jesucristó, gaa ne namán uún njí so' a. Niha' rá njí so', né cataj njí so' rihaan Jesucristó a:

—Ndáa njí naná chree uno rihaan núj, Señor. Che'é se se-chuvii so' táá tu'va núj, né urihanj njí so' nimán yuvij nanj á —taj njí so' rihaan Jesucristó a.

¹⁸ Né cataj Jesucristó rihaan njí so' a:

—Ne'en yaj cayuu se nucuaj nicaj Satanás, né ase uun raan ro', me cayuu se nucuaj nicaj Satanás adonj. ¹⁹ Cuno soj ca'muj á. 'Unj ro', me síi qui'yaj guun nucuaj soj qui'yaj canaán soj rihaan daj a se chí'jj a. Ca'vee se ru'mqan che'lé soj 'o xcuádó', 'o xcuun do', tzaj né taj se qui'yaj xo' man soj ma'. Qui'canaán soj rihaan nu' se nucuaj nicaj Satanás síi taj ri'yunj ni'yaj man ní', né a 'ó xco' se qui'yaj chí'jj a 'ó rasuun man soj ma'. ²⁰ Tzaj né taj che'é guun niha' rá soj che'é se uno njí naná chree rihaan soj ma'. Guun niha' rá soj, tzaj né che'é se aj cachrón Diose se-chuvii soj rej xta' ro', che'é dan guun niha' rá soj á —taj Jesucristó rihaan va'nuj chihqá chí' njí so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa guun niha' rá Jesucristó, qui'yaj Nimán Diose a

²¹ Maan güüi yo' ro', guun niha' rá Jesucristó, qui'yaj Nimán Diose, né cataj Jesucristó rihaan Diose a:

—Síi 'njj ra'a chumij do', síi 'njj ra'a xta' do', mé so', Ataj Chij. Ne sa' uxrá qui'yáá so' caráán so' rihaan njí síi avii raa do', rihaan njí síi acaj cuentá do', se vaa se cuno njí so' se-nanaj ma'. Maan njí síi vaa nica' nimán ro', ve'é cuno njí so', qui'yáá so' a. Danj inanj qui'yáá so', che'é yan danj me rá so' qui'yáá so', Ataj —taj Jesucristó rihaan Rej so' Diose a.

²² Canicaj Jesucristó, ca'mii so' rihaan njí yuvij, cataj so' a:

—Aj rqué Réé 'unj Diose cunudanj rasuun rihanj á. Né a 'ó síi ne ne'en daj vaa 'unj, maan se orún' Réj ne'en a. 'O se ta'núi so' mej adonj. Né a 'ó síi ne ne'en daj vaa Réj ma'. Maan se orún' 'unj ne'en daj vaa so' adonj. Né sese me rá 'unj cataj xna'anj 'unj rihaan

yo'ó njí yuvij daj vaa Réj, né quene'en yo'ó njí so' uún adonj —taj Jesucristó rihaan njí yuvij a.

²³ Gaa né ni'yaj Jesucristó man njí síi tucu'yón se-naná so', né cataj so' rihaan inanj ma'an njí so' a:

—Vaa che'é gaa niha' rá soj che'é rihaan soj á. 'O se aj quene'en soj se vaa qui'yáá nanj á. ²⁴ O se cataj xna'anj 'unj rihaan soj cuano se vaa man ndo'o síi man gaa naá síi nata' se-naná Diose do', síi nicaj suun rey do', guun rá quene'en se vaa quene'en njí soj, tzaj né ne quene'en njí so' ma'. Ne guun rá njí so' cuno njí so' se vaa cuno njí soj, tzaj né ne cuno njí so' a man adonj —taj Jesucristó rihaan njí síi tucu'yón se-naná so' a.

Nana nihánj me cuentó nanó Jesucristó che'é síi samaritano racuúj man síi ran' chí'jj a

²⁵ Gaa né dan me se canicun' caya 'o síi naqui'yaj cüu se-tucuqan Moisés rihaan yuvi, né xná'anj so' 'o naná man Jesucristó, che'é rej guun rá so' quiríj so' rej caraq so' cacun' xráá Jesucristó a.

—Daj qui'yaj, gaa né ca'vee cayánj ga Diose nu' cavii nu' ca'anj, gaa maestro —taj so' rihaan Jesucristó a.

²⁶ Gaa né cataj Jesucristó rihaan so' a:

—Ne'en so' me naná no rihaan yanj no se-tucuqan Moisés na'. Daj taj yanj yo' nayaas so' ga —taj Jesucristó, xná'anj Jesucristó man so' a.

²⁷ Gaa né cataj so' rihaan Jesucristó a:

—“Ndáa nimán yá so' guun rá so' njí yaj so' man Diose síi 'njj ra'a man ní', né ndaa nu' se nucuaj yá so' caraq cochroj rihaan Diose, né yo'ó ndaa cüu yavé man so' cuchumán rá njí yaj man Diose nanj adonj.” Ne, “Adí se 'ee rá so' man ma'an so' ro', danj gaa 'ee rá so' man tuví' so' á”, taj se-tucuqan Moisés adonj —taj síi naqui'yaj cüu se-tucuqan Moisés yo' a.

²⁸ Gaa né cataj Jesucristó rihaan so' a:

—Ya uxrá a'mii so' á. Danj qui'yáá so', gaa né cayánj so' ga Diose nu' cavii nu' ca'anj nanj á —taj Jesucristó rihaan so' a.

²⁹ Tzaj né síi sa' inanj me síi tucu'yón se-tucuqan Moisés, rá ma'an so' a. Che'é dan xná'anj so' naná nihánj man Jesucristó a:

—Me síi me tuví' 'unj ga —taj so' a.

³⁰ Gaa né canicaj Jesucristó, nanó so' se-cuento síi samaritano a:

—Dan me se cavii 'o síi israelítá chuman' Jerusalén, ca'anj so' chuman' Jericó a. Vaj so' chrej, gaa né caráán síi ituú man so' chrej, ne go' uxrá njí síi ituú man so', ne quiríj njí síi ituú sagan' so', ne daj doj se cavi' so', gaa né tanaj njí síi ituú man so' a. ³¹ Gaa né dan me se vaj 'o xrej nicun' rihaan njí síi israelítá chrej yo' a. Quene'en

so' man síí quiran' chi'iij naj tu'va chrej, tzaj ne cachén yaníj so' ca'anj so' a. ³² Gaa ne dan me se vaj 'o ta'núi ta'nij si'nqo Leví síí racuíj man xrej uún a. Quene'en so' man síí quiran' chi'iij yo', tzaj ne cachén yaníj so' ca'anj so' uún a.

³³ "Gaa ne dan me se ca'na' 'o síí samaritano uún a. Nuveé sij israelítá me so' ma'. Sij yaníj avii rej Samaria me so' a. Quene'en so' man síí quiran' chi'iij yo', gaa ne cunuu 'ee rá so' man síí quiran' chi'iij yo'. ³⁴ Ca'anj so' qui'yaj cono'o so' man síí quiran' chi'iij yo', ne cuta' so' rmedió rej quiran' chi'iij, ne nacutáj so' mantáj rej quiran' chi'iij yo'. Gaa ne cuta' síí samaritano yo' man síí quiran' chi'iij yo' xráá daán so' xcuu vaj gá so', ne ca'anj roj so' ve' aran' yuvij chéé chrej, ne taj ya'anj síí samaritano yo' man síí quiran' chi'iij yo' a. ³⁵ Cachén 'o yan', ne yo'ó güii me se guun rá síí samaritano ca'anj so', ne quirii so' vij sa'anj denario, ne caxríg so' ston síí tucua: ve' se vaa taj ya'anj so' man síí ran', gaa ne' cataj so' rihaan síí tucua: "Asa' ca'na' uún 'unj, ne naru'vee 'unj me daj ma'an sa'anj me gaa tu'vee so', rá so'", taj síí samaritano rihaan síí tucua a. —Veé danj sij cuentó nanó Jesucristó rihaan síí naqui'yaj cüu se-tucuanj Moisés yo' a.

³⁶ Gaa ne xná'anj Jesucristó nana nihánj man síí naqui'yaj cüu se-tucuanj Moisés yo' a:

—Va'nuj nij síí vaj rá chrej yo', gaa ne me so' me tuvi' síí quiran' chi'iij yo', rá so' ga —taj Jesucristó, xná'anj Jesucristó man so' a.

³⁷ —Síí cunuu 'ee rá man so' ro', me tuvi' so', raj a —taj síí naqui'yaj cüu se-tucuanj Moisés rihaan Jesucristó a.

Ne cataj uún Jesucristó rihaan so' a:

—Ase vaa qui'yaj síí cunuu 'ee rá man síí quiran' chi'iij yo' ro', veé danj qui'yaj gueé so', ca'anj so' ei —taj Jesucristó rihaan síí naqui'yaj cüu se-tucuanj Moisés yo' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ca'anj Jesucristó tucuá roj chu'vij Marta a

³⁸ Dan me se vaj Jesucristó chrej gá nij síí tucu'yón se-nana so', ne cuchi' so' 'o chuman', ne dan me se ca'vej rá 'o chanq cu'naj Marta yanj chuman' yo' caran' Jesucristó tucuá no', ³⁹ ne yáán chu'vij no' chanq cu'naj Mariá ga no', ne dan me se ca'anj cayaán chu'vij no' Mariá tacóó Jesucristó, ne nanó xrej no' se-nana so' a. ⁴⁰ Tzaj ne Marta ro', daj a suun caraya'anj no' a. Dan me se quinichrun' Marta rihaan Jesucristó, ne cataj no' rihaan so' a:

—Me che'é ne rihuun rá so' se vaa dínj ne chu'vij 'unj, ne orún' ma'anj 'yaj chuvij, ga Señor'. Cataj so' rihaan no' se vaa racuíj no' manj á —taj Marta rihaan Jesucristó a.

⁴¹ Tzaj ne cataj Jesucristó rihaan no' a:

—Xá' che'é suun man rihaan chumij nihánj, tzaj ne taj che'é caraya'aán so' ndaa vaa 'yáá so', man Marta. Snúú rá so', 'yaj suun vaa rihaan so' á. 'O se taj che'é caraya'anj ní' rasuun man rihaan chumij nihánj ma'. ⁴² 'Q se doj a vaa suun achiin qui'yaj ní', ne vaa orún' suun sa' ya qachin rihaan ní' nqaj á. Ne Mariá nihánj, tzaj ne cunaj 'yaj no' se vaa me rá no' cungo no' se-nanaj, ne taj che'é cataj ní' se vaa nij 'yaj no' uno no' se-nanaj ma' —taj Jesucristó rihaan Marta a.

11

Nana nihánj taj xna'anj daj ca'míi ní' gaa achiín ni'yaj ní' rihaan Diose a

¹ Gaa ne dan me se cachíín ni'yaj Jesucristó rihaan Diose 'o güii, ne gaa quisij cachíín ni'yaj so' rihaan Diose, gaa ne cataj o síí tucu'yón se-nana so' rihaan so' a:

—Tucu'yón so' man nuj daj ca'míi nuj gaa cachinj ni'yaj nuj rihaan Diose, Señor. 'O se xá' síí cu'naj Juan síí cuta' ne man yuvij, tzaj ne tucu'yón so' rihaan nij síí tucu'yón se-nana so' daj ca'míi nij so' gaa cachinj ni'yaj nij so' rihaan Diose, ne danj inanj qui'yáá so' che'é nuj, rá nuj a —taj so' rihaan Jesucristó a.

² Gaa ne dan me se ca'mii Jesucristó nana nihánj rihaan nij so' a:

—Naj cataj soj gaa cachinj ni'yaj soj rihaan Diose á: "Ataj Chij, me rá nuj xcaj yuvij cuentá se vaa inanj sa' 'yáá so' a. Ne me rá nuj quisij güii gun chij so' rihaan chumij nihánj a. ³ Ne 'o 'o güii me se rque so' nuj rasuun achiin man nuj chá nuj á. ⁴ Ne caraa x'naa so' che'é cacun' taj xráá nuj á. 'O se ma'an nuj me síí aráj x'naa che'é cacun' 'yaj tuvi' nuj rihaan nuj nqaj adonj. Dan me se caráán ra'a so' xráá nuj rihaan chrej chi'iij á". Danj cataj soj gaa cachinj ni'yaj soj rihaan Diose ei —taj Jesucristó rihaan nij síí tucu'yón se-nana so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa no xcúún ní' cachinj ni'yaj ní' rihaan Diose che'é rasuun achiín man ní' a

⁵ Gaa ne canicaj Jesucristó, nanó so' 'o se-cuento síí cachíín rasuun rihaan tuvi' rej nij a:

—Dan me se cataj ní', ne cuchi' 'o so' tucuá tuvi' so' yan', ne cataj so' rihaan tuvi' so': "Qui'yáá so' se ndo'o, ne racuíj so' va'nuj chraa manj, tinuj. ⁶ Ca'na' 'o tuvij síí achén chrej, ne caran' so' tucuaj, tzaj ne taj vaj chraa rihanj goj cha so' ma'", cataj so' rihaan tuvi' so' a. ⁷ Ne daj cataj tuvi' so' rihaan so', rá soj ga. Cataj tuvi' so': "Se narii so' nej rihanj, man tinuj. Aj naqui'yaj raan 'unj ta'yaa, ne aj otoj nij ta'nij nuj, ne rmij naxagaj rquej chraa mán so' ei", cataj tuvi' so' rihaan so', rá soj na'. Daj chihqá míj

sé ca'mii so' danj ma'. ⁸ Dan me se cataj xna'anj 'unj rihaan soj cuano se vaa síi otoj yo' ro', ndá' se na'vej rá so' naxagaa so' go' so' chraa man tuvi' so', tzaj né che'é se ne unu na'aj tuvi' so' achiín achiín so' chraa, ne che'é dan guun rmíij xréé síi naj otoj, gaa ne naxagaa so', ne go' so' me ma'an rasuún achiín man síi nicun' ta'yaa yo' adonj.

⁹ "Ne 'unj nihánj me síi cataj xna'anj rihaan soj se vaa cachinj soj se vaa achiín man soj rihaan Diose, ne so' me síi rque man soj, ne nano' soj rasuún achiín man soj, ne nari' soj rasuún yo', ne ase vaa 'yaj síi tica'mii ta'yaa tucuá tuvi' ro', danj qui'yaj soj ga Diose, ne ca'nuu Diose ta'yaa yo', ne rque Diose rasuún achiín man soj adonj. ¹⁰ 'Q se síi achiín rasuún rihaan Diose ro', quiri' so' rasuún achiín man so', ne síi nano' rasuún achiín man ro', quiri' so' rasuún yo', ne síi tica'mii ta'yaa rej yanj Diose ro', ca'núu Diose ta'yaa, ne quiri' síi tica'mii ta'yaa rasuún achiín man so' adonj. ¹¹ Xcaj soj cuentá se vaa ma'an soj, nana yuvij me soj, tzaj né se achiín ta'núu yo' tuvi' soj chraa chà yo' man soj, ne se ca'vee nano' soj yahij né caxrij soj ston yo' ma'. Ne sese achiín ta'núu soj nee xcuaj chà yo' man soj, ne se ca'vee nano' soj xcuáá né caxrij soj ston yo' ma!. ¹² Ne sese achiín ta'núu soj xruú chuchee chà yo' man soj, ne se ca'vee nano' soj xcuun né caxrij soj ston yo' ma!. ¹³ Dan me se danj nana soj, ne síi chi'ij nimán me soj, tzaj né ne'en soj rque soj se sa' chà ta'núu soj ei. Che'é dan táá a Rej soj síi nicun' xta', ne sij sa' inanj me so', ne so' me síi rque ya' Nimán man nana achiín Nimán Diose rihaan so' nana adonj. —Danj cataj Jesucristó rihaan nana síi tucu'yón se-nana so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cuta' níj síi fariseo cacun' rmíij xráá Jesucristó se vaa ca'mii Jesucristó ga síi chree a

¹⁴ Dan me se 'o güüi quiri' Jesucristó yo'o nana chree nimán 'o síi ya'mii, ne dan me se ya'mii so', quiri'yaj nana chree yo', tzaj né curiñan nana chree nimán so', ne guun che'e so' ca'mii so' adonj. Ne caráya'anj uxrá nana yuvij quene'en nana so' se vaa quiri'yaj Jesucristó, ¹⁵ né ta'aj nana yuvij cataj se vaa a'mii Jesucristó ga síi chree cu'naj Beelzebú síi uun chij rihaan nana chree, ne che'é dan rii so' man nana chree nimán yuvij, taj ta'aj nana yuvij, ni'yaj nana yuvij man Jesucristó a. ¹⁶ Ne yo' ta'aj nana yuvij guun rá cuta' cacun' xráá Jesucristó, ne che'é dan cachinj ni'yaj nana yuvij man Jesucristó se vaa quiri'yaj so' o suun sa' nocoo' na'rej xta' ni'yaj nana so', taj nana so' a. ¹⁷ Dan me se quene'en ma'an Jesucristó daj vaa nimán nana yuvij, ne che'é dan cataj so'.

—Ne'en soj se vaa sese vaa 'o nación, ne sese xra' ta'aj nana yuvij chij rihaan nación yo' ne cunu' ma'an nana so' gá tuvi' nana so', ne vaa güüi, ne nu' nación yo' quiri' nu' nana adonj. Ne sese cunu' ta'aj nana yuvij man 'o barrió ga tuvi' yuvij síi man ma'an barrió yo' ro', ne vaa güüi, ne quiri' nu' barrió yo', quiri'yaj nana so' nana adonj. ¹⁸ Che'é dan me sese racuúj síi chree síi cu'naj Satanás manj rii 'unj man tuvi' so' nana chree nimán nana yuvij, gaa ne asa' ca'vee guun chij ndo'o so' rihaan nana yuvij man rihaan chumij nihánj, rá soj ga. Nana nihánj xna'anj 'unj man soj che'é se me rá soj cataj soj se vaa síi chree cu'naj Beelzebú ro', me síi racuúj manj rii man nana chree nimán nana yuvij, rá soj vaa nana á. ¹⁹ Dan me se rii 'unj man nana chree nimán nana yuvij, 'yaj síi chree cu'naj Beelzebú, che'é se a'mii 'unj ga so', rá soj a. Tzaj né nana yuvij se-nana soj me se veé danj rii uun nana soj man nana chree nimán nana yuvij uun ei. Ne asa' a'vee 'yaj nana soj danj, rá soj ga. Ne vaa nana soj vaa, veé danj a'mii nana soj ga síi chree, rá soj gaa na'. Che'é nana ca'mii soj me se ma'an nana yuvij se-nana soj cuta' cacun' xráá soj se vaa ca'mii noj soj adonj. ²⁰ Tzaj né 'unj me se ya ma'an ra'a Diose racuúj manj rii 'unj man nana chree nimán nana yuvij adonj. Che'é dan xcaj soj cuentá se vaa aj guun che'e Diose guun chij Diose rihaan chumij nihánj adonj.

²¹ "Dan me se sese 'o síi ru'vee yanj rá ve' me se vaa aga' siháq do', vaa mixté do', rihaan so', ne tumé so' si'yaj so' yáán so', ne taj síi ca'née si'yaj so' ma!. ²² Tzaj né sese ca'ná' yo' síi vaa doj fuerzá rihaan, gaa ne quiri'yaj canaan so' rihaan síi yanj raan, gaa ne ca'nee so' nu' saga' so' do', nu' si'yaj so' do', ne cuxra' ta'aj so' gá tuvi' so' nana adonj. Ta'ngá' danj 'yáá 'unj ga síi chree, ne 'yaj canaan 'unj man so' adonj.

²³ "Naj guun síi na'vej rá quiri'yaj suun ga 'unj ro', síi taj ri'yunj manj me so' a. Ne nana yuvij ne racuúj manj naqui'yaj chre' 'unj man yuvij canoco' man Diose ro', so' me síi ticha'nuu man nana yuvij, ne aráán so' rihaan nana yuvij se canoco' nana yuvij man Diose ei —taj Jesucristó rihaan nana yuvij a.

Nana nihánj taj xna'anj daj 'yaj nana chree gaa anicaj uun nana chree nimán yuvij a

²⁴⁻²⁵ Gaa né cataj uun Jesucristó rihaan nana yuvij a:

—Ne gaa tihaj avii yuun yo'o nana chree nimán snó'o, ne cheé rma'an nana chree yo' nano' so' rej cayáán so', tzaj né taj se quiri'yaj quiri' nana chree yo' rej cayáán so', gaa né me rá uun nana chree yo' anicaj so' rej cavii so' gaa naá a. Dan me se taj nana chree yo': "Canicaj uun 'unj nana 'unj rej

cavii 'unj a. Ve'é nānaj vaa tucuaj, ne naruvii rá ve' tucuaj cuano, ne uun yāj yanj rá ve' tucuaj cuano adonj", taj nānā chree yo' a.²⁶ Gaa né dan me se anicaj uún nānā chree yo' nimán snó'o yo', né nano' nānā chree yo' yo' chij tuvi' nānā chree yo' síi chí'íj doj, né 'na' niue uún so' nimán snó'o yo', gaa né cayáán taran' nj nānā chree yo' a. Dan me se gaa naá gaa cayáán orún' nānā chree yo', gaa né maan ta'ng'a' quij vaa nimán snó'o yo', tzaj gaa namán yo' chij nānā chree yo', gaa né doj a tico nānā chree man so', né doj a quij vaa nimán snó'o yo', 'yaj nānā chree yo' a adonj —taj Jesucristó rihaan nj yuvij a.

Nana nihánj taj xna'anj me síi me nj stí cavii sa' ga Diose a

²⁷ Dan me se gaa ca'mii Jesucristó nānā vaa danj, gaa né nucuaj ca'mii 'o chanā nicun' sca'núj nj yuvij, cataj no':

—Cavii sa' nií sg', che'lé se cuchruij no' mán so', né tucutzii no' mán so' á —taj chanā yo', caguái no' rihaan Jesucristó a.

²⁸ Tzaj né cataj Jesucristó a:

—Síi cavii sa' yá ro', me síi uno se-nānā Diose né 'yaj ndaq vaa taj ny' nānā yo' adonj —taj Jesucristó rihaan nj yuvij yo' a.

Nana nihánj taj xna'anj me suun sa' nocoo me qui'yaj Jesucristó, yan guun yá rá nj yuvij se vaa yá vaa nana ca'mii so' a

²⁹ Dan me se cunuu chre' doj yuvij rihaan Jesucristó, né che'lé dan guun che'lé so' ca'mii so' nānā nihánj a:

—Inanj che'lé se yuvij vaa chí'íj nimán me soj ro', che'lé dan me rá soj qui'yáj suun sa' nocoo á. Tzaj né se qui'yáj suun sa' nocoo che'lé soj ma'. Maan se quene'en soj se vaa ase vaa quiran' síi cu'naj Jonás gaa naá ro', danj quirán' 'unj, vaa güüi nānā á.³⁰ Dan me se qui'yaj Diose suun sa' nocoo gaa síi cu'naj Jonás quene'en nj síi man chuman' Nínive gaa naá, né danj inanj qui'yaj uún Diose gaa 'unj sij ca'néé so' nicaj yu'unj man yuvij, quene'en soj adonj.

³¹ "Né güüi ca'né' Diose cacun' che'lé yuvij ro', cuchi'í chanā nicaj suun reiná guun chij rihaan chuman' nj gan' ndo'o rej sur, né canicun' no' rihaan soj, qui'yaj Diose, né cuta' no' cacun' xráá soj adonj. 'O se gan' ndo'o cachéé no' cuchi'í no' rihaan síi cu'naj Salomón, né cuno no' nānā cyu tucu'yón Salomón man no' adonj. Né xai' 'unj sij nicun' rihaan soj cuano, tzaj né sa' doj vaa 'unj rihaan síi cu'naj Salomón yo' adonj. Tzaj né na'vej rá soj cuno soj nana a'mii 'unj rihaan soj a man adonj.³² Né nj síi man chuman' Nínive ro', canicun' nj so' ga'ma'an soj sij vaa i'ná' rihaan chumij nihánj cuano asa' quisíj güüi ca'né' Diose cacun' che'lé yuvij, né cuta' nj síi man chuman' Nínive yo' cacun' xráá soj adonj. Cuno nj so' nānā ca'mii

natáj síi cu'naj Jonás, né nuchran' nimán nj so', né canoco' nj so' man Diose adonj. Né xai' 'unj sij nicun' rihaan soj cuano, tzaj né sa' doj vaa 'unj rihaan síi cu'naj Jonás yo', tzaj né taj se qui'yá' naqui'yaj sa' soj nimán soj ma' —taj Jesucristó rihaan nj yuvij yo' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa no xcíúñ ní' xcaj ní' cuentá daj qui'yaj ní' a

³³ Né cataj uún Jesucristó rihaan nj so' a:

—Gaa rmíj', né a 'ó yuvij ne uta' ya'an raaq aga' ya'an ne axrij yuve nj so' rque 'o chrúún ma'. Sese rmíj', né achrón nii ya'an raaq aga' ya'an ne uta' nii aga' yo' rej xtaj, né daj a nj yuvij atúj rá ve' ro', chuguün ni'yaj nj so' adonj.

³⁴ "Rlij rihaan ní' me ya'an nicaj yu'unj man ní' ei. Dan me se sese rlij rihaan ní' ro', ni'yaj yo' né uun sa' rá yo', gaa né nu' nee man ní' ro', sa' vaa, né adí' se chuguün aga' ya'an ro', danj chuguün man ní' gaa sa' rihaan ní' ro', ni'yaj yo' né inanj uun chí'íj rá yo', gaa né nu' nee man ní' ro', uun chí'íj rá,

gaa né adí' síi nicun' yan rmíj' né cunudanj man so' ro', rmíj', né danj vaa síi uun chí'íj rá adonj.³⁵ Xcaj ndo'o soj cuentá se gaa nanj quina'aj ya'an nicaj yu'unj man soj ne guun soj 'o se rmíj' a.³⁶ Dan me se sese cunudanj man ní' nuú ya'an, gaa né taj a doj se rmíj' nuú man ní', gaa né cunudanj man ní' ro', chuguün, né adí' gaa o' cachun' ya'an xráá nii né chuguün ny' man nii ro', danj vaa ní' adonj —taj Jesucristó rihaan nj yuvij yo' a.

Nana nihánj taj xna'anj che'lé cacun' tumé nj síi fariseo a

³⁷ Dan me se gaa ca'mii Jesucristó rihaan nj yuvij, né canacuún 'o síi fariseo man so' chaa so' chraa tucuá síi fariseo yo', gaa né dan me se ca'anj cayáán roj so' rihaan mesá a.³⁸ Dan me se xcaj síi fariseo yo' cuentá se vaa ne noco' Jesucristó se-tucuqanj nj síi fariseo se vaa ne na'ya' so' gaa cha so' chraa, gaa né caráya'anj ndo'o síi fariseo yo' a.³⁹ Che'lé dan cataj síi 'nj ra'a man ní' rihaan so':

—Xa' soj sij fariseo, tzaj né ase vaa rasuun, né sa' uxrá na'nu' nii xráá yo', tzaj né rque yo' ro', me se vaa nacaj gueé yo', ta'ng'a' danj vaa gueé soj, né xráá soj me se ve'é naruvij, tzaj né nimán soj me quiij vaa, né niha' uxrá rá soj ca'néé soj si'yaj tuvi' soj, né noco' ndo'o soj chrej chí'íj adonj.⁴⁰ Nuveé sij acaj cuentá me soj a ma'. Né'en soj se vaa Diose ro', me síi qui'yaj ra'a soj, né na'ya' ndo'o soj, né veé so' me síi qui'yaj nimán soj uún a.⁴¹ Dan me se go' soj ta'aj se chá do', ta'aj sa'anj do', man nj síi niue, gaa né xcaj soj cuentá se vaa síi sa' nimán me soj adonj.

⁴² "Tzaj né niqué soj sij fariseo nanj á. 'O se quiran' uxrá soj sayuun nanj adonj. 'O se sese vaa nuu xlá do', coj ruda do', me ma'án cuéj do', rihaan soj, né rqué soj 'o nanj rasuun yo' rihaan Diose che'é 'o 'o chí' nanj rasuun vaa rihaan soj nanj á. Tzaj né ne a'ne' níca soj cacun' che'é tuví' soj ma'. Ne aráj cochroj soj rihaan Diose ma'. Tzaj né me rá Diose qui'yaj soj nu' nana nocoo nihánj, né na'vej rá Diose tanj xcó soj yo' nana le'ej doj yo' a ma'.

⁴³ "Níque soj sij fariseo nanj á. Quiran' uxrá njí soj sayuun adonj. 'O se nihá' rá soj quitaj soj chruun xlá sa' doj nicun' rá ve' tucu'yón ní' se-tucuanj Moisés, ne nihá' rá soj caraya'ánj yuvíj man soj gaa chéé soj yu'vee a.

⁴⁴ "Níque soj che'é sayuun quiran' soj á. Né ase vaa chraan naj xnangá rihaan santó ro', vaa soj, né xráá soj ro', vaa catzíj, tzaj né nimán soj me se adí' se vaa cíú ri'yuj ro', vaa nimán soj adonj. Né vaa chraan naj xnangá rihaan santó, ne xráá yo' me se sa' uxrá vaa yo', né rque yo' me se cíú ri'yuj inanj man rque yo', né níj yuvíj me se chéé níj yuvíj yo' xráá chraan, né taj njí so' se vaa sa' ndo'o vaa chraan yo', taj njí so', tzaj né ne ne'en njí so' se vaa inanj cíú ri'yuj man rque yo' a man adonj. Ta'nga' danj vaa gueé soj adonj —taj Jesucristó rihaan njí síi fariseo yo' a.

Nanq nihánj taj xna'anj che'é cacun' tumé njí síi naqui'yaj cüu se-tucuanj Moisés rihaan yuvíj a

⁴⁵ Gaa né ca'mii 'o síi naqui'yaj cüu se-tucuanj Moisés rihaan yuvíj, né cataj so' rihaan Jesucristó a:

—Tzaj né nachrí' so' ni'yaj so' man ma'án níj gaa a'mii so' nana vaa dajj á —taj so' rihaan Jesucristó a.

⁴⁶ Gaa né cataj Jesucristó rihaan so' a:

—Né niqué ma'án soj sij naqui'yaj cüu se-tucuanj Moisés rihaan yuvíj a. Ma'án soj uún quiran' uxrá sayuun nanj adonj. 'O se a'ne' uxrá soj suun rihaan yuvíj daj qui'yaj njí yuvíj canoco' níj yuvíj man Diose, tzaj né dan me se ase vaa yuvíj araa ndo'o rasuun 'ee xráá tuví' vaa njí soj, né a doj ne racuíj soj man yuvíj catá yuvíj rasuun 'ee yo' a ma'. A'ó raq' a' njí soj ne racuíj soj man yuvíj a man adonj.

⁴⁷ "Níque soj che'é sayuun quiran' soj a. Ve' une' soj chraan yan naj cíú man njí síi nata' se-nana Diose gaa naá, tzaj né ma'án xii soj ro', me síi ticaví' man njí so' adonj. ⁴⁸ Dan me se che'é se ne'en ní' se vaa 'yaj ma'án soj, né che'é dan xcaj ní' cuenta se vaa 'o vaa rá soj ga xii soj síi man gaa naá, ne cuyaan 'yaj soj ga xii soj adonj. Dan me se njí so' ro', ticaví' man njí síi nata' se-nana Diose, né soj ro', une' chraan yan naj cíú man njí so' adonj.

⁴⁹ "Che'é dan cavíi 'o nana cüu raq Diose, cataj Diose: 'Xá' yuvíj nihánj, tzaj né ca'nej 'unj síi nata' se-nana rihaan njí so' a. Dan me se ticaví' njí so' man ta'aj njí síi ca'nej 'unj, né yo'ó ta'aj njí so' me se me rej ma'án vaj njí so', né quitaj ri'yunj uxrá njí so' man njí síi ca'nej a. ⁵⁰ Ndáa síj, gaa né nu' ton cayanj man njí síi nata' se-nana Diose asij gaa guun che'é chumij ro', nu' cacun' yo' ro', nata' xráá njí so' a. ⁵¹ Dan me se asij ton cayanj man síi cu'naj Abel né ndáa ton cayanj man síi cu'naj Zacarías gaa cavi' so' rihaan nuvíj yan nicun' mesá altar xij ro', nu' cacun' yo' ro', nata' xráá njí so' a", taj Diose a. Dan me se cataj xna'anj 'unj rihaan soj cuango se vaa quiran' ma'án njí tuví' njí soj sayuun che'é nu' cacun' yo' adonj.

⁵² "Níque soj sij naqui'yaj cüu se-tucuanj Moisés rihaan yuvíj a. Quiran' uxrá soj sayuun adonj. Taj se qui'yá' xcay yuvíj cuentá, 'yaj soj ma'. Dan me se ma'an soj ro', na'vej rá catuú se-tucuanj Diose, ne njí síi me rá catuú me se aráán soj chrej rihaan njí so', né na'vej rá soj catuú njí so' a man adonj —taj Jesucristó rihaan njí síi naqui'yaj cüu se-tucuanj Moisés rihaan yuvíj a.

⁵³ Dan me se curihañ Jesucristó ve' yo', né guun che'e njí síi naqui'yaj cüu se-tucuanj Moisés do', njí síi fariseo do', táá ri'yunj uxrá njí so' man Jesucristó, né guun che'e njí so' xná'anj njí so' man so' che'é que'ee rasuun a. ⁵⁴ Dan me se nanó xrej uxrá njí so' nana ca'mii Jesucristó che'é rej guun ndo'o rá njí so' cuta' njí so' cacun' xráá Jesucristó che'é nana tu'va so' a.

12

Nanq nihánj taj xna'anj se vaa ne ca'vej rá Jesucristó qui'yaj njí síi tucu'yón se-nana so' ndáa vaa qui'yaj njí síi fariseo a

¹ Dan me se cunuú chre' uxrá yuvíj rej vaj Jesucristó, né uxrá chruj njí so', né ndáa tiguúj tuví' ma'án njí so' a.

Gaa ne guun che'e Jesucristó ca'mii so' asino yaqan gá njí síi tucu'yón se-nana so', cataj so':

—Cütumé soj man soj sé gaa nanj quiran' soj sayuun, qui'yaj se-levadura njí síi fariseo a. Dan me se taj njí so', né inanj nana sa' a'mii njí so', taj njí so', tzaj né taj ma'. Tu'va rma'an njí so' nanj adonj. Nuveé nana sa' a'mii njí so' ma'. Inanj nana nucui' rá a'mii njí so' nanj adonj. ² Tzaj né dan me se njí nana ca'mii yuve njí so' do', nu' rasuun 'yaj yuve njí so' do', nu' yo' ro', nurihanj quene'en cunudanj yuvíj vaa güii adonj. ³ Che'é dan nu' nana ca'mii soj rej rmí' ro', vaa güii nurihanj yo' rej chuguun, né nu' nana ca'mii soj xréé tuví' soj rej rá ve', né nurihanj yo' vaa güii ndáa patio rihaan ve' adonj —taj Jesucristó rihaan njí so' a.

Nanā nihánj taj xna'anj se vaa se cuchu'ví' ní' quene'en ní' yuvíj ma'

⁴Gaa né cataj uúñ Jesucristó a:

—Dan me se tuví' 'unj me soj, né che'é dan cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa se cuchu'ví' soj quene'en soj níj síi ticaví' man nee man soj ma!. 'Q se asa' qui'yaj níj so' danj, gaa né taj vaj doj se chíjj qui'yaj níj so' man soj a ma!. ⁵Tzaj né nihánj me se cataj xna'anj 'unj rihaan soj me síi cuchu'ví' soj níj yaj soj man a. Dan me se vaa che'é cuchu'ví' soj níj yaj soj Diose adonj. Asa' quisíj ticaví' níj man soj, gaa né so' me síi ca'nej man soj rihaan ya'an cacaa soj sese tumé soj cacun' adonj. Che'é dan taj 'unj rihaan soj se vaa vaa che'é cuchu'ví' soj níj yaj soj man soj' adonj.

⁶"Ne'en soj daj vaa níj xtáj chrín' se vaa 'un' ya xo' níj chíj' güeç cha'a a. Tzaj né taj ya'anj uxrá Diose man 'o 'o níj xo' a. ⁷Ne Diose me se vaa cuentá yuvé raa soj 'yaj so', né ne'en so' me daj yuvé raa soj, né che'é dan se cuchu'ví' soj che'l sayuun qui'yaj yuvíj man soj ma!. 'Q se uxrá vaa yu'vee doj níj soj rihaan xtáj chrín' yo!, 'yaj Diose adonj. ⁸Né cataj xna'anj 'unj rihaan soj cuang se vaa nq xcúún soj nata' yé soj rihaan yuvíj se vaa me soj síi nocó' manj, ne nu' síi 'yaj danj ro', vaa güii, ne 'unj sij ca'néé Diose nícaj yu'unj man yuvíj ro', nataj rihaan níj se-mozó Diose se vaa sij nocó' manj me so' a. ⁹Né síi taj xna'anj rihaan yuvíj se vaa nuveé sij nocó' manj me so' ro', vaa güii, né cataj xna'anj yá 'unj rihaan níj se-mozó Réé 'unj se vaa nuveé sij nocó' manj me so' a ma!.

¹⁰"Dan me se 'unj sij ca'néé Diose nícaj yu'unj man yuvíj ro', ca'vee se ca'míj yo' o so' nana chíj' che'ej, né ca'vee navíj cacun' xráá so' qui'yaj Diose, tzaj né sese ca'míj chíj' yo' o so' che'é Nimán Diose, né daj chiháa míj se tinavíj Diose cacun' yo' xráá so' a ma!.

¹¹"Dan me se asa' tucuatúj níj man soj rá ve' tucu'yón níj sij israelítá se-tucuanj Moisés né canicuñ' soj rihaan níj síi uun chij, né se nanó rá soj daj ca'míj soj che'é soj rihaan níj so' ma!. ¹²'Q se orá yo' ro', ma'an Nimán Diose ro', tucu'yón man soj daj ca'míj soj rihaan níj so' adonj —taj Jesucristó rihaan níj síi tucu'yón se-naná so' a.

Nihánj me cuentó nanó Jesucristó che'é 'o síi ru'vee caraa sa' que'ee rasuun rihaan chumíj nihánj a

¹³Dan me se cataj yo' o tuví' níj yuvíj yo' rihaan Jesucristó a:

—Cataj soj' rihaan tinúú 'unj, né cuxra' ta'aj soj' yo' o'o do', rasuun do', gaj, maestro —taj soj' rihaan Jesucristó a.

¹⁴Gaa né:

—Me che'é guun rá soj' se vaa guún 'unj síi a'ne' cacun' che'é soj ga. Me che'é ca'míj

'unj che'é rasuun vaa rihaan roj tinuj soj, rá soj', ga tinu' —taj Jesucristó rihaan soj' a.

¹⁵Gaa né cataj Jesucristó rihaan níj yuvíj a:

—Tumé uxrá soj man soj rihaan níj rasuun xcoj ruvaq rá a. Nuveé rasuun man rihaan níj qui'yaj cavíj sa' níman níj ma' —taj Jesucristó rihaan níj yuvíj a.

¹⁶Gaa né dan me se nanó Jesucristó 'o se-cuento 'o síi ru'vee rihaan níj yuvíj a:

—'O síi ru'vee me 'o so', ne cavíj ndo'o xnaa so', né man ndo'o rasuun rihaan soj', ¹⁷né dan me se taj soj: "A me se qui'yaj gá rasuun man rihanj né taj rej caraj man rasuun yo' ga", taj soj' a. ¹⁸Gaa né: "Aan a. Aj ne'enj me se qui'yaj á. Tucuanee 'unj man níj cuchruu níj, né qui'yaj doj ve' xíj, né yo'o caraa chre' 'unj man níj rasuun, né tjinavíj 'unj man níj yo' rá níj ve', ¹⁹gaa né cataj 'unj rihaan nímanj se vaa man ndo'o rasuun rihaan níj chá níj, né se nanó rá níj, maan se ve'é chá níj do', ve'é co'q níj do', ve'é cayáan níj do', ve'é cotoj níj do' a. Danj cataj rihaan nímanj che'é níj rasuun cumán rihanj", taj soj' a. ²⁰Tzaj né Diose ca'míi rihaan soj, cataj Diose: "Síi níj yon mé so' a. 'Q se níj corá me se cavíj soj', né xa' rasuun caraa sa' soj', tzaj né me se guun yo' rihaan soj', rá soj' ga", taj Diose rihaan ru'vee yo' a. ²¹Danj quirán' síi araa sa' rasuun che'é ma'an danj, né taj vaj a doj rasuun sa' nícaj soj', níj yaj Diose a ma! —taj Jesucristó rihaan níj yuvíj a.

Nanā nihánj taj xna'anj se vaa ne nó xcúún níj nanó ndo'o rá níj che'é se chá níj do', che'é yatzíj cunuú níj do' a

²²Gaa né cataj Jesucristó rihaan níj síi tucu'yón se-naná soj' a:

—Che'é dan cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa taj che'é náno ndo'o rá soj che'é soj ma!. Né che'é se chá soj do', né che'é yan quirí' soj se caráán xráá soj se nanó rá soj ma!. ²³Aj ne'en soj se vaa aj vaa i'na' soj, qui'yaj Diose, né se guun nucuaj Diose rque Diose cha soj, rá soj gaa a na!. Daj chiháa míj se guun danj rá soj ma!. Né Diose me síi ca'vee rque se chá soj ei. Né Diose me síi qui'yaj nee man soj, né se guun nucuaj Diose rque Diose yatzíj caráán xráá soj, rá soj gaa a na!. Daj chiháa míj se guun danj rá soj ma!. Né Diose me síi ca'vee rque se caráán xráá soj ei.

²⁴"Xcaj soj cuentá daj 'yaj níj xcaa, né ne unó níj xo' níúú, né ne rii níj xo' naq, né taj se-cuchruu níj xo', tzaj né Diose ro', rque se chá níj xo' adonj. Ne sa' doj vaa soj rihaan xcaa níj yaj Diose adonj. Ya sa' doj vaa soj chuguanj. ²⁵Ne nda' se nanó ndo'o rá soj che'é yan chre' vaa soj, tzaj né a 'o xco' se guun nucuaj soj cachij xcaan soj doj qui'yaj ma'an soj ma!. Maqan se Diose ro', me síi

ne'en daj gaa cachij soj, ne che'é dan taj che'é nano rá soj a ma'. ²⁶ Dan me se sese se ca'vee qui'yaj soj rasuun le'ej doj, ne asa' ca'vee qui'yaj soj rasuun nocoo doj, rá soj ga. Che'é dan taj che'é nano ndo'o rá soj che'é niж rasuun nocoo doj a ma'.

²⁷ "Q se xcaj soj cuentá ni'yaj soj niж yâj se vaa ve'én do'o vaa niж yâj a. Ne 'yaj suun niж yâj, tzaj ne ma'lân Diose ro', me síi sa' ndo'o vaa qui'yaj man niж yâj adonj. Ne ne rii niж yâj yu'vej ma'. Tzaj ne adjí se vaa síi rii yu'vej ne sa' uxrá vaa sagan' so' ro', vaa niж yatzij nuu niж yâj adonj. Dan me se cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa síi cu'naj Salomón síi cane gaa naâa, ne ve'é uxrá vaa yatzij nuu so', qui'yaj cunudanj sa'anj vaa rihaan so', tzaj ne niж doj vaa yatzij nuu so' rihaan niж yâj man tacaan yo', qui'yaj Diose adonj. ²⁸ Dan me se danj nânj niж yâj man tacaan yo', tzaj ne sa' uxrá vaa niж yatzij nuu niж yâj yo', 'yaj Diose, tzaj ne a'yuj ca'ne' nii man nu' coj do', yâj do', ne caraa nii man yo' rihaan ya'an, ne cacaaq nu' niж yâj yo' nânj adonj. Ne a doj yu'vee taj nô yâj yo' a ma'. Tâá a soj yuvij, ne se nanó rá soj ma!. Diose me síi rque sagan' soj adonj. Tzaj ne ne guun ya sa' rá soj se vaa Diose me síi râcuij ya man soj man adonj.

²⁹ "Ne xâ' soj, tzaj ne se nano' ndo'o soj se cha soj do', se co'o soj do' ma!. Ne se nanó ndo'o rá soj che'é niж yo' ma!. ³⁰ 'Q se niж síi man rihaan chumij nihánj síi ne ne'en daj vaa Diose ro', inanj 'yaj suun ndo'o niж so' che'é rasuun man rihaan chumij nihánj adonj. Tzaj ne nu' rasuun achiin man soj ro', aj ne'en Rej soj Diose se vaa achiin rasuun yo' man soj adonj. ³¹ Tzaj ne nano' soj rej daj qui'yaj soj, ne guun chij Diose nimán soj, gaa ne rque Diose rasuun yo' rihaan soj adonj.

³² "Se cuchu'vi' soj ma!. Ase vaa daán Diose matzinj vaa soj, ne Diose tumé man soj, ne aj guun rá Rej soj Diose se vaa guun chij soj rihaan chumij nihánj ga so' vaa güüi a.

³³ "Cutu'vee soj si'yaj soj, ne go' soj sa'anj man niж síi niqué á. Gaa ne vaa güüi quirí' soj 'o nanj caraa nu' sa'anj rque, ne xâ' nanj yo', tzaj ne daj chihâq mij se xtuu nanj yo', ne xâ' sa'anj yo', tzaj ne daj chihâq mij se navij sa'anj yo'. A'yo' me se quirí' soj rej xta', ne rej xta' ro', taj vaj síi ituу ma'. Ne taj vaj xlúú chá rasuun ma!. ³⁴ Ne sese inanj che'é rasuun man rihaan chumij nihánj qui'yaj suun soj, gaa ne veé maqan rihaan chumij nihánj quinaj nimán soj gaa nanj adonj. Ne sese inanj che'é rasuun man xta' ro', qui'yaj suun soj, gaa ne veé rej xta' ro', ca'anj nimán soj nanj adonj. Me rej ma'an araa soj rasuun, ne veé rej danj vaj nimán soj nanj adonj —taj Jesucristó rihaan niж síi tucu'yon se-nanq so' a.

Nihánj me cuentó nanó Jesucristó che'é mozo na'vij naman ru'vee a

³⁵ Ne cataj uún Jesucristó rihaan niж so' a:

—Ase vaa síi 'nij raan nuj catuun ro', danj gaa soj ei. Ase vaa síi nicaj aga' chuguun aco' ya'an ro', danj gaa soj ei. ³⁶ Dan me se qui'yaj soj ndaa vaa 'yaj mozo na'vij so' naman se-ru'vee so' gaa ca'anj se-ru'vee so' cha'anj nara'aq a ei. Dan me se asa' namán ru'vee ne nu' tara'a so' ta'yaa, ne nu' ca'nuu mozo yo' ta'yaa, gaa ne guun niha' rá se-ru'vee mozo yo' adonj. ³⁷ Ne cavij sa' uxrá niж mozo 'yaj danj, che'é se ne cotoj niж so' gaa namán se-ru'vee niж so' a. Dan me se quene'en ya so' se vaa ne cotoj niж so' ma!. Cataj yâ' unj rihaan soj cuano se vaa ma'an ru'vee yo' ro', naqui'yaj sa' so' man so', cayáán se-mozo so' rihaan mesá, qui'yaj so', ne qui'yaj chuvij ma'an so' cha nij se-mozo so' adonj. ³⁸ Dan me se ca'vee se rej yan' namán so' ni', ca'vee se rej taxrej namán so' ni', tzaj ne ej ne'en so' se vaa ve'é inanj na'vij niж mozo yo' man so', ne cavij sa' uxrá niж mozo yo' adonj. Che'é dan qui'yaj soj ndaa vaa 'yaj niж mozo yo' ei. ³⁹ Dan me se sese 'o síi tucuá ve' ro', aj ne'en so' me orá ca'nâ' síi ituу ne qui'yaj ituу síi ituу rasuun man tucuá so', ne uxrá cutumé so' tucuá so', ne se qui'yaj ituу síi ituу tucuá so' tzaj ma!. Maqan se ne ne'en so' me orá ca'nâ' síi ituу man adonj. ⁴⁰ Dan me se ta'ngá' danj vaa guee 'unj sij nicaj yu'unj man yuvij, ne ne ne'en soj me orá ca'nâ' uún 'unj man adonj. Che'é dan yo' nij yaj soj á —taj Jesucristó rihaan niж síi tucu'yon se-nanq so' a.

Nana nihánj taj xna'anj daj quiran' síi ve'é 'yaj suun rihaan Diose do', daj quiran' síi ne 'yaj suun sa' rihaan Diose do' a

⁴¹ Gaa ne xna'anj síi cu'naj Pedró man Jesucristó, cataj so' a:

—Señor. Che'é ma'lân nûj me nanó so' cuentó yo' na!. Ase che'é cunudanj yuvij xâ' —taj Pedró, xna'anj so' man Jesucristó a.

⁴² Gaa ne cataj síi 'nij ra'a man ní' a:

—Che'é dan me sese cune' síi tucuá yo' o ve' man yo' se-mozo so' se vaa cutumé mozo yo' man tuví' mozo rque so' se chá rihaan niж so' orá chá niж so' chraa, ne daj qui'yaj mozo yo', rá soj ga. Sese ya ya sij ve'é 'yaj suun me so' do', sese ya ya sij avii raq me so' do', ne daj qui'yaj so', rá soj ga. ⁴³ Gaa ne güüi namán se-ru'vee mozo ro', sese quene'en se-ru'vee mozo se vaa ve'é 'yaj suun mozo se-suun ru'vee, ne cavij sa' uxrá mozo yo', qui'yaj se-ru'vee mozo yo' adonj. ⁴⁴ Ya ya cataj xna'anj 'unj rihaan soj cuano se vaa cune' ru'vee yo' man mozo yo' guun so' síi tumé man cunudanj si'yaj ru'vee yo' a. ⁴⁵ Tzaj ne sese guun rá mozo yo' se vaa guun raqan ndo'o se-ru'vee so', gaa ne guun che'é so' go' so' man yo'ó niж mozo

dq', man niij mozó chaná do', né chā so' co' so' ne guun xno so' a. ⁴⁶ Dan me se ne ne'en so' aman namān se-ru'vee so' a. Ne na'vij so' ca'nq' ru'vee a. Tzaj né sij güii sij orá sij, né ca'nq' ma'an se-ru'vee mozó yo', gaa né ca'ne' nu' so' man mozó yo', né cataj so' se vaa ca'anj mozó yo' rihaan ya'an gā yo'ó niij síi ne amán rá ni'yaj man Diose a.

⁴⁷ "Dan me se xā' mozó ne'en daj me rá se-ru'vee so' qui'yaj so', tzaj né sese se qui'yaj so' danj, né qui'yaj so' inanj se vaa rii nimán ma'an so' qui'yaj so', né cayuun uxrá so' vaa güii adonj. ⁴⁸ Ne xā' síi ne ne'en daj me rá se-ru'vee so' qui'yaj so', né qui'yaj so' rasuun na'vej rá se-ru'vee so' qui'yaj so', tzaj né maqan che'é se ne ne'en so' né qui'yaj so' rasuun chí'íi ro', maqan che'é dan doj cayuun so' adonj.

"Né síi atá suun nocoo doj 'yaj Diose ro', doj a guun rá Diose qui'yaj suun so' a. Ne síi tumé doj rasuun che'é Diose ro', doj a gaa rasuun nachin' Diose rihaan so' nān adonj —taj Jesucristó rihaan niij síi tucu'yón se-nāna so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cunu' ndo'o yuvij gā tuvi' yuvij che'é Jesucristó a

⁴⁹ Gaa ne cataj uún Jesucristó a:

—Ca'ná' 'unj rihaan chumij nihánj che'é rej guun rá 'unj tacularoj ya'an nimán yuvij, né guun niha' rá niij yuvij canoco' niij yuvij man Diose adonj. Né me ndo'o raj se vaa ra'yanj caco' ya'an yo' nimán niij yuvij adonj. ⁵⁰ Tzaj né rej rihaan ní' me se vaa uxrá sayuun quirán' 'unj, se vaa nata' nu' sayuun yo' xráj nān á. ⁵¹ Dan me se ca'ná' 'unj che'é rej dínj doj cayaán niij yuvij mān rihaan chumij nihánj gā tuvi' yuvij, rá soj na'. Taj ma'. Cuano nihánj me cataj 'unj rihaan soj se vaa ca'ná' 'unj che'é rej nata' 'unj se-nānaj rihaan yuvij, tzaj né se cuno cunudanj niij yuvij rihanj ma'. Che'é dan cunu' yuvij gā tuvi' yuvij adonj. ⁵² Dan me se rej rihaan ní' me se, sese cayaán 'un' yuvij rá 'o ve', né cunu' va'nuj niij so' gā yavij niij so', né cunu' víj niij so' gā ya'núj niij so' adonj. ⁵³ Dan me se cunu' snó'o ga ta'nij sno'o so', né cunu' ta'nij sno'o so' ga ma'an so', né cunu' chaná ga ta'nij chaná no', né cunu' ta'nij chaná no' ga ma'an no' adonj. Né cunu' chaná ga chocó no', né cunu' chocó no' ga ma'an no', che'é se-nānaj adonj —taj Jesucristó rihaan niij síi tucu'yón se-nāna so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ne quene'en niij yuvij xcaj niij yuvij cuentá che'é sayuun quirán' niij yuvij ma'

⁵⁴ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan niij yuvij a:

—Dan me se soj me se sa' uxrá ne'en soj xcaj soj cuentá adonj. Nu' ne'en soj se vaa gaa avii ngaa rej ata' güii, né nu' taj soj se

vaa caman' uxrá maqan, taj soj, né veé danj 'yaj güee xā' maqan, né aman' ndo'o yo' nanj adonj. ⁵⁵ Ne nu' ne'en uún soj se vaa avii nān yuvaq rej rque rej sur, né nu' taj soj se vaa daj doj ca'nq' ndo'o cachí' taj soj, né veé danj 'yaj xā' cachí', né maan ndo'o nanj adonj. ⁵⁶ Dan me se xā' soj sij nucui' rá me se sij sa' me soj taj soj, tzaj né tu'va rma'an soj nān adonj. 'Q se ne'en soj xcaj soj cuentá che'é se vaa rihaan chumij do', che'é se vaa rej xta' do', tzaj né ne ne'en soj xcaj soj cuentá che'é sayuun quirán' soj sij man rihaan chumij nihánj vaa güii ma'.

⁵⁷ "Ne me che'é na'vee xcaj ma'an soj cuentá che'é se vaa no' xcúun soj qui'yaj ma'an soj ga. ⁵⁸ Ne so' me se sese vaa síi me rá cuta' cacun' xráá so' rihaan niij síi nicaj suun, né gaa tihaj vaj so' chrej ga so', né veé ca'mij so' ga so', cataj so' rihaan so' se vaa: "Ca'ne' rá so', né se cutá so' cacun' xráj ma'", cataj so', ne veé ca'mij so' ga so' ei. Ne sese se qui'yáá so' danj ca'mij sa' so' ga so' gaa tihaj vaj roj soj chrej rihaan chumij nihánj, né nicaj so' mán so' ca'anj so' rihaan cuesé, né cuesé yo' ro', tacularchén mán so' ra'a síi tumé taga', né so' me síi caxrij taga' mán so', ⁵⁹ né yo' me se guun rājan ndo'o so', né ndaa navij naru'vee so' nu' cacun' qui'yáá so', gaa né curiħanj so' taga' nān adonj —taj Jesucristó rihaan niij yuvij a.

13

Nana nihánj taj xna'anj se vaa quirí' nu' ní' sese se ca'vej rá ni' canicaj nimán ní' tanáj ní' chrej chí'íi a

¹ Güii dan me se mán ta'aj niij yuvij, né nata' niij so' rihaan Jesucristó che'é daj quiran' ta'aj niij síi man estadó Galilea gaa mán niij so' ticavi' niij so' xcúun rihaan Diose gaa né curiħanj niij tanuu 'yaj suun rihaan síi cu'naj Pilato, né ticavi' niij tanuu man niij síi man estadó Galilea yo' a. ² Gaa né canicaj Jesucristó cataj so' rihaan niij yuvij nata' nān yo' a:

—Che'é yan quiran' niij so' danj, né che'é dan sij tumé doj cacun' rihaan cunudanj yo'ó niij síi né estadó Galilea me niij so', rá soj na'. ³ Taj ma'. Tzaj né cataj xna'anj 'unj rihaan soj cuano se vaa sese se canicaj nimán soj tanáj soj chrej chí'íi, né vaa güii quirí' nu' soj né quirán' soj ndaqá vaa quiran' niij so' adonj.

⁴ "Né xā' xnu' va'nuj niij síi cavi' gaa canee ve' nata' xcaan cu'naj Silo' xráá niij so', gaa ne sij tumé doj cacun' rihaan cunudanj niij síi mān chuman' Jerusalén me niij so', rá soj gaa na'. ⁵ Taj ma'. Tzaj né cataj xna'anj 'unj rihaan soj cuano se vaa sese se canicaj nimán soj tanáj soj chrej chí'íi, né vaa güii quirí' nu' soj né quirán' soj ndaqá vaa quiran'

nij so' adonj—taj Jesucristó rihaan nij yuvij a.

Nihánj me cuentó nanó Jesucristó se vaa sese se guun rá ní' qui'yaj ní' ndaa vaa me rá Diose, ne quirí' ní' a

⁶Gaa né nanó Jesucristó cuentó nihánj a:

—Dan me se 'o snó'o me se naj 'o xnaaq so' naq chruj uvá, né nicun' 'o chruun hígó rque naq uvá yo', tzaj né 'na'l so' nano' so' chruj raq yo' cha so', tzaj né a 'ó chruj ne quirí' so' cha so' raa chruun yo', né che'é dan quirí' rá so' ní'yaj so' chruun yo' a. ⁷Che'é dan cataj so' rihaan sí' 'yaj suun rque xnaaq so': "Ní'yaj so' ei. Síj va'nuj ya yo' 'ná' 'unj nano' 'unj chruj hígó raa chruun nihánj, tzaj né a 'ó chruj nuví' raa chruun nihánj cha' ma'. Ca'né' so' man yo', né taj che'é canicun' rma'an yo' rihaan to'ój a ma", taj so' rihaan sí' 'yaj suun rque naa uvá yo' a. ⁸Tzaj né síj 'yaj suun rque naa uvá yo' ro', cataj rihaan so' a: "Qui'yáa so' se ndo'o, ne daj orún' guee yo' cuano tanáj ní' man chruun nihánj, né canaa 'unj nu' anicaj tacoo chruun yo', né caraá 'unj ya'luj tacoo chruun yo', señor. ⁹Xraj, né sese yo' natuu ro', né cuman chruj raa chruun yo', ne quinaj chruun yo', qui'yaj ní' a. Se taj, né ca'ne' cachrij ní' man chruun yo' ei", taj síj 'yaj suun naa uvá yo' rihaan síj si'yaj chruun yo' a. —Dan me cuentó nanó Jesucristó rihaan nij yuvij yo' a.

Nanq nihánj taj xna'anj se vaa nahuun sa' o chanq guun lacuu xráa, qui'yaj Jesucristó güii naránj rá níj yuvij israelítá a

¹⁰Dan me se 'o güii naránj rá níj yuvij israelítá me se tucu'yón Jesucristó rihaan níj yuvij cunuu chre' rá ve' tucu'yón nii se-tucuanj Moisés, ¹¹ne dan me se rá ve' yo' ro', nicun' 'o chanq guun lacuu xráa, né nanq chreé yanq nimán no' ro', me qui'yaj guun lacuu xráa no' a. Né aj quisíj xnu' va'nuj yo' quiran' no' danj a. Dan me se ne ca'vee canicun' caya no' a ma'. ¹²Dan me se quene'en Jesucristó man no', né canacúun so' man no', cataj so':

—Cuano nihánj me x'nee chi'ii xráá so', nocoj—taj Jesucristó, ¹³ne cuta' so' ra'a so' xráa no' a.

Nu' xcaj chanq cuentá se vaa nahuun sa' no', né nu' guun che'e no' cataj no' se vaa sa' uxrá qui'yaj Diose a.

¹⁴Tzaj né ca'maan rá síj 'nij ra'a ve' tucu'yón nii se-tucuanj Moisés, che'é se güii naránj rá níj yuvij israelítá me güii qui'yaj cono'ó Jesucristó man chanq yo' a. Che'é dan cataj síj 'nij ra'a ve' yo' rihaan níj yuvij a:

—Vatan' güii me güii no xcúún ní' qui'yaj suun ní' 'o 'o smaná a. Ca'ná' soj güii yo', né nahyun sa' soj ei. Sé ca'na' soj nahyun sa'

soj güii naránj rá ní' ma' —taj so' rihaan níj yuvij a.

¹⁵Gaa né cataj síj 'nij ra'a man ní' rihaan níj tuví' síj 'nij ra'a ve' a:

—Quij ndo'o vaa nimán soj, né síj nucui' ndo'o rá me soj adonj. 'O se taran' soj me se ne nache soj daán soj scúj do', daán soj burró do', rej numij xo', né nicaj soj man xo' 'tanj soj rej co' xo' na güii naránj rá ní' gaa na'. ¹⁶Ne nihánj me nicun' chanq nihánj, né ta'níj ta'nij si'nó xii ní' síj cu'naj Abraham me no', né nihánj me quisíj xnu' va'nuj yo' numij síj cu'naj Satanás man no', né ca'vee se güii naránj rá ní' me güii cuan', tzaj né vaa che'é ndo'o naché ní' man no' ra'a síj cu'naj Satanás adonj—taj Jesucristó rihaan síj 'nij ra'a ve' yo' a.

¹⁷Ne gaa quisíj ca'mii so' danj, gaa né guun na'aj cunudanj níj síj guun rá cunu' ga so', gaa né guun niha' rá cunudanj níj yuvij che'é cunudanj níj suun sa' nocoo qui'yaj so' a.

Nihánj me cuentó nanó Jesucristó che'é caán cuéj mostazá xlá a

¹⁸Che'é dan cataj Jesucristó a:

—Daj gaa guun chij Diose rihaan chumij nihánj, rá soj ga. ¹⁹Dan me se ase vaa achij caán cuéj mostazá xlá ro', danj gaa guun chij Diose rihaan chumij nihánj adonj. Dan me se nicaj yo' so' man caán cuéj mostazá xlá né caxrij so' caán yo' rque to'óo so', né dan me se xra' caán yo', né cachij yo', né asa' cachij yo', né ase vaa 'o chruun ro', danj vaa yo' a. Gaa né cayuu níj xtáj vaj rej xtá' raa cuéj yo', né qui'yaj níj xo' saca' níj xo' raa cuéj yo' adonj. —Danj ca'mii Jesucristó rihaan níj yuvij a.

Nihánj me cuentó nanó Jesucristó che'é levadura se 'yaj naraa nana rque rachrúún a

²⁰Gaa né cataj uún Jesucristó a:

—Daj gaa 'o rasqun naqui'yaj ní' rihaan soj, gaa né quene'en soj daj gaa guun chij Diose rihaan chumij nihánj, rá soj ga. ²¹Dan me se naqui'yaj ní' 'o chanq caxrij yo'óó levadura rque cunj hariná gaa 'yaj no' rachrúún a. Dan me se ase vaa 'o chanq, né cuxra' ta'aj no' 'o va'nuj ya aga' yo'óó hariná, né caxrij ndo'o no' yo'óó levadura, né caxrij yuve no' man yo' ndaa navij naraa ndo'o nanq rque yo' a. Ase vaa uún chij yo'óó levadura yo' rihaan cunj hariná ro', danj gaa guun chij Diose rihaan chumij nihánj adonj. —Danj ca'mii Jesucristó rihaan níj yuvij a.

Nana nihánj taj xna'anj me síj ca'anj cayáán ga Diose né me síj ca'anj rihaany'a'an a

²²Gaa né vaj Jesucristó cachén so' níj chuman' nocoo do', níj chuman' ra'a do', né tucu'yón so' se-nanq so' rihaan níj yuvij

a. Né danj nān̄ nichrun' so' nichrun' so' chuman' Jerusalén a.²³ Né xná'anj yo'o so' man Jesucristó, cataj so':

—Né doj niij síi ca'vee quinanjí rihaan sayuun, qui'yaj Diose a na' —taj so', xná'anj so' man Jesucristó a.

Gaa né cataj Jesucristó rihaan niij yuvij a:

²⁴ —Ase vaa ta'yaā chruj ndo'o vaa rej cachen yuvij catuu yuvij rihaan Diose adonj. Qui'yaj nucuaj soj nimán soj che'é rej catuu soj rej yo' ei. Cataj xna'anj 'unj rihaan soj cuano se vaa guun ndo'o rá niij yuvij catuu niij so' rej yo', tzaj né se guun nucuaj niij so' catuu niij so' ma'.²⁵ Né asa' quisij canicun' caya síi tucua ve' yo' né caráán so' ta'yaā, gaa né soj ro', canicun' xe', ne guun che'é soj tica'mii soj ta'yaā, né cataj soj: "Na'nuu so' ta'yaā catuu nūj, Señor", cataj soj, gaa né cataj 'unj rihaan soj: "Ne ne'en uxraj me rej cavii soj a ma'", cataj 'unj rihaan soj gaa nanj adonj.²⁶ Gaa né guun che'é soj cataj soj: "Chá nūj chraa do', co'o nūj na ga so' do', né tucu'yón so' se-nān̄ so' chiháán nūj nān̄ á", cataj soj rihanj á.²⁷ Gaa né cataj uún 'unj rihaan soj: "Ne ne'en uxraj me rej cavii cunudanj soj sij 'yaj inanj cacun' a ma'. Naxuun soj man soj rihanj á", cataj 'unj rihaan soj a.

²⁸ "Né rej ca'anj soj me se rej ta'vee ndo'o yuvij me yo', né ndaa chā ruj ma'an yuvij cūu yan' yuvij, né quene'en soj man síi cu'naj Abraham do', man síi cu'naj Isaac do', man síi cu'naj Jacob do', man cunudanj niij síi nata' se-nān̄ Diose gaa naá do', se vaa cayáán niij so' ga Diose asa' guun chij Diose rihaan chumij nihán̄, né xā' soj, tzaj né quene'en soj se vaa aj quirí'i nii man soj xe' nān̄ adonj.²⁹ Né güii guun chij Diose rihaan chumij nihán̄ ro', ca'na' ndo'o yuvij man cunu' chumij, né cayáán niij so' rihaan se-mesa Diose, né chā niij so' chraa adonj.³⁰ Né niij síi ne guun chij rihaan chumij nihán̄ me se xta' ro', guun chij niij so' a. Né niij síi guun chij ndo'o rihaan chumij nihán̄ me se rej xta' ro', guun niij so' síi noco', qui'yaj Diose nān̄ adonj —taj Jesucristó rihaan niij yuvij yo' a.

Nana nihán̄ taj xna'anj se vaa ne cuchuvij' Jesucristó n'yaj so' man síi cu'naj Herodes ma'

³¹ Né güii dan me se cuchi' doj niij síi fariseo rihaan Jesucristó, né cataj niij so' a:

—Curihanj so' estadó nihán̄ ca'ānj so', né síi nicaj suun rey cu'naj Herodes me se me ndo'o rá so' ticaví' so' mán so' á —taj niij síi fariseo rihaan Jesucristó a.

³² Gaa né cataj Jesucristó rihaan niij so' a:

—Ase vaa chunee avii ndo'o raa qui'yaj sayuun vaa síi cu'naj Herodes yo', né ca'anj soj, né cataj soj rihaan so' se vaa 'unj me se rii 'unj nān̄ chree nimán niij yuvij, né

naqui'yaj sa' 'unj man nij síi ran', né 'o güii cuan' ne 'o güii a'yuj ne rque va'nuj gueé güii qui'yaj suun 'unj se-sunj, né veé danj quisij se-sunj, qui'yaj nān̄ adonj.³³ Tzaj né vaa che'é qui'yaj suun 'unj cuan' né a'yuj né yataj, ne rque va'nuj güii qui'yaj suun 'unj che'é xrej 'unj, gaa né curihanj 'unj estadó nihán̄ ei. 'O se taj che'é caví' 'o síi nata' se-nān̄ Diose rej yaní yo'ó chuman', né veé chuman' Jerusalén caví' so' gaa ca'vee adonj —taj Jesucristó rihaan niij síi fariseo yo' a.

Nana nihán̄ taj xna'anj daj quiran' nij síi ne chuman' Jerusalén a

³⁴ Gaa né cataj uún Jesucristó a:

—Nanó uxrá raj che'é soj sij mān chuman' Jerusalén nihán̄ nān̄ á. Dan me se ticavi' soj man nij síi nata' se-nān̄ Diose, né go' soj yahij man nij síi ca'néé Diose cuchi' rihaan soj a. Guun que'ee ndo'o guun rá 'unj naqui'yaj chre' 'unj man soj cutumé 'unj man soj, tzaj né taj se qui'yá' ca'vee ma'. Dan me se ase vaa 'yaj chuchee naqui'yaj chre' chuchee man ta'nú xo' caráán xo' xcóo xo' xráá ta'nú xo' ro', danj guun raj qui'yaj man soj, tzaj né ne ca'vej rá soj qui'yaj danj a ma'.³⁵ Yaj me se cutumé ma'an soj man soj nān̄ adonj. 'O se cuano nihán̄ me se cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa rej rihaan ní' ro', né quene'en uún soj manj ma'. Tzaj né ndaa güii ca'na' uún 'unj rihaan chumij nihán̄ quene'en soj manj, né cataj soj: "Ve'é uxrá 'na' síi a'néé síi 'nij ra'a man ní' ei", cataj soj a —taj Jesucristó ní'yaj so' man nij síi man Jerusalén yo' a.

14

Nana nihán̄ taj xna'anj se vaa nahuun snó'o quiríj cu'maan man, qui'yaj Jesucristó güii narán̄ rá nij yuvij israelítá a

¹ Dan me se 'o güii narán̄ rá nij yuvij israelítá me se catúj Jesucristó rá ve' tucua 'o síi uun chij rihaan niij síi fariseo chā so' chraa, né niij síi fariseo ro', tumé uxrá man so' daj qui'yaj so' a.² Ne veé danj nicun' 'o síi quiríj cu'maan man rihaan Jesucristó a.³ Gaa né xná'anj Jesucristó man nij síi naqui'yaj cuu se-tucuanj Moisés rihaan yuvij do', man nij síi fariseo dg', cataj so':

—No xcúún ní' ca'néé ní' chi'ij xráá síi ran' güii narán̄ rá ní', rá soj na'. Ase ne nó xcúún ní' xá' —taj Jesucristó, xná'anj Jesucristó man nij so' a.

Tzaj né guun dínj tu'va niij so' a.

⁴ Gaa né quita'aa Jesucristó man síi ran' yo', né nahuun sa' so', qui'yaj Jesucristó, gaa né na'néé Jesucristó chrej man so' a.⁵ Gaa né ni'yaj Jesucristó rihaan niij síi fariseo yo', cataj so' a:

—Né sese quinjj ta'ní 'o tuví' soj do', 'o daán soj scúj do', rá cuxruij na güii narán̄ rá ní', né ra'yanj quiríj soj man ta'ní soj do',

man daán soj do', rá 'unj ei —taj Jesucristó rihaan nij síí fariseo a.

⁶ Veé dan me se a' ó nana ne quirii nij so' ca'mii nij so' rihaan Jesucristó ma'.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa se nano'ní rej sa' doj quitaj ní a

⁷ Dan me se quene'en Jesucristó se vaa nij síí 'na' tucuá síí fariseo yo' ro', nano' ndo'o nij so' rej sa' doj quitaj nij so', gaa né che'é dan tucu'yón Jesucristó nana nihánj man nij so', cataj so' a:

⁸ —Asa' canacúún ta'aj nii mán so' ca'anj so' cha'anj nara'qa, né se ca'anj quitaj so' chruun xlá sa' doj ma'. ⁹ O se ne ne'én so'sese canacunj nii man yo'ó síí sa' doj rihaan so' ne quitaj so' chruun xlá taj so' man adonj. ⁹ Né síí 'yaj cha'anj ro', cataj so' rihaan so': "Rque so' chruun yo' quitaj síí nihánj á", cataj so' rihaan so', gaa né guun na'aj so', ne chruun xlá nij doj ca'anj quitaj so', qui'yaj so' a. ¹⁰ Dan me se asa' canacúún nii mán so', ne asa' cuchi' so' rej cañuú cha'anj, ne rej nij doj ro', quitaj so' ei. Gaa né asa' ca'na' síí canacúún mán so', gaa né cataj so' rihaan so': "Cavii so' quitaj so' rej sa' doj nihánj, tinuj", cataj so' rihaan so', gaa né caraya'anj uxrá cunudanj nij síí 'na' cha'anj yo' ni'yaj nij so' mán so' nanj adonj. ¹¹ ¹⁰ O se xa' síí me rá tjcavii sa' man ma'an, tzaj ne quiri' so', ne guun na'aj so' adonj. Ne xa' síí 'yaj nica' nimán, tzaj né cavii sa' so' adonj —taj Jesucristó rihaan nij síí fariseo do', rihaan nij síí naqui'yaj cüu se-tucuanj Moisés rihaan yuvíij do' a.

Nana nihánj taj xna'anj me síí canacunj ní a chraa ga ní a

¹² Gaa né cataj Jesucristó rihaan síí canacúún man so' chraa a:

—Asa' guun rá so' ca'na' yuvíij chraa ve' tucuá so', né se canacúún so' man tuví' so' do', man tinúú so' do', man nij síí ru'vee män chiháán so' do' ma'. Dan me se sese canacunj so' man inanj ma'an nij so', gaa né vaa güüi canacunj nij so' mán so' chraa ga nij so', gaa né dan me se aj naru'vee nij so' nu' se chá rihaan so' danj rá se vaa gaa nanj adonj. ¹³ Tzaj ne asa' cañuú cha'anj qui'yáá so', né canacunj so' man nij síí niqué do', man nij síí rengo do', man nij síí tuchrij do', chraa ga nij so' chraa ei. ¹⁴ Danj qui'yáá so', gaa né nij so' me se taj rasu'un rihaan nij so' naru'vee nij so' rihaan so' ma'. Gaa né asa' cunuu i'na' uún nij síí sa' rihaan Diose, ne ma'an Diose naru'vee rihaan so', gaa né cavii sa' uxrá so' adonj —taj Jesucristó rihaan síí canacúún man so' chraa a.

Cuentó nihánj taj xna'anj me síí chraa ga Diose asa' guun chij Diose rihaan chumii nihánj a

¹⁵ Dan me se cuno yo'o síí chraa ga Jesucristó nana ca'mii Jesucristó, gaa né che'é dan cataj so' rihaan Jesucristó a:

—Cavii sa' cunudanj nij síí chraa ga Diose asa' guun chij Diose rihaan chumii nihánj nanj ei —taj so' rihaan Jesucristó a.

¹⁶ Gaa né cataj Jesucristó rihaan so' a:

—Síí navij rá cha'anj nocoo ndo'o me so', ne nacútun so' ca'na' que'ee yuvíij a. ¹⁷ Gaa né dan me se maqan orá chraa man nij so' chraa me ca'néé síí navij rá cha'anj man se-mozó so' ca'anj cataj mozó yo' rihaan nij síí ca'na' se vaa se ca'nee cuchi' nij so' chraa a. "Aj quisij guun chuvíij, né ca'anj ní cha nij soj chraa ei", taj mozó yo' rihaan nij síí ca'na' cha'anj yo' a. ¹⁸ Gaa né guun che'e nij so' cataj 'o 'o nij so' rihaan mozó yo' se vaa se ca'vee cuchi' nij so' chraa a. Dan me se yo'o so' cataj: "Tzaj ne 'unj me se tihaj quiráñj 'unj ló yo'óó, né vaa che'é ndo'o ca'anj 'unj quene'én 'unj yo'óó yo' a. Né qui'yáá so' se ndo'o, cataj so' se vaa se ca'vee cuchi' 'unj ma'", taj so' rihaan mozó yo' a. ¹⁹ Gaa né yo'ó so' cataj: "Maqan se 'unj me se 'unj yuntá scúj quiráñj 'unj, né cuano nihánj me se ca'anj 'unj quene'én 'unj daj vaa scúj quiráñj sese scúj sa' me xo' a. Né che'é dan qui'yáá so' se ndo'o cataj so' se vaa se ca'vee cuchi' 'unj ma'", taj so' rihaan mozó yo' a. ²⁰ Né yo'ó so' ro', cataj uún rihaan mozó yo' a: "'Unj me se tihaj xcaxi 'unj chaná, né che'é dan se ca'vee cuchi' 'unj ma'", taj so' rihaan se-mozó síí navij rá cha'anj yo' a. Né veé danj ca'mii cunudanj nij síí aj quiri' ni'yaj ca'anj cha'anj yo' a.

²¹ Dan me se namán mozó, né nata' mozó nu' se vaa ca'mii 'o 'o nij so' rihaan se-ru'vee mozó a. Gaa né ca'maan ndo'o rá síí navij rá cha'anj yo' gaa cuno so' se-nana se-mozó so', né cataj so' rihaan se-mozó so': "Ra'yanj cavii so' ca'anj so' daj a nij callé, né nicaj so' man nij síí niqué do', man nij síí chéreng do', man nij síí tuchrij do', ca'na' so' nihánj, né chraa ga ní' ei", taj so' rihaan se-mozó so' a. ²² Veé danj qui'yaj se-mozó so', né cuchi' uún mozó yo' rihaan se-ru'vee so', né cataj so': "Aj qui'yáá nu' se vaa cataj so' rihanj, señor. Tzaj ne vaa rej quisij catu' doj yuvíij uún a", taj mozó yo' rihaan se-ru'vee so' a. ²³ Gaa né cataj ru'vee yo' rihaan mozó a: "Cavii so' ca'anj so' nu' nij chrej ca'aan do', nu' nij chrej catu'n do', né qui'yáá so' fuerzá man nij yuvíij se vaa ca'na' nij so' á. Gaa né caraa nu' ve' tucuaj ei. ²⁴ O se cuano nihánj me se cataj xna'anj 'unj rihaan so' se vaa xa' nij síí canacúún ní asino yaan, tzaj ne a' ó nij so' se ca'vee ca'na' chraa ga ní' a man adonj", taj so' rihaan se-mozó so' a. —Veé danj quisij cuentó nanó Jesucristó a.

Nanq nihánj taj xna'anj se vaa yuun che'ę ca'nej nimán ní' canoco' ní' man orún' Jesucristó a

²⁵ Dan me se que'ęe uxrá yuvij vaj ga Jesucristó, né canicaj so', cataj so' rihaan niј yuvij a:

²⁶ —Sese me rá 'o so' ca'na' so' rihanj, né sese guun rá so' se vaa sa' doj vaa rej so' do', nii so' do', nica' so' do', ta'nii so' do', tinúu so' do', ra'vij so' do', ndaa nimán ma'an so' do', rihanj, né se ca'vee guun so' 'o síi tucu'yón se-nanaj a'ma'. ²⁷ Ne síi na'vej rá quiran' sayuun che'ę se me so' síi noco' manj ro', se ca'vee guun so' 'o síi tucu'yón se-nanaj a'ma'.

²⁸ "Dan me se soj, tzaj ne sese guun rá yo'o tuví' soj cune' yo'q soj ve' nata'l xcáan, né síi qui'yaj ve' yo' me se asino nuchruj raa so' cuentá sese quisij se-sa'anj so' quisij nu' ve' yo', raj a. ²⁹ Ne sese se qui'yaj so' danj nuchruj so' cuentá asino yaqan, gaa né asa' cuchruj so' tacóo ve', gaa né se guun nucuaj so' qui'yaj so' nu' ve' a'ma'. Né njú síi ne'en se vaa qui'yaj so' ro', ca'ng'a' naco' níj so' njúyaj níj so' man so', ³⁰ né cataj njí so': "Síi nihánj me se guun che'ę so' cune' so' ve', tzaj ne ne guun nucuaj so' quisij nu' ve' qui'yaj so' a'ma'", cataj njí so' njúyaj njí so' man síi guun che'ę ve' yo' a.

³¹ "Né dan me se sese vaa 'o síi nicaj suun rey vaa chí' míj tanuu rihaan, né sese ca'na' yo'ó síi nicaj suun rey vaa ico míj tanuu rihaan cunu' ga so', gaa né asino yaan xcáj so' cuentá sese guun nucuaj so' qui'yaj canaán so' rihaan síi vaa ico míj tanuu rihaan yo', né sese guun nucuaj so' rá so', né cavii so' cunu' so' ga njí síi 'na' yo' a. ³² Tzaj ne sese se guun nucuaj so' qui'yaj canaán so' rá so', gaa né ca'nej so' síi ca'anj suun ca'míj ga síi 'na' yo' ndaa vaa se guun cunu' njí so' a. Danj cataj so' gaa tihaj 'na' síi cunu' ga so' gan' a. Gaa né cachinj njíyaj síi ca'anj suun yo' rihaan síi 'na', ndaa vaa ca'né' rá so' ga suun cunu' a.

³³ "Dan me se ase vaa xcáj síi cune' ve' do', síi cunu' ga tuví' do', cuentá sese guun nucuaj roj so' qui'yaj roj so' danj ro', veé danj qui'yaj guee soj sij me rá canoco' manj ei. Né sese se guun rá soj tanáj xco soj nu' si'yaj soj do', nu' tuví' soj do', canoco' soj manj, né se ca'vee guun soj síi tucu'yón se-nanaj a'ma'.

³⁴ "O se ase vaa yaan ga chraa ro', danj vaa njí síi tucu'yón se-nanaj ga chumij nihánj, ne vaa se uun ndo'yaan nanj á. Dan me se sese ne 'ne' chá yaan yo', gaa né taj se qui'yá' cunuu sa' yaan gaq a'ma'. ³⁵ Taj se guun yaan yo' rihaan to'óó ní' cunuu sa' to'óó ní' ma'. Taj se guun yaan yo' rihaan ya'luj se vaa cunuu sa' doj ya'luj ma'. A doj rasuyun se cavii sa', qui'yaj yaan yo' ma'.

Maan se ri'lij yuun nii man yaan vaa danj xe'a.

"Dan me se sese taj yu'uł xréé soj, né cuno soj nanq nihánj ei —taj Jesucristó rihaan niј yuvij yo' a.

15

Nihánj me cuentó che'ę matzinj ca'anj ni'ya a

¹ Dan me se cuchi' que'ęe síi a'néj puestó do', que'ęe síi tumé cacun' do', rihaan Jesucristó a. 'O se guun rá njí so' cuno njí so' se-nanq so' a. ² Ne xa' njí síi fariseo do', njí síi naqui'yaj cuu se-tucuanj Moisés rihaan yuvij do', tzaj né ca'maan rá njí so' njúyaj njí so' man Jesucristó, né njí ca'mii njí so' che'ę so', che'ę rej ve'ě nicaj tuví' so' ga njí síi tumé cacun' né chá so' chraa ga njí so' a. ³ Gaa né nanó Jesucristó 'o cuentó nihánj rihaan njí so' a:

⁴ —Dan me se sese yo'ł tuví' njí soj nicaj 'o cuentó matzinj, né sese ca'anj njí'ya qurún' guee daán so' matzinj, né tanáj so' yo'ó ca'anj chihäa xnu' ca'anj daán so' matzinj rej tacan, né cavii so' ca'anj nano' so' man qurún' daán so' matzinj ca'anj njí'ya á. Né se ca'ne' rá so' ma'. Tananj ya ca'anj so' nano' so' man daán so' matzinj, gaa né uun daj nari' so' man yo' adonj. ⁵ Né asa' quisij nari' so' man xo', gaa né cuta' so' man xo' tacan xco'o so', né guun niha' ndo'o rá so' a. ⁶ Né asa' namán so' tucuá so', gaa né nacunj so' man nu' tuví' so' síi né chiháán so', né cataj so' rihaan njí tuví' so': "Guun niha' rá soj gaj ei. 'O se narij danj matzinj ca'anj njí'ya ei", cataj so' rihaan tuví' so' a. ⁷ Né cuano nihánj me cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa xta' rej né Dióse ro', guun niha' doj rá njí síi man yo' njúyaj njí so' man qurún' síi tumé cacun' gaa canicaj nimán so' canoco' so' chrej sa' a. Tzaj ne se caráy'anj njí so' man ca'anj chihäa xnu' ca'anj, ése sij sa' me njí so', rá njí so' ma', né taj che'ę canoco' njí so' tucuáán naca narqué Dióse, rá njí so' ma' —taj Jesucristó rihaan njí so' a.

Nihánj me cuentó che'ę pesó xoo ca'anj ni'ya a

⁸ Né cataj uún Jesucristó a:

—Né sese nicaj 'o chanq chí' pesó xoo, né sese ca'anj njí'ya qurún' pesó xoo yo', né tucuaco' no' ya'an aga' chuguun, né naca' no' nu' ve' tucuá no', né uxrá nano' no' pesó xoo yo', né se ca'ne' rá no' ma'. Tananj uxrá nano' no' man pesó xoo yo', uun daj nari' yo' no' man yo', gaa né ca'ne' rá no' adonj. ⁹ Né asa' quisij nari' no' pesó xoo yo', gaa né canacunj no' man nu' tuví' chanq no' njí ne x'núu ve' tucuá no', né cataj no' rihaan njí tuví' chanq no': "Guun niha' rá soj gaj á. 'O se narij se-sa'anj pesó xoo ca'anj njí'ya ei", cataj no' rihaan tuví' chanq no' a. ¹⁰ Dan me

se cataj xna'anj 'unj rihaan soj a. Ndqa rá se vaa guun rá chanq gaa nari' no' se-sa'anj no' ro', danj guun niha' uxrá rá nij se-mozó Diose nj'yaj nij so' man orún síi tumé cacun' gaa canicaj nímán so' canoco' so' chrej sa' adonj —taj Jesucristó rihaan nij so' a.

Nihánj me cuentó che'é síi tumé cacun' canicaj rihaan rej a

11 Gaa né cataj uún Jesucristó a:

—'O síi vaa vij ta'níi me so' a. 12 Ne cataj síi cunij rihaan rej so' a: "Me rá 'unj cuixra' ta'aj so' rasuun rque so' manj guun si'yáj, ataj", taj so' rihaan rej so' a. Gaa né cuixra' ta'aj snó'o yo' nu' si'yaj so', ne rque so' ta'aj si'yaj so' rihaan 'o 'o ta'níi so' a. 13 Dan me se cachén doj güii, gaa né naqui'yaj chre' síi cunij yo' nu' si'yaj so', ne cavii so' ca'anj so' chuman' naj gan', ne qui'yaj ndo'o so' se nij, ne cutun' rma'an so' nu' se-sa'anj so' a. 14 Quisij cutun' so' nu' se-sa'anj so', gaa né cachén ndo'o x'naa chuman' yo', ne guun che'e so' quiran' ndo'o so' sayuun, ne quina'aan ndo'o rque so', ne taj vaj a doj se chá rihaan so' cha so' a. 15 Dan me se catúj so' rihaan 'o síi chihanj chuman' yo', ne ca'ne' síi chihanj chuman' yo' suun rihaan so' ca'anj so' se-rancho síi chihanj yo' cutumé so' xcáá a. 16 Tzaj né na'aan ndo'o rque so', ne ndaa guun rá so' cha so' coj go' nii cha nij xcáá a. Tzaj né ne rque nii coj yo' cha so' a ma'.

17 "Dan me se 'o güii né nahuun sa' raq so', ne guun che'e so' xcaj so' cuentá, ne nanuj rá so' rej so' a. Né me rá so': "Nij se-mozó réj, tzaj ne mán ndo'o se chá rihaan réj, ne mán ndo'o se chá rihaan se-mozó réj a. Né nihánj me cavii 'unj qui'yaj x'naa nanj á. 18 Naxumaqan 'unj, ne nán' 'unj rej ne réj, cataj 'unj rihaan réj: Tumej cacun' rihaan Diose, ne tumej cacun' rihaan so', ataj. 19 Taj che'é cataj so' se vaa ta'níi so' mej cuano a ma'. Maqan se qui'yáá so' se ndo'o, ne guún 'unj mozó rihaan so', qui'yáá so', ruguanj, cataj 'unj rihaan réj", guun rá síi cunij yo' a.

20 "Gaa né cavii so' ca'anj so' rej né rej so' a. Dan me se gan' ndo'o vaj so' chéé so', ne quene'en rej so' man so', ne cunuu 'eé ndo'o rá rej so' man so', ne cunán rej so' ndaa rej vaj so', ne na'yaqan rej so' man so', ne cachrón tu'vaj rej so' man so' a. 21 Gaa né cataj síi cunij yo' rihaan rej so' a: "Tumej cacun' rihaan Diose, ne tumej cacun' rihaan so', ataj. Taj che'é cataj so' se vaa ta'níi so' mej cuano a ma'. Maqan se qui'yáá so' se ndo'o, ne guún 'unj mozó rihaan so', qui'yáá so', ruguanj", taj so' rihaan rej so' a. 22 Tzaj ne ca'mii rej so' rihaan nij mozó man rihaan rej so', cataj rej so': "Ra'yanj nícaj soj yatzíj sa' ndo'o ca'na' soj cunuú ta'níj, ne ca'na' se'ej sa' cunuú ra'a ta'níj, ne ca'na' canj naca qui'nij tacóó so' á. 23 Né ticaví' soj man scúj

le'ej ramii ndo'o, ne qui'yaj chuvii soj, ne cha níi, ne qui'yaj níi cha'anj, ne guun niha' uxrá rá níi ei. 24 'O se ta'níj nihánj me se ase vaa síi cavii' gaa so' rihaan, tzaj né nihánj me se cunuu i'na' uún so' rihaan, ne ase vaa síi ca'anj ni'yäa gaa so', tzaj né nihánj me se narij man so' nñaj adonj", taj rej so', ne guun che'e níj so' guun niha' uxrá rá nij so' a.

25 "Tzaj né vaa síi chava' uún, ne 'yaj suun so' se-rancho rej so' a. Dan me se 'na' nique síi chava' yo', ne gaa quinichrun' so' ve', ne cuno so' se vaa go' ndo'o miscä chra' do', se vaa ra'áñj ndo'o yuvii do' a. 26 Gaa né canacúún síi chava' yo' man 'o mozó, ne ca'na' yo' o mozó rihaan so', ne xna'anj so' man mozó, ne: "Me che'é 'yaj níi nu' cha'anj ga", taj so' rihaan mozó yo' a. 27 Gaa né cataj mozó rihaan so' a: "Namán tinúú so', ne cavi' scüj le'ej ramii ndo'o, qui'yaj réé so', che'é se nari' uún so' ta'níi so' ne vaa nucuaj ta'níi so' nari' so' a", taj mozó rihaan síi chava' yo' a.

28 "Dan me se ca'maan rá síi chava', ne na'vej uxrá rá so' catuq so' rá ve' a. Tzaj né curihanj rej so', gaa né canacúún rej so' man so' ca'na' so' a. 29 Tzaj né cataj so' rihaan rej so' a: "'Unj nihánj me se aj quisij que'ee yo' qui'yaj suun 'unj rihaan so' nihánj, ne cunudanj nij nana cataj xna'anj so' rihanj ve'cunoj a. Né a 'o güii ne rque so' a ó tana le'ej rihanj ne qui'yaj chuvii 'unj ne chaj ga nij tuvij a ma'. 30 Tzaj né nihánj me se namán ta'níi so' síi chá nu' si'yáá so' gaa chéé so' ga nij chanq niha' rá, ne ticaví' so' scüj le'ej ramii che'é so' a", taj síi chava' yo' rihaan rej so' a.

31 "Gaa né cataj rej so' rihaan so' a: "Maqan se so' me 'o né so' ga 'unj nihánj, rej. Né nu' rasuun si'yáj me si'yáá so', rej. 32 Tzaj né vaa che'é gun niha' rá níi gaa namán tinúú so', rej. 'O se tinúú so' ro', ase vaa 'o síi cavii' gaa so' rihanj, tzaj né nihánj me cunuu i'na' uún so', ne ase vaa 'o síi ca'anj ni'yäa gaa so' rihanj, tzaj né cuano nihánj me se aj narij man so' nñaj adonj", taj rej so' rihaan síi chava' yo' a. —Veé danj quisij cuentó nanó Jesucristó rihaan nij so' a.

16

Cuentó nihánj taj xna'anj daj qui'yaj níi ga si'yaj níi rihaan chumij nihánj, ne ca'vee cayáán níi ga Diose asq' guun chij Diose rihaan chumij nihánj a

1 Gaa né cataj Jesucristó rihaan nij síi tucu'yón se-nana so' a:

—Síi ru'vee me yo' o so', ne nuu 'o mayordomo rihaan so' síi tumé nu' si'yaj so' a. Dan me se cuta' nii cacun' xráá mayordomo yo' rihaan ru'vee se vaa cutun' ndo'o so' si'yaj ru'vee a. 2 Gaa né canacúún ru'vee man mayordomo, ne ca'na' mayordomo rihaan

so', né cataj so' rihaan mayordomo yo' a: "Aj ca'na' nanq̄ rihanj se vaa cutun' ndo'o so' si'yáj, né ne ne'en uxraj me che'é qui'yáá so' dānj a ma'. Tzaj né cataj xna'anj so' rihanj dāj qui'yáá so' gaa cutumé so' si'yáj á. 'Q se se ca'vee cūnuú so' doj rihanj cutumé so' si'yáj a ma", taj ru'vee rihaan mayordomo yo' a.

³ "Dan me se curihanj mayordomo, né guun rá so' a: "Nihánj me se daj qui'yáj, né ca'née se-ru'vee 'unj suun ra'aj, ne daj qui'yáj cuano, raj a. 'Unj me se se guun nucuaj qui'yaj suun 'unj suun 'ee, ne na'aj 'unj cachinj 'unj caridad, na'aj 'unj cachee rma'anj nanj á. ⁴ Aan a. Nihánj me qui'yáj nanj á. Gaa né asq̄' ca'léné ru'vee suun ra'aj gaa né nuvi' rej ca'anj 'unj, gaa né canacunj yo'ó niж so' manj ca'anj 'unj tucuá yo'ó niж so' cayánj a", guun rá so' a.

⁵ "Gaa ne canacuún so' man niж súi qui'yaj xcúun rihaan se-ru'vee so', né ca'na' 'Q 'o niж so' rihaan so' a. Gaa né rihaan súi taj yaq̄n rihaan yo'ó niж so' cataj so': "Me daj qui'yaj xcúun so' rihaan se-ru'vee 'unj ga", taj so', xna'anj so' man súi taj yaq̄n yo' a.

⁶ Gaa né so' cataj: "O ciento tambo casté qui'yaj xcúun rihaan se-ru'vee so' a", taj so' rihaan mayordomo yo' a. Gaa né cataj mayordomo yo' rihaan so': "Nicaj so' dáán so' yanq̄ cuentá nihánj, tiri' so' man yo', né ra'yanj cayáán so', ne qui'yáá so' yo'ó yanq̄ naca, né cachron so' rihaan yanq̄ naca se vaa vij chihq̄a chij' guee tambo qui'yaj xcúun so' á", taj mayordomo yo' rihaan súi taj yaq̄n yo' a.

⁷ Gaa né xna'anj so' man yo'ó so', cataj so': "Ne so' ga. Me daj qui'yaj xcúun so' rihaan se-ru'vee 'unj ga", taj so', xna'anj so' man yo'ó so' yo' a. "O ciento nanj 'núu trigó a", taj yo'ó so' a. "Nicaj so' dáán so' yanq̄ cuentá nihánj, tiri' so' man yo', ne qui'yáá so' yo'ó yanq̄ naca, né ca'anj chihq̄a guee nanj cachron so' rihaan yanq̄ naca yo' á", taj mayordomo rihaan yo'ó so' a.

⁸ "Dan me se xcaj se-ru'vee mayordomo yo' cuentá se vaa qui'yaj chij' ndo'o mayordomo yo' rihaan so', tzaj né ca'mii sa' ru'vee che'é mayordomo cataj ru'vee se vaa sij avii ndo'o raa me mayordomo yo' adonj. Danj nanj niж súi man rihaan chumij nihánj cuano, tzaj né gaa 'yaj suun niж so' ga tuví' ma'an niж so', né doj a avii raa niж so' rihaan niж súi noco' se-nana Diose nanj á.

⁹ "Gaa né cuano nihánj me se cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa niж rasuun man rihaan chumij nihánj, tzaj né 'yaj ndo'o niж yuvij cacun' che'é rej qui'yaj canaan niж yuvij rasuun man rihaan chumij nihánj, né soj ro', vaa che'é nicaj soj si'yaj soj rasuun man rihaan chumij nihánj, ne go' soj man yuvij gaa né guun tuví' soj ga niж yuvij, qui'yaj rasuun yo' a. Né güii navij nu' rasuun man rihaan chumij nihánj me se aj quirí' ndo'o

soj tuví' soj súi cayáán ga soj, gaa né ve'é ndo'o cayáán soj ga niж tuví' soj ga Diose rej xta' nu' cavii nu' ca'anj a. ¹⁰ 'Q se súi ve'é tumé doj tzin' rasuun ro', so' me súi guun nucuaj cutumé nocoo rasuun, ne súi 'yaj chij' ga doj rasuun ro', chij' doj qui'yaj soj ga nocoo rasuun ei. ¹¹ Che'é dan sese ne guun nucuaj soj cutumé sa' soj niж rasuun chij' man rihaan chumij nihánj, gaa né me súi guun rá rque niж rasuun ya rihaan soj cutumé soj, rá soj ga. Taj vaj súi guun rá qui'yaj dānj a ma'. ¹² Né nuvée si'yaj ma'an ya soj me niж rasuun man rihaan chumij nihánj a man adonj. Né sese ne guun nucuaj soj cutumé sa' soj niж rasuun man rihaan chumij nihánj, né me súi guun rá rque rihaan soj rasuun guun si'yaj ma'an ya soj rej xta', rá soj ga. Taj súi guun rá qui'yaj dānj ma".

¹³ "Taj vaj súi guun nucuaj cutumé sa' si'yaj vij ru'vee ma'. Sese qui'yaj suun ní' rihaan vij ru'vee, né nachri' ní' ni'yaj ní' man 'o ru'vee yo', né caran' rá ní' ni'yaj ní' man yo'ó ru'vee yo' a. Se guun nucuaj ní' caran' rá ní' ni'yaj ní' man vij ru'vee ma'. Né xa'so, tzaj né se ca'vee qui'yaj suun soj che'é Diose né qui'yaj suun soj che'é niж rasuun man rihaan chumij nihánj a ma' —taj Jesucristó rihaan niж súi tucu'yón se-nana so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa tumé niж stí fariseo cacun' rihaan se-tucuanj Moisés a

¹⁴ Dan me se niж súi fariseo ro', me súi aran' ndo'o rá ni'yaj sa'anj, né gaa cuno niж so' cunudanj se-nana Jesucristó nana che'é rasuun man rihaan chumij nihánj, gaa né ca'ngá' naco niж so' ni'yaj niж so' man Jesucristó a. ¹⁵ Gaa né cataj Jesucristó rihaan niж so' a:

—Xa' soj, tzaj né nuvi' cacun' tumé soj ni'yaj yuvij, 'yaj soj ma'. Tzaj né Diose ro', mí se ní'eñ daj vaa nimán soj adonj. 'Q se sa' uxrá vaa 'yaj yuvij, rá tuví' yuvij, tzaj né chij' ndo'o 'yaj niж yuvij, rá Diose nana adonj.

¹⁶ "O se gaa ataa ca'na' súi cu'naj Juan súi cuta' ne man yuvij me se cuno yuvij rihaan inanj se-tucuanj Moisés do', rihaan niж súi nata' se-nana Diose gaa naá do', tzaj né 'yaj me se uno ndo'o yuvij nana sa' nana che'é güii guun chij Diose níman yuvij man rihaan chumij nihánj, né me inanj rá cunudanj niж yuvij cataj ma'an niж yuvij daj qui'yaj Diose asa' guun chij Diose adonj. ¹⁷ Tzaj né ne no' xcúun ni' tanáj ni' a 'o nana rque Diose rihaan ní' canoco' ní' ma'. 'O se ca'vee a doj quinavij rej xta' do', ca'vee a doj quinavij chumij nihánj do', tzaj né se ca'vee quinavij a doj nana rque Diose rihaan ní' canoco' ní' ma'.

¹⁸ Dan me se sese quirí' yo' so' man nica so', né sese xcaj so' man yo'ó chaná, né cutumé so' cacun', né sese

xcaj yo' so' man chaná quirí'íj chii man, ne cutumé so' cacun' uún adonj—taj Jesucristó rihaan nij síi fariseo yo' a.

Nihánj me cuentó nanó Jesucristó che'é ru'vee né che'é' q síi niqué cu'naj Lázaro a

¹⁹ Gaa né nanó Jesucristó cuentó nihánj a:

—Ru'vee me yo' so', ne yatzíj sa' inanj cumuú so', ne daj a güii uun ndo'o nihaa sa' tucuá so', ne guun niha' uxrá rá so' rihaan chumij nihánj a. ²⁰ Né naj 'q síi niqué cu'naj Lázaro rihaan yo'óo ta'ya ve' tucuá ru'vee yo', ne már ndo'o luj xráá síi niqué yo', ²¹ ne guun rá síi cu'naj Lázaro chä' so' se quinij rihaan yo'óo rej chä' ru'vee yo' chraa, tzaj né daj doj chuvee ca'na' chavé luj xráá so' a.

²² "Dan me se gaa quisij güii cavi' síi niqué yo', gaa né nicaj nij se-mozó Diose man so' ca'anj so' rej sa', ne na'yaañ síi cu'naj Abraham man so' a. Ne cavi' ru'vee uún, ne cachin' nii man so' a. ²³ Dan me se ca'anj so' rihaan ya'an, ne quiran' uxrá so' sayuun rihaan ya'an yo', gaa né naxcaj so' rihaan so', ne quene'en so' se vaa gan' ndo'o ne síi cu'naj Abraham, ne na'yaañ Abraham man síi cu'naj Lázaro yo' a. ²⁴ Gaa né canacúun so' man síi cu'naj Abraham, cataj so': "Cunyu 'e' ré so' manj, ataj Abraham. Ne ca'nej so' man síi cu'naj Lázaro se vaa ca'na' so' ne tiguij so' raq' ra'a so' rque na, ne tucuachree so' ra'a so' daa 'unj, gaa né cunuú cuij doj raj qui'yaj so', ataj. 'Q se na'aan ndo'o manj, 'yaj ya'an nihánj nanj á", taj ru'vee yo' rihaan síi cu'naj Abraham a.

²⁵ "Tzaj ne cataj Abraham rihaan so': "Tzaj ne nanuj rá so', ta'niij, se vaa gaa gaa i'na' so' rihaan chumij né nicaj so' inanj rasuun sa', ne Lázaro me se inanj rasuun chi'ii nicaj so' nanj á. Ne cuano nihánj me se uun niha' nimán so', ne ma'án so' me se ran' sayuun a. ²⁶ Né danj inanj uún, ne nuu 'o yu'uj cunuú ndo'o rej ne níi, ne veé danj se ca'vee cuchi' yuvij man nihánj ndaaj rej ne níi soj yo', ne síi man yo' se ca'vee ca'na' rej nihánj a ma'", taj Abraham rihaan ru'vee yo' a.

²⁷ "Ne cataj ru'vee yo' rihaan Abraham a: "Che'é dan qui'yáa so' se ndo'o, ataj, ne ca'nej so' man síi cu'naj Lázaro ca'anj so' tucuá rej, ²⁸ ne vaa 'un' tinúj, ne me rá 'unj cataj xna'anj so' rihaan nij so' daj rán' 'unj nihánj, ne se ca'na' nij so' uún rej rán' 'unj sayuun nihánj a ma'", taj ru'vee rihaan Abraham a. ²⁹ Gaa né cataj Abraham rihaan so' a: "Vaa se-naná síi cu'naj Moisés do', se-naná nij síi nata' se-naná Diose gaa naá do', nicaj nij so' á. Ca'vee cuno nij so' nana yo' ei", taj Abraham rihaan ru'vee a. ³⁰ "Se cuno nij so', man ataj Abraham. Tzaj ne sese ca'anj 'o síi cavi' rihaan nij so', gaa né canicaj nimán nij so' canoco' nij so' chrej sa', raj a", taj ru'vee rihaan Abraham a.

³¹ "Tzaj né cataj Abraham rihaan so' a: "Sese se ca'vej rá nij so' cuno nij so' rihaan síi cu'naj Moisés do', rihaan nij síi nata' se-naná Diose gaa naá do', ne ca'vee se cunuú i'na' uún 'o síi cavi', tzaj né se cuchumán rá nij so' ni'yaj nij so' man so' a ma'", taj Abraham rihaan ru'vee yo' a. —Veé danj quisij cuentó nanó Jesucristó a.

17

Naná nihánj taj xna'anj se vaa no xcúún ni'racyuñ níi man tinúú níi se qui'yaj tinúú níi cacun' a

¹ Gaa né cataj Jesucristó rihaan nij síi tucu'yón se-naná so' a:

—Xa! chumij nihánj, tzaj né man ndo'o chrej chi'ii canoco' yuvij, ne vaa ya'núj uxrá rihaan nij yuvij canoco' nij yuvij chrej chi'ii adonj. Tzaj né niqué síi 'yaj anoco' yuvij chrej chi'ii yo' adonj. ² Daj chihaa míj se cavigi sa' so' ma'. Ne'en soj se vaa sese toco' vaj níi yuvej xij vaj 'núú trigó man chihá yo' so', ne sese tagüéj níi man so' rque na ya'anj, ne níi uxrá vaa ran' síi 'anj níj rque na ya'anj yo' nanj adonj. Tzaj né níi doj quiran' síi qui'yaj chi'ii nimán yo'q tuví' so' síi nica' nimán nanj á. 'Q se quiran' so' sayuun nu' cavii nu' ca'anj nanj adonj.

³ "Tumé uxrá soj man soj daj qui'yaj soj á. Sese qui'yaj tinúú so' cacun', né cataj so' rihaan so' se vaa níi ndo'o qui'yaj so', né sese canicaj nimán so' tanjáj so' chrej chi'ii, né caraq x'naa so' che'é cacun' tumé so' ei.

⁴ Dan me se ca'vee se chij ya qui'yaj so' cacun' rihaan so' rque orún' güii, tzaj né sese chij cuchi' so' rihaan so' né cataj so' se vaa canicaj nimán so' ne níi vaa cacun' qui'yaj so' rá so', né caraq x'naa so' rihaan so' ei—taj Jesucristó rihaan nij síi tucu'yón se-naná so' a.

Naná nihánj taj xna'anj che'é rasuun guun nucuaj níi qui'yaj níi sese cuchumán rá ni'yaj níi man Diose a

⁵ Gaa né níi apóstol cune' Jesucristó man ro', cataj chuvij níi so' rihaan ma'an Jesucristó sij 'nij ra'a man níi a:

—Cataj xna'anj so' rihaan níj daj qui'yaj níj, gaa né doj a cuchumán rá níj ni'yaj níj Diose á—taj níj so' rihaan Jesucristó a.

⁶ Gaa né cataj síi 'nij ra'a man níi rihaan níj so' a:

—Sese daj se 'o snij cuchumán rá soj ni'yaj soj man Diose, ne sese ase vaa caán cuéj mostazá xlá gaa cuchumán rá soj, né cataj soj rihaan chruun se vaa curihánj chruun yo'óo rej nicun' chruun rque na ya'lanj, ne cuno chruun rihaan soj ei—taj Jesucristó rihaan níj so' a.

Nanq nihánj taj xna'anj se vaa se ca'mii xta' ní' che'é suun qui'yaj suun ní' che'é Diose ma'

⁷ Gaa né cataj uún Jesucristó rihaan nij apóstol cune' so' a:

—Sese vaa mozó nuú rihaan 'o tuví' soj, ne sese 'yaj suun uxrá mozó uxra' mozó yo' yo'óó do', sese tumé mozó yo' daán soj xcuu dø', ne daj cataj soj rihaan mozó nuú rihaan soj asá' namán mozó yo' ca'anj qui'yaj suun mozó tacaan gá. Né se cataj soj rihaan mozó yo' se vaa nuú namán mozó né nuú cayáán mozó chá mozó chraa ma'. Daj chihqá míj se tu'va soj danj á ma'. ⁸ Maan se cataj soj: "Qui'yaj chuvíi soj chá 'unj chraa, né cuta' soj chraa dø', na dø', rihaan mesá rej cha 'unj chraa, ne rque soj nij rasuun achiin manj, ne asa' quisíj chaj chraa gaa né ca'vee chá soj chraa né co'o soj na á". Danj ca'mii soj rihaan se-mozó soj nanj á. ⁹ Né se caráyá'anj soj man mozó sese qui'yaj suun ndo'o mozó yo' suun ca'ne' soj rihaan mozó yo' ma'. ¹⁰ Né ase vaa mozó nuú rihaan Diose vaa soj, né che'é dan asa' quisíj qui'yaj suun soj nuú suun ca'ne' Diose rihaan soj, né cataj soj se vaa mozó rmíj me soj, né inanj dø' suun ataj Diose rihaan soj qui'yaj suun soj nanj adonj —taj Jesucristó rihaan nij so' a.

Nanq nihánj taj xna'anj che'é síí samaritano síí nago' graciá rihaan Diose a

¹¹ Dan me se vaj Jesucristó chrej ca'anj chuman' Jerusalén, né cachéé so' chrej uun ran' estadó Samaria gá estadó Galilea, ¹² né dan me se daj doj catuu soj 'o chuman', né nari' tuví' soj ga chí' síí ran' luj ri'yuj a. Né gan' canicun' ni j so', ¹³ né nucuaj canacúún ni j so' man Jesucristó, né cataj ni j so':

—Cunuú 'ee rá soj man nút, maestró Jesucristó —taj ni j so', caguáj ni j so' a.

¹⁴ Gaa né quene'en Jesucristó man ni j so', gaa né cataj Jesucristó rihaan ni j so' a:

—Cavíi soj ca'anj soj, né tjaan soj man soj rihaan ni j xrej á —taj Jesucristó rihaan ni j so' a.

Dan me se cuno ni j soj nana ca'mii Jesucristó, né cavíi ni j soj, ca'anj ni j soj, né gaa vaj ni j soj chrej, né nahuun sa'cunudanji ni j soj ta'aj chrej a. ¹⁵ Ne yo'lu tuví' ni j soj ro', xcaj cuentá se vaa nahuun sa' soj, gaa né canicaj soj ca'anj soj rej vaj Jesucristó, né nucuaj ndo'o caguáj soj cataj soj se vaa sa' uxrá qui'yaj Diose gá soj a. ¹⁶ Né gaa cuchi' soj rihaan Jesucristo, gaa né canicun' ruj soj né nago' soj graciá rihaan Jesucristó a. Né síí samaritano síí yanj gá ni j yuvíi israelítá me soj a.

¹⁷ Gaa né cataj Jesucristó rihaan ni j síí cheé gá soj a:

—Chí' ya yuvíi nahuun sa', qui'yáj, raj a. Né me rej vaj yo'lu ni j síí nahuun sa',

rá soj ga. ¹⁸ Né a 'ó ni j soj ne canicaj cataj se vaa sa'uxrá qui'yaj Diose che'é soj a ma'. Orún' síí yanj nihánj me síí guun rá cataj daj qui'yaj Diose gá soj na' —taj Jesucristó, xná'anj soj man ni j yuvíi cheé gá soj a.

¹⁹ Gaa né canicaj Jesucristó cataj Jesucristó rihaan síí samaritano yo' :

—Naxumáanq soj, né ca'anj soj á. Che'é se amán rá soj ni'yaj soj Diose ro', che'é dan aq nahuun sa' soj ei —taj Jesucristó rihaan soj a.

Nana nihánj taj xna'anj che'é güüi guun che'é Diose güun chij Diose rihaan chumíi nihánj a

²⁰ Dan me se xná'anj ni j síí fariseo man Jesucristó me güüi güun chij Diose rihaan chumíi nihánj a. Gaa né cataj soj rihaan ni j síí fariseo a:

—Taj che'é ni'yaj ndo'o soj ma'. Ca'vee se güun chij Diose rihaan chumíi nihánj, tzaj né se quene'en yuvíi ma'. ²¹ Né se cataj ni j: "Ni'yaj soj ei. Nihánj me guun chij Diose á. Yo' me rej guun chij Diose á". Se ca'mii yuvíi danj ma'. 'Q se sca'núj ma'an soj vaj 'o síí'yaj uun chij Diose adonj —taj Jesucristó rihaan ni j síí fariseo a.

²² Gaa né canicaj Jesucristó cataj soj rihaan ni j síí tucu'yón se-nanq soj a:

—Vaa güüi güun ndo'o rá soj quene'en soj güüi nihánj güüi vaj 'unj sij ca'néé Diose nicaj yu'unj man yuvíi rihaan chumíi nihánj, tzaj né se ca'vee quene'en soj manj ma'. ²³ Gaa né cataj yuvíi rihaan soj: "Ni'yaj soj ei. Yo' me rej vaj Jesucristó ei". Né cataj uún yuvíi: "Ni'yaj soj ei. Nihánj me rej vaj Jesucristó ei", cataj yuvíi rihaan soj a. Tzaj né se cavíi soj nano' soj manj ma'. ²⁴ Dan me se ndaa rá se uun gaa raan rihaan chumíi nihánj, né 'o chuguun nuú rihaan chumíi nihánj ro', né 'e'en cunudanji yuvíi se vaa raan rihaan chumíi á. Né ase uun rá soj 'e'en soj gaa raan ro', danj guun rá soj asa' ca'ná' 'unj sij nicaj yu'unj man yuvíi, né quene'en nuú yuvíi man rihaan chumíi nihánj se vaa ca'ná' 'unj adonj. ²⁵ Tzaj né vaa che'é quirán' 'unj que'ęę sayuun asino yaqan, gaa né vaa che'é nachir' ni j síí man rihaan chumíi nihánj ni'yaj ni j soj manj a.

²⁶ Né ase vaa quiryaj yuvíi gaa cayáán síí cu'naj Noé rihaan chumíi ro', danj gaa qui'yaj uún yuvíi asa' ca'ná' uún 'unj sij ca'néé Diose nicaj yu'unj man yuvíi rihaan chumíi nihánj adonj. ²⁷ Dan me se chá yuvíi dø', co'o yuvíi dø', né xcaj tuví' ni j yuvíi dø', inanj danj qui'yaj ni j yuvíi ndaa quisíj güüi catúj ni j tuví' síí cu'naj Noé rque rihoor xij cheé rihaan na a. Gaa né taj ni'yón caman' ndo'o, né ca'na'na ya'anj, né caráan na ya'anj xráá cunudanji ni j soj, né cavíi ni j soj a. ²⁸ Né ase vaa quiryaj ni j yuvíi man chuman' cu'naj Sodoma gaa cayáán síí

cu'naj Lot ro', danj qui'yaj uún yuvij asa' ca'na' uún 'unj rihaan chumij nihánj adonj. Dan me se chá niij so' do', co'o niij so' do', quiránj niij so' rasuun cutu'vej niij so' do', cunó niij so' naa do', cune' niij so' ve' do',²⁹ ne' nu' curihanj síi cu'naj Lot chuman' Sodoma, ne' nu' cavii ya'an rej xta' ga yo'ó azufre, cayuu yo' rihaan chuman' yo', ne cacaña nu' chuman' yo', ne cavi' cunudanj niij síi man chuman' yo' a.³⁰ Ne ase vaa ne xcaj niij yuvij man gaa naá cuentá se vaa quiran' niij so' sayuun ro', danj gaa uún yuvij asa' quisij ca'na' uún 'unj siij nícaj yu'unj man yuvij rihaan chumij nihánj adonj. 'Q se ndaa síj güii quene'en niij so' manj, gaa ne xcaj niij so' cuentá a.

³¹ "Ne güii guun danj me se xa' síi taj xráá ve' tucuá me se se ca'vee catuu so' rá ve' tucuá so' quirii so' si'yaj so' ma'. Ne síi nüu tacaan 'yaj suun tacaan ro', se canicaj so' nano' so' si'yaj so' ma'. Maan se yo'ó cunanj niij so' á.³² Vaa che'é nanuj rá soj daj quiran' nícaj síi cu'naj Lot gaa canicaj no' ni'yaj no' rej xco no', ne cavi' no' a.

³³ "Síi chu'vi' ndo'o cavi' rihaan chumij nihánj ro', cavi' nu' so', ne síi cavi' ro', so' me síi gaa i'na' nimán nu' cavii nu' ca'anj adonj.

³⁴ "Cuano nihánj me se cataj xna'anj 'unj rihaan soj a: Ne güii guun danj me se rej niij ro', quitaj roj nícaj roj so' cotoj roj so', ne nacaj se-mozó Diosé man yo'ó so', ne quinaj yo'ó so' a.³⁵ Ne cunuú vij roj chana gaj roj no' 'núu trigó, ne nacaj se-mozó Diosé man yo'ó no', ne quinaj yo'ó no' a.³⁶ Ne cunuú vij roj sno'o qui'yaj suun roj so' yo'óó, ne nacaj se-mozó Diosé man yo'ó so', ne quinaj yo'ó so' nñanj adonj —taj Jesucristó rihaan niij so' a.

³⁷ Gaa ne xná'anj niij síi tucu'yón se-nana Jesucristó man so', ne:

—Ne me rej ca'na' so', ga Señor —taj niij so', xná'anj niij so' a.

Gaa ne cataj Jesucristó rihaan niij so' a:

—Aj ne'en soj daj 'yaj yachruú vaj rej xta', ne' ne'en ma'án xo' me rej naj nee' cha xo' a. Taj síi nata' rihaan xo' me rej naj nee' yo' ma'. Ne ase uun rá yachruú ro', danj guun rá ma'an soj asa' ca'na' uún 'unj rihaan chumij nihánj adonj. Quene'en ma'án soj síj man rihaan chumij nihánj me rej ca'na' 'unj adonj —taj Jesucristó rihaan niij so' a.

18

Nihánj me cuentó che'é chanq cavi' nícaj cachíin ni'yaj ndo'o rihaan cuesé a

¹ Ne nanó Jesucristó cuentó nihánj rihaan niij síi tucu'yón se-nana so', che'é rej guun rá so' xcaj niij síi tucu'yón se-nana so' cuentá se vaa no' xcúún niij so' niganj cachinj ni'yaj niij so' rihaan Diosé, ne se guun rmíij niij so' ma'.

² Dan me se cataj Jesucristó a:

—'Q cuesé cayáán rque 'o chuman' me yo' so', ne nuveé sij amán rá ni'yaj man Diose do', nuveé sij aráj cochroj rihaan yuvij do', me cuesé yo' a.³ Ne yáán 'o chanq cavi' nícaj chuman' yo', ne guun che'é no' cachíin ni'yaj no' rihaan so' se vaa qui'yaj so' sayuun man síi qui'yaj sayuun man no' a.⁴ Ne a doj ne ca'vej rá so' räcuúj so' man no' a. Tzaj ne 'o güii me se guun rá ma'an cuesé yo', ne: "Ca'vee se ne amán raj ni'yaj 'unj Diose do', ca'vee se ne aráj cochrój rihaan yuvij do",⁵ tzaj ne che'é se guun rmíij ndo'o 'yaj chanq cavi' nícaj nihánj, ne che'é dan ca'ne' cachríi 'unj cacun' che'é síi 'yaj sayuun man no', ne ca'vee a. Se taj, ne guun rmíij xréé 'unj, qui'yaj no' vaa güii adonj", guun rá cuesé yo' a⁶ —taj síi 'nij ra'a man níi, ne cataj uún so' — Xcaj soj cuentá daj ca'mii cuesé vaa quij nimán yo' a.⁷ Ne dan me se táá a niij síi narii Diose, ne nuvíi nigan' aguáj ndo'o niij so', achiín ni'yaj niij so' rihaan Diose, ne Diose, tzaj ne se ca'ne' Diose cacun' che'é niij síi 'yaj sayuun man niij síi narii so' man adonj. Tzaj ne dan me se asa' ca'na' uún 'unj siij nícaj yu'unj man yuvij rihaan chumij nihánj, ne me daj yuvij amán rá ni'yaj man Diose narij ga —taj Jesucristó rihaan niij síi tucu'yón se-nana so' a.

Nihánj me cuentó nanó Jesucristó che'é vij síi cachíin ni'yaj rihaan Diose a

⁹ Gaa ne nanó Jesucristó cuentó nihánj rihaan ta'aj yuvij guun rá se vaa sij sa' inanj me ma'an niij so' ne nachri' niij so' ni'yaj niij so' man yo'ó yuvij a:

¹⁰ —Canicun' vij sno'o rá nuvíi nocoo, cachíin ni'yaj roj so' rihaan Diose a. Yo'ó so' ro', me síi fariseo, ne yo'ó so' ro', me síi tiha' vij man yuvij che'é puextó a.

¹¹ "Dan me se canicun' síi fariseo yo', ne cachíin ni'yaj so', ne cataj so' nana nihánj rihaan Diose a. 'Q se ne ca'mii nucuaj so' ma'. Maan se rihaan ma'an so' ca'mii so', cataj so': "Guun ni'yaj uxrá níi se vaa ne 'yáá 'unj ndaa vaa 'yaj yo'ó niij yuvij ma'. Dan me se xa' niij so', tzaj ne sij tiha' yu'unj do', sij tumé cacun' do', sij otoj ga nica yo'ó yuvij do', me niij so', ne ne 'yáá 'unj danj ma'. Ne guun ni'yaj niij se vaa ne 'yáá 'unj ndaa vaa 'yaj síi nihánj síi tiha' yu'unj man yuvij che'é puextó a.¹² Ne vij ya aráj guee 'unj che'é se chá 'o 'o tunj güii, ne rqué 'unj 'o pesó rihaan daj a chí' pesó 'yaj canaan' 'unj rihaan so' ei", taj síi fariseo yo' rihaan Diose a.

¹³ "Ne gan' doj tzin' nicun' síi a'néj puextó man yuvij yo', ne guun na'aj ndo'o so' ni'yaj

so' man so' rihaan Diose, né ne ca'vej rá so' naxcaj so' rihaan so' ni'yaj so' rej nican' Diose a. Tzaj né go' so' se-cuxru' so' rucuaaq ma'an so', né cataj so': "Cunuu 'ee rá so' ni'yaj so' manj, Ataj Diose. 'Q se sij tumé cacun' mej adonj", taj so' rihaan Diose a.

¹⁴ "Ne cuano nihánj me se cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa gaa quinan' sí'i thia' yu'unj man yuvij che'é puextó yo' tucuá so', gaa né aj cunuu sa' so' rihaan Diose nanj á. Tzaj né yo'ó so' ro', taj ma!. 'Q se xá' sí'i me rá tacavii sa' man ma'an, tzaj né quirj' so', né guun na'aj so' a. Né xá' sí'i naqui'yaj nicá' nimán, tzaj né cavii sa' ndo'o so' adonj —taj Jesucristó rihaan niж yuvij yo' a.

Nana nihánj taj xna'anj me che'é caran' rá Jesucristó ni'yaj so' man ne'eja

¹⁵ Gaa né nicaj niж yuvij man niж ne'ej ca'na' niж yuvij rihaan Jesucristó a. 'Q se me rá niж yuvij cuta' Jesucristó ra'a so' raa niж ne'ej che'é rej quirj' ne'ej xna'anj ni'yaj ne'ej a. Tzaj ne quene'en niж sí'i tucu'yón se-naná Jesucristó daj qui'yaj niж yuvij, gaa né cataj xna'anj niж so' rihaan niж yuvij se vaa ne nó xcúun niж ne'ej ca'na' niж ne'ej rihaan Jesucristó a. ¹⁶ Tzaj né canacúun Jesucristó man niж sí'i tucu'yón se-naná so', né cataj Jesucristó rihaan niж so' a:

—Ca'ne' rá soj ca'na' niж ne'ej rihanj á. Se caráán soj chrej rihaan niж ne'ej mei. 'Q se tucuá niж sí'i vaa danj ro', me rej yanj Diose uun chij Diose nanj adonj. ¹⁷ Ya ya cataj xna'anj 'unj rihaan soj cuano se vaa sí'i na'vej rá guun chij Diose nimán, ndaa vaa a'vej rá ne'ej guun chij Diose nimán ne'ej ro', daj chihaa míj se cayáán so' gá Diose asa' guun chij Diose rihaan chumíj nihánj ma' —taj Jesucristó rihaan niж sí'i tucu'yón se-naná so' a.

Nana nihánj taj xna'anj che'é o sí'i me rá cayáán gá Diose nu' cavii nu' ca'anj a

¹⁸ Dan me se xná'anj 'o sí'i nicaj suun yo' man Jesucristó, cataj so' rihaan Jesucristó a:

—Maestro. Sí'i sa' uxrá mé so' adonj. Daj qui'yaj, né ca'vee cayánj ga Diose nu' cavii nu' ca'anj ga —taj sí'i nicaj suun yo', xná'anj so' man Jesucristó a.

¹⁹ Gaa né cataj Jesucristó rihaan so' a:

—Me che'é cataj so' se vaa sí'i sa' uxrá mej ga. 'Q se orún' Diose me sí'i sa' á. ²⁰ Ne aj ne'én so' niж nana nocoo ya ya nana cataj xna'anj Diose se vaa canoco' ni' á. Dan me se taj nana yo': "Se cotoj so' ga chana nicá yo'ó yuvij ma'. Se ticaví so' yuvij ma'. Se qui'yaj itqú so' si'yaj yo'ó yuvij ma'. Se nanó so' cuentó ne che'é yuvij ma!. Caraa cochróo so' rihaan réé so' do', rihaan niж so' do' á". Yo' me nana cunó so' ei —taj Jesucristó rihaan sí'i nicaj suun yo' a.

²¹ —Asij gaa mej xnii me ve'é unó 'unj nu' niж nana yo' nanj á —taj so' rihaan Jesucristó a.

²² Gaa né cataj Jesucristó rihaan so' a:

—Daj orún' rasuun achiin ya mán so' nanj ei. Dan me se cutu'vee so' cunudanj si'yáá so', né sa'anj quirj' so' ro', caxrij' so' ston niж sí'i nique, né cumán ndo'o si'yáá so' rej xtá', qui'yaj Diose nanj ei. Né dan me se ca'na' so', né canocó' so' manj, ca'anj ni' á —taj Jesucristó rihaan so' a.

²³ Dan me se cuno sí'i nicaj suun yo' nana nihánj, gaa né quinanó ndo'o rá so' a. 'Q se sí'i ru'vee ndo'o me so' a.

²⁴ Dan me se ni'yaj Jesucristó man so', né cataj Jesucristó:

—Sayuun uxrá vaa quisij niж sí'i vaa ndo'o so' anj rihaan cayáán niж so' ga Diose asa' guun chij Diose rihaan chumíj nihánj nanj adonj. ²⁵ Dan me se ne'en soj se vaa sayuun ndo'o vaa cachen xcuu camelló yu'u taj tacuúun cuú nuvá, tzaj né ca'vee a doj cachen xcuu yo' yu'u taj tacuúun cuú nuvá, ndaa rá se vaa sí'i ru'vee, né se guun cachen ma'an sí'i ru'vee cayáán so' gá Diose asa' guun chij Diose rihaan chumíj nihánj a ma' —taj Jesucristó a.

²⁶ Gaa né xná'anj niж sí'i cuno nana nihánj man Jesucristó, cataj niж so' a:

—Che'é dan me se me sí'i guun nucuaj quinaníj rihaan sayuun gá —taj niж so', xná'anj niж so' man Jesucristó a.

²⁷ Gaa né cataj Jesucristó rihaan niж so' a:

—Xá' rasuun na'vee qui'yaj ma'an inanj yuvij, tzaj né Diose me sí'i uun nucuaj qui'yaj nu' rasuun yo' adonj —taj Jesucristó rihaan niж so' a.

²⁸ Gaa né cataj Pedró rihaan so' a:

—Né nuj ga. Aj tanáj nuj nu' si'yaj nuj, ne canoco' nuj mán so' á —taj Pedró rihaan Jesucristó a.

²⁹ Gaa né cataj Jesucristó rihaan niж so' a:

—Cuano nihánj me se cataj ya 'unj rihaan soj se vaa sí'i tanáj ve' tucuá tanáj nica tanáj tinúú tanáj tuví' tanáj ta'núú tanáj, che'é rej guun chij Diose rihaan chumíj nihánj ro', ³⁰ uxrá doj a rasuun quirj' uún so' gaa vaa i'na' so' rihaan chumíj nihánj, né asa' guun chij Diose rihaan chumíj nihánj me se yo'ó cayáán so' gá Diose nu' cavii nu' ca'anj nanj adonj —taj Jesucristó rihaan niж so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa sí'i va'nuy cataj xna'anj Jesucristó se vaa caví' so' né cunuu i'nq' uún so' a

³¹ Dan me se nicaj Jesucristó chuvij niж sí'i tucu'yón se-naná so' ca'anj so', né cataj so' rihaan niж so' a:

—Nihánj me ca'anj ni' chuman' Jerusalén, né asa' cuchi' ni', né quisij ya nu' nana cataj xna'anj niж sí'i nata' se-naná Diose gaa naá che'é 'unj sij ca'néé Diose nícaj yu'unj man

yuvij, ³² né dan me se tacularán nii manj rihaan nij síi yanij, né ca'ngá' nacoo nij so' quene'en nij so' manj, ne qui'yaj chi'ijí nij so' manj, ne quiríj talúj nij so' manj, ³³ ne go' nij so' cuartá xráj, gaa né ticaví' nij so' manj a. Gaa ne cachén va'nuj güii, gaa ne cunuú i'nq' uún 'unj, qui'yaj Diose ei —taj Jesucristó rihaan nij so' a.

³⁴ Né ne quene'en uxrá nij so' me che'é ca'mii Jesucristó danj ma!. 'O se ne ca'vee xcaj nij so' cuentá che'é nanq' yo' ma!.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa naxra' rihaan 'o síi tuchrjj, qui'yaj Jesucristó a

³⁵ Dan me se gaa quinichrun' Jesucristó chuman' Jericó, né yaán 'o síi tuchrjj tu'va chrej, ne achíün so' caridad rihaan yuvij a.

³⁶ Dan me se cuno síi tuchrjj yo' se vaa cachén ndo'o yuvij chrej rej ne so', né che'é dan xna'anj so' man yuvij che'é rej vaj ndo'o yuvij chrej yo' a. ³⁷ Gaa ne cataj xna'anj nii rihaan so' se vaa Jesucristó síi cavii chuman' Nazaret me síi achén rej né nij so' a.

³⁸ Gaa né dan me se caguáj síi tuchrjj yo', cataj so':
—Ya ya ta'núi ta'nij si'no síi cu'naj David síi cane gaa naá mé so', Jesús. Cunuú 'ee rá so' manj ei —taj so', caguáj so' a.

³⁹ Gaa né cataj nij síi racuúj man so' cheé so' se vaa se tu'va so' danj, maan se:
—Dínj gaa tu'va so' á —taj nij so' rihaan síi tuchrjj, tzaj né doj a nucuaj caguáj so', cataj so':

—Ta'núi ta'nij si'no síi cu'naj David mé so' ei. Cunuú 'ee rá so' manj ei —taj so', caguáj so' rihaan Jesucristó a.
⁴⁰ Canicun' Jesucristó, né canacúún Jesucristó man síi tuchrjj se vaa räcuúj nii man so' ca'na' so' rihaan Jesucristó a. Ne gaa quinichrun' síi tuchrjj yo' rihaan Jesucristó, ne xna'anj Jesucristó man so', cataj Jesucristó rihaan so' a:

⁴¹ —Daj qui'yáj mán so', rá so' gá —taj Jesucristó, xna'anj Jesucristó man so' a.
—Curuví' rihanj raj, Señor —taj so' rihaan Jesucristó a.

⁴² Gaa né cataj Jesucristó rihaan so':
—Ca'vee curuví' rihaan so' á. Maan che'é se amán rá so' ni'yaj so' manj ro', che'é dan nahuun sa' so' ei —taj Jesucristó a.

⁴³ Né nu' curuví' rihaan so', gaa ne canoco' so' xcó Jesucristó, né nata' so' se vaa sa' uxrá qui'yaj Diose ga so' a. Né nu' nij yuvij quene'en daj quiran' so' cataj se vaa sa' uxrá qui'yaj Diose a.

19

Nana nihánj taj xna'anj daj qui'yaj síi cu'naj Zaquoé gaa guun rá so' quene'en so' man Jesucristó a

¹ Dan me se catúj Jesucristó chuman' Jericó, né cachén so' chuman' yo!, ² né yaán 'o

síi cu'naj Zaquoé chuman' yo!, né so' me síi suun chij rihaan nij síi tiha'yu'unj man yuvij che'é puextó, né ru'vee ndo'o so' a. ³ Dan me se guun rá so' quene'en so' me síi me Jesucristó, tzaj né ne ca'vee quene'en so', che'é se man ndo'o yuvij, né síi chre' nii vaa síi cu'naj Zaquoé a. ⁴ Che'é dan yoo' cuanáj so' quitáá yaqan so' rihaan nij yuvij, gaa né cavii so' raq 'o chruun man chruj higó raq, che'é yan me rá so' quene'en so' man Jesucristó a. 'O se cachén Jesucristó tacóó chruun yo' a. ⁵ Dan me se gaa cuchi' Jesucristó tacóó chruun taj Zaquoé, né ni'yaj Jesucristó raa chruun, né cataj so' rihaan Zaquoé a:

—Nanij so' cuaj rihaan yo'óó, Zaquoé. 'O se vaa che'é ndo'o carán' 'unj ve' tucuá so' cuan' á —taj Jesucristó rihaan Zaquoé a.

⁶ Gaa né yoo nanij Zaquoé rihaan yo'óó, né guun níhá' uxrá rá so' se vaa carán' Jesucristó tucuá so' a.

⁷ Dan me se cuno nij yuvij daj cataj Jesucristó, gaa né ni'j ca'mii nij yuvij ni'yaj nij so' man Jesucristó a. Né cataj nij so' che'é Jesucristó a:

—Nihánj me se caran' so' tucuá 'o síi tumé ndo'o cacun' adonj —taj nij yuvij ni'yaj nij so' man Jesucristó a.

⁸ Tzaj né canicun' ma'an Zaquoé, cataj so' rihaan síi 'nij ra'a man ní' a:

—Cuano nihánj me se rque 'unj yanej si'yáj rihaan nij síi niique, né nij síi tiha'yu'unj 'unj man, tzaj né naqui'yáj 'ó cunuú' ca'anj narque 'unj rihaan nij so' se vaa ca'néj 'unj man nij so', Señor —taj so' rihaan Jesucristó a.

⁹ Gaa né cataj Jesucristó rihaan so' a:

—Cuan' me se aj cavii sa' nij tucuá síi nihánj, ndaá rá se vaa 'o ta'núi síi cu'naj Abraham gaa naá ro', danj vaa ma'an so' cuano a. ¹⁰ 'O se ca'ná' 'unj sij nicaj yu'unj man yuvij che'é rej ca'vee nano' 'unj man nij síi ca'anj ni'yá, né cavii sa' nij so' qui'yáj adonj —taj Jesucristó rihaan nij so' a.

Nana nihánj me cuentó nanó Jesucristó che'é síi racuúj sa'anj rihaan se-mozó so' a

¹¹ Dan me se cuno nij síi man chuman' Jericó se-nanq' Jesucristó, tzaj né guun rá nij so' se vaa che'é se nichrun' Jesucristó chuman' Jerusalén, che'é dan ra'yanj guun chij Diose rihaan chumij nihánj adonj, rá nij so', né che'é dan guun che'é Jesucristó naqui'yaj Jesucristó yo'ó cuentó nihánj, gaa né ca'vee xcáj nij yuvij cuentá a. ¹² Dan me se cataj so' a:

—Yo' o síi xna'anj ru'vee guun rá quinaj suun uun chij chiháán, né guun rá so' ca'anj so' chuman' räa né naqtá suun so' suun guun chij chiháán so', gaa né canicaj so' namán so' chiháán so', rá so' a. ¹³ Gaa né canacúún so' man chij nij se-mozó so' ca'na' rihaan so', gaa né rqué so' 'o sa'anj mina rihaan 'o 'o

nij so', né cataj xna'anj so' rihaan nij so' se vaa qui'yaj suun nij so' ga sa'anj, né tanaca nij so' man sa'anj, né ndaa quisij güii namán uún so', gaa né nuchruij nij so' cuentá, taj so' a. Danj ca'mii so', gaa né cavii so' ca'anj so' a.

¹⁴ "Tzaj ne nij síí man chiháán so' ro', quitáá riyunj man so', né che'é dan ca'néé nij so' síí ca'anj suun ca'anj cataj xna'anj rihaan síí nicaj suun rej ca'anj síí xna'anj ru'vee yo' se vaa ne ca'vej rá nij so' guun chij síí xna'anj ru'vee yo' rihaan nij so' a.

¹⁵ "Dan me se ya qui'yaj canaán síí xna'anj ru'vee yo' guun chij so' chiháán so', gaa né gaa namán so', né cataj xna'anj so' se vaa nacunj nii man ch'í nij se-mqóz so' nij síí rqué so' sa'anj rihaan a. 'Q se guun rá so' xcaj so' cuentá me daj sa'anj qui'yaj canaán nij so' a.

¹⁶ "Dan me se síí ca'na' asino yaan rihaan so' ro', cataj: "Xa' sa'anj mina rqué so' manj, tzaj ne qui'yaj canaán 'unj 'o ch'í sa'anj mina uún, qui'yaj sa'anj yo', señor", taj so' rihaan síí xna'anj ru'vee yo' a. ¹⁷ Gaa né cataj síí xna'anj ru'vee yo' rihaan mozó yo': "Cunaj uxrá qui'yáá so' á. Mozó sg' inanj mé so' ei. Che'é dan guun chij so' rihaan ch'í ya chuman', qui'yáá a", taj síí xna'anj ru'vee rihaan mozó sg' yo' a.

¹⁸ "Dan me se ca'na' uún yo'ó mozó, cataj so': "Xa' sa'anj mina rqué so' manj, tzaj ne qui'yaj canaán 'unj yu'un' sa'anj mina uún, qui'yaj sa'anj yo', señor", taj so' rihaan síí xna'anj ru'vee yo' a. ¹⁹ Ne cataj síí xna'anj rihaan so': "Gaa né guun chij so' rihaan 'un' ya chuman' nanj ei", taj so' rihaan yo'ó mozó yo' a.

²⁰ "Dan me se ca'na' yo'ó so' uún, né cataj so': "Nihánj me nacaj so' se-sa'anj so', señor. 'Q se caraa sa' 'unj man yo' rque 'o vitó, ²¹ né cuchu'ví' 'unj ni'yaj 'unj man so', che'é se sij sca' ndo'o nimán mé so', né naxcaj so' rasuun rej nuvi' rasuun cutá' so', né yo'ó yuvijj unô caâñ, né so' me se, né ma'án so', né rii so' naa adonj", taj mozó yo' rihaan síí xna'anj ru'vee yo' a.

²² "Gaa né cataj síí xna'anj ru'vee rihaan mozó yo': "Mozó ch'i'íí nimán mé so' ei. Cuta' 'unj cacun' xráa so' che'é nana tu'va ma'án so' á. 'Q se quene'én so' se vaa sij sca' ndo'o nimán mej, né quene'én so' se vaa naxcaj 'unj rasuun rej nuvi' rasuun cutaj, né quene'én so' se vaa yo'ó yuvijj unô caâñ né 'unj rii naq nanj á. ²³ Che'é dan me che'é ne tacuachén so' se-sa'anj 'unj rihaan nij síí nuta' sa'anj ga. Gaa né gaa ca'ná' 'unj, né nacaj 'unj se-sa'anj 'unj ga sa'anj nata' raq yo' ga", taj síí xna'anj ru'vee yo' rihaan mozó rmij yo' a. ²⁴ Gaa né cataj so' rihaan yo'ó nij síí nicun' ga so' a: "Ca'nee soj sa'anj nicaj mozó ch'i'íí nihánj, né tacuachén soj rihaan síí nicaj ch'í sa'anj mina yo' á", taj

síí xna'anj ru'vee yo' rihaan yo'ó nij so' a. ²⁵ "Tzaj ne aj nicaj so' 'o ch'í vaa guee á", cataj nij so' rihaan síí xna'anj ru'vee yo' a.

²⁶ "Taj se 'yaj ma'. Cuano nihánj me se cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa síí ne'en sa' qui'yaj suun rihanj ro', né vaa güii, ne doj a guun nucuaj so' qui'yaj suun so' adonj. Né síí ne ne'en qui'yaj suun rihanj ro', ca'neé 'unj suun le'ej nii atá so', né quinaj 'unj suun so' adonj", taj síí xna'anj ru'vee yo' rihaan nij so' a. ²⁷ Gaa né cataj uún so': "Tzaj ne xa' nij síí taj ri'yunj manj síí ne ca'vej rá guun chij 'unj rihaan, tzaj né nicaj soj man nij so' ca'ná' soj rihanj, gaa né ticaví' soj man nij so' rihanj nihánj ei", taj uún so' a. ²⁸ —Véé danj quisij cuentó nanó Jesucristó a.

Gaa né cavii so' ca'anj so' chuman' Jerusalén, né táá yaan so' rihaan nij síí tucu'yón se-naná so' a.

Naná nihánj taj xna'anj daj qui'yaj Jesucristó gaa catúj Jesucristó chuman' Jerusalén a

²⁹ Dan me quinichrun' Jesucristó roj chuman' cu'naj Bettagé gá Betania a. Naj roj chuman' yo' tacóó quij cu'naj Quij man Chruun Olivó a. Gaa né ca'néé Jesucristó man vij tuví' nij síí tucu'yón se-naná so' ca'anj rque chuman' Bettagé, ³⁰ né cataj so' rihaan roj so' a:

—Cavíi roj soj ca'anj soj, né catuu roj soj chuman' nihánj chuman' naj rihaan níl, né asa' catúj roj soj, né nari' roj soj man yo'ó burró le'ej ya'anj numij a. Dan me se nache roj soj man xo', né nícaj roj soj ca'ná' roj soj rihanj nihánj á. ³¹ Ne sese xna'anj nii man roj soj me che'é nache roj soj burró, né cataj roj soj: "Síí 'njj ra'a man ní' achiin xcuu nihánj rihaan chuguanj", cataj roj soj á —taj Jesucristó rihaan roj síí tucu'yón se-naná so' a.

³² Dan me se ca'anj roj so', né catúj roj so' chuman' yo', né nari' roj so' man burró le'ej, ndaa vaa cataj xna'anj Jesucristó rihaan roj so' a. ³³ Ne gaa nache roj so' man burró, né xna'anj nij síí daan burró man roj so' a:

—Me che'é nache soj burró gá —taj nij so', xna'anj nij so' man roj so' a.

³⁴ Gaa né cataj roj so' rihaan nij síí daan burró a:

—Síí 'njj ra'a man ní' achiin xcuu nihánj rihaan chuguanj —taj roj so' a.

³⁵ Gaa né nicaj roj so' xcuu ca'na' roj so' rihaan Jesucristó, né cuta' roj so' sagan' roj so' xráa burró, né tacavíi roj so' man Jesucristó xráa burró yo', ³⁶ né gaa vaj Jesucristó, né cuchruij ndo'o nij yuvijj yatzij sagan' nij so' rá chrej, né achén Jesucristó gá burró yo' rihaan yatzij a. ³⁷ Dan me se quinichrun' Jesucristó chuman' Jerusalén, né vaj so' tacóó Quij man Chruun Olivó rej vaj nij chrej, né guun che'é que'ee nij síí tucu'yón se-naná

so' guun niha' rá nij so', né aguáj nij so', ca'mii sa' nij so' che'é Diose che'é nu' nij suun sa' nocoo qui'yaj Jesucristó quene'en nij so' a.³⁸ Dan me se cataj nij so':

—Cunaj uxrá vaa ca'na' síí ca'néé síí 'nij ra'a man ní' ei. Síí nicaj suun rey uun chíj rihaan ní' me so' ei. Ve'é cayáán Diose síí nicun' xta' á. Cunaj uxrá 'yaj so' ei —taj nij yuvíj, caguáj nij so' a.

³⁹ Dan me se ta'aj nij síí chéé ga Jesucristó me síí fariseo, né ta'aj nij so' cataj rihaan Jesucristó a:

—Cataj xna'anj so' rihaan nij síí tucu'yón se-nana so' se vaa ca'ne' rá nij so' ga nana vaa danj á —taj nij so' rihaan Jesucristó a.

⁴⁰ Gaa né cataj so' rihaan nij so' a:

—Cataj xna'anj 'unj rihaan soj cuano se vaa sese dínj gaa tu'va nij síí aguáj nana vaa danj, né ma'án nij yahij naj rihaan yo'óó nihánj caguáj nana vaa danj asuuñ nanj adonj —taj Jesucristó rihaan nij síí fariseo yo' a.

⁴¹ Ne gaa quinichrun' Jesucristó chuman' Jerusalén yo', né ta'vee Jesucristó che'é chuman' yo',⁴² né cataj so':

—Güii cuan' me se me inanj raj quene'en soj sij mān chuman' Jerusalén daj qui'yaj soj né ca'vee dínj cayáán soj, tzaj ne cuano nihánj me se se ca'vee xcaj soj cuentá ma'.⁴³ Dan me se quisij ya güii, ne ca'na' nij síí taj ri'yunj man soj, né cune' nij so' chingá nu' anicaj chiháán soj, né tucuachriñ nij so' man soj, né se ca'vee curihanj soj, qui'yaj nij so' ma'.⁴⁴ Ne tucuanee nij so' nu' chiháán soj, né caví' soj, né a'ó yuvej se quitáá xráá tuví' yuvej, qui'yaj nij so' ma'. Danj quiran' soj, che'é se gaa guun rá Diose räcuíj Diose man soj, né ne xcaj soj cuentá ma' —taj Jesucristó ni'yaj so' man nij síí mān chuman' Jerusalén yo' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa quirii Jesucristó man nij yuvíj tu'vej rasuqun rá nuvíj nocoo a

⁴⁵ Gaa né catúj Jesucristó rá nuvíj nocoo, gaa né guun che'é so' quirii so' man nu' nij yuvíj tu'vej rasuqun mān rá nuvíj nocoo a.

⁴⁶ Ne cataj so' rihaan nij so' a:

—Danj Diose taj se vaa tucuá Diose me rej na'víj yuvíj rihaan Diose á. Tzaj ne guun tucuá síí ituq man tucuá Diose nihánj, qui'yaj soj nanj á —taj Jesucristó rihaan nij yuvíj quirii so' a.

⁴⁷ Ne dan me se daj a güii nicun' Jesucristó rá nuvíj nocoo, tucu'yón Jesucristó se-nana so' rihaan yuvíj, tzaj ne nij xrej ata suun nocoo doj do', nij síí naqui'yaj cuu se-tucuanj Moisés rihaan yuvíj do', nij síí uun chíj rihaan nij yuvíj israelítá do', nano' uxrá nij so' daj qui'yaj nij so' gaa né ca'vee caví' Jesucristó a.⁴⁸ Tzaj né ne nari' nij so' daj qui'yaj nij so' caví' Jesucristó ma'. 'Q

se guun niha' uxrá rá nij yuvíj cuno nij so' se-nana Jesucristó a.

20

Nana nihánj taj xna'anj se vaa xná'anj nii man Jesucristó me síí ca'ne' suun rihaan so' qui'yaj so' ndqaa vaa 'yaj so' a

¹ Dan me se 'o güii nicun' Jesucristó rá nuvíj nocoo, tucu'yón Jesucristó rihaan yuvíj, né nata' so' se-nana so' nana sa', né nicun' xrej atá suun nocoo doj nicun' síí naqui'yaj cuu se-tucuanj Moisés nicun' síí uun chíj nicun' rej tucu'yón Jesucristó a.² Gaa né cataj nij so' rihaan Jesucristó a:

—Me síí ca'ne' suun rihaan so' qui'yáá so' ndqaa vaa 'yáá so' ga —taj nij so', xná'anj nij so' man Jesucristó a.

³ Gaa né cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Ne vaa yo'ó nana me raj xna'anj 'unj man nij soj, né cataj soj rihanj á.⁴ Dan me se me síí ca'ne' suun rihaan síí cu'naj Juan cuta' ne so' man yuvíj, rá soj ga. Ma'an Juan cavíi raa na'. Ase Diose cataj xna'anj rihaan so' xá!. Cataj xna'anj nij soj rihanj ei —taj Jesucristó rihaan nij so' a.

⁵ Gaa né nuchruij räq ndo'o nij so' ga tuví' nij so' a:

—Ne sese cataj ní' se vaa Diose ca'ne' suun rihaan síí cu'naj Juan cuta' ne so' man yuvíj, ne cataj Jesucristó rihaan ní' me che'é ne cuchumán rá ní' nana ca'mii Juan, cataj so' a.⁶ Tzaj ne sese cataj ní' se vaa nuveé síj ca'ne' Diose suun rihaan me síí cu'naj Juan, né go' cunudanj nij yuvíj yahij man ní' a. 'Q se cuchumán rá nij yuvíj se vaa síí nata' se-nana Diose me síí cu'naj Juan a —cataj nij so' ga tuví' ma'an nij so' a.

⁷ Gaa né cataj nij so' rihaan Jesucristó se vaa ne'én nij so' me síí ca'ne' suun rihaan síí cu'naj Juan cuta' ne so' man yuvíj a.

⁸ Gaa né cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Che'é dan se cataj xna'anj 'unj rihaan nij soj me síí ca'ne' suun rihanj qui'yáá ndqaa vaa 'yáá ma' —taj Jesucristó rihaan nij so' a.

Nana nihánj me cuentó nanó Jesucristó che'é yuvíj chi'íí 'yaj suun rihaan yo'óó a

⁹ Gaa né guun che'é Jesucristó nanó so' cuentó nihánj rihaan nij yuvíj a.

—Dan me se cuchruij yo'ó so' yo' naa chruj uvá a. Gaa né tanáj so' man naa yo' rihaan síí qui'yaj suun naa yo', né curihanj so' ca'anj so' gan' que'ee yavíi a.¹⁰ Ne 'o güii ca'néé so' man yo'ó se-mozó so' ca'anj so' rihaan nij síí nuq tumé xnaq so' a. 'Q se me rá so' rque nij síí nuq tumé naa doj chruj uvá rihaan yo'ó mozó yo', tzaj né a doj chruj ne rque nij síí nuq tumé naa rihaan yo'ó mozó yo' ma'. Maan se go' ndo'o nij so' xráá so', né quirii nij so' man so' rque naa yo' a.¹¹ Che'é dan ca'néé síí to'oj naa yo' man yo'ó mozó uún, tzaj né nij síí nuq tumé

naq' ro', go' uún nij so' xráá mozó uún, ne nij uxrá qui'yaj nij so' man so', ne quirii nij so' man so' rque naq', ne a doj chruj' ne rque nij so' man mozó yo' a ma!. ¹²Gaa ne ca'néé uún síí xnaaq' yo' yo'ó mozó uún, tzaj' ne quiran' chi'iij ndo'o so', qui'yaj nij síí nuu tumé naq', ne quirii nij so' man so' xe' a.

¹³"Gaa ne guun rá síí xnaaq' yo': "Daj qui'yaj yaj ga. 'O se ca'nej 'unj ma'an ta'níj síí'ee raj man á. Caraaj cochroj nij so' rihaan ta'níj sese ca'anj ta'níj saj xee", guun rá síí xnaaq', ne ca'néé so' man ta'níj ma'an so' ca'anj a. ¹⁴Dan me se quene'en nij síí nuu tumé naq' se vaa 'na' ta'níj síí xnaaq', gaa ne nuchruj' raa nij so' ga tuvi' nij so' daj qui'yaj nij so', taj nij so' a: "Síí nihánj me síí gyun xnaa man naa nihánj vaa güüi ei. Che'é dan ticavi' ní' man so', ne vaa güüi, ne gyun xnaaq' ma'an ní' man naa nihánj chuguanj", taj nij so' rihaan tuvi' nij so' a. ¹⁵Gaa ne quirii nij so' man ta'níj síí xnaaq' yo' xe', ne ticavi' nij so' man ta'níj síí si'yaj naa nanj adonj. Che'é dan daj qui'yaj síí si'yaj naa nij so' man nij síí nuu tumé xnaaq' so', rá nij soj ga. ¹⁶'O se ca'na' so' vaa güüi, ne ticavi' so' man nij síí nuu tumé naa yo', ne tacuachén so' xnaaq' so' rihaan yo'ó síí tyme man xnaaq' so' nanj adonj —taj Jesucristó rihaan nij yuvij a.

Gaa cuno nij yuvij nana nihánj, ne chuhuv'i' ndo'o nij so', ne cataj nij so':

—Orún' raa Diose me síí nacaj man núj rihaan sayuun yo' nanj chuguanj —taj nij so' rihaan Jesucristó a.

¹⁷Gaa ne ni'yaj Jesucristó man nij so', ne xná'anj Jesucristó man nij so' a:

—Che'é dan me se me che'é nó nana nihánj rihaan danj Diose, rá nij soj ga: "Yuvej qui'íj nij síí cune' ve' ro', guun yuvej sa' doj rihaan cunudanj nij yuvej man tacoo' ve' yo' nanj adonj", taj danj Diose a. ¹⁸Ne yuvej yo' me se ase vaa yuvej yo' vaa 'unj, ne ase vaa yuvij tíxé yuvej yo' vaa yuvij na'vej rá cuno rihaan 'unj, ne uxrá quiran' nij so' sayuun nanj adonj. Ne ase vaa yuvij quinij yuvej yo' xráá vaa nij yuvij qui'yáá 'unj sayuun man, ne yuun che'é quinavij nij so' nu' cavig nui' ca'anj nanj adonj —taj Jesucristó a.

¹⁹Gaa ne guun rá nij síí naqui'yaj cuu se-tucuanj Moisés rihaan yuvij guun rá nij xrej atá suun nocoo doj guun rá quita'aa ra'yanj man Jesucristó, tzaj' ne chuv'i' nij so' ni'yaj nij so' man nij yuvij a. Quene'en nij so' se vaa che'é ma'an nij so' me cuentó nanó Jesucristó a. Ase vaa nij síí nuu tumé naq' vaa ma'an nij so' rihaan Jesucristó, ne quene'en nij so' se vaa che'é dan nanó Jesucristó cuentó yo' a.

Nana nihánj taj xna'anj che'é puextó go' ní' rihaan gobierñó do', che'é se rque ní' rihaan Diose do' a

²⁰Dan me se cutumé ndo'o nij síí naqui'yaj cuu se-tucuanj Moisés rihaan yuvij do', nij xrej atá suun nocoo doj do', man Jesucristó daj ca'mii so' a. Ne go' nij so' sa'anj rihaan doj tuvi' nij so' síí tiha' yu'unj cuchi' nij so' rihaan Jesucristó, ne qui'yaj nij so' ndqaa vaa 'yaj síí vaa sa' síí me rá xna'anj nana man so' a. 'O se guun rá nij so' cuta' nij so' cacun' xráá Jesucristó che'é nana ca'mii so', gaa ne ca'vee tacuachén nij so' man Jesucristó rihaan síí nacaj suun procurador a. ²¹Dan me se xná'anj nij síí tiha' yu'unj yo' man Jesucristó a:

—Ne'en nuj se vaa nana nica inanj a'mii so' ne tucu'yón so' do', maestro. Ne 'o cuyaqan vaa cunudanj yuvij rihaan so' chuguanj. Ne ya tucu'yón so' rihaan yuvij daj qui'yaj yuvij canoco' yuvij man Diose, maestro. ²²Dan me se nó xcúún ní' go' ní' puextó rihaan síí nacaj suun gobierñó na'. Ase se go' ní' xa' —taj nij síí tiha' yu'unj, xná'anj nij so' man Jesucristó a.

²³Tzaj' ne caxrij rá Jesucristó se vaa me rá nij so' tiha' yu'unj nij so' man so' a. Che'é dan cataj Jesucristó nana nihánj rihaan nij so' a:

²⁴—Tíhaqan soj sa'anj aga' ní'yaj ní' á —taj Jesucristó rihaan nij so' a.

Gaa ne gaa tíhaqan nij so' sa'anj aga' yo' rihaan Jesucristó, gaa ne cataj Jesucristó:

—Me síí nó rihaan sa'anj aga' nihánj ga. Ne me síí se-chuvij ní' rihaan sa'anj aga' nihánj ga —taj Jesucristó, xná'anj so' man nij síí me rá tiha' yu'unj yo' a.

Síí nacaj suun gobierñó me nó rihaan sa'anj aga' yo', ne nó se-chuvij so' rihaan sa'anj ei —taj nij so' a.

²⁵Gaa ne cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Che'é dan go' soj si'yaj síí nacaj suun gobierñó rihaan ma'an so', ne rque soj si'yaj Diose rihaan Diose á —taj Jesucristó a.

²⁶Gaa ne ne gyun nucuaj nij síí tiha' yu'unj yo' cuta' nij so' cacun' xráá Jesucristó che'é se-nana so' ma'. 'O se cuno cunudanj nij yuvij daj ca'mii nij so', gaa ne ca'anj ndo'o rá nij yuvij cuno nij so' se-nana Jesucristó, ne ca'ne' rá nij so' nanj adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ya cunuú i'na' uún nij síí cavi' a

²⁷Dan me se cuchi' doj nij síí saduceo rihaan Jesucristó a. Nij síí saduceo ro', a'mii nana nihánj se vaa daj chihäq míj se cunuú i'na' uún yuvij asa' cavi' yuvij, taj nij so' a.

²⁸Dan me se xná'anj nij so' man Jesucristó, ne cataj nij so' nana nihánj a:

—Cachrón síí cu'naj Moisés nana nihánj rihaan yanj, che'é rej cungo ní' nana nihánj a: "Sese cavi' yo' o síí vaa nica, ne sese taj vaj ta'níj so', ne nó xcúún tinúú so' xcaj tinúú so' man chocó so' chanq quinaj, ne cotoj tinúú síí cavi' ga chocó so', ne cuchruj no' ne'ej, ne

guun ta'nij síi cavi' man ne'ej yo', ne cuunuú ne'ej yo' rihaan to'óo síi cavi' yo' a", taj síi cu'naj Moisés gaa naá, maestro. ²⁹ Dan me se vaa chij nij tinuj 'o nij so' a. Síi chava' ro', xcaj man chanq, tzaj né cavi' so', né taj vaj ne'ej cuchruij chanq níca so', qui'yaj so', ³⁰ né che'é dan xcaj scue'ee síi cavi' yo' man choco' so' chanq quináj, tzaj né cavi' so' uún, né xcaj scue'ee so' uún man chanq, tzaj né cavi' so' uún, ³¹ né dan me se quisij xcaj nu' chij nij tinuj nij so' man grún' chanq yo', tzaj né taj vaj a'ó ne'ej cuchruij chanq yo', qui'yaj nij so' ma'. Né cavi' taran' nij so' nanj adonj. ³² Síj, gaa né cavi' ma'an chanq yo' uún, ³³ né dan me se asa' cuunu i'na' uún nij síi cavi', gaa né me nij tinuj nij so' nícaj man chanq yo', rá so' ga. 'Q se gaa vaa i'na' nij so', né níca taran' nij tinuj nij so' guun orún' no' a —taj nij síi saduceo, xná'anj nij so' man Jesucristó a.

³⁴ Gaa né cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Xa' nij yuvij man rihaan chumii nihánj cuano, tzaj né uchruij nij so' sa'anj do', xcaj tuvi' nij so' do', ³⁵ tzaj né ino qui'yaj nij yuvij cuunu i'na' uún cayaán ga Diose asa' cuunu naca uún chumii nihánj nanj á. 'Q se rej yanj Diose me se taj yan vaj síi xcaj tuvi' yo' ma'. ³⁶ 'Q se danj nanj uún, né taj yan vaj síi cavi' uún rej yo' ma'. 'Q se ase vaa nij se-mozó Diose ro', danj gaa nij so', né cuyaán gaa nij so' ga nij se-mozó Diose, ése ta'nij Diose me nij so', né sij aj cavi' né cuunu i'na' uún me nij so' adonj.

³⁷ "Né ma'an síi cu'naj Moisés me síi cataj xna'anj asino yaan se vaa ca'vee cuunu i'na' uún nij síi cavi' ndaa vaa nari' so' gaa cari-cun' so' rihaan yan nicuñ' 'o coj aco' ya'an raa a. Dan me se cataj so' se vaa síi 'nij ra'a man ní' ro', me Diose síi nocó' nij síi man gaa naá síi cu'naj Abraham do', síi cu'naj Isaac do', síi cu'naj Jacobo do' a. ³⁸ Dan me se nuuveé se-Diose nij xnangá me Diose ma'. Inañ nij síi vaa i'na' a'vee nocó' man Diose nanj adonj. Che'é dan, nda'se síi cane gaa naá me va'nuij nij so', tzaj né vaa i'na' nij so' rihaan Diose nanj ei. 'Q se vaa i'na' cuundanji yuvij nij yaj Diose nanj adonj —taj Jesucristó rihaan nij so' a.

³⁹ Gaa ne ta'aj nij síi naqui'yaj cuu se-tucuanj Moisés rihaan yuvij ro', cataj rihaan Jesucristó a:

—Cunaj uxrá ca'mii so', maestro —taj nij so' a.

⁴⁰ 'Q se ne quisij rá nij so' xna'anj nij so' doj nana man Jesucristó a ma'.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa stí ca'nej Diose tjinanii man yuvij rihaan sayuun ro', nuuveé nanj yuvij me so' ma'

⁴¹ Gaa né cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Me che'é taj nij soj se vaa nanj ta'níu ta'nij si'nqo síi cu'naj David síi cane gaa naá

me síi ca'nej Diose tjinanii man yuvij rihaan sayuun ga. ⁴² 'Q se nó se-nana ma'an síi cu'naj David rihaan yanj nō chra' qui'yaj so', se vaa cataj so': ⁴³ "Ca'mii Diose síi 'nij ra'a man ní' rihaan síi 'nij ra'a manj, cataj so' se vaa cayaán síi 'nij ra'a manj x'núú Diose rej nuva' Diose ndaa se quisij qui'yaj canaan Diose rihaan taran' nij síi taj rilyunj man síi 'nij ra'a manj né quirij ta'ngá síi 'nij ra'a manj rihaan nij so' adonj", taj síi cu'naj David yo' a. ⁴⁴ Dan me se síi 'nij ra'a man síi cu'naj David me síi ca'nej Diose tjinanii man yuvij rihaan sayuun, taj síi cu'naj David yo' a. Sese 'nij ra'a so' man David, gaa né me che'é taj soj se vaa nanj ta'níu ta'nij si'nqo David me so' ga. Taj che'é cataj soj se vaa nanj yuvij me so' ma' —taj Jesucristó rihaan nij síi naqui'yaj cuu se-tucuanj Moisés a.

Nana nihánj taj xna'anj che'é cacun' tumé nij síi naqui'yaj cuu se-tucuanj Moisés rihaan yuvij a

⁴⁵ Gaa né ca'mii so' nana nihánj rihaan nij síi tucu'yón se-nana so', né cuno cunudanji nij yuvij daj ca'mii so' a:

⁴⁶ —Xcaj nij soj cuentá daj 'yaj nij síi naqui'yaj cuu se-tucuanj Moisés rihaan yuvij, né tumé soj man soj se gaa nanj qui'yaj soj ndaa vaa 'yaj nij so' á. Dan me se nihá'rá nij so' cuunu nij so' yatzij sa' xcaan cachee nij so' rej quene'en yuvij man nij so', né aran' rá nij so' se vaa ca'mii sa' yuvij gaa nij so' gaa cheé nij so' rihaan yu'vee a. Né uun rá nij so' quitaj nij so' chruun xlá sa' doj gaa 'anj nij so' ve' nuu chre' ní' tucu'yón ní' se-tucuanj Moisés do', gaa 'anj nij so' cha'anj do' a. ⁴⁷ Né a'néj nij so' ve' tucuá chanq cavi' níca, né yuun che'é guun tucuá nij so' man ve' yo', né 'yaj xcaan ndo'o nij so' cuentó achiuñ ní'yaj nij so' rihaan Diose, che'é rej sa' doj guun nucuaj nij so' tiha' yu'uní nij so' man yuvij a. Xa' nij so', tzaj né che'é se vaa 'yaj nij so' ro', che'é dan doj a gaa sayuun quiran' nij so' qui'yaj Diose, asa' ca'ne' Diose cacun' che'é yuvij adonj —taj Jesucristó rihaan nij síi tucu'yón se-nana so' a.

21

Nana nihánj taj xna'anj che'é chanq níque cavi' níca qui'yaj sa' doj rihaan nij ru'vee, ni'yaj Diose a

¹ Dan me se ni'yaj Jesucristó, né quene'en so' se vaa araa ndo'o nij síi ru'vee sa'anj rque chruún taj rihaan nuvij nocoo che'é Diose a. ² Né quene'en so' 'o chanq cavi' níca chanq níque se vaa caraa no' vij gueé sa'anj aga' le'ej rque chruún yo', ³ né cataj so':

—Cataj xna'anj yá yá 'unj rihaan nij soj cuano se vaa xa' chanq cavi' níca chanq níque nihánj, tzaj né doj a caraa no' sa'anj rque chruún yo' rihaan sa'anj caraa

cunudanj yo'ó nij yuvij nanj adonj. ⁴ 'Q se nij so', daj doj sa'anj quináj raq se-sa'anj nij so' ro', caraa nij so' rque chruúñ, ne xa' no', tzaj ne nda' se achiin ndo'o sa'anj rihaan no', tzaj ne rqué no' rihaan Diose cunudanj sa'anj nicaj no' sa'anj quiraqan no' se cha' no' nanj adonj —taj Jesucristó a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa canée nu' nuvíí nocoo né chuman' Jerusalén a

⁵ Dan me se cataj ta'aj yuvij se vaa xa' nuvíí nocoo, tzaj ne yuvej sa'inanj me yuvej guun nuvíí nocoo, ne me doj uxrá sa'anj go' nij yuvij rihaan Diose che'é rej ca'vee cune' nii nuvíí nocoo yo' a. ⁶ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Xa' nu' nuvíí nocoo ni'yaj soj nihánj, tzaj ne vaa güüi canée nu' nuvíí nocoo nihánj, ne a'ó yuvej se quitáa xráa tuvi' yuvej nihánj a ma' —taj Jesucristó a.

Nana nihánj taj xna'anj che'é sayuun güun rihaan chumíj nihánj vaa güüi a

⁷ Dan me se xná'anj nii man Jesucristó, ne cataj nii rihaan so' a:

—Che'é dan cataj xna'anj so' rihaan núj aman canée nu' nuvíí nocoo nihánj do', a me rasuun ca'na' qui'yáá sg' asa' quisij ca'na' sayuun yo', señor —taj nii, xná'anj nii man so' a.

⁸ Gaa ne cataj so' rihaan nii:

—Tumé ndo'o soj man soj se gaa nanj tiha' yu'unj yuvij man soj á. 'Q se ca'na' uxrá yuvij cataj: "Unj me sií na'vij soj, ne Cristo mej á", cataj nij yuvij, ne cataj uún nij yuvij: "Aj quisij güüi ca'anj ni'yá chumíj nanj á", cataj uún nij yuvij rihaan soj a. Tzaj ne se cuchumán rá soj, ne se canoco' soj man yuvij a'mii dajn ma'.

⁹ "Dan me se ca'vee se cuno soj nana se vaa unu' uxrá chuman' ga tuvi' chuman' do', ca'vee se cuno soj nana se vaa tucuáá ndo'o yuvij rihaan gobierñó do', tzaj ne se cuchu'vi' soj ma'. Maqan se vaa che'é guun sayuun yo' rihaan chumíj nihánj asino yaan adonj. Tzaj ne asa' quisij guun danj, gaa ne se ca'anj ni'yá chumíj nihánj nu' orá ma'. 'Q se quinaj chumíj nihánj doj adonj —taj so' rihaan nij so' a.

¹⁰ Gaa ne cataj uún Jesucristó rihaan nij so' a:

—Dan me se cunu' uxrá yuvij man chuman' nocoo ga yo'ó chuman' nocoo, ne cunu' gobierñó ga tuvi' gobierñó a. ¹¹ Ne cachen ndo'o yuvij nocoo, ne que'ee chuman' me se cachen ndo'o chi'ij cachen ndo'o x'naa cachen ndo'o a. Ne quene'en ndo'o yuvij rasuun nocoo nij ndo'o rej xta', ne cuchu'vi' nij yuvij, qui'yaj rasuun yo' a.

¹² "Tzaj ne asa' ataa guun nu' sayuun yo', ne quita'ri'yunjin nii man soj, ne quita'a'a nii man soj, ne canoco' nii man soj qui'yaj nii

sayuun man soj, ne tacuachén nii man soj rihaan nij sii man rá ve' nuu chre' ní' tucu'yón ní' se-tucuanj Moisés, ne caxrij nii taga' man soj, ne tacuachén nii man soj rihaan nij sii nicaj suun, che'é se sij nocó' manj me soj a. ¹³ Síj, gaa ne quirj' soj cataj xna'anj soj rihaan nij so' che'é 'unj a. ¹⁴ Ne asa' nicun' soj rihaan nij so', ne yo'ó ca'nej nimán soj se nanó rá soj che'é nanq ca'mü' ma'an soj rihaan nij so' ma!. ¹⁵ 'Q se ma'anj me sii rque nanq cuyu' tu'va soj nanj á. Ne taj sii güun nucuaj qui'yaj canaan rihaan se-nana soj ma!. ¹⁶ Dan me se nda'a ma'an rej soj do', nda'a ma'an tuvi' soj do', nda'a ma'an tinúú soj do', nda'a ma'an nij sii man chiháán soj do', me nij sii tacuachén man soj rihaan nij sii qui'yaj sayuun man soj, gaa ne ticavi' nii man ta'aj soj, ¹⁷ ne nachri' cunudanj nij yuvij man rihaan chumíj ni'yaj nij so' man soj, che'é se me soj sii nocó' manj adonj. ¹⁸ Tzaj ne daj chiháa míj se ca'anj ni'yá a doj yuvé raq soj ma!. ¹⁹ 'Q se che'é se nocó' raan soj manj ro', che'é dan yo'ó gaa i'na' soj nu' cavigu' nu' ca'anj adonj.

²⁰ "Dan me se asa' quene'en soj se vaa tucuachrii tanuu nu' chuman' Jerusalén, ne xcay soj cuentá se vaa daj doj quirj' nu' chuman' yo', ne quinavij nu' chuman' yo' nanj adonj. ²¹ Ne güüi dan me se yo'ó cunaj nij sii man estadó Judea ca'anj nij so' raa quij, ne nij sii vaj rque chuman' Jerusalén me se ra'yanj curihanj nij so', ne nij sii vaj rej tacaan me se se catúj nij so' chuman' yo' daj chiháa míj ma!. ²² 'Q se yo' me güüi naru'vee Diose sayuun rihaan nij sii ne estadó Judea yo' che'é cacun' tumé nij so', ne ya danj güun, gaa ne quisij ya nu' nana no' rihaan danj Diose che'é ni'y so' a. ²³ Nique chaná nuu rque do', chaná vaa ta'núí ne'ej utzii do', güüi ca'na' sayuun yo' a. 'Q se se guun nucuaj chaná yo' cunaj chaná yo' ma!. 'Q se güun ndo'o sayuun rej yo', ne caxrij yuvuña Diose man yuvij yo', ²⁴ ne cavig' que'ee nij so' raq neé espadá, ne quita'a'a nii man que'ee nij so' ca'anj nicaj nii rej ne nij sii yanij a. Ne cacheé nij sii yanij xráa nu' chuman' Jerusalén, nda'a se quisij güüi ca'neé Diose suun ra'a nij so' a —taj Jesucristó a.

Nana nihánj taj xna'anj daj gaa ca'na' uún Jesucristó rihaan chumíj nihánj a

²⁵ Ne cataj uún Jesucristó a:

—Gaa ne quene'en yuvij se vaa cunu' ino güüi do', yavil do', nij yati' do', ne rihaan ma'an chumíj me se cuchu'vi' ndo'o cunudanj nij yuvij cuno nij so' daj gaa carijin ndo'o na ya'anj do', quene'en nij so' daj gaa quinaqan rihaan na ya'anj do' a. ²⁶ Ne cuchu'vi' ndo'o nij yuvij, che'é yan quinano rá nij so' daj gaa quiran' nu' chumíj nihánj a. Ne quinagan taran' nij rasuun nucuaj man

22

rej xta' a. ²⁷ Gaa ne quene'en nij so' mán 'unj sij ca'néé Diose nícaj yu'unj man yuvii á. Dan me se xráá ngaa quitaj 'unj ca'na' 'unj, né guun nucuaj ndo'o quirii ta'ngaj, ne ve'é uxrá curuvijj ca'naj ei. ²⁸ Dan me se asa' guun che'e nu' rasuun nihánj guun yo' danj, ne canicun' soj, ne ni'yaj soj xta', né daj doj nacaj 'unj man soj rihaan chumii nihánj gaa nanj adonj —taj Jesucristó rihaan nij so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ya quene'en ní' se vaa daj doj ca'na' uún Jesucristó a

²⁹ Gaa ne nanó Jesucristó cuentó nihánj a:

—Xcaj soj cuentá daj 'yaj chruun man chruj hígó raa do', daj 'yaj me ma'án chruun do' a. ³⁰ Gaa naca coj ya'ljj ra'a nij chruun, né ni'yaj soj man nij chruun, né ne'en soj se vaa daj doj 'na' tió namán maan a. ³¹ Dan me se xcaj uún soj cuentá se vaa asa' quene'en soj nu' se vaa cataj xna'anj 'unj rihaan soj cuano, né daj doj guun che'e Diose guun chij Diose rihaan chumii nihánj nanj adonj. ³² Ya ya cataj xna'anj 'unj rihaan soj cuano se vaa quene'en ta'aj soj sij vaa i'ná' rihaan chumii nihánj cuano quisij nu' rasuun nihánj nu' se vaa cataj xna'anj 'unj rihaan soj cuano ei. Né ya quene'en soj nu' nihánj gaa ataa cavi' soj ei. ³³ Vaa güii ca'anj ni'ya yo'óó do', xta' do', tzaj né se-nanaj me se daj chiháa míj se quinavijj yo' ma' —taj Jesucristó rihaan nij so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa tumé ní' man ní' daj qui'yaj ní', gaa ne ca'vee canicun' ní' rihaan Jesucristó a

³⁴ Né cataj uún Jesucristó a:

—Dan me se cutumé soj man soj se gaa nanj yo' guun rá soj rasuun man rihaan chumii nihánj, né guun rá soj guun xno soj do', guun rá soj ca'mii sc'a' soj do', guun rá soj guun si'yaj soj nu' rasuun man rihaan chumii nihánj do' a. Se qui'yaj soj danj, tóse taj ni'yón ca'naj, né se quene'en soj ca'naj a. ³⁵ 'O se ndaa rá se vaa 'o lazo ne' ta'aa man nii ro', danj gaa ca'na' xráá cunudanj chumii nihánj adonj. ³⁶ Che'é dan yo'ó ni'yaj soj, né xcaj soj cuentá nu' güii, né inanj cachinj ni'yaj soj rihaan Diose se vaa ca'vee quinanjj soj rihaan nu' sayuun nihánj asa' guun danj rihaan chumii nihánj, gaa ne ca'vee canicun' soj rihaan 'unj sij ca'néé Diose nícaj yu'unj man yuvii ei —taj Jesucristó a.

³⁷ Dan me se rej ranga' ro', né Jesucristó rá nuiví nocoo, né tucu'yón so' man nij yuvii, né rej ti'nuu me se curihanj so', né rej cu'naj Quij man Chruun Olivó aran' so' a. ³⁸ Né taxrej uchi' cunudanj nij yuvii cuno nij so' se-naná Jesucristó a.

Nana nihánj taj xna'anj daj qui'yaj síi cu'naj Judas gaa cutu'vej yuvé so' man Jesucristó a

¹ Dan me se daj doj canuú cha'anj pascuá cha'anj chá nij yuvii israelítá chraa yo'óó trigó a. ² Né nano' nij xrej atá suun nocoo doj do', nij síi naquiyaj cuu se-tucuanj Moisés rihaan yuvii do', daj qui'yaj nij so' né cavi' Jesucristó, che'é se man ndo'o yuvii nocoo' man Jesucristó a.

³ Né catúj síi chree cu'naj Satanás nimán síi cu'naj Judas Iscariote, né so' me se yo'ó tuvi' ma'án chuvij nij síi tucu'yón se-naná Jesucristó me so' a. ⁴ Dan me se cavigi so' ca'anj so', né ca'mii so' gá nij xrej atá suun nocoo doj do', gá tanuu uun chij rihaan nij tanuu tumé nuiví do', gaa né cataj so' daj qui'yaj so' né tacuachén so' man Jesucristó rihaan nij so' a. ⁵ Gaa né guun niha' rá nij so' gá cuno nij so' se-naná Judas, né guun ya ca'mii nij so' gá Judas se vaa rque nij so' se-anj man Judas a. ⁶ Dan me se cata' tu'va síi cu'naj Judas se vaa tacuachén so' man Jesucristó rihaan nij so', gaa né nuchruij raa Judas aman ca'vee tacuachén so' man Jesucristó rihaan nij so', gaa né se gaa nanj quene'en nij yuvii a.

Nana nihánj taj xna'anj che'é rachruúún rqué Jesucristó rihaan nij síi tucu'yón se-naná so' cha nij so' do', che'é na vinó rqué so' co'q nij so' do'

⁷ Dan me se quisij güii canuú cha'anj chá nii chraa yo'óó trigó, né güii dan me güii ticavi' nij yuvii israelítá matzinj le'ej che'é Diose a. ⁸ Dan me se ca'néé Jesucristó man Pedró do', man Juan do', né cataj so' rihaan roj so':

—Ca'anj roj soj qui'yaj chuvij roj soj cha ní' né navij rá ní' cha'anj pascuá ei —taj so' rihaan roj so' a.

⁹ Gaa né xná'anj roj so' man Jesucristó a:

—Me rej qui'yaj chuvij nuj cha ní' gá —taj roj so' a.

¹⁰ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan roj so' a:

—Cuno roj soj nana nihánj, se vaa asa' catúj roj soj chuman' yo', né nari' tuvi' roj soj ga 'o síi táá chihá 'o cacuaj na, né canoco' roj soj man so', catuu roj soj rá ve' catuu so', ¹¹ né cataj roj soj rihaan síi tucua' ve' yo': "Xná'anj maestró mán so' se vaa me rej né ve' cha xti'no maestró chraa gá nij síi tucu'yón se-naná so' che'é cha'anj pascuá, taj so' a", cataj roj soj rihaan síi tucua' ve' yo' a. ¹² Gaa ne tiháan so' 'o ve' nata' xjj rihaan roj soj, né aj vaa chuvij rá ve' yo', né man chruun mesá man chruun xlá man rá ve' yo' a. Yo' me rej qui'yaj chuvij roj soj á —taj Jesucristó rihaan roj so' a.

¹³ Dan me se cavii roj so' ca'anj roj so', ne nari' roj so' nu' ndaa vaa cataj xna'anj Jesucristó rihaan roj so', gaa ne qui'yaj chuvii roj so' cha xti'no niж so' chraa che'é cha'anj pascuá a. ¹⁴ Ne quisij orá cha xti'no niж so', ne ca'na' Jesucristó ga yo'o niж apóstol cune' so' man natq' rihaan yuvij che'é so', gaa ne ca'anj cayaán taran' niж so' rihaan mesá a. ¹⁵ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan niж so' a:

—Guun ndo'o raj cha xti'no 'unj che'é cha'anj pascuá nihánj ga niж soj cuano nihánj gaa ataa quirán' 'unj sayuun a. ¹⁶ Q se cataj xna'anj 'unj rihaan soj cuano se vaa se cha xti'no uún 'unj ga soj a 'o cha'anj nihánj ndaa se quisij güii canuû cha'anj pascuá naçä asa' guun chij Diose rihaan chumii nihánj a man adonj—taj Jesucristó rihaan niж so' a.

¹⁷ Gaa ne nicaj so' 'o aga' tazá na vinó, ne nago' so' graciá rihaan Diose, gaa ne cataj so':

—Quita'aa soj na nihánj, cuxra' ta'aj soj, ne co'o' cunudanj soj á. ¹⁸ Q se cataj xna'anj 'unj rihaan soj cuano se vaa veé doj nihánj me co'o', ne se co'o' yaj a ma'. Tzaj ne asa' quisij güii guun chij Diose rihaan chumii nihánj, ne co'o' adonj—taj Jesucristó rihaan niж so' a.

¹⁹ Gaa ne nicaj so' rachrúún, ne nago' so' graciá rihaan Diose, gaa ne cuxra' so' rachrúún, ne rqué so' man niж so', ne cataj so>:

—Nee manj me rachrúún nihánj nanj á. Ca'vej rá 'unj cavy' nee manj che'é soj, ne cha soj man nihánj, gaa ne yo'o cunuû rá soj manj ei—taj so' rihaan niж apóstol a.

²⁰ Gaa ne ase vaa qui'yaj so' ga rachrúún ro', danj qui'yaj uún so' ga aga' nuу na vinó gaa quisij chà xti'no niж so', ne cataj so':

—Na vinó nihánj ro', me ton manj a. Che'é ton manj ro', rqué Diose 'o nanañ rihaan soj daj qui'yaj Diose ga soj a. Dan me se che'é se cayanj ton manj ro', che'é dan me caraña x'naa Diose niж yaj Diose cacun' tumé yuvii nanj adonj—taj Jesucristó rihaan niж so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ma'an Jesucristó cataj xna'anj se vaa tacularchén yo'o sii tucuyón se-nqñ so' man so' rihaan niж sii taj ri'yunj man so' a

²¹ Ne cataj uún Jesucristó a:

—Tzaj ne xcay soj cuentá se vaa vaa 'o sii tacularchén manj rihaan niж sii taj ri'yunj manj, ne táá ra'a so' rihaan chruun mesá taj ra'añ nihánj cuano ei. ²² Q se xa' 'unj sij ca'néé Diose nicaj yu'un man yuvii, tzaj ne ca'anj 'unj cavy' 'unj ndaqá vaa cataj xna'anj ma'an Diose a. Tzaj ne nique' ndo'o sii tacularchén manj rihaan niж sii taj ri'yunj manj nanj á. Quirán' uxrá so' sayuun adonj—taj Jesucristó rihaan niж so' a.

²³ Gaa ne guun che'e niж sii tucuyón se-nanañ Jesucristó nuchruj raq niж so' ga tuví niж so' me tuví niж so' me sii qui'yaj danj man Jesucristó, rá niж so' a.

Nana nihánj taj xna'anj daj qui'yaj niж sese me rá niж guun niж sii guun chij doj rihaan tuví niж a

²⁴ Gaa ne ca'mii cunu' cunudanj niж sii tucuyón se-nanañ Jesucristó me tuví niж so' me sii guun chij doj a. ²⁵ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan niж so' a:

—Nij sii nicaj suun rey uun chij rihaan niж yuvii yanj ro', rii ta'ngá' uxrá niж so' rihaan tuví niж so', ne tucu'náj nii "sii 'nij ra'a man ní" man niж so' nanj á. ²⁶ Tzaj ne se guun soj sii vaa danj ma'. Maan se tuví soj sii guun rá se vaa guun chij so' doj rihaan soj ro', vaa che'é guun so' sii nocó' doj rihaan soj, ne guun so' ase vaa 'o se-mozó' soj a. ²⁷ Dan me se me sii me sii uun chij doj, rá soj ga: sii anicaj co'oo rihaan mesá na', ase sii yanj rihaan mesá xa'. Veé sii yanj rihaan mesá me sii uun chij doj, rá soj a. Tzaj ne nihánj me se vaj ma'án 'unj sca'núj niж soj, ne aj guún 'unj mozó' rihaan soj vaa nanj adonj.

²⁸ "Né xa' soj, tzaj ne niж soj me niж sii cachéé ga 'unj gaa quirán' 'unj sayuun, ²⁹ ne ase vaa cune' Réj Diose manj se vaa guun chij 'unj ro', danj gaa cune' 'unj man soj cuano ³⁰ se vaa cayaán soj rihaan xrúún 'unj chruun mesá asa' guun chij ma'anj, ne cha soj chraa ne co'o' soj na ga 'unj adonj. Ne quita' soj chruun xlá sa' ndo'o, ne ca'né' soj cacun' che'é chuvii niж x'ne' yuvii israelítá adonj—taj Jesucristó rihaan niж sii tucuyón se-nanañ so' a.

Nana nihánj taj xna'anj daj ca'mii Jesucristó ga sii cu'naj Simón Pedró a

³¹ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan sii cu'naj Simón Pedró a:

—Cunó so' nanañ nihánj ca'mij rihaan so', Simón. 'Q se aj cachíin ni'yaj sii cu'naj Satanás rihaan Diose se vaa ca'vej rá Diose qui'yaj so' sayuun man niж soj a. Dan me se ase vaa 'yaj nii man 'núú trigó gaa tixrin' nii 'núú trigó rihaan rcuaa ro', danj qui'yaj sii chree man soj, che'é se guun rá so' quirí' soj adonj. ³² Tzaj ne aj cachíin ni'yáá 'unj rihaan Diose hé so', se vaa se ca'né' rá so' ga suun amán rá ni'yaj manj a ma'. Gaa ne asa' nanicaj nimán so' canoco' uún so' manj ro', ne racyí so' man niж tinúú so' se vaa cunuú sca' doj nimán niж so' uún á—taj Jesucristó rihaan sii cu'naj Simón Pedró yo' a.

³³ Gaa ne cataj so' rihaan Jesucristó a:

—Tzaj ne aj ca'néé nimán yo'o cachéé 'unj ga so', Señor. Ca'vej se caxrii nii taga' mán so' ca'vej se ticavíl nii mán so' ca'vej se, tzaj ne se tanjá xcó 'unj mán so' ma'—taj so' rihaan Jesucristó a.

³⁴ Tzaj né cataj Jesucristó rihaan Pedró a:
—Nihánj me cataj 'unj rihaan so' daj qui'yáá so', Pedró. Ne'én 'unj se vaa asa' ataa caguaj to'loo níij corá, né va'nuj cataj so' se vaa ne ne'én so' manj ma' —taj Jesucristó rihaan Pedró a.

Nanq nihánj taj xna'anj se vaa quiran' níj síi tucu'yón se-nana Jesucristó sayuun a

³⁵ Gaa né cataj Jesucristó rihaan níj síi tucu'yón se-nana so' a:

—Gaa ca'néé 'unj man soj ca'mii natáj soj se-nanaj rihaan níj yuvij israelítá ne taj nanj taj vitó taj canj taj ca'anj nicaj soj gaa ca'anj soj, tzaj ne taj vaj rasuun cachiin man soj gaa ca'anj soj, rá 'unj a —taj Jesucristó rihaan níj so' a.

—Taj vaj a doj rasuun ne cachiin man núj ma' —taj níj so' rihaan Jesucristó a.

³⁶ Gaa né cataj Jesucristó rihaan níj so' a:

—Yaj me se sese vaa xnánj soj do', se-vito soj do', né nicaj soj ca'anj soj á. Né sese taj yan vaj neé espadá rihaan soj, né quiraqan soj 'o taneé soj neé espadá á. Né sese nuví' sa'anj rihaan yo'o tuví' soj, né vaa che'é cutu'veé so' se-rotó so', né quiraqan so' neé espadá ei. ³⁷ 'O se vaa nanaq níj rihaan danj Diose taj: "Cataj níi se vaa sij 'yaj cacun' me so'", taj danj Diose che'é 'unj, né vaa che'é quisij ya nu' nanaq yo' che'ej a. 'O se daj doj quinavij se vaa 'yáá 'unj rihaan chumíi nihánj nanj adonj —taj Jesucristó rihaan níj so' a.

³⁸ Gaa né cataj níj so' rihaan Jesucristó a:

—Ni'yaj so' ei. Vaa vij neé espadá rihaan níi nihánj, Señor —taj níj so' a.

—Veé danj me se danj nanaq á —taj Jesucristó rihaan níj so' a.

Nanq nihánj taj xna'anj daj qui'yaj Jesucristó gaa cachiin ni'yaj Jesucristó rihaan Diose a

³⁹ Gaa né cavii so' ca'anj so' qui cu'naj Quij mán Chruun Olivó, ndaq vaa cu'yón inanj so' qui'yaj so' a. Né canoco' níj síi tucu'yón se-nana so' rej xco so' a. ⁴⁰ Ne gaa cuchi' níj so' rej yo', né cataj Jesucristó rihaan níj so' a:

—Cachinj ni'yaj soj rihaan Diose se vaa caráán Diose chrej rihaan síi chrej se gaa nanaq guun rá soj qui'yaj soj cacun' qui'yaj síi chrej á —taj Jesucristó rihaan níj síi tucu'yón se-nana so' a.

⁴¹ Gaa né naxuun so' man so' rihaan níj síi tucu'yón se-nana so', né ca'anj so' rej yanij doj, né canicun' ruj so', né cachiin ni'yaj so' rihaan Diose, ⁴² né cataj so' rihaan Diose a:

—Sese ca'vee, né caráán ra'a so' xráj, se gaa nanaq quiran' uxrá 'unj sayuun, tzaj ne sese ma'án so' me rá quirán' 'unj sayuun, né se qui'yáá so' ndaq vaa me rá ma'án so', né se qui'yáá so' ndaq vaa me rá ma'ánj ma' —taj Jesucristó, cachiín ni'yaj so' rihaan Diose a.

⁴³ Gaa né curuvi' yo'o se-mozó Diose cavii rej xtá' rihaan so', né nari' nucuaj nimán so', qui'yaj se-mozó Diose yo' a. ⁴⁴ Né nanó ndo'o rá so', né nucuaj ndo'o cachiín ni'yaj so' rihaan Diose, né cavii ndo'o nihaq rihaan so', né ase vaa ton vaa nihaq cavii rihaan so' cayjan rihaan yo'óó a. ⁴⁵ Né canicun' caya so', né ca'anj so' rej ne níj síi tucu'yón se-nana so', tzaj né quene'en so' se vaa cotoj nu' níj so', che'é se nanó ndo'o rá níj so' a. ⁴⁶ Gaa né cataj Jesucristó rihaan níj so' a:

—Me che'é otoj soj ga. Naxumqan soj cachinj ni'yaj soj rihaan Diose se gaa nanj guun rá soj qui'yaj soj cacun' qui'yaj síi chrej á —taj so' rihaan níj síi tucu'yón se-nana so' a.

Nanq nihánj taj xna'anj daj qui'yaj níj gaa quita'a níi man Jesucristó a

⁴⁷ Dan me se nicun' Jesucristó ca'mii so', né nu' ca'na' que'ee yuvij, né síi cu'naj Judas yo'o tuví' chuvij níj síi tucu'yón se-nana Jesucristó me síi táá yáan rihaan níj yuvij, né quinichrun' síi cu'naj Judas rihaan Jesucristó, che'é rej guun rá so' cachron tu'vá so' xruu Jesucristó a. ⁴⁸ Gaa né cataj Jesucristó rihaan Judas a:

—Ne chihán' uxrá 'yáá so', se vaa tacuachén so' man sij ca'néé Diose nicaj yu'unj man yuvij gaa cachron tu'vá so' xruj, man Judas —taj so' rihaan Judas yo' a.

⁴⁹ Dan me se quene'en níj síi nicun' ga Jesucristó daj qui'yaj níj yuvij man Jesucristó, né che'é dan xná'anj níj so' man Jesucristó a:

—Go' níj neé espadá raq níj so', rá so' na' —taj níj so' rihaan Jesucristó a.

⁵⁰ Ne yo'o tuví' níj so' ro', go' taneé so' neé espadá raq se-mozó xrej atá suun nocoo doj, né güéj nu' xréé yo' rej nuva' yo', qui'yaj so' a. ⁵¹ Gaa né cataj Jesucristó rihaan so' a:

—Ca'ne' rá soj ga suun 'yaj danj á —taj Jesucristó rihaan níj so' a.

Gaa né cuta' Jesucristó ra'a Jesucristó rej quiran' chi'li' xréé mozó yo', né nu' orá nahuuun sa' xréé mozó yo', qui'yaj Jesucristó a. ⁵² Gaa né cataj Jesucristó rihaan níj xrej atá suun nocoo doj do', rihaan tanuu uun chij rihaan níj tanuu tumé navií do', rihaan níj síi uun chij rihaan níj yuvij israelítá do' a:

—Me che'é 'na' neé espadá 'na' chruun 'na' ga soj ga. Síi ituu mé 'unj, rá soj na'.

⁵³ 'O se daj a güüi yáán 'unj ga níj soj rá navií nocoo, tzaj né ne guun rá soj quita'a soj mán 'unj ma'. Tzaj né cuano nihánj me se aj quisij orá ca'vée qui'yaj soj ndaa vaa me rá soj qui'yaj soj, né nihánj me se ca'vée guun nucuaj soj sij vaj rej rmj' a —taj Jesucristó rihaan níj so' a.

Nanq nihánj taj xna'anj daj qui'yaj síí cu'naj Pedró gaa cataj so' se vaa nuveé síj noco'man Jesucristó me so' a

⁵⁴ Dan me se quita'aa nij so' man Jesucristó, né ca'anj nicaj nij so' man Jesucristó rá ve' tucuá xrej atá suun nocoo doj, ne gan' gan' canoco' síí cu'naj Pedró rej xcó Jesucristó, 'na' so' a. ⁵⁵ Dan me se naranc' nii ya'an rá ve', né yáán tacuachriin taran' nii rihaan ya'an, né yáán síí cu'naj Pedró sca'núj nij so' a. ⁵⁶ Dan me se yáán so' rej chuguun ya'an rihaan nij tuví' xrej, né quene'en yo'o mozó chanq man so', né ni'yaj uxrá chanq yo' man so' a. Gaa né cataj mozó chanq yo' rihaan tuví' no' síí man ga'no' a:

⁵⁷ —Síí nihánj ro', me yo'o síí cachéé ga Jesucristó a —taj chanq yo', ni'yaj yo' man Pedró a.

Gaa né cataj Pedró rihaan chanq yo' a:

—Ne nelén 'unj man so', man nocoj —taj so' a.

⁵⁸ Ne yo'o orá nii me se quene'en yo'o so' man Pedró uún a:

—Yo'o tuví' nij síí chéé ga so' mé so' ei —taj so' rihaan Pedró a.

—Taj ma'. Nuveé síj chéé ga so' mé 'unj, man tinuj —taj Pedró yo' a.

⁵⁹ Dan me se cachén yo'o orá uún, gaa né nucuaj ca'mii yo'o so' a:

—Ya uxrá síj cachéé ga Jesucristó me síí nihánj nanj ei. 'O se síj cavii estadó Galilea me roj so' ga Jesucristó chuguānj —taj yo'o so' a.

⁶⁰ Gaa né cataj Pedró rihaan síí tu'va dānj a:

—Ne uno uxraj me taj so', man tinuj —taj so' rihaan nij so' a.

Né dan me se nu' ca'mii so' dānj, ne nu' caguáj to'lōo a. ⁶¹ Gaa né canicaj síí 'nij ra'a man ní', né ni'yaj so' man Pedró, gaa né nanuj rá Pedró se-nanq síí 'nij ra'a man ní' gaa cataj síí 'nij ra'a man ní' rihaan so': “Ne'én 'unj se vaa asa' ataa caguaj to'lōo nij corá, ne va'nuj cataj so' se vaa ne ne'lén so' manj ma'”, cataj síí 'nij ra'a man ní' rihaan so' quii a. ⁶² Dan me se gaa ni'yaj síí 'nij ra'a man ní' man Pedró, gaa né curihānj Pedró xe', né ta'vee ndo'o so' a.

Nanq nihánj taj xna'anj daj qui'yaj nii gaa cuta'i nii cacun' xráá Jesucristó a

⁶³ Gaa né nij síí quita'aa man Jesucristó ro', tiha' ndo'o nij so' man so', ne go' nij so' xráá so' a. ⁶⁴ Ne gaa go' nij so' xráá so' me se caráán nij so' rihaan Jesucristó, né cataj nij so' rihaan so' a:

—Cataj so' rihaan nuj me síí go' mán so' á —taj nij so', ⁶⁵ ne que'ee doj nana nij a'mii uún nij so' rihaan Jesucristó a.

⁶⁶ Ne gaa quisíj güii, né cunuu chre' nij síí uún chij rihaan nij yuvíj israelitá, né dan

me se nij xrej atá suun nocoo doj do', nij síí naquí'yaj cuu se-tucuanj Moisés do', cunuu chre', né ca'anj nicaj nij so' man Jesucristó rá ve' a'ne' nij so' cacun' che'é yuvíj a. Gaa né xná'anj nij so' man Jesucristó, né cataj nij so'!

⁶⁷ —Sese ya síj ca'néé Diose tjinanii man yuvíj rihaan sayuun mé so', rá so', né cataj xna'anj so' rihaan nuj á —taj nij so' a.

Gaa né cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Ca'vee se cataj xna'anj 'unj rihaan soj, tzaj né se cuchumán rá soj se-nanaj ma'.

⁶⁸ Né sese xna'anj 'unj 'o nana man soj, tzaj né se cataj xna'anj soj rihanj ma'. ⁶⁹ Tzaj né rej rihaan ní' me se xai' 'unj síj ca'néé Diose nícaj yu'unj man yuvíj, tzaj né cayáán 'unj rej nuva' Diose síí nucuaj ndo'o a —taj Jesucristó rihaan nij so' a.

⁷⁰ Gaa né xná'anj cunudanj nij so' man Jesucristó, cataj nij so' a:

—Che'é dan me ta'nij Diose mé so', rá so' na' —taj nij so' rihaan so' a.

Gaa né cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Véé ya ndaá vaa cataj soj ro', véé dānj vaa nanj á —taj so' a.

⁷¹ Gaa né cataj nij so' rihaan tuví' nij so' a:

—Se cacheen doj síí ca'ná' cataj xna'anj rihaan ní' che'é cacun' tumé síí nihánj a ma'. 'O se ma'an ní' me síí cuno daj tu'va so' nihánj nanj adonj —taj nij so' rihaan tuví' nij so' a.

23

Nana nihánj taj xna'anj daj ca'mii síí cu'naj Pilato ga Jesucristó a

¹ Dan me se que'ee nij so', né naxumaan taran' nij so', né ca'anj nicaj nij so' man Jesucristó rihaan síí cu'naj Pilato a. ² Gaa né cuta'nij so' cacun' xráá so' rihaan síí cu'naj Pilato, né cataj nij so' rihaan síí cu'naj Pilato a:

—Síí nihánj ro', me síí tucu'yón tucuaán ne rihaan tuví' nuj síj israelitá, né cataj so' se vaa se go' yuvíj puextó rihaan síí nicaj suun cu'naj César, né taj so' se vaa síj ca'néé Diose guun síí nicaj suun rey me ma'an so', taj so' adonj —taj nij so' rihaan síí cu'naj Pilato, ni'yaj nij so' man Jesucristó a.

³ Gaa né xná'anj síí cu'naj Pilato man Jesucristó a:

—So' me síí nicaj suun rey uun chij rihaan nij yuvíj israelitá na' —taj so', xná'anj so' man Jesucristó a.

—Vej á —taj Jesucristó rihaan so' a.

⁴ Gaa né cataj síí cu'naj Pilato rihaan nij xrej atá suun nocoo doj do', rihaan nij yuvíj do' a:

—Nuvíj cacun' tumé síí nihánj narij ma' —taj so' a:

⁵ Tzaj né nucuaj doj ca'mii nij so', cataj nij so'!

—Tzaj né que'ee yuvij uno se-naná so', ne vaa güüi qui'yaj niij so' sayuun nanj á. Ne vaj so' tucu'yón so' se-naná so' nu' estadó Judea nihánj, ne guun che'e so' tucu'yón so' se-naná so' estadó Galilea, ne 'na' so' ndqá nihánj tucu'yón so' nanj adonj —taj niij so' rihaan Pilato a.

⁶ Dan me se cuno Pilato se-naná niij so', gaa né xná'anj Pilato man niij so' sese sij cavii estadó Galilea me Jesucristó a. ⁷ Gaa né quene'en so' se vaa ya' cavii Jesucristó estadó Galilea rej uun chij síi cu'naj Herodes a. Che'é dan cataj so' se vaa ca'anj nicaj niij so' man Jesucristó rihaan síi cu'naj Herodes yo' a. ⁸ Q se güüi dan me se nuú ma'an síi cu'naj Herodes chuman' Jerusalén a.

Nana nihánj taj xna'anj daj ca'mii síi cu'naj Herodes ga' Jesucristó a

⁸ Gaa quene'en síi cu'naj Herodes man Jesucristó, gaa né guun nihi' uxrá rá so' a. ⁹ Q se asij rque' ndo'o me se guun rá so' quene'en so' man Jesucristó, che'é se aij cuchi' naná rihaan so' daj 'yaj Jesucristó a. Ne guun rá so' se vaa qui'yaj Jesucristó 'o suun sq' nocoo ni'yaj so' a. ⁹ Dan me se xná'anj ndo'o so' naná man Jesucristó, tzaj ne a'ó nana ne ca'mii Jesucristó rihaan so' a ma'. ¹⁰ Tzaj né nicun' niij xrej ata suun nocoo doj nicun' niij síi naqui'yaj cuu se-tucuanj Moisés rihaan niij yuvij nicun', ne nucuaj ndo'o cuta' niij so' cacun' xráá Jesucristó a. ¹¹ Gaa né nachri' Herodes do', nij tanuu nuú rihaan so' do', ni'yaj niij so' man Jesucristó, ne ca'nga' nacoo niij so' ni'yaj niij so' man Jesucristó a. Gaa né na'néé niij so' yatzíj sedá man Jesucristó qui'yaj Herodes, ne veé dan na'néé uún Herodes man so' rihaan Pilato a. ¹² Ne güüi dan me se guun che'e Herodes ga Pilato na'mii sa' roj so' ga tuví' roj so' a. ¹³ Q se asij rque' doj me se sij taj ri'yunj man tuví' me roj so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cataj xna'anj síi cu'naj Pilato se vaa cavii' Jesucristó rihaan rcutze a

¹³ Dan me se canacúún síi cu'naj Pilato man niij xrej ata suun nocoo doj do', man niij síi uun chij rihaan niij yuvij israelítal do', man ma'an niij yuvij do', se vaa ca'na' niij so' cunyu' chre' niij so' rihaan so' a. ¹⁴ Gaa né cataj Pilato rihaan nu' niij yuvij a:

—Dan me se nicaj soj man snó' nihánj ca'na' soj rihanj, ne cataj soj se vaa so' me síi me rá qui'yaj niij yuvij sayuun a. Ne veé xná'anj 'unj man so' cuno taran' soj daj 'yaj so', ne xa' cacun' cuta' soj xráá so', tzaj ne taj vaj cacun' vaa danj tumé síi nihánj narij ma'. ¹⁵ Ne síi cu'naj Herodes ro', ne nari' so' cacun' tumé síi nihánj a ma'. Maan se na'néé uún síi cu'naj Herodes man síi nihánj rihaan ni' nanj á. Ne xcáj soj cuentá se vaa taj cacun' qui'yaj síi nihánj, ne ne nó xcúún

so' caví' so' ma'. ¹⁶ Che'é dan qui'yáj doj sayuun man so', ne ca'anj uun so', qui'yaj ni' nanj á —taj Pilato rihaan taran' niij yuvij a.

¹⁷ Q se maan güüi dan me se daj a cha'anj pascuá na'néé niij so' man 'o yuvij 'nij taga' a.

¹⁸ Gaa né caguáj cunudanj niij so', cataj niij so' a:

—Ticaví' soj man síi nihánj ei. Ticaví' soj man síi nihánj ei. Ne quiríj so' man síi cu'naj Barrabás taga' che'é nuj á —taj niij so', caguáj niij so' rihaan Pilato a.

¹⁹ Ne xa' síi cu'naj Barrabás, tzaj ne sij qui'yaj cunu' niij yuvij man chuman' Jerusalén me so', ne sij ticaví' man yuvij me so', ne che'é dan caxrij nii taga' man so' a.

²⁰ Gaa né ca'mii uún Pilato rihaan niij yuvij a. ²¹ Q se guun rá so' quiríj so' man Jesucristó ca'anj Jesucristó a.

²¹ Gaa né caguáj nu' niij yuvij, cataj niij so':

—Cang ya so' rihaan rcutze ei —taj niij yuvij, caguáj niij yuvij a.

²² Gaa né quisíj va'nuj cataj so' rihaan niij yuvij:

—Tzaj né taj vaj se chi'ij qui'yaj so' ma'. Taj vaj cacun' tumé so', ne ne nó xcúún so' cavi' so' ma'. Dan me se qui'yáj doj sayuun man so', ne ca'anj uun so' qui'yáj nanj á —taj uún Pilato rihaan niij yuvij a.

²³ Tzaj né caguáj ndo'o niij yuvij, ne uxrá ca'ne' niij yuvij suun rihaan Pilato se vaa ya' caví' Jesucristó rihaan rcutze qui'yaj so', ne guun nucuaj doj se-naná niij yuvij yo' a.

²⁴ Gaa né guun ya rá Pilato se vaa qui'yaj so' ndqá vaa cataj niij yuvij rihaan so' a. ²⁵ Dan me se síi 'nj taga' tumé cacun' se vaa cunu' yuvij qui'yaj do', se vaa ticaví' yuvij do', quiríj Pilato man so' ca'anj uun so', ndaa vaa cataj niij yuvij a. Ne Jesucristó ro', ca'vej rá Pilato quirán' so' ndqá vaa guun rá niij yuvij quirán' so' nanj adonj.

Nana nihánj taj xna'anj daj qui'yaj niij yuvij gaa cacrón niij yuvij man Jesucristó rihaan rcutze a

²⁶ Dan me se nicaj nii man Jesucristó ca'anj nii, gaa né quita'aa nii man yo'ó síi cu'naj Simón síi cavii chuman' Cirene gaa 'na' niique' so' rej tacaan, ne cuta' nii rcutze xráá so' atqá so' rcutze 'na' so' rej xco Jesucristó a. ²⁷ Ne noco' que'ee yuvij man Jesucristó, ne ta'aj niij yuvij me chaná, ne dan me se go' niij chaná se-cuxru' niij no' rucuaqá niij no', ne ta'vee ndo'o niij chaná ni'yaj niij chaná man Jesucristó a. ²⁸ Gaa né canicaj Jesucristó, cataj Jesucristó rihaan niij chaná yo':

—Cungo soj chaná ta'nij chuman' Jerusalén ca'mij á. Se ta'vee niij soj ni'yaj soj man mán 'unj a ma'. Tzaj né ta'vee soj ni'yaj soj man ma'an soj do', man ma'an ta'níi soj do' á. ²⁹ Q se vaa güüi cataj nii se vaa aj

cavii sa' doj niij chanā itūn do', niij chanā ne nari' ne'ej do', niij chanā ne tucutziij ne'ej do' a.³⁰ Q se güii dan me se guun che'é yuvijj nacunj yuvijj niij quij se vaa canee niij quij cáráán niij quij xráá ma'an niij so' a.³¹ Q se ase vaa chruun maree vaa i'nq' vaa 'unj nihánj, tzaj ne dñanj nñanj ticavij nii manj a. Táá q niij síí ne chuman' Jerusalén, ne ase vaa chruun nacoq cavi' vaa niij síí tumé cacun' ne chuman' Jerusalén, ne che'é dan chi'ii uxrá doj quiran' niij so' nñanj adonj —taj Jesucristó rhaan niij chanā a.

³² Né nicaj nii man yavij roj síí tumé cacun', ca'anj nii rej cavi' roj so' ga Jesucristó a.³³ Né gaa cuchi' taran' niij so' rej cu'naj Tacaan Cúú Yave Xnangá, ne cachrón nii man Jesucristó ga roj síí tumé cacun' rhaan va'nuj rcutze, ne dan me se yo'o so' ro', cachrón nii rej nuvaj Jesucristó, ne yo'o so' ro', cachrón nii rej nichruun Jesucristó a.³⁴ Gaa ne cachiín ni'yaj Jesucristó rhaan Diose, cataj so':

—Caraq x'naa so', né se qui'yáá so' sayuun man niij so', man Ataj Chij. 'Q se ne ne'en niij so' daj 'yaj niij so' ma' —taj so', cachiín ni'yaj so' rhaan Rej so' Diose a.

Gaa ne tico tixaj niij tanuu che'é sagan' Jesucristó a.

³⁵ Né canicun' que'eé yuvijj ni'yaj daj quiran' Jesucristó a. Dan me se ca'nga' nacoq niij síí uun chij, cataj niij so':

—Aj tinanii so' man yo'o yuvijj rhaan sayuun, rá so' á. Ca'vee tinanii so' man ma'an so' yaj ei. Sese sij narii Diose me so' do', sese sij ca'néé Diose tinanii man yuvij rhaan sayuun me so' do', ne ca'vee tinanii ma'an so' man so' a —taj niij síí uun chij ni'yaj niij so' man Jesucristó a.

³⁶ Né niij tanuu, tzaj ne ca'nga' nacoq uún niij tanuu ni'yaj niij tanuu man Jesucristó, ne ru'maan niij tanuu na vinó yuu tu'va Jesucristó,³⁷ né cataj niij so':

—Sese so' me síí nicaj suun rey uun chij rhaan niij yuvijj israelitá, ne tinanii so' man ma'alán so' rhaan sayuun yaj vij —taj niij tanuu rhaan Jesucristó a.

³⁸ Né vaa rcuchra' nó rhaan rcutze yo', né no' nanq rhaan rcuchra' yo' se vaa: "Sij nicaj suun rey uun chij rhaan niij yuvij israelitá me síí nihánj a", taj nanq yo' a.

³⁹ Né yo'o tuvi' roj síí tumé cacun' noco' rhaan rcutze rej x'nuj Jesucristó ro', niij ca'mii so' rhaan Jesucristó, cataj so':

—Sij ca'néé Diose tinanii man yuvij rhaan sayuun mé so', rá so' na'. Me che'é ne tinanii so' man taran' ni' ga —taj so' rhaan Jesucristó a.

⁴⁰ Tzaj ne yo'o síí tumé cacun' ro', cataj so' rhaan tuvi' so':

—Nihánj me se cuyaan vaa sayuun ran' ni' ga sayuun ran' síí nihánj nñanj á. Né me che'é ne chu'ví' so' a doj ni'yaj so' Diose ga.

⁴¹ Dan me se xa' ní', tzaj ne vaa che'é cavi' ní', ne ran' ní' sayuun che'é cacun' tumé ní', tzaj ne xa' síí nihánj, tzaj ne taj vaj a doj se chi'ii ne qui'yaj síí nihánj a ma' —taj yo'o síí tumé cacun' yo' rhaan tuvi' so' a.

⁴² Gaa ne cataj so' rhaan Jesucristó a:

—Se quini'yón so' racuij so' manj, asa' guun che'é so' guun chij so' a ma' —taj so' rhaan Jesucristó a.

⁴³ Gaa ne cataj Jesucristó rhaan so' a:

—Ya ya cataj xna'anj 'unj rhaan so' cuano se vaa güii cuan' me se cayáán so' ga 'unj rej sa' ndo'o rej né niij síí sa' rhaan Diose ei —taj Jesucristó rhaan so' a.

⁴⁴ Veé dan, ne caxuj me yo', ne guun rmij' rhaan ny'chumij, ne yo'o guun rmij' rhaan chumij ndaa quisij aga' va'nuj rej anoco' güii a.⁴⁵ Ne guun rmij' rhaan güii, né sin' nu' yatzij cortiná nocoj' rá nuvijj nocoo a.⁴⁶ Gaa né nucuaj ndo'o caguaj Jesucristó, cataj so':

—Nacaj so' nimanj, Ataj Chij —taj so', né veé dan cavi' so' a.

⁴⁷ Dan me se quene'en taran' niij yuvijj cunuu chre' rej yo' se vaa guun, gaa né go' niij so' se-cuxru' niij so' rucuqa niij so' che'é se nanó ndo'o rá niij so', gaa né canicaj niij so' ca'anj niij so' chuman' a.⁴⁹ Ne canicun' cunudanj niij tuvi' Jesucristó rej gan' doj, né ta'aj niij so' me chanā cuno se-nana Jesucristó asij cavij Jesucristó estadó Galilea a. Né ni'yaj taran' niij so' man Jesucristó a.

⁴⁸ Dan me se quene'en taran' niij yuvijj cunuu chre' rej yo' se vaa guun, gaa né go' niij so' se-cuxru' niij so' rucuqa niij so' che'é se nanó ndo'o rá niij so', gaa né canicaj niij so' ca'anj niij so' chuman' a.⁴⁹ Ne canicun' cunudanj niij tuvi' Jesucristó rej gan' doj, né ta'aj niij so' me chanā cuno se-nana Jesucristó asij cavij Jesucristó estadó Galilea a. Né ni'yaj taran' niij so' man Jesucristó a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cachin' nii man Jesucristó rque yu'ujiyuvej a

⁵⁰ Né vaa 'o síí cu'naj José, né yo'o tuvi' niij síí uun chij rhaan niij yuvijj israelitá me so' a. Né síí sa' me so', né síí nicaj nimán me so',⁵¹ né ne vaa rá so' daj se vaa rá yo'o niij síí uun chij rhaan niij yuvijj israelitá ma'. Né guun rá so' qui'yaj so' ndaa vaa qui'yaj yo'o níj so' ma'. Né síí cavij chuman' Arimatea yo'o chuman' naj estadó Judea me so' a. Né so' me síí me ndo'o rá guun chij Diose rhaan chumij nihánj a.

⁵² Dan me se ca'anj so' rhaan síí cu'naj Pilato, né cachiín ni'yaj so' rhaan síí cu'naj Pilato se vaa ca'vej rá síí cu'naj Pilato cachin' so' man Jesucristó a. Dan me se ca'vej síí cu'naj Pilato,⁵³ gaa né ca'anj síí cu'naj José, tinanij so' man Jesucristó, né nacutaj so' yatzij mantá xráá Jesucristó, né caxrij so' man Jesucristó rque yu'ujiyuvej rej nuvi' a ó xnangá naj a.

⁵⁴ Veé dñanj qui'yaj niij so' güii 'yaj chuvij niij yuvijj israelitá che'é güii naraqan rá niij so', né veé dñanj quisij güii naraqan rá niij

so' a. ⁵⁵ Né canoco' nij chanā cavii estadó Galilea ga Jesucristó rej xco síi cu'naj José, ne quene'en nij chanā yu'u'j rej caxrij síi cu'naj José man Jesucristó, ⁵⁶ gaa né canicaj nij chanā chuman' Jerusalén, né qui'yaj chuvij nij chanā yo'óo gun' daj do', squíi xlá mirra do', caxrij nij chanā man Jesucristó rá nij chanā a.

Nanq nihánj taj xna'anj se vaa cunuu i'na' uún Jesucristó a

Dan me se ma'an güii naránj rá nij yuvii israelitá me se naránj rá nij chanā a.

24

¹ Ne taxrej güii cotungó, gaa ataa doj quisij güii, me se ca'anj nij chanā rej taj yu'u', ne nicaj nij chanā nij rasuun gun' daj se vaa aj qui'yaj chuvij nij no' a. ² Gaa né quene'en nij chanā se vaa naj yanúj yuvej aráán tu'va yu'u'j naj Jesucristó a. ³ Ne gaa catúj nij chanā rá yu'u', ne ne nari' nij chanā man Jesucristó sij 'nij ra'a man ní' a ma'. ⁴ Dan me se caráya'anj ndo'o nij chanā, ne nicun' vij snó'o rihaan nij chanā, ne roj snó'o yo' me se yatzij chuguun uxrá nuúj roj so' a. ⁵ Dan me se cuchu'vi' uxrá nij chanā, ne ca'anj cayáán ruj nij chanā, ne cuchruij nij chanā rihaan nij chanā rihaan yo'óo a. Gaa ne cataj roj snó'o rihaan nij no':

—Taj che'é nano' soj man síi vaa i'na' rej naj nij síi cavi' ma!. ⁶ 'Q se nuvi' so' naj nihánj a ma!. 'Q se cunuu i'na' uún so' njanj á. Dan me se nanuj rá soj se vaa cataj so' gaa vaj nij soj estadó Galilea, ne cataj xna'anj so' rihaan soj se vaa 7 xá' so' sij ca'néé Diose nicaj yu'unj man yuvii, tzaj né vaa che'é tacuachén nii man so' rihaan síi tumé cacun', ne cachron nij so' man so' rihaan rcutze, ne cachen va'nuj güii, gaa né cunuu i'na' uún so', taj so' a —taj roj snó'o yo' rihaan nij chanā a.

⁸ Dan me se nanuj rá nij chanā nana ca'mii Jesucristó a. ⁹ Gaa né curihanj nij chanā yu'u'j yuvej, ne canicaj nij chanā yo' chuman' Jerusalén, ne cataj xna'anj nij chanā nu'j se vaa quene'en nij no' rihaan xaan nij apóstol cune' Jesucristó man do', rihaan yo'ó nij síi tucu'yón se-nana Jesucristó uún do' a. ¹⁰ Dan me se va'nuj nij chanā me níi cu'naj Mariá Magdalena do', níi cu'naj Juaná do', níi cu'naj María nii Jacobo do', ne va'nuj nij no' ga yo'ó nij chanā ro', cataj xna'anj rihaan nij apóstol che'é nu' se vaa quene'en nij no' a. ¹¹ Né gaa cuno nij apóstol cune' Jesucristó man se-nana nij chanā, gaa né nana snúú rma'an me nana yo', rá nij apóstol cune' Jesucristó man, ne ne cuchuman' rá nij so' se-nana nij chanā a. ¹² Tzaj né naxumajan síi cu'naj Pedró, ne cavii so' cunánj so' ca'anj so' ndqaa yu'u'j yo', nil'yaj so' a. Dan me se canicun' nituu so',

ni'yaj so' rque yu'u'j, tzaj né nuvi' Jesucristó naj rque yu'u'j quene'en so' a. Maan yatzij mantá uun naj, ni'yaj so' a. Gaa né cavii so' quinan'so', né caráya'anj so' che'é nu' se vaa guun a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ca'mii Jesucristó ga vij tuvi' nij síi tucu'yón se-nana so' gaa vaj roj so' chrej ndaa chuman' cu'naj Emaús a

¹³ Dan me se vij tuvi' nij síi tucu'yón se-nana Jesucristó ro', vaj roj so' chrej veé maan güii cotungó yo', ca'anj roj so' ndaa 'q chuman' naj xaan kilómetro ga chuman' Jerusalén, né Emaús cu'naj chuman' yo' a.

¹⁴ Né nanó roj so' cuentó che'é nu' se vaa quiran' nij tuvi' Jesucristó a. ¹⁵ Dan me se nanó roj so' cuentó, ne nuchruij raa roj so' daj quiran' Jesucristó, gaa né ma'an Jesucristó quinichrun' rihaan roj so', ne chéé Jesucristó ga roj so' a. ¹⁶ Tzaj né ne ca'vee cunuu yaan roj so' man Jesucristó ma!. ¹⁷ Gaa né cataj Jesucristó rihaan roj so' a:

—Chéé roj soj nanó roj soj cuentó, né me che'é nanó roj soj cuentó ga tuvi' roj soj, né me che'é nanó ndo'o rá roj soj ga —taj so', xná'anj so' man roj so' a.

Ne dan me se canicun' roj so', né nanó ndo'o rá roj so' a. ¹⁸ Dan me se yo'o so' me síi cu'naj Cleofas, né cataj so' rihaan Jesucristó a:

—Cunudanj nij síi aran' chuman' Jerusalén ne'en daj vaa guun chuman' Jerusalén güii cachén nihánj ei. Né me che'é daj 'q ruuñ so' me síi ne ne'en daj vaa guun güii cachén nihánj ga —taj so', xná'anj so' man Jesucristó a.

¹⁹ Gaa ne:

—Daj guun chuman' Jerusalén ga —taj Jesucristo, xná'anj so' man roj so' a.

Gaa né cataj roj so' rihaan Jesucristó a:

—Nu' se vaa quiran' Jesucristó síi cavii chuman' Nazaret a. Né so' me síi guun síi nata' se-nana Diose rihaan nij yuvii, né síi uun nucuaj ndo'o qui'yaj suun me so', né síi cavii ndo'o nana sa' che'é Diose tu'va me so' rihaan cunudanj nij yuvij a. ²⁰ Né dan me se ca'ne' nij xrej ata suun nocoo doj ca'ne' nij síi nicaj suun ca'ne' suun se vaa cavi' so', gaa né cachrón nii man so' rihaan rcutze, ²¹ né dan me se guun rá nuj se vaa so' me síi tjinanii man níi sij israelitá rihaan sayuun, tzaj né quiran' so' cunudanj, né nihánj me se síj va'nuj güii cavi' so' adonj. ²² Tzaj né caráya'anj ndo'o nuj, qui'yaj chanā tuvi' nuj a. 'Q se taxrej cuan' me se ca'anj níi yaj nij chanā yu'u'j cachin' nii man so', ²³ tzaj né dan me se ne nari' nij chanā man so' a ma'. Che'é dan ca'na' uún nij chanā rihaan nuj, né cataj nij chanā se vaa ndqaa vij se-mozó Diose naqui'yaa rihaan nij no', né cataj roj

se-mozó Diose se vaa vaa i'na' Jesucristó, taj nij chaná rihaan núj nanj adonj.²⁴ Dan me se cavii 'o vij tuví' núj ca'anj ní'yaj roj so' yu'uj yo', tzaj né quene'en roj so' nū' ndaa vaa cataj xna'anj nij chaná rihaan núj, tzaj ne ne nari' roj so' man ma'an Jesucristó a'ma'—taj roj so' rihaan Jesucristó a.

²⁵ Gaa né ma'an Jesucristó cataj rihaan roj so' a:

—Dan me se síi ne acaj cuentá me soj, ne síi ne niha' rá cuchuman rá nūl' se-nana nij síi nata'se-nana Diose gaa naá me soj nanj á.²⁶ Q se ne ne'en soj se vaa xá' síi ca'néé Diose tñanii man yuvíj rihaan sayuun, tzaj ne vaa che'é ndo'o quiran' so' sayuun né catuu so' rej guun chij ndo'o so' a —taj Jesucristó rihaan roj so' a.

²⁷ Gaa né dan me se guun che'e so' ca'mii so' che'é se-nana síi cu'naj Moisés do', che'é se-nana cunudanj nij síi nata'se-nana Diose do', gaa né cataj xna'anj so' rihaan roj so' daj taj nū' danj Diose che'é ma'an so' a.

²⁸ Dan me se quinichrun' nij so' tu'va chuman' rej ca'anj roj so', gaa né Jesucristó me se ndaa rá se 'yaj síi ca'anj chuman' naj gán' doj ro', qui'yaj so' a.²⁹ Gaa né terquee roj so' man Jesucristó a:

—Quinaj cachríi so' ga rój, ne aj ca'anj güii, né vaj so' chrej, né guun rmíl' nanj á —taj roj so' rihaan Jesucristó a.

Gaa né quináj so' ga roj so', né catúj so' chuman' caran' so' ga roj so' a.

³⁰ Dan me se yáán nij so' cha xti'no nij so', né nicaj Jesucristó rachrúún, né nago' so' graciá rihaan Diose che'é rachrúún, gaa né cuxra' ta'aj so' rachrúún, rqué so' cha roj so' a.³¹ Dan me se caxrij rá roj so', né cunuu yaan roj so' man Jesucristó, né veé dan nūl' ca'anj ni'ya Jesucristó rihaan roj so', né ne ca'vee quene'en roj so' man so' a ma'.³² Gaa né cataj roj so' rihaan tuví' roj so' a:

—Veé ya ma'an Jesucristó me yo' aṣan. 'O Q se gaa ca'mii so' ga ní' gaa vaj ní' chrej do', gaa cataj xna'anj so' che'é danj Diose do', gaa né guun niha' uxrá nimán ní', né ndaa tiquisii ma'an nimán ní', qui'yaj so' a —taj roj so' rihaan tuví' roj so' a.

³³ Gaa né maan orá and naxumáan roj so', né canicaj roj so' ca'anj uún roj so' chuman' Jerusalén, gaa né cuchi' roj so' yo', gaa né aj cunuu chre' xaan nij síi tucu'yón se-nana Jesucristó ga yo'ó tuví' nij so',³⁴ né nij so' ro', cataj rihaan roj so' se vaa ya aj cunuu i'na' uún síi 'njj ra'a man ní', né síi cu'naj Simón me síi quene'en man so', taj nij so' rihaan roj so' a.³⁵ Gaa né roj so' ro', cataj xna'anj daj guun gaa quene'en roj so' man Jesucristó gaa vaj roj so' chrej, né cataj xna'anj roj so' se vaa ndaa cuxra' ta'aj so' rachrúún gaa cunuu yaan roj so' man Jesucristó, taj roj so' a.

Nanq nihánj taj xna'anj se vaa curuvi' Jesucristó rihaan xaan nij sú tucu'yón se-nana so' ga tuví' nij so' a

³⁶ Dan me se gaa nanó nij so' cuentó che'é nu' rasuun dan, né nu' curuvi' Jesucristó tanqu sca'núj nij so' a, né:

—Dínj gaa nimán soj á —taj so' rihaan nij so' a.

³⁷ Gaa né cuchu'vi' ndo'o nij so', né ta'naj me síi nícuñ' rihaan nij so', rá nij so' a.³⁸ Gaa né cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Me che'é nanó ndo'o rá soj, né me che'é uun vij rá soj ga.³⁹ Ni'yaj soj ra'aj ni'yaj soj tacój ní'yaj soj, né xcaj soj cuentá se vaa ma'anj me á. Xá' ta'naj, tzaj né taj nee man so' do', taj cùu man so' do' ma' —taj Jesucristó rihaan nij so',⁴⁰ né tihaan so' ra'a so' do', tacóo so' do', rihaan nij so' a.

⁴¹ Dan me se ne ca'vee cuchuman rá nij so' se vaa ma'an Jesucristó me a. 'O se guun niha' uxrá rá nij so', né ca'anj uxrá rá nij so' a. Che'é dan cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Vaa doj se chá rihaan soj na' —taj so', xná'anj so' man nij so' a.

⁴² Gaa né rqué nij so' o xco' nee xcuaj ri'ya do', doj scuu xtaan do', man so',⁴³ gaa né nicaj so', né chá so' ni'yaj nij so' a.⁴⁴ Gaa né cataj so' rihaan nij so' a:

—Nihánj me nanq ca'mii 'unj rihaan nij soj gaa vaj 'unj ga soj, se vaa cataj 'unj vaa che'é quisij ya 'unj nūl' nana a'mii che'é 'unj nanq no rihaan yanj no se-tucuanj Moisés do', yanj no se-nana nij síi nata'se-nana Diose gaa naá do', yanj no nij chra'salmo do' a —taj so' rihaan nij so' a.

⁴⁵ Gaa né guun nucuaj nij so' xcaj nij so' cuentá che'é nūl' danj Diose, qui'yaj so',⁴⁶ né cataj so' rihaan nij so':

—Veé danj taj danj Diose se vaa xá' 'unj sij ca'néé Diose tñanii man yuvíj rihaan sayuun, tzaj né quiran' ma'anj sayuun, né cavi' 'unj, né cacheñ va'nuj güii, gaa né cunuu i'na' uún 'unj a.⁴⁷ Gaa né ca'mii natáj nii rihaan cunudanj níj yuvíj man rihaan chumij se vaa che'é se vaa ca'ná' 'unj ro', che'é dan sese canicaj nimán nij yuvíj canoco' nij yuvíj chrej sa', gaa né tinavij Diose cacun' tumé nij so' a. Dan me se asino ca'mii natáj nii nana dan chuman' Jerusalén, gaa né ca'mii natáj nii nūl' rihaan chumij adonj.⁴⁸ Né nij soj ro', me nij síi quene'en nūl' rasuun qui'yáj né testigó guun soj,⁴⁹ né nihánj me se rque 'unj Nimán Diose rihaan soj ndaa vaa cata' tu'va ma'an Diose gaa naá a. Dan me se yo'o cayaán soj chuman' Jerusalén nihánj ndaa se nari' nucuaj nimán soj qui'yaj Diose á —taj Jesucristó rihaan nij so' a.

Nanq nihánj taj xna'anj se vaa cavii' Jesucristó xta'a

50 Gaa ne nicaj Jesucristó man nij so', ca'anj so' ndaa tu'va chuman' Betania, gaa ne naxcaj so' ra'a so', ne cachíin ni'yaj so' rihaan Diose se vaa ve'é racyúj Diose man nij so', ne cavii sa' nij so' a. 51 Ne nu' ca'mii so' danj che'é nij so', ne nu' cavii so' xta' ca'anj so' a. 52 Dan me se na'víj nij so' rihaan so', gaa ne canicaj nij so' ca'anj uún nij so' ndaa chuman' Jerusalén, ne guun niha' uxrá rá nij so', 53 ne yo'o ca'anj nij so' nuvíi nocoo, ne nata' nij so' rihaan nij yuvíi se vaa sa' uxrá qui'yaj Diose a. Veé danj gaa ya ei.

Nihánj me se-nana Jesucristó nana sa' cachrón síi cu'naj Juan rihaan yanj a

*Nana nihánj taj xna'anj se vaa guun yuvij
man se-nana Diose a*

¹ Asij ataa qui'yaj Diose chumij, ne aj vaa se-nana Diose, ne se-nana Diose ro', canicun' so' rihaan ma'an Diose, ne Diose me so' a. ² Dan me se asij ataa qui'yaj Diose chumij, ne canicun' se-nana Diose rihaan Diose, ³ ne ca'ne' Diose suun rihaan so' qui'yaj so' nu' rasuun a. Ne sese taj se-nana Diose, ne taj vaj a doj rasuun man nihánj cuano ne guun ma'. ⁴ So' me síi qui'yaj cunuu i'na' rasuun, ne che'é se cunuu i'na' yuvij qui'yaj so', che'é dan guun nucuaj yuvij xcaj yuvij cuentá a. Dan me se ase vaa ya'an chuguun vaa so' rihaan yuvij, ⁵ ne qui'yaj so' chuguun rej rmí' rej man ní' sij man rihaan chumij nihánj sij ataa xcaj cuentá, ne ne qui'yaj canaan rej rmí' yo' rihaan so' a man adonj.

⁶ Ne curihanj yo' snó'o, ne dan me se síi ca'néé Diose me so', ne Juan cu'naj so', ⁷ ne ca'na' so' cataj xna'anj so' che'é ya'an chuguun yo', ne me rá so' cuchumán rá cunudanj yuvij ni'yaj niy yuvij man ya'an chuguun yo' a. ⁸ Nuveé ma'an so' me ya'an chuguun yo'; maqan se ca'na' so' cataj xna'anj so' che'é ya'an chuguun yo' a.

⁹ Ne ya'an chuguun ya yo' ro', yo' me síi 'yaj chuguun rihaan cunudanj yuvij, che'é rej guun nucuaj niy yuvij xcaj niy yuvij cuentá a. Ne ca'na' so' rihaan chumij nihánj, ¹⁰ ne cayáán so' rihaan chumij nihánj, ne ma'an so' me síi qui'yaj chumij nihánj, qui'yaj Diose, tzaj ne ne xcaj niy síi man rihaan chumij nihánj cuentá me síi me so' a ma'.

¹¹ Ndqaa rihaan ma'an niy tuvi' so' cuchi' so', tzaj ne ne ca'mii sa' niy so' ga' so' a ma'. ¹² Tzaj ne xa' taran' niy síi ca'mii sa' ga' so', tzaj ne síi amán rá ni'yaj man so' me niy so', ne danj nañj rqué so' guun niy so' ta'nú ma'an yo' Diose a. ¹³ Ne niy síi guun ta'nij Diose man, tzaj ne nuveé che'é se nayón niy so' rque nii niy so' me guun ta'nij Diose man niy so' ma'. Nuveé che'é se guun rá rej niy so' ca'ngaa niy so' me guun ta'nij Diose man niy so' ma'. Maqan se ma'an Diose me síi qui'yaj guun ta'nij Diose man niy so' adonj.

¹⁴ Gaa ne guun se-nana Diose yo' yuvij, ne cayáán so' ga' ní', ne quene'en núj se vaa

ve'é inanj qui'yaj so', ne dan me se taj vaj yo' ó ta'nú Rej so' Diose ma'. Tananj orún' so' me síi qui'yaj ndaa vaa qui'yaj so', ne se luj ndo'o qui'yaj so' che'é ní', ne inanj nana ya ca'mii so' adonj.

¹⁵ Ne síi cu'naj Juan me síi cataj xna'anj rihaan yuvij che'é Jesucristó, ne nucuaj ca'mii so', cataj so':

—Síi nihánj ro', aj cataj xna'anj 'unj rihaan soj che'é so' gaa rque á. Dan me se cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa nda' se síi ca'na' rej rihanj me so', tzaj ne 'o se sij uun chij ndo'o doj me so' rihanj nañj á. 'Q se asij ataa ca'ngaa 'unj, ne aj nicun' so' nañj adonj —taj síi cu'naj Juan yo' a.

¹⁶ Danj ca'mii síi cu'naj Juan che'é se Jesucristó me síi nicaj nu' rasuun sa', ne so' me síi rqué se sa' man taran' ní', ne dan me se nuvéé orún' se luj 'yaj so' che'é ní' ma'. 'Q se que'ee se luj 'yaj so' che'é ní' adonj. ¹⁷ O se rqué Diose se-tucuanj Moisés rihaan xii ní' gaa naá, tzaj ne Jesucristó me síi tacuachén nana luj do', nana ya do', rihaan ní' a. ¹⁸ Ne xa'Diose, tzaj ne taj vaj a doj síi ne'en rihaan man Diose ma'. Tzaj ne xa' Jesucristó, tzaj ne orún' so' me ta'nú Diose, ne nicun' so' rihaan Diose, ne so' me síi tihañ rihaan ní' daj vaa Diose adonj.

*Nihánj me se-nana síi cu'naj Juan síi cuta'
ne man yuvij a*

¹⁹ Ne niy síi uun chij rihaan niy yuvij israelítá síi man chuman' Jerusalén me se ca'néé niy so' man xrej do', man doj tuví' síi cu'naj Leví síi cayáán gaa naá do', se vaa ca'anj niy so' xna'anj niy so' man síi cu'naj Juan me síi me Juan a. Dan me se ca'anj niy so' xná'anj niy so' man Juan, gaa ne Juan yo' ro', ca'mii so' nana nihánj rihaan niy so' a. ²⁰ Dan me se yo' o' cataj xna'anj síi cu'naj Juan rihaan niy so' daj sij me so', ne ne ca'mii ne so' ma'. 'Q se ca'mii ya so', cataj so':

—Nuveé sij ca'néé Diose tjananí man yuvij rihaan sayuun mé 'unj ma' —taj síi cu'naj Juan yo' a.

²¹ Gaa ne xná'anj uún niy so' man so', cataj niy so':

—Che'é dan me síi mé so' ga. Síi cu'naj Elías síi nata' se-nana Diose gaa naá mé so' nata' —taj uún niy so', xná'anj niy so' man Juan a.

—Taj ma'. Nuveé so' mé 'unj ma' —taj uún síi cu'naj Juan yo' a.

—Ne'en núj se vaa vaa güii ca'ná' yo' o' síi nata' se-nana Diose, ne sij nata' yo' mé so' nata' —taj uún niy so', xná'anj niy so' man Juan a.

—Taj ma' —taj síi cu'naj Juan yo' a.

²² Che'é dan cataj niy so':

—Tzaj ne cataj yá so' me sij mé so', gaa ne ca'vee cataj xna'anj núj rihaan niy síi ca'néé man núj ca'ná' nuj daj sij mé so' a. Me sij mé

so' gá. Daj vaa yo', rá so' gá —taj uún niij so', xna'anj niij so' man Juan a.

²³ Né cataj síi cu'naj Juan:

—Síi cu'naj Isaías síi nata' se-nána Diose gaa naá ro', cataj xna'anj so' che'é suun 'yaj sunj a. Dan me se 'unj me síi nucuaj ndo'o a'mii rej tacaan, né taj 'unj rihaan yuvij se vaa nuchran' nimán yuvij, né ve'é ca'mii niij yuvij gá síi 'nij ra'a man ní' asq' ca'na' so' a —taj síi cu'naj Juan yo' a.

²⁴ Né ta'aj niij síi ca'na' rihaan síi cu'naj Juan me síi fariseo, ²⁵ né cataj niij so' rihaan síi cu'naj Juan a:

—Dan me se nuveé sij ca'néé Diose tjinanii man yuvij rihaan sayuun mé so' ma'. Nuveé sij cu'naj Elías mé so' ma'. Nuveé sij nata' se-nána Diose yo' mé so' ma'. Che'é dan ne nó xcúún so' cuta' ne so' man yuvij —taj niij síi fariseo yo' rihaan síi cu'naj Juan a.

²⁶ Né cataj xna'anj síi cu'naj Juan rihaan niij so', cataj so':

—'Unj me síi uita' ne uun man yuvij a. Tzaj né vaa yo'ó síi nicun' sca'núj soj, né ne ne'en soj man so' ma'. ²⁷ Né so' me síi 'na' rej xcoj, ne sij sq' uxrá doj me so' rihanj, né daj chihqá míj se quisíj raj quirij canj 'nij tacoo' so' ma' —taj síi cu'naj Juan rihaan niij síi fariseo yo' a.

²⁸ Danj guun rej Betania rej rnej tu'va chráá cu'naj Jordán, rej vaj síi cu'naj Juan gaa cuta' ne so' man yuvij a.

²⁹ Dan me se yo'ó güii, né quene'en síi cu'naj Juan se vaa ca'na' Jesucristó rihaan so', né cataj so':

—Ni'yaj soj ei. Ase vaa matzinj cavy' rihaan Diose vaa síi nihánj, né dan me se síi nihánj me síi ca'néé cacun' tumé yuvij man rihaan chumij nihánj, ³⁰ ne síi nihánj ro', cataj xna'anj 'unj rihaan soj che'é so' gaa rque, né cataj 'unj se vaa ca'vee se sij 'na' rej xcoj me so', tzaj né sij uun chij doj rihaan 'unj me so' a. 'Q se asij ataa ca'ngaa 'unj, né ej nicun' so' nqanj adonj. ³¹ Dan me se gaa rque ro', ne quene'en ma'anj sese sij nihánj me so' ma'. Tzaj ne maan che'é se me rá 'unj quene'en niij yuvij israelítá man so' ro', che'é dan ca'ná' 'unj, né che'é dan cuta' ne 'unj man yuvij nqanj á —taj síi cu'naj Juan yo' a.

³² Gaa né cataj xna'anj ya síi cu'naj Juan che'é se vaa quene'en ma'an so', cataj so':

—Quene'en 'unj se vaa nanij Nimán Diose rej xta', né ase vaa 'o cha'aan vaa Nimán Diose yo', né ca'na' yo', quitáa yo' raq Jesucristó ei. ³³ Gaa né nu' xcaj 'unj cuentá se vaa ma'an so' me síi ca'néé Diose á. 'Q se síi ca'néé mán 'unj cuta' ne 'unj man yuvij me se ma'an so' cataj rihaan 'unj se vaa sese quene'en 'unj nanij Nimán Diose raa yo' so', né sese quitaj Nimán Diose yo' raa so', né so' me síi ca'néé Diose, né cayáán uxrá Nimán Diose ga yuvij, qui'yaj so' a, taj

síi ca'néé manj adonj. ³⁴ Gaa né quene'en ma'lán 'unj man Jesucristó nihánj, se vaa nanij Nimán Diose raq so', né aj cataj yá 'unj rihaan soj se vaa ta'nij Diose me so' ei —taj síi cu'naj Juan yo' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa guun che'e va'nuj niij snó'o canoco' niij so' man Jesucristó a

³⁵ Güii a'yuj me se canicun' uún síi cu'naj Juan ga vij tuvi' niij síi tucu'yón se-nána so' a. ³⁶ Né ni'yaj uxrá síi cu'naj Juan man Jesucristó gaa chéé Jesucristó, né cataj síi cu'naj Juan:

—Ni'yaj roj soj ei. Ase vaa matzinj cavy' rihaan Diose vaa síi nihánj á —taj síi cu'naj Juan a.

³⁷ Dan me se cuno roj síi tucu'yón se-nána Juan nana ca'mii so', né canoco' roj so' man Jesucristó a. ³⁸ Gaa né canicaj Jesucristó, né quene'en so' vaa canoco' roj so' man so', né cataj Jesucristó rihaan roj so' a:

—Vaa se achiin man roj soj na' —taj Jesucristó, xna'anj Jesucristó man roj so' a.

Gaa né xna'anj roj so', cataj roj so':

—Me rej né so', rabbi —cataj roj so', xna'anj roj so' man Jesucristó, né nana "rabbi" yo' taj "maestró" a.

³⁹ Gaa né cataj Jesucristó rihaan roj so' a:

—Ca'anj ní', né quene'en soj á —taj Jesucristó a.

Che'é dan me ca'anj roj so', né quene'en roj so' rej né Jesucristó, né cunuú roj so' tucuá so' cunuú güii yo' a. Dan me se aga' ca'anj rej anoco' güii me orá ca'mii roj so' ga Jesucristó a.

⁴⁰ Dan me se yo'ó tuvi' roj síi cuno nana ca'mii síi cu'naj Juan né canoco' man Jesucristó ro', me síi cu'naj Andrés, ne tinúú síi cu'naj Simón Pedró me uún so' a. ⁴¹ Asino yaqan nari' síi cu'naj Andrés man tinúú so' síi cu'naj Simón, né cataj so' rihaan tinúú so':

—Nari' nuj man Mesías ei —taj so' rihaan tinúú so' a. Né nana "Mesías" taj "síi ca'néé Diose tjinanii man yuvij rihaan sayuun" a.

⁴² Né ca'anj nicaj so' man tinúú so' rihaan Jesucristó, gaa né ni'yaj uxrá Jesucristó man síi cu'naj Simón yo', né cataj so':

—Síi cu'naj Simón mé so', né ta'níí síi cu'naj Juan mé so' á. Tzaj né ndaq yaj, né Cefas cu'naj so' á —taj Jesucristó rihaan so' a. Né nana "Cefas" ro', xna'anj hebreo me yo', né 'o cuyaqan vaa yo' gá nana "Pedró", né taj yo' se vaa ase vaa 'o yuvej vaa síi cu'naj Pedró, né sca' nimán so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa canacúún Jesucristó man síi cu'naj Felipé do', man síi cu'naj Natanael do', se vaa canoco' roj so' man so' a

⁴³ Dan me se yo'ó güii uún me rá Jesucristó cavii so' ca'anj so' estadó Galilea, né nari'

Jesucristó man síí cu'naj Felipé, né dan me se cataj Jesucristó rihaan so' a:

—Canocó' so' manj, ca'anj ní' á —taj Jesucristó rihaan so' a.

⁴⁴ Né Felipé ro', me síí né chuman' Betsaida, né Betsaida me chiháán síí cu'naj Andrés do', síí cu'naj Pedró do', uún a. ⁴⁵ Veé dan, né nari' síí cu'naj Felipé yo' man síí cu'naj Natanael, né cataj so':

—Aj nari' núj man síí ca'néé Diose tjananii man yuvij rihaan sayuun, né dan me se síí ca'mii Moisés che'é gaa cuchruj so' se-tucuanj so' me so', né njí síí nata' se-nana Diose gaa naá ro', nata' uún njí so' che'é so' nanj adonj. Ne dan me se Jesús ta'níí síí cu'naj José, síí né chuman' Nazaret me so' ei —taj Felipé rihaan Natanael yo' a.

⁴⁶ Né cataj Natanael yo':

—Taj vaj síí sa' avii chuman' Nazaret ma' —taj Natanael yo' a.

Né cataj Felipé:

—Ca'anj ní', quene'én so' man so', sese me rá so' á —taj Felipé rihaan so' a.

⁴⁷ Veé dan, né quene'en Jesucristó se vaa ca'na' Natanael rihaan so', né ca'mii so' 'q nana che'é Natanael, cataj so':

—Ní'yaj soj ei. Ya sij israelitá me síí 'na' cuano ei. Nica a'mii so', ne a'mii so' nana tiha' yu'unj ma' —taj Jesucristó ní'yaj so' man Natanael yo' a.

⁴⁸ Gaa né xna'anj Natanael yo' man Jesucristó, cataj so':

—Asa' a'vee no'én so' manj ga —taj so', xná'anj so' man Jesucristó a.

Né cataj Jesucristó:

—Asij ataa ca'mii Felipé rihaan so' do', asij cayáán so'tacóó chruun man chruj higó raa do', ne aj quene'én 'unj már so' ei —taj Jesucristó rihaan so' a.

⁴⁹ Gaa né cataj Natanael:

—Ta'níj Diose mé so', maestro. Sij nicaj suun rey uun chij rihaan ní' sij israelitá mé so' á —taj Natanael a.

⁵⁰ Gaa né cataj Jesucristó rihaan so':

—Che'é se cataj 'unj rihaan so' se vaa quene'én 'unj már so' gaa cayáán so' tacóó chruun man chruj higó ro', maañ che'é dan amán rá so' ni'yaj so' manj na'. Tzaj né quene'én so' que'ee doj rasuun nocoo doj uún a. ⁵¹ Ya ya cataj xna'anj 'unj rihaan njí soj cuano se vaa quene'en soj naxra'rej xta', né quene'en soj man njí se-mozó Diose, ne cavii njí so' xta', ne nanij uún njí so' rihaan 'unj sij ca'néé Diose nicaj yu'unj man yuvij adonj —taj Jesucristó rihaan taran' njí so' a.

2

Nana nihánj taj xna'anj se vaa naqui'yaj Jesucristó na vinó man na yuun gaa canuú cha'anj nara'qa chuman' Caná a

¹ Cachén yavíj güii, gaa né canuú cha'anj nara'qa chuman' Caná chuman' naj estadó Galilea, né ca'anj nii Jesucristó cha'anj yo' a.

² Dan me se nacuúñ nii man Jesucristó do', man njí síí tucuyón se-nanq so' do', ca'na' njí so' cha'anj yo' a. ³ Veé dan, né navij na vinó man njí síí navij rá cha'anj yo', né che'é dan cataj nii Jesucristó rihaan Jesucristó a:

—Taj vaj na vinó rihaan njí síí navij rá cha'anj ma' —taj no' a.

⁴ Gaa né cataj Jesucristó rihaan nii so' a:

—Taj che'é ca'mii so' danj rihanj ma'. Ni'yaj so', né ataa quisij güii qui'yáj suun sa' nocoo á —taj so' no nii so' a.

⁵ Gaa né cataj xna'anj nii Jesucristó rihaan njí mozo a:

—Cung njí soj nu' se vaa cataj xna'anj ta'níj rihaan soj, né qui'yaj soj nu' se vaa cataj so' á —taj no' rihaan njí mozo a.

⁶ Veé dan, né ne vatan' xruj yahij xij a. Xruj nicaj ca'anj chiháa litró na me xruj yo', né xruj araa njí yuvij israelitá na rásuun njí so' na'yáj njí so' ndaa vaa taj se-tucuanj Moisés me xruj yo' a. ⁷ Né ca'ne' Jesucristó suun rihaan njí mozo, cataj so':

—Caraa soj na rque njí xruj yahij yo' á —taj so' rihaan njí mozo yo' a.

Gaa né caraa njí mozo na, né yo'o caraa ndaa tu'va xruj yo', qui'yaj njí so' a. ⁸ Gaa né cataj xna'anj uún Jesucristó rihaan njí mozo yo', cataj so':

—Yaj ro', quirii soj doj na nuu rque xruj, né ca'anj nicaj soj na yo' rihaan síí uun chij rihaan njí mozo anicaj co'oo rihaan njí yuvij á —taj Jesucristó a.

Né danj qui'yaj njí so' a.

⁹ Veé dan, né síí uun chij rihaan njí mozo anicaj co'oo rihaan yuvij me se co'o so' doj tzin' na yo', tzaj né nuveé na yuun me yo' a ma'. Nu' guun na yo' na vinó nanj adonj. Né ne quene'en so' me rej cavii na vinó yo' a ma'. ¹⁰ Q se maqan inanj njí mozo quirii na yo' rque xruj ro', orún' njí so' me síí quene'en me rej cavii na yo' a. Veé dan, né nacuúñ síí uun chij yo' man síí nara'qa ca'ná' síí nara'qa rihaan so', ¹⁰ né cataj so':

Tucuáán 'yaj ní' ro', me se nanj vaa yo' nanj á. Asino yaqan go' ní' na vinó sa' doj co'o njí síí tihaj 'na' cha'anj, gaa né ndaa quisij guun xno yuvijasuun, gaa né go' ní' na vinó njí doj co'o njí so' a. Tzaj né so' me se ino qui'yáj so' chuguajn. Dan me se ndaa yaj quirii so' na vinó sa' doj yo' asanj —taj síí uun chij yo' rihaan síí nara'qa yo' a.

¹¹ Nihánj me se guun che'é Jesucristó qui'yaj Jesucristó suun sa' nocoo, né nu' nihánj me se vaa qui'yaj so' chuman' Caná chuman' naj estadó Galilea a. Che'é dan xcaj njí yuvij cuentá se vaa sij sa' uxrá me so', qui'yaj so', né cuchumán rá njí síí tucuyón se-nanq so' ni'yaj njí so' man so' a.

¹² Gaa quisij canuu' cha'anj nara'aa yo', gaa ne ca'anj Jesucristó do', nii so' do', nij tinúu' so' do', nij síi tucu'yón se-nana so' do', chuman' Capernaum, ne doj güii cayáan nij so' chuman' yo' a.

Nana nihánj taj xna'anj daj qui'yaj Jesucristó gaa quirii so' man síi chi'ii rá nuvíi nocoo a

¹³ Dan me se ataa doj quisij cha'anj pascuá cha'anj navij rá nij yuvíi israelítá, gaa ne cavíi Jesucristó ca'anj so' chuman' Jerusalén a. ¹⁴ Gaa ne rá nuvíi nocoo ro', naij 'o yu'vee nocoo 'yaj nij yuvíi israelítá, ne maqan dan mán nij so' tu'vej nij so' scúj do', matzinj do', cha'aqan do' a. Né vaa síi né rihaan chruun mesá, ne síi natuná sa'anj che'é yuvíi atúj rque nuvíi me nij so' a. ¹⁵ Gaa ne nicaj Jesucristó ne', qui'yaj so' cuartá, go' so' man nij síi tu'vej xcuu' do', man nij síi natuná sa'anj do', ne quirii so' xe' man taran' nij so' a. Né rano so' man nij scúj do', man nij matzinj do', quirii so' xe' a. Né ticha'nuu' so' se-sa'anj síi natuná sa'anj rihaan yo'óó, ne tinaxru' so' nij chruun mesá a. ¹⁶ Gaa ne cataj so' rihaan nij síi tu'vej cha'aan a:

—Quirii soj rasuun nihánj xe' cuaj ei. Se guun qui'yaj soj yu'vee tucuá Réj ma' —taj so' rihaan nij síi tu'vej cha'aan mán rá nuvíi yo' a.

¹⁷ Gaa ne ninuj rá nij síi tucu'yón se-nana Jesucristó se vaa nó nanq nihánj rihaan danj Diose a: "Che'é se 'ee ndo'o raj ve' tucuá so', che'é dan ca'néé nimanj qui'yaj sunj che'é yo' a". Yo' me nanq nó rihaan danj Diose a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ca'mii Jesucristó che'é güii cunuu'i na' uún so' a

¹⁸ Quene'en nij síi uun chij rihaan nij yuvíi israelítá se vaa qui'yaj Jesucristó rá nuvíi yo', gaa ne che'é dan cataj nij so' rihaan Jesucristó a:

—Ne nó xcúún so' quirii so' man síi tu'vej xcuu' mán rá nuvíi nocoo, rá nuj ma'. Maqan se qui'yáá so' 'o suun sa' nocoo quene'en nuj, gaa ne guun ya' rá nuj se vaa no xcúún so' qui'yáá so' danj ei —taj nij so' rihaan Jesucristó a.

¹⁹ Ne cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Tiri' soj man nuvíi nihánj, ne rque va'nuj güii, ne cunuu' sa' uún nuvíi nihánj, qui'yaj ei —taj Jesucristó a.

²⁰ Che'é dan cataj nij síi uun chij yo' rihaan Jesucristó a:

—Vij chihaa' vatañ' ya yo' qui'yaj suun nij síi cune' nuvíi nihánj, tzaj ne asq' ca'vee naqui'yaj sa' so' nuvíi nihánj rque va'nuj güii, rá so' ga —taj nij so' rihaan Jesucristó a.

²¹ Tzaj ne ne ca'mii Jesucristó che'é maqan nuvíi nocoo yo' ma'. Maqan se ca'mii so' che'é ma'yan cunuu'i i'na' uún so' rque va'nuj güii a. ²² Che'é dan, gaa quisij cavi'

so' ne cunuu'i na' uún so', gaa ne nanuj rá nij síi tucu'yón se-nana so' nana nihánj nana aj ca'mii so', ne cuchumán rá nij so' nana no rihaan danj Diose nana taj xna'anj daj quiran' síi ca'nej Diose tjanii man yuvíi rihaan sayuun, ne cuchumán rá nij so' nana ca'mii ma'yan Jesucristó uún a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ne'en Jesucristó daj vaa nimán yuvíi a

²³ Dan me se nu' nihánj qui'yaj Jesucristó chuman' Jerusalén gaa canuu' cha'anj pascuá, ne che'é dan que'ee ndo'o nij yuvíi cuchumán rá se vaa sij ca'néé Diose me so' a. 'O se quene'en nij yuvíi nij suun sa' nocoo qui'yaj suun so' a. ²⁴ Tzaj né ma'yan Jesucristó, ne gaa nucuaj rá so' man nij yuvíi yo' ma'. 'O se so' me síi ne'en cunudanji, ²⁵ né ne cachin yo' o síi cataj xna'anj rihaan Jesucristó daj vaa nimán yuvíi ma'. 'O se ma'an so' me síi quene'en daj vaa nimán nu' nij yuvíi adonj.

3

Nana nihánj taj xna'anj daj ca'mii Jesucristó gaa síi cu'naj Nicodemo a

¹ Dan me se vaa yo' o síi fariseo cu'naj Nicodemo, ne síi uun chij rihaan nij yuvíi israelítá me so' a. ² Dan me se rej nij ca'na' so' rihaan Jesucristó, ne cataj so':

—Ne'en nuj se vaa sij ca'néé Diose tucu'yón man yuvíi mé so', maestro. 'O se sese nuvi' Diose racuij mán so', né ne guun nucuáá so' qui'yáá so' ndaa vaa 'yáá so' nihánj cuano asuun ma' —taj so' rihaan Jesucristó a.

³ Gaa né cataj Jesucristó rihaan so' a:

—Ya ya cataj xna'anj 'unj rihaan so' cuano se vaa síi se ca'ngaa naca uún ro', daj chihaa' mij se guun nucuaj so' quene'en so' man Diose asa' guun chij Diose rihaan chumij nihánj a ma' —taj Jesucristó rihaan so' a.

⁴ Dan me se xná'anj síi cu'naj Nicodemo man Jesucristó, cataj so':

—Asa' ca'vee ca'ngaa uún 'o síi aj cachij ga. Ca'vee xa' catuu uún so' rque nii so' ne ca'ngaa nacq uún so' gaa a na' —taj Nicodemo, xná'anj so' man Jesucristó a.

⁵ Gaa né cataj uún Jesucristó:

—Ya ya cataj xna'anj 'unj rihaan so' se vaa sese se ca'ngaa yo' o so' qui'yaj na né qui'yaj Nimán Diose, né se guun nucuaj so' catuu so' rihaan Diose asa' guun chij Diose rihaan chumij nihánj ma'. ⁶ 'O se sese nana yuvíi qui'yaj ca'ngaa ni', né nanj yuvíi mán rihaan chumij nihánj me ni', tzaj né sese ca'ngaa ni' qui'yaj Nimán Diose, né ese vaa sa' Nimán Diose ro', danj gaa sa' nimán ni' nanj adonj. ⁷ Se caráya'anj tihá' so' se vaa cataj 'unj rihaan so' ma'. 'O se no xcúún nij soj ca'ngaa ya uún nij soj adonj. ⁸ Dan me se xcáj so' cuentá ni'yaj so' nana a. Avii nana

yo', né cayuj' yaj yo', tzaj né ne ne'én so' me rej avii yo' 'na' yo', né ne ne'én so' me rej ca'anj yo' ma!. Né ase vaa nana ro', danj vaa Nimán Diose, né dan me se sese cunuu sa' nimán yo' so' qui'yaj Nimán Diose, né taj ne'én asa' ca'vee cunuu sa' nimán so' qui'yaj Nimán Diose ma! —taj Jesucristó rihaan síí cu'naj Nicodemo yo' a.

⁹ Veé dan, né xná'anj síí cu'naj Nicodemo, cataj so':

—Asa' ca'vee qui'yaj yuvij danj ga —taj so', xná'anj so' a.

¹⁰ Gaa ne xná'anj uún Jesucristó man so', cataj Jesucristó:

—'Q se me che'é sij uun chij sij tucu'yón se-nana Diose rihaan niij yuvij israelitá mé so', tzaj né ne ne'én so' nana nihánj nana cataj 'unj rihaan so' ga. ¹¹ Ya ya cataj xna'anj 'unj rihaan so' se vaa xa' nuj, tzaj né che'é inanj se vaa ne'en nuj a'mii nuj né che'é se vaa quene'en nuj nata' nuj adonj. Tzaj né ne amán rá niij soj nana a'mii nuj ma'.

¹² Dan me se nanj che'é rasuun man rihaan chumíi nihánj cataj xna'anj 'unj rihaan soj, tzaj né ne cuchumán rá soj ma'. Asa' ca'vee cuchumán rá soj sese cataj xna'anj 'unj rihaan soj che'é rasuun man rej xta' ga. ¹³ 'Q se taj vaj síi cavii rej xta' nanj rihaan yo'óó cataj xna'anj rihaan soj daj vaa niij rasuun man rej xta' ma'. Maan orún' 'unj sij ca'néé Diose njacaj yu'unj man yuvij ro', me síi 'na' rej xta' nanj rihaan yo'óó nihánj, né che'é dan ma'anj me síi guun nucuaj cataj xna'anj rihaan soj che'é rej xta' adonj. ¹⁴ Dan me se ase vaa tacavii síí cu'naj Moisés xcuaá aga' raag chruun rej tacaan ro', danj qui'yaj nui manj sij ca'néé Diose njacaj yu'unj man yuvij, ne tacavii nui manj raaj 'o chruun, ¹⁵ né ndaa síj, gaa né taran' nui síí cuchumán rá ni'yaj manj ro', cayáán nui so' ga Diose nu' cavii nu' ca'anj nañj adonj —taj Jesucristó rihaan síí cu'naj Nicodemo a.

Nana nihánj taj xna'anj me che'é ca'na' Jesucristó rihaan chumíi nihánj a

¹⁶ Dan me se 'ee uxrá rá Diose ni'yaj Diose man ní' sij man rihaan chumíi nihánj, né ndaa' se orún' ta'nú Diose, tzaj né rqué yuun Diose ta'nú so' yo', ca'na' ta'nú so' rihaan chumíi nihánj, né cataj Diose se vaa niij yuvij amán rá ni'yaj man ta'nú so' ro', se cavi' nui so' daj chihqa' míj ma!. Tananj cané nui so' ga Diose nu' cavii nu' ca'anj nañj adonj. ¹⁷ 'Q se ne ca'nej Diose ta'nú so' che'é rej cuta' ta'nú so' cacun' xráá nui yuvij man rihaan chumíi nihánj ma!. Tananj ca'néé Diose man ta'nú so' rihaan chumíi nihánj che'é rej tinanii ta'nú so' man nui yuvij rihaan chrej chi'íi uun chij nimán nui so' adonj. ¹⁸ Ní' sij amán rá ni'yaj man ta'nú Diose me se taj vaj sayuun quiran' ní' ma!. Tzaj né síí ne amán rá ni'yaj man so' ro', aj cataj Diose se vaa

ya quiran' so' sayuun nanj á. Che'é se ne cuchumán ya rá so' ni'yaj so' orún' ya ta'nú Diose ro', che'é dan quiran' ya so' sayuun adonj.

¹⁹ Dan me se nihánj me cacun' tumé niij síí quiran' sayuun yo' a. 'Q se aj ca'na' Jesucristó rihaan chumíi nihánj, né ase vaa 'o ya'an chuguun vaa so', tzaj né caran' inanj rá niij síí man rihaan chumíi nihánj cachee niij so' rej rmi', ne ne ca'vej rá niij so' quinichrun' niij so' rihaan ya'an chuguun yo' a. 'Q se chí'íi ndo'o vaa se qui'yaj nui so' adonj. ²⁰ Dan me se nu' yuvij 'yaj se chí'íi ro', taj ri'yun niij so' ni'yaj nui so' ya'an chuguun yo' ma!. 'Q se na'vej rá niij so' curuví' se vaa 'yaj nui so' ma!. ²¹ Tzaj né niij síí me rá canoco' nana ya ro', 'na' nui so' rihaan ya'an chuguun yo', né dan me se gaa 'yaj nui so' danj, né ruví' se vaa 'yaj nui so', né síí noco' man Diose me nui so', né Diose racuúj man nui so' nu' se vaa 'yaj nui so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa sij sá' doj rihaan súú cu'naj Juan me Jesucristó, taj ma'án Juan yo' a

²² Dan me se gaa quisij nu' se vaa qui'yaj Jesucristó chuman' Jerusalén, gaa né curihanj Jesucristó do', niij síí tucu'yón se-nana so' do', chuman' Jerusalén, ne ca'anj nui so' né niij so' chuman' le'ej nii naj estadó Judea, né veé dan vaj nui so' cuta' ne niij so' man yuvij do' a. ²³ Né síí cu'naj Juan ro', ne chuman' cu'naj Enón, né uta' ne so' man yuvij uún a. 'Q se nichrun' naj chuman' Enón ga' chuman' Salim, né man uxrá na cata' ne yuvij rej yo', né ca'na' uxrá yuvij, né ata' ne niij yuvij adonj. ²⁴ 'Q se ataa doj caxrijí nii taga' man síí cu'naj Juan yo' ga' ei. ²⁵ Veé dan, ne guun che'é nui síí tucu'yón se-nana Juan ca'mii cunu' nui so' ga 'o síí uun chij rihaan nui yuvij israelitá che'é nana cataj xna'anj síí cu'naj Moisés, se vaa daj qui'yaj yuvij na'ya' yuvij, gaa né ca'vee guun nihá' rá Diose ni'yaj Diose man nui so' a. ²⁶ Veé dan, né cuchi' nui síí tucu'yón se-nana Juan rihaan ma'án Juan, né cataj nui so':

—Síí chéé ga so' gaa vaj ní' rej rnej tu'va chráá cu'naj Jordán ro', síí natá' so' che'é ro', uta' ne so' man yuvij cuano, né 'anj taran' nui yuvij rej vaj so', maestro —taj nui síí tucu'yón se-nana Juan rihaan Juan a.

²⁷ Gaa né cataj Juan:

—A 'o yuvij na'vee canoco' daj chihqa' míj man so', sese nuveé Diose me síi ca'vej rá ma!. ²⁸ 'Q se aj cuno ma'an soj nana cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa nuveé sij ca'néé Diose tinanii man yuvij rihaan sayuun mej a. Maan se 'unj me síi ca'néé Diose ca'na' asino yaqan rihaan síí tinanii man yuvij rihaan sayuun ei. ²⁹ Ase vaa síí

xcaj man chana ne nara'aa ro', vaa so', ne ase vaa tuvi' sií nara'aa ro', danj vaa 'unj, ne nicún' 'unj unó 'unj se vaa a'mii so', ne uun niha' uxrá raj, 'yaj nana a'mii sií nara'aa, ne che'é dan me uun niha' uxrá raj adonj.³⁰ Q se no xcúün so' guun chij so' doj, ne 'unj me se no xcúün gunj sií nica' doj rihaan so' adonj —taj sií cu'naj Juan yo' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa no xcúün ni' cuchuman rá ní'l yaj ní'l man Jesucristó a

³¹ Síí nanij rihaan chumij nihánj ro', so' me sií uun chij rihaan cunudanj rasuun adonj. Nij sií man rihaan chumij nihánj, tzaj ne che'é inanj rasuun man rihaan chumij nihánj a'mii niij so', ne taj vaj yo'ó rasuun ne'en niij so' ma!. Tzaj ne sií nanij rej xta' ro',³² so' me sií a'mii che'é se vaa quene'en so' rej xta' do', che'é nana cuno so' rej xta' do', ne taj vaj sií amán rá uno se-nana so' ma!.³³ Tzaj ne sií amán rá se-nana so' ro', so' me sií taj se vaa nana ya me se-nana Diose adonj.³⁴ Síí ca'néé Diose man ro', me sií a'mii se-nana Diose á. 'Q se rqué ndo'o Diose Nimán Diose rihaan so' adonj.³⁵ Ee rá Rej so' man so', che'é yan ta'nij Rej so' me so', ne rqué Rej so' cunudanj rasuun man so', che'é rej guun chij so' rihaan cunudanj nij rasuun yo' adonj.³⁶ Síí amán rá ní'yaj man ta'níí Diose ro', so' me sií ve'é cayáán ga Diose nu' cavii nu' ca'anj, tzaj ne sií na'vej rá cung rihaan ta'níí Diose ro', daj chihqa míj se cayáán so' ga Diose ma!. Tananj yo' o ca'maqan rá Diose ní'yaj Diose man so', ne yo' o quiran' so' sayuun, qui'yaj Diose adonj.

4

Nana nihánj taj xna'anj che'é nana ca'mii Jesucristó ga' o chaná samaritana a

¹ Dan me se xcaj Jesucristó cuentá se vaa cuchi' nana rihaan nij sií fariseo se vaa doj a vaa niij sií tucu'yón se-nana Jesucristó rihaan nij sií tucu'yón se-nana Juan, ne nocoo doj niij yuvij cata' ne qui'yaj Jesucristó rihaan nij yuvij cata' ne qui'yaj Juan a.² Tzaj ne nuveé ma'an Jesucristó me sií cuta' ne man niij yuvij ma!. Maqan niij sií tucu'yón se-nana so' cuta' ne man niij yuvij a.³ Dan me se xcaj Jesucristó cuentá se vaa cuchi' nana yo' rihaan nij sií fariseo, gaa ne cavii so' estadó Judea ca'anj so' estadó Galilea a.⁴ 'Q se ya cachen so' estadó Samaria yo',⁵ ne cuchi' so' tu'va yo' o chuman' naj estadó Samaria, ne Sicar cu'naj chuman' yo' a. Dan me se nichrun' naj chuman' yo' tu'va yo'óó rqué sií cu'naj Jacob rihaan ta'níí so' sií cu'naj José gaa naá,⁶ ne tu'va chuman' yo' nuú yo' o na yu'uj qui'yaj sií cu'naj Jacob gaa naá a. Dan me se xe' man Jesucristó che'é yan cachéé uxrá so' ca'na'so' chuman' yo', ne che'é dan ca'anj cané so' tu'va na yu'uj yo', ne caxuj me yo' a.

⁷ Dan me se ca'na' 'o chaná samaritana na yu'uj quirij no' na, ne cataj Jesucristó rihaan chaná yo' a:

—Qui'yáá so' se ndo'o, ne rque so' doj na co'oj ruguanj —taj Jesucristó no chaná yo' a.

⁸ Ne taj vaj nij sií tucu'yón se-nana Jesucristó nicun' ga so' gaa ma!. 'Q se ca'anj nij so' chuman' quiran' nij so' se chá a.

⁹ Veé dan, ne cataj chaná samaritana yo' rihaan Jesucristó a:

—Me che'é cachiín so' na rihanj, co' o so', ne ni'yaj so', ne sií israelitá mé so', ne chaná samaritana mej ga —taj chaná yo', xná'anj no' man Jesucristó a.

'Q se ne a'mii sa' nij sií israelitá ga nij sií samaritano ma!.

¹⁰ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan no' a:

—Sese xcaj so' cuentá che'é se luj qui'yaj Diose che'é so' ne sese quene'én so' me sií achiín na mán so' cuango, ne cachiín so' na 'yaj vaa i'na' yuvij man so' co' o so', ne rqué so' na yo' co' o so' saj adonj —taj Jesucristó no chaná yo' a.

¹¹ Gaa ne cataj chaná rihaan Jesucristó a:

—Tzaj ne taj vaj sihuu rihaan so' quirij so' na nihánj ma!. Ne cunuú ndo'o nuú na rá yu'uj nihánj, señor. Me rej quirij so' na 'yaj vaa i'na' yuvij rqué so' co'oj ga.¹² Dan me se xii ni' sií cu'naj Jacob ro', so' me sií co' o na nuú na yu'uj nihánj, ne veé dan me co' o ta'níí so' do!, daán so' xcuu do', ne rqué so' na nihánj co' o nuj a. Ne sií sa' doj rihaan so' mé so', rá so' na' —taj chaná yo' rihaan Jesucristó a.

¹³ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan no!:

—Cunudanj nij sií co' o na nuú rá yu'uj nihánj ro', canacoo uún niij so' na vaa güii, ne ca'na' uún niij so' quirij nij so' doj na a adonj.¹⁴ Tzaj ne sií co' o na rqué 'unj nihánj me se daj chihqa míj se canacoo uún so' na yo' a ma!. Ase vaa rej ve'é uxrá avii na ro', danj gaa nimán so', ne cunuú uxrá se luj nimán so', ne gaa i'na' so' ga Diose nu' cavii nu' ca'anj, qui'yaj na rquej adonj —taj Jesucristó rihaan chaná yo' a.

¹⁵ Ne cataj chaná rihaan so!:

—Rqué so' doj na yo' co'oj, señor. Ne se canacoó 'unj na, ne se ca'na' uún 'unj quirij na nihánj a ma! —taj chaná rihaan Jesucristó a.

¹⁶ Ne cataj Jesucristó rihaan no' a:

—Ca'anj nacunj so' man nica so', ne ca'na' so' nihánj á —taj so' rihaan no' a.

¹⁷ Ne cataj chaná rihaan so!:

—Taj vaj nicaj ma! —taj chaná yo' a.

Ne cataj Jesucristó rihaan no' a:

—Cunaj uxrá ca'mii so', cataj so' se vaa taj vaj nica so' ei.¹⁸ 'Q se asij rque me se quisij ya 'un' snó' xcaj so', tzaj ne tanaj so' man niij so', ne yaj nihánj me se nicaj so' man 'ó so', tzaj ne nuveé nica so' me so' ma!. Che'é

dan ya uxrá ca'mii so' ei —taj Jesucristó no chaná yo' a.

¹⁹ Ne cataj chana rihaan so':

—Cuano nihánj xcaj 'unj cuentá se vaa sij nata' se-nana Diose mé so', señor. ²⁰ Dan me se xii núj ro', quina'vij nij so' xráá qui nihánj, tzaj né soj sij israelitá taj se vaa orún' chuman' Jerusalén me rej no xcúún ní' na'vij ní' rihaan Diose, taj soj adonj —taj chaná yo' rihaan Jesucristó a.

²¹ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan chaná a:

—Cuchuman rá so' naaq nihánj nana cataj xna'anj 'unj rihaan so', nocoj. Dan me se vaa güii, né se cavii nij soj raq qui nihánj do', se ca'anj nij soj chuman' Jerusalén do', na'vij soj rihaan Rej ní' Diose ma!. ²² Dan me se ne'en niж soj man síi na'vij soj rihaan ma!. Tzaj né xá' nuj sij israelitá, tzaj né ne'en nuj man síi na'vij nuj rihaan a. 'O se nuj sij israelitá me nij síi qui'yaj quinanii yuvij rihaan sayuun a. ²³ Tzaj né vaa güii, né nij síi na'vij sa' rihaan Rej ní' Diose ro', guun inanj rá nij so' na'vij nij so' rihaan Diose, ne me rej ma'an vaj nij so' na'vij ya nij so' rihaan Diose nān̄j adonj. Né cuano nihánj me aj guun che'e yuvij qui'yaj yuvij danj adonj. 'O se me ndo'o rá Rej ní' Diose na'vij ya yuvij rihaan so' ei. ²⁴ Dan me se me ma'an rej vaj ní' nicun' Diose, ne che'ē dan ní' sij na'vij rihaan Diose ro', me ma'an rej mān ní', ne no xcúún ní' guun nihá' rá ní' na'vij ya ní' rihaan so' adonj —taj Jesucristó rihaan chaná yo' a.

²⁵ Gaa ne cataj chana rihaan Jesucristó a:

—Ne'éń 'unj se vaa vaa güii, ne ca'na' síi ca'nej Diose tjananii man ní' rihaan sayuun, né asa' ca'na' so', né cataj xna'anj ma'an so' che'ē cunudan rasuun rihaan ní' nān̄j á —taj chaná rihaan Jesucristó a.

²⁶ Gaa ne canicaj Jesucristó cataj Jesucristó rihaan no', né:

—'Unj sij a'mii rihaan so' cuano nihánj ro', me síi ca'néé Diose adonj —taj Jesucristó rihaan chaná yo' a.

²⁷ Veé dan, né nu' 'na' nique nij síi tucu'yón se-nana Jesucristó, né caráya'anj nij so' se vaa ca'mii Jesucristó ga chaná yo' a. Tzaj né a' ó nij so' ne xna'anj man so' daj qui'yaj so' do', me che'ē ca'mii so' ga chaná yo' do' a ma!. ²⁸ Gaa ne tanáj chaná se-sihuú chaná, né cavii chaná quinan' chaná chuman', gaa ne cataj chaná rihaan nij yuvij man chuman' a:

²⁹ —Ca'anj ní', ne quene'en soj 'o snó'o síi cataj xna'anj rihanj che'ē nūl' se vaa qui'yáj gaa rque á. Nuveé sij ca'néé Diose tjananii man ní' rihaan sayuun me so', rá soj na' —taj chaná rihaan nij snó'o man chuman' yo' a.

³⁰ Gaa ne curihanj nij so' chuman', né ca'na' nij so' rihaan Jesucristó a.

³¹ Dan me se gaa ca'mii chaná ga nij síi man chuman' yo', ne guun che'ē nij síi tucu'yón se-nana Jesucristó rquee nij so' chraa man Jesucristó, cataj nij so':

—Chá so' doj chraa, maestro —taj nij so' a.

³² Tzaj né cataj Jesucristó rihaan nij so' a:
—Vaa se chá rihanj, tzaj né ne ne'en soj ma' —taj Jesucristó rihaan nij so' a.

³³ Gaa ne xná'anj nij so' man tuvi' nij so', cataj nij so':

—Vaa síi ca'na' rqué se chá so', rá soj na' —taj nij so' rihaan tuvi' nij so' a.

³⁴ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Sese 'yáá 'unj ndqá vaa me rá síi ca'néé manj qui'yáj, ne sese navij quisíj suun ca'ne' so' rihanj, né ase vaa se chá vaa yo' rihanj adonj. Dan me se nuu xej nimanj gaa 'yaj sunj suun yo' ei. ³⁵ Se guun cataj soj se vaa cachen yo'ó ca'anj yavii, gaa ne quirij ní' naa, cataj soj ma'. Maqan se cuano nihánj cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa naxcaj soj rihaan soj, ní'yaj soj nij yuvij, se vaa ase vaa naq 'núú trigó vaa nij yuvij, né catzii ndo'o vaa naq 'núú trigó yo', cachij yo', né cuano nihánj me se no' xcúún ní' quirij ní' 'núú trigó yo' adonj. Dan me se aj guun che'ē ³⁶ Diose naru'vee Diose rihaan nij síi rii naq yo', né naqui'yaj chre' ndo'o nij so' man nij síi cayáán gá Diose nü' cavii nü' ca'anj, né rej rihaan guun nihá' rá síi cuno naq ga síi rii naq adonj. ³⁷ 'O se ya uxrá vaa naaq nihánj se vaa inq vaa síi cuno naq ga síi rii naq, ³⁸ né aj ca'néé 'unj man soj quirij soj naq rej ne qui'yaj suun soj ma'. Yo'ó yuvij me nij síi qui'yaj suun naq yo' gaa rque, ne catúj soj qui'yaj suun soj gá nij so' adonj —taj Jesucristó rihaan nij síi tucu'yón se-nana so' a.

³⁹ Dan me se che'ē se nata' chaná yo' rihaan nij yuvij samaritana mān chuman' yo' se vaa cataj xna'anj Jesucristó rihaan no' nü' se vaa qui'yaj no' gaa rque ro', che'ē dan me cuchumán rá que'ee nij yuvij man chuman' yo' ni'yaj nij yuvij man Jesucristó a. ⁴⁰ Dan me se cuchi' nij síi man chuman' yo' rihaan Jesucristó, né cachíin ni'yaj uxrá nij so' rihaan so' se vaa caran' so' doj tucuá nij so', né che'ē dan vij güii quináj so' chuman' yo' a. ⁴¹ Né guun rii doj nij síi cuchumán rá cuno se-nana Jesucristó a. ⁴² Né nij yuvij amán rá ni'yaj man Jesucristó ro', cataj nij so' rihaan chaná yo' a:

—Nuveé che'ē doj nana natá' so' rihaan nuj me cuchumán rá nuj ni'yaj nuj man so' ma'. Maqan se cuno ma'an nuj se-nana so', né xcaj nuj cuentá se vaa ya síi tjananii man yuvij man rihaan chumíj nihánj rihaan sayuun me síi nihánj nān̄j adonj —taj nij so' rihaan chaná yo' a.

*Nanq nihánj taj xna'anj se vaa nahuun sa'
ta'níí yo'o síi nicaj suun, qui'yaj Jesucristó a*

⁴³ Dan me se quisíj vij güii caran' Jesucristó chuman' yo', gaa né cavii so' ca'anj so' estadó Galilea a. ⁴⁴ Dan me se ma'qn Jesucristó me síi cataj xna'anj se vaa nij síi man chiháán 'o síi a'mii natáj se-nanq Diose me se ne aráj cochroj nij síi man ma'an dan rihaan so' ma'.

⁴⁵ Gaa ca'na' Jesucristó estadó Galilea, gaa né ve'l uxrá ca'mii nij síi man estadó yo' che'é suun sa' nocqo qui'yaj so' cha'anj canuu chuman' Jerusalén a. 'Q se ma'qn nij so' ca'anj cha'anj yo' a.

⁴⁶ Dan me se ca'anj uún so' chuman' Caná chuman' naj estadó Galilea a. Chuman' yo' me chuman' naqui'yaj so' na vinó man na uún gaa rque a. Né chuman' Capernaum ro', ne yo'o síi nicaj suun rihaan rey a. Ne canó chi'ij man ta'níí so' o' sno'o cunii a. ⁴⁷ Dan me se cuchi' nanq rihaan síi nicaj suun yo' se vaa cavii Jesucristó estadó Judea ca'na' Jesucristó estadó Galilea, gaa ne ca'anj so' cuchi' so' rihaan Jesucristó, ne cachúñ ni'yaj uxrá so' rihaan Jesucristó se vaa ca'anj Jesucristó qui'yaj cono'ó Jesucristó man ta'níí so' a. Dan me se daj doj caví' ta'níí so', taj so' a. ⁴⁸ Gaa né cataj Jesucristó rihaan so' a:

—Sese se qui'yaj suun sa' nocqo quene'en soj, ne daj chihaa míj se cuchumán rá soj ni'yaj soj manj ma' —taj Jesucristó rihaan so' a.

⁴⁹ Gaa né cataj síi nicaj suun yo' rihaan Jesucristó a:

—Daj doj caví' ta'níí, nanj señor. Qui'yáá so' se ndo'o uxrá, ne ca'anj ni'l doj ruguanj —taj so', cachúñ ni'yaj so' rihaan Jesucristó a.

⁵⁰ Ne cataj Jesucristó rihaan so' a:

—Ca'vee ca'anj so' á. 'Q se aj nahuun sa' ta'níí so' nanj adonj —taj Jesucristó rihaan so' a.

Gaa né cuchumán rá sno'o yo' nanq cataj xna'anj Jesucristó rihaan so', ne cavii so' ca'anj so' a.

⁵¹ Veé dan, ne tihaj nan' so' chrej, ne ca'anj caran' nij se-mozó so' man so', ne cataj xna'anj nij yo' rihaan so' se vaa aj nahuun sa' ta'níí so' nanj adonj. ⁵² Veé dan, ne xná'anj so' man nij mozó yo':

—Me orá me guun che'é ta'níí nahuun sa' yo' ga —cataj so' rihaan nij mozó yo' a.

Gaa né cataj nij mozo yo' rihaan so':

—Quii aga' 'o me na'maán cachí' man xnii nanj á —taj nij mozó yo' rihaan so' a.

⁵³ Che'é dan me xcaj sno'o yo' cuentá se vaa maán orá cataj xna'anj Jesucristó rihaan so' se vaa nahuun sa' ta'níí so' ro', maán orá dan me nahuun sa' ya ta'níí so' a. Gaa né cuchumán rá nij tucuq so' se vaa sij ca'néé Diose me Jesucristó a. ⁵⁴ Dan me se

quisíj vij suun sa' nocqo qui'yaj Jesucristó gaa quisíj cavii so' estadó Judea ca'anj so' estadó Galilea a.

5

*Nanq nihánj taj xna'anj se vaa nahuun sa'
'o síi ninaj cunu' ico xnu' va'nuj yo', qui'yaj
Jesucristó a*

¹ Veé dan, né canuu cha'anj navij rá nij síi israelitá, gaa né cavii Jesucristó ca'anj so' chuman' Jerusalén a. ² Dan me se chuman' Jerusalén ro', vaa 'o na cu'naj Betesda xna'anj a'mii nij síi israelitá a. Nichryñ' naj na yo' ga ta'ya atúj matzinj, né vaa 'unj' ve' ne nu' anicaj tu'va na yo' a. ³ Rá ve' yo' mánndo'o síi ninaj do', síi tuchrij do', síi rengo do', síi nuu chrúñj ra'a do' a. ⁴ Dan me se ndaa vaa orá nanj yo' se-mozó síi 'nij ra'a man ní' rá na yo', né tanicaj so' na yo', taj nij yuvij yo' a. Né gaa anicaj na yo', né síi nanj asino yaan rque na ro', orún' so' güej nij guun chi'ij xráá, taj uún nij yuvij yo' a. ⁵ Né nay yo' o' sno'o tu'va na yo', né síi ico xnu' va'nuj ya'yo' ran' so' a. ⁶ Dan me se quene'en Jesucristó man so' se vaa naj so' rejyo', né aj quene'en Jesucristó se vaa guun que'ee yo' ran' so', né xná'anj Jesucristó man so', cataj Jesucristó a:

—Nahuun sa' so', rá so' na! —taj Jesucristó rihaan so' a.

⁷ Né cataj síi ran' yo' rihaan Jesucristó a:

—Nahuún 'unj raj, tzaj né taj vaj tuví' 'unj síi tjanij mán 'unj rá na gaa anicaj na, man señor. Che'é dan me gaa 'anj 'unj tu'va na yo', né guun yucuan' yo'ó so', né asino so' atúj rque na rihaan nánj adonj —taj so' rihaan Jesucristó a.

⁸ Gaa né cataj Jesucristó rihaan so':

—Naxagaa so', né naxcaj so' tuvée so', cachee so' á —taj Jesucristó rihaan so' a.

⁹ Gaa né nu' nahuun sa' sno'o yo', né naxcaj so' tuvée so', né ca'anj so' a.

*Nana nihánj taj xna'anj me che'é no
xcúún Jesucristó qui'yaj cono'ó so' man yuvij
güii naránj rá nij yuvij israelitá a*

Né güii nahuun sa' sno'o yo' me güii naránj rá nij yuvij israelitá a. ¹⁰ Che'é dan me nij síi uun chij rihaan nij yuvij israelitá me se cataj nij so' rihaan síi nahuun sa' yo':

—Güii naránj rá ní' me nihánj á. Ne nó xcúún so' catá so' tuvée so' cuan' ma' —taj nij so' rihaan so' a.

¹¹ Gaa né cataj so' rihaan nij so' a:

—Tzaj né síi qui'yaj nahuun sa' 'unj ro', so' me síi ca'néé suun rihaan naxcaj 'unj tuvée 'unj né cachee 'unj adonj —taj so' rihaan nij so' a.

¹² Gaa né xná'anj nij so' man so', cataj nij so':

—Me síi cataj rihaan so' naxcaj so' tuvée so' né cachee so' ga —taj nij so' rihaan so' a.

¹³ Tzaj ne ne quene'en síí nahuun sa' me síí qui'yaj danj ma'. 'O se gaa quisij nahuun sa' so', ne naxuun Jesucristó man ma'an so' cachén Jesucristó sca'núj niy yuvij man anicaj ni'yaj man síí nahuun sa' yo', ca'anj so' a. ¹⁴ Veé dan, ne nari' Jesucristó man síí nahuun sa' yo' rá nuvíi nocoo, ne cataj Jesucristó rihaan so' a:

—Yá nahuun sa' so' á. Tzaj so' chrej chí'ii á. Sese taj, ne canicaj uún chí'ii mán so', ne doj a quirán' so' nanj adonj —taj Jesucristó rihaan so' a.

¹⁵ Dan me se cavigi sno'o yo', ne nata' so' rihaan nij síí uun chij rihaan nij yuvij israelitá se vaa Jesucristó me síí qui'yaj nahuun sa' so' a. ¹⁶ Che'é dan guun rá nij síí uun chij yo' qui'yaj nij so' sayuun man Jesucristó, che'é se güii naránj rá nij so' me güii nahuun sno'o yo', qui'yaj Jesucristó a.

¹⁷ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Réj me se ne anicun' so' ga suun ma'. Che'é dan yo'o 'yaj suun ma'anj adonj —taj Jesucristó rihaan nij so' a.

¹⁸ Che'é dan doj a nano' nij so' daj qui'yaj nij so', gaa ne ca'vee cavigi Jesucristó a. 'Q se nuveé che'é inanj tinavij Jesucristó tucuáán noco' nij so' che'é güii naránj rá nij so' me guun rá nij so' cavigi' Jesucristó ma'. 'Q se che'é se cataj so' se vaa Rej ma'an so' me Diose, che'é dan guun doj rá nij so' cavigi' Jesucristó nanj adonj. Dan me se ase vaa Diose vaa ma'an so', taj so' a. ¹⁹ Che'é dan cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Dan me se cataj xna'anj yá yá 'unj rihaan soj a. Dan me se ase vaa xnii rihaan rej xnii ro', danj vaa 'unj sij ta'nij Diose nihánj rihaan Réj Diose, ne eun nucuáá 'unj 'yáá 'unj se vaa rii nimán ma'anj ma'. 'Q se inanj 'yáá 'unj ndaa vaa 'yaj Réj Diose ne'enj a. Ne ase vaa 'yaj guee so' ro', veé danj vaa guee 'yáá 'unj uún adonj. ²⁰ 'Q se 'ee ndo'o rá Réj Diose ni'yaj so' manj che'é se ta'nij so' mej, ne tihaan so' manj nu' se vaa 'yaj so' a. Ne suun sa' doj rihaan suun sa' qui'yáj quene'en soj cuano ro', tihaan so' manj a. Yo' me se doj a caraya'anj soj ni'yaj soj suun sa' yo' ei. ²¹ Dan me se ase vaa nuu i'ná uún nij síí cavigi 'yaj Réj ro', danj qui'yáá 'unj uún adonj. Dan me se cunyuu i'ná uún naj guun yuvij qui'yáá 'unj, sese guun rá 'unj cumyuu i'ná uún nij so' adonj. ²² Dan me se ne a'né' Réj Diose cacun' che'é a doj yuvij ma'. 'Q se aj ca'né' so' suun rihanj sij ta'nij so' se vaa ca'né' ma'anj cacun' che'é cunudanj yuvij, ²³ ne ase vaa aráj cochroj yuvij rihaan so' ro', danj gaa caraas cochroj yuvij rihanj adonj. Dan me se síí na'vej rá caraas cochroj rihanj sij ta'nij Diose me se so' me síí se guun rá caraas cochroj rihaan ndaa Réj Diose síí ca'néé manj a.

²⁴ "Yá ya' cataj xna'anj 'unj rihaan soj cuano se vaa síí uno se-nanaj ne amán rá

ni'yaj man síí ca'néé manj ro', se cuta' Diose cacun' xráá so' ma'. Dan me se daj chihaa míj se cavigi nu' so' ma'. Tzaj gaa i'ná so' nu' cavigi nu' ca'anj ga Diose adonj. ²⁵ Ya ya' cataj xna'anj 'unj rihaan soj cuano se vaa vaa güii, ne niy síí man rihaan chumij nihánj niy síí cavigi' vaa güii ro', ca'mij sij ta'nij Diose rihaan nij so', ne nu' niy síí cuano nana ca'mij ro', cunyuu i'ná ya nimán nij so', ne cuano nihánj me güii a'mij rihaan nij so', sese me rá nij so' cuano nij so' adonj. ²⁶ 'Q se ase vaa vaa i'ná ma'anj Diose, ne vaa i'ná taran' nij rasqun 'yaj Diose ro', danj vaa vaa i'ná ma'anj sij ta'nij Diose uún, 'yaj Diose, ne cunyuu i'ná yuvij, qui'yáá 'unj, ²⁷ ne 'unj me síí nicaj suun, ne ca'ne' 'unj cacun' che'é yuvij, che'é yan síí ca'néé Diose nicaj yu'unj man yuvij mej adonj.

²⁸ "Se caráya'anj soj nana nihánj ma!. 'Q se vaa güii cuno taran' nij síí cavigi' naj rihaan santó se-nanaj, ²⁹ ne curihañj nij so' rque yo'óó nanj adonj. Dan me se, nij síí qui'yaj se sa' gaa vaa i'ná ro', curihañj nij so', ne cunyuu i'ná uún nij so' cane nij so' ga Diose adonj. Tzaj ne nij síí qui'yaj se chí'ii ro', curihañj nij so', tzaj ne 'o quirán' ndo'o nij so' sayuun che'é cacun' tumé nij so' nanj adonj. ³⁰ Dan me se a doj ne uun nucuaj ma'anj qui'yaj sunj a ma!. Maan se ase vaa taj xna'anj Réj Diose rihanj ro', veé danj vaa 'yaj gaa a'né' 'unj cacun' che'é nij yuvij, ne 'o nica a'né' 'unj cacun' che'é nij yuvij nanj adonj. 'Q se ne 'yaj inanj se me raj qui'yáj ma!. Tananj inanj se ataj xna'anj síí ca'néé manj me se vaa 'yaj adonj.

³¹ "Sese orúun' 'unj me síí cataj xna'anj rihaan soj daj sij mej, ne taj che'é cataj soj se vaa ya vaa se-nanaj ma!. ³² Tzaj ne vaa yo'ó síí cataj xna'anj daj sij mej, ne ne'én 'unj se vaa so' me síí cataj xna'anj ya che'é 'unj ei.

³³ "Dan me se ca'néé soj síí cuchi' rihaan síí cu'naj Juan che'é rej nari' nij so' se-nanaj síí cu'naj Juan, ne cataj xna'anj so' nana ya rihaan nij soj a. ³⁴ (Dan me se ca'vee se ca'mii ve'é yuvij che'ej ca'vee se se ca'mii ve'é yuvij che'ej, taj se 'yaj ma'. Maan se nanj taj 'unj rihaan soj che'é se me raj quinianj soj rihaan sayuun nanj adonj.) ³⁵ Dan me se síí cu'naj Juan ro', ase vaa aga' ya'an vaa so', ne ase vaa ruvi' sa' rihaan yuvij gaa chuguun aga' ya'an yo' ro', danj vaa ruvi' sa' tucuáán ya rihaan soj qui'yaj so' nanj adonj. Tzaj ne nij soj ro', guun rá soj cuno soj se-nanaj so' o'orá nii, che'é se guun rá soj guun nihá rá soj, qui'yaj se-nanaj so', tzaj ne qui'yaj rma'an soj doj tzin', ne tanáj uún soj se-nanaj so' a.

³⁶ "Ne xa' 'unj nihánj, tzaj ne sa' doj vaa síí taj xna'anj che'é 'unj rihaan síí cu'naj Juan a. Dan me se vaa suun ca'né' Réj rihanj se vaa ya quisij suun yo' qui'yáj, ne che'é dan me 'yaj suun 'unj nij suun yo' a. Che'é ma'an

suun sa' yo' ca'vee xcaj soj cuentá se vaa
sij ca'néé Réj Diose mej adonj.³⁷ Ne Réj sii
ca'néé manj ro', ma'an so' cataj xna'anj daj
sij mej, tzaj ne taj se-nana so' cuno soj ma'.
Ne ne en'eñ soj daj vaa Réj ma'.³⁸ Ne taj
se-nana so' nayón nimán soj a ma'. Danj
vaa soj, che'é yan ne cuchumán rá soj ni'yaj
soj manj sij ca'néé so' rihaan chumij nihánj
man adonj.³⁹ Dan me se nayaax uxrá soj danj
Diose, che'é se me rá soj xcaj soj cuentá daj
qui'yaj soj ne ca'vee cayaán soj ga Diose nu'
cavii nu' ca'anj ei. Ne veé ma'an danj Diose
ataj xna'anj che'é 'unj a.⁴⁰ Tzaj ne na'vej rá
soj ca'na' soj rihanj, yan ca'vee cane soj ga
Diose nu'
cavii nu' ca'anj qui'yaj ma'.⁴¹

⁴¹ "Taj se 'yaj sese na'vej rá yuvii ca'mij
yuvii nana sa' che'ej ma'.⁴² Tzaj ne ne'en
'unj daj vaa rá soj, se vaa ne nihá' rá soj
ni'yaj soj Diose ma'.⁴³ Dan me se ca'néé
Réj manj ca'naj rihaan chumij nihánj ca'mij
se-nana Réj Diose rihaan soj, tzaj ne ne aran'
rá soj ca'mij rihaan soj ma'.⁴⁴ Tzaj ne sese
ca'na' me ma'an yo'lo so' ca'mij so' nana avii
raa ma'an so', ne ve'é cuno soj se-nana so'
ei.⁴⁵ Daj chihqá müj se guun nucuaj soj
cuchumán rá soj ni'yaj soj manj a ma'.⁴⁶ Q
se me rá soj ve'é ca'mij niж tuvi' soj che'é
soj, tzaj ne ne nanó rá soj daj qui'yaj soj, ne
ve'é ca'mij Diose che'é soj ma'.⁴⁷ Se guun
rá soj se vaa 'unj me síí cuta' cacun' xráá soj
rihaan Réj Diose ma'. Maqan se vaa síí cu'naj
Moisés, ne nucuaj ndo'o rá soj man so' se
vaa ca'vee cavii sa' soj rihaan Diose qui'yaj
so', tzaj ne ma'an so' me síí cuta' cacun' xráá
soj adonj.⁴⁸ O se sese ya amán rá soj ni'yaj
soj man síí cu'naj Moisés, ne cuchumán rá
uún soj ni'yaj soj manj, gaa ne ca'vee ei.⁴⁹ O
se so' me síí cachrón nana rihaan yanj nana
taj xna'anj che'é 'unj adonj.⁵⁰ Tzaj ne sese
ne amán rá soj nana cachrón so' rihaan yanj,
gaa ne asa' ca'vee cuchumán rá soj cuno
soj se-nanaj ga—taj Jesucristó rihaan niж síí
uun chij rihaan niж yuvii israelitá a.

6

Nana nihánj taj xna'anj se vaa go' Jesucristó se chá rihaan 'un' míj snó'o a

¹ Veé dan, ne cavii Jesucristó ca'anj Jesucristó rej xco na lacuaná cu'naj Galilea a. Tiberias cu'naj yo'lo se-chuvii na lacuaná yo' a.² Dan me se rii uxrá yuvii canoco' rej xco so', che'é yan aj quene'en niж yuvii nu' niж suun sa' nocoo qui'yaj suun Jesucristó, se vaa nahuun sa' ndo'o síí ran', qui'yaj so' a.³ Dan me se cavii so' raq quiij, ne ca'anj cane so' rihaan yo'ó go niж síí tucu'yón se-nana so',⁴ ne dan me se daj doj güii achiin canuu
cha'anj pascuá cha'anj navij rá niж yuvii
israelitá a.⁵ Dan me se naxcaj Jesucristó
rihaan Jesucristó, ne quene'en so' se vaa

ca'na' ndo'o yuvii rihaan so', ne cataj so'
rihaan síí cu'naj Felipé a:

—Me rej quiraqan ní' rachrúún chá taran'
niж yuvii nihánj, rá so' ga —taj so', xná'anj so'
man síí cu'naj Felipé yo' a.

⁶ Danj ca'mij so' rihaan síí cu'naj Felipé,
che'é se me rá so' quene'en so' daj cataj
síí cu'naj Felipé a. Tzaj ne aj ne'en so' daj
qui'yaj ma'an so' nanj adonj.

⁷ Dan me se cataj síí cu'naj Felipé rihaan
Jesucristó:

—A' sa'anj vaa tu'vee yuvii 'yaj suun tunj
yavii se quisij quirij niж so' doj rachrúún chá
niж so' a ma' —taj so' a.

⁸ Dan me se 'o síí tucu'yón se-nana so' síí
cu'naj Andrés tinúú síí cu'naj Simón Pedró
me so' a. Cataj so' rihaan Jesucristó a:

⁹ —Nihánj me nicun' o xnii, ne nicaj xnii
nihánj 'un' guee rachrúún 'núú cebada, ne
vij guee xcuaq nicaj so', tzaj ne asa' ca'vee
quisij doj tzin' nihánj chá taran' niж yuvii
nihánj ga —taj síí cu'naj Andrés yo' a.

¹⁰ Gaa ne cataj Jesucristó:

—Ca'lanj cane niж yuvii rihaan coj chrin',
qui'yaj niж soj ei —taj Jesucristó rihaan niж
síí tucu'yón se-nana so' a.

Dan me se man uxrá coj chrin' rej yo', ne
ca'anj cane niж yuvii rihaan coj chrin' yo', ne
'un' müj snó'o me niж so' a.

¹¹ Dan me se quita'aa Jesucristó rachrúún,
ne nago' so' graciá rihaan Diose, ne cuxra'
ta'aj so' rachrúún caxrij so' ston niж síí
tucu'yón se-nana so', ne niж síí tucu'yón
se-nana so' ro', rqué niж so' chá taran' niж síí
ne rihaan coj chrin' yo' a. Ne ase vaa qui'yaj
so' ga rachrúún ro', danj qui'yaj uún so' ga
neé xcuaq yo', rqué so' nu' se vaa me rá niж
yuvii chá niж yuvii yo' a.¹² Gaa quisij cara
rque niж yuvii, ne cataj Jesucristó rihaan niж
síí tucu'yón se-nana so' a:

—Naqui'yaj chre' niж soj se quináj tu'va niж
yuvii, ne se guun quirij 'un' yo' ma' —taj
Jesucristó rihaan niж so' a.

¹³ Che'é dan naqui'yaj chre' niж so' nu' se
quináj tu'va niж yuvii, ne caraax cunu' chuvij
ya scaa, qui'yaj niж xco' nii rachrúún quináj
tu'va niж yuvii gaa quisij chá niж yuvii yo' 'un'
rachrúún yo' nanj adonj.¹⁴ Dan me se gaa
quene'en niж snó'o suun sa' nocoo qui'yaj
suun Jesucristó, ne cataj niж so':

—Síí nihánj ro', ya uxrá síí nata' se-nana
Diose me so', ne síí na'vej ni' ca'na' ya rihaan
chumij nihánj me so' ei —taj niж snó'o yo' a.

¹⁵ Tzaj ne aj ne'en Jesucristó se vaa ca'na'
niж so', ne quita'aa niж so' man so', ne cune'
niж so' man Jesucristó guun so' síí nicaj suun
rey guun chij rihaan niж so', ne che'é dan
naxuu so' man so', ne cavii uún orún' so'
ca'anj so' quiij a.

*Nana nihánj taj xna'anj se vaa cachéé
Jesucristó rihaan na a*

¹⁶ Dan me se rej ti'nuu, né nanij niij síi tucu'yón se-nana Jesucristó tu'va na lacuaná, ¹⁷ gaa né catúj niij so' riho, gaa né cavii niij so' ca'anj niij so' chuman' Capernaum a. Dan me se quisij guun rmíj rihaan na lacuaná yo', ne ataa naman Jesucristó rihaan niij so' a. ¹⁸ Ne cavii nana yuvaa, né uxrá nari' nucuañ ndo'o na lacuaná yo', ¹⁹ né dan me se 'un' kilómetro ca'anj niij so', gaa né quene'en niij so' se vaa chéé Jesucristó rihaan na 'na' so', né gaa quinichrun' so' rihaan riho yo', né cuchu'vi' niij so' a. ²⁰ Tzaj né cataj Jesucristó rihaan niij so' a:

—'Unj me yo' ei. Sese chu'vi' soj ma' —taj Jesucristó a.

²¹ Che'é dan guun niha' uxrá rá niij so', né nu' catúj Jesucristó rá riho, né nu' cuchi' riho tu'va na lacuaná rej vaj niij so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cataj Jesucristó se vaa ase vaa se chá vaa Jesucristó rihaan nimán nu' a

²² Dan me se yo'ó güii me se quene'en niij yuvii quinají rej xcó na lacuaná yo' se vaa taj vaj yo'ó riho chéé rihaan na rej yo', maañ se oruun riho catúj niij síi tucu'yón se-nana Jesucristó gaa ca'anj niij so' a. Tzaj ne ne catúj Jesucristó rá riho yo' ga niij síi tucu'yón se-nana so', ni'yaj niij yuvii a. Che'é dan ne quene'en uxrá niij yuvii me rej ca'anj Jesucristó a. ²³ Tzaj né ca'na'doj riho cavii chuman' Tiberias tu'va na lacuaná nichrún' rej nago' síi 'nij ra'a man ní' graciá rihaan Diose che'é rachruún né chá niij yuvii rachruún yo' a. ²⁴ Che'é dan gaa quene'en niij yuvii se vaa taj vaj Jesucristó ga niij síi tucu'yón se-nana so' chéé ga niij so', gaa né catúj niij yuvii rque niij riho yo', né ca'anj niij yuvii chuman' Capernaum, nano' niij yuvii man Jesucristó a. ²⁵ Dan me se nari' niij so' man Jesucristó chuman' Capernaum, gaa né xná'anj niij so' man so', cataj niij so':

—Me aman ca'ná' so' nihánj, gaa maestro' —taj niij yuvii, xná'anj niij so' man Jesucristó a.

²⁶ Gaa né cataj Jesucristó rihaan niij so' a:

—Ya ya cataj xna'anj 'unj rihaan soj cuano, né xa' se rqué Moisés chá soj, tzaj né nuveé se chá 'yaj vaa i'na' yuvii nu' cavii nu' ca'anj me yo' ma'. Xa' se rqué Réj Diose chá soj, tzaj ne se qui'yaj gaa i'na' soj me yo'yo' adonj. ³³ Q se se chá rqué Réj Diose rihaan soj mé 'unj sij cavii rej xta', né 'unj me sií rqué se vaa ca'vee gaa i'na' ya soj sij man rihaan chumij nihánj nu' cavii nu' ca'anj adonj —taj Jesucristó rihaan niij yuvii a.

²⁷ "Se guun qui'yaj suun soj che'é inanj se cha soj ma'. Q se vaa güii, né quinavij nu' niij rasuun yo' nanj adonj. Che'é dan qui'yaj suun soj che'é se vaa qui'yaj cavii sa' nimán soj, gaa né gaa i'na' ya nimán soj nu' cavii nu' ca'anj ei. 'Unj sij ca'néé Diose nicaj yu'unj man yuvii me síi rque se sa' yo' rihaan soj ei. Q se Réj Diose me síi cataj se vaa ca'vee qui'yaj dajj che'é soj adonj —taj Jesucristó rihaan niij yuvii a.

²⁸ Che'é dan cataj niij yuvii rihaan so' a:

—Me suun qui'yaj suun nuj, rá Diose ga —taj niij yuvii a.

²⁹ Gaa né cataj Jesucristó rihaan niij yuvii:

—Nihánj me suun me rá Diose qui'yaj suun soj, se vaa cuchuman rá soj ni'yaj soj mán 'unj sij ca'néé so' rihaan soj adonj —taj Jesucristó rihaan niij yuvii a.

³⁰ Che'é dan cataj niij yuvii rihaan so' a:

—Sese danj vaa, né me suun sa' nocoo qui'yáá so' quene'en nuj, gaa né cuchuman rá nuj ni'yaj nuj mán so' ga. ³¹ Dan me se qui'yaj Diose suun sa' nocoo gaa naá, né xii ní' me se chá niij so' se cu'na' maná gaa chéé niij so' rej tacaan, qui'yaj Diose gaa naá, né dan me se danj Diose taj se vaa nanij se chá rihaan niij so', qui'yaj Diose, né chá niij so' se chá nanij rej xta' adonj —taj niij so' rihaan Jesucristó a.

³² Che'é dan cataj Jesucristó rihaan niij so' a:

—Ya ya cataj xna'anj 'unj rihaan soj cuano, né xa' se rqué Moisés chá soj, tzaj né nuveé se chá 'yaj vaa i'na' yuvii nu' cavii nu' ca'anj me yo' ma'. Xa' se rqué Réj Diose chá soj, tzaj ne se qui'yaj gaa i'na' soj me yo'yo' adonj. ³³ Q se se chá rqué Réj Diose rihaan soj mé 'unj sij cavii rej xta', né 'unj me sií rqué se vaa ca'vee gaa i'na' ya soj sij man rihaan chumij nihánj nu' cavii nu' ca'anj adonj —taj Jesucristó rihaan niij yuvii a.

³⁴ Che'é dan cataj niij yuvii rihaan Jesucristó a:

—Rque so' se chá yo' rihaan nuj nu' cavii nu' ca'anj, señor —taj niij yuvii a.

³⁵ Gaa né cataj Jesucristó rihaan niij yuvii a:

—'Unj nihánj me se chá, né a'vee 'yáj vaa i'na' ya yuvii ei. Sese ca'ná' soj rihanj, né yo'gaa xej nimán soj, sese ya uxrá amán rá soj ni'yaj soj manj á. ³⁶ Tzaj ne aij cataj 'unj rihaan soj se vaa nda' se quene'en soj manj, tzaj ne ne cuchuman rá soj ni'yaj soj manj a ma'. ³⁷ Xa' niij síi rqué Réj Diose manj, tzaj ne ca'na' niij so' rihanj, né ve'é ca'mij 'unj ga niij so', né xa' niij síi 'na' rihanj, tzaj né daj chihqá mij sé quirí'i yaníj 'unj man niij so' ma'. ³⁸ Dan me se ca'ná' 'unj rihaan chumij nihánj, tzaj ne se guun qui'yáá 'unj nda'a vaa me rá ma'anj qui'yáá ma'. Tananj che'é rej qui'yáá 'unj se vaa me rá Diose síi ca'néé man 'unj qui'yáá 'unj ro', che'é dan nanj 'unj rihaan chumij nihánj adonj. ³⁹ Né nihánj me se vaa me rá Diose qui'yáá ei. Dan me se na'vej uxrá rá Diose ca'anj ni'ya a 'ó niij síi rqué so' manj ma'. Dan me se me rá Diose cunuu i'na' uún taran' niij so', qui'yáá, asa' quisij güii ca'anj ni'ya chumij nihánj adonj. ⁴⁰ Q se nihánj me se vaa me rá Réj Diose ei. Me rá so' yo'gaa i'na' taran' niij síi amán rá ni'yaj manj nu' cavii nu' ca'anj ga

so', né 'unj me síí qui'yaj cunuu i'na' uún níj so' asa' quisij güii ca'anj ni'ya chumij nihánj adonj —taj Jesucristó rihaan níj yuvij a.

⁴¹ Dan me se, che'é se cataj Jesucristó se vaa ma'an so' me se chá nanij rej xta' rihaan chumij nihánj, né che'é dan ca'mii níj síí uun chij rihaan níj yuvij israelítá nana níj ni'yaj níj so' man Jesucristó, ⁴² cataj níj so'.

—Nuveé sij cu'naj Jesús me síí nihánj na'. Nuveé ta'níj síí cu'naj José me so'na'. Nuveé sij ne'en ní' me rej so' me níj so' d'na'. Me che'é guun rá so' cataj so' cuango se vaa me so' síí nanij rej xta' rihaan chumij nihánj ga —taj níj síí uun chij ni'yaj níj so' man Jesucristó a.

⁴³ Gaa né cataj Jesucristó rihaan níj so' a:

—Se ca'mii soj nana níj ga tuvi' soj ma'.

⁴⁴ Dan me se ca'néé Réj Diose manj, né a 'ó yuvij se ca'vee ca'na' rihanj sese nuveé Réj Diose qui'yaj ca'na' so' rihanj a. Né xa' síí 'na' rihanj, tzaj né cunuu i'na' uún so' qui'yáa asa' quisij güii ca'anj ni'ya chumij nihánj adonj. ⁴⁵ Dan me se vaa 'o síí nata' se-nana Diose cachrón nana nihánj rihaan yanj gaa naá a: "Né ma'an Diose tucu'yón man taran' níj so' adonj", taj síí nata' yo' a. Dan me se taran' níj síí uno rihaan Réj ne nari' se-nana Réj me síí 'na' rihanj ei. ⁴⁶ Taj vaj yo'ó síí quene'en man Réj a ma'. Tzaj ne orún' 'unj me síí quene'en man so', che'é se sij cavii rihaan so' mej adonj.

⁴⁷ "Ya ya cataj xna'anj 'unj rihaan soj cuango se vaa síí amán rá ni'yaj manj me se yo'o cayáán so' ga Diose nu' cavii nu' ca'anj ei. ⁴⁸ Dan me se ase vaa i'na' nee man soj 'yaj se chá soj ro', danj gaa i'na' nimán soj qui'yáa 'unj adonj. ⁴⁹ Xa' xii soj síí man gaa naá, tzaj né chá níj so' se cu'naj maná gaa chéé níj so' rej tacaan, gaa né cavii níj so', ⁵⁰ tzaj né vaa 'unj nihánj, né ase vaa se chá cu'naj maná cavii rej xta' nanij rihaan xii soj vaa 'unj, ne sese chá soj man 'unj né daj chihqá míj se cavii nimán soj ma'. ⁵¹ Dan me se 'unj me se chá vaa i'na' ya nanij rej xta', ne sese chá yo'o so' man se chá nanij rej xta' nihánj, né yo'o gaa i'na' so' ei. Tzaj né se chá rqué 'unj cha yuvij ro', née manj me yo' ei. Né yo' me qui'yáa, gaa né ca'vee gaa i'na' ya cunudanj soj sij man rihaan chumij nihánj ei —taj Jesucristó rihaan níj síí uun chij rihaan níj yuvij israelítá a.

⁵² Dan me se nuchruj rqa ndo' níj síí uun chij yo' ga tuvi' níj so', né xná'anj níj so' man tuvi' níj so', né:

—Asa' ca'vee rque síí nihánj nee man ma'an so' cha yuvij ga —taj níj so', xná'anj níj so' man tuvi' níj so' a.

⁵³ Che'é dan cataj Jesucristó rihaan níj so' a:

—Ya ya cataj xna'anj 'unj rihaan soj cuango se vaa sese sé chá soj nee manj, né sese sé co'o soj ton manj, né sé ca'vee gaa

i'na' nimán soj a ma!. ⁵⁴ Tzaj né síí chá nee manj ne co'o ton manj me se yo'o gaa i'na' so' nu' cavii nu' ca'anj, né asa' quisij güii ca'anj ni'ya chumij nihánj, né cunuu i'na' uún so', qui'yáa adonj. ⁵⁵ Xa' née manj, tzaj né ee chá ya ya me yo', ne ton manj me se na co'o ya me yo' ei. ⁵⁶ Né síí chá nee manj ne co'o ton manj me se yo'o cayáán so' ga 'unj, né yo'o cayáán 'unj ga so' chuguaj.

⁵⁷ Ase vaa vaa i'na' Réé 'unj síí ca'néé mán 'unj rihaan chumij nihánj ro', danj vaa vaa i'na' 'unj, 'yaj Réé 'unj a. Né xa' síí chá mán 'unj, tzaj né yo'o gaa i'na' nimán soj, qui'yáa 'unj a. ⁵⁸ 'Unj nihánj me se se chá 'na' rej xta' nanij rihaan yo'ó nihánj mé 'unj ei. Tzaj né ino uxrá vaa 'unj ga se cu'naj maná chá xii soj gaa naá ei. 'O se cavii cunudanj níj so' nñaj á. Tzaj né síí chá manj me se yo'o gaa i'na' nimán soj nu' cavii nu' ca'anj adonj.

⁵⁹ —Nana nihánj me nana tucu'yón Jesucristó rihaan níj yuvij cunuu chre' rá ve' tucu'yón níj síí israelítá se-tucuajn Moisés ve' né chuman Capernaum a.

Nana nihánj taj xna'anj daj ca'mii síí tanáj xco man Jesucristó né daj ca'mii síí noco'raan man Jesucristó a

⁶⁰ Que'ee níj síí tucu'yón se-nana Jesucristó cuno nana nihánj nana ca'mii Jesucristó, gaa né cataj níj so'.

—Sayuun uxrá vaa nana nihánj chuguaj. Daj chihqá míj sé cuno ní' doj nana tu'va so' a ma' —taj níj so' rihaan tuvi' níj so' a.

⁶¹ Quene'en ma'an Jesucristó se vaa nana níj yo' ca'mii ta'aj níj síí tucu'yón se-nana so', gaa né cataj Jesucristó rihaan níj so':

—Guan na'a' soj, qui'yaj nana nihánj ei.

⁶² Che'é dan sese quene'en soj mán 'unj síj ca'néé Diose nícaj yu'unj man yuvij se vaa cavii uún 'unj quinán' 'unj rej cayáán 'unj asij rque, né daj guun rá soj ga. 'O se doj a guun na'a' soj che'é se ne cuno soj se-nanaj chuguaj. ⁶³ Dan me se Nimán Diose me se vaa 'yaj vaa i'na' nimán yuvij ei. Tzaj né taj se gún' man nee man yuvij qui'yaj yo' gaa i'na' yuvij a ma'. Xa' nana ca'mii rihaan soj, tzaj né nana cavii Nimán Diose me nana yo', né ca'vee gaa i'na' nimán soj, qui'yaj se-nanaj ei. ⁶⁴ Tzaj né ta'aj soj me síí ne amán rá uno se-nanaj a man adonj —taj Jesucristó rihaan níj síí tucu'yón se-nana so' a.

'O se asij guun che'é Jesucristó tucu'yón so' se-nana so' man yuvij, né aj ne'en so' me síí me síí cuchumán rá ni'yaj man so', né aj ne'en so' me síí me síí taculaçhén man so' rihaan níj síí taj ri'yunj man so' adonj.

⁶⁵ Gaa né cataj uún Jesucristó:

—Che'é se ne cuchumán rá soj ro', che'é dan cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa a q'ó síí sé guun nucuaj ca'há' rihaan 'unj, sese

nuvéé Réj Diose me síí qui'yaj ca'na' so' rihaan 'unj ma'—taj uún Jesucristó a.

⁶⁶ Che'é dan canicaj que'ee nij síí tucu'yón se-nana so', né ca'ne' rá nij so' ga suun chéé ga Jesucristó a.

⁶⁷ Che'é dan xná'anj Jesucristó man chuvij nij síí tucu'yón se-nana so', cataj so':

—Soj do' me rá tañaj manj na' —taj Jesucristó, xná'anj so' man chuvij nij síí tucu'yón se-nana so' a.

⁶⁸ Gaa né cataj síí cu'naj Simón Pedró rihaan so' a:

—Taj yo'ó síí cuchí' núj rihaan, man Señor. 'Q se so' me síí a'mii nana qui'yaj gaa i'na' núj rihaan Diose nu' cavii nu' ca'anj, ⁶⁹ né amán rá nuj ní'yaj nuj mán so', né aj ne'en nuj se vaa mé so' síí güeé síí ca'née ma'an Diose rihaan chumíi nihánj adonj —taj Simón Pedró rihaan Jesucristó a.

⁷⁰ Gaa né cataj Jesucristó rihaan chuvij nij so' a:

—Dan me se 'unj me síí narii man chuvij nij soj se vaa canoco' soj manj, tzaj né ase vaa ma'lan síí chreee vaa yo'ó tuvi' soj adonj —taj Jesucristó rihaan chuvij nij so' a.

⁷¹ Nana yo' ca'mii Jesucristó ni'yaj Jesucristó man síí cu'naj Judas ta'núi síí cu'naj Simón Iscariote a. 'Q se síí cu'naj Judas yo', tzaj ne yo'ó tuvi' chuvij nij síí tucu'yón se-nana Jesucristó me so', tzaj né me so' síí tacuachén man Jesucristó rihaan nij síí taj ri'yunj man Jesucristó a.

7

Nana nihánj taj xna'anj che'é nana ca'mii Jesucristó ga níj tinúú so' a

¹ Quisij ca'mii Jesucristó nu' nana dan, gaa né cachéé Jesucristó estadó Galilea a. 'Q se ne ca'vej rá so' cacheé so' estadó Judea, che'é se nano' nij síí uun chij rihaan nij yuvij israelitá man so', né ticaví' nij so' man Jesucristó, rá nij so' a.

² Dan me se daj doj quisij cha'anj navij rá nij yuvij israelitá cha'anj une' nij so' ve' yacataj a. ³ Che'é dan cataj nij tinúú Jesucristó rihaan so' a:

—Cavii so' ca'anj so' estadó Judea, gaa né quene'en nij síí tucu'yón se-nana so' nij suun sa' nocoo 'yáá so', tinuj. ⁴ 'Q se sese me rá so' qui'yáá so' suun sa' nocoo, né ca'anj so' rej quene'en nij síí man rihaan chumíi nihánj mán so' á —taj nij tinúú ma'an Jesucristó rihaan so' a.

⁵ 'Q se ndaa ma'an nij tinúú Jesucristó ne cuchuman rá ní'yaj man Jesucristó a ma'. ⁶ Che'é dan cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Ataa quisij güii no' xcúun 'unj qui'yaj suun 'unj á. Se-suun ma'an soj me se a me ma'an güii ca'vee qui'yaj suun soj se-suun soj ei. ⁷ Taj che'é quitaj ri'yunj nij síí man rihaan chumíi nihánj man soj ma'. 'Unj ro',

vaa che'é quitaj ri'yunj nij so', ese 'unj me síí taj xna'anj rihaan nij so' se vaa chi'íi ndo'o vaa 'yaj nij so' adonj. ⁸ Ca'anj soj cha'anj xraj ei. Xa' 'unj, tzaj né se ca'anj 'unj cha'anj ma'. 'Q se ataa quisij güii qui'yaj sunj nañj adonj ⁹ —taj Jesucristó rihaan nij so', gaa né quináj so' estadó Galilea a.

Nana nihánj taj xna'anj daj qui'yaj Jesucristó gaa canuú cha'anj une' nii ve' yacataj a

¹⁰ Dan me se gaa quisij cavii nij tinúú Jesucristó ca'anj nij so' cha'anj, gaa né cavii ma'an Jesucristó ca'anj so' cha'anj uún a. Tzaj né ca'anj yuve so' a. ¹¹ Che'é dan me nano' nij síí uun chij rihaan nij yuvij israelitá man Jesucristó rej canuú cha'anj yo' a. Né xná'anj nij so' man tuvi' nij so', cataj nij so':

—Me rej vaj so' ga —taj nij so', xná'anj nij so' man tuvi' nij so' a.

¹² Né nanó yuve ndo'o nij yuvij cuentó che'é Jesucristó a. Dan me se ta'aj nij yuvij cataj:

—Síí sa' me so' á —taj ta'aj nij yuvij a.

Tzaj ne yo'ó ta'aj nij yuvij cataj:

—Taj ma'. Síí tiha' yu'unj man nij yuvij me so' ei —taj yo'ó ta'aj nij yuvij yo' a.

¹³ Tzaj né a 'ó nij yuvij ne ca'mii ranga' che'é Jesucristó ma'. 'Q se cuchu'ví' nij yuvij ní'yaj nij yuvij man nij síí uun chij rihaan nij so' a.

¹⁴ Dan me se gaa anuú cha'anj, né cavii Jesucristó rá navií nocoo, né tucu'yón so' man nij yuvij a. ¹⁵ Che'é dan caráya'anj nij síí uun chij rihaan nij yuvij israelitá, né cataj nij so':

—Nuvéé síj tucu'yón me síí nihánj ma'. Me rej nari' so' se-nana Diose ga —taj nij síí uun chij yo' ní'yaj nij so' man Jesucristó a.

¹⁶ Che'é dan cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Xa' se-nanaj, tzaj né nuvéé nana cavii raá 'unj me nana nihánj ma'. 'Q se se-nana Diose síí ca'née manj me nana nihánj ei.

¹⁷ Dan me se sese me rá yo'ó so' cuno so' rihaan Diose, né quene'en so' se vaa nuvéé nana avii ráá 'unj me nana tucu'yón 'unj ma'. 'Q se quene'en so' se vaa se-nana Diose me nana yo' a. ¹⁸ Xa' síí a'mii se-nana ma'an, tzaj né inanj me rá so' ca'mii sa' yuvij che'é ma'an so', né me rá so' cavii sa' ma'an so' ei. Tzaj né sese me rá yo'ó so' ca'mii sa' yuvij che'é síí ca'née man so', né inanj nana ya che'é síí ca'née man so' a'mii so', né ne nano' so' chrej chi'íi ma'. ¹⁹ Ya uxrá rqué síí cu'naj Moisés se-tucuanj so' rihaan soj, tzaj né a 'ó tuvi' soj na'vej rá qui'yaj tucuanj yo' a ma'. Me che'é nano' soj daj qui'yaj soj, né cavii 'unj ga —taj Jesucristó rihaan nij síí uun chij rihaan nij yuvij israelitá a.

²⁰ Gaa né cataj niij yuvii rihaan Jesucristó a:

—Nuu nana chree nimán so' á. Me síí me rá ticavi' mán so', rá so' ga —taj niij yuvii rihaan Jesucristó a.

²¹ Gaa né cataj Jesucristó rihaan niij so' a:

—Gaa rque me se orún' suun sa' nocoo qui'yáj, né caráya'anj taran' niij soj se vaa qui'yáa 'unj suun sa' nocoo güii naránj rá ni' a.²² Dan me se yá uxrá cataj xna'anj Moisés rihaan ní' se vaa ca'ne' ní' ta'nga' man snó'o che'é rej ca'vee cunuú sa' ní' rihaan Diose adonj. Tzaj né nuveé tucuajanj cuchrui ma'an Moisés me yo' ma'. 'Q se se-tucuajanj xii ní' niij síí man gaa naá me yo' adonj. Ne ndaa güii naránj rá a'ne' soj ta'nga' man snó'o ei. ²³ Dan me se che'é se me rá soj qui'yaj soj nu'se-tucuajanj Moisés, che'é dan a'vej rá soj cata'ta'nga'man snó'o güii naránj rá soj, tzaj ne me che'é axríj yuvaa soj manj che'é yan cunuú sa' ny' nee man yo'q snó'o qui'yáj güii naránj rá soj ga'.²⁴ Se guun xcaj soj cuentá che'é se vaa 'yaj yuvii ni'yaj soj che'é inanj tucuaán nocó' soj ma'. 'Q se xcaj soj cuentá daj me rá Diose, ne cunuú cuo soj doj, qui'yaj soj ei —taj Jesucristó rihaan niij yuvii a.

²⁵ Che'é dan cataj ta'aj niij síí né chuman' Jerusalén:

—Ne sij nihánj, nuveé sij nano' nii ticavi' nii man me so' na!.²⁶ Ne veé a'mii ranga' so' nihánj, né a'ó nana ne a'mii niij so' rihaan so' man asanj. Yá yá sij ca'néé Diose tjananii man yuvii rihaan sayuun me so', rá niij xrej ata suun sa' doj na!.²⁷ Tzaj né ne'en ni' me rej cavii síí nihánj ei. Tzaj né taj síí ne'en me rej cavii síí ca'nej Diose tjananii man yuvii rihaan sayuun asa'ca'ná'so' man asanj —taj niij síí né chuman' Jerusalén yo' a.

²⁸ Che'é dan sca' ndo'o ca'mii Jesucristó, cataj so':

—Ne'en soj manj, ne ne'en soj me rej cavii 'unj ei. Tzaj né ne ca'na' ma'anj ma'. 'Q se yá a'mii síí ca'néé manj, tzaj né ne ne'en uxrá soj man so' a ma'.²⁹ 'Unj me síí ne'en man so', che'é se cavii 'unj rihaan so', né so' me síí ca'néé manj adonj —taj Jesucristó rihaan niij yuvii a.

³⁰ Che'é dan nano' niij so' daj qui'yaj niij so' ne quita'aa niij so' man Jesucristó, tzaj né a'ó niij so' ne quisij rá quita'aa man so' a ma'. 'Q se ataa quisij güii ca'vee qui'yaj niij so' danj man so' a.

³¹ Ne que'ee niij yuvii cuchumán rá ni'yaj man so', né cataj niij síí cuchumán rá ni'yaj man so':

—Ca'vee se ca'na' yo'ó so' cataj so' se vaa tjananii so' man ní' rihaan sayuun, tzaj né daj chiháa míj se quisij so' qui'yaj so' doj suun sa' nocoo rihaan suun sa' nocoo qui'yaj síí nihánj a ma'. Yá yá sij tjananii man ní' rihaan

sayuun me síí nihánj adonj —taj niij yuvii ni'yaj niij so' man Jesucristó a.

³² Dan me se gaa cuno niij síí fariseo se vaa ca'mii yuveé niij yuvii nanq dan che'é Jesucristó, gaa né ca'néé niij xrej ata suun nocoo doj ca'néé niij síí fariseo man tanuu ca'anj niij tanuu quita'aa niij tanuu man Jesucristó a.³³ Che'é dan cataj Jesucristó:

—Doj güii cayáán 'unj ga' niij soj, né cavii 'unj quinán' 'unj rihaan síí ca'néé manj 'na' 'unj nanj ei.³⁴ Nano' soj manj, tzaj né se nari' soj manj a ma'. Né se guun nucuaj soj cuchi' soj rej cayáán 'unj a ma' —taj Jesucristó a.

³⁵ Che'é dan niij síí uun chij rihaan niij yuvii israelítia cataj rihaan tuvi' niij so' a:

—Me rej ca'anj síí nihánj, né se nari' ní' man so' ga. Ca'anj so' rihaan tuvi' ní' síí né chiháán niij yuvii yaníj na'. Tucu'yón so' se-nana so' rihaan niij yuvii yaníj na'.³⁶ 'Q se cataj so' nana nihánj se vaa: "Nano' soj manj, tzaj né se nari' soj manj a ma'. Né se guun nucuaj soj cuchi' soj rej cayáán 'unj a ma'". Me che'é tu'va so' danj, rá soj ga —taj niij síí uun chij yo', xná'anj niij so' man tuvi' niij so' a.

³⁷ Dan me se daj yo'ó güii navij cha'anj nocoo sa' ndo'o yo', né güii yo' canicun' Jesucristó, né cataj so':

—Sese ase vaa síí nacoo ndo'o na vaa soj, ne ca'na' soj rihanj, né rquej na achiin ya man soj á.³⁸ Xá' sij amán rá ni'yaj manj, tzaj né quirj' so' se vaa taj danj Diose rihaan ní', né dan me se ase vaa 'o chráá sa' ndo'o nuq na sa' inanj ro', danj gaa se sa' cunuú nimán síí amán rá ni'yaj manj, né ca'vee gaa i'na' nimán so' adonj.³⁹ —Danj taj Jesucristó, ca'mii so' che'é Nimán Diose cunuú nimán niij síí cuchumán rá ni'yaj man so' a. 'Q se ataa ca'na' Nimán Diose rihaan yuvii, ese ataa quisij güii cavii so' rihaan rcutzé a.

⁴⁰ Che'é dan ta'aj niij yuvii cuno nana nihánj cataj:

—Yá yá sij nata' se-nana Diose gaa naá sij ca'na' uún rihaan chumii nihánj me síí nihánj nanj á —taj ta'aj niij yuvii a.

⁴¹ Yo'ó ta'aj niij yuvii cataj:

—Sij ca'néé Diose tjananii man ní' rihaan sayuun me síí nihánj ei —taj yo'ó ta'aj niij so' a.

Tzaj né yo'ó ta'aj niij yuvii cataj:

—Xá' sij ca'nej Diose tjananii man ní' rihaan sayuun, tzaj né nuveé sij cavii estadó Galilea me so' ma'.⁴² 'Q se danj Diose taj se vaa ta'núi ta'nij si'lng síí cu'naj David síí cane gaa naá me síí ca'nej Diose, ne sij cavii chiháán síí cu'naj David chuman' Belén me uún so' adonj —taj yo'ó ta'aj niij yuvii uún a.

⁴³ Che'é dan guun vij ca'mii niij yuvii, ni'yaj niij yuvii man Jesucristó a.⁴⁴ Né guun rá ta'aj niij so' quita'aa niij so' man Jesucristó, tzaj né taj vaj síí quisij rá quita'aa man so'

a ma'. ⁴⁵ Che'é dan canicaj niij tanuu ca'anj uún niij tanuu rihaan niij xrej atá suun nocoo doj dō', rihaan niij síí fariseo do', gaa ne cataj niij xrej do', niij síí fariseo do', rihaan niij tanuu:

—Me che'é ne ca'ná' Jesucristó ga soj, qui'yaj soj ga —taj niij so', xná'anj niij so' man niij tanuu yo' a.

⁴⁶ Gaa ne cataj niij tanuu:

—Tzaj ne cunaj uxrá vaa nanq a'mii so', ne taj vaj yo'ó yuvij ne'en ca'míi nanq a'mii so' a ma' —taj niij tanuu yo' a.

⁴⁷ Che'é dan cataj niij síí fariseo rihaan niij tanuu a:

—Tiha' yu'unj so' man soj do' nanj ei. ⁴⁸ Q se a' ó niij síí uun chij dō', a' ó niij síí fariseo do', ne cuchumán rá se vaa sij ca'néé Diose me so' a ma'. ⁴⁹ Ne xa' niij yuvij, tzaj ne ne ne'en niij yuvij se-tucuanj Moisés, ne inanj sayuun quiran' niij yuvij yo', qui'yaj Diose chuguaj —taj niij síí fariseo rihaan niij tanuu yo' a.

⁵⁰ Dan me se nicun' síí cu'naj Nicodemo ga niij so', ne yo'ó tuví' niij so' me so', ne síí ca'anj nano cuentó ga Jesucristó rej niij gaa rque doj me so', ne cataj so':

⁵¹ —Tzaj ne se-tucuanj Moisés taj se vaa ne nó xcúún nií' ca'ne' nií' cacun' che'é yo' so', sese ataa cuno nií' nana a'mii so' ne sese ataa xcaj nií' cuentá daj 'yaj so' ma' —taj síí cu'naj Nicodemo rihaan yo'ó niij síí fariseo yo' a.

⁵² Gaa ne cataj niij so' rihaan síí cu'naj Nicodemo a:

—Me che'lé me rá so' ca'míi sa' so' che'é Jesucristó ga. 'Q se sij cavii estadó Galilea mé so' ga so' na'. Tucu'yón so', ne xcaj so' cuentá se vaa q' ó síí nata' se-nana Diose ne avii estadó Galilea, 'yaj Diose ma' —taj niij síí fariseo rihaan síí cu'naj Nicodemo yo' a. ⁵³ Dan me se cavii niij so', ne quinan' q' ó niij so' tucuá niij so' a.

8

¹ Tzaj ne cavii Jesucristó xráá quij cu'naj Quij mān Chruun Olivó a.

Nanq nihánj taj xna'anj daj ca'míi Jesucristó ga niij sítí me rá go' yahij man chana tumé cacun' a

² Dan me se rej sij güii me se ca'anj uún Jesucristó rá nuvij nocoo a. Gaa ne cuchi' cunudanj niij yuvij rihaan so', ne ca'anj quitaj so' chruun xlá, ne tucu'yón so' man niij yuvij yo' a. ³ Veé dan, ne ca'na' niij síí naqu' yaj cuu se-tucuanj Moisés rihaan yuvij ca'na' niij síí fariseo do', ne nicaj niij so' man q' chana a. Né chana nicaj niij so' me se aj nari' niij man chana yo' gaa cotoj no' ga snó'o, tzaj ne nuveé niçá no' me snó'o cotoj ga no' a. Che'é dan quita'aa niij so' man no', ne nicaj niij so' man no' ca'na' niij

so' rihaan Jesucristó, ne cachrón niij so' man chana tanuú ma'an niij so' ga Jesucristó a.

⁴ Gaa ne cataj niij so' rihaan Jesucristó a:

—Chana nihánj me se maan orá cotoj no' ga yo'ó snó'o, ne nari' nii man no', ne quita'aa nii man no', maestro. ⁵ Dan me se se-tucuanj Moisés taj se vaa no xcúún nií' go' nií' yahij man chana vaa danj ndaa se caví' ni', taj tucuááyo' nanj á. Che'é dan me, daj qui'yaj nií', rá so' ga —taj niij so', xná'anj niij so' man Jesucristó a. ⁶ Q se guun rá niij so' ca'míi Jesucristó yo'ó nanq vaa niij che'é se-tucuanj Moisés, gaa ne ca'vee cuta' niij so' cacun' xráá Jesucristó che'é nanq ca'míi so' a.

Dan me se ca'anj cané ruj Jesucristó, ne cachrón ra'a so' letrá rihaan yo'óó a. ⁷ Tzaj ne yo'ó tirquee niij so' xná'anj niij so' man so' a. Che'é dan canicun' caya uún so', ne cataj so' rihaan niij so' a:

—Sese danj me rá soj, ne ca'vee, tzaj ne a me ma'an 'o soj taj a doj cacun' tumé ro', ca'vee go' yahij man no' asino yaan ei —taj Jesucristó rihaan niij so', tzaj ne aje ne'en Jesucristó se vaa taran' niij so' ataj cacun' a.

⁸ Gaa ne ca'anj cane ruj uún Jesucristó, ne cachrón uún so' letrá rihaan yo'óó yo' a.

⁹ Veé dan, gaa ne guun na'aj niij so' gaa cuno niij so' se-nana Jesucristó, ne nayón niij so' chrej, ne ca'anj niij so' a. Dan me se ndaa 'o' q' niij so' nayón chrej, ne asino yaan ca'anj niij síí cachij doj, gaa ne canoco' niij síí tachrúu doj xcó niij so', ne ca'anj cunudanj niij so' nanj adonj. Ndaa sij, gaa ne quináj yuún Jesucristó, ne nicun' orún' chana yo' rihaan so' a. ¹⁰ Gaa ne canicun' caya uún Jesucristó, ne cataj so' rihaan chana yo' a:

—Ca'anj taran' niij so', nanj nocoj. Me rej vaj niij sítí cuta' cacun' xráá so' ga. A' ó niij so' ne quisij rá caví' so' q' na' —taj Jesucristó, xná'anj so' man chana yo' a.

¹¹ Gaa ne cataj chana yo' :

—Taj vaj a' ó sítí me rá ca'míi danj, a man Señor —taj chana yo' rihaan Jesucristó a.

Gaa ne cataj Jesucristó rihaan no' a:

—A 'unj se cataj se vaa qui'yaj niij sayuun mán so' a ma'. Dan me se ca'anj so', ne se qui'yá so' a doj cacun' rej rihaan so' a ma' —taj Jesucristó rihaan chana yo' a.

Nanq nihánj taj xna'anj se vaa cataj Jesucristó se vaa ya' vaa se-nana so' a

¹² Gaa ne cataj uún Jesucristó rihaan niij xrej atá suun nocoo doj dō', rihaan niij síí fariseo do' a:

—Ase vaa ya'an chuguun vaa 'unj rihaan soj sij mān rihaan chumíi nihánj adonj. Dan me se sítí noco' manj ro', se cachéé so' rej rmí' ma'. 'Unj ro', me ya'an chuguun cachéé ga so', ne xcaj so' cuentá me rej vaj so', qui'yá, ne che'é dan gaa i'na' ya nimán so'

nu' cavii nu' ca'anj adonj —taj Jesucristó no nj so' a.

¹³ Che'é dan cataj nj sií fariseo rihaan so' a:

—Tzaj ne inanj ma'án so' me sií taj xna'anj che'é ma'án so' á. Nuveé nana ya me nana a'mii so' che'é ma'án so' a ma' —taj nj sií fariseo rihaan Jesucristó a.

¹⁴ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan nj so' a:

—Nda' se ma'anj me sií a'mii che'ej, tzaj ne yaa vaa se-nanaj ei. 'Q se 'unj me sií ne'en me rej caviij, ne 'unj me sií ne'en me rej ca'anj 'unj a ma'. ¹⁵ Xa' soj, tzaj ne inanj uta' soj cacun' xráá yuvij che'é inanj se vaa ruvi' rihaan soj nani ej. Tzaj ne 'unj me se ne utá' 'unj cacun' xráá q 'ó yuvij ma'. ¹⁶ Tzaj ne ca'vee se xcaj 'unj cuentá che'é yuvij daj vaa yuvij, tzaj ne ya xcaj 'unj cuentá che'é yuvij ei. Dan me se nuveé orún' 'unj me sií xcaj cuentá che'é yuvij ma'. 'Q se vaa Réj síi ca'néé manj rihaan chumíi nihánj, ne so' me sií racuij manj adonj. ¹⁷ Ne se-tucuán Moisés tucuáán nocó' soj me se nana yo' taj se vaa sese cuyaan vaa nana a'mii vij roj so', ne ya vaa se-nana roj so', taj nana yo' ei. ¹⁸ Dan me se 'unj me sií taj xna'anj che'é ma'anj, ne taj xna'anj Réj síi ca'néé manj uún adonj —taj Jesucristó rihaan nj so' a.

¹⁹ Che'é dan xná'anj nj so' man Jesucristó, cataj nj so':

—Me rej ne réé so' ga —taj nj so' a.

Gaa ne cataj Jesucristó:

—Ne ne'en uxrá soj manj do', man Réj do' ma'. 'Q se sese ne'en ya soj manj, ne ne'en soj man Réj uún adonj —taj Jesucristó rihaan nj so' a.

²⁰ Nu' nihánj me nana tucu'yón Jesucristó gaa canicun' so' rá nuvíi nocoo rej rque yuvij sa'anj rihaan Diose a. Ne taj vaj yuvij quita'a man so' a ma'. 'Q se ataa quisij güii ca'vee qui'yaj nii sayuun man Jesucristó nani adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cataj Jesucristó se vaa daj chihqa míj se guun nucuaj nj sií uun chij rihaan nj yuvij israelítá cuchi' nj so' rihaan so' a ma'

²¹ Che'é dan cataj uún Jesucristó rihaan nj sií uun chij rihaan nj yuvij israelítá a:

—Unj nihánj me se cavii 'unj ca'anj 'unj, gaa ne nano' soj manj, tzaj ne asa' cavi' soj, ne yo'o quitaj nu' cacun' tumé soj xráá soj, ne se guun nucuaj soj cuchi' soj rej ca'anj 'unj ma' —taj Jesucristó rihaan nj so' a.

²² Che'é dan xná'anj nj sií uun chij rihaan nj yuvij israelítá man tuvi' nj so', cataj nj so':

—Ticavij' so' man ma'án so', rá soj na'. Che'é dan cataj so' se vaa se guun nucuaj nj

cuchi' nj soj ca'anj so', rá soj na' —taj nj so', xná'anj nj so' man tuvi' nj so' a.

²³ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan nj so':

—Dan me se xa' soj, tzaj ne nanj sij man rihaan chumíi nihánj me soj, ne 'unj, tzaj ne sij cavii rej xta' mej nani á. ²⁴ Che'é dan cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa asa' cavi' soj, ne yo'o quitaj nu' cacun' tumé soj xráá soj nanj ei. 'Q se sese se cuchumán rá soj se vaa Diose mé 'unj, ne asa' cavi' soj, ne yo'o quitaj nu' cacun' tumé soj xráá soj nanj adonj —taj Jesucristó rihaan nj so' a.

²⁵ Che'é dan xná'anj nj so' man Jesucristó, cataj nj so':

—Me sií mé so' ga —taj nj so', xná'anj nj so' man Jesucristó a.

Gaa ne cataj Jesucristó rihaan nj so' a:

—Aj cataj xna'anj 'unj rihaan soj asino yaan me sij mej ei. ²⁶ Vaa ndo'o nana no xcúñj ca'mij che'é soj, ne no xcúún uxraj ya ca'né' 'unj cacun' che'é soj ei. Dan me se sií ca'néé manj, tzaj ne so' me sií a'mii ya uxrá, ne inanj nana ca'mii so' cunoj me nana taj xna'anj 'unj rihaan soj sij man rihaan chumíi nihánj adonj —taj Jesucristó rihaan nj so' a.

²⁷ Tzaj ne ne quene'en nj so' se vaa ca'mii Jesucristó che'é Rej so' Diose síi ca'néé man Jesucristó a ma'. ²⁸ Che'é dan cataj Jesucristó rihaan nj so' a:

—Asa' quisij cavii 'unj xta' qui'yaj soj, gaa ne xcaj ya soj cuentá se vaa ya ya sij ca'néé Diose nícaj ya'unj man yuvij mej ei. Ne ne 'yáá 'unj se vaa avii inanj raq ma'anj ma'. 'Q se a'mii 'unj nda'a vaa tucu'yón Réj manj adonj. ²⁹ Ne so' me sií ca'néé manj rihaan soj, ne yo'o nicun' so' ga 'unj, ne a doj ne tanáj yaníj so' manj a ma'. 'Q se 'yáá 'unj se inanj me rá ma'an so' qui'yaj adonj —taj Jesucristó rihaan nj so' a.

³⁰ Gaa quisij ca'mii Jesucristó nana vaa danj, gaa ne cuchumán rá que'ee nj sií uun chij rihaan nj yuvij israelítá ni'yaj nj so' man Jesucristó a.

Nana nihánj taj xna'anj daj ca'mii Jesucristó ga nj sií uun chij rihaan nj yuvij israelítá síi cuchumán rá ni'yaj man so' a

³¹ Che'é dan cataj Jesucristó rihaan nj sií uun chij rihaan nj yuvij israelítá síi cuchumán rá ni'yaj man so' a:

—Sese yo'o canoco' soj se-nanaj, ne sij ya ya tucu'yón se-nanaj me soj, ³² ne quene'en soj nu' nana ya, ne quinanjj soj rihaan suun uun mozó, qui'yaj nana ya yo' chuguaj —taj Jesucristó rihaan nj so' a.

³³ Gaa ne cataj nj so' rihaan Jesucristó:

—'Q se ta'níi ta'nij si'no sií cu'naj Abraham síi cane gaa naá me nuj, ne daj chihqa míj ne guun nuj mozó a ma'. Me che'é cataj so' se vaa quinanjj nuj rihaan suun uun

mozó ga —taj nij so', xná'anj nij so' man Jesucristó a.

³⁴ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Ya ya cataj xna'anj 'unj rihaan soj cuano se vaa síi 'yaj cacun' ro', me síi uun mozó rihaan cacun' yo' ei. ³⁵ Né xa' mozó, tzaj né se ca'vee guun chij mozó, né se ca'vee cané so' nu' cavigu' nu' ca'anj ma'. Né xa' ta'níí síi tucuq ve', tzaj né so' me síi ca'vee cané rá ve' nu' cavigu' nu' ca'anj adonj. ³⁶ Che'é dan me sese tiananíi ta'níí Diose man soj rihaan suun uun mozó, né ya ya nuveé sij uun mozó me soj a ma'.

³⁷ "Aj ne'enj se vaa ta'níí ta'nij si'nó síi cu'naj Abraham me soj á. Tzaj ne nano' uxrá soj daj qui'yaj soj né cavig' 'unj ei. Danj 'yaj soj che'é rej na'vej rá soj nari' soj canoco' soj se-nanaj ei. ³⁸ Dan me se a'mii 'unj inanj se vaa quene'enj qui'yaj Réj a. Tzaj ne nij soj me síi 'yaj ndaa vaa cataj rej soj rihaan soj adonj —taj Jesucristó rihaan nij so' a.

³⁹ Gaa ne cataj nij so' rihaan Jesucristó a:

—Xii nuj me síi cu'naj Abraham gaa naá adonj —taj nij so' a.

Gaa ne cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Sese ya ya ta'níí ta'nij si'nó síi cu'naj Abraham me soj, ne qui'yaj soj ndaa vaa qui'yaj síi cu'naj Abraham yo'asuun tzaj a. ⁴⁰ Tzaj né cuano nihánj me se nano' soj daj qui'yaj soj ne cavig' 'unj, né 'unj me síi cataj xna'anj rihaan soj nu' nana ya cataj xna'anj Réj Diose rihanj adonj. Dan me se ing uxrá vaa 'yaj soj ga síi cu'naj Abraham adonj. ⁴¹ Maqan se 'yaj soj inanj se vaa 'yaj rej soj nanj á —taj Jesucristó rihaan nij so' a.

Che'é dan cataj nij so' rihaan Jesucristó a:

—Nuveé ta'nij cacun' me nuj ma'. 'Q se oruuu Rej nuj, né Diose me so' nanj á —taj nij so' a.

⁴² Gaa ne cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Sese Diose me Rej soj, né cunuu 'eé rá soj manj se danj ei. 'Q se 'unj me síi cavigi rej nicun' Diose, ne ca'ná' 'unj nihánj chuguanj. Dan me se ne ca'na' ma'anj nihánj ma'. 'Q se so' me síi ca'néé manj ca'naj nihánj adonj.

⁴³ "Che'é se na'vej rá soj cung soj se-nanaj, che'é dan sayuun uxrá vaa nana a'mij rihaan soj adonj. ⁴⁴ 'Q se ta'níí síi chree me soj, né me rá soj qui'yaj soj inanj ndaa vaa me rá rej soj síi chree qui'yaj soj adonj. Ne xa'so', tzaj ne síi ticaví man yuvij me so' asij guun che'g chumúi nihánj, né daj chiháa míj ne ne'en so' ca'mij niçá so' nana ya ma'. 'Q se ne aran' rá so' ca'mij so' nana ya a man adonj. Danj inanj vaa so', a'mii né so', che'é se síi ne inanj me so', né síi tucu'yón man yuvij ca'mij ne yuvij me uún so' adonj.

⁴⁵ "Ne xa' 'unj, tzaj ne che'é se nana ya a'mij rihaan soj, che'é dan ne amán rá soj uno soj se-nanaj a ma'. ⁴⁶ A 'ó tuví' soj se

ca'vee quiríi cacun' cuta' xráj a ma'. Inanj nana ya a'mij rihaan soj ei. Me che'é ne cuchuman rá soj cung soj se-nanaj ga. ⁴⁷ 'Q se síi noco' ya man Diose me síi uno se-nana Diose adonj. Tzaj né nuveé sij noco' man Diose me soj a ma'. Che'é dan ne uno soj a man adonj —taj Jesucristó rihaan nij síi uun chij rihaan nij yuvij israelít a.

⁴⁸ Gaa ne cataj nij síi uun chij rihaan nij yuvij israelít a:

—Ya uxrá vaa nana ca'mii nuj se vaa nuveé tuví' nuj mé so' a ma'. 'Q se síi cavigi estadó Samaria mé so' chuguanj. Nuu nana chree nimán sq' ei —taj nij so' rihaan Jesucristó a.

⁴⁹ Gaa ne cataj Jesucristó:

—Taj vaj nana chree nuû nimanj ma!. 'O se aráj cochróo 'unj rihaan Réj Diose, tzaj né ne aráj cochroj soj rihanj a ma!. ⁵⁰ Ne 'yaj suun 'unj che'é yan cataj yuvij se vaa sij sa' mej ma'. Tzaj né vaa Diose, né so' me síi me rá cataj yuvij se vaa sij sa' mé 'unj, né so' me síi ca'ne' cacun' che'é yuvij adonj. ⁵¹ Ya ya cataj xna'anj 'unj rihaan soj cuano se vaa sese cung soj se-nanaj, né daj chiháa míj se cavig' nuj, taj sq' man asanj. ⁵² Dan me se gaa naá me se cavig' xii nuj síi cu'naj Abraham, né sij sa' doj mé so' rihaan so', rá so' na'. Né cavig' nij síi nata' se-nanaj Diose uún a. Daj sij mé so', rá so' ga —taj nij so' rihaan Jesucristó a.

⁵² Che'é dan nij síi uun chij rihaan nij yuvij israelít cataj rihaan so' a:

—Cuano nihánj me se ne'en ya nuj se vaa nuy nana chree nimán sq' á. 'Q se cavig' síi cu'naj Abraham cavig' nij síi nata' se-nanaj Diose gaa naá cavig', né nihánj me taj so' se vaa sese cung nuj se-nanaj so', né daj chiháa míj se cavig' nuj, taj sq' man asanj. ⁵³ Dan me se gaa naá me se cavig' xii nuj síi cu'naj Abraham, né sij sa' doj mé so' rihaan so', rá so' na'. Né cavig' nij síi nata' se-nanaj Diose uún a. Daj sij mé so', rá so' ga —taj nij so' rihaan Jesucristó a.

⁵⁴ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Sese cataj 'unj se vaa sij sa' me ma'anj, ne taj yu'vee no se-nanaj a ma'. Tzaj né vaa Réj, né so' me síi taj se vaa sij 'yaj adonj. Dan me se Diose me Réj, né nij soj me síi taj se vaa noco' soj man so', ⁵⁵ tzaj né ne ne'en uxrá soj man so' a ma'. Tzaj né 'unj me síi ne'en man so' adonj. Dan me se sese cataj 'unj se vaa ne ne'en man so', né tuví' soj síi né mej nanj á. Tzaj né ya ya ne'enj man so', né noco' 'unj se-nanaj so' chuguanj.

⁵⁶ "Dan me se guun niha' uxrá rá xii soj síi cu'naj Abraham che'é se quene'en so' se vaa vaa güüi quene'en so' se vaa ca'ná' 'unj rihaan chumúi nihánj a. Dan me se quene'en so' se vaa ca'ná' 'unj, gaa ne guun niha' ya uxrá rá so' ei —taj Jesucristó rihaan nij so' a.

⁵⁷ Che'é dan nij síi uun chij rihaan nij yuvij israelít cataj rihaan Jesucristó a:

—Ataa quisij so' vij chihqá chí' yo' a. Asa' a'vee taj so' se vaa quene'en so' man Abraham ga —taj nij so', xná'anj nij so' man Jesucristó a.

⁵⁸ Gaa né cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Yá yá cataj xna'anj 'unj rihaan soj cuano se vaa asij ataa ca'ngaa síí cu'naj Abraham, ne aj nej nañj adonj —taj Jesucristó rihaan nij so' a.

⁵⁹ Che'é dan quita'aa nij so' Yahij, ne go' nij so' man Jesucristó, rá nij so' a. Tzaj ne curihanj yuve so' rá nuvií nocoo yo', ne ca'anj so' a. Dan me se maqan tanuú sca'núj nij so' cachén Jesucristó, ca'anj so' a.

9

Nana nihánj taj xna'anj se vaa naxra' rihaan 'o síí tuchrji, qui'yaj Jesucristó a

¹ Dan me se cavig Jesucristó ca'anj so', gaa ne quene'en so' 'o síí tuchrji a. Dan me se síí tuchrji yo' me se tuchrji so' asij ca'ngaa so' a. ² Gaa né xná'anj nij síí tucu'yón se-naná Jesucristó man Jesucristó, cataj nij so' :

—Me che'é tuchrji síí nihánj, gaa man maestro'. Ma'an so' qui'yaj cacun' na'. Ase rej so' qui'yaj cacun' xá' —taj nij so', xná'anj nij so' man Jesucristó a.

³ Gaa né cataj Jesucristó:

—Nuveé ma'an so', nuveé rej so' ga nii so' do', me síí tumé cacun' ma'. Maqan se Diose me rá quene'en ní' daj qui'yaj Diose che'é so' adonj. ⁴ Q se no xcúún ní' qui'yaj suun ní' se-suun síí ca'néé manj rihaan chumij nihánj adonj. Ase vaa rej ranga' vaa yo' yaj, ne ca'vee qui'yaj suun ní' yaj ei. Tzaj ne quisij güii ca'né' rá ní', ne ase vaa rej ní' ro', gaa güii yo', ne se ca'vee qui'yaj suun ní' doj a ma!. ⁵ Tzaj ne cuano nihánj me se vaj 'unj rihaan chumij nihánj, ne ase vaa ya'an chuguun ro', daj vaa 'unj rihaan chumij nihánj adonj —taj Jesucristó rihaan nij síí tucu'yón se-naná so' a.

⁶ Quisij ca'mii so' daj, gaa né quirii talúj so' rihaan yo'ó, gaa né qui'yaj so' doj sigui' man yo'ó yo', ne caxrjí so' sigui' yo' rihaan síí tuchrji yo' a. ⁷ Gaa né cataj so' rihaan síí tuchrji yo' a:

—Ca'anj so' na'nú' so' rihaan so' rá na Siloé á —taj Jesucristó rihaan so' a.

Dan me se cuyaan vaa nana "Siloé" yo' ga nana "rasuun ca'néé nii man" a.

Veé dan me se ca'anj síí tuchrji yo', ne na'nú' so' rihaan so' rá na yo', gaa né canicaj so' ca'na' uún so', ne curuvi' rihaan so' a.

⁸ Dan me se nij síí yanj nichrqn' yan yanj so' do', nij síí aj ne'en man so' gaa tuchrji so' do', cataj nij so':

—Ne síí nihánj me síí cane cachíin caridad gaa rque, rá soj na' —taj nij so' ni'yaj nij so' man síí naxra' rihaan yo' a.

⁹ —Danj asanj. Veé yá so' ei —taj ta'aj nij so' a.

Ne yo'ó ta'aj nij so' cataj:

—Taj ma'. Maan se ase ni'yaj gueé síí cachíin caridad ro', danj ni'yaj gueé síí nihánj, tzaj né nuveé so' ma' —taj yo'ó ta'aj nij so' a.

Tzaj né ma'an síí naxra' rihaan yo' cataj:

—'Unj me síí cachíin caridad yo' ei —taj so' a.

¹⁰ Che'é dan xná'anj nij yuvij man so', cataj nij yuvij:

—Daj qui'yáa so', ne ca'vee naxra' rihaan so' ga —taj nij yuvij, xná'anj nij so' man síí tuchrji yo' a.

¹¹ Gaa né cataj so':

—Síí cu'naj Jesucristó ro', qui'yaj sigui', ne caxrjí so' sigui' rihanj, gaa né cataj xna'anj so' rihanj se vaa ca'anj 'unj na'nú' 'unj rihanj rá na Siloé a. Gaa né gaa quisij ca'anj na'nú' 'unj rihanj rá na yo', ne naruvi' rihanj nañj á —taj síí naxra' rihaan yo' rihaan nij yuvij a.

¹² Gaa né xná'anj nij yuvij man so', cataj nij yuvij:

—Me rej vaj so' cuano ga —taj nij yuvij, xná'anj nij yuvij man síí tuchrji yo' a.

—Ne ne'enj me rej vaj so' cuano a ma' —taj síí tuchrji yo' rihaan nij yuvij a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ca'maan rá nij síí fariseo ni'yaj nij so' man síí naxra' rihaan yo' a

¹³ Dan me se ca'anj nicaj nii man síí naxra' rihaan yo' rihaan nij síí fariseo a. ¹⁴ Dan me se güii naránj rá nij yuvij israelítá me güii qui'yaj Jesucristó sigui' ne naxra' rihaan síí tuchrji yo' qui'yaj Jesucristó a. ¹⁵ Che'é dan xná'anj uún nij síí fariseo man síí naxra' rihaan yo' daj qui'yaj so' ne naxra' rihaan so' a.

Gaa né cataj síí naxra' rihaan yo' :

—Qui'yaj so' sigui', ne caxrjí so' rihanj, gaa né na'núj rihanj, ne cuano nihánj ruví' rihanj nañj á —taj so' rihaan nij síí fariseo a.

¹⁶ Che'é dan cataj ta'aj nij síí fariseo:

—Nuveé sij ca'néé Diose rihaan ní' me síí qui'yaj naxra' rihaan síí nihánj a ma!. 'Q se 'yaj suun so' güii no xcúún ní' naraqan rá ní' adonj —taj ta'aj nij síí fariseo yo' a.

Tzaj né yo'ó ta'aj nij so' cataj:

—Tzaj né nuveé sij tumé cacun' me so' a ma!. 'Q se nij síí tumé cacun' me se daj chihqá míj se guun nucuaj nij síí tumé cacun' qui'yaj nij so' suun sa' nocoo ndaa vaa qui'yaj síí qui'yaj naxra' rihaan síí nihánj a adonj —taj yo'ó ta'aj nij síí fariseo yo' a.

Dan me se cuxra' ta'aj nij síí fariseo man nij so', ne ing guun rá nij so' ga tuvi' nij so' ni'yaj nij so' man Jesucristó a. ¹⁷ Che'é dan

cataj uún nij so' rihaan síí naxra' rihaan yo' a:

—Daj uun rá ma'án so' che'é síí qui'yaj naxra' rihaan so' ga —taj nij síí fariseo, xná'anj nij so' man síí naxra' rihaan yo' a.

Ne cataj so':

—Sij nata' se-nána Diose me so', rá yá 'unj adonj —taj síí naxra' rihaan yo' che'é Jesucristó a.

¹⁸ Tzaj né ne cuchumán rá nij síí uun chij rihaan nij yuvij israelitá se vaa ya ya tuchrii me so' gaa rque né naxra' rihaan so' a. Che'é dan ca'néé nij so' nana se vaa ca'na' rej so' do', nii so' do', ga síí naxra' rihaan yo' rihaan nij so' a. ¹⁹ Veé dan cuchi' roj so', gaa né xná'anj nij síí uun chij rihaan nij yuvij israelitá man roj so', cataj nij so':

—Ya ya ta'níí roj soj me síí nihánj na'. Ya ya tuchrii me so' gaa ca'ngaa so' na'. Asa' ca'vee naxra' rihaan so' cuano, rá roj soj ga —taj nij so', xná'anj nij so' man roj nica so' a.

²⁰ Gaa né cataj roj so':

—Ta'nij ya rój me síí nihánj, né tuchrii ya me so' asij ca'ngaa so', ²¹ tzaj né ne ne'en uxrá rój asa' ca'vee naxra' rihaan so' cuano a ma'. Né ne ne'en uxrá rój me síí qui'yaj naxra' rihaan so' a ma'. Xná'anj soj man so' a. 'O se síí aj nocoo me so', ca'mii so' che'é ma'an so' nanj á —taj roj so' a.

²² Danj ca'mii rój nica rej síí naxra' rihaan yo' do', nii so' do', che'é se cuchu'vi' roj so' ni'yaj roj so' man nij síí uun chij rihaan nij yuvij israelitá a. Dan me se aj guun ya ca'mii nij síí uun chij rihaan nij yuvij israelitá se vaa sese cataj yo' so' se vaa sij ca'néé Diose tínaníi man yuvij rihaan sayuun me Jesucristó, né quiríi nij so' xe' man síí a'mii danj sca'núj nij yuvij israelitá a. ²³ Che'é dan cataj rej síí naxra' rihaan do', nii so' do', se vaa síí aj nocoo me so', né xná'anj nij so' man ma'an so' a.

²⁴ Che'é dan nacúún uún nij so' man síí naxra' rihaan yo', né cataj nij so' rihaan so' a:

—Ve'é cataj yá so' rihaan Diose daj quirán' so' á. 'Q se aj ne'en nuj se vaa xá' snó' ca'mii ga so', tzaj né sij tumé cacun' me so' ei —taj nij so' rihaan síí naxra' rihaan yo' a.

²⁵ Che'é dan cataj síí naxra' rihaan yo':

—Ne ne'en uxraj sese sij tumé cacun' me so' ma'. Maan se orún' rasuun ne'en 'unj se vaa gaa rque, né síí tuchrii mej, tzaj né cuano nihánj me se ruví' rihanj adonj —taj síí naxra' rihaan yo' a.

²⁶ Che'é dan xná'anj nij so' man so', cataj nij so':

—Né xá' síí ca'mii ga so', tzaj né daj qui'yaj so', gaa né naxra' rihaan so' qui'yaj so' ga —taj nij so', xná'anj nij so' man so' a.

²⁷ Gaa né cataj síí naxra' rihaan yo' rihaan nij so' a:

—Aj cataj xna'anj 'unj rihaan soj, tzaj né ne cuno soj a ma'. Me che'é me rá soj cataj xna'anj uún 'unj rihaan soj ga. Guun ma'an soj síí tucu'yón se-nána so', rá soj na' —taj síí naxra' rihaan yo' rihaan nij so' a.

²⁸ Gaa né nij ca'mii nij so' ga síí naxra' rihaan yo', né cataj nij so':

—Ma'án so' me síí tucu'yón se-nána so', né xá' nuj, tzaj né sij tucu'yón se-nána Moisés me nuj ei. ²⁹ Ne'en nuj se vaa ca'mii ma'an Diose ga síí cu'naj Moisés, tzaj né ne ne'en nuj me rej cavii síí ca'mii ga so' a ma' —taj nij so' rihaan síí naxra' rihaan yo' a.

³⁰ Gaa né cataj so' rihaan nij so' a:

—Niha' uxrá vaa se-nána soj chiha'. Ne ne'en soj me rej cavii so', tzaj né síí nacuchra' rihanj me so' nanj adonj. ³¹ 'O se ne'en ní' se vaa ne uno Diose rihaan nij síí tumé cacun' a ma'. Tzaj né sese aráj cochroj ní' rihaan Diose, né sese 'yaj ní' se vaa me rá Diose, né qui'yaj Diose se vaa achíin ni'yaj ní' rihaan Diose nanj a. ³² Dan me se síí tuchrii mej gaa ca'ngaj, né nu' ca'na' me se ne ca'na' nana rihaan ní' se vaa nacuchra' yo' so' rihaan síí vaa danj a ma'. Tananj orún' so' me síí qui'yaj danj ei. ³³ Dan me se sese nuvéé sij ca'néé Diose rihaan ní' me so', né daj chihaq míj se guun nucuaj so' qui'yaj so' danj ma' —taj síí naxra' rihaan yo' rihaan nij so' a.

³⁴ Gaa né cataj nij so' rihaan so' a:

—Nanj síí tumé cacun' mé so' asij ca'ngaa so' ei. Ne nó xcúún so' tucu'yón so' a 'ó nana rihaan nuj a ma' —taj nij so' rihaan so' a.

Gaa né quiríi nij so' man so' xe' a. ³⁵ Dan me se cuchi' nana rihaan Jesucristó se vaa quiríi nij so' man síí naxra' rihaan yo' xe' a. Che'é dan nano' Jesucristó man so', gaa né cataj Jesucristó rihaan so' a:

—So' me síí amán rá ní'yaj man síí ca'néé Diose nícaj yu'unj man yuvij na' —taj Jesucristó rihaan síí naxra' rihaan yo' a.

³⁶ Gaa né cataj so':

—Né me síí me síí ca'néé Diose nícaj yu'unj man yuvij, señor'. Cataj xna'anj so' noj, gaa né cuchumán raj ni'yaj man so' ei —taj síí naxra' rihaan yo' rihaan Jesucristó a.

³⁷ Gaa né cataj Jesucristó rihaan so':

—Aj quene'én so' man so', né 'unj sij a'mii ga so' cuano me so' adonj —taj Jesucristó rihaan so' a.

³⁸ Gaa né cataj so':

—Cuano nihánj me se chumán raj ni'yaj mán so', Señor —taj so' a.

Gaa né canicun' ruj so' rihaan Jesucristó a. ³⁹ Gaa né cataj Jesucristó:

—Ca'ná' 'unj rihaan chumii nihánj che'é se no xcúún 'unj ca'né' 'unj cacun' che'é yuvij adonj. Dan me se xá' nij síí ne ne'en, tzaj né quene'én nij so', qui'yáj, né xá' nij síí guun rá se vaa aj quisíj xcáj nij so' cuentá,

tzaj né ase vaa síí aráán rihaan ro', danj gaa nij so' se vaa se ca'vee xcaj nij so' cuentá ma' —taj Jesucristó a.

⁴⁰ Dan me se cachéé ta'aj nij síí fariseo ga Jesucristó, né cuno nij so' nanaq ca'mii Jesucristó a. Che'é dan xná'anj nij so' man Jesucristó, cataj nij so':

—Né ase vaa síí aráán rihaan vaa núj, rá so' ná! —taj nij so', xná'anj nij so' man Jesucristó a.

⁴¹ Gaa né cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Sese sij ne ne'en me soj, né taj vaj cacun' tumé soj ma'. Tzaj né cuango nihánj me se cataj soj se vaa aj ne'en soj a. Che'é dan yo'q tumé soj cacun' adonj —taj Jesucristó rihaan nij síí fariseo yo' a.

10

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ase vaa síí tumé matzinj ro', danj vaa Jesucristó, tumé so' man ní a

¹ Gaa né cataj uún Jesucristó rihaan nij so' a:

—Ya ya cataj xna'anj 'unj rihaan soj cuango se vaa xa' síí ne atúj ta'yaa rej nūn nij matzinj ne avii raa chingá rej nūn nij xo', tzaj né síí ituú me so' adonj. ² Tzaj ne síí atúj ta'yaa ro', so' me síí dāqan matzinj yo' adonj. ³ Dan me se x'núj ta'yaa rihaan so', 'yaj síí tumé ta'yaa, gaa né uno nij matzinj se-nanaj so', gaa né nacúún so' man nij matzinj a'mii so' se-chuvijí 'o' nij xo', gaa né 'anj nicaj so' man nij xo' xe' adonj. ⁴ Gaa quisíj quiríi so' man nij xo' xe', né noco' nij matzinj xcó so', che'é se u'yón nij xo' se-nanaj so' ei. ⁵ Tzaj ne yo'ó yuvij me se se canoco' nij xo' man yo'ó so', maan se cunanaj nij xo' rihaan yo'ó so', che'é se ino ca'mijí yo'ó so' xréé nij xo', né se cu'yón uxrá nij xo' se-nanaj yo'ó so' a ma' —taj Jesucristó a.

⁶ Dan me se ase vaa 'o cuentó vaa nanaq nihánj nanaq ca'mii Jesucristó rihaan nij so', tzaj né ne xcaj nij so' cuentá me taj nanaq nihánj a ma'. ⁷ Che'é dan cataj uún Jesucristó:

—Ya ya cataj xna'anj 'unj rihaan soj cuango se vaa ase vaa ta'yaa rej atúj nij matzinj ro', danj vaa 'unj a. ⁸ Dan me se xa' taran' nij síí ca'ná! gaa rque doj, tzaj né ase vaa síí ituú vaa nij so' a. Tzaj né ne cuno nij matzinj rihaan nij so' a ma!. ⁹ Dan me se ase vaa ta'yaa yo' vaa 'unj, né síí atúj rej nicyn' 'unj ro', so' me síí amán rá ni'yaj manj, né quinanjí so' rihaan sayuun, né ve'é catuu so', né ve'é curihamj so', né nari' so' coj chrin' cha so' nanaq adonj.

¹⁰ "Xa' síí ituú, tzaj né me inanj rá so' qui'yaj ituú so' matzinj do', ticavi' so' matzinj do', tinavij so' matzinj do' ei. Che'é dan atúj so' rej nūn nij matzinj a. Tzaj né 'unj me se ca'ná! 'unj che'é se me rá 'unj yo'q

gaa i'ná! nij xo', né ve'é uxrá cayáán nij xo', qui'yaj chuguangj.

¹¹ "Ne 'unj ro', me síí daan ya ya nij matzinj, né tumé sa' yá 'unj man nij matzinj, né ca'nej nimanj cavij che'é nij xo' adonj. ¹² Xa' mozo, tzaj né nuveé sij dāqan matzinj me so' ma'. Sij 'yaj canaan sa'anj uyun me so', né che'é dan sese ne'en so' xcuu ca'yánj ca'nú', né chu'ví' so', né tanáj so' matzinj yo', né unánj so' a. Gaa né tanáj ma'an so' man nij matzinj, gaa né quita'aa ca'yánj yo' man nij matzinj, né ticha'nuu ca'yánj yo' man nij xo' nanaq adonj. ¹³ Danj 'yaj mozo yo', che'é se mozo uyun me so', né ne rihuun rá so' sese quiran' nij matzinj sayuun ma'.

¹⁴ "Né xa' 'unj, tzaj né sij tumé sa' man nij matzinj mej, né ne'enj man nij matzinj noco' manj, né ne'en nij xo' manj ei. ¹⁵ Dan me se ne'en Réj Diosé manj, né ne'enj man Réj, né ase vaa 'unj ga Réj ro', danj vaa daán 'unj matzinj gaj chuguangj. Né a'néé nimanj cavij che'é nij xo' adonj. ¹⁶ Né vaa doj daán 'unj matzinj uún, tzaj né nuvi' nij xo' rej nūn matzinj nihánj ma'. Né vaa che'é ca'ná! yo'ó matzinj yo' uún, qui'yaj, né cuno nij xo' se-nanaj, gaa né cunuú chre' nij xo' ga matzinj nihánj, gaa né cùtumé 'unj man cunudanij nij xo' adonj.

¹⁷ "Dan me se ca'néé nimanj cavij, né cunuú i'ná! uún 'unj, né che'é dan 'ee rá Réj Diosé manj adonj. ¹⁸ Taj vaj síí 'yaj fuerzá manj cavij ma'. 'O se ma'anj a'néé nimanj cavij nanj á. Dan me se no' xcúnj ca'nej nimanj cavij, né no' xcúnj cunuú i'ná! uún 'unj adonj. Nihánj me suun ca'ne' Réj Diosé rihamj nanj adonj —taj Jesucristó rihaan nij so' a.

¹⁹ Gaa né cuxra' ta'aj uún nij síí uun chij rihaan nij yuvij israelitá man nij so', gaa cuno nij so' nanaq yo' a. ²⁰ Dan me se ta'aj nij so' cataj:

—Nuú nanaq chreé nimán so', né snúú so' nanj á. Taj che'é cuno soj se-nanaj so' ma' —taj ta'aj nij so' rihaan tuví' nij so', ni'yaj nij so' man Jesucristó a.

²¹ Gaa né yo'ó ta'aj nij so' cataj:

—Nuveé nanaq chreé nuú nimán síí nihánj a ma!. 'O se se guun nucuaj síí nuú nanaq chreé nimán nacuchra' so' rihaan síí tuchrijí a ma' —taj yo'ó ta'aj nij so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa guun rá nij síí uun chij rihaan nij yuvij israelitá go' nij so' yahij man Jesucristó a

²² Güü dan me se canuu cha'anj che'é nuvíí nocoo chuman' Jerusalén, ne yavii ayuu yo've' me yo' a. ²³ Gaa né che'é Jesucristó rá chingá cu'naj Corredor Salomón rá nuvíí nocoo yo', ²⁴ ne che'é dan cunuú chre' nij síí uun chij rihaan nij yuvij israelitá, né yo'ó tucuachriin nij so' nü' anicaj man Jesucristó a. Gaa né cataj nij so':

—Ndaa aman me quisij güüi guun ya ya rá nuj ni'yaj nuj man so' ga. 'O se cataj xna'anj yá yá so' rihaan nuj sese ya sij ca'néé Diose tjinanii man yuvij rihaan sayuun me yá so' ei —taj nij so' rihaan Jesucristó a.

²⁵ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Aj cataj xna'anj 'unj rihaan soj, tzaj ne na'vej rá soj cuchumán rá soj a ma'. Ne xa' suun sa' nocoo 'yáá 'unj che'é Réj Diose, tzaj ne ma'an nij suun sa' nocoo yo' rej xna'anj daj sij mej adonj. ²⁶ Tzaj ne ne cuchumán rá soj ni'yaj soj manj man asanj. 'O se nuveé daan 'unj matzinj me soj a ma'. ²⁷ Xa' daán 'unj matzinj, tzaj ne uno nij xo' se-nanaj, ne ne'enj man nij xo', ne nocoo' nij xo' xcoj a. ²⁸ Gaa ne cunuu i'na' nij xo' cayáán nij xo' ga Diose nu' cavii nu' ca'anj, qui'yáá 'unj, ne daj chihaa míj se cavi' nij xo' a ma'. Ne taj vaj síi ca'néé man nij xo' ra'aj ma'. ²⁹ 'O se Réj Diose me síi rqué man nij xo' rihanj, ne sij uun chij ya me so' rihaan cunudanj, ne che'é dan taj vaj síi guun nucuaj ca'néé man nij xo' ra'a Réj Diose a ma'. ³⁰ 'O se ase vaa orún' yuvij vaa 'unj ga Réj adonj —taj Jesucristó rihaan nij so' a.

³¹ Gaa ne quita'aa uún nij síi uun chij rihaan nij yuvij israelitá yahij go' nij so' man Jesucristó a.

³² Gaa ne cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Quisij qui'yaj uxraj suun sa' nocoo quene'en nij soj, ne guun nucuáj qui'yáj danj, qui'yaj Réj Diose, ne che'é me suun sa' nocoo me rá soj go' soj yahij manj ga —taj Jesucristó, xna'anj so' man nij so' a.

³³ Gaa ne cataj nij síi uun chij rihaan nij yuvij israelitá:

—Se go' nuj yahij mán so' che'é suun sa' nocoo qui'yáá so' a ma'. 'O se go' nuj yahij mán so' che'é se ca'mii so' nana nij che'é Diose adonj. Dan me se nanj yuvij uun mé so', ne me che'é cataj so' se vaa Diose mé so' ga —taj nij so' rihaan Jesucristó a.

³⁴ Gaa ne cataj Jesucristó:

—Maqan se vaa nana no rihaan yanj no tucuáán nocoo' soj, ne nana ca'mii ma'an Diose me nana yo', ne dan me se cataj Diose: "Unj me síi cataj xna'anj se vaa diose me soj á", taj Diose rihaan nij síi ca'mii se-nanaj so' gaa naá a. ³⁵ Dan me se sese ma'an Diose cataj se vaa nij síi ca'mii se-nanaj so' me ma'an uún diose, gaa ne daj chihaa míj se ca'vee tñaj xco ni' se-nanaj Diose nana no rihaan yanj gaq ma!. ³⁶ Ne veé dan me ca'ne' Diose suun güee rihanj, ne ca'néé so' manj rihaan chumij nihánj ne maqan che'é se cataj 'unj se vaa ta'nij Diose mej, che'é dan cataj soj se vaa nana nij ca'mii che'é Diose á. Taj che'é ca'mii nij soj danj, raj ma'. ³⁷ 'O se sese ne 'yaj suun 'unj se-suun Réj Diose, ne ca'vee ca'ne' rá soj ga suun amán rá ni'yaj manj chuguanj. ³⁸ Tzaj ne sese ya 'yaj suun 'unj se-suun Réj Diose, ne ca'vee

se ne amán rá soj ni'yaj soj man ma'an, tzaj ne vaa che'é cuchumán rá soj ni'yaj soj man nij suun sa' nocoo qui'yáj ei. Ndaa síj, gaa ne xcaj soj cuentá, gaa ne yo'o quene'en soj se vaa ne Réj Diose gaj, ne nej ga Réj Diose uún adonj —taj Jesucristó a.

³⁹ Che'é and guun rá uún nij so' quita'aa nij so' man so' a. Tzaj ne quinanii so' rihaan nij so' a.

Nana nihánj taj xna'anj daj guun rá nij síi cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó a

⁴⁰ Gaa ne cavií uún Jesucristó ca'anj so' rej rnej tu'va chráa cu'naj Jordán ndaa rej cuta' ne síi cu'naj Juan man yuvij gaa cheé so' a. Gaa ne guun raqan so' rej yo' a. ⁴¹ Gaa ne cuchi' uxrá yuvij rihaan so', ne cataj nij yuvij se vaa síi cu'naj Juan síi cuta' ne man yuvij me se a doj suun sa' nocoo ne qui'yaj so', tzaj ne quisij ya nu' nana cataj xna'anj síi cu'naj Juan che'é Jesucristó a. Danj cataj nij yuvij, ni'yaj nij yuvij nij suun sa' nocoo qui'yaj Jesucristó a. ⁴² Gaa ne cuchumán rá que'ee nij so' ni'yaj nij so' man Jesucristó gaa vaj so' rej yo' a.

11

Nana nihánj taj xna'anj che'é se vaa guun gaa cavií síi cu'naj Lázaro gaa ne cunuu i'na' uún so', qui'yaj jesucristó a

¹ Dan me se vaa 'o síi ran', ne síi cu'naj Lázaro me so', ne síi ne chuman' Betania me so' a. Ne chuman' Betania yo' me se chiháán chanja cu'naj Mariá ga chu'vij Mariá chanja cu'naj Marta me chuman' Betania yo' a. ² Ne chanja cu'naj Mariá yo' me se no' me chana caxrij casté gun' daj tacóó síi 'nij ra'a man níl, ne yuvé raq ma'an no' tanacoo no' tacóó so' a. Dan me se ra'vij no' me síi cu'naj Lázaro síi ran' yo' a. ³ Dan me se ca'néé roj ra'vij síi cu'naj Lázaro yo' nana rihaan Jesucristó, cataj roj no!: "Xa' síi 'ee rá so' man, tzaj ne ran' so', a Señor", vaa nana ca'néé roj no' rihaan Jesucristó a. ⁴ Dan me se cuchi' nana yo' rihaan Jesucristó, gaa ne cataj so':

—Nuveé che'é rej yo'o cavií síi cu'naj Lázaro me quiran' so' a ma'. 'O se quiran' so' che'é rej ve'é doj xcaj yuvij cuentá che'é Diose adonj. Dan me se ve'é doj xcaj yuvij cuentá che'é ma'anj ta'nij Diose, che'é se quiran' síi cu'naj Lázaro yo' nanj adonj —taj Jesucristó rihaan nij síi nata' nana yo' rihaan so' a.

⁵ Ne Jesucristó me se 'eé ndo'o rá Jesucristó man chanja cu'naj Marta do', man chu'vij no' chanja cu'naj Mariá do', man síi cu'naj Lázaro do' a. ⁶ Dan me se gaa cuno Jesucristó nana se vaa ran' síi cu'naj Lázaro, ne ne cavií ra'yanj so' ca'anj so' a ma'. 'O se guun raqan so' yavíj güüi rej vaj so' a. ⁷ Dan me se cachén yavíj güüi yo', gaa ne cataj

Jesucristó rihaan nij síi tucu'yón se-nanqá so' a:

—Cavii ní' ca'anj uún ní' estadó Judea ei —taj so' rihaan nij so' a.

⁸ Gaa né cataj nij síi tucu'yón se-nanqá so' rihaan so' a:

—Cuano nihánj me se guun ndo'o rá nij síi uun chij rihaan nij yuvij israelitá go' nij so' yahij mán so' né caví' so' á. Se guun ca'anj so' yo' ma' —taj nij so' rihaan Jesucristó a.

⁹ Gaa né cataj Jesucristó:

—Ne'en soj se vaa chuvij orá ranga' rihaan chumij nihánj 'o' 'o güii, né dan me se sese cacheé yo'o so' rej ranga', ne se naxru' so' ma'. 'Q se curuví' sa' rihaan so', qui'yaj güii chuguun rihaan chumij nihánj adonj. ¹⁰ Tzaj né sese cacheé yo'o so' rej nij, né naxru' so', che'é se taj vaj ya'an chuguun nicaj so' adonj —taj Jesucristó a. ¹¹ Dan me se quisíj ca'mii so' danj, gaa né cataj uún so' — Ne xa' tuví' ní' síi cu'naj Lázaro, tzaj né otoj so' ei. Tzaj né ca'anj yaj, che'é rej naríj 'unj nej rihaan so' a —taj Jesucristó rihaan nij síi tucu'yón se-nanqá so' a.

¹² Che'é dan cataj nij síi tucu'yón se-nanqá so' rihaan so' :

—'Q se sese otoj so', né cunuu sa' ma'ñ so', Señor —taj nij so' rihaan Jesucristó a.

¹³ Dan me se nanqá dan ca'mii Jesucristó che'é se aj caví' síi cu'naj Lázaro, tzaj né nij síi tucu'yón se-nanqá Jesucristó me se guun rá nij so' se vaa ya' ya otoj uun Lázaro, taj Jesucristó, rá nij so' a. ¹⁴ Che'é dan ca'mii níca Jesucristó rihaan nij so', cataj so':

—Aj caví' síi cu'naj Lázaro, ¹⁵ ne guun niha' rá 'unj se vaa nuví' 'unj ne ga' so' gaa caví' so' a. 'Q se che'é se caví' so' ro', che'é dan cuchumán doj rá soj ní'yaj soj manj adonj. Tzaj ne caví' ní' ca'anj ní' rej naj so' ei —taj Jesucristó rihaan nij so' a.

¹⁶ Che'é dan cataj síi cu'naj Tomás Dídimo rihaan yo'ó nij síi tucu'yón se-nanqá Jesucristó:

—Cavíi ní' ca'anj ní' ga' so', gaa né caví' ní' ga' so' á —taj so' ní'yaj so' man Jesucristó a.

¹⁷ Veé dan me se cuchi' Jesucristó chuman' Betania, gaa né cataj xna'anj nij rihaan so' se vaa aj quisíj ca'anj güii cachin' nij man síi cu'naj Lázaro rque yu'u'j yuvej a. ¹⁸ Dan me se nichrún' na'j chuman' Betania gaa chuman' Jerusalén, né orún' va'nuj kilómetro na'j chuman' Jerusalén yo' a. ¹⁹ Né aj cavíi que'ee nij yuvij israelitá chuman' Jerusalén, né cuchi' nij so' rihaan chana cu'naj Marta do', rihaan chana cu'naj Mariá do', che'é rej se nanó rá roj no', che'é se aj caví' ra'vij roj no' a.

²⁰ Dan me se gaa cuno chana cu'naj Marta se vaa ca'na' Jesucristó, né curiħanj no' nari' tuví' no' ga' Jesucristó, tzaj né chana cu'naj Mariá me se quináj no' rá ve' yo' a. ²¹ Gaa né

cataj chanqá cu'naj Marta rihaan Jesucristó a:

—Sese cané so' nihánj, né ne caví' ra'vij asuun saj, man Señor. ²² Tzaj né cuano nihánj me se ne'enj se vaa me ma'ñ rasuyun cachinj so' rihaan Diose, né qui'yaj so' nanj á —taj chanqá cu'naj Marta rihaan Jesucristó a.

²³ Gaa né cataj Jesucristó rihaan no' a:

—Cunuu i'na' uún ra'vij so' —taj so' rihaan no' a.

²⁴ Gaa né cataj chanqá cu'naj Marta rihaan so':

—Aj ne'enj se vaa asa' quisíj güii ca'anj ni'ya chumij nihánj, né cunuu i'na' uún so' ga yo'ó níj yuvij cunuu i'na' uún ei —taj no' rihaan Jesucristó a.

²⁵ Gaa né cataj Jesucristó rihaan no' a:

—Xa' 'unj, tzaj né sij 'yaj nuu i'na' uún yuvij mej, né 'unj me síi qui'yaj gaa i'na' yuvij cayáán yuvij ga Diose nu' cavíi nu' ca'anj adonj. Né xa' síi amán rá ní'yaj manj, tzaj né ca'vee se caví' so', tzaj né yo' gaa i'na' nimán so' chuguanj. ²⁶ Che'é se amán rá so' ní'yaj so' manj, né che'é dan vaa i'na' nimán so', né daj chihqá mij se caví' nimán so' a ma'. Amán rá so' nanqá nihánj na' —taj Jesucristó, xná'anj so' man chana cu'naj Marta yo' a.

²⁷ Gaa né cataj no' :

—Chumán raj, Señor. Dan me se aj cuchumán raj se vaa sij ca'néé Diose tjinanií man nuj rihaan sayuun mé so', né ta'nij Diose mé so', né ca'ná' so' rihaan chumij nihánj a —taj no' rihaan Jesucristó a.

²⁸ Dan me se quisíj ca'mii no' danj, gaa né ca'anj no', né canacúún yuve no' man chu'vij no' chana cu'naj Mariá, cataj no':

—Aj ca'na' maestró, né nacuúún so' mán so' a —taj no' rihaan chana cu'naj Mariá a.

²⁹ Né gaa cuno chana cu'naj Mariá nanqá yo', gaa né ra'yajn cavíi no', né ca'anj no' rej nicún' Jesucristó a. ³⁰ Dan me se ataa catuú Jesucristó rque chuman' yo', né nicún' so' rej nari' tuví' chana cu'naj Marta ga so' a.

³¹ Dan me se níj yuvij israelitá yuvij cane rá ve' nanó cuentó gaa chana cu'naj Mariá me se quene'en nij so' se vaa ra'yajn canicun' no' ne curiħanj no' xe', né canoco' nij so' xcó no', né curiħanj nij so' xe' a. 'Q se guun rá níj so' se vaa ca'anj chana cu'naj Mariá rihaan yu'u'j yuvej che'é rej ta'vee no', rá níj so' a.

³² Dan me se gaa cuchi' chana cu'naj Mariá rej nicún' Jesucristó, gaa né quene'en no' man so', gaa né canicun' ruj no' rihaan Jesucristó, gaa né cataj no':

—Sese cané so' nihánj, né ne caví' ra'vij asuun saj, man Señor —taj no' rihaan Jesucristó a.

³³ Dan me se quene'en Jesucristó se vaa ta'vee no', se vaa ta'vee níj yuvij israelitá

ca'na' g̃a no' do', g̃a ne quinanó ndo'o rá so',³⁴ g̃aa ne cataj so':

—Me rej cachin' soj man so' g̃a —taj so', xná'anj so' man niж so' a.

G̃aa ne cataj niж so' rihaan so' a:

—Ca'anj ní', g̃aa ne quene'en so' á —taj niж so' rihaan so' a.

³⁵ G̃aa ne ta'vee Jesucristó a. ³⁶ Che'é dan cataj niж yuvij israelitá rihaan tuvi' niж so' a:

—Ní'yaj soj ei. 'Q se ta'vee so', che'é se 'ee uxrá rá so' ní'yaj so' man síi cavi' yo' a —taj niж yuvij ní'yaj niж yuvij man Jesucristó a.

³⁷ G̃aa ne ta'aj niж yuvij cataj:

—'Q se sij ne'en nacuchra' rihaan síi tuchrij me síi nihánj á. Che'é dan uun nucuaj so' naqui'yaj sa' so' man síi cu'naj Lázaro, ne sese cane so' nihánj, ne ne cavi' síi cu'naj Lázaro asuun saj ma' —taj ta'aj niж yuvij yo' a.

³⁸ Dan me se quinanó uún rá Jesucristó, ne cuchi' so' rej cachin' nii man síi cu'naj Lázaro yo' a. Dan me se yu'uj yuvej me yo', ne caráán yahij rihaan yu'uj yo' a. ³⁹ G̃aa ne cataj Jesucristó:

—Naxuun soj yahij rihaan yu'uj á —taj Jesucristó a.

G̃aa ne cataj ra'vij síi cavi' chanq cu'naj Marta rihaan so':

—Tzaj ne gun' ri'yuj man so' yaj, Señor. 'Q se quisij ca'anj ya güii naj so' nanj adonj —taj no' rihaan so' a.

⁴⁰ G̃aa ne cataj Jesucristó rihaan no' a:

—Aj cataj xna'anj 'unj rihaan so' se vaa sese cuchumán rá so' ní'yaj so' manj, g̃aa ne quene'en so' se vaa nucuaj uxrá Diose á —taj Jesucristó rihaan chanq cu'naj Marta yo' a.

⁴¹ Che'é dan naxuun niж so' yahij yo' a. G̃aa ne naxcaj Jesucristó rihaan so', ne cataj so':

—Guun ní'yaj ni' se vaa cuno so' se-nanaj, Ataj Chij. ⁴² Aj ne'enj se vaa niganj unó so' se-nanaj, tzaj ne a'mij nanq nihánj che'é rej cuno niж yuvij nicun' nihánj gaj a. 'Q se me raj cuchumán rá niж yuvij se vaa so' me síi ca'néé manj rihaan chumij nihánj nanj adonj —taj Jesucristó, cachíin ni'yaj so' rihaan Diose a.

⁴³ Quisij cataj so' danj, g̃aa ne nucuaj ndo'o caguáj so', cataj so':

—Lázaro. Cavi' so' ca'na' so' nihánj ei —taj so', caguáj so' rihaan síi cu'naj Lázaro yo' a.

⁴⁴ G̃aa ne curihañ síi cavi' yo' rque yu'uj, ne nacutáj yatzij nu' man so', ne caráán yatzij rihaan so' uún a. G̃aa ne cataj Jesucristó rihaan niж yuvij a:

—Nache soj man so', ne cachee so' ca'anj so' á —taj Jesucristó rihaan niж yuvij a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa guun ndo'o rá niж xrej atq suun nocoo doj do', niж síi fariseo do', cavi' Jesucristó a

⁴⁵ Dan me se ca'na' niж yuvij israelitá ga chanq cu'naj Mariá yo', ne quene'en niж so' daj qui'yaj Jesucristó a. Che'é dan cuchumán rá que'ee niж yuvij se vaa síi ca'néé Diose me Jesucristó a. ⁴⁶ Tzaj ne cavi' yo' ta'aj niж so' ca'anj niж so' rihaan niж síi fariseo, g̃aa ne cataj xna'anj niж so' rihaan niж síi fariseo nu' se vaa qui'yaj Jesucristó a. ⁴⁷ Che'é dan cunuu chre' niж xrej atq suun nocoo doj do', niж síi fariseo do', qui'yaj niж so' junta, g̃aa ne cataj niж so':

—Daj qui'yaj ní', rá soj g̃a. 'Q se xq' snó'o nihánj, tzaj ne 'yaj suun uxrá so' suun sa' nocoo adonj. ⁴⁸ Sese yo'q tanáj ní' man so' qui'yaj so' danj, ne cuchumán rá cunudanj niж yuvij ní'yaj niж yuvij man so', g̃aa ne ca'na' niж tanuu 'yaj suun rihaan gobierñó man Romá, g̃aa ne tirí' niж tanuu man ní' do', man chiháán ní' do', man nu' tuvi' ní' do' á —taj niж so' rihaan tuvi' niж so' a.

⁴⁹ G̃aa ne ca'mii yo'ó tuvi' niж so', síi cu'naj Caifás, ne so' me xrej atq suun nocoo doj yo' yo' a. Dan me se cataj so' rihaan niж so' a:

—Ne ne'en uxrá niж soj a ma'. ⁵⁰ Q se ataa xcaj soj cuentá se vaa xq' soj, tzaj ne cavi' sa' doj soj sese cavi' orún' snó'o che'é niж yuvij, g̃aa ne veé danj me se quirí' nu' ní' sij israelitá ma' —taj síi cu'naj Caifás rihaan yo' ó niж so' a.

⁵¹ Dan me se nuveé inanj nanq cavi' raq ma'an síi cu'naj Caifás me nanq nihánj ma!. 'Q se xrej atq suun nocoo doj me so' yo' yo', ne che'é dan ma'an Diose me síi rqué nanq ca'mii so', ne che'é dan me ya vaa se-nanq so' g̃aa cataj so' se vaa cavi' Jesucristó che'é taran' niж yuvij israelitá yo' a. ⁵² Ne nuveé inanj che'é niж yuvij israelitá me cavi' Jesucristó ma!. 'Q se cavi' so' che'é rej naqui'yaj chre' so' man cunudanj niж ta'nú Diose niж síi man nu' rihaan chumij nihánj, g̃aa ne cunuu tuvi' cunudanj niж so' adonj.

⁵³ Dan me se maan güii dan me se guun che'é niж síi fariseo do', niж xrej atq suun nocoo doj do', nuchruj raq niж so' daj qui'yaj niж so', g̃aa ne cavi' Jesucristó a. ⁵⁴ Che'é dan me ne ca'vee cachee ranga' so' estadó Judea ma!. G̃aa ne cavi' so' ca'anj so' tu'va rej taj vaj yuvij man, g̃aa ne catúj so' yo' o chuman' cu'naj Efraín, g̃aa ne caran' so' chuman' yo' ga niж síi tucu'yo' se-nanq so' a.

⁵⁵ Dan me se daj doj quisij cha'anj pascuá cha'anj navij rá niж yuvij israelitá, ne che'é dan cavi' niж yuvij ne chuman' le'ej, ne ca'anj niж so' chuman' Jerusalén, che'é rej qui'yaj niж so' tucuáán nocoo niж so' ne cunuu guee niж so' rihaan Diose a. ⁵⁶ G̃aa ne nano' ndo'o niж yuvij man Jesucristó a. Dan me se canicun' niж yuvij rá nuvíí nocoo, ne xná'anj niж yuvij man tuvi' yuvij, cataj niж yuvij:

—Daj uun rá soj g̃a. Ca'na' so' rej canuú cha'anj, rá soj na' —cataj niж yuvij, xná'anj niж yuvij man tuvi' yuvij yo' a.

⁵⁷ Ne xa' niij xrej atā suun nocoo doj do', niij sīi fariseo do', tzaj ne cataj xna'anj niij so' se vaa sese quene'en niij yuvij me rej vaj Jesucristó, gaa ne cataj xna'anj niij yuvij rihaan ma'qan niij so' a. 'Q se guun rá niij so' quita'aa niij so' man Jesucristó adonj.

12

Nana nihánj taj xna'anj se vaa caxrí chana cu'naj Mariá casté tacóó Jesucristó a

¹ Dan me se achiin yatan' güii cänuū cha'anj pascuá, ne ca'anj Jesucristó chuman' Betania a. Chuman' Betania ro', ne sīi cu'naj Lázaro sīi cunuu i'na' uún qui'yaj Jesucristó a. ²Dan me se qui'yaj chuvij nii cha ni'lýan Jesucristó, ne chanā cu'naj Marta me chanā rqué chá ni'lýanji niij sīi 'na', ne ne sīi cu'naj Lázaro rihaan mesá ga Jesucristó gaa chá so' chraa a. ³Dan me se nicej chanā cu'naj Mariá yo'o aga' xij casté gun' daj tu'vēe ndo'o, ne caxríj no' tacóó Jesucristó, gaa ne yuvé raq ma'qan no' tanacoq no' tacóó Jesucristó a. Gaa ne nasiy toto' nu' rá ve' yo', qui'yaj casté caxríj chanā cu'naj Mariá tacóó Jesucristó a.

⁴ Dan me se ne sīi cu'naj Judas Iscariote, ne yo'o sīi tucu'yón se-nana Jesucristó me so', ne sīi tacuachén man Jesucristó rihaan niij sīi taj ri'yunj man Jesucristó me so' a. Dan me se cataj so':

⁵—Me che'ne cutu'vee nii casté nihánj ne quirj' uxrá nii sa'anj ga. 'Q se ase vaa sa'anj yaj canaán yuvij rque 'yo' no' casté nihánj, ne vaa che'ré rque ní' sa'anj yo' rihaan niij sīi niique nanj á —taj sīi cu'naj Judas yo' a.

⁶ Dan me se danj tu'va ma'an sīi cu'naj Judas yo', tzaj ne a doj ne nanó rá Judas yo' che'niij sīi niique a ma'. Maan se sij tumé se-chrunj niij tuyij Jesucristó chruún sa'anj me so', tzaj ne sīi ituu me so', ne qui'yaj ituu ndo'o so' sa'anj man rque chruún yo', ne che'é dan ca'mii so' danj nanj ei. ⁷ Dan me se cataj Jesucristó rihaan so' a:

—Ca'ne' rá so' qui'yaj ma'an no' ei. Che'én yan quisij güii cachin' nii manj ro', che'én dan caxríj no' casté tu'vee ndo'o manj nanj á. ⁸Xa' niij sīi niique, tzaj ne nu' güii man niij sīi niique ga soj, ne xa' ma'anj, tzaj ne se canicún' 'unj rihaan soj nu' cavig nu' ca'anj ni'yaj soj ma' —taj Jesucristó rihaan sīi cu'naj Judas yo' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa guun rá niij xrej atā suun nocoo doj se vaa cavig uún sīi cu'naj Lázaro yo' a

⁹ Dan me se xcay ndo'o niij yuvij israelitá cuentá se vaa ne Jesucristó chuman' Betania, ne che'én dan ca'anj uxrá niij so' chuman' yo' a. Dan me se nuveé inanj che'én ma'an Jesucristó me ca'anj niij so' ma'. 'Q se me rá niij so' quene'en niij so' man sīi cu'naj Lázaro sīi

cunuu i'na' uún qui'yaj Jesucristó a. ¹⁰Gaa ne guun 'o rá niij xrej atā suun nocoo doj se vaa cavig sīi cu'naj Lázaro uún, qui'yaj niij so' a. ¹¹'Q se che'én sīi cu'naj Lázaro me se cavig ndo'o niij yuvij israelitá canoco' niij so' man Jesucristó, ne cuchumán rá niij yuvij israelitá ni'yaj niij so' man Jesucristó a.

Nana nihánj taj xna'anj daj qui'yaj niij yuvij gaa canicaj uún Jesucristó ca'anj so' chuman' Jerusalén a

¹² Gaa ne güii a'yuj me se cuchi' nana rihaan taran' niij yuvij israelitá navij rá cha'anj pascuá se vaa catuú Jesucristó chuman' Jerusalén a. ¹³Che'én dan me cuta niij yuvij ra'a chruun yuun, ne curihanji niij yuvij tu'va chuman' nari' tuvi' niij so' ga Jesucristó a. Gaa ne caguáj niij yuvij, cataj niij yuvij:

—Caraq gueé ní' rihaan Diose ei. Cunaj ndo'o vaa ca'na' sīi ca'néé sīi 'nij ra'a man ni'i adonj. Síi uun chij rihaan ní' sīj israelitá me so' chuguajn —taj niij yuvij, caguáj niij yuvij a.

¹⁴ Gaa ne nari' Jesucristó yo'o burró, gaa ne cavig so' xráá burró a. Dan me se cuyaqan qui'yaj so' ga nana nihánj nana no' rihaan danj Diose a: ¹⁵"Soj sīj man chuman' Jerusalén me se se cuchu'vi' soj ma'. 'Q se xcay soj cuentá se vaa 'na' sīi gyun chij rihaan soj nanj adonj. Dan me se sīi nica' níumán me so', ne tāá so' xráá burró le'ej ta'níi xcuu burró chanaq adonj", taj nana no' rihaan danj Diose yo' a. ¹⁶Dan me se niij sīi tucu'yón se-nana Jesucristó me se gaa güii catúj Jesucristó chuman' Jerusalén, ne ne xcay niij so' cuentá, ne ne caxrij rá niij so' se vaa qui'yaj so' ndaa vaa cataj nana no' rihaan yan yo' ma'. Tzaj ne ndaa quisij cavig sa' Jesucristó qui'yaj Diose, gaa ne ninuj rá niij so' nana no' rihaan danj Diose, ne ninuj rá niij so' se vaa guun che'én Jesucristó a.

¹⁷ Dan me se niij yuvij cumán ga Jesucristó me se cataj xna'anj niij so' nu' se vaa guun gaa canacúun Jesucristó man sīi cu'naj Lázaro se vaa curihanji so' yu'u yuvej ne cunuu i'na' uún ya sīi cu'naj Lázaro qui'yaj Jesucristó a. ¹⁸Gaa ne che'én se cuno niij yuvij man chuman' Jerusalén se vaa qui'yaj so' suun sq' nocoo yo', gaa ne che'én dan ca'na' nari' niij so' man Jesucristó a. ¹⁹Che'én dan cataj niij sīi fariseo rihaan tuvi' niij so' a:

—Ni'yaj soj ei. 'Q se ne qui'yaj canaán uxrá ní', qui'yaj soj a ma'. 'Q se veé danj ya canoco' cunudanj niij yuvij man rihaan chumij se-nana so'nanj adonj —taj niij so' rihaan tuvi' niij so' ni'yaj niij so' man Jesucristó a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ca'na' doj sīi a'mii xna'ánj griego ca'mii niij so' ga Jesucristó a

²⁰ Dan me se mán ta'gj nij síí a'mii xna'árn griego, né sij cuchi' chuman' Jerusalén gaa anuú cha'anj pascuá me nij so', né cuchi' nij so' na'vij nij so' rihaan Diose a. ²¹ Dan me se cuchi' nij so' rihaan síí cu'naj Felipé síí cavii chuman' Betsaida chuman' naj estadó Galilea, gaa ne xná'anj nij so' man so', né cataj nij so':

—Me rá núj ca'mii núj doj ga Jesucristó, señor —taj nij so' rihaan síí cu'naj Felipé yo' a.

²² Gaa ne ca'anj síí cu'naj Felipé cataj xna'anj so' rihaan síí cu'naj Andrés se vaa cataj nij síí a'mii xna'árn griego yo' rihaan so' a. Gaa ne ca'anj cataj xna'anj roj so' rihaan Jesucristó, né cataj roj so' rihaan Jesucristó se vaa ca'na' nij síí a'mii xna'árn griego ne me rá nij so' ca'mii nij so' ga Jesucristó a. ²³ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan roj so' a:

—'Unj sij ca'néé Diose nícaj yu'unj man yuvij, tzaj né cuano nihánj me se quisíj güii cavii sa' 'unj, ne guun chij 'unj, qui'yáj Diose ei. ²⁴ Ya ya cataj xna'anj 'unj rihaan soj cuano se vaa ase vaa 'núú vaa ní, né sese se quinij 'núú yaan rihaan yo'óó ne caví' ma'an 'núú yaan yo', né quinavij üun 'núú yaan, tzaj né sese caví' 'núú yaan yo', né quisij que'ee doj 'núú qui'yaj yo' nañad adonj. ²⁵ Dan me se xa' síí me rá gaa i'na' rihaan chumíi nihánj, tzaj ne yo'o caví' so', né xa' síí a'vej rá caví' rihaan chumíi nihánj che'é se me so' síí nocó' manj, tzaj ne yo'o gaa i'na' nimán so' nu' cavii nu' ca'anj adonj. ²⁶ Che'é dan me sese vaa 'o so' nñu rihanj 'yaj suun rihanj, né canocó' so' manj cuaj ei. Ne me rej ma'an canicún' ma'anj ro', maan dan canicún' síí nñu rihanj uún nanj ei. Gaa ne cavii sa' uxrá síí 'yaj suun rihanj, qui'yáj Réj adonj.

²⁷ "Cuano nihánj me se nanó ndo'o raj chuguun. Né daj qui'yáj a ranj a. Cachinj ni'yáj rihaan Réj se vaa tjaníi so' manj rihaan sayuun quiran cuano, rá soj na'. Taj che'é qui'yáj danj ma'. Che'é yan quirán' 'unj sayuun ca'naj adonj —taj Jesucristó rihaan roj so' a.

²⁸ Gaa ne cachín ni'yáj Jesucristó rihaan Diose, cataj so':

—Cavii sa' doj ma'án so' rihaan chumíi nihánj, qui'yáá so', Ataj —taj Jesucristó, cachín ni'yáj so' a.

Gaa ne cavii 'o nana rej xta' ca'mii Diose cuno nij so', né nana cavii rej xta' me:

—Aj cavii sa' 'unj, qui'yáj, tzaj ne cavii sa' 'unj doj, qui'yáj adonj —taj nana yo' nana cavii rej xta' ca'mii Diose cuno nij so' a.

²⁹ Dan me se nicun' uxrá yuvij ga Jesucristó, né cuno nij so' nana yo', né cataj nij so' se vaa caguáj tu'vii rej xta' a. Né yo'ó ta'aj nij so' cataj se vaa ca'mii yo'o se-mozó Diose

nana yo' rihaan Jesucristó a. ³⁰ Gaa né cataj Jesucristó rihaan nij yuvij:

—Nuvéé che'e orún' 'unj me ca'mii Diose nana yo' ma!. 'Q se ca'mii Diose nana yo', che'é rej xcáj soj cuentá ei. ³¹ Che'é se vaa quiran cuano ca'ne! Diose cacun' che'é nij yuvij manj rihaan chumíi nihánj, né quiríj yaníj Diose man síí chreé síí uun chij rihaan chumíi nihánj chuguanj. ³² Gaa né asa' quisíj naxcaj nii manj rihaan chumíi nihánj cachron nii manj rihaan rcutze, gaa né guun rá cunudanji nij yuvij canoco' nij yuvij manj, qui'yáj adonj —taj Jesucristo rihaan nij yuvij a.

³³ Né ma'an nana nihánj nana ca'mii Jesucristó ro', taj xna'anj daj qui'yáj nii man so' ne cavi' so' a.

³⁴ Gaa ne cataj nij yuvij rihaan Jesucristó a:

—Aj ne'en núj nana no rihaan danj Diose se vaa síí ca'nej Diose tjaníi man yuvij rihaan sayuun me se sij cayáán nu' cavii nu' ca'anj me so' a. Né me che'é cataj so' nihánj se vaa naxcaj nii man síí ca'néé Diose nícaj yu'unj man yuvij rihaan chumíi nihánj ga. Me che'é caví' so' ga. Daj sij me síí ca'nej Diose nícaj yu'unj man yuvij, rá so' ga —taj nij yuvij, xná'anj nij yuvij man Jesucristó a.

³⁵ Che'é dan cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Cuano nihánj me se vaj soj rej chuguun sa' ya'an, tzaj né daj doj quisij orá quina'aj ya'an yo', né se guun nucuaj soj xcáj soj cuentá ma'. Che'é dan vaa che'é xcáj soj cuentá ndaá vaa 'yaj nij síí vaj rej chuguun ya'an ei. Sese taj, né guun soj síí cheé rej rmíj, né xa' síí cheé rej rmíj, tzaj né ne'en so' me rej vaj so' ma!. ³⁶ Dan me se vaj soj rej chuguun ya'an, né che'é dan cuchumán rá soj ní'yaj soj ya'an sa' ei. Quisij qui'yaj soj danj, gaa né guun soj ta'níi ya'an chuguun, né sij xcáj cuentá guun soj adonj —taj Jesucristo rihaan nij yuvij a.

Quisij ca'mii Jesucristó nana nihánj, gaa né ca'anj Jesucristó, né caxrij yuve so' man so', che'é se na'vej rá so' quene'én nij yuvij man so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ne cuchumán rá níj síí israelítá ní'yaj níj so' man Jesucristó ma'

³⁷ Nda' se uxrá qui'yaj Jesucristó suun sa' nocoo ni'yaj nij yuvij, qui'yaj Diose, tzaj né ne cuchumán rá nij yuvij se vaa sij ca'néé Diose me so' a ma!. ³⁸ Né veé danj quisij ya nu' se-nana síí cu'naj Isaías síí nata' se-nana Diose gaa naá a. Dan me se cataj síí cu'naj Isaías:

—Ataj síí chij. Doj yuvij cuchumán rá cuno nana ca'mii núj, né doj yuvij xcáj cuentá se vaa nucuaj ndo'o so' sij 'njj ra'a man núj ei —taj síí cu'naj Isaías yo' a.

³⁹ Né vaa doj nana nihánj nana ca'mii Diose ne cachrón síi cu'naj Isaías rihaan yanj, né dan me se cataj xna'anj Diose me che'é ne guun nucuaj nj yuvij israelítá cuchumán rá nj so' nj'yaj nj so' man Jesucristó a:

⁴⁰ —Síi ca'néé 'unj me se nata' uxrá so' se-nanaj rihaan yuvij nihánj ndaa se caráan rihaan nj yuvij, né se ca'vee quene'en nj so' doj ma'. Né ne ca'vee catuú doj se-nanaj nimán nj so' ma'. 'Q se na'vej uxrá rá nj so' xcaj nj so' cuentá ne canicaj nimán nj so' ne nahuun sa' nj so' qui'yáá 'unj ma' —taj Diose ne cachrón síi cu'naj Isaías rihaan yanj gaa naá a.

⁴¹ Danj ca'mii Isaías che'é se aj quene'en so' se vaa sa' uxrá qui'yaj Jesucristó, ne che'é dan ca'mii so' danj che'é Jesucristó a.

⁴² Tzaj ne cuchumán rá que'ee nj síi uun chij rihaan nj yuvij israelítá ni'yaj nj so' man Jesucristó a. Tzaj ne ne cataj xna'anj nj so' se vaa cuchumán rá nj so' ma'. 'Q se cuchu'vi' nj so' ni'yaj nj so' man nj síi fariseo, se vaa cuta' nj síi fariseo cacun' xráá nj so', gaa ne quirii yanj nj síi fariseo man nj so' rque nj yuvij israelítá yo' a.

⁴³ Dan me se niha' rá nj so' doj cuno nj so' ca'mij sa' yuvij che'én nj so', né ne caraya'anj nj so' se vaa veé ca'mij Diose che'én nj so' a ma'.

Nana nihánj taj xna'anj che'é cacun' tumé síi na'vej rá cuno se-nanaj Jesucristó a

⁴⁴ Né sca' ndo'o ca'mii Jesucristó, cataj so': —Xa' síi amán rá ni'yaj manj, tzaj ne nuveé inanaj ma'anje síi amán rá so' ni'yaj so' man ma'. 'Q se amán rá so' ni'yaj so' man síi ca'néé manj rihaan chumij nihánj adonj.

⁴⁵ Né xa' síi acaj cuentá che'ej, tzaj ne so' me síi acaj cuentá che' síi ca'néé manj rihaan chumij nihánj adonj.

⁴⁶ Xa' ma'anj, tzaj ne chuguun ya'an rihaan chumij nihánj qui'yáá

gaa ca'naj rihaan chumij nihánj, che'é rej se

quinaj nj síi amán rá ni'yaj manj rej rmí' man chuguuanj.

⁴⁷ Né ca'vee se se ca'vej rá yo'q so' cuno so' se-nanaj nana catuú xréé so', tzaj ne nuveé 'unj me síi cuta' cacun' xráá so' a ma'. 'Q se nuveé che'e se cuta' 'unj cacun' xráá yuvij me ca'ná' 'unj rihaan chumij nihánj ma'. Tananj ca'ná' 'unj rihaan chumij nihánj che'é rej tjananii 'unj man nj yuvij man rihaan chumij nihánj rihaan chrej chi'li uun chij nimán nj so' adonj.

⁴⁸ Dan me se síi tanaj xcó manj ne na'vej rá cuno se-nanaj me se quitaj cacun' xráá so' ei. 'Q se che'é se ne cuno so' nana ca'mij rihaan so' ro', che'é dan quitaj cacun' xráá so' as'a' quisij güii ca'né' Diose cacun' che'én yuvij chuguuanj.

⁴⁹ Né 'unj nihánj me se nuveé inanaj nana cavii raj me nana ca'mij ma'. 'Q se Réj síi ca'néé manj me síi cataj xna'anj

rihanj daj ca'mij ei.

⁵⁰ Né aj ne'enj se vaa sese cuno nj se vaa cataj xna'anj so' rihaan nj, ne cayáán nj ga so' nu' cavii nu' ca'anj a. Che'é dan nana a'mij me se ma'an nana ca'mii Réj rihanj me nj nana a'mij adonj.

—Danj cataj Jesucristó a.

13

Nana nihánj taj xna'anj se vaa na'nu' Jesucristó tacóo nj síi tucu'yón se-nanaj so' a

¹ Dan me se gaa ataa quisij cha'anj pascuá, ne quene'en Jesucristó se vaa nichrun' quisij orá tanaj so' chumij nihánj ne quinan' so' rihaan Rej so' Diose a. Dan me se 'ee rá so' man nj síi cachéé gaa so' rihaan chumij nihánj, ne yo'q 'ee rá so' man nj so' ndaa se cavi' so' a.

² Dan me se quisij orá chá xti'no nj so', né aj guun rá síi chree se vaa síi cu'naj Judas Iscariote ta'nú Simón me síi tacuachén man Jesucristó rihaan nj síi taj ri'yunj man Jesucristó a.

³ Né aj quene'en Jesucristó se vaa quisij guun chij ma'an so' rihaan cunudanj rasuun, qui'yaj Diose, ne aj quene'en so' se vaa sij cavii rej yanj Diose me so' ne quinan' uún so' rihaan Diose a.

⁴ Dan me se gaa quisij chá xti'no nj so', ne quirii Jesucristó cotoó nuu so', né cata'a'a so' o' yatzij toalla, ne tumij so' catuun so' a.

⁵ Veé dan, gaa né caraa so' na rque rco'oo, gaa né guun che'ë so' na'nu' so' tacóo nj síi tucu'yón se-nanaj so', né nachen so' yatzij toalla numij catuun so', né tinacoq so' tacóo nj síi tucu'yón se-nanaj so' a.

⁶ Dan me se cuchi' so' rihaan síi cu'naj Simón Pedró, ne cataj Pedró rihaan so' a:

—Señor. Ma'án so' na'nu' tacój aj na' —taj Pedró, xná'anj so' man Jesucristó a.

⁷ Gaa né cataj Jesucristó rihaan so' a:

—Ne ne'én so' me che'é 'yáj danj cuano ma'. Tzaj ne vaa güii, né xcaj so' cuentá adonj —taj Jesucristó rihaan Pedró a.

⁸ —Daj chihqá míj se guun na'nu' so' tacój a ma' —taj Pedró rihaan Jesucristó a.

Gaa né cataj Jesucristó rihaan so' a:

—Tzaj ne sese sé na'nú' 'unj tacóo so', né se ca'vee guún so' tuví' 'unj ma' —taj Jesucristó rihaan Pedró a.

⁹ Gaa né cataj Simón Pedró rihaan Jesucristó a:

—Se na'nú' so' inanj tacój, man Señor. Ndaa nu' ra'aj do', nu' raj do', na'nu' so' ei —taj Pedró rihaan Jesucristó a.

¹⁰ Gaa né cataj Jesucristó rihaan so' a:

—Xa' síi aj cane, tzaj ne taj che'é na'nu' nii man nu' nee man so' ma'. 'Q se aj vaa cuj man so' najan á. Maan se inanj tacóo so' na'nu' nii najan adonj. Ne nda' se aj vaa cuj man ta'aj soj, tzaj ne nuveé taran' soj me síi vaa cuj man ma' —taj Jesucristó a.

¹¹ 'Q se aj quene'en Jesucristó se vaa tacuachén yo'q tuví' nj so' man so' rihaan

nij síi taj ri'yunj man so', ne che'é dan cataj so' se vaa nuveé cunudanj nij so' me síi vaa cuj man a.

¹² Dan me se gaa quisíj na'nú' Jesucristó tacóo nij so', ne nanuú' so' se-cotoó so', ne ca'anj cané uún' so' rej ne nij so', gaa ne xná'anj so' man nij so', cataj so':

—Ne'en soj me che'é qui'yaj danj man soj na'. ¹³ Xa' soj, tzaj ne ve'é a'mii soj rihan, taj soj se vaa sij tucu'yón man soj mej, ne sij uun chij rihaan soj mej, ne cunaj uxrá a'mii soj ei. 'Q se veé yá 'unj nanj á. ¹⁴ Dan me se 'unj me síi tucu'yón man soj ne 'unj me síi uun chij rihaan soj, tzaj ne guín 'unj mozó rihaan soj ne na'nú' 'unj tacóo soj ei. Che'é dan xcaj soj cuentá se vaa no xcúun soj cunyu nica' nimán soj ne guun soj mozó rihaan tuví' soj ne na'nú' soj tacóo tuví' soj nanj adonj. ¹⁵ Danj inanj qui'yaj, che'é rej me raj quene'en soj manj, ne xcaj soj cuentá daj qui'yaj ma'an soj uún adonj. ¹⁶ Cuano nihánj me cataj xna'anj yá 'unj rihaan soj se vaa nuveé sij uun chij doj me mozó rihaan se-ru'vee mozó ma'. Ne nuveé sij uun chij doj me síi ca'anj suun rihaan síi ca'néé man so' ma'. Ne ase vaa mozó do', ase vaa síi ca'anj suun do', vaa soj rihan a. Che'é dan daj se qui'yáá 'unj ro', danj gaa qui'yaj soj, qui'yaj suun soj che'é tuví' soj ei. ¹⁷ Ne aj cuno soj nana nihánj, ne sese qui'yaj soj nu' nana nihánj, ne vaa che'é guun niha' rá soj, ne ya cavíi sa' soj adonj. ¹⁸ Tzaj ne ne ca'mij nana nihánj che'é taran' nij soj ma'. Dan me se aj ne'enj man soj sij naríi 'unj canoco' manj, tzaj ne vaa che'é quisij guee nana nihánj nana no rihaan danj Diose adonj: "Síi chá rachrúún gaj ro', me síi guun rá tiguíj che'é manj adonj", me nana no rihaan danj Diose a.

¹⁹ "Asij cuano nihánj nu' rej rihaan cataj xna'anj 'unj rihaan soj daj guun rej rihaan, ne cuano nihánj me se ataa quiranj se vaa quiranj, tzaj ne asa' quisíj quiranj yo', gaa ne cuchumán rá soj daj sij mej ei. ²⁰ Ya ya cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa xa'síi ve'é nicaj tuví' ga síi ca'nej 'unj rihaan chumíi nihánj, tzaj ne so' me síi ve'é nicaj tuví' ga ma'anj, ne xa' síi ve'é nicaj tuví' ga ma'anj, tzaj ne so' me síi ve'é nicaj tuví' ga síi ca'néé manj nanj adonj —taj Jesucristó rihaan nij síi tucu'yón se-nana so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cataj xna'anj Jesucristó che'é síi tacuachén man so' rihaan nij síi taj ri'yunj man so' a

²¹ Síj ca'mii Jesucristó nana nihánj, gaa ne quinán o ndo'o rá so', gaa ne guun che'é so' cataj xna'anj so' daj qui'yaj yo' so' man so', cataj so':

—Cuano nihánj me se cataj yá 'unj rihaan soj se vaa yo' tuví' nij soj me síi tacuachén manj rihaan nij síi taj ri'yunj

manj adonj —taj Jesucristó rihaan nij síi tucu'yón se-nana so' a.

²² Gaa ne ni'yaj taran' nij so' man tuvi' nij so' a. 'Q se ne quene'en nij so' me che'é ca'mii Jesucristó nanq vaa danj a ma'.

²³ Dan me se yanj yo' so' x'núú' Jesucristó, ne nichrun' uxrí ne so' ga Jesucristó, ne síi 'ee rá Jesucristó man me so' a. ²⁴ Che'é dan ticun! Simón Pedró raq Simón Pedró rihaan so', che'é rej xna'anj so' man Jesucristó me síi che'e a'mii Jesucristó a. ²⁵ Che'é dan xná'anj tuví' so' man Jesucristó, cataj so':

—Me síi qui'yaj danj, ga Señor! —taj so', xná'anj so' man Jesucristó a.

²⁶ Gaa ne cataj Jesucristó:

—Tiguíj 'unj doj rachrúún candó nuu'r que co'oo, ne rquej man síi qui'yaj danj manj a —taj Jesucristó a.

Gaa ne tiguíj Jesucristó yo' xco' rachrúún rque candó nuu'r que co'oo, ne go' so' man síi cu'naj Judas ta'níí síi cu'naj Simón Iscarioote a. ²⁷ Ne gaa quisíj quita'aa síi cu'naj Judas rachrúún yo', gaa ne catúj Satanás nimán so' a. Che'é dan cataj Jesucristó rihaan so' a:

—Cavíi so' ca'anj so' cuaj qui'yáá so' ndaa vaa me rá so' á —taj Jesucristó rihaan Judas yo' a.

²⁸ Tzaj ne a 'ó nij so' ne quene'en me che'é ca'mii Jesucristó nana vaa danj rihaan síi cu'naj Judas a ma'. ²⁹ Dan me se che'é se sij tumé chrúún sa'anj me síi cu'naj Judas, che'é dan guun rá ta'aj nij so' se vaa ca'ne' Jesucristó suun rihaan so' quiraqn so' se vaa cachíi rihaan nij so' che'é cha'anj do', se vaa go' so' doj sa'anj rihaan nij síi niue do' a.

³⁰ Dan me se nicaj Judas rachrúún yo', ne nu' quita'aa so' nu' curihanj so' xe', ne rej nij me yo' a.

Nana nihánj taj xna'anj che'é suun ca'ne' Jesucristó rihaan níi a

³¹ Che'é dan gaa quisíj curihanj Judas, ne cataj Jesucristó rihaan yo' nij so' a:

—Daj doj quene'en yuvíi se vaa sij sa' uxrá mej sij ca'néé Diose nicaj yu'unj man yuvíi, ne che'é dan quene'en nij yuvíi se vaa sij sa' uxrá me ma'an Diose adonj. ³² Ne che'é dan quene'en se vaa sij sa' me ma'anj, qui'yaj Diose, ne nichrun' qui'yaj so' danj nanj adonj. ³³ Nichrun' quinavíj orá cheé 'unj ga soj, nanj rej. Dan me se aj cataj 'unj rihaan nij síi uun chij rihaan nij yuvíi israelítá se vaa cavíi 'unj ca'anj 'unj, ne se guun nucuaj nij so' cuchi' nij so' rej ca'anj 'unj ma'. Ne xa' ma'an soj, tzaj ne nano' ma'an soj manj, ne nihánj me cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa se guun nucuaj ma'an soj cuchi' ma'an soj rej ca'anj 'unj a ma'.

³⁴ Ne nihánj me suun nacá a'nej rihaan soj, se vaa yo' gaa 'ee rá soj man tuví' soj ei.

Dan me se daj se cunuu 'ee raj ni'yaj man soj ro', danj gaa qui'yaj soj, gaa 'ee rá soj man tuvi'soj a.³⁵ Sese gaa 'ee rá soj man tuvi'soj, ne quene'en nu' yuvij mān rihaan chumij se vaa sij tucu'yón se-nanaj me soj nanj adonj —taj Jesucristó rihaan níj síi tucu'yón se-nanaj so' a.

Nanq nihánj taj xna'anj che'é nana níj ca'mii Pedró che'é Jesucristó a

³⁶ Gaa ne cataj Simón Pedró rihaan Jesucristó a:

—Me rej ca'anj so', ga Señor —taj Pedró, xná'anj so' man Jesucristó a.

Gaa ne cataj Jesucristó:

—Xa' rej ca'anj 'unj, tzaj ne se guun nucuá so' canocó so' manj cuano ma'. Tzaj ne vaa güii, ne canocó so' manj adonj —taj so' rihaan Pedró a.

³⁷ Gaa ne cataj Pedró rihaan so' a:

—Me che'é se guun nucuáj canocoj mán so' cuano, Señor'. 'Q se ca'nej nimanj cavij che' so' á —taj Pedró rihaan Jesucristó a.

³⁸ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan so' a:

—Ya ya ca'nej nimán so' cavij so' che'ej, rá so' na'. Cuano nihánj me se cataj yá 'unj rihaan so' se vaa gaa ataa caguaj to'llo, ne va'nuj ya cataj so' se vaa ne ne'en so' manj chuguaj —taj Jesucristó rihaan Pedró a.

14

Nanq nihánj taj xna'anj che'é nu' se vaa qui'yaj Jesucristó che'é níj a

¹ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan taran' níj so' a:

—Ca'ne' rá soj ga suun guun vij rá á. Cuchuman rá soj ni'yaj soj Diose, ne cuchuman rá soj ni'yaj soj manj ei. ² Tucuá Réj me se vaa ndo'o rej cané yuvij ei. Sese ne vaa danj, ne me che'é cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa ca'anj 'unj naqui'yaj sa' 'unj rej cané ma'an soj, rá soj ga.³ Ne che'é se ca'anj 'unj naqui'yaj sa' 'unj rej cané soj, che'é dan ne'en soj se vaa ca'na' uún 'unj rihaan soj, ne nacaj 'unj man soj; ndaa síj, gaa ne cané rcua'aan taran' níj yo' ei.⁴ Ne aj ne'en soj chrej uchi' ndaa rej ca'anj 'unj nanj adonj —taj Jesucristó rihaan níj síi tucu'yón se-nanaj so' a.

⁵ Gaa ne cataj síi cu'naj Tomás rihaan Jesucristó a:

—Ne ne'en nuj rej ca'anj so', man Señor. Asa' ca'vee quene'en nuj chrej uchi' ndaa rej ca'anj so' ga —taj síi cu'naj Tomás, xná'anj so' man Jesucristó a.

⁶ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan so' a:

—Ma'anj me guun chrej rihaan soj, ne ma'anj me nana ya cuno soj, ne ma'anj me síi qui'yaj gaa i'na' nimán soj adonj. Sese se ca'vee rá yo' so' canocó so' manj, ne daj chihqá mij se cuchi' so' rihaan Réj Diose a ma'.⁷ Sese ne'en ya soj manj, ne aj ne'en

soj man Réj Diose adonj. Dan me se asij cuano ro', ne'en soj man so' nanj adonj —taj Jesucristó rihaan Tomás a.

⁸ Gaa ne cataj síi cu'naj Felipé:

—Tíhaán so' man Réj so' rihaan nuj, ne guun ya rá nuj, Señor —taj Felipé rihaan Jesucristó a.

⁹ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan Felipé a:

—Sij que'ee ndo'o güii cachéé 'unj ga nij soj, ne me che'é ne quene'en so' manj, ga Felipé'. Xa' síi ne'en manj, tzaj ne so' me síi ne'en Réj Diose adonj. Asa' ca'vee cataj so' se vaa me rá so' tíhaán 'unj man Réj Diose rihaan so' ga.¹⁰ Né cuchumán ya rá so' se vaa cuyaán vaa rá 'unj ga Réj Diose a. 'Q se xa' nana a'mij, tzaj ne nuveé nana avii raa ma'anj me nana yo' ma'. 'Q se nuu Réj Diose nimanj, ne so' me síi 'yaj suun nu' suun 'yaj sunj adonj.¹¹ Cuchumán rá soj se vaa cuyaán vaa rá 'unj ga Réj ei. Ca'vee se ne amán rá soj ni'yaj soj man ma'anj, tzaj ne cuchumán rá soj se-nanaj che'é suun 'yaj sunj ei.¹² Né cuano nihánj me se cataj yá 'unj rihaan soj se vaa síi amán rá ni'yaj manj me se ase vaa suun 'yaj suun ma'anj ro', danj gaa suun qui'yaj suun ma'an so' uún nanj adonj. Tzaj ne suun sa' doj qui'yaj suun so', che'é se nucui' 'unj rihaan Réj Diose ei.¹³ Né me ma'an rasuun cachinj soj rihanj che'é se me soj síi noco' manj, ne nu' yo' qui'yaj che'é soj adonj. Ndaa síj, gaa ne ve'é ca'mii nii che'é Réj Diose, qui'yaj ei.¹⁴ Sese cachinj soj yo' rasuun rihanj che'é se me soj síi noco' manj, ne veé daj qui'yaj adonj.

¹⁵ 'Sese ya aráj cochroj soj rihanj, ne cuno soj níj nana cataj xna'anj 'unj rihaan soj a.¹⁶ Gaa ne cachinj ni'yaj ma'anj rihaan Réj Diose, gaa ne ca'nej so' yo' so' man soj a. Tzaj ne se guun nucuaj níj yuvij mān rihaan chumij nihánj nacaj níj so' man Nimán Diose a ma'. 'Q se ne en níj so' man so' ma'. Tzaj ne soj me se ne'en soj man so', che'é se ne so' ga soj, ne yo' cané so' nimán soj adonj.¹⁸ Se quináj ma'an soj ma'. 'Q se ca'na' uún 'unj rihaan soj ei.¹⁹ Nichrun' ca'anj 'unj, ne se quene'en uún níj síi man rihaan chumij nihánj manj ma'. Tzaj ne quene'en ma'an soj manj, che'é se yo' vaa i'na' 'unj ga Diose, ne gaa i'na' nimán soj ga Diose adonj.²⁰ Asa' quene'en soj manj ne quene'en soj se vaa cuyaán vaa rá 'unj ga Réj, ne cuyaán gaa rá soj ga 'unj nanj adonj.²¹ Síi nari' se-nanaj ne uno nana yo' ro', síi yo' me síi ya ya aráj cochroj rihanj chuguaj. Né cunuu 'ee rá Réj Diose man síi aráj cochroj rihanj, ne gaa 'ee rá ma'anj man so', ne quene'en so' manj, qui'yaj ei —taj Jesucristó rihaan níj síi tucu'yón se-nanaj so' a.

²² Dan me se ca'mii síí cu'naj Judas rihaan so'a. Tzaj né nuveé sij cu'naj Judas Iscariote me so'l ma'. Yo'ó síí cu'naj Judas me a. Dan me se xná'anj so' man Jesucristó, cataj so':

—Me che'lé cataj so' cuano nihánj se vaa quene'en núj mán so' qui'yáá so', tzaj né se quene'en núj síí manj rihaan chumij nihánj mán so' ga. Me che'lé ca'mii so' danj ga —taj Judas, xná'anj so' man Jesucristó a.

²³ Gaa né cataj Jesucristó rihaan so'a:

—Sese aráj cochroj yo'o so' rihanj, né sese cuno so' se-nanaj, gaa né cunuu 'ee rá Réj Diose man so', gaa né cuchi'l núj rihaan so', né yo'o cayáán núj ga so' adonj. ²⁴ Xa'l síí ne aráj cochroj rihanj, tzaj né he uno so' se-nanaj ma'. Ne nana ca'mij cuno soj me se nuveé inanj se-nanaj me nana yo' ma'. Se-nana Réj síí ca'néé manj rihaan chumij nihánj me nana ca'mij cuno soj nanj adonj.

²⁵ "Dan me se cuano yaj ne ma'anj ga soj, né ca'mij nu' nana nihánj rihaan soj adonj. ²⁶ Tzaj né vaa güüi ca'nej Réj Diose man Nimán so' cuchi'l Nimán so' rihaan soj, ne racuúj ndo' Nimán so' man soj, gaa né tucu'yón Nimán so' nu' nana man soj, né ninuj rá soj nu' nana ca'mij rihaan soj, qui'yaj Nimán Diose yo' ei.

²⁷ "Dan me se se xej nuu nimán 'unj tanáj 'unj rihaan soj, né se xej nuu nimán 'unj rquej man soj, né se tiha' yu'unj 'unj man soj, ndaa vaa 'yaj nií síí manj rihaan chumij nihánj ma'. Ya yá gaa xej nimán soj, qui'yaj yá 'unj adonj. Taj che'lé quinango rá soj ma'. Sè cuchu've' nimán soj ma'. ²⁸ Aj cuno soj nana ca'mij, se vaa cavii 'unj quinán' 'unj, tzaj né ca'na'uún 'unj rihaan soj adonj. Sese sij aráj cochroj rihanj me soj, né guun niha'rá soj cuno soj nana se vaa cavii 'unj quinán' 'unj yan yanj Réj Diose ei. Uun chij doj Réj rihanj nanj adonj.

²⁹ "Cuano nihánj me se cataj xna'anj 'unj rihaan soj daj quirán' 'unj rej rihaan ní', né asa' quisíj quirán' 'unj danj, gaa né me rá 'unj cuchuman rá soj ni'yaj soj manj chuguanj. ³⁰ Sè ca'mij que'eé doj nana rihaan soj a ma'. 'Q se daj doj ca'na'síí chree síí guun chij rihaan chumij nihánj, né a doj sè ca'vee guun chij so' rihanj a ma'. ³¹ Tzaj né me rá 'unj quene'en núj síí manj rihaan chumij nihánj se vaa aráj cochróó 'unj rihaan Réj Diose, né che'lé dan qui'yaj ndaa vaa cataj xna'anj so' rihanj adonj. Canicun' caya soj, né cavii ní' ca'anj ní' ei —taj Jesucristó rihaan núj síí tucu'yón se-nanaj so' a.

15

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ase vaa yo'o ya'aa coj chruj uvá ro', danj vaa Jesucristó, né ase vaa ya'aa ra'a avii xráá ya'aa manj ro', danj vaa ní'a

¹ Gaa né cataj uún Jesucristó a: —Ase vaa yo'o ra'a manj chruun uvá ro', danj vaa yá 'unj, né Réj Diose me síí tumé chruun uvá yo' chuguanj. ² Né a me ma'an' o'ra'a chruun yo' ne rii chruj uvá, né a'néj so' man ra'a yo' nanj adonj. Tzaj né ra'a chruun man chruj uvá raq me se ve'é a'ne' so' man yo', gaa né cuman doj chruj uvá raq yo' uún ei. ³ Dan me se ra'a chruun cachij sa' me soj, che'lé se aj cuno soj nana ca'mij rihaan soj ei. ⁴ Q nuú rá soj manj, né o'nuú 'unj nimán soj a. Dan me se xa' ra'a chruun uvá, tzaj né se ca'vee cuman chruj raq yo' sese ma'an inanj yo' a ma'. Né ase vaa ra'a chruun chruj uvá ro', danj vaa soj, né sese se cuno sa' soj rihanj, né sese ca'lanj yaníj soj rihanj, né se ca'vee qui'yaj soj ndaa vaa me rá Réj Diose qui'yaj soj ma'.

⁵ "Dan me se 'unj nihánj me ma'an' ra'a manj coj chruj uvá, né soj me ra'a catuun avii xráá ra'a manj ei. Né sese yo'o cuno soj rihanj, né sese yo'o cunuú 'unj nimán soj, né qui'yaj uxrá soj se vaa me rá Diose qui'yaj soj chuguanj. 'Q se sese se racuúj 'unj man soj, né se guun nucuaj soj qui'yaj suun soj a doj suun sa' ma'. ⁶ Sese se ca'vej rá yo'o so' quinaj so' ga 'unj, né quiríjj níi man so', ndaa vaa 'yaj níi man ra'a chruun yo', né canacoo yo', né naqui'yaj chre' níi man níj ra'a chruun yo', né quiríjj níi man níj yo' rihaan ya'an ei. Dan me se cacaa nu' níj síí vaa danj nanj adonj.

⁷ "Tzaj né sese yo'o cuno soj rihanj, né sese yo'o cunuú se-nanaj nimán soj, né ca'vee se me ma'an rasuun guun rá soj cachij soj rihanj, né rquej man soj chuguanj. ⁸ Che'lé se uno soj rihanj, che'lé dan a'mii sa' yuvíi che'lé Réj Diose, né che'lé dan guun nucuaj soj qui'yaj suun ndo'o soj suun sa', né sese cuno sa' soj rihanj, né síí tucu'yón se-nanaj me soj adonj. ⁹ Dan me se daj se 'ee rá Réj manj ro', danj vaa 'ee raj man soj chuguanj. Ne yo'o gaa 'ee raj ni'yaj 'unj man soj, qui'yaj soj ei. ¹⁰ Sese a'néé sa' soj suun a'nej rihaan soj, né yo'o gaa 'ee raj man soj a. Vee danj yáá 'unj, né a'néé sa' 'unj suun a'ne' Réj Diose rihanj, né yo'o 'ee rá so' manj adonj.

¹¹ "Nu' nana nihánj cataj xna'anj 'unj rihaan soj che'lé se me raj gaa niha' uxrá raj ni'yaj 'unj man soj, né me raj gaa niha' uxrá rá ma'an soj uún a. ¹² Nihánj me suun sa' ya a'nej rihaan soj cuno soj ei. Nda' rá se vaa 'ee raj ni'yaj 'unj man soj ro', danj gaa 'ee rá soj ni'yaj soj tuví' soj ei. ¹³ Dan me se sese ca'vej rá yo'o so' nayon so' rihaan tuví' so' caví' so' che'lé tuví' so', ne sij 'ee ya rá man tuví' me so', né taj vaj a doj síí 'ee doj rá man tuví' rihaan síí ca'vej caví' che'lé tuví' a ma'. ¹⁴ Ne níj soj me se tuvíj me soj sese qui'yaj soj ndaa vaa cataj xna'anj 'unj rihaan soj nanj adonj. ¹⁵ Rej rihaan ní' me se se cataj 'unj se vaa se-mozó 'unj me soj

a ma'. 'Q se mozó me se ne ne'en so' daj 'yaj síi uun chij rihaan so' ma'. Xa' soj, tzaj ne aj cataj 'unj se vaa tuvij me soj, che'é se aj cataj xna'anj 'unj rihaan soj nu' se vaa cataj Réj Diose rihanj adonj. ¹⁶ Ne quinarii soj manj a ma'. Tananj ma'an 'unj nihánj quinarii man soj ne cuné' 'unj man soj, yan cavii soj qui'yaj ndo'o soj se vaa me rá Diose qui'yaj soj, ne se quinavíj suun sa' 'yaj suun soj daj chihaq míj ma'. Né che'é se cuné' 'unj man soj, che'é dan me ma'an rasuun cachinj soj rihaan Réj Diose che'é se me soj síi nocó' manj, né rque so' rasuun yo' man soj adonj. ¹⁷ Nihánj me se vaa cataj xna'anj 'unj rihaan soj, se vaa gaa 'eé rá soj man tuví' soj ei —taj Jesucristó rihaan niж síi tucu'yón se-naná so' a.

Nana nihánj me taj xna'anj Jesucristó se vaa nj ndo'o qui'yaj nj síi man rihaan chumii nihánj man n'i' a

¹⁸ Gaa ne cataj uún Jesucristó a:

—Sese quitaj ri'yunj niж síi man rihaan chumii nihánj nj'yaj nj so' man soj, ne xcay soj cuentá se vaa asino yaan quitáá ri'yunj niж so' man ma'anj a. ¹⁹ Sese sij man rihaan chumii nihánj qun me ma'an soj, ne gaa niha' rá yo'ó nj síi man rihaan chumii nihánj nj'yaj nj so' man soj asuu, tzaj ne narii 'unj man soj se vaa tanáj soj chumii nihánj né canoco' soj manj, né che'é dan nuveé sij man rihaan chumii nihánj me soj cuano ma!. Che'é dan táá ri'yunj niж síi man rihaan chumii nihánj nj'yaj nj so' man soj ei.

²⁰ 'Yo'ó cunuû rá soj nana nihánj nana cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa nuveé sij uun chij doj me mozó rihaan se-ru'vee mozó ma!. Che'é se canoco' nj síi taj ri'yunj manj qui'yaj nj so' sayuun manj ro', che'é dan ne'en soj se vaa ndaa ma'an soj do', canoco' nj so' qui'yaj nj so' sayuun nanj adonj. Né che'é se ne cuno nj so' se-nanaj, ne che'é dan ne'en soj se vaa se cuno nj so' se-nanaj soj a man adonj. ²¹ Dan me se qui'yaj nj so' nu' se nj yo' man soj, che'é se me soj síi nocó' manj, che'é se ne ne'en nj so' man síi ca'néé manj chuguaj. ²² Sese ne ca'na' 'unj, ne sese ne ca'mij ga nj so', ne taj vaj cacun' tumé nj so' saj ma!. Tzaj ne cuano nihánj me se natá' 'unj se-naná Diose rihaan nj so', né se ca'vee cataj nj so' se vaa nuveé sij taj ri'yunj man Diose me nj so' ma!. ²³ 'Q se síi taj ri'yunj manj ro', so' me síi taj ri'yunj man Réj Diose ei. ²⁴ Ne suun sa' nocoo qui'yaj sunj quene'en nj so' me se ne qui'yaj a yo'ó yuvij suun sa' nocoo vaa danj ma!. Né sese ne qui'yaj suun sa' nocoo yo' quene'en nj so', ne ne tumé nj so' cacun' saj ma!. Tzaj ne yaj me se aj quene'en nj so' nj suun sa' nocoo qui'yaj sunj, ne quitáá ri'yunj nj so' man 'unj, man

Réj Diose do', nanj adonj. ²⁵ Tzaj né nihánj me se quisij ya nu' nana nihánj nana no rihaan se-tucuanj Moisés nana nayaas ma'an nj so' se vaa, "Quitáá ri'yunj rma'an nj so' manj", taj se-tucuanj Moisés yo', né veé danj qui'yaj guee nj so' nanj adonj.

²⁶ "Dan me se ca'nej 'unj Nimán Diose cavii so' rej ne Diose ca'na' so' rihaan soj, né racyuij so' man soj, ne inanj nana ya rque so' man soj, ne asa' ca'na' Nimán Diose rihaan soj, gaa ne cataj xna'anj so' rihaan soj che'ej ei. ²⁷ Ne cataj xna'anj ma'an soj che'ej, che'é rej asij guun che'ej cachéé 'unj rihaan chumii nihánj, cachéé soj gaj ei.

16

¹ "Nihánj me quisij cataj xna'anj 'unj nu' nana nihánj rihaan soj, che'é rej na'vej raj gyun na'aj soj che'é se vaa quiran' soj a. ² 'Q se se ca'vej rá nj síi israelitá cunuú chre' soj ga nj so' rá ve' tucu'yón nj so' se-tucuanj Moisés ma!. Né quisij güüi gyun rá nj so' se vaa nuveé sij nocó' man Diose me soj, né gyun rá síi ticavi' man soj se vaa ve'é uxrá 'yaj suun so' rihaan Diose gaa ticavi' so' man soj a. ³ Danj qui'yaj nii, che'é rej ne ne'en uxrá nii man Réj Diose do', man ma'anj do' a. ⁴ Tzaj né nihánj me cataj xna'anj 'unj nu' nana nihánj rihaan soj, che'é rej asa' quiran' soj nu' sayuun nihánj, né ninuj rá soj se vaa ej cataj xna'anj 'unj rihaan soj che'é nu' nihánj nanj adonj —taj Jesucristó rihaan nj síi tucu'yón se-naná so' a.

Nana nihánj me taj xna'anj Jesucristó se vaa ca'anj so' né ca'na' Nimán Diose rihaan n'i' a

Gaa ne cataj uún Jesucristó a:

—Ne cataj xna'anj 'unj nu' nana nihánj rihaan soj gaa guun che'e soj cachéé soj gaj, che'é se cachéé ma'anj ga soj, né che'é dan ne cachinj nana vaa danj rihaan soj ma!.

⁵ Tzaj né cuano nihánj me se quinán' uún 'unj rihaan síi ca'néé manj rihaan chumii nihánj, né me che'é ne xna'anj soj manj me rej ca'anj 'unj ga. ⁶ Tzaj né che'é se cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa ca'anj 'unj ro', che'é dan nanó ndo'o rá soj né nuu' xru' rá soj chuguaj. ⁷ Tzaj ne ya vaa nana nihánj nana cataj xna'anj 'unj rihaan soj, se vaa cavii sa' soj doj che'é se ca'anj 'unj adonj. 'Q se sese se ca'anj 'unj, né se ca'na' Nimán Diose rihaan soj ma!. Tzaj né sese ca'anj 'unj, né ca'nej 'unj man so' rihaan soj adonj.

⁸ Ne asa' quisij ca'na' so', né cuta' so' cacun' xráa nj síi man rihaan chumii nihánj se vaa tumé nj so' cacun' do', se vaa ataa cunu sa' nj so' rihaan Diose do', se vaa ca'ne' ya Diose cacun' che'é nj so' do' a. ⁹ Dan me se che'é se ne cuchumán rá nj yuvij nj'yaj nj so' manj ro', che'é dan cataj Nimán Diose se vaa tumé nj so' cacun' a. ¹⁰ Che'é se cavii

'unj qujnán' 'unj rej yanj Réj Diose ne se quene'en soj doj manj ro', che'é dan cataj Nímán Diose se vaa ataa cunuú sa' niij yuvii rihaan Diose a. ¹¹ Che'é se aj ca'ne' Diose cacun' che'é síí chree síí uun chij rihaan chumíi nihánj ro', che'é dan cataj Nímán Diose se vaa ca'ne' Diose cacun' che'é ma'an niij yuvii uún adonj.

¹² "Dan me se vaa uxrá doj nanq me raj cataj xna'anj 'unj rihaan soj, tzaj ne se guun nucuaj soj cuno soj nanq yo' cuano a ma'. ¹³ Tzaj ne asa' quisij ca'na' Nímán Diose yo', ne tucu'yón so' nu' nanq ya' rihaan soj nanj ei. 'Q se sij a'mii inanj nanq ya' me so' adonj. 'Q se se ca'mii so' nanq cavii raa so' ma'. Tananj ca'mii so' inanj nanq cataj xna'anj Diose cuno so', ne dan me se cataj xna'anj so' che'é se vaa ca'na' rihaan soj rej rihaan soj nanj adonj. ¹⁴ Ca'mii sa' so' che'é 'unj, che'é se nicaj so' se-nanaj, ne nicaj so' nu' si'yáj, ne cataj xna'anj so' nanq yo' rihaan soj chuguanj. ¹⁵ Nu' se nicaj Réj Diose me se si'yáj me yo' ei. Che'é dan cataj 'unj se vaa nicaj so' si'yáj, ne tiháan so' rihaan soj a —taj Jesucristó rihaan niij síí tucu'yón se-nanq so' a.

Nana nihánj me taj xna'anj Jesucristó che'é güii guun niha' rá niij síí tucu'yón se-nanq so' a

¹⁶ Gaa ne cataj uún Jesucristó:

—Cachen doj, gaa ne se quene'en soj manj ma'. Gaa ne cachen doj uún, gaa ne quene'en uún soj manj chuguanj —taj Jesucristó rihaan niij síí tucu'yón se-nanq so' a.

¹⁷ Che'é dan xná'anj niij síí tucu'yón se-nanq so' man tuvi' niij so', cataj niij so':

—Me che'é ca'mii so' nanq vaa danj se vaa, "Cachen doj, gaa ne se quene'en soj manj, ne cachen doj uún, gaa ne quene'en uún soj manj, che'é se cavii 'unj qujnán' 'unj rej yanj Réj Diose a". Me che'é tu'va so' danj, rá soj ga —taj niij síí tucu'yón se-nanq Jesucristó, xná'anj niij so' man tuvi' niij so' a.

¹⁸ Che'é dan xná'anj uún niij so', cataj niij so':

—Me che'é ca'mii so' nanq "cachen doj" ga. 'Q se ne ne'en uxrá núj daj taj so' a ma' —taj niij so' rihaan tuvi' niij so' a.

¹⁹ Quene'en Jesucristó se vaa me rá niij so' xná'anj niij so' man so', ne che'é dan xná'anj ma'an so' man niij so', cataj so':

—Me che'é xná'anj ndo'o soj man tuvi' soj che'é nanq ca'mij, se vaa cachen doj, gaa ne se quene'en uún soj manj, gaa ne cachen doj uún, gaa ne quene'en uún soj manj ga.

²⁰ Cuano nihánj me cataj yá yá 'unj rihaan soj se vaa ta'vee soj ne quinano ndo'o rá soj, tzaj ne guun niha' rá niij síí man rihaan chumíi nihánj adonj. Ndá' se quinano ndo'o rá soj, tzaj ne cachen doj, gaa ne guun niha'

uxrá nimán soj nanj ei. ²¹ Dan me se chana uchruj ne'ej me se nanó ndo'o rá no', che'é se daj doj quisij orá cuchruj no' ne'ej, tzaj ne gaa quisij ca'ngaa ne'ej, ne ni'yón no' nu' sayuun quiran' no' nanj ei. 'Q se uun niha' ndo'o rá no' che'é se ca'ngaa yuvii rihaan chumíi nanj adonj. ²² Ne xa' soj, tzaj ne cuano nihánj me se nanó rá soj, tzaj ne vaa güii quene'en uún 'unj man soj, gaa ne guun niha' uxrá rá soj, ne taj vaj a doj síí ca'ne' se niha' nimán soj a ma'. ²³ Ne güii dan me se se xná'anj soj a doj nanq manj a ma'. Ya ya' cataj xna'anj 'unj rihaan soj cuano se vaa me ma'an rasuun cachinj ni'yaj soj rihaan Réj Diose ne cataj tu'va soj se-chuvij, ne rque so' nu' yo' man soj adonj. ²⁴ Dan me se nda' se sij nocó' manj me soj, tzaj ne gaa rque me se ne cachinj ni'yaj soj a doj rasuun rihaan Diose ma'. Cachinj ni'yaj soj, ne quirí' soj ei. Ndaa síj, gaa ne gaa niha' uxrá rá soj adonj —taj Jesucristó rihaan niij síí tucu'yón se-nanq so' a.

Nana nihánj me taj xna'anj Jesucristó se vaa quinan' so' rihaan Réj so' Diose ne ca'na' uún so' rihaan chumíj a

²⁵ Gaa ne cataj uún Jesucristó a:

—Dan me se aj ca'mii cachrón ndo'o jri-haan soj che'é rasuun nihánj, tzaj ne vaa güii, ne se ca'mii cachronj doj rihaan soj a ma'. Tananj nanq nicá natá' 'unj rihaan soj che'é Réj Diose a. ²⁶ Ne güii dan me se cachinj ni'yaj soj rasuun rihaan Réj Diose, ne cataj tu'va soj se-chuvij, ne taj che'é cataj 'unj rihaan soj se vaa ma'anj cachinj ni'yaj rihaan Réj che'é soj a ma'. ²⁷ 'O se ma'an Réj Diose 'ee rá man soj, che'é se sij aráj cochroj rihanj me soj, ne amán rá soj se vaa cavii 'unj rihaan Réj Diose nanj á. ²⁸ Dan me se cavii 'unj rihaan Réj Diose, ne ca'na' 'unj rihaan chumíi nihánj, gaa ne cavii uún 'unj rihaan chumíi nihánj, ne nucui' uún 'unj rihaan Réj Diose adonj —taj Jesucristó rihaan niij síí tucu'yón se-nanq so' a.

²⁹ Gaa ne cataj niij síí tucu'yón se-nanq so' a:

—Cuano nihánj me se nanq nicá a'mii so' no núj, ne a doj ne ca'mii cachronj so' ma'. ³⁰ Nihánj me se ne'en núj se vaa ne'en so' cunudanj, ne ndá' ne'en so' me nanq uun rá yuvii xna'anj yuvii mán so' a. Che'é dan amán rá núj se vaa cavii so' rihaan Diose nanj á —taj niij síí tucu'yón se-nanq Jesucristó a.

³¹ Gaa ne xná'anj Jesucristó man niij so', cataj so':

—Ndáa yaj cuchumán ya rá soj na'. ³² Dan me se quisij güii, ne veé aj quisij güii yo', ne cha'núu soj, ne ino rej cunanj 'o soj, ca'anj soj, ne tanaj soj man orún 'unj nanj á. Tzaj ne se quinaj orún 'unj ma'. 'Q se nicun' Réj Diose gaj adonj. ³³ Nu' nanq nihánj ca'mij

rihaan soj, che'é se me raj gaa xej nimán soj che'é rej noco' soj manj, tzaj ne quiran' soj sayuun rihaan chumij nihánj, tzaj ne vaa che'é guun niha' rá soj, ne guun ya rá soj se vaa 'unj nihánj qui'yaj canaan ya rihaan chumij nihánj ei —taj Jesucristó rihaan nij síi tucu'yón se-nana so' a.

17

Nana nihánj taj xna'anj daj ca'mii Jesucristó gaa cachíin ni'yaj so' rihaan Rej so' Dióse a

¹ Quisíj ca'mii Jesucristó nana dan rihaan nij síi tucu'yón se-nana so', gaa ne naxcaj rihaan so', ni'yaj so' rej xta', ne cataj so':

—Aj quisíj orá yo', Ataj. Ve'é cavii 'unj sij ta'nij so', qui'yáá so', gaa ne ve'é ca'mii yuvijj che'é so', qui'yaj. ² che'é se guun chij 'unj rihaan cunudanj yuvijj, qui'yáá so' a. Ne che'é dan nu' nij síi rqué so' manj me se gaa i'na' nij so' nu' cavii nu' ca'anj, qui'yaj a. ³ Ne síi gaa i'na' nu' cavii nu' ca'anj me se so' me síi ne'en mán so' do', mán 'unj do' a. Dan me se grún' so' me Dióse ya, ne 'unj Jesucristó me síi ca'néé so' rihaan chumij nihánj adonj. ⁴ Dan me se aj qui'yaj sunj nu' suun ca'néé so' rihanj, ne che'é dan aj ca'mii sa' nij yuvijj mán rihaan chumij nihánj che'é so' nanj adonj. ⁵ Ne cuano nihánj me se qui'yáá so' cavii sa' 'unj ga ma'án so', Ataj Chij, ndaa vaa cavii sa' 'unj ga so' asij ataa guun chumij nihánj a.

⁶ "Ne xa' nij síi rqué so' manj síi cavii rihaan chumij nihánj, tzaj ne cataj xna'anj 'unj se-nana so' rihaan nij so', ne síi cuno rihaan so' me nij so', ne rqué so' manj nij so' rihanj, ne aj canoco' nij so' se-nana so' nanj á. ⁷ Nihánj me se ne'en nij so' se vaa nij rasuun nicaj 'unj me se ma'án so' me síi rqué nu' rasuun yo' manj nanj adonj. ⁸ O se cataj xna'anj 'unj nu' nana rqué so' manj rihaan nij so', ne cuno nij so', ne ne'en ya nij so' se vaa cavii 'unj rihaan so', ne amán rá nij so' se vaa ca'néé so' manj rihaan chumij nihánj a.

⁹ "Nihánj me se achíín ni'yáá 'unj rihaan so' che'é nij so' a. Ne xa' che'é nij síi mán rihaan chumij nihánj, tzaj ne se cachíin ni'yáá 'unj che'é cunudanj nij so' ma'. Maqan inanj che'é nij síi rqué so' manj me cachíin ni'yáá 'unj rihaan so' adonj. 'O se sij uno rihaan so' me nij so' nanj á. ¹⁰ Ne nij síi noco' manj me se noco' nij so' mán so', ne nij síi noco' mán so' ro', noco' manj, ne aj cavii sa' 'unj, qui'yaj nij so' nanj á. ¹¹ Ne nihánj me se nuví' 'unj yáán rihaan chumij nihánj a ma'. 'O se nij síi nihánj yáán rihaan chumij nihánj adonj. 'Unj me se quinán' 'unj rej yanj so' nanj adonj. Dan me se nij síi rqué so' manj me se qui'yáá so' se ndo'o, ne cutumé so' man nij so', che'é rej yo'q cuno nij so' rihaan

so', Ataj Chij. Ne cuyaan gaa rá nij so' ga ní ei. ¹² Gaa cayáán 'unj ga nij so' me se tumej man nij so' cuno nij so' rihaan so' a. Che'é se rqué so' man nij so' rihanj ro', che'é dan ve'é tumej man nij so' a. Ne cunaj cutumej man nij so' adonj. Ne a 'ó nij so' ne ca'anj ni'yá, qui'yá ma'. Tzaj ne quene'én so' se vaa ca'anj ni'yá yo'q tuvi' nij so', ne grún' so' ca'anj ni'yá, ne dan me se quisij ya nu' nana no' rihaan dáán so' adonj.

¹³ "Nihánj me se quinán' 'unj rej yanj so', ne a'mii 'unj nu' nana nihánj gaa vaj 'unj rihaan chumij nihánj, che'é se me raj gaa niha' uxrá rá nij so' ndaa se vaa niha' rá ma'anj adonj. ¹⁴ Aj rquej se-nana so' rihaan nij so', ne che'é dan táa ri'yunj nij síi man rihaan chumij nihánj ni'yaj nij so' man nij síi rqué so' manj a. 'O se ase vaa 'unj ro', danj vaa nij síi rqué so' manj, ne nuvéé síj man rihaan chumij nihánj me nij so' a ma'.

¹⁵ "O se se cachíin ni'yáá 'unj se vaa ca'néé so' man nij so' rihaan chumij nihánj ma'. 'O se me rá 'unj cutumé so' man nij so' se cunuu chí'i nímán nij so' a man adonj.

¹⁶ Dan me se ase vaa 'unj vaa nij so', ne nuvéé síj man rihaan chumij nihánj me nij so' ma'. ¹⁷ Inanj nana ya cuno nij so', qui'yáá so', gaa ne sa' inanj gaa nij so' rihaan so' a. Ne se-nana ma'án so' me nana ya yo' ei. ¹⁸ Dan me se ca'néé 'unj man nij so' rihaan chumij nihánj, ndaa vaa ca'néé so' man ma'anj rihaan chumij nihánj a. ¹⁹ Ne nihánj me se inanj qui'yaj sunj rihaan so' cavii 'unj che'é nij so', che'é rej cunuú sa' ya nij so' rihaan so' adonj.

²⁰ "Ne nuvéé inanj che'é nij síi nihánj me achíín ni'yáá rihaan so' a ma'. Tananj achíín ni'yáá 'unj che'é nij síi cuno se-nana so' ne cuchumán rá nij yaj manj vaa güüi, qui'yaj nij síi nihánj síi nata' se-nana so' nanj adonj.

²¹ Dan me se, né so' ga 'unj, Ataj Chij, né 'unj ga so' a. Ne 'o rcua'aan ní', ne dan me se achíín ni'yáá 'unj che'é taran' nij so' se vaa cuyaan gaa rá taran' nij so' uún, ne yo'q noco' nij so' man ní', ne che'é dan cuchumán rá nij síi man rihaan chumij nihánj se vaa ca'néé so' manj rihaan chumij nihánj a. ²² Ne ase vaa cavii sa' 'unj qui'yáá so' ro', danj cavii sa' nij so', qui'yaj, che'é se vaa 'unj cuyaan gaa rá nij so' ndaa rá se vaa 'yaj ma'án ní' a. ²³ Dan me se cayáán 'unj ga nij so' ndaa vaa yáán so' ga 'unj, gaa ne quisij nij so' narí' nij so' nu' nana ya, ne ase vaa grún' yuvijj ro', danj gaa nij so' a. Ndaa síj, gaa ne quene'én nij síi man rihaan chumij nihánj se vaa ca'néé so' manj ne 'ee rá so' man nij síi rqué so' manj ndaa vaa 'ee rá so' manj adonj.

²⁴ "Ne xa' nij síi rqué so' manj, tzaj ne me rá 'unj cayáán nij so' ga 'unj rej cayáán 'unj, Ataj. 'O se me rá 'unj quene'én nij so' se vaa cavii sa' 'unj qui'yáá so' á. 'O se asij

ataa qui'yáá so' chumij nihánj me se aj 'ee rá so' manj, né cavii sa' 'unj, qui'yáá so' ei.

²⁵ Ataj Chij, sa' inanj 'yáá so' ei. Tzaj ne ne ne'en nij síí mān rihaan chumij nihánj mán so' ma'. Tzaj né 'unj me se quene'enj mán so', ne quene'en nij síí nihánj se vaa ca'néé so' manj rihaan chumij nihánj a. ²⁶ Né cataj xna'anj 'unj rihaan nij so' daj sij mé so', ne cataj 'unj doj rihaan nij so', che'é rej gaa 'ee rá so' man nij so' ndaa vaa 'ee rá so' manj, né cayáán 'unj ga nij so' a —taj Jesucristó, cachíin ni'yaj so' rihaan Diose a.

18

Nana nihánj taj xna'anj daj guun gaa quita'aa nij tanuu man Jesucristó a

¹ Gaa quisíj ca'mii Jesucristó nu' nana vaa dñaj, gaa né cavii so' ga nij síí tucu'yón se-nana so', ne ca'anj nij so' rej xco chráá cu'naj Cedral, ne cuchi' nij so' 'o naq chruun, ne catúj taran' nij so' a. ² Né síí cu'naj Judas síí tacularén man Jesucristó rihaan nij síí taj ri'yunj man Jesucristó me se aj quene'en so' rej yo' a. 'O se aj guun que'ee ndo'o cunuu chre' Jesucristó rej yo' ga nij síí tucu'yón se-nana so' a. ³ Dan me se nicaj Judas man nij tanuu do', man nij se-mozó nij xrej atá suun nocoo doj do', man nij se-mozó nij síí fariseo do', ca'anj so' rej yo' a. Né nicaj nij so' aga' ya'an do', ca' acaa do', neé espadá do', nicaj nij so' vaj nij so' rej yanç Jesucristó ga nij síí tucu'yón se-nana so' a. ⁴ Dan me se quene'en Jesucristó nu' se vaa quiran' so', tzaj né curiñanj so', né cataj so' rihaan nij so' a:

—Me síí nano' soj ga —taj so', xná'anj so' man nij so' a.

⁵ Gaa né cataj nij so' rihaan so' a:

—Nano' nuj man Jesús síí cavii chuman' Nazaret a —taj nij so' rihaan Jesucristó a.

—'Unj me so' ei —taj Jesucristó rihaan nij so' a.

Dan me se canicun' síí cu'naj Judas ga nij so' 'na' so' ga nij so' a. ⁶ Dan me se gaa cataj Jesucristó se vaa ma'an so' me síí nano' nij so', gaa né nu' naxuun nij so' man nij so', ne naxru' nij so' rihaan yo'ó a. ⁷ Gaa né xná'anj uún Jesucristó man nij so', cataj so':

—Me síí nano' soj ga —taj uún Jesucristó a.

Gaa né cataj uún nij so':

—Jesús síí cavii chuman' Nazaret a —taj uún nij so' a.

⁸ Gaa né cataj Jesucristó:

—Aj cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa 'unj me so' ei. Sese 'unj me síí nano' soj, ne ca'ne' rá soj ca'anj nij síí nihánj á —taj Jesucristó rihaan nij so' a.

⁹ Danj ca'mii so' rihaan nij tanuu che'é rej ca'vee quisij ya nu' nana ca'mii so' rihaan

Diose se vaa ne ca'anj ni'yä a 'ó nij síí rqué Diose man so' a.

¹⁰ Dan me se nicaj síí cu'naj Simón Pedró neé espadá, né quirii so' taneé so', né go' so' raq se-mozó xrej atá suun nocoo doj, né veé danj güéj nuj xréé so' rej nuva' so', qui'yaj Pedró a. Né mozó yo' ro', cu'naj Malco a. ¹¹ Dan me se cataj Jesucristó rihaan Pedró a:

—Na'nej sa' so' taneé so' rque nuj á. Dan me se ase vaa 'o tazá nuu na vinó rqué Réj Diose manj co'oj ro', danj vaa sayuun nihánj rihanj, né me che'é na'vej rá so' co'oj man yo' ga —taj Jesucristó, xná'anj so' man Pedró a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ca'anj nicaj nii man Jesucristó rihaan síí cu'naj Anás a

¹² Dan me se quita'aa nij tanuu do', síí uun chij rihaan nij tanuu do', nij se-mozó nij síí uun chij rihaan nij yuvij israelitá do', man Jesucristó, né numij nij so' ra'a so', ¹³ né asino yaan ca'anj nicaj nij so' man so' rihaan síí cu'naj Anás a. Dan me se síí cu'naj Anás yo' me se rej chej síí cu'naj Caifás me so', né Caifás me síí guun xrej atá suun nocoo doj yo' yo' a. ¹⁴ Ma'an síí cu'naj Caifás me síí narqué chrej rihaan nij síí uun chij rihaan nij yuvij israelitá se vaa vaa che'é caví' 'o snó'o che'é cunudanj nij yuvij israelitá yo' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cataj síí cu'naj Pedró se vaa nuveé sij nocoo' man Jesucristó me so' a

¹⁵ Dan me se canoco' Simón Pedró do', yo'ó síí tucu'yón se-nana Jesucristó do', rej xco Jesucristó a. Né yo'ó so' me se sij ne'en xrej atá suun nocoo doj man me so', né catúj so' ga Jesucristó ta'yaa tucuá xrej atá suun nocoo doj a. ¹⁶ Né Pedró me se quináj so' xe'rej nichrun' ta'yaa a. Che'é dan curiñanj yo'ó síí tucu'yón se-nana Jesucristó yo', né ca'mii so' ga chaná tumé ta'yaa, né catúj Pedró uún, qui'yaj so' a. ¹⁷ Dan me se xná'anj chaná tumé ta'yaa man Pedró, cataj no':

—Né nuvé so' me síí tucu'yón se-nana síí nihánj na' —taj no', xná'anj no' man Pedró a.

Né cataj so':

—Taj ma' —taj Pedró yo' a.

¹⁸ Né nicun' nij mozo do', nij tanuu do', rej nachráj nii ya'an a. 'O se acoj tiha' rej man nij so', né cunuu guun nij so' ya'an a. Né ca'anj Pedró uún cunuu guun ma'an so' ya'an a.

Nana nihánj taj xna'anj daj ca'mii Jesucristó rihaan síí cu'naj Anás a

¹⁹ Dan me se síí cu'naj Anás síí cayáán xrej atá suun nocoo doj asij rqué doj ro', xná'anj so' man Jesucristó che'é nij síí tucu'yón

se-nana Jesucristó do', che'é ma'an nana tucu'yón Jesucristó man niij so' do' a.²⁰ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan niij so' a:

—'Unj ro', ca'mii ranga' rihaan cunudanji nyuviij a. Nu' güii tucu'yón 'unj se-nanaj rá've' tucu'yón ni' se-tucuanj Moisés do', rá nuvií nocoo do', ne yo' me rej nuu chre' taran' soj sij uun chij rihaan niij yuvij israelitá a. Ne taj vaj nana ne ca'mii yuve 'unj ma'.²¹ Me che'é xná'anj soj manj ga. Xná'anj soj man niij yuvij cuno nana ca'mij á. Veé niij so' ne'en ya daj ca'mii 'unj nanj ei —taj Jesucristó rihaan síi cu'naj Anás yo' a.

²² Quisíj ca'mii Jesucristó danj, gaa ne coxro yo'o mozó nicun' rej yo' xruu Jesucristó, né cataj so':

—Me che'é ca'mii so' danj rihaan xrej ata suun nocoo doj —taj so', guun yuvaq' so' man Jesucristó a.

²³ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan so' a:

—Sese ca'mii chi'ij 'unj, né cataj so' me nana chi'ij ca'mij á. Tzaj né sese ca'mii sa' 'unj, ne me che'é coxro so' manj ga —taj Jesucristó rihaan mozó coxro man so' a.

²⁴ Veé yo', gaa né ca'néé síi cu'naj Anás man Jesucristó rihaan síi cu'naj Caifás síi cayáán xrej ata suun nocoo doj, ne veé 'o danj numij so' ca'anj so' a.

Nanq nihánj taj xna'anj se vaa yavíj cataj Pedró se vaa nuveé sij nocoo' man Jesucristó me so' ma'

²⁵ Dan me se nicun' Simón Pedró cunuu guun so' ya'an a. Gaa ne cataj 'o yuvij rihaan so':

—Nuveé yo'o síi nocoo' man so' mé so' na' —taj yuvij, xná'anj yuvij man so' a.

Ne cataj Pedró:

—Taj ma' —taj so' a.

²⁶ Gaa ne xná'anj yo'o se-mozó xrej ata suun nocoo doj man so', ne tuvi'síi güéj xréé qui'yaj Pedró me so', né cataj so':

—Nuveé so' me síi vaj ga Jesucristó rque naq chruun quene'enj na' —taj so', xná'anj so' man Pedró a.

²⁷ Gaa ne cataj uún Pedró se vaa nuveé tuví' Jesucristó me so' a. Né nu' ca'mii so' danj, gaa ne nu' caguáj to'lloo a.

Nanq nihánj taj xna'anj che'é nana ca'mii Jesucristó ga síi cu'naj Pilato a

²⁸ Dan me se nicaj niij mozó do', niij tanuu do', man Jesucristó curihanj niij so' rej ne síi cu'naj Caifás, ne ca'anj niij so' tucuá suun a. Na'yaan uxrá me yo' a. Né ne catuú niij síi israelitá rá tucuá suun a ma!. 'O se me rá niij so' cha' niij so' cha'anj pascuá, ne che'é dan ne ca'vej rá niij so' guun chi'ij niij so' rihaan Diose qui'yaj tucuá suun yo' a.²⁹ Che'é dan curihanj ma'an síi cu'naj Pilato rej nicun' niij so' a. Né xná'anj síi cu'naj Pilato man niij so', cataj so':

—Me cacun' cuta' soj xráá snó'o nihánj, rá soj ga —taj so' rihaan niij yuvij ca'na' ga Jesucristó a.

³⁰ Gaa ne cataj niij so' rihaan síi cu'naj Pilato a:

—Sese nuveé sij 'yaj chi'ij me síi nihánj, né ne tacularén núj man so' ndaa rihaan so' tzaj ma' —taj niij yuvij rihaan síi cu'naj Pilato a.

³¹ Che'é dan cataj síi cu'naj Pilato rihaan niij so' a:

—Nicaj soj man so', né ca'né' soj cacun' che'é so', qui'yaj soj ndaa vaa tucuáán nocoo' ma'an soj á —taj síi cu'naj Pilato rihaan niij so' a.

—Tzaj né no xcúún so' caví' so', rá núj, tzaj né na'vej rá soj sij cavii chuman' Romá ticavi' núj man a 'ó yuvij a ma' —taj niij so' rihaan Pilato a.

³² Che'é se ca'mii niij so' danj ro', che'é dan quisíj ya nu' se-nanaj Jesucristó nana a'mii che'é daj qui'yaj nii man so' ticavi' nii man so' a. 'O se orún' niij yuvij man chuman' Romá cachrón rihaan rcutze man yuvij tumé cacun' a.

³³ Dan me se catuú uún síi cu'naj Pilato tucuá suun, ne canacuúún so' ca'na' Jesucristó, ne xná'anj so' man Jesucristó, cataj so':

—Ma'án so' me síi nicaj suun rey uun chij rihaan niij yuvij israelitá na' —taj síi cu'naj Pilato rihaan Jesucristó a.

³⁴ Gaa ne xná'anj Jesucristó man so', cataj Jesucristó:

—Ma'án so' cavii raq nana vaa danj ca'mii so' na'. Ase yo'ó yuvij cataj xna'anj rihaan so' che'ej xa' —taj Jesucristó, xná'anj so' man síi cu'naj Pilato a.

³⁵ Gaa ne xná'anj síi cu'naj Pilato man so', cataj so':

—Sij israelitá mé 'unj, rá so' na'. Ne'é 'unj se-tucuanj soj, rá so' na'. 'O se niij tuví' so' do', ma'an niij xrej ata suun nocoo doj do', tacuachén mán so' rihanj á. Me cacun' tumé so' ga —taj síi cu'naj Pilato, xná'anj so' man Jesucristó a.

³⁶ Gaa ne cataj Jesucristó:

—'O se nuveé rihaan chumij nihánj me rej uun chij 'unj ma'. Sese rihaan chumij nihánj me rej uun chij 'unj, ne gaa tanuu 'yaj suun rihanj, ne cavii niij tanuu, cunu' niij tanuu, che'ré rej se cata'aan niij síi uun chij rihaan niij yuvij israelitá manj tzaj adonj. Tzaj né nuveé rihaan chumij nihánj me rej guun chij 'unj ma' —taj Jesucristó a.

³⁷ Gaa ne xná'anj síi cu'naj Pilato man so', cataj so':

—Che'é dan síi nicaj suun rey mé so' na'. Ya' na' —taj Pilato, xná'anj so' man Jesucristó a.

Gaa ne cataj Jesucristó rihaan so' a:

—Ya uxrá vaa nanq ca'mii ma'án so' se vaa sij nicaj suun rey mej á. Né nihánj

me cataj xna'anj 'unj rihaan so' me che'é ca'ngaa 'unj ne me che'é ca'ná' 'unj rihaan chumii nihánj ei. Dan me se ca'ná' 'unj cataj xna'anj 'unj nanq ya rihaan yuvij a. Ne cunudanj nij síi ya ro', uno nanq ya a'mij adonj —taj Jesucristó rihaan Pilato a.

³⁸ Ne cataj Pilato rihaan so':

—A me nanq cu'naj nanq ya ga —taj Pilato, xná'anj Pilato man Jesucristó a.

Nanq nihánj taj xna'anj daj qui'yaj síi cu'naj Pilato gaa ca'ne' so' cacun' che'é Jesucristó a

Ne gaa quisíj ca'mii síi cu'naj Pilato nana vaa danj ga Jesucristó, ne curihanj uún so' rej nicun' nij síi uun chij rihaan nij yuvij israelitá, ne cataj so' rihaan nij so' a:

—Taj vaj a doj cacun' tumé so' narí 'unj a ma'. ³⁹ Tzaj ne vaa yo'o tucuáán noco' ní' se vaa rii 'unj 'o tuvi' soj síi 'njj taga' 'o 'o cha'anj pascuá a. Ne me rá soj quiríj 'unj man ma'an síi nihánj síi nicaj suun rey uun chij rihaan soj síi israelitá na! —taj síi cu'naj Pilato, xná'anj so' man nij yuvij a.

⁴⁰ Che'é dan caguáj uún nij yuvij, cataj nij so':

—Se quiríj so' man síi nihánj a ma'. Tananq síi cu'naj Barrabás quiríj so' ei —taj nij yuvij, caguáj nij yuvij a.

Ne síi cu'naj Barrabás me se sij guun rá cunu' ga gobiernó me so' a.

19

¹ Dan me se nicaj síi cu'naj Pilato man Jesucristó, ne go' nij tanuu cuartá xráá so', qui'yaj Pilato yo' a. ² Ne qui'yaj nij tanuu cachriin tanj, ne cuta' nij so' raq Jesucristó, ne na'néé nij so' yatzíj tintá sa' ndo'o man Jesucristó a. ³ Gaa ne cuchi' ndo'o nij so' rihaan Jesucristó, ne cataj nij so':

—Vee síi nicaj suun rey uun chij rihaan nij yuvij israelitá mé so' á —taj nij so', ca'mii tico nij so', ne coxro nij so' xruu Jesucristó a.

⁴ Gaa ne curihanj uún síi cu'naj Pilato xe', ne cataj so' rihaan nij yuvij a:

—Ní'yaj soj ei. Curihanj uún so' rihaan soj, qui'yáj, che'é rej xcaj soj cuentá se vaa taj vaj cacun' tumé so' narí 'unj a man chuguáñ —taj Pilato rihaan nij yuvij a.

⁵ Gaa ne curihanj Jesucristó xe', ne 'njj raa so' cachriin tanj, ne nuu so' yatzíj tintá sa' yo' a. Ne cataj Pilato rihaan nij yuvij a:

—Ní'yaj soj man snó'o nihánj víj —taj Pilato rihaan nij yuvij a.

⁶ Dan me se gaa quene'en nij xrej atá suun noco doj do', nij se-mozó nij so' do', man Jesucristó, ne caguáj nij so', cataj nij so':

—Caví' so' rihaan rcutze, qui'yáá so' ei —taj nij so', caguáj nij so' a.

Gaa ne cataj Pilato rihaan nij so' a:

—Nicaj ma'an soj man so' cachron soj man so' rihaan rcutze, sese me rá soj ei. Xa'

'unj, tzaj ne taj vaj a doj cacun' tumé so' narí 'unj a ma' —taj Pilato rihaan nij so' a.

⁷ Gaa ne cataj nij síi uun chij rihaan nij yuvij israelitá no síi cu'naj Pilato:

—Vaa tucuáán noco' núj, ne tucuáán noco' núj taj se vaa no xcúún so' caví' so', che'é rej cataj so' se vaa ta'nij Diosé me so' adonj —taj nij so' rihaan Pilato a.

⁸ Dan me se gaa cuno síi cu'naj Pilato nana vaa danj, gaa ne doj a cuchu'ví' so', ⁹ gaa ne catúj uún so' tucuá suun, ne xná'anj so' man Jesucristó, cataj so':

—Me rej cavíi so' ga —taj so', xná'anj so' man Jesucristó a.

Tzaj ne ne ca'mii Jesucristó a ó nana rihaan so' a. ¹⁰ Che'é dan cataj Pilato rihaan so' a:

—Me che'é ne a'mii so' ga. Ne ne'éen so' sese 'unj ro', me síi no xcúún quiríj mán so' taga', ne vej nó xcúún qui'yaj cachron nij tanuu mán so' rihaan rcutze á. Me che'é ne acaj so' cuentá ga —taj Pilato, xná'anj so' man Jesucristó a.

¹¹ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan so' a:

—Sese nuveé Diosé me síi cune' mán so' catá so' suun nihánj, ne ne gyun nucuáá so' qui'yáá so' a doj rasqun asuun tzaj ma'. Che'é dan síi tacuachén manj rihaan so' me síi tumé doj cacun' rihaan so' adonj —taj Jesucristó rihaan Pilato yo' a.

¹² Quisíj cuno Pilato nana dan, gaa ne nano' so' daj qui'yaj so', gaa ne ca'vee tinanii so' man Jesucristó a. Tzaj ne doj a caguáj nij síi uun chij rihaan nij yuvij israelitá, cataj nij so':

—Sese ca'anj uún síi nihánj, qui'yáá so', ne nuveé tuví' síi nicaj suun cu'naj César mé so' ma'. 'O se síi nihánj me se sij me rá guun síi nicaj suun rey me so', ne dan me se ca'neé so' suun man síi cu'naj César, rá so', ne sij taj ri'yunj man síi cu'naj César me so' adonj —taj nij so', caguáj nij so' a.

¹³ Dan me se gaa cuno Pilato nana vaa danj, gaa ne ca'anj nicaj so' man Jesucristó xe', ne ca'anj cayáán so' rihaan xrúún so' chruun xlá rej ca'ne' so' cacun' che'é yuvij a. Ne rej ne chruun xlá yo' ro', me rej cu'naj Litóstratos xna'ánj griego, ne Gabata cu'naj rej yo' xna'ánj hebreo a. ¹⁴ Dan me se güü'i 'yaj chuvij nii che'é cha'anj pascuá me yo', ne rej caxuj me yo' a. Ne cataj Pilato rihaan nij síi uun chij rihaan nij yuvij israelitá a:

—Ní'yaj soj ei. Nihánj me síi nicaj suun rey uun chij rihaan soj chuguáñ —taj so' rihaan nij yuvij a.

¹⁵ Gaa ne caguáj nij yuvij, cataj nij so':

—Nicaj so' man so', ne ca'anj tanuu cachron nij tanuu man so' rihaan rcutze, qui'yáá so' cuaj ei —taj nij so' rihaan Pilato a.

Ne xná'anj Pilato man nij so', cataj so':

—Ma'ān síí nicaj suun rey uun chij rihaan soj cachrónj rihaan rcutzé, rá soj a na' —taj so', xná'anj so' man nij so' a.

—Taj vaj 'ó rey ma'. Orlún' síí cu'naj César me síí uun chij rihaan núj ei —taj nij xrej atá suun nocoo doj a.

¹⁶ Gaa né tacuachén Pilato man Jesucristó rihaan nij so' cachrón nij so' man so' rihaan rcutzé a.

Naná nihánj taj xna'anj daj guun gaa cachrón nij tanuu man Jesucristó rihaan rcutzé a

Dan me se ca'anj nicaj nij so' man Jesucristó, ¹⁷ né ma'ān so' catá rcutzé, né cavig so' ca'anj so' rej cu'naj tacaan cíú yave, né rej yo' ro', cu'naj Gólgota xna'ánj hebreo a. ¹⁸ Né gaa cuchi' nij so' rej yo', gaa né cachrón nij tanuu man so' rihaan rcutzé, né yavíj roj so' cachrón uún nij tanuu rihaan yavíj rcutzé uún, né yo' so' ro', nicun' rej nuva' Jesucristó, né yo' so' ro', nicun' rej nichryun Jesucristó, né tanuu nicun' ma'ān Jesucristó a. ¹⁹ Né ca'ne' síí cu'naj Pilato suun, se vaa cano letrá rihaan 'o rcuchra', né cano rcuchra' yo' raa rcutzé, ne letrá yo' taj xna'anj me che'él cavy' Jesucristó a. Né nihánj me se taj letrá no' rihaan rcuchra' yo', se vaa "Síí nihánj me Jesucristó síí cavig chuman' Nazaret, né síí nicaj suun rey me so', uun chij so' rihaan nij yuvíj israelitá", taj letrá yo' a. ²⁰ Dan me se nayaa que'ee nij síí israelitá nana yo' a. 'O se nichrun' naij rej cachrón nii man Jesucristó rihaan rcutzé ga' ma'ān chuman' Jerusalén yo' a. Né cachrón nii nana yo' xna'ánj hebreo do', xna'ánj latín do', xna'ánj griego do' a.

²¹ Che'él dan nij xrej atá suun nocoo doj che'él nij yuvíj israelitá ro', cataj nij ro' rihaan síí cu'naj Pilato a:

—Se guun cano letrá se vaa síí nicaj suun rey uun chij rihaan núj sij israelitá me so' ma'. Mäan se cataj letrá se vaa ma'ān so' cataj se vaa síí nicaj suun rey uun chij rihaan nij yuvíj israelitá me so' á —taj nij so' rihaan síí cu'naj Pilato a.

²² —Aj quisij cachrón 'unj naná cachronj naná á —taj Pilato rihaan nij so' a.

²³ Dan me se gaa quisij cachrón nij tanuu man Jesucristó rihaan rcutzé, né nicaj nij so' sagan' Jesucristó, né cuxra' ta'aj nij so' sagan' Jesucristó, né nicaj 'o 'o tanuu ta'aj sagan' Jesucristó yo' a. Né vaa se-cotoó Jesucristó uún a. Né xá' se-cotoó so', tzaj ne taj rej nuva' nii se-cotoó so' ma'. Mäan se orún' yatzíj me yo' gaa canánj nii man yo' a. ²⁴ Che'él dan cataj nij tanuu rihaan tuvi' nij so' a:

—Se cuxra' ta'aj ní' man cotoó nihánj ma'. Mäan se tico tixaj ní' se-suerté ní' che'él nihánj, né quene'en ní' me síí nacaj man cotoó yo' ei —taj nij so' a.

Danj qui'yaj nij so', né quisij ya nu' nana nihánj nana no' rihaan danj Diose a: "Cuxra' ta'aj nii sagan' 'unj, né tico tixaj nii che'él se-cotoó 'unj a", taj danj Diose a. Dan me se nij tanuu me nij síí qui'yaj danj adonj.

²⁵ Né nichrun' nicun' nii Jesucristó do', chu'vij nii so' do', chaná cu'naj Mariá nica' síí cu'naj Cleofas do', chaná cu'naj Mariá Magdalena do', rihaan rcutzé no' Jesucristó a. ²⁶ Dan me se quene'en Jesucristó man nii so' do', man síí tucu'yón se-nana so' síí 'ee rá so' man do', se vaa nicun' rcua'aqan roj so' rihaan so', né cataj so' rihaan nii so':

—Síí nihánj guun ta'núj so', nahiin —taj Jesucristó no nii so' a.

²⁷ Gaa né cataj so' rihaan síí tucu'yón se-nana so' yo' a:

—Chaná nihánj guun nií so' á —taj so' rihaan síí tucu'yón se-nana so' yo' a.

Ne mäan orá dan guun nij síí tucu'yón se-nana Jesucristó yo' man nii Jesucristó, né ca'anj nicaj so' man no' ve' tucuá ma'ān so' a.

Nana nihánj taj xna'anj daj guun gaa cavi' Jesucristó a

²⁸ Quisij qui'yaj nij so' danj, gaa né quene'en Jesucristó se vaa aj quisij ya nu' se vaa taj danj Diose che'él so' a. Che'él dan cataj so':

—Nacoó 'unj na nanj á —taj so' a.

²⁹ Yanj 'o xruj nuu na vinó yuu rihaan yo'óó, né nicaj nij so' 'o yataaq esponja, né tucua'anj nij so' yataaq rque na vinó yuu yo', né cuta' nij so' raa 'o coj hisopo, né cachrón nij so' yataan yo' tu'va Jesucristó a. ³⁰ Né gaa quisij co'o Jesucristó na vinó yuu nuu rque yataan yo', né cataj so':

—Veé danj navij suun, qui'yáj a —taj so', né ni'naa raa so', né ca'ne' rá so', né cavi' so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cho'oj 'o tanuu chruun lanzá x'núú Jesucristó a

³¹ Dan me se güüi 'yaj chuvji nij síí israelitá cha nij so' cha'anj pascuá me yo', né güüi güeé ndo'o me cuetan' a'yuj, 'yaj nij yuvíj israelitá, né ne ca'vej rá nij yuvíj yo' canoco' xnangá rihaan rcutzé güüi güeé yo' a. Che'él dan me cachíin ní'yaj nij síí uun chij rihaan nij yuvíj israelitá rihaan síí cu'naj Pilato se vaa ca'ne' so' suun tucuachran' nii tacóó nij síí nocó' rihaan rcutzé yo' che'él rej ra'yajnj doj cavi' nij so', gaa né quirij yaníj nii man nij síí cavi' yo' a. ³² Qui'yaj Pilato ndaa vaa cachíin ní'yaj nij so' rihaan so', né ca'anj nij tanuu, ne asino tucuachran' nij tanuu tacóó yo' o' síí nocó' rej x'nuj Jesucristó, gaa né tucuachran' uún nij tanuu tacóó síí nocó' níchrej x'núú Jesucristó uún a. ³³ Tzaj né gaa cuchi' nij so' rej nocó' ma'ān Jesucristó, gaa né xcaj nij so' cuentá se vaa aj cavi' so', né che'él dan ne tucuachran' nij so' tacóó

so' ma'. ³⁴ Tzaj ne yo'o tuvi' nij tanuu nicaj xrúún so' chruun taj aga'sihaq raa, ne cho'oj so' x'núú Jesucristó, ne nu'qui'yaj so' danj, ne nu'cavii ndo'o ton do', na do', rej catúj aga'sihaq yo' a.

³⁵ Né súi taj xna'anj nanaq nihánj me se sij quene'en nu' se vaa guun me so', ne ya vaa se-nanaq so', ne ne'en so' se vaa ya'a mii so', ne taj xna'anj so' nu' nanaq nihánj che'é rej cuchuman rá soj sij nayaq nanaq nihánj ni'yaj soj Jesucristó a.

³⁶ Q se guun nu' nihánj che'é rej quisij yá nu' nanaq nihánj nanaq no' rihaan danj Diose, se vaa taj yo': "Se cachran' a 'ó cuú man so' ma'", taj nanaq no' rihaan danj Diose a. ³⁷ Né yo'ó nanaq ro', taj: "Nj'yaj nij so' man síi cho'oj ma'an nij so' aga' man a", taj yo'ó nanaq no' uún rihaan danj Diose a.

Nanaq nihánj taj xna'anj daj guun gaa cachin' nii man Jesucristó rque yu'u'j yuvej a

³⁸ Quisij qui'yaj nij tanuu danj, gaa ne cachiín ni'yaj súi cu'naj José súi cavii chumán' Arimatea rihaan súi cu'naj Pilato se vaa ca'vej rá súi cu'naj Pilato quirii yaníj so' man Jesucristó a. Ne xá' súi cu'naj José yo', tzaj né sij tucu'yón se-nanaq Jesucristó me so', tzaj né maqan se noco' yuve so' man Jesucristó, che'é se cuchu'vi' so' ni'yaj so' man nij súi uun chij rihaan nij yuvii israelitá a. Dan me se ca'vej rá súi cu'naj Pilato, ne che'é dan quirii yaníj súi cu'naj José man Jesucristó a. ³⁹ Né vaa súi cu'naj Nicodemo uún, ne sij cuchi' rihaan Jesucristó rej nij asij rque doj me so', ne ca'anj so' ga súi cu'naj José yo', ne cata so' ico' ch'i' kiló taj doj squíi cu'naj mirra nachej ga se cu'naj áloe a. ⁴⁰ Dan me se tananij roj so' man Jesucristó, ne nucutáj roj so' mantáq sa' man nu' nee man Jesucristó, ne caraa roj so' mirra do', áloe do', rque mantáq yo' a. Dan me se tucuáán noco' nij yuvii israelitá gaa achin' nij so' man nij súi cavi' qui'yaj roj so' a.

⁴¹ Dan me se nichrún' rej cachrón nii man Jesucristó rihaan rcutze ro', naj 'o naq chruun, ne rque naa yo' ro', táa yu'u'j rque yuvej rej achin' nii xnangá a. Tzaj ne yu'u'j nacaq me yo', ne a 'ó xnangá ne cachin' nii rque yu'u'j yo' ma'. ⁴² Dan me se güii 'yaj chuvii nij súi israelitá chä nij so' cha'anj pascuá me yo', ne nichrún' naj rej taj yu'u'j yo' ga rej nicun' rcutze yo', ne che'é dan cachin' roj so' man Jesucristó rque yu'u'j yo' a.

20

Nanaq nihánj taj xna'anj daj guun gaa quisij cunuu i'na' uún Jesucristó a

¹ Dan me se taxrej cotungó vaa rmí' doj, ne ca'anj chaná cu'naj Mariá Magdalena rej taj yu'u'j rque yuvej yo', ne quene'en no'

se vaa taj yaníj yuvej aráán rihaan yu'u'j yo' a. ² Che'é dan cunánj no', ne cuchi' no' rihaan súi cu'naj Simón Pedró do', rihaan yo'ó súi tucu'yón se-nanaq Jesucristó súi 'ee rá Jesucristó man do' a. Né cataj no' rihaan roj so':

—Quirii nii man súi 'nij ra'a man ní' rque yu'u'j nanaq á. Né ne me rej ca'anj nicaj nii man so' a ma' —taj no' rihaan roj so' a.

³ Che'é dan cavii súi cu'naj Pedró ga yo'ó súi tucu'yón se-nanaq Jesucristó yo', ne ca'anj roj so' rej taj yu'u'j yo', ⁴ ne cunánj roj so', ne ra'yanj doj cunánj yo'ó so' rihaan súi cu'naj Pedró, ne so' me súi cuchi' asino yaan doj tu'va yu'u'j yo' a. ⁵ Gaa né ni'yaj so' rque yu'u'j yo', ne quene'en so' rej najaq nij yatzij, tzaj né ne catúj so' ma'. ⁶ Dan me se cuchi' súi cu'naj Pedró súi noco' xcó so', gaa né catúj ma'qan Pedró rque yu'u'j yo', ne quene'en so' rej najaq yatzij, ⁷ ne quene'en so' vitó aráán raa Jesucristó, tzaj né nuvi' yo' naj rcua'aan ga yo'ó nijaq yatzij a ma'. Tananij rej yaníj quinaj orún' yo', ne nacu'lú' yo' a. ⁸ Dan me se catúj uún yo'ó súi tucu'yón se-nanaq Jesucristó súi cuchi' asino yaan, ne quene'en so' nij yatzij yo', gaa né cuchumán rá so' se-nanaq chaná cu'naj Mariá Magdalena yo' a. ⁹ Q se ataa nari' roj so' nanaq no' rihaan danj Diose se vaa cavii' Jesucristó gaa né cunuu i'na' uún so' a. ¹⁰ Dan me se cavii uún roj súi tucu'yón se-nanaq Jesucristó yo', quinan' roj so' a.

Nanaq nihánj taj xna'anj se vaa quene'en chana cu'naj Mariá Magdalena man Jesucristó a

¹¹ Né canicun' chaná cu'naj Mariá nichrún' tu'va yu'u'j yo', ne ta'vee ndo'o no' a. ¹² Ne quene'en no' vij se-mozó Diose nuu yatzij catzij, ne ne roj so' rej cachin' nii man Jesucristó a. Yo' so' ne rej raa Jesucristó, ne yo'ó so' ne rej tacoj Jesucristó a. ¹³ Gaa né xná'anj roj so' man chaná cu'naj Mariá, cataj roj so':

—Me che'é ta'vee so', ga man nocoj —taj roj so' no no' a.

—Ta'vee 'unj che'é se quirii nii man cüú man súi 'nij ra'a manj, ne ne me rej ca'anj nicaj nii man so' a ma' —taj no' rihaan roj so' a.

¹⁴ Síj ca'mii no' danj, gaa né canicaj no' rej xcó no', ne quene'en no' man Jesucristó, nicun' so' rihaan no' a. Tzaj né ne cunuu yaan no' man Jesucristó a. ¹⁵ Gaa né xná'anj Jesucristó man no', cataj so':

—Me che'é ta'vee so', ga man nocoj. Me súi nanó' so' ga —taj Jesucristó no no' a.

Dan me se guun rá no' se vaa sij tumé naa naj yo' me súi ca'mii ga no', rá no', ne che'é dan cataj no':

—Sese quirii yaníj so' man so', ne cataj xna'anj so' rihanj me rej ca'anj nicaj so' man

so', ne n̄icaj 'unj man so' ca'anj 'unj á —taj no' rihaan síi nicun' rihaan no' a.

¹⁶ Gaa ne cataj Jesucristó:

—Mariá —taj so' a.

Canicaj no', cataj no':

—Raboni —taj no' rihaan so' xna'anj hebreo, ne dan me se "maestró" me se taj nana ca'mii no' rihaan so' a.

¹⁷ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan no' a:

—Ca'n̄e' rá so', se catzíi so' doj manj ma'. 'Q se ataa cavíi uún 'unj quinán' 'unj rihaan Réi Diose, ne me rá 'unj ca'anj so' rihaan nj̄ tinúu 'unj ne cataj xna'anj so' rihaan nj̄ so' se vaa cavíi 'unj quinán' 'unj rihaan Réi, ne so' me Rej soj me uún so', ne Diose síi noc̄o' 'unj me so', ne Diose síi noc̄o' soj me uún so' adonj —taj Jesucristó rihaan chana cu'naj Mariá a.

¹⁸ Dan me se ca'anj chana cu'naj Mariá Magdalena, ne nata' no' rihaan nj̄ síi tucu'yón se-nana Jesucristó se vaa quene'en no' man síi 'njj ra'a man nj̄, ne nata' no' nj̄ nana cataj Jesucristó rihaan no' a.

Nana nihánj taj xna'anj daj guun gaa cuchi' Jesucristó rihaan nj̄ síi tucu'yón se-nana so'

¹⁹ Dan me se rej ti'nuu ma'lan güii cotungó yo' me se caráán nj̄ síi tucu'yón se-nana Jesucristó ta'yaa rihaan ve' man nj̄ so', che'é se cuchi'ví' nj̄ so' ni'yaj nj̄ so' nj̄ síi uun chij rihaan nj̄ yuvij israelitá a. Gaa ne ca'na' Jesucristó, ne canicun' so' tanuú rej man nj̄ so', ne cataj so':

—Gaa dínj nimán soj ei —taj Jesucristó rihaan nj̄ so' a.

²⁰ Quisíj ca'mii so' danj, gaa ne tihaq̄n so' ra'a so' tihaq̄n so' x'núu so' tihaq̄n so' rihaan nj̄ so' a. Gaa quene'en nj̄ so' nu' yo', gaa ne guun niha' uxrá rá nj̄ síi tucu'yón se-nana so' ni'yaj nj̄ so' man síi 'njj ra'a man nj̄ a.

²¹ Dan me se yuuñ ca'mii Jesucristó rihaan nj̄ so', cataj so':

—Gaa dínj nimán soj ei. Ase vaa ca'néé Réi manj ro', danj gaa ca'nej 'unj man soj nu' rihaan chumij nihánj adonj —taj Jesucristó rihaan nj̄ so' a.

²² Quisíj ca'mii Jesucristó danj, gaa ne ca'yáñ Jesucristó rihaan nj̄ so', ne cataj so':

—Nicaj soj Nimán Diose nihánj á. ²³ Ne sese cataj soj se vaa navij cacun' tumé me ma'lan yuvij, ne quinavij nu' cacun' tumé so' a. Ne sese cataj soj se vaa se quinavij cacun' tumé me ma'lan yuvij, ne veé danj gaa quitaj nu' cacun' tumé so' xráá so' nu' cavii nu' ca'anj uún a —taj Jesucristó rihaan nj̄ síi tucu'yón se-nana so' a.

Nana nihánj taj xna'anj daj guun gaa quene'en síi cu'naj Tomás man Jesucristó a

²⁴ Dan me se yo'q tuvi' chuvij nj̄ síi tucu'yón se-nana Jesucristó me síi cu'naj Tomás, ne yo'ó se-chuvij so' me Dídimo a. Ne

nuví' so' ne ga yo'ó nj̄ so' gaa cuchi' Jesucristó rihaan yo'ó nj̄ so' ma'. ²⁵ Che'é dan cataj xna'anj yo'ó nj̄ síi tucu'yón se-nana Jesucristó rihaan Tomás se vaa quene'en nj̄ so' man síi 'njj ra'a man nj̄ a. Tzaj ne cataj Tomás rihaan nj̄ so' a:

—Sese se quene'en ma'anj rej catúj caquíí ra'a so', ne sese se cutaj ra'aj rej catúj caquíí ra'a so' do', sese se cutaj ra'aj rej quiran' chi'ij x'núu so' do', ne daj chiháa míj se cuchumán raj se vaa cunuú i'nq' uún so' ma' —taj síi cu'naj Tomás rihaan nj̄ so' a.

²⁶ Dan me se cachén tunj güüi, ne mán uún nj̄ síi tucu'yón se-nana Jesucristó, ne ne síi cu'naj Tomás ga nj̄ so', ne dan me se raan nj̄ ta'yaa, tzaj ne taj nil'yón, ne naruvi' Jesucristó tanuú yan man nj̄ so' a. Ne cataj so':

—Gaa dínj nimán soj ei —taj so' rihaan nj̄ so' a.

²⁷ Gaa ne cataj so' rihaan síi cu'naj Tomás a:

—Tucua'anj so' ra'á so' nihánj, gaa ne xcaj so' cuentá daj vaa ra'aj, ne cuta' so' ra'á so' x'núu 'unj nihánj rej catúj chruun lanzá, gaa ne guun ya yá rá so' se vaa cunuú i'nq' uún 'unj á. Cuchumán rá so', ni'yaj so' manj á —taj so' rihaan síi cu'naj Tomás a.

²⁸ Gaa ne cataj síi cu'naj Tomás rihaan so' a:

—So' me síi 'njj ra'a manj, ne so' me Diose síi noc̄o' adonj —taj so' rihaan Jesucristó a.

²⁹ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan so' a:

—Uun daj quene'en yá so' manj, gaa ne amán rá so' ni'yaj so' manj nanj á. Tzaj ne vaa che'é guun niha' rá nj̄ síi ne quene'en manj ne amán rá ni'yaj manj ei. 'O se cavíi sa' yá nj̄ so' adonj —taj Jesucristó rihaan síi cu'naj Tomás a.

Nana nihánj taj xna'anj me che'é cachrón síi cu'naj Juan yanjan nihánj a

³⁰ Dan me se vaa uxrá yo'ó nj̄ suun sa' nocoo qui'yaj suun Jesucristó quene'en nj̄ síi tucu'yón se-nana so', tzaj ne taj vaj nana che'é yo'ó nj̄ suun sa' nocoo yo' ó no' rihaan yanjan nihánj, ³¹ tzaj ne no nana nihánj rihaan yanjan nihánj che'é rej yo'q cuchumán rá soj sij nayaq̄a nana nihánj se vaa Jesucristó ro', me síi ca'néé Diose tinanii man yuvij rihaan sayuun, ne ta'nij Diose me ya uún so' ei. Ne che'é se amán rá soj ni'yaj soj man so' ro', che'é dan gaa i'nq' nimán soj rihaan Diose nu' cavii nu' ca'anj che'é ma'lan Jesucristó chuguañj.

21

Nana nihánj taj xna'anj se vaa nari' tuvi' uún Jesucristó ga chij nj̄ síi tucu'yón se-nana so' a

¹ Cachén doj, gaa ne cuchi' uún Jesucristó rihaan nj̄ síi tucu'yón se-nana so' rej nyuú na

lacuaná cu'naj Tiberias a. Né nihánj me se vaa qui'yaj so' a. ² Aj cunuu chre' síí cu'naj Simón Pedró do', síí cu'naj Tomás Dídimo do', Natanael síí cavii chuman' Caná chuman' naj estadó Galilea do', roj ta'níí síí cu'naj Zebedeo do', yavíj síí tucu'yón se-naná Jesucristó do' a. ³ Gaa né cataj Simón Pedró rihaan yo'ó nij so' a:

—Ca'anj 'unj tiguíj 'unj nanj rque na quirij xcuaj, raj chuguanj—taj so' rihaan nij so' a.

—Ca'anj ní' chihqá—taj yo'ó nij so' rihaan Simón Pedró a.

Gaa né cavii nij so' catúj nij so' rque rihoó chéé rihaan na, né nigan' qui'yaj suun nij so', tzaj ní' a'ó xcuaj ne quiríj nij so' a ma'.

⁴ Dan me se taxrej yo'ó güüi me se nicun' Jesucristó tu'va na lacuaná yo' a. Tzaj ní' ne quene'en nij síí tucu'yón se-naná so' se vaa ma'lan so' me yo' a ma'. ⁵ Dan me se cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Vaa doj se chá rihaan soj na'—taj Jesucristó, xná'anj so' man nij so' a.

Taj ma'—taj nij so' a.

⁶ Gaa né cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Tiguíj soj nanj rque na rej x'nuj rihoó rej nuva' rihoó, né quiríj soj xcuaj ei —taj Jesucristó rihaan nij so' a.

Che'é dan tiguíj nij so' nanj ndaa vaa cataj Jesucristó, né caraa nu' nanj, qui'yaj xcuaj, né ne gyun nucuaj nij so' cuxuun nij so' nanj a ma'. ⁷ Che'é dan ca'mii 'o síí tucu'yón se-naná Jesucristó síí 'ee rá Jesucristó man rihaan Pedró, cataj so':

—Síí 'njj ra'a man ní' me yo' ei—taj so' a.

Dan me se cuno Simón Pedró naná se vaa síí 'njj ra'a man ní' me yo', gaa né che'é se ej quiríj so' se-cotoó so', che'é dan nanuú ra'yaj so' se-cotoó so', gaa né tagüéj so' man so' rihaan na yo' a.

⁸ Tzaj ní' yo'ó nij so' ro', quináj rque rihoó yo', né tiguíj nij so' chruun man rihoó yo', né nicaj nij so' rihoó ca'anj nij so' ndaa tu'va na lacuaná yo', né orún' cientó metró tiguíj ra'a nij so' man rihoó rque na, né cuxuun nij so' nanj caraa xcuaj yo' rej tu'va na a. ⁹ Ne nu' cuchi' nij so' rihaan yo'óó, né quene'en nij so' 'o ya'an nachrái Jesucristó, né táá nee xcuaj do', rachrúún do', ruvaj yo' a. ¹⁰ Gaa né cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Níjaj soj doj xcuaj quiríj soj ca'na' soj ei—taj Jesucristó rihaan nij so' a.

¹¹ Che'é dan cavii Simón Pedró, né cuxuun so' nanj yo' rihaan yo'óó a. Né caraa 'o cientó táá yavíj chihqá cha'nuj xcuaj rque nanj yo' a. Né nda' se 'ee ndo'o nij xcuaj, tzaj ne se sin' nanj ma'.

¹² Gaa né cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Cuvá' soj, chä ruvá soj ei—taj so' rihaan nij so' a.

Né a'ó nij síí tucu'yón se-naná Jesucristó ne quisij rá xná'anj man so' me síí me so' a. 'O se aj quene'en nij so' se vaa síí 'njj ra'a

man ní' me yo' a. ¹³ Gaa né ca'na' Jesucristó, né nicaj so' rachrúún do', nee xcuaj do', rqué so' man nij so' a.

¹⁴ Dan me se quisij va'nuj nari' tuvi' Jesucristó gaa nij síí tucu'yón se-naná so' gaa cunuu i'nq' uún so' a.

¹⁵ Dan me se gaa quisij chá ruvá nij so', né xná'anj Jesucristó man Simón Pedró, cataj so':

—Cunó so' ca'mij, Simón ta'níí Jonás. Doj a 'ee rá so' manj rihaan nij síí nihánj na'—taj Jesucristó, xná'anj so' man Pedró a.

—Ne'en ma'án so' se vaa 'ee raj mán so', Señor—taj Pedró rihaan Jesucristó a.

—Ve'é rque so' chä daán 'unj matzinj á—taj Jesucristó ni'yaj Jesucristó nu' nij síí noco' man so' a.

¹⁶ Gaa né xná'anj uún Jesucristó man Pedró, cataj so':

—Cunó so' ca'mij, Simón ta'níí Jonás. 'Ee rá so' manj na'—taj uún Jesucristó rihaan Pedró a.

—Ne'en ma'án so' se vaa 'ee raj mán so', Señor—taj uún Pedró rihaan Jesucristó a.

—Ve'é týmē so' man daán 'unj matzinj á—taj uún Jesucristó, ni'yaj so' nu' nij síí noco' man so' a.

¹⁷ Gaa né cataj uún Jesucristó rihaan Pedró:

—Cunó so' ca'mij, Simón ta'níí Jonás. 'Ee rá so' manj na'—taj uún Jesucristó, ne vée danj quisij va'nuj xná'anj so' danj man Pedró a.

Dan me se quinanó rá Pedró che'é se quisij va'nuj xná'anj Jesucristó danj man so' a. Gaa né cataj uún so' rihaan Jesucristó a:

—Ne'en so' cunudanj, Señor. Ma'án so' ne'en se vaa 'ee raj mán so' ei—taj Pedró rihaan Jesucristó a.

—Ve'é rque so' chä daán 'unj matzinj á.

¹⁸ Cuang nihánj me se cataj yá yá 'unj rihaan so' se vaa gaa mé so' síí tachruu, né numij ma'án so' yatzíj catuún so', né chéé so' me rej me ma'án guun rá so', tzaj ní' asa' guun chij so', né ticún' so' ra'a so', né yo'ó so' numij catuún so', né nicaj so' mán so' ca'anj so' me rej me ma'án rá so' ca'anj so', né nda' se na'vej rá so' ca'anj so', tzaj ní' vaj so' ei—taj Jesucristó rihaan Pedró a.

¹⁹ Né naná cataj Jesucristó rihaan Pedró, tzaj ne naná yo' taj xna'anj se vaa ticavíj níi man so', né ca'mii sa' yuvíj che'é Diose, qui'yaj so' a.

Gaa né cataj uún Jesucristó rihaan Pedró a:

—Yo'o canocó' so' manj ei—taj Jesucristó rihaan so' a.

²⁰ Gaa né canicaj Pedró, né quene'en so' man yo'ó síí tucu'yón se-naná Jesucristó síí 'ee rá Jesucristó man a. So' ro', me síí cayáán rej x'nuj Jesucristó gaa chá xti'nq' nij so' gaa rque, né so' me síí xná'anj man Jesucristó

me síi tacular man Jesucristó rihaan níj síi taj ri'yunj man Jesucristó gaa chá xti'no níj so' gaa rque a.²¹ Dan me se gaa quene'en Pedró man síi 'ee rá Jesucristó man yo', ne xná'anj so' man Jesucristó, cataj so':

—Daj quiran' síi nihánj gá, Señor! —taj so' rihaan Jesucristó a.

²² Gaa ne cataj Jesucristó rihaan so' a:

—Ne sese me rá 'unj yo'g gaa i'na' so' rihaan chumij ndaa se ca'na' uún 'unj rihaan chumij nihánj, ne nuveé se-suun ma'án so' me yo' ma'. Yo'g canoco' ma'án so' manj ei —ta] Jesucristó rihaan Pedró a.

²³ Che'é dan cha'nuu naná nihánj sca'núj níj tinuj níj so', ne guun rá níj so' se vaa daj chihqá míj se cavi' síi tucu'yón se-naná Jesucristó yo' a. Tzaj ne ne cataj Jesucristó se vaa ya ya se cavi' so' ma'. Maqan se cataj uun so' naná: "Sese me rá 'unj yo'g gaa i'na' so' rihaan chumij ndaa se ca'na' uún 'unj rihaan chumij nihánj", me naná ca'mii Jesucristó a.

²⁴ Dan me se síi tucu'yón se-naná Jesucristó nihánj me se so' me síi cataj xna'anj che'é nu' rasuun no' rihaan yanj nihánj, ne so' me síi cachrón naná rihaan yanj che'é rasuun nihánj, ne ne'en núj se vaa ya uxrá nu' vaa naná cataj xna'anj so' ei.²⁵ Ne vaa que'ee doj rasuun qui'yaj uún Jesucristó, tzaj ne sese cachrón nii nu' naná che'é 'o 'o níj rasuun rihaan yanj nihánj, ne se quisíj chumij nihánj cumán cunudanj níj yanj libró yo' rihaan chumij nihánj, rá 'unj a ma'.

Yanj nihánj taj xna'anj daj qui'yaj niij apóstol cune' Jesucristó man nata' se nana so' rihaan yuvii a

Nanq nihánj taj xna'anj daj ca'mii Jesucristó rihaan niij apóstol cune' so' man nata' se nana so' rihaan yuvii gaa ataa quinan' Jesucristó xta' a

¹⁻² Dan me se yanj ca'néé 'unj rihaan so' asij rque me se rihaan yo' cachrón 'unj nana che'é nu' se vaa qui'yaj Jesucristó do', che'é nu' nana tucu'yón Jesucristó do', asij tacoo, ndaa se quinan' so' xta', qui'yaj Diose a. Dan me se asino ca'ne' so' suun rihaan niij apóstol cune' so' man nata' se nana so' rihaan yuvii, ndaa vaa cataj Nimán Diose rihaan so', gaa ne quinan' so' xta', ne dan me se nu' nana che'é yo' me cachrón rihaan yanj ca'néj rihaan so', Teófilo. ³ Dan me se gaa quisij cavi' Jesucristó rihaan rcutze, gaa ne guun que'ee tihaar so' man so' rihaan niij apóstol yo', che'é rej guun ya rá niij so' se vaa ya cunuu i'na' uún so' a. Dan me se vij chihaa ya güüi quene'en niij apóstol man so', ne ca'mii ndo'o so' ga niij apóstol che'é rej guun chij Diose rihaan chumij nihánj a. ⁴ Ne gaa vaj so' ga niij apóstol, ne cataj xna'anj so' rihaan niij so' se vaa:

—Yo' qumān soj chuman' Jerusalén nihánj, ne se cavii soj ca'anj soj ma'. Maan se na'vjj soj ca'na' se vaa cataj tu'va Réy Diose se vaa rque so' man soj, ndaa vaa cataj xna'anj ma'anj rihaan soj a. ⁵ 'O se Juan ro', me sii cuta' ne man yuvii na qun, ne xá' soj, tzaj ne ma'an Nimán Diose catuñ nimán soj rque doj güüi adonj —taj Jesucristó rihaan niij apóstol cune' so' man nata' se nana so' rihaan yuvii a.

⁶ Ne dan me se cunuu chre' niij apóstol rihaan Jesucristó, ne xná'anj niij so' man Jesucristó a:

—Ne yaj me se guun chij úún ní' sij israelítia rihaan chiháán ní', qui'yáa so' na'. Cataj so' rihaan nuj, Señor —taj niij so' rihaan Jesucristó a.

⁷ Tzaj ne cataj Jesucristó rihaan niij so' a:

—Diose ro', me sii no xcúún cachrón güüi qui'yaj so' se vaa qui'yaj so' ei. Nuveé se suun soj me suun yo' ma'. ⁸ Tzaj ne asa' catuñ Nimán Diose nimán soj, ne quirí' ndo'o soj rej nucuaj, gaa ne guun soj sii nata' se nana j rihaan yuvii adonj. Dan me se nu' chuman' Jerusalén do', nu' estadó Judea do', ndaa chuman' Samaria do', ca'vee se ndaa chuman' gan' doj naj rihaan chumij nihánj, tzaj ne ca'anj soj nata' soj se nana j adonj —taj Jesucristó rihaan niij so' a.

⁹ Dan me se quisij ca'mii Jesucristó danj rihaan niij so', gaa ne ni'yaj niij so' man so', ne dan me se cavii so' xta', qui'yaj Diose, ne catúj so' rque ngaa, ne ne ca'vee quene'en niij so' man so' a ma'. ¹⁰ Dan me se ni'yaj uxrá niij apóstol rej xta' rej vaj Jesucristó, tzaj ne ne'en niij so' daj guun, ne aj nicun' vij siú nuu yatzij catzii x'núu niij so' naj ei. ¹¹ Gaa ne cataj roj snó'o yo' a:

—Me che'é yo'o nicun' soj sij cavii estadó Galilea ni'yaj soj xta' ga. Jesucristó me se ne'en soj se vaa cavii so' quinan' so' xta', qui'yaj Diose, ne ase vaa cavii so' xta' ro', danj qui'yaj uún so' nanj so' ca'na' so' rihaan chumij nihánj adonj —taj roj siú nuu yatzij catzii rihaan niij apóstol yo' a.

Nanq nihánj taj xna'anj daj qui'yaj niij gaa narii nii' o síi nayon rihaan síi cu'naj Judas a

¹² Dan me se tanáj niij apóstol quiij cu'naj Quij mān Chuun Olivó, ne ca'anj niij so', ne namán uún niij so' chuman' Jerusalén a. Dan me se 'o kilómetro ca'anj niij so', ¹³ ne gaa catúj niij so' chuman', ne cavii niij so' xta' ve' tucuá niij so' ve' nata' a. Ne niij so' ro', me Pedró do', Juan do', Jacobo do', Andrés do', Felipe do', Tomás do', Bartolomé do', Mateo do', Jacobo ta'nú Alfeo do', Simón sii guun tuví' ga niij síi me rá cunu' ga gobernó mān Romá do', Judas tinúu Jacobo do' a. ¹⁴ Dan me se yo'o vaa rá taran' niij so', ne yo'o achíín ni'yaj niij so' rihaan Diose a. Danj qui'yaj niij so' ga niij chanq do', ga María nii Jesucristó do', ga niij tinúu Jesucristó do' a.

¹⁵ Ne güui dan me se canicun' Pedró tanuu niij tinuji niij so', ne ca'mii so' rihaan niij so' a. Dan me se cientó táá 'ó ico yuvii me niij yuvii cunuu chre' rej man niij so' a. ¹⁶ Dan me se cataj Pedró rihaan niij so' a:

—Aj quisij ya nu' nana no rihaan danj Diose nana rqué Nimán Diose ca'mii síi cu'naj David nana a'mii che'é síi cu'naj Judas, tinuj, nocoj. Ne dan me se ya ya guun so' síi racuñ man niij síi quirí'aa man Jesucristó se vaa ca'vee nari' niij so' man Jesucristó, qui'yaj Judas a. ¹⁷ Ne yo'o tuví' nuj apóstol guun so', ne cataj so' se suun nuj a.

¹⁸ "Dan me se nicaj so' sa'anj cacun' qui'yaj canaán ma'án so', ne quirí' so' yo' óó, qui'yaj yo' a. Gaa ne dan me se naxru' so' rihaan yo' óó, ne canuu rque so', ne cavii xri' so' cayuu yo' rihaan yo' óó a. ¹⁹ Ne nihánj me nana cachén nu' rque chuman' Jerusalén, ne che'é dan tucu'naj niij síi mān Jerusalén Acéldama man yo' óó yo' a —taj Pedró rihaan niij so', ne nana Acéldama ro', me se xna'anj niij so', ne nana yo' taj Yo' óó Ton a. Dan me se cataj uún Pedró —²⁰ 'O se rihaan yanj chra' nó nana taj se vaa: "Cunuu tacqan rej cane so', ne se cayáán a doj yuvii rej yo' ma'", taj yanj chra' yo', ne

taj uún yo': "Se suun so' ro', nacaj yo'ó so' á", taj uún yanj yo' a.

²¹⁻²² "Che'é dan vaa che'é cata yo'ó tinúu ní' suun ga nuj se vaa nata' so' rihaan yuvij se vaa ya cunuu i'nq' uún Jesucristó, ndaa vaa 'yaj nuj a. Tzaj né inanj síi chéé ga nuj sij apóstol gaa vaj Jesucristó ga nuj me síi no xcúuñ cata suun yo' a. Dan me se síi quene'en asij cuta' ne Juan man Jesucristó ndaa se cavii Jesucristó xta' qui'yaj Diose so', me síi no xcúuñ guun tuvi' nuj sij apóstol adonj —taj Pedró rihaan cunudanj nij síi cunuu chre' a.

²³ Gaa né dan me se narii nij so' man vij snó'o, ne yo'ó so' ro', me síi cu'naj José, ne Barsabás cu'naj uún so', ne Justo tucu'naj nii man so' a. Ne yo'ó so' ro', me síi cu'naj Matías a. ²⁴ Gaa né cachúin ní'yaj taran' nij so' rihaan Diose, cataj nij so':

—Ne'én so' daj vaa nimán cunudanj yuvij, Señor. Che'é dan tihaán so' me roj tuvi' síi nihánj narii so'²⁵ se vaa cata so' suun nihánj ne guun so' apóstol nata' se nata' Jesucristó rihaan yuvij a. 'Q se ca'anj yanj síi cu'naj Judas, tanáj xco so' suun nihánj, ne ca'anj so' ndaa rej no' xcúuñ so' ca'anj so' a —taj nij yuvij, cachúin ní'yaj nij yuvij rihaan Diose a.

²⁶ Gaa né tico tixaj nij so' me roj so' qui'yaj canaán, ne síi cu'naj Matías me síi qui'yaj canaán, ne che'é dan guun tuvi' so' ga yo'ó xaqan nij apóstol cune' Jesucristó man nata' se nata' so' rihaan cunudanj nij yuvij mān rihaan chumij a.

2

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ca'na'
Nimán Diose rihaan nij síi nocó' man Jesucristó a

¹ Dan me se cachén cha'anj pascuá, ne cachén yavíj chihqá chí' güii, ne quisíj cha'anj Pentecostés a. Né güii dan me se cunuu chre' cunudanj nij síi nocó' man Jesucristó rá 'o ve', ² ne taj ní'yón cuno taran' nij síi ne rá ve' se vaa nayuu rá ve', ne daj se uun rá' unó' nana yuvaq avii rej xta' ro', danj guun rá nij so' gaa nayuu rá ve' a. ³ Gaa né quene'en nij so' rasuun, ne ase vaa yaa ya'an cuxra' ta'aj vaa rasuun quene'en nij so', ne quitáj rasuun yo' raq 'o 'o nij so' a. ⁴ Gaa né dan me se caraa Nimán Diose nimán taran' nij so', gaa né guun che'é nij so' nucuaj ca'mii nij so' xna'ánj ino vaa, ne ndaa vaa xna'ánj ca'vee ca'mii 'o 'o nij so' qui'yaj Nimán Diose, danj inanj ca'mii nij so' a.

⁵ Dan me se güii dan cumán ndo'o yuvij israelítá chuman' Jerusalén, ne síi me ya rá canoco' man Diose me nij yuvij israelítá yo', ne síi cavii nu' chuman' naj rihaan chumij me uún nij so' a. ⁶ Dan me se cuno nij yuvij israelítá yo' se vaa cuno nij síi nocó' man

Jesucristó né rá ve' yo', né che'é dan cunuu chre' nij yuvij israelítá rihaan ve' yo', ne ca'anj ndo'o rá nij so' se vaa guun a. 'Q se 'o 'o nij yuvij israelítá yo' ro', cuno se vaa ca'mii nij síi nocó' man Jesucristó xna'ánj a'mii 'o 'o nij yuvij israelítá yo' a. ⁷ Dan me se caráya'anj uxrá nij yuvij, né cataj nij yuvij yo':

—Ni'yaj soj ei. Xa' nij síi nicun' a'mii nihánj, tzaj ne síj cavii estadó Galilea me cunudanj nij so' á. ⁸ Né asa' a'vee uno 'o 'o nij se vaa a'mii nij so' xna'ánj a'mii ma'an nii ní' rihaan ní' ga. ⁹ Dan me se ma'an ní' me síi cavii Partia do', Media do', Elam do', Mesopotamia do', Judea do', Capadocia do', Ponto do', Asia do', ¹⁰ Frigia do', Panfilia do', Egipto do', rej Libia naj nichrun' Cirene do', né ta'aj ní' me síi né chuman' Romá uún a. 'Q se ta'aj ní' me yuvij israelítá, né yo'ó ta'aj ní' me nij síi yanj guun tuvi' ga nij síi israelítá a. ¹¹ Né vaa síi cavii Creta do', Arabia do', uún a. Né nihánj me se ndaa uno 'o 'o ní' se xna'ánj ní', 'yaj nij so' a'mii nij so', né nata' ndo'o nij so' se vaa sa' uxrá vaa Diose á —taj cunudanj nij yuvij yo' a.

¹² Dan me se caráya'anj uxrá cunudanj nij yuvij israelítá yo', né ne ca'vee xcaj nij so' cuentá daj me che'é guun danj a. Né ta'aj nij so' xna'ánj man tuvi', cataj nij so':

—Me che'é guun nu' danj ga —taj ta'aj nij so' a.

¹³ Né yo'ó ta'aj nij so' ca'ngá' nacoo, né cataj nij so':

—Cachén ndo'o co'o nij síi nihánj na vinó naca' nana chuguanj —taj nij síi ca'ngá' nacoo yo' a.

Nihánj me nana nata' Pedró rihaan nij yuvij a

¹⁴ Gaa né dan me se canicun' síi cu'naj Pedró ga yo'ó xaqan nij apóstol cune' Jesucristó man nata' se nata' so' rihaan yuvij, né nucuaj ndo'o ca'mii Pedró né nata' so' nana nihánj a:

—Soj síj israelítá do', cunudanj soj síj ne chuman' Jerusalén nihánj do', nana xrej soj nana ca'mij rihaan soj, né xcaj soj cuentá che'é rasuun nihánj ei. ¹⁵ Ne guun xno nuj ndaa vaa guun rá ta'aj soj ma'. 'Q se xcaj soj cuentá, ne tihaj aga' uun rej na'yaaqan me nihánj ei. ¹⁶ Tzaj né nu' nihánj ro', me se vaa cataj síi cu'naj Joel síi nata' se nata' Diose gaa naá qui'yaj Diose a. Dan me se cataj síi cu'naj Joel: ¹⁷ "Nihánj me a'mii ma'an Diose rihaan soj, né taj Diose se vaa asa' nichrun' ca'anj ní'ya chumij nihánj, né ca'nej ndo'o 'unj Nimán 'unj nimán yuvij mān rihaan nu' chumij, ne ta'nú soj ro', nata' nana rque 'unj man ma'an nij so' a. Né nij síi tachruu ro', naqui'yaa ndo'o rasuun rihaan nij so', qui'yáj, né nij chii ngá ro', ca'mij ndo'o nej rihaan nij so', qui'yáj adonj." ¹⁸ Dan me

se güii yo' caraj Nimanj nimán nij síi nüü rihanj do', nimán nij chana nüü rihanj do', ne nata' nij so' se nanaj adonj. ¹⁹ Dan me se gaa ndo'o rasuun nocoo quene'en soj rej xta', qui'yaj, ne gaa ndo'o rasuun nocoo quene'en soj rihaan yo'ó, qui'yaj, ne quene'en soj ton do', ya'an do', catze' do' a. ²⁰ Ne guun rmí' rihaan güii, ne rihaan yavii ro', guun ton, asa' nichrún' quisij güii sa' güii ca'né 'unj sij 'nij ra'a man soj cacun' che'é yuvij a. ²¹ Ne me ma'an síi cachinj ni'yaj rihaan 'unj, ne quinanji so' rihaan sayuun adonj". Nihánj me se nana Diose naña ca'mii síi cu'naj Joel gaa naá ei.

²² "Ne cuano nihánj me se cuno soj sij israelítai naña nihánj ei. Dan me se aj ne'en nij soj daj qui'yaj Jesucristó síi cavii chuman' Nazaret, se vaa guun nucuaj so' qui'yaj ndo'o so' suun sa' nocoo quene'en soj, qui'yaj Diose adonj. Ne dan me se xcaj soj cuentá daj sij me so', qui'yaj Diose á. ²³ Dan me se tucuachén nii man so' rihaan nij síi taj ri'yunj man so', gaa ne dan me se cachrón nij síi ne noco' man Diose man so' rihaan rcutze, ne cavi' so', qui'yaj ma'an soj a. Ne nu' nihánj me se vaa 'o guun rá Diose quiran' so', ne aj quene'en Diose se vaa quiran' so' danj ei. ²⁴ Tzaj ne qui'yaj Diose se vaa ne ca'vee yuun che'e cavi' so', ma'. Tzaj ne cunuun i'na' uún so', qui'yaj Diose, che'é se ne ca'vee yuun che'e cavi' so' daj chihqá míj a man adonj.

²⁵ "Q se nihánj me nana ca'mii síi cu'naj David che'é Jesucristó a: "Quene'en 'unj daj quiran rej rihanj, ne xcaj 'unj cuentá se vaa yo'o canicún' síi 'nij ra'a manj rihanj nanj á. 'Q se nicun' so' rej x'nuj, ne se ca'vee naxrui, qui'yaj so' ma'. ²⁶ Che'é dan guun niha' ndo'o nimanj, ne ca'mij nana niha' cavii nimanj a. 'Q se yo'o guun ya raj se vaa ya cavií sa' 'unj nana adonj. ²⁷ 'Q se se tanáj so' nimanj rej man nij síi cavi' ma'. Ne se quiri'yuj nee man síi vaa sa' rihaan so', qui'yáa so' ma'. ²⁸ Dan me se tijaán so' rihanj tucuáán canocoj ne ca'vee gaa i'na' 'unj a. Ne guun niha' ndo'o raj, qui'yáa so', asa' canicún' 'unj rihaan so' adonj". Nihánj me se nana síi cu'naj David yo' a.

²⁹ "Nuveé nana nacá me nana nihánj nana cataj 'unj rihaan nij soj cuang, man tinuji. Dan me se xji ní' síi cu'naj David me se cavi' so', gaa ne cachin' nii man so', ne yaj me se ne'en ní' me rej cachin' nii man so' nanaj á. ³⁰ Tzaj ne síi nata' se nana Diose me so' gaa cayaán so', ne quene'en so' se vaa cata' tu'va Diose rihaan so' se vaa guun chij yo'o ta'níi ta'níi si'no' so', ndaa vaa guun chij ma'an so' a. ³¹ Ne che'é dan cataj so' se vaa se quinaj Jesucristó rej man nij síi cavi', ne se quixtun' nu' nee man so' ma'. Danj ca'mii so' ni'yaj so' güii cunuun i'na' uún Jesucristó a.

³² "Gaa ne dan me se ya ya cunuu i'na' uún Jesucristó, qui'yaj Diose, ne taran' nüü me síi quene'en se vaa cunuu i'na' uún so' adonj. ³³ Gaa ne cavii Jesucristó ndaa x'núú Diose rej nuva' Diose, ya gaa nacaj Jesucristó Nimán Diose gaa narqué Diose Nimán so' man Jesucristó, danj vaa cata' tu'va so' a. Ne qui'yaj Jesucristó gaa nüü sij apóstol ndaa vaa ne'en soj se vaa ran' nüü, ne dan me se qui'yaj Jesucristó ca'mii nüü sij apóstol nu' xna'anj a'mii soj ndaa vaa cuno soj ca'mii nüü ei.

³⁴ "Dan me se ne cavii ma'an síi cu'naj David rej xta' ma'. Tzaj ne cataj so': "Ca'mii Diose síi 'nij ra'a man ní' rihaan síi 'nij ra'a manj, cataj so' se vaa cayaán síi 'nij ra'a manj x'núú Diose rej nuva' Diose ³⁵ ndaa se quisij qui'yaj canaán Diose rihaan taran' nij síi taj ri'yunj man síi 'nij ra'a manj ne quirij ta'nga' síi 'nij ra'a manj rihaan nij so' adonj", taj síi cu'naj David yo' a. ³⁶ Che'é dan vaa che'é ndo'o xcaj ya taran' soj sij israelítai cuentá se vaa xá' Jesucristó síi cachrón ma'an soj rihaan rcutze, tzaj ne síi 'nij ra'a man ní' me so', ne síi ca'néé Diose tijanii man ní' rihaan sayuun me uún so', qui'yaj Diose adonj —taj Pedró rihaan nij yuvij cunuun chre' yo' a.

³⁷ Dan me se gaa cuno nij yuvij nana yo', ne quinanj ndo'o rá nij so', ne xna'anj nij so' man Pedró ga yo'ó nij apóstol cune' Jesucristó man nata' se nana so' rihaan yuvij, cataj nij so' a:

—Ne daj qui'yaj nüü, ga tinu' —taj nij so', xna'anj nij so' man nij tuvi' Pedró a.

³⁸ Gaa ne cataj Pedró rihaan nij so' a:

—Canicaj nimán soj canoco' soj chrej sa', ne cata' ne cunudanj soj che'é yan quene'en yuvij se vaa nocq' soj man Jesucristó, gaa ne tinavij Diose cacun' tumé soj, ne rque Diose Nimán Diose catuú yo' nimán soj ei. ³⁹ Dan me se cata' tu'va Diose se vaa qui'yaj so' danj che'é nij soj do', che'é ta'níi soj do', che'é nij síi ne gan' do' a. Dan me se me ma'an síi nacunj Diose síi 'nij ra'a man ní' canoco' man so' me se qui'yaj Diose danj che'é so' adonj —taj Pedró rihaan nij yuvij israelítai yo' a.

⁴⁰ Gaa ne nata' so' que'ee doj nana rihaan nij so', gaa ne nago' so' chrej nucuaj man nij so', cataj so':

—Curihanj soj sca'núj tuvi' ní' síi nocq' tucuáán chí'li, gaa ne quinanji soj rihaan sayuun ei —taj Pedró rihaan nij yuvij israelítai a.

⁴¹ Che'é dan me nij síi cuchumán rá se nana so' ro', cata' ne nij so', ne güii yo' me se canoco' naca va'lnuj míj yuvij man Jesucristó ta' asuun a.

Nana nihánj taj xna'anj daj qui'yaj nij síi nocq' man Jesucristó a

⁴² Dan me se yo'q canoco' raan nij síí nocó' man Jesucristó nana tucu'yón nij apóstol rihaan nij so', ne yo'q guun tuví' cunudanij nij so' a. Ne yo'q cuxra' ta'aj nij so' rachrúún chá nij so', ne yo'q chre' cachíin ni'yaj nij so' rihaan Diose a. ⁴³ Ne cunudanij yuvíij ro', cuchu'vi' ndo'o nij so' ni'yaj nij so' nij suun sa' nocoo qui'yaj nij apóstol yo' a.

⁴⁴ Tzaj né nij síí cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó me se 'o rej man chre' cunudanij nij so', ne naqui'yaj rcua'aan nij so' nu'si'yaj nij so', ne si'yaj taran' nij so' me cunudanij rasuún yo' a. ⁴⁵ Ne tu'vej nij so' to'óo nij so' do', si'yaj nij so' do', ne rqué nij so' se sa'anj nij so' rihaan tuví' nij so' síí achiin rasuún man a. ⁴⁶ Dan me se daj a güii 'anj nij so' nuvíi nocoo cachinj ni'yaj nij so' rihaan Diose, ndaa vaa guun rá taran' nij so' a. Ne 'o nuu chre' nij so' 'o ve', ne uxra' ta'aj nij so' rachrúún chá nij so' a. Ne dan me se ndaa niha' ndaa cochroj rá taran' nij so' chá nij so' chraa a. ⁴⁷ Ne cataj nij so' se vaa sa' uxrá qui'yaj Diose che'é nij so', ne ca'mii sa' cunudanij yuvíij ne chuman' Jerusalén ni'yaj nij yuvíij man nij so' gaa ve'é mán chre' nij so' a. Ne daj a güii cunuu chre' doj síí vaj nanüü rihaan sayuun gá nij so', qui'yaj Diose a.

3

Nanq nihánj taj xna'anj se vaa nahuun sa' o síí rengo, qui'yaj Pedró ga Juan a

¹ Dan me se aga' va'nuj rej anoco' güii me se cuchi' síí cu'naj Pedró do', síí cu'naj Juan do', nuvíi nocoo, che'é se orá achiín ni'yaj nii rihaan Diose me yo' a. ² Ne maqan orá dan nicaj nii man 'o síí rengo cuchi' nii rihaan nuvíi nocoo yo', ne síí rengo me so' asij ca'ngaa so' a. Ne dan me se daj a güii uchruj nii man so' rihaan yo'óo rej x'nuj ta'yaa cu'naj Ta'yaa Ve'é Ndo'o Vaa a. Ne yo' me rej achiín so' caridad man nij yuvíij atúj nuvíi yo' a. ³ Dan me se quene'en so' man Pedró do', man Juan do', se vaa catuú roj so' rá nuvíi nocoo, gaa ne cachíin so' caridad man roj so' a. ⁴ Gaa ne ni'yaj uxrá Pedró do', Juan do', man so', ne cataj Pedró rihaan so' a:

—Nj'yaj so' man rój á —taj so' rihaan síí rengo yo' a.

⁵ Gaa ne ni'yaj síí rengo man roj so', che'é se guun rá so' se vaa rque roj so' sa'anj man so' a. ⁶ Gaa ne cataj Pedró rihaan so' a:

—Taj vaj a doj sa'anj rihaan 'unj ma'. Tzaj ne rque 'unj se vaa rihaan 'unj mán so' ei. Dan me se che'é ma'an Jesucristó síí cavii chuman' Nazaret taj xna'anj 'unj rihaan so' se vaa naxumaaq so' ne cacheé so' á —taj Pedró rihaan so' a.

⁷ Gaa ne quita'aa Pedró ra'a so' rej nuva' so', ne cachrón caya Pedró man so', ne nu'

nari' nucuaj tacóó so' do', xtucua' so' do' a. ⁸ Gaa ne dan me se güéj so', ne canicun' caya so', ne cachéé so', ne dan me se catúj so' rá nuvíi nocoo ga roj so', ne cachéé ndo'o so', ne güéj so', ne cataj so' se vaa sa' uxrá qui'yaj Diose che'é so' a. ⁹ Gaa ne quene'en cunudanij yuvíij se vaa cachéé so' ne cataj so' se vaa sa' uxrá qui'yaj Diose a. ¹⁰ Ne quene'en nij yuvíij se vaa ma'an so' me síí yáán rihaan ta'yaa nuvíi nocoo cu'naj Ta'yaa Ve'é Ndo'o Vaa ne achiín so' caridad, ne ca'anj ndo'o rá nij yuvíij che'é se vaa nahuun sa' síí rengo yo' a.

Nihánj me nana nata' Pedró rihaan nij yuvíij a

¹¹ Dan me se quita'aa síí nahuun sa' yo' man síí cu'naj Pedró do', man síí cu'naj Juan do', ne che'é se ca'anj ndo'o rá nij yuvíij, che'é dan cunánj nij yuvíij cunuu chre' nij yuvíij rihaan roj so' rque chingá cu'naj Corredor Salomón a. ¹² Ne gaa quene'en Pedró man nij yuvíij, ne cataj so' rihaan nij yuvíij a:

—Cungo soj sij israelítá ca'mij á. Me che'é ca'anj ndo'o rá soj se vaa chéé síí nihánj ga. Me che'é ni'yaj ndo'o soj man rój ga. Nuveé ma'an rój me síí guun nucuaj qui'yaj cachéé so' ma'. Nuveé che'é se sij nocoo' sa' ndo'o man Diose me rój, ne cachéé so' qui'yaj rój ma'. ¹³ Dan me se Diose síí nocoo' xií ni' síí cu'naj Abraham do', síí cu'naj Isaac do', síí cu'naj Jacob do', me síí qui'yaj cavii sa' ndo'o ta'núu ma'an so' Jesucristó nanj adonj. Tzaj né nij soj me nij síí tucuachén man Jesucristó rihaan nij síí taj ri'yun man Jesucristó, ne nda' se guun ya rá síí cu'naj Pilato se vaa ca'anj uún Jesucristó, tzaj né cataj soj rihaan síí cu'naj Pilato se vaa guun rá soj caví' Jesucristó adonj.

¹⁴ "Dan me se cataj soj se vaa ne guun rá soj ni'yaj soj man síí sa' nimán yo' ma'. Maqan se cachíin ni'yaj soj rihaan síí cu'naj Pilato se vaa quiríi so' taga' man 'o síí ticavi' man yuvíij a. ¹⁵ Ne ticavi' soj man Jesucristó síí guun nucuaj qui'yaj gaa i'nq' nimán ní' a. Ne Diose ro', qui'yaj cunuu i'nq' uún Jesucristó, ne ma'an nuj me síí quene'en se vaa cunuu i'nq' uún so' nanj adonj. ¹⁶ Ne che'é se cuchumán rá síí nihánj ni'yaj so' man Jesucristó ro', che'é dan nari' nucuaj so', qui'yaj Jesucristó adonj. Ne dan me se nahuun sa' nuj so', ne aj ne'en taran' soj daj quiran' so', ne aj cuno soj daj taj ma'an so' nanj á.

¹⁷ "Ne nihánj me se ne'én 'unj se vaa che'é se ne quene'en soj daj sij me Jesucristó, ne che'é dan caví' so' qui'yaj soj ga nij síí uún chij rihaan soj nanj ei. ¹⁸ Tzaj né Diose ro', me síí cataj xna'anj asij naá ndo'o gaa rqué so' nanq nata' nij síí nata' se nanq so', ne dan me se cataj xna'anj Diose se vaa síí ca'nej

so' tñanii man yuvij rihaan sayuun me se quiran' ndo'o so' sayuun a. Ne nihánj me se quisij ya nu' ndaa vaa cataj Diose se vaa qui'yaj ma'an Diose nñanj ei.

19 "Che'é dan canicaj nimán soj canoco' soj chrej sa', gaa ne ca'vee tinavij Diose cacun' tumé soj á. 20 Gaa ne ca'vee quisij güii cunuq cuuj rá taran' ní' sij israelitá, qui'yaj sii 'njj ra'a man ní', ne dan me se Jesucristó sii cune' Diose man tñanii man ní' rihaan sayuun me se ca'nej Diose man so' ca'na' uún so' rihaan ní' a. 21 Cuang nihánj me se me rá Diose cayáán so' rej xta' ndaa se quisij güii naqui'yaj sa' Diose nu' nij rasuun ndaa rá se vaa nij rasuun asij naá ndo'o ndaa vaa cataj xna'anj nij sii sa' sii nata' se nana Diose gaa naá a. 22 Dan me se sii cu'naj Moisés cataj rihaan xii ní': "Diose sij 'njj ra'a man ní' me se cavij yo'q tinúú nij soj, qui'yaj Diose, ne guun so' sii nata' se nana Diose ndaa vaa 'yaj ma'anj a. Ne cuno soj nu' nana nata' so' rihaan soj á. 23 Ne dan me se a me ma'an sii na'vej rá cuno se nana sii nata' se nana Diose yo', ne nu' quirij yanij nii man so' sca'núj ní' sij israelitá, ne quirij nu' so' nñanj adonj", taj sii cu'naj Moisés gaa naá a. 24 Ne dan me se sii cu'naj Samuel do', cunudanj yo'ó nij sii nata' se nana Diose do', cataj xna'anj taran' uún nij so' uún che'é güii yaj ei.

25 "Ne rihaan ma'an nij soj ca'mii nij sii nata' se nana Diose, ne ma'an nij soj me nij sii cavij sa' qui'yaj Diose, ndaa vaa cataj tu'va Diose rihaan xii ní' gaa naá ei. Dan me se rihaan xii ní' sii cu'naj Abraham cataj Diose: "Dan me se cavij sa' nij yuvij man cunudanj nij chuman' naj rihaan chumij, qui'yaj ta'nií ta'nij si'no so' a", taj Diose rihaan Abraham a. 26 Gaa ne aj ca'néé Diose man ta'nií Diose rihaan chumij, ne cuchi' ta'nií Diose asino yaqan rihaan ma'an soj, qui'yaj Diose, che'é rej canicaj nimán 'o 'o nij soj, ne tanaj xco nij soj tucuáán chi'ij, ne ca'vee qui'yaj ndo'o Diose se luj che'é taran' nij soj ei —taj Pedró rihaan nij yuvij cunuu chre' rá nuvií nocoo yo' a.

4

Nana nihánj taj xna'anj daj ca'mii sii cu'naj Pedró ga Juan rihaan nij sii uun chij rihaan nij yuvij israelitá a

1 Dan me se gaa ca'mii sii cu'naj Pedró ga Juan rihaan nij yuvij, ne cuchi' nij xrej do', tanuu uun chij rihaan nij tanuu 'yaj suun rá nuvií nocoo do', nij sii saduceo do', rihaan roj so' a. 2' Q se ne guun nihá' rá nij so' gaa cuno nij so' nana tucu'yón Pedró ga Juan man nij yuvij nana se vaa Jesucristó me 'o sii cunuu i'na' uún gaa cavi' so' a. 3 Ne dan me se quita'aa nij so' man roj so', ne caxrij nij so' taga' man roj so' 'o yan'a. 'O se aj ti'nuu me

orá yo' a. 4 Ne que'ee nij sii cuno se nana roj so' ro', cuchumán rá nana yo', ne veé danj quisij 'un' míj snó'o canoco' man Jesucristó ta' asuun a.

5 Né yo'ó güii me se cunuu chre' nij sii nicaj suun do', nij sii uun chij do', nij sii naqui'yaj cuu se tucuñj Moisés rihaan nij yuvij do', chuman' Jerusalén ga 6 sii cu'naj Anás sii guun xrej ata suun nocoo doj do', sii cu'naj Caifás do', sii cu'naj Juan do', sii cu'naj Alejandró do', taran' nij tuvij nij xrej ata suun nocoo doj do' a. 7 Dan me se canicun' caya sii cu'naj Pedró ga Juan tanuú ve' man nij xrej, qui'yaj nij xrej, ne xná'anj nij xrej man roj so', cataj nij xrej a:

—Me rej quirij roj soj rej nucuaj do', me sii ca'ne' suun rihaan roj soj do', ne qui'yaj roj soj danj ga —taj nij so', xná'anj nij so' man roj so' a.

8 Gaa ne caraa ndo'o Nimán Diose nimán Pedró, ne cataj Pedró rihaan nij so' a:

—Cuno nij soj sij nicaj suun rii ta'ngá' rihaan nij yuvij do', cuno soj sij uun chij cuno nana cataj xna'anj 'unji rihaan nij soj á. 9 Nihánj me se naqui'yaj cuu nij soj man rój che'é se cunuu 'ee rá rój nij yaj rój 'o sii rengo, ne me rá nij soj quene'en soj asa' ca'vee nahuun sa'sii rengo nihánj a. 10 Che'é dan xcaj nij soj do', taran' nij yuvij israelitá do', cuentá se vaa Jesucristó sii cavii chuman' Nazaret me sii qui'yaj ca'vee naxcaj rój man sii rengo nihánj, ne 'o vaa nucuaj so' a. Ne nij soj ro', me nij sii qui'yaj cachrón nii man Jesucristó rihaan ructze, tzaj ne cunuu i'na' uún so', qui'yaj Diose a. 11 Ne xa' Jesús, tzaj ne so' me yuvej quirij nij soj sij cune' ve', ne yaj me se guun so' yuvej sa' doj rihaan taran' nij yuvej man tacoo' ve' yaj nñanj adonj. 12 Ne taj vaj a doj yo'ó sii guun nucuaj qui'yaj cavij sa' ní' a ma'. Orún' so' me sii vaa rihaan chumij nihánj sii ca'néé Diose, ne orún' so' me sii ca'vee tñanii man ní' rihaan sayuun nñanj adonj —taj Pedró rihaan nij sii uun chij yo' a.

13 Dan me se quene'en nij so' se vaa ne cuchu'ví' Pedró ga Juan ne sca' uxrá ca'mii roj so', ne xcaj nij so' cuentá se vaa nuveé sij tucu'yón yanj me roj so', tzaj ne sa' uxrá nari' roj so' a. Che'é dan caráya'anj nij so' a. Ne quene'en nij so' se vaa roj so' me sii cachéé ga Jesucristó a. 14 Ne quene'en nij so' man sii nahuun sa' yo' nicun' ga roj so' a. Gaa ne ne quirij nij so' nana ca'mii nij so' ma'.

15 Gaa ne ca'ne' nij sii uun chij suun rihaan Pedró ga Juan ga sii nahuun sa' yo' se vaa curiñj va'nuj nij so' xe', gaa ne ca'vee nuchruj räq nij tuvij nij sii uun chij daj qui'yaj nij so' ga sii cu'naj Pedró ga Juan yo', rá nij so' a. 16 Dan me se cataj nij so' a.

—Daj qui'yaj ní' gá roj sii nihánj ga. 'O se xcaj taran' nij sii né chuman' Jerusalén

nihánj cuentá se vaa ranga' qui'yaj suun roj so' suun sa' nocoo, né se ca'vee cataj ní' se vaa ne qui'yaj roj so' danj ma'. ¹⁷ Tzaj ne tchu'ví' ní' man roj so' ne ca'ne' ní' suun rihaan roj so' se vaa se ca'mii roj so' che'é Jesucristó rihaan a' ó yuvij a. Gaa ne se cha'núu doj nanq nihánj sca'núj níj yuvij a —taj taran' níj so' a. ¹⁸ Gaa ne canacúún níj so' catuú uún Pedró ga Juan rej nuúj níj so', gaa ne nago' níj so' chrej nucuaj man roj so' se vaa se ca'mii roj so' che'é Jesucristó né se tucu'yón roj so' se nana Jesucristó a.

¹⁹ Gaa ne canicaj síí cu'naj Pedró ga Juan cataj roj so' rihaan níj so' a:

—Nuchruj ráq níj soj sese guun rá Diose cung núj rihaan soj né tanáj xco núj se nana Diose ei. ²⁰ Se ca'vee ca'ne' rá núj ga suun a'mii che'é rasuun quene'en núj do', che'é nanq cuno núj do' a ma' —taj roj so' rihaan níj so' a.

²¹ Gaa ne doj a ca'mii yuvaa níj síí uun chij yo' rihaan roj so', tzaj né ne quirí' níj síí uun chij yo' daj qui'yaj níj so' sayuun man roj so' a ma'. Che'é dan na'néé níj so' chrej man roj so' a. 'Q se níj yuvij me se cunudanj níj so' cataj se vaa sa' uxrá qui'yaj Diose che'é síí nahuun sa' yo' a. ²² Né síí nahuun sa' qui'yaj suun sa' nocoo yo' me se vaj so' vij chihqá yo' táá doj a.

Nana nihánj taj xna'anj daj ca'mii níj síí nocó' man Jesucristó gaa cachíin ni'yaj níj so' rihaan Diose a

²³ Dan me se na'néé nii man Pedró ga Juan, né cuchi' roj so' rihaan tinúú roj so', gaa né nata' roj so' nu' nana cataj níj xrej ata suun nocó doj do', níj síí uun chij dg', se vaa cataj níj so' rihaan roj so' a. ²⁴ Gaa ne dan me se gaa cuno níj so' se nana roj so', gaa ne nu' guun rá taran' níj so' cachinj ní'yaj níj so' rihaan Diose, né che'é dan nucuaj ca'mii níj so', cataj níj so' a:

—Ma'lán so' me síí qui'yaj nu' rej xta' nu' chumí nu' na ya'anj nu' rasuun nu' a. ²⁵ Ne so' ro', ca'néé Nimán so' rihaan xii níj síí cu'naj David síí qui'yaj suun che'é so', né Nimán so' ro', rqué nana rihaan so' ca'mii so', né dan me se cataj so': "Me che'é ca'maan ndo'r o rá níj síí yaníj, né me che'é guun níj rma'lan rá níj yuvij ga. ²⁶ Dan me se cavii níj síí nicaj suun rey uun chij rihaan chumí nihánj, gaa né cunuun chre' níj so', che'é rej qui'yaj níj so' sayuun man síí 'nij ra'a man ní' do', man síí ca'néé so' tinanii man yuvij rihaan sayuun do' a", taj síí cu'naj David yo' gaa naá a. ²⁷ Dan me se ya ya cunuun chre' síí cu'naj Herodes do', síí cu'naj Poncio Pilato do', níj síí yaníj do', níj yuvij israelítia do', rque chuman' nihánj, che'é rej qui'yaj níj so' sayuun man ta'níj so' síí cu'naj Jesucristó síí cuné' so' man tinanii man núj rihaan sayuun a. ²⁸ Tzaj né qui'yaj

níj so' inanq se vaa guun rá ma'án so' asij naá se vaa qui'yaj níj so', né ma'án so' me síí qui'yaj guun nu' nihánj a.

²⁹ Né nihánj me se xcaj so' sij 'njj ra'a man níj cuentá se vaa ca'mii yuvqa ndo'o níj so' rihaan núj a. Né rácuj so' man núj sij 'yaj suun che'é so' se vaa guun nucuaj núj nata' sca' núj se nana so' rihaan yuvij a. ³⁰ Dan me se rácuj so' man núj qui'yaj núj suun sa' nocoo, né nahuun sa' yuvij, qui'yáá so', che'é rej xcaj yuvij cuentá se vaa sij nucuaj ndo'o mé so' che'é ta'níj so' Jesucristó síí güee á —taj taran' níj so', cachíin ni'yaj níj so' rihaan Diose a.

³¹ Dan me se quisíj cachíin ni'yaj níj so' rihaan Diose, gaa né quinaqn nu' rej man níj so', né caraa ndo'o Nimán Diose nimán cunudanj níj so', gaa né sca' ndo'o ca'mii níj so' se nana Diose a.

Nana nihánj taj xna'anj che'é yan yo' o chre' mán níj síí nocó' man Jesucristó a

³² Dan me se yo' o cuyaq vaa rá cunudanj níj síí cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó, né a' ó níj síí nocó' man Jesucristó né taj se vaa se si'yaj orún' me rasuun ma'. Tananj nu' rasuun man rihaan 'o' níj so' ro', me si'yaj taran' níj so', taj níj so', né 'o chre' mán níj so', né 'o chre' a'mii níj so', né orún' rasuun si'yaj cunudanj níj so' a. ³³ Né níj apóstol cune' Jesucristó man nata' se nana so' rihaan yuvij me se nucuaj ndo'o nata' níj so' se vaa cunuun i'nq' uún Jesucristó sij 'njj ra'a man níj a. Né qui'yaj ndo'o Diose se lu'j che'é cunudanj níj so' a.

³⁴ Né taj vaj a' ó síí achiin rasuun man 'nij sca'núj níj so' ma'. 'Q se cunudanj tinúú níj so' síí vaa to'óó do', síí vaa ve' tucuá do', cutu'vej níj so' si'yaj níj so', né nicaj níj so' sa'anj quirí' níj so', ³⁵ né caxrij níj so' sa'anj yo' ston níj apóstol cune' Jesucristó man nata' se nana so' rihaan 'o' tinúú níj so', né níj apóstol me níj síí rqué nu' se vaa cachíi rihaan so' a.

³⁶ Né yo' o so' ro', me síí cu'naj José, ne tucu'naj níj apóstol Bernabé man so' a. Né nana Bernabé taj se vaa síí 'yaj nari' nucuaj ní' me so' a. Né 'o ta'níj ta'níj si'no síí cu'naj Leví síí cane gaa naá me so', né cavii so' rej cu'naj Chipre a. ³⁷ Dan me se vaa 'o to'óó so', né cutu'vej so' man yo', né nicaj so' sa'anj quirí' so' che'é yo'óó yo', né caxrij so' ston níj apóstol yo' a.

5

Nana nihánj taj xna'anj che'é cacun' qui'yaj síí cu'naj Ananías do', nicaj so' chanq cu'naj Safira do' a

¹ Dan me se vaa yo' o síí cu'naj Ananías, né vaa nicaj so' chanq cu'naj Safira, né cutu'vej roj nicaj roj so' 'o yo'óó, ² né quirí' roj so'

sa'anj, gaa né quita'aa síí cu'naj Ananías ta'aj sa'anj yo', ne ca'vej rá nica so' quita'aa so' sa'anj yo' a. Gaa né daj 'ó ta'aj sa'anj ca'anj nicaj so', caxrij so' ston niij apóstol cune' Jesucristó man a. Né ca'mii né so' rihaan niij apóstol se vaa nu' sa'anj quirí' so' che'é yo'óó cutu'vej so' me yo', cataj so' a. ³ Gaa né ca'mii Pedró rihaan síí cu'naj Ananías, cataj so', né:

—Me che'é catúj síí chree nimán so', ne ca'mii né so' ndaa rihaan Nimán Diose, ne quita'aa so' ta'aj sa'anj quirí' so' gaa cutu'vej so' yo'óó yo' ga. ⁴ Dan me se daj guun rá so', ne ca'mii né so' ga. Nuveé to'oj ma'án so' cutu'vej so' ne gaa cutu'vej so' man yo' né ne nó xcúún so' quir'yáá so' ndaa vaa me rá ma'án so' quir'yáá so' ga se sa'anj so' na'. Me che'é cavii raá so' quir'yáá so' se vaa quir'yáá so' nihánj ga. Nuveé rihaan yuvij qun ca'mii né so' ma'. Ndaa rihaan ma'an ya Diose ca'mii né so' nanj adonj —taj Pedró rihaan Ananías yo' a.

⁵ Gaa cuno Ananías nana ca'mii Pedró rihaan so', ne naxru' so', ne cavi' so' a. Gaa né cuchu'ví' ndo'o cunudanj niij síí cuno ndaa vaa quiran' so' a. ⁶ Gaa né canicun' niij síí tachruu, ne caráán niij so' yatzij xráá síí cavi', gaa ne ca'anj nicaj niij so' man so' xe', gaa né cachin' niij so' man so' a.

⁷ Dan me se cachén va'nuj orá ta'j asuun, gaa né catúj nica síí cavi' yo' rá ve', ne ne quene'en no' daj quiran' nica no' ma'. ⁸ Gaa né cataj Pedró rihaan no' a:

—Cataj xna'anj so' rihanj sese nu' sa'anj quita'aa roj soj che'é yo'óó cutu'vej roj soj me nihánj á —taj Pedró rihaan no' a.

—Veé cunudanj ya sa'anj quita'aa rój che'é yo'óó me yo' ei —taj no' a.

⁹ Gaa né cataj Pedró rihaan no' a:

—Me che'é cuyaan guun rá roj soj tiha'yu'unj roj soj man Nimán síí 'njj ra'a man ní' ga. Ní'yaj so' ei. Níj síí cachin' man nica so' ro', nícun'ta'yaa, ne nihánj me se cataj niij so' man so', ca'anj nicaj niij so' man so' xe' cuano ei —taj Pedró rihaan no' a.

¹⁰ Gaa né taj ni'yón naxru' no' rihaan yo'óó rej nícun' Pedró, ne nu' cavi' no' a. Gaa né dan me se catúj uún niij síí tachruu rá ve', ne quene'en niij so' se vaa aj cavi' no', gaa né ca'anj nicaj niij so' man no' xe', gaa né cachin' niij so' man no' uún x'núú nica no' a. ¹¹ Gaa né cuchu'ví' ndo'o cunudanj niij síí cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó do', cunudanj niij síí cuno nana daj quiran' roj nica roj so' a.

Nana nihánj taj xna'anj che'é suun sa' nocoo qui'yaj niij apóstol cune' Jesucristó man nata' se nana so' a

¹² Gaa né qui'yaj ndo'o niij apóstol cune' Jesucristó man suun sa' nocoo ni'yaj niij yuvij né chuman' Jerusalén a. Ne yo'o vaa rá niij

síí nocoo' man Jesucristó, ne cunuu chre' niij so' rá nuii' nocoo rá chingá cu'naj Corredor Salomón a. ¹³ Tzaj né yo'ó niij yuvij ro', ne quisij rá niij so' cunuu chre' niij so' ga niij síí nocoo' man Jesucristó ma'. Tzaj né cunudanj niij yuvij cataj se vaa sa' qui'yaj niij síí nocoo' man Jesucristó a. ¹⁴ Tzaj né cuchumán rá que'ge niij snó'o do', niij chaná do', ni'yaj niij so' man síí 'njj ra'a man ní', né che'é dan guun ríj doj niij yuvij nocoo' man so' a. ¹⁵ Né dan me se rihaan chruun do', rihaan yuvéé do', táá niij síí ran', ríi niij yuvij man niij síí ran' yo' xe' a. Cuchrui nii man niij síí ran' rá callé rej cachen Pedró, che'é se sese se cachun' Pedró cang xráá niij síí ran' né nahuun so', rá niij yuvij a. ¹⁶ Gaa né ca'na'ndo'o yuvij cavii niij chuman' naj nichrun' chuman' Jerusalén, ne nuu chre' niij so' a. Dan me se atá niij so' síí ran' do', síí nuu nana chree nimán do', ne nahuun sa' cunudanj niij so' a.

Nana nihánj taj xna'anj che'é sayuun qui'yaj nii man niij apóstol cune' Jesucristó man nata' se nana so' rihaan yuvij a

¹⁷ Dan me se guun xcoj ruuva rá niij tuvi' xrej atá suun nocoo doj ni'yaj niij so' man niij apóstol cune' Jesucristó man nata' se nana so' rihaan yuvij a. Dan me se niij tuvi' xrej me se síí saduceo me niij so' a. ¹⁸ Dan me se ca'néé niij so' tanuu quir'a'aa man niij apóstol, gaa né caxrij niij so' taga' man niij so' a. ¹⁹ Tzaj né rej niij me se ca'na' yo'o se mozó síí 'njj ra'a man ní', né ca'núj so' ta'yaa taga' yo', né ca'anj nicaj so' man niij apóstol xe' a. Gaa né cataj se mozó Diose yo' rihaan niij apóstol:

²⁰ —Cavii soj, né ca'anj soj canicun' soj rá nuii' nocoo, né nata' soj rihaan niij yuvij nu' nana nihánj nana taj xna'anj daj qui'yaj niij yuvij né ca'vee gaa i'na' nimán niij yuvij rihaan Diose á —taj se mozó Diose yo' rihaan niij so' a.

²¹ Síí cuno niij so' nana vaa danj, gaa né rej síj güii catúj niij so' rá nuii' nocoo, né tucu'yón niij so' se nana Jesucristó rihaan niij yuvij a. Maan orá dan canacúun niij tuvi' xrej atá suun nocoo doj, ne cunuu chre' cunudanj niij síí uun chij rihaan niij yuvij israelitá, qui'yaj niij so' junta' a. Gaa né ca'néé niij so' síí ca'anj taga', né ca'na' nicaj niij so' man niij apóstol rihaan niij so', rá niij so' a. ²² Dan me se cuchi' niij mozó ca'néé niij síí uun chij yo' taga', gaa né ne nari' mozó man niij apóstol rque taga' a ma'. Che'é dan me canicaj niij mozó yo' rej mán niij síí uun chij yo', né nata' niij mozó yo' se vaa guun taga' a. ²³ Dan me se cataj niij mozó yo' a:

—Dan me se gaa cuchi' níj taga', né vaa raan taga', né nicun' niij tanuu rihaan ta'yaa, tumé niij tanuu ta'yaa a. Tzaj né gaa ca'núj núj ta'yaa, né ne nari' núj a 'ó yuvij rá

taga' a ma' —taj niij mozo' rihaan niij sií uun chij yo' a.

²⁴ Dan me se gaa cuno tanuu uun chij rihaan niij tanuu tumé nuvíi nocoo do', gaa cuno niij xrej atá suun nocoo doj do', nana vaa danj, gaa ne dan me se cuchu'vi' niij so', ne ne quene'én niij so' daj guun rej rihaan niij so' qui'yaj niij sií nocoo' man Jesucristó a. ²⁵ Gaa ne dan me se cuchi'yo'qo' so' rihaan niij sií uun chij, gaa ne nata' so' rihaan niij so', cataj so':

—Xa' niij sií caxrój niij soj taga' man, tzaj ne cuano nihánj me se nícuñ' niij so' rá nuvíi nocoo, tucu'yón uxrá niij so' rihaan niij yuvíi nanj á —taj sií ca'na' rihaan niij so' a.

²⁶ Gaa ne cavii tanuu uun chij rihaan niij tanuu tumé nuvíi nocoo cavii niij mozo' cavii, ca'anj niij so' nuvíi nocoo, ne ca'anj nacaj niij so' man niij apóstol cune' Jesucristó man rihaan niij sií uun chij yo' a. Tzaj ne ne qui'yaj niij so' fuerzá man niij sií cune' Jesucristó man ma'. 'Q se cuchi'vi' tanuu do', niij mozo' do', ni'yaj niij so' man niij yuvíi se vaa go' niij yuvíi yahij xráa ma'an niij so' a.

²⁷ Dan me se ca'na' nicaj niij so' man niij apóstol rej cunuú chre' cunudanj niij sií uun chij rihaan niij yuvíi israelitá a. Gaa ne xná'anj xrej atá suun nocoo doj man niij so', ²⁸ cataj so' a:

—Né se aj cataj xna'anj nuj rihaan niij soj se vaa ca'né' rá soj ga suun tucu'yón rihaan niij yuvíi che'é sií nata' soj che'é a. Tzaj ne cuano nihánj me se aj cuchi' se nana soj rihaan cunudanj niij sií man chuman' Jerusalén nihánj, qui'yaj soj, ne me rá soj caraa soj cacun' xráa nuj se vaa cavi' snó'o nocoo' soj qui'yaj nuj á —taj so' rihaan niij apóstol a.

²⁹ Gaa ne cataj Pedró do', yo'ó niij apóstol cune' Jesucristó man do':

—Tzaj ne 'o se no xcúun ní' cuno ní' asino yaan nana a'mii Diose rihaan nana a'mii yuvíi a. ³⁰ 'Q se niij soj me sií toco' man Jesucristó rihaan rcutze, ne cavi' so', qui'yaj soj, ne Diose nocoo' xii ní' asij naá ro', me sií qui'yaj cunuú i'na' uún so' adonj. ³¹ Gaa ne ma'an Diose qui'yaj cavii Jesucristó xta', ne nicun' Jesucristó rej x'nuj Diose rej nuva' Diose, ne guun Jesucristó sií uun chij ndo'o, ne sií tinanii man ní' rihaan sayuun guun so', che'é rej ca'vee canicaj nimán ní' sij israelitá gaa ne quinavíj cacun' tumé ní' adonj. ³² Né nuj me sií nata' nana nihánj rihaan yuvíi ei. Né ne'en Nimán Diose uún se vaa ya ya vaa nana nihánj, ne rqué Diose Nimán Diose rihaan nuj sij uno rihaan Diose a —taj niij so' rihaan niij sií uun chij rihaan niij yuvíi israelitá a.

³³ Dan me se gaa cuno niij sií uun chij nana nihánj, gaa ne ca'maan uxrá rá niij so', gaa ne guun rá niij so' ticaví' niij so' man niij apóstol

yo' a. ³⁴ Tzaj ne canicun' caya yo' tuvi' niij so' 'o sií fariseo sií cu'naj Gamaliel, ne sií naquí'yaj cuu se tucuanj Moisés me so', ne caráj cochroj cunudanj niij yuvíi ni'yaj niij yuvíi man so' a. Gaa ne ca'né' so' suun se vaa curihanj niij apóstol doj 'o orá nii xe' a. ³⁵ Gaa ne cataj Gamaliel rihaan yo'ó niij sií uun chij yo' a:

—Cuno soj sij israelitá nana ca'mij rihaan niij soj cuano á. Dan me se tadó soj daj qui'yaj soj ga niij snó'o ca'na' rihaan ní' nihánj á. ³⁶ 'Q se asij rque doj me se nachumáan 'o sií cu'naj Teudas, ne so' ro', me sií cataj se vaa sij sa' uxrá me ma'an so', ne canoco' 'o ca'anj cientó yuvíi xcó so' ta' asuun a. Gaa ne ticavi' nii man so', ne cha'nuu cunudanj niij sií cuno se nana so', ne navíj nu' se nana so' nana adonj. ³⁷ Gaa ne dan me se cachén doj, gaa ne cavii yo'ó sií cu'naj Judas sií cavii estadó Galilea, ne nachumáan so' gaa güii cachrón gobiernó se chuvíi cunudanj niij yuvíi rihaan yanja a. Gaa ne tiba' yu'unj so' man yuvíi, ne canoco' niij yuvíi xcó so' a. Gaa ne cavi' so' uún, gaa ne cunudanj niij yuvíi cuno se nana so' cha'nuu uún a.

³⁸ "Né cuano nihánj me se cataj xna'anj 'unj rihaan niij soj se vaa se qui'yaj niij soj a doj sayuun man niij sií ca'na' rihaan ní' cuan' ma'. 'Q se sese tucuáán cuchruj yuvíi yuun me se tucuanj niij so', ne sese 'yaj niij so' ndaa vaa avvíi raá ma'an niij so', ne quirí' nu' se vaa 'yaj niij so' nana adonj. ³⁹ Tzaj ne sese Diose me sií rqué se nana niij so', ne sese 'yaj suun niij so' se suun Diose, ne daj chiháa míj se ca'anj ni'yá se nana niij so' qui'yaj soj ma'. Sese danj guun qui'yaj niij soj, ne sií unu' ga ma'an Diose me niij soj adonj —taj sií cu'naj Gamaliel cuno yo'ó niij sií uun chij rihaan niij yuvíi israelitá a.

Dan me se cuchumán rá niij so' se nana sií cu'naj Gamaliel yo', ⁴⁰ gaa ne canacúun niij so' man niij apóstol, ne catúj niij so' rej mán niij so', gaa ne go' nii rutzií xráa niij apóstol, qui'yaj niij sií uun chij, ne ca'né' niij so' suun rihaan niij apóstol se vaa se ca'mii niij so' a ó nana che'é Jesucristó rihaan niij yuvíi, gaa ne na'néé niij sií uun chij yo' chrej man niij apóstol a. ⁴¹ Dan me se curihanj niij apóstol rej mán niij sií uun chij rihaan niij yuvíi israelitá, ne guun niha' rá niij apóstol che'é se sij vaa sa' me niij so' ni'yaj Diose ne che'é danca'vee quiran' niij so' sayuun che'é Jesucristó qui'yaj Diose a. ⁴² Né daj a güii me se cunuú chre' niij apóstol rá nuvíi nocoo do', rá ve' tucuá niij so' do', ne yo'ó tucu'yón niij so' man niij yuvíi, ne nata' niij so' se nana Jesucristó nana sa' rihaan niij yuvíi a.

chij síí 'yaj suun che'é nij síí cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó a

¹ Né güii dan me se guun rii doj nij síí tucu'yón se nana Jesucristó, né dan me se ta'aj nij so' me síí a'mii xna'áñ griego, né yo'ó ta'aj nij so' me síí a'mii xna'áñ hebreo a. Ne dan me se nij ca'mii nij síí a'mii xna'áñ griego ni'yaj nij so' man nij síí a'mii xna'áñ hebreo, che'é se chá go' nij síí a'mii xna'áñ hebreo yo' rihaan nij chaná nique cavi' nica daj a güii a. Né rihaan nij chaná nique cavi' nica níí a'mii xna'áñ griego me se ne cuya'an go' nij so' se chá chá nij no' a ma'. Né che'é dan a'maan rá nij síí a'mii xna'áñ griego a. ² Che'é dan chuvij nij apóstol cune' Jesucristó man ro', canacúún nij so' man nij síí tucu'yón se nana Jesucristó cunyu' chre' nij so', né cataj chuvij nij so' a:

—Nij uxrá vaa sese tanáj xco nuj suun nata' se nana Diose rihaan yuvij che'é rej qui'yaj chuvij nuj co'o rihaan nij chaná cavi' nica adonj. ³ Che'é dan narii nij soj chij tinúú níí síí ve'é a'mii nii ni'yaj nii man, tinuj. Dan me se nano' soj síí nuq ndo'o Nimán Diose nimán, né síí cüu raq nano' soj, né cune' níí man nij so' se vaa qui'yaj suun nij so' suun nihánj á. ⁴ Né xa' nuj, tzaj ne inanj suun yo' cachinj ni'yaj rihaan Diose qui'yaj suun nuj, né nata' nuj se nana Diose nñanj á —taj chuvij nij apóstol cune' Jesucristó man nata' se nana so' a.

⁵ Dan me se guun niha' rá cunudanj nij yuvij gaa cuno nij yuvij nana yo', né narii nij yuvij man chij tinúú nij so', né yo'ó so' me síí cu'naj Esteban, né so' ro', me síí nucuaj uxrá rá ni'yaj man Diose, né nuq ndo'o Nimán Diose nimán so' a. Né narii uún nij so' man síí cu'naj Felipé do', Prócoro do', Nicanor do', Timón do', Parmenas do', Nicolás do' a. Né nuveé sij israelitá me Nicolás, maan né síí guun rá canoco' se tucuqan nij síí israelitá guun so', né síí cavii chuman' Antioquia me so' uún a. ⁶ Né dan me se nicaj nij yuvij man chij nij so' ca'anj nij so' rihaan chuvij nij apóstol cune' Jesucristó man, né nij apóstol me se cachinj ni'yaj nij so' rihaan Diose, gaa né cuta' nij so' ra'a nij so' raq chij nij so' che'é yan gg' nij so' se chá rihaan nij chaná nique cavi' nica a.

⁷ Dan me se cha'nuq uxrá se nana Diose, né guun rii ndo'o doj nij síí tucu'yón se nana Jesucristó chuman' Jerusalén yo', né nda que'eé uxrá nij xrej israelitá cuchumán rá se nana Jesucristó né cuno rihaan Jesucristó a.

Nana nihánj taj xna'anj daj qui'yaj nii gaa quita'aa nii man síí cu'naj Esteban a

⁸ Dan me se síí cu'naj Esteban me se racuij ndo'o Diose man so', né guun nucuaj ndo'o so', né dan me se qui'yaj ndo'o so' suun sa' nocoo ni'yaj nij síí man rej chuman'

Jerusalén a. ⁹ Tzaj né canicun' que'eé yuvij, né ta'aj nij so' me síí 'anj ve' tucu'yón rej nuu chre' nij síí qui'yaj canaán curihañ rihaan se ru'vee nij so', né yo'ó ta'aj nij so' me síí cavii chuman' Cirene, né yo'ó ta'aj nij so' me síí cavii chuman' Alejandría, né yo'ó ta'aj nij so' me síí cavii rej cu'naj Cilicia do', rej cu'naj Asia do' a. Dan me se canó tuví' taran' nij so' ga síí cu'naj Esteban, ¹⁰ tzaj né ne ca'vee qui'yaj canaán se nana nij so' rihaan se nana Esteban a ma!. 'O se racuij ndo'o Nimán Diose man síí cu'naj Esteban, né cavii ndo'o nana cüu raq so', qui'yaj Nimán Diose a. ¹¹ Gaa né caxrij nij so' chrej rque yo'ó ta'aj snó'o uún, né snó'o yo' cataj:

—Cuno nuj se vaa ca'mii síí cu'naj Esteban yo' nana nij che'é síí cu'naj Moisés ga ma'án Diose á —taj nij snó'o yo', ca'mii ne nij so' a.

¹² Gaa né ca'maan rá nij yuvij do', nij síí uun chij rihaan nij yuvij israelitá do', nij síí naqui'yaj cüu se tucuqan Moisés rihaan yuvij do', gaa cuno nij so' se nana nij síí né yo' a. Gaa né cavii nij so', quita'aa cunudanj nij so' man Esteban, né ca'anj nicaj nij so' man so' rá ve' nuu chre' nij so', qui'yaj nij so' juntá a. ¹³ Gaa né canicun' doj síí ca'mii ne síí cüraa cacun' xráa Esteban, né cataj nij so' a:

—Síí nihánj ro', ne a'ne' rá so' ga suun a'mii quij che'é rej guee nihánj do', che'é tucuáán noco' níí do', a ma!. ¹⁴ 'O se cuno nuj se vaa cataj so' se vaa Jesucristó síí cavii chuman' Nazaret me síí tirj' nü' nüvü' nocoo nihánj, né natuna so' tucuáán cuchruij síí cu'naj Moisés che'é níí adonj —taj nij so', ca'mii né nij so' ni'yaj nij so' man Esteban yo' a.

¹⁵ Gaa ne ni'yaj uxrá cunudanj nij síí yanj rá ve' yo' man Esteban yo', né ase vaa rihaan se mqoz Diose ro', dñanj vaa rihaan so', ni'yaj nij so' a.

7

¹ Gaa né xná'anj xrej atá suun nocoo doj man síí cu'naj Esteban, cataj xrej:

—Yá uxrá danj ca'mii so' dan tu'va nij so' danj che'é so' na' —taj so', xná'anj so' man Esteban a.

Nana nihánj taj xna'anj daj ca'mii natáj síí cu'naj Esteban rihaan nij síí uun chij rihaan nij yuvij israelitá a

² Gaa né cataj síí cu'naj Esteban yo':

—Cuno soj ca'mij rihaan soj, tinuj, ta'nuj. Dan me se gaa ataa cayáán xii níí síí cu'naj Abraham chuman' Harán, né ni'ndaj ya ve' e vaa Diose curuvi' rihaan so' rej vaj so' rej cu'naj Mesopotamia, ³ né cataj Diose rihaan so': “Curihañj so' chiháán so' rej né nij tuví' so', né cavii so' ca'anj so' 'o rej tjihaán 'unj mán so' á”, taj Diose rihaan Abraham a.

⁴ Gaa né dan me se curihanj so' rej né ni
sí caldeo, ne ca'anj so' cayáán so' chuman'
Harán a. Gaa ne quisij cavi' rej so', né cavii
uún so', ca'anj so' cayáán so' yo'óó nihánj
rej né ma'án niж soj cuang a. ⁵ Tzaj né a
doj yo'óó ne rque Diose rihaan síi cu'naj
Abraham ma'. Né a 'ó ta'níi Abraham se
ca'ngaa gaa cata' tu'va Diose rihaan so' se
vaa guun si'yaj niж ta'níi ta'níi si'no' Abra-
ham man yo'óó nihánj nañj á.

⁶ "Gaa né cataj uún Diose rihaan so' se
vaa ca'anj cayáán niж ta'níi ta'níi si'no' so'
to'óó yo'ó yuvii, né guun niж so' mozó cunuû
rihaan yo'óó niж yuvii yo', né tucuxru' yo'ó
niж yuvii man niж so' cunuû ca'anj ciento
yo' a. ⁷ Né xá' niж yuvii guun niж so' mozó
rihaan, tzaj né ma'an Diose qui'yaj sayuun
man niж yuvii yo', gaa né curihanj niж ta'níi
ta'níi si'no' Abraham rej yo', né naman niж
so' cayáán niж so' rej nihánj, né canoco' niж
so' man Diose, né qui'yaj suun niж so' che'é
Diose, taj Diose rihaan Abraham gaa naá a.

⁸ "Dan me se cata' tu'va Diose se vaa
qui'yaj Diose danj che'é niж tuvi' Abraham,
gaa né ca'ne' Diose suun se vaa cuta' taran'
niж tuvi' Abraham ta'nga' man niж so', che'é
se yuvii 'nij ra'a Diose man ne mij so' a. Ne
dan me se ca'ngaa ta'níi Abraham síi cu'naj
Isaac, né cuta' Abraham ta'nga' man so' gaa
vaj so' tunj güii a. Né danj qui'yaj Isaac
uún che'é ta'níi so' síi cu'naj Jacob, né danj
qui'yaj uún Jacob che'é niж ta'níi so' chuvij
niж xii ni' niж síi cayáán gaa naá a.

⁹ "Gaa né dan me se guun xcoj ruvaa rá niж
xii ni' ni'yaj niж so' man tinúú niж so' José, gaa
né cutu'véj niж so' man so' rihaan síi ca'anj
nicaj man so' ndaqa rej yo'óó cu'naj Egipto a.
Ne Diose vaj ga so', ¹⁰ né tinanii Diose man
so' rihaan nu' sayuun quiran' so' a. Gaa né
guun rá síi nicaj suun rey síi cu'naj Faraón
ni'yaj so' man José, né síi sa' ndo'o avii raq
guun José rihaan Faraón, qui'yaj Diose a.
Gaa né cune' Faraón man José se vaa guun
chij José rihaan rej Egipto, né ndaqa rihaan
nu've' tucuá Faraón guun chij José a.

¹¹ "Gaa né cachén ndo'o x'naa nu' rej
Egipto do', rej yo'óó cu'naj Canaán do', né
quiran' ndo'o niж yuvii sayuun, né xii ni' ro',
né guun nucuaj niж so' quiri' niж so' se cha niж
so' ma'. ¹² Gaa né cuno Jacob nana se vaa
vaa 'núú trigó ane' rej Egipto, né che'é dan
tihaj yuun ca'néé so' man niж ta'níi so' ca'anj
niж so' nano' niж so' 'núú trigó a. ¹³ Dan me
se quisij vij ca'anj niж so' rej Egipto, gaa né
cataj xna'anj José rihaan niж so' se vaa tinúú
niж so' me so', gaa né dan me se xcaj Faraón
cuentá me rej cavi' José a.

¹⁴ "Gaa né ca'néé José nana rihaan rej so'
Jacob se vaa ca'anj niж tuvi' Jacob cayáán niж
so' rej Egipto, né dan me se va'nuj chihaa
xnu' yuvii me niж tuvi' Jacob yo' a. ¹⁵ Gaa né
dan me se ca'anj Jacob rej Egipto a. Cachén

djoj, gaa né cavi' so', né cavi' niж ta'níi so' xii
ni', ¹⁶ gaa né ca'anj nicaj niж man cùu man
niж so' ndaqa chuman' cu'naj Siquem, né dan
me se cachin' niж man cùu man niж so' rque
yu'uj yuvej aj quiránj Abraham rihaan niж
ta'níi síi cu'naj Hamor rej chuman' Siquem
yo' a.

¹⁷ "Dan me se gaa quinichrun' güii quisij
ya nu' nana aj cata' tu'va Diose rihaan Abra-
ham gaa naá, né dan me se xna'anj niж yuvii
israelitá yo' rej Egipto, né guun rii ndo'o doj
niж so' a. ¹⁸ Danj qui'yaj niж so' ndaqa se catúj
yo'ó síi nicaj suun rey yo'óó Egipto, né ne
ne'en so' a doj che'é síi cu'naj José a ma'.
¹⁹ Né so' me síi tiha' yu'unj man tuvi' ni' niж
yuvii israelitá, né tucuxru' so' man xii ni' niж
yuvii israelitá yo' a. Dan me se ca'ne' so'
suun se vaa quiri'jj niж man ta'níi niж yuvii
israelitá ne'ej leé no xe', che'é rej cavi' ta'níi
niж so' a. ²⁰ Né maan tió dan me se ca'ngaa
síi cu'naj Moisés, né caran' rá Diose ni'yaj so'
man Moisés, né rque va'nuj yavii tucuachij
rej so' ga mi' so' man so' tucuá rej so' a.
²¹ Gaa né caxrij yuve roj so' man ne'ej cu'naj
Moisés xe' yo'ó rej yaníj, gaa né dan me se
nacaj ma'an ta'níi chana Faraón man ne'ej
cu'naj Moisés yo', né tucuachij no' man so'
ase 'yá' ga ta'níi ma'án' qui'yaj no' a. ²² Gaa
né tucu'yón nii nu' se nana niж síi man Egipto
nana cuu man síi cu'naj Moisés, né sca' a'mii
so' ne sca' yaj suun so' a.

²³ "Dan me se quisij síi cu'naj Moisés vij
chihaa yo', gaa né guun rá so' ca'anj ni'yaj
so' daj ran' niж tuvi' so' niж yuvii israelitá a.
²⁴ Né dan me se quene'en so' se vaa tucuxru'
yo'ó síi man yo'óó Egipto man 'síi israelitá
a. Che'é dan guun rá síi cu'naj Moisés yo'
nayon cuentá che'é tuvi' so' síi israelitá, né
che'é dan go' so' man síi man yo'óó Egipto
yo' a. ²⁵ Gaa né guun rá síi cu'naj Moisés se
vaa xcaj niж tuvi' so' síi israelitá cuentá se
vaa Diose racuúj man so' tinanii so' man niж
so' rihaan niж síi man Egipto, tajz né ne xcaj
niж so' cuentá ma'.

²⁶ "Dan me se yo'ó güii me se cuchi' so' rej
man niж yuvii israelitá, né dan me se vij tuvi'
niж so' cunu', né guun rá so' na'mij sa' uún roj
so', né che'é dan cataj so': "Tinuj. Me che'é
unu'roj tinuj roj soj ga", taj so' rihaan roj so'
a. ²⁷ Né síi tucuxru' man tuvi' ro', tiguij ra'a
so' man Moisés, né cataj so': "Taj vaj síi cune'
mán so' guun chij so' rihaan nuj ne ca'ne'
so' cacun' che'é nuj ma'. ²⁸ Né nihánj me se
guun rá so' ticaví' so' manj, ndaqa vaa ticaví'
so' man síi man yo'óó Egipto qui' na", taj síi
tucuxru' man tuvi' rihaan síi cu'naj Moisés
yo' a. ²⁹ Gaa né che'é se xcaj síi cu'naj Moisés
cuentá se vaa cha'nuu ndo'o nana se vaa
ticaví' so' man 'o síi man yo'óó Egipto, gaa
né che'é dan cunánj so', né ca'anj so' cayáán
so' rej cu'naj Madián a. Né xcaj so' chanq, né
ca'ngaa vij ta'níi so' snó'o cunii a.

30 "Dan me se cachén vij chihäa yo', gaa ne rej tacaan nichrún' quij cu'naj Sinaí me se quene'en so' 'o coj aco' ya'an raä, ne curuví' yo' se mozó Diose rque ya'an yo' quene'en so' a. ³¹ Ne ca'anj rá Moisés gaa quene'en so' rasuun ya'anj yo', ne guun rá so' quinichrún' so' rihaan coj yo' nj'yaj so' man yo', tzaj ne cuno so' ca'mii síi 'njj ra'a man ní, ³² ne dan me se cataj síi 'njj ra'a man ní: "Unj ro', me Diose nocó' nij xii so' gaa naá a. Dan me se Diose nocó' síi cu'naj Abraham do', síi cu'naj Isaac do', síi cu'naj Jacob do', mé 'unj á', taj Diose síi 'njj ra'a man ní' cuno Moisés a. Gaa ne cuchu'vi' Diose ne quirí'ij man so', ne ne quisij rá so' nj'yaj so' coj aco' ya'an raä yo' a. ³³ Gaa ne cataj síi 'njj ra'a man ní' rihaan so' a: "Quirí' so' canj 'njj tacóó so' á. 'Q se yo'óó nícuñ' so' cuano ro', me yo'óó guee ndo' adonj. ³⁴ Dan me se ni'yaj 'unj, ne quene'en 'unj sayuun ran' nij yuvíi nocó' manj rej Egiptó, ne cuno daj rnúj nij so' che'é sayuun ran' nij so', ne nihánj me se nanij 'unj che'é se me raj tinaníi 'unj man nij so' rihaan sayuun ran' nij so' a. Che'é dan cuva' so', ne ca'nej 'unj mán so' rej Egiptó á', taj síi 'njj ra'a man ní' rihaan Moisés a.

³⁵ "Dan me se xa'! Moisés, tzaj ne so' me síi quirí'ij yaníj nij yuvíi israelítá man gaa cataj nij so' se vaa taj vaj síi cune' man so' gyun chij so' rihaan nij so' ne ca'ne' so' cacun' che'é nij so' ma'. Tzaj ne so' me síi ca'néé ma'an Diose se vaa gyun chij so' rihaan nij yuvíi israelítá ne quirí' so' man nij yuvíi israelítá rej guun nij so' mozó rihaan yo'lo yuvíi a. Danj qui'yaj Diose ga Moisés gaa quene'en Moisés se mozó Diose yo' rque coj aco' ya'an raä yo' a. ³⁶ Dan me se curihanj nij yuvíi israelítá rej cu'naj Egiptó, qui'yaj Moisés, ne qui'yaj ndo'o so' suun sa' nocoo Egiptó do', rej naj na ya'anj cu'naj Na Ya'anj Maree do', rej tacaan vaj nij so' vij chihäa yo' do' a. ³⁷ Ne ma'an Moisés yo' me síi cataj rihaan nij síi israelítá: "Vaa güii, ne yo'lo tuvi' soj ro', guun síi nata' se nana Diose, qui'yaj Diose, ne ase vaa 'yáá 'unj ro', danj qui'yaj so' uún a", taj Moisés rihaan nij yuvíi israelítá a.

³⁸ "Ne Moisés me síi vaj ga cunudanj nij yuvíi israelítá rej tacaan, ne cachéé so' ga se mozó Diose síi ca'mii rihaan so' rej tacaan nichrún' quij cu'naj Sinaí, ne cachéé so' ga nij xii ní' uún, ne so' me síi nata' Diose se nana Diose nana nucuaj rihaan, che'é rej tacuachén so' nana yo' ndaa rihaan ní' a. ³⁹ Tzaj ne ca'vej rá nij xii ní' cuno nij so' rihaan Moisés ma!. 'Q se tanjá xcó nij so' se nana so', ne guun inanj rá nij so' qui'yaj nij so' ndaa vaa 'yaj nij so' rej Egiptó a. ⁴⁰ Dan me se cataj nij xii ní' rihaan síi cu'naj Aarón, ne: "Qui'yáá so' ya'anj canoco' ní', gaa ne quitaj yaqan ya'anj yo' rihaan ní' cachéé ní'

á. 'Q se xa' Moisés síi qui'yaj curihanj ní' rej cu'naj Egiptó, tzaj ne ne ne'en uxrá núj daj quiran' so' a ma", taj nij yuvíi rihaan Aarón a. ⁴¹ Ne güii dan me se qui'yaj nij yuvíi israelítá 'o scúj le'ej, ne guun yo'ya'anj noco' nij so', ne rque ndo'o nij so' rasuun rihaan ya'anj yo', gaa ne guun niha' rá níj so' ní'yaj nij so' ya'anj qui'yaj ma'an nij so' a.

⁴² "Che'é dan guun yaníj Diose rihaan nij yuvíi israelítá, ne ca'néé ra'a Diose man nij so' na'vij nij so' rihaan nij rasuun vaa rej xta', ne dan me se na'vij nij so' rihaan güii do', rihaan yavii do', rihaan nij yati' do' a. Dan me se danj inanj taj nana no' rihaan yanj qui'yaj nij síi nata' se nana Diose gaa naá, ne nana yo'taj: "Taj vaj rasuun rque nij soj sij israelítá rihanj gaa vaj soj rej tacaan vij chihäa yo' ma!. Taj vaj xcuu caca rihanj, qui'yaj soj ma!. ⁴³ Tananj cata soj ve' mantá nuu ya'anj cu'naj Moloc, ne cataj soj yati' chraan, ne guun yo' ya'anj cu'naj Renfán rihaan soj nana adonj. Dan me se ya'anj qui'yaj ma'an soj na'vij soj rihaan me roj ya'anj yo', ne che'é dan nonaj rej cané soj, ne rej xco chuman' Babilonia cayaán soj, qui'yáá adonj", taj Diose rihaan nij xii ní' a.

⁴⁴ "Dan me se nicaj xii ní' nuvíi mantá, ne ve' nata' ma'an Diose nana rihaan nij xii ní' gaa vaj nij so' rej tacaan me ve' yo' a. Ne nuvíi mantá yo' ro', qui'yaj Moisés man yo' ndaa vaa cataj xna'anj Diose rihaan so' a. Dan me se ase vaa nuvíi mantá tihaan Diose rihaan Moisés, danj vaa qui'yaj so' a. ⁴⁵ Ne ca'anj nicaj nij xii ní' ga síi cu'naj Josué man nuvíi mantá yo' ndaa to'óó yuvíi yaníj, ne dan me se quirí' yaníj Diose man nij yuvíi yaníj rihaan to'óó nij so', ne catuj nij xii ní', qui'yaj Diose a. Ne nuvíi mantá yo' me rej quina'vij nij xii ní' rihaan Diose ndaa se cayaán síi cu'naj David síi nicaj suun rey a.

⁴⁶ "Ne David ro', guun niha' rá Diose ni'yaj Diose man so', ne cachíín ni'yaj so' rihaan Diose se vaa ca'vej rá Diose cune' so' nuvíi nocoo rej na'vij nii rihaan ta'anj síi cu'naj Jacob a. ⁴⁷ Ne síi cu'naj Salomón me síi cune' nuvíi yo' a. ⁴⁸ Tzaj ne nuveé sij ne rá ve' une' yuvíi me Diose síi 'njj ra'a nu' chumíí ma!. 'Q se cataj xna'anj síi nata' se nana Diose se vaa ma'an Diose cataj. ⁴⁹ "Rej xta' ro', me chruun xlá sa' taá 'unj, ne yo'óó ro', me rej taj tacóó adonj. Che'é dan taj che'é cune' nij soj ve' cané 'unj ma!', taj síi 'njj ra'a man ní', ne taj uún so': Taj rej qui'yaj soj naraan rá 'unj ma!. ⁵⁰ 'Q se ma'anj ra'aj qui'yáá ní' nij rasuun nihánj adonj", taj ma'an Diose a.

⁵¹ "Dan me se nichraj ndo'o rá soj, ne nuveé sij niha' rá xcaj cuentá che'é tecuáán sa' me soj ma!. Tananj niganj anó tuvi' soj ga Nimán Diose adonj. Ase vaa qui'yaj xii soj ro', danj 'yaj guee ma'an soj uún nana á. ⁵² Dan me se canoco' xii soj man cunudanj

nij síí nata' se nana Diose, né guun rá nij so' qui'yaj nij so' sayuun man nij so', né ndaa ticavi' nij so' man nij síí nata' che'é síí sa' ca'nej Diose rihaan chumij nihánj tjinanii man yuvijí rihaan sayuun ei. Né síí sa' yo' me se guun nij soj síí tacuachén man so' rihaan nij síí taj ri'yunj man níl, né ndaa ticavi' nij soj man so' vaa ei.⁵³ Dan me se soj me síí guun rá se vaa se tucuajn Diose ro', me nana cataj xna'anj nij se mozó Diose rihaan soj, tzaj né ne uno soj nana yo' ma' —taj síí cu'naj Esteban rihaan nij síí uun chij rihaan nij yuvijí israelitá a.

Nana nihánj taj xna'anj daj qui'yaj nii gaa ticavi' nii man síí cu'naj Esteban a

⁵⁴ Dan me se gaa cuno nij síí uun chij rihaan nij yuvijí israelitá nana vaa danj, gaa ne cuyanj rá nij so', né ndaa chá ruj ma'lan nij so' tu'va nij so' mi'yaj nij so' man Esteban a.⁵⁵ Tzaj né Esteban ro', caraa ndo'o Nimán Diose nimán so', né dan me se ni'yaj so' rej xta', né quene'en so' rej ve'é ndo'o vaa rej nicun' Diose, né quene'en so' se vaa nicun' Jesucristó rej x'núú Diose rej nuvá Diose a.⁵⁶ Gaa né cataj síí cu'naj Esteban a:

—Nihánj me se nax'núú rej xta' ni'yaj 'unj, né ne'én 'unj man síí ca'neé Diose nícaj yu'unj man yuvijí se vaa nicun' so' rej x'núú Diose rej nuvá Diose á —taj so' no nij síí uun chij a.

⁵⁷ Gaa né nucuaj ndo'o caguáj nij so', né caráán ra'a nij so' xréé nij so', che'é rej ne ca'vej daj chihqá míj rá nij so' cung nij so' a doj se nana Esteban a ma'. Gaa né cunánj cunudanj nij so' ndaa rej nicun' Esteban, né quita'aa cunudanj nij so' man so',⁵⁸ né quiríij nij so' man Esteban rque chuman' Jerusalén yo', né guun che'e nij so' go' nij so' yahij man Esteban a. Dan me se nij síí caraa cacun' xráá Esteban me se cuchruj nij so' sagan' nij so' rihaan yo'óó rej nicun' o' síí tachruj cu'naj Saulo a.⁵⁹ Gaa né go' ndo'o nij so' yahij man Esteban, né cachíin ní'yaj so' rihaan Jesucristó, né cataj so':

—Nihánj me se nacaj so' nímanj, Jesucristó Síí Chij —taj so', cachíin ní'yaj so' rihaan Jesucristó a.

⁶⁰ Gaa né canicun' ruj so', né nucuaj ndo'o caguáj so', cataj so':

—Se caraá so' cacun' nihánj xráá nij so', man Síí Chij —taj so', gaa né cavi' so' a.

8

¹ Né síí cu'naj Saulo yo' ro', cunaj quiran' Esteban rá so' a.

Nana nihánj taj xna'anj che'é sayuun qui'yaj síí cu'naj Saulo man nij yuvijí cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó a

Né güüi dan me se guun che'é nii qui'yaj ndo'o nii sayuun man nij síí cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó síí né chuman'

Jerusalén a. Dan me se cunánj nij so' chuman' Jerusalén, né ca'anj nij so' ndaa nu' estadó Judea do', estadó cu'naj Samaria do' a. Tzaj né orún' ma'lan nij apóstol cune' Jesucristó man nata' se nana so' ro', me nij síí yo' o' quinaj chuman' Jerusalén a.² Ne dan me se ta'aj nij síí sa' nimán cachin' man Esteban, né ta'vee uxrá nij so' che'é se vaa cavi' so' a.³ Tzaj né síí cu'naj Saulo me se síí taj ri'yunj man nij síí cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó me so', né ticavi' so' man nij síí nocó' man Jesucristó a. Dan me se cuchi' so' ve' ne 'o' o' nij síí nocó' man Jesucristó, né quita'aa so' man nij so', né dan me se nu' snó'o nu' chana nu' quita'aa so', né caxrij so' taga' man nij so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cuchi' se nana Diose chuman' cu'naj Samaria a

⁴ Dan me se nij síí cunánj me se chéé ndo'o nij so' nata' nij so' se nana Diose nana sa' rihaan yuvijí a.⁵ Né síí cu'naj Felipé ca'anj chuman' Samaria, né ca'mii natáj so' se nana Jesucristó rihaan nij yuvijí man chuman' yo' a.⁶ Gaa né cuno nij síí man chuman' Samaria se nana Felipé, né quene'en nij so' nij suun sa' nocoo qui'yaj so', né che'é dan guun niha' ndo'o rá cunudanj nij so' cung nij so' se nana Felipé a.⁷ Dan me se que'ee nij nana chree curihanj nimán yuvijí, qui'yaj so', né nucuaj caguáj nij nana chree yo' gaa curihanj nij yo' a. Né quinahuun que'ee nij síí ran'do', que'ee nij síí rengo do',⁸ né che'é dan guun niha' uxrá rá nij síí né chuman' Samaria yo' a.

⁹ Né dan me se gaa ataa cuchi' Felipé chuman' Samaria, né vaa 'o' snó'o cu'naj Simón chuman' yo', né Simón me se qui'yaj chruun ndo'o so', né ca'anj rá nij síí né Samaria, qui'yaj so' a. Né cataj so' rihaan nij yuvijí se vaa síí sa' uxrá me ma'lan so',¹⁰ né cunudanj nij yuvijí caráyanj uxrá se vaa qui'yaj so', né dan me se nu' nij síí nocó' do', nu' nij síí uun chij do', cataj se vaa me so' síí atá ndo'o rej nucuaj, qui'yaj ma'lan Diose, taj nij so', ni'yaj nij so' man Simón a.¹¹ Dan me se sa' ndo'o nanó xrej nij yuvijí daj taj so', che'é se sa' ndo'o qui'yaj chruun so', né ca'anj rá nij so', qui'yaj Simón a.¹² Dan me se gaa nata' Felipé se nana Diose nana sa' che'é suun uun chij Diose rihaan chumij nihánj do', nana che'é Jesucristó do', né cuchumán rá nij yuvijí nana yo', né cata' ne snó'o do', chana do', che'é Jesucristó a.¹³ Né ndaa ma'lan Simón cuchumán rá nana yo', né cata' ne so', né canoco' so' xcó Felipé, né ca'anj rá ma'lan so' uún gaa quene'en so' nij suun sa' nocoo qui'yaj suun Felipé a.

¹⁴ Dan me se cuchi' nana rihaan nij apóstol síí cune' Jesucristó man nata' se nana so' síí né chuman' Jerusalén se vaa cuchumán rá nij síí man chuman' Samaria

se nana Diose, ne che'é dan ca'néé niж so' man Pedró do', man Juan do', se vaa cuchi' roj so' rihaan niж síí ne chuman' Samaria,¹⁵ ne dan me se cuchi' roj so', gaa ne cachíin ni'yaj roj so' rihaan Diose che'é niж síí cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó yanç chuman' Samaria se vaa catuń Nimán Diose nimán niж so' qui'yaj Diose a.¹⁶ Q se ataa catuń Nimán Diose nimán niж so' a. Maqan se tihaj cataf' ne uun niж so' che'é Jesucristó sij 'nij ra'a man ni' a.¹⁷ Dan me se cuta' ra'a Pedró ga Juan raa niж síí cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó yanç chuman' Samaria, gaa ne catuń Nimán Diose nimán niж so' a.

¹⁸ Dan me se quene'en síí chrupun cu'naj Simón se vaa gaa cuta' ra'a Pedró ga Juan raa yuvii, ne catuń Nimán Diose nimán niж yuvii yo', ne che'é dan rquee so' sa'anj rihaan roj so',¹⁹ ne cataj so':

—Rque 'unj sa'anj man roj soj, ne rque roj soj rej nucuaj nicaj roj soj mán 'unj, ne me ma'lan 'o síí cuta' 'unj ra'a raa, ne ca'vee catuń Nimán Diose nimán niж so', qui'yaj roj soj á —taj so' rihaan roj so' a.

²⁰ Gaa ne cataj Pedró rihaan so' a:

—Tadó so' se caca so' rihaan ya'an ga se sa'anj so' á. Me che'le guun rá so' se vaa ane' se rqué uun Diose ga.²¹ Daj chihaa míj se ca'vee qui'yáá so' danj ma'. Ne vaa nicaj a doj nimán so' rihaan Diose a man adonj.²² Vaa che'é canicaj nimán so' tanáj so' tucuáán chi'ij noco' so' nihánj, gaa ne cachinj ni'yáá so' rihaan Diose síí 'nij ra'a man ni' sese ca'vee caraq x'naa so' ndaq vaa guun rá so' á.²³ O se cuano nihánj me se xcaj 'unj cuentá se vaa vaa chi'ij nu' nimán so' ei —taj Pedró rihaan Simón yo' a.

²⁴ Gaa ne cataj Simón:

—Cachinj ni'yaj roj soj rihaan Diose síí 'nij ra'a man ni' che'é 'unj se gaa nana quirán'²⁵ 'unj a doj se vaa cataj roj soj ruguanj —taj so' rihaan roj so' a.

²⁵ Dan me se nata' ndo'o roj so' se nana Diose síí 'nij ra'a man ni', gaa ne quinan' roj so' chuman' Jerusalén, ne nata' roj so' se nana Diose nana sa' rque que'ee chuman' naj estadó cu'naj Samaria a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cuchumán rá 'o síí eunuco cavii rej cu'naj Etiopía ni'yaj so' man Jesucristó a

²⁶ Gaa ne ca'mii yo'o se mozó Diose rihaan síí cu'naj Felipé, cataj so':

—Cavii so', ca'anj so' rej sur ndaq chrej avii chuman' Jerusalén 'anj ndaa chuman' Gaza á —taj se mozó Diose rihaan Felipé a.

Dan me se chrej vaj rej tacaan inanj me chrej yo' a.

²⁷ Dan me se cavii Felipé, ca'anj so', ne gaa vaj so' chrej yo', ne quene'en so' 'o síí eunuco cavii yo'ó cu'naj Etiopía, ne síí nuu rihaan chaná reiná cu'naj Candace uun chij

rihaan nu' yo'óó Etiopía me síí eunuco yo' a. Né síí tumé nu' se sa'anj chaná reiná yo' me so' a. Dan me se aj ca'anj so' chuman' Jerusalén na'vij so' rihaan Diose,²⁸ ne nihánj me se nan' so' chiháán so', né tåá so' cuchi' nucuaj cuayó, ne nayaas so' nana cachrón síí cu'naj Isaías síí nata' se nana Diose gaa naá rihaan yanj a.²⁹ Gaa né dan me se cataj Nimán Diose rihaan Felipé a:

—Cuchi' so' rihaan cuchi' nucuaj cuayó 'na' nihánj, ne cachee so' rej x'núú cuchi' yo' á —taj Nimán Diose rihaan Felipé a.

³⁰ Dan me se cunánj Felipé rej x'núú cuchi', gaa ne cuno so' se vaa nayaas síí taj cuchi' se nana síí cu'naj Isaías síí nata' se nana Diose gaa naá a. Né xná'anj Felipé man so', cataj Felipé:

—Né ya uxrá unó so' nana nayaas so' na' —taj Felipé, xná'anj so' man síí eunuco yo' a.

³¹ —Q se asa' ca'vee cunoj nana nihánj rá so', ne nuvi' síí tucu'yón nana nihánj manj ga —taj síí eunuco yo' rihaan Felipé, gaa ne canacúún síí eunuco man Felipé se vaa cavii Felipé cuchi' ne quitaj so' rej x'núú síí eunuco yo' a.

³² Dan me se nana nayaas síí eunuco yo' ro', me nana nihánj a: "Ase vaa dínj tu'va matzinj gaa uchi' xo' rihaan síí ticaví' man xo' do', ase vaa dínj tu'va matzinj le'ej gaa uchi' xo' rihaan síí caca cachij xráá xo' do', danj qui'yaj so', né a doj nana ne ca'mii so' ma'.³³ Dan me se caxrij na'aj ndo'o nii man so', ne maan che'é se naqu'i'yaj nica' so' nimán so', né taj ca'ne' sa' cacun' che'é so' ma'. Tzaj né a doj yuvii se guun nucuaj cataj xna'anj che'é cunudanj niж noco' xna'anj tuví' ga so', che'é se ne xna'anj so' a ma'. 'O se ne vaj so' rihaan chumií nihánj cuano ma'", taj se nana síí cu'naj Isaías nana nayaas síí eunuco yo' a.

³⁴ Dan me se xná'anj síí eunuco yo' man Felipé, cataj so':

—Me síí me síí quirán' nu' ndaq vaa taj xna'anj síí nata' se nana Diose nihánj ga. Ma'lan síí nata' se nana Diose quirán' danj na'. Yo' so' xá' —taj síí eunuco, xná'anj so' man Felipé a.

³⁵ Gaa ne guun che'le Felipé cataj xna'anj so' daj taj ma'lan nana yo' nana nayaas síí eunuco yo', gaa ne nata' so' nu' se nana Jesucristó nana sa' rihaan síí eunuco yo' a.

³⁶ Dan me se gaa vaj roj so' chrej, ne cuchi' roj so' rej nuu doj na, gaa ne cataj síí eunuco:

—Ni'yaj so' ei. Nihánj me nuu na á. Né ca'vee cataf' ne 'unj na' —taj so', xná'anj so' man Felipé a.

³⁷ Gaa ne cataj Felipé rihaan so' a:

—Sese ya ya amán rá so' ni'yaj so' man Jesucristo, né ca'vee a —taj Felipé rihaan so' a.

Gaa ne cataj síí eunuco rihaan Felipé a:

—Amán rá 'unj se vaa ta'níí Diose me Jesucristó ei—taj so' rihaan Felipé a.

³⁸ Gaa ne ca'ne' síí eunuco suun se vaa canicún' cuchri', gaa ne nanij roj so' rihaan yo'óó, gaa ne ca'anj roj so' rej nuú na, gaa ne cuta' ne Felipé man síí eunuco yo' a.

³⁹ Dan me se gaa curihang roj so' rá na, gaa ne naxcax Nimán Diose man Felipé, ne ne quene'én uún síí eunuco yo' man Felipé a ma'!

'Q se cavii síí eunuco yo', quinan' so', ne guun niha' rá so' a. ⁴⁰ Né Felipé me se aj nuú so' chuman' Azoto a. Gaa ne nu' nj chuman' naj rej vaj so' ro', nata' so' se nanaq Diose nanaq sá' rihaan njí síí ne nu' nj chuman' yo', né danj qui'yaj so' ndaaq se cuchi' so' chuman' Cesarea a.

9

Nana nihánj taj xna'anj daj quiran' síí cu'naj Saulo gaa canicaj nimán so' qui'yaj Jesucristó a

¹ Dan me se síí cu'naj Saulo me se 'o guun rá so' qui'yaj so' sayuun man njí síí nocó' se nanaq Diose sij 'nij ra'a man ní' ne ndaa guun rá so' caví' njí so', né che'é dan canoco' uxrá so' man njí síí nocó' man Jesucristó a. Né ca'anj so' rej né xrej atá suun nocóo doj, ² ne naxcax so' yanj actá rihaan xrej, né yanj actá yo' ro', ca'anj chuman' Damasco rihaan njí síí 'nij ra'a ve' tucu'yón njí yuvil israelitá se tucuanj Moisés a. Ne taj xna'anj yanj yo' rihaan njí so' se vaa sese nari' Saulo man njí síí nocó' man Jesucristó, né se snó'o se chanq se no' xcúún so' numij so' man njí so' ne ca'anj nícaj so' man njí so' ndaa chuman' Jerusalén caxrij so' man njí so' taga' a. ³ Dan me se nícaj Saulo yanj, né vaj so' chrej, né quinichrun' so' chuman' Damasco yo', né taj ni'yón cuchuguun nu' xta' nu' anicaj rej nícaj so' a. ⁴ Gaa ne quinij so' rihaan yo'óó, né dan me se cuno Saulo se vaa cataj yo' q so' rihaan so':

—Cunó so' ca'mij, Saulo. Me che'é 'yáá so' sayuun manj gá —taj nanaq cuno Saulo a.

⁵ Gaa ne xna'anj Saulo man síí ca'mii rihaan so', cataj so':

—Síí Chij, me síí mé so' gá —taj so', xna'anj so' a.

Gaa ne síí ca'mii rihaan so' cataj:

—'Unj ro', me Jesús, né 'yaj ndo'o so' sayuun manj adonj. ⁶ Tzaj ne naxagaa so' ca'anj so' ndaa chuman' Damasco, gaa ne cataj nii rihaan so' daj qui'yáá so' a —taj Jesucristó rihaan Saulo a.

⁷ Né njí snó'o vaj chrej gá Saulo me se canicún' njí so', né a doj nana ne ca'mij njí so' a ma'. Né cuno njí so' nana yo', tzaj ne taj a 'ó rasuun ne quene'én njí so' a ma'. ⁸ Ne Saulo me se naxumaan so', né nuxra' so' rihaan so', tzaj ne taj se qui'yá' quene'én so' ma'. Yúun che'é caráán rihaan so' nanj adonj. Gaa ne quita'aa yo'ó njí so' ra'a so',

ne racuúj njí so' man Saulo chéé Saulo, né ca'anj njí so' chuman' Damasco a. ⁹ Né quisíj va'luj güüi ne ca'vee quene'én so' ma'. Né ne chá so' né ne co'qo so' na a ma'.

¹⁰ Dan me se chuman' Damasco ro', yáán 'o síí tucu'yón se nanaq Jesucristó, né Ananías cu'naj so' a. Né naqui'yaa Diose sij 'nij ra'a man ní' rihaan so', né cataj so' a:

—Cunó so' ca'mij, Ananías —taj Diose sij 'nij ra'a man ní' no so' a.

—Nihánj né 'unj unó 'unj a'mii so' á —taj Ananías rihaan Diose sij 'nij ra'a man ní' a.

¹¹ Gaa ne cataj Diose sij 'nij ra'a man ní' rihaan Ananías a:

—Canicún' cayá so' ca'anj so' callé cu'naj Callé Nica, ne cuchi' so' ve' tucuá síí cu'naj Judas, né nano' so' ló síí cu'naj Saulo síí cavii chuman' Tarso á. 'Q se cuang nihánj me se achíún ni'yaj so' rihanj, ¹² né dan me se gaa cachíúni'yaj so' né naqui'yaa 'o síí cu'naj Ananías rihaan so', qui'yáj adonj. Né catúj Ananías yo' rihaan so', né cuta' ra'a so' raq Saulo, che'é rej ca'vee curuvi' uún rihaan so' qui'yáj a —taj Diose sij 'nij ra'a man ní' rihaan Ananías a.

¹³ Gaa ne cataj Ananías rihaan Diose sij 'nij ra'a man ní' a:

—Tzaj né aj cataj xna'anj ndo'o nii rihanj che'é síí nihánj, Síí Chij. 'Q se aj qui'yaj chi'íí ndo'o so' man njí síí sa' nocó' mán so' njí síí yanj chuman' Jerusalén, ¹⁴ né nihánj me se veé danj nícaj so' yanj actá che'é rej numij so' man cunudanj núj sjí achíúni'yaj rihaan so', qui'yaj njí xrej atá suun nocóo doj adonj —taj Ananías a.

¹⁵ Gaa ne cataj Diose sij 'nij ra'a man ní' rihaan so' a:

—Ca'anj so' cuaj ei. 'Q se aj narii 'unj man so' qui'yaj suun so' rihaan, ne xcaj njí síí yanj do', njí síí nícaj suun rey do', ma'án njí síí israelitá do', cuentá che'é 'unj, qui'yaj so' adonj. ¹⁶ 'Q se 'unj me síí cataj xna'anj rihaan so' che'é nu' sayuun no' xcúún so' quiran' so', che'é yan nata' so' rihaan yuvij che'éj adonj —taj Diose sij 'nij ra'a man ní' rihaan Ananías a.

¹⁷ Dan me se ca'anj Ananías, né catúj so' rá ve' yo', né cuta' ra'a so' raq Saulo, né cataj so':

—Diose sij 'nij ra'a man ní' ca'néé manj ca'naj rihaan so' nihánj, tinuj. Né so' ro', me Jesucristó síí quene'én so' gaa vaj so' chrej gaa ca'ná' so' nihánj ei. Né me rá so' curuvi' uún rihaan so' né catúj ndo'o Nimán Diose nimán so' ei —taj Ananías rihaan so' a.

¹⁸ Nu' ca'mii so' danj, né nu' cayuu 'o rasuun rihaan Saulo, né ase vaa 'o nuj catun' ro', danj vaa se cayuu rihaan so', né curuvi' rihaan Saulo, né canicún' cayá so', né cata'ne so' a. ¹⁹ Né chá so' chraa, né nari' nucuaj rá so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ca'mii natáj Saulo se nana Jesucristó chuman' Damasco a

Dan me se cayáán Saulo doj güii ga nij síí tucu'yón se nana Jesucristó yanç chuman' Damasco,²⁰ ne nū' ca'anj so' nij ve' tucu'yón nij yuvij israelítá se tucuanj Moisés, ne ca'mii natáj so' rihaan nij so' se vaa Jesucristó ro', ta'nú' ya Diose me so' a.

²¹ Ne cunudanj nij síí cuno se nana Saulo ro', caráya'anj ndo'o nij so' se nana so', ne cataj nij so':

—Tzaj ne nuvée sij nihánj me síí taj ri'yunj man nij síí yanç chuman' Jerusalén achíün ni'yaj rihaan Jesucristó, ne ca'na' so' ndqaa nihánj che'ré rej me rá so' numij so' man nij so' ne ca'anj nicaj so' man nij so' rihaan nij xrej atá suun nocqo doj, rá so' na! —taj nij síí cuno se nana Saulo rihaan tuvi' nij so' a.

²²Tzaj ne doj a nucuaj nata' so' se nana Jesucristó rihaan nij yuvij israelítá yanç chuman' Damasco, ne ve'é tihaqñ so' rihaan nij so' se vaa Jesucristó me síí ca'néé Diose tjananii man yuvij rihaan sayuun, ne ndqaa cunuu dínj tu'va nij so', qui'yaj so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa quinanii Saulo rihaan nij yuvij israelítá guun rá ticaví' man so' a

²³ Dan me se cachén que'ee güii, gaa ne cavig raa nij yuvij israelítá daj qui'yaj nij so' ne ca'vee ticaví' nij so' man Saulo a.²⁴ Tzaj ne xcaj Saulo cuentá daj guun rá nij so' qui'yaj nij so' man so', ne dan me se nuviji nigan' tumé ndo'o nij yuvij israelítá ta'yaa chingá yahij taj rej atúj yuvij chuman' yo', che'ré rej me rá nij so' nari' nij so' man Saulo ne ticaví' nij so' man Saulo, rá nij so' a.²⁵ Che'ré dan nij síí tucu'yón se nana Saulo ro', ca'néé nij so' man Saulo rá 'o scaa xij, ne rej nij tacuachén nij so' man Saulo rque ta'yaa le'ej taj chingá yahij aráán tu'va chuman', ne tananij nij so' man Saulo rihaan yo'óó xe', ne dan me se quinanii so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ve'é ca'mii nij síí tucu'yón se nana Jesucristó yanç chuman' Jerusalén gaa Saulo a

²⁶ Dan me se cuchi' Saulo chuman' Jerusalén, ne guun rá so' cunuu chre' so' ga nij síí tucu'yón se nana Jesucristó, tzaj ne cuchu'vi' cunudanj nij so' ni'yaj nij so' man Saulo a. 'O se ne cuchumán rá nij so' ni'yaj nij so' se nana Saulo se vaa sij tucu'yón se nana Jesucristó me so' a.²⁷ Che'ré dan nicaj síí cu'naj Bernabé man so', ca'anj so' rihaan ma'an nij apóstol cune' Jesucristó man nata' se nana so', ne nata' Bernabé rihaan nij so' daj guun gaa quene'en Saulo man Jesucristó sij 'nij ra'a man ní' gaa vaj so' chrej ne ca'mii so' ga Jesucristó sij 'nij ra'a man ní', ne nata' uún Bernabé daj qui'yaj Saulo chuman' Damasco gaa ca'mii natáj so', ne

ne cuchu'vi' so' a doj ca'mii natáj so' rihaan nij yuvij che'ré Jesucristó, taj Bernabé a.

²⁸ Dan me se guun che'le nij so' ve'é ca'mii nij so' ga Saulo, ne 'o vaj so' ga nij so' a. Né ca'mii natáj so' se nana Jesucristó síí 'nij ra'a man ní' rihaan nij síí man chuman' Jerusalén, ne a doj ne cuchu'vi' so', ne nucuaj ca'mii natáj so' rihaan nij yuvij a.²⁹ Dan me se ca'mii so' ga nij síí israelítá a'mii xna'anj griego, ne canó tuvi' nij so' ga so' a. Tzaj ne nij so' ro', guun rá ticaví' man so' a.³⁰ Dan me se xcaj nij tinuj nij síí nocq' man Jesucristó cuentá se vaa guun rá yo'ó nij síí israelítá ticaví' nij so' man Saulo, ne che'ré dan ca'anj nicaj nij so' man Saulo ndqaa chuman' Cesarea, gaa né ca'néé nij so' man so' ndqaa chuman' Tarsa a.

³¹ Veé dan me se dínj yáán cunudanj nij síí cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó yanç nū' estadó Judea do', Galilea do', Samaria do'. Dan me se caráj cochroj ndo'o nij so' rihaan Diose sij 'nij ra'a man ní', ne che'ré dan ve'é doj nari' nij so' canocq' nij so' se tucuanj so' a. Né Nimán Diose tucu'yón man nij so' daj qui'yaj nij so', ne che'ré dan guun rii ndo'o nij so' doj a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa quinahuun sa' síí cu'naj Eneas, qui'yaj Jesucristó, gaa ca'mii Pedró ga so' a

³² Dan me se cheé síí cu'naj Pedró nij rej ne nij síí sa' nocq' man Diose, ne dan me se cuchi' so' ndqaa rihaan tinúú nij so' ne chuman' Lida,³³ ne chuman' Lida ro', nari' so' o síí cu'naj Eneas, ne so' me se aj quisij tunj ya yo' yo'o naj so' rihaan yuvéé, ne 'o síí taj se 'yá' cacheé me so',³⁴ ne dan me se cataj Pedró rihaan so':

—Cuano nihánj me se nahuun sa' so', 'yaj Jesucristó, Eneas. Naxagaa so' cuaj, ne nacue so' tuvée so' cuaj ei —taj Pedró rihaan so', ne nū' ca'mii Pedró danj, ne nū' naxumáan caya so' canicun' so' a.

³⁵ Gaa ne quene'en cunudanj nij síí yanç chuman' Lida do', nij síí yanç taa cu'naj Sarón do', ndqaa vaa nahuun sa' síí cu'naj Eneas yo', gaa né che'ré dan canicaj nimán nij so' canoco' nij so' man Diose sij 'nij ra'a man ní' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cunuu i'ná' uún chaná cu'naj Dorcas, qui'yaj Pedró a

³⁶ Dan me se chuman' Jope yáán 'o chaná tucu'yón se nana Jesucristó, ne Tabita cu'naj no' xna'anj hebreo, ne Dorcas me se chuvji no' xna'anj griego a. Né chaná qui'yaj inanj se sa' me no', ne rque ndo'o no' rasuun man nij síí niqé,³⁷ ne güii dan me se canó chi'ij man no', ne quiran' ndo'o no', ne cavi' no' a. Né tucuane nii man no', ne cuchruj nii man no' rque ve' nata',³⁸ ne dan me se nichryu' náj chuman' Lida gaa chuman' Jope, né cuchi' nana rihaan nij síí tucu'yón

se nana Jesucristó yanj chuman' Jope se vaa vaj Pedró chuman' Lida yo', ne che'é dan ca'néé nij so' man vij snó'o cuchi' roj so' rihaan Pedró a. Dan me se cuchi' roj so' rihaan Pedró, ne cataj roj so':

—Se guun raan so' cuchi' so' rihaan nuj sij yanj chuman' Jope ma' —taj roj so' rihaan Pedró a.

³⁹ Gaa ne naxumáan Pedró, ne ca'anj so' cuaj ga roj so' a. Ne gaa cuchi' nij so' chuman' Jope, ne ca'anj nicaj nij so' man Pedró rá ve'nata'naj chanq cavi' cu'naj Dorcas, ne ca'na' cunudanj nij chanq cavi' nica rihaan Pedró, ne ta'vee nij no', ne tihaan nij chanq rihaan Pedró cunudanj nij yatzij qui'yaj Dorcas gaa vaa i'na' no' a. ⁴⁰ Dan me se quirii Pedró man cunudanj nij no' xe', gaa ne canicun' ruj so', ne cachín ni'yaj ndo'o so' rihaan Diose a. Gaa ne canicaj so', cataj so' rihaan cúu man chanq a:

—Naxagaa so', Tabita —taj so' rihaan no' a.

Gaa ne naxra' rihaan no', ne gaa quene'en no' man Pedró, ne ca'anj cané caya no', ⁴¹ ne quita'aa Pedró ra'a no', ne naxumáan no', qui'yaj so' a. Gaa ne canacúún so' ca'na' nij chanq cavi' nica do', yo'ó nij síi sa' noco' man Diose do', ne tihaan so' man ní cu'naj Dorcas rihaan nij so' se vaa cunuu i'na' uún no' a. ⁴² Dan me se cuchi' nana che'é Dorcas rihaan cunudanj nij síi ne chuman' Jope, ne che'é dan que'ee nij síi man Jope cuchumán rá ni'yaj man Diose sij 'nij ra'a man ní a. ⁴³ Dan me se guun raan Pedró que'ee güii chuman' Jope, ne dan me se tucuá 'o síi cu'naj Simón caran' so' que'ee güii, ne síi naqui'yaj laruu nuj xcuu me Simón yo' a.

10

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cuchi' se nana Jesucristó rihaan nij tuví' síi yanj cu'naj Cornelio a

¹ Dan me se yáán 'o síi cu'naj Cornelio chuman' Cesarea, ne síi 'nij ra'a 'o ta'aj x'ne' tanuu cu'naj italiano me so' a. Dan me se nuveé sij israelítá me so', maqan se sij yanij me so', ² ne sij ve'é ndo'o noco' man Diose me so', ne aráj cochroj ndo'o so' rihaan Diose, ne ase vaa 'yaj so' ro', danj 'yaj nij tucuá so' uún a. Ne rqué ndo'o so' caridad rihaan nij yuvij, ne niganj cachín ni'yaj so' rihaan Diose a. ³ Dan me se aga' va'nuj rej ca'anj güii ta'asuun me se naqui'yaa ranga' yo'q se mozó Diose rihaan so', ne catúj se mozó Diose yo' rej nicun' so', ne cataj se mozó Diose:

—Cornelio —taj se mozó Diose no so' a.

⁴ Gaa ne ni'yaj uxrá Cornelio man se mozó Diose yo', ne cuchi'vi' ndo'o so', ne cataj so':

—Me che'lé nacúún so' manj, gaa —taj so', xná'anj so' man se mozó Diose yo' a.

Gaa ne cataj se mozó Diose rihaan so' a:

—Aj xcaj Diose cuentá che'é nana achíin ni'yáá so' rihaan Diose, ne aj xcaj Diose cuentá che'é caridad 'yáá so' a. Che'lé dan nüu rá Diose mán so' a. ⁵ Ne nihánj me se ca'nej so' snó'o ca'anj chuman' Jope, ne nacunj nij so' ca'na'lo síi cu'naj Simón Pedró nihánj á. ⁶ Ne so' me se aran' so' ve' tucuá yo' síi cu'naj Simón síi naqui'yaj laruu nuj xcuu síi ne tu'va na ya'anj a —taj se mozó Diose rihaan Cornelio a.

⁷ Dan me se ca'anj uún se mozó Diose yo', gaa ne canacúún Cornelio ca'na' vij se mozó ma'an so' do', yo'q tanuu noco' man Diose ga so' do', ⁸ ne ca'na' va'nuj nij so', ne cataj xna'anj so' rihaan nij so' se vaa cataj se mozó Diose rihaan so', gaa ne ca'néé so' man nij so' ca'anj nij so' chuman' Jope nano' nij so' man síi cu'naj Simón Pedró a.

⁹ Ne yo'ó güii me se vaj va'nuj nij so' chrej, ne maan orá quinichrun' nij so' chuman' Jope me se cavií Pedró xráá ve' caran' so', cachinj ni'yaj so' rihaan Diose, ne caxuj me yo', ¹⁰ ne dan me se quina'aan rque so', ne guun rá so' cha so' chraa a. Ne tihaj 'yaj chuvii nij síi man rá ve' cha so', ne maan orá dan naqui'ya 'o rasuún rihaan Pedró a. ¹¹ Dan me se quene'en so' se vaa naxra' rej xta', ne nanij yo' o rasuún rihaan yo'óó, ne ase vaa 'o yatzij mantá caxraq' ndo'o vaa yo', ne vaa ca'anj scúj yatzij mantá yo' a. ¹² Ne nüu cunudanj nij xcuu vaa ca'anj tacoo do', nij xcuu nucuaj rij man do', nij xtaj do', yo'ó nij xcuu vaa tachrij xráá do', nüu rque yatzij mantá yo' a. ¹³ Gaa ne cuno Pedró nana ca'mii yo'q so' rihaan so' a:

—Naxumáan so', Pedró. *Ticaví' so' man nij xcuu yo', ne cha so' nee á —taj nana yo' cuno Pedró a.*

¹⁴ Gaa ne cataj Pedró:

—Se guun ma'. Daj chihqá míj se guun qui'yáj danj, man Sí Chij. 'Q se nuveé xcuu chá me yo' rihaan nuj sij israelítá ma'. Maan se xcuu vaa chi'ji me níj xo' rihaan nuj nañj á. 'Q se nu' ca'na' a doj ne cha 'unj nee xcuu vaa danj a ma' —taj Pedró a.

¹⁵ Gaa ne ca'mii uún síi ca'mii rihaan Pedró, cataj so':

—Ne sede Diose me síi cataj se vaa cunuu sa' 'o rasuún, ne se guun cataj so' se vaa chi'ji vaa rasuún yo' rihaan so' ma' —taj uún so' rihaan Pedró a.

¹⁶ Gaa ne dan me se quisíj va'nuj cuno Pedró nana vaa danj nana ca'mii Diose rihaan so', gaa ne nu' cavií uún nu' yatzij mantá man xcuu yo' rej xta' a.

¹⁷ Dan me se quinianó ndo'o rá Pedró che'é rasuún naqui'ya rihaan so', ne maan orá dan narí'i nij snó'o ca'néé síi cu'naj Cornelio ve' tucuá Simón, ne dan me se canicun' nij so' ta'yya rihaan ve' yo', ¹⁸ ne canacúún nij so', xná'anj nij so' sese aran' 'o síi cu'naj

Simón Pedró ve' yo' a.¹⁹ Dan me se Pedró ro', nuchruj raa che'lé niij rasuun naqui' yaa rihaan so', ne dan me se cataj Níman Diose rihaan so':

—Nihánj me se ca'na' va'nuj snó'o nano' mán so',²⁰ ne cuaj naxumáan so', nanij so', ne ca'anj so' ga niij so' á. Ne se guun vij rá so', ne se cataj so' vaa ne no xócuún so' ca'anj so' ga niij so' ma'. 'Q se 'unj nihánj me síi ca'néé man niij so' ca'na' niij so' adonj —taj Níman Diose rihaan Pedró a.

²¹ Gaa ne nanij Pedró ndaa rej nicun' va'nuj niij snó'o, ne cataj so' rihaan niij so':

—'Unj nihánj me síi nano' niij soj ei. Ne me che'lé ca'na' soj nihánj ga —taj Pedró, xná'anj so' man niij so' a.

²² Gaa ne cataj niij so':

—Ca'mii 'o se mozó Diose mozó guee rihaan 'o síi cu'naj Cornelio, ne so' ro', me síi 'njj ra'a 'o ta'aj x'ne' tanuu, ne cunudanj niij yuvij israelítá taj se vaa síi vaa nica níman me so' ne síi aráj cochroj ndo'o rihaan Diose me uúu so', ne dan me se cataj xna'anj se mozó Diose rihaan so' vaa nacunj so' mán so' cuchi' so' ve' tucuá so' ne cungo so' nana nata' so' rihaan so' a —taj niij so' rihaan Pedró a.

²³ Che'lé dan cataj Pedró se vaa catuu niij so' rá ve', ne ve'é ca'mii so' ga niij so' a. Ne rangá' yo'ó güii me se naxagaa niij so', ne ca'anj Pedró ga ya'núj niij so', ne ca'anj doj niij tinuj niij sii cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó yanj chuman' Jope do', ga Pedró a.²⁴ Ne yo'ó güii uúu me se catúj niij so' chuman' Cesarea, ne síi cu'naj Cornelio me se na'vij ndo'o so' ca'na' niij so', ne aj canacúún so' man niij tuvi' so' do', man niij síi ca'mii sa' ga so' do', se vaa cunuu chre' niij so' rá ve' tucuá so' a.

²⁵ Dan me se gaa guun rá Pedró catuu Pedró rá ve', ne nari' tuvi' Cornelio ga so', ne canicun' ruj Cornelio rihaan Pedró, ne caráj guee Cornelio rihaan so' a.²⁶ Tzaj ne cataj Pedró rihaan Cornelio:

—Naxumáan so' ei. Taj che'lé caraq guee so' rihanj ma'. 'O cuyaqan yuvij yun me ní' nanj á —taj Pedró rihaan Cornelio a.

²⁷ Dan me se nanó Pedró cuentó ga Cornelio, ne catúj Pedró rá ve', gaa ne quene'en so' se vaa aj nuu chre' que'ee yuvij rá ve' yo' a.²⁸ Gaa ne cataj Pedró rihaan niij yuvij:

—Aj ne'en niij soj se tucuanj níj sij israelítá se vaa ne nó xcúún níj catuu níj rej man soj sij yanij, ne ne nó xcúún níj cunuu chre' níj ga soj ma'. Tzaj ne Diose tihaan rihaan ma'anj se vaa se ca'vee cataj 'unj se vaa niij vaa ta'aj yuvij rihaan so' ma'.²⁹ Che'lé dan gaa canacúún Cornelio nihánj manj, ne ne cataj 'unj se vaa se ca'anj 'unj ma'. Tananj ca'ná' 'unj cuaj nana ej. Ne nihánj me se cataj xna'anj niij soj rihanj daj

me che'lé canacúún niij soj manj ca'naj ei —taj Pedró rihaan niij tuvi' Cornelio a.

³⁰ Gaa ne cataj Cornelio rihaan so':

—Cachén ca'anj güii ne maqan orá nihánj me ta' asuu, ne aga' va'nuj me yo', ne cachiín ni'yáá 'unj rihaan Diose rá ve' tucaj, ne taj ni'yón naqui' yaa 'o snó'o nicun' rihanj, ne yatzíj catzíj chuguun ma'an nuú so',³¹ ne cataj so' rihanj a: "Cunó so' ca'mij, Cornelio. Aj cuno Diose nana achíin ni'yáá so' rihaan so', ne Diose me síi nüu rá se vaa rqué ndo'o so' caridad rihaan niij síi niique,³² ne dan me se ca'nej so' nana ndaa chuman' Jope, ne canacunj so' ca'na' 'o síi cu'naj Simón Pedró nihánj á. Ne so' ro', aran' ve' tucuá 'o síi cu'naj Simón síi naqui' yaj laruu nuj xcuu síi ne tu'va na ya'anj a", taj snó'o yo' rihanj adonj.³³ Che'lé dan me ral'yanj ca'neé 'unj nana rihaan so', ne so' ro', qui'yaj ndo'o se luj che'lé nuj se vaa ca'na' so' rihaan nuj nihánj ne che'lé dan me mán taran' nuj rihaan Diose nihánj cuano, che'lé rej me rá nuj cungo nuj nü' nana cataj xna'anj Diose síi 'njj ra'a man ní' rihaan so' ei —taj Cornelio rihaan Pedró a.

³⁴ Gaa ne guun che'lé Pedró ca'mii so' rihaan niij so' a:

—Ndaa yaj me se xcaj 'unj cuentá se vaa ya 'o cuyaqan vaa cunudanj yuvij rihaan Diose á.³⁵ Ne síi yanj me ma'an chuman' síi aráj cochroj rihaan Diose ne noco' tucuáán sa' ro', ca'vee nacaj Diose man so' adonj.³⁶ Aj ne'en niij soj nana sa' ca'neé Diose rihaan nuj sij israelítá se vaa ve'é nacaj Diose man nuj che'lé se vaa qui'yaj Jesucristó che'lé nuj, ne Jesucristó ro', me síi 'njj ra'a man cunudanj yuvij adonj.³⁷ Dan me se nana yo' ro', me nana cuchi' nü' chuman' chiháán nuj sij israelítá, ne dan me se gaa quisíj ca'mii natáj síi cu'naj Juan se vaa no xcuúún yuvij catá'ne yuvij, ne guun che'lé Jesucristó nata' so' se nana so' rihaan nuj sij man estadó Galilea,³⁸ ne nana yo' ro', me se nana Jesucristó síi cavií chuman' Nazaret ei. Ne nana yo' taj se vaa cune' Diose man so' qui'yaj suun so' rihaan Diose, ne rqué ndo'o Diose Níman Diose man so', ne rqué ndo'o Diose rej nucuaj man so', ne dan me se cacheé Jesucristó, ne qui'yaj suun ndo'o so' suun sa', ne cunudanj niij sii ran' sayuun 'yaj síi chree che'lé se quiríj ta'nga' síi chree rihaan niij so' ro', quinahuun sa' niij so', qui'yaj Jesucristó a. 'O se Diose ro', racuij ndo'o man Jesucristó 'yaj so' danj adonj.

³⁹ "Ne ma'an nuj me síi quene'en nu' se vaa qui'yaj so' gaa vaj so' nü' rej ne nuj sij israelítá do', ndaa ma'an chuman' Jerusalén do' ei. Ne dan me se cachrón nii man so' rihaan rcutze, ne cavi'so', qui'yaj nii ei.⁴⁰ Gaa ne quisíj va'nuj güii cavi' so', gaa ne cunuu i'na' uúu so', qui'yaj Diose, ne curuvi' so' rihaan nuj, qui'yaj uúu Diose adonj.⁴¹ Dan

me se ne curuví' so' rihaan cunudanj níj yuvíj ma'. Tananj curuví' so' rihaan núj sij aj narii Diose nata' rihaan yuvíj daj vaa so', ne núj me síi chá chraa né co'o na ga' so' gaa cunuu i'na' uún so' gaa cavi' so' adonj.⁴² Gaa ne ca'ne' so' suun rihaan núj ca'mii natáj núj rihaan níj yuvíj né nata' núj nana se vaa ma'an so' me síi cune' Diose ca'ne' cacun' che'é níj yuvíj vaa i'na' do', che'é níj yuvíj cavi' do' adonj.⁴³ Ne cunudanj níj síi nata' se nana Diose gaa naá ro', cataj xna'anj níj so' che'é so', né cataj níj so' se vaa caráq x'naa Diose ní'yaj Diose cunudanj níj síi amán rá ni'yaj man Jesucristó a —taj Pedró rihaan níj tuví' Cornelio a.

⁴⁴ Dan me se ataa q doj quisíj ca'mii Pedró nu' se nana so', gaa ne catúj ndo'o Nimán Diose nimán cunudanj níj síi cuno nana yo' a.⁴⁵ Gaa né níj síi israelítá cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó ca'na' ga Pedró ro', caráy'anj níj so' se vaa qui'yaj Diose se luj che'é níj yuvíj yaníj ne ndaa nimán níj yuvíj yaníj catúj Nimán Diose, qui'yaj Diose a.⁴⁶ 'Q se cuno níj so' se vaa ca'mii níj tuví' Cornelio xna'anj naca, cataj níj so' se vaa sa' uxrá vaa Diose á. Gaa né cataj Pedró rihaan tuví' ma'an so':

⁴⁷ —Nihánj me se ve'é nacaj Nimán Diose man síi nihánj ndaa vaa nacaj so' man ma'an ní' adonj. Se ca'vee caráán ní' chrej rihaan níj so' cata' ne níj so' ma' —taj Pedró rihaan níj tuví' so' a.

⁴⁸ Gaa né ca'ne' Pedró suun rihaan níj so' se vaa cata' ne níj so', che'é se sij nocó' man Jesucristó me níj so' a. Danj qui'yaj níj so', gaa né cachíin ní'yaj níj so' rihaan Pedró se vaa guun raañ so' que'ee doj güii ga níj so' a.

11

Nana nihánj taj xna'anj daj guun rá níj síi israelítá cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó ga cuno níj so' nana se vaa cuchumán rá níj síi yaníj ni'yaj níj so' man Jesucristó a

¹ Dan me se cuno níj síi cune' Jesucristó man nata' se nana so' cuno yo'ó níj tinuy níj síi cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó yanj estadó Judea cuno nana se vaa ndaa níj síi yaníj canoco' se nana Diose a.² Ne gaa cavii Pedró ca'anj so' chuman' Jerusalén, ne níj síi israelítá cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó ro', cuta' cacun' xráá so',³ cataj níj so':

—Me che'é catúj so' rá ve' tucuá síi yaníj ga. Me che'é chá so' chraa ga níj so' ga —taj níj so' rihaan Pedró a.

⁴ Gaa ne guun che'é Pedró cataj xna'anj nica' so' rihaan níj so' daj me che'é qui'yaj so' danj a. Dan me se cataj so':

⁵ —Chuman' Jope vaj 'unj, ne cachíin ní'yáá 'unj rihaan Diose, ne dan me se naqui'ya'a 'o rasuun rihanj, qui'yaj Diose a. Ne dan me se nanij 'o rasuun, ne ase vaa 'o

yatzíj mantá caxra' vaa rasuun yo', né vaa ca'anj scúj yatzíj yo' a. Ne cavii yatzíj yo' rej xta', né quinanij yo' rej nicun' 'unj a.⁶ Dan me se ni'yaj uxraj yatzíj yo', né quene'enj se vaa man cunudanj níj xcuu vaa ca'anj tacoo'do', ndaa xcuu quij do', xcuu nucuaj rii man do', xtaj do', nu' xcuu vaa tachrij xráá do', man rque yatzíj yo' a.⁷ Gaa né cunó 'unj se vaa ca'mii yo' o so' rihanj, cataj so': "Naxumaan so', Pedró. Tícacá' so' man níj xcuu yo', chá so' á", taj so' cunoj a.⁸ Gaa né cataj 'unj: "Daj chiháa míj se guun quij'yáj danj, man Síi Chij. 'Q se nuveé xcuu chá me níj xo' rihaan núj sij israelítá ma'. Maan xcuu vaa chí'íi me níj xo' rihaan núj nanj á. Nu' ca'na' me se ne catuú nee xcuu vaa danj tu'vaj ma'", cataj 'unj rihaan síi ca'mii rihanj a.⁹ Gaa né ca'mii uún so' rihanj, cataj so': "Né sese Diose me síi cataj se vaa cunuua' so' o rasuun, né se guun cataj so' se vaa chí'íi vaa rasuun yo' rihaan so' ma'", cataj so' rihanj a.¹⁰ Dan me se quisíj va'nuj ca'mii so' nana vaa danj rihanj, gaa né cavii uún nu' rasuun yo' rej xta', ca'anj yo' a.

¹¹ "Né nu' cavii rasuun yo' rej xta', né nu' cuchi' va'nuj snó'o rihaan ve' carán' 'unj, né níj síi ca'néé 'o síi né chuman' Cesarea me va'nuj níj so', nano' níj so' manj a.¹² Gaa né cataj xna'anj Nimán Diose rihanj se vaa ca'anj 'unj ga níj so', né se guun rá 'unj se vaa yuvíj níj doj rihaan níj sij israelítá me níj so', taj Nimán Diose rihanj a. Che'é dan ca'anj 'unj ga va'nuj níj so', né vatqan' tinúú níj síi nihánj ro', me síi ca'anj ga 'unj a. Gaa né catuú níj rá ve' tucuá síi canacúún manj,¹³ gaa né nata' síi né ve' yo' rihaan 'unj se vaa aaj quene'en so' 'o se mozó Diose rá ve' tucuá so', né dan me se curuví' se mozó Diose yo' rihaan so', né cataj se mozó Diose yo' rihaan so': "Ca'nej so' nana chuman' Jope rihaan 'o síi cu'naíj Simón Pedró, né nacunj so' man so' ca'ná' so' nihánj rihaan so' á.¹⁴ Né so' me síi nata' nana rihaan so', né sese cuno nu' níj tucuá soj nana yo', ne ca'vee quinanij taran' soj rihaan sayuun adonj", taj se mozó Diose rihaan síi né ve' yo', taj so' rihanj nanj á.

¹⁵ "Dan me se guun che'é nataj se nana Jesucristó rihaan níj so', gaa né catuú Nimán Diose nimán níj so' ndaa vaa catuú Nimán Diose nimán ma'an ní' gaa asino yaan nanj ei.¹⁶ Gaa né ninuj rá 'unj se nana Diose síj 'njj ra'a man ní' gaa cataj so': "Juan ro', na 'unj cata' ne so' man yuvíj, tzaj né xa' soj, tzaj né Diose cuta' ne nimán soj ga ma'an Nimán Diose nanj adonj", taj síj 'njj ra'a man ní' a.¹⁷ Dan me se cuyaan vaa se luj qui'yaj Diose che'é ma'an ní' sij amán rá ni'yaj man Jesucristó síj 'njj ra'a man ní' nanj adonj. Ne sese Diose me síi guun rá qui'yaj danj, né asa' ca'vee caráán 'unj chrej rihaan Diose se vaa se qui'yaj so' se vaa me rá so' qui'yaj so',

rá soj ga —taj Pedró rihaan niј síí israelítá cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó a.

¹⁸Dan me se qui'yaj canaan se nana Pedró rihaan se nana yo'ó niј so', gaa ne cataj niј so' se vaa sa' uxrá qui'yaj Diose a. Ne cataj uún niј so':

—Che'é dan me ndaa niј síí yaníj canicaj nimán canoco' chrej sa', qui'yaj Diose, ne che'é dan cayáán niј síí yaníj rihaan Diose nu' cavii nu' ca'anj adonj—taj cunudanj niј síí israelítá a.

Nana nihánj taj xna'anj che'é niј síí cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó yanj chuman' Antioquia a

¹⁹Dan me se che'é se nana síí cu'naj Esteban me se qui'yaj ndo'o nii sayuun man niј síí israelítá cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó a. Che'é dan tanáj niј so' chuman' Jerusalén, ne cunáj niј so' ca'anj niј so' ndaa estadó cu'naj Fenicia do', ndaa yo'óo taj rihaan na ya'anj cu'naj Chipre do', ndaa chuman' Antioquia do' a. Tzaj ne inanj rihaan niј yuvij israelítá nata' niј so' se nana Jesucristó, ne ne ca'mii niј so' ga niј síí yaníj ma'. ²⁰Tzaj ne doj tuvi' niј so' me síí cavii Chipre do', estadó Cirene do', ne niј so' ro', ca'anj chuman' Antioquia, ne ndaa rihaan niј síí yaníj síí a'mii xna'ámj griego nata' niј so' nana sa' se nana Jesucristó sij 'nij ra'a man ni' a. ²¹Ne racuúj ndo'o Diose sij 'nij ra'a man ni' man niј síí nata' se nana so', ne que'ee niј síí yaníj yo' cuchumán rá cuno nana sa' yo', ne canoco' niј so' man Jesucristó sij 'nij ra'a man ni' a.

²²Dan me se cuchi' nana rihaan niј síí cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó yanj chuman' Jerusalén se vaa cuchumán rá niј síí yaníj yanj chuman' Antioquia ni'yaj niј so' man Jesucristó a. Che'é dan ca'néé niј so' man síí cu'naj Bernabé cuchi' so' chuman' Antioquia a. ²³Dan me se cuchi' so', gaa ne quene'en so' se vaa qui'yaj ndo'o Diose se luj gaa niј síí yaníj yo', ne guun niha' uxrá rá so', ne nargué so' chrej sa' rihaan niј síí yaníj yo' se vaa ca'nej nimán niј so' yo'ó canoco' raan niј so' man Diose sij 'nij ra'a man ni' a. ²⁴'Q se síí vaa sa' nimán me síí cu'naj Bernabé yo', ne nuu ndo'o Nimán Diose nimán so', ne síí nucuaj ndo'o rá man Diose me uún so' a. Gaa ne dan me se guun rii doj yuvij canoco' man síí 'nij ra'a man ni', ²⁵ne ca'anj Bernabé chuman' Tarso, nano' so' man síí cu'naj Saulo, ²⁶ne nari' Bernabé man Saulo, gaa ne nicaj Bernabé man Saulo ca'na' so' chuman' Antioquia a. Ne dan me se 'o yo' ro', yáán roj so' ga niј síí cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó yanj chuman' Antioquia, ne tucu'yón roj so' se nana Diose man que'ee ndo'o niј yuvij man yo' a. Ne niј síí man chuman' Antioquia me niј síí guun che'e tucu'náj "cristiano" man niј síí tucu'yón se

nana Jesucristó a. 'Q se nana "cristiano" me rá cataj niј síí chéé stucuanj Cristo a.

²⁷Ne güii yo' me se cavii doj síí nata' se nana Diose chuman' Jerusalén, ne ca'anj niј so' chuman' Antioquia a. ²⁸Ne canicun' yo'ó tuvi' niј síí nata' se nana Diose yo', ne síí cu'naj Agabo me so' a. Ne nata' so' nana rqué Nimán Diose rihaan so' se vaa vaa güii, ne cachen x'naa nu' chuman' naj rihaan chumiíj a. Ne gaa cayáán síí cu'naj Claudio síí nicaj suun emperador, ne cachén ya x'naa ndaa vaa cataj síí cu'naj Agabo a. ²⁹Dan me se niј síí tucu'yón se nana Jesucristó ro', gaa cuno niј so' se nana síí cu'naj Agabo, ne nuchruj raq 'o 'o niј so' se vaa me daj sa'anj rqué so' man tinúú niј so' síí yanj estadó Judea ne räcuúj man niј so' a. Ne síí ru'vee doj rqué nocoo doj sa'anj, ne síí nique doj ro', rqué doj sa'anj a. ³⁰Gaa ne go' niј so' sa'anj yo' man Bernabé ga Saulo, caxrij roj so' ston niј síí uun chij rihaan niј síí cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó yanj chuman' Jerusalén a.

12

Nana nihánj taj xna'anj daj guun gaa tinanii Diose man Pedró rihaan síí cu'naj Herodes a

¹Dan me se güii dan me se guun rá síí nicaj suun rey cu'naj Herodes qui'yaj chi'ii so' man niј síí cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó a. Che'é dan ca'néé so' suun rihaan tanuu quita'aa niј tanuu man ta'aj niј so' a.

²Ne raq neé espadá ticaví tanuu man síí cu'naj Jacobo tinúú síí cu'naj Juan, qui'yaj Herodes a. ³Dan me se xcaj Herodes cuentá se vaa guun niha' rá niј yuvij israelítá se vaa cavi' Jacobo, ne che'é dan quita'aa niј tanuu man Pedró, qui'yaj uún so' a. Gaa canuuu cha'anj nanuj rá niј síí israelítá güii nu' curiñanj xii niј so' yo'ó Egipto gaa naá me qui'yaj Herodes danj a. ⁴Dan me se caxrij niј tanuu taga' man Pedró, ne ca'néé Herodes suun rihaan xnu' yaan tanuu se vaa cütumé niј tanuu man Pedró, ne ca'anj ya x'ne' me niј tanuu yo' a. 'Q se guun rá Herodes se vaa ndaa cachén cha'anj pascuá, gaa ne quiríj so' man Pedró ne tijaan so' man Pedró rihaan niј yuvij israelítá, rá so' a. ⁵Dan me se Pedró ro', 'nij so' taga' rej cütumé niј tanuu man so', tzaj ne nucuaj ndo'o cachíin ni'yaj niј síí cuchumán rá ni'yaj man Jesucristo rihaan Diose che'é so' a.

⁶Dan me se rej niј me yo', ne a'yuj me güii quiríj Herodes man Pedró taga' rihaan niј yuvij a. Dan me se otoj Pedró naj so' rá taga', ne naj so' sca'núj vij tanuu, ne vij aga' ne' numii so' naj so' a. Ne nicun' yavij tanuu tumé ta'yaa taga' a. ⁷Ne dan me se curuvi' yo'ó se mozó Diose rá ve' naj Pedró,

né chuguún ndo'o rá ve' yo' a. Gaa ne go' se mozó Diose x'núú Pedró, ne cataj so':

—'Q naxagaa so' cuaj, Pedró —taj so' rihaan Pedró a.

Dan me se naxagaq Pedró, né aga' né numji' ra'a so' ro', naxra' yo', né quinij yo' rihaan yo'óó a.⁸ Gaa né cataj se mozó Diose rihaan Pedró a:

—Naquí'yaj raan so' catuún so', né caxrij so' canj tacoo' so' á —taj se mozó Diose rihaan so', né qui'yaj Pedró ndaa vaa cataj se mozó Diose rihaan so' a.

Gaa né cataj uún se mozó Diose a:

—Niquee so' roto so', né canoco' so' manj á —taj uún se mozó Diose rihaan so' a.

⁹ Dan me se canoco' Pedró man se mozó Diose, né curihanj so' taga', tzaj né ne quene'en so' sese ya curihanj so' taga' qui'yaj se mozó Diose yo' ma'. 'Q se maqan se qui'yaj ma'an rihaan so' qui'yaj Diose nu' se vaa qui'yaj se mozó Diose yo', rá so' a.¹⁰ Dan me se cachén roj so' vij rej nicun' tanuu tumé ta'yaa, gaa né cuchi' roj so' ta'yaa aga' taga' yo', né rej xcó ta'yaa yo' ro', naj ma'an chuman' a. Gaa né quix'núj ma'an ta'yaa yo', né curihanj roj so', né cachén roj so' o scúj callé, gaa né ca'anj ni'yá se mozó Diose yo' rihaan Pedró a.¹¹ Dan me se caxrij rá Pedró se vaa ya curihanj so' taga', gaa né cataj so':

—Ndaa yaj guun ya ya raj se vaa Diose sij 'nij ra'a mán 'unj ro', ya ca'néé so' man se mozó so', né tinanii so' mán 'unj rihaan síi cu'naj Herodes, né nihánj me se se quirán' 'unj ndaa vaa me rá niж yuvii israelítal quirán' 'unj yaj a ma' —taj Pedró a.

¹² Dan me se quisíj guun ya ya rá so', gaa né ca'anj so' ve' tucuá chanqá cu'naj Mariá nii síi cu'naj Juan Marcos a. Né ve' yo' me rej aj nuu chre' que'ee nij síi cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó, né achíin ni'yaj nij so' rihaan Diose a.¹³ Dan me se cuchi' Pedró tica'mii so' ta'yaa chingá nuu rihaan ve', gaa né ca'na' q' mozó chanqá cu'naj Rode ta'yaa xcaj no' cuentá me síi ca'na' a.¹⁴ Gaa né cunuú yaan Rode se nana Pedró a. Tzaj né che'é se guun niha' ndo'o rá no', gaa né che'é dan ne ca'núu no' ta'yaa ma'. Maqan se cunánj no' catúj no' rá ve', né nata' no' rihaan yo'ó niж yuvii se vaa nicun' Pedró ta'yaa a.¹⁵ Tzaj né niж síi mán rá ve' taj rihaan no':

—Snúú so' á —taj ta'aj niж so' rihaan no' a.

Tzaj né taj se qui'yá ca'né' rá no' a. 'Q se yo'q cataj no' se vaa ya nicun' Pedró ta'yaa a. Gaa né cataj yo'ó niж so' rihaan no':

—Nanj se mozó Diose tumé man Pedró me síi nicun' rihaan ta'yaa nanj á —taj yo'ó niж so' rihaan no' a.

¹⁶ Né Pedró ro', yo'q nicun' so' xe' tica'mii so' ta'yaa a. Gaa né ca'na' niж so', né ca'núu niж so', né quene'en niж so' man Pedró, gaa

né ca'anj ndo'o rá niж so' ni'yaj niж so' man Pedró a.¹⁷ Gaa né naxcaj Pedró ra'a Pedró, che'é se guun rá so' gaa dínj tu'va niж so' a. Gaa né cataj xna'anj so' rihaan niж so' nu' se vaa qui'yaj Diose sij 'nij ra'a man ní' gaa tinanii so' man Pedro taga' a. Gaa né cataj so':

—Cataj xna'anj niж soj rihaan tinú' Jacobo ga yo'ó niж tinúu ní' daj quiranj á —taj so' a.

Gaa né cavii so' ca'anj so' yo'ó rej yanij a.

¹⁸ Dan me se gaa quisíj güii, né quinanó ndo'o rá niж tanuu nicun' taga', che'é se ne quene'en uxrá niж so' me rej vaj Pedró a ma'.

¹⁹ Gaa né ca'né' Herodes suun rihaan tanuu ca'ná Pedró rihaan so' qui'yaj tanuu, tzaj né ne ca'vee nari' niж tanuu man Pedró ma'. Che'é dan xná'anj Herodes man niж tanuu tumé man Pedró me rej ca'anj Pedró, tzaj né ne quene'en niж so' a ma'. Che'é dan ca'né' Herodes suun se vaa ticaví' nii man niж tanuu tumé man Pedró, gaa né curihanj Herodes estadó Judea, ca'anj so' chuman' Cesarea, cayáán so' a.

Nanq nihánj taj xna'anj se vaa cavi' Herodes, qui'yaj xlúú chá neq man so' a

²⁰ Dan me se ca'maaní rá síi cu'naj Herodes ni'yaj so' man niж síi mán chuman' Tiro do', chuman' Sidón do', né che'é dan ca'ná cunudanj niж so' rej ne Herodes, ne ca'mii niж so' ga síi cu'naj Blasto síi tumé nu' ve' tucuá Herodes, né dan me se ca'vej rá síi cu'naj Blasto räcuíj so' man niж so' cunqu rcua'aqan niж so' ga Herodes, che'é se caxrij yuve niж so' doj sa'anj ston Blasto a. 'Q se nucuaj rá niж so' man Herodes se vaa cuchi' se chá avii rej uun chij so' ndaa chiháán niж so' chá niж so' a.²¹ Né güii cachrón Blasto ca'mii niж so' ga Herodes me se nanuú Herodes yatzíj nuu síi nicaj suun rey, né táá so' chruun xlá sa', né ca'mii natáj ndo'o so' rihaan niж síi mán Tiro do', mán Sidón do' a.²² Gaa né caguáj cunudanj niж so', cataj niж so':

—Nuveé se nanq yuvij me nanq avii raq síi nihánj a ma'. 'Q se se nanq ya'anj avii tu'va so' nanj á —taj niж yuvij, ni'yaj niж yuvij man Herodes a.

²³ Gaa né cuaj caxrij 'q se mozó Diose chi'ij man Herodes, che'é se ne cataj so' se vaa qrún' Diose me síi 'yaj avii raq so' a. Maqan se ca'vej rá so' cataj niж yuvij se vaa ya'anj me ma'an so' a. Gaa né dan me se cunu' nee man so' chá xlúú, né cavi' so', qui'yaj xlúú a.

²⁴ Tzaj né se nana Diose me se ra'yaj achij yo' ne naxna'anj yo' cuaj cuaj a. Ne uun ríj ndo'o doj niж yuvij canoco' nana yo' a.²⁵ Né Bernabé ga Saulo me se quisíj roj so', ne caxrij roj so' sa'anj ston niж síi uun chij rihaan niж síi cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó yanj chuman' Jerusalén, né canicaj roj so', ca'anj roj so' chuman' Antioquia,

né ca'anj síi cu'naj Juan Marcos gá roj so', qui'yaj roj so' a.

13

Nanq nihánj taj xna'anj se vaa cune' nii man síi cu'naj Bernabé do', man síi cu'naj Saulo do', ca'anj nata' roj so' se nanq Diose rihaan yuvíij a

¹ Dan me se chuman' Antioquía ro', ta'aj nij síi cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó me síi nata' se nana Diose, ne yo'ó ta'aj nij so' me síi tucu'yón se nana Diose rihaan yuvíij a. Ne síi cu'naj Bernabé do', síi cu'naj Simón Negro do', síi cu'naj Lucio síi cavii estadó Cirene do', síi cu'naj Manaén síi cachij tucuá síi cu'naj Herodes do', síi cu'naj Saulo do', me nij síi catá roj suun sa' yo' a. ² Dan me se na'víj nij so' rihaan Diose síj 'nij ra'a man ní', ne toco' nij so' x'naa man ma'án nij so' che'é se aráj gueé nij so' rihaan Diose, ne dan me se cataj Nimán Diose rihaan nij so' a:

—Cune' nij soj man síi cu'naj Bernabé ga síi cu'naj Saulo se vaa qui'yaj suun roj so' rihanj ndaa vaa cataj xna'anj 'unj rihaan roj so' á —taj Nimán Diose rihaan nij so' a.

³ Gaa né toco' nij so' x'naa man ma'án nij so', ne cachíin ní'yaj ndo'o nij so' rihaan Diose, gaa ne cuta' nij so' ra'a nij so' raa roj so', gaa ne dan me se ca'néé nij so' man roj so' ca'anj nata' roj so' se nana Jesucristó rihaan yuvíij a.

Nanq nihánj taj xna'anj daj quiran' 'o síi guun rá caráán chrej rihaan se nanq Diose estadó Chipre a

⁴ Dan me se gaa ca'néé Nimán Diose man roj so' ca'anj roj so', ne ca'anj roj so' chuman' Seleucia, gaa ne cavii roj so' rihooh chéé rihaan na ca'anj roj so' ndaa estadó cu'naj Chipre a. ⁵ Gaa ne gaa cuchi' roj so' chuman' Salamina, ne nata' roj so' se nana Diose rá nij ve' nuu chre' nij yuvíij israelitá tucu'yón nij so' se tucuanj Moisés, ne síi cu'naj Juan Marcos me síi vaj räcuíj man roj so' a. ⁶ Dan me se yo'óo taj rihaan na ya'anj me estadó Chipre yo', ne va'nuj nij so' chéé nu' yo'óo yo' ndaa se cuchi' nij so' chuman' Pafos a. Ne chuman' Pafos nari' nij so' man 'o síi chruun síi tu'va rma'an se vaa sij nata' se nana Diose me so', ne síi israelitá me so', ne Barjesús cu'naj so' a. ⁷ Ne so' me síi u'yón inanj chéé gá síi nicaj suun gobernador cu'naj Sergio Paulo, ne síi cavii ndo'o raa me síi cu'naj Sergio Paulo yo' a. Ne síi cu'naj Sergio Paulo canacúün man roj síi cu'naj Bernabé ga Saulo se vaa ca'na' roj so' rihaan so', ne guun ndo'o rá so' cungo so' se nana Diose, ne dñanj qui'yaj roj so' a. ⁸ Dan me se síi chruun cu'naj Barjesús, tzaj ne yo'ó se chuvíij so' me Elimas, ne nana "Elimas" taj se vaa síi chruun me so' a. Dan me se caráán Elimas chrej rihaan se nana

Bernabé ga Saulo a. 'Q se guun rá so' ca'anj yaníj síi cu'naj Sergio Paulo né se cuchumán rá so' nana ya yo' a.

⁹ Ne xa' síi cu'naj Saulo, tzaj ne yo'ó se chuvíij so' me Pabló, né dan me se caraa ndo'o Nimán Diose nimán so', ne ni'yaj uxrá so' man síi cu'naj Elimas yo', ¹⁰ ne cataj so':

—So' ro', me síi nuu nana tiha' yu'unj nimán, ne síj snuu rma'an mé so' nana ei. Ta'núj ya síi chree mé so' á. Sij nachri' ni'yaj cunudanj se sa' mé so' a. Vaa güii tanaj ti'lín so' suun tanachej nana ya a'mii Diose síj 'nij ra'a man ní' na'. ¹¹ Ne nihánj me se qui'yaj síi 'nij ra'a man ní' sayuum mán so', ne caráán rihaan so' doj güii, qui'yaj so', ne ndaa nana güii se curuvi' rihaan so' ma' —taj Pabló rihaan Elimas yo' a.

Ne taj ni'yón caráán rihaan Elimas, ne adi' se ran' síi chéé rque ngaa rej rmíj ro', dñanj quiran' so', chéé so', vaj so', nano' so' man síi coro' ra'a so' räcuíj man so' cacheé so' a.

¹² Ne gaa quene'en síi nicaj suun gobernador yo' daj quiran' síi chruun cu'naj Elimas yo', gaa né caráy'anj ndo'o so' se tucuanj síi 'nij ra'a man ní', né cuchumán rá so' ní'yaj so' man Jesucristó a.

Nanq nihánj taj xna'anj se vaa cuchumán rá que'ee ndo'o yuvíij yaníj yaníj chuman' Antioquía naj estadó Pisidia cuno nij so' nana ca'mii natáj Pabló rihaan nij so' a

¹³ Dan me se cavii nij tuvíj Pabló chuman' Pafos, ne cavii nij so' rque rihooh chéé rihaan na, né ca'anj nij so' ndaa chuman' Perge chuman' naj estadó Panfilia a. Tzaj ne síi cu'naj Juan Marcos me se tanaj so' man yavíj roj so', né canicaj so' nan' so' chuman' Jerusalén a. ¹⁴ Gaa né yavíj roj so' me se curihanj roj so' chuman' Perge, né ca'anj roj so' chuman' Antioquía naj estadó Pisidia a. Ne güii naránj rá nij yuvíij israelitá me güii yo', ne catúj roj so' rá ve' tucu'yón nij yuvíij israelitá se tucuanj Moisés, né ca'anj cayáán roj so', ¹⁵ né quisíj nayaá nii se tucuanj Moisés do', se nana nij síi nata' se nana Diose gaa naá do', né ca'néé nij síi 'nij ra'a ve' yo' nana rihaan roj so', né nana ca'néé nij so' me nana nihánj a: "Sese vaa chrej nucuaj me rá roj soj nago' roj soj rihaan nij yuvíij nuu chre' nihánj, né ca'mij roj soj, tinuy", taj síi 'nij ra'a ve' yo' rihaan síi cu'naj Pabló gá síi cu'naj Bernabé a. ¹⁶ Gaa né canicun' caya Pabló, né naxcaj so' ra'a so', né cataj so' a:

—Cuno soj sij israelitá do', soj sij aráj cochroj rihaan Diose do', ca'mij rihaan soj á. ¹⁷ Dan me se Diose síi noco' ní' sij israelitá ro', me síi narii man xii ní', né tinaxcaj Diose man nij xii ní' gaa cayáán nij so' rej cu'naj Egiptó, né Diose me síi guun nucuaj quiríi uún man nij so' rej Egiptó a. ¹⁸ Gaa né nda' se tucuaá ndo'o nij so' rihaan Diose, tzaj né

yo'g racuúj Diose man nij so' gaa vaj nij so' rej tacaan nacoo vij chihaa ya yo' a. ¹⁹ Gaa ne tinavij Diose man chij x'ne' yuvii yanj rej cu'naj Canaan, gaa ne cuxra' ta'aj Diose nu' rej yo' guun yo' to'óo nij xii ni', qui'yaj Diose a. ²⁰ Ne rej yo' guun to'óo nij so' o' ca'anj científic táá vij chihaa chij yo' a. Ne gaa quisij catúj nij so' rej cu'naj Canaan, gaa ne cune' Diose man nij síi raaq rii ta'ng'a' rihaan nij so', ne danj inanj cayáán nij so' ndaa se cayáán síi cu'naj Samuel síi nata' se nana Diose rihaan yuvii a.

²¹ "Ne güüi cayáán Samuel me se guun che'e nij xii ni' cachíin nij so' o' síi nicaj suun rey guun chij rihaan nij so', gaa ne cune' Diose man síi cu'naj Saúl ta'níi síi cu'naj Cis se vaa guun chij so' rihaan nij so' ndaa vaa guun rá ma'an nij so' a. So' ro', me ta'níi ta'nij si'no síi cu'naj Benjamín, ne vij chihaa ya yo' cayáán so' síi nicaj suun rey a. ²² Gaa ne quirii yanj Diose man Saúl, gaa ne cune' Diose man síi cu'naj David se vaa guun David síi nicaj suun rey uun chij rihaan nij yuvii israelitá a. Ne ca'mii Diose che'e so', cataj Diose: "Nihánj me se nari' 'unj man David ta'níi Isaí, ne so' me síi qui'yaj nu' ndaa vaa me raj qui'yaj so' nañj á", taj Diose ni'yaj Diose man David a.

²³ "Ne sca'núj nij ta'nij ta'nij si'no David ro', rqué Diose 'o síi tinaná man níi sij israelitá rihaan sayuun, ndaa vaa cata' tu'va Diose asij naá, ne Jesucristó me so' a. ²⁴ Dan me se asino ca'mii natáj síi cu'naj Juan rihaan cunudanj nij yuvii israelitá se vaa canicaj nimán nij so' canoco' nij so' tucuaán sa', ne cata' ne nij so', gaa ne ca'na' Jesucristó a. ²⁵ Dan me se gaa ataa doj tzin' quisij ca'mii natáj Juan nu' se vaa guun rá Diose cataj so', gaa ne cataj so': "Me síi mé 'unj, rá nij soj ga. 'O se nuveé sij nano' soj man mej ma'. Tzaj ne vaa síi nocg' xcó 'unj, ne sij sa' uxrá doj mo se so' rihanj, ne ne no xcún nachej canj 'nij tacóo so' ma'", taj síi cu'naj Juan rihaan nij yuvii ni'yaj so' man Jesucristó a.

²⁶ "Cungo soj ta'nij ta'nij si'no Abraham do', soj sij aráj cochroj rihaan Diose do', ca'mij rihaan soj cuano, tinuj. Aj ca'na' nana nihánj taj xna'anj daj qui'yaj níi gaa ne ca'vee quinanji níi rihaan sayuun ei. ²⁷ 'Q se tuvi' níi síi yanj chuman' Jerusalén do', nij síi uun chij rihaan nij so' do', ne xcaj nij so' cuentá che'e Jesucristó ma'. Ne cuta' nij so' cacun' xráá Jesucristó se vaa no xcúun so' ticaví' nii man so', ne dan me se quisij ya nu' se nana nij síi nata' se nana Diose gaa naá nana nayaas níi daj e güüi naránj rá níi, qui'yaj nij so' nañj á. ²⁸ Dan me se taj vaj a doj cacun' tumé so', tzaj ne rquee nij so' rihaan Pilato se vaa caví' so' qui'yaj Pilato a. ²⁹ Dan me se gaa quisij qui'yaj nij so' nu' ndaa vaa nó rihaan danj Diose che'e

Jesucristó, gaa ne tananij nii man so' rihaan rcutze, ne cachin' nii man so' rque yu'ujuveja a. ³⁰ Tzaj ne Diose me síi qui'yaj cunuu i'na' uún so' adonj. ³¹ Gaa ne que'ee güüi curuvi' so' rihaan nij síi cavii ga so' estadó Galilea ca'anj chuman' Jerusalén ga so' a. Ne yaj me se guun ma'an nij so' síi nata' che'e so' rihaan nij yuvii adonj.

³² "Ne nihánj me se nata' nuj nana sa' rihaan nij soj se vaa aj qui'yaj Diose nu' ndaa vaa cata' tu'va so' rihaan xii ni' gaa naá a. ³³ Dan me se cunuu i'na' uún Jesucristó, qui'yaj Diose che'e níi, ne dan me se quisij ya nu' nana cata' tu'va so' gaa naá, ne cavii sa' níi ta'nij nij síi cane gaa naá, qui'yaj so' adonj. Ne ase vaa nana nihánj nana nata' 'unj rihaan nij soj ro', danj vaa nana no rihaan chra' Salmo número vij, ne taj yo': "Ta'nij mé sg' á. Cuano nihánj me se quene'en yuvii se vaa ta'nij mé so', qui'yáj nañj á", taj se nana Diose no rihaan chra' Salmo yo' a. ³⁴ Dan me se naxagaa so' ne cunuu i'na' uún so', ne se ri'yuuj nee man so' daj chihaa mij ma'. Ne dan me se ma'an Diose ca'mii nana nihánj adonj: "Ase vaa rqué 'unj nu' se luj rihaan David, ta'ng'a' danj gaa rque 'unj nu' se luj rihaan so', ne daj chihaa mij se navij se luj yo' rihaan so' ma", taj uún Diose rihaan Jesucristó a. ³⁵ Che'e se qui'yaj Diose danj che'e Jesucristó rá David ro', che'e dan cacherón David rihaan yo' salmo nana nihánj a: "Daj chihaa mij se ri'yuuj nee man síi vaa sa' rihaan so', qui'yáá so' ma", taj David rihaan Diose ni'yaj David man Jesucristó a. ³⁶ Dan me se xa' ma'an David, tzaj ne gaa quisij qui'yaj so' nu' ndaa vaa guun rá Diose qui'yaj so' che'e nij tuvi' so', gaa ne cavii so', gaa ne cachin' nii man so' rej nij xii so', gaa ne ri'yuuj nee man so' a. ³⁷ Ne xa' Jesucristó síi cunuu i'na' uún qui'yaj Diose, tzaj ne ne ri'yuuj nee man so' ma".

³⁸ "Xcaj nij soj cuentá se vaa cuano nihánj me se nata' nuj nana rihaan soj se vaa che'e se vaa qui'yaj Jesucristó ro', che'e dan ca'vée caraq x'naa Diose ni'yaj Diose cacun' tumé níi, tinuj. Dan me se daj chihaa mij se navij nu' cacun' tumé soj, qui'yaj se tucuanj Moisésm a! ³⁹ Tzaj ne cunudanj nij soj sij amán rá ni'yaj man Jesucristó me se x'néj uún cacun' yo' xráá soj, ne nuu sa' soj rihaan Diose adonj. ⁴⁰ Che'e dan tadó nij soj se quiran' soj ndaa vaa taj se nana Diose nana no rihaan danj nij síi nata' se nana Diose nana nihánj á. ⁴¹ "Ne soj sij a'ng'a nacoo ni'yaj manj, tzaj ne ni'yaj soj ei. Ca'anj rá soj, ne quirí' nu' soj nañj ei. 'O se gaa vaa i'na' soj nihánj, ne qui'yáj suun nocoo, ne ca'vee se cataj xna'anj yo'o so' rihaan soj che'e se vaa qui'yáj, tzaj ne se ca'vee cuchumán rá soj se nana so' asuun ma", taj Diose rihaan

soj a —taj Pabló rihaan nij yuvij cunuu chre' rá ve' yo' a.

⁴² Dan me se gaa me rá roj so' ca'anj roj so', ne cachíin ni'yaj nij yuvij rihaan roj so' se vaa cachen yo'q tunj güii, ne ca'naq' uún roj so' ne ca'mii uún roj so' nanaa vaa danj rihaan nij so' a. ⁴³ Gaa ne gaa quisij tucu'yón nij so' ne curihanj nij yuvij xe', ne que'ee nij síi israelítá do', nij síi yanij nocoo' xraan se tucuanj nij síi israelítá do', canoco' man roj síi cu'naj Pabló ga Bernabé a. Gaa ne ca'mii ndo'o roj so' ga nij so', gaa ne guun ya rá nij so' se vaa yo'o nicaj nij so' tucuáan sa' ga se luj 'yaj Diose che'é nij so' a.

⁴⁴ Dan me se cachén tunj güii ne nasaíj yo'ó güii naránj rá nij yuvij israelítá, gaa ne cunuu chre' cunudanj nij yuvij yanj chuman' ta'asuun, che'é rej cuno nij so' se nanaa Diose sij 'nij ra'a man ní' a. ⁴⁵ Tzaj ne quene'en nij yuvij israelítá se vaa cuchi'ndo'o yuvij rihaan Pabló, gaa ne che'é dan guun xcoj rruvaa rá nij yuvij israelítá, ne nij ca'mii nij so' che'é Pabló, cataj nij so' se vaa inanj nanaa ne ca'mii Pabló a. ⁴⁶ Tzaj ne ne cuchu'vi' ya roj síi cu'naj Pabló ga Bernabé ni'yaj roj so' man nij yuvij israelítá q'a ma!. Ne cataj roj so':

—No xcúún nuj nata' nuj se nanaa Diose rihaan nij soj sij israelítá asino yaan adonj. Tzaj ne che'é se quirí'i yanij soj nanaa yo', ne che'é se nuveé sij no xcúún cayáan ga Diose nu' cavii nu' ca'anj me soj rá soj, ne che'é dan nihánj me se canicaj nuj, ne nata' nuj nanaa yo' rihaan nij síi yanij ei. ⁴⁷ Q se Diose sij 'nij ra'a man ní' me síi ca'ne' suun rihaan nuj qui'yaj nuj danj adonj. Dan me se cataj sij 'nij ra'a man ní': "Aj cuné' unj mán so' se vaa guún so' ya'an chuguun rihaan nij síi yanij ne ca'vee xcaj nij so' cuentá, qui'yáá so', gaa ne quinamij yuvij yanj chuman' naj nu' rihaan chumij rihaan sayuun, qui'yáá so' á". Nihánj me se nanaa Diose nanaa cataj Diose rihaan nuj nanaa —taj roj so' rihaan nij yuvij israelítá yo' a.

⁴⁸ Dan me se gaa cuno nij síi yanij se nanaa Pabló, ne guun niha' uxrá rá nij so', ne ve'é ca'mii nij so' che'é se nanaa Diose sij 'nij ra'a man ní' a. Ne cunudanj nij síi cune' Diose cayáán rihaan Diose nu' cavii nu' ca'anj ro', cuchumán rá nij so' cuno nij so' nanaa yo' a. ⁴⁹ Gaa ne cuchi' se nanaa Diose sij 'nij ra'a man ní' daj a nij chuman' naj rihaan yo'óó rej yo' a. ⁵⁰ Tzaj ne caxrij nij síi israelítá chrej rque nij chanq' yanij nocoo' xraan man Diose chanq' xna'anj do', rque nij síi nicaj suun uun chij rihaan chuman' yo' do', ne táa ri'yunj nij so' man Pabló ga Bernabé a. Gaa ne tucuanj nij so' man roj so' rej yo' a. ⁵¹ Gaa ne naucunán roj so' tacoo' roj so' tucuayuu roj so' yo'óó tachrru' cavii chuman' yo' rihaan yo'óó, che'é rej xcaj nij síi man chuman' yo' cuentá se vaa ma'qan

nij so' tumé cacun' se vaa ne cuno nij so' se nanaa Diose a. Gaa ne ca'anj roj so' chuman' Iconio a. ⁵² Ne nij síi cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó yanj chuman' Antioquía yo' me se 'o guun niha' uxrá rá nij so', ne 'o cunuu Nimán Diose nimán nij so' a.

14

Nana nihánj taj xna'anj daj guun rá nij síi man chuman' Iconio gaa cuchi' se nanaa Diose chiháán nij so' a

¹ Dan me se gaa cuchi' síi cu'naj Pabló ga síi cu'naj Bernabé chuman' Iconio, ne catúj roj so' rá ve' tucu'yón nij yuvij israelítá se tucuanj Moisés, ne che'é se ve'é ndo'o nata' roj so' se nanaa Diose, che'é dan cuchumán rá que'ee ndo'o yuvij israelítá do', yuvij yanij a'mii xna'ánj griego do', ni'yaj nij so' man Jesucristó a. ² Tzaj ne nij yuvij israelítá na'vej rá cung se nanaa Jesucristó me se caxrij nij so' chrej rque nij yuvij yanj yanj chuman' yo' che'é rej nachri' nij so' ni'yaj nij so' man nij tinuj nij síi cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó, ne danj guun a. ³ Dan me se que'ee güii sca' nanaa ca'mii natáj roj síi cu'naj Pabló ga Bernabé se nanaa Diose sij 'nij ra'a man ní', ne síi 'nij ra'a man ní' ro', racuúj man roj so' se vaa guun nucuaj roj so' qui'yaj suun roj so' suun sa' nocoo' ni'yaj nij yuvij, che'é rej cuchumán rá nij yuvij se vaa ya ya vaa se nanaa roj so' nanaa che'é se luj qui'yaj síi 'nij ra'a man ní' che'é ni'a.

⁴ Gaa ne xra' ta'aj nij yuvij man chuman' yo', ne ta'aj nij so' ro', canoco' se nanaa nij síi israelítá síi na'vej rá cung se nanaa Diose, ne yo'ó ta'aj nij so' ro', canoco' se nanaa roj síi cune' Jesucristó man nata' se nanaa so' a. ⁵ Gaa ne guun rá nij yuvij yanj do', nij yuvij israelítá do', nij síi uun chij rihaan nij so' do', qui'yaj chilij nij so' man roj síi cu'naj Pabló ga Bernabé ne ndaa guun rá nij so' go' nij so' yahij man roj so' ndaa se caví' roj so' a.

⁶ Tzaj ne xcaj roj so' cuentá, gaa ne che'é dan cunáñ roj so', ca'anj roj so' chuman' Listra chuman' naj estadó Licaonia do', chuman' Derbe yo'ó chuman' naj estadó Licaonia do', yo'ó nij chuman' ra'a q' naja nichrún' ga roj chuman' yo' do', ⁷ ne vaj roj so' nata' roj so' se nanaa Diose nanaa sa' rihaan nij yuvij yanj nij chuman' yo' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa guun rá nij síi ne chuman' Listra se vaa ya'anj me síi cu'naj Pabló do', síi cu'naj Bernabé do' a

⁸ Dan me se chuman' Listra ro', ne 'o síi rengo ne síi rengo me so' asij ca'ngaa so', ne veé 'o danj vaa so', ne daj chihqá míj taj se qui'yáá cachee so' ma!. ⁹ Ne yáán so' cuno so' se nanaa Pabló a. Dan me se ni'yaj uxrá Pabló man so', ne xcaj Pabló cuentá se vaa síi rengo yo' nucuaj ndo'o rá se vaa ca'vee nahun sa' so', qui'yaj Diose a. ¹⁰ Che'é dan

nucuaj ca'mii Pabló, cataj Pabló rihaan so' a:

—Naxumaan so', canicun' cayá so' ei.
—taj Pabló rihaan so' a.

Gaa ne güéj síi rengó yo', ne cachéé so' a.¹¹ Dan me se quene'en niy yuvij se vaa qui'yaj Pabló, ne che'é dan caguáj niy yuvij se xna'anj ma'an niy so', cataj niy so':

—Nahuun niy ya'anj yuvij, ne nanij niy so' rihaan yo'óó chuguaján —taj niy yuvij ni'yaj niy yuvij man Pabló gá Bernabé a.

¹² Gaa ne cataj niy yuvij se vaa ya'anj cu'naj Júpiter me Bernabé, ne Pabló me se ya'anj cu'naj Mercurio me so', che'é se so' me síi ca'mii doj a.¹³ Ne dan me se rihaan tu'va chuman' yo' ne 'o nuvíi rej na'vij niy yuvij rihaan ya'anj Júpiter, ne xrej ne nuvíi yo' ro', ca'ne' suun se vaa ca'na' scúj toró ca'na' cachriin yáj ca'ná' ta'ya rejtatúj yuvij chuman' yo', ne guun rá so' ga niy yuvij ticavíi niy so' scúj yo' rihaan Pabló gá Bernabé che'é se ya'anj me roj so' rá niy yuvij a.

¹⁴ Dan me se xcaj Bernabé gá Pabló cuentá daj guun rá niy yuvij, ne che'é dan cutzin' roj so' sagan' roj so', che'é se chí'ji ndo'o qui'yaj niy yuvij rá roj so' a. Gaa ne cunánj roj so' sca'núj niy yuvij, ne caguáj roj so',¹⁵ cataj roj so':

—Se guun qui'yaj niy soj danj ma'. 'O se cuyaán yuvij me ni', ne nihánj me se xa'núj, tzaq ne 'na' nuj natáj nuj se nana Diose nana sa' rihaan niy soj, che'é rej tanáj soj tucuáán ni'yón rma'an nocó' soj cuano nihánj ne canicaj soj canoco' soj Diose síi vaa i'na' ya ei. Ne so' ro', me síi qui'yaj nu' rej xta' do', nu' rihaan yo'óó do', nu' na ya'anj do', ne nu' rasuun qui'yaj so' adonj.¹⁶ Ne asij rque me se ca'néé ra'a Diose canoco' cunudanij niy x'ne' yuvij tucuáán cuchruij xii niy so' a.¹⁷ Tzaj ne se guun cataj soj se vaa a doj ne ca'vee xcaj soj cuentá che'é Diose ma'. 'O se ve'é ndo'o qui'yaj Diose che'é soj adonj. Dan me se aman' maan avii rej xta', qui'yaj Diose che'é soj, ne síj dió avii naq, qui'yaj uún Diose, ne dan me se araa rque soj, ne uún niha'rás soj, qui'yaj Diose adonj —taj roj so' rihaan niy yuvij yo' a.

¹⁸ Dan me se daj doj se ticavi' niy yuvij scúj rihaan roj so', tzaq ne ca'ne' rá niy yuvij ga suun yo', qui'yaj se nana roj so' a.

Nana nihánj taj xna'anj che'é sayuun qui'yaj niy síi israelitá cavii chuman' Antioquia do', chuman' Iconio do', man síi cu'naj Pabló gá Bernabé a

¹⁹ Tzaj ne cavii síi israelitá chuman' Antioquia do', chuman' Iconio do', ca'na' niy so' chuman' Listra, ne caxrij niy so' chrej rque niy yuvij man chuman' Listra, ne che'é dan go' ndo'o niy yuvij yahij man Pabló, ne cuxuun niy yuvij man so' ndaqá tu'va chuman', ne ri'líj niy yuvij man so' a. Ne guun

rá niy yuvij se vaa cavi' so' a.²⁰ Tzaj ne cunuú chre' niy síi cuchumán rá se nana Jesucristó ne chuman' yo', ne tucuachriin niy so' nu' anicaj rej naj Pabló rihaan yo'óó, ne naxagaqá so', ne catúj uún so' chuman' ga niy so' a. Gaa ne yo'ó güii me se curihanj roj so' gá Bernabé ca'anj roj so' chuman' Derbe a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa canicaj síi cu'naj Pabló gá Bernabé chuman' Antioquia naj estadó Siria a

²¹ Dan me se nata' ndo'o síi cu'naj Pabló gá Bernabé se nana Diose nana sa' rihaan niy yuvij man chuman' Derbe yo', ne cavii ndo'o síi tucu'yón se nana Jesucristó chuman' Derbe yo', qui'yaj roj so' a. Gaa ne canicaj roj so', ca'anj roj so' chuman' Listra do', chuman' Iconio do', chuman' Antioquia naj estadó Pisidia do' a.²² Ne nari' nucuaj nimán cunudanij niy síi tucu'yón se nana Jesucristó, qui'yaj roj so' a. Ne narqué roj so' chrej man niy síi tucu'yón se nana Jesucristó se vaa daj chiháa míj se ca'ne' rá niy so' ga suun nocó' se tucuajn Jesucristó a. Ne cataj roj so' se vaa asino quiran' ndo'o ní' sayuun, gaa ne ca'vee cayaán ní' gá Diose asa' guun chih Diose rihaan chumij nihánj, taj roj so' a.²³ Ne cune' roj so' man síi guun chih rihaan niy síi cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó 'o' q' niy chuman' a. Gaa ne toco' roj so' x'naa man ma'an roj so', ne cachiín ni'yaj roj so' rihaan Diose síj 'nij ra'a man ní' che'é niy síi cuchumán rá ni'yaj man so' se vaa racuúj so' man niy so' a.

²⁴ Dan me se cachén roj so' nu' estadó Pisidia, gaa ne cuchi' roj so' estadó Panfilia a.²⁵ Gaa ne ca'mii natáj roj so' se nana Diose rihaan niy síi man chuman' Perge, gaa ne ca'anj roj so' chuman' Atalia a.²⁶ Gaa ne chuman' Atalia ro', cavii roj so' rihooh chéé rihaan na, quinan' roj so' ndaa chuman' Antioquia naj estadó Siria a. Ne chuman' Antioquia ro', me rej cavii roj so' asino yaan gaa cachiín ni'yaj niy síi cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó rihaan Diose se vaa racuúj Diose man roj so' qui'yaj suun roj so' ca'mii natáj roj so' se nana Diose rihaan yuvij a. Ne nihánj me se quisíj suun yo', qui'yaj roj so' nana adonj.²⁷ Dan me se gaa nucui' roj so', ne canacúun roj so' man niy síi cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó se vaa cunuú chre' niy so', gaa ne cataj xna'anj roj so' nu' se vaa qui'yaj Diose ga roj so', ne cataj roj so' se vaa ya x'núj rihaan niy yuvij yaníj cuchumán rá niy so' ni'yaj niy so' man Jesucristó, qui'yaj Diose, ne ca'vee cavii sa' niy yuvij yaníj yo' a.²⁸ Gaa ne guun raan ndo'o roj so' gá niy síi tucu'yón se nana Jesucristó yaníj chuman' Antioquia yo' a.

15

Nanq nihánj taj xna'anj che'é juntá qui'yaj nij súi cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó man chuman' Jerusalén gaa ca'mii nj so' che'é se tucuanj Moisés a

¹ Dan me se ta'aj nij síi cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó cavii chuman' Jerusalén, ne ca'anj nij so' tucu'yón nij so' rihaan yo'ó tinúú nij so' se vaa sese se cata' ta'nga' man yo'o so' ndaq a vaa taj se tucuanj Moisés, ne daj chihaq míj se ca'vee nanii so' rihaan sayuun qui'yaj Diose ma'. ² Gaa ne ca'mii canó tuví' ndo'o síi cu'naj Pablo do', síi cu'naj Bernabé do', ga nij síi tucu'yón nana yo', gaa ne che'é dan cune' nij síi cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó yanq chuman' Antioquia man roj so' ga yo'ó doj tinúú nij so' se vaa ca'anj nij so' chuman' Jerusalén nana nij so' cuentó ga nij apóstol cune' Jesucristó man natá' se nana so' do', ga yo'ó nij síi uun chij rihaan nij so' do', che'é nana a'mii nij yuvij yo' a.

³ Dan me se cavii nij so', ca'anj nij so', ne cachén nij so' estadó Fenicia do', estadó Samaria do', ne cataj xna'anj nij so' rihaan nij tinúú nij so' che'é nij yuvij yaníj se vaa cuchumán rá ta'aj nij so' ni'yaj nij so' man Jesucristó, gaa ne guun niha' uxrá rá cunudanj nij síi cuno nana yo' a. ⁴ Dan me se cuchi' nij so' chuman' Jerusalén, gaa ne ve'é ca'mii nij síi cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó do', nij apóstol cune' Jesucristó man natá' se nana so' do', yo'ó nij síi uun chij do', ga nij so' a. Gaa ne cataj xna'anj nij so' rihaan nij síi yanq chuman' Jerusalén yo' che'é nu' se vaa qui'yaj Diose ga nij tinuj nij so' a.

⁵ Tzaj ne canicun' doj síi fariseo síi cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó, ne cataj nij so' se vaa no xcúún nij tuví' Pablo cuta' nij so' ta'nga' man nij síi yaníj yo', ne cataj xna'anj nij so' rihaan nij síi yaníj yo' se vaa no xcúún nij so' qui'yaj nij so' nu' se tucuanj Moisés a.

⁶ Dan me se cunuu chre' nij apóstol cune' Jesucristó man natá' se nana so' rihaan yuvij ga yo'ó nij síi uun chij rihaan nij yuvij cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó, qui'yaj nij so' juntá, ca'mii nij so' che'é se nana nij síi fariseo yo' a. ⁷ Dan me se ca'mii ca'mii nij so', gaa ne canicun' síi cu'naj Pedró, ne cataj so':

—Cungo soj ca'mij, tinuj. Aj ne'en soj se vaa asij naá ndo'o guun rá Diose cungo nij síi yaníj se nana Diose nana sa', ne cuchumán rá nij síi yaníj ni'yaj nij so' man nana sa' yo' a. Gaa ne narii Diose man yo'ó tuví' ní, ne 'unj me síi narii Diose nata' se nana Diose rihaan nij yuvij yaníj yo' chuguanj. ⁸ Ne Diose ro', me síi ne'en daj vaa nimán yuvij, ne Diose me síi rqué Nimán Diose man nij

síi yaníj yo' ndaq a vaa qui'yaj so' che'é ma'an ní, che'é rej ca'vee guun ya rá ní se vaa ya tinúú ní me nij síi yaníj nana adonj. ⁹ Dan me se cunuu sa' nimán nij síi yaníj rihaan Diose che'é se cuchumán rá nij so' ni'yaj nij so' man Jesucristó, ne cuang nihánj me se 'o cuyaq a vaa nij so' ga ní rihaan Diose nana adonj.

¹⁰ "Né tadó soj sese guun rá soj quene'en soj sese ca'vee ca'maan rá Diose qui'yaj soj ne qui'yaj Diose sayuun man soj á. 'Q se xa' se tucuanj Moisés, tzaj ne ase vaa icón 'ee taj raa yuntá scúj ro', danj vaa se tucuanj Moisés rihaan xji ní do', rihaan ma'an ní do', ne ca'vee qui'yaj ní nu' tucuáán yo' ma'. Né nihánj me se me rá soj cuchruj soj tucuáán yo' rihaan yo'ó nij tinúú ní síi tucu'yón se nana Jesucristó, ¹¹ tzaj ne amán rá ní se vaa che'é inanj se luj qui'yaj Jesucristó sij 'nij ra'a man ní ro', che'é dan nanii ní rihaan sayuun ei. Nuveé se tucuanj Moisés me se vaa qui'yaj nana ní rihaan sayuun ma'. Ne ase vaa ní ro', danj vaa nij tinúú ní síi yaníj uún adonj —taj Pedró rihaan cunudanj nij so' a.

¹² Dan me se ca'ne' rá nij so', ne a doj ne ca'mui nij so' a ma'. Maan se sa' uxrá nanó xrej nij so' gaa cataj xna'anj Bernabé ga Pablo che'é nij suun sa' nocoo guun nucuaj roj so' qui'yaj roj so' sca'núj nij síi yaníj qui'yaj Diose a. ¹³ Dan me se gaa quisíj ca'mui roj so', gaa ne ca'mii síi cu'naj Santíagó, cataj so':

—Cungo nij soj ca'mij, tinuj. ¹⁴ Nihánj me se cataj xna'anj tinú' Simón rihaan ní se vaa asino yaqan narii Diose man ta'aj nij yuvij yaníj guun nij so' 'o se chuman' Diose a. ¹⁵ Ne 'o cuyaq a vaa se nana nij síi nata' se nana Diose gaa naá ga se nana tinú' Simón nihánj a. Dan me se vaa nana no rihaan danj Diose taj: ¹⁶ "Asa' quisíj, gaa ne canicaj 'unj, ne naqu'i'yaj sa' 'unj rej ne síi cu'naj David a. Dan me se canee nu' ve' ne so', ne quirí' ndo'o ve', tzaj ne nacunge' caya uún 'unj man nu' ve' yo', gaa ne cunuu sa' cunudanj yo' a. ¹⁷ Danj qui'yaj che'é rej ca'vee nano' yo'ó nij yuvij yaníj mán 'unj sij 'nij ra'a man nij so' a. Danj qui'yaj cunudanj nij yuvij yaníj nocó' manj, taj 'unj sij 'nij ra'a man soj, ¹⁸ ne asij naá cataj 'unj se vaa qui'yaj danj adonj", taj se nana Diose nana síi nata' se nana Diose gaa naá rihaan yanj a.

¹⁹ "Che'é dan 'unj me síi guun rá se vaa se qui'yaj ní sayuun man nij síi yaníj canicaj nimán canoco' man Diose ma'. Se cataj ní se vaa canoco' nij so' nu' se tucuanj Moisés ma'. ²⁰ Maan se qui'yaj ní yanq ca'neg ní rihaan nij so', ne cataj xna'anj ní rihaan nij so' se vaa se guun chá nij so' rasquen rqué yuvij rihaan ya'anj cacój yuvij ma'. Ne sno'o do', chanq do', se cotoj nij so' ga yo'ó yuvij sese ne nicá nij so' me yo' ma'. Ne se chá

nij so' nee xcuu tuguáj nii gaán chihá ma'. Ne se chá nij so' ton ma'. ²¹ Q se daj a güüi cuetan' naránj rá níl me se man ndo'o tuvi' níl sij israelítá nayaa se nana Moisés, ne a'mii natáj nii che'é se tucuánj so' rá ve' tucu'yón níl tucuáán yo' daj a chuman'a. Ne danj 'yaj inanj níl sij israelítá asij naá ndo'o a —taj síi cu'naj Santiágó rihaan yo'ó nij so' a.

Nana nihánj taj xna'anj che'é yanj cartá qui'yaj níl síi man Jerusalén ca'néé níl so' rihaan níl yuvij yanj cuchumán rá ní'yaj man Jesucristó a

²² Gaa ne guun rá nij apóstol cune' Jesucristó man nata' se nana so' do', yo'ó nij síi uun chij do', cunudanj nij yuvij cuchumán rá ní'yaj man Jesucristó yanj chuman' Jerusalén do', narii nij so' doj tuvi' ma'an nij so' ca'anj nij so' ndaa chuman' Antioquía ga roj síi cu'naj Pabló do', Bernabé do' a. Gaa ne narii nij so' man síi cu'naj Judas Barsabás do', man síi cu'naj Silas do', se vaa ca'anj roj so' a. 'Q se síi sa' me roj so', rá nij tinúú roj so' a. ²³ Gaa ne qui'yaj cunudanj nij so' yanj cartá ca'anj nícaj nij síi ca'anj chuman' Antioquía, ne nihánj me se vaa taj yanj cartá yo' a: "Nihánj me yanj cartá 'yaj núj sij apóstol cune' Jesucristó man nata' se nana so' do', sij uun chij rihaan nij síi amán rá ní'yaj man Jesucristó do' a. Tinúú soj me núj, ne ca'nej núj yanj nihánj rihaan nij soj sij yanj amán rá ní'yaj man Jesucristó yanj chuman' Antioquía do', estadó Siria do', estadó Cilicia do' a. ²⁴ Dan me se ca'na' nana rihaan núj se vaa doj tuvi' níj me síi ca'mii nana qui'yaj sayuun rihaan soj, ne quirí' rá soj, qui'yaj nij síi ca'mii nana yo' rihaan nij soj a. Tzaj ne nuveé núj ca'néé man nij so' ma'. ²⁵ Tzaj ne che'é se qui'yaj nij so' danj ro', che'é dan cuyaán guun rá níj narii núj doj tinúú núj cuchi' rihaan soj ga roj tinúú níl síi 'eé ndo'o rá núj síi cu'naj Bernabé ga Pabló adonj. ²⁶ Ne xa' roj so', tzaj ne sij ca'néé nimán cunuú rihaan Jesucristó sij 'nij ra'a man níl me roj so', ne ndaa ne chu'ví' roj so' caví' roj so' ma'. ²⁷ Dan me se ca'néé núj man síi cu'naj Judas do', man síi cu'naj Silas do', se vaa ca'anj roj so' ga síi cu'naj Bernabé ga Pabló, ne ma'an roj so' nata' rihaan soj ndaa vaa taj nana nq rihaan yanj nihánj ei.

²⁸"Dan me se ne guun rá Nimán Diose do', ma'an núj do', cuchruj ndo'o núj tucuáán canoco' soj ma'. Tzaj ne vaa che'é cuno soj ca'anj guee nana nihánj, rá núj nanj adonj. ²⁹ Dan me se se guun cha soj rasuqun rque yuvij rihaan ya'anj cacój yuvij ma'. Se guun cha soj ton ma'. Se guun cha soj nee xcuu tuguáj nii gaán chihá ma'. Ne sno'o do', chaná do', se cotoj soj ga yo'ó yuvij sese ne nícaj soj me yo' ma'. Ne sese qui'yaj soj nu'

ndaa vaa taj nana nihánj, ne ve'é 'yaj soj, rá núj nanj adonj. Ne me rá núj se vaa ve'é cayáán soj adonj", taj yanj cartá qui'yaj nij síi man chuman' Jerusalén yo' a.

³⁰ Dan me se ca'néé nij so' man ca'anj nij síi ca'anj chuman' Antioquía, gaa ne gaa cuchi' nij so', ne canacúún nij so' cunuú chre' cunudanj nij síi cuchumán rá ní'yaj man Jesucristó, gaa ne caxrij nij so' yanj cartá yo' ston nij síi yanj chuman' Antioquía a. ³¹Gaa ne nayaa nij síi man Antioquía yanj cartá, gaa ne guun nihá! uxrá rá nij so' che'é nana sa'! cataj xna'anj nij síi man Jerusalén rihaan nij so' a. ³² Ne síi cu'naj Judas do', síi cu'naj Silas do', síi nata' se nana Diose me roj so', ne a'mii a'mii roj so' nago' roj so' chrej man nij síi man Antioquía yo', ne nari' nucuaj nimán nij so', qui'yaj roj so' a. ³³ Dan me se quisij caran' roj so' chuman' Antioquía, gaa ne ve'é cataj nij tinuj nij síi man Antioquía rihaan roj so' se vaa dín gaa níman roj so' ca'anj roj so' a. Gaa ne dan me se quinam' roj so' rihaan nij síi ca'néé man roj so' ca'na' roj so' a. ³⁴ Tzaj ne guun rá síi cu'naj Silas quinaj so' chuman' Antioquía a. ³⁵ Ne guun raan síi cu'naj Pabló do', síi cu'naj Bernabé do', chuman' Antioquía, ne tucu'yón roj so' se nana Diose sij 'nij ra'a man níl nana sa' rihaan yuvij a. Ne que'ee ndo'o yo'ó nij yuvij nata' nana sa' yo' ga roj so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ca'anj uún Pabló tucu'yón so' se nana Diose rihaan yuvij, ne ca'anj Bernabé yo'ó rej yanj a

³⁶ Dan me se cachén doj güii, gaa ne cataj Pabló rihaan Bernabé a:

—Canicaj níl ca'anj uún níl cunudanj nij chuman' yanj nij tinúú níl nij síi nata' níl se nana Diose nana sa' rihaan, gaa ne quene'en níl daj vaa mán nij so' ei —taj Pabló rihaan Bernabé a.

³⁷ Tzaj ne Bernabé ro', guun rá so' se vaa ca'anj uún síi cu'naj Juan Marcos ga roj so' a. ³⁸ Tzaj ne ne ca'vej rá Pabló ca'anj uún Juan Marcos ga roj so', che'é se gaa rque me se tanáj Juan Marcos man roj so' estadó Panfilia, ne ne ca'anj so' qui'yaj suun nij so' che'é Diose ma'. ³⁹ Che'é dan guun vij nana ca'mii roj so' che'é Juan Marcos, ne che'é dan ca'anj yanj roj so', ne Bernabé ro', nícaj síi cu'naj Marcos, ne cavii roj so' rihooh cheé rihaan na, ne ca'anj roj so' estadó Chipre a. ⁴⁰ Ne Pabló ro', narii so' man síi cu'naj Silas se vaa ca'anj so' ga Pabló a. Ne cachín ní'yaj nij tinúú roj so' nij síi man chuman' Antioquía rihaan Diose se vaa qui'yaj Diose se luj ne räcuíj so' man roj so' chrej ca'anj roj so', ne dan me se ca'anj roj so' a. ⁴¹ Gaa ne cachén roj so' nul'estadó Siria do', nul'estadó Cilicia do', ne nari' nucuaj nimán nij x'ne' nij síi cuchumán rá ní'yaj man Jesucristó

man cunudanj nij chuman' naj roj estadó yo', qui'yaj roj so' a.

16

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cachéé síí cu'naj Timoteo ga síí cu'naj Pablo ga Silas a

¹ Dan me se cuchi' síí cu'naj Pablo ga Silas chuman' Derbe do', chuman' Listra do' a. Né chuman' Listra ro', yáán' o síí tucu'yon se nana Jesucristó, né Timoteo cu'naj so' a. Né nii Timoteo me chana israelitá cuchumán rá nii'yaj man Jesucristó, né rej Timoteo me síí yaníj a'mii xna'ánj griego a. ² Né síí sa' me Timoteo, taj nij tinúu so' síí né chuman' Listra do', chuman' Iconio do' a. ³ Dan me se guun rá Pablo se vaa ca'anj Timoteo ga so' a. Né cuta' Pablo ta'nga' man so', che'é se ne'en cunudanj nij síí israelitá yanj rej yo' se vaa sij yaníj me rej so' né che'é dan nuvi' ta'nga' cata' man so' ma!. ⁴ Dan me se gaa cachén nij so' nü' nij chuman', né cataj xna'anj nij so' rihaan nij yuvij cuchumán rá nii'yaj man Jesucristó se vaa cuno nij yuvij se nana nij apóstol cune' Jesucristó man do', yo'ó nij síí uun chij yanj chuman' Jerusalén do', nana naqui'yaj cuu nij so' che'é nij síí yaníj a. ⁵ Né xá' nij x'ne' nij síí cuchumán rá nii'yaj man Jesucristó, tzaj né doj a canoco' nij so' se tucuanj Jesucristó, né doj a cunuu ríij nij x'ne' daj a güii a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa naqui'ya'a'o síí né estadó Macedonia rihaan Pablo, qui'yaj Diose a

⁶ Dan me se caráán Nimán Diose chrej rihaan nij so' nata' nij so' se nana Diose estadó cu'naj Asia, né che'é dan cachén nij so' rej cu'naj Frigia do', rej cu'naj Galacia do' a. ⁷ Gaa ne vaj nij so' chrej ndaa rej cu'naj Misia, gaa ne guun rá nij so' ca'anj nij so' estadó cu'naj Bitinia a. Tzaj né ne ca'vee qui'yaj nij so' danj, qui'yaj Nimán Diose ma!. ⁸ Che'é dan cachén nij so' rej cu'naj Misia, né nanij nij so' ndaa chuman' Troas a. ⁹ Né dan me se rej nij naqui'ya'a'o rasuyn rihaan Pablo, qui'yaj Diose a. Né dan me se nicun' o síí né estadó Macedonia ni'yaj Pablo, né canacúún snó'o yo' man Pablo, cataj so'!

—Ca'na' so' ndaa estadó Macedonia nihánj, ne racuúj so' man nuj á—taj so' rquee so' man Pablo a.

¹⁰ Gaa ne nu' nanó rá ca'anj ran' nuj daj gaa qui'yaj nuj né ca'vee ca'anj nuj ndaa estadó Macedonia a. 'O se cachrij rá ya nuj se vaa Diose me síí ca'ne' suun rihaan nuj nata' nuj se nana Diose nana sa' rihaan nij síí né estadó Macedonia yo' a.

Nana nihánj taj xna'anj che'é chana cu'naj Lidia chana cuchumán rá nii'yaj man Jesucristó a

¹¹ Dan me se chuman' Troas ro', cavii nuj riho chéé rihaan na, né 'o chrej ca'anj

núj cuchi' nuj ndaa rej cu'naj Samotracia a. Ne yo'ó güii ca'anj nuj rque riho nua chuman' cu'naj Neápolis a. ¹² Gaa né cavii nuj chuman' yo', ca'anj nuj chuman' cu'naj Filipos a. Né chuman' Filipos ro', me chuman' nocoo naj estadó Macedonia, né chuman' cuchruj nij síí cavii Romá me yo' a. Dan me se guun räan nuj doj güii chuman' Filipos yo', ¹³ né güii narańj rá nuj yuvij israelitá curihanj nuj ta'ya xij rej atúj yuvij chuman' yo', né ca'anj nuj tu'va 'o chráá a. 'Q se guun rá nuj se vaa rej yo' me rej cunuu chre' nij yuvij israelitá cachiñj nii'yaj nij so' rihaan Diose a. Dan me se cayáán nuj rihaan yo'ó, né ca'mii nuj ga nij chana cunuu chre' rej yo', ¹⁴ né yáán 'o chana cu'naj Lidia, né no' ro', me chana ránj natu'vej yatzij mantá sa' inanj, né chana cavii chuman' Tiatira me no', né chana yaníj aráj guee rihaan Diose me no' a. Dan me se cuno no' se nana Pablo, né racuúj ndo'o Diose sij 'nij ra'a man ní', rá nuj soj, né caran' soj ve' tucuaj doj güii á—taj chana cu'naj Lidia rihaan nuj a.

—Sese 'unj me chana amán ya rá nii'yaj man Diose sij 'nij ra'a man ní', rá nuj soj, né caran' soj ve' tucuaj doj güii á—taj chana cu'naj Lidia rihaan nuj a.

Né rquee ndo'o no' man nuj, né caran' nuj ve' tucuá no' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa catuúj roj síí cu'naj Pablo ga Silas taga' che'é se quiríj roj so' nana chreé nimán 'o chana yaqan riú suerté, tzaj ne racuúj Diose man roj so' a

¹⁶ Dan me se yo'ó güii ca'anj uún nuj rej cachiñj nii'yaj nuj rihaan Diose, né nari' tuví' 'o chana yaqan ga nuj, né nuu 'o nana chreé nimán no', né qui'yaj canaan ndo'o nij síí uun chij rihaan no' sa'anj, qui'yaj no' gaa quiríj no' suerté che'é yuvij a. ¹⁷ Dan me se canoco' ndo'o no' man nuj ga Pablo, né caguáj no', cataj no':

—Nij síí nihánj ro', me síí nuu rihaan Diose síí nicun' xta', né nata' nij so' rihaan soj me tucuáán canoco' soj né ca'vee nanij soj rihaan sayuun ei—taj no', ni'yaj no' man nuj a.

¹⁸ Dan me se guun que'ee güii qui'yaj no' danj, gaa né guun rmij Pablo, qui'yaj no', né che'é dan canicaj so' ca'mii so' rihaan nana chreé nuu nimán no', cataj so':

—Nihánj me se che'é suu nucuaj rque Jesucristó manj a'ne' 'unj suu rihaan so' se vaa curihanj so' nimán chana nihánj á—taj Pablo rihaan nana chreé yo' a.

Gaa né nu' curihanj nana chreé nimán no' a.

¹⁹ Dan me se nij síí uun chij rihaan chana yaqan yo' me se xcaj nij so' cuentá se vaa che'é se curihanj nana chreé nimán chana

yo' ro', che'é dan se ca'vee qui'yaj canaaní nj so' doj sa'anj qui'yaj chana yaan yo', rá nij so' a. Che'é dan quita'aa nij so' man Pabló ga Silas, ne nucuaj rii nii man roj so' ca'anj nij so' yu'vee ndaa rihaan nij sií nicaj suun uun chij rihaan chuman' yo' a.²⁰ Gaa ne ca'anj nicaj nij so' man roj sií cu'naj Pabló ga Silas rihaan roj cuesé uun chij rihaan chuman' yo', gaa ne cataj nij so' a:

—Roj sií nihánj me se nanj yuvij israelítá me roj so', ne uun rmii rá nu' nij sií man chiháán ní 'yaj roj so' nanj á.²¹ O se nata' roj so' tucuáán nacá rihaan nuj, ne nuveé tucuanj no xcúun ní 'nicaj ní' me tucuáán yo' che'é se sií noco' gobernó ne Romá me ní' á —taj nij so' rihaan roj cuesé uun chij rihaan chuman' yo' a.

²² Gaa ne 'o cunihaan guun rá nij yuvij man chuman' yo', ne caxrij yuvaa ndo'o nij so' man Pabló ga Silas a. Gaa ne nucuaj cuxuuñ roj cuesé sagan' Pabló ga Silas ndaa se quitzin' yatzéj, ne ca'ne' roj cuesé suun rihaan nij tanuu se vaa go' ndo'o nij tanuu rutzií xráá roj so' a.²³ Ne gaa quisíj cayuun roj so', ne tagüej nij tanuu man roj so' rá taga', ne ca'ne' roj cuesé yo' suun rihaan sií tumé taga' se vaa cuyumé uxrá so' man roj so' a.²⁴ Dan me se gaa cuno sií tumé taga' nana yo', ne canu' so' man roj so' rá 'o ve' rej rque taga' yo', ne caxrij so' tacóó roj so' rque yu'uñ taj rque caj a.

²⁵ Dan me se rej nij yan' achíin ni'yaj ndo'o roj sií cu'naj Pabló ga Silas ne achráa roj so' chra' rihaan Diose, ne uno nij sií man taga' se vaa 'yaj roj so',²⁶ ne dan me se cachén ndo'o yuún, ne ndaa nasquií ndo'o tacóó ve' taga' yo', ne x'núj nu' nij ta'yaa taj rihaan taga' yo', ne nache nu' aga' ne' nuu chihá ra'a cunudanj nij sií 'nij taga' yo' a.²⁷ Ne nanuñ rá sií tumé taga', ne quene'en so' se vaa táa ya'núj uun nij ta'yaa, gaa ne guun rá so' se vaa aj cunánj nij sií man taga', ne che'é dan quirii so' taneé so' neé espadá, ne daj doj se ticaví so' man ma'an so' a.²⁸ Tzaj ne nucuaj ndo'o caguáj sií cu'naj Pabló rihaan so', cataj Pabló:

—Se guun qui'yaj chi'ji so' man ma'án so' ma'. 'Q se man chre' cunudanj nuj nihánj nanj ei —taj Pabló, caguáj so' a.

²⁹ Gaa ne canacúun sií tumé taga' se vaa ca'na' 'nicaj nii ya'an chuguun rihaan so', ne yoo ndo'o catúj so' rá taga', ne ri'íj ndo'o man so' che'é se chu'vi' so', ne cayaán ruj so' ndaa canó tu'va so' rihaan yo'óó rihaan roj sií cu'naj Pabló ga Silas a.³⁰ Dan me se ca'anj nicaj so' man roj so' xe', ne xná'anj so' man roj so', cataj so':

—Daj qui'yáj, gaa ne ca'vee nanji 'unj rihaan sayuun quirán' 'unj nihánj ga —taj so', xná'anj so' man roj so' a.

³¹ Gaa ne cataj roj so':

—Cuchumán rá so' nj'yaj so' man Jesucristó sjj 'nj ra'a man ní', gaa ne nanji so' rihaan sayuun nihánj do', rihaan chrej chi'ji uun chij nimán so' d' a. Ne danj inanj qui'yaj nij tuví'soj, gaa ne cavíi sa' cunudanj soj rihaan Diose á —taj roj so' rihaan sií tumé taga' yo' a.

³² Gaa ne nata' roj so' se nana Diose sjj 'nj ra'a man ní' rihaan nu' nij tucua so' a.

³³ Dan me se rej njj me yo', ne maan orá dan nicaj sií tumé taga' yo' man roj so', ne na'nu' so' xráá roj so' rej canó rutzií, ne nu' qui'yaj so' danj, ne nu' cata' ne nu' nij tucua so' a.³⁴ Gaa ne ca'anj nicaj so' man roj so' rej xraj rej ne ma'an so', ne go' so' se chá chá roj so' a. Gaa ne dan me se guun niha' uxrá rá nij tucua so', che'é se cuchumán rá nij so' nj'yaj nij so' man Diose a.

³⁵ Gaa ne rej ranga' me se ca'néé roj cuesé man misión taga', ne cataj nij misión rihaan sií tumé taga' a:

—Na'nej so' man roj snó'o yo' á —taj nij so' a.

³⁶ Gaa ne cuchi' sií tumé taga' yo' rihaan Pabló, ne nata' so' se nana nij misión rihaan Pabló, cataj so':

—Ca'néé roj cuesé nana se vaa na'nej 'unj man roj soj nanj á. Che'é dan cuano nihánj me se ca'vee ca'anj roj soj, ne gaa xej nimán roj soj á —taj so' rihaan Pabló a.

³⁷ Gaa ne cataj Pabló rihaan nij misión a:

—Dan me se roj cuesé yo' ro', nda' se sjj romanó me rój, tzaj ne ne naqui'yaj cuyu roj so' che'é rój, ne maan se go' rma'an nii rutzií xráá rój, qui'yaj roj so', ne quene'en cunudanj nij yuvij man rój se vaa cayuun rój, gaa ne caxrij roj so' taga' man rój a. Ne nihánj me se uun rá roj so' quirii yuve roj so' man rój xe', tzaj ne se guun danj ma'. Tananj ca'na' ma'an roj so' nihánj, gaa ne ve'é quitaj yaan roj so' rihaan rój curihanj rój taga' nihánj á —taj Pabló rihaan nij misión ca'na' taga' a.

³⁸ Dan me se nata' nij misión se nana Pabló rihaan roj cuesé yo', gaa ne cuchi'vi' ndo'o roj so' gaa cuno roj so' nana se vaa sjj romanó me Pabló ga Silas a.³⁹ Gaa ne cuchi' roj cuesé taga', gaa ne ca'mii sa' roj so' ga roj sií cu'naj Pabló ga Silas a. Gaa ne quitáá yaan roj cuesé rihaan roj so' curihanj roj so' taga', ne ve'é cachíin ni'yaj roj cuesé rihaan Pabló ga Silas se vaa qui'yaj roj so' se ndo'o, curihanj roj so' chuman' yo' a.⁴⁰ Dan me se gaa quisíj curihanj roj so' taga', gaa ne ca'anj roj so' tucua chana cu'naj Lidia a. Gaa ne gaa quene'en roj so' man nij tinúú nij so' sií noco' man Jesucristó, ne ca'mii roj so' ga nij so', ne cunuñ xej nimán nij so' qui'yaj se nana roj so', gaa ne curihanj roj so' chuman' yo', ne ca'anj roj so' a.

17

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ca'maan rá níj sú man chuman' Tesalónica ni'yaj níj so' man Pabló ga Silas a

¹ Dan me se cachén roj so' chuman' Anfipolis do', chuman' Apolonia do', gaa né catúj roj so' chuman' Tesalónica a. Né chuman' Tesalónica ro', ne 'o ve' tucu'yón níj yuvij israelitá se tucuqñ Moisés a. ² Dan me se catúj Pabló rá ve' yo' rej nuu chre' níj yuvij israelitá yo', ndaa vaa u'yón inanj so' qui'yaj so' a. Né va'nuj ya güii cuetan' naránj rá níj so' nanó Pabló cuentó ga níj so' che'é nana no rihaan danj Diose a. ³ Dan me se cataj xna'anj Pabló rihaan níj so' se vaa síi ca'néé Diose tñanii man yuvij rihaan sayuun me se no xcúún so' quiran' so' sayuun né caví' so' ne cunuu i'na' uún so', ne cataj Pabló se vaa ma'an Jesucristó síi nata' Pabló che'é rihaan níj so' ro', ma'an ya so' me síi ca'néé Diose tñanii man yuvij rihaan sayuun a. ⁴ Gaa né ta'aj níj sú israelitá cuno se nana Pabló ro', cuchumán rá níj so' ni'yaj níj so' man Jesucristó, né guun tuví' níj so' ga Pabló ne ga Silas a. Ne cuchumán rá que'ee ndo'o níj sú yaníj a'mii xna'anj griego aráj guee inanj rihaan Diose do', que'ee níj chaná raá doj né chuman' yo' do', cuchumán rá a.

⁵ Tzaj ne guun xcoj ruvaa rá yo'ó níj yuvij israelitá ni'yaj níj so' man roj síi cu'naj Pabló ga Silas, né che'é dan nano' níj so' doj síi chi'íj man yu'vee, né cunuu chre' ndo'o yuvij, qui'yaj níj sú chi'íj yo', gaa né naxumáan ndo'o sayuun chuman' yo', qui'yaj níj so' a. Gaa né cuchi' níj yuvij yo' rihaan ve' tucuá síi cu'naj Jasón ve' caran' sú cu'naj Pabló ga Silas, né guun rá níj yuvij quirii níj so' man roj so' ndaa rihaan yuvij cunuu chre' a. ⁶ Dan me se nuví' roj so' ne rá ve' yo' gaa cuchi' níj yuvij nano' man roj so' ma'. Che'é dan quirii níj yuvij man ma'an sú cu'naj Jasón do', man yo'ó níj tinúú níj sú noco' man Jesucristó do', né nucuaj ríi níj yuvij man níj so' ndaa rihaan níj sú uun chij rihaan chuman' yo' a. Gaa né caguái níj yuvij, cataj níj yuvij:

—Níj sú nihánj 'yaj natuná tucuáán naj rihaan yuvij man nu'caxra' rihaan chumí, tzaj né nihánj me se ndaa chiháán níj 'na' níj so' tiríj níj so' yaj nañj chuguqñ. ⁷ Né sú cu'naj Jasón nihánj me se taj ya'anj so' man roj so' adonj. Né cunudanj níj so' ro', inanj se vaa na'vej rá síi cu'naj César qui'yaj yuvij 'yaj níj so' nañj á. 'O se tucu'yón níj so' rihaan yuvij se vaa Jesucristó me yo'ó sú nicaj suun rey uun chij rihaan níj nañj ei —taj níj yuvij israelitá, caguái níj so', cuno níj sú uun chij rihaan chuman' Tesalónica yo' a.

⁸ Dan me se cuyanj ndo'o rá níj sú uun chij do', yo'ó níj yuvij né chuman' yo' do', gaa

cuno níj so' nana yo', ⁹ gaa né cata' tu'va níj tuví' sú cu'naj Jasón se vaa se guun qui'yaj níj so' doj sayuun, né ndaa cuchruj níj so' sa'anj, né na'néé níj sú uun chij yo' chrej man níj so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ca'mii natáj sú cu'naj Pabló ga Silas se nana Diose rihaan níj sú man chuman' Berea a

¹⁰ Dan me se maqan orá rej níj güii yo' ca'néé níj tinúú níj sú man chuman' Tesalónica man sú cu'naj Pabló ga Silas ca'anj roj so' ndaa chuman' Berea a. Gaa né cuchi' roj so', né catúj roj so' rá ve' tucu'yón níj yuvij israelitá se tucuqñ Moisés a. ¹¹ Né níj sú israelitá yanj chuman' Berea me se sa' doj vaa nimán níj so' rihaan níj sú israelitá yanj chuman' Tesalónica yo' a. 'Q se aran' rá níj so' cungo níj so' se nana Diose, né daj a níj güii yanj ndo'o nayaa níj so' danj Diose, che'é se guun rá níj so' xcaj níj so' cuentá sese ya ya cuyaan vaa se nana Pabló ga nana no rihaan danj Diose a. ¹² Che'é dan que'ee ndo'o níj so' cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó a. Né níj sú yanj a'mii xna'anj griego me se que'ee tuví' níj so' chaná níj yanj nimán do', snó'o do', cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó a.

¹³ Dan me se xcaj níj sú israelitá yanj chuman' Tesalónica cuentá se vaa ndaa chuman' Berea nata' uún sú cu'naj Pabló se nana Diose rihaan níj yuvij a. Che'é dan ca'anj níj so' chuman' Berea yo', né ca'mii né níj so' che'é Pabló, né cuyanj rá níj sú man Berea ni'yaj níj so' man sú cu'naj Pabló ga Silas, qui'yaj níj sú man Tesalónica yo' a. ¹⁴ Gaa né nu' ca'néé níj tinúú níj man Pabló ca'anj so' ndaa tu'va na ya'anj, tzaj né quináj sú cu'naj Silas do', sú cu'naj Timoteo do', chuman' Berea yo' a. ¹⁵ Né ta'aj níj sú man Berea yo' me se ca'anj tacuachéé man Pabló, né ca'anj nicaj níj so' man so' ndaa chuman' Atenas a. Gaa né rqué Pabló nana rihaan níj sú man Berea nata' níj so' rihaan sú cu'naj Silas ga Timoteo se vaa cuaj ca'na' roj so' rihaan Pabló a. Gaa né caricaj níj sú man Berea yo' quinan' níj so' chiháán níj so' a.

Nana nihánj taj xna'anj che'é níj nana ca'mii natáj Pabló rihaan níj sú man chuman' Atenas a

¹⁶ Dan me se gaa na'vij Pabló ca'na' roj sú cu'naj Silas ga Timoteo chuman' Atenas, né ve'ee ndo'o nimán Pabló gaa quene'en so' se vaa man ndo'o ya'anj qui'yaj ra'a níj sú man Atenas yo' rque chuman' yo', ¹⁷ né che'é dan nano' ndo'o so' cuentó ga níj yuvij israelitá do', ga níj sú yanj aráj guee rihaan Diose do', rá ve' tucu'yón níj so' se tucuqñ Moisés a. Ne daj a güii ca'anj so' yu'vee, né nanó so' cuentó ga me ma'an sú chéé yu'vee yo' a. ¹⁸ Dan me se man ndo'o sú chruqñ yanj né chuman' Atenas yo', né ta'aj níj so' me sú

tucu'yón se nana síí cu'naj Epicuro, né yo'ó ta'aj niij so' cu'naj estoico a. Né doj tuvi' niij so' nanó cuentó ga Pablo a. Dan me se ta'aj niij so' cataj:

—Me taj síí nihánj tu'va rma'qan so' dānj, rá soj ga —taj niij so', xná'anj niij so' man tuvi' niij so', ni'yaj niij so' man Pablo a.

Ne yo'ó ta'aj niij so' cataj:

—Síí nata' se nana ya'anj curuvi' nacá me so' nanj á —taj yo'ó ta'aj niij yuvij, ese nata' Pablo se nana Jesucristó nana sa' rihaan niij so', né nata' Pablo se vaa ca'vee cunuú i'na' uun niij síí cavi' a.

¹⁹Dan me se ca'anj nicaj niij so' man Pablo raa' qo'uij le'ej cu'naj Areópago, né cataj niij so' rihaan Pablo:

—Qui'yá so' se ndo'o cataj xna'anj so' rihaan nuj daj vaa niij nana naca nana tucu'yón so' rihaan yuvij á. ²⁰'Q se caráya'anj ndo'o nuj ta'aj niij nana ca'mii so' cuno nuj, né che'é dan me rá nuj xcaj nuj cuentá daj vaa tucuaán tucu'yón so' a —taj niij síí man Atenas rihaan síí cu'naj Pablo a.

²¹'Q se niij síí man chuman' Atenas do', niij síí 'na' aran' chuman' Atenas do', inanj uun rá niij so' natq' niij so' nana naca do', nari' niij so' nana naca do', nanaq adonj.

²²Dan me se canicun' Pablo tanuu sca'núj niij so' raq' quij cu'naj Areópago, gaa né cataj so' rihaan niij so':

—Cuno soj sij man chuman' Atenas nihánj ca'mij á. Aj ne'enj se vaa sij aran' ndo'o rá na'vij rihaan niij ya'anj me niij soj adonj. ²³'Q se gaa cachenj chuman' man soj, né quene'én 'unj niij rej na'vij soj rihaan niij ya'anj nocó soj, né quene'én 'unj yo'ó chraan altar, né nana no rihaan chraan altar yo' cataj, "Rej na'vij ni' rihaan ya'anj ne ne'en ni' man a", taj nana no rihaan chraan altar yo' a. Né xa' 'unj, tzaj né nihánj me se nata' 'unj rihaan niij soj che'é ma'qan ya'anj yo' ya'anj na'vij soj rihaan, ya'anj ne ne'en soj man nanj adonj.

²⁴"Dan me se Diose ro', me ya'anj qui'yaj nu' chumij do', nu' rasuqun man rihaan chumij do', né se ca'vee guun tucua so' ve' une' yuvij cané so' che'é se so' me síí 'nij ra'a nu' rej xta' nu' yo'óó nu' a. ²⁵'Q se so' me síí 'yaj vaa i'na' ni', né so' me síí 'yaj naránj ni' nana, né dan me se rque' so' nu' rasuqun achiin man ni' adonj. Né che'é dan taj vaj rasuqun achiin man so', né se ca'vee racuúj yuvij man so' ma!. ²⁶Né orún' snó'o qui'yaj so' asij rque ro', veé ton dan qui'yaj so' man daj a x'ne' niij yuvij, che'é rej cayáán niij yuvij rihaan nu' cachra' chumij adonj. Ne aj ne'en Diose me daj yo' cayáán 'o x'ne' niij yuvij rihaan chumij, né aj ne'en Diose me rej guun ran' to'óó 'o x'ne' niij yuvij ei. ²⁷'Q se guun rá Diose se vaa xcaj niij yuvij cuentá che'é Diose né nari' niij yuvij man Diose chuguajn. 'Q se nuveé sij né gan' ndo'o rihaan 'o 'o ni'

me Diose ma!. ²⁸'Q se vaa i'na' ni', 'yaj so', né chéé ní', 'yaj so', né vaa ní' rihaan chumij nihánj, 'yaj so' adonj. 'Q se ta'aj tuvi' niij soj síí chruqun yanq cacherón nana nihánj rihaan yanq se vaa: "Q se ndga ta'ní' so' me ní' adonj", taj ta'aj tuvi' ma'an soj nanj ei. ²⁹Ne che'é se ta'níj Diose me ní' ro', che'é dan ne nó xcúún ní' guun rá ní' se vaa ave vas Diose ro', dānj vaa níj aga' oró míí titaa ní' do', niij aga' platá catzij titaa ní' do', niij yahij acój ní' do' ma!. 'Q se inanj rasuqun avii raq' ma'an ní' yuvij me niij rasuqun vaa danj ei.

³⁰"Dan me se asij rque me se ne qui'yaj Diose sayuun man niij síí na'víj rihaan aga' do', rihaan yahij do' ma!. 'Q se ne ca'vee xcaj niij yuvij cuentá ma'. Tzaj né yaj me se cataj xna'anj Diose rihaan niij yuvij man cunudanj niij chuman' naj rihaan chumij se vaa canicaj nimán niij yuvij canoco' niij yuvij tucuáán sa' adonj. ³¹Ne dan me se cacherón Diose 'o güii ca'ne' nica' so' cacun' che'é cunudanj niij yuvij man rihaan chumij a. Né aj cune' so' man 'o snó'o guun síí ca'ne' cacun' che'é yuvij a. Né che'é se cunuú i'na' uún snó'o yo', qui'yaj Diose, gaa cavi' so', né che'é dan no xcúún cunudanj yuvij cuchumán rá niij yuvij se vaa veé ya snó'o yo' me so' adonj —taj Pablo rihaan niij síí man Atenas yo' a.

³²Dan me se gaa cuno niij síí man Atenas nana se vaa cunuú i'na' uún 'o síí cavi', né ta'aj niij so' ca'ngá' nacoó, né yo'ó ta'aj niij so' cataj:

—Ndaa yo'ó güii uún me se ca'na' nuj cuno nuj se nana so' nanaq ei —taj yo'ó ta'aj niij síí man chuman' Atenas yo' a.

³³Veé dan, né curihañ Pablo sca'núj niij so' a. ³⁴Tzaj né doj niij yuvij guun tuvi' ga Pablo, né cuchumán rá niij so' ni'yaj niij so' man Jesucristó a. Né yo'q so' me 'o síí uun chij cu'naj Dionisio, né yo'ó no' me chanq cu'naj Dámaris, né vaa doj yuvij ga nij so' uún a.

18

Nana nihánj taj xna'anj che'é suun qui'yaj suun Pablo chuman' Corinto a

¹Cachén doj, gaa né cavii Pablo chuman' Atenas, ca'anj so' ndaa chuman' Corinto a. ²Tihaj yuun nari' tuvi' so' ga 'o síí israelítá cu'naj Aquila, né xa' so', tzaj né sij cavii rej cu'naj Ponto me so', né gaa cayáán so' chuman' Romá, né ca'ne' síí nicaj suun emperador cu'naj Claudio suun se vaa cavii cunudanj niij yuvij israelítá chuman' Romá ca'anj yanq niij so' a. Che'é dan cavii so' ga nica' so' chanq cu'naj Priscila yo'óó nocoo cu'naj Italia, né che'é dan sij ca'na' naca chuman' Corinto me roj so' a. Dan me se cuchi' Pablo rihaan roj so', ³né che'é se cuyaqun vaa suun 'yaj suun Pablo ga suun 'yaj suun roj so' ro', che'é dan caran' Pablo

ga roj so', ne qui'yaj suun so' ga roj so' a.
⁴ Ne daj a niж gүii cuetan' nariйn rá niж yuvij israelitá me se ca'mii so' ga niж yuvij cunuу chre' rá ve' tucu'yón niж yuvij israelitá se tucuanj Moisés, ne cuchumán rá doj sиi israelitá do', doj sиi yanij a'mii xna'anj griego do', gaa cuno niж so' se naнаq so' a.

⁵ Dan me se gaa cavii sиi cu'naj Silas ga Timoteo estadó Macedonia ca'na' roj so' chuman' Corinto, ne yo'q ca'néé nimán Pabló nata' so' se naнаq Diose rihaan niж yuvij, ne inanj cataj xna'anj so' rihaan niж yuvij israelitá se vaa Jesucristó me sиi ca'néé Diose tjanii man yuvij rihaan sayuun a.
⁶ Tzaj ne ca'mii canó tuvi' niж yuvij israelitá ga Pabló, ne quij ca'mii niж so' che'é Pabló a. Che'é dan tucuanj so' yo'ó tachryuу no' rihaan sagan' so', gaa ne cataj so' rihaan niж yuvij a:

—Ma'an inanj soj me rá ca'anj rihaan ya'an nañ á. Ne tumé 'unj cacun' se vaa quiran' soj sayuun qui'yaj Diose ma'. Ne yaj me se rej rihaan nihánj me se ca'anj 'unj nata' 'unj se naнаq Diose rihaan niж sиi yanij nañ á —taj Pabló rihaan niж so' a.

⁷ Gaa ne cavii so' rej mán niж so', ne ca'anj so' ve' tucuá 'o sиi cu'naj Titó Justo, ne so' ro', me 'o sиi yanij ne 'o sиi aráj guee rihaan Diose me so', ne ve' tucuá so' ro', ne rej x'nuj ve' tucu'yón niж yuvij israelitá se tucuanj Moisés a.

⁸ Dan me se 'o sиi cu'naj Crispo sиi 'nij ra'a ve' tucu'yón niж yuvij israelitá se tucuanj Moisés ro', me 'o so', ne cuchumán rá nu' niж tucua so' ni'yaj niж so' man Diose sij 'nij ra'a man ní' a. Gaa ne cuchi' naнаq rihaan niж sиi man Corinto se vaa sиi cu'naj Crispo me sиi cuchumán rá ni'yaj man Diose sij 'nij ra'a man ní', ne che'é dan cuchumán rá uún que'ee niж so' ni'yaj niж so' man Jesucristó, ne cata' ne cunudanj niж so' a.

⁹ Ne rej niж me se naqui'yaa Diose sij 'nij ra'a man ní' rihaan Pabló, ne cataj so' a:

—Se cuchi'v'i' so' ma'. Yo'o ca'mii so' se nañaj, ne se gaa dínj tu'vá so' ma'. ¹⁰ O se vaj 'unj ga so', ne taj vaj sиi go' мán so' ne qui'yaj chi'ii мán so' ma'. 'O se man uxrá yuvij man chuman' nihánj canoco' manj adonj —taj Diose sij 'nij ra'a man ní' rihaan Pabló a.

¹¹ Gaa ne dan me se quináj Pabló 'o yo' táá yanéé, tucu'yón so' se naнаq Diose rihaan niж sиi man chuman' Corinto yo' a.

¹² Dan me se yo' dan me se sиi cu'naj Galión me sиi nicaj suun gobernador uun chij rihaan chuman' Corinto yo' a. Ne naxumajan yuvij israelitá, ne yo'о me nimán niж so' ni'yaj niж so' man Pabló, ne ca'anj nicaj niж so' man Pabló rihaan sиi nicaj suun cu'naj Galión yo', che'é rej naqui'yaj cuu so' che'é Pabló a. ¹³ Gaa ne cataj niж so':

—Síi nihánj ro', 'yaj tanáj xco yuvij se tucuanj nuj che'é suun na'vij niж yuvij rihaan Diose, ne ino doj na'vij niж yuvij rihaan Diose, 'yaj sиi nihánj ei —taj niж yuvij israelitá yo', ni'yaj niж so' man Pabló a.

¹⁴ Daj doj tzin' se cavii naнаq tu'va Pabló, tzaj ne ma'an sиi cu'naj Galión me sиi ca'mii rihaan niж yuvij israelitá yo', ne cataj so':

—Cung soj sij israelitá ca'mij á. Sese vaa cacun' chi'ii qui'yaj sиi nihánj, ne no xcúnj cunoj se vaa taj soj saj á. ¹⁵ Sese taj, gaa ne che'é inanj se naнаq soj do', che'é se tucuanj soj do', araa soj cacun' xráá so', gaa ne che'é dan ma'an soj no xcúnj ca'ne' cacun' che'é so' nañaj adonj. 'O se xq' 'unj nihánj, tzaj ne na'vej uxrá raj naqui'yaj cuu 'unj che'é rasuun vaa danj ma' —taj sиi cu'naj Galión rihaan niж yuvij israelitá yo' a.

¹⁶ Gaa ne quirii so' man cunudanj niж so' tucuá suun a. ¹⁷ Gaa ne quita'aa cunudanj niж yuvij man sиi cu'naj Sóstenes sиi 'nij ra'a man ve' tucu'yón niж so' se tucuanj Moisés, ne go' niж so' chruun xráá so' rihaan tucua suun a. Tzaj ne ne rihuun rá sиi cu'naj Galión yo' gaa qui'yaj niж so' danj a ma'.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa nanicaj Pabló nan' so' chuman' Antioquía a

¹⁸ Dan me se guun que'ee doj gүii guun raañ Pabló ga niж tinuu' ni' sиi ne chuman' Corinto, gaa ne cataj so' se vaa ca'anj so', ne cavii so' rque rihoo chéé rihaan na, ne ca'anj so' ndaa estadó cu'naj Siria, ne ca'anj chanja cu'naj Priscila do', sиi cu'naj Aquila do', ga so' a. Tzaj ne asino yaqan caca caan nii raa Pabló, qui'yaj Pabló, gaa vaj niж so' chuman' Ccrea, che'é se aj cata' tu'va so' 'o naнаq rihaan Diose a. ¹⁹ Dan me se cuchi' niж so' chuman' Efeso, ne tanáj Pabló man roj so' chuman' yo' a. Gaa ne catúj ma'an so' rá ve' tucu'yón niж yuvij israelitá se tucuanj Moisés, ne ca'mii so' ga niж yuvij che'é se naнаq Diose a. ²⁰ Ne cachíin ni'yaj niж sиi man chuman' Efeso se vaa guun raañ so' doj chiháán niж so', tzaj ne ne ca'vej so' a. ²¹ Tzaj ne cataj so':

—Ca'anj 'unj nañaj ei. Vaa che'é ndo'o o canicún 'unj 'o cha'anj canau' chuman' Jerusalén, tzaj ne seso Diose ca'vej, ne ndaa yuún xe ca'ná uún 'unj a —taj so', ne cavii so' rque rihoo chéé rihaan na, ne tanáj so' man chuman' Efeso yo' a.

²² Dan me se ca'anj so' ndaa chuman' Cesarea, ne cavii so' ca'anj ni'yaj so' man x'ne' niж sиi amán rá ni'yaj man Jesucristó yanç chuman' Jerusalén a. Gaa ne nañaj so' ndaa chuman' Antioquía a. ²³ Ne guun raañ so' doj chuman' Antioquía, gaa ne ca'anj so' ndaa vaa naj 'o 'o chuman' naj estadó Galacia do', estadó Frigia do', ne nari' nucuaj rá cunudanj niж sиi tucu'yón se nañaj Jesucristó yanç niж chuman' yo', qui'yaj so' a.

Nana nihánj taj xna'anj che'é síí cu'naj Apolos a

²⁴ Dan me se vaa 'o síí israelítá cu'naj Apolos, né sij cavii chuman' Alejandría me so', né sij ve'é ndo'o a'mii me so', né sa' uxrá nari' so' danj Diose a. Dan me se ca'anj so' ndqa chuman' Efeso a. ²⁵ Ne aj nari' so' se tucuanj Diose sij 'nij ra'a man ni', ne guun ndo'o rá nimán so', né che'é dan níca nata' so' ne tucu'yón so' se nana Jesucristó rihaan niy yuvij a. Tzaj né ataa xcaj so' cuentá se vaa no xcúún yuvij cata' ne yuvij che'é Jesucristó, né inanj queme'en so' daj qui'yaj síí cu'naj Juan gaa cuta' ne Juan man yuvij a. ²⁶ Dan me se guun che'é so' ve'é ca'mii natáj so' rá ve' tucu'yón niy yuvij israelítá mán chuman' Efeso se tucuanj Moisés a. Né cuno chaná cu'naj Priscila do', síí cu'naj Aquila do', gaa né níca tuví' roj so' ga so', né níca doj ne sa' doj tucu'yón roj so' se tucuanj Diose man Apolos a.

²⁷ Dan me se guun rá síí cu'naj Apolos cachen so' ndqa estadó Acaya, gaa né doj a nari' nícuaj so' qui'yaj niy tinúú ni' síí mán chuman' Efeso, né qui'yaj niy so' yanj cartá nayaá niy síí tucu'yón se nana Jesucristó mán estadó Acaya, né cataj niy so' se vaa ve'é nícaj tuví' niy síí man Acaya ga síí cu'naj Apolos yo' a. Gaa ne gaa cuchi' síí cu'naj Apolos ndqa estadó Acaya, ne racuú ndo'o so' man niy tinúú ni' síí cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó che'é se luj qui'yaj Diose a. ²⁸ Q se cunaj uxrá tihaan so' rihaan niy yuvij israelítá ne amán rá ni'yaj man Jesucristó se vaa taj danj Diose se vaa Jesucristó me síí ca'néé Diose tínaní man yuvij rihaan sayuun, né ca'mii canó tuví' so' ga niy so' rej mán ndo'o niy yuvij, né qui'yaj canaán se nana síí cu'naj Apolos rihaan se nana niy síí israelítá yo' a.

19

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ca'an' Nimán Diose rihaan niy síí tucu'yón se nana Jesucristó yanj chuman' Efeso a

¹ Dan me se gaa cayáán síí cu'naj Apolos chuman' Corinto, né cachén Pablo rej xraj doj cuchi' so' chuman' Efeso, ne nari' so' doj síí tucu'yón se nana Jesucristó a. ² Gaa ne xná'anj Pablo man niy so' a:

—Né catúj Nimán Diose nimán niy soj gaa cuchumán rá soj ni'yaj soj man Jesucristó na' —taj Pablo, xná'anj so' man niy so' a.

Gaa né cataj niy so':

—Taj ma'. 'Q se a ne cuno núj nana se vaa vaa 'o Nimán Diose a ma' —taj niy so' rihaan Pablo a.

³ Gaa ne xná'anj Pablo man niy so' a:

—Né me síí che'é cata' ne niy soj ga —taj so', xná'anj so' man niy so' a.

Gaa né cataj niy so':

—'Q se cata' ne núj ndqa vaa cataj xna'anj síí cu'naj Juan nánj á —taj niy so' rihaan Pablo a.

⁴ Gaa né cataj Pablo rihaan niy so' a:

—Xa' Juan, tzaj né cuta' ne so' man yuvij che'é yan canicaj nimán niy yuvij canoco' niy yuvij tucuaán sa' a. Né cataj Juan rihaan niy yuvij se vaa síí ca'na' rej xco Juan ro', me síí no xcúún niy yuvij cuchumán rá niy so' ni'yaj niy so' man, ne síí ca'na' rej xco Juan ro', me Jesucristó a —taj Pablo rihaan niy síí ne chuman' Efeso a.

⁵ Dan me se gaa cuno niy so' nana vaa danj, gaa né cata' ne niy so' che'é Jesucristó sij 'nij ra'a man ni' a. ⁶ Gaa né cuta' Pablo ra'a so' raq niy so', né catúj Nimán Diose nimán niy so', né ca'mii niy so' xna'anj naca, ne nata' niy so' nana rqué Diose rihaan ma'an niy so' nata' niy so' a. ⁷ Né cunudanj niy snó'o me se quisij ya 'o chuvij niy so' ta' asuu a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ca'anj Pablo ca'mii so' ga yuvij mán rá escuelá 'nij ra'a síí cu'naj Tiranno a

⁸ Gaa ne catúj Pablo rá ve' tucu'yón niy yuvij israelítá mán chuman' Efeso se tucuanj Moisés, ne va'nuj yavij 'o rihaan inanj ca'mii so' ga niy so' che'é se me rá so' cuchumán rá niy so' nana che'é suun uun chij Diose nimán yuvij do', rihaan chumii nihánj vaa güüi do' a. ⁹ Tzaj né nichraj ndo'o rá ta'aj niy so', né ne ca'vej rá niy so' cuchumán rá niy so' nana sa' yo' ma'. Gaa né qui'yaj ca'mii niy so' che'é tucuaán nocó' ni' cuno cunudanj niy yuvij mán rá ve' yo', gaa né che'é dan tanáj Pablo man niy síí nichraj rá yo', né ca'anj yaníj niy síí tucu'yón se nana Jesucristó rihaan niy so', qui'yaj Pablo, né ca'anj so' ve' escuelá 'nij ra'a 'o síí cu'naj Tiranno, né daj a güüi ca'mii so' ga yuvij rá ve' escuelá yo' a. ¹⁰ Né quisij víj ya yo' qui'yaj so' danj, né che'é dan cunudanj niy síí israelítá ga niy síí yaníj a'mii xna'anj griego yanj estadó Asia xcaj cuentá che'é se nana Jesucristó sij 'nij ra'a man ni' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa quiran' niy ta'núú síí cu'naj Esceva sayuun, qui'yaj 'o nana chree a

¹¹ Dan me se guun nícuaj Pablo qui'yaj so' suun sa' nocoo, qui'yaj Diose, ¹² né ndqa nícaj nii se víjó Pablo do', yatzíj numíji catuún Pablo do', ca'anj nii cuta' nii raq niy síí ran', né nahuun sa' niy síí ran', né curihañ nana chree nimán niy síí ran' yo', qui'yaj Diose a. ¹³ Né vaa doj síí israelítá cheé canó chuman', né niy so' me síí uta' ra'a raa síí ran' né urihanj nana chree nimán niy síí ran' yo', 'yaj niy so' a. Né cata' tu'va niy so' se chuvij Jesucristó sij 'nij ra'a man ni' se vaa guun rá niy so' racuúj so' man niy so' qui'yaj niy so' ndqa vaa 'yaj Pablo a. Dan me se cataj niy so' rihaan nana chree

a: "Nihánj me se a'né' 'unj suun rihaan nij soj nana chree se vaa curihanj soj nimán síí ran' nihánj che'é Jesucristó síí a'mii natáj síí cu'naj Pabló che'é á", taj nij so' a. ¹⁴ Né vaa chij ta'níí 'o síí israelítá cu'naj Esceva, ne xrej atá suun nocoo doj me so', ne chij nij ta'níí so' ro', ca'mii dajn rihaan 'o nana chree nuu nimán 'o so' a. ¹⁵ Gaa ne nana chree yo' ro', ca'mii rihaan nij so', né cataj yo':

—Ne 'unj me se ne'enj man Jesucristó, ne ne'enj daj sij me Pabló a. Tzaj né soj me se ne ne'en uxrá 'unj man soj a ma'—taj nana chree yo' rihaan chij nij so' a.

¹⁶ Gaa ne síí nuu nana chree yo' nimán ro', güé so', ne tuguái tuví' so' gaa nij so', né nucuaj so' doj rihaan nij so', né qui'yaj canaan so' man cunu' chij nij so' a. Dan me se cunánj nij so', curihanj nij so' rá ve' yo', né cánj uun vaa nij so', né quiran' ndo'o nij so' sayuun, qui'yaj síí nuu nana chree nimán yo' a.

¹⁷ Gaa ne xcaj cunudanj nij yuvíi israelítá ga nij yuvíi yaníj a'mii xna'anj griego yanj chuman' Efeso yo' cuentá se vaa quiran' chij nij so', ne che'é dan cuchu'vi' ndo'o cunudanj nij so', né cataj nij so' se vaa sa' uxrá vaa Jesucristó sij 'nij ra'a man ní' a. ¹⁸ Ne que'ee nij síí cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó me se naxra' tu'va nij so', né nata' ya nij so' che'é cacun' qui'yaj nij so' a. ¹⁹ Ne que'ee nij síí qui'yaj chree gaa rque doj ro', naqui'yaj chre' nij so' danj nij so' yanj libró no nana chree, né caxrój ya'an nij so' man nij yanj yo', ni'yaj cunudanj nij yuvíi a. Gaa ne narii nij so' cuentá me daj sa'anj nij yanj yo', né quisíj vij chihaa chij' míj sa'anj platá catzíi nó nij yanj tucucaa nij so' a. ²⁰ Veé dan me se cha'nuu uxrá se nana Jesucristó sij 'nij ra'a man ní', né nari' nucuaj doj se nana so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ca'maan rá nij síí 'yaj ya'anj aga' yanj chuman' Efeso ni'yaj nij so' man Pabló a

²¹ Veé dan gaa ne ca'néé nimán Pabló cachen so' estadó cu'naj Macedonia, ga Acaya né ca'anj so' ndaa chuman' Jerusalén, ne cataj so' se vaa asa' quisíj ca'anj so' ndaa chuman' Jerusalén, né ne xcúun so' ca'anj ni'yaj so' ndaa chuman' Romá, taj so' a. ²² Gaa ne ca'néé so' vij tuví' nij síí 'yaj suun ga so' catuú roj so' rej Macedonia a. Dan me se síí cu'naj Timoteo do', síí cu'naj Erasto do', me roj síí ca'néé so', né ma'an so' guun raan doj güüi estadó Asia a. ²³ Ne güüi dan me se guun ndo'o sayuun che'é se tucuanj ní' sij noco' man Jesucristó a. ²⁴ Dan me se vaa 'o síí cu'naj Demetrio ne síí 'yaj suun aga' me so', né nij tuví' nij so' nicaj aga' platá catzíi ne 'yaj nij so' nuyíle'ej nii, né ase vaa ma'an nuyíi na'vij yuvíi rihaan ya'anj chanq cu'naj

Diana vaa yo' a. Né 'yaj canaan ndo'o nij so' sa'anj a. ²⁵ Dan me se canacúún síí cu'naj Demetrio man cunudanj nij síí 'yaj suun ase vaa suun 'yaj suun ma'an so' né chuman' Efeso yo', né ca'mii natáj so' rihaan nij so', cataj so':

—Cuno nij soj nana ca'mij rihaan soj, tinuj. Dan me se aj ne'en soj se vaa che'é suun 'yaj suun ní' ro', che'é dan 'yaj canaan ndo'o ní' sa'anj á. ²⁶ Né nihánj me se aj ne'en ní' daj 'yaj síí cu'naj Pabló yo', né ca'na' nana rihaan ní' se vaa vaj so' nata' so' se nana so' se vaa xa' ya'anj 'yaj yuvíi, tzaj ne nuveé ya'anj ya me ya'anj vaa danj ma'. Né nuveé inanj chuman' Efeso nihánj me rej tu'va so' danj ma'. Tananj vaj so' ndaa nu' estadó Asia nihánj ta'asuun, ne cuchumán rá que'ee ndo'o yuvíi mán estadó Asia nihánj cuno nij so' se tucuanj ní' qui'yaj Pabló adonj. ²⁷ Dan me se xraj ne vaa güüi nachri' yuvíi ní'yaj yuvíi se suun ní', gaa né dan me se guun rá uún nij yuvíi se vaa taj se gún' nuyíi na'vij ní' rihaan ya'anj chanq sa' ndo'o cu'naj Diana a ma'. Né cataj nij yuvíi se vaa nuveé ya'anj sa' me no' ma'. Ne xa' no', tzaj ne nu' ní' sij mán estadó Asia nihánj do', ndaa yuvíi mán rihaan nu' chumij do', na'vij rihaan no' ei—taj síí cu'naj Demetrio cuno nij tuví' so' a.

²⁸ Dan me se gaa cuno nij so' se nana Demetrio, né cuyanj uxrá rá nij so', né caguáj nij so', cataj nij so':

—Gueé uxrá Diana ta'anj ní' sij mán Efeso ei—taj nij so', caguáj nij so' a.

²⁹ Gaa ne yo'q nachej raa cunudanj nij yuvíi mán chuman' Efeso yo', né quita'aa nij yuvíi man síí cu'naj Gayo ga síí cu'naj Aristarco che'é se sij chéé ga Pabló me roj so', né sij cavii estadó Macedonia me roj so' a. Dan me se nicaj cunudanj nij yuvíi man roj so', ca'anj nij yuvíi, né cunánj nij so' catúj nij so' rej estadió nuu chre' que'ee ndo'o yuvíi a. ³⁰ Né guun rá Pabló catuú so' rej mán nij yuvíi, tzaj ne ne ca'vej rá yo'ó nij síí tucu'yón se nana Jesucristó ca'anj so', né ne ca'vee catuú Pabló rej yo' qui'yaj tuví' so' a ma'. ³¹ Né ta'aj nij síí uun chij rihaan nu' estadó Asia ro', me tuví' Pabló, né ca'néé nij so' nana rihaan Pabló se vaa daj chihaa míj se guun catuú Pabló rej cunuú chre' nij yuvíi a.

³² Dan me se ino doj vaa nana caguáj 'o 'o ta'aj nij yuvíi, che'é se nachej se nana nij so' a. Né me djy uxrá doj nij so' ne ne'en daj me che'é cunuú chre' nij so' ma'. ³³ Dan me se tiguíj ra'a nii man síí cu'naj Alejandró, né canicun' so' rihaan nij yuvíi, qui'yaj nij yuvíi israelítá, né guun rá ta'aj nij yuvíi se vaa ca'mij Alejandró rihaan nij so' a. Gaa ne tucunó ra'a so' rihaan nij yuvíi se vaa dínj gaa tu'va nij yuvíi, gaa né ca'vee ca'mij

nacaj so' rihaan chuman' a. ³⁴ Tzaj nē xcāj nij yuvij cuentá se vaa sij israelitá me sīí canicun' rihaan nij so', nē che'ē dan yo'o caguáj cunudanj nij yuvij, cataj nij so':

—Gueq uxrá Diana ta'anj nī' sij mān Efeso ei —taj taran' nij yuvij, nē cunu' vij ya orá caguáj nij so' danj a.

³⁵ Ndāa sij, gaa ne ca'ne' rá nij yuvij caguáj nij so', qui'yaj sīí uta' yanj tucuá suun, nē cataj ma'an so' rihaan nij yuvij a:

—Cuno soj sij mān chuman' Efeso ca'mij á. Ya ya cunudanj yuvij mān rihaan chumii ne'en se vaa chuman' Efeso nihánj me chuman' na'vij rihaan ya'anj guee cu'naj Diana gā yahij quinij rej xta' cuyaan vaa gā no' adonj. ³⁶ Che'ē se yaa vaa nu' nana nihánj ro', che'ē dan no' xcúún nij soj dínj cumán soj, ne xcāj soj cuentá, ne se guun qui'yaj soj a doj se nij ma!. ³⁷ Q se ca'na' roj snó'o nihánj, qui'yaj soj, nē nuveé sij qui'yaj se nij rque nuvíi me roj so', ne nuveé sij ca'mii nana nij che'ē ya'anj na'vij nī' rihaan me roj so' ma!. ³⁸ Dan me se xaq' nij tuvíj sīí cu'naj Demetrio, tzaj nē sese me ré nij tuvíj nij so' cuta' nij so' cacun' xráá' o yuvij, nē vaa ya'núj rihaan nij so' ca'anj nij so' rihaan cuesé, nē ca'vee cuta' nij so' cacun' xráá' tuvíj nij so' nanj á. ³⁹ Nē sese me ré soj naqui'yaj cuu soj doj che'ē yo'ó rasuun, nē güii nuu' chre' nī' ndāa vaa tucuáán nocó' nī' ro', güii dan me ca'vee qui'yaj soj danj ei. ⁴⁰ Q se nihánj me se ca'vee cuta' nī' cacun' xráá' nī' se vaa qui'yaj rma'an nī' sayuun cuan', nē se guun nucuaj nī' cataj xna'anj nī' me che'ē me ca'na' nī' ne caguáj ndo'o nī' nihánj ma! —taj sīí uta' yanj tucuá suun rihaan nij yuvij, ⁴¹ gaa ne na'née so' chrej man taran' nij so' a.

20

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ca'anj Pabló estadó cu'naj Macedonia ga Grecia a

¹ Dan me se gaa cha'nuu' nij yuvij yo', gaa ne canacuún Pabló man nij sīí tucu'yón se nana Jesucristó se vaa cunuú chre' nij so' ga so', nē nago' so' chrej nucuaj man nij so' a. Gaa ne quita'aa so' ra'a cunudanj nij so', nē cataj so' se vaa ca'anj so', nē veé dan cavií so' ne ca'anj so' ndaa estadó Macedonia a. ² Dan me se cachén so' nūl' estadó Macedonia yo', nē nago' ndo'o so' chrej nucuaj man nij sīí nocó' man Jesucristó ne chuman' yo', gaa ne ca'anj so' ndaa estadó cu'naj Grecia a. ³ Dan me se quisíj va'nuj yavii guun rāqan so' estadó Grecia yo', gaa ne guun rá so' cavíi so' rque rihooh chéé rihaan na ne ca'anj so' estadó cu'naj Siria, tzaj ne xcāj so' cuentá se vaa guun rá nij yuvil' israelitá qui'yaj nij so' sayuun man so', nē che'ē dan ca'néé nimán so' asino yaqan cachéé tacoj so' cachen so' sca'núj estadó Macedonia gaa ne cañicaj so' ndaa estadó Siria a. ⁴ Ne yo'ó tuvíj nij sīí

cachéé ga Pabló ro', me sīí cu'naj Sópater, nē ta'núj sīí cu'naj Piro me so', nē sīí cavíi chuman' Berea me so' a. Nē yavíj tuvíj nij so' me sīí cavíi chuman' Tesalónica, nē Aristarco dō', Segundo dō', cu'naj roj so' a. Nē yo'ó so' me sīí cu'naj Gayo, nē sīí cavíi chuman' Derbe me so' a. Nē vaa sīí cu'naj Timoteo, nē yavíj tuvíj nij so' me sīí cavíi estadó Asia, nē Tíquico dō', Trófimo dō', cu'naj roj so' a. ⁵ Dan me se guun yaan nij so' rihaan nūj, ca'anj nij so' chuman' Troas, gaa nē na'vij nij so' man nūj rej yo' a. ⁶ Gaa nē gaa cachén cha'anj chā nij yuvij israelitá chraa yo'óo trígō, nē cavíi nūj 'o rihooh chéé rihaan na, nē cavíi nūj chuman' Filipos, ca'anj nūj, nē cachén 'un' güii, gaa ne cuchií' nūj rihaan nij so' chuman' Troas yo' a. Gaa ne guun raan nūj yo'ó chij güii chuman' yo' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cunuú i'na' uún 'o stí cavií, qui'yaj Pabló a

⁷ Dan me se güii cotungó me se gaa cunuú chre' taran' nūj cuxra' ta'aj nūj rachrúún, nē ca'mii natáj Pabló nana rihaan yo'ó nij tinúú nī' a. ⁸ Q se guun rá so' cavíi so' rangá' yo'ó güii ca'anj so' níchrej, nē che'ē dan yo' o ca'mii so' ndaa guun ta'aj yan' a. ⁹ Nē ve' nata' rej nuu chre' nij so' me se man ndo'o aga' ya'an chuguuñ rá ve' yo' a. ¹⁰ Dan me se táá' o sīí tachrúú cu'naj Eutico 'o ta'ya le'ej, nē che'ē se xcaan ndo'o ca'mii Pabló, gaa ne che'ē dan ca'na' ndo'o nej rihaan Eutico, nē yuun' che'ē cotoj so', nē quinij so' ca'anj so' rej taj xe' a. Dan me se ndaa rej nata' va'nuj raa ve' táá so' gaa quinij so' a. Gaa ne nanij yo'ó nij so' rihaan yo'óo, nē naxcaj nij so' man so', tzaj nē aj cavi' un' so' nanj á. ¹¹ Gaa ne nanij Pabló, nē ca'anj quinaj Pabló rihaan nee man sīí cu'naj Eutico yo', nē na'yaan Pabló man so', nē cataj Pabló rihaan yo'ó nij so' a:

—Se cuchu'vi' soj ma!. 'Q se vaa i'na' so' ei —taj Pabló rihaan nij so' a.

¹¹ Gaa nē cavíi uún Pabló gā yo'ó nij so' rá ve' nata' yo', nē cuxra' ta'aj so' rachrúún chā nij so', nē dan me se gaa quisíj chā nij so', gaa ne ca'mii natáj so' doj rihaan nij so' ndaa se quisíj güii a. Gaa nē curihanj Pabló, ca'anj so' a. ¹² Dan me se cunuú i'na' uún xnii quinij, nē ca'anj nicaj nii man so', nē guun xej ndo'o nimán taran' nij so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cavíi nij tuvíj Pabló chuman' Troas, nē ca'anj nij so' ndaa chuman' Mileto a

¹³ Dan me se cavíi nūj rque rihooh chéé rihaan na, nē táá' yaan nūj rihaan Pabló, ca'anj nūj chuman' cu'naj Asón a. ¹⁴ Q se guun rá Pabló cachee tacoj so' ca'anj so' chuman' Asón, nē che'ē dan guun ya ca'mii Pabló ga nūj se vaa naríj tuvíj nūj gā so' chuman' Asón nē ca'anj taran' nūj a. ¹⁵ Dan me se gaa nari' tuvíj nūj gā Pabló chuman' Asón, nē cavíi so'

rque rihoo ga núj, né ca'anj taran' núj ndaa chuman' Mitilene a. ¹⁵ Gaa né cavii rihoo chuman' Mitilene, qui'yaj núj, né yo'ó güii me se cachén núj nichrun' rej naj chuman' cu'naj Quío a. Né yo'ó güii uún me se cuchi' núj ndaa rej cu'naj Samos, né yo'ó güii uún me se ca'anj núj ndaa chuman' cu'naj Miletó a. ¹⁶ Q se guun ya rá Pabló se vaa se cachén so' chuman' Efeso, che'é se na'vej rá so' guun raan so' estadó Asia ma!. Tananj guun rá so' cuchi' rá'yanj so' chuman' Jerusalén che'é cha'anj Pentecostés canuú a.

Naná nihánj taj xna'anj daj ca'mii Pabló ga njí súi chij nicaj yu'unj man x'ne' njí súi cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó yanj chuman' Efeso a

¹⁷ Dan me se gaa caran' Pabló chuman' Miletó, né ca'néé so' nana rihaan njí súi chij nicaj yu'unj man x'ne' njí yuvij cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó yanj chuman' Efeso se vaa ca'naj njí so' rihaan so' a. ¹⁸ Dan me se gaa ca'naj njí so' rihaan Pabló, né cataj Pabló rihaan njí so' a:

—Aj ne'en njí soj daj vaa 'unj daj a güii canej ga soj asij nacaj ca'ná 'unj estadó Asia nihánj ndaa cuano a. ¹⁹ Q vaa nicaj nimán 'unj nnu 'unj rihaan Diose sjí 'nij ra'a man njí, né ne'en soj daj vaa ta'veé 'unj, ne daj vaa quirán' 'unj sayuun che'é se nuchruj raa njí súi israelitá qui'yaj njí so' sayuun manj a. ²⁰ Dan me se ne a'ané' rá 'unj ga suun natá' 'unj rihaan soj nu' nana qui'yaj cavii sa' soj doj, né tucu'yón 'unj nana yo' rihaan soj rej cuno que'ee yuvij ca'mij do', ndaa rá ve' tucuá ma'an soj do', tucu'yonj man soj a. ²¹ Né 'o xraan inanj cataj xna'anj 'unj rihaan njí yuvij israelitá do', rihaan njí yuvij yaníj a'mii xna'áng griego do', se vaa no xcúún njí so' canicaj nimán njí so' canoco' njí so' man Diose né cuchumán rá njí so' ni'yaj njí so' man Jesucristo sjí 'nij ra'a man njí a.

²² Né nihánj me se guun ya raj se vaa no xcúnj ca'anj 'unj chuman' Jerusalén, qui'yaj Nimán Diose, tzaj ne ne'en daj quiranj sese cuchi' yo' ma!. ²³ Tzaj né ne'en 'unj se vaa me ma'an chuman' vaj 'unj, né Nimán Diose 'o xraan inanj taj xna'anj rihaan 'unj se vaa vaa güii, ne caxrij nii taga' manj ne qui'yaj nii sayuun manj nañj adonj. ²⁴ Tzaj né a doj ne chu'ví! 'unj sese ndaa ticavi' nii mán 'unj rihaan chumij nihánj a ma!. Tzaj né ve'é inanj me raj tisíj suun ca'ne' Jesucristo sjí 'nij ra'a man njí rihanj, né che'é dan 'o xraan inanj taj xna'anj 'unj nana sa' rihaan yuvij che'é se luj qui'yaj Diose che'é taran' njí a. ²⁵ Né nihánj me se ne'en 'unj se vaa nii soj sjí cuno nana ca'mii natáj 'unj che'é suun uun chij Diose nimán yuvij do', rihaan chumij nihánj vaa güii do', a 'ó soj se quene'en uún manj daj chihqá mij a ma!. ²⁶ Che'é dan me cuano yaj me se cataj yá

'unj rihaan soj se vaa nuveé 'unj me súi tumé cacun' sese ca'anj ni'yaj 'o tuvi' soj rihaan Diose ma!. ²⁷ Q se ne a'ané' rá 'unj ga suun taj xna'anj 'unj rihaan cunudanj soj njí se vaa me rá Diose cuno soj ma!.

²⁸ "Dan me se ase vaa tumé yuvij man daán yuvij matzinj ro', danj qui'yaj soj, tumé soj man ma'an soj do', man x'ne' njí súi amán rá ni'yaj man Jesucristó do' a. Dan me se Nimán Diose me súi cune' man soj nícaj yu'unj soj man x'ne' njí súi amán rá ni'yaj man Jesucristó a. Né dan me se quiránj Jesucristó man cunudanj njí súi noco' x'ne' yo' che'é ton cavii man ma'an soj adonj. ²⁹ Dan me se ne'enj se vaa asa' ca'anj 'unj, né catuú súi chij'i sca'núj soj, né ase vaa xca'yanj ca'núj yuvaa ro', danj gaa njí súi chij'i yo', né se caraj x'naa njí so' man njí tinúú njí súi noco' man Jesucristó, né qui'yaj ndo'o njí súi chij'i yo' sayuun man njí so' a. ³⁰ Né ndaa tuvi' ma'an ya soj me súi guun che'é tuguáj njí so' nana ya, che'é se guun rá njí so' canoco' njí súi tucu'yón se nana Jesucristó man ma'an njí so' a. ³¹ Che'é dan yo' o ni'yaj soj, né xcaj soj cuentá á. 'Q inanj nanuj rá soj se vaa rque va'nuj ya yo' me se ne ca'ané' raj ga suun narqué chrej nucuaj man 'o 'o njí soj nuij nigan' ma!. Né ndaa ta'veé 'unj che'é soj adonj.

³² "Né cuano nihánj me se nucuaj rá 'unj man ma'an Diose se vaa tumé Diose man soj, né nucuaj rá 'unj man se nana Diose se vaa cuno soj nana yo' né ca'vee qui'yaj ndo'o Diose se luj che'é soj a. Dan me se sa' doj canoco' soj man Diose, qui'yaj se nana Diose yo', né guun tuvi' soj ga cunudanj yo' o njí súi cunuú sa' rihaan Diose, né ca'vee quirí' soj xna'anj njí yaj cata' tu'va Diose gaa rque adonj.

³³ "Dan me se ne sjí uun né rá guun si'yaj si'yaj yo'ó yuvij, se aga' platá catzij do', se aga' oró miú do', se yatzij sa' do', mé 'unj ma!. ³⁴ Né aj ne'en ma'an njí soj se vaa ma'anj ra'aj nihánj qui'yaj suun che'é rej ca'vee quirí' 'unj njí rasuun achiin manj do', achiin man njí súi cheé gaj do' a. ³⁵ Cunudanj qui'yaj suun 'unj, che'é se guun raj xcaj soj cuentá se vaa no xcúún soj qui'yaj suun ma'an soj, che'é rej ca'vee racuúj soj man tinúú njí súi achiin rasuun man a. Né yo' o cunuú rá soj nana nihánj nana ca'mii ma'an Jesucristo sjí 'nij ra'a man njí a: "Síi rqué rasuun rihaan tuvi' ro', uun niha' rá so' doj rihaan súi ri' rasuun yo' ra'a tuvi' a", taj súi 'nij ra'a man njí a —taj Pabló rihaan njí súi chij nicaj yu'unj man x'ne' njí súi cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó yanj chuman' Efeso a.

³⁶ Dan me se gaa quisij ca'mii Pabló njí nana yo', gaa ne canicun' ruj so' ga njí so', né cachíin ni'yaj Pabló rihaan Diose ga taran' njí so' a. ³⁷ Gaa né ta'vee uxrá cunudanj njí

so', né na'yaañ nij so' man Pabló, né cachrón tu'va nij so' xruu Pabló a. ³⁸ 'O se quinanó doj rá nij so' che'é se nana Pabló nana se vaa daj chihaa müj se quene'en uún nij so' man Pabló ma'. Gaa né ca'anj taañ nij so' man Pabló ndaa rej cavii so' rque rihoor cheé rihaan na a.

21

Nana nihánj taj xna'anj daj guun gaa ca'anj Pabló ndaa chuman' Jerusalén a

¹ Dan me se gaa tanáñ xco nuj man nij síí man chuman' Efeso, né ca'anj nuj vaj nuj rque rihoor, né yo'o chrej ca'anj nuj, cuchi' nuj rej cu'naj Cos, né yo'o güii me se cuchi' nuj ndaa rej cu'naj Rodas, né ca'anj uún nuj, cuchi' nuj ndaa chuman' cu'naj Pártara a. ² Gaa né nari' nuj yo'o rihoor ca'anj ndaa rej cu'naj Fenicia a. Gaa né cavii nuj rque rihoor, né ca'anj nuj a. ³ Gaa né quene'en nuj yo'o'oo taj rihaan na ya'anj cu'naj Chipre, né tanáñ xco nuj Chipre rej nichryun nuj, né cachén nuj ca'anj nuj ndaa estadó Siria a. Dan me se cuchi' nuj chuman' Tiro, né 'o se yo' me rej guun rá nij síí tumé rihoor tu-cuayuu nij so' cargá man rque rihoor rihaan yo'oo'yo' a.

⁴ Dan me se nano' nuj man nij síí tucu'yón se nana Jesucristó yanj chuman' Tiro yo', né nari' nuj man nij so', né chij güii caran' nuj chuman' yo' a. Dan me se gaa nari' tuvi' nuj, né dan me se nata' nij so' nana rque Nimán Diose rihaan nij so' rihaan Pabló se vaa se guun ca'anj Pabló chuman' Jerusalén a. ⁵ Dan me se gaa quisíj chij güii yo', né curihañ nuj ca'anj nuj rej taj rihoor rihaan na, né cachéé cunudanj nij tucua nij síí tucu'yón se nana Jesucristó ga nuj ndaa se cuchi' nuj tu'va chuman' a. Gaa né canicun' ruj nuj rihaan yo'oo chruu naj tu'va na ya'anj rej yo', né cachíñ ni'yaj nuj rihaan Diose, ⁶ né cataj nuj rihaan tuvi' nuj se vaa ca'anj nuj, né dan me se cavii nuj rque rihoor, né canicaj nij so' quinan' nij so' tucua nij so' a.

⁷ Dan me se tanáñ nuj chuman' Tiro yo', né ca'anj uún nuj rque rihoor, né cuchi' nuj ndaa chuman' cu'naj Tolemaida, né nanó nuj cuentó ga nij tinúú ní' síí yanj chuman' yo', né quináñ nuj orúr' güii ga nij so' a. ⁸ Né yo'o güii me se cavii uún nuj rque rihoor ga Pabló, ca'anj nuj, né cuchi' nuj chuman' Cesarea, gaa né catúj nuj ndaa chuman' Cesarea, né ca'anj nuj ve' tucua síí cu'naj Felipe síí nata' se nana Diose nana sa' rihaan yuvii a. Ne so' ro', me 'o tuvi' chij nij síí rqué se chá rihaan nij chaná caví' nica yanj chuman' Jerusalén gaa rque doj a. Ne caran' nuj tucua so' a. ⁹ Né vaa ca'anj ta'núí so' chaná yaan, né ca'anj nij no' me ní' nata' nana rqué Diose rihaan a. ¹⁰ Dan me se gaa guun rañ nuj que'ee güii tucua síí cu'naj

Felipé, né nanaí 'o síí cavii estadó Judea, né síí nata' nana rqué Diose rihaan me so', né Agabo cu'naj so' a. ¹¹ Dan me se ca'na' so' rihaan nuj, né nicaj so' marque 'nij catuun Pabló, numij so' tacóó Pabló do', ra'a Pabló do' a. Gaa né cataj so':

—Síí si'yaj yatzíj nihánj me se ase vaa qui'yáá 'unj cuano nihánj ro', danj gaa qui'yaj nij síí israelitá man chuman' Jerusalén, numij nij so' man so', ne tacuachén nij so' man so' ra'a nij síí yanj adjon —taj síí cu'naj Agabo yo' a.

¹² Dan me se gaa cuno nuj nana yo', ne rquee uxrá nuj ga nij síí yanj chuman' Cesarea yo' rihaan Pabló se vaa se cavii so' ca'anj so' ndaa chuman' Jerusalén ma!. ¹³ Gaa né cataj Pabló:

—Taj che'é ta'vee soj ne quinano rá 'unj qui'yaj soj ma!. 'O se 'unj nihánj me se a'vej raj numij nii manj né ndaa ticavi' nii manj rej Jerusalén che'é se síí nata' che'é Jesucristó sij 'nij ra'a man ní' mej chuguanj —taj Pabló rihaan nij so' a.

¹⁴ Né taj se qui'yáá cuno so' se nana nuj a ma!. Che'é dan ca'ne' rá nuj, né cataj nuj:

—Qui'yaj Diose sij 'nij ra'a man ní' ndaa vaa me rá ma'ñ so' qui'yaj so' á —taj nuj a.

¹⁵ Dan me se quisíj caran' nuj chuman' Cesarea yo', gaa né qui'yaj chuvii nuj, né cavii nuj ca'anj nuj ndaa chuman' Jerusalén a. ¹⁶ Né chéé ta'aj nij síí tucu'yón se nana Jesucristó yanj chuman' Cesarea ga nuj, né táá yaan nij so' rihaan nuj ca'anj nuj ve' tucuá 'o síí cu'naj Mnasón, caran' nuj a. Né síí cu'naj Mnasón me se sij cavii yo'oo taj rihaan na ya'anj cu'naj Chipre me so', ne ej quisíj que'ee yo' tucu'yón so' se nana Jesucristó a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cuchi' Pabló chuman' Jesusalén a.

¹⁷ Dan me se gaa cuchi' nuj chuman' Jerusalén, né guun niha' ndo' rá nij tinúú ní' síí man Jerusalén nana nij so' cuentó ga nuj a. ¹⁸ Ne yo'o güii me se ca'anj ní'yaj nuj ga Pabló man síí cu'naj Santiagó né catúj nuj rque 'o ve' né so', né nari' chre' nuj man nü' nuj síí chij nicaj yu'unj man nij yuvii cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó ga Santiagó a. ¹⁹ Dan me se ve'é ca'mii sa'taran' nuj, gaa né cataj xna'anj Pabló rihaan nij síí chij nuu chre' ga Santiagó ndaa 'o 'o se vaa qui'yaj Diose ga nij síí yanj gaa nata' Pabló se nana Diose rihaan nij síí yanj yo' a. ²⁰ Né gaa cuno nij síí chij se nana Pabló, né cataj nij so' se vaa sa' uxrá qui'yaj Diose ga nij síí yanj a. Gaa né cataj nij tuvi' Santiagó rihaan Pabló a:

—Aj ne'én so' se vaa que'ee míj tuvi' ní' sij israelitá amán rá ni'yaj man Jesucristó, tinuj. Né nij so' ro', me síí yanj uxrá qui'yaj nuj' ndaa vaa taj se tucuaj Moisés a. ²¹ Né

cuchi' nanaq né rihaan nij so' se vaa tucu'yón so' man cunudanj nij yuvii israelitá yanj chiháán nij síi yaníj se vaa tanáj xco nij so' se nanaq Moisés, né cataj so' se vaa ca'ne' rá nij so' ga suun uta' ta'nga' man ta'níi do', ga suun noco' se tucuanj Moisés do' a. ²² Me se no' xcúun ní' qui'yaj ní', rá so' ga. 'Q se ya cunuu chre' yuvii gaa xcaj cunudanj nij so' cuentá se vaa ca'ná' so' nihánj adonj.

²³ "Che'é dan me rá nuj qui'yáá so' ndaa vaa cataj nuj rihaan so' a. Dan me se vaa ca'anj tinúu ní', né aj cataj tu'va ma'án nij so' rihaan Diose che'é 'o rasuun qui'yaj nij so' rihaan Diose a. ²⁴ Ne me rá nuj nicaj tuví' so' ga nij so', né cunuu gueé so' rihaan Diose ga nij so', gaa né naru'vee so' che'le xcuu nago' nij so' rihaan Diose, gaa né ca'vee caca caan nii raa nij so' ne quisij nü' se vaa cataj tu'va nij so' rihaan Diose á. Gaa né xcaj nij tinúu ní' cuentá se vaa xa' nanaq cuno nij so' che'é so', tzaj ne re ya vaa nana yo' ma'. Ne ma'án so' me síi nocó' raan man se tucuanj Moisés a.

²⁵ Né xa' nij síi yaníj amán rá ni'yaj man Jesucristó, tzaj né aj ca'néé nuj yanj cartá rihaan nij so', né cataj xna'anj nuj rihaan nij so' se vaa taj che'é canoco' ma'án nij so' se tucuanj Moisés ma'. Maqan se xcaj nij so' cuentá, né se chá nij so' rasuun rqué yuvii rihaan ya'anj cacój yuvii ma'. Né se chá nij so' ton ma'. Né se chá nij so' nee xcuu tuguáj nii gaán chihá ma'. Né snó'o do', chaná do', se cotoj nij so' ga yo'ó yuvii sese ne nicaj nij so' me yo' ma'. Danj taj yanj ca'néé nuj rihaan nij so' adonj —taj nij síi chij yo' rihaan Pabló a.

²⁶ Gaa né nicaj tuví' Pabló ga ca'anj nij snó'o yo', ne yo'ó güii me se cunuu gueé so' ga nij so' rihaan Diose, né catúj so' rá navií noco, né nata' so' rihaan xrej me güii quisij cunuu gueé nij so' rihaan Diose né ca'na' nicaj nij so' nij rasuun gueé nago' 'o 'o nij so' rihaan Diose a.

Nana nihánj taj xna'anj daj guun gaa quita'aa nii man Pabló rá navií noco a

²⁷ Dan me se gaa nichrun' quisij chij nij güii nuu gueé 'un' nij so' rihaan Diose, né nij síi israelitá cavii estadó Asia ro', quene'en nij so' man Pabló rá navií noco, né naxumqaan cunudanj nij yuvii man rej yo', qui'yaj nij so', né quita'aa nij so' man Pabló a. ²⁸ Né caguáj nij síi cavii estadó Asia, cataj nij so':

—Cuno soj sij israelitá ca'mij nuj, ne racuúj soj man nuj á. 'Q se síi nihánj ro', me síi tucu'yón man nij yuvii yanj cunudanj chuman' se vaa nij vaa ní' sij israelitá do', se vaa nij vaa tucuáán noco' ní' do', se vaa nij vaa navií noco nihánj do', taj so' a. Né ndaa yuvii yaníj catúj navií noco nihánj, né

quiri' rej gueé nihánj, qui'yaj so' nañj á —taj nij so', ni'yaj nij so' man Pabló a.

²⁹ Q se aj quene'en nij so' man síi cu'naj Trófimo síi yaníj cavii chuman' Efeso se vaa vaj so' ga Pabló rque chuman' Jerusalén, né guun rá nij so' se vaa catúj síi cu'naj Trófimo yo' rá navií noco, qui'yaj Pabló a.

³⁰ Dan me se naxumqaan cunudanj nij yuvii man chuman' Jerusalén yo', né cunáñj nij so' ndaa navií noco, gaa né quita'aa nij yuvii man Pabló, né nucuaj rii nij so' man so' xe', né nu' naráán nii nij ta'yaa rihaan navií noco yo' a. ³¹ Dan me se guun rá nij yuvii ticaví' nij yuvii man Pabló, né cuchi' nanaq rihaan síi 'nij ra'a man cunudanj nij tanuu romanó man chuman' Jerusalén se vaa ca'maan ndo'o rá nij síi man chuman' Jerusalén né naxumqaan ndo'o sayuu a.

³² Né nicaj so' tanuu nicaj so' síi 'nij ra'a 'ocientó tanuu, né cunáñj so' ndaa rej man nij yuvii yo' a. Né gaa quene'en nij yuvii se vaa ca'na' síi uun chij rihaan cunudanj nij tanuu do', se vaa ca'na' nij tanuu do', gaa né ca'ne' rá nij so' ga suun o' man Pabló a. ³³ Gaa né cuchi' síi 'nij ra'a man nij tanuu yo' rihaan Pabló, né quita'aa so' man Pabló, né ca'ne' so' suun se vaa numíj nij tanuu vij aga' ne' man Pabló, né xná'anj so' man nij yuvii me síi me Pabló né daj qui'yaj so' a.

³⁴ Né ino vaa nanaq caguáj 'o' nij yuvii a. Dan me se ne ca'vee xcaj so' cuentá daj me che'é me ca'maan rá nij yuvii ma'. 'Q se caguáj ndo'o nij yuvii, né ne ca'vee cuno so' se nanaq nij yuvii ma'. Che'é dan ca'ne' so' suun rihaan nij tanuu se vaa ca'anj nicaj nij tanuu man Pabló rá cuarteé man nij tanuu a. ³⁵ Né gaa cuchi' nij tanuu cuarteé, gaa né che'é se man ndo'o nij yuvii a'maan rá ni'yaj man Pabló, gaa né ndaa ata xta' ma'án nij tanuu man Pabló, che'é se guun ndo'o rá nij yuvii quiri' nij so' man Pabló go' nij so' man so' a.

³⁶ Q se canoco' raan nij yuvii man nij tanuu, né caguáj nij yuvii, cataj nij yuvii:

—Ticaví' soj man so' cuaj ei —taj nij yuvii, caguáj nij yuvii, ni'yaj nij yuvii man Pabló a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa guun che'é Pabló nacaj so' man so' rihaan nij síi israelitá a

³⁷ Dan me se daj doj catúj Pabló cuarteé man nij tanuu, qui'yaj nij tanuu, gaa né cataj Pabló rihaan síi 'nij ra'a man cunudanj nij tanuu a:

—Né ca'vee ca'mij 'o nanaq rihaan so' na' —taj so', xna'anj so' man síi 'nij ra'a man nij tanuu a.

Ne so' cataj:

—Ne'én so' ca'mij so' xna'anj griego na'. ³⁸ Né nuveé so' me síi cavii rej cu'naj Egipto síi me rá cunu' ga gobiernó né ca'anj nicaj ca'anj míj nij síi me rá ticaví' man yuvii

ndqā rej tacaan asij rque doj na'—taj sií 'nij ra'a man niж tanuu, xná'anj so' man Pabló a.

³⁹ Gaa ne cataj Pabló rihaan so' a:

—'Unj ro', me 'o síí israelitá cavii chuman' Tarsó chuman' naj estadó Cilicia, ne chuman' vaa suun ndo'o me chihánj á. Rqueé 'unj rihaan so', ne ca'vej rá so' ca'mij doj ga niж yuvij á—taj Pabló rihaan sií 'nij ra'a man niж tanuu a.

⁴⁰ Dan me se ca'vej rá so', ne che'é dan canicun' Pabló rej xta' rej atúj nii cuarteé, ne tucunó ra'a so', che'é rej cunuu dínj tu'va niж yuvij a.

Dan me se cunuu dínj tu'va niж yuvij, gaa ne guun che'ę Pabló ca'mii so' xna'ánj hebreo rihaan niж yuvij, ne cataj so':

22

¹—Cuno soj ca'mij, tinuj, ta'nuj. Ne nano xrej soj se vaa ca'mii nacaj 'unj manj —taj Pabló rihaan niж síí israelitá a.

² Dan me se xcaj niж yuvij israelitá cuentá se vaa ca'mii Pabló xna'ánj hebreo, ne che'é dan ndqā dínj ma'an mán niж so' a. Gaa ne cataj uún Pabló a:

³—Dan me se ya síí israelitá mé 'unj, ne ca'ngaa 'unj chuman' Tarsó chuman' naj estadó Cilicia a. Tzaj ne cachij 'unj chuman' Jerusalén nihánj, ne nari' 'unj nocó' 'unj nu' se tucuanj xii ní, qui'yaj maestró Gamaliel a. Ne cuano nihánj me se sij yanj qui'yaj nu' ndqā vaa me rá Diose mé 'unj ase vaa 'yaj ma'an soj güii cuan' adqnj. ⁴ Ne qui'yaj ndo'o j sayuun man niж yuvij nocó' se tucuanj Jesucristó yo', ne guun ndo'o raj cavi' niж so' a. Dan me se snó'o do', chaná do', numíj, ne canú' 'unj man niж so' taga', ⁵ ne xrej atá suun nocó' doj do', niж síí uun chij rihaan ní' do', me síí cataj se vaa ya vaa nana nihánj nana natá' 'unj rihaan soj adqnj. 'Q se ma'an niж so' rque yanj cartá rihaan 'unj nayaa tuvi' ní' síí man chuman' Damasco, gaa ne ca'anj 'unj chuman' Damasco, ne guun rá 'unj cunumíj 'unj man niж yuvij nocó' man Jesucristó yanj chuman' Damasco, che'é rej ca'na' niж so' chuman' Jerusalén nihánj ne quiran' niж so' sayuun, qui'yaj adonj.

⁶“Dan me se vaj 'unj chrej, ne caxuj me ta' asuun, ne nichrún' 'unj chuman' Damasco, gaa ne taj ni'yón cuchuguun nu' xta' nu' anicaj rej nicun' 'unj a. ⁷ Gaa ne quinij 'unj rihaan yo'óó, ne cunó 'unj se vaa ca'mii 'o so' rihanj, ne cataj so': “Saulo, Saulo, me che'é 'yáá so' sayuun manj, ga”, taj sií ca'mii rihanj, xná'anj so' manj a. ⁸ Gaa ne: “Me síí mé so', Señor”, cataj 'unj rihaan so', xná'anj 'unj man so' a. Gaa ne cataj so': “'Unj ro', me Jesús síí cavii chuman' Nazaret, ne síí 'yaj ndo'o so' sayuun man mej adonj”, taj so' rihanj a. ⁹ Gaa ne dan me se niж síí vaj ga 'unj ro', ya quene'en niж so' ya'an chuguun

rej nicun' 'unj, tzaj ne ne cuno niж so' nana ca'mii Jesús rihanj a ma'. ¹⁰ Gaa ne cataj 'unj rihaan so' a: “Daj qui'yáá 'unj, rá so' ga”, taj 'unj, xná'anj 'unj man so' a. Gaa ne síí 'unj ra'a man ní' ro', cataj: “Naxumaqan so', ne ca'anj so' chuman' Damasco, gaa ne asa' cuchi' so' yo', ne cataj xna'anj nii rihaan so' che'é nu' se vaa no xcúun so' qui'yáá so' á”, taj sií 'unj ra'a man ní' rihanj a. ¹¹ Dan me se che'é se nucuaj ndo'o chuguun ya'an yo' ro', che'é dan ne ca'vee curuví' rlj rihanj, ne che'é dan niж síí cheé gaj ro', quita'aa niж so' ra'aj, racuúj niж so' manj, ne ca'anj 'unj catúj 'unj chuman' Damasco a.

¹²“Dan me se chuman' Damasco ro', yáán 'o síí cu'naj Ananías, ne síí ve'é nocó' man Diose me so', ne síí qui'yaj nu' se tucuanj Moisés me so', ne cunudanj niж yuvij israelitá yanj chuman' Damasco taj se vaa sij sa' me so' a. ¹³ Dan me se ca'na' so' rihanj ne canicun' so' x'núj, ne cataj so': “Nachuguun rihaan so', gaa ne niж yaj so', tinuj Saulo”, taj so' rihanj a. Ne maqan orá dan nachuguun rihanj, ne quene'enj man so' a. ¹⁴ Gaa ne cataj síí cu'naj Ananías: “Diose síí nocó' xii ni' gaa naá ro', narii so' mán so' che'é rej xcaj so' cuentá daj me rá so' qui'yaj so' che'é yuvij, ne guun rá so' quene'en so' man Jesucristó síí sa' inanj ne cunó so' nana ca'mii so' rihaan so' á. ¹⁵ Gaa ne guún so' síí ne'en che'é so', ne dan me se ca'anj so', ne natá' so' rihaan nu' niж yuvij che'lé se vaa quene'en so' do', che'é niж nana cunó so' do' a. ¹⁶ Ne nihánj me se se guun rqañ so' doj a ma'. Maan se naxumaan so', ne cataj' ne so', ne cachinj ni'yáá so' rihaan Jesucristó che'é rej tñaruvii Diose nu' cacun' xráá so' á”, taj sií cu'naj Ananías yo' rihanj a.

¹⁷“Dan me se nanicaj 'unj ca'ná' 'unj chuman' Jerusalén nihánj, ne gaa cachiñ ni'yáá 'unj rihaan Diose, ne naqui'yaa 'o rasuun rihaan 'unj, ¹⁸ ne dan me se quene'en 'unj man Jesucristó, ne cataj so' rihanj a: “Yoó so' cuaj, curihamj so' rque chuman' Jerusalén nihánj á. 'Q se se cuno niж síí man chuman' Jerusalén nana nata' so' rihaan niж so' che'é 'unj ma”, taj so' rihanj a. ¹⁹ Gaa ne cataj 'unj rihaan so' a: “Tzaj ne aj ne'en niж so' se vaa 'unj me síí catúj daj a niж ve'tucu'yón niж so' se tucuanj Moisés, ne quita'aa 'unj niж síí cuchumán rá ni'yaj mán so', ne canú' 'unj man niж so' taga' ne gó' 'unj cuartá xráá niж so', Señor. ²⁰ Ne aj ne'en niж so' se vaa gaa cavi' síí cu'naj Esteban síí nata' rihaan yuvij che'é so', ne 'unj me síí 'o vaa rá ga niж síí ticaví' man so', ne dan me se cutumej sagan' niж so' gaa go' niж so' yahij man Esteban adonj. Che'é dan cuno niж so' se nanaj nanj a”, taj 'unj rihaan Jesucristó a. ²¹ Gaa ne cataj so': “Ca'anj so' á. 'Q se 'unj ca'nej mán so' ca'anj so' gan' rihaan niж síí yanij a”, taj

so' rihanj a —taj Pabló rihaan niж síí israelitá yo' se xna'anj niж so' a.

²² Dan me se ndqá dan ca'mii Pabló nana yo', ne nanó xrej niж síí israelitá se nana so' a. Tzaj ne gaa canicaj so' ca'mii so' che'é niж síí yaníj, gaa ne canicaj uún niж so', nucuaj caguáj niж so', cataj niж so' a:

—Caví' síí nihánj á. Ne nó xcúún síí nihánj gaq i'ná' so' rihaan chumij nihánj a ma' —taj niж so', caguáj niж so' a.

²³ Dan me se caguáj ndo'o niж so', ne quirii niж so' roto niж so', ne taman' ndo'o niж so' yo'oo tachruу xtä' che'é se ca'maan ndo'o rá niж so' a. ²⁴ Gaa ne ca'ne' síí uun chij suun rihaan niж tanuu se vaa ca'anj nicaj niж so' man Pabló rá cuarteé ne niж so', gaa ne go' niж so' cuartá xráá Pabló, che'é rej cataj xna'anj so' me che'é caguáj niж yuvij dñaj ni'yaj niж so' man Pabló a. ²⁵ Dan me se nicaj niж tanuu nuj xcaq, numij niж tanuu man Pabló, ne gaa qui'yaj niж so' dñaj, gaa ne ca'mii Pabló rihaan 'o síí nicun' rej nicun' so', ne tanuu uun chij rihaan 'o ciento tanuu me so', ne dan me se cataj Pabló rihaan so' a:

—Nó xcúún soj go' soj cuartá xráá 'o síí guun chihánj Romá gaa ataa ca'ne' nii cacaun' che'é so' axe —taj so' rihaan tanuu yo' a. ¹

²⁶ Gaa cuno tanuu yo' nana ca'mii Pabló rihaan so', ne ca'anj so' cataj xna'anj so' rihaan síí uun chij rihaan cunudanj niж tanuu, ne cataj so':

—Ya me rá so' go' ní' cuartá xráá so' na'. 'O se sij romanó me snó'o nihánj ei —taj so' rihaan tuví' tanuu so' tanuu uun chij rihaan cunudanj niж tanuu a.

²⁷ Gaa ne cuchi' tanuu uun chij yo' rihaan Pabló, ne xná'anj so' man Pabló, cataj so':

—Cataj so' 'o nana rihanj á. Ya ya sij romanó mé so' na' —taj so', xná'anj so' man Pabló a.

—Vej adonj —taj Pabló rihaan so' a.

²⁸ Gaa ne cataj tanuu uun chij yo' rihaan Pabló a:

—'Unj nihánj, tzaj ne nocoo ndo'o sa'anj gó' 'unj che'é rej ca'vee guún 'unj 'o síí romanó nana á —taj so' rihaan Pabló a.

Gaa ne cataj Pabló:

—Tzaj ne 'unj ro', me síí romanó asij ca'ngaa 'unj adonj —taj so' rihaan tanuu uun chij yo' a.

²⁹ Nu' ca'mii so' dñaj, ne nu' ca'anj yaníj niж tanuu guun rá go' cuartá xráá Pabló a. Ne ma'an tanuu uun chij rihaan niж so' cuchu'vi', che'é se xcaj so' cuentá se vaa sij romanó me Pabló ne aj numij so' man Pabló a.

Nana nihánj taj xna'anj daj ca'mii Pabló gaa canicun' so' rihaan juntá qui'yaj niж síí uun chij rihaan niж yuvij israelitá a

³⁰ Né ranga' yo'ó güii me se tanuu uun chij rihaan cunudanj niж tanuu ro', guun ya rá so' xcaj so' cuentá me che'é guun rá niж síí israelitá cuta' niж so' cacun' xráá Pabló a. Che'é dan ca'ne' so' suun se vaa naché niж tanuu man Pabló, ne ca'ne' so' suun se vaa cunuu chre' niж xrej ata suun nocoo doj do', nu' niж síí uun chij rihaan niж yuvij israelitá do', qui'yaj niж so' juntá a. Gaa ne catuj Pabló rej man niж so', qui'yaj so', ne canicun' Pabló tanuu rihaan niж so' a.

23

¹ Dan me se ni'yaj uxrá Pabló man taran' niж síí uun chij yo', ne cataj so':

—Cungo niж soj ca'mij, tinuj. Nu' caví' nu' ca'na' ro', inanj sa' uxrá 'yáá 'unj rihaan Diose, raj a. Taj cacun' tumej ma' —taj Pabló rihaan niж so' a.

² Gaa ne xrej ata suun nocoo doj síí cu'naj Ananías ro', ca'ne' so' suun rihaan niж síí nicun' rej x'núú Pabló se vaa coxro niж so' tu'va Pabló, gaa ne dñaj qui'yaj niж so' a. ³ Gaa ne cataj Pabló rihaan síí cu'naj Ananías yo' a:

—Vaa güii coxro Diose tu'vá so' á. 'O se síí nucui' rá mé so' á. 'O se fáá so' naqu'i'yaj cuú so' che'éj sese qui'yáá 'unj cacun' rihaan se tucuanj Moisés, rá so' a. Tzaj ne nihánj me se tananj ca'né' so' suun se vaa coxro nii tu'vaj, ne se tucuanj Moisés taj se vaa ne nó xcúún so' a 'ó xco' qui'yáá so' dñaj ma' —taj Pabló rihaan síí cu'naj Ananías a.

⁴ Gaa ne síí suí nicun' rej x'núú Pabló ro', cataj niж so' rihaan Pabló a:

—Ne óxcúún so' caxrij yuvaa so' man síí cune' Diose guun xrej ata suun nocoo doj ma' —taj niж so' rihaan Pabló a.

⁵ Gaa ne cataj Pabló:

—Ne quene'én 'unj se vaa xrej ata suun nocoo doj me síí tu'va dñaj, man tinuj. 'O se dñaj Diose taj se vaa se ca'mii chi'ji ní' ni'yaj ní' síí uun chij rihaan niж tuví' ní' a ma' —taj Pabló rihaan niж so' a.

⁶ Dan me se xcaj Pabló cuentá se vaa ta'aj niж síí uun chij yo' me síí saduceo ne yo'ó ta'aj niж so' me síí fariseo, ne che'é dan caguáj so', cataj so' rihaan cunudanj niж so' a:

—Síí fariseo mej, ne ta'nú síí fariseo mej, tinuj. Ne nihánj me se cuta' nii cacun' xráj che'é se 'unj me síí amán rá se vaa cunuu i'ná' uún niж síí cavi' vaa güii, tinuj —taj Pabló rihaan cunudanj niж so' a.

⁷ Dan me se gaa ca'mii Pabló dñaj, ne ca'maan rá niж síí fariseo do', niж síí saduceo do', ni'yaj niж so' tuví' niж so', ne xra' ta'aj niж so' a. ⁸ 'O se niж síí saduceo ro', taj se vaa se ca'vee cunuu i'ná' uún niж síí cavi' ma'. Ne se mozó Diose do', nimán yuvij do', taj vaj ma', taj niж síí saduceo yo' a. Tzaj ne niж síí fariseo ro', taj se vaa ya ya cunuu i'ná' uún

nij síi cavi' vaa güii, ne vaa se mozó Diose, ne vaa nimán yuvij, taj nij so' a.

⁹ Dan me se caguáj ndo'o cunudanij nij síi uun chij yo', ne canicun' ta'aj nij síi fariseo atq; suun naqui'yaj cuu se tucuqanij Moisés rihaan yuvij, ne ca'mii canó tuvi' nij so' ga nij síi saduceo, cataj nij so':

—Nuvíi cacun' tumé síi nihánj, rá nuj ma'. Q se ca'vee se aj ca'mii 'o nimán rihaan so' ca'vee se aj ca'mii 'o se mozó Diose rihaan so' ca'vee nanj á —taj nij so', ca'mii nacaj nij so' man Pabló a.

¹⁰ Gaa ne ca'maan uxrá rá cunudanij nij so', ne che'é dan e cuchu'vi' tanuu uun chij doj se vaa cutun' nij so' man Pabló, ne che'é dan ca'ne' so' suun rihaan nij tanuu se vaa ca'anj nij tanuu quita'aa nij tanuu man Pabló ne quirij nij tanuu man Pabló sca'núj nij síi uun chij rihaan nij yuvij israelitá yo' ne ca'anj nícaj nij tanuu man Pabló rá cuartee man nij tanuu a.

¹¹ Ti'nuu yo'ó güii me se curuvi' ma'an Jesucristó sij 'nij ra'a man ní' rihaan Pabló, ne cataj so' rihaan Pabló a:

—Gaa nucuaj nimán so' á. 'Q se ase vaa 'o xraan taj xna'anj so' rihaan nij síi man chumán' Jerusalén nihánj che'é 'unj ro', dñan gaa cataj xna'anj so' rihaan nij síi man chumán' Romá uún che'é 'unj adonj —taj síi 'nij ra'a man ní' rihaan Pabló a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa guun rá nij síi israelitá ticavi' nij so' man Pabló a

¹² Dan me se yo'ó güii cunuu chre' nij síi israelitá che'é rej qui'yaj nij so' sayuun man Pabló, ne cataj nij so' rihaan Diose a:

—Sese cha nuj do', sese co'o nuj na do', gaa ataa cavi' Pabló qui'yaj nuj, ne ca'vee qui'yáá so' sayuun man nuj á —taj nij so' rihaan Diose a.

¹³ Né vij chihäq táá doj nij so' me nij síi guun 'o rá qui'yaj dñan man Pabló a.

¹⁴ Gaa ne nij síi me rá ticavi' man Pabló ro', cuchi' nij so' rihaan nij xrej atq; suun nocoo doj do', rihaan nij síi uun chij do', ne cataj nij so' a:

—Aj cata' tu'va nuj rihaan Diose se vaa ca'vee rá nuj qui'yaj Diose sayuun man nuj sese cha nuj me ma'an rasuun gaa ataa cavi' Pabló qui'yaj nuj a. ¹⁵ Che'é dan soj ga yo'ó nij síi uun chij ro', cataj xna'anj soj rihaan tanuu uun chij doj se vaa me rá soj ca'na' uún Pabló rihaan soj che'é se me rá soj xcaj sa' soj doj cuentá che'é Pabló, cataj soj rihaan tanuu yo' a. Tzaj né cumán nuj rá chrej, caráán nuj chrej man Pabló, ne se gaa i'nq' Pabló cuchi' Pabló rihaan soj, qui'yaj nuj a man adonj —taj nij so' rihaan xrej ata suun nocoo doj do', rihaan tuvi' nij so' síi uun chij do' a.

¹⁶ Tzaj né cuno xticun' Pabló se vaa ca'mii nij so' che'é rej caráán nij so' chrej man

Pabló, ne che'é dan ca'anj so' catúj so' rá cuarteé, gaa ne nu' tacuachén so' nana rihaan Pabló a. ¹⁷ Gaa ne canacúún Pabló ca'na' yo' o nij tanuu uun chij rihaan 'o cientó tanuu rihaan so', ne cataj so' rihaan tanuu yo' a:

—Catúj síi tachruu nihánj nata' so' rihaan tanuu uun chij doj, qui'yáá so' á. 'Q se vaa nana me rá so' nata' so' rihaan tanuu uun chij doj a —taj Pabló rihaan tanuu yo' a.

¹⁸ Che'é dan nicaj tanuu yo' man xticun' Pabló, ca'anj so' rihaan tanuu uun chij rihaan cunudanij nij tanuu, ne cataj so' rihaan tanuu a:

—Síi cu'naj Pabló síi 'nij taga' ro', canacúún so' manj cuchij rihaan so', ne cachiín ni'yaj so' rihanj se vaa ca'na' síi tachruu nihánj rihaan so' qui'yáj a. 'Q se vaa nana me rá síi tachruu nihánj nata' so' rihaan so', taj Pabló a —taj tanuu yo' rihaan tanuu uun chij doj a.

¹⁹ Dan me se coro' tanuu uun chij yo' ra'a xticun' Pabló, gaa ne ca'anj yanij roj so', gaa ne xná'anj tanuu yo' man so', cataj so':

—Me nana nata' so' rihanj, rá so' ga —taj so' rihaan síi tachruu yo' a.

²⁰ Gaa ne so' cataj:

—Nij síi israelitá ro', cuyaan guun rá nij so' se vaa cachinj ni'yaj nij so' rihaan so' se aayu' cu'anj nícaj so' man Pabló rej cunyu chre' nij síi uun chij rihaan nij so' a. 'Q se cataj nij so' se vaa me rá nij so' xcaj nij so' cuentá sa' doj che'é Pabló a. ²¹ Tzaj né se cuchumán rá so' se nana nij so' ma'. 'Q se vaa vij chihäq tuvi' nij so' táá doj caráán chrej man Pabló, ne aj cata' tu'va nij so' rihaan Diose se vaa se chá nij so' do', se co'o nij so' na do', gaa ataa cavi' Pabló qui'yaj nij so', ne sese se cavi' Pabló qui'yaj nij so', ne ca'vee qui'yaj Diose sayuun man nij so', taj nij so' nanj á. Né cuango nihánj me se me ndo'o rá nuj so' se vaa cata' tu'vá so' se vaa ya ca'anj nícaj so' man Pabló rihaan nij síi uun chij yo' adonj —taj xticun' Pabló rihaan tanuu uun chij doj a.

²² Ne tanuu yo' ro', na'néé so' chrej man síi tachruu yo', ne ca'ne' so' suun rihaan síi tachruu se vaa se cataj xna'anj so' rihaan 'o yuvij se vaa aj nata' so' nanj vaa dñan rihaan tanuu yo' ma'.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ca'néé tanuu uun chij doj man Pabló rihaan síi nícaj suun gobernador cu'naj Félix a

²³ Dan me se canacúún tanuu uun chij yo' man vij nij tanuu uun chij rihaan 'o cientó tanuu, ne cataj so' rihaan roj so' a:

—Nicaj roj soj vij cientó tanuu chéé taccoj do', va'nuj chihäq chij' tanuu taj xraá cuayó do', vij cientó tanuu nicaj chruun lanzá do', ne cumán chruun soj cavij soj aga' uun nij

corá, ca'anj soj chuman' Cesarea á. ²⁴ Ne quirii soj 'o cuayó quitaj síi cu'naj Pabló, gaa ne cuchi' Pabló rihaan síi nicaj suun gobernador cu'naj Félix, qui'yaj soj, ne dan me se quinanii so' rihaan nij síi israelitá a —taj tanuu unu chij doj cuno roj so' a.

²⁵ Gaa ne qui'yaj soj 'o yanj cartá, ne ase vaa naaq nihánj ro', danj vaa naaq cachrón so' rihaan yanj cartá yo' a: ²⁶ "Unj sij cu'naj Claudio Lisias ro', 'yáá 'unj yanj cartá nihánj ca'nej 'unj rihaan so' sij nicaj suun gobernador cu'naj Félix sij sa'ndo'o a. Ve'é cayáán so' a. ²⁷ Xa' síi ca'nej 'unj rihaan so' nihánj, tzaj ne quita'aa nij síi israelitá man so', ne guun rá nij so' ticaví' nij so' man so' a. Gaa xcaj 'unj cuentá, né nacaj nuj gá nij tanuu man so', che'é se xcaj 'unj cuentá se vaa sij romanó me so' a. ²⁸ Dan me se guun rá 'unj xcaj 'unj cuentá me che'é me guun rá nij síi israelitá cuta' nij so' cacun' xráá so', ne che'é dan ca'anj nicaj 'unj man so' rihaan nij síi unu chij rihaan nij so' a. ²⁹ Ne xcaj 'unj cuentá se vaa inanj che'é tucuáán noco' ma'an nij so' me cuta' nij so' cacun' xráá so' a. Tzaj ne taj vaj cacun' chi'ii tumé so' ma'. Taj che'é caví' so' do', taj che'é qui'nij so' taga' do' ma'. ³⁰ Tzaj ne cataj xna'anj nii rihanj se vaa guun rá ta'aj nij síi israelitá ticaví' nij so' man so', ne che'é dan ca'nej 'unj man so' rihaan so', ne cataj 'unj rihaan nij síi me rá cuta' cacun' xráá so' se vaa cuchi' nij so' rihaan so' ne ca'mii nij so' ga so' a", taj naaq cachrón tanuu unu chij doj rihaan yanj cartá ca'néé so' rihaan síi nicaj suun gobernador cu'naj Félix a.

³¹ Dan me se qui'yaj nij tanuu ndqaa vaa cataj xna'anj so' rihaan nij so', ne rej nij ca'anj nicaj nij so' man Pabló ndqaa chuman' cu'naj Antípatris a. ³² Gaa ne yo'ó güii me se cavii nij tanuu taj xráá cuayó, ca'anj nij so' ga Pabló, ne yo'ó nij tanuu ro', canicaj nij so' chuman' Jerusalén ndqaa cuartee a. ³³ Dan me se gaa catúj nij tanuu taj xráá cuayó ga Pabló chuman' Cesarea, ne nago' nij so' yanj cartá yo' ra'a síi nicaj suun gobernador, ne tacuachén nij so' man Pabló rihaan so' uún a. ³⁴ Gaa quisij nayaa so' yanj cartá, ne xná'anj so' me estadó cavii Pabló, ne cataj xna'anj nii rihaan so' se vaa cavii Pabló estadó Cilicia a. ³⁵ Gaa ne cataj so' rihaan Pabló a:

—Naqui'yaj cuu 'unj che'é so' asa' ca'na' nij síi cuta' cacun' xráá so' á —taj so' rihaan Pabló a.

Gaa ne ca'ne' so' suun rihaan nij tanuu se vaa ca'anj nícaj nij tanuu man Pabló rá tucuá suun nocoo cune' síi cu'naj Herodes ne tumé nij tanuu man so' a.

24

Nana nihánj taj xna'anj che'é cacun' cuta'

nii xráá Pabló a

¹ Dan me se cachén 'un' güii, gaa ne nanij xrej atá suun nocoo doj cu'naj Ananías ndaa chuman' Cesarea, ne ca'anj ta'aj nij síi unu chij rihaan nij yuvíj israelitá do', 'o síi a'mii natáj cu'naj Tértulo do', ga so', ne cuta' nij so' cacun' xráá Pabló rihaan síi nicaj suun gobernador a. ² Dan me se gaa canacúun nii ca'ná' síi cu'naj Pabló, ne ca'na' Pabló, ne guun che'e síi cu'naj Tértulo cuta' so' cacun' xráá Pabló rihaan síi cu'naj Félix, cataj so':

—Che'é se so' me síi acaj ndo'o cuentá ro', che'é dan dínj mán nuj sij israelitá, ne naxcaj ndo'o chiháán nuj, ³ ne cunudanji nuj me síi taj se vaa inanj sa' uxrá qui'yáá so', Félix sij sa'ndo'o a. Né: "O guun ni'yaj ndo'o níi", taj taran' nuj rihaan so' me rej ma'an vaj nuj a. ⁴ Tzaj ne taj che'é guun rmíi so' doj qui'yáá ma'. Ne che'é dan rqueé 'unj rihaan so' se vaa veé danj gaa inaj nimán so', ne cunó so' doj tzin' se nana nuj nanj adonj.

⁵ Dan me se xcaj nuj cuentá se vaa xa' síi nihánj, tzaj ne ase vaa yuvee xíj man naa vaa so', ne so' me síi 'yaj se vaa ino vaa rá cunudanji nij síi israelitá yanj rihaan chumij nihánj ne xra' ta'aj nij so', ne so' me síi unu chij rihaan nij síi nocoo 'o tucuáán ne se tucuaj níi cavii chuman' Nazaret a. ⁶ Ne ndaa guun rá so' qui'yaj chi'ii so' man nuvíi nocoo, ne che'é dan quita'aa nuj man so', ne guun rá nuj ca'ne' nuj cacun' che'é so' ndaa vaa a'mii tucuáán noco' ma'an nuj a. ⁷ Tzaj ne síi cu'naj Lisias tanuu unu chij rihaan taran' nij tanuu mán chuman' Jerusalén ro', ca'néé yuvaq so' man síi nihánj ra'a nuj. ⁸ Ne cataj xna'anj so' rihaan nij síi me rá cuta' cacun' xráá Pabló se vaa ca'na' nij so' rihaan so' nihánj a. Ne dan me se ma'an so' me síi guun nucuaj naqui'yaj cuu che'é nu'r rasquín nihánj, ne xcaj ma'an so' cuentá che'é cacun' cuta' nuj xráá Pabló nqanj adonj —taj síi cu'naj Tértulo cuno síi cu'naj Félix a.

⁹ Gaa ne yo'ó nij yuvíj israelitá ro', caraan do'o nij so' cacun' xráá Pabló, ne cataj nij so' se vaa ya vaa se naaq síi cu'naj Tértulo yo' a.

Nana nihánj taj xna'anj che'é nana ca'mii ma'an Pabló rihaan síi nicaj suun gobernador cu'naj Félix yo' a

¹⁰ Gaa ne guun ra'a síi nicaj suun gobernador cataj so' se vaa ca'vee ca'mii Pabló, ne che'é dan cataj Pabló a:

—Ne'én 'unj se vaa quisij que'ee yo' guún so' síi a'ne' cacun' che'é nij síi mán chiháán nuj, ne che'é dan unu nihá raj ca'mii nacaj 'unj che'é ma'an rihaan so' a. ¹¹ Ne guun nucuaj ma'an so' xcaj so' cuentá se vaa ataas quisij chuvíj güii asij cavii 'unj chuman' Jerusalén caraq gueé 'unj rihaan Diose a. ¹² Ne rá nuvíi nocoo do', rá nij ve' tucu'yón nuj sij israelitá se tucuaj Moisés do', rque

chuman' do', ne cano tuví' 'unj ga yuvij ma'. Ne a doj ne ca'maan rá nij yuvij qui'yáa 'unj ma'. ¹³ Ne se ca'vee tijaan nij síi nihánj se vaa vaa che'é cuta' nij so' cacun' xráj ma'.

¹⁴ "Tzaj né cataj yá 'unj rihaan so' se vaa xa' tucuáán tucu'náj nij síi nihánj tucuáán né ro', danj 'yáa 'unj aráj guee 'unj rihaan Diose sij nocó' nij xíi a. 'Q se amán raj nu' nanq nō rihaan yanj no se tucuanj Moisés do', se nanq nij síi nata' se nana Diose gaa naá do' a. ¹⁵ Ne nucuaj rá 'unj man Diose ndaa vaa 'yaj ma'an nij síi nihánj se vaa vaa güüi cunuu i'na' uún nij síi sa' cavi' do', nij síi ch'iij cavi' do' a. ¹⁶ Che'é dan nu' se vaa 'yáj, tzaj ne ve'é inanq 'yáj che'é rej se guun quitaj cacun' xráj rihaan Diose do', rihaan yuvij do' ma'.

¹⁷ "Dan me se cachén que'ee yo', gaa ne guun rá 'unj rque 'unj caridad rihaan tuví' 'unj síi niqué ne rque 'unj rasuqun guee rihaan Diose, ne che'é dan ca'anj 'unj ndaa chuman' Jerusalén a. ¹⁸ Ne gaa qui'yáa 'unj danj, ne nari' doj síi israelítavii estadó Asia mán 'unj rá nuvij nocoo, ne aj cunuu sa' 'unj rihaan Diose daj vaa taj se tucuanj nuj a. Tzaj né taj vaj yuvij vaj ga 'unj, né taj vaj sayuuñ ch'iij qui'yáa 'unj gaa nari' nij so' manj ma'. ¹⁹ Ne xa' nij so', tzaj ne sese vaa cacun' tumé 'unj rá nij so', ne no xcúún nij so' ca'na' ma'an nij so' canicún' nij so' nihánj rihaan so' á. ²⁰ Ne sese taj, ne no xcúún ma'an nij síi nihánj cataj xna'anj nij so' rihaan so' me cacun' tumé 'unj nari' nij so' gaa canicún' 'unj rihaan juntá qui'yaj nij síi ata suun rihaan nuj á. ²¹ 'Q se vaa orún' nana caguáj 'unj gaa canicún' 'unj rihaan nij síi uun chij rihaan nij yuvij israelítavio', ne dan me se cataj 'unj danj: "Maqn che'é se 'unj me síi amán rá se vaa vaa güüi cunuu i'na' uún nij síi cavi' qui'yaj Diose ro', che'é dan naqui'yaj cuyu nij soj che'ej cuan' a", cataj 'unj rihaan nij so' a —taj Pabló rihaan síi nicaj suun gobernador cu'naj Félix a.

²² Ese síi cu'naj Félix ro', me síi quene'en sa' daj vaa se tucuanj níi' sij nocó' man Jesucristó, gaa ne cataj so' se vaa guun raan doj, gaa ne ca'ne' so' cacun' che'é Pabló a. Che'é dan cataj so':

—Asa' ca'na' tanuu uun chij cu'naj Lisias nihánj, ne naqui'yaj cuú 'unj che'é nij soj a —taj síi cu'naj Félix a.

²³ Ne ca'ne' síi cu'naj Félix suun rihaan tanuu uun chij rihaan 'o cientó tanuu se vaa cutumé tanuu man Pabló, tzaj ne ca'vee cacheé uun Pabló doj, ne ca'vee ca'na' nij tuvi' Pabló räcuíj nij so' doj man Pabló, qui'yaj tanuu, taj síi cu'naj Félix yo' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa yo'o 'nij Pabló taga', qui'yaj síi cu'naj Félix a

²⁴ Dan me se cachén doj güüi, gaa né ca'na' síi cu'naj Félix ga nicaj so' chanq israelítavii

cu'naj Drusila, ne canacúún so' se vaa ca'na' Pabló rihaan so', ne cuno so' nanq ca'mii Pabló rihaan so' che'é tucuáán nocó' níi' sij amán rá níi' yaj man Jesucristó a. ²⁵ Dan me se cataj xna'anj Pabló rihaan síi cu'naj Félix se vaa no xcúún níi' cunuu sa' níi' rihaan Diose ne no xcúún níi' cutumé níi' man ma'an níi' se vaa ve'é inanq qui'yaj níi' a. Ne ca'mii so' che'é güüi ca'ne' Diose cacun' che'é yuvij a. Gaa né cuchu'vi' ndo'o síi cu'naj Félix, né cataj so':

—Cuano nihánj me se ca'anj so' yaj, tzaj ne asa' vaa i'nuj rihanj, ne canacujn uún 'unj man so' á —taj so' rihaan Pabló a.

²⁶ Danj cataj Félix che'é se me rá so' caráán Pabló sa'anj rihaan ma'an so' che'é rej quirii so'taga' man Pabló, rá so' a. Che'é dan que'ee güüi canacúún so' man Pabló ca'na' Pabló rihaan so', ne ca'mii so' ga Pabló a.

²⁷ Dan me se quisij vij yá yo' 'nij Pabló taga', gaa ne x'néj suun ra'a síi cu'naj Félix, ne catuj síi cu'naj Porcio Festo a. Ne guun rá síi cu'naj Félix qui'yaj so' se luj che'é nij yuvij israelítavii, ne che'é dan tanaj so' man Pabló taga' a.

25

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cataj Pabló se vaa guun rá so' naqui'yaj cuu síi nicaj suun emperador che'é so' a

¹ Quisij va'nuj güüi yáán síi cu'naj Festo síi nicaj suun gobernador, gaa né curihanj so' chuman' Cesarea cavii so' ndaa chuman' Jerusalén a. ² Gaa né nij xrej atá suun nocoo doj do', nij síi raaq doj rihaan nij yuvij israelítavio', cuta' nij so' cacun' xráá Pabló rihaan síi cu'naj Festo a. Gaa né nucuaj ³ cachíin ni'yaj nij síi israelítavii rihaan síi cu'naj Festo se vaa ca'ne' so' suun se vaa ca'na' Pabló ndaa chuman' Jerusalén a. 'Q se rque doj güüi nucui' so' chuman' Cesarea, taj so' a. ⁵ Gaa né cataj síi cu'naj Festo se vaa tumé nij tanuu man Pabló chuman' Cesarea a. 'Q se rque doj güüi nucui' so' chuman' Cesarea, taj so' a. ⁶ Gaa né cataj uún síi cu'naj Festo rihaan nij síi israelítavio':

—Che'é dan sese nij tuví' soj síi guun nucuaj ca'anj ndaa chuman' Cesarea ga 'unj ro', ca'anj nij so', ne sese vaa se ch'iij qui'yaj síi cu'naj Pabló, ne cuta' nij so' cacun' xráá Pabló á —taj síi cu'naj Festo rihaan nij so' a.

⁶ Dan me se guun räqan síi cu'naj Festo 'o tunj güüi chuman' Jerusalén ta' asuun, gaa ne nani so' ndaa chuman' Cesarea, gaa ne yo'lo güüi me se ca'anj quitaj so' chruun xlá sa' rej naqui'yaj cuyu so' che'é yuvij, gaa né ca'ne' so' suun rihaan nij tanuu se vaa ca'na' Pabló rihaan so' qui'yaj nij tanuu a. ⁷ Gaa né gaa ca'na' Pabló rihaan so', ne man nij síi israelítavii nanq ndaa chuman' Jerusalén, né

canicun' nij so' nuj anicaj rej x'nuj Pabló, ne caraas ndo'o nij so' cacun' nocoo xráá Pabló, tzaj ne ne ca'vee tihaañ nij so' se vaa ya ya qui'yaj so' cacun' yo' ma'. ⁸ Gaa ne canicaj Pabló, ca'mii nacaj so' che'é ma'an so', cataj so':

—Taj cacun' qui'yáá 'unj rihaan se tu-cuaj nij síi israelitá do', rihaan nuvíi nocoo do', rihaan síi nacaj suun emperador cu'naj César do' a ma' —taj Pabló rihaan síi cu'naj Festo yo' a.

⁹Dan me se guun rá síi cu'naj Festo qui'yaj so' se luj che'é nij yuvíi israelitá, ne che'é dan cataj so' rihaan Pabló a:

—Ne me rá so' ca'anj so' ndaa chuman' Jerusalén ne ndaa ti'yaj ca'ne' 'unj cacun' che'é so' che'é nij rasuun nihánj na! —taj so', xná'anj so' man Pabló a.

¹⁰Gaa ne cataj Pabló rihaan so' a:

—Nihánj me nicún' 'unj rihaan so', sij cune' síi nacaj suun emperador cu'naj César se vaa ca'ne' so' cacun' che'é yuvíi á. Ne che'é dan no' xcúún so' ca'ne' so' cacun' che'é 'unj nanj adonj. Ne qui'yáá 'unj cacun' rihaan a' ó nij síi israelitá ma!. Ne aj ne'én so' se vaa ya vaa nana nihánj nana a'mii 'unj rihaan so' chuguanj. ¹¹Dan me se sese vaa cacun' qui'yáá 'unj ne sese vaa che'é ticaví' nii mán 'unj, ne a'vej 'unj cavi' 'unj á. Tzaj ne sese cacun' rmí! inanj me se nana nij síi nihánj, ne taj a' ó síi no' xcúún taciachén mán 'unj rihaan nij so' ma!. Cuano nihánj me se achíin nij'yáá 'unj rihaan síi nacaj suun emperador cu'naj César se vaa ma'an so' ca'ne' cacun' che'é 'unj adonj —taj Pabló rihaan síi cu'naj Festo a.

¹²Dan me se nuchruj raa síi cu'naj Festo ga nij síi narqué chrej man so' daj qui'yaj nij so', gaa ne cataj so' rihaan Pabló a:

—Aj cachíin nij'yáá so' rihaan síi cu'naj César se vaa ma'an so' ca'ne' cacun' che'é so' á. Che'é dan ca'anj so' rihaan so' adonj —taj so' rihaan Pabló a.

Nana nihánj taj xna'anj daj guun gaa ca'na' Pabló rihaan síi nacaj suun rey cu'naj Agripa do', rihaan ra'vij so' chanq cu'naj Berenice do' a

¹³Dan me se cachén doj güii, gaa ne síi nacaj suun rey cu'naj Agripa do', chanq cu'naj Berenice do', ca'na' chuman' Cesarea, ca'na' ni'yaj roj so' síi nacaj suun gobernador cu'naj Festo a. ¹⁴Né guun raan roj so' que'ee güii chuman' Cesarea a. Che'é dan cataj xna'anj síi cu'naj Festo rihaan síi nacaj suun rey yo' che'é Pabló a. Dan me se cataj so':

—Dan me se síi quináj taga' nihánj qui'yaj síi cu'naj Félix me yo'o so', ¹⁵né gaa nuu 'unj chuman' Jerusalén, ne nij xrej atá suun nocoo doj do', nij síi uun chij rihaan nij yuvíi israelitá do', cataj xna'anj nij so' rihaan 'unj

che'é so', ne guun rá nij so' se vaa nari! 'unj cacun' xráá so' ne qui'yáá 'unj sayuum man so' a. ¹⁶Gaa ne cataj xna'anj 'unj rihaan nij so' se vaa nuveé se tucuaj nuj sij romanó me taciachén 'unj ní man 'o so' ticaví' nii man so' ma!. Tanaj asino yaan quene'en síi ata' cacun' man nij síi cuta' cacun' xráá so', gaa ne ca'mii nacaj so' che'é ma'an so', cataj 'unj rihaan nij so' a.

¹⁷"Dan me se ca'na' nij so' chuman' Cesarea nihánj, ne ne guun raan 'unj ma!. Tzaj ne yo'ó güii me se quitáá 'unj chruun xlá sa' rej a'ne' 'unj cacun' che'é yuvíi, gaa ne ca'ne' 'unj suun rihaan nij tanuu se vaa ca'nq' síi 'nij taga' yo' rihaan 'unj qui'yaj nij so' a. ¹⁸Né gaa ca'na' so', ne nij síi guun rá cuta' cacun' xráá so' ro', canicun' nij so' ne cuta' ndo'o nij so' cacun' xráá so', tzaj ne nuveé cacun' chi'ji me cacun' cuta' nij so' xráá so', rá 'unj ma!. ¹⁹O se ino doj vaa rá nij so' ga síi 'nij taga' yo', ni'yaj nij so' tucuáán nocoo' ma'an nij so' do', 'o síi cavi' cu'naj Jesús do' a. 'O se vaa i'lq' síi cu'naj Jesús, cataj síi 'nij taga' cu'naj Pabló yo' a.

²⁰"Dan me se ne quene'én 'unj daj naqui'yaj cuj che'é rasuun vaa daj ma!. Che'é dan xná'anj 'unj man síi cu'naj Pabló yo' sese guun rá so' ca'anj so' chuman' Jerusalén, ne ca'vee ca'ne' 'unj cacun' che'é so' che'é nij rasuun yo', taj 'unj rihaan so' a. ²¹Tzaj ne cachúin ni'yaj Pabló se vaa yo'o qui'nij so' taga' nihánj ndaa se ca'vee naqui'yaj cuu síi nacaj suun emperador che'é so' a. Che'é dan ca'ne' 'unj suun rihaan nij tanuu se vaa yo'o cutumé nij so' man Pabló taga' ndaa se ca'nej 'unj man so' rihaan síi cu'naj César yo' a —taj síi cu'naj Festo rihaan síi cu'naj Agripa a.

²²Gaa ne cataj síi cu'naj Agripa rihaan síi cu'naj Festo a:

—Me rá 'unj cuno ma'án 'unj ca'mii snó'o yo' á —taj so' rihaan síi cu'naj Festo a.

—A'yuj me se cuno so' ca'mii so' adonj —taj síi cu'naj Festo rihaan síi cu'naj Agripa a.

²³Né yo'ó güii me se ve'é ndo'o qui'yaj nij yuvíi gaa ca'na' síi nacaj suun rey cu'naj Agripa do', chanq cu'naj Berenice a, ne catuj roj so' rá ve' ya juij junta a. Ne ca'na' tanuu uun chij rihaan 'o míj tanuu ca'na' nij síi raa man chuman' Cesarea yo' ca'na' gaa roj so' a. Gaa ne ca'ne' síi cu'naj Festo suun rihaan nij tanuu se vaa ca'na' Pabló rihaan nij so' qui'yaj nij tanuu a. ²⁴Né gaa catuj Pabló, ne cataj síi cu'naj Festo rihaan síi cu'naj Agripa a:

—Cuno so', sij nacaj suun rey Agripa. Cuno soj sij cunuu chre' gá nuj nihánj á. Nihánj me se ni'yaj nij soj man síi nihánj á. 'O se rque chuman' Jerusalén do', ndaa ma'an chuman' nihánj do', ca'na' ndo'o nij yuvíi israelitá rihanj ne caguáj nij so' cataj

níj so' se vaa ne nó xcúún so' gaa i'na' so' doj a ma'. ²⁵ Tzaj né xcaj 'unj cuentá se vaa taj se chi'ii qui'yaj so', né taj che'é ticaví' nii man so' qui'yáá 'unj ma'. Tzaj né ma'an so' cachíín níj yaj rihaan síi nicaj suun emperador se vaa ca'ne' ma'an emperador cacun' che'é so', né che'é dan guun raj se vaa ca'nej 'unj man so' rihaan síi nicaj suun emperador adonj. ²⁶ Tzaj né ne cavigí' raá 'unj me nana cachron 'unj rihaan yanj ca'nej 'unj rihaan síi nicaj suun emperador yo' che'é cacun' tumé síi nihánj ma'. Che'é dan ca'na' so' rihaan so' sij nicaj suun rey Agripa do', rihaan yo'ó níj soj do', che'é rej naqui'yaj cüu níj soj che'é so' né cataj xna'anj níj soj rihaan 'unj me nana cachron 'unj rihaan yanj che'é so' á. ²⁷ Q se snúú rma'án 'unj, sese ca'nej 'unj man 'o síi 'nij taga' rihaan síi nicaj suun emperador, sese nuví' nana cataj xna'anj 'unj rihaan so' che'é cacun' tumé síi 'nij taga' yo', rá 'unj a —taj síi cu'naj Festo rihaan yo'ó níj so' a.

26

Nang nihánj taj xna'anj daj ca'mii Pabló rihaan síi nicaj suun rey cu'naj Agripa a

¹ Gaa né cataj síi cu'naj Agripa rihaan Pabló a:

—Ca'vee ca'mii so' che'é so' á —taj so' rihaan Pabló a.

Gaa né ticun' ra'a Pabló, né ca'mii nacaj so' che'é ma'an so', cataj so':

² —Aj cavigí' sa' uxrá 'unj nihánj, che'é se vaa i'núj rihan ca'mii nacaj 'unj manj rihaan so' cuan', sij nicaj suun rey cu'naj Agripa. Ne nihánj me se ca'mij che'é nu' cacun' cuta' yo'ó níj síi israelítá xráj a. ³ Q se ne'en 'unj se vaa so' me síi nicaj cuentá che'é nu' se tucuanj níj sij israelítá, ne ne'en so' daj vaa nu' nana nocó' níj a. Che'é dan achíín níj yáá 'unj rihaan so' se vaa qui'yáá so' se ndo'o, ne gaa inaj nimán so', né cunó so' nana a'mij á.

⁴ "Dan me se gaa síi tachruu mé 'unj, ne cayáán 'unj chuman' Jerusalén ga yo'ó níj síi israelítá, né aj ne'en cunudanj níj síi israelítá se vaa qui'yáá gaa mej síi tachruu a. ⁵ Ne sese guun rá níj so', ne guun nucuaj níj so' cataj xna'anj ma'an níj so' se vaa sij fariseo mé 'unj asino yaan, ne qui'yáá 'unj nu' ndaaj vaa 'yaj níj síi fariseo, né níj síi fariseo ro', me síi nicaj doj nocó' se tucuanj níj nana a. ⁶ Ne nihánj me se cuta' níj síi israelítá cacun' xráj, né nicún' 'unj nihánj rihaan so', che'é se guun ya raj se vaa qui'yaj Diose nu' ndaaj vaa cata' tu'va so' rihaan xii níj gaa naá a. ⁷ Ne nuví' nigan' yo'lo ná'vij cunu' chuvij níj x'ne' níj síi israelítá rihaan Diose, che'é se guun ya rá ma'an níj so' se vaa qui'yaj Diose nu' danj che'é níj so' a. Ne che'é rasuun yo' rasuun qui'yaj Diose che'é

níj ro', che'é dan cuta' níj so' cacun' xráj, nanj rey Agripa. ⁸ Ne me che'é ne amán rá soj se vaa ca'vee cunuú i'na' uún níj síi cavi' qui'yaj Diose ga.

⁹ "Dan me se 'unj nihánj me se gaa rque me se guun ya ya rá 'unj qui'yaj ndo'o 'unj sayuun man níj síi nocó' man Jesucristo síi cavigí' chuman' Nazaret a. ¹⁰ Ne danj qui'yáá 'unj rque chuman' Jerusalén nanj á. 'Q se 'unj me síi canu' man que'ee níj síi sa' nocó' man Diose taga', ne rque níj xrej ata suun nocoo doj se nucuaj rihanj se vaa qui'yáá danj a. Ne gaa ca'ne' níj cacun' che'é níj so' se vaa cavigí' níj so', né ndaa 'unj me síi cataj se vaa no' xcúún níj so' cavigí' níj so' adonj. ¹¹ Ne guun que'ee ndo'o ca'anj 'unj cunudanj níj ve' tucu'yón níj sij israelítá se tucuanj Moisés, né qui'yáá 'unj sayuun man níj síi nocó' man Jesús, né ndaa rqueé 'unj man níj so' ca'mii chi'ii níj so' che'é Jesucristó, né che'é se ca'maan ndo'o rá 'unj níj yaj 'unj man níj so', né ndaa canocó' 'unj man níj so' ndaa yo'ó chuman' naj gan' che'é rej qui'yáá 'unj doj sayuun man níj so' adonj.

¹² "Dan me se gaa qui'yáá danj, ne 'o güii me se ca'anj 'unj chuman' Damasco, ne aj rqueé níj xrej ata suun nocoo doj rej nucuaj, né ca'néé níj so' man 'unj ca'anj 'unj qui'yáá 'unj sayuun man níj síi nocó' man Jesucristó yanj chuman' Damasco yo' a. ¹³ Cunó so' nana ca'mii rihaan so' nihánj, nanj rey. 'Q se caxuj me yo', né vaj 'unj chrej, né rej xta' ro', cuchuguun 'o ya'an nu' anicaj rej nicuñ 'unj ga níj sij vaj chrej ga 'unj, né nucuaj doj ya'an yo' rihaan naán güii á. ¹⁴ Dan me se quinij taran' níj rihaan yo'óó, né cunó 'unj ca'mii yo'ó so' rihaan 'unj, né xna'ánj hebreo ca'mii so', cataj so': "Me che'é 'yáá so' sayuun manj, ga Saulo". 'Q se me rá so' qui'yáá so' sayuun manj, tzaj né man ma'án so' 'yáá so' sayuun ase 'yaj scú' o' tacanj rihaan chruuñ siháq nicaj síi 'yaj suun ga yuntá nanj á", taj síi ca'mii rihanj a. ¹⁵ Gaa ne taj 'unj: "Me síi mé so', Señor", taj 'unj, xna'ánj 'unj man so' a.

"Gaa né cataj síi 'nij ra'a man níj: "'Unj ro', me Jesús, né sij 'yáá so' sayuun man mej adonj. ¹⁶ Tzaj né naxagaa so', canicun' cayá so' á. 'Q se nihánj me se curuví' 'unj rihaan so' che'é se narii 'unj man so' qui'yaj suun so' rihanj né natá' so' rihaan yuvíij che'é níj rasuun nari' so' cuang do', che'é rej quene'én so' manj do', che'é níj rasuun nari' so' asa' curuví' uún 'unj rihaan so' rej rihaan doj do' a. ¹⁷ Dan me se tianii 'unj man so' rihaan níj síi man chiháán so' yuvíij israelítá do', rihaan níj síi yanjí do', né yaj ca'nej 'unj man so' rihaan níj so', ¹⁸ che'é rej naxra' rihaan níj so' né xcaj níj so' cuentá qui'yáá so', gaa né tañáj xco níj so' rej rmí' rej uun chij síi chreé rihaan níj so', né canicaj níj

so' rihaan Diose rej ranga' rej guun nucuaj nij so' xcaj nij so' cuentá a. Gaa ne ca'vee quinavij nu' cacun' tumé nij so', ne ca'vee cavij sa' nij so' gä niж cunuу sa' nimán rihaan Diose, sese cuchuman rá nij so' ni'yaj nij so' man' unj, qui'yáá so' á', taj sií 'nij' ra'a man ní' rihanj a.

¹⁹ "Ne xcaj so' cuentá, sij nicaj suun rey Agripa. 'Q se ne guun nichraj númanj ma'. Tananj qui'yáá 'unj nu' ndaa vaa cataj Jesucristó rihanj gaa curuvi' so' rihanj rej xt'a'. ²⁰ Asino yaan natá' 'unj chuman' Damasco do', chuman' Jerusalén do', nu' estadó Judea do', gaa ne natá' 'unj ndaa rej man nij sií yanú uún a. Natá' 'unj rihaan cunudanj nij yuvij se vaa canicaj nimán nij yuvij canoco' nij so' Diose, ne ve'é qui'yaj nij so' ndaa vaa 'yaj sií canicaj ya nimán nñadn adjonj. ²¹ Che'é dan quita'aa nij yuvij israelítá man' unj rá nuvij nocoo, ne guun rá nij so' ticavij' nij so' manj a.

²² "Che'é dan nicun' 'unj rihaan nij soj cuano, ne ta'aj soj me sií yanj unj ne ta'aj soj me sií raa ata suun, tzaj ne Diose me sií racuij manj ndaa cuano nihánj, ne che'é dan natá' 'unj se nñana Diose rihaan nij soj a. Tzaj ne ne inq vaa nñana natá' 'unj rihaan nij soj cuano ga se nñana nij sií nata' se nñana Diose gaa naá do', se nñana ma'an sí cu'naj Moisés do', gaa cataj xna'anj nij so' daj guun rej rihaan nij so' ma!. ²³ Dan me se ma'an nij so' cataj se vaa sií ca'nej Diose tñanii man yuvij rihaan sayuun me se quiran' so' sayuun, ne guun so' sií cunuу i'na' uún asino yaan rihaan yo'ó nij sií cavi', ne nata' so' nñana ya rihaan nij yuvij israelítá do', rihaan nij yuvij yaníj do' —taj Pabló rihaan sií cu'naj Agripa yo' a.

²⁴ Dan me se gaa ca'mii so' daj rihaan sií cu'naj Agripa, ne caguáj sií cu'naj Festo, cataj so':

—Snúu so', Pablo. Che'é se tucu'yón ndo'o so' yanj ro', che'é dan guun snuj raá so' nñadn á —taj so' rihaan Pabló a.

²⁵ Gaa ne cataj Pabló rihaan sií cu'naj Festo yo' a:

—Ne snuj 'unj, man Festo sij uun chij. Tananj ya vaa nñana natá' 'unj, ne nñana ve'é vaa no xcúun ní' cuno ní' me nij nñana yo' a. ²⁶ Q se sij nicaj suun rey me sii nihánj, ne so' me sii ne'en daj vaa nu' rasuun natá' 'unj rihaan nij soj cuano á. Ne ne chuví' 'unj nata' 'unj nu' nñana nihánj rihaan so' ma!. 'Q se aj xcaj sií cu'naj Agripa nihánj cuenta che'é nu' rasuun nihánj, rá 'unj á. 'Q se nuveé rasuun 'nij yuve me rasuun nihánj a man adjonj —taj Pabló rihaan sií cu'naj Festo a.

²⁷ Ne cataj so' rihaan sií cu'naj Agripa a:

—Ne cataj so' 'o nñana rihanj, Agripa. Amán rá so' daj taj se nñana nij sií nata' se nñana Diose gaa naá na!. Aj ne'én 'unj se vaa

amán rá so' nñadn adjonj —taj Pabló rihaan sií cu'naj Agripa yo' a.

²⁸ Gaa ne cataj Agripa rihaan so' a:

—Ca'mii so' doj rihanj, gaa ne cuaj guún 'unj sií nocoo' man Jesucristó, rá so' na' —taj Agripa rihaan Pabló a.

²⁹ Gaa ne cataj Pabló rihaan so' a:

—Achiún ni'yáá 'unj rihaan Diose se vaa, ca'vee se doj nñana ca'mij, ca'vee se nocoo ndo'o ca'mij, tzaj ne nuveé curuún so' cuchuman rá se nñana ma!. Tananj me rá 'unj cuchuman rá cunudanj soj sij uno nana a'mij cuano, ne ase vaa 'unj ro', danj gaa soj uún nñadn adjonj. Tzaj ne se cunumij soj ga aga' ne' nihánj, rá 'unj ma' —taj Pabló rihaan nij so' a.

³⁰ Gaa ne canicun' caya sií nicaj suun rey do', sií nicaj suun gobernador do', chana cu'naj Berenice do', yo'ó nij sií yanj gä niж so' do', ³¹ ne curihanj nij so', ne cataj nij so' rihaan tuvi' nij so' se vaa taj vaj cacun' qui'yaj Pabló, ne ne no xcúun so' cavij' so' do', qui'nij so' taga' do' ma'.

³² Gaa ne cataj sií cu'naj Agripa rihaan sií cu'naj Festo a:

—Sese ne cachinj ni'yaj sií nihánj se vaa ca'ne' César cacun' che'é so', ne ca'vee curihanj so' taga' asuuñ saj á —taj sií cu'naj Agripa rihaan sií cu'naj Festo a.

27

Nñana nihánj taj xna'anj se vaa ca'neé sií cu'naj Festo man Pabló ca'anj Pabló chuman' Romá a

¹ Dan me se guun ya rá sií cu'naj Festo se vaa ca'anj nij ndaa yo'óó nocoo Italia rej ne sií nicaj suun emperador cu'naj César a. Gaa ne tacuachén so' man Pabló do', man yo'ó doj sií 'nij taga' do', rihaan 'o tanuu uun chij rihaan 'o cientó tanuu, ne Julio cu'naj tanuu yo', ne sií nuu rihaan ma'an sií nicaj suun emperador me so' a. ² Dan me se cavii nij gä tinú Aristarco sií cavii chuman' Tesalónica chuman' naj estadó Macedonia rque 'o rihoo chéé rihaan na a. Ne xä' rihoo yo', tzaj ne rihoo cavii chuman' Adramitio me yo', ne ca'anj yo' ndaa nij chuman' naj tu'va na ya'anj estadó Asia a. ³ Ne yo'ó güii me se cuchi' nij chuman' cu'naj Sidón, ne ve'é inanj qui'yaj sií cu'naj Julio gä Pabló, ne ca'vej rá so' ca'anj Pabló rihaan nij tuvi' Pabló sií yanj chuman' Sidón yo', che'é rej taj ya'anj nij so' man Pabló a.

⁴ Gaa ne cavii uún nij rque rihoo, ne ca'anj uún rihoo, ne cachén nij rej sur rej nichrun' yo'óó taj rihaan na ya'anj cu'naj Chipre a. 'Q se go' ndo'o nñana rej rihaan rihoo yo' a. ⁵ Gaa ne cachén uún nij rihaan na ya'anj, ne cachén nij tu'va estadó Cilicia do', estadó Panfilia do', ne cuchi' nij ndaa chuman' Mira chuman' naj estadó Lisia a.

⁶ Ne chuman' yo' ro', nari' tanuu yo' 'o rihoo cavii chuman' Alejandría, ne rihoo ca'anj ndaa Italia me yo' a. Che'é dan cavii núj rque rihoo yo' qui'yaj tanuu yo' a. ⁷ Dan me se nanaj ndo'o cachéé rihoo yo' rque que'ee güii, ne che'é dan sayuun ndo'o vaa cuchi' núj rihaan chuman' Gnído a. Ne ne ca'vee ca'anj núj a doj, qui'yaj nana ma'. Che'é dan cachén núj nichrun' yo'óó taj rihaan na ya'anj cu'naj cu'naj Creta, ne nichrun' rej cu'naj Salmón rej naj yo'óó Creta, cachén núj a. ⁸ Ne sayuun uxrá vaa cachén núj rej yo', ne cuchi' núj ndaa 'o rej cu'naj Buenos Puertos, ne nichrun' naj chuman' yo' ga chuman' cu'naj Lasea a.

⁹ Dan me se aj cachén ndo'o güii, qui'yaj rihoo yo', ne aj cachén güii toco' nij yuvii israelitá x'naa man ma'an nij so' che'é se aráj guee nij so' rihaan Diose, ne nichrun' quisij dió avii nana yuvaq rihaan na ya'anj a. Che'é dan cuchu'vi' núj se vaa quiran' núj sij man rque rihoo yo' sayuun a. Che'é dan narqué Pablo chrej rihaan nij síi man rque rihoo yo', ¹⁰ ne cataj so' rihaan nij so' a:

—Ne'én 'unj se vaa xa' rihoo nihánj, tzaj ne sese yo'go ca'anj rihoo nihánj, ne quiran' ndo'o nij rasuun man rque rihoo nihánj do', ma'an rihoo nihánj do', sayuun, ne quiri' ndo'o nij yo', qui'yaj nana yuvaq, ne ndaa cavi' ma'an ní' adonj —taj Pablo rihaan nij so' a.

¹¹ Tzaj ne tanuu uun chij rihaan 'o ciento tanuu yo' ro', ne cuchumán rá so' se nana Pablo ma'. Tananj cuchumán rá so' se nana síi tuguaj rihoo do', síi si'yaj rihoo do' a. ¹² Dan me se rej cu'naj Buenos Puertos yo' ro', nuveé rej sa' quinaj rihoo nu' dió avii nana yuvaq me rej yo' a. Che'é dan nocoo doj ta'aj nij síi man rque rihoo cataj se vaa guun rá nij so' curihanj rihoo rej yo', ne guun rá nij so' se vaa cuchi' rihoo chuman' Fenice ne guun rájan rihoo chuman' yo' nu' dió avii nana yuvaq a. Ne chuman' Fenice ro', me chuman' naj yo'óó cu'naj Creta, ne caráán quij rihaan nana yuvaq rej chuman' Fenice, rá nij so' a.

Nana nihánj taj xna'anj che'é sayuun quiran' nij so' rihaan na ya'anj, qui'yaj nana yuvaq a

¹³ Dan me se cavii 'o nana catun' rej rque tu'va na ya'anj, ne guun rá nij so' se vaa guun nucuaj nij so' qui'yaj nij so' ndaa vaa guun rá nij so' a. Che'é dan guun che'é rihoo ca'anj rihoo, ne nichrun' yo'óó cu'naj Creta vaj nij so' qui'yaj nana a. ¹⁴ Dan me se doj orá vaj rihoo, gaa ne taj ni'yón cavii 'o nana yuvaq rej xraj rihaan na ya'anj, ne go' uxrá nana yuvaq rihaan rihoo, ne nana cu'naj Euroclidón me yo' xna'anj griego a. ¹⁵ Ne ne guun nucuaj rihoo ca'anj rihoo rej rihaan rihoo ne qui'yaj canaán rihoo

rihaan nana yuvaq ma'. Che'é dan ca'anj rá nuj, ne canicaj rihoo ne vaj rma'an rihoo, qui'yaj nana yo' a. ¹⁶ Ne cachén núj nichrun' yo'óó cu'naj Claudia me yo' a. Ne sayuun uxrá guun nucuaj nuj naxcaj nuj rihoo cunii noco' rej xco rihoo xij ne naqui'yaj raan nuj man rihoo cunii yo' rque rihoo xij yo' a. ¹⁷ Ne gaa quisij naxcaj nuj man rihoo cunii yo', ne numij nij so' ne' naqui'yaj raan nij so' man rihoo xij yo' a. Dan me se cuchu'vi' ndo'o nij so' se vaa cano rihoo rihaan yo'óó chruy naj rque na ya'anj rej cu'naj Sirté ne quiri' nuj rihoo yo' a. Che'é dan nacué nij so' mantá o' nana rihaan, che'é rej se ca'anj yoo rihoo ma'. Ne me rej ma'lan go' nana ro', ca'anj rihoo uún adonj.

¹⁸ Ne yo'ó güii me se che'é se go' uxrá nana rihaan nuj, ne che'é dan quiri'íj nij so' nij rasuun man rque rihoo rque na ya'anj, ¹⁹ ne güii va'nuj me se ma'an nij so' ra'a nij so' ri'íj nij so' nij rasuun rásuun ma'an yuvii tuguaj rihoo rque na ya'anj, che'é rej cunuu yoo rihoo ne nij so' a. ²⁰ Ne güii do', yati' do', ne curuvi' nij yaj nuj que'ee güii a ma'. Ne yo'go nana yuvaq rihaan nuj, ne che'é dan guun ya' rá nuj se vaa daj chihaq míj se ca'vee quinanij nuj rihaan sayuun yo' a ma'. ²¹ Dan me se a' ó nij síi man rque rihoo ne cha nij so', ne che'é dan canicun' Pablo sca'núj nij so', ne cataj so':

—Ve'é doj sese cuno nij soj se nanaj, tinuj. 'O se sese ne cavii ní' yo'óó cu'naj Creta, ne ne quiran' ní' sayuun nihánj, ne ne ca'anj ni'yá cunudanj nij rasuun asuun saj ma'. ²² Ne nihánj me se cungo soj chrej nago! 'unj man soj, ne naqui'yaj niha' soj nimán soj á. 'O se a' ó tuvi' nij soj se cavi' ma'. Maan orún' rihoo nihánj ca'anj ni'yá a. ²³ 'O se 'unj me síi noco' man Diose, ne 'yaj suun 'unj che'é so', ne niij cua'aa ro', canicun' yo'go se mozó Diose rihanj, ²⁴ ne cataj so': "Se cuchu'vi' so', man Pablo. 'O se no' xcúun so' canicun' so' rihaan síi cu'naj César, ne nihánj me se cataj xna'anj 'unj rihaan so' se vaa aj guun rá Diose se vaa caráán Diose rihaan sayuun che'é so' ga cunudanj nij síi nüu rque rihoo nihánj adonj", taj se mozó Diose rihanj a. ²⁵ Che'é dan naqui'yaj niha' soj nimán soj, tinuj. 'O se 'unj me síi amán ya rá ni'yaj Diose se vaa qui'yaj Diose nu' ndaa vaa cataj xna'anj se mozó Diose rihanj adonj. ²⁶ Tzaj ne 'o se cataj se mozó Diose rihanj se vaa ya quiri' rihoo nihánj tu'va 'o yo'óó taj rihaan na ya'anj adonj —taj Pablo rihaan yo'ó nij so' a.

²⁷ Dan me se quisij xca'anj güii vaj nuj rihaan na ya'anj cu'naj Adria, qui'yaj nana a. Ne rej yan'ro', guun rá nij síi tuguaj rihoo se vaa daj doj cuchi' núj rihaan 'o yo'ó a. ²⁸ Che'é dan xcaj ta'nga' nij so' me daj metró cunuu nuú na, ne xcaj nij so' cuentá

se vaa ico xnu' yaan metró nuû na rej yo' a. Gaa ne na'vij nij so' 'o orá nii, ne xcaj ta'nga' uún nij so', ne xcaj nij so' cuentá se vaa ico chij guqe metró cunuû nuû na a.²⁹ Che'é dan cuchu'vi' nij so' se vaa cano rihoo yo' rihaan yuvej naj rque na ya'anj ne cachran' rihoo a. Che'é dan ca'anj nij so' rej xco rihoo, ne tananij nij so' ca'anj aga' ganchó rque na ya'anj, che'é rej nucu'lú' aga' yo' rque nij yuvej naj rque na ya'anj, ne canicyn' rihoo yo' a. Ne guun ndo'o rá nij so' se vaa cuaj cuaj quisij güii ne guun nucuaj nij so' quene'en nij so' me rej vaj nij so' a.³⁰ Gaa ne nij sii tuguáj rihoo ro', guun rá nij so' cunanj ma'an inanj nij so', ne quinanii nij so' rihaan sayuun quiran' tuvi' nij so' qui'yaj rihoo yo', rá nij so' a. Che'é dan tu'va rma'an nij so' cataj nij so' se vaa ca'anj nij so' tananij nij so' doj aga' ganchó rque na ya'anj rej tacuún rihoo, ne ca'anj tananij nij so' rihoo cunii yo' rihaan na ya'anj catuu nij so' a.³¹ Tzaj ne ca'mii Pabló rihaan tanuu uun chij rihaan 'o ciento tanuu do', rihaan yo' o nij tanuu do', cataj so':

—Sese se quináj nij síi nihánj rque rihoo nihánj, ne se ca'vee quinanii ma'an soj rihaan sayuun a ma' —taj Pabló rihaan nij so' a.

³² Gaa ne ca'anj nij tanuu, ca'ne' nij tanuu ne' numii rihoo cunii yo', ne quinij ma'an rihoo cunii yo' rihaan na ya'anj, ca'anj ni'ya ma'an yo' a.

³³ Ne nichrun' rá ranga', ne nago' Pabló chrej man yo' o nij so' se vaa châ nij so' doj se châ a. Ne cataj so':

—Cuan' me síj 'o xnu' güii quinanó ndo'o rá nij soj, ne a doj ne châ soj se châ ma'.³⁴ Che'é dan narque 'unj chrej man nij soj cuano se vaa châ soj á. Gaa ne guun nucuaj soj quinanii soj rihaan sayuun nanj á. 'Q se a'ó yuvé raq a'ó nij soj se ca'anj ni'ya a ma' —taj so' rihaan yo' o nij so' a.

³⁵ Síj ca'mii so' danj, gaa ne nicaj so' rachrúun, ne nago' so' graciá rihaan Diose che'é rachrúun ni'yaj cunudanij nij so', gaa ne cuxra' ta'aj so' rachrúun, ne guun che'é so' châ so' a.³⁶ Gaa ne guun niha' rá cunudanij nij so', ne ndqá ma'an nij so' châ uún a.³⁷ Ne cunudanij nij síj vaj rque rihoo yo' ro', me víj ciento táá va'nuj chíhaq xnu' yaan yá yuvij a.³⁸ Ne gaa quisij caraa rque nij so', ne quirí'ij nij so' nü' nü' trigó rihaan na ya'anj, che'é rej gaa yoo doj rihoo a.

³⁹ Dan me se quisij güii, ne quene'en nuj yo' oó, tzaj ne ne cunu yaan nuj yo' oó yo' a ma'. Tzaj ne quene'en nij so' 'o rej atúj yaníj doj tzin' na ya'anj, ne nay yo' oó chruu tu'va na ya'anj rej yo' a. Ne guun rá nij so' ca'anj rihoo rej yo' sese ca'vee ca'anj rihoo a.⁴⁰ Che'é dan ca'ne' nij so' ne' noc' nij aga' ganchó, ne quináj nij aga' ganchó rque na ya'anj, qui'yaj nij so' a. Ne nache nij so' ne'

numii chruun tuguáj rihoo, ne naxumaan mantá rej tacuún rihoo, qui'yaj nij so', ne guun rá nij so' go' nana rihaan mantá ne ca'anj rihoo rej naj yo' oó chruu yo', rá nij so' a.⁴¹ Tzaj ne ca'anj rihoo canó rihoo xráa 'o tacaan yo' oó chruu naj rque na, ne raan canó tacuún rihoo yo' oó chruu, ne ne ca'vee curihanj yo' a ma'. Ne nucuaj ndo'o go' na rej xco rihoo, ne daj doj quirí' rej xco rihoo, qui'yaj na yo' a.⁴² Ne guun rá nij tanuu ticaví' nij so' man nij síi 'nij taga' tumé nij so', che'é rej se ca'vee go' nij so' xtáj rihaan na ne cumanj nij so' rihaan nij tanuu a.⁴³ Tzaj ne tanuu uun chij rihaan 'o ciento tanuu ro', ne ca'vej rá so' cavi' Pabló ma'. Che'é dan caráán so' chrej se qui'yaj yo' o nij tanuu danj ma'. Ne ca'ne' so' suun se vaa nij síi ne'en go' xtáj rihaan na ro', güej asino nij so' rihaan na go' nij so' xtáj rihaan na ca'anj nij so' rihaan yo' oó a.⁴⁴ Ne yo' o nij so' ro', cano nij so' rcuchra' do', chruun cavii rihoo yo' gaa cachran' rihoo do', ne ca'anj nij so' rihaan yo' oó yo', taj so' a. Ne danj qui'yaj nij so', ne cuchi' cunudanij nij so' rihaan yo' oó, ne quinanii cunudanij nij so' a.

28

Nanq nihánj taj xna'anj daj qui'yaj Pabló yo' oó cu'naj Malta a

¹ Dan me se gaa cuchi' sa' nuj yo' oó taj rihaan na ya'anj yo', ne xcaj nuj cuentá se vaa yo' oó cu'naj Malta me yo' a.² Ne nij síi chihanj yo' oó yo' ro', ve'é uxrrá qui'yaj nij so' ga nuj a. 'Q se nicaj tuvi' ndo'o nij so' ga nuj, ne che'é se caman' maqan ne acoj tihá, ne che'é dan naran' nij so' ya'an cunuû guun nuj a.³ Gaa ne naran' Pabló 'o nánj rca', ne cuta' so' rihaan ya'an a. Ne che'é se ya'qan ndo'o ya'an, ne che'é dan curihanj 'o xcuáá yuváa rque rca' yo', ne cano xo' ra'a Pabló a.⁴ Ne gaa quene'en nij síi man rej yo' se vaa noc' xcuáá ra'a Pabló, ne cataj nij so' rihaan tuvi' nij so' a:

—Ya ya sij ticavi' yuvij me síi nihánj nanj á. 'Q se nda' se quinanii so' rihaan na ya'anj, tzaj ne che'é se tumé so' cacun', ne che'é dan ne no xcuúun so' gaa i'naq' so' ma' —taj nij so' rihaan tuvi' nij so' a.

⁵ Tzaj ne nacunam' Pabló ra'a so', ne quinij xcuáá rihaan ya'an, ne ne qui'yaj chíji' xcuáá a doj man Pabló a ma'.⁶ Tzaj ne nij síi man yo' oó yo' ro', guun rá nij so' se vaa caraa cu'maan ra'a so', ase taj ni'yón cavi' so' ne naxru' so' rihaan yo' oó, tzaj ne gaa guun raan na'vij nij so' quiran' so' danj, ne gaa quene'en nij so' se vaa ne quiran' so' a doj se chíji', ne noná nij so' se nana nij so', ne cataj nij so' se vaa 'o ya'anj me Pabló a.

⁷ Dan me se nichrun' rej yo' me se naj to' oó síi uun chij doj rihaan yo' oó taj rihaan na ya'anj yo', ne Publio cu'naj so' a. Ne

nicaj tuvi' so' ga nuj, ne va'nuj güii ve'é taj ya'anj so' man nuj a. ⁸ Dan me se nacaa ndo'o rej Publio yo', ne naj so' rihaan yuvéé, ne ran' ndo'o so' chi'ij ton a. Gaa ne catúj Pabló rej naj so', ne cachíin ni'yaj Pabló rihaan Diose che'é so', gaa ne cuta' Pabló ra' a Pabló xráá so', ne dan me se nahuun sa' so', qui'yaj Pabló a. ⁹ Gaa quisij qui'yaj Pabló danj, ne yo'ó nij síi anó chi'ij yanj yo'óó yo' ro', ca'na' nij so' uún rihaan Pabló, ne nahuun sa' nij so', qui'yaj Pabló a. ¹⁰ Gaa ne caráj cochroj uxrá nij so' rihaan nuj, ne gaa curihanj nuj yo'óó yo', ne rqué nij so' rihaan nuj cunudanj nij rasuun cachiin man nuj a.

Nanq nihánj taj xna'anj se vaa cuchi' Pabló chuman' Romá a

¹¹ Dan me se cachén va'nuj yavii, gaa ne cavii nuj rque yo'ó rihooh chéé rihaan na ca'anj nuj a. Né xq' rihooh yo', tzaj né rihooh quinaj sa' tu'va yo'óó taj rihaan na ya'anj yo' nul' nij yavii avii nanq yuvaq me yo', ne rihooh cavii chuman' Alejandria me yo', ne no se tinanga' roj ya'anj cuaté cu'naj Cástor ga Pólux rihaan rihooh yo' a. ¹² Dan me se cuchi' nuj chuman' cu'naj Siracusa, ne va'nuj güii caran' nuj chuman' yo' a. ¹³ Gaa ne cavii uún rihooh chuman' Siracusa, ne cachén rihooh nichrun' tu'va na ya'anj, ne cuchi' rihooh ndaa chuman' Regio a. Gaa ne cachén 'o güii, gaa ne cavii 'o nana rej rque rihaan na ya'anj, ne ca'anj rihooh, ne rque víj güii cuchi' nuj ndaa chuman' cu'naj Puteoli a. ¹⁴ Né chuman' Puteoli ro', nari' nuj doj tinúú níl, ne cachíin ni'yaj nij so' rihaan nuj se vaa caran' nuj chij güii ga nij so' a. Né gaa quisij chij nij güii, ne nayón nuj chrej, ne ca'anj nuj chrej vaj ndaa chuman' Romá a. ¹⁵ Né cuchi' nanq che'él nuj rihaan nij tinúú níl sij yanj chuman' Romá, ne ca'na' nij so' nari' tuvi' nuj so' ga nuj chuman' cu'naj Foro de Apio do', chuman' cu'naj Tres Tabernas do' a. Né gaa quene'en Pabló man nij so', ne nago' so' graciá rihaan Diose, ne nari' nucuaj nimán so' a.

¹⁶ Né gaa quisij catúj nuj chuman' Romá, ne tacuachén tanuu' uun chij rihaan 'o ciento tanuu man nij síi 'nij taga' rihaan yo'ó tanuu uun chij doj, ne ca'vej rá nij síi nicaj suun caran' Pabló rá 'o ve' ne cayáan orún' so' ga tanuu tumé man so' a.

Nanq nihánj taj xna'anj daj ca'mii Pabló ga nij síi uun chij rihaan nij yuvii israelítá yanq chuman' Romá a

¹⁷ Dan me se cachén va'nuj güii, gaa ne canacúun Pabló man nij síi uun chij rihaan nij yuvii israelítá yanq chuman' Romá se vaa cunuú chre' nij so' ga so' a. Né gaa quisij cunuú chre' nij so', ne cataj so' rihaan nij so' a:

—Xq' 'unj nihánj, tzaj né taj vaj cacun' qui'yáá 'unj rihaan tuvi' níl sij israelítá do',

rihaan se tucuanj xii níl do' man tinuj. Tzaj né tuvi' níl síi yanq chuman' Jerusalén ro', numúj nij so' manj né tacuachén nij so' manj rihaan nij síi romanó adonj. ¹⁸ Né nij síi romanó ro', taj se vaa taj che'é cavy' 'unj rá nij so' gaa naqui'yaj cuu nij so' che'ej ma'. Ne guun rá nij so' quirij nij so' taga' manj a. ¹⁹ Tzaj né cuta' ndo'o nij síi israelítá yo' cacun' xráj, ne che'él dan nò xcúun cachíin ni'yáj rihaan síi cu'naj César se vaa ca'ne' so' cacun' che'ej a. Tzaj né taj a 'ó cacun' cuta' 'unj xráá soj sij man chiháán 'unj ma'. ²⁰ Che'él dan canacúun 'unj man nij soj ca'na' soj, che'él se guun rá 'unj quene'en 'unj man soj do', ca'mii 'unj ga soj do' a. 'Q se che'él síi ca'vee qui'yaj cavy' sa' níl sij israelítá me se numií 'unj 'yaj aga' nél nihánj adonj —taj Pabló rihaan yo'ó nij síi israelítá yo' a.

²¹ Gaa ne cataj nij so' rihaan Pabló a:

—Xa' nij tuvi' níl síi yanq estadó Judea, tzaj ne taj yanq cartá ca'néé nij so' rihaan nuj hayaa nuj ma'. Né a 'ó tinúú níl ne ca'na' rihaan nuj nata' nanq chi'ij che'él so' rihaan nuj ma'. ²² Né vaa che'él cataj ma'án so' rihaan nuj daj uun rá so', rá nuj a. 'Q se tucuaán ino nocó' nij tuvi' nij soj me se ne'en nuj se vaa me rej ma'án a'mii chi'ij yuvii che'él tucuaán yo' nanañ á —taj nij so' rihaan Pabló a.

²³ Dan me se cachrón nij so' güii ca'na' uún nij so' ve' yanq Pabló, ne güii yo' me se ca'na' que'ee tuvi' nij so' a. Gaa ne nata' Pabló rihaan nij so' che'él suun uun chij Diose nimán yuvii do', rihaan chumij nihánj vaa güii do' a. Né nayaa so' se tucuanj síi cu'naj Moisés do', nana cachrón nij síi nata' se nanq Diose rihaan yanq gaa naá do', né cataj xna'anj so' me che'él nò xcúun nij so' se nanq Jesucristó a. Dan me se asij na'yaan guun che'él so' ca'mii so' rihaan nij so', né ndaa ca'anj güii navij ca'mii so' a. ²⁴ Né ta'aj nij so' ro', cuchumán rá se nana so', né yo'ó ta'aj nij so' ne cuchumán rá nana yo' ma'. ²⁵ Né ne guun cuyaan rá cunudanj nij so' a ma'. Né guun che'él nij so' ca'anj nij so' a. Tzaj né gaa ataa ca'anj nij so', né ca'mii Pabló orún' nanq rihaan nij so', cataj so':

—Cunaj uxrá vaa nanq nihánj nanq rqué Nimán Diose rihaan xii níl gaa ca'mii síi cu'naj Isaías síi nata' se nanq Diose gaa naá rihaan nij so' a. ²⁶ Nanq ca'mii Isaías rihaan nij so' me nanq ca'mii ma'án Diose rihaan so' a: "Cuchi' so' rihaan nij so' né cataj xna'anj so' rihaan nij so' se vaa catúj uxrá nana xréé nij so', tzaj né se xcaj nij so' cuentá ma'. Né nij yaj uxrá nij so', tzaj né se quene'en nij so' ma'. ²⁷ 'Q se caráán ma'án nij yuvii nihánj rihaan nij so' che'él rej na'vej rá nij so' quene'en ma'án nij so', né caráán nij so' xréé nij so', che'él rej na'vej rá nij so' cuno nij so' uún a. Né ne atúj nanq

nimán nij so', 'yaj nij so', che'é yan na'vej rá nij so' xcaj nij so' cuentá né canicaj nimán nij so' ma'. 'O se na'vej rá nij so' nahyun sa' nimán nij so' qui'yáá 'unj a man adonj", me se nana Diosé ca'mii síí cu'naj lsaiás gaa naá a. ²⁸ Che'é dan xcaj soj cuentá se vaa aj ca'anj nanq nihánj rihaan nij síí yaníj, né nij so' me síí cuchumqan rá se vaa tjanii Diosé man nij so' rihaan chrej chi'ií uun chij nimán nij so' a. 'O se nij so' me síí cuno ya nana nihánj nanj á —taj Pabló rihaan nij síí uun chij rihaan nij yuvíí israelitá yanq chuman' Romá yo' a.

²⁹ Síj ca'mii so' dñanj, gaa né cavii nij yuvíí israelitá yo' ca'anj nij so', né ca'mii canó tuvi' ma'an nij so' ga tuvi' nij so' a.

³⁰ Dan me se vij ya yo' cayáán Pabló chuman' Romá yo', né ma'an so' go' tu'vee ve' né so' a. Né ve'é ca'mii so' ga cunudanj nij síí ca'na' ni'yaj man so' a. ³¹ Ne ca'mii natáj so' che'é suun uun chij Diosé nimán yuvíí do', rihaan chumií nihánj vaa güii do', né tucu'yón so' se nana Jesucristó sij 'nij ra'a man ní', né a doj ne cuchu'vij' so', né ne caráán nii chrej rihaan so' qui'yaj so' dñanj a ma'.

Nihánj me 'o yanj cartá qui'yaj síí cu'naj Pablo ca'néé so' rihaan niж yuvii noco' man Diose yanj chuman' cu'naj Romá a

¹ Unj me síí cu'naj Pablo, ne 'yaj sunj rihaan Jesucristó a. Dan me se canacúun Jesucristó mán 'unj guún 'unj apóstol che'é rej nata' 'unj se-naná Diose naná sa' rihaan yuvii, ² ne dan me se gaa naá cataj Diose rihaan niж síí nata' se-naná Diose gaa naá, ne vaa güü tinanii ya Diose man yuvii rihaan sayuun, ne cuno niж síí nata' se-naná Diose, ne cadrón niж so' naná ca'mii Diose rihaan yanj cu'naj danj Diose nanj adonj.

³⁻⁴ Dan me se cataj xna'anj Diose che'é Jesucristó sij 'nj ra'a man ní', ne dan me se ta'ní Diose me Jesucristó, ne sij noco' xna'anj tuví' ga síí cu'naj David síí cane gaa naá me so', ne dan me se ase vaa nee' man síí cu'naj David ro', danj vaa nee' man so' uún, tzaj ne cavi' so', gaa ne cunuú i'na' uún so', ne che'é dan me ne'en ní' se vaa ya ta'ní Diose me so' ne síí sa' nimán me uún so' a.

⁵ Inanj che'é Jesucristó me qui'yaj Diose se luj che'ej se vaa cune' Diose manj ca'anj 'unj rihaan niж yuvii yaníj a. Dan me se ne ca'anj 'unj rihaan niж yuvii israelitá ma'. Tzaj ne ca'anj 'unj rihaan niж yuvii yaníj, ne dan me se me rá Diose cataj xna'anj 'unj se-naná Diose rihaan niж yuvii yaníj yo', che'é rej cuchumán rá niж so' naná sa' yo', gaa ne cuno niж so' rihaan Diose adonj. ⁶ Ne yuvii yaníj me ta'aj niж soj uún, ne canacúun Jesucristó man ma'qan soj sij yaníj canoco' soj man so' adonj.

⁷ Dan me se 'yáá 'unj yanj nihánj ca'néé 'unj rihaan niж soj sij yanj chuman' Romá sij 'ee ndo'o rá Diose man, ne dan me se canacúun Diose man soj guún soj síí gaa sa' nimán, ne me raj qui'yaj Rej ní' Diose qui'yaj Jesucristó sij 'nj ra'a man ní' qui'yaj se luj che'é soj, ne me raj gaa xej nimán soj, qui'yaj uún roj so' adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa me ndo'o rá síí cu'naj Pablo cuchi' so' chuman' Romá a

⁸ Cuno yuvii manu' cachra' rihaan chumií se vaa amán rá niж soj ni'yaj soj Diose, ne che'é dan me nagó' 'unj graciá rihaan Diose, ne racuij Jesucristó mán 'unj nago' 'unj graciá rihaan Diose che'é cunudanjoj soj ei. ⁹ Dan me se 'yaj suun 'unj rihaan Diose, ne natá' 'unj nana sa' se-naná ta'ní Diose síí cu'naj Jesucristó, ne che'é dan ne'en Diose se vaa ya ya niganj achíin ni'yáj rihaan Diose che'é soj ei. ¹⁰ Ne gaa achíin ni'yáj rihaan Diose, ne achíin ni'yáj che'é soj, ne

dan me se achíin ni'yáj rihaan Diose se vaa ca'vej so' cuchij chiháán soj vaa güü, ¹¹ ne me raj quene'enj man soj, ne me raj narquej chrej nucuaj man soj, che'é rej quinari' nucuaj nimán soj a. ¹² Dan me se nucuaj ndo'o rá cunudanjoj ní' man tuvi' ní', ne che'é dan me asa' nari' tuvi' ní', ne narque ní' chrej nucuaj man tuvi' ní' á. ¹³ Ne me raj quene'enj soj se vaa guun que'ee güü cachronj cuchij chiháán soj, tinuj, nocoj. Tzaj ne ne ca'vee cuchij, che'é se vaa ndo'o suun rihanj, tzaj ne ase vaa natá' 'unj rihaan yo'ó niж yuvii yaníj ro', danj gaa güee nata' 'unj rihaan soj a. Ndaa síj, gaa ne cunuú ríj doj tuvi' ní', qui'yaj ní' adonj. ¹⁴ Dan me se che'é se no xcúun 'unj nata' 'unj rihaan cunudanjoj niж yuvii yaníj ro', che'é dan nata' 'unj rihaan soj, ne dan me se rihaan niж síí man chuman' nocoq do', rihaan niж síí yanj qui'yaj do', rihaan niж síí avii raa do', rihaan niж síí ne nicaj cuentá do', rihaan cunudanjoj niж so' nata' 'unj a. ¹⁵ Che'é dan nihá' ndo'o rá cuchij chuman' Romá ca'míj natáj 'unj se-naná Diose naná sa' rihaan soj uún adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa vaa ndo'o yu'vee nó se-naná Diose nana sa' a

¹⁶ Taj a doj chrej na'aj nó rihanj ca'míj se-naná Diose nana sa' ma'. 'Q se nana nucuaj uxrá me se-naná Diose, ne dan me se ca'míj Diose se-naná Diose cuno yuvii, ne cuchumán rá niж yuvii cuno niж yuvii nana, ne tinanii Diose man niж yuvii rihaan sayuun, ne dan me se asino yaan me rá Diose tinanii Diose man niж yuvii israelitá rihaan sayuun, ne me rá uún Diose tinanii Diose man niж yuvii yaníj rihaan sayuun uún adonj. ¹⁷ Dan me se cataj se-naná Diose rihaan ní' se vaa ca'vee cunuú sa' nimán ní' rihaan Diose, qui'yaj Diose, gaa ne amán rá ní' ni'yaj ní' Diose, ne che'é dan cunuú sa' nimán ní' rihaan Diose a. Ndaa síj, gaa ne cuchumán doj rá ní' ni'yaj ní' man Diose a. Veé 'o cuyaqan vaa nana nihánj gaa nana no rihaan danj Diose, taj yo' se vaa: "Maan che'é se amán rá ní' ni'yaj ní' man Diose, che'é dan cunuú sa' nimán ní', ne gaa i'na' ní' rihaan Diose nu' cavii nu' ca'anj adonj", taj danj Diose a.

Nana nihánj taj xna'anj che'é cacun' qui'yaj yuvii a

¹⁸⁻¹⁹ Aj cataj xna'anj Diose síí nicun' xta' rihaan ní' se vaa a'maan rá Diose ni'yaj Diose cunudanjoj se chi'ü' yaj niж yuvii, ne me rá Diose xcay niж yuvii cuentá se vaa síí uun chij sa' me so', ne che'é dan qui'yaj Diose daj a rasuun man rihaan chumií nihánj ni'yaj yuvii a. Aj ne'en yuvii rasuun, ne xcay niж yuvii cuentá se vaa síí uun chij sa' ndo'o me Diose, tzaj ne inanj cacun' 'yaj niж yuvii, ne che'é dan taj se 'yá' cuno niж yuvii nana ya a ma'. Che'é dan me a'maan rá Diose

ni'yaj Diose man niж yuvij a. ²⁰ Dan me se gaa qui'yaj Diose chumij, ne curuvi' nu' rasun qui'yaj Diose ni'yaj yuvij, ne nuvi' ma'an Diose ni'yaj yuvij, tzaj ne ne'en yuvij niж rasun qui'yaj Diose, ne xcaj niж yuvij cuentá se vaa siú uun chij ndo'o me Diose, ne dan me se xcaj niж yuvij cuentá se vaa ya orún' so' me Diose, ne xcaj niж yuvij cuentá se vaa gaq nucuaj ndo'o Diose nu' cavii nu' ca'anj, rá Diose a. Che'é dan sese cataj niж yuvij se vaa ne ne'en niж yuvij daj vaa Diose, ne siú ne me niж yuvij nanj adonj. 'O se aj quene'en niж yuvij nu' rasun qui'yaj Diose adonj.

²¹ Dan me se aj quene'en niж yuvij daj vaa Diose, tzaj ne se cataj niж yuvij se vaa sa' vaa Diose ma'. Ne nago' niж yuvij graciá rihaan Diose ma'. Me rá niж yuvij cavii ráq ma'an niж so' daj vaa Diose, tzaj ne se guun nucuaj niж so' qui'yaj niж so' danj ma'. Che'é dan inanj raq ma'an niж so' vaj niж so', ne ne ca'vee xcaj niж so' cuentá a ma'. ²² Sií cuya raq me niж so', taj ma'an niж so', tzaj ne ca'mii ne niж so', ne tananj nahuun niж so' sií ni'yon doj a. ²³ Diose me sií ve'é ndo'o vaa, ne daj chihqa mij ne avi' so', ne che'é dan no xcúun yuvij canoco' yuvij man so' adonj. Tzaj ne na'vej rá niж yuvij canoco' niж yuvij Diose ya ma'. Maqan se yuvij do', xtaj do', xcuu do', xcuá do', tinanga' niж yuvij, ne yo'ó rasun 'anj ni'yaj uun rihaan yo'ó nihánj tinanga' niж so', ne taj niж so' se vaa ya'anj me tinanga' niж so', taj niж so' nanj adonj.

²⁴ Che'é dan ca'ne' rá Diose ga niж so' qui'yaj niж so' me se niж me rá ma'an niж so' qui'yaj niж so', ne inanj se niж ndo'o qui'yaj niж so' nanj adonj. Dan me se qui'yaj ndo'o niж so' cacun' man ma'an niж so', ne inanj se niж qui'yaj niж so' ga tuvi' niж so', ²⁵ ne se-nana Diose nana ya ne ca'vej niж so' cuno niж so' a ma'. Maqan se nana ne cuno niж so' nanj adonj. Ne na'vej niж so' rihaan niж rasun qui'yaj Diose, tzaj ne rihaan ma'an Diose ne na'vej niж so' ma'. Ne Diose me sií guun chij uxrá rihaan cunudanj rasuun nu' cavii nu' ca'anj adonj. Veé danj gaa ya ei.

²⁶ Che'é dan ca'ne' rá Diose ga niж yuvij qui'yaj ma'an niж yuvij se niж, ne niж chaná me se ne ca'vej rá niж chaná cotoj niж no' ga nica niж no' a ma!. 'O se naqu'i yaj niж ta'aj niж chaná chii man niж chaná, ne otoj niж no' ga tuvi' chaná ma'an niж no' nanj adonj. ²⁷ Ne adij' se 'yaj niж chaná ga tuvi' chaná niж no' ro', danj qui'yaj guee niж sno'o uun ga tuvi' sno'o so' uun nanj adonj. Dan me se sij cotoj niж sno'o ga nica niж so', ne guun rá niж so' cotoj niж so' ga tuvi' sno'o niж so', ne niж ndo'o qui'yaj niж sno'o, ne quiran' niж so' sayuun che'é se niж qui'yaj niж so' adonj.

²⁸ Ne ca'vej rá niж yuvij quene'en niж yuvij daj vaa Diose a ma'. Che'é dan ca'ne' rá Diose ga niж yuvij, ne navij raq niж yuvij snuu

nanj á. Ndqa síj, gaa ne inanj se niж 'yaj niж yuvij, ne dan me se 'yaj niж so' inanj se na'vej rá Diose qui'yaj niж so' nanj adonj. ²⁹ Quij vaa nimán niж yuvij a. Inanj me rá niж yuvij guun niж yuvij síi ru'vee doj, ne uun xcoj ruvaq rá niж yuvij ni'yaj niж so' tuvi' niж so' a. Ticavil' niж yuvij tuvi' niж yuvij, gaa ne anicaj niж yuvij unu' niж so' a. Nano' ndo'o niж yuvij daj qui'yaj niж yuvij, qui'yaj chit'ii niж yuvij man tuvi' niж yuvij a. Nanó niж so' cuentó ne che'é tuvi' niж so', ³⁰ ne niж a'mii niж so' che'é tuvi' niж so' a. Na'vej uxrá rá niж so' ne'en niж so' Diose a ma'. Inanj nana xcoj ruvaq a'mii niж so' ga tuvi' niж so' a. Sií sa' uxrá me niж so', rá niж so', ne che'é dan guun chij niж so', rá niж so' a. Niganj yaj a'yuj nuchruj ráq niж so' daj gaa qui'yaj niж so', qui'yaj chit'ii niж so' man tuvi' niж so' a. Ne uno niж so' a'mii rej niж so' a'mii niж so' a'mii a ma'. ³¹ Sií ni'yon me niж so', ne a 'ó tuvi' niж so' ne nucuaj rá ni'yaj man niж so' a ma'. Ne 'ee rá niж so' tuvi' niж so' a ma'. ³² Ne'en niж so' se vaa quiran' niж so' sayuun, qui'yaj Diose, tzaj ne ne acaj niж so' cuentá ni'yaj niж so' nana a'mii Diose a ma'. Maqan se inanj cacun' 'yaj niж so', ne ndqa nihaq' rá niж so' ni'yaj niж so' man yo'ó yuvij 'yaj cacun' adonj.

2

Nana nihánj taj xna'anj daj qui'yaj Diose asa'ca'ne' Diose cacun' che'é 'o 'o yuvij a

¹ Me che'é taj so' se vaa orún' tuvi' so' tumé cacun' ga. 'O se 'o cuyaqan vaa cacun' 'yaj ma'an so' ga cacun' 'yaj tuvi' so', ne sese cuta' so' cacun' xráá tuvi' so', ne cuta' uún nii cacun' xráá ma'an so' adonj. ² Ya uxrá Diose me sií ca'ne' cacun' che'é cunudanj sií 'yaj danj adonj. Dan me se inanj nana ya ca'mii Diose güüi ca'ne' so' cacun' che'é yuvij, ne nu' sií chit'ii ro', quiran' ndo'o niж so' sayuun, qui'yaj Diose ei. ³ Dan me se utá' so' cacun' xráá tuvi' so', ne 'o cuyaqan vaa cacun' 'yaj ma'an so' uún a. Asa' ca'vee quinanii so' rihaan sayuun asa'ca'ne' Diose cacun' che'é cunudanj yuvij, rá so' ga. ⁴ Me che'é ne guun ya rá so' se vaa me rá Diose qui'yaj sa' Diose che'é so' ga. Ne me rá uún Diose caraq x'naa Diose che'é so' adonj. Na'vej rá Diose qui'yaj Diose sayuun, mán so' ma!. Ne neén so' ase Diose me sií 'ee rá ni'yaj mán so' a. Ne me rá Diose canicaj nimán so' canocó' so' man so' adonj.

⁵ Tzaj ne veé dan me se na'vej uxrá rá so' tñaj so' chrej nocó' so', ne na'vej rá so' canicaj nimán so' canocó' so' man Diose ma!. Ne vaa güüi ca'ne' Diose cacun' che'é yuvij, ne ca'mii ya Diose, ne caxrii yuvaa Diose man cunudanj niж sií tumé cacun', ne dan me se caxrii yuvaa Diose man ma'an so' uún adonj. Ma'an so' qui'yaj caxrii yuvaa Diose mán so' nanj á. ⁶ Dan me se ca'ne'

Diose cacun' che'é 'o 'o yuvij, ne sese sa' qui'yaj yo'o so', ne sa' qui'yaj Diose ga so', ne sese yo'o so' qui'yaj cacun', ne ca'anj so' rihaan ya'an, qui'yaj Diose a. Danj gaa qui'yaj Diose adonj.

⁷ Dan me se ta'aj yuvij racuúj man tuvi' nij so', ne inanj 'yaj nij so' se sa' che'é tuvi' nij so', che'é rej cataj Diose se vaa sa' qui'yaj nij so' a. Me rá nij so' cayáán nij so' ga Diose nu' cavii nu' ca'anj, ne ya uxrá danj gaa qui'yaj Diose á. Cayáán nij so' ga Diose nu' cavii nu' ca'anj, qui'yaj Diose adonj. ⁸ Xcoj ruvaa ndo'o rá yo'o ta'aj yuvij, ne ne uno nij so' nanaq ya ma!. Maan se tucuaán chi'ij inanj noco' nij so', ne che'é dan caxrij yuvaa Diose man nij so' a. ⁹ Qui'yaj Diose sayuun man cunudanji nij síi qui'yaj se nij, ne quiran' ndo'o nij so' sayuun, qui'yaj Diose, ne asino ca'ne' Diose cacun' che'é nij síi israelitá, gaa ne guun che'e so' ca'ne' so' cacun' che'e nij yuvij yaníj a.

¹⁰ Tzaj ne sa' uxrá qui'yaj Diose ga nij yuvij qui'yaj se sa', ne Diose me síi cataj se vaa sa' qui'yaj nij so', ne gaa xej nimán nij so', ne se cuchu'vi' nij so', qui'yaj Diose ma!. Danj qui'yaj uún Diose che'é nij yuvij israelitá qui'yaj se sa', gaa ne danj qui'yaj uún so' che'é nij yuvij yaníj a. ¹¹ Veé 'o cuyaqan vaa cunudanji rihaan Diose, ne 'o cuyaqan qui'yaj Diose che'é 'o 'o ní!, ne dan me se ase vaa qui'yaj ní! gaa cayáán ní! rihaan chumij nihánj ro', danj gaa guee qui'yaj Diose ga ní! adonj.

¹² Yuvij noco' se-tucuanj Moisés me nij yuvij israelitá, ne che'é dan, sese ne 'yaj nij yuvij israelitá nu' se-tucuanj Moisés, ne qui'yaj Diose sayuun man nij so' a. Ne noco' nij yuvij yaníj se-tucuanj Moisés, tzaj ne ne'en ma'an nij so' daj me rá Diose qui'yaj nij so', ne che'é dan quiran' nij so' sayuun sese se ca'vej rá nij so' qui'yaj nij so' ndaa vaa taj Diose adonj. ¹³ Ca'vee se ne'en uxrá ní! daj vaa se-tucuanj Moisés, tzaj ne sese se qui'yaj ní! ndaa vaa taj tucuaán yo', ne se cunuu sa' nimán ní! rihaan Diose ma!. Tzaj ne sese qui'yaj ní! ndaa vaa taj tucuaán yo', ne ya cunuu sa' nimán ní! rihaan Diose adonj. ¹⁴ Nda' se ne ne'en nij yuvij yaníj se-tucuanj Moisés, tzaj ne avii inanj raa ma'an nij so' qui'yaj ma'an nij so' ndaa vaa me rá Diose qui'yaj yuvij adonj. Ne'en ní! se vaa 'yaj ma'an nij so' se vaa me rá Diose qui'yaj nij so', ne xcaj ní! cuentá se vaa nicaj nij so' tucuaán me rá Diose canoco' yuvij, ¹⁵ ne che'é se vaa 'yaj nij so' ro', che'é dan ne'en ní! se vaa ne'en ma'an nij so' daj me rá Diose qui'yaj yuvij, ne dan me se sese 'yaj nij so' se nij, ne ne'en ma'an nij so' se vaa na'vej Diose qui'yaj nij so' danj a. Ne nuchruij raa nij tuvi' nij so' me tucuaán sa' qui'yaj nij so', ne che'é dan ne'en ní! se vaa ya ne'en nij so' daj me rá Diose qui'yaj nij

so' adonj. ¹⁶ Ne danj gaa ca'ne' Diose cacun' che'é nij so' güüi ca'ne' Diose cacun' che'é nimán yuvij á. Danj a'mii se-nana Jesucristó nana sa' a'mij rihaan yuvij ei.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ne noco' sa' nij yuvij israelitá se-tucuanj Moisés ma'

¹⁷ Tzaj ne ya yuvij israelitá mé so', rá so' á. Nucuaj rá so' se vaa cavii sa' so', qui'yaj se-tucuanj Moisés, ne ne'en so' Diose, rá so' á. ¹⁸ Ne'en so' daj me rá Diose qui'yáá so', ne tucu'yón so' se-tucuanj Moisés, ne inanj sa' 'yáá so', rá ma'án so' á. ¹⁹ Ne'en ma'án so' tihaán so' chrej man nij yuvij aráán rihaan, rá so' á. ²⁰ Ne'en so' tucu'yón so' man nij yuvij ni'yon do', man nij xnii do', rá so' á. Che'é se tucu'yón so' se-tucuanj Moisés, ne che'é dan ne'en so' nu' nanaq ya, rá so' á. ²¹ Sese ne'en so' tucu'yón so' man yo'o yuvij ro', me che'é na'vej rá so' tucu'yón so' man ma'án so' ga. A'mii natáj so' rihaan yuvij se vaa se qui'yaj ituu yuvij ma!. Tzaj ne ma'án so' me siú ituu, ne me che'é 'yaj ituu so' ga. ²² Se cotoj yuvij ga nice tuvi' yuvij, taj so', tzaj ne me che'é otoj so' ga nice tuvi' so' ga. Nij ndoo'a vaa ya'anj acój yuvij, rá so', tzaj ne me che'é 'yaj ituu so' sa'anj nuu tacoo nij ya'anj yo' ga. ²³ Sa' uxrá 'yáá so' unó so' nu' se-tucuanj Moisés, taj so', tzaj ne veé dan me se 'yaj ndo'o so' cacun' na'vej rá Diose qui'yáá so', ne che'é dan a'ngal' nacoo yuvij ni'yanj nij yuvij Diose, 'yáá so' adonj. ²⁴ O se aj qui'yaj soj ndaa vaa taj nanaq no' rihaan danj Diose adonj. Nanaq taj danj Diose, ne: "Ma'an soj sij israelitá 'yaj a'mii yuvij yaníj nanaq nij che'é Diose á". Nihánj me nanaq ca'mii Diose che'é ma'an soj adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa me rá Diose canoco' nimán yuvij man Diose a

²⁵ Cuta' nii ta'nga' man neeq mán so' asanj. Cunaj vaa yo', sese ya unó so' nanaq ca'mii Diose, tzaj ne sese ne unó so' se-nanaq Diose, ne taj se gún' man ta'nga' yo' ma!. ²⁶ Ne xa' siú yaníj, tzaj ne sese 'yaj so' se vaa me rá Diose qui'yaj yuvij, ne ase vaa siú taj ta'nga' man ro', danj vaa guee so' rihaan Diose adonj. ²⁷ Dan me se ne'en so' sij israelitá nu' se-tucuanj Moisés, ne cuta' nii ta'nga' mán so', tzaj ne sese se cunoo so' rihaan Diose, ne cuta' nii cacun' xráá so', cataj nii se vaa sa' doj 'yaj siú yaníj ase 'yáá so' á. Nda' se taj ta'nga' táá man siú yaníj, tzaj ne 'yaj so' ndaa vaa me rá Diose qui'yaj so' a, cataj nii a.

²⁸ Tzaj ne ca'vee se qui'yaj yo'o so' nu' se-tucuanj nij yuvij israelitá, tzaj ne nuveé sij israelitá ve'é noco' man Diose me so', qui'yaj tucuaán yo', ni'yaj Diose ma!. Ca'vee se cuta' nii ta'nga' neeq man yo'o so', tzaj ne se ca'vee guun so' siú sa' uno rihaan Diose, qui'yaj ta'nga' yo' ma!. ²⁹ Ca'vee se nu' nanaq no' rihaan yaníj noco' yo'o so', tzaj ne nuveé sij israelitá ve'é noco' man Diose me so',

qui'yaj yanj yo', nj'yaj Diose ma'. Tzaj ne me ma'an sií noco' ya man Diose ne nahuuun sa' nimán, ne ase vaa yo'o yuvij israelítá ro', danj gaa so' rihaan Diose, ne ca'vee se ca'mii yuvij nana ch'i'ij che'é so', tzaj ne ne rihuun rá so' ma'. 'Q se ma'an Diose cataj se vaa sa' uxrá qui'yaj so' adonj.

3

Nana nihárñ taj xna'anj se vaa sa' uxrá qui'yaj Diose che'é niý yuvij israelítá a

¹ A me se ca'vee doj qui'yaj canaán ní' sij israelítá, rá so' ga. Ne a me rasuun quirí' ní' qui'yaj yan ata' ní' ta'ngá ga. ² Q se vaa se uun ya ní' sij israelítá ei. Dan me se asino cataj xna'anj Diose nu' se-nana Diose rihaan xii ní' gaa naá, ne nucuaj rá Diose man ní' se vaa cütumé sa' ní' se-nana so', ne se quini'yón ní' man yo', rá Diose a. ³⁻⁴ Ta'aj tuvi' ní' ne cuchuman rá nj'yaj se-nana Diose ma'. Tzaj ne taj se 'yaj ma'. A 'ó güii se quini'yón Diose nana ca'mii so' rihaan ní' sij israelítá ma'. Nucuaj rá ní' man so' se vaa qui'yaj so' cunudanj se vaa cata' tu'va so', ne dan me se ca'vee se nana ne a'mii nj'yuvij, tzaj ne ya vaa cunudanj nana ca'mii Diose adonj. Danj Diose taj se vaa sese cuno yuvij nana a'mii Diose, ne xcaj yuvij cuentá se vaa ya a'mii so', ne sese nano' nj'yuvij cacun' xráá Diose, ne a 'ó cacun' se nari' yuvij xráá Diose ma'. Danj a'mii danj Diose che'é ma'an Diose nañj adonj.

Nana nihárñ taj xna'anj se vaa sa' uxrá yaj Diose axrí yuvaq Diose man yuvij tumé cacun' a

⁵ Vaa ta'aj nj'yuvij cataj: "Me che'é yuvaq Diose man ní' gaa 'yaj ní' cacun' ga. Nese tananj sa' 'yaj ní', gaa ne ca'vee xcaj nii cuentá, gaa ne quene'en nii se vaa ní' ro', me sií ch'i'ij ne orún' raa Diose ro', me sií sa', cataj nii a". Danj cataj ta'aj nj'yuvij, ⁶ tzaj ne ne chihan' uxrá tu'va nj'i so' danj a ma'. 'Q se sa' uxrá vaa 'yaj Diose axrí yuvaq Diose man yuvij tumé cacun', ne dan me se no xcúun Diose ca'né! Diose cacun' che'é cunudanj yuvij, ne che'é dan no xcúun so' qui'yaj so' sayuun man yuvij qui'yaj cacun' adonj. ⁷ Ne vaa ta'aj nj'yuvij cataj uún a: "Sese a'mii ne 'unj, ne sa' 'yaj, gaa ne doj xcaj nii cuentá se vaa Diose me sií a'mii nana ya a. Sa' uxrá vaa Diose, cataj nii a. Yuvij ro', me sií a'mii ne, ne orún' Diose me sií a'mii nana ya, cataj nii a. Che'é dan me taj che'é cuta' Diose cacun' xráá ma". Danj a'mii uún ta'aj nj'yuvij, ⁸ ne taj uún nj'i so', ne: "Sa' doj qui'yaj ndo'o ní' cacun', gaa ne cavij sa' Diose doj, qui'yaj ní' a", taj uún nj'i yuvij a. Ne a'mii nj'i so' nana nj'i che'é nuj, ne taj nj'i so' se vaa 'o cuyaqan vaa nana a'mii nj'i ga nana a'mii nj'i so', taj nj'i so', a'mii ne nj'i so'

a. Ve'é uxrá qui'yaj Diose, sese qui'yaj Diose sayuun man nj'i sií ne yo' nañj adonj.

Nana nihárñ taj xna'anj se vaa cunudanj yuvij tumé cacun' a

⁹ Me nana ca'mii ní' che'é ní' sij israelítá ga. Sa' doj vaa ní' rihaan nj'i yuvij yanj na'. Taj ma'. Maan se aj cataj 'unj se vaa 'o cuyaqan vaa se quiij qui'yaj nj'i sij israelítá ga se quiij qui'yaj nj'i yuvij yanj, ne cunudanj ní' tumé cacun' a. ¹⁰ Ase vaa nana taj 'unj ro', danj vaa nana no rihaan danj Diose a. Taj yo': "Taj yan vaj a yo'o yuvij sa' ma'. ¹¹ A 'ó yuvij ne ne'en daj vaa Diose ma'. A 'ó yuvij ne tucu'yón daj vaa Diose ma'. ¹² Tanáj cunudanj yuvij se-tucuanj Diose, ne taj se gún' man nj'i yuvij a ma'. A 'ó yuvij ne 'yaj se sa' ma'. ¹³ Ase vaa ri'yuj neq man xnangá naj rihaan santó ro', danj vaa ri'yuj nana a'mii nj'i sií tumé cacun' yo' adonj. 'Q se nana tiha'yu'unj a'mii nj'i so', ne dan me se ase vaa na xnaj man tu'va xcuáa ro', danj vaa nana tu'va nj'i so', ne 'yaj ch'i'ij nj'i so' man nimán yuvij adonj. ¹⁴ Dan me se inanj a'mii chree nj'i so' che'é tuvi' nj'i so' a. ¹⁵ Chéé ndaa unánj nj'i so' ga tacoo nj'i so', che'é rej ticavi' nj'i so' tuvi' nj'i so' a. ¹⁶ Doj a rá' vaj nj'i so' 'yaj nj'i so' sayuun a. ¹⁷ Doj a rá' vaj nj'i so', ne unu' nj'i so' ga tuvi' nj'i so' a. Ne a 'ó tucuáán sa' ne ne'en nj'i so' nicaj nj'i so' ma'. ¹⁸ Ne chu'ví' nj'i so' qui'yaj Diose sayuun man nj'i so' ma". Danj vaa taj danj Diose che'é cunudanj yuvij nañj adonj.

¹⁹ Dan me se yuvij noco' se-tucuanj Moisés me nj'i sij israelítá, ne dan me se ne'en nj'i se vaa nj'i nana yo' nana no rihaan danj Diose ro', taj xna'anj rihaan nj'i daj vaa ma'an nj'i a. Ndaa sij, gaa ne gunn na'aj nj'i ga yo'o nj'i yuvij man rihaan chumiñ nihárñ, ne quene'en cunudanj nj'i se vaa vaa che'é qui'yaj Diose sayuun man nj'i nañj adonj. ²⁰ 'Q se taj a yo'o yuvij ne quisij qui'yaj nj'i ndaa vaa taj se-tucuanj Moisés, ne che'é dan taj se 'yá' cunuu sa' a doj yuvij rihaan Diose qui'yaj tucuáán yo' a ma'. Maan se nari' yuvij se-tucuanj Moisés, ne xcaj yuvij cuentá se vaa ya ya sij tumé cacun' me ma'an nj'i yuvij rihaan Diose el.

Nana nihárñ taj xna'anj se vaa cunudanj yuvij cuchuman rá nj'yaj man Jesucristó ro', cunuu sa' nj'i so' rihaan Diose a

²¹ Ne yaj me se tihaqan Diose rihaan yuvij daj qui'yaj so' ne tinavij so' cacun' che'é yuvij a. Dan me se se cunuu sa' yuvij qui'yaj inanj nana ca'mii Diose rihaan sií cu'naq Moisés ma'. 'Q se cataj danj Diose cataj nj'i sií nata' se-nana Diose gaa naá cataj se vaa ²² cuchuman rá yuvij nj'yaj yuvij Jesucristó, gaa ne tinavij Diose cacun' che'é nj'i yuvij, ne cunuu sa' nj'i yuvij rihaan Diose a. Taj a 'ó yuvij ino vaa rihaan Diose ma'. ²³ 'Q se cunudanj yuvij tumé cacun' nañj adonj.

Ne quisij uxrá niј yuvij cunuу sa' inanj niј yuvij ndaa vaa Diose a ma'. ²⁴ O se maan che'ej rej cunuу 'ee rá Diose man cunudanj yuvij ne qui'yaj ma'an Diose se luј che'ej niј yuvij me ca'vee tinavij Diose cacun' che'ej niј yuvij adonj. Dan me se ca'néé Diose man Jesucristó rihaan chumij, che'ej rej ca'néé so' cacun' xráа niј síi amán rá ni'yaj man so', ²⁵ ne dan me se ca'néé Diose man Jesucristó nayon Jesucristó rihaan yuvij tumé cacun', ne cuchuman rá niј síi tumé cacun' se vaa caví Jesucristó che'ej niј so', ne quinanii niј so' rihaan sayuun nanj adonj. Dan me se ne'en niј se vaa tinavij Diose cacun' che'ej yuvij, ne xcaj niј cuentá se vaa vaa nica rá Diose gaa tinavij Diose cacun' che'ej niј yuvij cane gaa naá a. Yuvij cane gaa naá ro', ne quiran' niј so' sayuun che'ej cacun' tumé niј so' ma'. ²⁶ Maan se caraj x'naa Diose, ne na'vij Diose ndaa se caví Jesucristó, gaa ne quinavij cacun' che'ej niј síi cane gaa naá síi amán rá ni'yaj man Diose a. Ne xcaj uún niј cuentá se vaa vaa nica rá Diose gaa a'ne' so' cacun' che'ej yuvij yanj rihaan chumij cuano a. Dan me se nica vaa rá Diose, ne uun nucuaj Diose tinavij so' cacun' tumé cunudanj niј sij amán rá ni'yaj man Jesucristó, gaa ne guun niј síi sa' rihaan Diose adonj.

²⁷ Se-tucuanj Moisés me se taj se 'yaj tucuanj yo' che'ej cacun' tumé yuvij ma'. Dan me se nuveé che'ej suun sa' qui'yaj suun niј me navij cacun' xráа niј ma'. Maan se che'ej se amán rá niј ne'en niј Jesucristó, che'ej dan navij cacun' tumé niј adonj. Che'ej dan se guun cataj niј maan che'ej se cuno niј nu'nanq cataj xna'anj Diose rihaan Moisés, che'ej dan guun niј síi sa' ma'. Se ca'mii niј danj ma'. Maan se inanj che'ej Jesucristó me quinanii niј rihaan sayuun nanj adonj. ²⁸ Dan me se cuchuman rá yuvij ni'yaj yuvij man Jesucristó, ne quinavij cacun' xráа yuvij yo' a. Taj se 'yaj ase ca'vee daj a se luј qui'yaj niј yuvij ma'. Maan se inanj che'ej Jesucristó navij cacun' xráа yuvij nanj adonj. Dan me nanq guun ya rá niј cuno niј adonj. ²⁹ Ne nuveé se-Diose inanj niј sij israelitá me Diose ma'. O se se-Diose taran' niј yuvij man rihaan chumij me Diose nanj adonj. ³⁰ Orún' Diose nicun', ne sese cuchuman rá niј yuvij israelitá ni'yaj niј yuvij Diose, ne cataj Diose se vaa sa' qui'yaj niј so', ne sese cuchuman rá yuvij yanj ni'yaj niј so' Diose, ne cataj uún Diose se vaa sa' qui'yaj niј so' uún nanj adonj.

³¹ Dan me se aj cataj nuj se vaa taj se gún' man nanaa cataj xna'anj Diose gaa naá, rá soj na'. Daj chihaa míj se guun danj rá soj ma'. Vaa se gún' man yo' ei. Vaa che'ej ndo'o cuchruj Moisés tucuanj ca'mii Diose che'ej niј ei. Inanj danj a'mii nuj nanj adonj.

Nana nihánj taj xna'anj daj qui'yaj síi cu'naj Abraham, ne cunuу sa' so' rihaan Diose a

¹ Síi cu'naj Abraham me se xii niј sij israelitá me so' gaa naá, ne ne'en niј se vaa nuveé che'ej se vaa qui'yaj ma'an so' me caví sa' so' ma'. ² O se ne nó xcúún Abraham cataj Abraham se vaa maan che'ej se sa' qui'yaj so', che'ej dan guun nihá rá Diose ni'yaj Diose man so' ma'. Taj che'ej ca'mii so' danj ma'. Ne'en Diose se vaa ne ya vaa nana yo' ma'. ³ Maan se ma'an danj Diose taj: "Cuchumán rá síi cu'naj Abraham ni'yaj so' Diose, ne che'ej dan cataj Diose se vaa sij sa' me Abraham a. Danj ca'mii Diose che'ej so' a". Inanj danj a'mii danj Diose nanj adonj.

⁴ Dan me se sese yo'o mozó 'yaj suun rihaan 'o ru'vee, ne naru'vee ru'vee rihaan mozó yo', ne no xcúún mozó yo' qui'yaj canaán so' tu'vee so' a. ⁵ Tzaj ne ino qui'yaj Diose ga Abraham, ne dan me se ne qui'yaj suun Abraham rihaan Diose ma'. Ne nó xcúún Diose naru'vee Diose rihaan Abraham ma'. Maan che'ej se xcaj Abraham cuentá se vaa ca'vee tinavij Diose cacun' tumé yuvij ro', che'ej dan cuchumán rá Abraham ni'yaj so' Diose, ne che'ej dan cataj Diose se vaa sij sa' me so', ne danj qui'yaj uún Diose se luј che'ej so' nanj adonj.

⁶ O cuyaan vaa nana a'mij nihánj ga nana ca'mii síi cu'naj David gaa naá gaa cataj xna'anj David se vaa nihá rá yuvij tinavij ma'an Diose cacun' xráа, yuvij ne no xcúún qui'yaj suun rihaan Diose a. Cataj síi cu'naj David a: ⁷ "Caví sa' síi x'néj cacun' xráа qui'yaj Diose á. Nu' se nij qui'yaj so' ro', navij cuano á. ⁸ Caví sa' so', ne ne'en so' se vaa a doj cacun' se cuta' uún Diose xráа so' daj chihaa míj ma".

⁹ Ne orún' niј yuvij israelitá yuvij ata'ta'nga' man me avii sa' rihaan Diose, rá soj na'. Ndqa niј yuvij yanj yuvij nuví ta'nga' ata'man avii sa'uún rihaan Diose, rá soj xa'. Cunudanj yuvij me ca'vee caví sa' rihaan Diose ei. ¹⁰ O se aj ne'en niј se vaa taj danj Diose: "Cuchumán rá síi cu'naj Abraham ni'yaj so' Diose, ne che'ej dan cataj Diose se vaa sij sa' me so' a". Danj taj danj Diose a.

¹⁰ Dan me se cataj Diose se vaa navij cacun' tumé síi cu'naj Abraham yo', che'ej se cuchumán rá so' ni'yaj so' Diose, ne daj sij me Abraham gaa ca'mii Diose danj, rá soj ga. Sij cata' ta'nga' man me so', rá soj na'. Taj ma'. ¹¹ O se danj ca'mii Diose gaa ataa cataj ta'nga' man so' nanj adonj. ¹² Cachén xca'anj yo' ca'mii Diose danj che'ej so', gaa ne cuta'ma'an so' ta'nga' man so', ne tihaan so' rihaan niј yuvij man rihaan chumij se vaa aj tinavij ya Diose cacun' xráа so', ne dan me se guun so' xii cunudanj niј yuvij

nuu sa' rihaan Diose yuvij ne ata' ta'nga' man, ne ase vaa qui'yaj sií cu'naj Abraham ro', danj 'yaj uún niij so' a. Dan me se cuchumán rá síí cu'naj Abraham ni'yaj so' Diose gaa ataa cata' ta'nga' man so', ne danj 'yaj uún niij síí yanij a.¹² Ne xii niij yuvij ata' ta'nga' man me uún so', sese ya noco' niij so' tucuaán noco' ma'an so', ne dan me se cuchumán rá niij so' ni'yaj niij so' Diose, ne tuvi' síí cu'naj Abraham guun niij so' a. Dan me se xii ni' me síí cu'naj Abraham, sese qui'yaj ni' ndqa vaa qui'yaj so' adonj.

Nanq nihánj taj xna'anj se vaa cuchumán rá síí cu'naj Abraham cuno so' nana ca'mii Diose rihaan so' a

¹³ Dan me se ne'en ni' se vaa cata' tu'va Diose rihaan síí cu'naj Abraham se vaa vaa güii, ne nicaíj yu'unj ma'an Abraham do', nicaíj yu'unj niij ta'níi ta'níi si'nó Abraham do', man cunudanj chumij, ne dan me se ya ya guun yo' to'óo niij so', cataj Diose rihaan síí cu'naj Abraham, ne nuveé che'e se canoco' Abraham nu' se-tucuanj Moisés me ca'mii Diose danj rihaan Abraham ma'. ¹⁴ O se aj cuchumán rá so' cuno so' nana ca'mii Diose rihaan so', ne che'e dan cunuu sa' so' rihaan Diose, ne che'e dan me cataj xna'anj Diose rihaan so' se vaa ya ya nicaíj yu'unj so' man cunudanj chumij yo' adonj. ¹⁴ O se sese inanj niij síí guun nucuaj qui'yaj nu' se-tucuanj Moisés me niij síí nicaíj yu'unj chumij, ne taj che'e cuchumán rá ni' nana cata' tu'va Diose rihaan Abraham a ma'. ¹⁵ O se xa' se-tucuanj Moisés, tzaj ne taj a yo'ó síí uun nucuaj qui'yaj nu' tucuaán yo', ne che'e dan axrij yuvaa uun Diose rihaan yuvij, 'yaj tucuaán yo' adonj. (Tzaj ne sese nuvi' tucuaán vaa danj noco' yuvij, ne taj cacun'tumé niij yuvij che'e tucuaán yo' ma').

¹⁶ Che'e dan cunudanj ni' sij amán rá ni'yaj man Diose ro', me niij síí nicaíj yu'unj man chumij, ne veé dan me se lej qui'yaj Diose che'e ni' me yo', gaa ne ca'vee quisij ya nu' nana cata' tu'va Diose che'e taran' ni' a. Dan me se nuveé inanj niij síí guun nucuaj qui'yaj nu' se-tucuanj Moisés me niij síí cavii sa' danj ma'. Tananj cavii sa' taran' ni' sij amán rá ni'yaj man Diose, ndqa vaa qui'yaj Abraham adonj. ¹⁷ O se danj Diose taj se vaa cune' Diose man so' guun so' xii yuvij man que'ee ndo'o chuman' a. Danj taj danj Diose che'e so', ne dan me se xii ni' me so' rihaan Diose a. ¹⁸ O se cuchumán rá so' ni'yaj so' Diose, ne Diose ro', me síí 'yaj nuu i'nq' uún niij síí cavii', ne Diose me síí a'mii che'e rasuun ataa curuvij' rihaan chumij nihánj, ne taj so' se vaa aj nicun' niij rasuun nanj adonj.

¹⁸ Ne nucuaj rá síí cu'naj Abraham man Diose se vaa gaa ta'níi so', qui'yaj Diose, tzaj ne ne quene'en so' daj me qui'yaj Diose ne

gaa ta'níi so' ma'. Majan se cuchumán rá so' cuno so' nana ca'mii Diose rihaan so', gaa ne guun so' xii yuvij man que'ee ndo'o chuman' adonj. ¹⁹ O se aj cataj Diose rihaan so' se vaa gaa ndo'o ta'níi ta'níi si'nq so', ne veé danj qui'yaj guee Diose ga'so' adonj. ¹⁹ Dan me se quisij so' o ciento yo', ne taj vaj ta'níi so', tzaj ne ne quirí' rá so' che'e rej chii nqá me so' ne chanq itquun me nica so' chanq cu'naj Sara ma'. ²⁰ O se yo'o cuchumán rá so' ne'en so' Diose nqanj adonj. ²⁰ Ne ca'vej rá so' cataj so' se vaa se ca'vee qui'yaj Diose nddaa vaa cataj Diose rihaan so' ma'. Tananj cuchumán ndo'o doj rá so' ni'yaj so' Diose, gaa ne nari' nucuaj doj man so' a. Cataj so' se vaa sa' uxrá vaa Diose, ²¹ ne guun ya rá so' se vaa guun nucuaj Diose qui'yaj Diose cunudanj se vaa cataj Diose a.

²² Che'e dan me cataj Diose: "Sij sa' me Abraham a". Danj ca'mii Diose che'e so', ²³ tzaj ne nuveé che'e orún' síí cu'naj Abraham a'mii nana yo' nana no rihaan danj Diose ma'. ²⁴ O se che'e ma'an ni' no nana yo' rihaan danj Diose uún, che'e rej sij amán rá ni'yaj man Diose me ni' uún, ne dan me se aj cataj Diose se vaa sij sa' me ma'an ni' uún adonj. Veé dan me se amán rá ni' se vaa cunuu i'nq' uún Jesucristó sij 'nij ra'a man ni' qui'yaj Diose á. ²⁵ Dan me se ca'vej rá Diose cavii' Jesucristó che'e cacun' qui'yaj ni', ne cunuu i'nq' uún so', qui'yaj Diose, che'e yan me rá Diose cunuu sa' ni' rihaan ma'an Diose adonj.

5

Nanq nihánj taj xna'anj se vaa cavii sa' uxrá ni' che'e se cunuu sa' nimán ni' rihaan Diose a

¹ Dan me se amán rá ni' quene'en ni' Diose, ne che'e dan navij cacun' tumé ni', ne cunuu sa' nimán ni' rihaan Diose, ne che'e dan me ne chu'vi' ni' yaj, ne vaa dínj nimán ni' che'e Jesucristó sij 'nij ra'a man ni' adonj. Ne yuvaa Diose man ni' ma'. ² Dan me se amán rá ni' ni'yaj ni' man Jesucristó, ne che'e dan cavii sa' uxrá ni', qui'yaj Diose, ne ya' ro', vaa che'e guun niha' ndo'o rá ni' cataj xna'anj ni' rihaan yo'ó yuvij se vaa vaa güii ca'anj ni' cayáán ni' rej sa' ndo'o rej yanj ma'an Diose adonj. ³ Ne vaa che'e guun niha' rá ni' che'e sayuun ran' ni', ne dan me se ne'en ni' se vaa che'e sayuun ran' ni' me se nari' nucuaj doj nimán ni', ⁴ ne che'e dan uun niha' rá Diose ni'yaj Diose man ni', ne che'e dan uun ya rá ni' se vaa vaa güii cayáán ni' ga so' a. ⁵ Che'e dan se guun na'aj ni' ma'. ⁶ O se rque' Diose Nimán Diose man ni', ne Nimán Diose taj xna'anj rihaan ni' se vaa 'ee rá Diose man ni' adonj.

⁶ O se Jesucristó me se gaa ne guun nucuaj ma'an ni' sij man rihaan chumij nihánj

qui'yaj sa' ní' do', gaa nuveé sjí nocq' man Diose me ní' do', ne cavi' Jesucristó che'é ma'an ní', gaa güii cachrón ma'an Diose cavi' so' ei. ⁷ Dan me se taj vaj yuvij ca'vej rá nayon rihaan tuvi' caví' ma'. Ca'vee se síí ne tumé cacun' me tuvi' yuvij, tzaj ne se ca'vej rá yuvij caví' yuvij che'é so' ma'. Ca'vee se ndaq síí sa' uxrá nimán me tuvi' yuvij, tzaj ne doj yuvij quisij rá caví' che'é tuvi' nān adonj. ⁸ Tzaj ne ino vaa Diose ga yuvij ei. Dan me se ndaq se tumé ní' cacun', tzaj ne cavi' Jesucristó che'é ní', ne nayón so' rihaan ní', qui'yaj Diose, ne veé dan me se tihaan Diose rihaan ní' se vaa 'ee ndo'o rá Diose man ní' adonj.

⁹ Dan me se aj cunuú sa' ní' rihaan Diose cuano, che'é se cavi' Jesucristó, ne che'é dan ne'en ní' se vaa a' ó güii se caxrij yuvva Diose man ní' che'é cacun' tumé ní' ma'. 'Q se tinanii Jesucristó man ní' rihaan sayuun qui'yaj Diose man ní' a. ¹⁰ Dan me se asino yaan yuvva Diose man cunudanj yuvij che'é cacun' tumé nij yuvij, tzaj ne ca'néé Diose ta'níí Diose caví' so' che'é yuvij, ne guun tuvi' ní' ga Diose, qui'yaj so' a. Ne cunuú i'na' uún Jesucristó, ne che'é dan ne'en ní' se vaa ya quinaníi ní' rihaan sayuun asa' ca'ne' Diose cacun' che'é cunudanj yuvij man rihaan chumij nihánj ei. ¹¹ Ne uun niha' rá ní' cataj xna'anj ní' rihaan tuvi' ní' che'é se vaa qui'yaj Diose che'é ní', ne danj 'yaj ní' che'é Jesucristó sjí' níj ra'a man ní' ei. 'Q se so' me síí qui'yaj guun tuvi' ní' ga Diose adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa qui'yaj canaán Jesucristó rihaan cacun' xna'anj rihaan chumij nihánj a

¹² Dan me se orún' sno'o cu'naj Adán me síí guun yaan qui'yaj cacun' asino yaan, ne dan me se xjj cunudanj nij yuvij man rihaan chumij me so', ne qui'yaj so' cacun', ne tanáj so' cacun' rihaan cunudanj nij yuvij man rihaan chumij, ne che'é dan ase vaa tumé Adán cacun' ro', danj vaa tumé cunudanj nij yuvij cacun' rihaan Diose a. 'Q se che'é cacun' qui'yaj Adán me se ya guun che'e yuvij qui'yaj yuvij cacun', gaa ne guun che'é nij yuvij caví' nimán nij yuvij, ne che'é dan nü' 'na' avi' nimán cunudanj nij yuvij man rihaan chumij nihánj cuano adonj. ¹³ Dan me se asij ataa ca'mij Diose tucuáán cuchruj Moisés ro', asij danj me qui'yaj yuvij cacun', tzaj ne taj vaj se-tucuanj Moisés cuno nij yuvij ma'. Che'é dan ne qui'yaj nij yuvij cacun' rihaan se-tucuanj Moisés ma'. ¹⁴ 'Q se cavi' nimán síí cu'naj Adán caví' nimán cunudanj tuvi' so' caví' nimán, ne ndaq yuvij ne qui'yaj cacun' ndaq vaa qui'yaj síí cu'naj Adán ro', ndaa nimán nij so' caví' gaa ataa quinaj se-tucuanj Moisés ne gaa cuchruj Diose se-tucuanj Moisés uún a.

Dan me se ase vaa quiran' cunudanj nij yuvij man rihaan chumij sayuun, qui'yaj orún' síí cu'naj Adán ro', danj vaa cavii sa' que'ee nij yuvij man rihaan chumij, qui'yaj orún' Jesucristó uún a. ¹⁵ Dan me se ne'en ní' se vaa orún' síí cu'naj Adán qui'yaj cacun' rihaan Diose, ne quisij cacun' yo' tiri' yo' man nimán cunudanj nij yuvij man rihaan chumij cuano, ne che'é dan nü' 'na' avi' nimán nij yuvij nān adonj. Tzaj ne doj a nucaj Diose rihaan Adán ei. Che'é dan guun ya rá ní' se vaa doj a guun nucuaj Diose racuúj Diose man me ma'an yuvij, ne doj a ca'vee caví' sa' nij yuvij che'é se luj qui'yaj Jesucristó che'é níj so' nān adonj. ¹⁶ Dan me se gaa qui'yaj orún' síí cu'naj Adán cacun', ne quitáá cacun' xráá nij yuvij, tzaj ne ino uxrá vaa se luj qui'yaj Jesucristó che'é ní', ne dan me se gaa quisij qui'yaj ndo'o ní' cacun' ne caví' so' che'é ní', ne dan me se güéj cacun' xráá níj, qui'yaj so' adonj. ¹⁷ 'Q se ne'en ní' se vaa gaa qui'yaj orún' síí cu'naj Adán cacun' yo', ne quiran' cunudanj nij yuvij man rihaan chumij sayuun se vaa nü' 'na' avi' nimán cunudanj nij yuvij a. Che'é dan ní' sij cunuú sa' rihaan Diose che'é se luj qui'yaj orún' Jesucristó che'é ní' me se doj a ne'en ní' se vaa gaa qui'yaj orún' síí cu'naj Adán cacun' yo', ne quiran' cunudanj nij yuvij, qui'yaj so', ne ca'vee yo' gaa i'na' nimán nij yuvij a. ¹⁸ Dan me se síí cu'naj Adán ro', orún' so' ne ca'vej rá cung rihaan Diose, ne che'é dan que'ee ndo'o yuvij tumé cacun', tzaj ne cuno orún' síí cu'naj Jesucristó rihaan Diose, ne che'é dan cunuú sa' que'ee yuvij rihaan Diose adonj.

¹⁹ Dan me se se-tucuanj Moisés rihaan Diose daj gaa se-tucuanj Moisés gaa naá, tzaj ne quene'en Diose se vaa síí se cuno rihaan Diose me yuvij ne tananj guun que'ee doj cacun' qui'yaj yuvij che'é se-tucuanj Moisés a. Dan me se quisij cataj xna'anj Diose daj gaa se-tucuanj Moisés rihaan so', gaa ne doj a guun rá yuvij qui'yaj yuvij se chi'íj á. Tzaj ne gaa xna'anj doj cacun' tumé yuvij, ne Diose me síí quirii nimán qui'yaj doj se luj che'é nij yuvij, ne dan me se tinavij Diose cacun' tumé nij yuvij, gaa ne qui'yaj canaán se luj yo' rihaan cacun' yo' a. ²⁰ Dan me se asino guun chij ndo'o cacun' rihaan nimán yuvij, gaa ne guun che'e yuvij caví' nimán yuvij che'é cacun', ne quiran' nij yuvij sayuun nü' cavii nü' ca'anj a. Tzaj ne qui'yaj ndo'o Diose se luj che'é nij yuvij, che'é rej qui'yaj canaán se luj yo' rihaan cacun', ne guun chij ndo'o se luj yo' rihaan nimán nij yuvij, ne che'é dan nuu sa' nimán

²¹ Dan me se asino guun chij ndo'o cacun' rihaan nimán yuvij, gaa ne guun che'e yuvij caví' nimán yuvij che'é cacun', ne quiran' nij yuvij sayuun nü' cavii nü' ca'anj a. Tzaj ne qui'yaj ndo'o Diose se luj che'é nij yuvij, che'é rej qui'yaj canaán se luj yo' rihaan cacun', ne guun chij ndo'o se luj yo' rihaan nimán nij yuvij, ne che'é dan nuu sa' nimán

nij yuvij rihaan Diose, ne cayáán nij yuvij ga Diose nu' cavig nu' ca'anj a. Danj qui'yaj Diose che'é ni' gaa cavi' Jesucristó sij 'nij ra'a man ní' rihaan rcutze adonj.

6

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ní' sij amán rá ni'yaj man Jesucristó me se se ca'vee canoco' ní' chrej chi'ii yaj ma'

¹ Daj qui'yaj ní', rá soj ga. 'O qui'yaj ní' cacun', ne qui'yaj Diose doj se luj che'é ní', rá soj na!. ² Taj ma!. Se guun qui'yaj ní' danj ma!. 'Q se aj tanáj ní' chrej chi'ii á. Asa' ca'vee canoco' uún ní' chrej chi'ii, rá soj ga. ³ 'O se aj ne'en ya soj se vaa gaa cata' ne ní' che'é Jesucristo, ne ase vaa cavi' so' rihaan chumij nihánj ro', danj cavi' ní' rihaan tucuáán chi'ii, ne se ca'vee canoco' ní' tucuáán chi'ii cuano a ma!. ⁴ Dan me se ase vaa quiran' Jesucristó gaa cachin' nii man so' rque yo'óó ro', danj quiran' ní' gaa cata' ne ní', ne dan me se gaa cachin' nii man so' rque yo'óó, ne va'nuj güüi ne cacheé so' rihaan yo'óó ma!. Ne ase vaa ne cacheé so' rihaan yo'óó ro', danj gaa ní' cuano che'é se cata' ne ní', ne se cacheé ní' chrej chi'ii cuano ma!. Gaa ne ase vaa cunuu i'na' uún Jesucristó gaa cavi' so', qui'yaj Diose ro', danj gaa cunuu naca nimán ní', ne ve'é uxrá qui'yaj ní' cayáán ní' ga tuví' ní', qui'yaj Diose ei. 'Q se síi sa' nucuaj me Diose ei. ⁵ Dan me se sese ya ya tanáj ní' chrej chi'ii che'é so' ro', ne ya ya cunuu sa' nimán ní' che'é so' adonj.

⁶ Ne'en ní' se vaa vaa chi'ii nimán ní' gaa ataa cavi' Jesucristó che'é ní', tzaj ne cavi' so' rihaan rcutze che'é ní', ne vee' dan me se navij se chi'ii man nimán ní', qui'yaj so' gaa cavi' so', ne taj che'é qui'yaj ní' se chi'ii ne guun ní' se-mozó cacun' yaj a ma!. ⁷ 'Q se ase vaa na'vee qui'yaj xngangá cacun' ro', danj vaa ní', ne se ca'vee canoco' ní' chrej chi'ii yaj a ma!. ⁸ Dan me se cavi' Jesucristó, ne canoco' ní' man so', ne dan me se cavi' se chi'ii man nimán ní' ei. Ne cunuu i'na' uún so', ne che'é dan amán rá ní' se vaa ca'vee cayáán sa' nimán ní' ga so' nñanj adonj. ⁹ Dan me se ne'en ní' se vaa cunuu i'na' uún Jesucristó, ne daj chihäa míj se ca'vee cavi' uún so' a man adonj. ¹⁰ 'Q se síi cavi' ro', daj chihäa míj se ca'vee qui'yaj so' cacun', ne síi cunuu i'na' uún me se che'é orún' Diose ne so' ei. ¹¹ Ne che'é dan cataj ma'an soj se vaa aj cavi' se chi'ii man nimán níj soj, ne se qui'yaj uún níj soj cacun' a ma!. 'Q se canoco' níj soj man Jesucristó, ne daj se 'yaj guee so', yanj so' che'é rej qui'yaj suun so' rihaan Diose ro', danj qui'yaj ní' uún a.

¹²⁻¹³ Che'é dan se ca'vej rá soj guun chij cacun' rihaan neé man soj ma!. Ne'en soj se vaa vaa güüi cavi' neé man soj, ne che'é

dan se guun ca'vej rá soj qui'yaj neé man soj náá guun se nij ma!. Dan me se ase vaa síi cavi' vaa soj gaa rque, tzaj ne racuúj Diose man soj, ne che'é dan ase vaa síi cunuu i'na' uún vaa soj, ne che'é dan nu' neé man soj qui'yaj suun che'é Diose, qui'yaj soj, ne inanj suun sa' qui'yaj suun soj che'é Diose á. ¹⁴ Se guun chij cacun' rihaan soj yaj a ma!. 'Q se ne'en soj se vaa se cuta' Diose cacun' xráá soj sese se canoco' soj nu' se-tucuanj Moisés ma!. Tzaj ne me rá Diose qui'yaj Diose se luj che'é soj, ne quinavij cacun' tumé soj, ne cavig sa' soj, qui'yaj ma'an Diose, ne che'é dan taj che'é guun chij cacun' rihaan soj a man adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa qui'yaj suun ní' rihaan inanj Diose a

¹⁵ Ta'aj yuvij cataj: "Sese danj vaa, ne sese se cuta' Diose cacun' xráá ní' che'é se-tucuanj Moisés, ne sese qui'yaj Diose se luj che'é ní', ne ca'vee qui'yaj ndo'o ní' cacun' nñanj á". Danj cataj ta'aj yuvij, tzaj ne quij ndo'o vaa nanq yo' nanq tu'va nij yuvij ei. ¹⁶ Ne acaj soj cuentá se vaa sese chrej chi'ii canoco' soj, ne guun soj se-mozó cacun' a. Danj inanj guun chij cacun' rihaan soj, ne inanj uún cacun' qui'yaj soj, qui'yaj cacun', gaa ne quiri' nimán soj, qui'yaj cacun' tumé soj a. Tzaj ne sese cuno soj rihaan Diose, ne cunuú soj rihaan Diose, ne cunuú sa' nimán soj rihaan Diose nñanj ei. ¹⁷ Gaa rque me se se-mozó cacun' me soj, tzaj ne guun rá ma'an soj cuno soj nanq tucu'yon nuj rihaan soj che'é Diose, ne che'é dan nagó! 'unj graciá rihaan Diose adonj. ¹⁸ Dan me se quinanii soj rihaan cacun', ne inanj se sa'uun rá Diose 'yaj soj a. ¹⁹ (Dan me se nana niça achrón 'unj rihaan yanj nihánj nayaa soj a. Ne'en 'unj se vaa se guun nucuaj soj cuno soj nanq nachran' ma!). Dan me se gaa rque me se ca'vej rá soj qui'yaj neé man soj se chi'ii, ne qui'yaj soj inanj cacun' rihaan Diose, gaa ne guun niha' rá soj qui'yaj soj doj cacun' uún a. Tzaj ne cuano nihánj me se ca'vej soj qui'yaj soj inanj se sa' ndqaa vaa uún rá Diose, gaa ne guun soj síi sa' nimán rihaan Diose á.

²⁰ Dan me se gaa se-mozó cacun' me soj, ne guun rá soj se vaa ne nó xcúún soj qui'yaj soj se sa' ma!. ²¹ Che'é dan me cavig sa' soj gaa canoco' soj chrej chi'ii, rá soj na!. Taj ma!. Maan se uun na'aj soj cuano che'é cacun' aj qui'yaj soj gaa rque, ne che'é cacun' yo' me se quiri' nimán soj, ne ca'anj soj rihaan ya'an nu' cavig nu' ca'anj adonj. ²² Tzaj ne yaj ro', aj quinanii soj rihaan cacun', ne nuveé se-mozó cacun' me soj, tananj rihaan Diose nuú soj, ne che'é suun sa' 'yaj suun soj rihaan Diose ro', che'é dan cunuu sa' nimán soj, gaa ne cayáán soj ga' Diose nu' cavig nu' ca'anj ei. ²³ Dan me se che'é cacun'

'yaj yuvij me se yo'qo guun yanij nimán nij yuvij rihaan Diose nu' cavii nu' ca'anj, tzaj ne qui'yaj ma'an Diose se luj che'é ní' sij 'nij ra'a Jesucristó man se vaa ca'vee cayáán ní' ga so' nu' cavii nu' ca'anj adonj.

7

Nana nihánj taj xna'anj se vaa quisij canoco' ní' se-tucuanj Moisés, ne cuano nihánj ca'nej nimán ní' qui'yaj suun ní' che'é Diose a

¹ Dan me se aj ne'en nij soj daj vaa se-tucuanj Moisés, tinuj, nocoj. Che'é dan ne'en soj se vaa ne nō xcúún nij síi cavi' canoco' nij so' tucuáán yo' ma'. ² Né dan me se sese vaa nicá chana, né cane no' ga nicá no', taj naná cataj xna'anj Diose rihaan Moisés gaa naá yo' a. Tzaj ne sese cavi' nicá chana, né ca'vee ca'anj no' xcaj no' yo'ó snó'o a. ³ Tzaj ne sese yanj nicá chana ne xcaj chana yo'ó snó'o, né tumé ndo'o no' cacun', tzaj ne sese cavi' nicá chana, né ca'vee xcaj chana yo'ó snó'o, né nuveé cacun' me yo' gaq ma'.

⁴ Né ase vaa chana cavi' nicá ro', danj vaa ma'an ní', tinuj, nocoj. 'Q se che'é se cavi' Jesucristó ro', che'é dan quisij canoco' ní' se-tucuanj Moisés nanj á. Né cunuu i'nq uún Jesucristó, né canoco' ní' man so', né che'é dan guun nucuaj ní' qui'yaj suun ní' suun sa' che'é Diose a. ⁵ Asij rque me se qui'yaj suun ndo'o ní' che'é se-tucuanj Moisés, né guun ndo'o rá ní' cungo ní' rihaan Diose, tzaj ne ne guun nucuaj ní' cungo ní' ma'. Maan se tananj a guun doj rá ní' qui'yaj ní' cacun', gaa ne doj a vaa cacun' qui'yaj nee man ní', né che'é dan vaa güii cavi' nu' nimán ní' ei. ⁶ Dan me se gaa naá canoco' uxrá ní' tucuáán yo' tucuáán no rihaan yanj, né xo xcúún ní' canoco' ní' tucuáán yo', rá ní' gaa rque, tzaj ne yaj nihánj me se taj che'é canoco' ní' tucuáán yo' a ma'. 'Q se aj cunuu sa' nimán ní', né a'léé nimán ma'an ní' qui'yaj suun ní' che'é Diose cuano adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa che'é se-tucuanj Moisés xcaj ní' cuentá se vaa tumé ní' cacun', tzaj ne taj se 'yá' cunqu sa' nimán ní' rihaan Diose qui'yaj tucuáán yo' ma'

⁷ Guun rá ní' se vaa tucuanj chi'jj me se-tucuanj Moisés na!. Tzaj a doj ma!. 'Q se se-tucuanj Moisés yo' qui'yaj don ca'vee xcaj 'unj cuentá me se uun cacun' a. Dan me se gaa naá cataj Diose se vaa na'vej rá Diose guun rá ní' si'yaj tuvi' ní', né veé dan me se xcaj 'unj cuentá se vaa tananj a guun ndo'o raj si'yaj tuvi' gaa quene'én 'unj tucuáán yo', né danj inanj vaa nimanj nanj á. ⁸ Veé dan me se xcaj 'unj cuentá daj vaa se-tucuanj Moisés, gaa ne guun che'ej guun ndo'o raj qui'yaj cacun' uún a. Sese nuvi' tucuáán canoco' ní' né ne uun rá ní' qui'yaj ní' cacun' asuun saj ma!. ⁹ Né asij ataa nari'

'unj se-tucuanj Moisés, né guun raj se vaa sa' qui'yaj, tzaj ne narij se-tucuanj Moisés, gaa ne guun che'ej guun raj qui'yaj cacun' se vaa na'vej rá Diose, ¹⁰ ndqa síj, gaa ne quiri' nu' nimanj nanj adonj. Sese cuno yuvij nu' se-tucuanj Moisés, né ve'é uxrá cayáán nij yuvij, né che'é dan vaa tucuáán yo', tzaj ne 'unj nihánj me se daj doj se quiri' nu' nimanj, qui'yaj tucuáán yo' adonj. ¹¹ Dan me se gaa narij se-tucuanj Moisés, né guun raj canocoj nu' tucuáán yo', né cavii sa' 'unj, qui'yaj tucuáán yo', raj a. Tzaj ne tananj a guun chi'jj ndo'o raj doj, qui'yaj cacun' 'nij nimanj, né tiha' yu'unj cacun' yo' manj, né che'é dan doj a qui'yaj cacun', né quiri' nu' nimanj a adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa na'vee canoco' ní' se-tucuanj Moisés, che'é se uun chij cacun' rihaan nee man ní' a

¹² Dan me se gueé uxrá se-tucuanj Moisés nanj á. 'Q gaa nicá nimán ní', sese cuno ní' man yo' ei. Né cunaj uxrá vaa yo' ei. ¹³ 'Unj me se quiri' nimanj qui'yaj se-tucuanj Moisés tucuáán sa', rá nij soj na'. Taj ma'. Maan se che'é cacun' qui'yáá 'unj me quiri' nimanj nanj á. Gaa cunoj se-tucuanj Moisés, né guun che'ej qui'yaj cacun', né que'ee ndo'o cacun' qui'yaj, gaa ne xcaj 'unj cuentá se vaa man ndo'o cacun' nimanj a.

¹⁴ Ne'en ní' se vaa naná ca'mii Nimán Diose me se-tucuanj Moisés, tzaj ne yuvij uún mej, né inanj cacun' ne'enj qui'yaj a. ¹⁵ Ne ne'enj daj me che'é me 'yáá 'unj danj ma'. Dan me se me raj qui'yaj se sa', tzaj ne inanj cacun' 'yaj, né se chi'jj na'vej raj qui'yaj, tzaj ne inanj se chi'jj 'yaj nanj adonj. ¹⁶ Chi'jj vaa cacun' qui'yaj, raj, né dan me se ne'éen 'unj se vaa sa' vaa se-tucuanj Moisés a. ¹⁷ Dan me se ne qui'yaj ma'anj cacun' ma!. Tzaj ne uun chij ndo'o cacun' rque nee manj, né che'é dan nee manj qui'yaj cacun' a.

¹⁸⁻¹⁹ Ne'enj se vaa taj se 'yá' qui'yaj nee manj se sa' ma!. Dan me se me raj qui'yaj se sa', tzaj ne na'vee qui'yaj nee manj se sa' ma!. Né se chi'jj na'vej raj qui'yaj, tzaj ne dan me se inanj se chi'jj 'yaj, 'yaj nee manj adonj. ²⁰ Che'é dan me taj 'unj se vaa ne 'yaj ma'anj se chi'jj ma!. 'Q se uun chij ndo'o cacun' rque nee manj, né che'é dan inanj nee manj 'yaj se chi'jj yo' a. ²¹ Me raj qui'yaj se sa' uun rá Diose, tzaj ne na'vee qui'yaj danj ma!. 'Q se tananj inanj 'na' cacun' rihanj a.

²² Ne'enj se vaa sa' vaa se-tucuanj Moisés, ²³ tzaj ne me ndo'o rá nee manj qui'yaj yo' cacun', né na'vej nee manj cungo yo' rihaan Diose ma!. Inanj tucuáán chi'jj me rá nee manj canoco' yo' adonj. Dan me se na'vej raj

qui'yáj cacun', tzaj né neé manj inanj me rá se vaa qui'yáj cacun' a.

²⁴ Dan me se niquej, raj nanj ei. Inanj cacun' 'yaj neé manj, né che'é dan quiri' nu' nimanj, né vaa güii ca'anj 'unj rihaan ya'an, qui'yaj neé manj asuuñ nanj adonj. ²⁵ Né me sií tinanii manj rihaan nee manj, rá soj ga. 'Q se guun ni'yaj ndo'o ni' rihaan Diose se vaa tinanii Jesucristó sij 'ij ra'a man ní' manj rihaan sayuun yo' adonj.

Dan me se xa' ma'anj, tzaj né nocó' uxrá ma'anj se-tucuanj Diose, tzaj né xa' neé manj, tzaj né inanj se chi'ij 'yaj neé manj a.

8

Nana nihánj taj xna'anj se vaa xcaj ní cuentá che'é inanj Nimán Diose, né cavií sa' nimán ní a

¹ Yaj me se daj chiháa míj sé cuta' Diose cacun' xráá ní' sij nocó' man Jesucristó ma'. ² 'Q se 'unj nihánj me se che'é se canocó' 'unj man Jesucristó, né che'é dan Nimán Diose me sií guun chij rihaan nimanj, gaa né dan me se cunuú sa' nimanj, né che'é dan quinanii 'unj rihaan cacun', né se cavi' nu' nimanj qui'yaj cacun' a man adonj. ³ Ne guun nucuaj neé man ní' canoco' neé man ní' nu' se-tucuanj Moisés, ne che'é dan se guun nucuaj ní' quinanii ma'an ní' rihaan cacun' tumé ní' ma'. Tzaj né Diose me sií tinanii man ní' rihaan cacun' yo', né ca'née Diose ma'an ta'níi Diose rihaan chumij, ne ase vaa neé man ní' ro', danj vaa neé man so' uún a. Xa' neé man ní', tzaj né tumé ní' cacun', qui'yaj neé man ní', ne che'é dan ca'na' so', né cayaán so' ga ní', né cavi' so' che'é ní' a. Tzaj ne taj cacun' tumé ma'an so', né che'é dan taj che'é qui'yaj ní' cacun' yaj ma'. ⁴ Cuano yaj me se taj che'é qui'yaj ní' inanj se vaa me rá neé man ní' qui'yaj ní' ma'. Inanj rihaan grún' Nimán Diose cuno ní', né qui'yaj ma'an ní' ndaá vaa me rá Diose qui'yaj ní' a. Dan me se Nimán Diose 'yaj uno ma'an ní' se-tucuanj Moisés adonj.

⁵ Dan me se ta'aj yuvij xcaj cuentá inanj che'é neé man níj so', tzaj né ing doj vaa yuvij nocó' man Nimán Diose, né dan me se che'é inanj se vaa me rá Nimán Diose xcaj níj so' cuentá adonj. ⁶ Sese inanj che'é neé man ní' xcaj ní' cuentá, né cavi' nu' nimán ní' a. Tzaj né sese che'é Nimán Diose xcaj ní' cuentá, né cavií sa' ní', né ca'vee cayaán ní' ga Diose nu' cavii nu' ca'anj, né gaa xej nimán ní', qui'yaj Nimán Diose adonj. ⁷ Sese inanj che'é neé man ma'an ní' xcaj ní' cuentá, né taj ri'yunq ní' man Diose vaa gaa adonj. Se guun nucuaj ma'an ní' cuno ní' se-tucuanj Diose vaa gaa ma'. ⁸ Ne aran' rá Diose ni'yaj Diose man níj yuvij acaj cuentá che'é neé man ma'an níj yuvij a man adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa sese yanj Nimán Diose ga ní', né sa' doj gaa ní' a

⁹ Tzaj né ing doj vaa níj soj sese ya yanj Nimán Diose ga soj á. Che'é dan ne 'yaj soj ndaá vaa me rá neé man soj qui'yaj soj ma'. Tzaj né inanj rihaan Nimán Diose uno soj, né dan me se sese nuvi' Nimán Jesucristó yáán ga yo' o so', né nuvéé sij 'nij ra'a Jesucristó man me so' ma'. ¹⁰ Ne'en soj se vaa cavi' neé man ní' che'é cacun' qui'yaj neé man ní', tzaj né sese yanj Jesucristó ga ní', né 'o vaa sa' ní' rihaan Diose, né che'é dan 'o vaa i'na' nimán ní' adonj. ¹¹ Ne'en soj se vaa cunuú i'na' uún Jesucristó gaa cavi' so', qui'yaj Diose, né ma'an Nimán Diose nuú nimán soj, né che'é dan cunuú naçá neé man soj asá' cavi' soj, qui'yaj uún Diose a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa yuvij uno a'mii Nimán Diose me ta'níi Diose a

¹² Che'é dan ne nó xcúún ní' qui'yaj ní' ndaá vaa me rá neé man ní' ma'. Se racuúj ní' man neé man ní', man tinuj, man noocoj. ¹³ 'Q se sese aráya'anj ndo'o soj man neé man soj, ne ca'anj yanúj soj rihaan Diose, qui'yaj ma'an soj adonj. Tzaj né sese cuno soj naná a'mii Nimán Diose, né se ca'vej rá soj qui'yaj neé man soj cacun', gaa né yo'o gaa i'na' nimán soj adonj. ¹⁴ 'Q se yuvij uno a'mii Nimán Diose me ta'níi Diose ei. ¹⁵ Ne'en soj se vaa chul'vi' mozó ne'en so' se-ru'vee so', tzaj né na'vej rá Diose qui'yaj soj danj rihaan Diose ma'. Se cuchu'vi' nimán soj ne'en soj Diose ma'. 'Q se nícaj yu'unj Diose man soj, ne guun ta'níj Diose man soj, né che'é dan me gaq niha' rá soj cataj soj: "Ataj" rihaan Diose á. ¹⁶ Dan me se yo'o a'mii Nimán Diose ga nimán ní', né taj Nimán Diose se vaa ta'níi Diose me ní' a. ¹⁷ Che'é dan vaa güii rqué ndo'o Diose se sa' rihaan ní' ga Jesucristó né 'o cuyaán gaa se sa' rihaan Jesucristó ga ní' a. Veé dan me che'é se ran' ní' sayuun ndaá vaa quiran' Jesucristó ro', che'é dan cavií sa' ní' ga so', né guun chij ní' ga so' vaa güii adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa vaa güii, né veé ndo'o gaq cunudanj chumij, qui'yaj Diose che'é ní' a

¹⁸ Veé dan me se ran' xa' ní' sayuun cuano, tzaj né vaa güii, né doj a cavií sa' ní' rihaan sayuun ran' ní' cuano adonj. 'Q se ataa cataj xna'anj Diose rihaan ní' che'é nu' se sa' nícaj ní', tzaj né asá' rqué Diose nu' se sa' rihaan ní', né quini'yon ní' nu' sayuun quiran' ní' ei. Danj vaa raj nanj adonj. ¹⁹ Na'vij uxrá cunudanj níj rasuun man rihaan chumij nihánj quisij güii tijaan Diose man níj ta'níi Diose rihaan chumij, gaa né quene'en chumij daj gaa níj so' a. ²⁰ Cuano ro', taj yu'vee níj rasuun man rihaan chumij ma'. Gaa qui'yaj Diose chumij, né vaa sa' cunudanj níj rasuun yo', tzaj né quiri' níj rasuun che'é

cacun' qui'yaj yuvij, ne ca'vej rá Diose quirí' nu' nij rasuun yo', tzaj ne ne'en Diose²¹ se vaa vaa güii cunuú sa' cunudanij nij rasuun yo' rihaan chumij, ne asa' quisij güii yo', ne taj rasuun quirí' taj rasuun cuchruu ma'. 'Q se ve'é ndo'o gaa nu' nij rasuun yo' ei. Dan me se ase vaa ma'an nij ta'núi Diose ro', danj gaa uún nij rasuun uún, ne ve'é ndo'o gaa nij yo' adonj.

²² Dan me se ne'en ní' se vaa ran' uxrá nu' rasuun man rihaan chumij sayuun cuano, ne me uxrá rá yo' cunuú nacá uún yo', ne na'vij yo' quisij güii cunuú sa' yo' adonj.²³ Vaj a doj, ne ráchej ma'an ní' uún, ne na'vij ní' cunuú nacá ma'an ní' uún a. Dan me se yanj Nimán Diose ga ní', ne sa' uxrá vaa Nimán Diose, ne che'é dan ne'en ní' se vaa rque Diose se sa' doj rihaan ní', ne ne'en ní' se vaa vaa güii, ne quene'en yuvij se vaa guun ta'núj Diose man ma'an ní', ne cunuú sa' nu' nee man ní' a.²⁴ Dan me se tinanii Diose man ní' rihaan chrej chí'ji' uun chij nimán ní', ne che'é dan guun ya' rá ní' se vaa cavíi sa' ní', tzaj ne ataa quene'en ní' nu' se vaa qui'yaj Diose che'é ní', ne che'é dan nucuaj ndo'o rá ní' man Diose se vaa ya ya qui'yaj so' che'é ní' a.²⁵ Ne ne'en ní' daj qui'yaj Diose che'é ní' ma'. Maan se nucuaj rá ní' man Diose, ne che'é dan se gaa ra'yanj nimán ní' ma'. Maan se gaa nanaj nimán ní', ne na'vij ní' ndaa se cavíi sa' ní' qui'yaj Diose adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa racuíj ndo'o Diose man ní' a

²⁶ Sese ne ne'en ní' qui'yaj ní' nu' se vaa no xcúun ní' qui'yaj ní', ne Nimán Diose räcuíj man ní', ne guun nucuaj ní' a. Ne ne'en ní' daj ca'míi ní' gaa achiín ni'yaj ní' rihaan Diose ma'. Che'é dan achiín ni'yaj Nimán Diose che'é ní', ne taj xna'anj Nimán Diose rihaan Diose nanaj me rá ma'an ní' ca'míi ní' a.²⁷ Dan me se Nimán Diose ne'en daj me rá ní' cataj xna'anj ní' rihaan Diose, ne uno Diose a'mii Nimán Diose che'é ní' ei. Ne'en Nimán Diose me se achiin man ní', ne achiín ní'yaj Nimán Diose rihaan Diose se vaa rque Diose se vaa achiin man ní' a. Dan me se ne'en Diose se vaa inanj se vaa a'vej rá Diose níçaj ní' achiín ní'yaj Nimán Diose, ne danj 'yaj Nimán Diose che'é cunudanij ní' sij cunuú sa' nimán rihaan Diose adonj.

²⁸ Dan me se ne'en ní' se vaa racuíj ndo'o Diose man ní' sij aráj cochroj rihaan Diose ei. 'Q se canacúun Diose man ní' cayaán ní' ga Diose nu' cavíi nu' ca'anj, ne che'é dan me avii sa' nu' suun 'yaj suun ní' ga Diose adonj.²⁹ Gaa naá me se quene'en Diose se vaa canoco' ní' man so' vaa güii, gaa ne yo'o guun rá Diose se vaa naqui'yaj sa' Diose nimán ní', ne ase vaa ta'núi Diose síi cu'naj Jesucristó ro', danj gaa ní' uún, ne

vaa güii cuman ndo'o tinúú Jesucristó do', ra'vij Jesucristó do', ne so' guun síi chava' rihaan cunudanij ní' a.³⁰ Gaa ne canacúun Diose man ní', gaa ne cunuú sa' ní' rihaan Diose, qui'yaj Diose, gaa ne ya guun chij ní' ga Diose, qui'yaj ma'an Diose adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa daj chihaa míj se guun tanáj Diose man ní' ma'

³¹ Dan me se Diose me tuvi' ní', ne che'é dan taj síi quisij qui'yaj sayuun man ní' ma'.³² Q se ne cuchu'ví' Diose rque Diose ma'an ta'níí Diose cavi' che'é ní', ne che'é dan guun ya rá ní' se vaa rque Diose nu' se sa' rihaan ní', ne cavi'í sa' ní' adonj.³³ Ni' sij narii Diose man me se se guun cuta' yuvij cacun' xráá ní' rihaan Diose ma'. 'Q se ma'an Diose cataj se vaa cunuú sa' ní' rihaan so' a.³⁴ Taj yuvij cuta' cacun' xráá ní' sij narii Diose man ma'. 'Q se cavi' Jesucristó che'é ní', ne cunuú i'na' uún Jesucristó, ne cuano nicun' so' x'núú Diose, ne ma'an so' me síi achiín ní'yaj rihaan Diose che'é ní' adonj.

³⁵ A 'ó güii se guun yaníj Jesucristó rihaan ní', qui'yaj níj yuvij ma'. Yo'o 'ee rá Jesucristó man ní' ei. Ca'vee se quiran' ní' sayuun do', ca'vee se quinano ndo'o rá ní' do', ca'vee se quitai'ri'yunj yuvij man ní' do', ca'vee se quina'aan rque ní' do', ca'vee se quinavij sa'anj rihaan ní' do', ca'vee se cavi' ní' do', tzaj ne daj chihaa míj se guun yaníj Jesucristó rihaan ní' ma'.³⁶ No nana rihaan danj Diose se vaa che'é se nocq' ní' man Diose, che'é dan me rá yuvij ticaví' níi man matzinj ro', danj me rá níi ticaví' níi man ní', taj danj Diose a.³⁷ Tzaj ne ca'vee se daj a sayuun ran' ní', tzaj ne taj se 'yaj ma'. 'Q se Jesucristó me síi 'ee rá man ní', ne che'é dan qui'yaj canaan uxrá ní' rihaan sayuun adonj.

³⁸⁻³⁹ 'Q se guun ya raj se vaa a 'ó rasuun se ca'vee qui'yaj guun yaníj Diose rihaan ní' ma'. Ca'vee se gaa i'na' ní' do', ca'vee se cavi' ní' do', tzaj ne yo'o 'ee rá Diose man ní' a. Ca'vee se ma'an nij se-mozó Diose me rá qui'yaj guun yaníj Diose rihaan ní', tzaj ne se ca'vee qui'yaj canaan nij so' ma'. Ca'vee se daj a sayuun quiran' ní', tzaj ne se tanáj Diose man ní' ma'. Se guun yaníj Diose rihaan ní' qui'yaj yuvij do', qui'yaj síi chree do', qui'yaj nana chree do', qui'yaj naj guun rasuun do' ma'. Se guun nucuaj nij so' qui'yaj nij so' danj ma'. Taj a 'ó rasuun man xta'taj a 'ó rasuun man rej rque yo'óó qui'yaj ca'vee guun yaníj Diose rihaan ní' ma'. A 'ó rasuun qui'yaj Diose se ca'vee qui'yaj danj ma'. Yo'o 'ee rá Diose man ní', ne che'é dan ca'néé so' man Jesucristó rihaan ní', ne 'nij ra'a Jesucristó man ní', ne 'ee rá so' man ní' adonj.

9

Nana nihánj taj xna'anj se vaa nanó ndo'o rá sú cu'naj Pablo che'etuvi'so'nij yuvij israelítia a

¹ Noco' nu' ní man Jesucristó, né sé ca'mii ne 'unj rihaan niж soj ma'. 'Q se yanj Nimán Diose ga 'unj, ne ma'lan Nimán Diose cataj rihanj se vaa nana ya ca'mij á. ²⁻³ Dan me se inanj nanó ndo'o raj che' e nij tuvij niж yuvij israelítá, ne me raj nayonj rihaan niж so', né ndqā ca'néé nimanj quinaj ma'anj rihaan sayuun, qui'yaj Diose, ne yo'o nacaj Diose man niж so' rihaan sayuun quirán' niж so', né ca'néé nimanj tanáj Jesucristó manj, né nacaj Jesucristó man niж so' a. ⁴ Dan me se yuvij israelítá me niж so', né guun ta'nij Diose man niж so', rá Diose á. Quene'en niж so' se vaa chuguun ndo'o Diose gaa canicun' ma'an Diose ga niж so' gaa naá, né cataj xna'anj Diose rihaan niж so'daj qui'yaj Diose che' e nij so', né cataj xna'anj Diose rihaan niж so' daj qui'yaj ma'an niж so' a. Tucu'yón Diose man niж so' daj qui'yaj niж so' gaa na'avíj niж so' rihaan Diose, né cataj Diose rihaan niж so' se vaa ya ca'nej Diose 'o síi tñanij man niж so' rihaan sayuun a. ⁵ Xji niж yuvij israelítá me niж síi man gaa naá síi cu'naj Abraham do', síi cu'naj Isaac do', síi cu'naj Jacob do' a. Yo'o tuvij niж so' me Jesucristó síi ca'néé Diose tñanij man yuvij rihaan sayuun, né Jesucristó me se Diose me so', né uun chij so' rihaan cunudanj a. Ve'é ca'mij ní' che' e so' nu' cavii nu' ca'anj ei. Veé danj gaa ya ei.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa inanj niж yuvij israelítá narii Diose me ya ya yuvij israelítá rihaan Diose a

⁶ Dan me se gaa naá cataj Diose se vaa ya canoco' niж yuvij israelítá man so' nu' cavii nu' ca'anj, né me che' e ne noco' niж yuvij israelítá man Diose cuano, rá soj ga. 'Q se quisij ya ndqā vaa ca'mii Diose, tzaj ne ne narii ya Diose man cunudanj niж yuvij israelítá ma'. Nuveé ya ya yuvij israelítá me cunudanj niж so' rihaan Diose ma'. ⁷ Abraham síi cayáán gaa naá ro', doj ta'níi ta'nij si'no so' guun ta'hí Diose, né dan me se cataj danj Diose se vaa orún' niж ta'níi ta'nij si'no síi cu'naj Isaac me ya ya ta'níi ta'nij si'no síi cu'naj Abraham rihaan Diose á. Danj ca'mii Diose rihaan síi cu'naj Abraham gaa naá a. ⁸ Dan me se cataj Diose se vaa sé guun ta'nij Diose man cunudanj niж ta'níi ta'nij si'no síi cu'naj Abraham ma'. Maan se ta'aj niж so' narii Diose, ne inanj che' e nij síi narii Diose ca'mii Diose, gaa cata' tu'va Diose se vaa ya canoco' niж so' man so' a. ⁹ Dan me se gaa ataa ca'nqaa síi cu'naj Isaac síi narii Diose man, né ca'mii Diose che' e so', cataj Diose se vaa nasij 'o yo', gaa né ca'na' uún Diose rihaan Abraham, né

ya gaq 'o ta'nij sno'o chaná cu'naj Sara a. Né sno'o cunii yo' ro', me Isaac a. Danj cataj Diose rihaan Abraham a.

¹⁰ Né vaa chaná cu'naj Rebeca uún, né cotoj no' ga orún' nícaj no' síi cu'naj Isaac, né narii no' ndaa ne'ej cuaté nuq' rque no' a. ¹¹⁻¹² Gaa ataa ca'nqaa ne'ej, né cataj xna'anj Diose rihaan no' se vaa qui'yaj suun ne'ej taj yaqan ca'nqaa rihaan ne'ej noc' xco, cataj Diose a. 'Q se ataa ca'nqaa ne'ej, ne taj a 'o roj so' qui'yaj sa' do', qui'yaj chi'li do' ma'. Taj se sa' qui'yaj síi guun chij rihaan tinúu, né taj cacun' tumé síi qui'yaj suun che' e tinúu ma'. Maan se inanj danj qui'yaj Diose narii Diose man yo'o so' guun chij so' rihaan tinúu so', che' e rej aj guun rá Diose daj gaa suun cata 'o 'o so' rihaan Diose nanj ei. ¹³ Dan me se taj danj Diose se vaa cunuu 'ee rá Diose ne'en Diose man niж tuvij síi cu'naj Jacob síi noco' xco, tzaj né quirí' niж tuvij síi cu'naj Esaú rihaan Diose, taj danj Diose adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ca'vee narii Diose naj guun yuvij a

¹⁴ Dan me se niж qui'yaj Diose rihaan síi cu'naj Esaú, rá soj na'. Taj a doj ma'. ¹⁵ 'Q se gaa naá ca'mii Diose rihaan síi cu'naj Moisés, cataj Diose a:

—No xcúun 'unj gaa 'ee rá 'unj ne'én 'unj naj guun yuvij a. —Danj ca'mii Diose rihaan Moisés gaa naá a.

¹⁶ Dan me se ca'vee se daj a me rá yuvij, ca'vee se daj a qui'yaj yuvij, tzaj né se ca'vee qui'yaj niж yuvij se vaa me rá ma'lan niж yuvij ma'. Orún' Diose me síi cataj me síi cunuu 'ee rá so' man adonj.

¹⁷ Né rihaan danj Diose nó nana ca'mii Diose rihaan síi cu'naj Faraón gaa cataj Diose:

—Guún so' síi nícaj suun, qui'yáj, gaa ne quene'en yuvij daj quirán' so', qui'yáj, né xcaj niж yuvij cuentá se vaa Diose síi nícuaj mej a. —Nanj cataj Diose rihaan síi cu'naj Faraón gaa naá a.

¹⁸ Dan me se ne'en ní' se vaa sese me rá Diose cunuu 'ee rá Diose man 'o so', né cunuu 'ee rá Diose man so', né sese me rá Diose guun nichraj rá 'o so', né guun nichraj rá so', qui'yaj uún Diose a.

¹⁹ Vaa yuvij cataj: "Che' e dan, me che' e uta' Diose cacun' xráy yuvij ga. 'Q se inanj se me rá Diose qui'yaj ní' 'yaj ní' á". Danj cataj ta'aj yuvij a. ²⁰ Tzaj né ne nó xcúun ní' cataj ní' se vaa ne nó xcúun Diose qui'yaj so' ndaa vaa 'yaj so' ma'. 'Q se Diose me síi qui'yaj man ní', né ne nó xcúun ní' cachinj na'anj ní' man Diose me che' e cavii niж ta'aj ní' ma'. ²¹ Dan me se síi 'yaj xruij me se doj yo'ó níquii gaa rihaan so', gaa né ca'vee qui'yaj so' xruij a. Doj yo'ó níquii nícaj so' qui'yaj so' xruij ve'é ndo'o vaa, gaa né doj

yo'óó niquii nicaj so' qui'yaj so' xruj nij doj a. Ca'vee qui'yaj so' daj me rá ma'an so' á. ²² Né ase vaa 'yaj síi 'yaj xruj ro', danj vaa 'yaj Diose, né dan me se quirí' ndo'o ta'aj yuvijí qui'yaj Diose, né vaa güii ca'anj nij so' rihaan ya'an a. Uun yuvaqá Diose man nij so' che'é cacun' 'yaj nij so', né me rá Diose caxrijí yuvaqá Diose man nij so', né me rá Diose tıhaan Diose se vaa nucuaj ndo'o Diose, tzaj né aráj x'naa uxrá Diose ni'yaj Diose man nij yuvijí, ²³ che'é rej guun rá Diose tıhaan Diose rihaan nij yuvijí nu'ndaa vaa qui'yaj so' che'é yo'ó nij yuvijí, né yo'ó nij so' me se aj guun rá Diose se vaa guun chij nij so' ga so', né che'é dan cunuú 'ee rá so' man nij so', gaa ne xcay cunudanji nij yuvijí cuentá se vaa síi uun chij sa' ndo'o me Diose ei. ²⁴ Ma'an ní' me nij yuvijí guun chij ga Diose, né dan me se ta'aj ní' me yuvijí israelitá, ne yo'ó ta'aj ní' me yuvijí yanij, tzaj ne canacúun Diose man 'o' o'ní' guun chij ní' ga'so' adonj.

²⁵ Ase vaa nana a'mij nihánj ro', danj vaa nana ca'mii Diose gaa naá nana cachrón síi cu'naj Oseas rihaan yanj a. Dan me se cataj Diose a:

—Yuvijí ne nocó' manj me se ne 'ee raj man nij so' ma'. Tzaj ne vaa güii guun nij so' tuvij, né vaa güii cunuú 'ee raj man nij so' adonj. ²⁶ Dan me se maqan rej nicun' 'unj gaa cataj 'unj se vaa nuveé tuví' 'unj me nij yuvijí ro', maqan dan canicún' 'unj cataj 'unj se vaa ta'nij maqan me nij so' a. 'O se Diose vaa i'ná' mej adonj. —Danj ca'mii Diose gaa naá a.

²⁷ Né nucuaj ca'mii síi cu'naj Isaías gaa naá che'é nij yuvijí israelitá a. Cataj so':

—Ca'vee se guun que'ee uxrá nij síi israelitá, né ndqá ase uun rá' ne'en' yo'óó chruu naj tu'va na ya'anji guun rá' quene'en' man nij tuví' nij so', tzaj né taj que'ee nij so' cavií sa' ma'. 'O se doj tuví' nij so' cavií sa' nqanj adonj. ²⁸ Orá le'ej nii qui'yaj suun Diose nu' suun vaa rihaan so' ca'ne' so' cacun' che'é nu' yuvijí man rihaan chumij adonj. —Danj ca'mii síi cu'naj Isaías a. ²⁹ Veé dan ca'mii uún síi cu'naj Isaías che'é nij yuvijí israelitá, né cataj uún so'— Guun nucuaj ndo'o Diose guun chij Diose á. Né ní' me se aví' ní' che'é cacun' tumé ní', tzaj ne tıhanii Diose man doj tuví' ní' sij israelitá rihaan sayuun a. Sese taj tuví' ní' quinaniji rihaan sayuun, né cavií cunudanji nij yuvijí man chiháán ní', ne quinavij chiháán ní', ne ase vaa navij chuman' Sodoma do', ase vaa navij chuman' Gomorra do', danj gaa quinavij chiháán ní' nqanj adonj. —Veé danj ca'mii síi cu'naj Isaías che'é nij yuvijí israelitá gaa naá a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ne cunuú sa' nij yuvijí israelitá rihaan Diose, che'é se ne

cuchumán rá nij so' ni'yaj nij so' man Jesucristó a

³⁰ Xcay ní' cuentá daj qui'yaj nij yuvijí israelitá do', daj qui'yaj nij yuvijí yanij do', rihaan Diose á. Dan me se nuveé yuvijí israelitá me nij yuvijí yanij, né ne guun rá nij so' qui'yaj suun nij so' yan cunuú sa' ma'an nij so' rihaan Diose, tzaj ne ta'aj nij so' me síi amán rá ni'yaj man Diose, né che'é dan 'o cunuú sa' nij so' rihaan Diose ei. ³¹ Inq qui'yaj que'ee nij yuvijí israelitá a. Dan me se qui'yaj suun uxrá nij so' nano' nij so' chrej cunuú sa' ma'an nij so' rihaan Diose, tzaj ne ne nari' nij so', che'é se ne cuchumán rá nij so' ni'yaj nij so' man Jesucristó ma'. Ne guun ya' rá nij so' se vaa racuúj Diose man nij so' cunuú sa' nij so' rihaan Diose ma'. Maqan se cunuú sa' ma'an nij so', rá nij so', ne qui'yaj suun uxrá nij so' che'é rej ca'vee cunuú sa' ma'an nij so', rá nij so' a. Ne ca'vej rá nij so' cuchumán rá nij so' ni'yaj nij so' man Jesucristó, né dan me se ase vaa 'o yuvej aráán chrej ro', danj vaa Jesucristó rihaan nij so', né ase vaa uun na'aj yuvijí naxru' rihaan yuvej ro', danj vaa guun na'aj nij yuvijí israelitá che'é se ne ca'vej rá nij so' cuchumán rá nij so' ni'yaj nij so' man Jesucristó adonj.

³³ 'O cuyaqan vaa nana a'mij ga nana a'mii danj Diose che'é Jesucristó, né dan me se gaa naá cataj Diose a:

—Ni'yaj so' ei. Aj cuné' 'unj yo'ó yuvijí chuman' cu'naj Jerusalén, né ase vaa 'o yuvej vaa so', nucuaj ndo'o so' a. Naxru' yuvijí, qui'yaj yuvej yo', né guun na'aj nij yuvijí quene'en nij yuvijí man so', tzaj né sece cuchumán rá yo'ó so' quene'en so' man síi cuné' 'unj, né se guun na'aj so' ma'. Tananj cavií sa' so' adonj. —Dan me nana ca'mii Diose che'é Jesucristó a.

10

¹ Dan me se achíin ni'yaj ndo'ojo rihaan Diose che'é nij tuví' 'unj nij yuvijí israelitá, tinuj, nocoj. 'Ee rá 'unj man nij so', né che'é dan me ndo'o raj quinaniji nij so' rihaan sayuun a. ² Dan me se sa' qui'yaj nij so' gaa guun ndo'o rá nij so' cunuú sa' nij so' rihaan Diose, tzaj né ne ne'en nij so' daj qui'yaj nij so' ne ca'vee cunuú sa' nij so' rihaan Diose ma'. ³ Ne xcay nij so' cuentá che'é se vaa aj qui'yaj Diose che'é nij so', né ne xcay nij so' cuentá se vaa ca'vee cunuú sa' nij so' rihaan Diose, qui'yaj ma'an Diose ma'. Maqan se nano' ma'an nij so' chrej cunuú sa' ma'an nij so' rihaan Diose, né che'é dan ataa qui'yaj nij so' ndaa vaa me rá Diose qui'yaj nij so', né che'é dan ataa cunuú sa' nij so' adonj. ⁴ Gaa naá, né canoco' yuvijí se-tucuqan Moisés, né veé dan me se cunuú sa' nij so' rihaan Diose, rá nij so', tzaj né

yaj nihánj me se aj quisíj se-tucuanj Moisés, qui'yaj Jesucristó, né 'o se yo'o aman rá ní' ni'yaj ní' man Jesucristó, gaa ne cunuu sa' ní' rihaan Diose nañj adonj.

Nanä nihánj taj xna'anj se vaa quinanii cunudanj nij yuvij cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó rihaan sayuun a

⁵ Gaa naá cachrón síi cu'naj Moisés nana rihaan yanj, ca'mii so' che'é se-tucuanj ma'an so', né cataj so' se vaa sese guun nucuaj yuvij cungo yuvij nu'tucuán cuchruj ma'an so', né cayaán nij yuvij rihaan Diose nu'cavii nu'ca'anj a. Danj ca'mii Moisés gaa naá a. ⁶ Tzaj né cuano nihánj me se aj xcaj ní' cuentá se vaa nuu sa' ní' rihaan Diose che'é yan cuchumán rá ní' cuno ní' nana ca'mii so', né che'é dan yo'o a'mii ní' ga síi cu'naj Moisés gaa naá, taj ní' se vaa taj che'é cavii yuvij rej xta' do', nano' nij yuvij man síi tinanii man níj so' rihaan sayuun, ⁷ né taj che'é ca'anj yuvij rej rque yo'óó do', nano' nij yuvij man so' rej man nimán ma'. Danj taj ní' ga síi cu'naj Moisés a.

⁸ Né cataj uún síi cu'naj Moisés se vaa nana achiin mán so' ro', nuveé nana ca'na' rej gan' me nana yo' ma!. Tananj ndaa tu'va ma'án so' do', ndaa nimán ma'án so' do', nuú nana yo' nañj adonj, taj Moisés, né nana yo' me nana a'mii yuvij taj yuvij se vaa amán rá yuvij ni'yaj yuvij man Jesucristó, ndaa vaa a'mii natáj níj rihaan yuvij ei. ⁹ 'O se sese ca'mii yá so' cataj so' rihaan tuyí so' se vaa Jesucristó 'nij ra'a mán so', né sese guun ya rá so' se vaa cunuu i'na' uún Jesucristó, qui'yaj Diose, gaa cavi' so', né quinanii so' rihaan sayuun a. ¹⁰ 'O se nimán ní' me se yo' me cuchumán rá ní' ne'en ní' Jesucristó, né ca'vee cunuu sa' ní' rihaan Diose, né tu'va ní' me se yo' me ca'mii ya ní' cataj ní' se vaa nocó ní' man Jesucristó, né ca'vee quinanii ní' rihaan sayuun adonj.

¹¹ Dan me se taj uún danj Diose se vaa xa' síi amán rá ni'yaj man Jesucristó, tzaj né se guun na'aj so' ma'. Ya cavi' sa' so' adonj. Danj taj danj Diose a. ¹² 'O se 'o cuyaan vaa cunudanj yuvij rihaan Jesucristó, né dan me se yuvij israelítá do', yuvij yanij do!, 'o cuyaan vaa níj so' rihaan Jesucristó, tzaj né 'nij ra'a Jesucristó man cunudanj níj so', né uun nucuaj uxrá Jesucristó räuúj so' man cunudanj yuvij achiín ni'yaj rihaan so' a. ¹³ Dan me se taj uún danj Diose a: "Yuvij achiín ni'yaj rihaan síi 'nij ra'a man ní' ro', quinanii cunudanj níj so' rihaan sayuun, né cavi' sa' níj so' adonj". Danj taj danj Diose a.

Nanä nihánj taj xna'anj se vaa achiin ca'mii natáj níi che'é Jesucristó rihaan yuvij ataa cuno nana che'é so' a

¹⁴ Tzaj né taj che'é cachinj ni'yaj yuvij rihaan Jesucristó, sese ataa cuchumán rá níj yuvij ni'yaj níj yuvij man Jesucristó ma'.

Né se ca'vee cuchumán rá níj yuvij ni'yaj níj yuvij man so', sese ataa cuno níj yuvij se-nana so' ma'. Né se ca'vee cuno níj yuvij, sese taj síi a'mii natáj rihaan níj yuvij ma'. ¹⁵ Né se cuchi' síi a'mii natáj rihaan yuvij, sese se ca'néé níi man so' ma'. Dan me se a'mii uún danj Diose, taj yo': "Ve'é ndo' o'yaj síi ca'anj ca'mii natáj nana sa' ei". Danj taj danj Diose a.

¹⁶ Tzaj né vaa yuvij na'vej rá cuno nana sa' ma'. Inanj danj ca'mii síi cu'naj Isaías gaa cachíñ ni'yaj so' rihaan Diose, né cataj so':

—Ataj síi chij. Doj, yuvij amán rá cuno nana ca'mii núa a —taj so' rihaan Diose a.

¹⁷ Tzaj ne veé dan me se asino a'mii natáj níi rihaan yuvij che'é Jesucristó, gaa né uno níj yuvij, né xcaj níj yuvij cuentá che'é se vaa taj xna'anj Diose rihaan níj yuvij, gaa né chumán rá níj yuvij ni'yaj níj yuvij man Diose nañj adonj.

Nanä nihánj taj xna'anj se vaa na'vej rá níj yuvij israelítá cuno níj so' se-nana Jesucristó nana sa' ma'

¹⁸ Tzaj né cataj ta'aj yuvij se vaa ataa cuchi' nana sa' rihaan níj yuvij israelítá a. Danj ca'mii ta'aj níj so', tzaj né a'j cuchi' nana sa' rihaan níj yuvij israelítá ei. Dan me se taj danj Diose se vaa aq quene'en cunudanj níj yuvij man rihaan chumii se-nana Diose nana sa' a. Danj a'mii danj Diose á.

¹⁹ Tzaj né yo'ó ta'aj yuvij cataj se vaa ne ne'en ya níj yuvij israelítá se vaa tinanii Diose man cunudanj níj yuvij man rihaan chumii rihaan sayuun ma'. Danj cataj uún níj yuvij yo', tzaj né taj ma!. Maqan se aj ne'en níj yuvij israelítá ei. 'O se gaa naá cachrón síi cu'naj Moisés nana ca'mii Diose rihaan níj yuvij israelítá rihaan yanj, gaa cataj Diose se vaa vaa güüi xcaj níj yuvij israelítá cuentá se vaa cavi' sa' níj yuvij yanij, qui'yaj Diose, né che'é dan güun xcoj ruväq rá níj yuvij israelítá quene'en níj so' níj yuvij yanij yo' a. 'O se nuveé yuvij acaj cuentá me yuvij yanij, né che'é dan güun xcoj ruväq rá níj yuvij israelítá che'é se vaa cavi' sa' níj yuvij yanij qui'yaj Diose ei. Danj ca'mii Diose gaa naá a.

²⁰ Ne 'o cuyaan vaa nana nihánj ga nana cachrón uún síi cu'naj Isaías rihaan yanj gaa naá, né dan me se quisíj rá so' cataj so' se vaa níj yuvij yanij me se ne nano' níj so' man Diose, tzaj né nari' níj yuvij yanij man Diose, né nda' se ne güun rá níj so' quene'en níj so' me rej vaj Diose, tzaj né curuvi' Diose rihaan níj so' a. Danj taj síi cu'naj Isaías gaa naá a.

²¹ Tzaj né ingo vaa nana ca'mii Diose rihaan níj yuvij israelítá gaa naá, taj síi cu'naj Isaías a. Dan me se cataj Diose rihaan níj yuvij israelítá se vaa 'o me rá Diose nacaj Diose man níj yuvij israelítá, tzaj né ne

ca'vej rá niж so' cuno niж so' rihaan Diose ma'. Inanj tucuáá niж so' rihaan Diose nanj á. Danj taj Diose, ne cachrón sii cu'naj Isaías rihaan yanj a.

11

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cunuу 'ee rá Diose ni'yaj Diose ta'aj niж yuvij israelitá a

¹ Che'é se tucuáá niж yuvij israelitá rihaan Diose, che'é dan quiri'i yanj Diose man niж so', rá soj na'. Taj ma'. 'Q se ma'anj me sii israelitá uún ei. Ne dan me se xií 'unj me sii cu'naj Abraham gaa naá, ne xií 'unj me sii cu'naj Benjamín uún ei. ² Ne quiri'i yanj Diose man niж yuvij israelitá ma'. 'Q se gaa ataa qui'yaj Diose chumij, ne 'o quene'en Diose se vaa canoco' niж so' man Diose a.

Ne'en niж soj doj taj danj Diose che'é sii cu'naj Elías gaa naá a. Dan me se cuta'! Elías cacun' xráá niж yuvij israelitá, ³ ne cataj so':

—Ataj sii chij. Ticavi' niж yuvij israelitá man niж sii nata' se-nanq so' rihaan yuvij che'é so' á. Tiri' niж so' rej quina'vij yuvij rihaan so' á. Taj orunj quináj nanj á. Ne me rá niж so' ticavi' niж so' mán 'unj uún adonj. —Danj ca'mii sii cu'naj Elías rihaan Diose a.

⁴ Gaa ne ca'mii uún Diose rihaan so', cataj Diose:

—Taj ma'. Ne taj oruuń so' ma'. Tzaj ne vaa 'o cunu' chij mij yuvij israelitá noco' manj, ne a' ó niж so' ne na'vij rihaan ya'anj cu'naj Baal ya'anj ne vaa i'na' ma'. —Danj ca'mii Diose rihaan sii cu'naj Elías a.

⁵ Ne veé danj vaa uún niж yuvij israelitá sii man cuano, ne cunuу 'ee rá Diose man niж yuvij israelitá, ne narii Diose man doj tuvi' niж so' ei. ⁶ Inanj danj quiri'yaj ma'an Diose che'é ta'aj niж yuvij israelitá, tzaj ne nuveé che'é se sa' qui'yaj ma'an niж so' me narii Diose man niж so' ma'. Sese che'é se sa' qui'yaj niж so' narii Diose man niж so', ne taj che'é cataj ní' se vaa cunuу 'ee rá uún Diose man niж so' ma'.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa vaa güii cunuу sa' uún niж yuvij israelitá rihaan Diose a

⁷ Cuanq ro', cunudanj niж yuvij israelitá me rá cunuу sa' rihaan Diose, tzaj ne ne guun nucuaj cunudanj niж so' cunuу sa' ma'an niж so' ma'. Tzaj ne narii Diose man ta'aj niж so', ne cunuу sa' ta'aj niж so' rihaan Diose, ne quináj uún yo'ó ta'aj niж yuvij israelitá yo' a. Ne xa' niж sii quináj me se ne guun nucuaj niж so' daj chihqä mij xcaj niж so' cuentá che'é Diose ma'. ⁸ Dan me se nanj taj uún danj Diose, taj yo': 'Ne ca'vee xcay niж so' cuentá, qui'yaj Diose ma'. 'Q se ase vaa sii tuchrij do', ase vaa sii so'o do', danj vaa niж so', ne danj vaa niж so' ndaa cuano nanj adonj'. Danj ca'mii danj Diose che'é niж yuvij israelitá a. ⁹ 'Q cuyaqan vaa nana

nihánj ga nana ca'mii sií cu'naj David gaa naá uún, ne cataj so' se vaa ase ran' xcuu ata' ra'nga' ro', danj quiran' niж yuvij israelitá a. Dan me se cavii sa' uxrá niж so' rihaan chumij nihánj, tzaj ne taj ni'yón quiran' niж so' sayuun, ne quiran' niж so' sayuun che'é nu' sayuun qui'yaj niж so' a. ¹⁰ Se guun nucuaj niж so' xcaj niж so' cuentá, maqan se quinanndo'o rá niж so' che'é sayuun quiran' niж so' a. Danj ca'mii sií cu'naj David che'é se vaa quiran' niж yuvij israelitá, ne ya danj quiran' guee niж so' nanj adonj.

¹¹ Dan me se ne cuchumán rá niж yuvij israelitá nanq ca'mii Diose, gaa ne quiri' niж so' rihaan Diose, ne veé danj gaa niж so' nu' ca'anj, rá niж soj na'. Taj ma'. 'Q se che'é se vaa qui'yaj niж yuvij israelitá, che'é dan vaa ya'núj rihaan niж yuvij quinanji niж so' rihaan sayuun, gaa ne guun xcoj ruvaa rá niж yuvij israelitá quene'en niж so' niж yuvij yanj a. ¹² Gaa ne canicaj rá niж yuvij israelitá, ne canoco' niж so' Diose adonj. Dan me se che'é se quiri' niж so' rihaan Diose, ne che'é dan cavii sa' cunudanj niж yuvij man rihaan chumij, ne ndaa niж yuvij yanj cavii sa', tzaj ne asa' nuu sa' niж yuvij israelitá rihaan Diose, ne doj a cavii sa' uún cunudanj niж yuvij man rihaan chumij adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa se guun ca'mii xta' niж yuvij yanj rihaan niж yuvij israelitá ma'

¹³ Cuanq ro', ca'mij rihaan niж soj sij yanj, ne aj cune' Jesucristó mán 'unj guún 'unj apóstol nata' se-nanq so' rihaan niж soj sij yanj adonj. Ne aj guun que'ee ndo'o ca'mij rihaan niж yuvij israelitá che'é suun ca'ne' Jesucristó rihanj, ne dan me se aj guun que'ee ndo'o cataj xna'anj 'unj rihaan niж so' se vaa a'mii nataj 'unj se-nanq Diose rihaan niж soj sij yanj a. ¹⁴ 'Q se me raj guun xcoj rá niж so' ni'yaj niж so' man soj sij yanj, gaa ne canoco' ta'aj niж so' nanq noco' soj, gaa ne quinanji niж so' rihaan sayuun, raj a. ¹⁵ Gaa quiri'i yanj Diose man niж yuvij israelitá, ne cunuу rcua'aq yo'ó niж yuvij man rihaan chumij ga Diose, ne che'é dan asa' nacaj uún Diose man niж yuvij israelitá, ne cavii sa' uxrá ma'an niж yuvij israelitá uún a. Dan me se ase vaa sii cavii vaa niж so' cuano ei. Na'vee quinanji niж so' rihaan sayuun, tzaj ne asa' nacaj uún Diose man niж so', ne ase vaa sii na'núj ro', danj gaa niж so', cavii sa' uxrá niж so' ei. ¹⁶ Ya nacaj uún Diose man niж yuvij israelitá nanj á. 'Q se ne'en ni' se vaa sese go' nii ta'aj tan' rihaan Diose, ne cunuу guee ya stan' niж rihaan Diose, ne sese sa' vaa yáá chruun rihaan Diose, ne sa' vaa cunu' chruun yo' rihaan Diose ei. Che'é dan ne'en ni' se vaa sese cunuу sa' ta'aj niж yuvij

israelitá rihaan Diose, ne gaa sa' cunudanj nij yuvij israelitá rihaan Diose adonj.

¹⁷ Ne'en soj se vaa ne cuchuman rá ta'aj nij yuvij israelitá nj'yaj nij so' Diose ma'. Che'é dan, ase vaa 'yaj nii man ta'aj nij ra'a chruun olivó ne rii chruj ro', danj vaa qui'yaj Diose man nij so', ne quiri'i'j yanij Diose man nij sií ne cuchuman rá yo', gaa ne nacaj Diose man soj sij yanij, ne dan me se ase vaa ra'a chruun olivó nicun' rco' qui vaa soj, tzaj né nacaj Diose man soj, caxrij Diose man soj tacóó chruun olivó sa', ne guun soj 'o chruun sa' vaa, ne vaa i'na' soj, 'yaj yáá chruun yo' nanj ei. ¹⁸ Tzaj né se guun cataj soj se vaa sa' doj vaa soj rihaan ra'a chruun ca'anj yanij qui'yaj Diose ma'. Dan me se sese vaa se uun uxrá ma'an soj rá soj, ne me ma'an rá soj nanj ei. Dan me se xcaj soj cuentá se vaa taj se uun soj rihaan yáá chruun yo' mei. 'Q se ma'an yáá chruun yo' yaj don 'vee vaa i'na' soj sij uun ra'a chruun chuguanj. Xa' soj, tzaj né maan chruun le'ej nata' nayón qun me soj nanj ei. ¹⁹ Xraj, ne cataj yo'o tuvi' soj: "Tzaj né quiri'i'j yanij Diose man yo'ó nij ra'a chruun yo' che'é rej ca'vee caxrij so' mán 'unj tacóó chruun yo' ei", rá yo'o tuvi' soj a. ²⁰ Tzaj né maan che'é se nuveé sij amán rá nj'yaj Diose me ta'aj nij yuvij israelitá yo' me quiri'i'j yanij Diose man nij so', ne maan che'é se amán rá soj nj'yaj soj Diose me nicun' soj rihaan Diose cuano chuguanj. Tzaj né se guun cataj soj se vaa vaa se uun ndo'o soj ma'. 'Q se cuchu'vi' nimán soj ei.

²¹ Dan me se nda' se chruun cavii man raq chruun ya me nij sií israelitá, tzaj né ne caraq x'naa Diose man nij so', ne quiri'i'j yanij Diose man ma'an ya nij so', ne che'é dan táá a soj, ne se cuchu'vi' Diose quiri'i'j yanij Diose man soj sij ra'a chruun cavii quiq a mei. ²² Dan me se xcaj soj cuentá, né nda' se yuvaq ya Diose ne ne'en Diose qui'yaj Diose sayuun man nij yuvij 'yaj se nij rihaan Diose, tzaj né cunuu 'ee rá Diose man soj, ne ve'é ndo'o qui'yaj Diose rihaan soj ei. Ne ve'é qui'yaj Diose rihaan soj nu' cavii nu' ca'anj, sese se ca'anj yanij soj rihaan Diose ei. Sese ca'anj yanij soj, ne quiri'i'j yanij Diose man soj nanj adonj. ²³ Ne 'o rasqun uún me se nij yuvij quiri'i'j yanij Diose me se sese ca'ne' rá nij so' ga suun ne amán rá ni'yaj man Diose, ne ca'vee caxrij uún Diose man nij so' tacóó chruun sa' yo' uún ei. 'Q se guun nucuaj Diose qui'yaj Diose danj ei. ²⁴ Tananj soj, ne chruun le'ej cavii raa chruun olivó man rco' me soj, tzaj né ca'vee ca'na' soj naxij soj tacóó chruun sa', ne taaa a nij sií israelitá, ne maan ra'a chruun sa' me nij so', ne taj sayuun ca'vee ca'na' uún nij so' nang uún so' tacóó chruun sa' cavii nij so' a ma'.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa me rá Diose gaa 'ee rá Diose man cunudanj yuvij a

²⁵ Dan me se me raj xcaj soj cuentá che'é nana cataj xna'anj Diose rihaan ní', tinuj, nocoj. Sij cuno soj nana nihánj, gaa né se guun ca'mij xta' soj ma'. Cuano nihánj me se na'vee xcaj nj'yuvij israelitá cuentá che'é se vaa qui'yaj Diose che'é nij so' ma'. Che'é dan vaa ya'núj catuú soj sij yanij canoco' soj man Diose adonj. Ne xa' nij sií yanij narii Diose, tzaj né vaa güii canoco' cunudanj nij so' man Diose, gaa ne cuchuman rá nij yuvij israelitá nj'yaj nij so' man Diose, ²⁶ gaa ne tinanij Diose man cunudanj nij yuvij israelitá rihaan sayuun ei. Danj a'mii danj Diose ei. Dan me se taj yo': "Chuman' Jerusalén cavii 'o sií tinanii man yuvij, ne tinavij so' se chí'ji mán nimán nij yuvij israelitá a. ²⁷ Danj qui'yaj yá 'unj che'é nij so' güii tinavíi 'unj cacun' che'é nij so' adonj". Dan me nana ca'mii Diose, nana no rihaan danj Diose a. ²⁸ Dan me se ne guun ya rá nij yuvij israelitá se-nana Diose nana sa' ma'. Che'é dan guun yanij nij so' rihaan Diose, ne vaa ya'núj rihaan Diose catuú soj sij yanij a. Tzaj né asij naá narii Diose man xii nij yuvij israelitá, né che'é dan yo'o 'ee rá Diose man nij so' ndaa cuano adonj. ²⁹ Daj chihaa míj se natuná Diose se-nana Diose ma'. Se ca'vee ca'ne' uún Diose se vaa go' Diose rihaan yuvij ma'. 'O se gaa naá narii Diose man nij yuvij israelitá canoco' nij so' man so', né se ca'vee cataj uún Diose se vaa se ca'vej rá so' nacaj so' man nij so' ma'.

³⁰ Dan me se asino yaqan ne cuno nij soj sij yanij rihaan Diose ma'. Tzaj né ne cuchuman rá que'ee nij yuvij israelitá nj'yaj nij so' man Diose, né che'é dan cunuu 'ee rá Diose man soj a. ³¹ Veé dan me se cunuu 'ee rá Diose man soj cuano, tzaj né ne uno nij yuvij israelitá rihaan Diose ma'. Inanj danj vaa nij so' cuano, qui'yaj Diose, gaa né vaa güii cunuu 'ee rá uún Diose man nij so' adonj. ³² Dan me se 'o cuyaqan vaa nij yuvij israelitá ga nij yuvij yanij, qui'yaj Diose, né cunudanj nij yuvij na'vej rá cuno rihaan Diose, né che'é dan vaa ya'núj rihaan Diose cunuu 'ee rá Diose man cunudanj nij yuvij, ne racuúj qun Diose man cunudanj nij yuvij yo' adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa sa' uxrá vaa Diose adonj

³³ Inanj sa' uxrá avii raq Diose nanj á. Sa' uxrá né'en so', né se guun nucuaj yuvij naqui'yaj cuu yuvij nu'se vaa 'yaj Diose ma'. Veé danj ca'mii 'o sií nata' se-nana Diose gaa naá, cataj so': ³⁴ "Taj vaj yuvij quisij nari' nana avii raa Diose ma'. Me yuvij ca'vee nago' nana cuu man Diose, rá soj ga. ³⁵ Me rasqun ca'vee rque yuvij man Diose, rá soj ga. 'Q se ne achiin si'yaj yuvij man

Diose ma'. Ne 'yaj xcúún Diose rihaan yuvij ma''. Danj taj síi nata' se-nanq Diose gaa naá yo' a. ³⁶ Dan me se ma'an Diose qui'yaj cunudanj rasuun, ne che'é ma'an Diose mán rasuun rihaan chumij, ne se rásuun Diose me cunudanj rasuun a. Ve'lé uxrá ca'mii ni' che'é Diose nu' cavii nu' ca'anj adonj. Veé danj gaa ya ei.

12

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ve'é qui'yaj suun ni' rihaan Diose a

¹ Nuu 'ee ndo'o rá Diose man ni', tinuj, no-coj. Che'é dan cataj xna'anj 'unj rihaan soj nihánj cuano se vaa qui'yaj suun soj rihaan Diose yaj gaa vaa i'ná' soj á. Inanj suun sa' che'é Diose qui'yaj suun soj, gaa ne guun niha' rá Diose, qui'yaj soj ei. Ne'en soj se vaa no xcúún soj qui'yaj soj danj ei. ² Se cataj soj se vaa sa' ndo'o vaa tucuáán nocó' cunudanj nij yuvij mán chiháán soj ma'. Tzaj ne ca'vej rá soj cunuu sa' nimán soj qui'yaj Diose, ne xcaj naçä soj cuentá daj qui'yaj soj gaa yáán soj rihaan chumij nihánj, gaa ne nari' soj daj me rá Diose qui'yaj soj, ne xcaj soj cuentá me se me sa' ni'yaj Diose á. Dan me se xcaj soj cuentá daj qui'yaj soj ne guun niha' rá Diose, ne xcaj soj cuentá me suun sa' qui'yaj suun soj ne cavii sa' soj doj nu' cavii nu' ca'anj adonj.

³ Dan me se qui'yaj Diose se luj rihanj, ca'ne' Diose suun rihanj tucu'yonj man nij soj, ne che'é dan cataj xna'anj 'unj rihaan 'o 'o soj daj qui'yaj soj qui'yaj suun soj rihaan Diose á. Dan me se ino gaa suun qui'yaj suun 'o 'o soj rihaan Diose, ne che'é dan xcaj 'o 'o soj cuentá me suun qui'yaj suun 'o 'o soj, ne racyuij Diose man soj se vaa guun ya rá 'o 'o soj, ne a me suun guun nucuaj 'o 'o soj qui'yaj suun soj suun rque Diose man soj a. Tzaj ne se nanó rá soj, ne se guun rá soj cataj soj suun nocog doj ma'. Maan se xcaj soj cuentá, ne cataj soj se vaa sa' vaa suun vaa rihaan soj ei.

⁴ 'O se aj ne'en ni' se vaa vaa ndo'o nee man ni', ne dan me se vaa ra'a ni' vaa tacoo ni' vaa, ne vaa que'ee doj nee man ni', ne ino vaa suun 'yaj suun ra'a ni' do', tacoo ni' do', xréé ni' do', tu'va ni' do', ne ino doj vaa suun 'yaj suun yo' yo' nee man ni' a. ⁵ Dan me se aj canoco' cunudanj ni' man Jesucristó, ne che'é dan ase vaa nu' nee man 'o yuvij ro', danj vaa nu' ni', ne ino vaa suun vaa rihaan 'o 'o ni', tzaj ne racuuij tuvi' ni', ⁶ gaa ne guun nucuaj 'o 'o ni' qui'yaj suun 'o 'o ni' suun vaa rihaan 'o 'o ni' a. Danj 'yaj Diose che'é 'o 'o ni', tzaj ne ino vaa suun ne'en 'o 'o ni' qui'yaj suun ni', qui'yaj Diose a. Che'é dan sese vaa suun rihaan yo' ni' ca'mii natáj ni' rihaan yuvij che'é Diose, ne sese vaa ya rá ni' se vaa ya vaa nanq nari' ni',

ne ca'mii natáj ni' á. ⁷ Sese ca'ne' Diose suun rihaan yo' ni' suun racuuij ni' man yuvij, ne danj qui'yaj ni' qui'yaj suun ni' che'é tuvi' ni' uún á. Sese vaa suun rihaan yo' ni' suun tucu'yon ni' se-nanq Diose, ne danj qui'yaj uún ni', tucu'yon ni' se-nanq Diose á. ⁸ Sese vaa suun rihaan yo' ni' nago' ni' chrej nucuaj, ne danj qui'yaj ni' á. Sese vaa suun rihaan yo' ni' go' ni' rasuun rihaan nij síi nique, ne guun niha' rá ni' qui'yaj ni' danj á. Sese vaa suun rihaan yo' ni' guun chij ni' rihaan tuvi' ni', ne qui'yaj suun uxrá ni' njicaj yu'unj ni' man tuvi' ni' á. Sese vaa suun rihaan ni' cunuu 'ee rá ni' tuvi' ni' do', racyuij ni' tuvi' ni' do', ne gaa niha' rá ni' qui'yaj ni' danj á.

Nana nihánj taj xna'anj daj qui'yaj ni' rihaan tuvi' ni' a

⁹ Se cataj soj se vaa 'ee rá soj man tinúú soj, sese ne ya 'ee rá soj tinúú soj ma'. Se tu'va rma'an soj danj ma'. Tzaj ne ya gaa 'ee rá soj tinúú soj, ne se ca'vej rá soj qui'yaj soj se chi'ii ma'. Tzaj ne inanj se sa' qui'yaj soj á. ¹⁰ Gaa 'ee ndo'o rá soj man tinúú soj síi nocó' man Jesucristó, ne guun niha' rá soj caraq cochroj soj rihaan tinúú soj á. ¹¹ Se gaa rmii soj ma'. Tzaj ne gaa niha' rá soj qui'yaj suun soj che'é sií 'nij ra'a man ni' ei. ¹² Ne'en soj se vaa vaa güüi cavii sa' ndo'o soj, qui'yaj Diose, ne che'é dan gaa niha' rá soj á. Ca'nej nucuaj soj nimán soj quiran' soj sayuun me rá yuvij qui'yaj yuvij man soj, ne se ca'ne' rá soj ga suun achin ni'yaj rihaan Diose ma'. ¹³ Sese vaa se achin rihaan tinúú soj síi sa' nocó' man Diose ro', ne racyuij soj si'yaj soj rihaan nij so' a. Ne ve'lé qui'yaj soj ca'vej soj caran' yuvij tucuá soj do', cha yuvij chraa ga soj do' á.

¹⁴ Xa' sií 'yaj sayuun man soj, tzaj ne ve'lé qui'yaj soj rihaan nij so', ne se ca'mii chree soj che'é nij so' ma'. Tzaj ne cachinj ni'yaj soj rihaan Diose se vaa cavii sa' ni' so' qui'yaj Diose a. ¹⁵ Guun niha' rá soj ga nij yuvij niha' rá, ne ta'vee soj ga sií ta'vee, ¹⁶ ne ve'lé qui'yaj soj rihaan tinúú soj nij sií amán rá ni'yaj man Jesucristó a. Se guun rá soj cataj ma'an soj suun sa' doj ma'. Maan se nano' soj man nij yuvij yun taj suun ata, ne canicun' soj ga nij so' a. Se cataj soj se vaa sií avii ndo'o raq me soj ma'.

¹⁷ Sese qui'yaj yuvij se chi'ii man soj, ne se guun rá soj qui'yaj soj se chi'ii man nij yuvij ma'. Tananj ve'lé qui'yaj soj rihaan cunudanj yuvij, ne inanj se sa' qui'yaj soj ni'yaj cunudanj yuvij á. ¹⁸ Ve'lé cuman soj ga cunudanj yuvij, sese ca'vej rá nij yuvij, ne se cunu' ma'an soj ga yuvij ma'. ¹⁹ Se qui'yaj soj sayuun man yuvij 'yaj sayuun man soj ma'. Maan se ca'ne' rá soj, ne Diose me síi naru'vee rihaan nij yuvij qui'yaj sayuun, ne vaa güüi caxrii yuvqa Diose man nij so'

a. Danj me raj qui'yaj nij soj, tinuj, nocoj. 'O se danj Diose taj se vaa no' xcúún Diose naru'vee ma'lan Diose, ne vaa güii naru'vee Diose che'é sayuun nanj á. Danj taj danj Diose a.²⁰ Tzaj ne ino qui'yaj soj rihaan yuvij taj ri'yunj man ní cuano, taj danj Diose a. Nihánj me nanq a'mii danj Diose a: "Sese na'aan rque síi taj ri'yunj man soj, ne go' soj chraa chä so' á. Sese nacoq so' na, ne go' soj na co' o so' á. Danj qui'yaj soj, ne guun na'aj síi taj ri'yunj man soj, ne quinang rá so' che'é sayuun qui'yaj so' ei". Danj taj danj Diose a.²¹ Se guun qui'yaj canaan chí'ij rihaan soj ma'. Se guun guun ma'lan soj síi noco' chrej chí'ij soj ma'. Maqan se inanq se sa' qui'yaj soj rihaan síi chí'ij, gaa ne qui'yaj canaan soj rihaan síi chí'ij, ne canoco' so' chrej sa' nicaj soj adonj.

13

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cuno ní rihaan ní síi nicaj suun a

¹Cuno cunudanj nij soj rihaan nij síi nicaj suun man tucuá suun chiháán soj ei. 'Q se sese nuveé Diose rá, ne se guun nucuaj nij so' quirii ta'nga' nij so' ma'. Diose me síi cune' man nij síi nicaj suun adonj. ² Che'é dan cung soj rihaan nij síi nicaj suun, ese danj me rá Diose qui'yaj soj, ne sese tucuá soj rihaan nij síi nicaj suun, ne cuta' Diose cacun' xráá soj adonj. ³ Yuvij ne 'yaj sayuun ro', taj che'é cuchu'ví' nij so' rihaan nij síi nicaj suun ma'. Maqan se inanq síi 'yaj sayuun cuchu'ví' rihaan nij so', ne che'é dan sese na'vej rá soj cuchu'ví' soj rihaan nij síi nicaj suun, ne ve'lé qui'yaj soj, ne ve'lé ca'mij nij síi nicaj suun che'é soj adonj. ⁴ Dan me se 'yaj suun nij síi nicaj suun rihaan ma'lan Diose, ne vaa suun rihaan nij síi nicaj suun racuuj nij so' man soj, ne cavíí sa' soj ei. Tzaj ne sese qui'yaj soj cacun', ne cuchu'ví' soj rihaan nij so' á. 'Q se ne ata rma'an nij so' suun ma'. 'Yaj suun nij so' che'é Diose, ne racuuj nij so' man Diose axrij yuvaá Diose man nij síi 'yaj cacun' adonj. ⁵ Che'é dan cung soj rihaan nij síi nicaj suun, ne cuchu'ví' soj qui'yaj nij so' sayuun man soj sese qui'yaj soj cacun', ne xcaj soj cuentá se vaa me rá Diose qui'yaj soj á. ⁶'Q se o' soj sa'anj ata' rihaan nij síi nicaj suun, ne ne'en soj se vaa 'yaj suun nij so' rihaan Diose, ⁷ ne dan me se no' xcúún soj naru'vee soj sa'anj ata' ei. Caraq cochroj soj rihaan nij síi nicaj suun, ne ve'lé ca'mij soj rihaan nij so' ei.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa gaa 'ee rá ní tuvi' ní a

⁸ Se gaa xcúún rihaan nij soj ga tuvi' soj ma'. Tzaj ne vaa 'o' xcúún rihaan soj ga tuvi' soj adonj. Nihánj ro', me xcúún vaa rihaan soj ga tuvi' soj adonj. No' xcúún soj gaa 'ee rá soj tuvi' soj, ne sese ya 'ee rá soj

tuvi' soj, ne ase vaa síi qui'yaj nü' ndaa vaa taj se-tucuanj Moisés ro', danj gaa soj uún adonj. ⁹ Dan me se aj ne'en soj nü' nana cataj xna'anj Diose rihaan Moisés gaa naá, ne dan me se na'vej rá Diose cotoj yuvij ga nica tuvi' yuvij, ne na'vej rá Diose ticaví' yuvij man tuvi' yuvij, ne na'vej rá Diose qui'yaj ituu' yuvij, ne na'vej rá Diose guun rá yuvij nü'yaj yuvij si'yaj tuvi' yuvij man adonj. Nihánj me nanq cataj xna'anj Diose gaa naá, ne vaa uxrá doj nanq cataj xna'anj uún Diose, tzaj ne vaa orün' nanq achiin uxrá qui'yaj nü' cuano, ne nana yo' tai: "A se 'ee rá so' man ma'lan so' ro', danj gaa 'ee rá so' man tuvi' so' á". Nihánj me nanq achiin uxrá cuno ní, ne sese cuno ní' ne qui'yaj ní' ndaa vaa taj nana nihánj, ne sij 'yaj nü' nana cataj xna'anj Diose rihaan Moisés gaa naá me ní' ei. ¹⁰ Sese 'ee rá soj tuvi' soj, ne che'é dan sese 'ee rá soj tuvi' soj, ne sij uno nü' nana cataj xna'anj Diose rihaan Moisés gaa naá me ma'lan soj adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ase vaa qui'yaj Jesucristó ro', danj gaa qui'yaj ní' uún a

¹¹ Danj qui'yaj nij soj, gaa 'ee rá nij soj tuvi' soj ei. 'Q se ne'en soj daj vaa chumij nihánj cuano nanj á. Xcaj soj cuentá á. Dan me se asij nacá cuchumán rá ní' ni'yaj ní' man Jesucristó, ne nichrun' güii cavíí sa' ní' cayáán ní' ga Diose, rá ní', tzaj ne cuano nihánj me se ya nichrun' güii cavíí sa' ní' cayáán ní' ga Diose ei. ¹² Dan me se ase vaa chumij gaa vaa rmj' ro', danj vaa cunudanj nij yuvij man rihaan chumij nihánj cuano, ne vaa rmj' rihaan nij so', ne ne'en nij so' a doj ma'. Tzaj ne daj doj quisij güii ca'na' Jesucristó, ne che'é dan ca'né' rá ní' ga cacun', ne se qui'yaj ní' ndaa vaa 'yaj yuvij chéé rej nij ma'. 'Q se adi' se chuguun rej rangá' ro', danj gaa cuchuguyun nimán ní', qui'yaj ní', ne yo'o gaa nucuaj ní' qui'yaj suun ní' che'é Diose á. ¹³ Che'é se cuchuguyun nimán ní', che'é dan inanq ve'lé qui'yaj ní', ne se cachéé ní' cha'anj snúú rma'an, se guun xno ní', ne se qui'yaj ní' cacun' ga chaná, ne se cunu' ní', ne se guun xcøj ruväq rá ní' ne'en ní' tuvi' ní' a. ¹⁴ Se guun rá ní' qui'yaj ní' ndaa vaa me rá neé man ní' ma'. Se cal'vej rá ní' qui'yaj ní' cacun' ma'. Tzaj ne tucu'yón ní' ndaa vaa qui'yaj Jesucristó, ne ase vaa qui'yaj so' ro', danj gaa qui'yaj uún ní' nanq adonj.

14

Nana nihánj taj xna'anj se vaa se cuta' ní cacun' xráá tinúú ní' síi chä naj guun rasuun, ne se nachri' ní' ni'yaj ní' man tinúú ní' síi na'vej rá chä rasuun a

¹⁻² Ta'aj yuvii guun ya rá se vaa a'vej rá Diose chä yuvii naj guun rasuun, tzaj ne yo'ó ta'aj yuvii ro', chu'vi' nij so' chä nij so' nee a. Na'vej rá Diose chä nij so' nee, rá nij so', né che'é dan inanj cuéj chä nij so' a. Dan me se ne nachri' nij soj nij'yaj nij soj man nij yuvii na'vej rá chä naj guun rasuun ma'. Sese danj vaa rá nij so', né se ca'mii cunu' nij soj ga nij so' ma'. ³ Se guun nachri' síi chä naj guun rasuun nij'yaj so' man síi chä inanj cuéj ma'. Se cuta' síi chä inanj cuéj cacun' xráá síi chä naj guun rasuun ma'. ⁴ Q se quene'en so' se vaa 'nij ra'a Diose man síi chä naj guun rasuun do' najan adonj. ⁴Xa' síi chä naj guun rasuun, tzaj ne ne 'yaj suun so' rihaan síi chä inanj cuéj ma'. ⁵ Q se rihaan Jesucristó 'yaj suun so', ne che'é dan ne nó xcúun síi chä inanj cuéj cuta' so' cacun' xráá so' ma'. Tzaj ne ma'an Jesucristó ca'ne' cacun' che'é so', ase cavii sa' so' ni', ase quiran' so' sayuun ni', né dan me se ne ne'en ni' ma'. Dan me se nucuaq Jesucristó sij 'nij ra'a man ni' tucus'yon so' man síi chä naj guun rasuun daj qui'yaj so', ne cavii sa' so', qui'yaj Jesucristó adonj.

⁵ Dan me se ta'aj yuvii taj se vaa guee ta'aj güii, né yo'ó ta'aj yuvii taj se vaa 'o cuyaan vaa nij güii, né taj güii guee rihaan yo'ó ta'aj nij so' a. Ing vaa rá 'o' ta'aj nij yuvii, né che'é dan me xcay yo' o yo'o nij soj cuentá daj vaa rá yo' o yo'o soj, né guun ya rá yo' o yo'o soj daj vaa rá soj ei. ⁶Xa' síi taj se vaa vaa güii guee, tzaj ne danj vaa rá so' che'é síi 'nij ra'a man ni', né danj najan síi chä naj guun rasuun, né danj 'yaj so' che'é síi 'nij ra'a man ni' uún a. Danj 'yaj yo' o yo'o nij so', né nago' nij so' graciá rihaan Diose a. Né xa'síi na'vej rá chä naj guun rasuun, tzaj ne veé danj vaa rá so' che'é síi 'nij ra'a man ni' uún, né dan me se nago' so' graciá rihaan Diose uún a. ⁷Q se nuveé che'é orún' ni' vaa i'na' 'o' o ni' ma!. Nuveé che'é orún' ni' cavii 'o' o ni' ma!. ⁸Q se sese vaa i'na' ni', né vaa i'na' ni' qui'yaj suun ní' rihaan síi 'nij ra'a man ni', né ca'vee se cavii ni', tzaj ne yo' o qui'nij ra'a so' man ni' najan adonj. ⁹Dan me se me rá Jesucristó nicaj yu'unj so' man yuvii vaa i'na' do', man yuvii cavii do', né che'é dan cavii so', né che'é dan cunuu i'na' uún so' a.

¹⁰ Dan me se taj che'é cuta' ni' cacun' xráá tinúú ni', né taj che'é nachri' ni' ni'yaj ni' man tinúú ni' ma!. ¹⁰Q se canicun' cunudanji ni' rihaan Diose vaa güii, né ca'ne' ma'an Diose cacun' che'é ni' najan adonj. ¹¹Dan me se danj Diose taj se vaa ya ya canicun' ruj cunudanji yuvii rihaan Diose vaa güii, né veé' ndo'o ca'mii cunudanji yuvii che'é Diose a. Danj a'mii danj Diose a. ¹²Dan me se vaa güii nata' 'o' o ni' rihaan Diose che'é se vaa qui'yaj ni' gaa cayaán ni' rihaan chumii nihánj najan adonj.

Nanä nihánj taj xna'anj se vaa se ca'vej rá ní' quiran' tinúú ni' cacun' che'é se vaa 'yaj ní' a

¹³ Che'é dan quisij cataj ni' se vaa tumé tinúú ni' cacun' á. Tzaj ne cataj ya nij soj se vaa se qui'yaj tinúú soj cacun', qui'yaj ma'an soj a. ¹⁴Gaa canocó' 'unj Jesucristó sij 'nij ra'a man ni', né guun ya raj se vaa a 'o rasuun ne yu'va' qui'ta'a' ma'. Tzaj ne sese vaa yo' o so' uun rá se vaa cacun' chä' o rasuun, né ya uxrá cacun' chä so' a. ¹⁵Sese yu'va' chä' yo' o rasuun rá tinúú so', né sese chä so' maan, né guun rá so' chä so' uún, né dan me se chä so' maan, gaa ne quiran' so' cacun', qui'yáá so' á. Sese danj qui'yáá so', né nuveé sij 'ee rá man tinúú mé so' gaa a ma!. Se ca'vej rá so' quiran' tinúú so' cacun' che'é se chä so' ma!. ¹⁶Q se ne'lén so' se vaa cavi' Jesucristó che'é ma'an tinúú so' adonj. ¹⁶Ne se guun qui'yaj soj ca'mii yuvii nana ni' che'é tucuáan sá' noco' soj ma!.

¹⁷Q se nicaj yu'unj Diose man ni', né che'é dan se nanó rá ní' che'é se chä ni' do', che'é se co'o ni' do' ma!. Tzaj ne xcaj ni' cuentá che'é tinúú ni' á. ¹⁸Q se che'é rej uun chij Diose, tzaj ne nuveé che'g se chä ni' do', nuveé che'g se co'o ni' do', me yo' ma!. Maqan se che'é rej cunyu sa' nimán ni' ne che'é rej guun niha' rá ní' ne che'é rej gaa xej nimán ni' qui'yaj Nimán Diose me yo' a. ¹⁸Dan me se sese xcaj ni' cuentá che'é tinúú ni', né ya sij noco' man Jesucristó me ni', né guun niha' rá Diose ne'en Diose man ni', né cataj yuvii ne amán rá ni'yaj man Jesucristó se vaa veé 'yaj ni' a.

¹⁹ Che'é dan danj inanj qui'yaj ni', gaa ne gaa dínj cuman ni', né räcuíj ni' tinúú ni', gaa ne sa' doj cuman ni', né sa' doj canoco' ni' man Jesucristó adonj. ²⁰Dan me se qui'yaj suun Diose nimán tinúú so', né che'é dan se ca'vej rá so' quiríj rá tinúú so' che'é se chä ma!. Ne'en ni' se vaa sa' vaa daj a rasuun qui'yaj Diose chä yuvii do', co'o yuvii do', tzaj ne sese yu'va' chä' 'o rasuun rá yo' o so', né cacun' chä so' man yo' adonj. ²¹Sese yu'va' chä' 'o rasuun rá tinúú so', né se chä so' maan, né cunaj qui'yáá so' á. Sese yu'va' co'o 'o na rá tinúú so', né se co'o so' maan, né cunaj qui'yáá so' á. Tadó so' se quiran' tinúú so' cacun' che'é se vaa qui'yáá so' á.

²² Sese guun rá so' se vaa a'vej rá Diose chä so' naj guun rasuun, ne inanj danj gaa rá ma'án so' rihaan Diose á. Se natá' so' danj rihaan yuvii ma!. Guun niha' rá so' rihaan Diose sese ne'en so' se vaa sa' vaa rá so', ne'lén so' me se a'vej rá Diose qui'yáá so' najan á. ²³Tzaj ne sese ne ne'en yo' o so' sese ca'vej Diose chä so' 'o rasuun ni', sese se ca'vej Diose chä so' ni', né se chä so' ma!. Sese chä so', né tumé so' cacun' rihaan Diose che'é se ne guun ya rá so' se vaa a'vej Diose

chá so', maqan se chá ma'an so', né che'é dan tumé so' cacun' adonj. Véé danj inanj vaa nu' se vaa qui'yaj ní' ei. Sese ne guun ya rá ní' se vaa a'vej rá Diose qui'yaj ní' 'o rasuún, né se qui'yaj ní' danj ma'. Sese qui'yaj ní' danj, né tumé ní' cacun' rihaan Diose nanj adonj.

15

Nana nihánj taj xna'anj se vaa no xcúún ní' räcuúj ní' tinúú ní' a

¹ Xa_ní' sij amán rá se vaa a'vej rá Diose chá ní' naj guun rasuún, tzaj ne no xcúún ní' räcuúj ní' man níj yuvij na'vee cuchumán rá se vaa a'vej rá Diose chá níj so' naj guun rasuún a. Né räcuúj ní' man yuvij na'vee cuchumán rá se vaa 'o cuyaqan vaa nu' güii rihaan Diose á. Se qui'yaj ní' se inanj me rá ní' qui'yaj ní' ma'. ² Tzaj né räcuúj 'o 'o ní' tinúú ní', né guun niha' rá tinúú ní', né sa' doj gaa tinúú ní', né sa' doj quene'en tinúú ní' canoco' tinúú ní' Diose a. ³ Q se ne qui'yaj Jesucristó se me rá ma'an Jesucristó qui'yaj so' ma'. ⁴ Q se danj Diose taj se vaa nana níj ca'mii yuvij che'é Diose ro', ca'mii uún yuvij che'é Jesucristó, né ca'vej rá Jesucristó ca'mii níj yuvij nana níj che'é ma'an so' a. Danj a'mii danj Diose che'é ma'an Jesucristó a. ⁵ Gaa naá me se cachrón nii nana rihaan danj Diose yan quinari' ma'an ní' daj qui'yaj ní' gaa ne guun nucuaj ní' qui'yaj canaaná ní' rihaan sayuun ne quinari' nucuaj nimán ní' gaa ne ca'vee guun ya rá ní' se vaa vaa güii cavíj sa' ní' a. ⁶ Dan me se Diose me sí' yaj uun nucuaj nimán ní', né sí' nocoo' man Jesucristó me níj soj, né che'é dan me raj yo'o cuyaqan gaa rá taran' níj soj, qui'yaj Diose a. ⁷ Gaa ne 'o cuyaqan ca'mii níj soj che'é Diose, né ve'é ca'mii níj soj che'é Diose Rej Jesucristó sij 'nij ra'a man ní' adonj.

Nana nihánj taj xna'anj che'é se vaa qui'yaj Jesucristó che'é níj yuvij israelitá dō', che'é níj yuvij yanj dō' a

⁷ Che'é dan ve'é ca'mii soj ga tinúú soj gaa 'na' tinúú soj rihaan soj á. Danj qui'yaj Jesucristó, ve'é ca'mii so' ga ní' ei. Che'é dan danj qui'yaj gueé ní', ve'é ca'mii ní' ga tinúú ní', né ve'é ca'mii tinúú ní' che'é Diose á. ⁸ Dan me se cataj xna'anj 'unj rihaan níj soj che'é suun qui'yaj sunn Jesucristó che'é níj yuvij israelitá, né gaa naá me se cataj xna'anj Diose rihaan xii níj yuvij israelitá daj qui'yaj Diose che'é níj so', né quisíj ya nu' nana yo', qui'yaj Jesucristó a. ⁹ Né gaa ca'na' Jesucristó, né ve'é ca'mii níj yuvij yanj che'é Diose, qui'yaj so' a. ¹⁰ Q se che'é se vaa qui'yaj Jesucristó, che'é dan xcaj níj yuvij yanj cuentá se vaa cunuu 'ee rá Diose ne'en Diose man níj so' ga níj yuvij israelitá, né che'é dan ve'é ca'mii níj yuvij yanj che'é Diose a. Danj a'mii danj Diose a.

Taj xna'anj danj Diose nana ca'mii síí cu'naj David rihaan Diose gaa naá, gaa cataj so':

—Che'é dan ve'é ca'mii rihaan níj yuvij yanj che'é so', né cachraj chra' rihaan so' a. —Danj ca'mii síí cu'naj David gaa naá a.

¹⁰ Ne taj uún danj Diose se vaa guun niha' rá níj yuvij yanj ga níj yuvij israelitá a.

¹¹ Né taj uún danj Diose se vaa ve'é ca'mii cunudanj níj yuvij yanj che'é Diose a. ¹² Né cataj uún síí cu'naj Isaías gaa naá se vaa cumán yo'o ta'níi ta'níi si'nó síí cu'naj Isaí rej síí cu'naj David gaa naá, né ca'na' so', né guun chij so' rihaan níj yuvij yanj a. Gaa ne gaa nucuaj rá níj yuvij yanj man so' se vaa tinaníi so' man níj so' rihaan sayuun a. Danj taj síí cu'naj Isaías che'é Jesucristó a. ¹³ Dan me se nucuaj rá ní' ne'en ní' Diose, né ne'en ní' se vaa vaa güii cavíj sa' ní', qui'yaj Diose á. Dan me se amán rá níj soj ni'yaj soj Diose, né che'é dan me raj guun niha' ndo'o rá soj, ne gaa xej nimán soj, qui'yaj Diose, gaa ne guun ya doj rá soj se vaa cavíj sa' soj vaa güii, qui'yaj Nimán Diose adonj.

Nana nihánj taj xna'anj che'é suun qui'yaj suun Pablo rihaan Diose a

¹⁴ Veé dan me se guun ya raj se vaa síí sa' me ma'an soj, tinuj, nocoj. Xcaj ndo'o soj cuentá, né ne'en soj nago' soj chrej sa' man tinúú soj ei. ¹⁵⁻¹⁶ Tzaj né ca'ne' ndo'o suun rihaan soj gaa qui'yaj yanj cartá nihánj nanj á. 'Q se ne'en soj se vaa sa' uxrá qui'yaj Diose che'ej, né ase vaa 'yaj suun xrej rihaan Diose ro', danj vaa 'yaj suun ma'anj rihaan Jesucristó, né dan me se 'yaj sunj tucu'yonj se-nana Diose nana sa' man soj sij yanj, né vaa güii nacaj Diose man soj, né che'é dan tucu'yonj man soj, né me raj ca'vej Diose nacaj Diose man soj, né me raj cunuú sa' nimán soj rihaan Diose ei. Dan me se gaa sa' soj, qui'yaj Nimán Diose, né che'é dan ca'ne' ndo'o suun rihaan soj, né nu' nana nihánj cachronj rihaan yanj cartá nihánj a. ¹⁷ Dan me se racuúj ndo'o Jesucristó manj, né che'é dan niha' raj che'é nu' se vaa 'yaj rihaan Diose ei.

¹⁸ Dan me se sé ca'mij che'é se vaa aj qui'yaj yo'o yuvij ma!. 'Q se ne no xcúnj qui'yaj danj ma!. Maqan se cataj xna'anj 'unj che'é inanj se vaa qui'yaj Jesucristó gaa racuúj so' manj se vaa guun nucuaj cataj xna'anj 'unj rihaan soj sij yanj che'é ma'an so', né che'é dan cuno soj sij yanj se-nana Diose, né dan me se Jesucristó me síí racuúj manj narij nu' nana nihánj ca'mij rihaan soj, né veé so' racuúj manj 'yaj sunj nu' suun 'yaj sunj nanj adonj. ¹⁹ Dan me se suun sa' nocoo 'yaj, 'yaj Jesucristó, né Nimán Diose racuúj manj ca'mij se-nana Diose, 'yaj uún Jesucristó, gaa né xcaj yuvij yanj nu' anicaj chuman' Jerusalén cuentá

che'é se-nana Jesucristó nana sa', ne ndqā yuvij yanj yo'ó chuman' gan' doj ndqā estadó cu'naj Ilírico do', xcaj cuentá che'é se-nana Jesucristó nana sa', ne dan me se cuno nj so' nana, qui'yája.²⁰ Q se inanjj me raj cataj xna'anj 'unj che'é Jesucristó rihaan yuvij ataa quene'en se-nana so' ro', xcaj nj so' cuentá a'. Danj taj danj Diose nanj adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ca'anj Pablo chuman' Jerusalén, ne ca'anj uún so' chuman' Roma a

²² Che'é dan ne ca'vee cuchij rihaan nj soj a. Quisij que'ee güii cachronj se vaa cuchij rihaan nj soj, tzaj ne ca'vee cuchij rihaan soj ma'.²³ Tzaj ne cuano nihánj me se navij suun rihanjan chuman' nihánj, ne guun que'ee guun raj cuchij rihaan nj soj,²⁴ ne che'é dan me quene'en 'unj man soj gaa ca'anj 'unj rej cu'naj España, raj a. Me rá 'unj carán' 'unj chiháán soj doj güii, ne niha' raj cayánj ga soj, ne nano ní cuentó, gaa ne ca'anj ta'aj soj gaj rej cu'naj España, raj a.

²⁵ Dan me se ca'anj 'unj chuman' Jerusalén cuano, ne qui'yaj sunj rihaan nj síi amán rá ni'yaj man Jesucristó yanj chuman' yo' adonj.²⁶ Q se njí síi amán rá ni'yaj man Jesucristó yanj estadó cu'naj Macedonia do', estadó cu'naj Acaya do', me se me ndo'o rá nj so' rque nj so' doj sa'anj rihaan nj síi nique amán rá ni'yaj man Jesucristó yanj chuman' Jerusalén ei.²⁷ Danj me rá ma'an nj so' qui'yaj nj so', ne cataj xna'anj ma'an nj so' rihanjan se vaa me ndo'o rá nj so' racuij nj so' man nj síi nique yanj chuman' Jerusalén yo' adonj. 'Q se yuvij israelítá me njí síi man Jerusalén, ne njí yuvij israelítá qui'yaj nari' yuvij yanj se-nana Diose, ne che'é dan cunuu sa' nimán nj yuvij yanj, taj njí síi yanj man roj estadó yo' adonj. Che'é dan no xcúun nj yuvij yanj racuij nj so' man nj yuvij amán rá ni'yaj man Jesucristó man Jerusalén, rá nj so' a. 'Q se sa'anj achiün man njí so', ne che'é dan rque nj yuvij yanj doj sa'anj man njí so' adonj.²⁸ Che'é dan vaa suun rihanjan tacuachenj sa'anj rihaan nj síi amán rá ni'yaj man Jesucristó yanj chuman' Jerusalén, ne dan me se nagoj sa'anj rihaan nj so', ne x'nuu rihanjan, ne asa' ca'anj 'unj yo'ó nocoo cu'naj España ne vaj 'unj chrej, ne carán' 'unj chiháán soj a.²⁹ Q se ne'enj se vaa me rá Jesucristó cuchij rihaan soj, ne racuij so' manj cuchij chiháán soj ei.

³⁰ Dan me se che'é se canoco' nu' ní man síi cu'naj Jesucristó sij 'nij ra'a man ní', che'é dan 'ee rá ní' tinúu ní', yaj Nimán Diose, ne che'é dan cataj xna'anj 'unj rihaan nj soj se

vaa racyuij soj manj cachinj ni'yaj ní' rihaan Diose che'ej á.³¹ Cachinj ni'yaj soj se vaa quinanjj rihaan njí síi israelítá yanj estadó Judea síi ne amán rá ni'yaj man Jesucristó a. Cachinj ni'yaj nj soj se vaa ve'é nacaj njí síi man chuman' Jerusalén sa'anj ra'aj nagoj man njí so' a. Dan me se me raj gaa nica' nimán njí so', ne ca'vej rá njí so' nacaj njí so' sa'anj rque nj yuvij yanj a.³² Gaa ne guun niha' uxrá raj asa' cuchij chiháán soj, ne cuchij' yá 'unj chiháán soj, sese ca'vej Diose, gaa ne cunuu cuij rá taran' ní' ei.³³ Q se me raj gaa xej nimán soj, qui'yaj Diose adonj. Veé danj gaa ya ei.

16

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ve'é cuman nj síi amán rá ni'yaj man Jesucristó nj síi yanj chuman' Roma, rá Pablo a

¹ Cuchi' chana cu'naj Febe rihaan njí soj, ne dan me se ra'vij ní' ní' nocoo' man Jesucristó me no', ne 'yaj suun ndo'o no' rihaan njí yuvij amán rá ni'yaj man Jesucristó njí síi yanj chuman' cu'naj Cencrea a.² Sij nocoo' man Diose me soj, ne che'é dan ve'é ca'mijí soj gaj no' á. 'Q se racuij no' man que'ee yuvij, ne racuij no' man ma'anj, ne che'é dan sese vaa se cachinj man no', ne racuij soj man no' ei.

³ Cataj soj rihaan chanq cu'naj Priscila do', rihaan síi cu'naj Aquila do', se vaa ve'é cayáán roj so', raj á. 'Q se qui'yaj suun roj so' gaj che'é Jesucristó a.⁴ Dan me se ca'néé nimán roj so' caví' roj so' che'ej, ne che'é dan nago' 'unj graciá rihaan roj so', ne nago' níj ga njí síi yanj graciá rihaan roj so' a.

⁵ Cataj uún soj rihaan njí yuvij nocoo' man Jesucristó yuvij nuu chre' tucuá roj so' se vaa ve'é cuman njí so', raj á. Ne danj cataj uún soj rihaan síi cu'naj Epeneto á. 'Q se 'ee raj man so', ne so' me síi cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó asino yaan rihaan cunudanj njí yuvij man estadó cu'naj Asia a.

⁶ Ne cataj soj rihaan chanq cu'naj Mariá se vaa ve'é cayáán no' á. 'Q se que'ee ndo'o qui'yaj suun no' che'é soj a.⁷ Ne cataj soj rihaan síi cu'naj Andrónico do', rihaan síi cu'naj Junias do', se vaa ve'é cayáán roj so', raj á. 'Q se yuvij israelítá me roj so' gaj, ne qui'nij roj so' taga' gaj uún a. Nij apóstol cune' Jesucristó man nata' se-nana so' rihaan yuvij ro', ne'en man roj so', ne gaa asij ataa cuchuman raj njí yaj 'unj man Jesucristó, ne cuchumán rá roj so' ni'yaj roj so' man Jesucristó a.⁸ Ne cataj soj rihaan síi cu'naj Amplias se vaa ve'é cayáán so', raj á. 'Q se nocoo' níj man Jesucristó, ne che'é dan 'ee raj man so' a.⁹ Ne cataj soj rihaan síi cu'naj Urbano se vaa ve'é cayáán so' á. 'Yaj suun so' gaj che'é Jesucristó a. Ne cataj

uún soj rihaan síi cu'naj Estaquis se vaa ve'é cayáán so', raj, che'é rej 'ee raj man so' a.

¹⁰ Ne cataj soj rihaan síi cu'naj Apeles se vaa ve'é cayáán so', raj á. Ne'en ní' se vaa síi nocó' raan man Jesucristó me so' a. Cataj soj rihaan níj tuví' síi cu'naj Aristóbulo se vaa ve'é cumán níj so', raj á. ¹¹ Ne cataj soj rihaan síi cu'naj Herodión se vaa ve'é cayáán so' á. 'Q se síi israelítá me so' gaj a. Ne cataj soj rihaan níj síi nocó' man Jesucristó níj tuví' síi cu'naj Narciso se vaa ve'é cumán níj so', raj á. ¹² Ne cataj soj rihaan chana cu'naj Trifena do', rihaan chaná cu'naj Trifosa do', se vaa ve'é cayáán roj no', raj á. 'Q se 'yaj suun ndo'o roj chaná yo' che'é síi 'njj ra'a man ní' a. Ne cataj soj rihaan chaná cu'naj Pérsida se vaa ve'é cayáán no', raj á. 'Ee rá ní' man no', ne que'ee ndo'o qui'yaj suun no' che'é síi 'njj ra'a man ní' a. ¹³ Ne cataj soj rihaan síi cu'naj Rufo se vaa ve'é cayáán so', raj, che'é se sa' uxrá nocó' so' man síi 'njj ra'a man ní' a. Cataj uún soj rihaan níi so' se vaa ve'é cayáán no', raj á. 'Q se ase vaa ve'é 'yaj chaná rihaan ta'níi chaná ro', danj 'yaj no' rihanj a.

¹⁴ Ne cataj soj rihaan síi cu'naj Asíncrito do', rihaan síi cu'naj Flegonte do', rihaan síi cu'naj Hermas do', rihaan síi cu'naj Patrobas do', rihaan síi cu'naj Hermes do', rihaan cunudanj yo'ó níj tinúú ní' síi yanj ga níj so' do', se vaa ve'é cumán níj so' á. ¹⁵ Cataj soj rihaan síi cu'naj Filólogo do', rihaan chaná cu'naj Julia do', rihaan síi cu'naj Nereo do', rihaan ra'vij so' do', rihaan síi cu'naj Olimpas do', rihaan cunudanj yo'ó níj síi sa' nocó' man Diose yanj ga níj so' do', se vaa ve'é cumán cunudanj níj so', raj á. ¹⁶ Gaa nari' tuví' níj soj, ne ve'é ndo'o ca'mii soj ga tinúú soj á. Danj qui'yaj níj soj, tihaan níj soj se vaa 'ee rá níj soj tinúú soj ei. Ne cunudanj níj síi amán rá ní'yaj man Jesucristó yanj nu' rihaan chumij me se ve'é cumán níj soj, rá níj so' nñanj adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa guun yaníj ní' rihaan níj síi qui'yaj quixraq' ta'aj ní' ga tinúú ní' a

¹⁷ Chrej nucuaj me narquej rihaan soj nihánj, tinúú, nocoj. Dan me se vaa yuvíj me rá cunu' soj ga tinúú soj che'é nana aj nari' soj, ne guun na'aj soj che'é se-nana Diose, qui'yaj níj so', ne che'é dan guun yaníj soj rihaan yuvíj 'yaj danj á. ¹⁸ Ne 'yaj suun níj so' rihaan Jesucristó sij 'njj ra'a man ní' ma'. Maqan se 'yaj suun níj so' che'é ma'qan níj so' adonj. 'Q se ve'é ndo'o vaa nana a'mii níj so' che'é yuvíj, ne danj 'yaj níj so', tiha' yu'unj níj so' man yuvíj, ne ndaa yuvíj ne tumé cacun' tiha' yu'unj níj so' man ei. ¹⁹ Dan me se aj cuno cunudanj yuvíj se vaa sa' uxrá cuno soj se-nana Diose, ne che'é dan guun nihá' raj che'é soj, ne me raj xcaj soj cuentá,

ne qui'yaj soj se sa' ni'yaj Diose a. Tzaj ne na'lvej raj nari' soj qui'yaj soj tucuáán chi'íi mei. ²⁰ Dan me se vaa xej nimán ní', 'yaj Diose á. Ra'yaj qui'yaj canaán soj rihaan síi cu'naj Satanás, qui'yaj Diose, ne me raj qui'yaj Jesucristó sij 'njj ra'a man ní' se luj che'é soj nñanj adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ve'é cumán níj síi cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó yanj chuman' Romá, rá níj tuví' Pablo a

²¹ Dan me se ve'é cumán níj soj, rá síi cu'naj Timoteo síi 'yaj suun gaj a. Ne síi cu'naj Lucio do', síi cu'naj Jasón do', síi cu'naj Sosipater do', nu' níj so' me síi taj se vaa ve'é cumán soj, rá níj so' a. Yuvíj israelítá me níj so' gaj a. ²² Síi cu'naj Tercio mej, ne 'unj me síi achrón se-nana síi cu'naj Pablo rihaan yanj nihánj, ne ve'é cumán níj soj, raj a. ²³ Ne me rá síi cu'naj Gayo se vaa ve'é cumán níj soj, ne ve' tucuá so' yáán 'unj, ne nuu chre' cunudanj níj síi amán rá ní'yaj man Jesucristó ve'tucuá so' a. Ne ve'é cumán soj, taj síi cu'naj Erasto, ne síi ata sa'anj rihaan chuman' nihánj me so' a. Ne ve'é cumán soj, rá tinúú ní' síi cu'naj Cuarto a. ²⁴ Dan me se me raj qui'yaj Jesucristó sij 'njj ra'a man ní' se luj che'é cunudanj níj soj a. Veé danj gaaq ya ei.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa sa' uxrá vaa Diose a

²⁵ Guun nucuaj Diose racuíj Diose man soj nari' soj nu' nana sa' ca'mij rihaan soj a. *Nana sa' che'é Jesucristó me nana yo' a.* Dan me se gaa naá me se ne ca'vee xcay yuvíj cuentá che'é se-nana Diose ma'. Tzaj ne 'yaj ro', ne tihaqan Diose se-nana Diose rihaan ní' a. ²⁶ Dan me se ca'ne' Diose suun rihaan níj síi nata' se-nana Diose gaa naá, cachron níj so' se-nana Diose rihaan yanj, ne danj qui'yaj níj so', ne xcay cunudanj níj yuvíj cuentá che'é se-nana Diose, ne me rá Diose cuchumán rá níj yuvíj se-nana Diose, ne canoco' níj yuvíj man Diose, ne Diose me se daj chihqá míj se cavi' so' ma'.

²⁷ Ne Diose me se oruuun Diose, ne raa orún' so' avii cunudanj nana cuu sa' a. Sa' uxrá qui'yaj ta'níi so' Jesucristó che'é ní', ne che'é dan ve'é ca'mii ní' che'é Diose nu' cavií nu' ca'lanj a. Sa' uxrá qui'yaj so' adonj. Ya ya danj guun adonj.

Nihánj me 'o yanj cartá qui'yaj síi cu'naj Pabló ca'néé so' rihaan niж yuvii noco' man Diose yanj chuman' cu'naj Corinto a

¹ 'Unj ro', me síi cu'naj Pabló, ne me rá Diose cataj xna'anj 'unj rihaan yuvii che'é Jesucristó, ne che'é dan cune' Jesucristó mán 'unj guún 'unj apóstol nata' se-nana so' rihaan yuvii a. Ne vaa tinúu ní' síi cu'naj Sóstenes, ne ne so' gaj nihánj, ² ne 'yaj núj yanj nihánj ca'nej núj rihaan niж soj sij amán rá ni'yaj man Diose yanj chuman' Corinto sij naqu'i'yaj guee nimán che'é Jesucristó a. Dan me se canacúun Diose man soj guún soj síi naqu'i'yaj guee nimán, ne veé ca'nej yanj nihánj cacheé rihaan cunudanj yo'ó níj síi yanj me rej ma'an síi táa tu'vá se-chuvii Jesucristó sij 'nij ra'a man ní' a. Dan me se síi 'nij ra'a man niж so' ne síi 'nij ra'a man ma'lan ya ní' me ya so' a. ³ Me rá núj qui'yaj Rej ni' Diose qui'yaj Jesucristó sij 'nij ra'a man ní' qui'yaj ndo'o se luj che'é soj, ne me rá núj gaşa xej nimán soj, qui'yaj roj soj' adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa nago' síi cu'naj Pabló graciá rihaan Diose che'é niж síi cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó yanj chuman' cu'naj Corinto a

⁴ Niganj nagó' 'unj graciá rihaan Diose che'é niж soj che'é se luj qui'yaj Diose che'é soj che'é se noco' soj man Jesucristó adonj. ⁵ 'O se che'é Jesucristó ro', cavig sa' uxrá soj, qui'yaj Diose á. Dan me se uxrá xcaj soj cuentá, ne uxrá nari' soj nana sa', qui'yaj Diose, ⁶ ne danj qui'yaj soj che'é se sa' uxrá nari' soj se-nana Jesucristó nana tucu'yón 'unj man soj a. ⁷ Ne a 'ó se sa' rqué Nimán Diose rihaan ní' ne achiin man soj a ma'. ⁸ Q se aj vaa nu' yo' rihaan soj, ne na'vij ndo'o soj ca'na' uún Jesucristó sij 'nij ra'a man ní' rihaan chumií nihánj nana adonj. ⁸ Ne so' me síi räcuíj ndo'o man soj, ne guún nucuaj soj canoco' raan soj man so' ndaa güii ca'ne' so' cacun' che'é yuvii, ne se tumé soj cacun', qui'yaj so' a ma'. ⁹ Vaa che'é gaa nucuaj rá ni' man Diose, ne Diose me síi canacúun man soj guún tuví' soj ga ta'níi so' Jesucristó sij 'nij ra'a man ní' adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa niж qui'yaj niж síi cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó yanj chuman' Corinto, naqu'i'yaj niж so' que'ee x'ne' man niж so'

¹⁰ Dan me se cuno soj ca'mij, tinuj, nocoj. Ne che'é se-chuvii ya Jesucristó sij 'nij ra'a man ní' ro', me achiin ni'yáj yaj rihaan niж soj se vaa yo'cuyaan gaa rá taran' soj do',

yo'cuyaan ca'mij soj do', yo'cuyaan gaa soj do', raj chuguanj. ¹¹ Dan me se cataj xna'anj niж tuvi' síi cu'naj Cloé rihanj se vaa unu' soj ga tinúu soj ne uun vij ndo'o soj, nana tinuj, nocoj. ¹² Dan me se ta'aj niж soj taj: "'Unj me síi noco' se-nana síi cu'naj Pabló a'. Yo'cuyaan gaa soj do', raj chuguanj. ¹³ Dan me se danj vaa 'o'cuyaan gaa soj a. ¹⁴ Ne me che'é 'yaj soj danj ga. 'O se nuvi' que'ee Jesucristó vaa ma'. Taj che'é gaa que'ee x'ne' soj ma'. Cavi' ma'lan 'unj rihaan rcutze che'é soj na'. Cata' ne soj che'é ma'lan 'unj na'. Taj ma'. Che'é dan, me che'é taj ta'aj soj se vaa sij noco' manj me ta'aj soj ga.

¹⁴⁻¹⁵ Dan me se ne cuta' ne 'unj man soj ma'. Maan se orún' síi cu'naj Crispo do', síi cu'naj Gayo do', cata' ne qui'yáj, ne che'é dan se ca'vee cataj soj se vaa che'é cata' ne soj ma'. Danj gaa, ne guún nihá' raj á. 'O se cata' ne soj che'é Jesucristó, cataj soj, ne ca'mij ya soj á. ¹⁶ Cuta' ne uún 'unj man niж tucuqá síi cu'naj Estéfanás, tzaj ne ne nuú sa' raj sese cuta' ne 'unj man yo'cuyaan gaa soj ma'. ¹⁷ 'Q se nuvi' suun cuta' ne yuvii ataj ma'. ¹⁸ 'Q se ca'néé xá' Jesucristó manj nataj se-nana Diose nana sa' rihaan yuvii, tzaj ne na'vej rá so' cavig raá 'unj nana cuu nachran' ca'mij 'unj ma'. Maan se nana nica inanj ca'mij 'unj, gaa ne ca'vee xcaj yuvii cuentá se vaa nuveé nana avii raq yuvii me nana yo', maan ne se-nana Jesucristó ya me yo' adonj. Dan me se ya xcaj niж yuvii cuentá se vaa ya cavig Jesucristó rihaan rcutze che'é niж so', ne ca'vee cuchumán rá niж yuvii cuno niж yuvii nana nica ca'mij 'unj adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa che'é se ca'néé Diose man Jesucristó rihaan chumií nihánj, che'é dan ne'en niж se vaa avii ndo'o raq Diose a

¹⁸ Dan me se vaa yuvii cacaal nu' cavig nu' ca'anj, ne nata' nii nana se vaa cavig Jesucristó rihaan rcutze uno niж yuvii yo', tzaj ne taj se 'yá' cuchumán rá niж yuvii ma'. Nana snúu rma'lan me nana yo' rihaan niж so' nana adonj. Tzaj ne ing vaa rá ni' sij cavig sa', ne ne'en niж se vaa che'é nana yo' ro', guún nucuaj Diose tinanii Diose man niж rihaan sayuun adonj. ¹⁹ Ne danj Diose taj: "'Nij sií avii ndo'o raq ro', guún niж so' síi ni'yón, qui'yáj, ne se guún nucuaj niж so' xcaj niж so' cuentá che'é nana sa', qui'yáj ma'", taj nana no' rihaan danj Diose á. ²⁰ Ne daj ran' niж sií avii ndo'o raq man rihaan chumií nihánj cuno, rá soj ga. Yaj nihánj me se nana snúu rma'lan avii raq niж so', qui'yaj Diose nana adonj. ²¹ 'Q se niж sií man rihaan

chumíi nihánj ro', ne cavii raa niij so' daj vaa Diose ma'. Tzaj ne síi cuu raa me Diose, ne ma'an Diose caráán chrej rihaan niij so', gaa ne se gaa nanaq xcaj niij so' cuentá che'é so' adonj. 'Q se me rá Diose cungo niij yuvij nanaq a'mii natáj nuj, ne sese cungo niij yuvij, ne tjinanii Diose man niij yuvij rihaan sayuun, ne dan me se nda' se nanaq snúu rma'an me nanaq a'mii nuj, rá ta'aj niij yuvij ro', tzaj ne orún' nana yo' me nanaq tinanii man yuvij rihaan sayuun nanaq adonj.

²² Ne xa' niij yuvij israelítá, tzaj ne me uxrá rá niij so' qui'yaj Diose suuu sa' nocoo quene'en niij so', ne xa' niij yuvij yanij, tzaj ne me rá niij so' cungo niij so' nanaq cuu á. ²³ Tzaj ne a'mii natáj nuj nanaq se vaa cavi' Jesucristó rihaan rcutze che'é yuvij, ne na'aj niij yuvij israelítá cungo niij so' nanaq yo', ne niij yuvij yanij taj se vaa nanaq snúu rma'an me nanaq yo' uún adonj. ²⁴ Tzaj ne aj canacúun Diose man ta'aj niij yuvij israelítá do', man ta'aj niij yuvij yanij do', se vaa canoco' niij so' man so', ne gaa uno niij so' nanaq a'mii natáj nuj, ne uun ya rá niij so' se vaa síi ca'née Diose tjinanii man yuvij rihaan sayuun me Jesucristó, ne xcaj niij so' cuentá se vaa ya nucuaj ndo'o Diose ne ya avii ndo'o raa Diose, che'é se ca'née Diose man Jesucristó rihaan chumij nihánj adonj. ²⁵ Dan me se nda' se nanaq snúu rma'an me nanaq rqué Diose, rá ta'aj niij yuvij, tzaj ne nuveé nanaq snúu rma'an me nanaq yo' ma'. 'Q se avii doj raa Diose rihaan niij yuvij nanaq ei. Ne nda' se ninaj ndo'o Diose, rá ta'aj niij yuvij, tzaj ne ne ninaj Diose ma'. 'Q se Diose ro', me síi nucuaj ndo'o doj rihaan niij yuvij nucuaj ndo'o adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa che'é se síi ni'yon me ní', che'é dan ne'en ní' se vaa inanq che'é Jesucristó me cavii sa' ní' a

²⁶ Dan me se xcaj niij soj cuentá daj qui'yaj Diose gaa canacúun Diose man ma'an soj, tinuj, nocoj. Doj vaa niij síi avii ndo'o raa 'nij sca'núj soj á. Doj vaa niij síi nucuaj 'nij sca'núj soj á. Doj vaa niij síi xna'anj 'nij sca'núj soj á. Nuveé yuvij sa' doj rihaan yo'ó yuvij me ma'an soj ma'. ²⁷ Maan se inanq síi ni'yon narii Diose, ne dan me se nacaj Diose man niij síi ni'yon, che'é rej me rá Diose guun na'aj niij síi avii ndo'o raa nanaq á. Ne síi uun narii Diose, ne dan me se nacaj Diose man niij so', che'é rej me rá Diose guun na'aj niij síi vaa suun nanaq adonj. ²⁸ Ne taj yu'vee nō niij síi narii Diose man ma', taj niij yuvij man rihaan chumij nihánj, tzaj ne nacaj Diose man niij so', ne qui'yaj canaan niij so' rihaan niij síi guun chij doj man rihaan chumij nihánj adonj. ²⁹ Dan me se asa' quisij, gaa ne a 'o yuvij se quisij rá ca'mij sa' che'é ma'an rihaan Diose se vaa sij sa' uxrá me ma'an a. ³⁰ Dan me se Diose

me síi 'yaj 'nij ra'a Jesucristó man soj, ne che'é orún' Jesucristó avii raa ní', qui'yaj Diose á. Che'é orún' Jesucristó cunuu sa' nimán ní' rihaan Diose á. Che'é Jesucristó me ní' síi sa' rihaan Diose, qui'yaj Diose á. Che'é Jesucristó quinanii ní' rihaan sayuun, qui'yaj Diose á. ³¹ Che'é dan no' xcúun ní' qui'yaj ní' ndaa vaa taj danj Diose á. Dan me se taj danj Diose: "Se ca'mii sa' ní' che'é ma'an ní' ma'. Inanq che'é ma'an Diose guun rá ní' ca'mij sa' ní' á". Danj taj danj Diose adonj.

2

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ne ca'mij Pablo nana nachran' rihaan niij síi man Corinto ma'. Maan se inanq cataj xna'anj so' se vaa cavi' Jesucristó rihaan rcutze che'é ní' a

¹ Ne'en niij soj se vaa gaa cuchi' 'unj chi-háán soj, ne natá' 'unj se-nanaq Diose rihaan soj, ne ne guun rá 'unj ca'mij 'unj nanaq nachran' ndo'o rihaan soj, man tinuj, man nocoj. 'Q se ne guun rá 'unj cataj soj se vaa avii ndo'o raá 'unj ma'. ² Tananj yo'ó guun rá 'unj cataj xna'anj 'unj che'é orún' Jesucristó se vaa cavi' so' rihaan rcutze che'é soj a. ³ Dan me se gaa cuchi' 'unj rihaan soj, ne guun na'aj 'unj ca'mij 'unj, ne cuchu'vi' nimanj, ne quiril'i ndo'o manj nanaq á. ⁴ Ne xa' nanaq natá' 'unj rihaan niij soj, tzaj ne nuveé nanaq cavig raa yuvij me nanaq yo' ma'. Tzaj ne cuno niij soj nanaq, ne guun ya rá soj se vaa Nimán Diose rqué nanaq yo' manj, ne guun ya rá soj se vaa ma'an Diose rqué se nucuaj manj ca'mij nanaq yo' rihaan soj adonj. ⁵ Che'é dan nuveé che'é se cavig ndo'o raa 'unj me cuchumán rá soj cuno soj nanaq yo' ma'. Tananj che'é se vaa rqué Diose se nucuaj man ní' me cuchumán rá soj adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ino uxrá vaa nana avii raa niij síi man rihaan chumij nihánj ga se-nanaq Diose nana sa' a

⁶ Dan me se nanaq cuu a'mii nuj rihaan niij yuvij vaa chij rá, tzaj ne nuveé nanaq avii raa yuvij man rihaan chumij nihánj cuang me nanaq a'mii nuj ma'. Ne a'mii nuj nanaq avii raa niij síi uun chij rihaan chumij nihánj ma'. 'Q se ne'en nuj se vaa nichrun' ca'née Diose suun uun chij atá niij so' nanaq adonj. ⁷ Tzaj ne a'mii nuj se-nanaq Diose nanaq cuu adonj. Dan me se gaa ataa qui'yaj Diose chumij, ne yo'ó guun rá Diose se vaa cungo yuvij nanaq cuu yo', ne cavii sa' yuvij, ne ve'é ndo'o gaa yuvij, tzaj ne niij síi man gaa naá ro', ne quene'en niij so' nanaq yo' ma'. Ndaa yaj me tihaan naca Diose nana yo' rihaan yuvij nanaq adonj. ⁸ Ne quene'en niij síi uun chij man rihaan chumij nihánj se-nanaq Diose nanaq cuu ma'. Dan me se Jesucristó me síi guun chij ndo'o rej xta', ne sese quene'en niij síi uun chij man rihaan chumij nihánj

se-nanä Diose, né ne cachron nij so' man Jesucristó rihaan rcutze asuun saj ma'.

⁹ Tzaj ne danj Diose taj se vaa a'ó yuvii ne guun nucuaj xcaj cuentá che'é se vaa qui'yaj Diose che'é ní' sij aráj cochroj rihaan Diose a. Danj taj danj Diose á. ¹⁰ Tzaj ne tihaan Nimán Diose man nuj che'é nij rasuun qui'yaj Diose che'é ní' sij aráj cochroj rihaan Diose, né dan me se tihaan Nimán Diose rasuun yo' man nuj, qui'yaj ma'an Diose á. Dan me se nuchrui raa Nimán Diose cunudanj rasuun, né sa' uxrá nuchrui raa Nimán Diose daj vaa ma'an Diose adonj.

¹¹ O se a'ó yuvij ne ne'en daj vaa rasuun 'nij yuve nimán yo'ó yuvij ma'. O se orún' nimán yuvij ne'en daj vaa nimán ma'an yuvij nanj adonj. Ne danj vaa Diose uún a. A'ó ní' se ca'vee xcaj cuentá daj vaa Diose ma'. Maan se orún' Nimán Diose me síi ne'en daj vaa Diose nanj adonj. ¹² Ne ino uxrá vaa nimán nuj ga nimán nuj yuvii man rihaan chumij nihánj, ne xa' nuj, tzaj ne nuy Nimán Diose nimán nuj, ne che'é dan me xcaj nuj cuentá daj vaa nuj se sa' rqué Diose rihaan ní' adonj. ¹³ Dan me se gaa nata' nuj rihaan yuvij che'é nij se sa' rqué Diose rihaan ní', ne ne a'mii nuj nanj avii raa yuvij ma'. Maan se a'mii nuj nanj tucu'yón Nimán Diose man nuj, ne tucu'yón nuj nanj yo' rihaan yuvij nuy Nimán Diose nimán adonj.

¹⁴ O se na'vej rá yuvij man rihaan chumij nihánj cuno nij so' nanä a'mii Nimán Diose ma'. O se smúu rma'lan nanä a'mii Nimán Diose, rá nij so', ne ne racuuj Nimán Diose man nij so' naqui'yaj cuu nij so' nanä yo' a man adonj. Che'é dan taj se 'yá' cuno nij so' ma'. ¹⁵ Xa' síi racuuj Nimán Diose man, tzaj ne ne'en so' naqui'yaj cuu so' cunudanj rasuun, tzaj ne se ca'vee naqui'yaj cuu yo'ó yuvij man so' ma'. Se guun nucuaj nij yuvij xcaj nij yuvij cuentá daj vaa rá so' ma'. ¹⁶ Dan me se danj Diose taj: "A'ó yuvij ne ne'en daj vaa rá síi 'nij ra'a man ní' ma'. Se guun nucuaj yuvij nago' yuvij chrej man síi 'nij ra'a man ní' ma". Danj taj danj Diose á. Ne ase vaa rá Jesucristó ro', danj vaa rá ma'an nuj, ne che'é dan se guun nucuaj yuvij naqui'yaj cuu yuvij man nuj a man adonj.

3

Nanä nihánj taj xna'anj se vaa no xcúún 'o' q'síi me rá tucu'yón se-nanä Diose tumé so' man ma'qn so', gaa ne sa' tucu'yón so' a

¹ Dan me se ase vaa yuvij tihaj guun che'e canoco' man Jesucristó ro', danj vaa nij soj gaa cuchi' 'unj rihaan soj, tinuj, nocoj. 'O se vaa ni'yón doj rá soj, ne ataa doj nari' soj cuno soj rihaan Nimán Diose, ne qui'yaj ndo'o soj se vaa me rá nee man soj qui'yaj

soj, né che'é dan ne ca'vee ca'mij nanä chij rihaan soj a ma'. ² Ne guun nucuaj soj cuno soj nanä chij a'mii Nimán Diose a ma'. Maan se inanj nana tucu'yón nii man xnií ca'mii 'unj rihaan soj, né veé danj vaa soj ndaa se cuano nihánj, né ne guun nucuaj soj cuno soj nanä chij a man adonj. ³ Dan me se 'yaj ndo'o soj se vaa me rá inanj nee man soj qui'yaj soj, né dan me se uun xcoj ruvaq ndo'o rá soj ní'yaj soj tinúú soj, né che'é dan unu' soj ga tinúú soj, né che'é dan me ne'en nuj se vaa ne uno soj a'mii Nimán Diose a man chuguaj. Maan se ase vaa naj guun yuvij man rihaan chumiñ nihánj ro', danj vaa soj adonj.

⁴ Dan me se taj yo'ó tuvi' soj: "Sij nocog man síi cu'naj Pabló mej á". Ne yo'ó so' ro', taj: "Sij nocog' man síi cu'naj Apolos mej á". Danj a'mii 'o' q'ta'aj soj, né che'é dan ase vaa naj guun yuvij man rihaan chumiñ nihánj vaa soj, rá 'unj nanj á. ⁵ Daj sij me síi cu'naj Apolos, ne daj sij mej, rá soj ga. Maan se síi 'yaj suun 'unj rihaan síi 'nij ra'a man ní' me nuj, né ino vaa suun atá 'o' q'núj, qui'yaj so', né che'é suun qui'yaj suun nuj ro', che'é dan amán rá soj ní'yaj soj man síi 'nij ra'a man ní' a. ⁶ Dan me se asino yaqan cataj xna'anj 'unj se-nana Diose rihaan soj, gaa ne cuchi' síi cu'naj Apolos uún rihaan soj, gaa ne sa' doj tucu'yón so' nü' se-nanä Diose rihaan soj, tzaj ne ma'an Diose me síi qui'yaj canoco' sa' nimán soj man so', ⁷ né che'é dan taj che'é canoco' soj manj do', man síi cu'naj Apolos do' ma'. Maan se no xcúún soj canoco' soj man orún' Diose adonj. ⁸ Ne 'o cuyaan vaa 'unj ga síi cu'naj Apolos, ne vaa güüi naru'vee Diose rihaan nuj che'é suun 'yaj suun nuj, ⁹ ne dan me se 'yaj suun nuj che'é Diose, ne ca'ne' Diose suun rihaan nuj tucu'yón nuj se-nanä Diose rihaan soj nanj adonj.

Nanä nihánj taj xna'anj se vaa no xcúún 'o' q'síi me rá tucu'yón se-nanä Diose tumé so' man ma'qn so', gaa ne sa' tucu'yón so' a

¹⁰ Dan me se ase vaa síi ve'é uchruj ta'ngá' chihón cayaán ve' ro', vaa 'unj, ne ve'é cuchruj 'unj tucuáán canoco' soj, che'é yan ca'ne' Diose suun yo' rihanj, ne cuano ro', tucu'yón yo' so' nana rihaan soj a. Dan me se no xcúún 'o' q'síi tucu'yón nana rihaan soj tumé so' man ma'qn so', ne sa' gaa nana tucu'yón so' rihaan soj á. ¹¹ Se guun cuchruj nii yo'ó tucuáán rihaan soj ma'. 'O se se-tucuanj Jesucristó me tucuáán cuchruj 'unj rihaan soj, ne ne nó xcúún nii cuchruj nii yo'ó tucuáán rihaan soj man adonj. ¹² Ne ve'é ndo'o tucu'yón ta'aj nij yuvij se-tucuanj Jesucristó rihaan soj, ne nanä nij doj tucu'yón yo'ó ta'aj nij yuvij rihaan soj, ¹³ tzaj ne vaa güüi quene'én ní' daj vaa nana tucu'yón 'o' q'síi rihaan soj, né dan

me se ca'na' uún Jesucristó rihaan chumij nihánj, ne xa' suun qui'yaj suun 'o 'o núj sij tucu'yón se-nana Diose, tzaj ne cachen suun yo' rque ya'an, qui'yaj Jesucristó, ne quene'en núj daj vaa nana tucu'yón 'o 'o núj nanj adonj.

¹⁴ Dan me se sese se cacaña tucu'yón yo'o so', ne quene'en ní' se vaa ve'é tucu'yón so' se-nana Diose, ne naru'vee Diose rihaan so', ¹⁵ tzaj ne sese cacaña nu' nana tucu'yón so', ne quene'en ní' se vaa taj yu'vee nó nana tucu'yón so' rihaan yuvij, ne a'ó xco' se naru'vee Diose rihaan so' nu' che'é suun qui'yaj suun so' a ma'. Dan me se quinanij ma'án so' rihaan sayuun, tzaj ne nana tucu'yón so' cacaña, ne orún' so' quinanij rihaan sayuun nanj adonj. ¹⁶⁻¹⁷ Ne ne'en soj se vaa sese tiri' yo'o so' man ve' na'vij yuvij rihaan Diose ro', ne tiri' Diose man so' uún, ne ase vaa ve' na'vij yuvij rihaan Diose ro', ta'nga' danj vaa ma'án soj rihaan Diose, ne yanj Nímán Diose ga soj, ne che'é dan de né xo'cun' yuvij tucunu' yuvij man soj ma'. ¹⁸ Q se sese cunq' soj ga tinúu soj, ne quirí' soj, ne tiri' Diose man síi qui'yaj danj man soj, ne cacaña so' adonj.

¹⁸ Sese vaa yo'o tuví' soj avii ndo'o raa nana cuu chij nana uno yuvij man rihaan chumij nihánj cuano, ne dan me se ca'né rá so' ga rej a'mii danj nanj ei. Se guun tiha' yu'unj so' man ma'án so' ma'. Maan se xcay so' cuentá ne naqui'yaj so' síi snúu rma'an man so', gaa ne ca'vee quisij so' guun so' síi avii ndo'o raa doj chuguaj. Dan me se tananj a' nari' so' nana ya, ne yá nu' cavij sa' so' doj nanj adonj. ¹⁹ Nana avii raa yuvij man rihaan chumij nihánj cuango ro', daj chihaa míj taj se uun nana yo' rihaan Diose ma'. ²⁰ Q se danj Diose taj se vaa yuvij avii raa ro', me rá niж so' tiha' yu'unj niж so' tuví' niж so', tzaj ne nicaj Diose nana avii raa niж so', ne tiha' yu'unj Diose man ma'án niж so' nanj adonj. Danj taj danj Diose ei. ²¹ Ne taj uún danj Diose se vaa ne'en Diose se vaa taj yu'vee nó nana avii raa yuvij man rihaan chumij nihánj a ma'. Danj taj danj Diose a.

²¹ Che'é dan de né xo'cun' ní' ca'mij xta' ní' che'é nana avii raa yo'o yuvij ma'. Se guun cataj ní' se vaa sa' doj avii raa yo'o so', ne yo'o so' niж yaj, cataj niж ma'. Tzaj ne xcay ní' cuentá daj a'mii 'o 'o niж so' á. ²² Q se nana a'mii yuvij do', nu' rasuun man rihaan chumij nihánj do', ca'vee cavij sa' doj ma'án soj qui'yaj me ma'án rasuun yo', ne vaa se uun nana a'mii niж snó'o do', rasuun man rihaan chumij nihánj do', rihaan soj ei. ²² Dan me se nana a'mij do', nana a'mii síi cu'naj Apolos do', nana a'mii síi cu'naj Pedró do', vaa se uun nana yo' rihaan soj, ne rasuun man rihaan chumij nihánj ro', vaa se uun yo' rihaan soj á. Ne sese vaa i'na' soj, ne cavij sa' soj, che'é se vaa i'na' soj a. Sese

cavij soj, ne ca'vee cavij sa' soj uún a. Ne sese ran' soj cuano nihánj do', sese quiran' soj rej rihaan niж do', ne nu' niж rasuun yo' man vaa se uun rihaan soj á. ²³ Q se síi noco' man Jesucristó me soj, ne ta'nij Diosé me Jesucristó uún a.

4

Nana nihánj taj xna'anj se vaa síi 'nij ra'a man ní' me síi naqui'yaj cuu man ní' vaa güüi a

¹ Dan me se me rá núj xcay cunudanj yuvij cuentá se vaa sij 'yaj suun rihaan Jesucristó me núj, ne no xcúun núj nata' núj nana me rá Diose tihajac naca Diose man yuvij nanj á. ² Dan me se no xcúun núj qui'yaj suun núj nu' suun ca'ne' Diose rihaan núj, ne se ca'vee ca'né rá núj ga suun yo' a ma'.

³ Tzaj ne ca'vee se naqui'yaj cuu soj manj do', ca'vee se naj guun cuesé naqui'yaj cuu che'ej do', tzaj ne taj se 'yaj ma'. ⁴ Q se a ma'án 'unj ne naqui'yaj cuu 'unj daj 'yaj ma'.

⁴ A'ó cacun' ne tumé 'unj cuano, rá 'unj, tzaj ne dan me se ne ne'en 'unj daj vaa man ma'ánj ma'. ⁵ O se orún' síi 'nij ra'a man ní' me síi no xcúun naqui'yaj cuu che'ej nanj adonj. ⁶ Che'é dan se guun naqui'yaj cuu soj cacun' che'é yuvij ma'. Maan se na'vij soj ca'na' uún síi 'nij ra'a man ní' rihaan chumij nihánj ei. Cuano nihánj me se ne ne'en sa' ní' daj vaa 'yaj 'o 'o yuvij, tzaj ne asa' ca'na' síi 'nij ra'a man ní', ne tihajac so' rihaan ní' daj vaa 'yaj 'o 'o yuvij man rihaan chumij nihánj, ne sese sa' qui'yaj yo'o so', ne ma'án Diose cataj se vaa sa' qui'yaj so' adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ne noco' sa' níj síi man Corinto nana tucu'yón Pablo man níj so'

⁶ Dan me se aj cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa ma'án Jesucristó naqui'yaj cuu che'é núj ga síi cu'naj Apolos, ne me raj quene'en soj man núj, ne xcay soj cuentá se vaa no xcúun soj cungo soj nana a'j cataj xna'anj Diose rihaan ní' nana no rihaan yanj á. Dan me se se cataj soj se vaa sa' doj vaa yo'o tuví' núj rihaan yo'o tuví' núj ma'. ⁷ Sa' doj vaa so' rihaan yo'o yuvij, rá so' na'. Me síi cataj rihaan so' se vaa sa' doj vaa so' ga, man tinuj, man nocoj. Si'yáá so' ga. Ma'án so' qui'yaj na'. Ase Diose qui'yaj xa'. Sese rqué Diose nu' si'yáá so' rihaan so', ne taj che'é ca'mij xta' so' a doj ma'. ⁸ Ne xa' soj, tzaj ne a'ó rasuun ne achiin man soj, rá soj, ne ru'vee me soj, rá soj, ne rii ta'nga' ndo'o soj, rá soj a. Ne xa' núj, tzaj ne a doj ne rii ta'nga' núj, rá soj a. Sese ya rii ta'nga' soj, ne guun níhá uxrá raj, ne ndaa a núj quirij ta'nga' ga soj ei.

⁹ Ne xa' núj apóstol cune' Jesucristó man nata' se-nana so' rihaan cunudanj níj yuvij man rihaan chumij nihánj, tzaj ne ase vaa

síí naj rma'an ro', danj vaa núj rihaan chumij nihánj, né sij daj doj cavi' me núj, qui'yaj Diose, raj a. Che'é dan ni'yaj ndo'o nij síí man rihaan chumij nihánj ni'yaj ma'an nij se-mozó Diose ni'yaj ndo'o man núj, che'é se vaa síí yanj rma'an me núj a.¹⁰ Dan me se ase vaa síí ni'yon vaa núj rihaan chumij nihánj, che'é Jesucristó, tzaj ne síí cuu raa me soj che'é Jesucristó, rá soj a. Né síí nucuaj ndo'o me soj, rá soj, tzaj ne núj me se síí inaj me núj a. Né ve'é ndo'o aráj cochroj yuvij rihaan soj, tzaj ne xá' ma'an núj, tzaj ne tanqan q nachri' yuvij ni'yaj yuvij man núj a.

¹¹ Nu' ca'na' me se achiin se chá rihaan núj do', achiin se co'qo núj do', achiin yatzij quitaj xráá núj do' á. Tucuxru' ndo'o nii man núj, né ne'en nii se vaa taj vaj to'óo núj a.¹² Dan me se 'yaj suun ndo'o núj, gaa né a'vee ri' núj se achiin man núj a. Nachri' nii ni'yaj nii man núj, tzaj ne a'mii núj nana luj rihaan núj síí nachri' ni'yaj man núj, né 'yaj nii sayuun man núj, tzaj ne ne a'ne' rá núj ga suun vaa rihaan núj q man adonj.¹³ Nana nij a'mii nii rihaan núj, tzaj ne nana sa' a'mii núj ga njí síí a'mii njí che'é núj a. Ase vaa nacaj na'nú' nii rihaan cunudanji rasuun man rihaan chumij ro', danj vaa núj rihaan chumij nihánj nu' ca'na', né veé danj vaa núj nda'a cuano nihánj nqanj adonj.

¹⁴ Dan me se quisij cachrón 'unj nana nihánj nayaa soj, né nuveé che'é se me raj guun na'aj soj me cachronj nana nihánj ma'. 'Q se ase vaa ta'nij vaa soj rihan, tinuj, nocoj, né che'é se 'ee raj man soj, che'é dan me raj narquej chrej sa' man soj ei.¹⁵ Ca'vee se cuchi' chí' míj síí tucu'yón che'é Jesucristó rihaan soj, tzaj ne asinoj me síí cataj xna'anj se-nana Diose nana sa' rihaan soj á. Canoco' soj man Jesucristó ga 'unj, ne che'é dan ase vaa rej soj vaa 'unj, tinuj, nocoj.¹⁶ Che'é dan me cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa ase vaa 'yáá 'unj ro', danj gaa qui'yaj gueé soj uún a.¹⁷ Che'é dan ca'nej 'unj man síí cu'naj Timoteo cuchi' so' rihaan soj, ne síí noco' man síí 'njj ra'a man ní' me so' ga 'unj, ne che'é dan ase vaa ta'nij vaa so' a. 'Ee raj man so', né nucuaj raj man so' nqanj adonj. Cataj xna'anj uún so' rihaan soj nu'tucuán noco' 'unj che'é Jesucristó, né 'o cuyaqan vaa nana tucu'yón so' ga nana tucu'yón 'unj rihaan nij síí amán rá ni'yaj man Jesucristó man cunudanji nij chuman' rej vaj 'unj a.

¹⁸ Guun che'é ta'aj nij soj ca'mii xta' ta'aj nij soj, né xá' nij síí a'mii xta', tzaj ne se cuchi' ma'anj rihaan soj, rá nij so' a.¹⁹ Tzaj ne ra'yanj ya cuchi' ma'anj rihaan soj, sese ca'veej síí 'njj ra'a man ní', gaa né nuveé inanj che'é nana a'mii xta' nij so' xcaj 'unj cuentá ma'. 'Q se xcaj 'unj cuentá sese ya quisij nij so' qui'yaj nij so' nda'a vaa taj nij so' adonj.²⁰ 'Q se se guun chij ní' ga Diose

qui'yaj nana tu'va üun ní' ma'. 'Q se guun chij ní' ga Diose, qui'yaj suun guun nucuaj ní' qui'yaj suun ní' che'é Diose adonj.²¹ Me se me rá soj qui'yáá gaa soj asa' cuchi' 'unj rihaan soj ga. Me rá soj qui'yáá 'unj sayuun man soj na'. Ase me rá soj gaa 'ee rá 'unj man soj né ve'é ca'mij ga soj xá'.

5

Nana nihánj taj xna'anj se vaa a'ne' Pablo suun rihaan nij síí man Corinto se vaa quirij yanj nij so' man 'o síí tumé cacun' 'njj sca'núj nij so'

¹ Dan me se nata' nii rihanj se vaa 'njj 'o síí tumé ndo'o cacun' sca'núj nij soj, né cacun' chii' ndo'o me yo', né a nij síí ne noco' man Diose ne 'yaj danj ma'. Dan me se vaa yo'qo síí otoj ga nica rej 'njj sca'núj soj, taj nii ei.² Me che'é a'mii xta' soj ga. Me che'é ne nanó rá soj ga. Me che'é ne quirij yanj soj man síí tumé cacun' 'njj sca'núj soj ga.³⁻⁴ Nuví' ya xá' 'unj ne ga soj cuano, tzaj ne nuchruj raa ndo'o j che'é soj, né nana nihánj ro', a'mii 'unj, né ase uun rá soj gaa nej ga soj ro', danj guun rá soj cung soj nana nihánj á. Che'é dan asa' cunuu chre' soj, ne xcaj soj cuentá che'é rej ya nicun' nimán 'unj sca'núj soj, qui'yaj Jesucristó sij 'njj ra'a man ní', né che'é Jesucristó sij 'njj ra'a man ní' taj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa ya tumé ndo'o snó'o yo' cacun',⁵ né taj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa tacuachén soj man síí tumé cacun' yo' rihaan síí chree cu'naj Satanás, gaa né quiran' ndo'o nee man so' sayuun, qui'yaj síí chree, gaa né sese xcaj sa' so' cuentá, né gaa asa' ca'na' síí 'njj ra'a man ní' ca'he' so' cacun' che'é yuvij, gaa né quinaníi nimán so', qui'yaj síí 'njj ra'a man ní' a.

⁶ Ne chihán' uxrá vaa gaa a'mii xta' soj, man tinuj, man nocoj. Ne'en soj se vaa yo'óo cu'naj levadura 'yaj naraa nana rque rachrúún a. Doj tzin' yo'óo cu'naj levadura 'yaj naraa nana rque nocoo ndo'o cunj adonj. Ne ase vaa levadura rihaan cunj yo' ro', danj vaa orún' síí 'yaj cacun' rihaan soj, né dan me se quirij' que'e soj, qui'yaj orún' síí tumé cacun' 'njj sca'núj soj ei.⁷ Che'é dan me, ne quirij yanj soj nq' se nij 'njj sca'núj soj, gaa né ase vaa cunj naca' sa' ro', danj gaa soj, né se guun qui'nij se nij sca'núj soj q ma'. Xá' soj, tzaj ne ya vaa sa' soj, qui'yaj Jesucristó, né dan me se aj cavi' so' che'é ní', né ase vaa caráán matzinj rihaan sayuun che'é nij yuvij israelitá gaa naá ro', danj vaa caráán Jesucristó rihaan nu' sayuun che'é ní', né se quiran' ní' sayuun che'é cacun' tumé ní' a ma'.⁸ Che'é dan, ase vaa navij rá nij yuvij israelitá cha'anj pascuá cha'anj avi' matzinj che'é nij so' ro', danj gaa ve'é ndo'o qui'yaj ma'qan ní' rihaan Diose cuano, che'é rej cavi' Jesucristó che'é ní' á. Dan me

se yuvij israelítá ro', ri'ij nij so' nu' se cu'naj levadura man tucuá nij so' gaa navij rá nij so' cha'anj pascuá, né 'o cuyaan qui'yaj ní' ga nij so', quiri'ij ní' nu' se chi'ij man nimán ní', gaa né se gaa chi'ij nimán ní' ei. Se qui'yaj ní' se nij qui'yaj ní' gaa rque ma'. Tananj ca'mij chij ní', né inanj tucuáán ya qui'yaj ní' á.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa sese vaa 'o síi taj se vaa tinúu ní' me so', tzaj né sese 'yaj ndo'o so' cacun', né se chá ní' chraa gá so' a

⁹ Aj ca'néé 'unj nana rihaan soj rihaan yo'ó yanj se vaa se cunuu chre' soj ga nij síi 'yaj cacun' ga chanq adonj. ¹⁰ Tzaj né ne ca'mij 'unj che'é síi man rihaan chumij nihánj síi ne noco' man Jesucristó ma'. Dan me se nij so' me síi 'yaj ndo'o cacun' ga chanq, né uun xcoj ruvaa rá nij so' ne'en nij so' tuvi' nij so', né 'yaj ituu nij so' si'yaj tuvi' nij so', ne na'víj nij so' rihaan ya'anj ne vaa i'na' uún a. Tzaj né sese me rá soj guun yanij soj ga nij síi 'yaj cacun' man rihaan chumij nihánj, né me rej ca'anj soj ga. 'Q se man nij so' rihaan nu' cachra' chumij nihánj, né se ca'vee curihanj soj rihaan nij so' rihaan chumij nihánj ma'. ¹¹ Maan se che'é soj cachrón 'unj nana nihánj se vaa se guun cunuu chre' soj ga yo'ó síi taj uun tinúu man soj, né ne ya noco' so' man Jesucristó, né 'nij so' sca'núj soj ei. Dan me se sese tinúu soj me so', taj yo'ó so', tzaj né sese 'yaj so' cacun' ga chanq do', sese uun xcoj ruvaa rá so' do', sese na'víj so' rihaan ya'anj ne vaa i'na' do', sese nachri' so' ni'yaj so' tuvi' so' do', sese síi xno me so' do', sese síi ituu me so' do', né se cunuu chre' soj ga so' do', a ne nó xcúún so' cataj tinuj soj man so' a mei. Né a 'ó chraa se chá soj ga so' a ma'.

¹²⁻¹³ Dan me se né xoúún 'unj ca'néé 'unj cacun' che'é nij síi ne noco' man Diose ma'. Ma'an Diose né xoúún ca'néé cacun' che'é nij so' adonj. Tzaj né no xoúún soj ca'néé soj cacun' che'é nij tinúu soj síi nuu chre' ga soj, né danj Diose taj: "Quiri' yanij soj man síi chi'ij 'nij sca'núj ma'an soj á". Danj taj danj Diose adonj.

6

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ne nó xcúún ní' ca'mij ní' che'é pleitó man sca'núj ní' rihaan nij cuese man chiháán ní' a. Ne se guun qui'yaj ní' cacun' man tinúu ní' ma'

¹ Gaa unu' soj ga tinúu soj, né 'anj soj uchruij soj cacun' rihaan cuese síi ne amán rá ni'yaj man Jesucristó ne ne 'anj soj rihaan yo'ó tuvi' nij síi sa' noco' man Diose man chuguaj. Nij uxrá vaa 'yaj soj danj ei. ² Ne ne ne'en soj se vaa vaa güii, né ca'néé ní' sij sa' noco' man Diose cunudanj cacun' che'é cunudanj nij yuvij man rihaan chumij nihánj a. Sese ca'néé soj cacun' che'é

cunudanj chumij vaa güii, gaa né me che'é se guun nucuaj soj ca'néé soj cacun' che'é cacun' le'ej nii cuano ga. ³ Ne ne'en soj se vaa vaa güii, né ndqá che'é ya se-mozó Diose ca'néé ní' cacun' vaa güii a. Che'é dan me ya guun nucuaj ya soj ca'néé soj cacun' che'é daj a nij síi man rihaan chumij nihánj cuano ei. ⁴ Che'é dan, sese vaa cacun' sca'núj soj rihaan chumij nihánj, né ca'anj cuchruj soj cacun' rihaan naj guun síi amán rá ni'yaj man Jesucristó ei. Me ma'an síi nica' doj rihaan cunudanj soj ro', guun nucuaj soj ca'néé soj cacun' che'é tinúu soj ei. ⁵ Dan me se vaa che'é guun na'aj ya soj che'é se vaa 'yaj soj danj ei. Né nuvi' a 'ó tinúu soj síi guun nucuaj naqui'yaj cju man pleitó che'é tinúu soj síi man sca'núj soj a a. ⁶ Tzaj né nuveé, maan se inanj unu' soj ga tinúu soj, maan né ndqá 'anj soj uchruij soj cacun' 'yaj soj rihaan nij síi ne amán rá ni'yaj man Jesucristó, né nij uxrá vaa 'yaj soj adonj.

⁷ Che'é yan unu' soj ga tinúu soj me se aj tumé uxrá soj cacun' vaa nanj adonj. Aj quiri' nu' soj, né sa' doj sese ca'néé cachrij rá soj qui'yaj chi'ij tinúu soj man soj do', ca'néé rá soj qui'yaj ituu cachrij tinúu soj man si'yaj soj do', nanj ei. ⁸ Tzaj né na'vej rá soj qui'yaj soj danj, maan né tananj a ma'an soj 'yaj chi'ij man tinúu soj do', 'yaj ituu soj si'yaj tinúu soj do', nanj chihá'. ⁹ Ne ne'en soj se vaa se cayáán nij síi chi'ij ga Diose asa' guun chij Diose rihaan chumij nihánj a!. Se guun tiha' yu'unj soj man ma'an soj ma!. 'Q se síi chi'ij do', síi na'víj rihaan ya'anj ne vaa i'na' do', síi otoj ga nica' tuvi' do', chii chanq do', síi otoj ga qá chanq do', ¹⁰ síi ituu do', síi uun xcoj ruvaa rá do', síi xno do', síi nachri' ni'yaj tuvi' do', síi tiha' yu'unj man tuvi' do', se cayáán nij so' ga Diose asa' guun chij Diose rihaan chumij nihánj a ma!. ¹¹ Dan me se danj inanj qui'yaj ta'aj soj gaa rque, tzaj né yaj me se x'néj cacun' taj xraá soj, né cunuu sa' nimán soj, né cunuu sa' soj rihaan Diose, qui'yaj Jesucristó sij 'nij ra'a man ní' do', qui'yaj Nimán Diose síi noco' ní' man do', cuano ei.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ne nó xcúún ní' qui'yaj ní' cacun' ga chanq ma'

¹² Dan me se taj ya uún nii, né: "Síi vaa ya'núj rihaan mej a. Ca'vee qui'yáá 'unj nai guun rasuun me raj qui'yáá á". Tzaj né se cavii sa' 'unj, qui'yaj naj guun rasuun me raj qui'yáá a ma!. Dan me se ya uxrá síi vaa ya'núj rihaan mej, tzaj né se ca'vej raj guun chij a doj rasuun rihanj ma!. ¹³ Dan me se taj ya uún nii, né: "Vaa rque ní' a. Che'é dan chá ní' a. Inanj che'é rque ní' ro', vaa se chá yo' a. Né che'é se chá yo' vaa rque ní' uún", taj uún nii a. Dan me se ya uxrá ei. Danj vaa roj yo' ei. Tzaj né Diose qui'yaj navij roj yo' nanj chuguaj. Dan me se xa' nee

man ní', tzaj né nuveé se qui'yaj naj guun rasuun ch'i'jí ga chaná me yo' ma'. Se cayáán ga síi 'nij ra'a man ní' me yo', ne rej né so' me uún yo' chuguanj. ¹⁴ Dan me se nda' rá se vaa naqui'yaj i'ná' Diose man síi 'nij ra'a man ní' gaa cavi' so' ro', danj guun nucuaj Diose cunuú i'ná' uún ma'án ní' qui'yaj uún so' nanj adonj.

¹⁵ Né ne ne'en soj se vaa neé man níj soj me se ase vaa nee man Jesucristó ro', vaa nee man soj a. Dan me se ca'vee nicaj ní' nee man Jesucristó, ne cunuú rcua'aqan yo' ga chaná niha' rá ga chii, qui'yaj ní' na'. Se ca'vee gaa danj qui'yaj ní' a ma'. ¹⁶ Dan me se ne ne'en soj se vaa síi otoj ga chaná niha' rá ro', nuu 'o neé man so' ga chaná yo' a. Dan me se ase vaa orún' yuvij vaa so' ga chaná yo' nanj chuguanj. Danj Diose taj: "Ase vaa orún' yuvij ro', danj vaa roj so' a". Danj a'múu danj Diose ei. ¹⁷ Tzaj né sese guun tuví' ní' ga síi 'nij ra'a man ní', né 'o vaa nímán ní' ga so' adonj.

¹⁸ Tumé uxrá soj man soj, né naxuun soj man soj rihaan níj chaná niha' chaná me rá cotoj ga soj ei. Se ca'vee uxrá rá soj qui'yaj soj danj ma'. Naj guun cacun' qui'yaj ma'án snó'o ro', nuveé cacun' qui'yaj so' man ma'an nee man so' me cacun' yo' ma'. Tzaj né sese qui'yaj snó'o cacun' ga chaná niha' rá, né yo' me cacun' qui'yaj so' man ma'an nee man so' adonj.

¹⁹ Né ne ne'en soj se vaa ase vaa nuchií sa' ndo'o vaa nee man soj, né rej yanj Nimán Diose me yo' a. Dan me se Diose me síi rqué nee man soj rihaan soj, né nuveé si'yaj ma'an soj me nee man soj a man adonj. ²⁰ Dan me se vaa ndo'o yu'vee nó soj rihaan Diose, né nocoo ndo'o naru'vee so' gaa quirán so' man soj, né che'é dan no xcúun soj qui'yaj suun nee man soj che'é Diose, né ve'é ndo'o ca'mii yuvij che'é Diose, qui'yaj soj ei.

7

Nana nihánj taj xna'anj daj qui'yaj ní' sese vaa níca ní' do', sese taj vaj níca ní' do' a

¹ Né cuang nihánj me cataj xna'anj 'unj rihaan soj che'é rasuun xna'anj soj manj a. Dan me se sa' vaa sese se xcaj tuví' snó'o ga chaná saj adonj. Sa' vaa sese quinaj yun so', cayáán ma'an so' adonj. ² Tzaj né cuang nihánj me se 'yaj ndo'o yuvij cacun' ga chaná, né che'é dan ca'vee a doj xcaj snó'o man níca so' nanj á. Dan me se no xcúun snó'o xcaj so' man chaná, né no xcúun chaná xcaj no' man snó'o, ³ né ve'é qui'yaj snó'o cotoj so' ga chaná níca so', né ve'é qui'yaj chaná cotoj no' ga snó'o níca so' uún a. Nø xcúun roj so' cotoj roj so' ga tuví' roj so' ei. ⁴ Dan me se chaná ro', sé quirij ta'nga' no' rihaan nee man ma'án no' ma'.

'O se níca no' quirij ta'nga' rihaan nee man no', né vaa snó'o uún, né se quirij ta'nga' so' rihaan nee man ma'án so' uún ma'. 'O se níca so' quirij ta'nga' rihaan nee man so' uún adonj.

⁵ Sé guun cataj yo'o so' se vaa na'vej rá so' cotoj so' ga níca so' ma'. Tzaj né sese 'o cuyaqan guun rá roj níca roj so' se vaa me rá roj so' guun yanj roj so' rihaan tuví' roj so' che'é yan yo'o cachinj ni'yaj roj so' rihaan Diose doj güii, né ca'vee qui'yaj roj so' danj ei. Dan me se nda' quisij cachíin ni'yaj roj so' rihaan Diose, gaa né cunuú rcua'aqan uún roj níca roj so', cotoj rcua'aqan uún roj so' ei. Sese se cuno soj nana nihánj, né caxrij síi chreé chrej ch'i'jí rque soj, che'é se se guun nucuaj soj guun yanj soj rihaan níca soj que'ee güii ma'.

⁶ Ne a'né! 'unj suun rihaan soj se vaa xcaj tuví' soj, man tinuj, man nocoj. Maan se ataj 'unj se vaa sese me rá soj xcaj tuví' soj, né ca'vee qui'yaj soj danj ei. ⁷ Dan me se sa' doj sese 'o cuyaqan gaa cunudanj yuvij ga 'unj, né guun nucuaj cunudanj níj yuvij cayáán ma'án níj yuvij, rá 'unj, tzaj né se guun nucuaj cunudanj yuvij qui'yaj níj so' danj a ma'. Dan me se nda' ino vaa se nucuaj 'o 'o ní' 'yaj ní', 'yaj Diose, né dan me se ino vaa se nucuaj yo'o tinúú ní' qui'yaj so', né ino doj vaa se nucuaj yo'o tinúú ní' qui'yaj so' uún a.

⁸ Dan me se cataj xna'anj 'unj rihaan níj soj sij yaan do', rihaan soj chaná yaan do', rihaan soj chaná cavi' níca do', se vaa sa' vaa sese guun nucuaj soj cayáán ma'án soj, né ase vaa yun ma'an ro', danj gaa cane ma'án soj tzaj adonj. ⁹ Tzaj né sese se guun nucuaj níj soj cayáán ma'an soj, né taa' a se xcaj tuví' cachrij soj nanj ei. Che'é se acaa tiha' gaa me yun rá soj cotoj soj ga 'o chaná, taa' a se xcaj tuví' cachrij soj nanj adonj.

¹⁰ Nihánj me cataj xna'anj 'unj rihaan soj sij vaa níca daj qui'yaj soj ga níca soj ei. Dan me se nuveé nana cavig raa' ma'an je nana nihánj ma'. 'O se nana cataj xna'anj síi 'nij ra'a man ní' rihaan ní' me nana nihánj adonj. Dan me se se cunáñ chaná rihaan níca no' ma'. ¹¹ Sese cunáñ chaná rihaan níca no', ne quinaj yun no', né se xcaj no' yo' snó'o ma'. Maan se ca'vee canicaj uún no' nan' no' rihaan níca no', né guun tuví' uún no' ga níca no' ei. Né snó'o uún me se se tanáj so' man níca so' ma'.

¹² Vaa doj nana cataj xna'anj uún 'unj rihaan soj sij vaa níca, tzaj né nuveé nana cataj xna'anj síi 'nij ra'a man ní' me nana nihánj, tzaj né nana ya me nana nihánj, raj adonj. Dan me se sese vaa níca yo'o tinúú ní', né nuveé chaná amán rá ni'yaj man Jesucristó me no', tzaj né taj che'é quirij tuví' ní' man no', sese a'vej rá no' cane no' ga so' a. ¹³ Né sese vaa chaná ra'vij ní' chaná

amán rá ni'yaj man Jesucristó, né nica no' ne amán rá ni'yaj man Jesucristó, tzaj ne cané no' ga so', né taj che'é cunanj no' rihaan so', sese a'vej rá so' cané no' ga so' ma'.¹⁴ Snó'o ne amán rá ni'yaj man Jesucristó ro', me rá Diose qui'yaj suun Diose nimán so' che'é nica so' chanq ra'vij ní, né chanq ne amán rá ni'yaj man Jesucristó ro', me rá Diose qui'yaj suun Diose nimán no' che'é nica no' tinúu ní', né che'é dan me cunuusá' ta'níi roj so' rihaan Diose, qui'yaj Diose vaa güii adonj. Sese se qui'yaj Diose danj, ne sij yo'lo tumé cacun' me ta'níi soj rihaan Diose asuuun tzaj adonj. Nihánj me se che'é se sij amán rá ni'yaj man Diose me ma'qan soj, né ya uxrá cunuusá' ta'níi soj rihaan Diose vaa nanj adonj.

¹⁵ Sese nica ní' ne amán rá ni'yaj man Jesucristó, né me rá nica ní' ca'anj yaníj yo' rihaan ní', né ca'ne' cachrij rá ní' ca'anj nica ní' nanj ei. Gaa ya'núu rihaan ní' gaa nanj adonj. Sese ne amán rá nica ní' ni'yaj nica ní' man Jesucristó, né taj che'é qui'yaj ní' fuerzá man nica ní' cané nica ní' ga ní' a ma'. 'Q se canacúun Diose man ní' che'é rej dínj cumán ní' adonj. ¹⁶ Asa' ne'én so' chanq gaa xraj, né ca'vee quinanji sno'o nica so' rihaan sayuun qui'yáa so' ga. Né asa' ne'én so' sno'o quinanji chanq nica so' rihaan sayuun qui'yaj uún so' ga.

¹⁷ Veé ndaa se vaa 'o 'o ní' gaa canacúun Diose man ní' ca'nq ní' xrej so' ro', veé danj gaa ní' nanj á. 'Q se nihánj me chrej narqué 'unj man daj a níj sií noco' man Jesucristó man daj a chuman' a. ¹⁸ Sese Diose me síi canacúun man síi aj taj ta'ngá' man canoco' so' man so', gaa né taj se 'yaj mei. Veé danj gaa quitaj ta'ngá' man níj so' nanj ei. Ne veé danj vaa níj sií nuví' ta'ngá' táá man uún gaa canacúun Diose man níj so' canoco' níj so' man Diose uún, né taj che'é guun rá níj so' cano ta'ngá' man níj so' ma'. Veé danj gaa cachrij níj so' nanj ei. ¹⁹ Dan me se ca'vee se taj ta'ngá' man ní', ca'vee se nuví' ta'ngá' táá man ní', ca'vee se, tzaj ne taj se 'yaj ma'. Maan se inanj no xcúun ní' cungo ní' nu' nanj cataj xna'anj Diose rihaan ní' nanj adonj. ²⁰ Veé ase vaa ní' gaa canacúun Diose man ní' canoco' ní' man Diose ro', veé danj gaa cayáán ní' rej rihaan ní' nanj ei.

²¹⁻²² Dan me se sese mozó mé so' gaa canacúun Diose mán so' canocó' so' man Diose, né se nanó rá so' ma'. 'Q se mozó sij canacúun Diose man canoco' man Diose ro', nuveé mozó yun me so', ni'yaj Diose ma'. 'Q se vaa ya'núu rihaan so' canoco' so' man síi 'njj ra'a man ní' nanj adonj. Né síi ne uun mozó gaa canacúun Diose man so' me se no xcúun so' guun so' mozó nuu rihaan Jesucristó yaj adonj. Tzaj né sese gaa ya'núu rihaan mozó guun yaníj so' rihaan ru'vee rii ta'ngá' rihaan so', né vaa che'é

guun yaníj so' chuguanj. ²³ Sayuun ndo'o quiran' Diose gaa quiránj Diose man soj, né che'é dan se ca'vej rá soj quirii ta'ngá' rma'qan yuvij rihaan soj a ma'. ²⁴ Dan me se ase vaa cayáán ní' gaa canacúun Diose man ní' canoco' ní' man Diose ro', veé danj gaa cayáán ní' rej rihaan ní' che'é Diose, tinuj, nocoj.

²⁵ Cataj xna'anj 'unj rihaan níj soj che'é rej xcaj tuvi' ní', tinuj, nocoj. Nuveé nana cataj xna'anj síi 'njj ra'a man ní' rihaan ní' me nana nihánj, tzaj ne cunuus 'ee rá síi 'njj ra'a man ní' manj, né che'é dan me ca'ne' so' suun rihanj, né che'é dan cataj xna'anj 'unj rihaan soj daj me raj, né ca'vee guun nucuaj rá soj man nana nihánj nana cataj xna'anj 'unj rihaan soj a. ²⁶ Dan me se vaj ní' quiran' ndo'o ní' sayuun rihaan chumij nihánj, né che'é dan me sa' a doj sese cayáán man'a snó'o ndaa vaa ne so' cuano, raj a.

²⁷ Dan me se sese vaa nica so', né se nanó rá so' rej quirij so' man nica so' ma'. Né sese nuví' nica so', né se xcaj so' chanq ma'. ²⁸ Tzaj ne sese xcaj so' 'o chanq, né nuveé cacun' me yo' mei. Né sese xcaj chanq yaan man 'o sno'o, né nuveé cacun' me yo' uún mei. Tzaj né níj sií vaa nica ro', me se quiran' níj so' sayuun rihaan chumij nihánj, né me raj quinanji soj rihaan sayuun yo' ei.

²⁹ Dan me se raj quene'en soj se vaa nichrun' quisij güii ca'na' uún Jesucristó rihaan chumij nihánj, né che'é dan me se nicaj raan ní' man rasuun man rihaan chumij nihánj ma'. 'Q se ra'yanj navij nu' rasuun man rihaan chumij nihánj nanj ei. Dan me se síi vaa nica ro', ase vaa síi yaan ro', danj gaa so' cayáán so' á. ³⁰ Né síi nanó ndo'o rá ro', se ta'vee so' ma'. Né síi nihá' ndo'o rá ro', se ca'ngá' so' ma'. Né síi naránj natu'vej ro', ase vaa síi nuví' rasuun rihaan danj gaa so', né inanj qui'yaj suun so' che'é Jesucristó á. ³¹ Né síi 'yaj suun ga chumij nihánj ro', ase vaa síi ne achiin chumij nihánj rihaan ro', danj gaa so' á. 'Q se vaj navij chumij nihánj, né ino' uxrá gaa chumij nihánj vaa güii nanj ei.

³² Né na'vej raj nanq ndo'o rá níj soj ma'. Dan me se síi nuví' nica vaa ro', inanj acaj so' cuentá daj qui'yaj so', né guun nihá' rá síi 'njj ra'a man ní' ni'yaj síi 'njj ra'a man ní' man so' a. ³³ Tzaj né síi vaa nica ro', me se acaj ndo'o so' cuentá che'é chumij nihánj daj qui'yaj so', gaa né guun nihá' rá nica so' ni'yaj no' man so', ³⁴ né uun vij rá so' a. Né ase vaa sno'o ro', danj vaa chanq uún, ne chanq yaan do', chanq ne vaa nica do', inanj che'é síi 'njj ra'a man ní' acaj no' cuentá, né acaj ndo'o no' cuentá daj qui'yaj no' che'é rej inanj sa' uxrá gaa nee man no' do', nimán no' do', rihaan Diose a. Tzaj né chanq vaa nica ro', me se acaj ndo'o no' cuentá che'é chumij nihánj daj qui'yaj no',

gaa ne guun niha' rá nica no' nij'yaj so' man no' a. ³⁵ Maan che'é se inanj me raj cavií sa' soj me a'mij naná nihánj rihaan soj ei. Nuveé che'ë se me raj caránj chrej rihaan soj daj qui'yaj soj me a'mij naná nihánj rihaan soj ma'. Maan che'é se me raj ve'ë inanj qui'yaj soj ne yo'qo canoco' sa' soj man síi 'nij' ra'a man, ní' ro', che'é dan ca'mij danj, ne na'vej raj guun vij rá soj a man adonj.

³⁶ Dan me se vaa ta'níi ta'aj soj chana yaan, ne sa' doj cané ma'an no' tucuá soj, rá soj, tzaj ne sese chana yaan cachij me no' ne me ndo'o rá no' xcaj no' man snó'o, ne sese aj xcaj rej no' cuentá se vaa nanó rá no' 'yaj ma'an so', gaa ne ca'vee go' so' man no' rihaan snó'o, ne xcaj tuví' roj so' ei. Dan me se sese se ca'vee quinaj uun no', rá rej no', ne no' xcúún rej no' rque so' man no' adonj. Nuveé cacun' me yo' ma'. Ca'vee xcaj tuví' chana yaan ga 'o snó'o ei. ³⁷ Tzaj ne sese me ndo'o rá rej chana se vaa cané no' tucuá so', ne cané no', ne sese taj che'é xcaj chana man snó'o, ne guun nucuaj rej no' qui'yaj so' ndaa vaa me rá ma'an so' qui'yaj so' a. Cane ta'nij chana so' tucuá so', qui'yaj so', ne sa' uxrá vaa 'yaj so' sese danj 'yaj so' ei. ³⁸ Che'é dan me, síi o' ta'nij chana rihaan snó'o ro', sa' 'yaj so', ne síi na'vej rá go' ta'nij chana rihaan snó'o ro', me se sa' doj 'yaj so' adonj.

³⁹ No' xcúún chana cayáán chaná ga nica chana ndaa se cavi' so', tzaj ne sese cavi' nica chana, ne ca'vee xcaj chana man naj guun snó'o me rá ma'an no' xcaj no', tzaj ne no' xcúún no' xcaj no' man síi noco' man síi 'nij' ra'a man ní' a. ⁴⁰ Tzaj ne sese quinaj uun no', ne ve'ë doj gaa cane ma'an no' ei. Danj inanj vaa rá 'unj, ne ase vaa yáán Nimán Diose ga soj ro', danj vaa ne Nimán Diose ga 'unj uún nañj ei.

8

Nana nihánj taj xna'anj se vaa se guun quirqan' tinúú ní' sayuun, qui'yaj ní' ma'

¹ Ne cataj xna'anj 'unj rihaan soj che'é nee aj cuta' nii rihaan ya'anj cacój yuvíj a. Ne'en ní' se vaa síi acaj cuentá me cunudanj ní', ne nuveé se ya'anj tiha' me ne'en ní', ne ca'mij xta' ní' ma'. 'O se nij ndo'o vaa sese danj qui'yaj ní' adonj. Tzaj ne sese 'e rá ní' man tinúú ní', ne rácuij ní' man tinúú ní', gaa ne cavií sa' tinúú ní' doj á. ² Dan me se síi taj se vaa sa' uxrá ne'en ma'an so' ro', ataa doj narj' so' nana achiin man so' ei. ³ Tzaj ne sese ya aráj cochroj yo'qo so' rihaan Diose, ne ya ne'en Diose man so' uún adonj.

⁴ Dan me se cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa ne no' xcúún ní' chá ní' nee cuta' nii rihaan ya'anj cacój yuvíj a. Ne ya ne'en ní' se vaa taj se guun ya'anj cacój yuvíj rihaan chumij nihánj ma'. Ne xa' Diose, tzaj ne oruun ya so' adonj. ⁵ Dan me se man ndo'o

ya'anj noco' nij yuvíj man rihaan chumij nihánj, ne tumé ya'anj yo' man nij yuvíj, rá nij yuvíj, ne ya'anj me yo', rá nij so', ne ta'aj ya'anj yo' rii ta'nga' rej xta', ne yo'qo ta'aj ya'anj yo' rii ta'nga' rihaan yo'óó, rá nij so' a. ⁶ Ne xa'ní', tzaj ne ne'en ní' se vaa oruun ya Diose á. Rej ní' Diose me so', ne orún' so' me síi qui'yaj cunudanj rasuun man rihaan chumij nihánj, ne inanj che'é ma'an so' vaa i'ná' ní' a. Ne vaa orún' síi 'nij ra'a man ní', ne Jesucristó cu'naj so', ne che'é so' curuvi' ní' rasuun man rihaan chumij nihánj, ne che'é so' cunuu i'ná' cunudanj ní' ya adonj.

⁷ Tzaj ne nuveé cunudanj tinúú ní' ne'en nana nihánj ma'. Tzaj ne 'o se vaa ta'aj nij so' canoco' man ya'anj cacój yuvíj gaa rque, ne ta'aj nij tinúú ní' me se ne nucuaj nímán nij so', ne gaa chá nij so' nee cuta' nii rihaan ya'anj me se uun vij rá nij so' 'nij'yaj nij so' man nee yo', che'é se nee cuta' nii rihaan ya'anj me yo', rá nij so' a. Cacun' me cha' man nee cuta' nii rihaan yo', rá nij so', ne che'é dan me sese chà nij tinúú ní' síi vaa danj rá man nee yo', ne quirj' rá nij so' nañj adonj. Dan me se qui'yaj nij so' cacun' rihaan Diose, rá nij so', ne che'é dan me no' xcúún ní' rácuij ní' man tinúú ní', ne se chà ní' man nee yo', sese cacun' me yo' rihaan tinúú ní' mei. ⁸ Nuveé che'é se chà ní' me cavií sa' ní' doj rihaan Diose ma'. Dan me se ca'vee se se chà ní' man nee yo' do', tzaj ne se quina'aan tiha' rque ní' do' a ma'. Ne ca'vee se chà ní' man nee yo', tzaj ne se nari' nucuaj tiha' ní' do', qui'yaj nee yo' nañj ma'. Nuveé nee yo' me 'yaj vaa i'ná' ní' a man adonj.

⁹ Nda' se ca'vee chà soj me ma'an rasuun, tzaj ne tado' soj se vaa maqan che'é se chà quirqan' tinúú soj cacun', qui'yaj soj á. ¹⁰ O se sese aj ne'en so' nü' rasuun nihánj, tzaj ne 'anj so' rej na'vij nii rihaan ya'anj cacój yuvíj, ne ca'anj cayáán so' chà nee yo' ga nij síi na'vij rihaan ya'anj yo', gaa ne ne'en tinúú so' síi ne nucuaj nímán, gaa ne dan me se ndaa a so' ndaa a ca'anj cayáán chá, gaa ne uun vij rá so' che'é se chà yo', gaa ne 'yaj so' cacun' rihaan síi 'nij ra'a man nij ma'an soj nañj adonj. ¹¹ Dan me se quirj' rá so' che'é se vaa qui'yaj soj nañj adonj. Dan me se ma'an soj me se guun ya rá xa' soj chà soj, tzaj ne tinúú soj síi ne guun ya rá ro', me se quirj' so' gaa nañj adonj. Dan me se cavi' Jesucristó che'é tinúú soj, tzaj ne quirj' tinúú soj, qui'yaj ma'an soj, sese danj qui'yaj soj chuguanj. ¹² Dan me se qui'yaj soj cacun' rihaan tinúú soj, ne quirj' rá so', qui'yaj soj, ne yo' me cacun' cutumé soj rihaan Jesucristó sese danj qui'yaj soj adonj. ¹³ Che'é dan me sese quirqan' tinúú 'unj sayuun che'é nee chà 'unj, ne daj chihaa míj se chà 'unj nee, gaa ne se gaa nañj quirqan' tinúú 'unj sayuun, qui'yáá 'unj a ma'!

9

Nanq nihánj taj xna'anj se vaa nda' se no xcúún Pablo ca'néé so' rasuún rihaan níj sii uno nana a'mii natáj so', tzaj ne ne 'yaj so' danj ma'. Maan se inanj me rá so' cavii sa' níj so' rihaan Diose a

¹ Ne'en soj se vaa nuveé mozó yun mé 'unj ma'. Apóstol cune' Jesucristó man nata' se-nanq so' rihaan cunudanq yuvij man rihaan chumij mej, ne quene'en yá 'unj man Jesucristó sij 'nij ra'a man ní', ne che'é suun qui'yaj suun 'unj canoco' ma'an níj soj man sii 'nij ra'a man ní' adonj. ² Dan me se vaa yuvij taj se vaa nuveé ya apóstol cune' Jesucristó man mé 'unj, tzaj ne ya ne'en soj se vaa cune' Jesucristó man 'unj nata' 'unj se-nanq so' rihaan soj, ne dan me se che'é se canoco' soj man sii 'nij ra'a man ní', che'é dan xcaj yuvij cuentá se vaa ya cune' Diose mán 'unj nata' 'unj rihaan yuvij che'é so' adonj. ³ Ne gaa achín na'anj níj yuvij manj sese ya ya cune' Diose manj, ne dan me se taj xna'anj 'unj rihaan níj yuvij se vaa ya ya canoco' níj soj man Jesucristó che'é nana nata' 'unj rihaan soj a.

⁴ Che'é dan no xcúún níj cha níj chraa á. No xcúún níj co'o níj á. ⁵ No xcúún níj xcaj níj man ra'vij níj níj noco' man Jesucristó, ca'anj no' me rej ma'an ca'anj níj á. Ne'en soj se vaa níj tinúú sii 'nij ra'a man ní' do', sii cu'naj Pedró do', yo'ó níj apóstol cune' Jesucristó man nata' se-nanq so' rihaan yuvij do', vaa nícaj 'o' níj so' a. ⁶ No xcúún níj nícaj níj sa'anj rqué yuvij a. Me che'é vij ran' guee níj ga sii cu'naj Bernabé me sii 'yaj suun che'é rej quirí' níj sa'anj cha níj gaa chéé níj ga soj ga. Me che'é ne 'yaj níj ndaa vaa 'yaj yo'ó níj apóstol cune' Jesucristó man nata' rihaan yuvij che'é so', rá soj ga. ⁷ Tanuu ro', o' so' sa'anj che'é se vaa achiin rihaan ma'an so' na'. Taj, man tinuj, man nocoj. Maan se gobierno rqué níj se vaa achiin rihaan tanuu yo' ei. Ne sii 'yaj suun naa ro', me se inanj 'yaj suun rma'an so' náa. Taj, man tinuj, man nocoj. Maan se me rá so' cha so' se achij man raa naa yo' ei. Ne sii tumé matzinj ro', cataj so' se vaa ne no xcúún so' co'o so' stoo matzinj na'. Taj, man tinuj, man nocoj. 'Q se anuu so' too, ne co'o so' ei. Ne danj vaa guee níj, raj, tinuj, nocoj. Vaa níj, ne no xcúún níj nícaj níj se vaa me rá soj rqué soj rihaan níj nanj adonj.

⁸ Nuveé nana avii raq yuvij me nana nihánj ma'. 'Q cuyaan a'mii se-tucuanj Moisés gaa nana nihánj, ne: ⁹ "Se numíj so' tu'va scúj gaa 'yaj suun xo' gaa tuguáj che'é xo' 'núú trigó cunyu sa' 'núú trigó ma'", taj se-tucuanj Moisés yo' a. Inanj che'é scúj nanó rá Diose, rá soj na!. ¹⁰ Ase che'é ma'an ya ní' a'mii nana nihánj xa'. Che'é ma'an ya

ní' a'mii nana nihánj ei. Síí uxra' yo'ó ro', me se no xcúún so' gaa nucuaj rá so' se vaa ya quirí' so' ta'aj se achij rihaan yo'ó yo', vaa güii ei. Ne síí rii tan' ro', no xcúún so' gaa nucuaj rá so' se vaa quirí' ma'qan so' ta'aj tan' rii so' man rque naa yo' chuguanj.

¹¹ Ne ase vaa síí 'yaj suun yo'ó ro', danj vaa níj che'é soj, ne dan me se caxjí níj se-nanq Diose nimán soj, ne cavii sa' níj soj nu' cavii nu' ca'anj, ne che'é dan, sese rque soj doj se chá man rihaan chumij nihánj rihaan níj, ne nuveé se ya'anj tihá' me yo' rihaan níj ma'. ¹² Sese no xcúún yo'ó yuvij cha níj so' se vaa rqué soj rihaan níj so', ne táz a níj, ne doj a no xcúún níj cha níj se vaa rqué soj rihaan níj, raj a. Tzaj ne ne achíin níj se chá rihaan soj ma'. 'Q se chu'vi' níj se vaa guun rá yuvij se vaa a'mii natáj níj se-nanq Diose che'é sa'anj do', che'é se chá do', ne se cuchumán rá níj yuvij cuno níj yuvij se-nanq Diose nana sa', rá níj, ne che'é dan na'vej rá níj nícaj níj sa'anj che'é nana a'mii natáj níj ma'. 'Q se a'vej rá níj quiran' níj me ma'qan sayuun che'é se-nanq Diose nana níj adonj.

¹³ Ne'en soj se vaa níj síí 'yaj suun rihaan Diose rque nuví ro', chá níj so' ta'aj rasuún 'anj nícaj yuvij rqué nuví yo', ne níj síí racuji man yuvij rqué rasuún rihaan Diose ro', chá ma'qan níj so' ta'aj rasuún yo', ne dan me se no xcúún níj so' cha níj so' rasuún yo' adonj. ¹⁴ Ne xa' níj sij nata' se-nanq Diose nana sa' rihaan yuvij, tzaj ne cataj xna'anj síí 'nij ra'a man ní' rihaan ní' se vaa no xcúún níj qui'yaj níj se vaa 'yaj níj síí 'yaj suun rá nuví yo', ne no xcúún níj cha níj se vaa rqué yuvij rihaan níj che'é se-suún níj suun nata' se-nanq Diose rihaan yuvij a. Danj taj síí 'nij ra'a man ní' adonj.

¹⁵ Tzaj ne a' ó güii ne qui'yáj danj ma'. Nuveé che'é se me raj rqué soj rasuún rihanj me cachronj nana nihánj ma'. 'Q se nda' se cavij, tzaj ne se guun raj daj chiháa míj rqué soj sa'anj manj ma'. 'Q se síí nucuaj nimán mej adonj. Sese cata'aa 'unj sa'anj, ne cataj yuvij se vaa tu'va rmá'án 'unj taj 'unj se vaa se cata'aa 'unj sa'anj che'é se-suún 'unj suun a'mii natáj se-nanq Diose nana sa', ne che'é dan daj chiháa míj se qui'yáj danj ma'. ¹⁶ Dan me se a'mii natáj 'unj se-nanq Diose, tzaj ne se ca'mii xta' 'unj che'é suun yo' mei. Maan se suun ca'ne' Diose rihaan 'unj me suun yo', ne sese se ca'mii natáj 'unj se-nanq Diose nana sa', gaa ne quirán' 'unj cacun' nocco ndo'o gaa nanj adonj. ¹⁷ Sese guun niha' raj qui'yaj sunj suun ca'ne' Diose rihanj, ne naru'vee Diose rihanj, tzaj ne ca'vee se ne gaa niha' raj qui'yaj sunj che'é Diose, tzaj ne daj chiháa míj se ca'ne' raj ga suun a'mii natáj se-nanq Diose ma'. Maan se yo'o qui'yaj sunj nanj ei. ¹⁸ Ne me se naru'vee Diose rihanj, rá soj ga. 'Q se inanj

ca'vej rá Diose rque yun 'unj se-nana Diose rihaan yuvij, ne cuno yun yuvij se-nana Diose nana sa' ca'mii natáj 'unj, ne se rque yuvij sa'anj rihanj ma'. No xcunj cachinj sa'anj rihaan yuvij cuno nana sa', tzaj ne na'vej rá Diose qui'yaj danj ma'. Maan se cuno yun nij yuvij, ne se luj rque Diose manj me nana yo'a. Se naruvee yuvij rihanj ma'.

¹⁹ Nuveé mozó mej rihaan yuvij ma'. A 'ó yuvij se guun nucuaj quirij ta'nga' rihanj, tzaj ne naqu'i'yaj yá 'unj mozó manj rihaan cunudanj yuvij, che'é se me raj cunuu rjj ndo'o yuvij, ne cumán doj nij so' canoco' man Jesucristó adonj. ²⁰ Dan me se gaa vaa 'unj sca'núj nij yuvij israelítia, gaa ne naqu'i'yaj manj ndaa vaa 'yaj ma'an nij so', gaa ne ca'vee canoco' nij so' se-tucuanj Jesucristó, che'é se me raj cuno nij so' se-nana Jesucristó ei. Ase vaa nij síi noco' uxrá se-tucuanj Moisés ro', danj vaa ma'anj gaa taj xna'anj 'unj rihaan nij so' che'é Jesucristó ei. Taj che'é canoco' ma'anj se-tucuanj Moisés, tzaj ne maqan che'é rej me raj cuno nij so' se-nana Jesucristó me 'yáj danj nañ adonj. ²¹ Ase vaa nij síi ne noco' se-tucuanj Moisés ro', danj vaa 'unj gaa taj xna'anj 'unj rihaan nij so' che'é Jesucristó, che'é rej me raj cuno nij so' se-nana Jesucristó, ne dan me se ne 'yáá 'unj náj guun se vaa me raj qui'yáj ma'. 'O se unó 'unj rihaan Diose, ne uno 'unj cunudanj nana cataj xna'anj Jesucristó rihaan ní' adonj. ²² Ase vaa nij síi ne guun ya rá se vaa a'vej rá Diose cha nij so' náj guun rasuun ro', danj vaa ma'anj gaa tucu'yonj se-nana Diose rihaan nij so', che'é rej me raj raan doj canoco' nij so' man Jesucristó ei. Dan me se ase vaa 'o 'o nij yuvij ro', danj vaa naqu'i'yaj man ma'anj gaa taj xna'anj 'unj rihaan 'o nij so' che'é Jesucristó, gaa ne canoco' ta'aj 'o nij yuvij man Jesucristó, qui'yáj adonj.

²³ Inanj danj 'yáá 'unj ga se-nana Diose nana sa', gaa ne cavii sa' ma'anj, qui'yaj se-nana Diose, raj a. ²⁴ Ne'en soj se vaa nij síi unánj tico tuvi' ro', nucuaj unánj cunudanj nij so', tzaj ne orún' tuvi' nij so' 'yaj canaán, ne dan me se ase vaa 'yaj suun ndo'o síi 'yaj canaán ro', danj gaa soj qui'yaj suun soj che'é Jesucristó, gaa ne qui'yaj canaán soj, ne cavii sa' soj ei. ²⁵ Dan me se síi me rá qui'yaj canaán gaa tico nii ro', tumé uxrá so' man ma'an so' daj qui'yaj so', ne se náj qui'yaj rma'an so' ma'. 'O se me rá so' guun nucuaj so' qui'yaj canaán so' 'o cachriin coj cunuú raa so', tzaj ne nuveé 'o cachriin coj gaa nu' cavii nu' ca'anj me yo' ma'. Maan se vaa güii canacoo yo' nañ adonj. Tzaj ne ino vaa se rque Diose man ní' sese qui'yaj canaán ní', ne dan me se se rque Diose man ní' ro', yo' gaa yo' nu' cavii nu' ca'anj, ne che'é dan cutumé uxrá ní' man ma'an ní' ei.

²⁶ Xa' síi unánj tico tuvi', tzaj ne ne'en so' me rej cuchi' so', ne ne 'anj so' náj guun chrej ma'. Ne danj 'yaj guee 'unj nanj á. Dan me se ne'en yaj me rej cuchi' 'unj, ne che'é dan inanj 'yaj sunj adonj. Ne síi tico tuvi' cuxrui, tzaj ne ne o' so' rihaan nana yun ma'. 'O se ne'en so' daj qui'yaj so', ne qui'yaj canaán so', ne ase 'yaj so' ro', danj 'yáj adonj. Ne'enj daj qui'yaj, ne qui'yaj cananj ni'yaj Diose, ne danj 'yaj guee 'unj nanj á. ²⁷ Dan me se síi tico tuvi' cuxrui ro', me se o' so' man ma'an so', che'é se me rá so' gaa sca' nee man so', gaa ne qui'yaj canaán so' man tuvi' so' a. Uxrá tumé so' man nee man ma'an so', ne ase vaa tumé so' man ma'an so' ro', danj vaa tumej man ma'anj a. Dan me se ca'mii natáj 'unj rihaan yo' ó yuvij se vaa canoco' nij so' man Jesucristó, ne na'vej raj cataj Jesucristó se vaa ne canoco' ya ma'anj man so' ma'.

10

Nana nihánj taj xna'anj se vaa tadó uxrá ní' se vaa se qui'yaj ní' cacun'rihaan Diose, ne se na'ví ní' rihaan ya'anj cacój yuvij a

¹ Me raj xcaj nij soj cuentá che'é xii nuj sij israelítia nij síi cumán gaa naá, gaa ne quen'eñ soj me che'é canoco' raan ní' man síi 'nij ra'a man ní', tinuj, nocoj. Xii nuj sij israelítia nij síi cumán gaa naá ro', me se caráán ngaa rihaan güii xráá cunudanj nij so', qui'yaj Diose, ne cachén sa' nij so' tanqu na ya'anj, ne canó nij so' ndaa rej xco na ya'anj, qui'yaj Diose, ² ne gaa cachén nij yuvij israelítia rej caráán ngaa rihaan güii xráá nij so' do', gaa cachén sa' nij so' ndaa rej xco na ya'anj do', ne yo' me cata' ne nij so' vaa, ne cunuu rcua'aq nij so' ga síi cu'naj Moisés, ne canoco' cunudanj nij so' man Diose ga síi cu'naj Moisés ei. ³ Ne vaa se rque Jesucristó rihaan nij so' chá cunudanj nij so', ⁴ ne vaa na rque Jesucristó rihaan nij so' co'lo cunudanj nij so', ne rque Jesucristó cunudanj rasuun cachiin man nee man nij so' do', man nimán nij so' do', nañ adonj. Dan me se cachéé Jesucristó ga nij so' me rej ma'an vaj nij so', ne ase vaa yuvej quixra' cavii na co'o nij yuvij israelítia ro', danj vaa Jesucristó rihaan nimán nij so', rque Jesucristó nu' se vaa cachiin man nimán nij so' adonj. ⁵ Tzaj ne ne guun niha' uxrá rá Diose ní'yaj Diose man que'eg nij so' ma'. Doj tzin' tuvi' nij so' me síi sa' rihaan Diose, ne che'é dan cavii nu' yo' ó ta'aj nij so' rej tacaan, qui'yaj Diose ei.

⁶ Xcaj raa ní' daj qui'yaj nij yuvij israelítia gaa naá, ne xcaj ní' cuentá daj qui'yaj ní' yo' yaj á. Dan me se guun ndo'o rá nij yuvij israelítia qui'yaj nij so' se nij, gaa ne quiran' nij so' sayuun, ne che'é dan xcaj ní' cuentá se vaa ne nó xcúún ní' guun rá ní' qui'yaj

ní' se nij ma'. ⁷ Dan me se quina'víj ta'aj nij so' rihaan ya'anj cacój yuvíj, ne dan me se cayáán nij yuvíj israelítá rej rihaan nij ya'anj yo', gaa né chá nij so' chraa, gaa né co'o nij so' na, gaa né canicúm' nij so', gaa né qui' tico tuví' nij so' ga tuví' nij so' rihaan ya'anj yo', taj danj Dióse a. Gaa ne quiran' ndo'o nij so' sayuun, che'é yan qui'yaj nij so' danj a. Dan me se xcaj ní' cuentá se vaa se quina'víj ní' rihaan ya'anj cacój yuvíj ma'. ⁸ 'Q se qui'yaj yo'ó ta'aj nij yuvíj israelítá cacun' ga chana, né dan me se cavi' ico va'nuj míj tuví' nij so' rque 'o güü' yo', qui'yaj cacun' yo' a. Che'é dan xcaj ní' cuentá se vaa se qui'yaj ní' danj ma'. ⁹ Ne ne cuchu'ví' nij yuvíj israelítá qui'yaj nij so' cacun' ma'. Maan se guun rá nij so' quene'en nij so' sese ya ya qui'yaj Dióse sayuun man nij so' che'é cacun' tumé nij so' a. Doj a qui'yaj nij so' cacun', tzaj ne cavi' que'ee nij so', qui'yaj xcuáá, né che'é dan xcaj ní' cuentá se vaa se qui'yaj ní' danj ma!. ¹⁰ Ne ca'mii ta'aj nij so' naná nij rihaan Dióse, se vaa ne ve'é qui'yaj Dióse rihaan nij so' a. Ne che'é dan cavi' yo'ó ta'aj nij so', qui'yaj se-mozó Dióse síi ca'néé Dióse rihaan nij so', né che'é dan xcaj ní' cuentá se vaa se qui'yaj ní' danj ma'.

¹¹ Inanj danj quiran' nij yuvíj israelítá nij síi cumán gaa naá, gaa né cachrón nii naná nihánj che'é nij so' rihaan yanj, che'é yan xcaj ní' cuentá daj qui'yaj ní' yo' yaj a. Nichrun' quinavíj chumíj nihánj, né che'é dan no xcúún ní' xcaj ní' cuentá daj qui'yaj ní' a. ¹² Sese sa' uxrá nocó' ní' man Jesucristó rá ní', ne tumé uxrá ní' man ní' se gaa nanj ca'lanj yanjí ní' ne quirí' ní' a. ¹³ Xa' soj, tzaj né ne cachen soj rihaan sayuun nocoo ndo'o ne guun nucuaj soj quiran' soj ma'. Maan se inanj sayuun le'ej nii 'vee guun nucuaj soj 'na' rihaan soj nanj adonj. Tzaj ne vaa che'é gaa' nucuaj rá soj man Dióse, gaa né se gaa nanj ca'na' sayuun nocoo ndo'o rihaan soj ei. Tzaj ne asa' ca'na' sayuun nocoo ndo'o rihaan soj, né gaa' nucuaj rá soj man Dióse, ne racuíj so' man soj daj gaa qui'yaj soj, gaa né quinaníj soj rihaan chrej chí'íj yo', gaa né se gaa nanj qui'yaj soj cacun' chuguanj. Dan me se daj chiháa míj se guun nucuaj sayuun nocoo yo' qui'yaj canaán yo' rihaan soj ma!. 'Q se Dióse racuíj nanj adonj.

¹⁴ Che'é dan tumé uxrá soj man soj ei. Se quina'víj soj rihaan ya'anj cacój yuvíj, man tinuj, man nocoo. ¹⁵ Síi áj acaj cuentá me soj, raj, né che'é dan me nuchruj raq soj naná a'mij á. ¹⁶ Dan me se gaa nuu chre' ní', ne vaa yo' o tazá na vinó rihaan ní', ne nago' ní' graciá rihaan Dióse che'é tazá se vaa che'é inanj orún' Dióse gaa na vinó yo', né ase vaa ton man Jesucristó ro', danj vaa na vinó yo' rihaan ní' a. Ne ne'en ní' se vaa cavi' Jesucristó che'é ny' nij tinuj ní' a. ¹⁷ Dan me se grún' rachruúñ vaa rihaan ní' chá cunudanj ní' a. Che'é dan me ase vaa grún' yuvíj ro', danj vaa cunudanj nij tinuj ní' a. ¹⁸ Ne xcaj soj cuentá se vaa ase vaa 'yaj ní' cuano ro', danj qui'yaj nij yuvíj israelítá nij síi man gaa naá, chá cunudanj nij so' nee rqué nij so' rihaan Dióse, né che'é dan ase vaa grún' yuvíj ro', danj vaa cunudanj nij so' rihaan Dióse a.

¹⁹ Xcaj nij soj cuentá ní' yaj soj naná a'mij á. Yu'va' ch'a' nee uta' nii rihaan ya'anj cacój yuvíj na'. Taj ma'. Ya' anj me nij ya'anj cacój yuvíj na'. Taj ma'. ²⁰ Inanj me rá 'unj cataj 'unj se vaa nee uta' nii rihaan ya'anj cacój yuvíj ro', nuveé Dióse me síi rqué nii nee yo' rihaan ma'. Maan se rihaan naná chree rqué nii nee yo' nanj adonj. Ne na'vej raj guun tuví' soj ga' nij naná chree ma'. ²¹ Sese co'q soj na vinó che'é síi 'nij ra'a man ní', né se ca'vee canicaj soj co'q soj na vinó che'é nij naná chree ma'. Se guun co'q soj vij na yo' ma'. Sese ch'a soj chraa rihaan síi 'nij ra'a man ní', né se ca'vee canicaj soj cha soj chraa rihaan nij naná chree ma'. ²² Sese danj qui'yaj ní', né caxrii yuváa síi 'nij ra'a man ní' man ní' nanj adonj. Che'é se sa' Dióse, ne nano' ní' daj qui'yaj ní', gaa né ca'maan rá Dióse ní' yaj Dióse man ní' na'. Taj ma'. Sese danj qui'yaj ní', né se guun nucuaj ní' quinaníj ní' rihaan so' a ma'.

²³ 'Ca'vee qui'yaj naj guun se me raj á', taj ta'aj yuvíj, ne ya vaa naná a'mij nij so', tzaj né se cavi' sa' ní' a doj, qui'yaj naj guun se 'yaj ní' ma'. Se cunuu sa' ní', qui'yaj naj guun se 'yaj ní' man chuguanj. ²⁴ Se guun nano' ní' se sa' gaa rihaan ma'an inanj ní' ma'. 'Q se no xcúún ní' nano' ní' se sa' gaa rihaan yo' o yuvíj adonj. Danj qui'yaj ní', gaa né cavíj sa' doj ní' ei.

²⁵ 'Ca'vee ch'a soj naj guun nee ane' rihaan yu'vee, ne se nano' rá soj sese nee cuta' nii rihaan ya'anj cacój yuvíj me nee yo' mei. Maan se ch'a uun soj ei. ²⁶ Danj Dióse taj se vaa nu' cachra' chumíj do', cunudanj rasuun man rihaan chumíj do', me si'yaj síi 'nij ra'a man ní' a. Danj taj danj Dióse, né taj che'é cuchu'ví' ní' ch'a ní' man si'yaj síi 'nij ra'a man ní' ma'.

²⁷ Sese nacúún yo'q síi ne amán rá ni'yaj man Jesucristó man soj ch'a soj chraa ga so', né ca'vee ca'lanj soj ch'a soj ga so', sese danj me rá soj, ne ca'vee ch'a soj naj guun rasuun rque so' ch'a soj ei. Se xcaj soj cuentá sese nee cuta' nii rihaan ya'anj cacój yuvíj me nee yo' ma'. Ch'a soj cuaj ei. ²⁸ Tzaj ne sese cataj xna'anj yo'q so' rihaan soj se vaa nee uta' nii rihaan ya'anj cacój yuvíj me nee chá soj, né se chá soj man nee yo' a mei. 'Q se

síí cataj xna'anj rihaan soj ro', ne guun ya rá so' se vaa ca'l'vee cha soj nee yo', né che'é dan me se guun cha soj a ma'. ²⁹⁻³⁰ Dan me se ne'en ma'an soj se vaa nuveé cacun' me cha soj nee yo' ma'. Tzaj né tinúú soj síí cataj xna'anj rihaan soj ro', cacun' me cha' nee yo', rá so', né che'é dan me se táá a se chá soj nee yo' a man adonj. Ca'l'vee cha 'unj nee yo', raj, tzaj né sese cha 'unj nee yo', gaa ne cuta' tinúú 'unj cacun' xráj, né nda' se nago' 'unj graciá rihaan Diose che'é nee yo', tzaj ne cataj tinúú se vaa ch'iij vaa nimanj, né na'vej uxrá raj ca'mii tinúú danj a ma'. Che'é dan me taj che'é chaj nee yo' ma'.

³¹ 'Q se veé danj qui'yaj soj uún ei. Dan me se nu' se cha soj do', nu' se co'o soj do', naj guun se qui'yaj soj do', inanj che'é Diose qui'yaj soj cunudanj nj rasqun yo', gaa ne ve'é doj ca'mii yuvij che'é Diose, qui'yaj soj chuguanj. ³² Tananj uún, ne se quinanó rá nj yuvij israelítia do', nj yuvij yaníj do', cunudanj nj síí noco' man Jesucristo do', qui'yaj soj ma'. ³³ Inanj danj 'yaj ma'anj, ne nu' se vaa me rá 'o 'o ta'aj yuvij qui'yáá 'unj ro', 'yáá 'unj, né ne 'yáá 'unj inanj se me raj qui'yaj ma'. 'Q se 'yáá 'unj ndaa vaa me rá nj yuvij nanj adonj. 'Q se nanó 'unj chrej cavii sa' cunudanj nj yuvij doj, gaa ne quinanjj nj so' rihaan sayuun che'é se sa' yo' adonj. Inanj danj qui'yaj soj uún ei.

11

¹ Dan me se xcaj 'unj cuentá daj qui'yaj Jesucristó, né inanj danj 'yáá 'unj, né xcaj soj cuentá daj 'yáá 'unj, né inanj danj qui'yaj soj uún ei.

Nana nihárñ taj xna'anj daj qui'yaj ní' gaa na'vý ní' rihaan Diose a

² A'ó güüi ne quini'yon nj soj manj, né ve'é 'yaj soj nu' tucuáán tucu'yonj rihaan soj, né che'é dan sa' uxrá qui'yaj soj a. ³ Me raj xcaj soj cuentá se vaa uun chij Jesucristó rihaan nu' snó'o, né snó'o uun chij rihaan chaná nica so', ne uun chij Diose rihaan Jesucristó a.

⁴ Dan me se gaa achíín ni'yaj snó'o rihaan Diose do', gaa nata' so' se-naná Diose cuno cunudanj nj síí amán rá ni'yaj man Jesucristó do', né sese caráán so' raa so', né nj ndo'o 'yaj so' rihaan ma'an so' do', rihaan Jesucristó do', vaa ei. ⁵ Né chaná me se gaa achíín ni'yaj no' rihaan Diose do', gaa nata' no' se-naná Diose cuno cunudanj nj síí cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó do', né sese se caráán no' raa no', né nj 'yaj no' rihaan ma'an no' do', rihaan nica no' do', vaa ei. Ase vaa chaná raa caqan ro', vaa no', ⁶ sese se ca'l'vee rá no' caráán raa no' ei. Táá a se ca'l'vee cachrij rá no' cacá caqan nii raa no', sese ne na'aj no' gaa danj raa no' ei. Sese na'aj no', né caráán no' raa no' adonj.

⁷ Ne nó xcúún núj sno'o caráán núj raa núj ma'. 'O se ase vaa Diose ro', danj vaa ma'an núj sno'o, né che'é dan ni'yaj yuvij man snó'o né xcaj yuvij cuentá se vaa ve'é ndo'o vaa Diose síí qui'yaj man snó'o adonj. Né ni'yaj yuvij man chaná né xcaj yuvij cuentá se vaa ve'é ndo'o vaa snó'o, che'é se cíú man snó'o ro', guun chaná a. ⁸ Ne'en soj se vaa cíú man ma'an snó'o ro', cavii chaná, né nuveé cuj man chaná cavii snó'o ma'. ⁹ Né nuveé che'é chaná me qui'yaj Diose man snó'o ma'. Che'é snó'o ro', me qui'yaj Diose man chaná adonj. ¹⁰ Che'é dan no' xcúún chaná tibaan chaná se vaa uun chij snó'o rihaan no', né che'é dan caráán no' raa no', né quene'en nj se-mozó Diose se vaa ve'é 'yaj no' ei.

¹¹ Tzaj né ní' sij nocó' man síí 'nij ra'a man ní' ro', se guun cataj ní' se vaa taj se uun snó'o rihaan chaná, né se guun cataj ní' se vaa taj se uun chaná rihaan snó'o ma'. ¹² 'Q se che'é snó'o guun chaná rihaan chumíj nihárñ, tzaj né che'é chaná me a'ngaa snó'o, né Diose me síí qui'yaj man cunudanj ní' adonj. ¹³ Nuchruj raa ma'an soj daj qui'yaj soj á. Cunaj vaa cachinj ní' yaj chaná rihaan Diose sese se caráán raa no', rá soj na'. Taj ma'. ¹⁴ Ne'en cunudanj yuvij se vaa sese gaa xcaqan ndo'o yuvé raa snó'o, né guun na'aj so', ¹⁵ tzaj né sese xcaqan yuvé raa chaná, ne ve'é vaa no', rá yuvij a. Me rá Diose gaa xcaqan yuvé raa chaná, né che'é dan me rqué Diose yuvé raa no', me rá Diose caráán yo' raa no' ei. ¹⁶ Sese vaa 'o síí na'vej rá cuno nana nihárñ, ne taj se qui'yaj ní' a ma'. 'Q se nuví' yo'ó tucuáán canoco' ní' a ma'. 'Q se veé nihárñ me tucuáán nocó' ní' do', tucuáán nocó' taran' njí síí amán rá ni'yaj man Jesucristó man cunudanj chuman' do', nanj adonj.

¹⁷ Vaa yo'ó nana cataj xna'anj uún 'unj rihaan soj, tzaj né se cataj 'unj se vaa ve'é 'yaj soj ma'. Maan se njí 'yaj soj gaa nuu chre' soj, né se cavii sa' soj, qui'yaj se vaa 'yaj soj ma'. Maan se njí doj cavii soj adonj. ¹⁸ Asino yaan cataj xna'anj 'unj rihaan soj che'é se vaa ne cuyaan vaa rá taran' soj a man chuguanj. Dan me se ca'ná' nana rihaan, né cunoj se vaa gaa nuu chre' soj, né uun yaníj ta'aj soj rihaan tuví' soj, né ino vaa rá ta'aj 'o 'o soj, né xá' nana yo', tzaj né nana ya ya me nana yo', raj nanj á.

¹⁹ 'Q se cunaj uxrá vaa cuxra' ta'aj soj man ma'an soj axee. Né yaj me se xcaj ní' cuentá ni'yaj ní' me tuví' soj me síí nocó' ya man Jesucristó raa adonj. ²⁰ Dan me se gaa nuu chre' soj, navíj rá soj chá xti'no soj che'é síí 'nij ra'a man ní', rá soj, tzaj né ino uxrá 'yaj soj, né nuveé che'é ya síí 'nij ra'a man ní' chá xti'no soj ga tinúú soj a ma'. ²¹ Maan se che'é ma'an soj chá xti'no 'o 'o soj, né dan me se ta'aan 'o 'o soj chá ma'an soj, né na'vej rá soj

go' soj chraa cha tinúú soj ma'. Che'é dan na'aan rque yo'o ta'aj tinúú soj, 'yaj soj ei. Ne yo'o ta'aj soj me se uun xno soj ei.²² Sese inanj me rá soj cha soj do', co'o soj do', ne me che'é ne quiñan' soj tucuá soj cha soj do', co'o soj do' ga. Taj vaj tucuá soj vaa, don 'yaj soj danj na'. Nachri' soj ni'yaj soj man tinúú soj sií noc' man Jesucristó, don 'yaj soj danj na'. Me che'é me rá soj guun na'aj niж tinúú soj niж niqé ga. Daj cataj 'unj rihaan soj, rá soj ga. Ca'vee cataj 'unj se vaa sa' uxrá 'yaj soj axee.

²³ Dan me se cataj xna'anj sií 'nij ra'a man ní' rihaan daj qui'yaj ní' gaa cha xti'nó ní' che'é so', ne aj cataj xna'anj 'unj nana yo' rihaan soj á. Dan me se gaa quisíj güii tacuachén sií cu'naj Judas man Jesucristo sií 'nij ra'a man ní' rihaan niж sií taj ri'yunj man Jesucristó, gaa ne maqan ti'nuu dan ro', nicaj sií 'nij ra'a man ní' rachrúún,²⁴ ne nago' so' graciá rihaan Diose che'é rachrúún yo', ne guun che'g so' curxa' ta'aj so' man rachrúún yo', gaa ne dan me se cataj so':

—Nihánj me nee manj, ne inanj che'é soj vaa nihánj adonj. Cha soj man nihánj, gaa ne yo'o cunuú rá soj manj á —taj Jesucristó rihaan niж sií noc' man so' a.

²⁵ Gaa ne quisíj chá xti'nó niж so', gaa ne nicaj Jesucristó 'o copá nuu na vinó, gaa ne cataj uún so':

—Na vinó nihánj ro', me ton manj, ne che'é ton manj ro', rqué nacá Diose 'o nana rihaan soj daj qui'yaj Diose ga soj, ne me ma'an güii co'o soj na nihánj, ne na'nuj rá soj manj á —taj Jesucristó rihaan niж sií noc' man so' a.

²⁶ Dan me se me ma'an güii cha soj rachrúún yo' do', me ma'an güii co'o niж soj na vinó yo' do', ne tibaan soj rihaan taran' niж yuvij man rihaan chumij se vaa cavi' Jesucristó che'é soj, ne inanj danj qui'yaj soj nedaa se quisíj güii ca'na' uún Jesucristó rihaan chumij nihánj a.

²⁷ Che'é dan me sese niж 'yaj yo'o tinúú ní' gaa chá so' rachrúún do', gaa 'o so' na vinó do', che'é sií 'nij ra'a man ní', ne tumé so' cacun', che'é yan 'yaj so' danj adonj. Tumé so' cacun' rihaan nee man sií 'nij ra'a man ní' do', rihaan ton man sií 'nij ra'a man ní' do', nanj adonj.²⁸ Che'é dan xcaj 'o' niж soj cuentá daj qui'yaj 'o' soj, gaa ne ve'é cha soj rachrúún do', ve'é co'o soj na vinó do' á.²⁹ Sese ne acaj soj cuentá sese nee man sií 'nij ra'a man ní' me se chá soj, ne quiran' soj sayuun, ne sese ne acaj soj cuentá sese ton man sií 'nij ra'a man ní' me se 'o soj, ne quiran' soj sayuun ei.³⁰ Dan me se maqan che'é se niж 'yaj soj rihaan sií 'nij ra'a man ní' ro', che'é dan aj ran' que'ee soj sayuun chuguanj. Dan me se ta'aj soj anó chí'ij man, ne yo'o ta'aj soj yo'o inaj, ne yo'o ta'aj soj aj cavi' nanj ei.

³¹ Sese naqui'yaj cüu ní' che'é ma'an ní' daj vaa ní', gaa ne se qui'yaj sií 'nij ra'a man ní' sayuun man ma'.³² Tzaj maan che'é se niж 'yaj ní', rá sií 'nij ra'a man ní', ne che'é dan 'yaj so' sayuun man ní', che'é rej quinari' ní' daj qui'yaj ní' cavig sa' ní' adonj. Sese narj' sa' ní' chrej sa', gaa ne se quiran' ní' sayuun qui'yaj Diose, asa' qui'yaj so' sayuun man cunudanj yuvij man rihaan chumij nihánj, gaa güii qui'yaj Diose sayuun man niж so' ma'.

³³ Che'é dan, gaa nuu chre' soj cha soj, gaa ne na'vij soj ca'na' cunudanj tinúú soj, tinuj, nocoj.³⁴ Sese na'aan ndo'o rque yo'o tuvi' soj ta' asuuu, ne cha so' chraa tucuá so', gaa ne se quiran' soj sayuun che'é se vaa 'yaj soj gaa nuu chre' soj ei. Ne yo'o nana xná'anj soj manj ro', cataj xna'anj 'unj nana yo' rihaan soj asa' cuchij chiháán soj ei.

12

Nana nihánj taj xna'anj che'é suun sa' nicaj ní' 'yaj Nimán Diose a

¹ Me raj xcaj soj cuentá che'é suun sa' nicaj ní' 'yaj Nimán Diose, tinuj, nocoj.

² Ne'en soj se vaa gaa ataa canoco' soj man Diose, ne 'anjanj soj rihaan Diose, ne cheé soj rihaan ya'anj acój yuvij, qui'yaj nii, ne náá qui'yaj rma'an nii man soj, tiba' yu'unj nii man soj ei. Ne niж ya'anj yo' me se ne uno niж yo' nana a'mii soj a man adonj.³ Che'é dan xá' ní' siж noc' man Jesucristó nihánj me se ino 'yaj ní', ne che'é dan cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa nda' se cataj yo'o so' se vaa cuij ndo'o vaa Jesucristó, tzaj ne nuveé nana rqué Nimán Diose rihaan so' me nana a'mii so' a ma'. Tzaj ne sese cataj yo'o so' se vaa 'nij ra'a Jesucristó man ní', ne nana yo' me nana rqué Nimán Diose rihaan so', don a'vee a'mii so' danj adonj. Che'é se racuji' Nimán Diose man ní', che'é dan guun nucuaj ní' ca'mii ní' danj ei.

⁴ Dan me se ino vaa 'o 'o suun sa' rqué Nimán Diose man ní' nicaj 'o' o'ní' chuguanj. Tzaj ne orún' Nimán Diose me sií rqué man 'o 'o suun sa' yo' ei.⁵ Ne ino vaa 'o 'o suun 'yaj suun 'o 'o ní' rihaan tinúú ní' ei. Tzaj ne veé orún' sií 'nij ra'a man ní' me 'yaj nu' rasuun yo' ei.⁶ Ne ino vaa suun 'yaj suun Diose nimán 'o 'o ní', tzaj ne veé orún' Diose 'yaj nu' daj a rasuun sa' yo' ei. Ne Diose me sií 'yaj suun nimán 'o 'o ní', ne inanj ma'an so' 'yaj don a'vee qui'yaj suun ní' ei.

⁷ Dan me se vaa suun sa' nicaj 'o 'o ní', 'yaj Nimán Diose, ne che'é dan ne'en ní' se vaa yanj Nimán Diose ga ní', ne che'é suun sa' nicaj ní' ro', cavig sa' doj nu' niж tinuj ní', qui'yaj ní' adonj.⁸ Dan me se yo'o tinúú ní' a'mii nana cüu, 'yaj Nimán Diose, ne avii ndo'o raq yo'o tinúú ní', 'yaj uún ma'an Nimán Diose,⁹ ne yo'o tinúú ní' me

sí nucuaj ndo'o rá man Diose se vaa racyu
ndo'o Diose man ní', ne inanj danj vaa rá so',
'yaj uún ma'án Nimán Diose, ne uun nucuaj
yo'ó tinúú ní' tinahuun so' man síi ran', 'yaj
uún ma'án Nimán Diose, tzaj ne veé orún'
Nimán Diose 'yaj nanj adonj. ¹⁰ Yo'ó tinúú
ní' me síi uun nucuaj 'yaj suun sa' nocoo, ne
yo'ó tinúú ní' uun nucuaj nata' nana rqué
Diose rihaan, ne yo'ó tinúú ní' me síi uun
nucuaj xcaj cuentá daj vaa nana a'mii 'o
'o ní', ne so' ro', me síi ne'en sese se-nana
Nimán Diose a'mii ní' ní', ase se-nana síi
chree a'mii ní' a. Dan me se ne'en so' nu'
nana a. Ne vaa yo'ó tinúú ní' a'mii xna'ánj
naca xna'ánj ne ne'en a ma'án ní' so' ma'.
Ne yo'ó tinúú ní' ro', me síi nata' daj ca'mii
tinúú ní' síi a'mii xna'ánj naca yo' a.

¹¹ Ne ma'án Nimán Diose me síi 'yaj uun
nucuaj 'o 'o tinúú ní' qui'yaj suun tinúú ní'
suun sa' nicaj so', ne orún' Nimán Diose me
síi 'yaj suun nimán 'o 'o ní' nanj adonj. Ne'en
Nimán Diose daj vaa 'o 'o ní', ne rqué so'
rihaan 'o 'o ní' se vaa me rá so' rqué so' man
ní', ne dan me se ndaq ino vaa se rqué so'
rihaan 'o 'o ní' a.

¹² Ne'en nij soj se vaa vaa orún' nee man
ní', tzaj ne man que'ee rej 'yaj suun man
ní' adonj. Man rá'a ní' do', man tacóo ní'
do', man xréé ní' do', man rlj rihaan ní'
do' a. Dan me se que'ee nee 'yaj suun man
ní', tzaj ne orún' ní', ne ase vaa nee man
orún' yuvíj ro', danj vaa taran' ní' sij nocoo'
man Jesucristó adonj. Dan me se 'o yuvíj me
ní' nanj ei. ¹³ Dan me se canoco' cunudanj
ní' man Jesucristó, ne cayáán Nimán Diose
ga 'o 'o ní', ne che'é dan cata' ne ní', gaa
ne cunuu rcua'lqan taran' ní', ne che'é dan
ase vaa nee man orún' yuvíj ro', vaa taran'
ní' cuano nanj chuguani. Ino vaa ta'aj 'o
'o ní', ne veé dan me se ta'aj ní' me yuvíj
israelitá do', ta'aj ní' me yuvíj yaníj do', ta'aj
ní' me mozó do', ta'aj ní' ne uun mozó me
do', tzaj ne ase vaa nee man orún' yuvíj ro',
vaa taran' ní' cuano, ne yanj ndo'o Nimán
Diose ga cunudanj ní' cuano ei.

¹⁴ Ne'en soj se vaa ne 'o cuyaan vaa
cunudanj nee man yo'o yuvíj ma'. Maqan se
ino vaa 'o 'o rej 'yaj suun man yuvíj adonj.
¹⁵ Dan me se ca'vee se guun rá tacóo ní' se
vaa, che'é se na'vee qui'yaj suun yo' se-suun
ra'a ní' ro', che'é dan naxuun yo' man ma'án
yo' rihaan ní' catalj yo', tzaj ne se guun nu-
cuaj yo' qui'yaj yo' danj ma'. 'O se nee man
ma'án ní' me tacóo ní' nanj adonj. ¹⁶ Ne
ca'vee se guun rá xréé ní' se vaa, che'é se
na'vee qui'yaj suun yo' se-suun rlj rihaan
ní', ne che'é dan naxuun yo' man ma'án yo'
rihaan ní', tzaj ne se guun nucuaj yo' qui'yaj
yo' danj ma'. 'O se nee man ma'án ní' me
xréé ní' nanj adonj. ¹⁷ Ne vaa se uun nu' nee
man ní' rihaan ní', ne sese inanj rlj rihaan
ní' me nu' nee man ní', ne asa' ca'vee cuno

ní', rá soj ga. Ne sese inanj xréé ní' me nu'
nee man ní', ne asa' ca'vee naxuun ní' nana,
rá soj ga.

¹⁸ Diose me síi qui'yaj nu' nee man ní', ne
Diose ro', me síi rqué suun rihaan 'o 'o nee
man ní' daj qui'yaj nij yo' ei. ¹⁹ Sese cuyaan
gaa cunudanj nee man ní', ne nuvé yuvíj
me ní' ma'. ²⁰ Dan me se ndaq se ino vaa 'o
'o nee man ní', tzaj ne veé vaa nu' nee man
ní' ei. ²¹ Ne nó xcuún rlj rihaan ní' catalj yo'
rihaan ra'a ní': "Taj se uún so' rihanj ma".
Se guun tu'vá yo' danj ma'. Ne né nó xcuún
raa ní' catalj yo' rihaan tacóo ní': "Taj se uún
so' rihanj ma". Se guun tu'vá yo' danj ma'.

²² O se nee man ní' nee ninaj doj ro', doj
a achiún nee yo' man ní', ²³ ne nee man ní'
nee nij doj ro', veé a doj niquee sa' yo', 'yaj
ní', ne na'vej rá ní' quene'én yuvíj man nee
yo', ne che'é dan aráán ní' yatzíj man nee yo'
a. ²⁴ Tzaj ne nee man ní' nee veé doj ro', taj
se qui'yá' caráán ní' yatzíj man nee yo' ma'.
Ne veé éndo'o vaa rcua'aan nu' nee man ní',
qui'yaj Diose, ne veé doj qui'yaj so' che'é
nee man ní' nee cunii doj, ²⁵ che'é rej na'vej
rá so' gaa yaníj nee yo' man ní' a. Maqan se
veé cutumé 'o nee man ní' man tuví' nee
man ní', rá Diose, ²⁶ ne sese quiran' chí'ij doj
nee man ní', ne nano rá nu' nee man ní', ne
danj inanj uún, ne sese veé cavií sa' doj nee
man ní', ne guun niha' rá nu' nee man ní'
uún a.

²⁷ Yaj me se aj canoco' taran' soj man
Jesucristó, ne che'é dan ase vaa nee man
Jesucristó vaa cunudanj soj, ne ase vaa doj
nee man Jesucristó vaa 'o 'o ní' soj á. ²⁸ Ne
Diose ro', me síi cune' man 'o 'o soj qui'yaj
suun soj che'é cunudanj ní' síi nocoo' man
Jesucristó, ne ino vaa suun ca'ne' Diose ri-
haan 'o 'o soj, ne dan me se asino cune' Diose
man níj sij apóstol nata' se-nana so' rihaan
cunudanj níj yuvíj man rihaan chumiíj, gaa
ne cune' uún Diose man níj síi nata' nana
rqué Diose rihaan níj so' a. Gaa ne cune' uún
Diose man níj síi tucu'yón se-nana Diose
rihaan yuvíj, gaa ne cune' uún Diose man
nij síi 'yaj suun sa' nocoo a. Gaa ne cune'
uún Diose man níj síi uun nucuaj tinahuun
man yuvíj ran', ne cune' uún Diose man níj
síi racuuj man yuvíj quiran' sayuun a. Ne
cune' Diose man níj síi uun chij rihaan níj
síi nocoo' man Jesucristó, ne cune' Diose man
nij síi ne'en ca'mii xna'ánj naca a.

²⁹ Tzaj ne nuvéé apóstol nata' se-nana Je-
sucristó rihaan cunudanj yuvíj man rihaan
chumiíj me taran' soj ma'. Nuvéé sij nata'
nana rqué Diose rihaan níj so' me cunudanj
soj ma'. Nuvéé sij tucu'yón se-nana Diose
rihaan tinúú ní' me cunudanj soj ma'. Ne
uun nucuaj cunudanj ní' qui'yaj suun ní'
suun sa' nocoo ma'. ³⁰ Ne uun nucuaj taran'
soj tinahuun taran' soj man yuvíj ran' ma'.
Ne a'mii cunudanj soj xna'ánj naca ma'.

Ne uun nucuaj taran' soj cataj xna'anj soj me taj nana a'mii tinúú ní' gaa a'l'mii tinúú ní' xna'anj naca ma'. ³¹ 'Q se nano' soj daj qui'yaj soj, gaa ne ca'né' Diose suun rihaan soj qui'yaj suun soj niij suun sa' doj á. Sese danj qui'yaj soj, ne cavii sa' taran' soj chuguanj. Tzaj né me rá 'unj cataj 'unj yo'ó nana rihaan soj, ne me yá raj nari' soj yo'ó tucuáán sa' inanj ei.

13

Nana nihánj taj xna'anj se vaa no xcíúun ní' cunuú 'ee rá ní' manyuvii a

¹ Dan me se ca'vée se ca'mij xna'anj a'mii yuvii do', ca'vée se ca'mij xna'anj a'mii se-mozó Diose do', tzaj né sese ne 'ee raj tuvij, ne se guun niha' rá yuvii cuno yuvii nana ca'mij ma'. Maqñ se tu'va rmag'anj, cataj niij yuvii, ne ase uun gaa agüiin aga' do', ase uun gaa anó aga' do', ta'nga' danj vaa se-nanaj, cataj yuvii nanj á. ² Ca'vée se ve'é ndo'o natá' 'unj nana rqué Diose manj do', ca'vée se ne'enj nu' nana tihaan Diose rihaan yuvii do', ca'vée se sa' uxrá avii raj do', ca'vée se amán uxrá raj ni'yaj 'unj man Diose do', ca'vée se guun nucuáj natunaj rej nicun' ³ o' quiij xcaqan che'é se amán uxrá raj ni'yaj 'unj man Diose do', tzaj né sese ne 'ee raj tuvij, ne taj se uún 'unj gaa a ma'. ³ Ca'vée se rqué uun 'unj cunudanj si'yáj rihaan niij síi niqüe do', ca'vée se rqué 'unj ndaá nee man ma'anj do', tzaj né sese ne 'ee raj man niij síi niqüe, ne se cavii sa' 'unj daj chihqa'mij ma'.

⁴ Ne ra'yaj rá síi 'ee rá man tuvi' qui'yaj so' sayuun man tuvi' so' ma'. Tzaj né vaa inaj nimán so', ne 'ee rá so' man tuvi' so', ne inanj velé 'yaj so' rihaan tuvi' so' á. Ne uun xcoj ruvaa rá síi 'ee rá man tuvi' ni'yaj so' tuvi' so' ma'. Ne a'mii xta' so' ma'. ⁵ 'Q se nica' vaa nimán so' a. ⁵ Síi 'ee rá man tuvi' ro', inanj velé 'yaj so' rihaan tuvi' so', ne ne aráya'anj so' inanj ma'an so' ma'. ⁶ 'Q se aráya'anj so' tuvi' so' a. Ne ra'yaj rá so' caxrij yuvaaq so' ma'. Ne nuú rá so' sayuun qui'yaj yuvii man so' gaa rqué ma'. ⁶ Nuveé sij niha' rá ne'en man yuvii 'yaj cacun' me so' ma'. Tzaj ne niha' rá so' ne'en so' se vaa uno yuvii nana ya a. ⁷ Uun nucuaj so' ran' so' naj guun sayuun, ne ne tanáj ma'an so' man tinúú so' ma'. ⁸ 'Q se yo'o amán rá so' uno so' cunudanj nana sa', ne yo'o ne'en so' se vaa inanj sa' uxrá cavii ní' vaa güii, ne inanj danj vaa rá síi 'ee rá man tuvi' adonj.

⁸ Xa' suun 'ee rá tuvi', tzaj ne yo'o gaa yo' nü' cavii nu' ca'anj ei. Cuano nihánj me se man síi nata' nana rqué Diose rihaan niij so', tzaj né vaa güii ca'né' rá niij so' ga suun yo' ei. Né cuano nihánj me se man yuvii a'mii xna'anj naca xna'anj ne ne'en ma'an yuvii, tzaj né vaa güii ca'né' rá niij so' ga suun a'mii

xna'anj yo' a. Né cuano nihánj me se man síi avii ndo'o raa, 'yaj Nimán Diose, tzaj ne vaa güii se go' niij so' doj nana rihaan yuvii a ma'. ⁹ Dan me se nu' nana sa' a'mii ní' do', nu' nana cüu avii raa ní' 'yaj Diose do', me se ta'aj guee nana me yo' nanj adonj. Tzaj né vaa güii quinavij yo' nanj adonj. ¹⁰ 'Q se güii quinán ní' rihaan Diose me se Diose me síi qui'yaj yo' o' quene'en ní' cunudanj nana, ne se cachiin a doj nana ca'mij ní' a ma'.

¹¹ Gaa mej xnii me se a'mii xnii 'unj, ne daj se uun rá xnii, danj uun raj, ne daj se nuchruij raa xnii, danj nuchruij raa 'unj a. Tzaj ne yaj cachiin 'unj, guún 'unj snó'o nocoo, ne tanáj xco 'unj nu' se vaa qui'yáj gaa mej xnii a. Dan me se ase vaa se 'yaj inanj xnii ro', danj vaa 'yaj ní' cuano, tzaj né vaa güii tanáj xco ní' man nu' se vaa 'yaj ní' cuano á. ¹² Vaa se ne'en ní' cuano, rá ní', tzaj ne ne'en sa' ní' man yo' ma'. Dan me se ase vaa yuvii ni'yaj rihaan 'o se ni'yaj rihaan ro', danj vaa ní', ne sese ne naruvii rihaan se ni'yaj rihaan, ne se quene'en sa' yuvii rihaan yuvii ma'. Né danj vaa ní' uún, ne man ndo'o rasqun ne ne'en sa' ní' ei. Tzaj né vaa güii canicun' ní' rihaan ma'an Diose, ne sa' uxrá quene'en ní' man ma'an so' a. Cuano nihánj me se ne ne'en cunudanj, tzaj né vaa güii, ne ase vaa ne'en Diose manj ro', danj gaa quene'enj man cunudanj adonj. ¹³ Tzaj né vaa va'va'nuj suun sa' no xcíúun ní' qui'yaj ní' cuano, ne dan me se guun nucuaj rá ní' man Diose, ne guun ya rá ní' se vaa ya cavii sa' ní', ne gaa 'ee rá ní' tuvi' ní' a. Yo' me va'nuj se no xcíúun ní' qui'yaj ní', tzaj né orúun' suun gaa 'ee rá man tuvi' ro', yo' me suun nocoo doj rihaan cunudanj yo'ó suun ei.

14

Nana nihánj taj xna'anj che'é xna'anj naca xna'anj ne ne'en ma'an yuvii a

¹ Che'é dan yo'o gaa suun 'ee rá man tuvi' nimán soj ei. Tzaj né nano' soj daj qui'yaj soj, ne nica' soj suun sa', qui'yaj Nimán Diose ei. Tzaj ne doj a guun rá soj nata' soj nana rqué Diose rihaan soj ei. ² 'Q se sa' doj vaa suun yo' chuguanj. ² Dan me se xa' síi a'mii xna'anj naca, tzaj né ne a'mii so' rihaan yuvii ma'. Rihaan Diose a'mii so', ne taj síi uno nana a'mii so' ma'. ³ 'Q se racuji Nimán Diose man so' a'mii so' nana tihaan Diose rihaan ma'an so' adonj. ³ Tzaj né síi nata' nana rqué Diose rihaan, tzaj né rihaan yuvii a'mii so', ne sa' doj xcaj niij yuvii cuentá daj qui'yaj niij yuvii canoco' niij yuvii man Diose, ne nari' nucuaj nimán niij yuvii, qui'yaj so', ne se nanó rá niij yuvii ma'. ⁴ 'Q se guun niha' doj rá niij so' adonj. ⁴ Dan me se síi a'mii xna'anj naca ro', orúun' ma'an so' noco'sa' doj man Diose, 'yaj so', tzaj né síi nata' nana rqué Diose rihaan me se sa' doj

noco' cunudanij nij síi amán rá ni'yaj man Jesucristó man Diose, 'yaj so' adonj. ⁵ Me raj ca'mii taran' soj xna'ánj naca, tzaj ne sa' doj nata' soj nanq rqué Diose rihaan soj ei. Dan me se sa' doj 'yaj síi nata' se-nana Diose rihaan síi a'mii xna'ánj naca, tzaj ne sese guun nucuaj síi a'mii xna'ánj naca cataj xna'ánj so' rihaan nij yuvij me taj nana a'mii so' gaa uun che'e so' a'mii so' xna'ánj naca, ne sa' doj qui'yaj so', ne cavij sa' doj nij síi amán rá ni'yaj man Jesucristó, qui'yaj so', sese danj qui'yaj so' adonj.

⁶ Cuno soj ca'mii, tinuj, nocoj, ne dan me se sese cuchi' 'unj rihaan soj, ne cuno soj sese inanj xna'ánj naca ca'mij rihaan soj, rá soj na'. Taj ma'. Me nana nari' soj, sese danj qui'yáj ga. Tzaj ne sese tihaán 'unj yo'o nana naca nana ca'mii Diose rihanj rihaan soj, ne cuno soj doj, ne sese cavij ndo'o raá 'unj do', sese nata' 'unj nanq rqué Diose manj do', sese tucu'yonj rihaan soj do', ne cuno sa' soj doj ei. ⁷ Dan me se ne'en soj daj vaa ya'áñj, ne vaa i'ng' ya'áñj, tzaj ne vaa che'e agüiin sca' yo', ne sese ne tica'mii sca' nii man ya'aâ nuu rihaan ya'áñj yo' gaa anicaj 'o 'o chra', gaa ne asa' ca'vee xcaj yuvij cuentá me chra' me achráa nii rihaan ya'áñj yo' ga. ⁸ Sese ne tunacaj nii se-nana chruun a'yanj yo' gaa a'yanj nii, gaa ne asa' ca'vee xcaj nij tanuu cuentá se vaa ca'anj nij so' cunu' nij so' ga. ⁹ Ne ase vaa ya'áñj do', chruun a'yanj do', ta'nga' danj vaa nij soj uún, ne sese ca'mii soj xna'ánj naca, ne sese se gaa nica nana ca'mii soj, ne asa' ca'vee cuno yuvij me taj soj ga. 'Q se se ca'mii soj rihaan yuvij a ma'. Maan rihaan nana yun ca'mii soj, raj a.

¹⁰ Dan me se mān uxrá xna'ánj a'mii yuvij rihaan chumij nihánj, raj, ne vaa yuvij uno cunudanij nij xna'ánj yo', ¹¹ tzaj ne sese ca'mii yo' so' xna'ánj a'mii ma'an so' rihanj, ne sese se cunoj nanq ca'mii so', gaa ne sij 'na' yo'o chuman' guun so' rihanj, ne tananj 'unj, ne guun 'unj sij 'na' yo' chuman' rihaan so' a.

¹² Che'e dan me xcaj soj cuentá daj qui'yaj ma'an soj uún, ne dan me se guun rá soj nicaj soj suun sa', qui'yaj Nimán Diose, tzaj ne nanq soj daj qui'yaj soj, ne ca'vee nicaj soj suun sa' doj suun rácij man cunudanij yo' nij síi amán rá ni'yaj man Jesucristó, qui'yaj Nimán Diose a. 'Q se cavij sa' soj doj, sese danj qui'yaj soj adonj. ¹³ Che'e dan me sese vaa yo'o tinúu soj síi a'mii xna'ánj naca, ne no xcúún so' cachinj ni'yaj so' rihaan Diose se vaa guun nucuaj so' cataj xna'anj so' me taj nana ca'mii so' rihaan nij yuvij cuno nana yo' adonj. ¹⁴ Tzaj ne sese ca'mii 'unj xna'ánj naca cachinj ni'yáá 'unj rihaan Diose, ne inanj maan nimán 'unj me cachinj ni'yaj rihaan Diose, ne cuú yavej, tzaj ne se cachinj ni'yaj yo' rihaan Diose a ma'. ¹⁵ 'Q se me se no xcúún 'unj qui'yaj ga. 'Q se

no xcúún 'unj asino yaan cachinj ni'yaj rihaan Diose ga nimanj, gaa ne cachinj ni'yaj cuú yavej uún rihaan Diose, ne asino yaan cachraa 'unj chra' rihaan Diose ga nimanj, gaa ne nu' cuú yavej cachraa chra' uún rihaan Diose adonj. ¹⁶ Danj qui'yaj soj che'e se asa' nuu chre' soj cachinj ni'yaj soj rihaan Diose, ne 'na' nij síi ataa nari' sa' se-nana Diose a. Ne sese inanj nimán so' cachinj ni'yáá so' rihaan Diose do', sese inanj nimán so' cataj se vaa sa' vaa Diose do', ne asa' ca'vee cuno síi 'na' naca nana ca'mii so' ga. Asa' ca'vee cataj so' se vaa ya uxrá vaa nana ca'mii so' ga. ¹⁷ Ca'vee se ve'é uxrá gaa nana cachinj ni'yáá so' rihaan Diose, tzaj ne yo'o so' ro', se ca'vee guun niha' rá so', qui'yáá so' ma'.

¹⁸ Nagó! 'unj graciá rihaan Diose che'e se xcaan vaa xna'anj naca a'mij rihaan taran' nij soj, che'e se 'unj me síi ne'en doj xna'ánj naca rihaan taran' soj a. ¹⁹ Tzaj ne gaa nuu chre' 'unj ga nij tinúu ní' nij síi amán rá ni'yaj man Jesucristó, ne no xcúún ca'mij nana avii cuú yavej rihaan nij so', ne dan me se ca'vee se chj' mij nana xna'ánj naca ca'mij, tzaj ne se cavij sa' doj tinú, qui'yaj nana yo' a ma'. Tzaj ne sese ca'mij nuj se 'un' guee nana cavij cuú yavej rihaan tinúu ní', tzaj ne cavij sa' nij so' doj, qui'yaj nana yo', che'e se nana uno nij so' me yo' ei.

²⁰ Gaa sca' raq nij soj, tinuj, nocoj. Se gaa raq soj ase vaa raq 'o xnii ma'. Dan me se ase vaa ne'ej ataa nari' qui'yaj cacun' ro', danj gaa soj, tzaj ne gaa sca' raq soj ei. ²¹ Dan me se vaa nana no rihaan danj Diose taj se vaa: "Ca'nej 'unj yuvij man gan' cuchi' rihaan nij yuvij israelitá, ne yo'o xna'ánj quinata' nij so' rihaan nij yuvij israelitá, tzaj ne se cuno nij yuvij israelitá nana ca'mij rihaan nij so' ma'!" ²² Danj cataj Diose rihaan nij yuvij israelitá gaa naá a. ²³ Dan me se xcaj ní' cuentá se vaa nuveé che'e ma'an ní' sij amán rá ni'yaj man Jesucristó vaa xna'ánj naca xna'ánj ne ne'en a 'o yuvij yo' ma!. 'Q se che'e nij síi ne amán rá ni'yaj man Jesucristó vaa xna'ánj naca yo', ne dan me se cuno nij so' xna'ánj naca, gaa ne xcaj nij so' cuentá se vaa nuveé sij noco' man Diose me ma'an nij so' a. Ne se-nana Diose nana nata' nii ro', nuveé che'e nij síi ne amán rá ni'yaj man Jesucristó vaa nana yo' ma!. 'Q se che'e ní' sij amán rá ni'yaj man Jesucristó vaa nana yo' adonj.

²⁴ Dan me se sese inanj xna'ánj naca ca'mii taran' soj gaa nuu chre' soj, ne catuú nij síi ataa nari' sa' tucuaán noco' ní' catuú síi ne amán rá ni'yaj man Jesucristó catuú rá ve' ga nij soj, ne daj cataj nij so', rá soj ga. Se cuno nij so' xna'ánj ca'mii soj a ma'. Che'e dan: "Snúú rma'an nij soj", cataj nij so' nañj adonj. ²⁵ Tzaj ne sese nata' taran' soj nana

rqué Diose rihaan soj, ne catuu nij síí ataa nari' tucuáán nocó' ní' catuu nij síí ne amán rá ní'yaj man Jesucristó catuu rá ve', gaa ne xcaj nij so' cuentá che'é cacun' tumé nij so', qui'yaj taran' soj, ne quinano rá nij so' che'é cacun' tumé nij so', qui'yaj taran' soj chuguaj. ²⁵ Cung nij so' nana ca'mii taran' soj, gaa ne xcaj nij so' cuentá che'é nü' se chi'ii mán nimán nij so', ne ca'anj canicun' ruj nij so', gaa ne na'vij nij so' rihaan Diose, ne cataj ya nij so' se vaa ya Diose ne ga soj ei.

²⁶ Che'é dan nihánj me cataj xna'anj 'unj rihaan soj daj qui'yaj soj, tinuj, nocoj. Gaa nuu chre'soj, ne ino gaa se qui'yaj 'o' soj ei. Yo'o tinúú soj cachraa' 'o chraa', ne tucu'yón yo'ó tinúú soj se-nana Diose rihaan soj, ne nata' yo'ó tinúú soj nana rqué Diose rihaan so', ne ca'mii yo'ó tinúú soj xna'anj naca, ne cataj xna'anj yo'ó tinúú soj me taj nana ca'mii tinúú soj síí ca'mii xna'anj naca, ne inanj danj qui'yaj soj, räcuu taran' soj man tinúú soj, gaa ne ve'le doj canoco' sa' soj man Jesucristó a.

²⁷ Sese vaa vij va'nuj soj me rá ca'mii xna'anj naca, ne ca'vee ca'mii nij so', tzaj ne sese que'ee soj doj me rá ca'mii, gaa ne se ca'vee ma'. 'O se díñ tu'va ta'aj soj, gaa ne canicun' yo'ó tuvi' soj nata' so' me nana me ca'mii nij síí ca'mii xna'anj naca yo' á.

²⁸ Tzaj ne sese taj vaj a 'o soj guun nucuaj nata' che'é nana ca'mii nij síí ca'mii xna'anj naca, ne táá a se se ca'mii nij so' xna'anj naca rihaan yuvij a ma'. Maan se díñ gaa tu'va nij so' gaa nuu chre' soj á. Inanj rihaan ma'an nij so' do', rihaan Diose do', ca'mii nij so' xna'anj naca yo' á.

²⁹ Dan me se veé danj qui'yaj guee soj asa' nata' soj se-nana Diose uún a. Nata' vij va'nuj tinúú soj, síí rqué Diose se-nana so' rihaan, ne nuchruj raa yo'ó tinúú soj nana nata' nij so', sese ya ya se-nana Nimán Diose me nana nata' nij so' a. ³⁰ Sese nata' yo'o so', ne sese guun rá yo'ó so' nata' so' yo'ó nana rqué Diose rihaan ma'an so', ne ca'ne' rá síí nicun' a'mii yo' ca'mii yo'ó tinúú so' á. ³¹ Veé dan me se gaa ya'núú rihaan taran' soj, ne ndaa yo'o yo' soj nata' nana rqué Diose rihaan soj, ne nari' cunudanjoj soj nana achiin man soj, gaa ne nari' nucuaj nimán taran' soj a. ³² Sese uun nucuaj nij síí nata' nana rqué Diose rihaan nij so' quirii ta'nga' nij so' rihaan nimán ma'an nij so', ne uun nucuaj nij so' ca'né' rá nij so' ga nana a'mii nij so' adonj.

³³⁻³⁴ Dan me se xa' Diose, tzaj ne nuveé sij tinachej rasuun me Diose ma'. 'O se Diose ro', me síí 'yaj nicá vaa nü' rasuun adonj.

Díñ gaa tu'va chana gaa nuu chre' nij soj síj amán rá ní'yaj man Jesucristó á. Ne nó xcúún chaná ca'mii chaná ma'. Maan se danj nano xrej no' á. Inanj danj taj

se-tucuaj Moisés, ne inanj danj vaa tucuáán nocó' cunudanjoj ní' sij sa' nocó' man Diose man daj a chuman' a. ³⁵ Sese vaa 'o nana me rá chaná nari' no', ne xna'anj no' man snó'o nicá no' ve' tucuá no', ne cataj xna'anj so' rihaan no' a. Tzaj ne nij vaa sese canicun' chaná ca'mii no' rihaan cunudanjoj ní' síí amán rá ní'yaj man Jesucristó gaa nuu chre' nij so' adonj.

³⁶ Nuveé nana cavii raa nij soj me se-nana Diose ma'. Nuveé inanj soj me síí cuchi' se-nana Diose rihaan ma'. Che'é dan me xcaj soj cuentá daj vaa tucuáán nocó' níj sij amán rá ní'yaj man Jesucristó á. ³⁷ Sese guun rá yo'o so' se vaa ne'en so' nata' so' nana rqué Diose rihaan so' do', sese guun rá so' se vaa yanj Nimán Diose ga ma'an so' do', ne xcaj soj cuentá se vaa nana nihánj nana cachrón 'unj che'é soj ro', nana cataj xna'anj ma'an síí 'nij ra'a man ní' rihaan ní' me nana nihánj a. ³⁸ Sese vaa yo'o síí taj se vaa nuveé nana cataj xna'anj síí 'nij ra'a man ní' me nana nihánj, ne se cuchumán rá ní' se vaa sij nata' se-nana Diose me ma'an so' ma'. ³⁹ Che'é dan me nano' uxrá soj daj qui'yaj soj, ne guun nucuaj soj nata' soj nana rqué Diose rihaan soj, tinuj. Ne se cataj soj se vaa se ca'vee ca'mii yuvij xna'anj naca mei. ⁴⁰ Tzaj ne ve'le inanj qui'yaj soj nü' se vaa 'yaj soj, ne chij inanj qui'yaj soj nü' se-suun Diose ei.

15

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cunuu i'na' ya uún Jesucristó gaa cavi' so', ne danj gaa cunuu i'na' ya ma'an ní' uún a

¹ Yaj me se me raj na'nuj rá soj nana cataj xna'anj 'unj rihaan soj, tinuj, nocoj. Dan me se nana sa' aj nata' 'unj rihaan soj asij rque me nana nihánj, ne cuno soj nana nihánj, ne raan nocó' soj man nana nihánj a. ² Dan me se che'é nana nihánj nana nata' 'unj rihaan soj me quinanii soj rihaan sayuun, sese yo'o raan canoco' soj nana nihánj ei. Tzaj ne sese tu'va rma'lan soj do', sese ne ya nocó' soj nana sa' nihánj do', ne se cavii sa' soj ma'. Maan se quiran' soj sayuun nanj adonj.

³ Q se asino yaan nataj nana sa' nari' 'unj rihaan soj, ne nana cataj xna'anj nii rihanj me nana nihánj, se vaa cavi' Jesucristó che'é cacun' tumé ní', ndaa vaa taj danj Diose a. ⁴ Dan me se cachin' nii man so' rque yo'óó, gaa ne dan me se cachén va'nuj güii, ne cunuu i'na' uún so', ne dan me se ase vaa tu'va guee danj Diose vaa quiran' so' a. ⁵ Dan me se curuvi' so' ní'yaj síí cu'naj Pedró, ne gaa doj, gaa ne curuvi' uún so' ní'yaj nü' chuvij nij apóstol cune' so' man nata' se-nana so' a.

⁶ Cachén doj güii, gaa ne curuvi' uún so' rihaan 'un' cientó táá doj tinúú ní' síí nocó'

man so' a. Dan me se ta'aj niij so' cavi', tzaj ne yo'ó ta'aj niij so' vaa i'na' cuano ga ni' a. ⁷ Gaa ne cachén doj, gaa ne curuvi' uún Jesucristó ni'yaj síi cu'naj Santiagó, ne veé dan, gaa ne curuvi' uún so' ni'yaj cunudanjiij apóstol cune' so' man nata' se-nana so' a. ⁸ Veé dan, gaa ne curuvi' uún so' ni'yaj ma'anja a. Síi nocó' xcó taran' niij síi quene'en man so' mej, ne ase vaa 'o ne'ej ni'yaj' vaa 'unj rihaan niij so' nanj ei. ⁹ Q se ne nó xcúun 'unj guúun 'unj apóstol rihaan niij so' a ma'.

⁹ Q se gaa ataa canocoj man Jesucristó, ne qui'yaj ndo'ojoj sayuun man niij síi cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó, ne che'é dan yaj mej síi nocó' rihaan cunudanjiij apóstol cune' Jesucristó man nata' se-nana so' a. Che'é dan nuveé sij no xcúun nata' rihaan yuvij che'é so' mej, raj a ma'. ¹⁰ Tzaj ne sa' uxrá qui'yaj Diose che'ej, ne racuij ma'an Diose manj, ne che'é dan mej apóstol cuano adonj. Nuveé se qui'yaj rma'an Diose danj manj ma'. ¹¹ Q se 'unj nihánj ro', me síi 'yaj suun doj rihaan cunudanjiij apóstol cune' Jesucristó man, tzaj ne nuveé ma'an 'yaj suun ma'. ¹² Q se che'é se racuij Diose manj ro', che'é dan 'yáj danj, ne ma'an Diose 'yaj danj adonj. ¹³ Ne a'mii natáj 'unj a'mii natáj yo'ó niij apóstol cune' Jesucristó man a'mii natáj se-nana Diose nana sa', ne che'é se ca'mii natáj cunudanjiij nuj rihaan soj, che'é dan cuchumán rá soj cuno soj nana sa' yo' ei.

¹² Dan me se ne'en soj se vaa a'mii natáj nuj se vaa cunuu i'na' uún Jesucristó gaa cavi' so', ne che'é dan me che' taj ta'aj yuvij 'unj sca'núj soj se vaa se ca'vee cunuu i'na' uún niij síi cavi' ga. ¹³ Sese ya se ca'vee cunuu i'na' uún niij síi cavi', gaa ne me che'é cunuu i'na' uún Jesucristó, rá soj ga. ¹⁴ Sese ya ne cunuu i'na' uún Jesucristó, gaa ne tu'va rma'an nuj gaa a'mii natáj nuj aj na'. Amán rma'an rá soj ni'yaj soj nana ne a'mii nuj gaa aj na'. ¹⁵ Aj cataj xna'anj nuj rihaan soj se vaa cunuu i'na' uún Jesucristó, qui'yaj Diose, tzaj ne sese se ca'vee cunuu i'na' uún niij síi cavi', gaa ne ne cunuu i'na' uún Jesucristó vaa gaa na'. Síi ne me nuj, ne ca'mii ne nuj che'é ma'an Diose vaa gaa aj na'. ¹⁶ Q se sese se ca'vee cunuu i'na' uún niij síi cavi', gaa ne ne cunuu i'na' uún Jesucristó vaa gaa a ma'. ¹⁷ Ne sese ya ne cunuu i'na' uún Jesucristó, ne nana amán rá soj yo' ro', nana tiha' yu'unj me yo' vaa gaa asanj. Ne quiran' ma'an soj sayuun che'é nu' cacun' tumé soj, ¹⁸ ne niij síi cavi' síi cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó me se cuchumán rma'an rá nuj so', ne ca'anj niij so' rihaan ya'an vaa gaa nanj asanj. ¹⁹ Ne níi' sij guun ya rá se vaa cavi' sa' níi' qui'yaj Jesucristó me se doj a quiij quiran' níi' rihaan daj a niij yuvij man rihaan chumij nihánj vaa gaa asanj.

Dan me se che'é se nana tiha' yu'unj nocó' níi' gaa ne doj a quiij quiran' níi' vaa gaa ei.

²⁰ Tzaj ne, taj ma'. ²¹ Q se ya uxrá cunuu i'na' uún Jesucristó gaa cavi' so' adonj. Che'é se cunuu i'na' uún so' ro', che'é dan ne'en ya níi' se vaa cunuu i'na' uún niij síi cavi' cuchumán rá ni'yaj man so' adonj. ²² Dan me se che'é se orún' snó'o me qui'yaj cavi' cunudanjiij yuvij man rihaan chumij ro', che'é dan orún' snó'o me qui'yaj cunuu i'na' uún yuvij adonj. ²³ Dan me se che'é se vaa qui'yaj orún' síi cu'naj Adán ne cavi' taran' yuvij ro', veé danj qui'yaj Jesucristó, ne che'é orún' so' ro', me cunuu i'na' uún cunudanjiij yuvij nocó' man so' adonj.

²⁴ Tzaj ne nda'a 'o 'o orá quisij 'o 'o rasuun adonj. Dan me se Jesucristó me síi cunuu i'na' asino yaan rihaan cunudanjiij yuvij, gaa ne güüi ca'na' uún so' rihaan chumij nihánj ro', me se asino niij síi cuchumán rá ni'yaj man so' cunuu i'na' uún ei. Dan me se quisij cunuu i'na' taran' niij síi nocó' man so', ²⁵ gaa ne quinavij nu' chumij nihánj a. Dan me se asino yaan ca'nee Jesucristó nu' suun atá taran' niij yuvij do', taran' niij ya'anj uun chij rihaan chumij nihánj do', gaa ne nago' Jesucristó nu' chumij nihánj rihaan Rej níi' Diose, gaa ne ma'an Diose guun chij rihaan chumij nihánj adonj. ²⁶ Q se no xcúun Jesucristó guun chij Jesucristó rihaan chumij nihánj ndaa se qui'yaj canaan ya ya so' rihaan taran' niij síi taj ri'yunj man so' adonj. ²⁷ Q se síi taj ri'yunj man Jesucristó me se 'yaj avi' yuvij, ne dan me se yo' qui'yaj canaan Jesucristó rihaan cunudanjiij rasuun, qui'yaj Diose a. Danj a'mii danj Diose, tzaj ne se guun chij Jesucristó rihaan ma'an Diose ma'. ²⁸ Q se Diose me síi qui'yaj guun chij so' rihaan cunudanjiij yo'ó niij rasuun adonj.

²⁹ Asa' guun chij Jesucristó rihaan nu' rasuun qui'yaj Diose, ne guun chij Diose rihaan ma'an Jesucristó, ne dan me se qui'yaj canaan Jesucristó rihaan cunudanjiij rasuun, qui'yaj Diose, gaa ne guun chij Diose rihaan ma'an so', gaa ne Diose me síi guun chij ndo'o rihaan cunudanjiij rasuun adonj.

³⁰ Sese se cunuu i'na' síi cavi', gaa ne me che'é ata' ne nii che'é 'o xnangá, rá soj ga. Sese se cunuu i'na' ya uún niij síi cavi', gaa ne ata' ne rma'an nii che'é síi cavi' a. Tzaj ne 'o se ya uxrá cunuu i'na' uún niij síi cavi', rá nii ei. ³¹ Ya inanj danj vaj nuj rihaan sayuun, tinuj, nocoj. Ne'en soj se vaa niha' ndo'o rá nuj che'é suun 'yaj suun nuj sca'núj soj che'é síi 'nij ra'a man níi', ne dan me se ya taj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa maqan na'vij nuj 'o 'o güüi

caví' nút che'é se-naná Diose ei. ³² Quiran'ndo'o sayuun chuman' Efeso, né dan me se ase vaa sayuun ran' sii unu' ga xcuu yuvaar', ta'ngá' danj vaa sayuun quiranj, né me che'é qui'yaj danj, rá soj, sese yuun che'e cavij ga. 'O se qui'yaj suun yuun 'unj vaa gaa nanj ei. Sese ya uxrá se cunuu i'ná' uún nít sii cavi', gaa né doj a ve'é sese canoco' ní' nana a'mi yuvij man rihaan chumij nihánj chuguanj. Dan me se yuvij man rihaan chumij nihánj taj: "Daj doj quisij güii cavi' ní' á. Che'é dan cha ní' chraa do', co'qo ní' tzí' do', yaj gaa vaa i'ná' ní' á", taj níj yuvij man rihaan chumij nihánj yuvij ne guun ya rá se vaa cunuu i'ná' uún ní' a. Tzaj né ne 'yaj nút danj ma'. 'O se ne'en ya nút se vaa cunuu i'ná' ya uún nít sii cavi' adonj.

³³ Ca'ne' rá soj ga suun tiha' yu'unj man ma'an ei. Nda' se sa' vaa nimán soj, tzaj né sese cachee soj ga síi chí'i, né nyu chí'i nimán soj, qui'yaj níj so' ei. ³⁴ No xcúún soj xcaj naça soj cuentá, né ca'ne' rá soj ga suun 'yaj cacun' ei. 'O se ta'aj soj me síi ne ne'en uxrá daj vaa Diose, raj a ma'. 'O se vaa che'é guun na'aj soj chuguanj.

Nana nihánj taj xna'anj daj quiran' ní' güii cunuu i'ná' uún ní'

³⁵ Tzaj né vaa yuvij cataj: "Asa' ca'vee cunuu i'ná' uún nít sii cavi' ga. Daj gaa né man níj so' asa' cunuu i'ná' uún níj so' ga", taj níj yuvij, xná'anj níj yuvij a. ³⁶ Tzaj né sii ni'yon mé so', sese danj a'mií so' chuguanj. Ne'én so' daj ran' núú unó so' ei. Asino yaan uchruu 'núú yo' rque yo'óó, gaa né xtun' ma'an 'núú yo', gaa né xra' naa le'ej man 'núú yo' a. Sese se cuchruu 'núú yo' rque yo'óó, né daj chihäa míj se xra' naa ma'. 'O se ase vaa ran' núú gaa unó níj man yo' rque yo'óó ro', danj gaa quiran' ní' adonj.

³⁷ Né sese cuno so' yo'ó caân 'núú trigó do', naj guun caâñ do', rque yo'óó, né nuveé ma'an coj me se caxrij so' rque yo'óó ma'. Maan se caâñ me yo', tzaj né sij xra' yo', gaa né nahuun yo' coj adonj. ³⁸ Tzaj né ino vaa coj xra' man 'o' o' caâñ, né ase vaa me rá Diose gaa 'o' o' coj ro', ta'ngá' danj vaa 'o' o' coj xra', 'yaj Diose adonj. ³⁹ Ne né 'o' cuyaan vaa nu' nee ma'. 'O se ca'vee se nee man yuvij do', ca'vee se nee man xcuu do', ca'vee se nee man xtâj do', ca'vee se nee man xcuaj do', tzaj né ino vaa a'ngaa 'o' o' níj nee yo' adonj. ⁴⁰ Né man rasuun rej xta', né man rasuun rihaan yo'óó, né ino doj vaa rasuun man rej xta' ga rasuun man rihaan yo'óó nihánj, tzaj né ve'é uxrá vaa cunudanj níj rasuun yo' ei. ⁴¹ Dan me se ve'é vaa güii do', ve'é vaa yavij do', ve'é vaa yati' do', tzaj né ino vaa ruvi' 'o' o' níj rasuun yo' gaa ni'ya' man níj yo', né veé danj ino vaa 'o' o' níj yati' uún chuguanj.

⁴² Dan me se ase vaa ino vaa 'o' o' níj rasuun yo' ro', vaa 'o' o' níj uún chuguanj. Né nee man ní' asa' quisij cunuu i'ná' uún ní' me se ino gaa née yo' ga nee man ní' cuano chuguanj. Né nee man ní' cuano, tzaj né daj doj cavi' yo', né vaa güii cavi' ní', gaa né cachin' níj man nee man ní' rque yo'óó, gaa né cunuu ino yo' ei. Tzaj né asa' cunuu i'ná' uún ní', gaa né daj chihäa míj se cavi' uún nee man ní' a ma'. ⁴³ Xa' née man ní' cuano, tzaj né níj vaa yo', tzaj né asa' cunuu i'ná' uún ní', né inanj ve'é ndo'o gaa née man ní' asa' cunuu i'ná' uún ní' ei. Tzaj né cuano me se taj se 'yá' guun nucuaj yo' ma'. Tzaj né asa' cunuu i'ná' uún ní', né gaa nucuaj ndo'o née man ní' adonj. ⁴⁴ Née man yuun rihaan chumij nihánj cuano me ní', tzaj né asa' cunuu i'ná' uún ní', né nee yo' o' canoco' sa' man Diose chuguanj.

⁴⁵ Ne danj Diose taj se vaa snó'o qui'yaj Diose asino yaan me síi cu'naj Adán, né gaa tihaj qui'yaj Diose man so' me se ca'néé Diose nana vaa i'ná' rque née man so' a, taj danj Diose a. Dan me se ase vaa síi cu'naj Adán ro', danj vaa síi cu'naj Jesucristó, tzaj né ino doj vaa Jesucristó, né dan me se gaa cunuu i'ná' uún Jesucristó, né cunuu ino un' nee man so', né dan me se 'vee vaa i'ná' ndaa ma'an ní', 'yaj so' a. Né che'é dan cunuu i'ná' uún taran' ní' chuguanj. ⁴⁶ Tzaj né asino yaan vaa nee man ní' gaa man ní' rihaan chumij nihánj, gaa né vaa güii, gaa né ma'an ní' nícaj née sa' doj yo' a. ⁴⁷ Xa' snó'o qui'yaj Diose asino yaan, tzaj né yo'óó uun guun so' a. Dan me se nícaj Diose yo'óó man rihaan chumij nihánj, qui'yaj Diose man so', tzaj né xá' yo' ó snó'o, tzaj né Jesucristó me so', né so' me síi cavig rej xta' ca'ná' rihaan ní' adonj. ⁴⁸ Né ase vaa síi cu'naj Adán síi guun yo'óó ro', ta'ngá' danj vaa cunudanj yuvij man rihaan chumij nihánj, tzaj né ase vaa Jesucristó síi cavig rej xta' ro', ta'ngá' danj gaa ní' adonj.

⁴⁹ Cuano nihánj me se cataj xna'anj 'unj rihaan níj soj se vaa sé guun nucuaj nee man ní' do', ton man ní' do', cíú man ní' do', cayáán yo' ga Diose asa' guun chij Diose rihaan chumij nihánj, man tinuj, man nocoj. 'O se sé guun cuman rasuun cuchruu ga rasuun ne uchruu mei.

⁵⁰ Tzaj né cataj xna'anj 'unj rihaan níj soj yo' o' nana yuve tihagan naça Diose rihanj, se vaa sé cavi' taran' ní' ma'. 'O se vaa

güii, né rque orún' orá le'ej nii yuqñ che'e cunuu ino taran' ní', ⁵² né dan me se daj se uun rá' gaa nanij doj yuvé scu'lly' rihan' ro', danj guun uun doj rá' asq' quisij orá cunuu ino ní' nqñ adonj. Dan me se güii quinavij chumij nihánj me se nu' ca'yanj se-mozo Diose chruun a'yánj, né cunuu ino taran' ní' nqñ adonj. 'O se asa' ca'yánj so' chruun a'yánj, né cunuu i'na' nu' nij sií cavi', tzaj ne ino gaa nij so', né se cavi' uún nij so' daj chihaa míj gaa a ma'. Dan me se quisij cunuu i'na' nij sií cavi', gaa né cunuu ino taran' ní' sij gaa i'na' rihaan chumij nihánj adonj.

⁵³ Sese ase vaa ní' cuano nihánj ro', danj gaa ní' ca'anj ní' rihaan Diose, rá ní', gaa né se ca'vee daj chihaa míj ma'. 'O se vaa che'é asino cunuu sa' nee man ní', gaa né ca'vee quinaj' ní' rihaan Diose adonj. Dan me se che'é se nichrunj' cavi' nee man ní', che'é dan vaa che'é cunuu sa' yo', né daj chihaa míj se cavi' yo' gaa a ma'. ⁵⁴ Dan me se asa' nanó nee se cavi' uún xráa ní', gaa né daj chihaa míj se cavi' nee man ní' a ma'. 'O se güii dan ro', quisij ya nu' nana nihánj nana no rihaan danj Diose nana taj: "Sa' uxrá qui'yaj canaan ní', né daj chihaa míj se cavi' ní' a ma'. 'O se quisij ní' qui'yaj canaan ní' rihaan ta'naj 'yaj avi' yuvij adonj. ⁵⁵ Me rej vaj ta'naj 'yaj avi' yuvij ga. Me rej vaj se nucuaj so' ga. Yaj me se se nanó rá ní' se vaa quiran' uún ní' sayuun ma!. 'O se daj chihaa míj se cavi' ní' ma!. 'O qui'yaj canaan ya ní' adonj", taj danj Diose, né quisij ya nu' nana yo' adonj. ⁵⁶ Se nucuaj ta'naj 'yaj avi' ní' ro', me cacun' tumé ní' adonj. Né che'é se-tucuanj Moisés qui'yaj ní' cacun', ⁵⁷ tzaj ne tinavij Jesucristó sij 'nij ra'a man ní' cacun' tumé ní', né dan me se ya qui'yaj canaan ní', qui'yaj Diose, né che'é dan no xcúun ní' nago' ní' graciá rihaan Diose ei.

⁵⁸ Ne'en soj se vaa 'ee raj man soj, tinuj, nocoj. Che'é se vaa cataj 'unj rihaan soj ro', che'é dan raan canoco' soj man Jesucristó á. Sé ca'ne' rá soj ma'. 'O se niganj qui'yaj suun ndo'o soj che'é sii 'nij ra'a man ní' á. Ne'en soj se vaa suun 'yaj suun soj che'é sii 'nij ra'a man ní' ro', nuveé suun snúu rma'an me yo' ma!. 'O se cavij sa' soj che'é se nocq' sa' soj man so' adonj.

16

Nana nihánj taj xna'anj che'é sa'anj naqui'yaj chre' níj sú man chuman' cu'naj Corinto rque níj so' man níj sií nique man chuman' cu'naj Jerusalén a

¹ Cataj xna'anj 'unj rihaan níj soj che'é sa'anj naqui'yaj chre' soj rque soj man níj sií nique sii sa' nocq' man Diose á. Dan me se qui'yaj soj ndaa se vaa cataj xna'anj 'unj rihaan níj sií amán rá ní'yaj man Jesucristó

yanj estadó Galacia, ² né rque 'o 'o cotungó ro', ca'nej sa' soj doj sa'anj tucuá soj che'é níj sií nique á. Sese nocoo doj qui'yaj canaan yo' soj, né nocoo doj ca'nej sa' soj, né sese doj doj qui'yaj canaan yo' soj, né doj doj ca'nej sa' soj á. Ve'é cutumé soj sa'anj yo' ndaa se cuchi' 'unj chiháán soj á. 'O se na'vej raj naqui'yaj chre' soj sa'anj ndaa güii cuchi' 'unj ma'. 'O se güii yo' aj naqui'yaj chre' soj sa'anj, raj ei. ³ Asa' cuchi' 'unj rihaan soj, né go' soj sa'anj naqui'yaj chre' soj man tinúú soj sií me rá soj nicaj sa'anj yo' a. Né tinúú soj sií nicaj sa'anj yo' ro', ca'anj nicaj níj so' sa'anj yo' ndaa chuman' Jerusalén a. Né me raj nicaj níj so' yanj cartá ca'anj níj so', né yanj cartá yo' ro', cataj xna'anj yo' rihaan níj sií man Jerusalén se vaa vaj sa'anj yo' rihaan níj so', 'yaj níj tinúú níj a. ⁴ Sese vaa che'é ca'anj ma'anj chuman' Jerusalén, né nicaj tuvi' nuj ca'anj nuj a.

Nana nihánj taj xna'anj me güii cuchi' Pablo chuman' cu'naj Corinto a

⁵ Cachen 'unj estadó Macedonia, gaa né cuchi' 'unj chiháán soj a. Sé guun raan 'unj estadó Macedonia ma!. ⁶ 'O se xraj, né carán' 'unj chiháán soj que'ee güii, tzaj né ne ne'enj sese canej ga soj nu' yavii ayuu yu've' man adonj. 'O se veé maan chiháán soj me raj cavi' 'unj ca'anj 'unj adonj. ⁷ Na'vej raj cachen ra'yanj uún 'unj chiháán soj ma!. 'O se me raj guun raan 'unj que'ee güii, sese ca'vej sií 'nij ra'a man ní' danj gaa adonj. ⁸ Tzaj né me raj cunuú 'unj chuman' Efeso nihánj ndaa se cachen ya cha'anj Pentecostés adonj. ⁹ 'O se vaa ndo'o rej rihanj qui'yaj sunj se-suun Diose, tzaj né 'o se man ndo'o sií taj ri'yunj man ní' chuman' yo' ei.

Nana nihánj taj xna'anj che'é níj tinúú Pablo síi canoco' man Jesucristó a

¹⁰ Tzaj né sese cuchi' sií cu'naj Timoteo rihaan soj, né ve'é ca'mii soj ga so', gaa né guun niha' rá so' ga soj ei. 'O se 'yaj suun so' che'é sií 'nij ra'a man ní', né ase vaa 'yaj sunj ro', ta'nga' danj vaa 'yaj suun ma'an so' che'é sií 'nij ra'a man ní' adonj. ¹¹ Sé nachri' soj ní'yaj soj man so' ma!. Maan se dinj cuman soj ga so', né ve'é racuij soj man so' yan ca'na' uún so' rihanj nihánj á. Na'vjj uxraj ca'ha' uún so' ga yo'ó níj tinúú níj adonj.

¹² Né tinúú níj sií cu'naj Apolos me se cataj xna'anj ndo'o rihaan so' se vaa cuchi' so' ga yo'ó níj tinúú níj rihaan soj, tzaj né ne ca'vej so' cuchi' so' cuano mei. Tzaj né ndaa güii quix'núj rihaan so' asuun, gaa né cuchi' so' rihaan soj a.

¹³ Tumé soj man soj á. Raan canoco' soj man Jesucristó á. Gaa nucuaj nimán soj, né 'o ca'nej nimán soj qui'yaj suun soj á. ¹⁴ Né gaa 'yaj suun soj nu' suun vaa rihaan soj, né uxrá gaa 'ee rá soj man tinúú soj á.

15-16 Ne'en nij soj man nij tucuaq tinúú ní' síi cu'naj Estéfanas se vaa nij so' me síi cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó asino yaan rihaan cunudanj nij yuvij man estadó Acaya a. Né ca'néé nimán ma'an nij so' qui'yaj suun nij so' racuúj nij so' man nij síi sa' nocq' man Diose á. Cuanq nihánj me se cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa ve'é cuno soj rihaan cunudanj yuvij 'yaj suun ndaa vaa 'yaj suun nij so', tinuj, nocoj. Né cuno uún soj rihaan cunudanj nij síi a'néé ndo'o nimán qui'yaj suun ga nij so' ei. 17 Guun niha' ndo'o raj se vaa ca'na' ma'an síi cu'naj Estéfanas do', síi cu'naj Fortunato do', síi cu'naj Acaico do', ei. Dan me se guun niha' uxrá raj gaa ca'na' va'nuj nij síi nihánj rej nej, né gaa quene'enj man nij so', né ndaa ma'an ya soj quene'enj nda' rá se 'yaa raj nañej ei. 'Q se nayón nij so' rihaan soj ei. 18 Dan me se nuu cujj nimanj, qui'yaj nij so', né dan me se nuu cujj nimán ma'an soj, qui'yaj uún nij so' a. 'Q se nij yuvij vaa dñaj me se no xcúún ya soj caraq cochroj soj rihaan nij so' nañej adonj.

Nana nihánj taj xna'anj che'é saludó a'néé nij síi amán rá ni'yaj man Jesucristó a'néé ma'an Pabló a'néé a

19 Cunudanj nij síi amán rá ni'yaj man Jesucristó man estadó Asia a'néé saludó rihaan soj, ga síi cu'naj Aquila do', chanq cu'naj Priscila do', taran' nij síi amán rá nuu chre' tucuá roj so' do', a'néé ndo'o saludó rihaan soj a. 20 Dan me se cunudanj nij tinúú ní' a'néé saludó rihaan nij soj ei. Gaa nari' tuvi' soj, né ve'é ndo'o ca'mij soj ga tinúú soj, né gg' soj 'o xto gueq' rihaan tinúú soj asaq' nari' tuvi' soj ei.

21 A'néé ma'anj saludó do' rihaan soj uún ei. Nihánj me manaq cachrón ma'anj ra'aq ya rihaan yanq nihánj adonj.

22 Sese vaa yo'o tuvi' soj ne amán rá ni'yaj man síi 'nij ra'a man ní', né quene'en soj se vaa ya quiran' síi vaa dñaj sayuun nañej chuguanj. Ya ca'nq' uún síi 'nij ra'a man ní' ei.

23 Me rá 'unj qui'yaj ndo'o Jesucristó sij 'nij ra'a man ní' se luq che'é soj ei. 24 Né se sa' 'ee rá yuvij nuu nimanj 'yaj Jesucristó me se a'néé rihaan soj cunuú nimán soj ei.

Nihánj me síj vij yanj cartá qui'yaj síi cu'naj Pabló ca'néé so' rihaan niж yuvii noco' man Diose yanj chuman' cu'naj Corinto a

¹ Unj me síi cu'naj Pabló sij apóstol cune' Jesucristó man nata' se-nanq so' rihaan yuvii, ndaa vaa me rá ma'an Diose qui'yaj a. Yanj tinú' Timoteo gaj, ne 'yaj nuj yanj nihánj ca'nej nuj rihaan soj sij noco' man Diose yanj chuman' cu'naj Corinto, ne ca'nej nuj yanj nihánj rihaan cunudanj yo'ó nuj soj sij sa' noco' man Diose yanj nuj' estadó cu'naj Acaya uún a. ² Dan me se me rá nuj qui'yaj ndo'o Rej nuj' Diose do', Jesucristó sij 'njj ra'a man ní' do', seluj che'é nij soj, ne me rá nuj gaa xej nímán soj qui'yaj roj so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa quiran' ndo'o niж tuvi' Pabló sayuun, tzaj ne tinanii Diose man niж so' rihaan sayuun yo' a

³ Ve'é ndo'o vaa Diose ei. Se-Diose Jesucristó sij 'njj ra'a man ní' me Diose, ne Rej Jesucristó me uún Diose chuguanj. Ne so' me síi 'ee ndo'o rá man yuvii, ne so' me síi racuij ndo'o nanq sa' nímán yuvii chuguanj. ⁴ Ca'vee se me ma'an sayuun ran' nuj, tzaj ne Diose ro', me síi narqué ndo'o chrej nucuaj man nuj, ne che'é dan ḡun nucuaj nuj nago' nuj chrej nucuaj man tinúú nuj güüi quiran' tinúú nuj sayuun uún chuguanj. Che'é dan asa' ran' tinúú nuj sayuun, ne ca'vee nago' nuj chrej nucuaj man tinúú nuj chrej narqué ma'an Diose man nuj nago' nuj man tinúú nuj chuguanj. ⁵ Dan me se nda' rá se vaa quiran' uxrá Jesucristó sayuun ro', danj vaa 'na' uxrá sayuun xráá nuj, ne che'é dan cunuu 'ee uxrá rá Jesucristó man nuj che'é sayuun ran' nuj ei. Che'é dan nari' nucuaj rá nuj che'é Jesucristó, 'yaj Diose a. ⁶ 'Q se sese ran' nuj sayuun, ne che'é yan nari' nucuaj nímán soj do', che'é yan nanq soj rihaan cacun' tumé soj do', me ran' nuj sayuun adonj. Dan me se sese Diose rqué se nucuaj nuu nímán nuj, ne veé danj gaa guee cunuaj se nucuaj nímán soj asa' quiran' soj sayuun se vaa ran' nuj adonj. ⁷ Dan me se yo'ó guun ya rá nuj ní'yaj nuj man soj che'é se vaa ran' soj ei. 'Q se nda' rá se vaa 'na' sayuun xráá soj ro', veé danj vaa a'néé Diose se nucuaj nímán soj uún chuguanj. Ase vaa ran' nuj sayuun ro', danj vaa ran' guee soj sayuun, ne ase vaa nari' nucuaj rá nuj 'yaj Diose ro', danj vaa nari' nucuaj rá soj 'yaj uún Diose a.

⁸ Me rá nuj na'nuj rá soj se vaa quiran' nuj sayuun estadó Asia, tinuj, nocoj. Ne me rá nuj quene'en soj se vaa uxrá quiran'

ya nuj sayuun, ne daj doj se cavi' ya nuj ei. ⁹ Dan me se 'o sayuun nocoo ya ya me yo', ne nuveé sayuun guun nucuaj yá' me sayuun yo' a ma'. 'Q se ne gaa ya ya rá nuj ḡaä i'na' nuj a ma'. 'Q se ca'néé nímán nuj quinaj nímán nuj rej yo' nanj adonj. Nda' rá se vaa síi nata' se-cacun' cavi' ro', danj vaa guun rá nuj nanj adonj. Tzaj ne 'o se cunaj uxrá quiran' nuj danj, gaa ne yuun che'e, gaa ne se gaa nucuaj rá nuj man ma'an nuj ma'. 'Q se vaa che'é ḡaä nucuaj ya rá nuj man Diose síi naqui'yaj i'na' man yuvii cavi' nanj adonj. ¹⁰ Dan me se daj doj se cavi' nuj, tzaj ne Diose me síi tinanii man nuj rihaan sayuun yo', ne so' me síi tinanii man nuj rihaan sayuun quiran' nuj rej rihaan, ne nucuaj rá nuj man so', ne ya ya tinanii so' man nuj rihaan sayuun, ¹¹ che'é se racuij ndo'o soj man nuj achíin ni'yaj soj rihaan Diose che'é nuj ei. Dan me se cuno Diose se vaa achíin ni'yaj que'ee yuvii rihaan so' che'é nuj, ne qui'yaj so' se luj che'é nuj tinanii so' man nuj rihaan sayuun ei. Ne nago' que'ee ni' graciá rihaan Diose che'é se vaa tinanii so' man nuj rihaan sayuun ei.

Nana nihánj taj xna'anj me che'é ne cuchi' Pabló chuman' cu'naj Corinto a

¹² Ne'en nuj se vaa quinanii nuj rihaan sayuun, ne niha' ndo'o rá nuj, che'é se ne'en nuj se vaa nuví' cacun' tumé nuj a. 'Q se ve'é qui'yaj nuj ḡa soj gaa cheé nuj rihaan chumij nihánj, ne ne tiha' yu'unj nuj man soj ma'. Maqan se cuno nuj rihaan Diose, ne ca'mii chij nuj rihaan soj, ne ne qui'yaj nuj inanj se vaa cavii raq ma'an nuj ma'. 'Q se ma'an Diose racuij man nuj, ne qui'yaj nuj inanj se vaa me rá Diose qui'yaj nuj nanj adonj. ¹³⁻¹⁴ Dan me se taj vaj nana nachran' cachrón nuj nayaq soj ma'. Inanj nana guun nucuaj soj nayaq soj do', inanj nana guun nucuaj soj cuno soj do', me nana cachrón nuj nayaq soj nuj adonj. Cuanq ro', aj nari' soj ta'laj nana cataj xna'anj nuj rihaan soj, ne me rá nuj nari' guee soj nu' nana yo' ei. Danj me rá nuj, che'é yan guun niha' rá nuj che'é soj güüi ca'nq' uún Jesucristó sij 'njj ra'a man ní' rihaan chumij nihánj, ne veé danj guun niha' rá soj che'é nuj uún ei.

¹⁵ Che'é se guun ya raj se vaa cavii sa'taran' ní' vaa güüi, che'é dan guun raj ca'anj 'unj chiháán soj, gaa ne quisij vij ca'anj ní'yaj 'unj man soj, che'é se me raj guun niha' rá soj doj, raj a. ¹⁶ Dan me se gaa vaj 'unj ca'anj 'unj estadó Macedonia, ne guun raj caranj chiháán soj gaa cachén 'unj chrej ca'anj 'unj estadó yo' ei. Dan me se guun raj caranj chiháán soj rej ca'anj 'unj ne rej 'na' niiquej uún ei. Danj guun raj qui'yaj che'é se guun raj racuij soj manj ca'anj 'unj estadó Judea ei. Tzaj ne ne caranj chiháán soj gaa ca'naj nihánj a mei.

¹⁷ Me che'é me ne carán' 'unj chiháán soj, rá soj ga. Guun vij rá 'unj gaa cataj 'unj se vaa guun rá 'unj carán' 'unj chiháán soj, rá soj na!. Gaa nuchruj raa 'unj daj qui'yáj, né naj guun nanq avii raá 'unj ca'mii 'unj, rá soj na!. 'Q cuyaán vaa nana ya ga nana ne rihaan, rá soj na!. ¹⁸ Taj ma!. 'Q se Diose me testigó se vaa ya uxrá vaa nu' nana a'mii nuj rihaan soj ei. Xa' nuj, tzaj né ne a'mii rma'an nuj nana rihaan soj ma!. ¹⁹ 'Q se a'mii natáj ma'anj gaa sii cu'naj Silvano do!, sii cu'naj Timoteo do!, rihaan soj che'é ta'núi Diose sii cu'naj Jesucristó, ne ne tjinachej nuj nanq ne ga nana ya gaa a'mii natáj nuj rihaan soj ma!. Tananj inanj nana ya me nana a'mii nuj rihaan soj, che'é se quene'en nuj se vaa ya uxrá vaa nu' se-nana Jesucristó nana sa' chuguanj. ²⁰ Cunudanj nij nanq cata' tu'va Diose che'é ní' ro!, ni'yaj ní' man Jesucristó ne xcaj ní' cuentá se vaa ya vaa nu' nana yo' chuguanj. Ne che'é se sij noco' man Jesucristó me ní!, che'é dan taj ní! "Veé danj gaa ya ei", taj ní! rihaan Diose, né sa' doj xcaj yuvij cuentá se vaa veé ndo'o 'yaj Diose á. ²¹ Diose me sii racuíj man nuj noco' sa' nuj man Jesucristó ga soj, né so' me sii cune' man nuj qui'yaj suun nuj rihaan so' a. ²² Ne so' me sii cataj se vaa ya ta'nij so' me ní!, né ca'néé so' Nimán so' cayáán nimán ní!, né che'é dan guun ya rá ní! se vaa ya rque so' se sa' man ní!, vaa güüi adonj.

²³ Tzaj né sese ne cuchij rej man soj, né me raj quene'en Diose nimanj, se vaa ya vaa nana a'mij rihaan soj cuano nihánj, né che'é se ne ca'vej ya raj qui'yaj sayuun man soj, che'é dan ne cuchij chuman' Corinto adonj. ²⁴ 'Q se ne me rá nuj quirii ta'ngá' nuj rihaan soj daj qui'yaj soj canoco' soj man Jesucristó ma!. 'Q se sii 'yaj suun ga soj yan cavii sa' soj ne guun niha' rá soj me nuj, né aj nari' sa' soj canoco' ma'lan soj man Jesucristó nañj adonj.

2

¹ Maan che'é se guun raj yo'o gaa niha' nimán soj ro!, che'é dan ne cuchij rej man soj nañj adonj. ² Sese nang rá soj qui'yáj, gaa né me sii qui'yaj guun niha' raj ga. 'Q se soj me sii naqui'yaj niha' nimánj adonj. Tzaj né sese nuvíj soj, gaa né a me sii qui'yaj danj ga. ³ 'Q se che'é dan qui'yaj yanj cartá yo!, ndqaa vaa me rá ma'anj, che'é se ne ca'vej raj cuchij ne quinano raj qui'yaj soj ei. Tzaj né 'o se no xcúún soj guun niha' raj qui'yaj soj, né ndqaa ma'an soj do!, guun niha' rá gaa chuguanj. ⁴ Tzaj ne gaa qui'yáj yanj cartá yo! me se nuu quitzii ndo'o raj, né nanó ndo'o raj, né ndqaa ta'vee ma'anj, qui'yaj suun nanó rá chuguanj. Tzaj né nuveé che'é se me raj quinano rá soj me qui'yáj yanj cartá yo! ma!. 'Q se me raj quene'en soj se vaa 'ee uxrá raj man soj nañj adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa veé'na'mii sa' uún nij sii man Corinto ga tinúú nij so' sii tanáj cacun' tumé so' a

⁵ Tzaj né sese vaa yo'o sii 'yaj nanó raj doj, né nuveé inanj ma'anj nanó rá 'yaj so', cataj ní' vaa ma!. 'Q se ndqaa ma'an soj do!, nanó rá, cataj ní' vaa, che'é se na'vej rá ní' cuta' ní' doj vaa nañj adonj. ⁶ Né sayuun cuta' soj xráa sii qui'yaj cacun' yo' me se veé dan ca'vee, né ca'néé soj sayuun xráa so' nañj ei. Taj che'é qui'yaj soj doj sayuun man so' a ma!. ⁷ Maan se caraq x'naa soj rihaan so!, né veé dan quisij qui'yaj soj sayuun man so!, tadó soj se nanó ndo'o rá so!, qui'yaj soj, né quirij' nimán so!, qui'yaj soj ei. ⁸ Che'é dan cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa me raj veé qui'yaj soj, gaa né guun ya rá so' se vaa ya ya 'ee rá soj man so' ei. ⁹ Gaa qui'yáj yanj cartá ca'néj rihaan soj gaa rque, né ca'né 'unj suun rihaan soj se vaa qui'yaj soj sayuun man sii qui'yaj cacun' yo!, che'é rej me rá 'unj xcaj 'unj cuentá daj sij me soj, né me raj quene'enj sese sij uno nu' nana a'mij rihaan me soj a. ¹⁰ Sese ca'vej rá soj caraq x'naa soj che'é so!, né veé danj qui'yáj, né caraq x'naj che'é so!, che'é rej me raj cavii sa' doj soj, né ne'enj se vaa tumé Jesucristó man ní! ei. ¹¹ Danj qui'yaj ní!, gaa né se gaa nanj qui'yaj canaaná sii cu'naj Satanás man ní! ei. 'Q se aj ne'en ní! daj me rá so' qui'yaj so' ga ní! ei.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cavii Pabló chuman' cu'naj Troas, né ca'anj so' estadó cu'naj Macedonia a

¹² Dan me se ca'anj 'unj chuman' cu'naj Troas ca'mii natáj 'unj se-nana Jesucristó nana sa', né dan me se vaa ndo'o rej ca'mii natáj 'unj nana sa', qui'yaj sii 'nij ra'a man ní!, ¹³ tzaj né ne nari' 'unj man tinúú ní! sii cu'naj Titó, né nanó ndo'o raj, né che'é dan tanáj 'unj man nij tinúú ní! sii né chuman' Troas yo!, né cavii 'unj ca'ná! 'unj estadó Macedonia nihánj nañj adonj.

Nana nihánj taj xna'anj che'é nana a'mii natáj nij tuyii! Pabló rihaan nij yuvii a

¹⁴ Tzaj né nago' ní! graciá rihaan Diose, che'é se Diose me sii 'yaj se vaa 'yaj canaaná uxrá nuj rihaan sii chree che'é Jesucristó a. Né Diose me sií 'yaj uno yuvii man rihaan nu' cachra' chumij nanq sa' a'mii nuj che'é Jesucristó, né yo'o cha'nuu nanq sa' yo' rihaan nu' cachra' chumij, nda' rá se vaa avii se gun' daj man yâj gaa naxra' yo' ro!, dñaj vaa cha'nuu se-nana Diose chuguanj. ¹⁵ Dan me se nda' rá se vaa yachruu squí gun' daj, né achén yo' sca'núj nij sii quinanii rihaan sayuun, né achén yo' sca'núj nij sii ca'lanj rihaan ya'an, danj vaa nuj gaa nata! nuj se-nana Jesucristó rihaan yuvii che'é Diose ei. ¹⁶ Né xa' nij sii ca'lanj rihaan ya'an, tzaj né nda' rá se vaa gun' squí rihaan nij yuvii

cavi' ro', dānj vaa se-nana Diose rihaan nij so' ei. Tzaj ne xa' nij síi quinanii rihaan sayuun me se nda' rá se uun rá' gaa sa' uxrá gun' squíi ro', dānj uun rá nij so' gaa uno nij so' se-nana Diose ei. Tzaj ne a me síi uun nucuaj 'yaj dānj, rá soj ga. ¹⁷ 'Q se nuj me se ne 'yaj nuj ndaā vaa 'yaj ta'aj nij síi a'mii natáj se-nana Diose a ma'. 'Q se ta'aj nij so' me se me inanj nij síi me rá qui'yaj canaán sa'anj che'é se-nana Diose, ne xa' nuj, tzaj ne inanj nana ya me rá nuj ca'mii nuj, ne na'vej rá nuj ca'neé nuj sa'anj che'é se-nana Diose rihaan yuvíj ma'. 'Q se Diose me síi ca'ne' suun rihaan nuj ca'mii natáj nuj, ne tumé Diose man nuj dāj ca'mii nuj, ne síi noco' man Jesucristó me nuj adonj.

3

Nana nihárj taj xna'anj se vaa ase vaa 'o yanj cartá qui'yaj Jesucristó vaa nij síi amán rá ni'yaj man Jesucristó yanj chuman' Corinto ga nu' ni'

¹ Dan me se gaa a'mii nuj nana nihárj me se uun che'é uún nuj a'mii nuj che'é ma'an nuj, rá soj na'. Taj mei. Dan me se ase vaa yanj cartá vaa nu' ni' sij amán rá ni'yaj man Jesucristó ei. Dan me se nuveé che'é nucui' rá nuj a'mii nuj dānj ma'. 'Q se veé dānj vaa ya ei. Nda' se me rá soj tihāqan nuj yanj cartá a'mii sa' che'é nuj chiha'. Nda' se me rá soj cachinj nuj yanj cartá a'mii sa' che'é nuj rihaan soj chiha'. 'Q se taj ma'. Ne vaa dānj mei. 'Q se aje ne'en soj man nuj á. Ne taj che'é qui'yaj soj yanj cartá cataj xna'anj rihaan yo'o yuvíj dāj sij me nuj ma'. ² 'Q se ase vaa yanj cartá a'mii che'é nuj vaa ma'an soj adonj. Dan me se aje ne'en cunudanj yuvíj dāj vaa nimán nuj se vaa 'ee rá nuj man soj, ne che'é dan xcaj nij yuvíj cuentá se vaa sij sa' me nuj ei. ³ Dan me se ne'en ya ya nij adi' se vaa yanj cartá qui'yaj ma'an Jesucristó vaa soj chuguānj. Tzaj ne nuveé yanj cartá qui'yaj nii ga tintá me yo' ma'. Nuveé letrá cachrón nii rihaan yahij me yo' ma'. 'Q se letrá cachrón ya ma'an Jesucristó ndaā nimán soj me nana yo' adonj. Ne yo' me qui'yaj Nimán Diose, ne che'é Nimán Diose me nuu nana yo' ndaā rque nimán soj ei.

Nana nihárj taj xna'anj se vaa guun nucuaj nij tuví' Pabló ca'mii natáj nij so', qui'yaj ma'an Diose a

⁴ Yo'g nucuaj rá nuj man Diose che'é Jesucristó se vaa ya racuúj Diose man nuj ei. ⁵ Dan me se ne nō xcúún nuj cataj nuj se vaa guun nucuaj nuj qui'yaj suun nuj che'é Diose ma'. 'Q se ma'an Diose me síi 'yaj uun nucuaj nuj qui'yaj suun nuj adonj. ⁶ Ne Diose me síi qui'yaj guun nucuaj nuj cataj xna'anj nuj che'é tucuáán naca cuchruj Diose che'é yuvíj adonj. Ne xa' tucuáán naca yo', tzaj ne nuveé inanj tucuáán

no rihaan yanj dāj vaa no xcúún ní' canoco' ní' me tucuáán naca yo' ma'. 'Q se se guun nucuaj ní' canoco' ní' tucuáán nō rihaan yanj ma'. Xa' tucuáán nō rihaan yanj, tzaj ne cavi' nimán ní', qui'yaj tucuáán vaa dānj ei. Dan me se xa' tucuáán naca cuchruj Diose che'é ní', tzaj ne tanqan a cunuú i'ná' nimán ní' qui'yaj Nimán Diose che'é tucuáán naca yo' nānq adonj.

Nana nihárj taj xna'anj se vaa ve'é ndo'o vaa nana a'mii natáj nij tuví' Pabló nana a'mii che'é Nimán Diose a

⁷ Nana cataj xna'anj Diose rihaan Moisés gaa naá ro', cachrón Diose nana yo' rihaan yahij caxra', ne cataj so' se vaa síi se cuno nū' nana yo' ro', yuun che'é cavi' so', taj so' a. Dan me se gaa tucuachén Moisés tucuáán yo' rihaan nij yuvíj, ne cuchuguun uxrá rihaan so', ne ndaa do' do' quinal'áj ya'an rihaan Moisés, tzaj ne ne guun nucuaj nij yuvíj israelítá ni'yaj nuj so' rihaan Moisés ma'. ⁸ Táá a suun vaa rihaan nuj suun nata' se-tucuānj Nimán Diose chuguānj. ⁹ 'Q se nanj se-tucuānj Moisés, tzaj ne sa' uxrá ca'mii nii ni'yaj nii se-suun Moisés suun nata' che'é tucuáán 'yaj 'na' cacun' xráá yuvíj, ne táá a se-suun nuj, ne sa' doj 'yaj nuj nata' nuj tucuáán 'yaj nuu sa' yuvíj rihaan Diose ei. ¹⁰ Dan me se gaa naá ro', ve'é ndo'o chuguun rihaan Moisés, rá nuj yuvíj israelítá, tzaj ne yaj ro', me se ne ve'é vaa nana ngá yo' rihaan ní' a ma'. Ne tucuáán naca cuchruj Diose che'é ní' ro', yo' ve'é vaa rihaan ní' yaj adonj. 'Q se ve'é doj vaa tucuáán cuchruj Diose cuano rihaan nana ca'mii Diose gaa naá nānq adonj. ¹¹ 'Q se doj orá cuchuguun rihaan Moisés, qui'yaj nana ca'mii Diose rihaan so' gaa naá, tzaj ne sa' doj vaa nana ca'mii Diose cuno ní' yaj, ne ve'é uxrá doj cumán ní' nu' cavi' nuj ca'anj, qui'yaj nana naca yo' adonj.

¹² Che'é se guun ya rá nuj se vaa gaa i'ná' nuj nu' cavi' nuj ca'anj, che'é dan nihá' rá nuj, ne ne na'aj nuj a ma'. ¹³ Ne 'yaj nuj ndaā vaa qui'yaj Moisés gaa naá ma'. Dan me se caráán so' yatzíj rihaan so', che'é yan ne ca'vej rá so' ni'yaj nuj yuvíj israelítá rihaan so' daj guun quiti'inj chuguun rihaan so' a. ¹⁴ Dan me se ne quene'en nij so' daj vaa canicun' se chuguun rihaan Moisés ma'. 'Q se ne guun nucuaj nuj so' xcaj nij so' cuentá a man adonj. Ne inanj dānj vaa uún nuj yuvíj israelítá ndaā cuano nihárj, ne aráán rihaan nuj so' gaa nayaá nuj so' nana ca'mii Diose gaa naá, ne taj se 'yá' xcaj nij so' cuentá che'é nana yo' a man adonj. Inanj nij síi noco' man Jesucristó me síi uun nucuaj xcaj cuentá che'é nana yo' nānq ei. ¹⁵ Tzaj ne veé dānj vaa ndaā cuano, ne ne guun nucuaj nuj yuvíj israelítá xcaj sa' nuj so' cuentá gaa nayaá nuj so' se-tucuānj Moisés ma'. Veé

danj aráán rihaan niј so' nanj á. ¹⁶ Né gaa canicaj ní' noco' ní' man sii' níj ra'a man ní', gaa né x'néj yatzíj aráán rihaan ní', né a'vee ruvi' sa' rihaan ní' ní'yaj ní' ei. ¹⁷ (Dan me se daj vaa ese Nimán Diose me sii' níj ra'a man ní', né dan me se rej yanj Nimán Diose me se vaa ya'núj rej yo' ei.) ¹⁸ Né taj se aráán rihaan taran' ní' ma'. 'Q se uun nucuaj ní' ne'en ní' man sii' níj ra'a man ní', se vaa ve'uxrá vaa so', né ase vaa so' ro', danj gaa uún ma'an ní', che'é se ní'yaj ní' man so' ei. Dan me se do' do' naqui'yaj sa' sii' níj ra'a man ní' nimán ní', né dan me se né so' nimán ní', né ase vaa ma'an so' ro', danj gaa taran' ní' uún adonj.

4

Nana nihánj taj xna'anj se vaa nda' se ran' ndo'o níj tuyí Pabló sayuun, tzaj né uun nucuaj níj so' a'mii natáj níj so' se-nanq Diose, qui'yaj Diose a

¹ Dan me se cunuу 'ee rá Diose man núj, né ca'ne' so' suun rihaan núj ca'mii natáj núj, né che'é dan ne ri' rá núj ca'mii natáj núj se-nanq Diose ma'. ² Tananj a' o tanáj xco núj nu' níj rasuun na'aj chí'ij yaj yuve níj ei. Se cuchu'vi' núj quene'en yuvíj me 'yaj núj ma'. Se ca'mii núj nana tiha' yu'unj ma'. Se ca'mii ne núj che'é se-nana Diose ma'. Inanjan nana ya ca'mii núj cuno cunudanj yuvíj, né xcaj ma'an niј yuvíj cuentá se vaa ya vaa nana a'mii núj, né Diose me sii' cuno nu' nana ca'mii núj nanj ei. ³ Tzaj né sese nana yuve me ny' nana a'mii natáj núj, rá ta'aj níj yuvíj, ne inanjan níj sii' chí'ij ca'anj rihaan sayuun me níj sii' uun danj rá nanj ei. ⁴ Né xa' níj so', tzaj né ne amán rá níj so' ní'yaj níj so' man Jesucristó ma'. 'Q se caráán xréé níj so', qui'yaj sii' chree sií noco' níj so' man, né ne guun nucuaj níj so' xcaj níj so' cuentá che'é se-nanq Jesucristó ma'. Ne ne'en níj so' se vaa sa' ndo'o vaa Jesucristó ma'. Né xa' Jesucristó, tzaj né ase vaa ma'an Diose vaa so' ní'yaj ní' man so' adonj.

⁵ Xa' núj, tzaj né ne a'mii natáj núj che'é ma'an núj ma'. Inanjan che'é Jesucristó sij 'nij ra'a man ní' a'mii natáj núj, né taj núj se vaa che'é se noco' ní' man so', che'é dan sij 'yaj suun rihaan soj me núj ei. ⁶ 'Q se Diose me sii' cataj se vaa chuguun rihaan chumij, ne danj ca'mii Diose gaa naá uxrá gaa vaa rmí' rihaan chumij nihánj, gaa né cuchuguun rihaan chumij nihánj, né yaj me se chuguun nimán núj, qui'yaj uún Diose á. Che'é dan me guun nucuaj núj cataj xna'anj núj rihaan yuvíj se vaa sa' uxrá vaa Diose, né sese cuno niј yuvíj se-nanq Jesucristó, né xcaj níj so' cuentá se vaa sa' uxrá qui'yaj Diose adonj.

⁷ Dan me se nüu nu' rasuun sa' yo' nimán núj, tzaj né ase vaa 'o xruj yo'ó ni'quii yuun

vaa núj, né che'é dan ne'en ya ní' se vaa nu' se sa' nucuaj yo' 'na' 'yaj Diose ei. Né nuveé ma'an núj 'yaj veé 'na' se sa' yo' ma'. Diose me sii' rqué se nucuaj man núj che'é rej ca'vee nata' núj se-nanq so' adonj. ⁸ Dan me se me rej ma'an vaj núj me se 'yaj nii sayuun man núj, tzaj né rqué Diose rej quinanji núj rihaan sayuun yo' a. Chu'vi' nimán núj, tzaj né ne ri' nimán núj ma'. ⁹ Noco' uxrá yuvíj man núj che'é yan me rá níj so' go' níj so' man núj, tzaj né ne tanáj Diose man núj ma'. 'Yaj ya nii sayuun man núj, tzaj né ne avi' núj a ma'. ¹⁰ Niganj ne'en ya núj se vaa ase guun rá níj gaa ticaví' nii man Jesucristó ro', cunudanj me rá nii ticaví' nii man núj adonj. Che'é se ne caví' núj, gaa né caráya'lanj uxrá níj yuvíj adonj. Né xcaj níj yuvíj cuentá se vaa vaa i'na' núj che'é se 'nij Jesucristó nimán núj ne tumé so' man núj adonj. ¹¹ Dan me se vaa i'na' núj rihaan chumij nihánj, tzaj né niganj ne'en núj se vaa ca'vee caví' núj che'é se noco' núj man Jesucristó, né ne'en yuvíj se vaa ca'vee caví' núj, tzaj né xcaj níj yuvíj cuentá se vaa vaa i'na' núj che'é se 'nij Jesucristó nimán núj né racuij ndo'o so' man núj adonj. ¹² Dan me se núj me se sij daj doj caví' me núj, tzaj né soj ro', tananj a yo' gaa i'na' nimán níj soj á.

¹³ Nø nanq ca'mii 'o sii' cane gaa naá rihaan danj Diose se vaa cataj so':

—Cuchumán raj níj yaj 'unq man Diose, né che'é dan ca'mij che'é so' a —taj yo' o sii' cane gaa naá yo' a.

Né ase vaa cuchumán rá sii' cane gaa naá yo' ro', danj vaa amán rá núj, né che'é dan a'mii núj che'é Diose, ¹⁴ che'é se ne'en níj se vaa Diose me sii' qui'yaj cunuу i'na' uún Jesucristó sij 'nij ra'a man ní', né che'é dan cunuу i'na' uún ma'an núj ga' Jesucristó, qui'yaj uún Diose, gaa né canicun' núj rihaan Jesucristó, qui'yaj uún Diose, né danj qui'yaj uún Diose che'é soj uún adonj. ¹⁵ 'Q se inanjan che'é soj ran' núj nu' se vaa ran' núj, tzaj né che'é se me rá núj nícaj que'e soj se luj qui'yaj Diose, gaa né guun rii' doj ní' sij nago' graciá rihaan Diose, né guun rii' doj ní' sij ve'é a'mii che'é Diose adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa nata' ndo'o níj tuyí Pabló se-nanq Diose, che'é se ne'en níj so' se vaa naru'vee Jesucristó rihaan níj so' a

¹⁶ Che'é dan se ca'ne' rá núj ma'. Dan me se núj me se daj doj caví' neé man núj, tzaj né daj a güii tananj a nahuun sca' doj nimán núj nanj ei. ¹⁷ Cuano yaj me se vaa doj sayuun ran' núj, tzaj né ra'yanj cachen nu' sayuun yo', né che'é sayuun ro', ve'é uxrá caví' núj nu' caví' nu' ca'anj ei. ¹⁸ Che'é dan ne xcaj núj cuentá che'é níj rasuun ruví' ní'yaj yuvíj ma'. 'Q se rasuun ruví' ní'yaj yuvíj ro', vaa güii quinavíj nu' rasuun yo', né che'é dan inanjan che'é níj rasuun ne ruví'

ní'yaj yuvij cuano xcaj núj cuentá, che'é se rasuun cuman núj cavii núj ca'anj me rasuun yo' adonj.

5

¹ Dan me se ne'en núj se vaa ase vaa 'o ve' mantá uta' yun nii 'o orá le'ej nii ne doj orá a'néj nii mantá ro', vaa nee man núj, ne yanj nee man núj gaa vaa i'na' núj rihaan chumij nihánj, tzaj ne ne'en núj se vaa ca'vee navij nee man núj vaa güii, ne asa' navij yo', gaa ne rque Diose yo'o nee naca cunuú núj, ne daj chihaa műj se quinavij nee naca yo' a ma'. Tananj a cayaán núj rej xta' ny' cavii ny' ca'anj adonj. ² 'Q se aráj chej núj, che'é se me uxrá rá núj cunuú núj nee naca yo', nee qui'yaj Diose rej xta' che'é núj a. ³ Ne nee naca yo' me caráán xráá núj, gaa ne se gaa nanj gaa canj núj ei.

⁴ Dan me se nuu núj nee nga nihánj cuano, ne che'é dan nanó rá núj, ne aráj chej núj, che'é se na'vej rá núj cavy' núj a man adonj. Dan me se na'vej rá núj tanaáj núj nee nunu núj cuano, tzaj ne me ndo'r rá núj cunuú núj nee naca yo', ne veé dan me se nee man núj nee daj doj cavy' nihánj ro', cunuú naca uún yo', ne gaa i'na' yo' ny' cavii ny' ca'anj ei. ⁵ Ne Diose me sií 'yaj suun nimán núj yan ca'vee cunuú naca nee man núj vaa güii, ne rque so' Nimán so' man núj, ne che'é dan guun ya rá núj se vaa cunuú naca ya núj adonj. ⁶ Che'é dan niganj vaa nucuaj nimán núj, ne dan me se ne'en núj se vaa gaa vaa nee man núj nihánj cuano ro', ne taj vaj núj ne rej xta' ga sií 'nij ra'a man ní' ma!. ⁷ 'Q se ataa quita'aa núj se vaa rque Diose rihaan núj, tzaj ne amán rá núj ni'yaj núj man Diose se vaa ya vaa nana cataj xna'anj so' rihaan núj, ne che'é dan uno núj rihaan so' nanj adonj. ⁸ Dan me se nari' nucuaj nimán núj, ne uun rá núj se vaa cunaj uxrá gaa tanaáj núj nee man núj, ne ca'anj núj cayaán núj ga sí 'nij ra'a man ní', ne sa' doj cavii núj asa' qui'yaj núj daj adonj.

⁹ Che'é dan me ndo'o rá núj guun niha' rá sií 'nij ra'a man ní' ni'yaj so' man núj á. Ca'vee se cayaán núj rihaan chumij nihánj, ca'vee se cayaán núj rej xta', tzaj ne me rá núj guun niha' rá sií 'nij ra'a man ní' ni'yaj so' man núj nanj adonj. ¹⁰ Ne'en núj se vaa vaa güii no xcúun taran' ní' canicun' taran' ní' rihaan Jesucristó, ne naqui'yaj cuy so' che'é ní' a. Gaa ne naru'vee Jesucristó rihaan ní' che'é se vaa qui'yaj ní' gaa vaa i'na' ní' rihaan chumij nihánj, ne sese sa' qui'yaj ní', ne se sa' naru'vee Jesucristó rihaan ní', ne sese nij qui'yaj ní', ne se nij quinicaj ní' nanj adonj.

¹¹ Chu'vi' núj che'é se ne'en núj se vaa qui'yaj sií 'nij ra'a man ní' sayuun man nij sí tumé cacun', ne che'é dan nago' núj chrej nucuaj man yuvij canoco' nij yuvij man

so', ne aj ne'en Diose daj vaa nimán núj a. Ne guun ya rá 'unj se vaa xcaj ma'an nij soj cuentá daj vaa nimán núj nanj adonj. ¹² Nuveé che'le se me rá núj ca'mij núj nanj sa' che'é ma'lan núj me a'mii 'unj dajn ma'. Maan se me rá núj guun nucuaj soj ca'mij nacaj soj ni'yaj soj man núj nanj adonj. 'Q se nij sí taj ri'yun man núj me se inanij xcaj nij so' cuentá daj ruvi' yuvij ni'yaj nij so', tzaj ne ne acaj nij so' cuentá daj vaa nimán yuvij ma!. ¹³ Ca'vee se snúú rma'an núj rá nij so', tzaj ne inanij che'é se noco' núj Diose me 'yaj núj ndaa vaa 'yaj núj, ne ca'vee se nuví' nanj niha' nimán núj rá nij so', tzaj ne inanij che'é se me rá núj räcuuj núj man soj me 'yaj núj ndaa vaa 'yaj núj adonj.

¹⁴ Q se ne'en núj se vaa 'e rá Jesucristó man cunudanj yuvij, ne che'é dan 'o me rá núj cataj xna'anj núj rihaan yuvij che'é so' a. 'Q se guun ya rá núj se vaa orún' Jesucristó me síi cavi' che'é cunudanj yuvij, ne che'é dan ase vaa síi cavi' ro', dajn vaa cunudanj nij yuvij noco' man so' ni'yaj nij so' chrej chi'ji a. ¹⁵ Né che'é se cunuú sa' nimán nij yuvij ro', che'é dan se guun rá nij yuvij se vaa vaa i'na' nij yuvij rihaan chumij nihánj che'é yan qui'yaj suun nij yuvij che'é ma'lan nij yuvij ma!. 'Q se gaa i'na' nij so' che'é yan canoco' nij so' man Jesucristó, ne Jesucristó me se so' me síi cavi' che'é nij so', ne cunuú i'na' uún so' che'é yan cavii sa' nij yuvij doj nanj adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa a'mii natáj nij tuvi' Pabló se vaa ca'vej rá yuvij tjinaní Diose man nij yuvij rihaan sayuun a

¹⁶ Che'é dan me ca'ne' rá núj ga suun acaj cuentá ndaa vaa ruvi' yuvij ni'yaj tuvi' yuvij á. Asij rque me se nanj yuvij me Jesucristó rá núj, ne inanij xcaj núj cuentá ndaa vaa ruvi' so', tzaj ne yaj me se ne 'yaj núj dajn a ma!. ¹⁷ Né che'é se cunuú sa' nimán núj, che'é dan ne'en núj se vaa me ma'an yuvij amán rá ni'yaj man Jesucristó ro', cunuú sa' nimán so', qui'yaj Diose á. Ne síi amán rá ro', se guun rá uún so' qui'yaj so' ndaa vaa qui'yaj so' gaa rque ma!. 'Q se síi acaj naca cuentá me so' adonj.

¹⁸ Ne xa' ny' nihánj, tzaj ne Diose me síi 'yaj ny' nihánj che'é yuvij, ne so' me síi qui'yaj cunuú rcua'aan ní' ga ma'an so' che'é se vaa qui'yaj Jesucristó, ne ca'ne' ma'an Diose suun rihaan núj cataj xna'anj nij rihaan yuvij se vaa ca'vee cunuú rcua'aan nij yuvij ga Diose adonj. ¹⁹ Dan me se ma'an Diose ca'néé man Jesucristó rihaan chumij nihánj, ne che'é se vaa qui'yaj Jesucristó ro', che'é dan ca'vee cunuú rcua'aan yuvij ga Diose, qui'yaj Diose, ne tirj' Diose cuentá cacun' vaa rihaan nij yuvij a. Ne Jesucristó me síi rque

nana nihánj man núj cataj xna'anj núj nana nihánj rihaan yuvij, qui'yaj uún Diose ei.

²⁰ Dan me se a'mii núj se-nana Jesucristó rihaan yuvij, ne ma'an Diose rqué se-nana Diose rihaan núj ca'mii núj che'é ma'an Diose, ne che'é dan achíin ni'yaj ndo'o núj rihaan nij yuvij, ne a'mii núj nana nihánj rihaan nij yuvij a: "Cunuu rcua'aqan nij soj ga Diose ei. ²¹ A'ó cacun' ne tumé Jesucristó ma'. Tzaj ne naraa Diose nu'cacun' tumé ní xráa ma'an Jesucristó, ne quiran' Jesucristó sayuun che'é cacun' yo', ne che'é dan ca'vee cunuu sa' ya ní' rihaan Diose che'é se sij noco' man Jesucristó me ní' adonj." Yo' me nana a'mii natáj núj rihaan yuvij nañj adonj.

6

¹ Dan me se 'yaj suun núj suun ca'ne' Diose rihaan núj, ne che'é dan taj xna'anj núj rihaan soj se vaa se quiríj yaníj soj se luj qui'yaj Diose che'é soj ma'. ² O se nana nihánj me nana ca'mii Diose á:

—Máan güii cunó 'unj cachíin ni'yaj soj rihaan, ne güii dan me racuuj 'unj man soj cavij sa' soj a —cataj Diose gaa naá a.

Ne xcaj soj cuentá se vaa cuano nihánj me güii cunuu 'qe rá Diose man soj, ne cuano nihánj me güii ca'vee cavij sa' soj chuguanj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa tumé ndo'o nij tuvi' Pabló man ma'an nij so' daj 'yaj nij so' che'éyan cungo yuvij nana a'mii nij so' a

³ Ne tumé uxrá núj man núj che'é chrej sa', che'é se na'vej rá núj guun yaníj soj rihaan chrej sa' a. Ne na'vej rá núj cataj soj se vaa nij vaa suun 'yaj suun núj rihaan Diose uún a. ⁴⁻⁵ O se me rá núj ni'yaj soj man núj ne cataj soj se vaa ya ya sij 'yaj suun rihaan Diose me núj, ne che'é dan a'vee se daj a ran' núj sayuun, tzaj né vaa inaj nimán núj nañj adonj. Dan me se ran' núj sayuun, ne achíin rasuun man núj, ne chu'ví' nimán núj, ne o' nii cuxru' xráá núj, ne axríj nii taga' man núj, ne nuu chre' nii caxrij yuvaa nii man núj, ne 'yaj suun ndo'o núj che'é se qui'yaj canaán núj cha núj, ne vaa güii narii ndo'o núj nej, ne vaa güii, ne ne vaa ya'núj rihaan núj cha núj, tzaj ne vaa inaj nimán núj, ne ne a'né' rá núj a ma'. ⁶ Ne a'néé nimán núj qui'yaj suun núj rihaan Diose, ne núj ro', ne uun yuvaq núj man tuvi' núj ma'. Tananj ve'é 'yaj núj rihaan tuvi' núj, ne noco' núj Nimán Diose, ne ya ya 'qe rá núj man tuvi' núj adonj. ⁷ Nana ya a'mii núj, ne rqué Diose se nucuaj man núj, ne cunuu sa' nimán núj rihaan Diose, ne che'é dan a'vee unu' núj ga síi chree, ne tumé núj man núj se vaa se qui'yaj síi chree chi'ii man núj a. ⁸ Vaa yuvij a'mii sa' che'é núj, ne vaa yuvij a'mii nij che'é núj, ne vaa yuvij taj se vaa síi ne me núj, tzaj né nana ya a'mii núj ei. ⁹ Ne

nuvi' se uun núj, taj uún nii, tzaj né sij ne'en uxrá yuvij man me núj a. Ne taj uún nii se vaa daj doj cavi' núj, tzaj né ne'en soj se vaa nucuaj núj a. Ne ma'an Diose 'yaj sayuun man núj che'é rej nari' núj cungo núj doj rihaan Diose, tzaj né ne avi' núj, 'yaj Diose ma'. ¹⁰ Ne nanó rá núj che'é sayuun, tzaj né niha' rá núj rihaan Diose uún a. Ne síi nique me núj, tzaj né avii sa' doj que'ee yuvij, 'yaj núj a. Ne taj si'yaj núj, tzaj né cunudanj chumij nihánj me si'yaj núj a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa me rá Pabló cunuu 'qe rá nij síi man Corinto ni'yaj nij so' man nij tuvi' Pabló a

¹¹ Dan me se nihánj me cataj xna'anj 'unj rihaan soj sij man chuman' Corinto daj vaa nimán núj a. Dan me se ne'en soj se vaa 'ee ndo'o rá núj man soj á. ¹² Nuveé che'é se vaa qui'yaj núj me nanó rá soj ma'. Máan che'é se ne nucuaj rá soj man núj ro', che'é dan nanó rá soj adonj. ¹³ Daj se uun ra nii ne'en nii ta'núj nii ro', danj vaa uun raj ne'en man soj, ne che'é dan cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa, ase vaa qui'yaj núj che'é soj ro', danj qui'yaj uún soj che'é núj, ne gaa nucuaj rá soj man núj á.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa no xcíúñ ní'tanáj ní'chrej chí'ii, ne cunuu sa' nimán ní' rihaan Diose a

¹⁴ Se guun guun tuvi' soj ga nij síi ne amán rá ní'yaj man Jesucristó ma'. Se guun qui'yaj soj ndaa vaa 'yaj nij so' ma'. Asa' ca'vee cuyaqan gaa rej rangá' ga rej rmíj, rá soj ga. Che'é dan, asa' ca'vee guun tuvi' síi me rá qui'yaj sa' ga síi me rá qui'yaj cacun', rá soj ga. ¹⁵ Asa' ca'vee cuyaqan gaa rá Jesucristó ga síi chree, rá soj ga. Ne ca'vee cuyaqan gaa rá síi amán rá ní'yaj man Diose ga síi na'vej rá cuchuman rá, rá soj na'. Taj ma'. ¹⁶ Ne xa' ní' sij noco' man Diose, tzaj né asa' ca'vee cunuu chre' ní' ga ya'anj cacój yuvij, rá soj ga. Xa' ya'anj cacój yuvij, tzaj né ne vaa i'ná' yo' ma'. Ne xa' Diose, tzaj né síi vaa i'ná' me so', ne ne so' nimán ní' ei. 'Q cuyaqan vaa nana nihánj ga nana ca'mii Diose gaa naá gaa cataj Diose:

—Cayáán 'unj ga nij so', ne cachee 'unj ga nij so', ne guun 'unj Diose noco' nij so', ne guun nij so' yuvij tumé 'unj man a —taj Diose gaa naá che'é ní' sij noco' man so' a.

¹⁷ Ne cataj uún Diose rihaan ní' sij noco' man so':

—Che'é dan guun yaníj soj rihaan nij síi chí'ii yo', ne a'ó se chí'ii se qui'yaj soj, gaa ne nacaj 'unj man soj, ¹⁸ ne guun Rej soj manj, ne guun soj ta'núj a. Veé danj síi nana cataj xna'anj 'unj sij 'njj ra'a man soj rihaan soj, ne sij guun nucuaj qui'yaj nul' nana nihánj mej adonj —taj uún Diose rihaan ní' a.

7

¹ Dan me se nu' nana nihánj nana ca'mii ya Diose gaa naá ro', ca'mii Diose nana yo' rihaan ni', tinuj, nocoj. Che'é dan quiríj yaníj ni' man cunudanj se chi'jj qui'yaj ni' asij rque do', man cunudanj se chi'jj man nimán ni' do', ne gaa cuj nimán ni' á. Ne naqu'yaq sa' inanj ni' nimán ni', che'é se uxrá aráj cochroj ni' rihaan Diose á.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa guun niha' rá Pabló cuno so' nana se vaa cuno nij síi man Corinto se-nana Pabló a

² Me rá nuj ve'é ca'mii soj ga' nuj á. 'Q se a' ó soj ne qui'yaj chi'jj nuj man ma'. A' ó soj ne tiha' yu'unj nuj man ma!. ³ Dan me se nuveé che'é se me rá 'unj cuta' 'unj cacun' xraá soj me a'mij dajn ma!. 'Q se aj cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa 'eé uxrá rá nuj man soj, ne ca'vee se gaa i'na' ní' do', ca'vee se cavíj ní' do', tzaj ne yo' o gaa 'eé rá nuj man soj najan adonj. ⁴ Inanj nucuaj ndo'o rá 'unj ni'yaq 'unj man soj se vaa ve'é qui'yaj soj, ne niha' ndo'o rá 'unj ni'yaq 'unj man soj, ne nda' se sayuun ran' nuj, tzaj ne uuñ niha' ndo'o raj adonj.

⁵ Dan me se ca'anj nuj estadó Macedonia, tzaj ne taj se 'yá' cané sa' nuj a ma!. 'Q se qui'yaj ndo'o nii sayuun man nuj, ne vaa yuvíj ca'mii cunu' ga' nuj, ne cuchu'vi' ndo'o nuj a. ⁶ Tzaj ne Diose me síi racuúj ndo'o man nij síi ni'yanj nimán, ne dan me se racuúj ndo'o Diose man nuj se vaa ca'na' tinú' Titó rihaan nuj, qui'yaj Diose, ne cunuu cuij rá nuj, qui'yaj so' a. ⁷ Ne veé uún so' me síi cataj xna'anj rihaan nuj se vaa guun niha' rá so' quene'en so' man soj, ne cataj xna'anj so' se vaa me ndo'o rá soj quene'en soj man nuj do', se vaa nanó rá soj che'é síi qui'yaj cacun' 'nij sca'núj soj do', se vaa niha' rá soj ca'mii sa' soj che'é nuj do', ne che'é dan doj a guun niha' raj adonj.

⁸ Dan me se nda' se quinanó rá soj, qui'yaj yaníj cartá ca'néj, tzaj ne cunaj qui'yaj, raj ei. 'Q se quinanó rá soj che'é se cataj xna'anj 'unj che'é cacun' tumé soj, tzaj ne ne'én 'unj cuano se vaa ya' quinanó rá soj doj güii, qui'yaj yaníj cartá yo' chuguanj. Dan me se ne guun niha' raj gaa cachronj nana nucuaj yo' rihaan soj ma!. ⁹ Tzaj ne yaj me se guun niha' raj, ne nuveé che'é inanj se quinanó rá soj me guun niha' raj ma!. Che'é se tanáj soj cacun' tumé soj, ne canicaj nimán soj ro', che'é dan guun niha' raj adonj. 'Q se quinanó rá soj, ne canicaj nimán soj nda'a vaa me rá Diose qui'yaj soj, ne che'é dan ne quiran' soj sayuun, qui'yaj nuj a ma!. Tananj a cavíj sa' soj doj, qui'yaj nuj adonj. ¹⁰ 'Q se sese quinanó rá ní' ndaa vaa me rá Diose qui'yaj ní', ne canicaj nimán ní', ne cavíj sa' ní', ne guun rá ní' se vaa sa' qui'yaj Diose che'é ní' adonj. Tzaj ne sese

quinano rá ní' ndaa vaa nanó rá ni' síi man rihaan chumij nihánj, ne quiríj nu' nimán ni' nu' cavíj nu' ca'anj nanj adonj. ¹¹ 'Q se xcaj soj cuentá se vaa ve'é ndo'o qui'yaj soj, che'é se quinanó rá soj che'é cacun' qui'yaj soj, qui'yaj Diose á. 'Q se cunaj ca'mii soj che'é nana ca'mii nuj do', ne niha' rá soj ni'yaq soj cacun' tumé yuvíj 'nij sca'núj soj do', caraj cochroj ndo'o soj ni'yaq soj Diose do', guun rá soj quene'en soj man nuj do', guun niha' rá soj qui'yaj soj sayuun man síi qui'yaj cacun' do' a. Nu' nihánj qui'yaj soj, tihaan soj se vaa nuveé sij tumé cacun' me ma'an soj ma!. 'Q se síi sa' me soj najan ei.

¹² Nuveé che'é síi tumé cacun' me qui'yáá 'unj yaníj cartá yo' ma!. Nuveé che'é síi qui'yaj so' cacun' rihaan me qui'yáá 'unj yaníj cartá yo' ma!. 'Q se qui'yáá 'unj yaníj cartá yo' che'é se guun rá 'unj xcaj ma'án soj cuentá se vaa niha' rá ma'án soj cuno soj nana ca'mii nuj rihaan soj, che'é se noco' ní' ní' man Diose adonj. ¹³ Ne che'é se vaa qui'yaj soj ro', che'é dan guun niha' rá nuj najan adonj.

Ne dan me se guun niha' rá nuj che'é se cunuu cuij rá síi cu'naj Titó ne guun niha' rá so', qui'yaj soj a. ¹⁴ Dan me se ca'mii 'unj nana sa' rihaan síi cu'naj Titó che'é soj, ne quisíj ya nu' naná ca'mii 'unj rihaan so' che'é soj vaa ei. Dan me se ya' vaa nu' nana a'mii nuj rihaan soj, ne ya' vaa nana ca'mii nuj rihaan Titó, ne che'é dan taj a yo' o chrej na'aj nó rihaan 'unj ma!. ¹⁵ Ne nuu rá síi cu'naj Titó se vaa uxrá ve'é cuno soj nana cataj xna'anj so' rihaan soj, ne uxrá caraj cochroj soj rihaan so' asij cuchi' so' rihaan soj, ne cuchu'vi' soj caxrii yuváa so' man soj a. Che'é dan uxrá doj 'eé rá so' man soj chuguanj. ¹⁶ Guun niha' rá 'unj, che'é se ca'vee gaa nucuaj yá yá 'unj man soj adonj.

8

Nana nihánj taj xna'anj daj qui'yaj nij síi man Corinto, ne quiríj nij so' sa'anj rihaan nij síi man Jerusaléna a

¹ Ne cataj xna'anj nuj rihaan soj che'é se luj qui'yaj Diose che'é nij síi sa' noco' man Diose man estadó Macedonia, tinuj, nocoj. ² Dan me se quiran' uxrá nij so' sayuun, tzaj ne guun niha' uxrá rá nij so', ne nda' se síi nique ndo'o me nij so', tzaj ne guun niha' rá nij so' quiríj nij so' sa'anj rihaan tinúú nij so' síi nique a. Nda' rá se 'yaj síi ru'vee 'yaj nij so' najan adonj.

³ Dan me se cavíj raa ma'an nij so' rque nij so' nu' se vaa guun nucuaj nij so' rque nij so' ei. Nuveé sij quiríj sa'anj me nij so' vaa, tzaj ne quiríj nij so' noco' sa'anj adonj. ⁴ Ne cachíin ni'yaq uxrá nij so' rihaan nuj se vaa qui'yaj nuj se ndo'o ca'vej nuj qui'yaj nij so' ndaa vaa qui'yaj yo' o tinúú ní' síi quiríj

sa'anj rihaan yo'ó nij síí sa'noco' man Diose,⁵ ne doj a qui'yaj nij so' rihaan se vaa me rá níj qui'yaj nij so' nanj chuguaj. Dan me se asino yaan guun rá nij so' qui'yaj nij so' nu' se vaa me rá síí 'níj ra'a man níj qui'yaj níj so', gaa né guun rá uún nij so' qui'yaj níj so' nu' se vaa me rá níj qui'yaj níj so', né dan me se sa' uxrá cuno nij so' rihaan Diose nanj adonj.

⁶ Che'é dan cataj xna'anj níj rihaan síí cu'naj Titó se vaa cuchi' so' rihaan soj sij né chuman' Corinto, né cataj so' se vaa ase vaa qui'yaj níj síí man estadó Macedonia ro', danj gaa ca'vee qui'yaj ma'an níj soj uún, gaa né quisij quirii taran' soj sa'anj rihaan níj síí níque yo' ei. ⁷ Dan me se 'yaj suunndo'o níj soj nu' suun sa' adonj. Tzaj ne soj me se veé danj síí nucuaj ndo'o rá man Jesucristó me soj do', síí a'mii sa' me soj do', síí avii raaj me soj do', síí niha' rá qui'yaj suun me soj do', síí 'ee rá man níj me soj do' ei. Che'é dan guun soj síí rii ndo'o sa'anj rihaan tinúú á.

⁸ Se ca'né! 'unj suun rihaan soj daj qui'yaj soj ma'. Maan se me rá 'unj xcaj 'unj cuentá sese ya ya 'ee rá soj tinúú soj ndaa vaa 'ee rá níj síí man Macedonia tinúú níj so' a. ⁹ O se aj ne'en soj se vaa qui'yaj ndo'o Jesucristó sij 'nij ra'a man níj se luj che'é ní' á. Dan me se ru'vee ndo'o so' gaa cayáan so' rejt xta', tzaj ne naqui'yaj níque so' man so' ne ca'na' so' rihaan chumij nihánj che'é ní', gaa né che'é se danj qui'yaj so' ro', che'é dan cavij sa' doj níj nanj adonj.

¹⁰ Maan se cataj xna'anj 'unj se vaa me raj qui'yaj soj á. Ne'en soj se vaa yo' cachén qui'yaj suun ndo'o soj, né guun che'é soj racuaj soj man níj síí níque, né che'é dan cavij sa' soj doj, sese¹¹ tinavij soj suun guun che'é soj ei. Dan me se ase vaa ya ya guun niha' rá soj racuaj soj asij tacóó gaa guun che'é soj ro', veé danj guun rá soj tinavij soj nu' suun yo', né racuaj soj sa'anj guun nucuaj soj man níj síí níque ei. ¹² Sese ya ya rii nimán soj rque soj sa'anj yo', né guun niha' rá Diose nacaj Diose sa'anj guun nucuaj soj rque soj a. Se cataj Diose rque soj doj sa'anj, sese se guun nucuaj soj qui'yaj soj danj ma!. ¹³ Nuveé che'é se me rá níj cunyu níque soj ne cunyu ru'vee yo'ó yuvij me a'mii níj danj ma!. 'O se me rá níj cuyaan gaa nu' níj tinuj níj adonj. ¹⁴ Maan se cuano nihánj ro', vaa ndo'o sa'anj rihaan soj, né níque ndo'o yo'ó tinúú níj, né che'é dan no xcúún soj racuaj soj man níj so' ei. Ne xraj, né cachiin sa'anj rihaan soj, ne sese vaa sa'anj rihaan yo'ó tinúú níj, né racuaj níj so' man soj, gaa né cuyaan gaa níj tinuj níj a. ¹⁵ Ne ase vaa nana nihánj ro', danj vaa nana no' rihaan danj Diose che'é níj yuvij israelitá, taj yo!: "Ne quinaj se chá rihaan síí vaa ndo'o se chá rihaan ma!. Tananj uún, né

ne cachiin se chá rihaan síí vaa doj se chá rihaan ma!", taj nana yo' a.

¹⁶ Nago' uxrá níj graciá rihaan Diose, che'é se ase vaa me ndo'o rá níj racuaj níj man soj ro', danj vaa guun ndo'o rá síí cu'naj Titó racuaj so' man soj, qui'yaj Diose chuguaj. ¹⁷ Dan me se cuno so' nana cataj xna'anj níj rihaan so' se vaa ca'anj so' chiháán soj, tzaj né guun niha' rá ma'an so' racuaj so' man soj, né che'é dan quirii nimán so'ca'anj so', né dan me se ca'anj so' chiháán soj a.

¹⁸ Ne cuchi' yo'ó tinúú ní' ga síí cu'naj Titó, né yo'ó so' ro', me síí a'mii natáj ndo'o se-nanq Diose nanq sa', né che'é dan ve'é a'mii taran' níj síí amán rá níj yaj man Jesucristó níj yaj níj so' man so' ei. ¹⁹ Ne ca'ne' taran' níj síí amán rá níj yaj man Jesucristó suun rihaan so' ca'anj so' ga níj racuaj so' man níj tacuachén níj sa'anj yo' rihaan níj síí níque yo', gaa né uxrá ve'é ca'mii yuvij che'é síí 'níj ra'a man níj, né guun niha' doj rá ma'an níj qui'yaj suun níj suun yo' chuguaj. ²⁰ Tzaj ne na'vee rá níj cataj yuvij se vaa caxrij yuvé níj ta'aj sa'anj ma!. ²¹ O se nuchruj raa níj daj qui'yaj níj né guun niha' rá síí 'níj ra'a man níj níj yaj so' man níj, né guun niha' rá yuvij uún níj yaj níj yuvij man níj adonj.

²² Ne ca'nej uún níj man yo'ó tinúú ní' ga roj so' á. Guun que'ee uxrá quene'en níj se vaa sij ya ya me rá qui'yaj suun me so', né yaj ro', guun ya rá so' se vaa ya ya racuaj soj man níj síí níque, né che'é dan niha' doj rá so' qui'yaj suun so' che'é soj nanj adonj. ²³ Dan me se xa' tinú' Titó, tzaj ne síí 'yaj suun ga 'unj me so', 'yaj suun so' che'é ma'an soj, né yavij roj tinúú níj ro', síí cune' níj síí amán rá níj yaj man Jesucristó cutumé sa'anj yo' me roj so', né ve'é ca'mii yuvij che'é Jesucristó, qui'yaj roj so' nanj adonj. ²⁴ Che'é dan gaa 'ee rá soj man níj so', né ve'é ndo'o qui'yaj soj ga níj so', gaa né quisij ya 'unj nana ve'é ca'mii níj che'é soj rihaan níj so', né quene'en taran' níj síí amán rá níj yaj man Jesucristó daj qui'yaj soj ei.

9

¹ Taj che'é cataj xna'anj 'unj rihaan soj che'é sa'anj quirij soj rihaan níj síí sa'noco' man Diose ma!. ² O se aj ne'en 'unj se vaa guun niha' rá soj quirij soj sa'anj rihaan níj so', né ve'é ca'mii 'unj rihaan níj tinúú níj síí man estadó Macedonia che'é soj, cataj 'unj: "Yo' cachén ro', guun che'é níj síí man estadó Acaya quirii níj so' sa'anj rihaan níj síí sa'noco' man Diose adonj", taj 'unj che'é soj, gaa né guun niha' doj rá que'ee níj so' quirij ma'an níj so' sa'anj a.

³ Tzaj ne ca'nej 'unj níj tinúú níj cuchi' níj so' rihaan soj, né racuaj níj so' man soj qui'yaj soj nu' se vaa cataj xna'anj 'unj che'é

soj rihaan nij síi man estadó Macedonia a. Me rá 'unj racuíj nij so' man soj naqui'yaj chre' soj sa'anj yo', gaa ne quisij yá nu' nana ca'mii nuj che'é soj, raj a. ⁴'Q se sese cuchi' ta'aj nij síi man estadó Macedonia chiháán soj ga núj, ne sese xcaj nij so' cuentá se vaa taj vaj sa'anj nuu chre' qui'yaj soj, ne guun na'aj uxrá núj ei. Né guun na'aj doj ma'anj soj che'é nana ca'mii nuj se vaa guun yá rá núj se vaa quirii soj sa'anj adonj.

⁵ Che'é dan guun rá núj se vaa ca'nej núj man nij tinúú ní' cuchi' nij so' rihaan soj chuguānj. Dan me se ásino yaan cuchi' nij tinúú ní' rihaan soj, ne racuíj nij so' man soj naqui'yaj chre' soj sa'anj yo', ne asa' cuchi' nuj, gaa ne ej cunuu chre' sa'anj yo' a. 'Q se danj qui'yaj soj, gaa ne se gaa nanj guun rá nij síi man Macedonia se vaa na'vej rá soj qui'yaj soj se vaa cataj soj a. 'Q se quene'en nij so' se vaa ya me rá soj qui'yaj suun soj nu' suun yo' ei.

⁶ Dan me se ne'en soj se vaa síi unô doj tzin' 'núú ro', doj tan' quirii so', ne síi unô nocoo uxrá 'núú ro', nocoo uxrá tan' quirii so', ne ase vaa ran' síi unô 'núú ro', danj quiran' soj che'é sa'anj rque soj vaa adonj. ⁷Xcay yo'o yo'o soj cuentá me daj sa'anj rque yo'o soj, ne se quinanó rá soj che'é sa'anj rque soj sei. Sé cataj soj se vaa maqan che'é se no xcúún soj rque soj sa'anj, che'é dan rque soj ma'. ⁸'O se síi niha' rá quirii sa'anj rihaan tinúú ro', 'eé rá Diose man so' adonj. Che'é dan inanj sa'anj rii nimán soj ro', go' soj á. ⁸Ne guun nucuaj Diose rque ndo'o Diose nu' se sa' man soj, ne ca'vee se me ma'anj sayuun quiran' soj, tzaj ne niganj nícaj soj nu' se cachjin man soj, ne guun nucuaj soj qui'yaj soj nu' suun sa' ca'ne' Diose rihaan soj chuguānj. ⁹Ase vaa nana nihánj vaa nana no rihaan danj Diose, taj yo': "Síi niha' rá racuíj man nij síi nique ro', daj chiháa míj se quini'yón Diose se sa' qui'yaj soj a ma'", taj danj Diose a. ¹⁰Dan me se Diose me síi rque 'núú rihaan síi unô naa, ne Diose me síi rque se chárihaan síi na'aan rque, ne cavij sa' uxrá nij tinúú ní' che'é se sa' qui'yaj soj, qui'yaj uún Diose ei. ¹¹Né me a' se sa' nícaj soj, gaa ne guun niha' doj rá soj racuíj soj man tinúú ní', ne nago' tinúú ní' graciá rihaan Diose che'é se vaa rque soj sa'anj man nuj tacularchén nuj rihaan nij so' ei.

¹²Né xa' suun qui'yaj suun ní' che'é tinúú ní', tzaj ne nuveé inanj suun qui'yaj suun ní' yan caraa rque nij síi sa' nocoo' man Diose me yo' ma'. ¹³'O se suun qui'yaj suun ní' yan nago' ndo'o yuvij graciá rihaan Diose me suun yo' adonj. ¹³Né quene'en nij yuvij se vaa ya uno soj se-nana Jesucristó nana sa' nocoo' ní', ne quene'en nij yuvij se vaa niha' rá soj rque soj si'yaj soj man nij síi sa' yan chuman' Jerusalén do', man taran' nij tinúú

ní' do', ne che'é dan guun yá rá nij so' se vaa ya ya sij nocoo' man Diose me soj, ne ve'é uxrá ca'mii nij so' che'é Diose a. ¹⁴Ne cunuú 'ee rá ma'anj nij tinúú ní' man chuman' Jerusalén man soj, ne cachjin ni'yaj nij so' rihaan Diose che'é soj, che'é yan uxrá racuíj Diose man soj qui'yaj suun soj che'é nij so' nanj ei. ¹⁵Nago' uxrá ní' graciá rihaan Diose che'é se ve'é uxrá qui'yaj Diose che'é ní', ne daj chiháa míj se guun nucuaj ní' cataj ní' nuj se vaa qui'yaj Diose che'é ní' a ma'.

10

Nana nihánj taj xna'anj se vaa no xcúún nij síi man Corinto cung nij so' rihaan Pabló, né se cuno nij so' rihaan nij síi tiha'yu'unj a

¹Xa' 'unj sij cu'naj Pabló, tzaj ne me rá 'unj gaa 'unj ndaqa rá se vaa ma'anj Jesucristó adonj. Dan me se na'vej rá 'unj caxrij yuvaq 'unj man soj ma'. Maqan se ve'é inanj ca'mij ga soj, raj a. Ne'en soj se vaa vaa yuvij 'nij sca'núj soj taj se vaa ve'é uxrá a'mii 'unj rihaan soj gaa nicún' 'unj rihaan soj, tzaj ne axrij yuvaq 'unj man soj gaa nicún' yanij 'unj a. Danj tu'va nij yuvij yo', tzaj ne cuano nihánj me cataj xna'anj 'unj rihaan soj ² se vaa qui'yaj soj se ndo'o, ne se qui'yaj tuchi' soj cumán soj, ne asa' cuchi' 'unj, gaa ne se caxrij yuvaq 'unj man soj man ruguānj. Ya quisij rá 'unj caxrij yuvaq 'unj man nij síi taj se vaa inanj 'yaj nuj se vaa me rá nee man nuj qui'yaj nuj nanj á. Tzaj né taj che'é caxrij yuvaq 'unj man ma'anj soj, sese ve'é qui'yaj soj ma'.

³Dan me se vaa i'na' nee man nuj cuano, tzaj né ne unu' ma'anj nee man nuj ga síi chree ma'. ⁴Xa' se nucuaj nuj, tzaj né nuveé se nucuaj man rihaan chumij nihánj me yo' ma'. ⁵'Q se se nucuaj rque ma'anj yá Diose man nuj me yo' adonj. Che'é dan guun nucuaj nuj qui'yaj canaan nuj rihaan cunudanj nij síi me rá cunu' ga Diose, né dan me se tirij nuj nana tiha' yu'unj nana avii raa yuvij, ⁵né tirij nuj nu' nana aráán chrej rihaan yuvij cuno nij yuvij se-nana Diose, gaa ne guun rá nij yuvij cung nij yuvij rihaan Jesucristó, qui'yaj nuj a. ⁶Ne asa' cuno ma'anj soj rihaan Diose, ne guun nucuaj nuj qui'yaj nuj sayuun man cunudanj nij tuvi' soj síi na'vej rá cuno rihaan Diose ei.

⁷Dan me se ní'yaj sa' soj man nuj, ne xcay soj cuentá daj vaa nuj, ne sese vaa yo'o tuvi' soj me rá se vaa ya ya nocoo' so' man Jesucristó, ne xcay so' cuentá se vaa ase vaa nocoo' so' man Jesucristó ro', ta'nga' danj vaa nocoo' ma'anj nuj uún man Jesucristó nanj adonj. ⁸Dan me se ne'en soj se vaa ca'ne' síi 'nij ra'a man ní' suun rihanj, ne veé dan me se na'vej rá so' tiri' 'unj man soj ma'. ⁹'Q se me rá so' cavij sa' soj doj qui'yaj nanj adonj. Né ca'vee se ve'é ca'mij che'é suun

atá 'unj, tzaj né se guun na'aj 'unj daj chihaa míj ma'. 'O se ma'an ya síí 'nij ra'a man ní' ca'ne' suun rihaan se vaa ya no xcúnj ca'nej suun rihaan soj se vaa naqui'yaj sa' soj doj nimán soj adonj.

⁹ Dan me se na'vej uxrá rá 'unj guun rá soj se vaa maqan che'é se me rá 'unj tuchu'ví' 'unj man soj me a'néé 'unj níj yanj cartá rihaan soj a mei. ¹⁰ 'O se ne'en soj se vaa cataj ta'aj níj síí 'nij sca'núj soj se vaa nda' se nana nucuaj achrón 'unj rihaan yanj cartá, tzaj né gaa nicún' 'unj rihaan soj, né ne guun nucuáá 'unj ca'mii sca' 'unj rihaan soj, taj níj so' a. Maqan se taj yu'vee nó nana a'mii 'unj rihaan soj gaa nicún' 'unj rihaan soj, taj níj so' a. ¹¹ Tzaj né xcaj níj síí a'mii dajn cuentá se vaa ase vaa nana achrón níj rihaan yanj cartá gaa nuvi' níj yáán ga soj ro', ta'nga' dajn gaa suun qui'yaj suun níj asa' cuchi' níj rihaan soj adonj.

¹² Dan me se xá' níj síí a'mii dajn, tzaj né taj níj so' se vaa sa' uxrá vaa ma'an níj so', né che'é dan se quisíj rá níj cataj níj se vaa 'yaj níj so' nda'a vaa 'yaj ma'an níj a. 'O se ne'en níj se vaa nuveé sij acaj cuentá me níj so' ma'. 'Q se ma'an níj so' taj se vaa cunudanj yuvíj 'yaj tucuáán nocó' níj so' ro', me síí sa', ne taj uún níj so' se vaa ma'an níj so' me síí sa' doj rihaan yo'ó níj yuvíj nocó' tucuáán nocó' ma'an níj so', né inanj dajn tu'va níj so', ¹³ tzaj né daj chihaa míj se ca'mii xta' níj nda'a vaa tu'va níj so' dajn ma'. Maqan se inanj che'é suun ca'né' ma'an Diose rihaan ma'an níj me ca'mii níj a. Né Diose me síí ca'né' suun rihaan níj nata' níj se-nana Diose nda'a rihaan ma'an soj nana adonj.

¹⁴ Dan me se ne 'anj níj qui'yaj suun níj rej na'vej rá Diose ca'anj níj ma'. 'O se me rá Diose cuchi' níj rihaan soj cataj xna'anj níj se-nana Jesucristó nana sa' rihaan soj, né dajn qui'yaj níj, né asino níj me síí cataj xna'anj se-nana Jesucristó rihaan soj nana adonj. ¹⁵ Dan me se se ca'mii xta' níj che'é se vaa qui'yaj yo'ó yuvíj ma'. Sé cataj níj se vaa ma'an níj me síí qui'yaj se vaa qui'yaj suun yo'ó yuvíj ma'. Né no xcúún níj qui'yaj níj dajn ma'. Maqan se na'vij ndo'o níj se vaa cuchumán doj rá soj níj yaj soj man Diose, gaa ne uxrá doj qui'yaj suun níj sca'núj soj, nda'a vaa me rá Diose qui'yaj níj, ¹⁶ gaa ne nda'a guun nucuaj níj cataj xna'anj níj se-nana Diose nana sa' rihaan níj yuvíj man yo'ó chuman' gan' doj uún a. Tzaj né taj che'é cataj níj se vaa ma'an níj me síí qui'yaj se vaa qui'yaj suun yo'ó so' a ma'.

¹⁷ 'O se síí me rá ca'mii sa' che'é ma'an ro', no xcúún so' cataj so' se vaa sa' qui'yaj so' canoco' so' man síí 'nij ra'a man ní' ei. ¹⁸ 'O se sese cataj yo'ó so' se vaa ma'an so' qui'yaj sa', né taj se 'yaj ma'. Tzaj né sese cataj síí 'nij ra'a man ní' se vaa sa' qui'yaj so', né ya ya sa' qui'yaj so' chuguanj.

11

¹ Me rá 'unj ca'vej rá soj ca'mii snuj 'unj doj rihaan soj ei. 'O se danj vaa ma'an, tzaj né 'o se caraá x'naa soj doj chuguanj. Dan me se yo'ó dajn qui'yaj soj nana á. ² Dan me se ase vaa me ndo'o rá Diose cutumé Diose man soj ro', danj vaa me rá 'unj cutumé 'unj man soj ei. 'O se ase vaa yo'ó chaná yaan taj cacun' tumé ro', danj vaa cunudanj níj soj rihaan 'unj, né cataj 'unj rihaan Jesucristó se vaa ya nacaj so' man soj canoco' soj man orún' so', taj 'unj rihaan so' ei. ³ Tzaj né chu'ví' 'unj se vaa ase vaa tiha'yu'unj xcúáá man chaná cu'naj Eva gaa naá ro', danj gaa tiha'yu'unj síí chree man soj, né se guun nucuaj soj xcaj sa' soj cuentá, gaa ne tanáj xco soj man nana sa' nari' soj gaa canoco' soj man Jesucristó, raj nana adonj. ⁴ 'O se ca'vee se ca'na' me ma'an yo'ó so' rihaan soj, né ca'vee se nata' so' yo'ó nana rihaan soj che'é Jesucristó, né ca'vee se inq doj gaa se-nana so' ga se-nana níj, tzaj né nuveé sij rihuun rá me soj a ma'. Ase ra'yanj tanáj xco soj Nimán Diose canoco' soj yo'ó nana xee. ⁵ Taj che'é tiha'yu'unj níj síí ca'na' man soj ma'. 'O se sij sa' ndo'o me níj so', rá soj, né apóstol cunei' Jesucristó man me níj so', rá soj, tzaj né nuveé sij sa' doj me níj so' rihaan 'unj, rá 'unj a ma'. ⁶ Nda'a se ataa nari' sa' 'unj ca'mii natáj 'unj rihaan soj, tzaj né aj ne'en soj se vaa sij avii raq mej, né nü' se vaa qui'yaj níj ve'é qui'yaj níj, quene'en cunudanj soj nana adonj.

⁷ Ne'en soj se vaa ne ca'nee' 'unj sa'anj man soj gaa ca'mii natáj 'unj se-nana Diose nana sa' rihaan soj ma'. Né dan me se nuu níqué' 'unj doj, tzaj né cavii sa' soj doj adonj. Che'é dan níj qui'yáá 'unj, rá soj na'. Cacun' me se vaa qui'yaj, rá soj na'. ⁸ Ne' nicaj 'unj sa'anj rqué níj síí amán rá ni'yaj man Jesucristó síí maqan yo'ó chuman', né cutún' 'unj sa'anj yo' yan guun nucuáá 'unj qui'yaj suun 'unj che'é soj nana adonj. ⁹ Né gaa cayáán 'unj ga soj, né gaa cachiin rasuun mán 'unj, né a'ó rasuun ne cachinj 'unj man soj a ma'. Maqan se níj tinúú ní' níj síí ca'na' estadó Macedonia ro', rqué níj so' nü' se vaa cachiin manj, né dan me se ne caraá chrúú 'unj a doj rihaan soj a ma'. Dan me se veé dajn qui'yaj rej rihaan, né se caráj chrúú rihaan soj, raj man adonj.

¹⁰ Che'é se yanj Jesucristó ga 'unj, che'é dan ne'en soj se vaa ya vaa nana a'mii 'unj rihaan soj, né cataj xna'anj 'unj rihaan soj cuano se vaa se guun daj chihaa míj cataj yuvíj man estadó man soj se vaa quita'aj se-sa'anj soj ma'. ¹¹ Me che'é tu'vaj dajn, rá soj ga. Danj tu'vaj che'é se ne 'ee raj man soj, rá soj na'. Taj ma'. 'O se Diose me síí ne'en se vaa ya ya 'ee rá 'unj man soj ei.

¹² Tzaj né ne'en soj se vaa me rá yo'ó níj so' cataj níj so' se vaa 'o cuyaan vaa se 'yaj níj

ga se 'yaj nij so', ne che'é dan ase vaa 'yáá 'unj cuano ro', ta'ng'a' danj qui'yáá 'unj xraj, ne se ca'néj 'unj sa'anj man soj ma'. Ne se ca'vee cataj nij so' se vaa 'o cuyaan 'yaj nij so' ga núj a ma'. ¹³ Dan me se taj nij so' se vaa me nij so' apóstol cune' Jesucristó man nata' se-naná so', tzaj ne a'mii ne nij so', ne dan me se 'yaj suun nij so' rihaan soj, tzaj ne tiha' yu'unj nij so' man soj nanj adonj. Ne ase vaa apóstol cune' Jesucristó man ro', danj vaa nij so' rihaan soj a. ¹⁴ Tzaj ne taj se 'yaj sese cuchumán rá soj ni'yaj soj man nij so' ma!. 'O se ma'an síí chree cu'naj Satanás naqui'yaj ino man, ne naqui'yaj síí chree yo' man yo' yo' se-mgoz Diose chuguun ndo'o, ne tiha' yu'unj so' man soj nanj adonj. ¹⁵ Ne ase vaa 'yaj síí chree ro', danj 'yaj uún nij so' a. Che'é dan, nuveé se ya'anj tiha' me yo', sese ne'en nij síí 'yaj suun che'é síí cu'naj Satanás qui'yaj nij so' danj a ma!. Ca'vee natuna nij so' man ma'an nij so' guun nij so' síí 'yaj suun che'ré rej cunuu sa' nimán yuvij ei. Tzaj ne che'é se 'yaj ndo'o nij so' sayuun ro', che'é dan uxrá quirán' niж so' sayuun nu' cavii nu' ca'anj adonj.

¹⁶ Dan me se cataj xna'anj uún 'unj rihaan soj se vaa se guun cataj soj se vaa síj snúú mé 'unj ma!. Ca'vee se síj snúú ya ya mé 'unj rá soj, tzaj ne ve'é nacaj soj manj, ne ve'é cuno soj nanj ca'mij, ne ca'mii xta' 'unj doj che'é ma'anj ndaa ase vaa 'yaj yo'ó niж so' ei. ¹⁷ (Nuveé nana rqué síí 'nj ra'a man ni' rihaan 'unj me nana nihánj nana ca'mii 'unj rihaan soj cuano ma!. Tananj che'é se snúú rma'anj, don ca'mii 'unj nana nihánj rihaan soj nanj ei). ¹⁸ Dan me se che'é se que'ee yuvij a'mii xta' che'é se vaa qui'yaj ma'an niж so' ro', che'é dan ca'mii xta' ma'án 'unj doj rihaan soj gaa ei. ¹⁹ 'O se ne'en 'unj se vaa síí avii ndo'o raa me soj, rá ma'an soj, ne che'é dan ne ne'en soj se vaa síj snúú me niж síí ca'na' rihaan soj, ne che'é dan niha' rá soj ve'é cung soj rihaan niж so' a. ²⁰ Ne nda' se rii ta'ng'a' ndo'o niж so' rihaan soj do', nda' se a'néj niж so' nu' si'yaj soj do', nda' se tiha' yu'unj niж so' man soj do', nda' se sa' doj vaa niж so' rihaan soj rá niж so' do', nda' se ase vaa síí oxro xruu soj vaa niж so' do', tzaj ne ve'é uno soj rihaan niж so' á. ²¹ Che'é dan guun na'aj núj doj tzin' rihaan soj, che'é se ne guun nucuaj núj qui'yaj núj se niж yo' rihaan soj a mei. 'O se che'é se ne quisij rá núj qui'yaj quiy núj ro', che'é dan sa' doj vaa yo'ó niж so', rá soj asanj.

Ne nda' se nana snuj me nana nihánj, tzaj ne ase vaa quisij rá niж so' ca'mii xta' niж so' ro', danj gaa quisij rá ma'anj ca'mii xta' ma'anj rihaan soj ei. ²² Dan me se yuvij israelitá me niж so', taj niж so' na!. 'O se veé danj síj israelitá me ma'anj uún nanj á. Noco' xna'anj tuví' niж so' ga síí cu'naj Abraham síí cane naá, taj niж so' na!.

'O se veé danj síj noco' xna'anj tuví' ga so' mej uún nanj ei. ²³ 'Yaj suun niж so' che'é Jesucristó, taj niж so' na!. 'O se veé danj qui'yaj suun gaa 'unj do', nanj á. 'O se nihánj me nana snuj cataj 'unj rihaan soj se vaa 'unj me síí 'yaj suun doj che'é Jesucristó rihaan niж so' nanj ei. Dan me se 'unj nihánj ro', me síí qui'nij doj taga' che'é Jesucristó rihaan niж so' do', uxrá go' nii cuartá xráá 'unj che'é Jesucristó do', que'ee güii daj doj se caví' 'unj che'é Jesucristó do', ²⁴ quisij 'un' ya quita'aa niж síí uun chij rihaan niж yuvij israelitá manj, ne ico xnu' ca'anj ya go' niж so' cuartá xráj a. ²⁵ Va'nuj go' nii chruun xráj a. Ne yuun go' nii yahij manj a. Quisij va'nuj quirí' riho vaj 'unj rihaan na ya'anj, ne ca'anj cunuu riho yo' rque na ya'anj, ne 'o güii 'o yan' quitaá 'unj rihaan na ya'anj cunuu ndo'o ya a. ²⁶ Dan me se aj cachéé ndo'o niж nij chrej, ne vaa ndo'o sayuun quirán' 'unj rihaan chráá do', che'é síí ituú do', che'é niж síí israelitá ne noco' man Jesucristó do', che'é niж síí yaníj do', che'é yuvij yanj chuman' do', che'é niж yuvij yanj quiy do', che'é na ya'anj do', che'é síí tiha' yu'unj manj se vaa tinúj me niж so' do'

²⁷ Dan me se aj suun ndo'o quirán' 'unj rihaan niж sayuun, ne que'ee yan' ne ca'vee cotoj, ne ta'aj güii me se quina'aan ndo'o rquej, ne yo'ó ta'aj güii canacoq ndo'o na, ne quisij que'ee ndo'o ne quirij chraa chaj, ne ta'aj güii me se go' ndo'o ya nuvij xráj, ne yo'ó ta'aj güii me se ne quirí' ya 'unj yatzij caráán xráá 'unj uún, ne dan me se vaa canj ya 'unj nda' rasuun nanj á. ²⁸ Tzaj ne se ca'mii 'unj che'é yo'ó sayuun quirán' 'unj a ma!. Maan se nihánj nanó rá 'unj che'é cunudanj niж síí amán rá ni'yaj man Jesucristó man 'o'chuman' a. ²⁹ Sese ne nucuaj nimán yo'ó tinúú ni', ne ase vaa ran' nimán so' ro', danj ran' nimanj, ne sese qui'yaj yo'ó tinúú ni' cacun', ne uun na'aj uxrá ma'anj adonj.

³⁰ Dan me se, sese me rá soj ca'mii xta' 'unj, tzaj ne inanj cataj xna'anj yaj se vaa ne guun nucuaj ma'anj qui'yaj suun ma'anj a ma!. ³¹ Diose Rej Jesucristó síj 'nj rá'a man ni' ro', ne'en se vaa a'mii yá 'unj, ne ve'é uxrá ca'mii ni' che'é so' nu' cavii nu' ca'anj nanj ei. ³² Gaa ca'anj 'unj chuman' cu'naj Damasco ro', ne síí nicaj suun 'yaj suun che'é rey cu'naj Aretas ro', caráán so' rej atuj yuvij chuman', che'é yan guun rá so' quita'aa so' manj, ³³ tzaj ne na'núj niж tuví' 'unj yo'ó ta'yaan niж taj chraan nicun' nu' anicaj tu'va chuman' yo', ne ca'néé niж so' rá 'o scaa manj, ne tinanji niж so' rej xe' manj, ne dan me se curihañ 'unj chuman' yo', ne quinanii 'unj rihaan síí nicaj suun yo' ei.

12

¹ Dan me se taj a doj se quirj! ní! che'é yan ca'mii sa' ní! che'é ma'an ní!, tzaj nenihánj me ca'mii 'unj che'é doj rasuun cu-ruvi' rihanj ei. Né cataj xna'anj 'unj che'é se vaa tihaqan síi 'nij ra'a man ní! rihanj a. ² Dan me se ne'enj man 'o síi amán nd'o rá ni'yaj man síi 'nij ra'a man ní! ei. Né quisij xca'anj yo' nicaj Diose man so', ca'anj so' rej xta', qui'yaj Diose, né ndaa va'nuj xta' cavii so' ca'anj so' ei. Dan me se ma'anj me yo' ei. Tzaj né ne ne'enj sese inanj nimanaj cavii ní!, ase nu' nee manj cavii ca'anj ní!, ne ne'en uxraj ma!. Orún' Diose me síi ne'en daj vaa 'unj gaa cavii 'unj ca'anj 'unj a. ³⁻⁴ Né ne'en 'unj se vaa cavii 'unj ndaa rej sa' nd'o yanjanj ma'an Diose, qui'yaj Diose, ne cunó 'unj nana sa' nd'o nana ne nó xcúún yuvij ca'mii yuvij a. Tzaj né ne ne'enj sese inanj nimanaj cavii ca'anj ní!, ase nu' nee manj cavii ca'anj ní!, ne ne'en yaj a mei. Orún' Diose me síi ne'en daj vaa 'unj gaa cavii 'unj ca'anj 'unj ei.

⁵ Dan me se ve'é ca'mij che'é se vaa quiranj nda' rasuun, tzaj ne se ca'mij che'é se vaa qui'yaj danj ma!. Maan se inanj cataj xna'anj 'unj se vaa nuveé 'o síi sca' mej ma!. ⁶ Dan me se ca'veé se ve'é ca'mij che'é ma'anj, tzaj ne se ca'mii snuj 'unj ma!. 'O se nana ya ca'mij á. Dan me se me rá 'unj xcaj yuvij cuentá che'é inanj daj vaa 'yáa 'unj ní'yaj níj so' do!, che'é inanj nana a'mii 'unj uno níj so' do!, gaa ne ca'veé xcaj sa' níj yuvij cuentá daj sij mé 'unj á. Tzaj né taj che'é cataj xna'anj 'unj yo'ó nana rihaan níj yuvij a mei. Che'é dan se cataj xna'anj 'unj ⁷ che'é cunudanj níj nana tihaqan naca Diose rihanj a mei.

Dan me se ne ca'veé rá Diose ca'mii xta' 'unj ma!. Che'é dan ca'veé Diose qui'yaj síi chreé cu'naj Satanás sayuun man neeq manj, che'é rej se guun rá 'unj se vaa sij sa' nd'o mej a. ⁸ Né quisij va'nuj ya cachuán ní'yáa 'unj rihaan síi 'nij ra'a man ní! se vaa ca'neq so' sayuun yo' rihanj a. ⁹ Tzaj ne 'o se cataj so' rihanj a:

—Ma'anj racuij manj so', né cavii sa' so' á. Che'é dan se ca'néj 'unj sayuun yo' rihaan so' ma!. 'O se che'é se vaa ninaj nee manj so' ro!, che'é dan guun nucuaj 'unj racuij 'unj manj so' qui'yaj sunn so' adonj —taj síi 'nij ra'a man ní! rihanj a.

Che'é dan guun niha' rá 'unj cataj xna'anj 'unj se vaa ninaj 'unj, né guun nucuaj Jesucristó racuij so' manj qui'yaj sunj a. ¹⁰ Dan me se che'é se ninaj 'unj do!, che'é se uun na'aj 'unj do!, che'é se rán! 'unj sayuun do!, che'é se 'yaj nd'o níi sayuun manj do!, che'é nu' se rán! 'unj che'é Jesucristó do!, che'é dan guun niha' nd'o raj chuguajn. 'O se che'é se síi ninaj mej ro!, che'é dan guun nucuaj qui'yaj sunj nañj adonj.

¹¹ Dan me se nda' rá se tu'va 'o síi snúu tu'vaj, tzaj ne ma'an soj qui'yaj don tu'vaj danj ca'mii snuj 'unj doj ei. 'O se ma'an soj me síi no' xcúún cataj se vaa sa' 'yáj ei. Nda' se taj yu'vee no' 'unj, tzaj ne nuveé sij sa' doj me yo'ó níj so' rihanj ma!. Dan me se sij sa' uxrá me níj so!, né ma'an níj apóstol cune' ya ma'an Jesucristó me níj so!, rá soj, tzaj ne nuveé sij sa' doj me níj so' rihanj ma!. ¹² 'O se 'unj me se suun sa' nocoo ya qui'yaj ní'yaj soj, né suun sa' nocoo 'yaj níj apóstol cune' Jesucristó man me suun sa' qui'yaj ní'yaj soj, né dan me se naqui'yaj naj nd'o'o 'unj nimanaj, né ne ca'ne' raj ga suun 'yaj suun sa' nocoo yo' ma!. ¹³ 'O se caraq x'haa soj doj rihanj sese níj ca'mij rá soj ei. Xa' 'unj, tzaj né a doj ne naqui'yaj yanj 'unj man soj ma!. 'O se orún' rasuun me naqui'yaj yanj 'unj adonj. Ne ca'vej ya raj naqui'yaj chrúj rihaan soj ma!. Tzaj ne sese níj qui'yaj ne cachinj 'unj sa'anj rihaan soj, rá soj, né caraq x'haa soj ei.

¹⁴ Dan me se aj qui'yaj chuvii uún 'unj cuchi' 'unj rihaan soj, gaa ne quisij va'nuj cuchi' 'unj rihaan soj, né asa' cuchi' 'unj rej man soj, né se ca'néj 'unj rasuun man soj ma!. Maan se me raj cunq sa' ma'an soj rihanj ei. Dan me se vaa ta'níj vaa soj rihanj, né ne no' xcúún xnii caraq sa' xnii rasuun che'é rej xnii ma!. 'O se maan rej xnii no' xcúún caraq sa' rasuun che'é ta'níj so' adonj. ¹⁵ Guun niha' rá 'unj cutun' 'unj sa'anj che'é nimán soj, né ndaa nimán yá 'unj me raj qui'yaj sunj che'é nimán soj chuguajn. Dan me se che'é se 'ee raj man soj, né doj a rá soj chiha!. Me che'é 'yaj soj dñaj ga. ¹⁶ Dan me se ne ca'neq 'unj rasuun man soj ma!. Tzaj ne vaa yuvij cataj se vaa tiha' yu'unj uxrá 'unj man soj, ¹⁷ né cataj níj yuvij se vaa ca'néé 'unj yo'ó so' cuchi' so' rihaan soj, né racuij yo'ó so' manj tiha' yu'unj níj man soj, né ca'néj níj rasuun rihaan soj, cataj níj yuvij adonj. ¹⁸ Dan me se ya cataj xna'anj 'unj rihaan síi cu'naj Titó se vaa cuchi' so' rihaan soj, né ca'néé 'unj yo'ó tinuú ní! ca'anj ga so' á. Tiha' yu'unj síi cu'naj Titó man soj na!. Taj ma!. 'O se veé orún' Nimán Diose noco' níj ga síi cu'naj Titó, né cuyaan qui'yaj síi cu'naj Titó ga 'unj nañj adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa me rá Pablo tanáj níj síi man Corinto chreé chi'ii, né se canó xcíún Pablo qui'yaj so' sayuun man níj sú tumé cacun' a

¹⁹ Dan me se che'é se chu'vi' nd'o níj se vaa cuta' soj cacun' xráá níj me se ca'mii nd'o níj níj 'nana nihánj, rá soj na!. Taj ma!. 'O se ne'en Diose daj a'mii níj, né che'é se sij noco' man Jesucristó me níj, né ca'mii níj níj 'nana nihánj che'é se 'ee rá níj man soj, né me rá níj nari' sa' soj canoco' soj

man Diose, tinuj, nocoj. ²⁰ 'Q se chu'ví' 'unj doj tzin' se vaa cuchi' 'unj chiháán soj ne quene'enj se vaa ne 'yaj soj ndaa vaa no xcúún soj qui'yaj soj, ne cataj soj se vaa ne 'yáá 'unj ndaa vaa me rá soj qui'yáá 'unj a. Chu'ví' 'unj se vaa quene'enj 'unj se vaa guun yuvqaq soj rihaan tinúú soj do', se vaa guun xcoj ruvraq rá soj 'unj soj tinúú soj do', se vaa caxrij yuvqaq soj man tinúú soj do', se vaa cuxra'ta'aj soj man ma'an soj ne guun rá soj cunu' soj do', se vaa nano soj cuentó ne che'é tinúú soj do', se vaa ca'mii xta' soj do', se vaa gaaq sayuun sca'núj soj do' chuguanj. ²¹ Dan me se chu'ví' uún 'unj se vaa asa' cuchi' 'unj rihaan soj, ne guun na'aj ndo'o 'unj qui'yaj Diose che'é soj, ne quinano ndo'o rá 'unj che'é que'ee nij tinúú ní' nij síi tumé cacun', che'é se na'vej rá nij so' tanaj nij so' cacun' ne cunu' sa' nimán nij so' a. 'Q se yo'o cutumé nij so' cacun' se vaa nij ndo'o 'yaj nij so' do', se vaa 'yaj nij so' cacun' ga yo'o chaná do', nanj ei.

13

¹ Dan me se cuchi' uún 'unj, ne quisij va'nuj cuchi' 'unj rihaan soj, ne sese vaa yo'o tinúú soj síi tumé cacun', ne sese canicun' vij síi quene'en do', sese canicun' va'nuj síi quene'en do', ne quir' so' sayuun nanj á. ² Gaa quisij vij cuchi' 'unj rihaan soj, ne cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa sese cuchi' uún 'unj rihaan soj, ne se caraj x'naj quene'enj man síi qui'yaj cacun' ma'. Ne cuano nihánj me se nuví' 'unj ne rej man soj, tzaj ne cataj xna'anj uún 'unj rihaan soj se vaa ya ya qui'yáá 'unj sayuun man cunudanj nij síi tumé cacun' yo' ei. ³ 'Q se ca'vee don ma'an soj me rá quene'en sese ya ya Jesucristó me síi rqué naná a'mii 'unj rihaan soj ei. Xa' Jesucristó, tzaj ne nuveé sij ninaj me so' rihaan soj ma'. 'Q se sij guun nucuaj ndo'o tumé man soj me Jesucristó ei. ⁴ Dan me se ca'vej rá Jesucristó guun nucuaj doj yuvij rihaan so', ne cachrón nii man so' rihaan rcutze, tzaj ne guun nucuaj so' cunuu i'na' uún so', qui'yaj Diose, ne che'é se nocg' nuj man Jesucristó ro', che'é dan ase vaa síi ninaj vaa ma'an nuj rihaan chumij nihánj, tzaj ne Diose ro', me síi rque se nucuaj man nuj, gaa ne guun nucuaj nuj ga Jesucristó qui'yaj suun nuj ga nij soj nanj adonj.

⁵ Xcay ma'an soj cuentá sese ya ya nocog' soj se-tucuanj Jesucristó ei. Ne'en soj se vaa yanj Jesucristó ga soj na'. Ase ne ne'en soj xa'. Ya ne Jesucristó ga soj, sese nuveé sij tiha' yu'unj me soj chuguanj. ⁶ 'Q se amán ya raj, ne me raj quene'en soj se vaa nuveé sij tiha' yu'unj me nuj man chuguanj. ⁷ 'Q se achíín ni'yaj nuj rihaan Diose se vaa a'ó se chi'ui se qui'yaj soj mei. Nuveé che'é se me rá nuj cataj yuvij se vaa sa' qui'yaj nuj me

achiín ni'yaj nuj danj ma'. 'Q se che'é se me rá nuj qui'yaj sa' inanj soj, che'é dan achíín ni'yaj nuj danj rihaan Diose ei. Ca'vee se cataj yuvij se vaa síi tiha' yu'unj me ma'an nuj, tzaj ne yo'o qui'yaj sa' soj ei. ⁸ 'Q se se guun nucuaj nuj tiha' yu'unj nuj man Diose daj vaa nimán 'o 'o ní' ma'. Maan se inanj a tananj rquee nuj ca'mii nuj naná ya che'é 'o 'o ní' a. ⁹ Ne ca'vee se nuveé sij nucuaj me nuj, tzaj ne uun niha' rá nuj che'é se sij nucuaj me soj, ne achíín ni'yaj nuj rihaan Diose se vaa rque Diose nuj se vaa achiin man soj, gaa ne qui'yaj suun soj che'é so' a. ¹⁰ Che'é dan cuano nihánj me se cachrón 'unj naná nihánj rihaan yanj cartá nayaq soj a. Dan me se nda' se nuví' 'unj yáán ga soj cuano, tzaj ne cachrón 'unj naná nihánj, gaa ne güii cuchi' 'unj rihaan soj me se se gaa suun rihanj qui'yaj ndo'o j sayuun man soj a. Dan me se ca'ne' síi 'nij ra'a man ní' suun rihanj cutumej man soj, ne dan me se na'vej rá so' quir' soj qui'yaj ma!. 'Q se me rá so' raccuít 'unj man soj yan canoco' sa' soj man so' adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa a'néé nij tuvi' Pabló saludó rihaan nij síi man Corinto a

¹¹ Ne vaa doj naná me raj cataj xna'anj 'unj rihaan soj, tinuj, nocoj. Dan me se gaa niha' nimán soj ei. Raccuít soj naná sa' man tinúú soj yan guun nucuaj soj canoco' soj man Diose á. Se guun cano tuvi' soj ga tuvi' soj ma!. 'Q se cuyaqan gaa nimán soj ga tuvi' soj ei. Ne cayaán Diose ga soj ei. 'Q se Diose me síi 'yaj nuu 'ee rá ní' tinúú ní', ne vaa xej nimán ní', 'yaj Diose a. ¹² Ne gaa nari' tuvi' soj ga tinúú soj, ne uxrá ve'é ca'mii soj ga tinúú soj ei. Danj me rá Diose qui'yaj soj chuguanj. ¹³ Ve'é cayaán nij soj, rá cunudanj nij síi sa' rihaan Diose ei. ¹⁴ Dan me se me rá nuj qui'yaj ndo'o Jesucristó sij 'nij ra'a man ní' se luj che'é cunudanj soj, ne me rá nuj gaa 'ee rá Diose ni'yaj Diose man cunudanj soj, ne me rá nuj ve'é ca'mii cunudanj soj ga tinúú soj qui'yaj Nimán Diose nanj adonj.

Nihánj me 'o yanj cartá qui'yaj síí cu'naj Pabló ca'néé so' rihaan nij yuvii noco' man Diose yanj estadó cu'naj Galacia a

1 Síí cu'naj Pabló mej, né dan me se gaa cavi' Jesucristó, né cunuu i'ná' uún so', qui'yaj Diose, ne Jesucristó do', Rej ní' Diose do', me roj síí cune' mán 'unj guún 'unj apóstol nata' se-nana Jesucristó rihaan cunudanj nij yuvii mán rihaan chumij a. Nuveé inanj yuvii me síí cune' mán 'unj ma'. Ma'an ya Diose cune' mán 'unj adonj. ² Dan me se taran' nij tinúu ní' síí ne ga 'unj ro', 'yaj yanj cartá nihánj ga 'unj, ne ca'nej níj yanj nihánj rihaan nij soj síj amán rá ni'yaj man Jesucristó síj yanj nij chuman' naj rihaan estadó Galacia a. ³ Dan me se me rá níj qui'yaj Rej ní' Diose qui'yaj Jesucristó síj 'nj ra'a man ní' qui'yaj ndo'o se luj che'é níj soj, ne me rá níj gaa xej nimán soj qui'yaj roj so' adonj. ⁴ Dan me se chí'jí vaa nimán yuvii mán rihaan chumij nihánj cuango, né me rá Rej ní' Diose quinanji ní' rihaan sayuun quiran' nij yuvii mán rihaan chumij nihánj, né che'é dan ca'vej Jesucristó síj 'nj ra'a man ní' cavi' ya'ma'an so' che'é cacun' tumé ní' adonj. ⁵ Sa' uxrá vaa 'yaj Diose, cataj ní' nu' caviin ní' ca'anj a. Veé danj gaa ya ei.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa se canoco' ní' yo'ó nana ma'. Maan se inanj se-nana Jesucristó canoco' ní'

6 Ne ne'en uxraj me che'é me rá níj soj tanáj ra'yanj soj man Diose né canoco' soj yo'ó nana ma'. Ne'en soj se vaa qui'yaj ndo'o Jesucristó se luj che'é soj, né che'é dan canacuún ma'an Diose man soj canoco' soj man so', né me che'é me rá soj tanáj soj man Diose ga. ⁷ Nuveé se vaa yo'ó se-tucuanj Diose ma'. Maan se vaa níj síí me rá naqui'yaj ino se-tucuanj Jesucristó chuguaj. Tzaj né inanj se-nana Diose nana cataj xna'anj níj rihaan soj che'é Jesucristó me nana sa' adonj. ⁸ Che'é dan se ca'vej rá soj nata' yuvii yo'ó nana naca' rihaan soj mei. 'Q se inanj nana nata' níj rihaan soj asij rque ro', cuchuman rá soj ei. Dan me se ca'vej se ndaa ma'an níj do', ca'vej se ndaa 'o se-mozó Diose nanij rej xta' do', nata' yo'ó nana naca' rihaan soj, tzaj né yo'ó guun ya rá soj se vaa quiran' ndo'o síí a'mii yo'ó nana yo' sayuun qui'yaj Diose á. 'Q se taj síí no xcúúnatu se-nana Diose ma'. ⁹ Dan me se aj cataj xna'anj níj rihaan soj, né cuango nihánj me cataj xna'anj uún 'unj rihaan soj, se vaa sese ino gaa nana nata' yo' so' rihaan soj ga nana canoco' soj asij

rque, né guun ya rá soj se vaa quiran' uxrá síí nata' yo'ó nana yo' sayuun, qui'yaj Diose ei.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa inanj me rá sú cu'naj Pabló gaa niha' rá Diose ní'yaj Diose man so' a

10 Me rá 'unj gaa niha' rá yuvii ní'yaj yuvii mán 'unj, rá soj na'. Taj mei. 'Q se inanj me rá 'unj gaa niha' rá Diose ní'yaj Diose manj ei. Dan me se gaa rque me se inanj me rá 'unj gaa niha' rá yuvii ní'yaj yuvii manj, tzaj ne yaj ro', me taj ma'. Sese inanj guun rá 'unj gaa niha' rá yuvii ní'yaj yuvii mán 'unj, né nuveé sij 'yaj suun che'é Jesucristó mé 'unj a man chuguaj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa nana a'mii natáj Pabló ro', orún' Jesucristó me síí tucu'yón nana yo' man so' a

11 Me rá 'unj xcaj níj soj cuentá se vaa se-nana Diose nana sa' a'mii natáj 'unj ro', nuveé nana caviia raq yuvii me nana yo' ma'. ¹² Né nuveé yuvii nata' nana yo' rihanj ma'. Ne taj síí tucu'yón nana yo' manj ma'. Tzaj né ma'an ya Jesucristó me síí qui'yaj xcaj 'unj cuentá che'é nana sa' yo' adonj.

13 Aj ne'en soj daj vaa raj asij rque doj adonj. Dan me se gaa canoco' 'unj tucuáán noco' níj yuvii israelitá, né dan me se qui'yaj ndo'o 'unj sayuun man taran' níj síí cuchumán rá ni'yaj man Diose, né qui'yaj suun uxrá 'unj che'é se me rá 'unj tiri' 'unj man níj so' a. ¹⁴ Né tucuáán noco' níj yuvii israelitá ro', 'unj me síí noco' sa' doj tucuáán yo' rihaan que'ee níj tuví' 'unj síí israelitá vaa cuyaan gaa 'unj ei. Né 'unj ro', me síí a'néé sa' doj nu' se-tucuanj xii 'unj síí israelitá adonj.

15 Tzaj né asij ataa ca'ngaa 'unj, né guun rá Diose se vaa qui'yaj sunj che'é so' ei. Dan me se qui'yaj ndo'o Diose se luj che'éj se vaa canacuún so' manj qui'yaj sunj che'é so', ¹⁶ né tibaan so' ta'níí so' Jesucristó rihanj, che'é se me rá so' ca'anj 'unj nata' 'unj se-nana so' nana sa' rihaan níj yuvii yaníj nana adonj. Tzaj né 'unj me se a doj ne ca'anj 'unj xna'anj 'unj man yuvii daj qui'yáj canocoj man Diose ma'. ¹⁷ Dan me se vaa níj síí yanj chuman' Jerusalén, né apóstol cune' Jesucristó nata' se-nana so' rihaan yuvii me níj so', né dan me se asij ataa cune' Jesucristó mán 'unj ro', cune' Jesucristó man níj so', tzaj né ne cuchi' 'unj rihaan níj so' xna'anj 'unj man níj so' daj qui'yáj ma'. Maan se ra'yanj ca'anj 'unj cuaj estadó Arabia, ne canicaj 'unj ca'naj chuman' Damasco adonj.

18 Quisíj va'nuj ya yo' nocoj man Jesucristó ta' asuun, gaa né ca'anj 'unj chuman' Jerusalén, gaa né cunuu ya'an 'unj man síí cu'naj Pedró a. Dan me se nanó 'unj cuentó ga so', né cayáán 'unj tucuáán so' rque xnu'

güii a. ¹⁹ Né dan me se gaa canej ga so' me se quene'enj man síi cu'naj Santiagó tinuú síi 'nij ra'a man ní' uún a. Tzaj ne órún' so' quene'enj nañj á. Né ne quene'enj 'unj man yo'ó níj apóstol ma'. ²⁰ Ne'en ya Diose se vaa ya vaa nanq nihánj nanq cachrón 'unj rihaan yanj nihánj adonj. Nuveé nanq ne me nanq nihánj ma'.

²¹ Dan me se curihanj 'unj chuman' Jerusalén, ne cachéé 'unj nu' chuman' naj estadó Siria do', nu' chuman' naj estadó Cilicia do', ²² tzaj ne nj sií man estadó Judea síi cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó ro', me se ne quene'enj nj so' man 'unj ma'. ²³ Maqan se cuno nj so' centó cataj xna'anj tuvi' nj so' che'é 'unj se vaa síi ch'i' ndo'o mé 'unj, tzaj ne yaj nihánj cuano me se síj a'mii natáj se-nana Diose mé 'unj cuano, taj nj so', caráya'anj nj so' a. "Síi qui'yaj ndo'o sayuun man ní' gaa rque me se cuano nihánj nata' ma'an so' nana sa' nana noco' ní' nana me rá so' tirj' so' gaa rque chuguanj", taj tuvi' nj so' a. ²⁴ Dan me se caráya'anj ndo'o nj so', ne cataj nj so' se vaa sa' uxrá qui'yaj Diose se vaa quene'en nj so' manj a.

2

1 Dan me se cachén xca'anj yo' gaa curihanj 'unj chuman' Jerusalén, gaa ne canicaj uún 'unj ca'anj 'unj chuman' Jerusalén ga síi cu'naj Bernabé, ne dan me se nicaj níj man síi cu'naj Titó ca'anj níj rej yo' a. ² Dan me se ca'anj 'unj chuman' Jerusalén, che'é se cataj xna'anj Diose rihaan 'unj se vaa me rá Diose ca'anj 'unj chuman' Jerusalén, ne cataj xna'anj 'unj rihaan nj tinuú ní' síi israelitá daj vaa nana sa' nana ca'mii natáj 'unj rihaan nj soj síj yaníj a. Tzaj ne quirii yaníj 'unj man nj síi uun chij doj rihaan nj so', ne natáj 'unj rihaan ma'an inqan nj so' che'é nana a'mii natáj 'unj rihaan nj soj a. Dan me se me rá 'unj xcaj sa' nj síi uun chij yo' cuentá daj vaa se-nanq, gaa né se gaa nanq tirj' nj so' nu' suun qui'yaj suun 'unj che'é Jesucristó a.

³ Né nicuñ' síi cu'naj Titó ga 'unj, né nda' se nuveé sij israelitá me so', tzaj né ne qui'yaj nj síi man Jerusalén fuerzá man so' cata' ta'ngá' man so' ma!. ⁴ Tzaj ne doj nj síi tiba' yu'unj, né dan me se taj nj so' se vaa tinuú ní' me nj so', tzaj ne nuveé tinuj ní' me nj so' ma!. 'Q se tu'va rma'an nj so' nañj adonj. Dan me se catúj yuve nj so' rej nuu chre' níj, né me rá nj so' quene'en yuve nj so' daj qui'yaj níj a. Tzaj ne xa' ní' sij canoco' man Jesucristó, tzaj ne daj chihqá' míj ne nó xcúún nj' canoco' ní' nj' se-tucuanj Moisés a ma!. Che'é dan guun rá nj so' xcaj nj so' cuentá daj 'yaj níj, gaa ne tjaqan uún nj so' man ní' canoco' ní' nana noco' nj so', rá a nj so' a. ⁵ Tzaj ne níj

me se a 'ó xco' nii ne cuno níj rihaan nj so' a ma!. 'Q se guun rá níj se vaa ve'é ya quinaj nu' se-nana Diose nana ya rihaan soj, rá níj adonj. ⁶ Dan me se ase vaa síi uun chij vaa ta'aj nj síi man Jerusalén, rá níj, tzaj ne taj vaj síi sa' doj rihaan tuvi', rá 'unj a ma!. Maqan se 'o cuyaan vaa cunudanj yuvij rihaan Diose nañj adonj. Dan me se nj síi uun chij yo' ro', ne cataj xna'anj nj so' a doj nana rihaan 'unj ma'. Maqan se cunaj vaa nana ca'mii natáj 'unj, taj nj so' a.

⁷⁻⁸ Dan me se Diose me síi qui'yaj guun nucuaj síi cu'naj Pedró nata' so' se-nana Diose nana sa' rihaan nj yuvij israelitá, ne danj qui'yaj gueé Diose ga 'unj uún, né dan me se guun nucuáá 'unj nata' 'unj se-nana Diose nana sa' rihaan nj yuvij yaníj, qui'yaj Diose, né che'é dan me xcaj nj síi uun chij man Jerusalén cuentá se vaa ne cachiin doj nana man 'unj a. Maqan se ase vaa atá síi cu'naj Pedró suun nata' rihaan nj yuvij israelitá, qui'yaj Diose ro', danj vaa atá 'unj suun nata' rihaan nj yuvij yaníj, qui'yaj uún Diose a. ⁹ Né quene'en síi cu'naj Santiagó do', síi cu'naj Pedró do', síi cu'naj Juan do', se vaa qui'yaj ndo'o Diose se luj che'é 'unj do', che'é síi cu'naj Bernabé do', se vaa guun nucuáá 'unj nata' 'unj se-nana Diose nana sa' rihaan nj yuvij, qui'yaj Diose, ne guun ya nu' rá nj so' se vaa Diose me síi ca'ne' suun rihaan níj ei. Dan me se síi uun chij rihaan nj síi cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó man Jerusalén me nj so', tzaj ne guun ya rá nj so' se vaa tuvi' ma'an nj so' me níj, ne 'o cuyaan vaa suun vaa rihaan níj ga suun vaa rihaan nj so', rá nj so' a. Dan me se ne nata' nj so' se-nana Diose nana sa' rihaan nj yuvij israelitá, ne tananj níj uún, ne nata' níj rihaan nj síi yaníj, cataj nj so' uún a. ¹⁰ Tzaj ne órún' ya rasuun me cachiin nj' yaj ndo'o nj so' rihaan níj se vaa asino nj síi niqé me racuúj níj, taj nj so' a. Tzaj ne tumé ndo'o nj man nj síi niqé, né asino yo' me 'yaj níj chéé níj ei.

Nana nihánj taj xna'anj che'é nana cataj xna'anj Pablo rihaan síi cu'naj Pedró, se vaa inanj che'é Jesucristó cunuu sa' ní' rihaan Diose a

¹¹ Cachén doj güii, gaa né cuchi' síi cu'naj Pedró chuman' cu'naj Antioquía a. Tzaj ne qui'yaj so' doj se nj, né tumé so' cacun' che'é se nj qui'yaj so', rá 'unj, né che'é dan ca'mii rihaan yaj ga so' rihaan cunudanj yuvij, né cataj 'unj se vaa tumé so' cacun' che'é se vaa qui'yaj so' a. ¹² Dan me se gaa ca'na' so' chuman' Antioquía, né xcaj so' cuentá se vaa ca'vee ch'a so' chraa ga nj yuvij yaníj, ne danj qui'yaj so', né ch'a so' chraa ga nj so' chuguanj. Tzaj ne gaa namán nj síi ca'na' suun qui'yaj síi cu'naj Santiagó chuman' nihánj, gaa né cuchi' vi'

Pedró ca'mii niij síí man Jerusalén síí taj se vaa no xcúún cunudanj niij smó'o nocó' man Diose cata' ta'ngá' man niij so' a. Dan me se chuí'i Pedró se vaa xcaj niij so' cuentá se vaa chá so' chraa gá niij yuvíij yaníj, né cataj niij so' se vaa ne no xcúún so' qui'yaj so' danj, rá so', né che'é dan me ca'né' rá so' ga rej chá chraa gá niij yuvíij yaníj, né naxuun yaníj so' man so' rihaan niij yuvíij yaníj nanj adonj. ¹³ Quene'en ma'an so' se vaa ca'vee chá so' chraa gá niij yuvíij yaníj, tzaj né nuveé ejí 'o vaa rá ga nana a'mii me so' a ma'. Né ase vaa qui'yaj so' ro', ta'ngá' danj qui'yaj uún taran' niij yuvíij israelitá, né nda'a síí cu'naj Bernabé qui'yaj cacun' gá niij so' se vaa ca'né' rá so' ga rej chá chraa gá niij yuvíij yaníj nanj adonj.

¹⁴ Dan me se xcaj 'unj cuentá se vaa ne raan nocó' niij so' se-naná Diose naná ya ma'. Dan me se ca'mii yá 'unj rihaan Pedró, né cuno taran' niij so', né cataj 'unj:

—Síí israelitá mé so', tzaj né ne nocó' so' tucuáán nocó' niij yuvíij israelitá ma'. Maqan se ase vaa 'yaj niij yuvíij yaníj ro', danj vaa 'yáá so' chuguanj. Me che'é qui'yáá so' fuerzá man niij yuvíij yaníj canoco' niij yuvíij yaníj tucuáán nocó' niij yuvíij israelitá gá. ¹⁵ Dan me se yuvíij israelitá me ní' á. Nuveé yuvíij yaníj yuvíij 'yaj ndo'o cacun' me ní' ma'. ¹⁶ Tzaj né ne'en ní' se vaa nda' se ve'é nocó' yo'o so' se-tucuanj Moisés, tzaj né se cunuú sa' ma'an so' rihaan Diose ma'. 'O se cunuú sa' ya so' rihaan Diose sese cuchumán rá so' niij'yaj so' man Jesucristó adonj. Dan me se cuchumán rá ma'an ní' niij'yaj ní' Jesucristó, yan cunuú sa' ní' rihaan Diose, tzaj né se cunuú sa' ní', qui'yaj se-tucuanj Moisés ma'. Inanj danj taj danj Diose á. A 'o yuvíij se cunuú sa' rihaan Diose qui'yaj se-tucuanj Moisés ma', taj uún danj Diose adonj. ¹⁷ 'O se ní' me se canoco' ní' man Jesucristó, gaa ne ca'vee x'neé cacun' xráá ní' qui'yaj so', rá ní', tzaj né 'o se veé danj 'yaj ní' cacun' taj' rasuun chihi'. Me che'é 'yaj ní' danj ga. 'O se Cristó me síí ca'né' suún qui'yaj ní' cacun', rá so' na'. Taj ma! —Nu' naná nihánj me naná ca'mii 'unj rihaan síí cu'naj Pedró adonj.

¹⁸ Dan me se ma'án 'unj me síí tiri' chrej canoco' se-tucuanj Moisés, ne veé dan, gaa né se sese gyun che'e uún 'unj naqui'yaj sa' uún 'unj man chrej yo', né dan me se ma'án inanj yá 'unj me síí tumé cacun' gaa nanj adonj. ¹⁹ Asij rque me se canocó' 'unj tucuáán yo', tzaj né quirí' rá 'unj, qui'yaj tucuáán yo', né yaj me se ase vaa cavi' Jesucristó rihaan rcutze ro', danj vaa cavi' 'unj rihaan tucuáán yo' chuguanj. Né yaj me se inanj che'é Diose gaa i'na' 'unj ei. ²⁰ Che'é se amán rá 'unj ni'yaj 'unj Jesucristó ro', maqan che'é dan vaa i'na' 'unj ei. Yaj me se nuvé 'unj me síí yanj cuano ma'. 'O se Jesucristó

me síí yanj nimanj, né che'é dan vaa i'na' 'unj cuano ei. Che'é se amán rá 'unj ni'yaj 'unj man ta'níí Diose ro', che'é dan inanj nocó' 'unj man so' gaa chéé 'unj rihaan chumií nihánj adonj. Né dan me se maqan che'é se cunuú 'ee uxrá rá so' man 'unj ro', che'é dan ca'né' gueç rá so' cavi' so' rihaan rcutze che'é 'unj nanj adonj. ²¹ Né na'vej rá 'unj tajánj yaníj 'unj se luj qui'yaj Diose che'é 'unj ma'. 'O se vaa che'é ya qui'yaj Diose se luj adonj. Dan me se sese ca'vee ya navij cacun' che'é qui'yaj se-tucuanj Moisés, gaa né cavi' uún ma'an Jesucristó vaa gaa aq na'. Taj ma!. 'O se ne cavi' 'unj so' mei.

3

Naná nihánj taj xna'anj se vaa inanj che'é se amán rá ní' ni'yaj ní' man Jesucristó, che'é dan yanj Nimán Diose ga ní'

¹ Síí njí snúú rma'án ya me soj sij man estadó Galacia nanj chuguanj. Me che'é guun rá soj tajánj soj tucuáán sa' ga. Vaa síí qui'yaj chree man soj na'. Nuveé se sa' uxrá nata' nii rihaan soj se vaa cavi' Jesucristó rihaan rcutze che'é soj á. ² 'O se me rá 'unj xna'anj 'unj 'o naná man soj chuguanj. Che'é se canoco' niij soj se-tucuanj Moisés me yáán Nimán Diose ga soj na'. Ase che'é se amán rá soj cuno soj se-naná Jesucristó me yáán Nimán Diose ga soj xá'. ³ 'O se síí njí snúú rma'án ya me soj nanj chuguanj. Gaa guun che'é soj canoco' soj man Jesucristó, ne guun nucuaj rá soj man Nimán Diose se vaa raeuij Nimán Diose man soj, tzaj né yaj me se nucuaj rá soj man ma'an soj se vaa cunuú sa' soj qui'yaj ma'an soj nanj ason. ⁴ Nu' se sa' qui'yaj Diose che'é soj gaa canoco' naca soj man Jesucristó ro', taj yu'vee nö yo', qui'yaj soj a a'man ason. Ya ya aq na'. Ne cuchumán ya raj se vaa qui'yaj soj a mei. ⁵ Gaa rqué Diose Nimán so' rihaan soj qui'yaj ndo'o soj rasuun sa', gaa né me che'é qui'yaj Diose danj, rá soj ga. Che'e se canoco' soj se-tucuanj Moisés me qui'yaj Diose danj na'. Taj mei. Dan me se che'é se amán rá soj ni'yaj soj man Jesucristó me qui'yaj Diose danj chuguanj.

⁶ Dan me se ase vaa qui'yaj síí cu'naj Abraham síí cayáán gaa naá ro', inanj danj qui'yaj soj ei. Dan me se síí cu'naj Abraham ro', me se cuchumán rá so' ni'yaj so' Diose, né che'é dan cataj Diose se vaa sij sa' me Abraham, né cunuú sa' so' rihaan Diose á. Inanj danj a'mii danj Diose adonj. ⁷ Che'é dan xcaj soj cuentá se vaa ní' sij amán rá ni'yaj man Diose me se ase vaa síí cu'naj Abraham ro', ta'ngá' danj vaa ma'an ní' chuguanj.

⁸ Dan me se gaa naá ne'en Diose se vaa cuchumán rá níj yuvíij yaníj ni'yaj níj so' man Diose, né ne'en Diose se vaa cunuú sa'

níj so' rihaan Diose, qui'yaj ma'an Diose, ne che'é dan me nata' Diose se-nana Diose nana sa' rihaan Abraham, cataj Diose:

—Che'é se vaa qui'yáá so' ro', che'é dan me qui'yáá 'unj se luj che'é taran' nj yuvii yanij adonj —taj Diose rihaan síi cu'naj Abraham asij taj vaj a' yuvii ne'en se-nana Diose nana sa', ne nu' nana yo' nana ca'mii Diose rihaan síi cu'naj Abraham ro', canó nano yo' rihaan danj Diose a.

⁹ Dan me se cuchumán rá Abraham ni'yaj so' Diose, ne qui'yaj Diose se luj che'é so', ne ase vaa qui'yaj Diose che'é síi cu'naj Abraham ro', danj qui'yaj uún Diose che'é taran' nj síi cuchumán rá nj'yaj man so', ne qui'yaj uún Diose se luj che'é nj so' adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa se ca'vee cunuu sa' ní' rihaan Diose, qui'yaj se-tucuanj Moisés a ma'

¹⁰ Tzaj né a'mii uún danj Diose che'é yuvii nucuaj rá man se-tucuanj Moisés, taj yo': "Sese se qui'yaj yo'q so' cunudanj nj nana no' rihaan danj Diose nana cataj xna'anj Moisés ro', ne so' me síi cachran' xna'anj nj'yaj rihaan Diose á", taj danj Diose, ne a'ó yuvii se guun nucuaj qui'yaj nu' se-tucuanj Moisés a ma'. Che'é dan me taran' nj yuvii nucuaj rá man se-tucuanj Moisés ro', quiran' nj so' sayuun, qui'yaj Diose adonj. ¹¹ Tzaj né: "Síi amán rá nj'yaj man Diose ro', me se cunuu sa' so' rihaan Diose, ne cayáán so' ga Diose nu' cavig nu' ca'anj a", taj uún danj Diose, ne che'é dan me ne'en nj se vaa inanj nj yuvii amán rá nj'yaj man Diose me yuvii cunuu sa' rihaan Diose á. Se cunuu sa' nj yuvii nucuaj rá man se-tucuanj Moisés ma!. ¹² Dan me se xá' se-tucuanj Moisés, tzaj ne ne che'é yan cuchuman rá' me nani' rihaan sayuun ma'. Maqan che'é yan qui'yáá nu' rasuun taj tucuaán yo' me nani' rihaan sayuun, taj se-tucuanj Moisés nañj adonj.

¹³ Dan me se gaa naá me se ne guun nucuaj nj' qui'yaj nj' nu' se-tucuanj Moisés ma!. Che'é dan me sij cachran' xna'anj nj'yaj me ya nj' gaa rque, tzaj né cavi' Jesucristó rihaan rcutze che'é nj', ne guun so' síi cachran' xna'anj nj'yaj che'é nj', ne che'é dan se quiran' ma'an nj' sayuun daj chiháa míj a man chuguaujan. "Síi aj nocó' rihaan rcutze me síi cachran' xna'anj nj'yaj rihaan Diose", taj danj Diose á. Dan me se guun Jesucristó 'o síi cata' se-cacun' cunudanj nj' nago' so' nu' nj' cacun' yo' rihaan rcutze, ne cuano nihánj me se síi vaa yun xráa me nj' cuano ei. ¹⁴ Ndaa síj, gaa ne se luj cata' tu'va Diose rihaan síi cu'naj Abraham ro', ca'na' se luj yo' ndaa rihaan nj yuvii yanij, che'é se vaa qui'yaj Jesucristó a. Dan me se gaa naá, ne cata' tu'va Diose se vaa catuñ Nimán Diose nimán nj', ne cuchumán rá nj' nj'yaj

ní' man Diose, ne che'é dan catúj ya Nimán Diose nimán taran' nj' cuano ei.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cata' tu'va Diose rihaan síi cu'naj Abraham cataj Diose se vaa rque ndo'o Diose se sa' rihaan nj ta'níj ta'níj si'nog Abraham a

¹⁵ Né ca'mij 'unj che'é ndaa vaa 'yaj nj síi mán rihaan yo'ó nihánj, tinuj, nocoj. Sese vaa vij roj so' numij nana, ne asa' quisij numij roj so' nana, gaa ne naxcaj roj so' 'o yanj a'mii che'é ndaa vaa qui'yaj roj so', gaa ne dan me se ndaa vaa taj yanj naxcaj roj so' ro', 'yaj roj so' a. Se guun ca'ne' rá roj so' ma!. ¹⁶ Né dan me se ta'ngá' danj qui'yaj gueé Diose ga síi cu'naj Abraham, ne dan me se cunumij roj so' nana ndaa vaa qui'yaj Diose ga síi cu'naj Abraham a. Dan me se cataj Diose se vaa cavig sa' so' do', cavig sa' ta'níj ta'níj si'no so' do' a. (Dan me se danj a'mii danj Diose, tzaj né ne cataj Diose se vaa cavig sa' que'e ta'níj ta'níj si'no síi cu'naj Abraham ma!. 'O se che'é grún' ta'níj ta'níj si'no síi cu'naj Abraham ca'mii danj Diose adonj. Né síi cu'naj Jesucristó me síi cavig sa' nañj adonj.)

¹⁷ Né inanj nihánj me nana me rá 'unj cataj xna'anj 'unj rihaan soj ei. Dan me se Diose cataj rihaan síi cu'naj Abraham daj qui'yaj Diose che'é Abraham do', che'é ta'níj ta'níj si'no Abraham do', ne cachén yo'ó ca'anj cientó táá yo'ó ico chí' yo', gaa ne rque Diose se-tucuanj Moisés, tzaj né ne quirí' nana cata' tu'va Diose qui'yaj Diose che'é síi cu'naj Abraham qui'yaj se-tucuanj Moisés ma!. 'O se ya qui'yaj so' ndaa vaa cataj so' adonj. ¹⁸ Dan me se sese che'é se-tucuanj Moisés me rque Diose rasuun sa', gaa ne nuveé che'é yan cata' tu'va so' rque so' rasuun sa' asij naá me yo' gaa a ma!. Maqan se ca'mii yun so' vaa gaa nañj adonj. Tzaj né sese inanj nj síi nocó' se-tucuanj Moisés me síi nícaj nj rasuun sa' yo', gaa ne taj yu'vee nó nana cata' tu'va Diose rihaan Abraham gaa naá vaa gaa a ma!. Tzaj né ne vaa danj a ma!. 'O se che'é nana ca'mii Diose rihaan Abraham me nícaj nj' nj rasuun sa' ei. Dan me se quirí' yun nj' nu' nj rasuun sa' yo', qui'yaj Abraham chuguaujan. Ne a doj sa'anj ne cyru'vee nj' che'é nj' rasuun sa' yo' a ma!.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa rque Diose se-tucuanj Moisés che'é yan xcaj yuvii cuentá se vaa síi tumé ndo'o cacun' me yuvii a

¹⁹ Dan me se sese danj vaa, gaa ne me che'é rque Diose se-tucuanj Moisés, rá soj ga. Rqué Diose tucuaán yo' rihaan Moisés che'é cacun' tumé yuvii, ne me rá Diose canoco' yuvii tucuaán yo' ndaa se ca'na' ta'níj ta'níj si'no Abraham síi cu'naj Jesucristó rihaan chumij nihánj, gaa ne so' ro',

me síí rque nu' nij rasuun sa' rihaan yuvij, ndaa vaa cataj Diose rihaan síí cu'naj Abraham gaa naá ei. Dan me se guun rá Diose se vaa gaa ca'na' Jesucristó, ne ca'ne' rá yuvij ga se-tucuanj Moisés yo' adonj. Tzaj ne se-mozó Diose me nij síí cataj xna'anj tucuán yu' rihaan síí cu'naj Moisés, gaa ne cataj xna'anj so' tucuán yu' rihaan nij yuvij a. Dan me se cataj xna'anj Moisés rihaan nij yuvij,²⁰ tzaj ne gaa ca'mii Diose rihaan síí cu'naj Abraham, ne ma'an ya so' ca'mii adonj. Taj vaj síí ca'mii che'é Diose ma'. Taj vaj síí cataj xna'anj rihaan Diose daj me rá síí cu'naj Abraham ma'. Maan se ma'an ya so' me síí ca'mii ga síí cu'naj Abraham, ése orún' ya so' me Diose nanj adonj.

²¹ Tzaj ne taj ri'yunj se-tucuanj Moisés man nana cata' tu'va Diose rihaan Abraham gaa naá, rá soj na'. Daj chihaa míj ne vaa danj ma'. Tzaj ne sese guun nucuaj yuvij qui'yaj yuvij 'o tucuán rque Diose, ne ya cunuq sa' yuvij rihaan Diose, qui'yaj tucuán yu' ei. Tzaj ne se guun nucuaj yuvij qui'yaj yuvij tucuán vaa danj ma'. ²² Che'é dan me taj danj Diose se vaa cunudanj yuvij tumé ndo'o cacun' nanj adonj. Inanj danj vaa tumé taran' yuvij cacun', taj danj Diose, ne che'é dan me nana cata' tu'va Diose rihaan síí cu'naj Abraham ro', quisij ya nu' nana yo' che'é taran' ní' sij amán rá ni'yaj man Jesucristó adonj.

Nanq nihánj taj xna'anj se vaa gaa ca'na' Jesucristó, ne taj che'é canoco' ní' se-tucuanj Moisés a man adonj

²³ Tzaj ne gaa ataa doj quisij güii cuchumán rá ní' ni'yaj ní' man Jesucristó, ne inanj se-tucuanj Moisés canoco' ní', ne ase vaa 'o síí tumé man ní' ro', danj vaa se-tucuanj Moisés rihaan ní' gaa rque ei. Inanj se-tucuanj Moisés vaa rihaan ní' canoco' ní' ndaa se ca'na' güii tihaqen Diose rihaan ní' se vaa cuchumán rá ní' ni'yaj ní' man Jesucristó a. ²⁴ Dan me se ase vaa síí tumé man xnii daj qui'yaj xnii ro', ta'nga' danj vaa se-tucuanj Moisés rihaan ní' gaa rque, cutumé yo' man ní' ndaa se ca'na' Jesucristó ei. Ndaa síj, gaa ne xo' xcúun ní' cuchumán rá ní' ni'yaj ní' man so', ne ca'vee cunuq sa' ní' rihaan Diose adonj. ²⁵ Cuano ro', nihánj me se aj cuchumán rá ní' ni'yaj ní' man Jesucristó, ne che'é dan me taj che'é tumé se-tucuanj Moisés man ní' a ma'.

²⁶ Che'é se amán rá nij soj ni'yaj soj man Jesucristó ro', che'é dan ta'níí Diose me taran' soj cuano nanj adonj. ²⁷ Dan me se che'é se cata' ne soj che'é Jesucristó ro', che'é dan me ase vaa Jesucristó ro', ta'nga' danj vaa soj cuano nanj ei. ²⁸ Ne se cataj soj se vaa ta'aj soj me yuvij israelitá ne yo'ó ta'aj soj me yuvij yaníj ma'. Ne se cataj soj se vaa ta'aj soj me mozó ne yo'ó ta'aj soj,

nuveé sij uun mozó me yo'ó ta'aj soj, cataj soj ma'. Ne se cataj soj se vaa ta'aj soj me snó'o ne yo'ó ta'aj soj me chanq ma'. ²⁹ O se tananj ase vaa orún' yuvij vaa taran' soj, ne 'o cuyaqan vaa taran' soj che'é se noco' soj man Jesucristó nanj ei. ²⁹ Che'é se sij noco' man Jesucristó me soj ro', che'é dan ma'an ya ta'níí ta'níj si'nq síí cu'naj Abraham me soj rihaan Diose, ndaa vaa cataj Diose rihaan síí cu'naj Abraham se vaa rque so' rasuun sa' rihaan taran' nij ta'níí ta'níj si'nq síí cu'naj Abraham adonj.

4

¹ Ne ne'en soj daj vaa xnii, se vaa vaa güii, ne guun si'yaj xnii nu' rasuun man tucuá rej xnii ei. Tzaj ne gaa xnii me so', ne ase vaa mozó ro', danj vaa so' tucuá rej so' gaa yáán rej so' ei. ² Dan me se vaa yuvij tumé man xnii daj qui'yaj xnii, ne inanj danj vaa tumé nii man xnii ndaa se cachij ya xnii, gaa ne vaa güii ca'vej rá rej xnii quita'a xnii rasuun man tucuá xnii ei. ³ Ne ase vaa xnii ataa cachij ro', ta'nga' danj vaa ma'an ní' gaa rque, ne inanj ne'en ní' canoco' ní' man nij ya'anj uun chij rihaan chumij nihánj a.

⁴ Tzaj ne quisij güii me rá Diose rque Diose nu' se sa' rihaan ní', ne che'é dan ca'néé Diose ta'níí so' ca'na' ta'níí so' rihaan chumij nihánj, ne cuchruij 'o chanq man ta'níí Diose, ne síí noco' se-tucuanj Moisés me nu' nij tuví' so' gaa cayáán so' rihaan chumij nihánj adonj. ⁵ Dan me se me rá Jesucristó räcuíj so' man taran' ní' sij noco' tucuáán noco' yuvij man rihaan chumij nihánj, se vaa ca'vee tanáj ní' tucuáán noco' yuvij man rihaan chumij, ne nícaj ní' nu' se sa' me rá Diose rque Diose rihaan ta'níí Diose ei. Ne danj me rá Jesucristó qui'yaj so' che'é ní' chuguang. ⁶ Cuano nihánj me se ta'níí Diose me nij soj ei. Che'é dan ca'néé Diose man Nimáñ ta'níí so' nimán ní', ne che'é dan me: "Ataj chij. Rej nuj mé so' á", taj ní', aguáj ní', 'yaj Nimáñ ta'níí so' ei. ⁷ Che'é dan me nuveé mozó me soj rihaan Diose cuano nihánj ma'. Ase vaa mozó vaa soj gaa rque, tzaj ne xa'yaj, nahuun soj ta'níí Diose, ne vaa güii nacaj soj nu' se sa' rque Diose rihaan nij ta'níí so' adonj.

Nanq nihánj taj xna'anj se vaa ne xo' xcúun ní' qui'yaj ní' tucuáán noco' yuvij man rihaan chumij nihánj cuano mei

⁸ Gaa rque me se ne ne'en ya soj daj vaa Diose ma'. Che'é dan me qui'yaj suun soj rihaan ya'anj uun chij rihaan rasuun man rihaan chumij nihánj, tzaj ne nuveé ya'anj ya me nij ya'anj qui'yaj suun soj rihaan ma'. ⁹ Tzaj ne cuano nihánj me se ne'en nij soj man ma'an ya Diose ei. Tzaj ne sa' doj cataj 'unj se vaa ne'en Diose man nij soj chuguang. Sese aj ne'en soj man ma'an

ya Diose, gaa né me che'é canicaj uún soj canoco' soj man nij ya'anj uun chij rihaan rasuún man rihaan chumíi nihánj ga. Ne'en soj se vaa se guun nucuaj nij so' räcuúj nij so' man soj ma'. Taj yu'vee a'ó xco' nó ma'lan nij so' ma'. Me che'é me rá uún soj qui'yaj suun soj rihaan nij so' ga.¹⁰ Né navij rá soj güüi guee do', navij rá soj cha'anj che'ó 'o 'o yavii do', vaa dió guee rihaan soj do', vaa yo' guee rihaan soj do' ga. Me che'é 'yaj soj danj ga.¹¹ Nanó ndo'o rá 'unj se vaa 'yaj soj, né nanó rá 'unj se vaa quirí' rma'án nu' suun qui'yaj suun 'unj tucu'yón 'unj se-naná Diose naná sa' man nij soj nanj chuguanj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa nanó rá Pabló che'é se tanáj nij síi man Galacia nana tucu'yón so' man nij so' a

¹² Ase vaa 'unj ro', danj gaa guee soj, ése ndaa adi' se vaa soj ro', danj vaa guee 'unj, tinuj, nocoj. Che'é dan me daj se 'yaj guee cuano ro', danj qui'yaj guee soj ei. Nuveé che'é se qui'yaj chí'ií soj manj ma'. Tananj a, né inanj ve'é qui'yaj soj gaa cayaán 'unj ga soj ei.¹³ Aj ne'en soj se vaa che'é se canó chí'ií manj, che'é dan natá' 'unj se-naná Diose naná sa' rihaan soj gaa asino yaan ej.¹⁴ Né gaa quirán' 'unj rihaan soj me se ne nachri' soj nij 'yaj soj manj ma'. Tananj a, né caráya'anj ndo'o soj nij 'yaj soj manj, né ndaa adi' ve'é 'yaj nii ga 'o se-mozó Diose ro', danj qui'yaj soj, gaa né ve'é ndo'o ca'mii soj gaj ei. Né ase vaa ma'lan ya Jesucristó ro', ta'nga' danj vaa 'unj, rá soj,¹⁵ né che'é dan me guun niha' uxrá rá nij soj ne ve'é uxrá cuno soj nana ca'mij, né cunuú 'ee uxrá rá soj manj nanj adonj. Dan me se cataj yá' ta'asun, né sese guun nucuaj nij soj quiríi soj rlji rihaan soj cunuú yo' rihanj, né ca'vej rá soj qui'yaj soj danj, nda' rasuún nanj chuguanj. Tzaj né 'yaj me se me che'é ne niha' rá soj gaa uno soj naná a'mij cuano ga.¹⁶ Maan che'é se ca'mij naná ya ya rihaan soj, che'é dan mej síi taj ri'yunj man soj, rá soj nanj na'. Taj ma'!

¹⁷ Dan me se aráya'anj uxrá yo' nij so' man soj, tzaj né ne cunaj daj chihqa míj 'yaj nij so' ma'. Maan se me rá nij so' tanáj xco' soj nana noco' ní' sij amán rá nij 'yaj man Jesucristó, né inanj ma'lan nij so' canoco' soj, rá nij so' nanj adonj.¹⁸ Sese ve'é 'yaj yuvij ga soj, né cunaj uxrá sese caraya'anj nij yuvij man soj, rá 'unj á. Tzaj né yo'ó danj qui'yaj nij so', sese ya me sq' rá nij so' nij 'yaj nij so' man nij soj ei. Tzaj né taj ma'. Me che'é gaa yáán 'unj ga soj, gaa ne uun che'e nij so' 'yaj nij so' se sa' ga soj ga. Nuveé se sa' 'yaj nij so' ga soj man chuguanj.¹⁹ Dan me se ase vaa ta'núi 'unj ne'ej ro', danj vaa nij soj, tinuj, nocoj. Cuano nihánj me se uun che'e uún 'unj nanó ndo'o raj che'é soj nda' vaa nanó raj gaa rque, né me rá 'unj se vaa narí' sa'

ya soj se-naná Diose naná sa' ya ei. Dan me se ase vaa nanó rá chaná nichrun' cuchruj ne'ej che'é se ne ne'en no' sese ca'ngaa sa' ta'núi no' ro', danj vaa nanó rá 'unj che'é soj cuano chuguanj. Né veé inanj danj nanó ndo'o rá uún 'unj che'é nij soj ndaa narí' ya ya soj ndaa vaa qui'yaj ma'lan ya Jesucristó nanj ei.²⁰ O se 'vee, né ndaa cuano cayaán yá 'unj ga soj, gaa né ca'mii ma'lan yá 'unj ga soj, raj ei. Tzaj né ne ne'en yaj daj nanó raj che'é soj a mei.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa sese noco' ní' se-tucuanj Moisés, né mozó me ní', né ne nō xcúún ní' qui'yaj ní' danj a ma'

²¹ Me rá 'unj cataj ya soj 'o naná rihanj ei. Me rá nij soj canoco' soj se-tucuanj Moisés, tzaj né ne'en soj daj taj naná cachrón Moisés rihaan yanj yo' na'.²² Dan me se cachrón Moisés naná nihánj rihaan yanj, se vaa vaa vij ta'núi síi cu'naj Abraham sno'o cunii, né yo'ó ta'núi so' me ne'ej cuchruj mozó chaná nuu rihaan so', né yo'ó ta'núi so' me ne'ej cuchruj ma'lan nicá so' a. Xa' nicá so', tzaj né nuveé mozó me chaná nicá so' ma'. Nicá ya so' me yo' adonj.²³ Dan me se ne'ej cuchruj mozó chaná ro', me se ase vaa a'ngaa naj guun ne'ej ro', danj vaa ca'ngaa so' a. Tzaj né xa' ne'ej cuchruj ma'lan nicá Abraham, tzaj né aj cata' tu'va Diose daj qui'yaj Diose che'é so' asij gaa ataa ca'ngaa so' a.

²⁴⁻²⁵ Né ase vaa cuentó che'é roj chaná cuchruj ne'ej ro', danj vaa yo'ó naná tucu'yón ní', rá 'unj, né ase vaa roj chaná ro', danj vaa vij naná cataj xna'anj Diose rihaan yuvij a. Dan me se yo'ó chaná me se-mozó Abraham, né Agar cu'naj se-chuvij no', né ase vaa mozó chaná cu'naj Agar ro', ta'nga' danj vaa naná cataj xna'anj Diose rihaan síi cu'naj Moisés gaa ca'mii Diose gaa Moisés xráá quij xcáan cu'naj Sinaí a. Se-tucuanj Moisés me naná yo', né ase vaa mozó ro', danj vaa taran' nij so' nanj ei.²⁶ Tzaj né síi man yo'ó chuman' Jerusalén chuman' naj rej xta' me ní', né nuveé mozó me ní' ma'. 'O se aj guun ní' ní' man chuman' Jerusalén naj rej xta' adonj.

²⁷ Nihánj me naná no rihaan danj Diose a: "Gaa niha' nimán so', chaná ituun á. Ataa cuchruj so' ne'ej, tzaj né gaa niha' uxrá nimán so' á. 'O ruún so' cuano, tzaj né vaa güüi, né doj a gaa ta'núi so' rihaan ta'núi chaná otoj ga sno'o adonj". Inanj danj a'mii danj Diose che'é nicá Abraham chaná cuchruj man síi cu'naj Isaac a.

²⁸ Ne ase vaa ta'ní no' síi cu'naj Isaac ro', ta'nga' danj vaa nij soj, tinuj, nocoj. Soj me ne'ej se vaa cataj ya Diose ca'ngaa ya ei. Né ase vaa cavii sa' síi cu'naj Isaac ro', danj cavii sa' soj uún ei. ²⁹ Ne'en nij soj se vaa xnii ca'ngaa ma'an ta'ní yo'ó chanq ro', me se taj ri'yunj ndo'o so' man ne'ej tucuañ ya ve' chuguanj. Dan me se ta'nga' danj ran' guee ní' cuano nihánj, né dan me se 'yaj ndo'o nij yuvij nocoo' ma'an se-tucuanj Moisés sayuun man ní' sij cunuu sa' nimán che'é Nímán Diose chuguanj.

³⁰ Tzaj né xcaj ní' cuentá me taj danj Diose ei. Dan me se taj yo' se vaa: "Quirij so' man roj ta'nij mozó chanq ca'anj yanjí roj ta'nij no' á. 'Q se orún' ta'ní niçä so' níi ne uun mozó me síi guun síi si'yaj nu' si'yáá so' vaa güüi ei. Né xá' ta'ní chanq uun mozó, tzaj né daj chihäq míj ne nó xcúún ta'níi mozó chanq yo' quirij yo' taj si'yáá so' ma'". Dan me se danj vaa nana ca'mii Diose rihaan Abraham nanaq no rihaan danj Diose a. ³¹ Dan me se nuveé ta'nij mozó chanq me ní', man tinuj, man nocoj. Nuveé yuvij 'yaj suun ndo'o canoco' se-tucuanj Moisés me ní' ma'. Maqan se ase vaa ta'ní chanq ne uun mozó ro', danj vaa ní', né q'ó tucuaán ne nó xcúún ní' canoco' ní' a ma'.

5

¹ Maqan se aj ca'néj Jesucristó nu' suun taj xráa ní', né che'é dan vaa ya'núj rihaan ní' canoco' ní' man Diose cuano ei. Che'é dan me ca'néj nucuaj soj nimán soj, né se ca'vej uún soj qui'yaj suun soj suun uun mozó a ma'. Se guun rá soj canoco' soj nu' se-tucuanj Moisés a ma'.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa taj che'é cuta' níi ta'nga' man neq man ní' ma'

² Xcaj nij soj cuentá se vaa nihánj me nana taj xna'anj ma'lán 'unj sij cu'naj Pablo rihaan soj ei. Dan me se sese cuta' nii ta'nga' man soj, né taj yu'vee nö Jesucristó rihaan soj vaa gaa a ma'. ³ Nihánj me cataj xna'anj uún 'unj rihaan soj se vaa taran' nij snó'o a'vej rá cuta' nii ta'nga' man ro', no xcúún nij so' canoco' nij so' nu' se-tucuanj Moisés adonj. ⁴ Ta'aj nij soj me rá canoco' se-tucuanj Moisés, ne cunuu sa' nij so' rihaan Diose, rá nij so', tzaj né nuveé sij noco' man Jesucristó me síi 'yaj danj ma'. 'Q se síi tanáj xco se luij qui'yaj Diose che'é ní' me nij so' adonj. ⁵ Xá' níi, tzaj né nuu Nimán Diose nimán ní', né amán rá ní' ni'yaj ní' man Jesucristó, ne che'é dan me guun ya rá ní' se vaa vaa güüi cunuu sa' ní' rihaan Diose, ne yo'ó na'vij ní' ndaa se quisij ya güüi yo' adonj. ⁶ Xá' níi sij nocoo' man Jesucristó me se taj se 'yaj sese quitaj ta'nga' man ní', taj se 'yaj sese se quitáá ta'nga' man ní', taj se 'yaj ma'. 'Q se amán rá ní' ni'yaj ní'

man Jesucristó, né che'é dan cunuu 'ee rá ní' ni'yaj ní' man tinúu ní', né che'é roj yo' me cavii sa' ní' adonj.

⁷ Gaa rque me se aj sa' uxrá nocoo' soj man Diose tzaj niha'. Me síi caráán chrej rihaan soj se cuchumán rá soj cung soj nana ya yaj ga. ⁸ Xá' nana uno soj cuano, tzaj ne nuveé Diose me síi ca'mii nana yo' rihaan soj ma'. Dan me se xá' Diose, tzaj né yo'ó canacúún so' man soj canoco' soj man orún' ya so' adonj. ⁹ Ne'en nij soj se vaa yo'ó cu'naj levadura se 'yaj namij rque rachrúún, me se doj tzin' yo' araa nii rque cunj, tzaj né namij rque cunudanj cunj, 'yaj yo', né ase vaa yo'ó cu'naj levadura ro', ta'nga' danj vaa nana né uno soj adonj. Dan me se doj tzin' nanaq né uno soj, tzaj né ca'anj ní'ya que'ee nij soj, qui'yaj nanaq ne yo' ei.

¹⁰ Dan me se 'unj me se yo'ó amán raj ni'yaj 'unj man síi 'nij ra'a man ní' se vaa yo'ó cuyaan gaa rá soj ga 'unj chuguanj. Né síi a'mii yo'ó nanq ro', tzaj né 'yaj chruj so' rihaan soj se vaa se canoco' sa' soj man Diose chuguanj. Che'é yan 'yaj so' danj ro', che'é danj quiran' so' sayuun, qui'yaj Diose nanj adonj. Me ma'an sij me so', tzaj né ya quiran' so' sayuun, qui'yaj Diose ei.

¹¹ A'mii natáj ma'án 'unj rihaan yuvij se vaa cuta' nii ta'nga' man yuvij, rá soj na'. Taj, man tinuj, man nocoj. Sese danj vaa nana a'mii natáj 'unj, né ne guun na'aj yuvij cung yuvij nanq se vaa cavi' Jesucristó rihaan rcutze asuun saj ma'. Tzaj né guun na'aj nij yuvij ei. Né maqan che'é dan 'yaj ndo'o nij yuvij sayuun manj adonj. ¹² Dan me se vaa che'é cataj ní' se vaa nij síi 'yaj sayuun man soj ro', 'o se veé, né vaa che'é ca'ne' nij so' nu' nee man ma'án nij so' vaa tzaj adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ve'é qui'yaj ní' nu' se vaa me rá Nímán Diose qui'yaj ní' á

¹³ Dan me se canacúún Diose man nij soj guun niha' nimán soj canoco' soj man so', tinuj, nocoj. Tzaj né se guun rá soj se vaa ca'vee qui'yaj soj náá guun se me rá nee man ma'án soj qui'yaj soj ma'. Tananj cunuu 'ee rá soj tinúu soj, ne yo'ó qui'yaj suun soj che'é tinúu soj ei. ¹⁴ Dan me se 'o cuyaan ya vaa nu' se-tucuanj Moisés ga orún' nanq nihánj chuguanj: "Adi' se 'ee rá so' man ma'án so' ro', ta'nga' danj gaa 'ee rá so' man yo'ó yuvij á". Né nihánj me nanaq xcúún ní' cuno ní', né sese danj qui'yaj ní', ne síi 'yaj nu' se-tucuanj Moisés me ya ní' adonj. A 'ó nanq se cachiin cung uún ní', sese danj qui'yaj ní' a ma'. ¹⁵ Tzaj né sese cunu' soj do', sese guun xcoj ruvaa rá soj ni'yaj soj tuví' soj do', sese qui'yaj soj sayuun man tuví' soj do', né dan me se tadó uxrá soj ei. 'Q se sese danj uun rá soj, né

quirí' cunudan̄j tuvi' soj, qui'yaj soj nān̄ chuguān̄j.

¹⁶ Né cataj xna'an̄ 'unj rihaan̄ soj se vaa yo'q̄ cuno soj a'mii Nimán Diose gaa chéé soj rihaan̄ chumij nihán̄j, né sese inan̄j dan̄j qui'yaj soj, ne daj chihāq̄ míj se guun qui'yaj soj se vaa me rá nee man ma'an̄ soj qui'yaj soj ma'. ¹⁷ Dan me se ino uxrá vaa se me rá nee man ní' qui'yaj yo' ḡa se me rá Nimán Diose qui'yaj yo' ei. Dan me se ino me rá 'o 'o roj yo' ei. Sese me rá ní' cuno ní' rihaan̄ Nimán Diose, né aráán nee man ní' chrej rihaan̄ ní' cuno ní' rihaan̄ Diose chuguān̄j. Né sese me rá ní' qui'yaj ní' se nj me rá nee man ní' qui'yaj yo', né aráán Nimán Diose chrej rihaan̄ ní' se qui'yaj ní' dan̄j ma'. Né unu' Nimán Diose ga nee man ní', né ca'vee se me rá ní' qui'yaj ní' ndaā vaa me rá ma'an̄ ní' qui'yaj ní', tzaj né se guun nucuaj ní' qui'yaj ní' dan̄j a man adonj. ¹⁸ Tzaj né sese noco' soj man Nimán Diose, né taj che'ē canoco' soj se-tucuan̄j Moisés a mei.

¹⁹ Dan me se aj ne'en soj daj vaa rasuun̄ me rá nee man ma'an̄ soj qui'yaj yo' ei. Me rá yo' qui'yaj yo' cacun̄' ga yo'ó chanq̄ do', me rá yo' qui'yaj yo' se nj ndo'o do', me rá yo' qui'yaj yo' se na'aj ndo'o do', ²⁰ quina'vij soj rihaan̄ ya'an̄j acój yuvii do', me rá uún yo' ca'mij̄ soj ga síi chruun̄ nano' so' chrej che'ē soj do', uun̄ xcoj ruvāq̄ rá soj ni'yaj soj tinúu soj do', unu' soj ga tinúu soj do', axrīj yuvāq̄ soj man tinúu soj do', inan̄j me rá 'o 'o soj cavii sa' uún soj do', uxra' ta'aj nj̄ soj man nj̄ soj do', ²¹ uun̄ xcoj ruvāq̄ rá soj ni'yaj soj tinúu soj do', achráa ndo'o soj chra' xno ga tuvi' soj do', ne dan me se que'eq̄ doj tuvi' cacun̄ nihán̄j 'yaj uún soj, 'yaj nee man ma'an̄ soj nān̄ adonj. Aj cataj xna'an̄ 'unj rihaan̄ soj, né cuano nihán̄j me se cataj xna'an̄ uún̄ 'unj rihaan̄ soj se vaa yuvii 'yaj dan̄j ro', daj chihāq̄ míj se cayáán nj̄ so' Diose asa' guun chij Diose rihaan̄ chumij nihán̄j a ma'.

²² Tzaj né sese inan̄j rihaan̄ Nimán Diose cuno ní', ne cunuu 'ee rá ní' tuvi' ní' do', guun nihā' rá ní' do', gaa xej nimán ní' do', gaa inaj nimán ní' do', ve'é qui'yaj ní' rihaan̄ yuvii do', yo'q̄ cuchumān̄ rá ní' do', ²³ síi ní'yanj a'mii guun ní' do', ve'é cutumé ní' man ní' daj qui'yaj ma'an̄ ní' do', qui'yaj Nimán Diose ei. Inan̄j dan̄j gaa ní' sese ve'é cuno ní' rihaan̄ Nimán Diose nān̄ adonj. Yo' me sese qui'yaj ní' ndaā vaa taj nana nihán̄j, né taj cacun̄ quitaj xráa ní' qui'yaj nān̄ nihán̄j a ma'. ²⁴ Dan me se ní' sij aj canoco' man Jesucristó ro', me se aj ticavi' Jesucristó man nu' se chi'jj̄ man nimán ní', gaa cavi' so' rihaan̄ rcutze, ne dan me se quisij qui'yaj nee man ní' cacun̄, ne daj chihāq̄ míj se qui'yaj uún ní' se chi'jj̄ me rá nee man ní' qui'yaj yo' a ma'. ²⁵ Dan me se che'ē se cunuu sa' nimán ní', qui'yaj

Nimán Diose, che'ē dan yo'q̄ cuno ní' nu' se vaa cataj xna'an̄ Nimán Diose rihaan̄ ní' ei. ²⁶ Se ca'mii xta' ní' a 'ó xco' a ma'. Se ca'mii ra'yunj ní' rihaan̄ tinúu ní' a ma'. Se guun xcoj ruvāq̄ rá ní' nj̄'yaj ní' tinúu ní' a ma'.

6

Nana nihán̄j taj xna'an̄ se vaa ve'é racuuj ní' man tinúu ní' a

¹ Sese ya xcaj nj̄ soj cuentá se vaa qui'yaj 'o' tinúu soj cacun̄, ne soj sij ve'é noco' Nimán Diose ro', nago' soj chrej man sií tumé cacun̄ daj qui'yaj soj rej rihaan̄ so', tinuj, nocoj. Tzaj né nica' gaa nimán soj, né ve'é ca'mij̄ soj nān̄ sa' ga síi tumé cacun̄ ei. Dan me se tadó soj ga ma'an̄ soj gaa nago' soj chrej ei. Sese se tadó soj, né ma'an̄ soj do' ca'anj̄ chrej chi'jj̄ nān̄ chuguān̄j. ² Dan me se ca'vee se me ma'an̄ sayuun ran̄' tinúu soj, tzaj né racuuj soj man so' ei. Sese danj qui'yaj soj, ne síi qui'yaj nu' tucuáán cuchruj Jesucristó che'ē ní' me soj gaa nān̄ chuguān̄j. ³ Né sese vaa síi guun rá se vaa síi sa' me ma'an̄ so', né síi ne ne'en uxrá me so', né síi tiha' yu'unj man ma'an̄ me so' nān̄ ei. ⁴ Tzaj né naqui'yaj cuyu 'o 'o ní' daj 'yaj ma'an̄ ní', né sese ve'é 'yaj ní', ne guun nihā' rá ní' che'ē se vaa ve'é 'yaj ma'an̄ ní' ei. Tzaj né ne no xcúuñ ní' naqui'yaj cuyu ní' daj 'yaj tinúu ní' ma'. Se cataj ní' se vaa sa' doj 'yaj ní' rihaan̄ tinúu ní' ma'. ⁵ Maan̄ se ino vaa suun atá 'o 'o ní', né no xcúuñ 'o 'o ní' ca'ta' ní' suun vaa rihaan̄ ma'an̄ ní' nān̄ adonj.

⁶ Dan me se síi tucu'yón se-nān̄ Diose ro', me se no xcúuñ so' cuxra' ta'aj so' nu' se sa' rihaan̄ síi tihañ se-nān̄ Diose nana sa' rihaan̄ so' a.

⁷ Tzaj né se tiha' yu'unj soj man ma'an̄ soj ma'. Se ca'vee tiha' soj man Diose ma'. Dan me se sese 'yaj yo'q̄ so' sayuun rihaan̄ chumij nihán̄j, né gaa ndo'o sayuun quitaj xráa so', ⁸ né sese qui'yaj yo'q̄ so' inan̄j se vaa me rá nee man ma'an̄ so' qui'yaj so', né nee man so' qui'yaj quirí' nu' so' nān̄ adonj. Sese qui'yaj yo'q̄ so' inan̄j se vaa me rá Nimán Diose qui'yaj so', né Nimán Diose qui'yaj gaa i'nq̄ so' cayáán so' ga Diose nu' cavii nu' ca'an̄ adonj. ⁹ Se guun rmij̄ ní' qui'yaj sa' ní' ma'. Sese se quirí' rá ní', né quisij güüi cachrón Diose, né sa' uxrá doj cavii ní', qui'yaj Diose ei. ¹⁰ Dan me se yaj vaa ya'luj rihaan̄ ní' ro', qui'yaj suun ndo'o ní' che'ē se sa' cuano ei. Che'ē dan ve'é uxrá qui'yaj suun ní', rācuuj ní' man cunudan̄ yuvii ei. Tzaj né doj a guun rá ní' rācuuj ní' man nj̄'yaj ní' nj̄' amán rá ní' yaj man Jesucristó adonj.

Nana nihán̄j taj xna'an̄ se vaa guun nihā' rá Pabló inan̄j che'ē se cavi' Jesucristó rihaan̄ rcutze che'ē ní' a

¹¹ Nij'yaj soj ei. Xij ndo'o vaa letrá cachrón ra'aj ma'anj che'é niж soj chuguanj. ¹² Nij síi me rá ve'é ca'mij yuvij che'é ro', ma'an niж so' me síi me rá cata' ta'nga' man soj nānq adonj. Danj 'yaj niж so' che'é se na'vej rá niж so' qui'yaj yuvij sayuun man niж so' che'é se noco' niж so' man Jesucristó síi cavi' rihaan rcutzé nānq chuguanj. Mqan che'é dan a'mii niж so' danj rihaan soj nānq adonj. ¹³ Dan me se ata' ta'nga' man niж so', tzaj ne ne noco' sa' ma'an niж so' se-tucuqanj Moisés ma'. Tzaj ne inānq me rá niж so' cata' ta'nga' man soj, gaa ne ca'mij xta' niж so' cataj niж so' se vaa cata' ta'nga' man soj qui'yaj ma'an ya niж so', che'é se qui'yaj niж so' fuerzá man soj, cataj niж so' a. ¹⁴ Ne xa' 'unj, tzaj ne daj chihqá míj se ca'mii xta' 'unj ma'. 'Q se guun niha' rá 'unj inānq che'é se cavi' Jesucristó sij 'nij ra'a man ní' rihaan rcutzé che'é ní', ne xa' chumij nihánj, tzaj ne ase vaa se cavi' ro', danj vaa chumij nihánj rihaan 'unj, ne taj yu'vee nó chumij nihánj rihaan 'unj, ne yo'o tanáj 'unj man se vaa 'yaj niж yuvij mān rihaan chumij nihánj nānq adonj. ¹⁵ Taj se 'yaj sese taj ta'nga' man ní' do', taj se 'yaj sese nuvíl' ta'nga' táá man ní' do' ma'. Núj naqui'yaj nacá Diose man ní', ne cavij sa' ya ní' nānq adonj. ¹⁶ Me rá 'unj gaa xej nimán taran' soj sij noco' tucuáán nihánj, ne gaa 'ee rá Diose man soj ei. Ya yuvij israelitá me soj rihaan Diose nānq chuguanj.

¹⁷ Dan me se aj quiran' ndo'o neę mán 'unj sayuun che'é se 'yaj suun 'unj che'é Jesucristó natá' 'unj rihaan yuvij che'é so', ne che'é dan na'vej rá 'unj qui'yaj soj doj sayuun mán 'unj a ma'!

*Nana nihánj taj xna'anj se vaa me rá
Pabló qui'yaj Jesucristó se luj che'é niж síi man
Galacia a*

¹⁸ Me rá 'unj qui'yaj ndo'o Jesucristó sij 'nij ra'a man ní' se luj che'é nimán niж soj, tinuj, nocoj. Ya uxrá ei. Veé danj gaa ya ei.

Nihánj me 'o yanj cartá qui'yaj síí cu'naj Pabló ca'néé so' rihaan niж yuvii noco' man Diose yanj chuman' cu'naj Efeso a

¹ Síí cu'naj Pabló mej, ne cune' Jesucristó mán 'unj guún 'unj apóstol nata' se-naná so' rihaan niж yuvii, che'é se danj me rá Diose qui'yaj a. 'Yáá 'unj yanj cartá nihánj ca'nej 'unj rihaan niж soj sij sa' rihaan Diose yanj chuman' cu'naj Efeso sij amán rá ni'yaj man Jesucristó a. ² Me rá 'unj qui'yaj ndo'o Rej ni' Diose do', qui'yaj Jesucristó sij 'nij ra'a man ni' do', se luj che'é niж soj, ne me rá 'unj gaa xej nimán niж soj, qui'yaj roj so' a.

Nana nihánj taj xna'anj che'é nu' se luj qui'yaj ndo'o Diose che'én yuvii israelitádo', che'é ni' sij yanj do' a

³ Inanj sa' uxrá vaa Diose Rej Jesucristó sij 'nij ra'a man ni', ne ve'é ndo'o qui'yaj so' che'é ni', ne rqué ndo'o so' se sa' man ni', ne se sa' cavii rej xta' cavii ma'qan ya' Nimán Diose me rqué Diose man ni', che'é se síí noco' man Jesucristó me ni' a. ⁴ Ne dan me se che'é se sij noco' man Jesucristó me ni', che'é dan me asij ataa qui'yaj Diose chumii nihánj me narii so' man ni' guún ni' síí sa' rihaan ma'qan so', ne se tumé ni' cacun', rá so' a ma'. Ne dan me se cunuu 'qe rá so' man ni', ⁵ ne cune' so' man ni' canoco' ni' man Jesucristó ne guún ta'lij ma'qan so' man ni', ndqa vaa quirii nimán ma'qan so' qui'yaj so' che'é ni', ⁶ gaa ne che'é dan ve'é ca'mii ni' ni'yaj ni' man Diose, ne cataj ni' se vaa ve'é ndo'o qui'yaj so' se luj che'é ni', che'é se noco' ni' man Jesucristó síi 'qe rá so' man adonj.

⁷ Ne che'é se cavi' Jesucristó che'é ni' ro', che'é dan navij cacun' xráá ni', che'é se sa' uxrá vaa rá Diose ni'yaj Diose man ni', ⁸ ne Diose ro', me síí qui'yaj ndo'o se luj che'é ni' se vaa rqué ndo'o so' naná cnuu man ni', ne xcaj ndo'o ni' cuentá, qui'yaj so' adonj. ⁹ O se so' me síí qui'yaj xcaj ni' cuentá che'é nana nacá nana a'mii che'é daj me rá ma'qan so' qui'yaj so' che'é ni' sij noco' man Jesucristó, ¹⁰ asá' quisíj güii ca'nqá uún Jesucristó rihaan chumii nihánj a. Dan me se güii yo' me se guún chij Jesucristó rihaan cunudanj rasuun, qui'yaj Diose, ne guún chij Jesucristó rihaan taran' niж rasuun man rej xta' do', rihaan cunudanj niж rasuun man rihaan chumii nihánj do' a.

¹¹⁻¹² Ne che'é Jesucristó me se narii Diose man núj sij israelitá sij amán rá ni'yaj man Jesucristó, ne dan me se narii so' man núj che'é se aj cune' so' man núj guún núj niж

síí gaa nucuaj rá gaa asino yaqan man Jesucristó, che'é rej ve'é nata' núj se vaa sa' uxrá vaa Diose a. Dan me se inanj danj guun rá Diose qui'yaj so', ne so' me síí avii ndo'o raq daj qui'yaj, ne so' me síí 'yaj nú' ndqa vaa avii raq so' qui'yaj so' adonj.

¹³ Ne vaa niж soj sij yanj uún, ne cuno soj nana ya se vaa ca'vee cavii sa' uxrá ni' qui'yaj Jesucristó, ne cuchumán rá soj ni'yaj soj man Jesucristó, ne che'é Jesucristó me se ca'na' Nimán Diose catúj Nimán Diose nimán soj, ne Nimán Diose me se ca'na' rihaan ni' sij noco' man Diose, ndqa vaa cataj tu'va Diose gaa naá, ne che'é se nuu Nimán Diose nimán ni' ro', che'é dan ne'en ya ni' se vaa me ni' taa'ni' Diose ¹⁴ ne ya rqué ndo'o Diose se sa' man ni' vaa güii nanj adonj. Dan me se rqué Diose Nimán Diose rihaan ni', cataj Diose se vaa ya nacaj Diose man ni' vaa güii, ne quinanji' ni' rihaan sayuun, che'é rej ve'é nata' taran' ni' se vaa sa' uxrá vaa Diose a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa achíin ni'yaj Pabló rihaan Diose se vaa xcaj sa' doj niж sij man Efeso cuentá che'é Jesucristó qui'yaj Diose a

¹⁵ Dan me se cuno 'unj nana se vaa amán rá niж soj ni'yaj niж soj man Jesucristó sij 'nij ra'a man ni', ne cuno 'unj nana se vaa 'qe rá soj man taran' niж sij sa' noco' man Diose, ne che'é se vaa qui'yaj Diose che'é ni' sij noco' man Jesucristó ro', che'é dan ¹⁶ yo'lo nagó' 'unj graciá rihaan Diose che'é soj gaa achíin ni'yáá 'unj che'é soj rihaan Diose adonj. ¹⁷ Dan me se Diose me síí ca'néé man Jesucristó sij 'nij ra'a man ni' ca'nqá so' rihaan chumii, ne Rej ni' nicun' xta' me uún Diose, ne síí uun chij sa' uxrá me so', ne che'é dan achíin ni'yáá 'unj rihaan Diose se vaa rqué ndo'o so' naná cnuu sa' nimán soj, ne achíin ni'yáá 'unj se vaa guún nucuaj soj nari' soj nu' nana nacá tihaan so' man ni', gaa ne sa' doj xcaj ma'qan soj cuentá che'é so' ei.

¹⁸ Dan me se xcaj soj cuentá sa' doj, ne quene'en soj me che'é nacúún Diose man soj, ne quene'en soj nu' se vaa qui'yaj Diose che'é soj, ne guún rá soj se vaa vaa che'é ndo'o canoco' soj man Jesucristó adonj. Quene'en soj se vaa sa' uxrá vaa se qui'yaj Diose che'é taran' ni' sij sa' noco' man so', ¹⁹ ne quene'en soj se vaa guún nucuaj ndo'o Diose racuuj Diose man ni' sij amán rá ni'yaj man so' a. Nucuaj ndo'o Diose adonj.

²⁰ Che'é se nucuaj Diose ro', che'é dan cunuu i'na' ya uún Jesucristó, qui'yaj Diose gaa cavi' Jesucristó, ne guún chij uxrá Jesucristó rej xta' rej x'nuj Diose, qui'yaj uún Diose adonj. ²¹ Véé dan, ne uun chij ya Jesucristó rihaan taran' niж yuvii do', rihaan taran' niж ya'anj rii ta'nga' rihaan chumii

nihán do', tzaj né ne doj cuano me uun chij so' ma'. 'O se guun chij so' nu' cavii nu' ca'anj nanj adonj. ²² Ne uun chij Jesucristó rihaan cunudanj rasuun qui'yaj Diose, né dan me se Diose me síi qui'yaj rii ta'nga' Jesucristó rihaan cunudanj rasuun che'é ní' sij amán rá ni'yaj man so' adonj. ²³ Ne ase vaa nee man Jesucristó ro', danj vaa ní', uno ní' rihaan so', né dan me se so' me síi 'nij ra'a man cunudanj rasuun mān rihaan nu' cachrā' chumij, né so' me síi rque nu' se vaa achiin man nu' niij rasuun mān rihaan chumij nihán do'.

2

Nana nihánj taj xna'anj daj vaa cavii sa' ní' sij yaníj, qui'yaj Diose, né síi cunuu sa' nimán rihaan Diose me ní' cuano, che'é se lu jui'yanj uun Diose che'é ní' a

¹ Gaa rque me se ma'an níj soj me síi tumé ndo'o cacun', né che'é dan quirí' nu' nimán níj soj, né taj se qui'yá' ca'vee quinanji soj rihaan sayuun a ma!. ² Dan me se qui'yaj soj nda a vaa 'yaj yuvij mān rihaan chumij nihánj, né qui'yaj soj nu' rasuun chí'ji rasuun niha'rá síi chreé síi rii ta'nga' rihaan chumij nihánj cuano síi cheé uun chij rque nana, né so' me síi rii ta'nga' rihaan nimán níj yuvij na'vej rá cuno rihaan Diose a. ³ Ne ase vaa 'yaj níj yuvij vaa danj ro', danj qui'yaj guee taran' ní' gaa rque, né qui'yaj ní' cacun' ga níj so', né qui'yaj ní' inanj se me rá nee man ní' qui'yaj ní' a. Inanj se cavii raa ma'an ní' qui'yaj ní', né yuvij ca'maan rá Diose ní'yaj Diose man me ní' gaa rque, né ase vaa níj yuvij chéé rihaan chumij nihánj cuano ro', ta'nga' danj vaa ní' gaa rque ei.

⁴ Tzaj né cunuu 'ee ndo'o rá Diose man ní', ⁵ né quene'en Diose se vaa aj quirí' nu' nimán ní' che'é cacun' tumé ní', né che'é dan, ase vaa cunuu i'na' uún Jesucristó, qui'yaj Diose ro', ta'nga' danj vaa uún ní' cunuu sa' nimán ní', qui'yaj Diose, né che'é dan ca'vee cayáán ní' ga Diose nu' cavii nu' ca'anj nanj adonj. (Dan me se ma'an che'é se luj qui'yaj Diose che'é soj me se ca'vee quinanji soj rihaan chrej chí'ji uun chij nimán soj né cavii sa' soj ei.) ⁶ Ne ase vaa cavii Jesucristó cayáán so' rej xta', qui'yaj Diose ro', danj qui'yaj uún Diose che'é ní', che'é se sij noco' man Jesucristó me ní', né vaa güüi cavii ní' cayáán ní' ga so' rej xta' ei. ⁷ Ndaa sij, gaa né nu' cavii nu' ca'anj quene'en níj yuvij se vaa qui'yaj ndo'o Diose se luj che'é ní', né dan me se quene'en níj yuvij se vaa cunuu 'ee ndo'o rá Diose man ní' che'é se síi noco' man Jesucristó me ní' nanj adonj.

⁸ Dan me se xcaj níj soj cuentá se vaa inanj che'é se luj qui'yaj Diose che'é soj me quinanji soj rihaan chrej chí'ji uun chij

nimán soj né cavii sa' soj á. Dan me se ma'an che'é se amán rá soj ní'yaj soj man so' me cavii sa' soj ei. Nuveé ma'an soj me síi 'yaj a'vee avii sa' soj ma'. Ma'an se Diose racuúj man soj don a'vee avii sa' soj nanj adonj. ⁹ Nuveé che'é rasuun sa' qui'yaj soj me cavii sa' soj ma'. 'O se na'vej Diose ca'mii xta' yuvij cataj yuvij se vaa ma'an níj yuvij me síi qui'yaj cavii sa' níj yuvij ma'. ¹⁰ 'O se Diose me síi qui'yaj man ní', né qui'yaj Diose man ní' che'é rej canoco' ní' man Jesucristó ne ve'é qui'yaj suun ní' suun sa', rá Diose, né che'é ma'an Diose me a'vee qui'yaj suun ní' suun sa' yo' níj adonj.

¹¹ Dan me se ne'en soj se vaa nuveé yuvij israelitá me soj ma'. 'O se yuvij yaníj me soj, né dan me se cataj níj sij israelitá se vaa níj vaa nee man soj adonj. Tzaj né cuta' níj ta'nga' man nee man ma'an níj, né che'é dan me síi atá ta'nga' me níj, taj yuvij ní'yaj yuvij man níj adonj. Yo'o xcaj soj cuentá ¹² se vaa gaa rque ro', nuveé sij noco' man Jesucristo me níj soj ma'. 'O se sij yaníj rihaan níj sij israelitá me soj gaa naá nanj adonj. Dan me se nuveé sij no xcúún a 'ó xco' canoco' man Diose me soj gaa rque ma'. Ma'an se sij 'yaj rma'an rihaan chumij me soj nanj adonj. Dan me se ya cata' tu'va Diose che'é níj sij israelitá se vaa cavii sa' níj, tzaj né taj nanj cata' tu'va Diose che'é níj soj gaa rque ma'. Dan me se aj quene'en níj soj se vaa se cavii sa' níj soj do', se racuúj Diose man níj soj do', gaa man adonj. Ma'an se cheé yun níj soj rihaan chumij gaa rque nanj adonj. ¹³ Tzaj né yaj me se nda' se ne quene'en uxrá soj man Diose, tzaj ne ca'na' Jesucristó cavi' Jesucristó che'é soj, né guun che'é soj canoco' soj man Diose, qui'yaj Jesucristó, né guun che'é Jesucristó naqui'yaj chre'so' man níj soj che'é ton cayanj man so' rihaan rcutze nanj adonj.

¹⁴ Ne Jesucristó ro', me síi naqui'yaj dínj man níj sij israelitá ga soj sij yaníj, gaa ne orún' ya chuman' me taran' ní' cuano, qui'yaj so' a. 'O se tiri' so' chingá ca'ne' tanuu man ní' ga tuvi' ní', gaa cavi' ma'an so' rihaan rcutze, ¹⁵ né dan me se chingá yo' ro', me se-tucuanj Moisés, né yo'o timavij Jesucristó tucuaán yo' nanj adonj. Che'é dan me o'cuyaan vaa taran' ní' cuano, ne cunuu 'ee rá ní' man tuvi' ní', qui'yaj Jesucristó, né yo'o cunuu naçá nimán ní', qui'yaj Jesucristó, né dínj vaa nimán taran' ní', qui'yaj ya so' adonj. ¹⁶ Che'é se cavi' Jesucristó rihaan rcutze ro', che'é dan orún' ya chuman' me ní' cuano, ne yo'o qui'yaj canaan Jesucristó man nu' se a'maan rá mān nimán taran' ní', né dan me se cunuu rcua'gan taran' ní' ga Diose, qui'yaj Jesucristó a.

¹⁷ Dan me se ca'na' Jesucristó, né nata' so' rihaan nu' soj sij yaníj do', rihaan níj sij israelitá sij nicaj se-tucuanj Diose do', se

vaa dínj cuman taran' ní' rihaan Diose á.
18 'O se che'é Jesucristó me se nuu Nimán Diose nimán taran' ní', ne che'é dan vaa ya'núj rihaan taran' ní' cachinj ní'yaj ma'an ní' rihaan Rej ní' Diose adonj.

19 Che'é dan nuveé sij mān yo'ó chuman' me soj a ma'. 'O se sij ne'en man Diose me níj soj cuano nanj adonj. Nuveé sij nocó' yo'ó tucuáán me soj ma'. Māqan se ma'an soj me síi cunuu sa' nimán, ne nocó' nu' taran' ní' man Diose yaj adonj. 20 Xa' tucuáán nocó' taran' ní' cuano ro', ase vaa 'o' ve' sa' 'yaj níj xráa yuvej sa' inanj ro', danj vaa ní', ne níj yuvej sa' yo' ro', me níj sij apóstol cune' Jesucristó do', níj síi nata' se-naná Diose gaa naá do', ne yuvej sa' doj rihaan taran' níj yuvej naj tacoo' ve' yo', tzaj nē ma'an ya' Jesucristó me yo' vaa nanj chuguanj. 21 Dan me se yo' chre' gaa ní' sij nocó' man Jesucristó, gaa ne yo' o cuyaqan naxcaj nuvií ei. Ne nuví yo' ro', me níj ní' sij nocó' man síi 'nij ra'a man ní' nanj adonj. 22 Nē ma'an níj soj ro', me se che'é se nocó' soj man síi 'nij ra'a man ní', che'é dan cunuu rcua'aqan soj ga' yo' níj síi guun nuvií, ne nihánj me se ma'an ya' Nimán Diose yáán sca'núj taran' ní' ei.

3

Naná nihánj taj xna'anj se vaa ca'ne' Diose suun rihaan Pablo' nata' so' se-naná Diose naná sa' rihaan ní' sij yaníj a

1 Ne'en níj soj se vaa 'nij 'unj taga' che'é se nocó' 'unj man Jesucristó, ne 'yaj suun 'unj a'míi natáj 'unj rihaan níj soj sij yaníj che'é so', 2 ne aj ne'en soj se vaa atá 'unj suun qui'yaj Diose che'é soj sij yaníj nanj adonj. Dan me se qui'yaj ndo'o Diose se luj che'é 'unj, ne ca'ne' so' suun rihaan qui'yaj sunj che'é soj ei. 3 Dan me se tihaan naca Diose rihaan daj me rá Diose qui'yaj Diose che'é níj yuvíj man rihaan chumíj nihánj, ne aj cachrón 'unj doj naná che'é se vaa tihaan Diose manj rihaan yanj cartá ca'néé 'unj rihaan soj gaa rque adonj. 4 Nayaa soj yanj cartá yo', ne xcaj soj cuentá che'é nu' naná nari' 'unj naná che'é nu' se vaa qui'yaj Jesucristó che'é yuvíj ei. 5 Gaa rque ro', ne cataj xna'anj Diose nana yo' rihaan yuvíj ma'. Tzaj nē ndaa yaj ro', me tihaan Nimán Diose nana yo' rihaan níj sij apóstol sij sa' cune' Jesucristó man nata' se-naná so' rihaan yuvíj, ne tihaan so' naná yo' rihaan yo' níj síi nata' se-naná Diose rihaan yuvíj a. 6 Dan me se tihaan so' nana se vaa cuno níj soj sij yaníj se-naná Diose nana sa', ne cunuu sa' soj ga' níj sij israelitá adonj. Ne naná cata' tu'va Diose che'é níj síi canoco' man Jesucristó ro', quisíj ya' nu' naná yo' che'é níj soj sij yaníj ga' níj sij israelitá nanj chuguanj.

7 Ne vaa ndo'o suun rihaan nata' 'unj nana sa' yo', ne yo' me se luj qui'yaj Diose che'ej adonj. Nda' se ne nó xcúún 'unj quirí' 'unj se luj nihánj, tzaj nē ma'an ya' Diose me síi rqué se luj nihánj manj nanj ei. So' me síi nucuaj ndo'o, ne guun nucuaj qui'yaj sunj, qui'yaj Diose nanj chuguanj. 8 Nda' se síi nica' doj rihaan taran' níj síi sa' nocó' man Diose mej, tzaj nē qui'yaj Diose se luj yo' rihaan, ne ca'ne' so' suun rihaan nataj nana sa' rihaan níj soj sij yaníj se vaa sa' uxrá vaa se qui'yaj Jesucristó che'é ní' adonj. 9 Ne me rá Diose cataj xna'anj 'unj rihaan yuvíj nu' se vaa qui'yaj sa' che'é níj yuvíj a. Dan me se Diose me síi qui'yaj nu' rasuun, ne aj ne'en so' daj qui'yaj so' che'é yuvíj, tzaj ne' ne cataj xna'anj so' rihaan yuvíj nu' cavíi nu' ca'na' ma'. 10 Tzaj nē níj ya'anj man rej xta' ro', me rá Diose xcaj níj so' cuentá cuano se vaa inanj nana cuu sa' ndo'o avii raa Diose, ne quene'en níj so' man taran' ní' sij nocó' man Jesucristó, ne xcaj níj so' cuentá se vaa avii ndo'o raa Diose adonj. 11 Dan me se guun rá Diose nu' cavíi nu' ca'na' se vaa qui'yaj so' danj tió man ní', ne guun rá so' se vaa ca'nej so' man Jesucristó sij 'nij ra'a man ní' rihaan chumíj nihánj a. 12 Nē che'é se amán rá ní' ni'yaj ní' Jesucristó ro', che'é dan ca'vee cachinj ni'yaj ma'an ní' rihaan Diose, ne taj che'é cuchu'vi' ní' cal'míj ní' gä Diose ma'.

13 Che'é dan cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa se cuchu'vi' nimán soj quene'en soj sayuun quirán' 'unj che'é soj ma'. Māqan se tananj a cavíi sa' soj doj che'é sayuun rán' 'unj nihánj nanj adonj.

Naná nihánj taj xna'anj se vaa achíin ni'yaj Pablo' rihaan Diose se vaa sa' doj xcaj níj síi man Efeso cuentá se vaa 'ee ndo'o rá Jesucristó man ní' a

14 Che'é se cavíi sa' ndo'o níj soj ga' níj, che'é dan canicun' ruj 'unj, ne achíin ní'yáá 'unj rihaan Rej ní' Diose che'é soj adonj. 15 Dan me se Diose me Rej ní' taran' níj x'ne' níj síi man rej xta' do', Rej ní' taran' níj x'ne' ní' sij man rihaan chumíj nihánj do', 16 ne achíin ní'yaj rihaan so' che'é soj se vaa nari' nucuaj nimán soj qui'yaj Nimán Diose adonj. 17 Ne achíin ní'yaj se vaa cuchumán doj rá soj quene'en soj man Jesucristó, ne yo' natuu Jesucristó nimán soj qui'yaj Diose, gaa ne yo' cunuu 'ee rá soj man taran' tinúú soj adonj. 18-19 Ndaa síj, gaa ne nari' nucuaj ndo'o nimán soj, ne guun nucuaj soj xcaj sa' soj cuentá se vaa 'ee uxrá rá Jesucristó man ní', ne quene'en taran' ní' sij cunuu sa' nimán rihaan Diose se vaa 'ee uxrá rá Jesucristó man ní' adonj. Taj a 'ó síi guun nucuaj ma'an quene'en se vaa 'ee uxrá rá Jesucristó man ní' ma'. Tzaj nē guun nucuaj ní' xcaj ní' cuentá se vaa 'ee uxrá rá Jesucristó man ní', qui'yaj Diose, ne

qui'yaj ndo'o Diose se luj che'é ní', né dan me se cunuu sa' inanjj ní', ndqaa vaa ma'an Diose adonj.

²⁰ Dan me se yaj me se sii sa' uxrá me Diose, né uun nucuaj so' rque so' nu' rasuun achiin ní' gaa rihaan ní' a. Tzaj né ne rqué so' maan inanj nij rasuun achiin ní'yaj ní' gaa rihaan ní' ma!. ^Q se rqué so' nu' rasuun achiin ní' rihaan so', né rqué so' yo' doj a rasuun rihaan ní' ei. ²¹ Che'é dan cataj ní' sij noco' man Jesucristó se vaa inanj sa' uxrá vaa Diose, né yo'o danj ca'mii ní' ga ta'núi ní' nu' cavii nu' ca'anj che'é Jesucristó a. Veé danj gaa ya ei.

4

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ve'é qui'yaj ní' rihaan tinúu ní', che'é se ase vaa neq man yo'o yuvii ro', danj vaa taran' níj tinuj ní' a

¹ Ne'en nij soj se vaa 'njj 'unj taga' che'é se nocó' 'unj man sii 'njj ra'a man ní', né cataj xna'anj 'unj rihaan nij soj se vaa ve'é qui'yaj ma'an soj rihaan Diose á. Diose me sii canacúun man soj canoco' soj man so', né che'é dan ve'é canoco' soj man so' gaa chéé soj rihaan chumij nihánj á. ² Ne guun nij soj sii ni'yajan a'mii, né ve'é qui'yaj soj ga tinúu soj, né se guun yuvaq soj man tinúu soj ma!. Maan se inanj cunuu 'ee rá soj man tinúu soj, né gaa inaj nimán soj ga tinúu soj á. ³ Ne se cunu' soj ga tuvi' soj, né se quitáá ri'yunj soj tuvi' soj ma!. Maan se dínj cuman soj ga tinúu soj á. Ve'é cuno taran' soj rihaan Nimán Diose, né ase vaa nimán orún' yuvii ro', danj gaa nimán soj ga tinúu soj á. ⁴ Dan me se orún' ya yuvii me ní' vaa, né orún' ya nimán ní' vaa, né dan me se orún' ya Nimán Diose me nuu nimán ya ní', né guun ya rá taran' ní' se vaa canacúun Diose man taran' ní', né 'o cuyaan cavii sa' taran' ní', qui'yaj Diose adonj. ⁵ Oruun sii 'njj ra'a man ní', né oruun nana sa' amán rá ní', né sij cata' né che'é Jesucristó me taran' ní', ⁶ né orún' Rej taran' ní' Diose uún a. Nicaj yu'unj so' man taran' ní', né 'yaj suun so' nimán taran' ní', né yanj so' ga taran' ní' nqanj adonj.

⁷ Tzaj né ndqa 'o 'o ní' rqué Jesucristó 'o 'o suun sa' rihaan a. Dan me se yo' me rsuun sa' rqué Jesucristó, ndqa vaa me rá so' rque so' man ní' ei. Né qui'yaj ndo'o Diose se luj rihaan 'o 'o ní' se vaa guun nucuaj 'o 'o ní' qui'yaj suun ní' suun ca'ne' Jesucristó rihaan ní' a. ⁸ 'Q cuyaan vaa nana nihánj ga nana no rihaan danj Diose, né dan me se nana no rihaan danj Diose taj se vaa qui'yaj canaán Jesucristó rihaan nij síi taj ri'yunj man so', gaa ne ca'anj noco' so' man nij so' rej xta', gaa ne rqué so' se sa'rihaan nij yuvii a. Danj taj danj Diose a. ⁹ (Né nana yo' taj se vaa cavii so' xta', né ne'en ní' se vaa asino yanqnanij so' rej man nij sii cavi' rque yo'óo

a. ¹⁰ Né orún' so' me sii nanjj rej man nij sii cavi', né orún' so' me sii cavii rej xta' uún adonj. Dan me se xta' doj cavii so' rihaan daj a rasuun, gaa né guun so' sii noco' yu'unj man daj a rasuun adonj.)

¹¹ Né ma'an so' me sii cune' man ta'aj ní' guun ta'aj ní' apóstol nata' se-nana so' rihaan cunudanj nij yuvii man rihaan chumij, né yo'ó ta'aj ní' me sii cune' so' nata' nana tihaan naca Diose rihaan so', né yo'ó ta'aj ní' me sii cune' so' nata' se-nana Diose nana sa' rihaan nij sii ataa cuchuman rá ní'yaj man so', né yo'ó ta'aj ní' me sii noco' yu'unj man nij sii amán rá ní'yaj man so', qui'yaj so', né yo'ó ta'aj ní' me sii ticha'nuu se-nana Diose rihaan nu' tinúu ní', qui'yaj so', né dan me se ndaaing vaa 'o 'o suun sa' noco' 'o 'o ní', qui'yaj Jesucristó a. ¹² Dan me se danj qui'yaj Jesucristó, che'é se me rá Jesucristó guun nucuaj ní' sij cunuu sa' rihaan Diose qui'yaj suun ní' racuúj ní' man tinúu ní', gaa ne ve'é doj cuman taran' ní' sij noco' man Jesucristó, né sa' doj qui'yaj suun ní' rihaan so' nana adonj. ¹³ Né sa' doj cuchuman rá ní' quene'en ní' ta'núi Diose, né sa' doj quene'en ní' daj vaa so', né ve'é cunuu rcua'qan taran' ní' adonj. Chij inanj gaa rá ní', gaa ne daj se sa' ndo'o vaa Jesucristó ro', danj gaa sa' taran' ní' nana adonj.

¹⁴ Tzaj né cuano ro', me se ase vaa xnií vaa ní', né vaa yuvii tiha' yu'unj ndo'o man ní', né dan me se nuchruj raa ndo'o nij yuvii daj qui'yaj nij so', né tiha' yu'unj nij so' man ní', né tucu'yón ndo'o nij sii tiha' yu'unj nana naca man ní', né amán rá ní' uno ní' náá guun nana tiha' yu'unj yo', 'yaj nij so' a. Tzaj né asa' quisij cunuu chij rá ní', né se cuno ní' nana tiha' yu'unj yo' a ma!. ¹⁵ Maan inanj nana ya ca'mii ní' rihaan tinúu ní', che'é se 'ee rá ní' man tinúu ní', gaa né sa' doj quene'en ní' canoco' ní' man Jesucristó, nu' se vaa qui'yaj ní' adonj. Dan me se ase vaa rii ta'nga' cùu yave yuvii rihaan nu' nee man yuvii ro', danj vaa rii ta'nga' Jesucristó rihaan ní' adonj. ¹⁶ Né maan che'é so' ro', me ase vaa oro' tuvi' nu' cùu man yo'o yuvii ro', danj vaa noco' tuvi' ní' ga tinúu ní', né narqué Jesucristó se nucuaj achiin rihaan nu' nij tinuj ní', né che'é dan ve'é doj cuman taran' ní', né ve'é doj cunuu 'ee rá ní' tinúu ní' adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ca'ne' rá ní' ga suun 'yaj ndqa vaa 'yaj nij sii ne amán rá ni'yaj man Jesucristó, né ve'é qui'yaj ní' ga tinúu ní' do', ga sii 'njj ra'a man ní' do' ei

¹⁷ Che'é dan me cataj xna'anj yá 'unj 'o nana rihaan soj, che'é se noco' ní' man sii 'njj ra'a man ní' ei. Dan me se quisij qui'yaj soj se vaa 'yaj yo' nij sii yanj nij sii ne amán rá ní'yaj man Jesucristó nana ei. Nij sii yanj yo' me se noco' nij so' nana snúú

rma'an nanaq avii raq ma'an nij so',¹⁸ ne'ne un nucuaj nij so' xcaj sa' nij so' cuentá a ma'. Se cavii sa' nimán nij so', qui'yaj Diose ma'. Maan se quiran' nij so' sayuun che'é se sií ni'yon me nij so' ne nichraj nd'o'rā nij so' adonj.¹⁹ Ne rihuun rá nij so' che'é cacun' yaj nij so' ma'. Tananj yo' o' noco' nij so' tucuáán chi'ii, ne' yaj nd'o'nij so' cacun' se vaa me rá nee man nij so' qui'yaj nij so', ne' niha' nd'o'rā nij so' qui'yaj nij so' cacun' yo' a. Ne a'ne' rá nij so' gaa suun 'yaj cacun' a ma'.

²⁰ Tzaj ne ino uxrá vaa nanaq nari' soj asij guun che'e soj canoco' soj man Jesucristó ei.²¹ Ya uxrá cuno nij soj se-nanaq Jesucristó, ne nari' nij soj nanaq ya'adonj.²² Nanaq nari' nij soj taj se vaa no xcúun soj tanáj soj chrej chi'ii chrej canoco' soj asino yaan a. Dan me se inanj se me rá nee man soj qui'yaj soj asino yaan, ne che'é dan tihá' yu'unj síi chree man soj, ne veé danj vaj soj, ne ca'anj soj rihaan ya'an nanaq á.²³ Tzaj ne cuano nihánj no xcúun soj ca'vej soj cunuú sa' nimán soj, ne xcaj naca soj cuentá ei.²⁴ Ne ca'vej soj guun soj yuvij naca qui'yaj Diose á. Dan me se Diose me síi qui'yaj cunuú nicá ya nimán soj, ne cunuú sa' ya nimán soj, qui'yaj so' adonj.

²⁵ Che'é dan ca'ne' rá soj ga nana ne, ne inanj nana ya ca'mii soj rihaan tinúu soj, che'é se ase vaa nee man ma'an soj ro', vaa nee man taran' nij tinúu ní' a.²⁶ Nda' se a'maan nd'o'rā soj, tzaj ne se qui'yaj soj cacun' ma'. Ne ra'yaj ná'maqan rá uún soj cuaj ei. Se ca'vej rá soj yo' o'gaa yuvaq nimán soj cunu' güü ma'.²⁷ Se gaa ya'núu rihaan síi chree caxrii síi chree chrej chi'ii rque soj, qui'yaj soj mei.²⁸ Sese vaa síi ituu 'nij sca'núj soj, ne ca'ne' rá nij so' ga suun 'yaj ituu rasuun ei. Maan se veé qui'yaj suun ma'an nij so' suun sa', gaa ne' sese achiin rasuun rihaan tinúu so', ne guun nucuaj so' rque ma'an so' rasuun rihaan tinúu so' ei.²⁹ Se ca'vej soj ca'mii soj nana quij ma'. Maan se inanj guun rá soj veé ca'mii soj, ne nana sa' nana achiin man tinúu soj ro', yo' me nago' soj rihaan tinúu soj á. Ne cavii sa' doj taran' nij síi cuno nana ca'mii soj, sese sa' ca'mii soj ei.

³⁰ Ne se guun quinango rá Nimán Diose, qui'yaj soj ma'. Che'é se yanj Nimán Diose gaa soj ro', che'é dan ne'en ya' soj se vaa cavii sa' soj asa' quisí güü tjananii Diose man ní' rihaan sayuun adonj. Che'é se Nimán Diose yáán nimán soj ro', che'é dan me ne'en Diose se vaa ta'nij ya Diose me soj adonj.³¹ Ca'ne' rá soj ga suun nachri' ni'yaj tinúu á. Ca'ne' rá soj ga suun axrij yuvaq man tinúu á. Ca'ne' rá soj ga suun a'maan rá á. Se caguáj soj doj rihaan tinúu soj ma'. Se ca'mii soj doj nana nij che'é tinúu soj ma'. Quiri'ii soj cunudanj chrej chi'ii yo' á.³² Dan

me se veé qui'yaj soj rihaan tinúu soj á. Gaa'ee rá soj ni'yaj soj tinúu soj á. Ne'en soj se vaa caraj x'naa Diose che'é cacun' tumé ní', che'é se cavi' Jesucristó che'é ní' a. Che'é dan no xcúun ya' soj caraq x'naa soj ni'yaj soj tinúu soj adonj.

5

¹ Ne'en nij soj se vaa ta'nij Diose me soj cuano, ne'ee uxrá rá Diose man soj, ne che'é dan ase vaa 'yaj ma'an Diose ro', danj gaa qui'yaj uún ma'an soj ei.² Gaa'ee rá soj man tinúu soj gaa chéé soj rihaan chumíi nihánj á. Inanj danj qui'yaj Jesucristó, cunuú 'ee rá so' man ní', ne ca'vej so' cavi' so' che'é ní', ne ase vaa se luj nago' yuvij rihaan Diose ro', ta'ngal' danj vaa Jesucristó che'é ní' nanaq chuguanj.

³ Se qui'yaj soj cacun' ga chana ma'. A'ó se chi'ii se qui'yaj soj ma'. Ne se guun niha' rá soj quirí' nd'o'o soj rasuun ma'. Síi sa' noco' man Diose me soj, ne daj chihqa míj se qui'yaj soj a doj cacun' vaa danj mei.⁴ Ne se ca'mii soj nana chi'ii do', nana nij do' ma'. Se ca'mii soj nana snúu rma'an ma'. 'Q se taj che'é ca'mii soj nana vaa danj mei. Maan se no xcúun soj nago' inanj soj graciá rihaan Diose ei.⁵ Dan me se síi 'yaj cacun' ga chana ro', quiran' so' sayuun, ne síi niha' rá quirí' nd'o'o rasuun ro', quiran' so' sayuun adonj.⁶ 'Q se ase vaa síi na'vij rihaan ya'anj cacoj yuvij ro', danj vaa uún síi niha' rá quirí' nd'o'o rasuun ei. Xcaj ya soj cuentá se vaa a ló síi 'yaj cacun' yo' se cayaán gaa Diose asa' quisí güü guun chij Jesucristó do', guun chij Diose do', rihaan chumíi nihánj a ma'.

⁶ Se ca'vej rá soj ca'mii yuvij nana ne rihaan soj ne tiha' yu'unj nij yuvij man soj ma'. Se qui'yaj soj se chi'ii me rá nij yuvij qui'yaj soj ma'. Maan se yo' me se 'yaj nij síi na'vej rá cuno rihaan Diose, ne che'é dan axrij yuvaq Diose man nij so' adonj.⁷ Che'é dan naxquun yaníj soj man soj rihaan nij síi 'yaj danj ei.⁸ Asij rque ro', ase vaa nij síi chéé rej rmí' ro', danj vaa ma'an soj, ne nuví' cuentá nicaj soj ma'. Tzaj ne yaj ro', canoco' soj man síi 'nij ra'a man ní', ne che'é dan ase vaa síi chéé rej ranga' ro', danj vaa soj, nicaj nd'o'o soj cuentá, ne che'é dan ve'é qui'yaj soj gaa chéé soj rihaan chumíi nihánj ei.⁹ Síi chéé rej ranga' ro', sa' 'yaj so', ne nicaq vaa rá so', ne nana ya inanj a'mii so' adonj.¹⁰ Dan me se nuchruj raq soj daj qui'yaj soj, ne guun niha' rá síi 'nij ra'a man ní' quene'en so' man soj adonj.

¹¹ Tzaj ne se guun guun tuví' soj ga nij síi chi'ii ne acaj cuentá ne qui'yaj soj se chi'ii ga nij so' ma'. 'Q se xa' se vaa 'yaj nij so', tzaj ne taj se guun yo' rihaan nij so' a ma'. 'Q se tananj a guun rá soj tjihaq soj man nij síi 'yaj danj se vaa ne sa' vaa se 'yaj nij so' a.¹² 'Q se xa' se vaa 'yaj yuve nij so',

tzaj ne ndaa uun na'aj yá' ca'mi' che'é se vaa 'yaj yuve niij so' chuguanj. ¹³ Tzaj ne sese t̄ihaan ní' rihaan niij yuvii daj vaa nu' rasuun 'yaj yuve niij so', gaa ne quene'en niij so' daj vaa yo', ne xcay yá' niij so' cuentá se vaa niij vaa qui'yaj niij so' ei. ¹⁴ 'O se ya'an chuguun me se ya ruvi' nu' niij rasuun, 'yaj ya'an adonj. Che'é dan taj nanq nihánj: "Narij soj nej, sij otoj sca'núj niij xnangá, ne naxagaa soj, canicun' caya soj, ne Cristó me síi quichuguun rihaan soj a", taj nanq yo' a.

¹⁵ Che'é dan tumé uxrá niij soj daj vaa 'yaj soj gaa chéé soj rihaan chumij nihánj ei. Se qui'yaj soj se vaa 'yaj niij síi ne ne'en ma'. Tananj qui'yaj soj ndaa vaa 'yaj síi cuy raa á. ¹⁶ Né se ca'ne' uun rá soj cachen ndo'o orá rihaan soj ma!. 'O se uun ndo'o cacun' cuano nihánj, ne che'é dan no xcúun soj qui'yaj suun ndo'o soj yaj gaa vaa ya'núj rihaan soj chuguanj. ¹⁷ Né se guun soj síi ni'yon ma'. Tananj xcay soj cuentá daj me rá síi 'nij ra'a man ní' qui'yaj soj ei. ¹⁸ Né se guun xno soj ma!. Che'é se uun xno yuvii ro', che'é dan 'yaj ndo'o niij yuvii cacun' chi'ii ndo'o adonj. Tzaj ne yo'o cunuú Nimán Diose nimán soj ei. ¹⁹ Ase vaa nanq achráa soj rihaan Diose ro', danj gaa nanq ca'mii soj rihaan tinúu soj á. Ne cachraa nimán soj chra' rihaan síi 'nij ra'a man ní' á. ²⁰ Ne niganj nago' soj graciá rihaan Diose che'é cunudanj rasuun, che'é se síi nocó' man ta'núi Diose Jesucristó sij 'nij ra'a man ní' me soj á. ²¹ Né ve'é qui'yaj cunudanj soj ndaa vaa me rá tuvi' soj, ne yo'o cunuú rá soj se vaa Jesucristó me síi ca'ne' cacun' che'é ní' vaa güii a.

Nana nihánj taj xna'anj daj qui'yaj 'o' o ní' rihaan tuvi' ní'

²² Dan me se ve'é qui'yaj niij chanq ndaa vaa me rá nicá no' á. Dan me se daj se uun rá ní' ni'yaj ní' man síi 'nij ra'a man ní' ro', danj gun rá chanq ni'yaj chanq nicá no' á. ²³ Dan me se Jesucristó me síi qui'yaj cavii sa' ní' sij nocó' man so' rihaan sayuun, ne guun chij so' rihaan ní', ne che'é dan daj se uun rá ní' ni'yaj ní' man so' ro', danj inanq gun rá chanq ni'yaj no' man nicá no' a. ²⁴ Ne ase vaa uno taran' ní' sij nocó' man Jesucristó rihaan Jesucristó ro', ta'ngá' danj qui'yaj niij chanq cuno no' nu' nanq sa' a'mii nicá no' rihaan no' á.

²⁵ Né nij snó'o ro', me se gaa 'ee uxrá rá nij so' man nicá niij so' uún á. Dan me se ase vaa 'ee rá Jesucristó man taran' ní' sij nocó' man so' ro', danj gaa 'ee rá nij snó'o man nicá niij so' uún adonj. Ne'en soj se vaa ca'néé nimán Jesucristó caví' so' che'é ní' sij nocó' man so', ²⁶ che'é se me rá so' cata' ne ní' ne naruvii nimán ní' ne x'nee cacun' taj xráá ní' ne cuno ní' se-nanq Diose ne cunuú sa' ní' rihaan Diose, rá Jesucristó a. Danj me rá Jesucristó qui'yaj so' che'é taran' ní' sij

noco' man so' adonj. ²⁷ Ndaa síj, gaa né vaa güii, ne cachron so' man ní' sij noco' man so' rihaan ma'an so', ne ve'é uxrá gaa taran' ní' ni'yaj so', ne a'ó cacun' do', a'ó se niij do', se quitáá xráá ní' a ma!. Maqan se ase vaa vaa sa' Diose ro', danj gaa sa' taran' ní' adonj.

²⁸ Dan me se ase vaa 'yaj Jesucristó che'é ní' sij noco' man so' ro', danj qui'yaj uún niij snó'o che'é nicá snó'o, ne ase vaa aráya'anj snó'o man nee man ma'an so' ro', danj gaa caraya'anj so' man nicá so' uún á. Dan me se ase vaa nee man ma'an ní' ro', danj vaa chanq nicá ní' rihaan ní', ne che'é dan me se sese aráya'anj snó'o man nicá snó'o, ne síi aráya'anj man ma'an me uún so' nanj chuguanj. ²⁹ Né a'ó yuvii se qui'yaj chi'ii man nee man ma'an ma!. Tananj sese na'aan rque ní', ne ri' ní' se chä ní', ne aráya'anj uxrá ní' man nee man ní' nanj adonj. Dan me se ase vaa 'yaj Jesucristó aráya'anj Jesucristó man taran' ní' sij noco' man so' ro', danj inanq 'yaj uún ní' aráya'anj uxrá ní' man nee man ní' ei. ³⁰ Dan me se ase vaa nee man ma'an Jesucristó ro', danj vaa taran' ní' sij noco' man so' rihaan so' uún adonj. ³¹ Ne nihánj me nanq no' rihaan danj Diose a: "Che'é dan tanaj ní' man rej so' do', man nii so' do', ne ve'é nacaj snó'o man chanq nicá so', ne ase vaa orún' yuvii ro', danj gaa roj so' a", taj danj Diose a.

³² Nana nocoo ndo'o me nana nihánj nana tihaan nacaj Diose rihaan ní', ne a'mii nana nihánj che'é Jesucristó do', che'é taran' ní' sij noco' man so' do', nanj adonj. ³³ Dan me se sese snó'o me soj, ne no xcúun 'o' o soj gaa 'ee rá soj man nicá soj, ne ase vaa aráya'anj soj man ma'an soj ro', danj gaa caraya'anj soj man nicá soj ei. Ne chanq ro', no xcúun chanq caraq cochroj chanq rihaan nicá chanq uún ei.

6

¹ Né nij xnii noco' man síi 'nij ra'a man ní' ro', no xcúun nij xnii ve'é cuno nij xnii rihaan rej xnii do', rihaan nii xnii do' ei.

² Nihánj me 'o nana nocoo taj xna'anj danj Diose rihaan ní' a: "Velé caraq cochró so' rihaan réé so' do', rihaan nii so' do' á", taj danj Diose rihaan ní', ne cata' tu'va Diose se vaa sese cuno ní' nanq nihánj, ne sa' uxrá qui'yaj Diose che'é ní', ne orún' nana nihánj me nanq ca'mii Diose asino yaqan rihaan nu' yo'ó nij tuvi' nanq nihánj adonj. ³ Dan me se cataj Diose se vaa sese danj qui'yaj ní' ndaa nihánj, gaa né cavii sa' ní', ne gun que'e doj güii cane ní' rihaan chumij nihánj a. Danj qui'yaj Diose che'é ní', sese cuno ní' rihaan rej ní' do', rihaan nii ní' do' adonj. ⁴ Ne sese rej xnii me soj, ne se ca'maan rá ta'núi soj qui'yaj soj ma!. Tananj ve'é tacuachij soj man ta'núi soj, ne dan me se tucu'yón soj suun man ta'núi soj, ne tucu'yón

soj se-nanqá síí 'nij ra'a man ní' man ta'níí soj á.

⁵ Né mozó ro', me se ve'lé cungo so' rihaan se-ru'vee so', né gaa ni'yanj nimán mozó, né caraq̄ cochroj uxrá mozó rihaan se-ru'vee mozó á. Ase vaa 'yaj mozó rihaan ma'lan Jesucristó ro', danj qui'yaj uún mozó rihaan se-ru'vee mozó á. ⁶ Né se qui'yaj mozó yo'se vaa 'yaj níj síí vaa quij nimán ma'. Dan me se níj síí vaa quij nimán ro', me rá níj so' gaa niha' rá se-ru'vee níj so' ni'yaj so' man níj so', tzaj né inanj gaa ni'yaj ru'vee man níj so' 'yaj suun níj so', né se guun qui'yaj soj danj ma'. Tananq̄ 'q ca'nej nimán soj qui'yaj suun soj, ne guun rá soj se vaa se-mozó Jesucristó me soj, ne qui'yaj soj nu' se vaa me rá Dióse qui'yaj soj á. ⁷ Guun niha' rá soj qui'yaj suun soj á. Se guun rá soj se vaa rihaan yuvii 'yaj suun soj mei. Tananq̄ guun rá soj se vaa mozó 'yaj suun rihaan ma'lan síí 'nij ra'a man ní' me soj á. ⁸ Xcaj soj cuentá se vaa sese qui'yaj suun sa' ní', né taj se 'yaj sese ca'vee se mozó me ní' do', ca'vee se nuveé mozó me ní' do', taj se 'yaj mei. Dan me se ya'ñaru'vee síí 'nij ra'a man ní' che'é suun 'yaj suun sa' ní' nanj adonj.

⁹ Ne soj sij ru'vee ro', me se ve'lé qui'yaj uún soj ga se-mozó soj ei. Ca'ne' rá soj ga suun axrij yuviaa man mozó, ne ca'ne' rá soj ga suun tuchu'ví' man mozó uún á. 'Q se ne'en soj se vaa nícuñ' síí 'nij ra'a man soj do', man se-mozó soj do', rej xta', ne 'o cuyaq̄ vaa taran' ní' rihaan soj adonj.

Nanq̄ nihánj taj xna'anj daj qui'yaj ní', ne ca'vee qui'yaj canaan ní' rihaan síí chree a

¹⁰ Taj vaj yo'ó nana cataj xna'anj 'unj rihaan soj, man tinuj, man nocoj. Yo'o gaa chre' soj ga síí 'nij ra'a man ní' ei. Ca'vej soj ca'nej síí 'nij ra'a man ní' se nucuaj nimán soj, né daj se vaa se nucuaj nicaj ma'lan so' ro', danj gaa se nucuaj nicaj ma'lan soj, qui'yaj so' chuguanj. ¹¹ Dan me se nu' se nucuaj rque Dióse man soj ro', ca'nej soj se nucuaj yo' nimán soj, né guun nucuaj soj qui'yaj canaan soj rihaan síí chree gaa me rá sí chree tihá' yu'unj síí chree man soj ei. ¹² 'Q se nuveé inanj yuvii man rihaan chumij nihánj me níj síí unu' ga soj mei. 'Q se níj ya'anj rii ta'ngá' rihaan chumij nihánj me níj síí unu' ga soj, né ase vaa nimán vaa níj so', né vaj níj so' rque nana vaj xta' ndo'o, né chi'íí ndo'o vaa níj so', né yuvii man rihaan chumij nihánj cuano, tzaj né vaj ndo'o níj so' rej rmí', ne che'é dan rii ta'ngá' ndo'o níj ya'anj yo' rihaan níj so' adonj. ¹³ Che'é dan ca'nej soj nu' se nucuaj rque Dióse man soj nimán soj, ne güüi qui'yaj ndo'o síí chree sayuun rihaan chumij nihánj ro', né guun nucuaj soj qui'yaj canaan soj rihaan síí chree ei. Né asa' cunu' soj ga síí

chree yo', né síí gaa nucuaj doj rihaan síí chree guun soj adonj.

¹⁴ Dan me se nano' soj daj qui'yaj soj cunu' soj ga síí chree yo' á. Uxrá canoco' soj nana ya, né ase vaa nuj 'nij catuun tanuu ro', danj gaa nana yo' rihaan soj, né guun nucuaj soj cunu' soj ga síí chree yo' ei. Né ca'vej soj cunu' sa' nimán soj rihaan Dióse, né ase vaa aggá' aráán nu' rucuq̄ tanuu ro', danj gaa se caráán nimán soj, qui'yaj Dióse, gaa ne se guun nucuaj síí chree qui'yaj chi'íí síí chree yo' nimán soj a mei. ¹⁵ Né gaa listó soj, né cavíi soj ca'lanj soj, nata' soj se-nanqá Dióse nana sa' rihaan yuvii, né cuno níj yuvii nana sa' yo', né cavíi sa' níj yuvii, né ve'lé cayaán níj yuvii ga Dióse, qui'yaj nana sa' yo' ei. Né ase vaa canuj 'nij tacoo tanuu ro', danj gaa nana sa' yo' rihaan soj a. Qui'yaj canaan soj rihaan síí chree qui'yaj nana sa' yo' adonj. ¹⁶ Né niganj gaa nucuaj uxrá rá soj man Jesucristó, gaa ne ase vaa tanuu noco' rcuchra' manj ra'a ro', danj gaa ma'lan soj uún, né sese go' síí chree chruun taj tanj raq̄ aco' ya'an man soj, né guun nucuaj soj tina'áj soj ya'an yo' chuguanj. ¹⁷ Né guun ya rá soj se vaa quinanji soj rihaan sayuun, qui'yaj Dióse, né ase vaa navé aga' nuu raq̄ tanuu ro', danj gaa nana sa' cunuú raq̄ soj, né se guun nucuaj síí chree qui'yaj síí chree se chi'íí man soj, che'é se guun ya rá soj se vaa quinanji soj rihaan sayuun adonj. Né canoco' uxrá soj se-nana Dióse nana sa' nana rqué Nimán Dióse rihaan ní', né ase vaa neé espadá noco' ra'a tanuu ro', danj gaa se-nana Dióse rihaan soj, né guun nucuaj soj go' soj man síí chree, qui'yaj se-nana Dióse yo' adonj.

¹⁸ Né niganj cachinj ni'yaj uxrá soj rihaan Dióse, né racuúj Nimán Dióse man soj cachinj ni'yaj soj ei. Se ca'ne' rá soj ma'. Tananq̄ a yo'o cachinj ni'yaj uxrá soj che'é taran' ní' sij sa' noco' man Dióse ei. ¹⁹ Né cachinj ni'yaj soj che'é ma'án 'unj se vaa rque Dióse nana cnu ca'mij 'unj rihaan yuvii, né sca' tiháán 'unj nu' se-nana Dióse nana sa' rihaan níj yuvii á. Dan me se nana tiháán naca Dióse man ní' me nana sa' yo', ²⁰ né nda' se numíi 'unj aga' ne', tzaj né 'unj me síí quirí' suun nata' nana sa' yo' rihaan yuvii, né cachinj ni'yaj soj rihaan Dióse se vaa se cuchu'ví' 'unj ca'mij 'unj nana sa' yo' rihaan yuvii, che'é se no' xcúun yá 'unj ca'mij sca' yá 'unj nana sa' yo' rihaan yuvii adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ca'néé Pabló man síí cu'naj Tíquico cuchi' so' rihaan níj síí man Efeso a

²¹ Cataj xna'anj tinúu ní' síí cu'naj Tíquico rihaan soj nu' se vaa quirán' 'unj a. 'Ee ndo'o rá 'unj man so', né ve'lé ndo'o 'yaj suun so' rihaan 'unj, che'é se síí noco' man síí 'nij ra'a

man ní' me núj chuguanj. Ne a'ne' rá so' ga suun 'yaj suun ma'. Tanqanj 'o 'yaj suun so' che'é se-nana Diose nañj adonj. ²² Ne me rá 'unj quene'ën soj nu' se vaa quiran' núj, ne me rá 'unj quinarj' nucuaj nimán soj, ne che'é dan ca'nej 'unj man so' cuchí' so' rihaan soj ei.

*Nanaq nihánj taj xna'anj se vaa me rá
Pabló qui'yaj ndo'o Diose se luj che'é njí sií
cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó yanj chumán Efeso a*

²³ Me rá 'unj gaa xej nimán njí tinuj njí soj, ne gaa 'ee rá soj tinúú soj, ne gaa nucuaj rá soj man Diose, qui'yaj Rej njí Diose do', qui'yaj Jesucristó sij 'njí ra'a man njí do' adonj. ²⁴ Ne me rá 'unj qui'yaj ndo'o Diose se luj che'é taran' njí soj sij yo'q aráj cochroj rihaan Jesucristó sij 'njí ra'a man njí nu' cavii nu' ca'anj a.

Nihánj me 'o yanj cartá qui'yaj síí cu'naj Pabló ca'néé so' rihaan niж yuvii noco' man Diose yanj chuman' cu'naj Filipos a

¹ Síí cu'naj Pabló ga síí cu'naj Timoteo me rój, ne síí 'yaj suun rihaan Jesucristó me rój, ne nihánj me se 'yaj rój yanj cartá nihánj ca'nej rój rihaan cunudanj nij soj síj sa' rihaan Diose noco' man Jesucristó sij yanj chuman' cu'naj Filipos a. Me rá rój nayaqá nij soj nayaqá nij síí uun chij rihaan soj nayaqá nij síí 'yaj suun che'é soj nayaqá yanj cartá nihánj a.

² Dan me se me rá rój qui'yaj Rej ní' Diose qui'yaj Jesucristó sij 'nij ra'a man ní' qui'yaj se luj che'é nij soj, ne me rá rój gaqá xej nihánj nij soj qui'yaj roj so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa achíin ni'yaj ndo'o Pabló rihaan Diose che'é nij síí cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó yanj chuman' cu'naj Filipos a

³ Gaa na'nú rá 'unj man nij soj, ne nagó' 'unj graciá rihaan Diose che'é soj a. ⁴ Ne gaa achíin ni'yaj rihaan Diose, ne uun niha' ndo'o raj gaa achíin ni'yaj che'é taran' soj rihaan Diose chuguanj. ⁵ Dan me se nagó' 'unj graciá rihaan Diose che'é se vaa gaa cuno soj se-nana Diose, ne yuun che'é racuij soj manj cataj xna'anj cunudanj ní' se-nana Diose rihaan yuvii, ne veé danj 'yaj soj ndaa cuang ei. ⁶ Veé danj nagó' 'unj graciá rihaan Diose che'é soj che'é se guun ya raj se vaa ya uxrá guun che'é ya Diose qui'yaj suun ma'an Diose nihánj soj, ne guun ya raj se vaa guun nucuaj soj tinavij soj nu' suun ca'ne' Diose rihaan soj, qui'yaj uún Diose, ne asa' quisij güii ca'na' uún Jesucristó rihaan chumí nihánj ro', ne quisij guee nu' suun vaa rihaan soj adonj. ⁷ Ne vaa che'é ya ca'mij danj che'é taran' nij soj, ese ya no xcúun soj chuguanj. Dan me se ya caráya'anj uxrá soj manj, ne gaa 'nij 'unj taga' do', gaa ca'mij 'unj rihaan nij síí na'vej rá cuno se-nana Diose do', gaa vaj 'unj rihaan nij síí nicaj suun che'é yan a'ne' nij soj cacun' che'ej do', gaa tucu'yón 'unj se-nana Diose man yuvii do', ne racuij ndo'o cunudanj nij soj manj, ne che'é dan me se soj sij 'yaj suun gaj me se me ndo'o ya raj queñe'enj man soj ei. ⁸ Ne Diose me síí ne'en ya se vaa ase vaa 'ee rá Jesucristó man nij soj ro', veé danj 'ee guee rá ma'anj man cunudanj nij soj chuguanj.

⁹ Ne achíin ni'yaj rihaan Diose se vaa cunyu' 'ee doj rá soj tuvi' soj 'o 'o güii, ne sa' doj xcaj soj cuentá daj vaa 'o 'o rasuyun, ¹⁰ gaa ne inanj chrej sa' doj narii soj canoco'

soj nanj adonj. Ndqa síj, gaa ne asa' ca'na' uún Jesucristó rihaan chumí nihánj, ne sa' inanj gaqá nimán soj, ne taj cacun' cütumé soj a ma'. ¹¹ Dan me se ya guun soj yuvii cunuu sa' nimán, ese ya qui'yaj canaan soj nacaj ndo'o soj rihaan cacun', ne dan me se gaa güii ca'na' uún Jesucristó me se cataj nii se vaa sa' uxrá vaa Diose síí naqui'yaj sa' nimán soj adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cuno ndo'o yuvii se-nana Diose nana sa' a

¹² Me rá 'unj xcaj nij soj cuentá se vaa cavii sa' doj se-nana Diose nana sa' che'é nu' sayuun quirán' 'unj, tinuj, nocoj. ¹³ Dan me se nij tanuu man tucuá suun do', cunudanj nij yuvii man nihánj do', ne'en nij so' se vaa 'nij 'unj taga' che'é se canoco' 'unj man Jesucristó, ¹⁴ ne yo'ó nij tinúú ní' síí noco' man síí 'nij ra'a man ní' ro', nari' nucuaj nimán que'ee ndo'o nij so', che'é se ne'en nij so' se vaa 'nij 'unj taga', ne ne chu'ví' nij so' ca'mij nij so' se-nana Diose rihaan yuvii cuang ma'.

¹⁵ Dan me se, ta'aj nij so' a'mii natáj se-nana Jesucristó che'é se uun xcoj ruvaa rá nij so' ni'yaj nij so' manj, tzaj ne yo'ó ta'aj nij so' a'mii natáj che'é se me inanj rá nij so' qui'yaj sa' nij so' adonj. ¹⁶ Nij síí sa' yo' ro', 'ee rá nij so' manj, ne ne'en nij so' se vaa cune' Diose manj ca'mij rihaan nij yuvii na'vej rá cuno nana sa' yo' a. ¹⁷ Tzaj ne yo'ó nij so' ro', me se che'é se guun xcoj ruvaa rá nij so' ni'yaj nij so' manj, che'é dan a'mii natáj nij so' se-nana Jesucristó, tzaj ne ne a'mii chij nij so' ma'. Maan se danj 'yaj nij so' che'é se me rá nij so' nano doj rá 'unj che'é se 'nij 'unj taga' adonj. ¹⁸ Tzaj ne ca'vee se vaa nica' nihánj ta'aj nij so' do', ca'vee se ne vaa nica' nihánj ta'aj nij so' do', tzaj ne taj se 'yaj ma'. Maan se nata' cunudanj nij so' se-nana Jesucristó rihaan yuvii, ne che'é dan guun niha' raj adonj. Tzaj ne vaa güii, ne guun niha' doj rá yá 'unj nanj ei. ¹⁹ O se ne'en 'unj se vaa cavii sa' 'unj doj vaa güii, che'é nu' se vaa rá'n' 'unj nihánj adonj. Dan me se guun ni'yaj ní' che'é se achíin ni'yaj soj rihaan Diose che'é 'unj, ne guun ni'yaj ní' che'é se racuij ya Nimán Diose manj, ne che'é dan cavii sa' yá 'unj doj ei.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa vaa i'na' Pabló che'é Jesucristó a

²⁰ Dan me se daj chihäa míj se canó chrej na'aj rihanj, raj ma'. Ca'vee quitaj xta' rihanj ca'mij nana ya rihaan nij yuvii, ne dan me se guun ya raj se vaa se guun na'aj 'unj ma'. Dan me se asij rque ro', xcaj ndo'o yuvii cuentá se vaa sa' uxrá vaa Jesucristó, qui'yáj, ne ca'vee se gaa i'na' 'unj do', ca'vee se cavii 'unj do', tzaj ne danj inanj qui'yáj cuang nihánj, rá 'unj, ne se cuchu'ví' 'unj daj chihäa míj, rá 'unj ma'. ²¹ Vaa i'na'

'unj che'É Jesucristó, né sese cavi'! 'unj che'É Jesucristó, né cavii sa' 'unj doj, qui'yaj so' adonj.²² Dan me se sese yo'o gaa i'na' 'unj rihaan chumij nihánj, ne gaa ya'núj rihanj qui'yaj sunj che'É Jesucristó, né che'É dan ne ne'enj ase sa' doj cavi' 'unj ni', ase sa' doj canej ni', ne ne'enj daj qui'yaj a mei.²³ Q se sa' cuyaan vaa roj chrej chuguanj. Dan me se sese cavi'! 'unj, ne quinán' 'unj rihaan Jesucristó, ne ve'é uxrá doj gaa uún nanj ei.²⁴ Tzaj né achiin doj cayánj quítihanj se-nana Diose rihaan soj,²⁵ né che'É dan ne'én 'unj se vaa sə guun cavi' 'unj cuano ma'. Maan se quinaj 'unj ga soj doj, ne räuuij 'unj man soj, ne sa' doj canoco' soj Diose, qui'yaj adonj. Ndaa síj, gaa né guun niha' doj rá soj rihaan Diose adonj.²⁶ Dan me se asa' curihanj 'unj taga', né quene'én uún soj manj, né che'É dan ve'é uxrá doj ca'mij soj che'É Jesucristó ei.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ve'é qui'yaj suun ní' che'É Jesucristó a

²⁷Síj nocoj' se-nana Jesucristó nana sa' me nij soj, né che'É dan cuno soj tucuáán yo', ne ve'é qui'yaj soj cane soj ga tinúú soj á. Né sese cuchi'! 'unj chiháán soj, né quene'én 'unj se vaa cuyaan vaa rá cunudanj soj a. Dan me se ndaa' se se cuchi'! 'unj, tzaj né ndaa' se nana qun cunoj se vaa cuyaan vaa rá cunudanj soj á. Dan me se cuyaan gaa rá soj, ne räuuij soj tinúú soj, ne yo'o qui'yaj suun soj che'É nana sa' nocoj' ní' á.²⁸ Né daj chiháq míj se cuchu'vi' soj ní' yaj soj man nij sii taj ri'yunj man ní' ma'. Né yo' me quene'én nij so' daj 'yaj soj, ne xcaj nij so' cuentá se vaa xa' ma'án nij so', tzaj né cacaa nij so' vaa güii, ne xa' soj, tzaj né cavii sa' soj a. Veé danj xcaj ya nij so' cuentá, qui'yaj Diose nanj adonj.²⁹ Maan che'É Jesucristó qui'yaj ndo'o Diose se luj rihaan soj se vaa cuchumán rá soj ni'yaj soj man Jesucristó qui'yaj ma'án Diose adonj. Tzaj né yo'o se luj qui'yaj Diose me se ca'vej rá Diose quiran' soj sayuun che'É Jesucristó, né doj a ve'é gaa sese quiran' soj sayuun che'É so' adonj. Né yo' me yo'ó se luj qui'yaj uún Diose rihaan soj a.³⁰ Dan me se cuyaan vaa sayuun ran' soj ga sayuun rán' 'unj nanj ei. Tzaj né aj ne'en soj daj vaa canó tuví! 'unj ga sayuun yo' adonj. Ne cuano nihánj me se aj cuchi'! uún nana nihánj rihaan soj se vaa anó tuví! uún 'unj ga sayuun nanj adonj.

2

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ase vaa rá Jesucristó ro', danj gaa rá ma'án ní' uún a

¹ Ya ya nari' nucuaj nimán ní', 'yaj Jesucristó, rá soj na'. Ya ya uun niha' nimán ní', 'yaj tinúú ní' sii 'ee rá man ní', rá soj na'. Ya ya ve'é mán nu' nij tinuj ní', 'yaj Nimán Diose, rá soj na'. Ya ya nuu 'ee rá

ní' sij nocoj' man Jesucristó man tinúú ní' sii quiran' sayuun, rá soj na'. Dan me se nana nihánj ro', me ya uxrá vaa nanj adonj.² Che'É dan qui'yaj soj ndaa' vaa taj nana nihánj, gaa né guun niha' uxrá raj, né dan me se cuyaan gaa nimán soj ga tinúú soj, ne guun niha' uxrá raj adonj.³ Se guun xcog ruvaa rá soj ní' yaj soj tinúú soj ma'. Se guun rá soj se vaa cataj tinúú soj se vaa sa' uxrá vaa ma'an soj ma'. Tzaj né gaa nica' nimán soj, cataj soj se vaa sa' doj vaa tinúú soj rihaan ma'an soj á.⁴ Se caráya'anj soj man inanj ma'an soj ma'. Tzaj né caraya'anj o' o' soj man tinúú soj á.

⁵ Ase vaa rá ma'an Jesucristó ro', dajgaa rá ma'an soj uún á.⁶ Ne Jesucristó me se Diose ya me so', ne so' me sii no xcúun guun chij ndo'o, tzaj né ne guun niha' ndo'o rá so' guun chij so' ma'.⁷ Tananj a tanáj so' nu' suun uun chij yo', ne guun so' yuvii guun so' se-mozó yuvii guun so', né ase vaa yuvii ro', dajgaa rá so' gaa ca'na' so' rihaan chumij nihánj adonj.⁸ Dan me se cunuu nica' nimán so', né cuno so' ca'mii Diose, ne ndaa ca'vej rá so' cachron nii man so' rihaan rcutze ya, né veé dajn me nó so' gaa cavi' so' nanj adonj.⁹ Che'É dan guun chij ndo'o so' rej xta', qui'yaj Diose, ne guun so' sii güee doj rihaan cunudanj yuvii, qui'yaj uún Diose nanj adonj.¹⁰ Che'É dan vaa güii, né canicun' ruj cunudanj nij sii man xta' do', nij sii man rihaan chumij do', nij sii man rej rque yo'óó do', asa' cuno nij so' se-chuvii Jesucristó,¹¹ né cataj ya nij so' se vaa ma'an Jesucristó me sii 'nij ra' a man ní', né quene'én nij so' se vaa sa' uxrá qui'yaj Rej ní' Diose adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa qui'yaj suun ní' yan cunuu sa' nimán ní' a

¹² Che'É dan cuno soj ca'mij, tinuj, nocoj. Gaa cayáán 'unj ga soj, né cuno soj nu' nana ca'mij, né qui'yaj suun uxrá soj che'É rej quinavij nu' chrej chi'ii uun chij nimán soj, né cunuu sa' nimán soj a. Cuanq nihánj me se ndaa' se nuví! 'unj yáán ga soj, tzaj né me rá 'unj doj cuno soj a. Ase 'yaj xnii gaa chu'vi' xnii ni'yaj xnii rej xnii ro', dajgaa qui'yaj soj cuchu'vi' soj ní'yaj soj Diose, né doj a qui'yaj suun soj che'É rej quinavij nu' chrej chi'ii uun chij nimán soj, né cunuu sa' nimán soj rihaan Diose á.¹³ Diose me sii 'yaj suun nimán soj yan guun rá soj cuno soj se-nana so', né so' me sii qui'yaj guun nucuaj soj qui'yaj soj nu' se vaa me rá so' qui'yaj soj adonj.

¹⁴ A 'ó güii se ca'mii tu'va yuve soj che'É tinúú soj ma'. Inanj ve'é qui'yaj suun soj ga tinúú soj á.¹⁵ Né guun soj sii sa', né taj cacun' cutumé soj rihaan Diose mei. Né ndaa' se chéé soj ga yuvii vaa quij nimán man

rihaan chumij nihánj cuano, tzaj ne ve'é cuno soj rihaan Diose, ne yo'o ya guun ta'nij Diose man soj chuguanj. Dan me se ase vaa ve'é ndo'o vaa chuguun yati' rej xt'a' ro', danj ve'é uxrá quene'en yuvij man soj vaj soj rihaan chumij nihánj, ne¹⁶ raan canoco' soj se'nana Diose nana 'yaj vaa i'ná' nimán ni', gaa ne guun niha' raj ni'yaj 'unj man soj gaa güii ca'naj uún Jesucristó rihaan chumij nihánj, che'é se quene'en so' se vaa qui'yaj suun uxraj tucu'yonj man soj ne cavij sa' nu' suun qui'yaj sunj a.

¹⁷ Ne nda' se ndaa ayanj ma'lan ton manj che'é sayuun rán' 'unj che'é se me ndo'o raj yo'o cuchuman rá soj ni'yaj soj Diose, tzaj ne guun niha' ndo'o raj, ne tycuachenj doj se niha' nuu nimanj nimán soj ei. ¹⁸ Ne guun niha' rá soj uún, ne guun niha' rá 'unj che'é soj a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cuchi' síi cu'naj Timoteo do', síi cu'naj Epafroditó do', chuman' cu'naj Filípos a

¹⁹ Me rá 'unj ca'nej 'unj man síi cu'naj Timoteo cuchi' so' rihaan soj, sese ca'vej rá Jesucristó sij 'nij ra'a man ní' cuchi' so' a. Ne canicaj so' ca'na' so' rihanj, ne cataj xna'anj so' rihanj daj quiran' soj, gaa ne guun niha' raj a. ²⁰ Qrún' so' me síi nanó ndo'o rá che'é soj daj ran' soj, ne taj vaj yo'ó síi sa' ase sa' orún' so' ma'. ²¹ Tzaj ne yo'ó nij so' ro', inanj che'é ma'lan nij so' aráya'anj nij so', tzaj ne ne aráya'anj nij so' che'é Jesucristó ma'. ²² Tzaj ne aj en'e soj se vaa síi sa' uxrá me síi cu'naj Timoteo, ne daj se 'yaj xnii 'yaj suun xnii ga rej xnii ro', danj vaa 'yaj Timoteo 'yaj suun so' che'é se'nana Diose gaj ei. ²³ Che'é dan xcaj 'unj cuentá daj quirán' 'unj rej rihaan, gaa ne nu' ca'nej 'unj man so' cuchi' so' rej yanj soj a. ²⁴ Ne nucuaj rá 'unj man síi 'nij ra'a man ní' se vaa ra'yanj cuchi' ma'anj rihaan soj adonj.

²⁵ Vaa che'é ndo'o ca'nej 'unj man tinúú ní' síi cu'naj Epafroditó cuchi' so' rihaan soj vaa nana ej. So' me síi qui'yaj suun ndo'o gaj rej man síi taj ri'yunj man ní', ne ma'lan nij soj me síi ca'née man so' ca'na' so' rque so' se vaa achiin manj, ²⁶ ne me ndo'o rá so' quene'en uún so' man nij soj nana adonj. Dan me se nanó rá so' se vaa cuno soj nana che'é so' se vaa canó chí'i man so' adonj. ²⁷ Ya' daj doj se cavij so', tzaj ne cunuu 'ee rá Diose man so', ne cunuu 'ee rá Diose mán 'unj do', ne ne cavij so' ma'. 'Q se sese cavij síi cu'naj Epafroditó, ne nanó ndo'o raj nana ej. ²⁸ Che'é dan ra'yanj ca'nej 'unj man so' cuchi' so' rihaan soj, ne guun niha' rá soj quene'en soj man so', ne che'é dan se nanó rá 'unj che'é soj ma'. ²⁹ Che'é dan asa' cuchi' so', ne gaa niha' ndo'o rá soj ca'mij soj ga so' ei. Dan me se ya tinúú ní' sij noco' man síi 'nij ra'a man ní' me so' ei. Caraq cochroj soj

rihaan cunudanj nij yuvij 'yaj ndaa vaa 'yaj síi cu'naj Epafroditó yo' ei. ³⁰ 'Q se daj doj se cavij so' che'é suun qui'yaj suun so' che'é Jesucristó nana adonj. Dan me se ca'née nimán so' cavij so' che'é se nayón so' rihaan soj racuij so' manj nana chuguanj.

3

Nana nihánj taj xna'anj se vaa sa' doj vaa Jesucristó rihaan cunudanj a

¹ Dan me se gaa niha' rá soj ní'yaj soj síi 'nij ra'a man ní', tinuj, nocoj. Ne sayuun vaa cachrón uún 'unj nana nihánj nayaq soj ma'. Ne cavij sa' doj soj, sese cungo soj nana nihánj chuguanj. ² Dan me se tumé soj man soj sese cuchi' nij síi chí'i, nij síi niha' rá ca'né' nee man yuvij rej man soj á. 'Q se ase vaa chuvee ro', danj vaa nij so' adonj. ³ Ne xa' ní', tzaj ne ino 'yaj ní' ei. 'Q se síi ya cunuu sa' rihaan Diose me ní', ne inanj Nimán Diose noco' ní' gaa 'yaj suun ní' rihaan Diose adonj. Ne nucuaj rá ní' man ma'lan ní' se vaa cavij sa' ní' che'é se vaa 'yaj ma'lan ní' ma'. Tananj niha' rá ní' nata' ní' se vaa Jesucristó me síi 'yaj ca'vee cavij sa' ní' adonj.

⁴ Dan me se nij síi chí'i ro', sa' uxrá 'yaj ma'lan nij so', rá nij so', ne che'é dan cavij sa' nij so' qui'yaj ma'lan nij so', rá nij so', tzaj ne 'unj nihánj me se sa' doj qui'yaj ma'lan rihaan nij so' ei. ⁵ Dan me se ya síi israelítá mej, ne gaa cachén tunj güii ca'ngaa 'unj, ne cuta' nii ta'ngá' man nee manj a. Yo'o ta'níi ta'níi si'nó síi cu'naj Benjamín gaa naá mej, ne xií 'unj do', réj do', ma'anj do', me síi a'mii xna'ánj hebreo, ne síi fariseo mej, ne canocó' 'unj se-tucuanj Moisés gaa nij so' a. ⁶ Gaa rque doj, ne síi nichraj nimán mej, ne qui'yaj uxraj sayuun man nij síi noco' man Jesucristó, che'é se me raj guun niha' rá Diose ni'yaj Diose manj, ne ve'é uxrá canocó' 'unj nu' se-tucuanj Moisés, ne a ó naá yo' ne quinaj, qui'yáj ma'!

⁷ Ne sa' uxrá qui'yáj, raj gaa rque, tzaj ne yaj ro', quene'enj se'nana Jesucristó, ne nu' rasuun qui'yáj gaa naá ro', ase vaa sigui' ri'yuj vaa nu' rasuun qui'yáj gaa naá, raj nana ej. ⁸ Dan me se che'é se me ndo'o raj xcaj sa' 'unj cuentá che'é Jesucristó sij 'nij ra'a manj ro', che'é dan nu' se vaa qui'yáj gaa rque ro', daj se me raj ne'enj sigui' ri'yuj ro', danj me raj ne'enj man yo' cuano, ne che'é se ni'ya un me yo' rihanj ro', che'é dan ca'vee canocó' 'unj man Jesucristó adonj. ⁹ Gaa ne vaa güii, ne cunuu sa' 'unj rihaan Diose, tzaj ne nuveé se-tucuanj Moisés me se qui'yaj cunuu sa' 'unj rihaan Diose ma'. Maan se che'é se amán rá 'unj ni'yaj 'unj Jesucristó ro', che'é dan me cunuu sa' 'unj qui'yaj ma'lan Diose adonj. ¹⁰ Inanj me rá 'unj sa' doj xcaj 'unj cuentá che'é

Jesucristó á. Dan me se nucuaj Diose, ne cunuu i'na' uún Jesucristó gaa cavi' so', qui'yaj Diose, ne che'é dan me ndo'o raj quene'enj daj qui'yaj Diose che'é 'unj a. Né ase vaa quiran' Jesucristó sayuun ro', danj gaa quiran' ma'án 'unj sayuun ga'so', raj, ne ase vaa ca'vej rá Jesucristó cavi' so' che'é ní' ro', danj gaa 'unj', raj, ne yo'o qui'yaj sunj che'é tinuu 'unj rihaan Diose adonj.¹¹ Ndaa síj, gaa ne sese yo'o canocó' 'unj man so', ne ca'vee cunuu i'na' uún 'unj asa' cavi' 'unj, qui'yaj so' nanj adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa qui'yaj suun uxrá ní', ne ca'qnj ní' rej xta', qui'yaj Diose a

¹² Nuveé se aj quisij 'unj cunuu sa' 'unj, taj 'unj ma'. Maan se ataa quisij 'unj se vaa me rá Diose gunj, ne che'é dan me yo'o raan nocó' 'unj man Jesucristó, che'é rej me raj cunuu sa' 'unj, vaa güii a. Jesucristó me síi qui'yaj canocó' 'unj man so', che'é se me rá ma'an so' cunuu sa' 'unj adonj.¹³ 'Unj me síi ne'en se vaa ataa quisij 'unj se me raj gunj, tinuj, nocoj. Che'é dan grún' suun vaa rihanj cuano nihánj me 'yaj tanáj xco 'unj nu' se vaa qui'yaj asij rque, ne guun niha' uxrá raj qui'yaj nu' se vaa qui'yaj rej rihanj,¹⁴ ne 'yaj suun uxraj, ne ca'na' güii qui'yaj cananj qui'yaj Diose, ne cavií sa' 'unj, qui'yaj Diose, ne nacunj Diose manj cavií 'unj rej xta' che'é se 'unj me síi noco' man Jesucristó adonj.¹⁵ Né sese aj cuchumán sa' rá ní', ne inanj danj gaa rá taran' ní' á. Tzaj né sese ino vaa rá níj soj, ne Diose me síi tihán rihaan soj me ma'an nana cachin rihaan soj a.¹⁶ Tzaj né tucuáán aj nari' ní' ro', raan canoco' ní' tucuáán yo' á.

¹⁷ Xcay níj soj cuentá daj 'yaj ma'anj do', daj 'yaj níj síi noco' manj do', ne cuyaan danj qui'yaj soj ga' níj á.¹⁸ Ino vaa rá que'ee yuvij, ne aj cataj xna'anj uxraj rihaan soj che'é níj so', ne nihánj me cataj xna'anj uún 'unj rihaan soj daj vaa níj so', tzaj né 'o se ta'vée 'unj che'é níj so' nanj adonj. Dan me se cavi' Jesucristó che'é ní' rihaan rcutze, tzaj né me rá níj so' tiri' níj so' se vaa qui'yaj Jesucristó che'é ní' adonj.¹⁹ Vaa güii cacaq ndo'o níj so', tzaj né Diose ne noco' níj so' ma!. Níj 'yaj níj so', tzaj né ne na'aj níj so' ma!. Tzaj ne sa' uxrá 'yaj níj so', rá ma'an níj so' chuguaj. Inanj che'é rasuun ruvi' rihaan chumij nihánj xcay níj so' cuentá nanj adonj.²⁰ Xa' níj, tzaj né ino vaa níj, ne chiháán ní' me rej xta', ne na'vij uxrá níj cavi' Jesucristó sij 'nij ra'a man ní' rej xta' ca'na' so' tinanii so' man ní' rihaan sayuun,²¹ ne nícaj so' nee man níj, ne nda' se ninaj uxrá nee man níj cuano, tzaj né natuna so' man yo', ne ase vaa nee man so' nee sa' ndo'o ro', danj inanj gaa nee man níj, qui'yaj so' adonj. Dan me

se che'é se me so' síi guun nucuaj qui'yaj canaán rihaan cunudanji rasuun, ne che'é se quirij ta'nga' so' rihaan cunudanji rasuun ro', che'é dan ne'en ní' se vaa guun nucuaj so' natuna so' man nee man níj ei.

4

¹ Dan me se 'eje ndo'o raj man soj, ne me uxrá raj ni'yaj 'unj man soj, tinuj, nocoj. Niha' ndo'o raj, qui'yaj soj, ne vaa güii cataj Diose se vaa sa' uxrá qui'yaj, tucu'yón 'unj man soj, ne che'é dan vaa che'é cuno soj nu' nana nihánj, ne raan canoco' soj man síi 'nij ra'a man níj, tinuj, nocoj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa nago' Pablo chrej sa' man níj síi cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó yanj chuman' cu'naj Filips a

² Achiín ní'yáá 'unj rihaan chaná cu'naj Evodia do', rihaan chaná cu'naj Síntique do', se vaa yo'o cuyaan gaa rá roj no', che'é se chaná noco' man síi 'nij ra'a man níj me roj no' á.³ Vaa so', ne tuví 'unj síi sa' noco' raan man Diose mé so', ne síi 'yaj suun ga' 'unj me uún so', ne dan me se achíin ní'yáá rihaan so' racuij so' man roj chaná yo', tinuj. Roj chaná nihánj ga yo'ó síi cu'naj Clemente do', yo'ó níj tinuu 'unj do', qui'yaj suun ndo'o níj so' racuij níj so' mán 'unj ca'mii níj se-nana Diose nana sa' rihaan yuvij, ne no se-chuvij níj so' rihaan yanj taj rihaan Diose se vaa gaa i'na' níj so' rihaan Diose nu' cavií nu' ca'anj ei.

⁴ Gaa niha' niganj rá soj ni'yaj soj man síi 'nij ra'a man níj á. Dan me se cataj xna'anj uún 'unj rihaan soj se vaa no xcúun soj gaa niha' niganj rá soj ei.

⁵ Inanj ní'yáá ca'mii soj rihaan cunudanji yuvij man rihaan chumij nihánj, ne xcay níj yuvij cuentá se vaa síi sa' me soj á. Nichrun' ca'na' uún síi 'nij ra'a man níj nanj adonj.⁶ Sé nanó rá soj mei. Tzaj né cachinj ní'yaj soj rihaan Diose, ne me ma'an rasuun achiin man soj, ne cachinj soj rihaan Diose, ne nago' soj graciá rihaan Diose ei.⁷ Danj qui'yaj soj, gaa ne yo'o gaa dínj nimán soj, qui'yaj Diose, che'é se sij noco' man Jesucristó me soj, ne dan me se guun nucuaj Diose qui'yaj canaan Diose rihaan cunudanji nana cavií raá yuvij nanj adonj.

⁸ Dan me se inanj che'é se ya do', che'é se sa' do', che'é tucuáán sa' do', che'é se luj do', che'é se nica vaa nimán do', che'é se ní'yanj do', nuchruj raa soj, tinuj, nocoj. Dan me se sese ve'ee vaa se 'yaj yo'ó so' rá soj, ne xcay soj cuentá, ne nuchruj raa soj diaj 'yaj so' ei.⁹ Nu' nana tucu'yón 'unj man soj do', nu' rasuun qui'yáá 'unj quene'en soj do', nu' nana ca'mii 'unj cuno soj do', danj qui'yaj uún soj á. Gaa ne cayáán ma'an Diose ga soj, ne Diose me síi naqui'yaj dínj nimán yuvij ei.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa sa' uxrá qui'yaj niј súi cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó yanj chuman' Filipos racuí niј so' man Pablo a

¹⁰ Guun niha' ndo'o raj rihaan síí 'niј ra'a man ni', che'é se yo'ó uun che'le soj caráy'anj soj manj ne rqué soj nu' se vaa cachiin manj ei. 'Q se ne taj 'unj rihaan soj se vaa ne räcuíj soj manj ma'. Maqan se gaa rque me se ne gaa ya'núj rihaan soj racuíj soj manj man adonj. ¹¹ Nuveé che'é se vaa doj rasuun achiin manj me tu'vaj danj rihaan soj cuango ma'. Nda' se doj rasuun man rihanj, tzaj ne ne nanó rá 'unj ma'. 'Q se aj nari' 'unj naqui'yaj inaj 'unj nimanj, ne niha' inanj raj najan adonj. ¹² Dan me se vaa güii achiin ndo'o rasuun manj, ne vaa güii vaa ndo'o rasuun rihanj, tzaj ne ca'vee se vaa raan rquej do', ca'vee se na'aan rquej do', ca'vee se vaa se achiin manj do', ca'vee se man ndo'o rasuun rihanj do', tzaj ne taj se 'yaj ma'. Maqan se daj a güii vaa inaj nimanj, ne vaa niha' raj, ne ne nanó raj ma!. ¹³ Che'é se rqué ndo'o Jesucristó se nucuaj manj ro', che'é dan uun nucuáj 'yaj sunj nu' suun vaa rihanj adonj.

¹⁴ Tzaj ne cunaj uxrá qui'yaj soj racuíj soj manj gaa quirán' 'unj sayuun gaa rque chuguanj. ¹⁵ Ne'en ma'an soj se vaa gaa curihañj 'unj estadó Macedonia ne guun che'ej tucu'yonj se-naná Diose, ne nu' rqué soj sa'anj manj cuaj nanj niha'. Taj vaj yo'ó yuvij cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó racuíj manj ma'. Maqan se orún' soj me síí racuíj manj nanj niha'. ¹⁶ Ne gaa cayáñj qui'yaj sunj chuman' Tesalónica, ne yavíj nu' rqué uún soj sa'anj cachiin manj rihanj a!. ¹⁷ Nuveé che'é se me raj rque 'un soj doj sa'anj manj me tu'va uún 'unj danj nihánj cuango ma'. Maqan se che'é se me raj naru'vee Diose doj se sa' rihaan soj, che'é dan tu'vaj danj adonj. ¹⁸ Dan me se nacaj 'unj cunudanj se vaa ca'néé soj rihanj, ne a'ó rasuun ne achiin manj a ma!. Ne sa'anj ca'néé soj rihanj ga síí cu'naj Epafrodito me se narqué so' nu' sa'anj yo' rihanj, ne guun niha' rá Diose ne'en Diose se vaa rqué soj sa'anj yo' manj, ne ase vaa xcuu sa' acaa rihaan chraan altar, ne daj ndo'o gun' yo' ro', danj vaa sa'anj yo' ni'yaj Diose adonj. ¹⁹ Dan me se 'unj me síí nocó' man Diose, ne sese vaa se achiin man soj, ne rque Diose nu' rasuun yo' rihaan soj che'é se me soj síí nocó' man Jesucristó, ne xa' Diose, tzaj ne taj vaj rasuun achiin rihaan Diose ma!. 'Q se so' me síí uun chij rihaan cunudanj rasuun, ²⁰ ne ve'é uxrá uun chij Rej ní' Diose, cataj ni' nu' cavii nu' ca'anj adonj. Veé danj gaa ya ei.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ve'é cuman niј súi cuchumán rá ni'yaj man

Jesucristó yanj chuman' cu'naj Filipos, rá niј tuvi' Pablo a

²¹ Me raj cataj niј soj rihaan cunudanj niј síí sa' rihaan Diose síí nocó' man Jesucristó se vaa ve'é cayáán niј so' raj, ne vaa niј tinúú ni' síí man gaj, ne ve'é cuman niј soj, rá niј so', ²² ne vaa niј síí sa' nocó' man Diose man chuman' nihánj, ne ve'é cuman soj, rá daj a niј so' uún, ne vaa niј síí 'yaj suun tucuá síí nicaj suun emperador cu'naj César, ne ve'é cuman soj, rá niј so' uún adonj.

²³ Me raj qui'yaj ndo'o Jesucristó sij 'niј ra'a man ni' se luj che'é soj ei.

Nihánj me 'o yanj cartá qui'yaj síí cu'naj Pabló ca'néé so' rihaan nij yuvii noco' man Diose yanj chuman' cu'naj Colosas a

¹'Unj ro', me síí cu'naj Pabló, ne sij apóstol cune' Jesucristó man nata' se-naná so' rihaan yuvii mej ndqá vaa guun rá Diose, ne yanj tinú' Timoteo ga 'unj cuano a.

²'Yaj rój yanj nihánj ca'nej rój rihaan nij soj sij sa' noco' man Diose yanj chuman' cu'naj Colosas a. Che'é se amán rá soj ni'yaj soj man Jesucristó ro', che'é dan nuu tinuj ní', ne nucuaj rá rój ne'en rój man soj cuano, tinuj, nocoj.

Me rá rój qui'yaj Rej ní' Diose se luj che'é soj, ne me rá rój gaa xej nimán soj, qui'yaj Diose uún ei.

Nana nihánj taj xna'anj che'é se vaa achíín ni'yaj Pabló rihaan Diose che'é nij síí cuchumán rá ni'yaj man Diose yanj chuman' Colosas a

³ Niganj achíín ni'yaj rój rihaan Diose Rej Jesucristó sij 'nij ra'a man ní' che'é soj, ne nago' rój graciá rihaan Diose che'é soj, ⁴che'é se ca'na' nana rihaan rój se vaa amán rá soj ni'yaj soj man Jesucristó ne 'ee rá soj ne'en soj cunudanj yo'ó nij síí sa' noco' man Diose a. ⁵Danj vaa rá soj cuano, che'é se cuno soj se-nañá Jesucristó nana ya, ne guun ya rá soj se vaa mān ndo'o se sa' rej xta' nacaj soj vaa güii ei. ⁶Dan me se aj cuchi' nana sa' nihánj rihaan cunudanj nij yuvii mān rihaan chumij, ne cuchumán rá que'ee nij yuvii cuno nij yuvii nana sa' yo', ne 'o cuyañ qui'yaj nij soj ga' yo'ó nij síí cuno nana yo', ne dan me se gaa cuchi' nana nihánj rihaan soj, ne cuno soj, ne xcaj soj cuentá che'é se luj qui'yaj Diose che'é ní', ne cuchumán rá soj adonj. ⁷Ne síí cu'naj Epafras me síí tucu'yón nana yo' man soj, ne dan me se síí 'yaj suun ga' nuj me so', ne 'ee rá nuj man so', ne yo'ó 'yaj suun so' rihaan Jesucristó che'é soj adonj. ⁸Ne cataj xna'anj so' rihaan nuj se vaa 'ee uxrá rá soj man tinúú soj, qui'yaj Nimán Diose adonj.

⁹ Che'é dan gaa cuno nuj nana cataj so' rihaan nuj, ne niganj achíín ni'yaj nuj rihaan Diose che'é soj se vaa rque' Nimán Diose nana sa' cuno nimán soj, ne xcaj soj cuentá daj me rá Diose qui'yaj soj, ¹⁰che'é rej qui'yaj soj nu' se vaa no' xcúún ní' sij noco' man síí 'nij ra'a man ní' qui'yaj ní', ne guun niha' rá Diose ni'yaj Diose man soj ei. Ne cunudanj suun sa' qui'yaj suun ndo'o soj, gaa ne sa' doj xcaj soj cuentá daj vaa ma'an Diose ei. ¹¹Diose me síí uun

chij ndo'o, ne achíín ni'yaj nuj se vaa ca'nej ndo'o Diose se nucuaj nimán soj, gaa ne ca'vee gaa raan rá soj rihaan sayuun qui'yaj yuvii man soj, ne gaa inaj nimán soj, ne gaa niha' rá soj, ¹²ne nago' soj graciá rihaan Diose Rej Jesucristó ei. Nu' dan me se vaa achíín ni'yáá 'unj rihaan Diose che'é soj, ne ne'en soj se vaa aj cunuu sa' ní' qui'yaj Diose, ne che'é dan me vaa güii quirí' ní' se sa' rque' Diose man taran' nij síí sa' noco' man so', che'é se yuvii xcaj cuentá che'é rej ranga' me ní' chuguañj. ¹³Asino yaan me se guun chij síí chree rihaan ní', ne inanj cacun' qui'yaj ní', ne ase vaa síí che'é rej rmí' ro', danj vaa ní', ne taj se qui'yá' xcaj ní' cuentá che'é Diose tzaj ma'. Tzaj ne yaj me se tinanii Diose man ní' rihaan síí chree, ne guun chij Jesucristó ta'níí Diose rihaan ní', qui'yaj Diose yaj ei. Dan me se 'ee ndo'o rá Diose man ta'níí so', ¹⁴ne che'é ta'níí so' navij cacun' tumé ní', ne che'é dan se qui'yaj Diose sayuun man ní' a man adonj. Tananj tinanii Jesucristó man ní' rihaan sayuun adonj.

Nana nihánj taj xna'anj me síí me Jesucristó a

¹⁵ Ne ruví' Diose ni'yaj yuvii ma!. Maan se quene'en ní' man Jesucristó, ne xcaj ní' cuentá daj vaa ma'an Diose adonj. Asij ataa qui'yaj Diose chumij, ne aji nicun' Jesucristó ga' so' ei. ¹⁶Dan me se nicun' Jesucristó ga' Diose gaa qui'yaj Diose se mān xta' do', se mān rihaan chumij do', nu' rasuun ruví' ni'yaj yuvii do', nu' rasuun ne ruví' ni'yaj yuvii do', nij ya'anj uun chij rihaan chumij nihánj do', cunudanj rasuun yo' me se qui'yaj Diose á. Dan me se ca'ne' Diose suun rihaan Jesucristó qui'yaj Jesucristó nu' rasuun, ne che'é dan qui'yaj Jesucristó nu' rasuun yo', ne inanj che'é Jesucristó vaa nu' rasuun yo', ne dan me se me rá Diose niçaj yu'unj Jesucristó man chumij nanj adonj. ¹⁷Asij ataa curuvi' rasuun mān rihaan chumij nihánj, ne nicun' Jesucristó, ne che'é orún' Jesucristó vaa cunudanj rasuun yo' cuang ei.

¹⁸Ne so' me síí uun chij ndo'o rihaan ní' ei. Dan me se ase vaa rii ta'ngá' cíú yave yuvii rihaan ma'an yuvii ro', danj vaa rii ta'ngá' Jesucristó rihaan cunudanj ní' sij noco' man so' chuguañj. Asino so' me síí cunuu i'na' uún gaa cavi' so', ne danj inanj gaa cunuu i'na' uún ní', qui'yaj so', gaa ne guun so' síí sa' doj rihaan cunudanj ní' ei. ¹⁹Ase vaa ma'an Diose ro', danj vaa Jesucristó, qui'yaj Diose, ne so' me síí niçaj cunudanj se sa' ei. ²⁰Asino quirí' nu' chumij rihaan Diose che'é cacun' qui'yaj yuvii, tzaj ne cavi' Jesucristó rihaan rcutze che'é yuvii, qui'yaj Diose, ne ca'vee cunuu sa' yuvii do', nu' chumij do', rihaan Diose, ne guun niha' rá

Diose n̄ij'yaj Diose nu' se mān rihaan chumij do', n̄u' se man xta' do', nanj adonj. Yo' me se vaa qui'yaj Diose gaa ca'néé Diose man Jesucristó rihaan chumij nihánj nanj adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cunuu rcua'aq n̄i' ḡa Diose, qui'yaj Jesucristó a

²¹ Gaa naá me se yuvij yaníj me soj, ne yuvij taj ri'yunj man Diose me soj gaa naá ei. 'Q se quij vaa rá soj, ne inanj se chi'ii qui'yaj soj, ne síi taj ri'yunj man Diose guun soj gaa rque che'é se ne guun soj tuvi' Diose gaa rque ma'. ²² Tzaj né guun Jesucristó yuvij, né caví' so', né che'é dan cunuu rcua'aq soj ḡa Diose, qui'yaj so', né vaa güii canicun' soj rihaan Diose, qui'yaj Jesucristó, ne síj sa' guun soj rihaan Diose, ne taj cacun' cutumé soj a ma'. ²³ Dan me se cavíj sa' soj, sese yo'o canoco' soj se-tucuanj Jesucristó nanj adonj. Raan canoco' soj man so' ei. Aj cuno soj se-nana Diose nana sa', né che'é dan guun ya'rá soj se vaa cavíj sa' soj, né se guun cataj soj se vaa ne ya' vaa nana sa' cuno soj ma'. 'Q se nana ca'mii natáj nii rihaan cunudanj nij yuvij mān rihaan chumij me nana sa' yo', ne 'unj nihánj me síi a'mii natáj se-nana Diose nana sa' yo' rihaan yuvij nanj adonj.

Nana nihánj taj xna'anj che'é suun 'yaj suun Pabló che'é nij síi cuchumán rá n̄i'yaj man Jesucristó a

²⁴ Aj quirán' 'unj sayuun che'é nij soj, ne nihánj me guun nihá' raj che'é sayuun rán' 'unj á. Dan me se ase vaa sayuun quiran' Jesucristó che'é nij síi nocó' man so' ro', danj vaa sayuun ran' ma'án 'unj che'é nij soj síj nocó' man so' a. ²⁵ Síj 'yaj suun che'é nij soj síj nocó' man Jesucristó mej, né Diose me síi cune' mān 'unj nata' 'unj cunudanj se-nana Diose rihaan nij soj a. ²⁶ 'Q vaa yuve se-nana Diose nana sa' gaa naá, tzaj né ndaa yaj me tinaruvi' sa' Diose n̄u' se-nana Diose nana sa' rihaan n̄i' síj sa' nocó' man so' yaj ei. ²⁷ Dan me se guun rá Diose xcay cunudanj n̄i' síj sa' nocó' man so' cuentá che'é nana naca nihánj se vaa sa' uxrá qui'yaj Diose che'é soj síj yaníj nanj adonj. Dan me se nuveé yuvij israelitá me nij soj ma'. Yuvij yaníj me soj, tzaj ne yanj Jesucristó nimanj soj, ne che'é dan guun ya' rá ní' se vaa vaa güii cavíj sa' uxrá soj ḡa Diose nanj adonj. ²⁸ Né ma'án núj me síi nata' rihaan cunudanj yuvij che'é Jesucristó, né nago' núj chrej nucuaj man nij yuvij se vaa canoco' nij yuvij man Jesucristó, né tucu'yón núj nana sa' cuno rihaan cunudanj yuvij, che'é reej gaa asa' cachrón núj man nij so' rihaan Diose, ne sa' inanj gaa nij so', che'é se sa' uxrá nocó' nij so' man Jesucristó a. ²⁹ Che'é dan 'yaj suun uxraj tucu'yón se-nana Jesucristó a. Né danj 'yaj che'é se nucuaj do', nana sca' nūu nimanj qui'yaj Jesucristó do' ei.

2

¹ Me rá 'unj quene'en nij soj se vaa 'yaj suun ndo'oj che'é soj do', che'é nij síi amán rá ni'yaj man Jesucristó yanj chuman' Laodicea do', che'é yo'ó nij yuvij amán rá yuvij ataa quene'en manj do' a. ² 'Q se rqueé ndo'oj nari' nucuaj nimán soj ne yo'o cunoúu se sa' nimán soj cumañ soj ga tuvi' soj, ne yo'o nari' ndo'oj soj ndaa guun ya ya rá soj nana naca se vaa Jesucristó me se veé ma'an so' me nana naca yo' ei. ³ Dan me se veé rihaan Jesucristó me mán sa' cunudanj rasuun cunoúu do', rasuun sa' do', n̄u' yo'ó rasuun achiin quene'en yuvij do' ei.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa se cuno n̄i' nana tiha' yu'unj a. 'Q se inanj Jesucristó canoco' n̄i' a

⁴ Nana nihánj me taj xna'anj 'unj rihaan nij soj che'é se na'vej rá 'unj tiha' yu'unj yuvij man soj a. Dan me se vaa yuvij me rá caxrij nana chi'ii rque soj, tzaj né me rá 'unj cáráán 'unj chrej rihaan nij yuvij se vaa se qui'yaj nij so' danj ga soj ma'. ⁵ Nda' se nuví 'unj nicun' n̄i'yaj soj, tzaj né nicun' nimán 'unj ga soj chuguaj. 'Q se guun nihá' uxrá ya' raj se vaa 'o sa' mán soj, né yo'o Jesucristó nucuaj rá soj, mán soj ei. ⁶ Dan me se nda' rá se guun rá soj gaa guun che'é soj canoco' soj man Jesucristó ro', danj guun rá soj yo'o canoco' chre' soj man so' ei. ⁷ Dan me se yo'o guun xej soj rihaan so', né yo'o canicun' raan soj rihaan so', né yo'o cuno soj rihaan so', ne tucu'yón uxrá soj tucuáán tucu'yón núj man soj, né yo'o so' cuchumán rá soj n̄i'yaj soj, né nago' uxrá soj graciá rihaan Diose á.

⁸ Tumé soj man soj se gaa nanj tiha' yu'unj yuvij man soj á. Me rá nij yuvij canoco' soj se-tucuanj nij so', tzaj né nuví' yu'vee nō se-tucuanj nij so' rihaan tucuáán sa' nocó' n̄i' mei. Maan se nana tiha' yu'unj me nana a'mii nij so', né se quinanii soj rihaan cacun' tumé soj, qui'yaj nana yo' a man adonj. Maan se nana yo' ro', nana tucu'yón nanj tuvi' nij yuvij rihaan nij yuvij me nana yo', né se-nana nij ya'anj mān rihaan chumij nihánj me nana yo', tzaj né nuveé se-nana Jesucristó me nana yo' ma'. ⁹ 'Q se ase vaa ma'án Diose ro', danj vaa Jesucristó, tzaj né vaa nee man Jesucristó, né che'é dan ruvi' Jesucristó rihaan n̄i', né ne'en n̄i' Jesucristó, né xcay n̄i' cuentá daj vaa ma'án Diose uún chuguaj. ¹⁰ Né Jesucristó me síi guun chij rihaan nij ya'anj mān rihaan chumij nihánj, ne yanj Jesucristó ga soj, né che'é dan taj se achiin man soj cuano mei. ¹¹ Tananj uún, né maan che'é se nuu rcua'aqan soj ga Jesucristó ro', maan che'é dan aj táá ta'nga' sa' inanj man soj vaa ei. Nuveé ta'nga' taj nee man yuvij me ta'nga' yo' ma'. Ta'nga' 'yaj ca'vee tanáj soj n̄u' rasuun chi'ii me yo'

adonj. 'Q se che'é yan tanáj soj nu' rasuun chii' ro', che'é dan ase vaa táá ta'nga' man soj vaa ya' ei. ¹² 'Q se gaa cata' ne soj, ne ase vaa cachin' nii man Jesucristó rque yo'óó rque va'nuj güii ne na'núj uún so' ro', danj vaa soj, che'é se cuchumán rá soj se vaa veé ya Diose sij nucuaj ndo'o qui'yaj ya cunuu i'na' ya uún Jesucristó ei.

¹³ Gaa naá gaa ataa quene'en soj sij yaníj man Jesucristó, ne qui'yaj ndo'o soj cacun', ne taj ta'nga' cuta' nii man nee man soj ma'. Tzaj ne ca'néj yun Diose nu' cacun' taj xráa nii', ne ase vaa cunuu i'na' uún Jesucristó gaa caví' so' ro', danj vaa soj, ne yo'ó cunuu sa' nimán soj, qui'yaj Diose ei. ¹⁴ Ne dan me se tinavij so' nu' suun vaa rihaan nii' suun cuno nii' nu' se-tucuanj Moisés, ne xa' se-tucuanj Moisés yo', tzaj ne que'ee ndo'o nana ne guun nucuaj nii' qui'yaj nii' ndaa vaa taj tucuáán yo' ma!. 'O se che'é se ne guun nucuaj nii' cuno nii' nu' tucuáán yo' ro', che'é dan cutumé ndo'o nii' cacun', qui'yaj yo' adonj. Tzaj ne gaa go' nii caquíi ra'a Jesucristó ne cachrón nii man so' rihaan rcutze, gaa ne Diose me síi tinavij man nu' suun vaa rihaan nii' cuno nii' nu' se-tucuanj Moisés yo' adonj. ¹⁵ Maqan che'é rasuun sa' qui'yaj Jesucristó ro', maqan che'é dan qui'yaj canaan Diose rihaan taran' nii' ya'anj mān rihaan chumij nihánj, ne tihaan so' man nij so' se vaa daj chihaa míj se guun nucuaj nii' ya'anj yo' guun chii' nii' yo' rihaan nii' ma'. Dan me se che'é se cavi' Jesucristó rihaan rcutze ro', che'é dan qui'yaj canaan Diose man cunudanj nii' ya'anj mān rihaan chumij nihánj, ne yo'ó caxrij yuve Diose man nij ya'anj mān nihánj vaa, ne guun na'aj ndo'o taran' nii' ya'anj yo', qui'yaj Diose chuguanj.

¹⁶ Che'é dan se ca'vej rá soj cataj xna'anj yuvij rihaan soj daj qui'yaj soj ma'. Sè guun cataj yuvij me rasuun se ca'vee cha soj do', me rasuun se ca'vee co'o soj do', me güii quinavij rá soj cha'anj do', daj qui'yaj soj güii naránj rá soj do' ma'. Se ca'vej soj cataj xna'anj yuvij daj qui'yaj soj mei. ¹⁷ Tucuáán tucu'yon nii yuvij rihaan soj ro', tucuáán yo' me se canoco' nii yuvij israelítah gaa naá, ne xcaj nii so' cuentá daj gaa qui'yaj nii' gaa cayáán nii' ga Diose nu' cavii nu' ca'anj, qui'yaj tucuáán yo', tzaj ne ya' ro', che'é Jesucristó me se xcaj nii' cuentá sa' doj, se vaa ma'lan so' canoco' nii' nu' cavii nu' ca'anj, ne taj che'é canoco' nii' yo'ó tucuáán cuano ma'. Tananj orún so' canoco' nii' nānj adonj.

¹⁸ Se ca'vej soj quirí' soj qui'yaj nii síi taj se vaa nicá' ndo'o a'mii nii so' mei. Ca'vee se cataj nii so' se vaa na'vij nii so' rihaan se-mozó Diose do', ca'vee se nucui' ndo'o rá nii so' se vaa ne'en nii so' rasuun tihaan Diose rihaan nii so' taj nii so' do', tzaj ne tu'va rma'lan nii so', ne maqan rasuun avii

raa ma'lan nii so' me tu'va rma'lan nii so' danj ei. ¹⁹ Dan me se taj cíú yave nii so' táá gaán chihá nii so' vaa, ese taj Jesucristó rihaan nii so' mei. Ne uno nii so' se-nana Jesucristó ma'. Ne Jesucristó me se ase vaa rii ta'nga' cíú yave nii' rihaan nee man nii' ro', danj vaa rii ta'nga' Jesucristó rihaan taran' nii' sij nocó' man so', ne sa' doj nocó' nii' man Diose, 'yaj Jesucristó, ne inanj danj me rá Diose qui'yaj nii' nanj adonj. Ne ase vaa vaa sca' nee man nii' 'yaj ya'aá man nii' ro', danj vaa cuyaqan rá taran' nii' sij nocó' man Diose 'yaj Jesucristó adonj.

²⁰ Che'é se cavi' Jesucristó che'é nii soj ro', che'é dan ne nó xcúún soj daj chihaa míj cuno soj se-nana nii ya'anj mān rihaan chumij nihánj a mei. Che'é dan, me che'é 'yaj ndo'o soj se vaa 'yaj nii yuvij mān yun rihaan chumij nihánj ga. Dan me se me che'é niha' rá soj cuno soj nana se vaa ²¹ vaa rasuun se guun cha soj do', vaa rasuun se guun xcaj tu'va soj daj chá' yo' do', vaa rasuun se guun cano ra'a soj do' ga. ²² Me che'é uno rma'an soj nana vaa danj ga. 'O se rasuun yo' me se cha yuvij man rasuun yo', ne quinavij nu' rasuun yo' vaa güii adonj. Ne xa' nana vaa danj, tzaj ne nana avii raa yun yuvij me nana yo', ne niha' rá nii yuvij cataj nii yuvij nana vaa danj rihaan tuvi' nii yuvij nanj adonj. ²³ Ne avii raa yuvij uno nana yo', taj nii, ne sa' uxrá nari' nii so' chrej canoco' nii so' Diose, taj nii, ne síi ni'yanj a'mii me nij so', taj nii, tzaj ne ne ya' ya' sij nocó' man Diose me nij so' ma'. Maqan se che'é nana nocó' nii so' ro', 'yaj ndo'o nij so' naj guun cacun' me rá nee man nij so' qui'yaj nii so' nānj adonj.

3

¹ Dan me se ase vaa cunuu i'na' uún Jesucristó ro', danj vaa cunuu sa' nimán soj, ne canoco' soj chrej sa', qui'yaj Jesucristó a. Che'é dan che'é inanj rasuun mān rej xta' xcaj soj cuentá, ne cuano nihánj me se x'núú Diose rej nuva' Diose nicun' Jesucristó cuano ei. ² Dan me se xcaj soj cuentá che'é rasuun mān rej xta', ne se nanó rá soj che'é rasuun mān rihaan chumij nihánj mei. ³ Dan me se aj cavi' nee man soj rihaan chumij nihánj vaa, ne cuano nihánj me se táá nimán soj rej xta' rej yanj Diose, 'yaj Jesucristó ei. ⁴ Ne che'é dan ca'vee cayáán soj ga Diose nu' cavii nu' ca'anj, ne vaa güii ca'na' uún Jesucristó rihaan chumij nihánj, ne curuvi' soj ga so', ne ve'énndo'o gaa cuman soj ga so' nānj adonj.

Nana nihánj taj xna'anj che'é tucuáán nga ne che'é tucuáán cuchrui Pabló che'é nii a'

⁵ Yaj me se se qui'yaj uún nii soj cacun' qui'yaj soj asij naá mei. Sè qui'yaj soj se

vaa 'yaj yuvij mān rihaan chumij nihánj a ma'. 'O se sa' xcāj soj cuentá, né orún' nica soj cotoj ga soj, né se guun rá soj qui'yaj soj se njij a ma'. Se guun rá soj qui'yaj ituú soj s'il'yaj tuvi' soj ma'. Ase vaa yuvij na'vij rihaan naj guun ya'anj ro', danj vaa yuvij 'yaj ituú si'yaj tuvi' adonj. Nij vaa Diose, ne sa' doj vaa rasuun yo', rá njij so', ne che'é cacun' yo' guun yuvvaq uxrá Diose, ne qui'yaj ndo'o Diose sayuun man njij sii 'yaj cacun' yo' adonj. ⁷Q cuyaqan vaa cacun' yo' ga cacun' qui'yaj ma'an soj asij naá, gaa canoco' soj tucuáan chil'ij ei.

⁸Tzaj né cuano nihánj me se se qui'yaj njij soj danj ma'. Se guun yuvvaq soj ma'. Se guun rá soj qui'yaj soj chil'ij man yo'ó yuvij ma'. Se ca'mii soj nana njij che'é tuvi' soj ma'. Se nachri' soj njij yaj soj tuvi' soj ma'. ⁹Se ca'mii né soj che'é tuvi' soj ma'. Yo' me se qui'yaj soj gaa ataa canoco' soj man Jesucristó, tzaj né yaj me se cunuun sa' soj, ne se qui'yaj soj a doj danj a mei. ¹⁰Cunuun sa' nimán soj, qui'yaj Diose, né che'é dan sa' doj namán nana sa' cuu raa soj 'o' güüi adonj. Ne'en soj se vaa Diose me sii qui'yaj man soj, ne ase vaa ma'an Diose ro', danj gaa uún soj ei. ¹¹Yaj me se taj se 'yaj sese naj guun yuvij me soj mei. Ca'vee se sij israelitá do', ca'vee se sij yanij do', ca'vee se sij taj ta'ng'a man do', ca'vee se nuveé sij taj ta'ng'a do', ca'vee se sij man yo'ó chuman' do', ca'vee se sij ru'vee do', ca'vee se sij niqe do', ca'vee se sij chéé ma'an do', taj se 'yaj a doj mei. Orún' ya yaj rasuun sa' me Jesucristó, né grún' so' me nicun' rihaan daj a rasuun njanj ei.

¹²Dan me se narii Diose man soj canoco' soj man so', ne guun soj sii sa' nooco' man Diose, né 'ee rá Diose man soj, né che'é dan cunuun 'ee rá soj tuvi' soj chuguanj. Dan me se gaa sa' nimán soj, ne ca'mii sa' soj, ne se guun yuvvaq soj man tuvi' soj ma'. Maan se gaa inaj nimán soj ei. ¹³Sese qui'yaj chil'ij tuvi' soj rihaan soj, ne caraq x'naa yo'yo' soj rihaan tuvi' soj ei. Danj qui'yaj sii 'nij ra'a man njij che'é soj, caraj x'naa soj rihaan soj, né che'é dan danj qui'yaj soj rihaan tuvi' soj ei. ¹⁴Ny! yo' qui'yaj soj, né vaa yo'ó se sa' doj qui'yaj uún soj, né yo' me se gaa 'ee ya rá soj tuvi' soj, né yo' me qui'yaj guun raan cuman soj ei. ¹⁵Né ca'vee soj gaa dínj nimán soj qui'yaj Jesucristó a. Che'é se me rá ma'an Diose gaa dínj nimán soj, che'é dan narii Diose man soj, ne naqui'yaj rcua'aan soj man ny! njij tinuj soj, né che'é dan nago' soj graciá rihaan Diose ei. ¹⁶Cuno uxrá soj se-nana Jesucristó, ne cavyi nana sa' cuu raa soj, ne tucu'yón soj nana sa' rihaan tuvi' soj, né nago' soj chrej sa' man tuvi' soj ei. Cachraa soj chra' rihaan Diose, ne nago' soj graciá rihaan Diose ei. ¹⁷Yuvij nooco' man Jesucristó me soj, né che'é dan xcāj soj cuentá daj me rá Jesucristó qui'yaj soj

dó', daj me rá Jesucristó ca'mii soj do', daj qui'yaj soj canoco' soj man Jesucristó sii 'nij ra'a man njij do', né maan che'é Jesucristó sii 'nij ra'a man njij nago' soj graciá rihaan Rej njij Diose ei.

Nana nihánj taj xna'anj daj qui'yaj 'o' o ní' rihaan tuvi' ní'

¹⁸Cataj xna'anj 'unj rihaan njij chaná vaa nica, se vaa ve'é cuno njij no' rihaan nica njij no' á. Danj vaa no' xcúun njij no' qui'yaj njij no', ese chaná nooco' man sii 'nij ra'a man njij me njij no' a.

¹⁹Né ve'é gaa 'ee rá njij snó'o man nica njij so' uún á. Se caxrij yuvvaq njij snó'o man nica njij so' ma'. Se qui'yaj qui'yaj snó'o man no' ma'.

²⁰Ve'é cuno njij xnii nu' nana a'mii rej xnii nu' nana a'mii nii xnii uún á. Danj qui'yaj njij xnii nooco' man sii 'nij ra'a man njij, né guun niha' rá Diose njij yaj Diose man xnii ve'é uno a.

²¹Se ca'mii rej xnii nana chil'ij rihaan xnii, gaa né se quiri' nimán xnii, qui'yaj rej xnii a.

²²Cuno sa' mozo rihaan se-ru'vee mozo á. Se naqui'yaj rmii mozo man mozo rihaan se-ru'vee mozo ma'. Nda' se nuvi' se-ru'vee mozo, tzaj ne yo' qui'yaj suun mozo á. Sii 'nij ra'a man njij ro', tumé so' man mozo yo', né che'é dan cuchu'vj' mozo né ve'é qui'yaj suun so' a. ²³Ne rihaan yuvij unj 'yaj suun mozo ma'. Tananj rihaan sii 'nij ra'a man njij 'yaj suun so', né che'é dan 'o ca'nej nimán so' qui'yaj suun uxrá so' nu' suun vaa rihaan so', né se naqui'yaj rmii so' nimán so' ma'. ²⁴Aj ne'en soj se vaa ma'an sii 'nij ra'a man njij me sii qui'yaj cayáan soj rej sa' ga Diose nu' cavii nu' ca'anj, né che'é dan ve'é qui'yaj suun soj rihaan Jesucristó sii 'nij ra'a man njij á. ²⁵Ne sii qui'yaj cacun' ro', inanj sayuun quiran' so', né 'o cuyaqan qui'yaj Diose ca'nej Diose cacun' che'é mozo do', che'é ru'vee do', che'é taran' yuvij do', njanj adonj. Xa' Diose, tzaj né taj vaj sii cunii do', taj vaj sii le'ej do', taj vaj sii uun chij do', rihaan Diose man adonj.

4

¹Dan me se ve'é qui'yaj soj sij ru'vee rihaan se-mozo soj uún á. Se tiha'yu'unj soj sij ru'vee man se-mozo soj ma!. Xcāj soj sij ru'vee cuentá se vaa ase vaa mozo rihaan soj ro', danj vaa ma'an soj rihaan Diose uún ei.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cachinj ni'yaj njij sii cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó rihaan Diose che'é Pabló a

²Dan me se yo' o' cachinj ni'yaj uxrá soj rihaan Diose daj a güüi ei. Se ca'ne' rá soj ga suun achíin ni'yaj rihaan Diose mei. Né tajdó soj cuman soj, né niganj nago' soj graciá rihaan Diose á. ³Dan me se cachinj ni'yaj uún soj rihaan Diose che'é núj se vaa

gaa ya'núj rihaan núj ca'mii núj se-naná Jesucristó naná tihaañ naçá Diose rihaan ní' á. Che'é naná yo' me 'nij 'unj taga' nihánj cuano ei. ⁴ Vaa suun rihaan 'unj tihaañ 'unj se-naná Jesucristó rihaan yuvij, ne che'é dan cachinj ni'yaj soj rihaan Diose se vaa ca'vee ca'mii natáj sca' 'unj rihaan nij so' ei.

Naná nihánj taj xna'anj se vaa nuchruij raa ní' daj ca'mii ní' rihaan nij súi ataa cuchumaná rá ni'yaj man Jesucristó a

⁵ Asa' cheé soj ga nij súi ataa cuchumaná rá ni'yaj man Jesucristó, ne sa' nuchruij raa soj daj ca'mii soj ga nij so', ne se quirí' yun tiempó qui'yaj soj ga nij so' mei. ⁶ Nú' cuentó nanó soj ga nij so' me se inanj cuentó ve'é do', inanj cuentó sa' aran' rá nij so' do', inanj cuentó a'mii danj Diose do', ca'mii soj, ne quene'ën soj me naná ca'mii soj rihaan 'o' 'o súi xna'anj man soj che'é tucuáán nocó' soj adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ve'é cuman nij súi cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó yanj chuman' Colosas, rá níj tuyí' Pablo a

⁷ Tinúú ní' súi 'ee ndo'o rá ní' man súi sa' ndo'o 'yaj suun gaj che'é súi 'njj ra'a man ní' súi cu'naj Tíquico me súi ca'nej 'unj cuchi' nícaj naná che'é níj rihaan soj ei. ⁸ Ne me rá 'unj cataj xna'anj soj rihaan soj daj quiran' nuj, gaa ne guun ya rá soj, ne nari' nucuaj nimán soj ei. ⁹ Ne ca'nej 'unj man tinú' Onésimo cuchi' soj gaj tinú' Tíquico yo', ne súi man chiháán soj me tinú' Onésimo, ne 'ee rá ní' man so', ne nucuaj rá 'unj man so', ne cataj xna'anj roj soj rihaan soj nu' se vaa quiran' nuj rej nihánj ei.

¹⁰ Aj ne'en soj man súi cu'naj Aristarco uún a. Cuano nihánj me se 'nij so' taga' ga 'unj, ne me rá so' se vaa ve'é cuman soj a. Ne vaa súi cu'naj Marcos tinúú tachryu súi cu'naj Bernabé a. Veé danj ve'é cuman soj, rá so' uún a. Aj cuchi' naná rihaan soj che'é súi cu'naj Marcos, se vaa sese cuchi' soj chiháán soj, ne ve'é ca'mii soj ga so' á. ¹¹ Ne ne'en soj man súi cu'naj Jesús Justo uún a. So' ro', me rá se vaa ve'é cuman soj a. Síi cu'naj Aristarco do', síi cu'naj Marcos do', síi cu'naj Jesús do' a. 'O se orún' va'nuj nij so' me yuvij israelitá 'yaj suun ga nuj che'é yan guun chij Diose rihaan chumij nihánj, ne nari' nucuaj doj rá 'unj, qui'yaj nij so' ei.

¹² Ne ve'é cuman soj, rá súi cu'naj Epafras uún a. Síi cavii chiháán soj me so', ne 'yaj suun uxrá so' che'é Jesucristó, ne nu' güii achiín ni'yaj uxrá so' rihaan Diose che'é soj, ne me rá so' gaa chij rá soj, ne guun ya rá soj se vaa ne'en soj daj me rá Diose qui'yaj soj, ¹³ ne 'unj me súi ne'en ya se vaa qui'yaj suun uxrá so' che'é soj do', che'é nij yuvij amán rá ni'yaj man Jesucristó yanj chuman' Laodicea do', che'é nij yuvij amán rá ni'yaj

man Jesucristó yanj chuman' Hierápolis do' a. ¹⁴ Doctor síi cu'naj Lucas síi 'ee ndo'o rá ní' me se me rá uún so' se vaa ve'é cuman soj a. Ne tananj síi cu'naj Demas uún, ne me rá so' se vaa ve'é cuman soj a.

¹⁵ Cataj soj rihaan nij yuvij amán rá ni'yaj man Jesucristó yanj chuman' Laodicea do', rihaan chanq cu'naj Ninfas do', rihaan nij yuvij amán rá na'vij rihaan Diose tucuá no' do', se vaa ve'é cuman nij so', rá 'unj ei.

¹⁶ Asa' navij nayaas soj yanj cartá nihánj, ne ca'nej soj yanj nihánj ca'anj yo' rihaan nij yuvij amán rá ni'yaj man Jesucristó yanj chuman' Laodicea, ne nayaas nij so' uún á. Ne ca'nej nij so' yanj ca'néé 'unj rihaan nij so', nayaas soj uún a.

¹⁷ Ne cataj soj rihaan síi cu'naj Arquipo se vaa 'o ca'nej nimán so' qui'yaj suun so' nu' suun ca'ne' síi 'njj ra'a man ní' rihaan so' á.

¹⁸ Ma'anj ra'aj sij cu'naj Pablo cachrón nana nihánj adonj. Se quini'yón soj se vaa 'njj 'unj taga' ma'. Me rá 'unj qui'yaj ndo'o Diose se luj che'é nij soj ei.

Nihánj me 'o yanj cartá qui'yaj síi cu'naj Pabló ca'néé so' rihaan nij yuvii noco' man Diose yanj chuman' cu'naj Tesalónica a

¹ Síi cu'naj Pabló do', síi cu'naj Silvano do', síi cu'naj Timoteo do', me núj, ne tu'va taran' nuj avii 'yaj nuj yanj nihánj ca'nej nuj rihaan nij soj sij yanj chuman' cu'naj Tesalónica sij noco' man Rej ní' Diose do', man Jesucristó sij 'nij ra'a man ní' do' a. Me rá nuj qui'yaj ndo'o Diose se luj che'é soj, ne me rá nuj gaa xej nimán soj, qui'yaj Diose a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa nij síi cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó yanj chuman' cu'naj Tesalónica ro', sa' uxrá noco' níj so' man Diose a

² Niganj nago' nuj graciá rihaan Diose che'é cunudanj soj, ne gaa achiín ni'yaj nuj rihaan Rej ní' Diose, ne achiín ni'yaj ndo'o nuj che'é taran' nuj soj ei. Dan me se yo'qo³ nuu rá nuj se vaa qui'yaj suun ndo'o soj che'é se amán rá soj ni'yaj soj man Jesucristó, ne caran' rá soj ni'yaj soj man so', ne nuu rá nuj se vaa ne'en soj se vaa cavii sa' soj qui'yaj Jesucristó sij 'nij ra'a man ní' vaa güii, ne che'é dan yo'qo a'néé nimán soj qui'yaj suun soj che'é so' adonj. ⁴Dan me se 'ee rá Diose man soj, tinuj, nocoj. Ne ne'en nuj se vaa narii Diose man soj canoco' soj man so' adonj.

⁵ 'Q se cuno soj nana sa' naná nata' nuj rihaan soj, ne ne cuno rma'an soj nana yo' ma'. Dan me se gaa cuno soj nana yo', ne yuun che'é guun ya' rá soj se vaa nana ya me yo', ne guun nucuaj ndo'o soj canoco' soj nu' nana yo' ei. 'Q se Nimán Diose ne gaa soj ei. 'Q se gaa cane nuj gaa soj, ne quene'en soj daj qui'yaj nuj che'é se me rá nuj cavii sa' soj a. ⁶ Ne ase qui'yaj guee nuj do', ase 'yaj guee síi 'nij ra'a man ní' do', danj qui'yaj guee soj chuguanj. Dan me se nda' se quiran' soj sayuun qui'yaj nij yuvii ne amán rá ni'yaj man Jesucristó, tzaj ne yo'qo canoco' soj se-nana Diose, ne guun niha' rá soj, qui'yaj Nimán Diose adonj. ⁷Ne cunudanj nij yuvii noco' man Diose man estadó Macedonia do', man estadó Acaya do', xcaj nij so' cuentá che'é se vaa qui'yaj soj, ne danj qui'yaj guee nij so' uún ei.

⁸ Dan me se aj cuno ndo'o yuvii se-nana síi 'nij ra'a man ní', qui'yaj soj, ne dan me se nuveé inanj nij yuvii man estadó Macedonia do', nij yuvii man estadó Acaya do', me yuvii cuno nana se vaa amán rá soj ni'yaj soj man Diose ma'. 'Q se yuvii man rihaan nu'

cachra' chumij me yuvii cuno nana yo' nañ adonj. Che'é dan me taj che'é cataj xna'anj nuj rihaan nij yuvii che'é se vaa qui'yaj soj ma'. ⁹ Ma'an nij yuyij taj xna'anj rihaan tuvi' nij so' se vaa ve'é uxrá ca'mii soj gaa nuj gaa cayáán nuj ga soj, ne taj xna'anj nuj so' se vaa tanáj soj ya'anj canoco' soj gaa rque, ne dan me se chruun cacoj soj do', yahij cacoj soj do', me nij ya'anj yo', ne yaj me se canicaj soj canoco' soj man Diose síi vaa i'na' ya ya, ¹⁰ ne na'vij soj ca'ná' uún ma'an Jesucristó ta'ní' Diose rej xta' a. Ne Jesucristó ro', me síi cunuu i'na' ya uún qui'yaj Diose gaa cavi'so', ne tñamii Jesucristó man ní' rihaan sayuun asa' quisij güii caxrij yuvaa Diose man nij síi tumé cacun' ne qui'yaj Diose sayuun man nij so' ei.

2

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ve'é tucu'yón síi cu'naj Pabló se-nana Diose nana sa' rihaan nij síi cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó yanj chuman' cu'naj Tesalónica a

¹ Ne'en ma'an soj se vaa cavii sa' suun qui'yaj suun nuj gaa cayáán nuj ga soj, tinuj, nocoj. ² Dan me se asino yaan quiran' nuj sayuun chuman' Filipos, ne nachri' ndo'o nij síi man chuman' yo' ni'yaj nij so' man nuj, tzaj ne che'é se sij noco' man Diose me nuj, che'é dan nda' se sayuun ndo'o vaa nata' nuj se-nana Diose nana sa' rihaan soj qui'yaj nij síi man chiháán soj, tzaj ne ne cuchu'ví' nuj ma'. Tananj ca'néé nimán nuj nata' nuj doj nana sa' rihaan soj a.

³ Vaa che'é a'mii natáj nuj se-nana Diose rihaan soj, ne dan me se nuveé sij noco' tucuáán ne me nuj ma'. Ne quij vaa nimán nuj ma'. Nuveé sij tiha' yu'unj man yuvii me nuj ma'. ⁴ 'Q se guun nucuaj rá Diose man nuj, ne ca'né'e so' suun rihaan nuj nata' nuj se-nana so' nana sa', ne danj 'yaj guee nuj adonj. Ne uun rá nuj se vaa cataj yuvii se vaa ve'é 'yaj nuj ma'. Mqan se me rá nuj guun niha' rá Diose ni'yaj Diose man nuj, ne che'é dan 'yaj suun nuj che'é Diose, ne Diose me síi acaj cuentá che'é nuj daj vaa nimán nuj adonj. ⁵ Ne'en soj do', ne'en ma'an Diose do', se vaa ne ca'mii ya'anj ndo'o nuj ga soj che'é rej ca'le ca'née nuj sa'anj man soj ma'. ⁶ Ne gyun rá nuj cataj soj do', cataj yo'ó yuvii do', se vaa ve'é 'yaj nuj ma'. Nda' se Jesucristó me síi cune' man nuj gyun nuj apóstol nata' se-nana so', tzaj ne ne cachinj nuj rasuun rihaan soj ma'.

⁷ Tananj ase 'yaj nij chaná ga ta'ní' chana ro', danj qui'yaj nuj ga soj gaa cayáán nuj ga soj, ne ve'é inanj qui'yaj nuj ga soj adonj.

⁸ Dan me se cunuu 'ee rá nuj man soj, ne che'é dan nuveé inanj se-nana Diose me se vaa rque nuj man soj ma'. Rque nuj se-nana Diose man soj, ne yo'qo ca'néé nimán

núj qui'yaj suun núj che'é soj uún adonj.⁹ Dan me se ne'en soj se vaa nuvii nigan' yaj suun núj, gaa ne ri'l núj sa'anj, ne ránj ma'an núj se chá núj, né ne ca'vej rá núj ca'née núj se chá man soj, man tinuj, man nocoj. Danj inanj qui'yaj núj gaa ca'mii natáj núj se-naná Diose nana sa' rihaan soj adonj.

¹⁰ Quene'en ma'an soj do', quene'en Diose do', se vaa sij niçá nimán me núj rihaan soj sij amán rá ni'yaj man Diose, ne dan me se qui'yaj núj inanj se me rá Diose qui'yaj núj, né ne qui'yaj núj cacun' a ma'. ¹¹ Ne'en soj se vaa ase vaa 'yaj sno'o ga ta'nú snó'o ro', danj vaa qui'yaj núj ga 'o 'o nij soj, ne dan me se guun nucuaj nimán soj, qui'yaj núj, né narqué núj chrej nucuaj man soj ¹² se vaa qui'yaj soj se vaa no xcúún soj qui'yaj soj che'é se narii Diose man soj cané soj ga Diose güi guun chij Diose rihaan chumij nihánj, né ve'é ndo'o cumañ soj ga Diose a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa nij síi cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó man chumán' Tesalónica ro', quiran' nij so' sayuun, qui'yaj nij síi ne amán rá ni'yaj man Jesucristó man chiháán nij so' a

¹³ Niganj nago! núj graciá rihaan Diose che'é soj ei. Dan me se gaa cuno soj se-nana Diose nana ca'mii natáj núj rihaan soj, ne ne cataj soj se vaa se-naná yuvii üpn me nana yo' ma'. Ya' cataj soj se vaa se-nana Diose me nana nata' núj, ne veé ya se-nana Diose me yo' adonj. Né nuu sa' nimán soj, 'yaj nana yo', che'é se cuchumán rá soj cuno soj nana yo' ei. ¹⁴ O se ase vaa quiran' nij síi nocó' man Diose síi man estadó Judea ro', danj quiran' uún soj, che'é se sij nocó' man Jesucristó me taran' soj, tinuj, nocoj. Dan me se quiran' nij síi man estadó Judea sayuun, qui'yaj nij yuvii israelítá síi man chiháán nij so', ne quiran' uún soj sayuun, qui'yaj nij síi man chiháán soj ei. ¹⁵ Ne xá' nij síi israelítá yo', tzaj né nij so' me síi ticavi' man Jesucristó sij 'nij ra'a man ní' do', man nij síi nata' se-naná Diose gaa naá do', ne veé uún nij so' canoco' ndo'o man núj, guun rá nij so' go' nij so' man núj uún nanj adonj. Nij ndo'o 'yaj nij so' ni'yaj Diose, ne taj ri'yunj nij so' man cunudanj yuvii uún adonj. ¹⁶ Dan me se me rá núj nata' núj se-naná Diose rihaan soj sij yanúj che'é yan quinanji soj rihaan sayuun, tzaj né aráán ndo'o nij síi israelítá yo' chrej rihaan núj, né guun nocqo uxrá cacun' quitaj xráá nij so' nu' cavig nu' ca'anj, né che'é dan yo' ca'maan rá Diose ni'yaj Diose man nij so', né yuun che'é quiran' nij so' sayuun, qui'yaj Diose ei.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa me ndo'o rá síi cu'naj Pabló quene'en so' man nij síi cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó man chumán' cu'naj Tesalónica a

¹⁷ Xá' yaj me se guun gan' ya núj doj rihaan chiháán soj doj güii nihánj, tzaj né 'o nuú rá núj man soj, né che'é dan me ndo'o rá núj quene'en yucuan' núj man soj, ¹⁸ né che'é dan guun rá núj cuchi' núj rihaan soj, ne xa' 'unj sij cu'naj Pabló me se guun que'ee ndo'o me raj cuchi' rej man soj, tzaj né caráán Satanás chrej rihaan núj cuchi' núj rihaan soj ei. ¹⁹ Dan me se asa' ca'na' uún Jesucristó rihaan chumij nihánj né guun niha' uxrá rá núj che'é soj, né nata' núj rihaan Jesucristó se vaa ve'é canoco' soj man soj' qui'yaj núj, né cavii sa' núj rihaan soj' che'é soj ei. Taj vaj yo'ó yuvii 'yaj danj a ma'. ²⁰ O se orún' ya soj me síi 'yaj danj ei. 'O se soj me síi qui'yaj cavii sa' núj, né soj me síi qui'yaj guun niha' rá núj adonj.

3

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cataj xna'anj síi cu'naj Timoteo rihaan Pabló se vaa sa'uxrá cuchumán rá nij síi man chuman' Tesalónica ni'yaj nij so' man Jesucristó a

¹ Che'é dan ne ca'vej uxrá rá núj cané raan taran' núj chuman' nihánj a ma'. Che'é dan cavii raq núj se vaa vij ran' güee rój me síi quinaj chuman' Atenas nihánj, ² né dan me se ca'néé núj man tinú' Timoteo cuchi' soj' rej man soj a. Dan me se so' me síi 'yaj suun ndo'o rihaan Diose ga núj suun nata' se-naná Jesucristó nana sa', né me rá núj räcuíj soj' man soj, narque soj' chrej nucuaj man soj, né raan doj canoco' soj man Jesucristó, qui'yaj so', ³ ne a 'ó tuvi' soj se quiri'ij tucuáán nocó' soj che'é sayuun qui'yaj yuvii man soj, rá núj a ma'. ⁴ O se ne'en soj se vaa no xcúún ní' quiran' ní' sayuun rihaan chumij nihánj, ⁴ né gaa cayáán núj ga soj, né cataj ya núj rihaan soj se vaa xraj, né quiran' ní' sayuun, né ne'en soj se vaa ya quiran' ní' sayuun niha'. ⁵ Che'é se me uxrá rá 'unj quene'en 'unj daj quiran' soj, né che'é dan ca'néé 'unj man Timoteo cuchi' soj' rej man soj, né cataj xna'anj soj' rihanj daj 'yaj soj nocó' soj man Diose, raj a. Dan me se quinango rá 'unj sese aj caxrij síi chrej chrej chi'ij rque soj do', sese quiri' nu' sun qui'yaj suun núj che'é soj dg', raj a.

⁶ Dan me se canicaj uún Timoteo namán soj' rihaan núj, né cataj xna'anj soj' se vaa ve'é uxrá amán rá soj ni'yaj soj man Jesucristó, ne 'ee rá soj tinuu' soj, taj so', ne niganj ve'é nuú rá soj man núj, taj so', né ase vaa me rá núj quene'en núj man soj ro', danj vaa rá soj me rá soj quene'en soj man núj, taj so', né guun niha' ndo'o rá núj gaa cuno núj se-naná soj' adonj. ⁷ Dan me se quiran' ndo'o núj sayuun gaa rque gaa qui'yaj suun núj yan cuchumán rá soj ni'yaj soj Diose, tzaj né cuano nihánj me guun niha' uxrá rá núj che'é rej nata' Timoteo che'é soj rihaan

núj, tinuj, nocoj. ⁸ Dan me se che'é se raan noco' soj man sií 'nij ra'a man ní', che'é dan vaa che'é gaa niha' rá núj qui'yaj suun núj rihaan chumij nihánj adonj. ⁹ Dan me se guun niha' uxrá rá núj rihaan Diosé che'é soj, ne che'é dan no xcúún núj nago' ndo'o núj graciá rihaan Diosé che'é soj, ¹⁰ ne nuvii niqan' cachinj ni'yaj núj rihaan Diosé se vaa cal'vej Diosé quene'en núj man soj, ne sese ataa nari' soj nū' tucuáán noco' ní', ne me rá núj narqué núj doj chrej sa' man soj, ne sa' doj canoco' soj Diosé nanj adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cunuú 'ee rā ní' man cunudanj yuvij a

¹¹ Me rá núj racuúj ma'an Rej ní' Diosé racuúj Jesucristó sij 'nij ra'a man ní' racuúj man núj cuchi' núj rihaan soj, ¹² ne ase vaa 'ee rá núj man soj ro', danj gaa cunuú 'ee ndo'o rá soj ní'yaj soj tinúú soj do', cunudanj yuvii do', qui'yaj sií 'nij ra'a man ní', rá núj a. ¹³ Ndqa síj, gaa ne yo'o cunuú sa' nimán soj rihaan Rej ní' Diosé gaa güii ca'na' uún Jesucristó sij 'nij ra'a man ní' rihaan chumij nihánj gaa cunudanj nij se-mozó so' síi guee, ne a 'ó cacun' se tumé soj vaa gaa man adonj.

4

Nana nihánj taj xna'anj daj qui'yaj ní', ne ve'é cuman ní' ga níj tinúú ní' a

¹ Yaj me se che'é se sij aj noco' man sií 'nij ra'a man ní' me nu' ní' ro', che'é dan cuanq nihánj me cataj xna'anj núj rihaan soj se vaa doj a canoco' soj nū' tucuáán noco' soj tucuáán cuchruj núj rihaan soj gaa cataj núj daj qui'yaj soj gaa mán soj rihaan chumij nihánj gaa né gaa niha' rá Diosé ní'yaj Diosé man soj, tinuj, nocoj. ² Q se aj ne'en soj se vaa vaa doj nana cataj xna'anj núj rihaan soj che'é Jesucristó sij 'nij ra'a man ní' nanj á. ³ Q se nihánj me se vaa me rá Diosé qui'yaj soj, né dan me se me rá Diosé guun soj síi sa' rihaan soj, né na'vej rá Diosé cotoj núj snó'o gaa náá guun chanq ma'. ⁴ Maqan se ve'é qui'yaj 'o 'o snó'o, nang' so' orún' chanq xcaj so', ne ve'é qui'yaj snó'o rihaan Diosé, ne ve'é qui'yaj so' rihaan chanq uún a. ⁵ Dan me se se guun canoco' soj tucuáán noco' níj yuvij ne ne'en man Diosé ma'. Maqan che'é se ve'é vaa chanq rihaan nij so', né uun rá nij so' xcaj nij so' man chanq, tzaj né ne acaj nij so' cuentá daj qui'yaj nij so' taj ya'anj nij so' man chanq ma'. ⁶ Sese cunoq soj nana nihánj, né se guun soj síi tiha' yu'unj man tinúú ní' che'é chanq ma'. Q se aj cataj ya núj rihaan soj se vaa qui'yaj síi 'nij ra'a man ní' sayuun man yuvil tiha' yu'unj man tinúú nanj adonj. ⁷ Nuveé che'e se me rá Diosé qui'yaj ní' cacun' me canacúún Diosé man ní' ma'. Canacúún Diosé man ní', tzaj ne che'é rej cunuú sa' nimán ní' rihaan Diosé

me canacúún Diosé man ní' adonj. ⁸ Che'é dan xcaj soj cuentá se vaa síi ri'íj yaníj man nanq nihánj ro', nuveé se-nana yuvij me ri'íj yaníj so' ma'. Se-nana Diosé síi rqué Nimán cunuú nimán ní' me nana ri'íj so' nanj adonj.

⁹ Dan me se taj che'é cachron 'unj nana rihaan yaníj cartá nihánj cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa no xcúún soj gaa 'ee rá soj man tinúú soj ma'. Q se ma'an Diosé me síi tucu'yón man soj se vaa qui'yaj soj danj adonj. ¹⁰ Q se danj inanj 'yaj ya soj nuu 'ee rá soj man nū' njug' tinúú ní' síi man estado Macedonia, tzaj ne inanj me rá núj narqué núj chrej man soj se vaa doj a cunuú 'ee rá soj man tinúú ní', tinuj, nocoj. ¹¹ Ne guun rá soj gaa dínj cuman soj, ne se tiguíj soj man soj rihaan se-suun tinúú soj ma'. Maqan se ndaa se-suun 'o 'o soj qui'yaj suun soj á. Danj inanj vaa chrej narqué núj rihaan soj asij rqué á. ¹² Sese danj qui'yaj soj, ne níj síi ne amán rá ni'yaj man Jesucristó ro', cataj níj so' se vaa ve'é 'yaj soj ei. Ne se cachiin a doj rasuun man soj ma'. Q se ma'an soj nang' rej cavij rasuun achiin man soj adonj.

Nana nihánj taj xna'anj daj quiran' ní' asa' quisíj güii ca'na' uún Jesucristó rihaan chumij nihánj a

¹³ Me rá núj quene'en soj daj quiran' níj tinúú ní' njug' noco' man Jesucristó níj síi cavi', tinuj, nocoj. Ne se quinanó rá soj che'é tinúú ní' síi cavi' ma'. Dan me se níj síi ne amán rá ni'yaj man Diosé ro', nanó ndo'o rá níj so' che'é tuvi' níj so' síi cavi' che'é se taj se qui'yáj cavij sa' tuvi' níj so', rá níj so' a. ¹⁴ Tzaj ne cuchumán yá rá ní' se vaa cavi' Jesucristó, ne cunuú i'na' uún so', qui'yaj Diosé, ne che'é dan ne'en ní' se vaa xá' níj tinúú ní' síi cavi', tzaj ne che'é se cavi' Jesucristó che'é níj so' ro', che'é dan cunuú i'na' uún níj so', ne ca'na' uún níj so' gá so', qui'yaj Diosé adonj.

¹⁵ Nihánj me nana cataj xna'anj ma'an síi 'nij ra'a man ní' rihaan núj, ne dan me se asa' quisíj güii ca'na' uún síi 'nij ra'a man ní' rihaan chumij nihánj, ne níj sij gaa i'na' rihaan chumij nihánj ro', se quitáa yaan ní' rihaan níj síi cavi' ma'. ¹⁶ Q se caguaj ma'an síi 'nij ra'a man ní' gaa cavij so' rej xta' nanj so' rihaan chumij nihánj, ne caguaj níj se-mozó Diosé níj síi uun chij doj, ne ca'yanj se-mozó Diosé xrúún Diosé chruun a'yánj, gaa né níj tinúú ní' njug' noco' man Jesucristó níj síi cavi' me se asino níj so' cunuú i'na' a. ¹⁷ Ne sese gaa i'na' ní' cayáán ní' rihaan chumij nihánj, ne nacaj níj se-mozó Diosé man ní', ne cavij níj rej xta' raa ngaa ga níj síi cunuú i'na' uún, ne nari' tuvi' níj gá síi 'nij ra'a man ní' rej xta', gaa né cayáán níj gá síi 'nij ra'a man ní' njug' ní' cavij níj so' ca'anj nanj adonj. ¹⁸ Nihánj me nana cataj

xna'anj soj rihaan tinúú soj, ne nari' nucuaj nimán 'o 'o soj, qui'yaj nana nihánj ei.

5

Nana nihánj taj xna'anj se vaa xcaj ní cuentá daj qui'yaj ní' ndaa se quisij güii ca'na' uún Jesucristó a

¹ Taj che'é cachron núj nana rihaan yanj cartá nihánj cataj xna'anj núj rihaan soj me güii ca'na' uún Jesucristó, man tinuj, man nocoj. ² 'Q se aj ne'en ya soj se vaa ase vaa ne ne'en ní' me güii catuu síi ituu qui'yaj ituu so' ro', danj vaa ne ne'en ní' me güii ca'na' uún síi 'nij ra'a man ní' rihaan chumij nihánj a ma!. ³ Dan me se vaa güii cataj yuvij: "Yaj me se dínj vaa rihaan chumij, ne taj che'é cuchu'ví' ní' ma!", cataj níj yuvij a. 'Q se güii yo' me taj ní'yón ase vaa ran' chana cuchrui ne'ej ro', danj gaa quiran' ndo'o níj yuvij sayuun, ne se quinianii níj so' ma!. 'Q se yuun che'é cutunu níj so' nanj adonj.

⁴ Xa' soj, tzaj ne nuveé sij chéé rej rmí' ne acaj cuentá me soj, man tinuj, man nocoj. 'Q se güii ca'na' uún Jesucristó me se taj che'é cuchu'ví' soj ndaa vaa chu'ví' níj síi ne'en man síi ituu ma!. ⁵ Inq vaa soj rihaan níj síi ne amán rá ní'yaj man Jesucristó ei. Dan me se xa' soj, tzaj ne sij chéé ranga' man naán güii me soj, ne sij acaj sa' cuentá me soj uún, ne nuveé sij chéé rej rmí' do!, rej níj do!, me soj ma!. ⁶ 'Q se sij chéé rej ranga' me soj ei. ⁶ Che'é dan se guun gyun ní' síi otoj nda' rá se vaa 'yaj ta'aj níj ma!. 'Q se vaa che'é ní'yaj ranga' rlij rihaan níj ei. Se canoco' ní' tucuán noco' yo' níj yuvij mei. Tananj yo'q gaa yu've ní!, ne se gaa xno ní' mei. ⁷ Dan me se níj síi man rihaan chumij nihánj ro', síi vaj rej rmí' me níj so', ne taj se 'yá' xcaj níj so' cuentá ma!. Che'é dan ase vaa 'o síi otoj níj do!, ase vaa síi xno do!, vaa níj so!, ne ne'en níj so' daj 'yaj níj so' a ma!. ⁸ Xa' ní!, tzaj ne sij vaj rej ranga' me ní!, ne acaj ní! cuentá daj qui'yaj ní! nanj á. Dan me se yo'o gaa nucuaj rá ní! man síi 'nij ra'a man ní!, ne gaa 'ee rá ní! man tinúú ní!, ne ase vaa aráán rihaan nimán tanuu 'yaj aga' no rucuqa tanuu ro', danj gaa caráán rihaan nimán ní! a. Ne guun ya rá ní! se vaa ya cavij sa' ní!, ne ase vaa avii sa' tanuu 'yaj aga' nqüu raq tanuu ro', danj gaa cavij sa' ní! che'é se guun ya rá ní! se vaa cavij sa' ní! a.

⁹ Nuveé che'é se me rá Diose caxrij yuvaa Diose man ní! me cataj Diose se vaa canoco' ní! man so' ma!. ¹⁰ 'Q se cataj Diose danj che'é se me rá Diose quinianii ní! rihaan sayuun ne cavij sa' ní! che'é Jesucristó sij 'nij ra'a man ní! adonj. ¹⁰ Ne Jesucristó me síi cavi' che'é ní!, ne che'é dan ca'vee se cavi' ní!, ca'vee se gaa i'nq! ní!, tzaj ne cayaán rcua'qan cunudanji ní! ga so' adonj. ¹¹ Che'é dan ase vaa 'yaj soj cuano ro', danj inanj

qui'yaj soj, raj a. Dan me se nago' soj nana sa' man tinúú soj, nari' nucuaj nimán tinúú soj, ne racuúj soj man tinúú soj yan sa' doj canoco' níj tinuj níj soj man Diose á.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa nago' Pablo chrej man nu' níj síi noco' Diose a

¹² Cuano nihánj me cataj xna'anj núj rihaan soj se vaa caraq cochroj soj rihaan níj síi uun chij rihaan soj, tinuj, nocoj. Dan me se níj so' ro', me síi nicaj yu'unj man soj rihaan síi 'nij ra'a man ní!, ne narqué níj so' chrej sa' man soj, ¹³ ne 'yaj suun ndo'o níj so' che'é soj, ne che'é dan gaa 'ee rá soj man níj so', ne caraq cochroj soj rihaan níj so' á. Ne ve'é cuman soj ga' timúú soj á. ¹⁴ Ne cuano nihánj me cataj xna'anj núj rihaan soj se vaa nago' soj chrej nucuaj man níj síi rmíi se vaa qui'yaj suun níj so', tinuj, nocoj. Sese vaa 'o síi chu'ví' nimán, ne ca'míj soj nana sa' rihaan so!, ne nari' nucuaj nimán so!, qui'yaj soj á. Racuúj soj man níj yuvij ninaj, ne gaa inaj nimán soj ní'yaj soj man cunudanji yuvij á. Se guun ca'maan ra'yanj rá soj ma!. ¹⁵ Tumé soj man soj se guun qui'yaj chi'íj yo'q tuvi' soj man síi 'yaj chi'íj man soj ma!. Maan se inanj suun sa' qui'yaj suun soj che'é tuvi' soj do!, che'é cunudanji yuvij do' á.

¹⁶ Niganj gaa niha'rá soj, ¹⁷ ne se ca'ne'rá soj ga' suun achiín ní'yaj rihaan Diose mei. ¹⁸ Ne ca'vee se me ma'an sayuun quiran' soj, tzaj ne yo'q nago' soj graciá rihaan Diose á. Danj me rá Diose qui'yaj soj che'é se sij noco' man Jesucristó me soj adonj.

¹⁹ Se guun caraán soj chrej rihaan Nimán Diose tucu'yón Nimán Diose nana sa' man soj ma!. ²⁰ Se quiril'yanj soj man nana cataj xna'anj nacá Nimán Diose rihaan soj ma!. ²¹ Tzaj ne xcaj soj cuentá daj vaa 'o 'o nana cungo soj, gaa ne quene'en soj sese ya nana ca'míj Nimán Diose me yo', ne sa' cunuu rá soj ní! nana sa' yo' á. ²² Ne a 'o se níj se ca'vej rá soj qui'yaj soj ma!. ²³ Diose ro', me síi naqui'yaj xej nimán ní!, ne me rá níj cunuu sa' inanj nimán soj rihaan so!, qui'yaj ma'an so!, ne me rá níj tumé Diose man ma'an soj ndaa se quisij güii ca'na' uún Jesucristó sij 'nij ra'a man ní! rihaan chumij nihánj, ne dan me se me rá níj tumé Diose man nimán soj do!, man nee man soj do!, ne a 'o cacun' se tumé soj a mei. ²⁴ Dan me se Diose me síi nacuún man soj canoco' soj man so!, ne vaa che'é gaa nucuaj rá soj man so! se vaa tumé so! man soj adonj.

²⁵ Ne cachinj ní'yaj soj rihaan Diose che'é níj, tinuj, nocoj.

²⁶ Asa' nari' tuvi' soj ga' timúú ní! síi noco' man Diose, ne ve'é ca'míj soj ga' níj so!, ne go' soj 'o xto man níj so' rihaan Diose ei.

²⁷ Maan che'é se síi'níj ra'a man ní! rqué suun manj, che'é dan me no' xcúnj cataj

xna'anj 'unj rihaan soj se vaa naya'a soj yanj
cartá nihánj rihaan cunudanj nj̄ tinúú ní'
sí' nocó' man Diose ei. ²⁸ Né me rá núj
qui'yaj ndo'o Jesucristó sij 'nj̄ ra'a man ní'
se luj che'é soj adonj.

Nihánj me síj vij yanj cartá qui'yaj síí cu'naj Pabló ca'néé so' rihaan nij yuvii noco' man Diose yanj chuman' cu'naj Tesalónica a

¹Síí cu'naj Pabló do', síí cu'naj Silvano do', síí cu'naj Timoteo do', me núj, ne 'yaj núj yanj cartá nihánj ca'nej núj rihaan nij soj sij yanj chuman' cu'naj Tesalónica sij noco' man Rej ní Diose do', man Jesucristó sij 'nij ra'a man ní' do' a. ² Me rá núj qui'yaj Rej ní' Diose do', qui'yaj Jesucristó sij 'nij ra'a man ní' do', se luj che'é soj, ne me rá núj gaa xej nimán soj, qui'yaj roj so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ve'é noco' nij síí cuchumán rá ní'yaj man Jesucristó yanj chuman' Tesalónica man Diose a

³Sq! uxrá doj canoco' nij soj man Diose, ne cunuu 'ee doj rá 'o' soj tinúu soj daj a güii, ne che'é dan no xcúu núj niganj nago' núj graciá rihaan Diose che'é soj, tinuj, nocoj. ⁴Ne ma'än núj nata' rihaan nij yuvii noco' man Diose yanj que'ee chuman' se vaa ve'é 'yaj soj, ne dan me se taj núj se vaa 'yaj ndo'o nii sayuun man soj, tzaj ne yo'ö amán rá soj ni'yaj soj man Diose, ne 'o' vaa sca' rá soj rihaan sayuun, ne yo'ö noco' raan soj man Diose ei. Dan me se yo'ö a'mii sca' ya ma'än núj che'é soj rihaan daj a nij síí noco' Diose yanj daj a chuman' se vaa uxrá táá ri'yunj nii man soj ne uxrá ran' soj sayuun, taj núj rihaan nij so' ei.

Nana nihánj taj xna'anj che'é güii qui'yaj Diose sayuun man nij yuvii 'yaj sayuun man nij síí cuchumán rá ní'yaj man Jesucristó a

⁵Che'é se vaa 'yaj soj, che'é dan ne'en ní' se vaa nicá vaa nana cataj xna'anj Diose che'é soj a. Dan me se nuchrui raa Diose che'é soj, ne cataj xna'anj Diose se vaa ca'vee cayáán soj ga Diose asa' guun chij Diose rihaan chumij nihánj, ne che'é ma'än güii dan ran' soj sayuun nanj á. ⁶Dan me se ne'en ní' se vaa nicá vaa rá Diose qui'yaj Diose sayuun man nij yuvii qui'yaj sayuun man soj, ⁷ne nicá vaa rá Diose cataj xna'anj Diose se vaa navij güii ran' soj sayuun, ne naraan rá soj ga núj, ne veé danj naraan rá taran' ní' güii curuvi' uún Jesucristó sij 'nij ra'a man ní' do', curuvi' nij se-mozó so' síí nucuaj ndo'o do', curuvi' rej xta' rque 'o ya'an chuguun a. ⁸Né qui'yaj Jesucristó sayuun man nij yuvii ne ne'en man Diose do', man nij yuvii na'vej rá cuno se-nana Jesucristó sij 'nij ra'a man ní' nana sa' do' a. ⁹Dan me se quiran' nij soj sayuun che'é

cacun' qui'yaj nij so', né dan me se rej yanjí cumán nij so', cacaa nij so' nu' cavii nu' ca'anj a. Sé quene'en nij so' man síí 'nij ra'a man ní' do', sé quene'en nij so' se vaa ve'é ndo'o vaa so' do', yan nucuaj ndo'o so' do' ma!. ¹⁰'O se güii ca'nä' uún síí 'nij ra'a man ní' rihaan chumij nihánj me se cataj nij síí sa' noco' man so' se vaa ve'é ndo'o vaa so', né sa' uxrá vaa nu' se vaa qui'yaj so' a. 'O se cuchumán ya rá soj cuno soj nana nata' núj rihaan soj ei.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa achíin ni'yaj Pabló rihaan Diose se vaa racuúj Diose man nij síí cuchumán rá ní'yaj man Jesucristó a

¹¹Che'é dan niganj achíin ni'yaj núj rihaan Diose che'é soj se vaa ca'vee quisij soj guun soj nu' ndaa vaa me rá Diose guun soj gaa canacuún Diose man soj canoc' soj man so' a. Ne achíin ni'yaj núj se vaa racuúj ndo'o Diose man soj qui'yaj suun soj nu' suun sa' me rá soj qui'yaj suun soj, che'é se sij amán rá ní'yaj man Jesucristó me soj a. ¹²Dan me se ndaa síj, gaa ne ca'vee cavii sa' doj Jesucristó sij 'nij ra'a man ní' ní'yaj yuvii che'é se vaa qui'yaj ma'än soj, né cavii sa' ma'än soj ní'yaj yuvii che'é se sij noco' man Jesucristó me soj a. Danj inanj me se luj me rá Diose síí noco' ní' man do', Jesucristó sij 'nij ra'a man ní' do', qui'yaj roj so' che'é soj adonj.

2

Nana nihánj taj xna'anj che'é síí chi'ii ca'na'rihaan chumij a

¹Dan me se aj ne'en soj se vaa ca'na' uún Jesucristó sij 'nij ra'a man ní', ne cunuu chre' ní' ga so', tinuj, nocoj. Che'é dan cataj xna'anj núj rihaan soj cuano ² se vaa se guun vij' ra'yanj rá soj ma'. Sé caráya'änj soj nana cuno soj se vaa aj quisij güii ca'nä' uún Jesucristó rihaan chumij ma'. Nuveé nana ya me nana yo' ma'. Ca'vee se nana a'mii Nimán Diose me yo' taj nii, ca'vee se danj a'mii 'o síí a'mii natáj taj nii, ca'vee se nana cachrón núj rihaan 'o yanj cartá me yo' taj nii, tzaj ne taj se 'yaj ma'. 'O se ataa quisij güii ca'na' uún Jesucristó adonj. ³Dan me se na'vej uxrá raj tihá' yu'unj nii a doj man soj a mei. Dan me se asino tucuaj yuvii rihaan Diose, ne ca'na' yo' o síí chi'ii rihaan chumij, ne síí se ca'vej rá cuno rihaan Diose guun so' a. Dan me se xä' so', tzaj ne sij aj cacaa guun so' vaa güii ei. ⁴Dan me se quinachri' so' man cunudanj ya'anj, ne a 'o rasuun se ca'vej rá so' na'vij yuvii rihaan ma'. Dan me se catuyu ma'än so' nüvii nooco cayáán so' rej na'vij yuvii rihaan Diose, gaa ne ca'mii ne so' cataj so' se vaa ma'än so' me Diose á.

⁵Sesé na'nuj rá soj, né nu' nana nihánj me nana cataj xna'anj 'unj rihaan soj asij rque

doj gaa cayáán 'unj gaa soj ei. ⁶ Né aj ne'en soj me rasuun aráán chrej rihaan síí ch'i'ji yo', se vaa se ca'vee ca'na' so' cuano ma'. Dan me se caráán chrej rihaan so' ndaa se quisij güii cachrón Diose ca'na' so', gaa né ca'na' so' adonj. ⁷ Cuano nihánj me se uun ndo'o cacun', tzaj ne ataa quene'en ní' daj gaa nu' cacun' qui'yaj síí ch'i'ji yo' ei. Né xa' síí aráán chrej ca'na' síí ch'i'ji, tzaj ne vaa güii naxuun so' man ma'an so', ⁸ gaa né ca'na' síí ch'i'ji yo' síí na'vej rá cuno rihaan Diose, gaa né quene'en ní' daj guun ei. Tzaj ne asa' ca'na' Jesucristó sij 'nij ra'a man ní', ne ca'yanj uun so' man síí ch'i'ji yo', ne quirí nu' so' adonj. ⁹ Síí chree síí cu'naj Satanás me síí qui'yaj ca'na' síí ch'i'ji yo', ne ma'an síí chree qui'yaj guun nucuaj síí ch'i'ji yo' qui'yaj ndo'o so' suun nocoo nj'yaj yuvij, che'é yan tiha' yu'unj so' man nj yuvij a. ¹⁰ Ne nu' se ch'i'ji ndo'o qui'yaj so', tiha' yu'unj so' man nj yuvij ca'anj cacaa' nu' cavii nu' ca'anj a. Né nj yuvij yo' me se nuveé yuvij aran' rá cuno nana ya' nana qui'yaj quinanjj njy so' rihaan sayuun me nj so' ma'. ¹¹ Che'é dan ma'an Diose qui'yaj cuchumán rá nj so' nana né, ne canoco' nj so' chrej tiha' yu'unj, qui'yaj Diose adonj. ¹² Danj inanj qui'yaj Diose ga cunudanjj nj yuvij ne cuchumán rá nana ya, ne inanj chrej ch'i'ji niha' rá nj so' canoco' nj so' adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa narii Diose man ní' canoco' ní' man so' a

¹³ Tzaj ne no xcúún núj niganj nago' núj graciá rihaan Diose che'é soj sij 'ee rá síí 'nij ra'a man ní' man, tinuj, nocoj. 'O se narii Diose man soj cunuu sa' soj qui'yaj Nimán Diose, ne cuchumán rá soj cuno soj nana ya, ne quitaj yaqan soj rihaan yo'ó njy síí cavii sa' nu' cavii nu' ca'anj adonj. ¹⁴ Dan me se gaa nata' núj se-nana Diose nana sa' rihaan soj, ne canacúún Diose man soj se vaa cavii sa' soj gaa so', ne che'é dan daj se ve'é ndo'o vaa Jesucristó sij 'nij ra'a man ní' ro', danj gaa soj uún adonj. ¹⁵ Che'é dan canoco' raan soj tucuáán cuchruj núj rihaan soj gaa ca'mii núj ga soj do', gaa qui'yaj núj yanj cartá ca'néé núj rihaan soj do' ei. ¹⁶⁻¹⁷ Ne me rá núj quinari' nucuaj nimán soj, qui'yaj ma'an Jesucristó sij 'nij ra'a man ní' do', Rej ní' Diose do' a. Né Diose ro', me síí 'ee rá man ní', ne qui'yaj ndo'o so' se luj ga ní' se vaa naqui'yaj nucuaj so' nimán ní' nu' cavii nu' ca'anj, ne guun ya rá ní' se vaa cavii sa' ní', qui'yaj uún so' ei. Né me rá núj guun nucuaj soj qui'yaj suun soj nu' suun sa', ne ca'mii soj nu' nana sa', qui'yaj Diose adonj.

3

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cachinj

ní'yaj njj súi cuchumán rá ní'yaj man Jesucristó rihaan Diose che'é síí cu'naj Pabló a

¹ Dan me se vaa yo'ó nana me rá núj ca'nej núj rihaan soj, tinuj, nocoj. Né me rá núj cachinj nj'yaj soj rihaan Diose se vaa xna'anj uxrá se-nana síí 'nij ra'a man ní', ne cavii sa' nana yo' rej cuno yo'ó yuvij nana yo', ndaa vaa cavii sa' nana yo' gaa cuno ma'an soj nana yo' a. ² Né cachinj nj'yaj soj che'é njy se vaa quinanjj núj rihaan njj síí ch'i'ji uún á. 'O se vaa yuvij ne amán rá ní'yaj man Jesucristó a man adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa vaa che'é gaa nucuaj rá ní' man súi 'nij ra'a man ní' a

³ 'O se síí sa' ndo'o me síí 'nij ra'a man ní', ne vaa che'é ndo'o gaa nucuaj rá ní' man so', ne so' me síí qui'yaj narí' nucuaj rá soj, ne túmé so' man soj se vaa se qui'yaj canaanj síí chree rihaan soj adonj. ⁴ Né nucuaj rá núj man síí 'nij ra'a man ní' se vaa yo'ó 'yaj ya soj nu' se vaa cataj njj rihaan soj, ne dan me se veé 'o danj ya qui'yaj soj ei.

⁵ Né me rá núj se vaa räcuíj síí 'nij ra'a man ní' man ma'an soj daj qui'yaj soj, caraq cochroj soj rihaan Diose, ne yo'ó canoco' soj man Diose ndaa vaa qui'yaj ma'an Jesucristó, ne se ca'ne' rá soj gaa suun 'yaj danj ma'.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa se gaa rmii ní' ma'

⁶ Né che'é se sij noco' man síí 'nij ra'a man ní' me nu' ní', ne che'é dan cataj xna'anj 'unj yo'ó nana rihaan soj, tinuj, nocoj. Dan me se guun yanúj soj rihaan nu' njy tinúú ní' njy síí noco' chrej rmii na'vej rá qui'yaj suun ei. 'O se sij ne noco' tucuáán narqué núj rihaan me njy so' nanj adonj. ⁷ 'O se aj ne'en soj se vaa no xcúún soj qui'yaj soj ndaa vaa qui'yaj njy gaa cayáán núj gaa soj, ne dan me se ne vaa rmii núj gaa cane núj gaa soj ma'. ⁸ Né ne cha' uun núj chraa rihaan soj ma'. 'O se nu' se chá núj naru'vee núj sa'anj rihaan soj adonj. Tzaj ne 'o se nuvij nigan' qui'yaj suun uxrá núj quirí' njy chá njy, ne ne qui'yaj suun soj che'é njy, qui'yaj njy ma'. ⁹ Dan me se sese guun rá núj cachinj njy se chá rihaan soj, ne cuno xcúún núj qui'yaj njy danj, tzaj ne ca'vej rá njy qui'yaj njy danj ma'. Maan se guun rá núj cuchruj njy tucuáán rihaan soj daj qui'yaj ma'an soj adonj. ¹⁰ 'O se gaa cayáán núj gaa soj, ne tananj nata' njy nana nihánj rihaan soj ca'mii soj a: "sese vaa 'o síí na'vej rá qui'yaj suun, ne se chá so' chraa ma", taj njy rihaan soj adonj.

¹¹ Aj cuchi' nana rihaan njy se vaa ta'aj síí rmii 'nij sca'núj soj, ne njy so' me se na'vej rá njy so' qui'yaj suun njy so', tzaj ne na'néé rma'an njy so' nana rihaan tuví' njy so' a.

¹² Che'é Jesucristó sij 'nij ra'a man ní' a'ne' njy suun cuano rihaan yuvij 'yaj danj, se vaa dínj gaa tu'va njy so', ne qui'yaj suun njy

so', ne inanj se chá qui'yaj canaán ma'an nij so' chā nij so' á.

¹³ Ne xa' ma'an soj, tzaj ne se ca'ne' rá soj qui'yaj suun soj suun sa', man tinuj, man nocoj. ¹⁴ Sese yo'q tuví' soj na'vej rá cuno nana cachrón núj rihaan yanj nihánj, ne xcaj soj cuentá me síí na'vej rá cuno nana, ne se cayáán rcua'aqan soj ga so' ma'. Ndaa sij, gaa ne guun na'aj so' a. ¹⁵ Tzaj ne se nachri' soj nj'yaj soj man síí rmii yo' ma'. Tananj ve'é qui'yaj soj, nago' soj chrej nucuaj man so' á. 'Q se tinúú soj me so' adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ve'é cuman nij súi cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó yo', rá súi cu'naj Pabló a

¹⁶ Orún' síí 'nij ra'a man ní' ne'en qui'yaj gaa xej nimán ní', ne me rá núj qui'yaj so' danj che'é soj nu' güii a. Ne ca'vee se me ma'an sayuun quiran' soj, tzaj ne dínj gaa nimán soj, qui'yaj so' á. Ne me rá núj cayáán síí 'nij ra'a man ní' ga taran' soj adonj.

¹⁷ Ma'anj sij cu'naj Pabló ra'aj achronj nana nihánj se vaa ve'é cuman soj raj a. Danj inanj 'yáá 'unj doj naná rihaan cunudanj nij yanj cartá a'néé 'unj, ne nanj vaa letrá achronj a. ¹⁸ Me rá núj qui'yaj ndo'o Jesucristó sij 'nij ra'a man ní' se luj che'é cunudanj soj adonj.

Nihánj me 'o yanj cartá qui'yaj síí cu'naj Pabló ca'néé so' rihaan síí cu'naj Timoteo a

¹ 'Unj nihánj me síí cu'naj Pabló síí uun apóstol síí nata' se-naná Jesucristó rihaan yuvij a. Yo' me suun ca'ne' Diose do', Jesucristó do', rihanj, né Diose me síí tinanii man ní' rihaan sayuun, né guun ya rá ní' se vaa cavig sa' ní' qui'yaj Jesucristó adonj.

² 'Yáá 'unj yanj cartá nihánj ca'nej 'unj rihaan so' sij cu'naj Timoteo a. Dan me se tihaán 'unj se-nana Diose rihaan so', ne cuchumán rá so' naná yo', né che'é dan ase vaa 'o ta'níj ro', danj vaa yá so' rihanj ei.

Me rá 'unj qui'yaj Rej ní' Diose qui'yaj Jesucristó sij 'nj ra'a man ní' qui'yaj ndo'o se luj che'é so', ne gaa 'ee rá roj so' mán so', ne gaa xej nimán so', qui'yaj roj so', raj a.

Naná nihánj taj xna'anj che'é níj sít tucu'yón tucuáán ne a

³ Dan me se aj ne'én so' se vaa gaa ataa ca'anj 'unj estadó Macedonia, né cataj xna'anj 'unj rihaan so' se vaa cangé so' chuman' Efeso á. Dan me se me rá 'unj cataj xna'anj so' rihaan ta'aj níj síí man Efeso se vaa se tucu'yón níj so' tucuáán né rihaan níj tinúú ní' mei. ⁴ Dan me se cataj so' rihaan níj tinúú ní', né a se cuta' xrej níj so' cuentó yo' ma'. 'O se cuentó man gaa naá do', cuentó che'é daj vaa daj a xii níj so' man gaa naá do', me yo' ei. 'O se a'mii unu' uxrá yuvij che'é naná yo', tzaj né ne racuúj nana yo' man ní' canoco' ní' man Diose ma'. 'O se me rá Diose gaa nucuaj rá ní' man ma'an Diose ei. ⁵ 'O se che'é suun a'né' 'unj rihaan so' me se a'né' 'unj suun yo' rihaan so' che'é rej gaa 'ee rá ní' tuvi' ní' ndaá nimán ya ya ní' ndaá vaa cuchumán ya rá ní' ni'yaj ní' man Jesucristó ei. ⁶ Dan me se vaa ta'aj níj yuvij, ne ta'aa níj so' yo' chrej a'mii níj so', ne dan me se ri'rma'an tiempó, 'yaj níj so', a'mii níj so' che'é yo' tucuáán ei. ⁷ 'O se me rá níj so' guun níj so' maestró tucu'yón se-tucuanj Moisés, tzaj ne na'vee ran' níj so' a ma'. A ma'an níj so' ne ne'en naná tucu'yón níj so' a mei.

Naná nihánj taj xna'anj se vaa inanj che'é níj sít 'yaj cacun' vaa se-tucuanj Moisés a

⁸ Ne'en ní' se vaa sa' vaa se-tucuanj Moisés, né cataj Diose rihaan Moisés daj qui'yaj níj yuvij israelitá canoco' níj so' man Diose, tzaj ne xcay ní' cuentá me che'é me ca'mii Diose danj á. ⁹ Ne'en ní' se vaa xa' yuvij nica nimán, tzaj ne taj tucuáán achuin man yuvij nica nimán canoco' níj so' Diose ma'. 'O se ma'an Diose uun chij nimán níj so' daj gaa qui'yaj níj so' nanj á. Maqan se

che'é níj yuvij 'yaj cacun' do', yuvij na've rá canoco' Diose do', yuvij a'mii nana níj che'é Diose do', yuvij ticavi' rej do', yuvij ticavi' níi dgo', ¹⁰ síí 'yaj cacun' ga yo'ó chaná do', chii chaná do', síí otoj ga chii chaná do', yuvij tu'vej man tuvi' do', yuvij a'mii nana ne do', yuvij na'vej rá cung nana ya do', me cuchruj Diose se-tucuanj Moisés adonj. ¹¹ Inanj danj a'mii se-naná Diose naná sa' che'é se-tucuanj Moisés, ne 'unj me síí cune' Diose nata' naná yo' rihaan yuvij se vaa ve'é uxrá yáán Diose, né guun chij so' nu' cavii nu' ca'anj ei.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cunuu 'ee ndo'o rá Jesucristó man síí cu'naj Pabló, né 'ee ndo'o rá Jesucristó man cunudanj ní' sij noco' man so' uún a

¹² Nagó' 'unj graciá rihaan Jesucristó sij 'nj ra'a man ní' che'é se guun nucuáá 'unj qui'yaj suun 'unj, qui'yaj so' a. Dan me se nucuaj rá so' mán 'unj, né cune' so' mán 'unj qui'yaj suun 'unj rihaan so' adonj. ¹³ Asino yaan me se níj uxrá ca'mii 'unj che'é Jesucristó, né qui'yaj ndo'o 'unj sayuun man so', né ca'mii xta' 'unj ni'yaj 'unj man so', tzaj ne quene'en Jesucristó se vaa che'é se ne quene'en yá 'unj daj vaa so' ro', che'é dan ne cuchumán rá 'unj ni'yaj 'unj man so' a. Tzaj ne cunuu 'ee rá Jesucristó manj, né ne qui'yaj so' sayuun manj ma'.

¹⁴ Tananj sa' uxrá qui'yaj uún Jesucristó sij 'nj ra'a man ní' manj, se vaa cuchumán rá 'unj ni'yaj 'unj man so', né cunuu 'ee raj tuvij, qui'yaj so' adonj. ¹⁵ Dan me se yá uxrá vaa nana nihánj, né taran' ní' no xcúún cungo naná nihánj se vaa me rá Jesucristó tinanii so' man níj yuvij rihaan chrej chii' uun chij nimán níj so', né na'vej rá so' quiran' níj so' sayuun ma'. Che'é dan ca'na' so' rihaan chumij nihánj ei. Dan me se nocoo doj cacun' qui'yáá 'unj rihaan cacun' qui'yaj taran' yo'ó níj yuvij, ¹⁶ tzaj né cunuu 'ee rá Jesucristó ni'yaj so' manj, che'é se guun rá Jesucristó se vaa xcay yo'ó níj sít cuchumán rá ni'yaj man so' cuentá se vaa canoco' níj so' man Jesucristó, né x'neé cacun' xráá níj so', né ca'vée cayaán níj so' ga so' nu' cavii nu' ca'anj ei. ¹⁷ Nu' cavii nu' ca'anj cataj níj se vaa sa' uxrá vaa Diose, né so' me síí guun chij nu' cavii nu' ca'anj, né daj chihqa' mij se cavii so' ma'. Ne ruví' so' ni'yaj yuvij ma'. Taj vaj 'ó Diose ma'. Orún' so' me Diose ya adonj. Veé danj gaa ya ei.

¹⁸⁻¹⁹ Timoteo. Ase vaa ta'níí ya ma'anj vaa yá so' ei. Dan me se a'ne' yá 'unj suun rihaan so' yo' o ca'mii cunu' sa' yá so' che'é chrej sa' ya nihánj ei. Daj chihqa' mij se ca'ne' rá so' ma'. Tzaj né yo' o gaa nica nimán so', ne yo' o gaa nucuaj rá so' cuchumán rá so', gaa né quisij ya ndaá vaa ya ca'mii níj sít naruvi' Diose rihaan che'é so' ei. Dan me se vaa ta'aj

nij síí quirí' rá, né ne cuchuman yá rá nij so' ma'. ²⁰ Dan me se vij tuví' nij so' me roj síí cu'naj Himeneo ga Alejandro síí ca'mii nij che'é Diose a. Dan me se nago' yá 'unj man roj so' ra'a Satanás, gaa né ri' rá roj so', gaa ne xcaj roj so' cuentá, ne yuún che'é me se se ca'mii nij roj so' che'é Diose ma'.

2

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cachinj ni'yaj ní' rihaan Diose che'é cunudanj yuvíj a

¹ Nihánj me se asino yaqan a'né! 'unj suun rihaan nij soj se vaa cachinj ni'yaj soj rihaan Diose che'é cunudanj yuvíj, né nago' soj graciá rihaan Diose che'é cunudanj nij yuvíj, ² ne cachinj ni'yaj soj che'é cunudanj nij síí nicaj suun, gaa né gaa dínj cayáán ní' rihaan chumíj nihánj, ne ve'é qui'yaj ní', canoco' ní' man Diose á. ³ Sa' uxrá vaa sese danj qui'yaj ní' ní'yaj Diose, né aj ne'en soj se vaa Diose me síí 'yaj avii sa' ní' ei. ⁴ Me rá Diose racyúj Diose man cunudanj yuvíj, che'é rej cavíj sa' cunudanj yuvíj, né me rá Diose narí' cunudanj yuvíj nana yá ei.

⁵ 'Q se oruun Diose, né oruun 'o snó'o cataj xna'anj rihaan ní' daj vaa Diose, né so' me síí racuúj man yuvíj cunuu sa' yuvíj rihaan Diose, né yo'o snó'o cu'naj Jesucristó me síí qui'yaj danj ei. ⁶ Né Jesucristó me se ca'né' rá so' cavíj so' che'é cunudanj yuvíj, né naníj nij yuvíj rihaan sayuun a. Dan me se cachrón Diose güüi cavíj Jesucristó, né güüi dan cavíj Jesucristó, né tihaan Jesucristó se vaa me uxrá rá Diose cavíj sa' cunudanj yuvíj a. ⁷ Né cune' Diose mán 'unj guún 'unj apóstol nata' rihaan yuvíj se vaa me rá Diose cavíj sa' nij yuvíj, tzaj né ne tucu'yón 'unj man nij yuvíj israelítia ma'. Maan se inanj nij yuvíj yaníj tucu'yón 'unj daj qui'yaj nij so', se vaa cuchuman rá nij so' ní'yaj nij so' man Diose, né cuno nij so' nana yá ca'mii Diose, taj 'unj rihaan nij so' adonj. Xá' nana nihánj, tzaj né nana yá uxrá me nana nihánj, né ne a'mii né 'unj ma'.

⁸ Dan me se gaa nuu chre' soj sij amán rá ni'yaj man Jesucristó, né me rá 'unj cachinj ni'yaj nij snó'o rihaan Diose, né naxcaj ra'a nij so' rej xta' cachinj ni'yaj nij so' rihaan Diose, né yo'o guun rá nij so' se vaa ve'é canoco' nij so' man Diose, né se ca'maan rá nij so' do', se canó tuví' nij so' do', se ca'mii cunu' nij so' do', 'o se sa' inanj cachinj ni'yaj nij so' nanj adonj.

Nana nihánj taj xna'anj daj qui'yaj chanq cuchumán rá ní'yaj man Jesucristó a

⁹ Né xá' chanq, tzaj né se guun rá chanq cunuú chanq yatzíj sa' ndo'o vaa ma'. Maan se ve'é qui'yaj chanq caráán chanq nee man chanq, gaa né cataj nii se vaa chanq sa' me no' ei. Tzaj né se caxríj chanq que'ee quitzi' yuvé raq chanq do', se toco' chanq que'ee

caquí xréé chanq do', se ca'néé chanq ticuu gaán chihá no' do' ma'. ¹⁰ Tzaj né qui'yaj suun chanq racuúj chanq man yuvíj, ne quene'en nii se vaa yá vaa nana a'mii chanq yo', se vaa nocó' no' man Diose adonj. ¹¹ Ve'é cungo chanq gaa tucu'yón nii nana sa' man no' á. ¹² Se ca'vee tucu'yón chanq man snó'o ma'. Se guun guun chij chanq rihaan snó'o ma'. Maan se dínj gaa tu'va chanq adonj.

¹³ Dan me se gaa guun che'é chumij, né asino qui'yaj Diose man snó'o cu'naj Adán, gaa né qui'yaj Diose man chanq cu'naj Eva adonj. ¹⁴ Ne tiha' yu'unj síí chrée man síí cu'naj Adán ma'. Tzaj né chanq tiha' yu'unj so', né qui'yaj no' cacun' rihaan Diose, qui'yaj síí chrée adonj. Che'é dan se guun chij chanq rihaan snó'o ma'. ¹⁵ Tzaj né cavíj sa' nij chanq che'é se cunuu se uun nij chanq se vaa cuchruj chanq ne'ej adonj. Danj gaa cavíj sa' chanq, sese cuchuman rá chanq ni'yaj chanq man Diose do', sese cunuu 'ee rá chanq tuví' chanq do', sese cuno chanq se-nana Diose do', sese tumé chanq man ma'qan chanq daj qui'yaj no' do' adonj.

3

Nana nihánj taj xna'anj daj gaa nij snó'o guun síí chij nicaj yu'unj man nij yuvíj nocó' man Diose a

¹ Yá vaa nana nihánj ei. Sese me rá yo'o so' guun so' síí chij nicaj yu'unj man nij yuvíj nocó' man Diose, né sa' vaa suun me rá so' cata' so' ei. ²⁻³ Che'é dan inanj snó'o ne a'mii chrée nii che'é guun síí chij nicaj yu'unj man nij yuvíj nocó' man Diose á. Orún' nicá so' nicaj so', né síí chij vaa rá guun so', né síí a'mii nicá inanj guun so', né síí aráj cochroj do', síí aráj x'naa do', síí 'yaj se luj rihaan taran' yuvíj do', síí yo'o a'néé nimán racuúj man yuvíj do', síí aran' rá caran' yuvíj tucuá do', síí ne'en tjaan' sa' man yuvíj do', síí ne aran' rá gaa xno do', síí ne aran' rá cunu' ga yuvíj do', síí se guun rá gaa que'ee uxrá si'yaj do', guun so' ei. ⁴ Maan se yan gaa so' me se inanj síí tumé sa' uxrá tucuá guun chij do', yan ve'é uxrá cuno ta'nú so' rihaan so' do', se tucuá nij xnii rihaan so' do' adonj. ⁵ 'Q se sese ne ne'en so' guun chij so' rihaan tucuá so', né asa' ca'vee cutumé so' man cunudanj nij yuvíj nocó' man Diose ga. ⁶ Sese síí nocó' naca se-tucuanj Diose me yo'o so', né se gaa nana ca'mii so' ne quirán' so' sayuun ga síí chree se vaa cacaq so', qui'yaj Diose ei. ⁷ Tananj uún, ne chij gaa rá so' ga nij yuvíj ne nocó' man Jesucristó, gaa né xcaj nij so' cuentá se vaa yá chij a'mii síí nicaj yu'unj man nij síí nocó' man Jesucristó, gaa yá rá nij so' a. 'Q se danj qui'yaj síí me rá quinicaj yu'unj man

nij síí nocó' man Jesucristó, gaa né se gaa nana tíha' yu'unj síí chree man so' ei.

Nana nihánj taj xna'anj daj gaa nij snó'o do', nij chanq do', guun diácono a

⁸ Né veé danj gaa gueé nij síí guun diácono uún, né síí ni'yanj guun nij so' á. Se ca'mii nij so' nana tíha' yu'unj mei. Se gaa nihá' rá nij so' co'q ndo'o nij so' na vinó mei. Se tíha' yu'unj nij so' man yuvij ca'nee yun nij so' sa'anj mei. ⁹ Canoco' raan nij so' nana tucu'yón Diosé man ní' á. Se guun víj rá nij so' ma'. ¹⁰ Q se asino xcaj nii cuentá ní'yaj nii man nij so' sese taj cacun' tumé nij so', gaa né ca'vée guun nij so' diácono ei. ¹¹ Veé danj gaa gueé nij chanq me rá guun diácona, né chij gaa rá nij no' do', chij ca'mii nij no' rihaan nij yuvij do', se gaa nij no' nij so', se guun xno nij no' do', yo'q ve'é qui'yaj nij no' daj a rasuun do' ei. ¹² Xa' nij síí guun diácono, tzaj né orún' nica nij so' nicaj nij so' do', sa' cutumé nij so' man ta'níi nij so' do', sa' cutumé nij so' man ní' nij tucuá nij so' do' ei. ¹³ Né sese sa' yaj nij so' nü' suun vaa rihaan nij so', né síí sa' me nij so', cataj nij yuvij nocó' man Diosé, né se cuchu'ví' nij so' cataj xna'anj nij so' daj qui'yaj ní' canoco' ní' man Jesucristó ma'.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa sa' uxrá vaa nana cataj xna'anj Diosé rihaan ní' nana canoco' ní' a

¹⁴ Dan me se cachrón 'unj nana nihánj rihaan yanj nihánj, ne ca'nej 'unj rihaan so' á. Tzaj né me ndo'o rá 'unj cuchi' 'unj rihaan so' rque doj güii ei. ¹⁵ Tzaj né asa' ne cuchi' ra'yanj 'unj, ne taj se 'yaj mei. Aj ne'en so' daj qui'yaj soj sij nocó' man Diosé gaa yáán soj ga tinúú soj ei. 'Q se tucuá Diosé me ma'an cunudanj soj sij nocó' man Diosé síí vaa i'na' ya ei. Che'é ma'an soj me se acaj yuvij cuentá se vaa ya vaa se-nana Diosé né ma'an soj me síí nicaj nana ya ei. ¹⁶ Ne'en cunudanj ní' sij amán rá ní' yaj man Jesucristó se vaa sa' uxrá vaa nana cataj xna'anj Diosé rihaan ní' nana canoco' ní', né nihánj me nana yo' a: "Ca'na' Jesucristó a. Curuvi' so' ní'yaj yuvij a. Guun so' yuvij a. Ve'é ndo'o qui'yaj so', cataj Nimán Diosé, ne quene'en rihaan nij se-mozó Diosé daj qui'yaj so' a. Dan me se nata' nii che'é so' rihaan nij yuvij yaníj yuvij ne nocó' se-nana Diosé, né cuchumán rá ta'aj nij so' quene'en nij so' man so' a. Né quinan' so' xtá', qui'yaj Diosé, ne ve'é ndo'o yáán so' rej xtá' cuano adonj". Dan me nana nocó' ní' a.

4

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cuno ta'aj yuvij se-nana nij síí ne, gaa ne quirilij nij yuvij se-tucuanj Diosé a

¹ Tzaj né taj xna'anj Nimán Diosé se vaa vaa güii, né quirilij ta'aj yuvij se-tucuanj

Diosé, né canoco' nij so' yo'ó tucuáán, né cuno nij so' nana tíha' yu'unj nana tucu'yón nij nana chree adonj. ² Dan me se cuchumán rá nij so' nana ca'mii síí taj a'mii sa' tu'va rma'qan ei. Né síí né ndo'o me nij so' ei. Ne xa' nij síí né yo', tzaj né a'mii rma'lan nij so', né nimán nij so' me se ndá' rá se vaa táá yaqan cavi' i'na' ro', vaa táá yaqan chí'li nimán nij so' a. ³ Né tucu'yón nij síí né rihaan yuvij se vaa se ca'vee xcaj yuvij chana, né cacun' me yo', taj nij so' a. Né tucu'yón nij so' se vaa se ca'vee cha yuvij náá guun rasuun uún a. Tzaj né 'o se nü' nij rasuun man rihaan yo'óó me se rasuun chá nago' graciá rihaan Diosé me yo', rá Diosé, don aara so' rasuun yo' rihaan yo'óó che'é nij síí mán raá nana ya ei. ⁴ Dan me se nü' rasuun qui'yaj Diosé me se sa', né ne nó xcúún ní' nachri' ní' ní'yaj ní' man se vaa qui'yaj Diosé che'é ní' ma'. Maan se nicaj ní' man yo', né nago' ní' graciá rihaan Diosé che'é rasuun yo' cha ní' ei. ⁵ Ne'en ní' daj taj se-nana Diosé, né che'é dan ne'en ní' se vaa sese cachinj ní'yaj ní' asino yaqan rihaan Diosé, né Diosé me síí naqui'yaj sa' yo' cha ní' ei.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ve'é qui'yaj suun Timoteo suun ca'ne' Diosé rihaan so' a

⁶ Sese tucu'yón so' nana nihánj rihaan yo'ó nij tinúú ní' síí nocó' man Jesucristó, né síí ve'é 'yaj suun rihaan Jesucristó mé so', né síí ve'é nari' nü' nana nocó' ní' mé so' chuguaj. 'Q se tucu'yón nii nana sa' yo' rihaan so', né cuchumán rá so', né canoco' nana yo', né che'é dan guun nucuáá so' tucu'yón so' nana yo' rihaan tinúú ní' a. ⁷ Se cuno so' cuentó nata' yuvij cuentó ne ya a'mii che'é Diosé ma'. 'Q se nana snúú rma'an me nana yo' nana ná. Tzaj né tucu'yón so' daj qui'yáa so', né ve'é doj canoco' so' se-tucuanj Diosé á. ⁸ Ndá' se vaa ya'vee nö suun 'yaj suun neé man ní', tzaj né vaa doj ya'vee nö nimán ní', canoco' nimán ní' man Diosé ei. Che'é suun 'yaj suun nimán ní' me se cavij sa' ní' gaa yáán ní' rihaan chumij nihánj, né ne'en ní' se vaa cavij sa' ní' cayaán ní' ga' Diosé nu' cavij nü' ca'anj ei. ⁹ Ya vaa nana yo', né vaa che'é cuno ní' man yo' chuguaj. ¹⁰ Dan me se nucuaj rá ní' man Diosé síí vaa i'na' se vaa cavij sa' ní' qui'yaj Diosé, né che'é dan 'yaj suun uxrá ní', né ne chu'ví' ní' ca'mii yuvij nana nij che'é ní' a mei. Qrun' Diosé ca'vee cavij sa' cunudanj yuvij ei. Né ya cavij sa' cunudanj nij yuvij amán rá ní' yaj man Diosé adonj. ¹¹ Tucu'yón so' nana yo' rihaan yuvij, né ca'ne' so' suun rihaan nij yuvij se vaa canoco' nij yuvij nana yo' a.

¹² 'Q se xnií mé so', né ataa cachij so', tzaj né taj se 'yaj yo' mei. Se guun cataj yuvij se vaa taj se uún so' mei. Maan se ve'é qui'yáá

so' nu' tucuáán noco' ni', se vaa ve'é ca'mii so' do', ve'é qui'yáá so' do', gaa 'ee rá so' man tinúú so' do', gaa nucuaj rá so' man Diose do', cütumé so' mán so' se qui'yáá so' cacun' do', gaa né xcaj niж síí noco' man Diose cuentá daj 'yáá so', ne danj qui'yaj niж so' uún adonj.¹³ Asa' guun räan 'o xco' le'ej nii cuchij, ne nayaq so' se-nanaq Diose cuno niж so', tucu'yón sa' so' man niж so', ne inanj danj gaa suun qui'yaj suun so' ndaa güii cuchij 'unj rihaan so' ei.¹⁴ Sę quini'yón so' suun sa' ca'ne' Diose rihaan so' mei. 'Q se che'é suun sa' yo' me tihaan Diose 'o nanaq che'é so' rihaan niж síí chij nicaj yu'unj man niж yuvij noco' man Diose, ne cuta' niж so' ra'a niж so' raá so' ei.¹⁵ Dan me se yo' o ca'nej so' raá so' man niж rasuun yo', gaa né quene'en cunudanj niж yuvij se vaa vaj nari' so' qui'yaj suun so' se-suun Diose, ni' yaj niж yuvij ei.¹⁶ Xcay so' cuentá se vaa 'yáá so' do', se vaa tucu'yón so' do' á. Canocó' so' nu' nanaq nihánj, gaa né cavij sa' ma'án so' cavij sa' niж yuvij uno nanaq a'mii so' cavij sa', qui'yáá so' a.

5

Nana nihánj taj xna'anj daj ca'mii ni' rihaan 'o 'o yuvij noco' man Diose a

¹ Se caxrij yuvaq so' man niж chii ngä ma'. Maan se ve'é ca'mii so' rihaan niж so' nago' so' chrej sa' man niж so' á. Daj se a'mii so' rihaan réé so' ro', danj ca'mii so' rihaan niж chii ngä á. Ase a'mii so' rihaan tinúú so' ro', danj ca'mii so' rihaan niж síí tachruu uún a.² Ase a'mii so' rihaan niж so' ro', danj ca'mii so' rihaan niж vichij uún a. Ase a'mii so' rihaan ra'vij so' ro', danj ca'mii so' rihaan niж chanä tachruu á. Sę ca'mii so' a doj nanaq chi'ü gä niж no' ma'.

Nana nihánj taj xna'anj che'é niж chanä cavij nica a

³ Caraä cochróo so' rihaan niж chanä cavij nica á. Go' so' rasuun achiin man niж no', sese nuvi' tuvi' chanä racuuj man chanä a.⁴ Tzaj né sese vaa ta'nüü chanä do', ta'nij si'no chanä do', ne taj ya'anj niж so' man chanä yo' á. Danj qui'yaj niж so', gaa né quinari' niж so' suun ca'ne' Diose rihaan niж so' se vaa taj ya'anj niж so' man tuvi' niж so' á. 'Q se danj gaa ya, gaa né cynuu rá niж so' se vaa assi xniie me niж so', ne taj ya'anj niж niж so' do', xcua'anj niж so' do', man ma'án niж so', ne ase vaa qui'yaj niж niж so' do', ase vaa qui'yaj xcua'anj niж so' do', man niж so' ro', danj qui'yaj ma'an niж so' man niж niж so' do', man xcua'anj niж so' do' ei. Yo' me, gaa né gyun niha' rá Diose ni' yaj Diose man niж so' a.⁵ Sese ya chanä nique me yo'o no', ne gaa nucuaj rá no' ni' yaj no' Diose á. Se-suun no' guun suun achiin ni' yaj rihaan Diose nuvij nigan' a.⁶ Tzaj né sese me inanj rá no' gyun

niha' rá no' rihaan chumij nihánj, né nda' se vaa i'na' nee man no', tzaj né nimán no' me se aj cavi' a.⁷ Nago' so' nanaq nihánj rihaan niж síí amán rá ni' yaj man Diose, né se cuta' yuvij a doj cacun' xráa niж so' mei.⁸ Sese vaa yuvij na'vej rá taj ya'anj man tuvi' yuvij do', man niж tucuaj yuvij do', né nuvee yuvij noco' se-tucuaj ní' sij noco' man Diose me niж so' ma'. Nij doj 'yaj yuvij yo' rihaan niж yuvij ne amán rá ni' yaj man Diose adonj.

⁹ Inanj se-chuvij niж chanä vaj va'nui chihäa yo' taj doj cachron so' rihaan yanj no' se-chuvij niж chanä cavi' nica á. Né inanj se-chuvij chanä nicaj raan man orün' nica cachron so' uún á.¹⁰ Né quene'en cunudanj niж man niж no' se vaa ve'é 'yaj suun niж no' che'é tuvi' niж no' do', se vaa ve'é tucuachij niж no' ta'nüü niж no' do', se vaa rqué niж no' chraa chá yuvij ca'na' rej man gan' do', se vaa na'nu' niж no' tacoo' niж yuvij noco' man Diose do', se vaa racuuj niж no' man niж síí quiran' sayuun do', né niж no' me ca'vee cachron so' se-chuvij rihaan yanj no' se-chuvij niж chanä cavi' nica a.

¹¹ Tzaj né se cachrón so' se-chuvij chana ta'aj rihaan yanj ma'. 'Q se vaa güii gyun niha' rá niж chanä ta'aj yo' canoco' niж no' yo'ó chii, ne quiri'ü niж no' suun ata niж no' che'é Jesucristó nanj adonj.¹² Sese danj qui'yaj niж chanä ta'aj, gaa né cütumé niж no' cacun' che'é se tanaj niж no' suun 'yaj suun che'é Jesucristó a.¹³ Tananj uún, né ne yáán xej niж no' ve', né chéé rma'an niж no' daj a ve', né uun rmüü niж no', né achén uun tiempó, 'yaj niж no', né nanó niж no' cuentó né uún, né tiguü niж no' se-cuento niж no' rihaan se-cuento niж yo'ó yuvij, né a'mii niж no' náá guun rasuun ne nó xcúun niж no' ca'mii niж no' a.¹⁴ Maqan che'é dan me rá 'unj xcay niж chanä ta'aj yo' yo'ó chii, né cuchruj niж no' ne'ej, né cütumé niж no' ve' tucuá niж no', né danj gaa, gaa né se ca'vee ca'mii niж síí taj ri'yunj man ni' nanaq chi'ü che'é ni' adonj.¹⁵ 'Q se vaa ta'aj niж chanä cavi' nica, ne aq quiri'ü ta'aj niж no' tucuáán noco' ni', né canoco' niж no' man síí cu'naj Satanás nanj adonj.¹⁶ Tzaj né sese vaa chanä noco' man Diose, né sese vaa tuvi' niж no' chanä cavi' nica 'nij sca'núj niж no', né racuuj chanä noco' man Diose man tuvi' no' chanä cavi' nica á. Gaa né se cachiin taj ya'anj cunudanj niж síí noco' man Diose man chanä cavi' nica yo' a. Maqan se taj ya'anj niж so' man niж chanä quináj uun inanj ei.

Nana nihánj taj xna'anj daj qui'yaj ni' man niж síí uun chij nicaj yu'unj man niж yuvij noco' man Diose a

¹⁷ Víj ya nuu che'e soj go' soj tu'vee niж síí uun chij nicaj yu'unj man niж síí noco' man Diose ei. Danj qui'yaj soj, né caraä cochróo soj rihaan niж so' sese ya sij 'yaj suun

uxrā a'mii natáj se-nana Diose me nij so' do', sese ya tucu'yón nij so' nanq̄ rihaan yuvij do' ei. ¹⁸ Danj Diose taj, ne: "Se numúj so' tacúún scúj gaa 'yaj suun scúj utun' scúj 'núú trigó cunyu sa' 'núú trigó ma'", taj yo' a. Ne taj uún yo': "Nacaj mozó sa'anj tu'vee so' sese 'yaj suun so' á". Danj taj danj Diose a. Ne che'é dan xcaj ní' cuentá se vaa no xciúún ní' nqarú'vee ní' rihaan nij síi 'yaj suun tucu'yón man ní' á. ¹⁹ Sese cuta' níi cacun' xráá 'q síi uun chij nicaj yu'unj man nij síi noco' man Diose, ne se cuchumán rá so' ma'. Tzaj ne sese vaa vij va'nuj síi quene'en se vaa tumé so' cacun', ne cunó so' nana ca'mij nij so' á. ²⁰ Sese vaa 'q síi uun chij qui'yaj ndo'o cacun', ne ca'né! so' cacun' che'é so' quene'en cunudanj yo'ó nij síi uun chij, gaa ne cuchu'vij nij so' qui'yaj ma'an nij so' cacun' uún a.

²¹ Nihánj me suun ca'né! 'unj rihaan so' ni'yaj Diose do', ni'yaj Jesucristó do', ni'yaj nij se-mozo Diose nárii Diose man do' a. Dan me se ca'né! so' cacun' che'é yuvij, ne 'o cuyaan qui'yáá so' ga 'o 'o nij so' a. Taj se 'yaj sese sij sa' doj me yo'o so' rihaan so' ma'. Maqan se ca'né! yá so' cacun' me ma'an cacun' tumé 'o 'o nij so' a. ²² Se gaa ra'yanj rá so' cuta' ra'á so' raq̄ me ma'an 'o so' che'é yan guun so' síi cata suun che'é Diose mei. 'Q se sese sij tumé cacun' me so', ne taj che'é racu'í so' man so' guun chij so' ma!. Danj inanj qui'yáá so', gaa ne se gaa nanj cütume so' se-cacun' so' a. Dan me se yo'o inanj se ca'vee catuú a yo'ó se chi'íj mei.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa co'o síi cu'naj Timoteo doj tzin' na vinó a

²³ Che'é se ran' ndo'o so', ne ve'ee rqué so', ne se co'o so' inanj na uun ma!. Maqan se co'o so' doj tzin' na vinó a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa vaa güüi, ne ya quene'en ní' me yuvij tumé cacun' do', me yuvij qui'yaj suun sa' do' a

²⁴ Vaa yuvij tumé cacun', ne nda' se ataa quiran' nij so' sayuun, tzaj ne aj ne'en cunudanj yuvij man rihaan chumij se vaa tumé nij so' cacun' ei. Tzaj ne ino vaa yo'ó ta'aj nij yuvij tumé cacun' uún ei. Nda' se ne ne'en nii se vaa cacun' qui'yaj nij so', tzaj ne vaa güüi quiran' nij so' sayuun che'é cacun' tumé nij so', ne quene'en nii man nij so', ne xcaj nii cuentá se vaa ya tumé nij so' cacun' adonj. ²⁵ Veé danj vaa uún nij suun sa' 'yaj suun yo'ó ta'aj nij yuvij, ne canó yuvij ni'yaj man nij suun sa' adonj. Tzaj ne sese vaa suun sa' ne ruví! do', ne acaj yuvij cuentá do', ne taj se 'yaj mei. Maqan se vaa güüi, ne xcaj cunudanj yuvij man rihaan chumij cuentá se vaa sa' qui'yaj suun nij so' ei.

6

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ve'é qui'yaj suun mozó rihaan se-ru'vee mozó a

¹ Ne nij mozó me se ve'é caraq̄ cochoj nij mozó rihaan se-ru'vee nij so' a. 'Q se yo' me qui'yaj nij so', gaa ne se gaa nanj ca'mii chi'íj yuvij che'é Diose do', che'é nanq̄ tucu'yón ní' do' a. ² Ne sese síi noco' man Diose me ru'vee, ne se guun cataj mozó: "Tinúú 'unj me se-ru'vee 'unj, ne taj che'é qui'yaj suun nucuáá 'unj rihaan so' ma!". Se guun ca'mij mozó danj ma!. Maqan se ve'é qui'yaj suun so' rihaan se-ru'vee so', ne gaa 'ee rá so' se-ru'vee so' á. 'Q se ne'en mozó se vaa sij noco' man Diose me se-ru'vee mozó, ne guun niha' rá mozó se vaa cavij sa' 'o tinúú so' che'é suun 'yaj suun so' adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa nij síi tucu'yón yo'ó tucuáán ro', nij 'yaj nij so', ne inanj me rá nij so' qui'yaj canaán nij so' sa'anj a

Nanq̄ nihánj me chrej nucuaj nago' so' man nij yuvij a. ³ Ino vaa ta'aj nij síi tucu'yón yo'ó tucuáán, ne ino vaa nanq̄ a'mii nij so' ga' nana ya ca'mii Jesucristó sij 'nij ra'a man ní' adonj. Nuveé se-tucuajn Diose me tucuáán tucu'yón nij so' ma!. ⁴ Síi sa' uxrá me nij so', rá nij so', tzaj ne síi tuchrij me nij so', ne ne ne'en uxrá nij so' a ma!. Niha' uxrá rá nij so' ca'mii cunu' nij so' che'é nanq̄ a'mii nij so', ne che'é dan uun xcøj ruväq̄ rá nij so' ni'yaj nij so' tuvi' so', ne unu' ndo'o nij so', ne a'mii nacoq nij so' che'é Diose, ne nij 'yaj nij so', uta' nij so' cacun' rmij' xráá tuvi' nij so' adonj. ⁵ Síi ni'yón me nij so', ne na'vee xcaj nij so' cuenta a ma!. Nanq̄ ya na'vee cuno nij so' mei. Maqan se sese ve'é canoco' nij so' man Diose, ne qui'yaj canaán ndo'o nij so' sa'anj, rá nij so' adonj.

⁶ Dan me se ya uxrá danj vaa, ne sij quirí' uxrá ya se sa' me ní', tzaj ne yo'o gaa xej nimán ní' canoco' ní' Diose, gaa ne ca'vee guun ní' síi ru'vee rej xta' ei. ⁷ Dan me se xcøj ní' cuentá, ne gaa ca'ngaa ní' rihaan chumij nihánj, ne taj se nicaj ní' ca'na' ní' ma!. Ne taj rasuun nicaj ní' ca'anj ní' asa' cavi' ní' uún mei. ⁸ Che'é dan me sese vaa se chá ní' do', sese vaa yatzij taj xráá ní' do', ne taj che'é guun rá ní' nicaj ní' doj rasuun ma!. ⁹ Tzaj ne xa' nij yuvij me rá guun ru'vee me se achiin que'ee rasuun man nij so', rá nij so', ne ne uun nucuaj nij so' canoco' nij so' man Diose a mei. Ne ndaa uun rá nij so' qui'yaj nij so' cacun' che'é rej qui'yaj canaán nij so' rasuun gaa rihaan nij so', ne dan me se ran' ndo'o nij so' sayuun, ne sij, gaa ne yuñé che'e quirí' nij so' nanj ei. ¹⁰ Maqan che'é se uun ndo'o rá yuvij ni'yaj yuvij sa'anj ro', che'é dan 'na' daj a sayuun ei. Man yuvij aran' rá sa'anj,

né che'é dan quirí'íj nij so' se-tucuanj Diose tucuáán canoco' nij so' asij rque doj, gaa né quiran' ndo'o nij so' sayuun, né quinanó ndo'o rá nij so' adonj.

Nanq nihánj taj xna'anj se vaa ve'é cuno ní' nu' se-nanq Diose a

¹¹ Tzaj né so' sijj nocó' man Diose me se se guun rá so' qui'yaj canaán so' nocgo sa'anj ma'. Tananj gaa niha' rá so' qui'yáá so' se vaa me rá Diose qui'yáá so' á. Gaa nucuaj rá so' man Diose, né cunuq' eé doj rá so' tuví' so', né caraq' x'naa so', né se caxrij yuvaa so' man tuví' so' ma'. Ve'é inanj qui'yáá so' che'é nij so' á. ¹² Qui'yaj suun uxrá so' suun sca'sa' ca'nne' Diose rihaan ní' sijj nocó' man so', gaa ne cayáán so' ga Diose nu' cavii nu' ca'anj a. Che'é dan cune' Diose mán so' qui'yaj suun so', né cataj yá so' se vaa ya qui'yaj suun so' che'é Diose gaa canocó' so' man so' ei. Dan me se danj ca'mii so' cuno que'eé tinúú ní', né se ca'nne' rá so' ca'anj yanjíj so' rihaan chrej sa' rqué Diose mei.

¹³ Ne'én so' se vaa Diose me síi qui'yaj vaa i'na' ní', né ne'én so' daj qui'yaj síi cu'naj Jesucristó gaa canicun' so' rihaan síi nicaj suun síi cu'naj Poncio Pilato, se vaa nata' ya so' che'é suun cata so' a. Ne cuno Diose cuno Jesucristó cuno chrej narqué 'unj nihánj mán so' á. ¹⁴ Dan me se cunó so' se-nanq Diose, né qui'yáá so' cunudanj yo' á. Se qui'yáá so' cacun' ma'. Danj qui'yáá so' ndaq güii ca'na' uún Jesucristó sijj 'nij ra'a man ní' rihaan chumíj nihánj á. ¹⁵ Q se Diose me síi qui'yaj ca'na' so' güii cachrón ma'an Diose, né xá' Diose, tzaj né sa' uxrá vaa so', né orún' so' uun nucuaj güun chij rihaan chumíj nihánj, né uun chij so' rihaan cunudanj nij síi nicaj suun vaa rihaan chumíj nihánj adonj. ¹⁶ Orún' so' me síi uun nucuaj qui'yaj gaa i'na' ní' nu' cavii nu' ca'anj, né yanj so' rej aco' ya'an chuguun rej na'vee quinichrun' yuvij ei. A 'ó yuvij ne quene'en man so', né daj chihaq' míj se ca'vee quene'en yuvij man so' ma'. Che'é dan caraq' cochroj ní' rihaan so', né so' me síi nucuaj ndo'o nu' cavii nu' ca'anj adonj. Véé danj gaa ya ei.

Nanq nihánj taj xna'anj daj qui'yaj nij ru'vee a

¹⁷ Nago' so' chrej nucuaj man nij síi ru'vee yanj rihaan chumíj nihánj cuano se vaa se guun cataj nij so' se vaa sijj sa' uxrá me nij so' che'é se vaa sa'anj rihaan nij so' mei. Se gaa nucuaj rá nij so' man si'yaj nij so' mei. 'Q se sese quiran' nij so' sayuun, né se racuij si'yaj nij so' man nij so' ma'. Che'é dan yo'lo gaa nucuaj rá nij ru'vee man Diose, ne Diose me síi rqué cunudanj se sa' rihaan ní', che'é rej guun nihá' rá ní' qui'yaj rasuun yo' a. ¹⁸ Maqan se cataj xna'anj so' rihaan nij síi ru'vee se vaa suun sa' qui'yaj

suun nij so', che'é rej güun ru'vee nij so' rihaan Diose, né ve'é rque nij so' rasuun achiin man tinúú nij so' síi nique á. ¹⁹ Danj qui'yaj nij ru'vee che'lé rej cataj Diose vaa güii se vaa ya cuno ru'vee yo' rihaan Diose, gaa né cayáán ru'vee yo' ga Diose nu' cavii nu' ca'anj, né doj a gaa i'na' nij síi cayáán ga Diose rihaan nij síi man rihaan chumíj nihánj cuano adonj.

Nanq nihánj taj xna'anj se vaa se cuno ní' yo'ó nana ma'

²⁰ Yo' o tumé so' se-suun Diose suun ca'ne' Diose rihaan so', tinuj. Se cunó so' yo'ó nana cuno tucu'yón níi, nana a'mii yuvij üun ma'. Nuveé se-nanq Diose me yo' a ma'. 'Q se avii ndo'o raq nij síi nocó' yo'ó nana, rá nij so', tzaj né ne ne'en uxrá nij so' a ma!. ²¹ Vaa yuvijíj nocó' yo'ó nana yo', tzaj né veé danj aj tanáj nij so' se-tucuanj Diose nanj adonj.

Me rá 'unj qui'yaj ndo'o Diose se luj che'é taran' so' adonj.

Nihánj me síj víj yanj cartá qui'yaj síi cu'naj Pabló ca'néé so' rihaan síi cu'naj Timoteo a

¹'Unj nihánj me síi cu'naj Pabló, né cune' Jesucristó mán 'unj guún 'unj apóstol nata' rihaan yuvij se vaa gaa i'na' ní' nu' cavigi nu' ca'anj qui'yaj Jesucristó, né yo' me suun me rá Diose qui'yaj sunj adonj.

²Yáa 'unj yanj nihánj ca'nej 'unj rihaan so' síj cu'naj Timoteo a. 'Ee rá 'unj mán so', tinuj. Ase vaa 'o ta'níi 'unj, danj vaa so' rihanj á. Me rá 'unj qui'yaj ndo'o Diose Rej ní' do', Jesucristó síj 'nij ra'a man ní' do', se luj che'é so', né me rá 'unj gaa 'ee rá roj so' mán so', né gaa xej nimán so', qui'yaj roj so' a.

*Nana nihánj taj xna'anj se vaa guun niha'
doj rá ní' qui'yaj suun ní' rihaan Diose a*

³Dan me se 'unj nihánj me síi 'yaj suun rihaan Diose ndaa vaa qui'yaj níj xii 'unj gaa naá, né nuví' cacun' tumej mei. Né dan me se tananj nagó! 'unj graciá rihaan Diose che'é so', né yo' nuú raj mán so', né 'oachiín ní'yaj che'é so' rihaan Diose nuví' nigan' ei. ⁴Ne na'nuj rá 'unj se vaa ta'veé so' gaa tanaj 'unj mán so', né che'é dan me ndo'o rá 'unj quene'en uún 'unj mán so', gaa né cunu cujj nimanj qui'yáa so', raj a. ⁵Dan me se achúin ní'yáa 'unj che'é so' che'é se nuú rá 'unj se vaa ne tiha' yu'unj so' mei. Yá nocó' so' man Diose, né dan me se tucuáán nicaj ní so' chana cu'naj Eunice ga Xcuá'án so' chana cu'naj Loida ro', nicaj ma'lán so' uún, raj a. ⁶Che'é dan cataj xna'anj 'unj rihaan so' se vaa yuún che'é ca'nej so' nimán so' qui'yaj suun so', ndaa vaa rqué Diose se nucuaj mán so' qui'yaj suun so', gaa cutaj ra'aj raá so' á. ⁷O se nuveé síj chu'ví' nimán me ní', qui'yaj Diose ma!. Tananj nari' nucuaj nimán ní', né nuu 'ee rá ní' tuvi' ní', né tumé ní' man ní' me daj 'yaj ní', qui'yaj Diose adonj.

⁸Che'é dan se guun na'aj so' nata' so' rihaan yuvij che'é síi 'nij ra'a man ní' mei. Né se guun na'aj so' che'é se 'nij 'unj taga' ma!. Sé cuchu'ví' so' quirán' so' sayuun ma!. Racuúj so' manj ca'míi natáj ní' se-nana Diose nana sa', né Diose me síi qui'yaj guun nucuaj ní' adonj. ⁹Né Diose me síi tinanii man ní' rihaan sayuun, né canacuún so' man ní' canoco' ní' man so' ei. Nuveé che'e suun qui'yaj suun ma'an ní' me qui'yaj Diose danj ma!. Maan se danj guun rá ma'an so' qui'yaj so', né guun rá so' qui'yaj yuun so' se luj che'é ní' ei. Asjj ataa qui'yaj so' chumíi, né qui'yaj so' se luj che'é ní' che'é se

sij noco' man Jesucristó me ní' a. ¹⁰Ne yaj me se tibaan Diose rihaan ní' nu' se sa' nuu nimán so', se vaa ca'na' Jesucristó síi tinanii man ní' rihaan sayuun, qui'yaj Diose a. Yaj me se se ca'vee caví' ní', qui'yaj Jesucristó yaj a mei. Tzaj ne yo' gaa i'na' nimán ní' ga Diose nu' cavíi nu' ca'anj, qui'yaj so', né danj taj se-nana Jesucristó nana sa' adonj.

¹¹Ne 'unj nihánj me síi cune' Diose se vaa guún 'unj apóstol nata' nana yo' rihaan yuvij, né tucu'yonj nana yo' man yuvij adonj. ¹²Maan che'é dan rán' 'unj sayuun nihánj cuano, tzaj ne ne na'aj 'unj a doj se vaa rán' 'unj mei. 'Q se ne'én 'unj se vaa Diose me síi cuchumán raj ni'yaj 'unj man, né guun ya raj se vaa uun nucuaj so' tumé so' manj qui'yaj sunj nu' suun ca'ne' so' rihanj, né danj inanj qui'yaj so', racuúj so' manj ndaa giui' ca'ná' uún Jesucristó adonj.

¹³Dan me se aj cunó so' níj nana ya ca'mii 'unj rihaan so' á. Né ase cunó so' ro', danj qui'yáa so', né yo' gaa nucuaj rá so' man Diose, né gaa 'ee rá so' man tuvi' so' che'é se sij noco' man Jesucristó mé so' á. ¹⁴Ne Nimán Diose nuu nimán so' ro', racuúj mán so' se vaa yo' qui'yaj suun so' suun sa' suun ca'ne' Diose rihaan so' qui'yáa so' á. Né ve'é nicaj so' tucuáán sa' nari' so' á.

¹⁵Aj ne'én so' se vaa cunudanj níj síi cuchumán rá ní'yaj man Jesucristó yanj es-tadó Asia ro', tanaj níj so' manj, né canoco' níj so' yo' tucuáán a. Víj tuvi' níj so' me síi cu'naj Figelo do', síi cu'naj Hermógenes do' a. ¹⁶Me rá 'unj gaa 'ee rá Diose man níj tucuáán cu'na' Onesíforo a. 'Q se aj guun que'ee ndo'o racuúj so' manj, né ndaa nuu cujj nimán 'unj qui'yaj so', né ne guun na'aj so' se vaa 'nij 'unj taga' ma!. ¹⁷Tzaj ne gaa ca'na' so' chuman' Romá, né cuaj nano' so' manj, né nari' so' manj ei. ¹⁸Me ndo'o raj gaa 'ee rá síi 'nij ra'a man ní' man so' se vaa se quiran' so' sayuun gaa güüi ca'na' uún síi 'nij ra'a man ní' rihaan chumíi nihánj a. Né so' me síi ne'en doj rihanj se vaa qui'yaj suun ndo'o síi cu'naj Onesíforo che'é ní' sij noco' man Jesucristó gaa cane so' chuman' Efeso a.

2

*Nana nihánj taj xna'anj se vaa se cunáñ
ní' rihaan sayuuna a*

¹Ase vaa 'o ta'níj, danj vaa so' rihanj, tinuj. Né me rá 'unj ca'vej rá so' nari' nucuaj nimán so', qui'yaj Jesucristó síi 'yaj ndo'o se luj che'é ní' a. ²Dan me se man ndo'o síi cuno nana cataj xna'anj 'unj rihaan so', né me rá 'unj tucu'yonj so' nana yo' man doj níj snó'luj nicaj tuvi' ga so' guun níj so' síi gaa nucuaj nimán nata' rihaan yuvij guun níj so' uún a.

³Sé cuchu'ví' so' quirán' so' sayuun che'é se sij noco' man Jesucristó mé so' mei. Maan

se ase vaa uno tanuu nana a'mii tanuu uun chij ro', danj gaa cuno ma'án so' se-nana Jesucristó á. ⁴ Dan me se vaa nij tanuu 'nij cuarteé, ne ne avii yaníj nij so' 'yaj suun nij so' ma'. Maan se ve'é 'yaj suun nij so' inanj suun a'ne' nii rihaan nij so', che'é se me rá nij so' guun niha' rá tanuu uun chij n'yaj so' man nij so' a. Né ase 'yaj gueé tanuu, danj qui'yáá so', ve'é qui'yaj suun so' rihaan orún' Jesucristó á. ⁵ Dan me se veé danj 'yaj nij síi tico canaán uún, né no xcúún nij so' cuno sa' nij so' nu' suun a'ne' nii rihaan nij so' qui'yaj nij so' adonj. Tzaj né sese se cuno sa' nij so' suun a'ne' nii rihaan nij so' qui'yaj nij so', né daj chihqá míj se qui'yaj canaán nij so' cachriin yáj cunuú raq nij so' ma'. Che'é dan sese me rá so' qui'yaj canaán so' n'yaj Jesucristó, né ve'é cuno so' rihaan so' ei. ⁶ Né veé danj vaa síi 'yaj suun nd'o noa' uún, ne gaa rii nii naa, ne so' me síi quirí' tan' asino yaan gaa cuxra' ta'aj nii tan' uún adonj. Né ase vaa ran' síi 'yaj suun naa' ro', danj quiran' ma'án so', ne cavii sa' uxrá so' sese yo'q qui'yaj suun so' che'é Diose ei. ⁷ Cunó so' nana nihánj, né racuij Diose mán so' nari' so' cunudanj yo'ó nij nana chuguaj.

⁸ Se quini'yón so' man síi cu'naj Jesucristó a doj mei. Se quini'yón so' se vaa cunuu i'na' uún so' gaa cavi' so', né se quini'yón so' se vaa noco' xna'anj tuvi' so' ga síi cu'naj David síi cayáán gaa naá mei. Nihánj me nana sa' a'mii natáj 'unj á. ⁹ Che'é nana nihánj quirán' 'unj sayuun, né ndaq 'nij 'unj taga', ne nda' rá se vaa ran' síi tumé cacun' chuguaj. 'Q se taj se 'yaj mei. Xa' se-nana Diose, tzaj né se ca'vee numij nii man yo' do', se ca'vee caxrij nii taga' man nana yo' do' mei. ¹⁰ Che'é dan ne chu'ví 'unj quirán' 'unj me ma'án sayuun che'é nij síi narii Diose man ma!. 'Q se danj gaa quirán' 'unj, gaa né ca'vee cavii sa' nij so' ga 'unj che'é se vaa qui'yaj Jesucristó che'é ní!, né ve'é ndo'o gaa ní! ga Diose nu' cavii nu' ca'anj a. ¹¹ Ya vaa nana nihánj ei. "Né sese aj cavi' ní! ga so', né gaa i'na' ní! ga so' uún a. ¹² Sese se cunánj ní! rihaan sayuun, né guun chij ní! ga so' uún a. Sese cataj ní! se vaa nuveé síj noco' man so' me ní!, né cataj so' se vaa nuveé tuvi' so' me ní! uún a. ¹³ Nda' se ne sa' rá ní! ga so', tzaj né so' me se sa' inanj so' ga ní! uún a. 'Q se ne ne'en so' naqui'yaj ingo so' nana ca'mii so' rihaan ní! a man adonj". Nana ya cuno ní! me nu' nana nihánj ei.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa se cuno ní! nana a'mii rma'án yuvij ma'

¹⁴ Dan me se cataj xna'anj so' rihaan nij síi noco' man Diose se vaa se quini'yón nij so' nana nihánj mei. Né nago' so' chrej nucuaj man nij so' se vaa se canó tuvi' nij so' che'é nana tucu'yón nij so' ma!. 'Q se taj che'é

qui'yaj nij so' danj man adonj. Maan se síi quene'en che'é yan unu' nij so' ro', quirí' rá nij so' adonj. ¹⁵ Ca'nej nucuaj nimán so', gaa né ca'vee cataj Diose se vaa síi ve'é qui'yaj suun rihaan so' mé so', né se cunó rej na'a'j rihaan so' che'é suun 'yaj suun so' mei. Tananj nata' nica so' se-nana Diose nana ya ei.

¹⁶ Se nanó xrej so' nana a'mii rma'án ta'aj yuvij ma!. A'mii a'mii uun nij so', tzaj né che'é nana a'mii nij so' ro', me se doj a 'yaj nij so' se vaa na'vej rá Diose qui'yaj nij so' adonj. ¹⁷ Ase vaa ran' yuvij no luj yuvaa ro', danj quiran' nij síi cuno nana a'mii nij so', né nij doj quiran' nij yuvij uno nana avii tu'va nij so' adonj. Vjj tuvi' nij so' me síi cu'naj Himeneo do!, síi cu'naj Fileto do' chuguaj. ¹⁸ Dan me se cataj roj so' se vaa aj quisij cunuu i'na' uún nij síi cavi', né se cunuu i'na' uún doj yuvij, taj roj so' a. Danj tu'va roj so', tzaj né ne ne'en uxrá roj so' a doj a ma!. Tzaj né vaa ta'aj yuvij cuchumán rá nana ca'mii roj so', né che'é dan ca'ne' rá nij yuvij ga suun nucuaj rá man Diose, qui'yaj roj so', ¹⁹ tzaj né aj cuchruj sca' Diose tucuáán noco' ní!, né aj naj se-selló so', qui'yaj so' a. Né nihánj me nana no rihaan se-selló so' a: "Ne'en síi 'nij ra'a man ní! man nij síi noco' man so' a". Né yo'ó nana no rihaan se-selló so' taj: "Nu' nij síi nata' se vaa síj noco' man síi 'nij ra'a man ní! me nij so' ro', né xcúún nij so' tanáj nij so' nu' chrej chi'íj á". Dan me roj nana noco' ní! adonj.

²⁰ Dan me se ve'e tucuá 'o ru'vee me se mán xruj tu'vee ndo'o do', man xruj aga' oró míi do', man xruj aga' platá catzij do' a. Tananj uún, né vaa xruj nij doj do' uún a. Vaa se rii nii man chruun do', vaa se rii nii man yo'óó niquii do' a. Dan me se vaa se sa' doj, né vaa uún se nij doj uún a. ²¹ Dan me se sese guun yaníj so' ga nij yuvij tu'va rma'an yo', né ase vaa xruj sa' doj ro', danj gaa ma'án so' rihaan nij so' a. Dan me se inanj suun sa' doj qui'yaj suun so' che'é Diose, né guun nucuáá so' qui'yaj suun so' nu' suun sa' che'é Diose á.

²² Tzaj né se ca'vej rá so' qui'yáá so' ndaq vaa me rá nij síi tachruu qui'yaj nij so' mei. Maan se guun rá so' qui'yáá so' se sa' ní! yaj Diose á. Gaa nucuaj rá so' man so' á. Gaa 'ee rá so' tuvi' so' á. Dínj cayáán so' ga yo'ó nij síi sa' nimán nij síi achúün ní! yaj rihaan síi 'nij ra'a man ní! á. ²³ Se ca'vej rá so' cano tuvi' so' ga yuvij che'é nana mei. Ne acaj nij síi 'yaj danj cuentá ma!. Sij ataa nari' sa' me nij so' nana adonj. Ne che'é se vaa 'yaj nij so', che'é dan unu' ndo'o nij so' ga tuvi' nij so' ei.

²⁴ Ne no xcúún síi 'yaj suun che'é síi 'nij ra'a man ní! cunu' so' danj ma!. Maan se ve'é qui'yaj so' che'é cunudanj yuvij, né ve'é tucu'yón so', ²⁵ né tħaġan so' chrej sa' man nij síi me rá cunu' ga so' uún a. 'Q se xcaj

so' cuentá se vaa ca'vee räuúj Diose man nij so', ne quinano rá nij so' che'é cacun' tumé nij so', ne quinari' nij so' nana ya a.²⁶ Gaa ne ca'vee xcaj nij so' cuentá, gaa ne quinanii nij so' rihaan síi chree a. Ne síi chree me se so' me síi tiha' yu'unj man nij yuvij, ne quita'aa so' man nij so', ne cuano nihánj me se 'yaj so' ndaá vaa me rá ma'qan so' qui'yaj so' man nij so' adonj.

3

Nana nihánj taj xna'anj daj qui'yaj nij síi chi'ii asa' nichrún' ca'na' uún Jesucristó a

¹ Ne'én so' se vaa asa' nichrún' ca'na' uún Jesucristó, ne guun ndo'o sayuun a. ² 'Q se gaa 'ee uxrá rá nij yuvij man ma'an yuvij, ne guun ndo'o rá nij yuvij qui'yaj canaan nij so' sa'anj, ne cataj uxrá nij so' se vaa sij sa' ndo'o me ma'an nij so', ne nij ndo'o ca'míi nij so' che'é Diose uún a. Se cuno nij so' ca'míi rej nij so' do', nii nij so' do', uún ma'. Ca'míi nij so', ne se nago' nij so' graciá che'é rasuun, ne se guun rá nij so' canoco' nij so' man Diose mei. ³ Se gaa 'ee rá nij so' man tuvi' nij so', ne o'ra'yunj tuvi' nij so', ne nano ndo'o nij so' cuentó ne che'é tuvi' nij so', ne se guun na'aj nij so' n'yaj nij so' man nij so' mei. Ne se guun nucuaj nij so' ca'né' rá nij so' gaa suun chi'ii nicaj nij so' mei. Inanj quij gaa nij so' ei. Ne inanj quinachri' nij so' n'yaj nij so' rasuun sa' ei. ⁴ Ne inanj síi tiha' yu'unj tuvi' guun uún nij so' ei. Ne inanj ca'nej nimán nij so' qui'yaj nij so' chrej chi'ii ei. Ne yo'o ndaá raan rma'an cuman se nucui' rá nimán nij so', ne inanj nano' nij so' rasuun me rá ma'an nij so' a. Se nano' nij so' a doj man Diose a ma'. ⁵ Ase vaa yuvij noco' Diose ro', danj gaa nij so', tzaj ne daj chihqa míj se ca'vej rá nij so' naqui'yaj sa' Diose nimán nij so' ma'. Naxuun yanij so' mán so' rihaan nij síi vaa danj ei.

⁶ Atúj nij so' rá ve' tucuá chaná ne nicaj cuentá, ne tiha' yu'unj nij so' man nij chaná ata daj a cacun' quij avii raa ma'an no' a. ⁷ Niganj tucu'yón nij chaná yo' nu' nana sa', tzaj ne daj chihqa míj ne guun nucuaj nij no' xcaj nij no' cuentá che'é nana ya yo' a mei. ⁸ Ne xá' nij síi chi'ii yo', tzaj ne nda' rá se vaa quiran' o'síi chruun cu'naj Janes ga síi chruun cu'naj Jambres gaa quitáá ri'yunj roj so' man síi cu'naj Moisés gaa naá ro', danj quiran' guee nij síi taj ri'yunj man inanj nana sa' ei. 'Q se síi man inanj nana chi'ii raa me nij so' do', síi aj tanáj xco man Diose do', me nij so' ei. ⁹ Tzaj ne se quisij nij so' xna'anj nana chi'ii yo' ndaá gan' ndo'o qui'yaj nij so' mei. 'Q se cunudanj nij yuvij man rihaan chumij xcaj cuentá se vaa sij nij snúú rma'an me nij so', ne se cuchumán rá nij yuvij a doj ca'míi nij so' mei. 'Q se nda' rá se vaa quiran' roj síi cu'naj Janes ga síi

cu'naj Jambres gaa ne cuchumán rá yuvij ca'míi roj so' ro', danj quiran' nij síi chi'ii yo' ei.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa nda' se quiran' ní' sayuun, tzaj ne yo'q canoco' ní' se-nana Diose a

¹⁰ Ne xá' ma'án so', tzaj ne xcaj ndo'o so' cuentá che'é nana tucu'yón 'unj man yuvij do', che'é tucuáán noco' 'unj do', che'é se vaa guun raj qui'yaj rej rihaan ní' do' a. Ne'én so' se vaa nucuaj ndo'o raj man Diose do', se vaa nanaj rá 'unj caxrij yuvqa' 'unj man yuvij do', se vaa 'ee raj man tinúj do', se vaa yo'q nucuaj rá 'unj rihaan sayuun do' ei. ¹¹ Ne aj ne'én so' daj vaa sayuun qui'yaj nii manj, ne aj ne'én so' nu' se vaa quiran' 'unj chumai' Antioquía do', chumai' Iconio do', chumai' Listra do', uún chuguaj. Tzaj ne síi 'nij ra'a man ní' me síi tinaníi manj rihaan nu' sayuun quiran' 'unj ei. ¹² Dan me se cunudanj uún nij yuvij me rá canoco' man Diose yuvij amán rá ní' yaj man Jesucristó ro', quiran' sayuun uún che'é Jesucristó ei. ¹³ Tzaj ne xá' nij síi tiha' yu'unj, tzaj ne tananj a doj a doj a ca'anj nij so' tiha' yu'unj nij so' man nij yuvij do', tiha' yu'unj nij yuvij man nij ma'an nij so' do' ei.

¹⁴ Ne ma'án so', tzaj ne yo'q canocó' so' nana cuchumán rá so' nana nari' so' á. 'Q se aj ne'én so' me níi me roj chaná tucu'yón nana yo' máñ so' ei. ¹⁵ Ne aj ne'én so' se vaa asij ne'ej mé so', ne quene'én so' daj taj nij yan guee, ne yanq yo' me se qui'yaj ca'vee xcaj ní' cuentá, ne che'é dan cuchumán rá so' ni'yaj so' man Jesucristó, ne cavij sa' so' nu' cavij nu' ca'anj yaj adonj. ¹⁶ 'Q se ma'an Diose qui'yaj cachrón nii nu' nana man rihaan yanq yo' adonj. Ne che'é dan vaa se guun ndo'o man nana yo' rihaan ní' adonj. 'Q se vaa ndo'o rasuun nari' ní' uno ní' nana man rihaan yanq yo', ne taj xna'anj yo' rihaan ní' che'é cacun' tumé ní', ne axríj yuvqa' yo' man ní' che'é cacun' 'yaj ní', ne tucu'yón yo' man ní' daj qui'yaj ní' ve'é qui'yaj ní' canoco' ní' man Diose, ne taj xna'anj yo' rihaan ní' daj gaa sa' nimán ní' uún a. ¹⁷ 'Q se ní' sij noco' man Diose me se danj gaa ya, gaa ne yo'q ca'vee cunúú nana sa' nimán ní', ne yo'q qui'yaj ní' daj a rasuun sa' ei.

4

Nana nihánj taj xna'anj se vaa se ca'ne' rá ní' gaa suun a'míi natá se-nana Diose rihaan yuvij ma'

¹ Cuano nihánj me se me rá 'unj cuno Diose cuno Jesucristó síi ca'na' uún guun chij rihaan chumij nihánj síi ca'ne' cacun' che'é síi vaa i'na' do', che'é síi caví' do', se vaa ca'né' yá 'unj suun rihaan so' ² ca'anj so' nata' so' nana sa' á. Taj se 'yaj sese vaa

ya'núj rihaan so' do', se ne vaa ya'núj rihaan so' do', taj se 'yaj ma'. Maan se ca'mii natáj yá so' ei. Cataj xna'anj so' rihaan yuvij che'é cacun' tumé nij yuvij, né cataj so' se vaa nij ndo'o 'yaj nij so', né nago' so' chrej nucuaqj man nij so' qui'yaj nij so' inanj se sa'e. Tzaj né se gaa ra'yanj rá so' caxrij yuvqa so' man nij yuvij mei. Tananj yo'g gaa inaj nimán so', ne ve'é tucu'yón so' man nij so' ei. ³ 'Q se vaa güii, né se ca'vej rá nij yuvij cuno nij yuvij nana 'yaj ca'vee cunuq sa' nimán nij so' man chuguaj. Maan se guun rá nij so' cuno nij so' yo'ó nanaq naca, né che'é dan nana' nij so' que'ee síi tucu'yón yo'ó nana me rá ma'an nij so' man nij so' a. ⁴ Né ca'anj nij so' rej nuvi' nanaq yá cuno nij so', né nanj cuentó né cuno nij so' a. ⁵ Tzaj ne so' me se ca'nej sa' inanj so' tucuáán sa', né gaa inaj nimán so' gaa rán' so' sayuun, né yo'ó nata' so' se-nana Diose rihaan nij síi ataa xcaj cuentá á. Dan me se qui'yaj suun so' nu' suun ca'ne' Diose rihaan so' á.

⁶ Xa' 'unj, tzaj né nichrún' caví' 'unj che'é Diose, ne quinaj chumij nihánj nanj ei. ⁷ 'Unj me se quisij qui'yaj suun uxrá yaj suun ca'ne' Diose rihanj, né yo'ó canocó' 'unj se-tucuaj Jesucristó, ⁸ né cuano nihánj me se maan se na'vij uún 'unj quisij güii ca'na' uún síi 'nij ra'a man ní' rihaan chumij nihánj, né rque so' 'o cachriin yáj cunuú raá 'unj, né cataj so' se vaa nuvi' cacun' taj xráj a. Dan me se cuesé nicaq nimán ya me Jesucristó, né nuveé che'é orún' 'unj me qui'yaj so' danj ma'. Ne veé danj qui'yaj so' che'é cuñudanj nij yuvij me ndo'o rá ca'na' uún so' rihaan chumij nihánj nanj adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cuchi' Timoteo rihaan Pabló a

⁹ Ra'yanj ca'na' so' rej nuu 'unj nihánj ca'na' so' ni'yaj so' manj ei. ¹⁰ 'Q se tanáj síi cu'naj Demas manj, che'é se caran' doj rá so' ni'yaj so' rasuun man rihaan chumij nihánj, né ca'anj so' chuman' Tesalónica nanj ei. Síi cu'naj Crescente ca'anj estadó Galacia, né síi cu'naj Titó ca'anj estadó Dalmacia ei. ¹¹ Daj orún' síi cu'naj Lucas nicun' ga 'unj nihánj cuano nanj ei. Nicaq so' man síi cu'naj Marcos ca'na' so' ei. ¹² 'Q se vaa ndo'o suun qui'yaj suun 'unj, né racuúj so' manj, raj a. ¹³ Né síi cu'naj Tíquico me se ca'néj 'unj man so' ca'anj so' chuman' Efeso ei. ¹⁴ Tanáj 'unj se-roto 'unj tucuá síi cu'naj Carpo síi ne chuman' Troas, né nicaq so' man yo' ca'na' so' doj ei. Dan me se nicaq so' nij dáan 'unj do', nij yanj nuj xcuu do', ca'na' so', che'é se ra'yanj ndo'o achiin yo' manj nihánj ei.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa qui'yaj ndo'o síi cu'naj Alejandro sayuun man Pabló a

¹⁴ Dan me se xa' síi cu'naj Alejandró síi 'yaj suun aga', tzaj né qui'yaj ndo'o so'

sayuun manj, né narque síi 'nij ra'a man ní' sayuun man so' che'é sayuun qui'yaj so' manj, raj a. ¹⁵ 'Q se tado so' ga so' se gaa nanj qui'yaj so' sayuun mán so' á. 'Q se na'vej uxrá rá so' cuno yuvij se-nanq ní' a ma'.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa racuúj Jescristó man Pabló gaa canicun' Pabló ri-haan cuesé a

¹⁶ Gaa ca'anj 'unj rihaan nij síi nicaq suun qui'yaj nii, né nuvi' a 'ó tinúú ní' racuúj manj a ma'. Maan se tanáj cunudanj nij so' man orún' 'unj rihaan nij síi nicaq suun, tzaj ne na'vej raj caraä Diose cacun' xráá nij so' a mei. ¹⁷ 'Q se canicun' síi 'nij ra'a man ní' ga 'unj, né so' me síi qui'yaj guun nucuaá 'unj natá' 'unj nu' se-nana Diose cuno cunudanj nij yuvij yanj, né tinanii so' manj rihaan sayuun nocqo, ¹⁸ né so' me síi tinanii manj rihaan daj a se nij me rá nii qui'yaj nii manj, né so' me síi qui'yaj cavij sa' 'unj cayáán 'unj ga so' asa' nanj so' rej xta' né guun chij so' rihaan chumij nihánj a. Vé'e inanj ca'mii ní' che'é so' nu' cavii nu' ca'anj á. Vé'e danj gaa ya ei.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ve'é cuman nij tuví' Timoteo, rá nij tuví' Pabló a

¹⁹ Me rá 'unj se vaa ve'é cuman chana cu'naj Prisca do', nica no' síi cu'naj Aquila do', nij tucuá síi cu'naj Onesiforo do' ei.

²⁰ Quinaj síi cu'naj Erasto chuman' Corinto, né síi cu'naj Trófimo me se ran' so' a. Che'é dan tanáj 'unj man so' chuman' Mileto nanj ei. ²¹ Ra'yanj ca'na' so' nihánj yaj gaa ataa ca'na' yavú acoj ndo'o a. Vé'e cayáán so', rá síi cu'naj Eubulo do', síi cu'naj Pudente do', síi cu'naj Lino do', chana cu'naj Claudia do', taran' nij tinúú ní' do' ei. ²² Me rá 'unj cayáán síi 'nij ra'a man ní' ga nimán so', né qui'yaj ndo'o Diose se luj che'é nij soj a.

Nihánj me 'o yanj cartá qui'yaj síí cu'naj Pabló ca'néé so' rihaan síí cu'naj Titó a

¹ 'Unj ro', me síí cu'naj Pabló, síí 'yaj suun che'é Diose, né cune' Jesucristó mán 'unj guún 'unj apóstol cal'anj rihaan níj yuvii narii Diose man che'é rej nari' níj so' se-tucuajn Jesucristó, né nari' níj so' se-nana Diose nana ya, né ve'é uxrá canoco' níj so' man Diose, qui'yaj nana ya yo' a.
² Gaa ne guun ya rá níj yuvii se vaa cayaán níj yuvii gaa Diose nu' cavii nu' ca'anj, ndaa vaa cata' tu'va Diose asij naá ndo'o, né xá' Diose, tzaj ne ne a'mii né Diose ma!. ³ Gaa ne gaa quisíj güii cachrón Diose, né tihaan Diose rihaan ní' se vaa ca'vee cayaán ní' ga Diose nu' cavii nu' ca'anj a. Danj qui'yaj so' gaa ca'néé so' suun rihaan se vaa ca'míi natáj 'unj se-nana so', né xá' so', tzaj ne so' me síí tinanii man ní' rihaan sayuun adonj.

⁴ Dan me se qui'yáá 'unj yanj nihánj ca'néé 'unj rihaan so' sij cu'naj Titó a. Amán rá so' se-nana Jesucristó nana cataj xna'anj 'unj rihaan so', né cuyaqan vaa nana amán rá níj, né che'é dan ase vaa 'o ta'níj ro', danj vaa so' rihaan, tinuj. Me rá 'unj qui'yaj Rej níj Diose do', qui'yaj Jesucristó síí tinanii man ní' rihaan sayuun do', se luj che'é so', né gaa xej nimán so', qui'yaj roj so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cune' síí cu'naj Titó doj síí guun chij nícaj yu'unj man níj síí amán rá ni'yaj man Jesucristó yanj estadó cu'naj Creta a

⁵ Tanáj 'unj mán so' estadó Creta, che'é se vaa doj suun ataa' tjinaví 'unj rej yo', né me rá 'unj tjinaví so' suun yo' a. Dan me se me rá 'unj cune' so' doj síí guun chij nícaj yu'unj man níj síí amán rá ni'yaj man Jesucristó yanj 'o 'o chuman' yo' a. ⁶ Dan me se aj cataj xna'anj 'unj rihaan so' daj gaa níj síí uun chij cune' so' á. Inanj síí nuví' cacun' tumé do', síí nícaj raan nícaj do', síí amán rá ta'níj ni'yaj man Jesucristó do', cune' so' á. Tzaj ne sese sij 'yaj cacun' ga' chanja do', sij tucuáan rihaan rej do', me ta'níj yo' so', né cuné' so' man so' ma!. ⁷ Dan me se inanj síí nuví' cacun' tumé guun síí uun chij, che'é se sij nícaj yu'unj man níj yuvii noco' man Diose me síí uun chij yo' adonj. 'O se se ca'mii xta' níj síí uun chij ma!. Se gaa ya'aan rá níj so' ma!. Se guun xno níj so' ma!. Se go' níj so' tuvi' níj so' ma!. Se tiha! yu'unj níj so' tuvi' níj so' che'é yan ca'nee níj so' sa'anj man tuvi' níj so' ma!. ⁸ Maan se ve'é qui'yaj níj so' ca'vej níj so' cotoj yuvii 'na' yo' ó chuman' tucuáan níj so', né rque níj so' chraa chà níj

yuvii á. Gaa niha' rá níj so' ni'yaj níj so' man yuvii 'yaj se sa', né xcaj níj so' cuentá daj 'yaj ma'an níj so' uún á. Inanj ve'é qui'yaj níj so' rihaan tuvi' níj so' do', rihaan Diose do' a. Se guun níj so' síí 'yaj canaán se chi'íi rihaan ma!. ⁹ Raan canoco' níj so' se-nana Diose nana tucu'yón níj rihaan níj síí noco' man Diose a. Danj qui'yaj níj so', gaa ne guun nucuaj níj so' naggó níj so' se-tucuajn Diose tucuáan sa' man yo' ó níj yuvii, né guun nucuaj níj so' tijaan níj so' rihaan níj síí tucu'yón yo' ó tucuáan ei.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa caráán síí cu'naj Titó chrej rihaan níj síí cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó se vaa se canoco' níj so' yo' ó tucuáan a

¹⁰ Dan me se man ndo'o síí tucuáá do', síí tu'va rma'an do', síí tiha' yu'unj do', estadó Creta, né síí chi'íi doj rihaan yo' ó níj so' me níj síí taj se vaa no xcúún níj snó'o noco' man Jesucristó cata' ta'ngá' man níj so', taj níj síí chi'íi yo' a. ¹¹ Vaa che'é ndo'o ca'néé rá níj so' gaa nana vaa danj qui'yáá so' ei. 'O se ri' ndo'o rá que'ee níj tucuáan yuvii, 'yaj níj so' gaa tucu'yón níj so' nana vaa danj nana ne nò xcúún níj so' tucu'yón níj so' nanj adonj. Ne inanj sa'anj quiri' uun níj so', rá níj so', don 'yaj chi'íi níj so' adonj.

¹² Dan me se yo'q tuvi' ma'an níj so' síí nata' se-nana ya'anj noco' níj so' ro', cataj so' se vaa xá' níj síí man Creta, tzaj né síí né me níj so', né xcuu chi'íi me níj so', né inanj síí rmíi me rá caraar rque uún me níj so', taj ma'an tuvi' níj so' ni'yaj so' man níj so' a. ¹³ Né dan me se ya uxrá cataj so' che'é níj tuvi' so' ei. Che'é dan sca' inanj cataj xna'anj so' che'é se-cacun' níj so' rihaan níj so', gaa ne ca'vee cànicaj níj so' canoco' níj so' se-tucuajn ní' sij amán rá ni'yaj man Jesucristó, né gaa sa' níj so' ei. ¹⁴ Dan me se danj qui'yáá so', gaa né se gaa nanj xcaj níj so' cuentá che'é níj cuentó uun nanó níj yuvii israelítá ei. Né se cuno níj so' se vaa taj níj yuvii na'vej rá canoco' man Diose man rihaan chumíi nihánj rihaan níj so' ma!. Sese xcaj níj so' cuentá a'mii yuvii uún, né tanáj níj so' tucuáan ya nanj adonj.

¹⁵ Dan me se yuvii vaa sa' nimán, tzaj né sa' vaa cunudanj rasuun rihaan níj so', né xá' yuvii vaa chi'íi nimán, tzaj né daj a rasuun ruví' ni'yaj níj síí chi'íi síí na'vej rá cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó ro', chi'íi vaa taran' rasuun rihaan níj so' nanj adonj. ¹⁶ Né ne'en níj so' man Diose, taj ma'an níj so', tzaj ne ni'yaj níj so' vaa 'yaj níj so', né xcaj níj cuentá se vaa ne ne'en uxrá níj so' man Diose a ma!. Tananj síí chi'íi me níj so', né síí ne uno me níj so', né taj vaj a doj suun sa' ne ne'en níj so' qui'yaj suun níj so' man adonj.

2

Nanq nihánj taj xna'anj che'é tucuáán cuchryú sú cu'naj Titó che'é níj sú cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó a

¹ Né ma'án so' me se tucu'yón so' nu' nana sca' achiin man nij so' á. ² Cataj xna'anj so' rihaan nij chii nga se vaa se guun xno nij so' ma'. Gaa ni'yajan nij so' á. Xcaj nij so' cuentá daj qui'yaj nij so' á. Yo'g cuchumán rá nij so' ní'yaj nij so' man Diose, né gaa 'ee rá nij so' tuvi' nij so', ne daj chihaa míj se ca'ne' rá nij so' ga se-tucuajn Jesucristó che'é sayuun ma'. ³ Dan me se veé danj ve'é ndo'o qui'yaj nij chanq chij uún, gaa né ca'vee xcaj yuvij cuentá se vaa chanq sa' nocó' uxrá man Diose me nij no', guun rá nij yuvij a. Se quinanó nij chanq chij cuentó ne che'é tuvi' nij no' ma'. Se gaa niha' rá nij no' co'g ndo'o nij no' na vinó ma'. Tananj guun nij no' chanq ve'é tucu'yón man tuvi', ⁴ gaa ne ca'vee nago' no' chrej sa' man nij chanq ta'aj se vaa gaa 'ee rá nij chanq ta'aj nica' no'do', ta'nií no'do' a. ⁵ Né ve'é cutumé nij chanq ta'aj daj qui'yaj ma'án nij no' do', inanj nica' no' cotoj ga no' do', ve'é cutumé nij no' ve'tucuáán nij no' do' á. Né chanq sa' guun nij no', ne ve'é cuno nij no' rihaan nica' nij no' á. Danj qui'yaj nij no', cataj chanq chij rihaan nij no', gaa ne se gaa nanj ca'mii yuvij ne amán rá ni'yaj man Jesucristó nana nij che'é se-nanq Diose a.

⁶ Né nago' so' chrej nucuaj man nij síi tachruu uún se vaa xcaj nij so' cuentá daj gaa qui'yaj nij so' á. ⁷ Né ma'án so' ro', ve'é qui'yaj suun so'nu' suun sa', ne quene'en nij tinuu ní' daj 'yáa so', gaa ne cuyaan qui'yaj nij so' ga so' á. Inanj tucuáán sca' tucu'yón so' á. Né guun so'lo síi ni'yajan a'mii a. ⁸ Inanj nana sa' ca'mii so' á. Gaa né guun na'aj nij síi taj ri'yunj man ní' che'é se se ca'vee ca'mii nij so' nanq nij che'éní' a.

⁹ Né cataj xna'anj so' rihaan nij mozó se vaa ve'é cuno nij mozó rihaan se-ru'vee mozó, ne qui'yaj suun nij mozó nu' suun ca'ne' nij ru'vee rihaan nij so' á. Né qui'yaj mozó guun niha' rá se-ru'vee mozó ní'yaj so' man mozó yo' á. Sca'ca'mii cunu' mozó ga se-ru'vee mozó ma'. ¹⁰ Se qui'yaj ituu mozó si'yaj se-ru'vee mozó ma'. Tananj ve'é qui'yaj mozó, né xcaj se-ru'vee mozó cuentá se vaa ca'vee gaa nucuaj rá ru'vee man mozó se vaa me ma'án rasuun qui'yaj mozó, gaa né ve'é inanj ca'mii yuvij che'é tucuáán tucu'yón ní' tucuáán che'é Diose síi tinanii man ní' rihaan sayuun adonj.

¹¹ Dan me se aj xcaj ní' cuentá se vaa qui'yaj ndo'o Diose se luj che'é cunudanj yuvij, se vaa ca'vee quinanii cunudanj nij yuvij rihaan chrej chi'ji uun chij nimán nij yuvij, ¹² né che'é dan xcaj ní' cuentá se vaa no' xcuún ní' ca'ne' rá ní' ga rasuun na'vej

rá Diose qui'yaj ní' a. Né se qui'yaj ní' inanj se vaa me rá nee man ní' qui'yaj yo' ma'. ¹³ O se xcaj ní' cuentá daj qui'yaj ní', né qui'yaj ní' inanj se vaa me rá Diose qui'yaj ní' gaa yaj né ní' rihaan chumii nihánj cuango á. ¹⁴ Né na'vij ndo'o ní' ca'nq' uún Jesucristó síi tinanii man ní' rihaan sayuun, ne dan me se guun niha' uxrá rá ní' che'é se guun ya rá ní' se vaa ca'na'uún so' a. Né xa'so', tzaj ne quene'en ní' se vaa ve'é uxrá vaa so', né Diose uun chij ndo'o me ya so' adonj. ¹⁵ Né so' me síi ca'née nimán caví' che'éní', che'é rej ca'vee ca'ne' rá ní' ga me ma'án tucuáán chi'ji canoco' ní' gaa rque, né ca'vee cunu' sa' ní', né guun ní' yuvij nocó' man orún' so', né guun niha' ndo'o rá ní' qui'yaj suun ní' suun sa' adonj. ¹⁶ Nanq nihánj me chrej sa' ya nago' so' rihaan nij tinuu ní', né sca' ndo'o ca'mii so', ca'ne' so' suun rihaan nij so', gaa né ca'ne' rá nij so' ga se chi'ji á. Né danj qui'yáa so' do', danj ca'mii so' do', gaa né daj chihaa míj se guun cataj yuvij se vaa taj yu'vee nō so' do', nana a'mii so' do' a.

3

Nanq nihánj taj xna'anj se vaa ve'é qui'yaj ní' rihaan yuvij che'é se tinanii Diose man ní' rihaan sayuun a

¹ Cataj uún so' rihaan nij yuvij se vaa caraq cochroj nij yuvij rihaan nij síi nicaj suun, né cuno nij yuvij rihaan nij so' á. Ca'vej nij yuvij qui'yaj suun nij yuvij suun a'ne' nij síi nicaj suun rihaan nij so', né me ma'án suun sa' qui'yaj suun nij so' á. ² Se ca'mii chi'ji níj so' ní'yaj nij so' tuvi' níj so' ma'. Se cunu' nij so' ga tuvi' nij so' ma'. Maan se ve'é inanj qui'yaj nij so', né nica' ndo'o ca'mii níj so' rihaan cunudanj yuvij a.

³ Dan me se asij rque, né síi ní'yon rma'an me ma'án ní', né ne cuno ní' rihaan tuvi' ní', né canoco' ní' tucuáán tiba' yu'unj, né qui'yaj ní' náá guun se vaa guun rá ní' qui'yaj ní' a. Dan me se quiy me rá ní' ni'yaj ní' tuvi' ní', né guun xcoj ruvaq rá ní' ni'yaj ní' tuvi' ní', né quitáá ri'yunj tuvi' ní' ni'yaj ní' so' man ní', né nachri' ní' man tuvi' ní' a.

⁴ Tzaj ne gaa xcaj ní' cuentá che'é Diose síi tinanii man ní' rihaan sayuun, se vaa so' me síi me rá racuij man ní', gaa né dan me se quene'en ní' se vaa cunu' 'ee rá so' man ní' a. ⁵ Dan me se tinanii Diose man ní' rihaan chrej chi'ji uun chij nimán ní' ei. Nuveé che'é se sa' qui'yaj ma'án ní' me tinanii Diose man ní' rihaan sayuun ma'. Maan se cunu' 'ee rá ma'án Diose quene'en so' man ní', né rqué Diose Nimán Diose rihaan ní', don cunuu naca nimán ní' ne cunu' sa' nimán ní' adonj. ⁶ Dan me se maan che'é Jesucristó síi tinanii man ní' rihaan sayuun me qui'yaj ndo'o Diose se luj rihaan ní', né

ndqaa ayuu rma'an se luj, qui'yaj so' ei. ⁷ Se luj qui'yaj so' me se tinavij so' cacun' xráá ní', ne cunuu sa' ní', qui'yaj so', ne maan che'é dan ca'anj ní' cayáán ní' ga so' nu' cavii nu' ca'anj ndqaa vaa me rá ya ní' ei. ⁸ Ya uxrá vaa nu' nanq nihánj adonj.

Nana nihánj taj xna'anj che'é nij yuvij' yaj unu' níj súi cuchumán rá níj yaj man Diose a

Ne me rá 'unj sca' ca'mij so' nu' nanq nihánj rihaan nij yuvij amán rá níj yaj man Diose, che'é rej xcaj níj so' cuentá se vaa no xciúin nij so' qui'yaj suun nij so' suun sa' inanj á. Sese danj qui'yaj nij so', ne sij vaa sa' me nij so', ne cavij sa' doj yuvij, qui'yaj nij so' adonj. ⁹ Tzaj ne se canó tuví' so' ga yuvij mei. Síi ni'yon me síi 'yaj danj chuguaj. Se nanó rá so' che'é xíi so' gaa naá daj sij me nij so' ma'. Se canó tuví' so' che'é se-tucuaj Moisés mei. ¹⁰ Q se qui'yaj rma'an danj nanj ei. Taj cuentá ní' 'yá' danj ma'. ¹¹ Sese vaa 'o síi 'yaj unu' ndo'o yuvij, ne cataj xna'anj sq' rihaan so' se vaa ca'ne' rá so' gaa suun 'yaj unu' yuvij a. Ndqa vij ca'mij so' rihaan so', ne sese se ca'vej rá so' cung so', ne ca'anj yanij so' rihaan so' ei. ¹² Q se xa' síi 'yaj unu' yuvij, tzaj ne aj tanáj so' tucuáán ya, ne tumé so' cacun' ei. Ne maan che'é cacun' ata so' 'yaj tananq yuqñ che'é ri' so' nqanq ei.

Nana nihánj taj xna'anj che'é suun a'ne' síi cu'naj Pabló rihaan síi cu'naj Titó a

¹² Ca'nej 'unj man síi cu'naj Artemas cuchi' so' rihaan so', ne sese se ca'vee cuchi' so', ne ca'nej 'unj man síi cu'naj Tíquico a. Asa' cuchi' so' rihaan so', ne ra'yaj cuchi' so' chuman' Nicópolis, gaa ne nari' tuví' ní' ei. ¹³ Q se guun rá 'unj cayáán 'unj chuman' yo' yavii acoj ndo'o adonj. Raciúj so' man síi cu'naj Zenas licenciado síi a'mii che'é yuvij rihaan cuese do', man síi cu'naj Apolos do', qui'yaj chuvij roj so' ca'anj roj so' ei. Taj se cachijin man roj so', qui'yáá so' ma'. ¹⁴ Q se me ma'an rasuqñ achiin man roj so', ne go' so' ei.

¹⁴ Ne me rá 'unj nari' yo'ó nij tinúú ní' qui'yaj suun ndo'o nij so' suun sa' che'é tuví' nij so' síi achiin ya rasuqñ man uún chuguaj. Se taj, ne taj se gún' man nij so' ma'!

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ve'é cuman nij tuví' Titó, rá nij tuví' síi cu'naj Pabló a

¹⁵ Me rá cunudanj nij yuvij yanj ga 'unj cuano se vaa ve'é cayáán so' ei. Ne cataj so' rihaan nij síi 'qe rá man ní' nij síi noco' man Diose se vaa ve'é cuman cunudanj nij so' ei. Me rá 'unj qui'yaj ndo'o Diose se luj che'é cunudanj nij soj ndqaa cayuu rma'an se luj qui'yaj Diose ei.

Nihánj me 'o yanj cartá qui'yaj síi cu'naj Pabló ca'néé so' rihaan síi cu'naj Filemoó a

¹ 'Unj ro', me síi cu'naj Pabló síi 'nij taga' cuano che'é se nocó' 'unj man Jesucristó, ne nicun¹ tinúú ní' Timoteo ga 'unj cuano, ne dan me se 'yáá 'unj yanj nihánj ca'nej 'unj rihaan so' síj cu'naj Filemoó a. 'Ee rá 'unj mán so', ne tuví' ní' síi 'yaj suun ga 'unj mé so', ² ne veé danj vaa uún nu' níj síi noco' man Diose nuu chre' tucuá so' do', ra'vij ní' chaná cu'naj Apia do', síi cu'naj Arquipo síi yo'o rqueé che'é suun 'yaj suun ní' do', nu' rihaan níj so' 'yáá 'unj yanj nihánj ca'nej 'unj rihaan níj so ei.

³ Me rá 'unj qui'yaj Rej ní' Diose qui'yaj Jesucristó síj 'nij ra'a man ní' qui'yaj ndo'o se luj che'é níj soj, ne gaa xej nimán níj soj, qui'yaj roj so', raj ei.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa nago' Pabló graciá rihaan Diose che'é síi cu'naj Filemoó che'é se canoco' sa' síi cu'naj Filemoó man Diose a

⁴ Daj a güii gaa tananj nñaj achiín níj 'yáá 'unj rihaan Diose, achiín níj 'yáá 'unj che'é so', ne nagó' 'unj graciá rihaan Diose che'é so' ei. ⁵ Danj 'yáá 'unj, che'é se ca'na'naná rihanj se vaa amán ndo'o rá so' níj 'yaj so' man Jesucristó síj 'nij ra'a man ní', ne 'ee ndo'o rá so' man cunudanj níj síi sa' noco' man so' vaa cunó 'unj ei. ⁶ Dan me se che'é se aj canocó' so' se-tucuanj Jesucristó ga yo'o níj tinúú ní', ne che'é danj achiín níj 'yáá 'unj se vaa ca'vee xcaj yo'o níj so' cuentá che'é níj se sa' nícaj níj tinuj níj soj qui'yáá so', gaa ne ca'vee cavii sa' doj Jesucristó qui'yaj taran' níj soj a. ⁷ Q se guun nihá' uxrá rá 'unj, ne nari' nucuaj nimán 'unj, che'é se 'ee rá so' man tinúú so' ne nuu cuij rá níj síi sa' noco' man Diose 'yáá so', tinuj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa me rá Pabló ve'é nacaj uún síi cu'naj Filemoó man síi cu'naj Onésimo a

⁸ Nda' se uun chij ndo'o 'unj ne ca'vee ca'ne' 'unj suun rihaan so' qui'yáá so' ndaa vaa suun qui'yáá so', tzaj ne taj ma!. ⁹ Maan se ve'é rqueé 'unj mán so' qui'yáá so' ndaa vaa no' xcúún so' qui'yáá so' ei. 'Unj sij cu'naj Pabló nihánj me se aj chii ngá mej ne 'nij 'unj taga' cuano che'é se nocó' 'unj man Jesucristó ei. Q se ne'éen 'unj se vaa 'o 'ee rá so' tinúú so', ne che'é dan cachinj níj 'yáá 'unj doj rihaan so' ¹⁰ che'é síi cu'naj Onésimo a. Dan me se ase vaa 'o ta'línj ro', danj vaa so' rihanj cuano, che'é se gaa 'nij 'unj taga', ne cataj xna'anj 'unj rihaan so' che'é Jesucristó,

ne guun che'e so' canoco' so' man Jesucristó nanj adonj. ¹¹ Dan me se asij rque doj me se taj se gún' a doj man so' rihaan so' ma'. Tzaj ne cuano nihánj me se cunuu sa' so', ne vaa se guun so' rihaan ní' cuang ei.

¹² Dan me se aj ca'néé 'unj man so' cuchi' uún so' rihaan so', ne ne'éen so' se vaa 'ee uxrá raj man so' adonj. ¹³ Ne guun rá 'unj nayon so' rihaan so' quinaj so' nihánj rej 'unj taga' nihánj che'é se-naná Jesucristó naná sa', ne qui'yaj suun so' rihaan 'unj nihánj che'é so', raj ei. ¹⁴ Tzaj ne ne ca'vej rá 'unj quinaj so' rej nihánj, che'é se ndaa tu'va ma'lan yá so' cavii, gaa ne quinaj so', raj ei. 'Q se ne guun raj qui'yáj fuerzá mán so' qui'yáá so' se ndo'o che'ej ma'. Maan se inanj se rii nimán ma'án so' qui'yáá so' se ndo'o yo' che'ej, raj ei. ¹⁵ Dan me se maan che'é rej ca'vee cayáán so' ga so' nu' cavii nu' ca'anj ro', che'é dan ca'anj yaníj so' doj rihaan so' doj güii ei. ¹⁶ Tzaj ne yaj me se se guun so' mozó 'unj rihaan so' nu' cavii nu' ca'anj yaj a ma'. Tananj a sa' doj gaa so' rihaan yo'o níj mozó rihaan so', ne 'o tinúú ní' síi 'ee rá ní' man guun so' ei. 'Q se 'ee uxrá raj man so', ne táá a so', ne doj a gaa 'ee rá ma'án so' man so' a ei. 'Q se síj 'yaj suun rihaan so' me so' rihaan chumij nihánj, ne sij noco' man síi 'nij ra'a man ní' me uún so', ne doj a gaa ya rá so' man so' ei.

¹⁷ Dan me se sese tinuj yá ní', ne ve'é na'mij sa'so' ga so', ne daj se uun rá so' ne'éen so' manj ro', danj guun rá so' queñe'éen so' man so' ei. ¹⁸ Ne sese qui'yaj chii'íj so' mán so' do', sese vaa xcúún qui'yaj so' rihaan so' do', ne ma'án 'unj naru'vee rihaan so' se vaa qui'yaj xcúún so' ei. ¹⁹ Ma'anj ra'aj sij cu'naj Pabló cachronj naná nihánj se vaa naru'vee 'unj cunudanj se vaa qui'yaj xcúún so' rihaan so' ei. Veé danj vaa xcúún rihaan so' do', tzaj ne taj che'é cataj xna'anj 'unj rihaan so' se vaa vaa xcúún rihaan ma'án so' se vaa quinanii so' rihaan sayuun nu' cavii nu' ca'anj, qui'yaj ma'án gaa natá' 'unj se-naná Jesucristó rihaan so' ma'. ²⁰ Dan me se me inanj rá 'unj qui'yáá so' se ndo'o che'ej, che'é se sij noco' man síi 'nij ra'a man ní' me ní', tinuj. 'Q se ndaa cunuu cuij rá 'unj, qui'yáá so' che'é Jesucristó ei.

²¹ Dan me se gaa cachronj 'unj naná nihánj, ne nucuaj rá 'unj mán so' se vaa qui'yáá so' nu' nihánj, ne ndaa doj a qui'yáá so' rihaan se vaa cataj xna'anj 'unj rihaan so' chuguanj. ²² Ne me rá 'unj naqui'yaj chuvíi so' ve' cané 'unj doj ga so' á. 'Q se guun ya raj se vaa che'é se cataj xna'anj 'unj rihaan Diose che'ej ro', che'é dan racuuij Diose manj cuchij rihaan soj, raj adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa me rá níj tuví' Pabló se vaa ve'é cayáán síi cu'naj Filemoó a

²³ Me rá síí cu'naj Epafras se vaa ve'é cayáán sq' á. 'Nij so' taga' ga 'unj, che'é se sij nocq' man Jesucristó me so' a. ²⁴ Ne síí cu'naj Marcos dō', síí cu'naj Aristarco dō', síí cu'naj Demas dō', síí cu'naj Lucas dō', me rá uún se vaa ve'é cayáán sq' a. Taran' nij so' me síí 'yaj suun ga 'unj adonj.

²⁵ Me rá 'unj qui'yaj ndo'o Jesucristó sij 'nij ra'a man ní' se luj che'é nimán nij soj adonj.

Nihánj me 'o yanj cartá qui'yaj yo' so' ca'néé so' rihaan nij yuvii israelitá noco' man Diose a

*Nanq nihánj taj xna'anj se vaa sa' uxrá
vaa ta'níi Diose súi cu'naj Jesucristó a*

¹ Nata' uxrá Diose se-nana Diose rihaan nij síi nata' se-nana Diose gaa naá, né nata' nij so' nanq yo' rihaan xii ní' nij síi cumán gaa naá a. Dan me se doj doj' cataj xna'anj Diose se-nana so' rihaan nij síi nata' yo', né ino vaa qui'yaj Diose ga 'o 'o nij so', gaa cataj xna'anj Diose se-nana Diose rihaan 'o 'o nij so' a. ² Tzaj ne yaj gaa nichrún' ca'anj ní'ya chumíi nihánj me se cataj xna'anj ma'an ya ta'níi Diose se-nana Diose rihaan ní', qui'yaj Diose, ne ta'níi Diose me se so' me síi cune' Diose man se vaa gyun chij so' rihaan cunudanj rasuun vaa güii, né so' me síi qui'yaj cunudanj chumíi, qui'yaj Diose ei. ³ Ne ase vaa ma'an Diose ro', danj vaa so' chuguanj. Dan me se ni'yaj ní' man so', né xcaj ní' cuentá se vaa ve'le' ndo'o vaa Diose, né xcaj ya ní' cuentá daj vaa ma'an Diose ei. Ne che'é se sij nucuaj ndo'o me so' ro', che'é dan maqan nanq avii qun tu'va so', né 'o man chre' ní' rasuun, né se quirí' a 'o rasuun qui'yaj so' ma'. Che'é dan tinavij so' cacun' tumé ní', gaa ne ca'anj cayáán so' rej xta' ndo'o rej x'nuj Diose, né rej nuva' Diose yáán so' cuang ei. ⁴ Dan me se guun so' síi sa' doj rihaan nij se-mozó Diose, ne nocoo uxrá doj vaa suun ata so' rihaan suun ata taran' nij se-mozó Diose nanq chuguanj. ⁵ Q se aj ne'en soj nana nihánj nanq ca'mii Diose che'é ta'níi so' a:

—Ta'níj mé so' á. Cuano nihánj me se quen'eñ yuvii se vaa ta'níj mé so', qui'yáj a. —Danj ca'mii Diose che'é ta'níi Diose, tzaj né nuveé rihaan se-mozó Diose ca'mii Diose nanq vaa danj ma'.

Ne nihánj me nanq ca'mii Diose che'é ta'níi Diose, cataj Diose:

—Guún 'unj rej so', né guun so' ta'níj a —cataj uún Diose che'é ta'níi Diose a. Tzaj ne ne ca'mii so' nana vaa danj che'é se-mozó so' ma'. Maqan che'é ta'níi so' ca'mii so' nana yo' adonj.

⁶ Dan me se so' me síi guun síi chava' rihaan taran' ní' sij noco' man Diose a. Ne danj Diose taj se vaa asa' ca'na' uún so' rej cuman taran' nij yuvii gaa i'na' rihaan chumíi nihánj qui'yaj Diose, né quina'vij taran' nij se-mozó Diose rihaan so', taj danj Diose a.

⁷ Ne a'mii uún danj Diose che'é nij se-mozó Diose, taj yo' se vaa nanq qun so',

nda' rá se vaa daa ya'an do', vaa se-mozó Diose, qui'yaj Diose a.

⁸ Tzaj ne vaa doj nana nij rihaan danj Diose nanq a'mii rihaan ma'an ta'níi Diose, né nanq yo' taj: "Diose mé so', né quiríi ta'ngá' so' ní' cavii nu' ca'anj, ne nica gaa rá so' njacaj yu'un so' man yuvii nu' cavii nu' ca'anj a. ⁹ Niha' inqanq rá so' canocó' so' chrej sa', tzaj né nachri' uxrá so' chrej chi'ji ei. Che'é dan Diose síi uun chij rihaan so' ro', cune' so' man so', se vaa cavii sa' so' doj rihaan nij tuví' so' a", taj danj Diose a.

¹⁰ Ne taj uún danj Diose: "Asij guun che'é chumíi nihánj, ne so' me síi cune' man chumíi nihánj, Señor. Ne ma'án so' ra'a yá so' qui'yáá so' ní' se man rej xta' adonj. ¹¹ Ne vaa güii, ne quinavij nu' nihánj, tzaj né daj chiháq míj se quinaví so' ma'. Dan me se ase vaa yatzíj nga ro', danj gaa ní' chumíi nihánj do', ní' rej xta' do' ei. ¹² Ne ase vaa yatzíj ro', danj gaa narumíi so' man rej yo', né guun inq roj yo', qui'yáá so' ei. Tzaj né se cunuu inq ma'án so' ma'. 'O veé danj gaa so', né daj chiháq míj se cavi' so' man chuguanj", taj uún danj Diose che'é ma'an ta'níi Diose a.

¹³ Ne ca'mii uún Diose rihaan ta'níi Diose, cataj so':

—Cayáán so' rej x'núú 'unj rej nuva' 'unj, né qui'yaj canaan 'unj rihaan nij síi taj ri'yunq man so', né quiríi ta'ngá' so' rihaan ní' so' a —cataj Diose rihaan ta'níi Diose a. Tzaj né a' ó rihaan se-mozó so' ne ca'mii so' danj ma'.

¹⁴ Dan me se xá' nij se-mozó Diose, tzaj né nanq qun me nij so' a. 'Yaj suun ní' so' rihaan Diose, né ca'néé Diose man nij so' qui'yaj suun ní' so' rihaan ní' sij cavii sa' ga Diose nu' cavii nu' ca'anj ei. Ne sa' doj vaa ta'níi Diose rihaan nij se-mozó Diose nanq chuguanj.

2

*Nana nihánj taj xna'anj se vaa no xcíúñ
uxrá ní' cung ní' se-nana Jesucristó a*

¹ Che'é dan doj a nij xcíúñ ní' cung sa' ní' nana aj nari' ní' ei. Sese se qui'yaj ní' danj, né do' do' tanáj ní' chrej sa' yo', né quinij ní' xrej Diose, né ca'anj ní' ya ní' gaa nanq chuguanj. ² 'Q se yá uxrá vaa se-nana Diose nanq cataj xna'anj nij se-mozó Diose rihaan síi cu'naj Moisés gaa naá ei. Tzaj né nij yuvii me se ne cung ní' so' nana yo' ma'. Tzaj né nica ya qui'yaj Diose sayuun man 'o 'o nij yuvii ne cung nana yo' chuguanj. ³ Che'é dan, asa' ca'vee quinaníi ma'an ní' rihaan sayuun, sese se xcaj sa' ní' cuentá che'é chrej sa' chrej qui'yaj naca Diose quinaníi ní' rihaan sayuun, rá soj ga. Dan me se asino ma'án síi 'nij ra'a man ní' me síi cuchruj chrej sa' yo', gaa né nij síi cung nana

ca'mii so' ro', cataj xna'anj nij so' se-nana so' nana sa' yo' rihaan ni', ne nari' sa' ni' nana yo', qui'yaj nij so' ei. ⁴Ne qui'yaj ndo'o ma'an Diose suun sa' nocoo ni'yaj yuvij, ne rque ndo'o so' Nimán so' cunuú nimán yuvij adonj. Danj inanj guun rá Diose qui'yaj Diose, che'le se guun rá so' cungo ni' se-nana si' nij ra'a man ni' yo' ei.

Nana nihánj taj xna'anj che'é nu' se vaa quiran' Jesucristó che'é ni' a

⁵Dan me se cataj xna'anj 'unj rihaan soj che'é güii guun chij Diose rihaan chumij nihánj a. Ne ne cune' Diose man nij se-mozó Diose se vaa quirij ta'ngá' nij so' rihaan chumij nihánj ma'. ⁶Maan se vaa nana no' rihaan danj Diose nana ca'mii yo' so' rihaan Diose, ne cataj so' se vaa: "Taj yu'vee nó a doj yuvij ma'. Me che'le nuu uxrá rá so' man yuvij ga. Taj yu'vee nó a 'ó ta'ní yuvij ma'. Me che'le nuu 'ee rá so' man nij so' ga. ⁷Tzaj ne sij nocoo'doj tzin' me nij yuvij rihaan nij se-mozó so', qui'yáá so' chuguani. Gaa ne ve'le uxrá cavij sa' nij yuvij, ne ve'le uxrá ca'mij nii che'le nij yuvij, qui'yáá so' asanj. ⁸Ne quirij ta'ngá' nij yuvij rihaan cunudanj rasuun, qui'yáá so' uún asanj", taj nana no' rihaan danj Diose yo' a. Ne dan me se ya quirij ta'ngá' nij yuvij rihaan cunudanj rasuun adonj. Tzaj ne ne'en ni' se vaa yaj me se ataa quirij ta'ngá' nij yuvij rihaan cunudanj rasuun a. ⁹Tzaj ne ni'yaj ni' man Jesucristó, ne nda' se ya ya sij nocoo'doj guun so' rihaan nij se-mozó Diose rque doj yo', tzaj ne yaj me se aj guun chij ndo'o so', ne ve'le ndo'o a'mii nii che'le so', qui'yaj Diose a. Ne danj cavii sa' so', che'le se cavij so' a. 'O se sese ne cavij so', ne ne ca'vee nayón so' rihaan cunudanj ni' a ma'. Tzaj ne yaj me se qui'yaj ndo'o Diose se luj che'le ni' se vaa nayón Jesucristó rihaan ni' nana adonj.

¹⁰Dan me se Diose me síi qui'yaj nu' rasuun che'le ma'an inanj so' chuguani. Dan me se vaa güii, ne nucui' ndo'o nij ta'ní Diose rihaan Diose rej xta', qui'yaj Diose, ne Jesucristó me síi narqué chrej sa' canoco' nij ta'ní Diose, ne quinaníj nij so' rihaan sayuun, ne cavii sa' nij so' chuguani. Che'le dan vaa che'le quiran' Jesucristó sayuun rihaan yo'óó nihánj qui'yaj Diose, ne maan che'le se quiran' Jesucristó sayuun ro', ne che'le dan me guun chij ndo'o so' ne ne achiin cavii sa' nu' so', qui'yaj Diose nanj ei. ¹¹Dan me se ta'nij Diose me Jesucristó, ne ta'nij Diose me ní yuvij cunuu sa' rihaan Diose che'le Jesucristó, ne che'le dan ne guun na'aj Jesucristó cataj so' se vaa tinúú so' do', ra'vij so' do', me ní' ma'. ¹²Dan me se cataj so': "Nata' 'unj rihaan nij tinúú che'le so', ne ve'le cachraj chra' che'le so' asa' cunuu chre' níj rihaan so' a", cataj so', ca'mii so' nana

no' rihaan danj Diose a. ¹³Ne ca'mii uún so', cataj so': "Gaa nucuaj raj ni'yaj 'unj man Diose adonj", taj so' a. Ne guun che'le uún so', cataj so': "Ni'yaj soj manj gá nij ta'ní Diose síi rque Diose manj vij", taj uún Jesucristó a. Dan me se nu' nana nihánj me nana ca'mii Jesucristó che'le ni' sij tinúú Jesucristó do', ra'vij Jesucristó do', nana no' rihaan danj Diose adonj.

¹⁴Dan me se che'le se vaa nee vaa cuú vaa ton vaa man ni' sij ta'ní Diose ro', che'le dan ase vaa ma'an ni' ro', danj gaa guee Jesucristó, ne ca'na' so', ne cavi' so' a. Ne gaa cavi' so' me se qui'yaj canaán so' rihaan síi 'yaj avi' ni' a. Dan me se síi chreé me síi 'yaj avi' ni', ne Jesucristó me síi ca'vee qui'yaj canaán che'le yan cavi' so' ei. ¹⁵Ne guun nucuaj so' nacaj so' man ni' sij chéé rihaan cacun', ne gaa rque me se ndaa chéé chu'vi' cavi' rma'an ni' che'le se inanj cacun' qui'yaj ni' chuguani. Tzaj ne che'le se vaa cavi' Jesucristó che'le ni', che'le dan gueé sayuun yo' uxrá ni', ne síi chéé ma'an me ni' ei. ¹⁶'O se ne ca'na' Jesucristó tinanii so' man nij se-mozó Diose rihaan sayuun ma'. Maan se ca'na' so' tinanii so' man ní' ta'nij ta'nij si'no' síi cu'naj Abraham síi cane gaa naá rihaan sayuun adonj. ¹⁷Che'le dan me naqui'yaj so' man so', ne nda' rá se vaa guee nij tinúú ya so' ro', vaa so' adonj. Danj qui'yaj so' che'le rej ca'vee cunuú 'ee rá so' man ni', ne guun so' xrej atá suun nocoo doj rihaan Diose che'le ni', ne guun nucuaj rá ni' ni'yaj ni' man so', ne tinavij so' cacun' tumé ni' sij nocoo' man Diose adonj. ¹⁸'O se che'le se quiran' ma'an ya so' sayuun se vaa guun rá síi chreé caxrij síi chreé chrej chi'li rque so' ro', che'le dan guun nucuaj so' racuúj so' man ni' asa' guun rá síi chreé caxrij síi chreé chrej chi'li rque ma'an ni' adonj.

3

Nana nihánj taj xna'anj se vaa sa' doj vaa Jesucristó rihaan síi cu'naj Moisés síi cane gaa naá a

¹Dan me se sij sa' me soj rihaan Diose, tinuj, nocoj. Ne nacuúin Diose síi nicun' xta' man soj se vaa cavij sa' soj gá so' adonj. Che'le dan xcaj soj cuentá che'le Jesucristó, ne sij ca'néé Diose rihaan ni' me so', ne cataj xna'anj so' rihaan ni' nana ya che'le Diose, ne ase vaa xrej atá suun nocoo doj vaa uún so', tinavij ya so' cacun' tumé ni' rihaan Diose ei. Inanj danj vaa nana nocoo' ni' nanj ei. ²Ne ve'le yaj suun Jesucristó nu' suun ca'ne' Diose rihaan so', nda' rá se vaa ve'le qui'yaj suun síi cu'naj Moisés nu' suun ca'ne' Diose rihaan so' qui'yaj suun so' che'le nij yuvij nocoo' man Diose adonj. ³Dan me se xcaj sa' ni' cuentá che'le Jesucristó ei. 'O se sa' uxrá doj vaa so' rihaan síi cu'naj

Moisés yo' nanj chuguān. Dan me se ne'en soj se vaa doj yu'vee nō síí cune' ve' rihaan ma'an ve' yo' ei. Né ase vaa síí cune' ve' vaa Jesucristó, né cavii sa' taran' ní' ga Diose, qui'yaj so', né ase vaa ve' yo' vaa ní' dō', vaa síí cu'naj Moisés do', nanj ei. ⁴ Dan me se vaa 'o ya míj síí 'yaj daj a níj ve' ei. Tzaj né orún' Diose me síí qui'yaj daj a rasuun nanj ei. ⁵ Né síí cu'naj Moisés me se ve'e yá qui'yaj suun so' nū' suun ca'ne' Diose rihaan so' adonj. Tzaj né nanj mozó me so' rihaan níj yuvij narii Diose, né cataj xna'anj so' rihaan níj yuvij che'é níj nana nata' Diose rihaan níj yuvij rej rihaan níj yuvij adonj. ⁶ Tzaj né Jesucristó me se nuveé mozó me so' ma'. Tananj ta'nú' síí tucua yá ve' me so' ei. Ne veé danj 'yaj suun so' nū' suun vaa rihaan so' rá ve', né dan me se ma'an ya ní' me ve' yo', sese yo'o guun ya rá ní' se vaa cavii sa' ní', qui'yaj Diose, ne sese guun niha' rá ní' cataj xna'anj ní' rihaan tuvi' ní', né sese se cuchu'ví' ní' canoco' ní' man Diose ei.

Nanq nihánj taj xna'anj se vaa se gaa nichraj nimán ní' ní'yaj ní' Diose a

⁷ Che'é dan cuno ní' nanq nihánj nana ca'mii Nimán Diose á: "Cuan' ro", sese ya cuno soj nana ca'mii Diose, ⁸ né se naqui'yaj nichraj soj nimán soj ndaa rá se vaa qui'yaj níj síí cumán gaa naá gaa cachéé níj so' rej tacaan a. Dan me se cuno' níj so' ga Diose, né guun rá níj so' xcaj níj so' cuentá sese ya qui'yaj Diose sayuun man níj so' a. ⁹ Veé danj qui'yaj xii soj níj síí cumán gaa naá rihaan Diose, né quene'en níj so' nū' níj suun sa' nocoo qui'yaj suun 'unj che'é níj so' ¹⁰ vij chihaa ya yo' a. Che'é dan ca'maan raj ní'yaj 'unj man níj so', né cataj 'unj se vaa ne ne'en uxrá níj so' a ma'. ¹¹ Q se ne quene'en uxrá níj so' daj qui'yaj níj so' canoco' níj so' manj a ma'. ¹² Dan me se ca'maan raj, né guun ya raj daj quiran' níj so', né yo'o cataj 'unj se vaa daj chihaa míj se quinaránj ya rá níj so' ga 'unj a man chuguān", taj nana ca'mii Nimán Diose a.

¹² Dan me se cutumé uxrá soj man soj se gaa nanj gaa qui'yaj nimán yo'o tuvi' soj cataj so' se vaa taj vaj Diose, man tinuj, man nocoo. Dan me se se gaa nanj tanaj xco yo'o tuvi' soj man Diose síí vaa i'ná' ya ma'. ¹³ Cuano nihánj me se nago' soj chrej nucuaj man tinú' soj daj a güii gaa vaa ya'núj rihaan soj ei. Danj qui'yaj soj, se gaa nanj guun nichraj rá tinú' soj qui'yaj nana né chi'ví a. ¹⁴ Q se yaj me se guun ní' síí cavii sa' ga Jesucristó, ne cavii sa' ya ní' ga so' sese yo'o cuchumán rá ní' cuno ní' nana ya, ndaa vaa qui'yaj ní' gaa guun che'g ní' canoco' ní' man Jesucristó chuguān.

¹⁵ Dan me se danj Diose taj: "Cuan' ro", sese ya cuno soj nana ca'mii Diose, né se naqui'yaj nichraj soj nimán soj ndaa' rá se

vaa qui'yaj níj síí cumán gaa naá a. Dan me se cuno' níj so' ga Diose a", taj danj Diose a. ¹⁶ Né me síí ne ca'vej rá cuno se-nana Diose, né cuno' níj so' ga Diose, rá soj ga. Né taran' níj síí cavii Egiptó ga síí cu'naj Moisés me níj so' chuguān. Veé yá níj so' ei. ¹⁷ Né me síí me ca'maan rá Diose ni'yaj Diose rque vij chihaa ya yo', rá soj ga. Né sij ca'maan rá Diose ni'yaj Diose me níj síí qui'yaj cacun', né cavi' níj so' rihaan yo'ó tacaan a. ¹⁸ Né me rihaan níj síí cataj Diose se vaa daj chihaa míj se cachén níj so' naraqan rá níj so' ga Diose, rá soj ga. Rihaan níj síí ne ca'vej rá cuno rihaan so' me yo' na!. Veé yá níj so' ei. ¹⁹ Né ne'en ní' se vaa che'é se ne cuchumán rá níj so' ní'yaj níj so' man Diose ro', che'é dan ne gyun nucuaj níj so' quinaránj rá níj so' ga Diose chuguān.

4

¹ Che'é dan cutumé uxrá ní' man ní' ei. Tadó ní' se gaa nanj caráán ní' xréé ní' rihaan nana cataj xna'anj Diose rihaan ní' se vaa catuú ní' chrej ca'anj ní' naraqan rá níj ga Diose á. 'Q se adj' se vaa síí ne ruvi' rihaan ro', gaa ní', sese se cutumé ní' man ní' adonj. ² Né ase vaa catuú se-nana Diose xréé níj síí cumán gaa naá ro', danj vaa guee catuú se-nana Diose xréé ma'an ní' cuano ei. Gaa cuno níj so' se-nana Diose me se cuno uun níj so' nana yo', ne taj se gún' nana yo' rihaan níj so' a ma'. Dan me se nata' níi nana yo' rihaan níj so', tzaj né ne cuchumán rá níj so' daj chihaa míj nana yo' a man chuguān. ³ 'Q se orún' ní' sij amán rá ní'yaj man Diose me níj síí ca'lanj quinaránj rá ga Diose nanj ei. Inanj danj ca'mii Diose, cataj Diose: "Dan me se ca'maan raj, ne guun ya raj daj quiran' níj so', ne yo'o cataj 'unj se vaa daj chihaa míj se quinaránj rá níj so' ga 'unj a mei", taj Diose a. Né dan me se gaa naá gaa quisíj qui'yaj Diose chumij nihánj, ne navij suun rihaan Diose, né ca'ne' rá Diose a. ⁴ Né vaa nana no rihaan danj Diose nana taj xna'anj che'é güii chij, ne taj nana yo': "Né güii chij quinaránj rá Diose che'é yan quisíj qui'yaj suun Diose nū' suun qui'yaj suun so' a", taj nana yo' a. ⁵ Né vaa nana taj uún, né: "Daj chihaa míj se quinaránj ya rá níj so' ga 'unj a man chuguān", taj uún Diose a.

⁶ Dan me se ataa ta'aj níj yuvij catuú quinaránj rá ga Diose adonj. Tzaj né xa' níj síí aj cuno se-nana Diose gaa naá né ne ca'vej rá níj so' cuno níj so' me se daj chihaa míj se quinaránj rá níj so' ga Diose ma'. Dan me se yo' me quiran' níj so' che'é se ne ca'vej rá níj so' cuno níj so' nana sa' adonj. ⁷ Che'é dan cachrón uún Diose yo'o güii canoco' yuvij man so', né cuano nihánj me güii cachrón Diose canoco' yuvij man so' ei. Né ma'an síí cu'naj David ca'mii se-nana Diose nana

5

yo' nana aj cachrón 'unj rihaan yanj nihánj, cataj so': "Yaj ro', sese ya catú se-naná Diose xréé soj, ne se naqu'ya j nichraj soj nimán soj ma'", taj síi cu'naj David yo' a.

⁸ Né che'és e se ne quinaraqán rá niж síi cumán gaa naá, qui'ya j síi cu'naj Josué ro', che'és dan me cachén ndo'o güii, gaa ne ca'mii síi cu'naj David che'és yo'ó güii canoco' yuvij man Diose, ne quinaraqán rá niж yuvij ga Diose adonj. ⁹ Dan me se ne'en niж se vaa ya uxrá vaa güii quinaraqán rá niж sij nocó' man Diose adonj. ¹⁰ O se niж síi naránj rá ga Diose me se aj quisíj qui'ya j suun niж so', ne navij suun rihaan niж so' ei. Ase vaa qui'ya j Diose gaa navij se-suun Diose rihaan Diose ro', danj 'ya j niж so' chuguanj. ¹¹ Che'és se nano' niж daj qui'ya j niж quinaraqán rá niж ga Diose, gaa ne se guun tumé a 'ó tuvi' niж cacun' tumé niж síi cumán gaa naá ma'. Dan me se veé cuno taran' niж rihaan Diose adonj.

¹² O se vaa i'na' ya se-naná Diose adonj. Ne nucuaj uxrá yo', ne ase vaa yo'ó neé espadá sihaq nü' niha rihaan ro', vaa yo', tzaj ne nuveé inanj ciú do', nee do', me se a'ne' yo' ma'. O se a'ne' yo' ndaa nimán ya niж, ne che'és se-naná Diose yo' ro', uun nucuaj Diose xcax Diose cuentá daj vaa nimán ya niж chuguanj. ¹³ Né nü' niж rasuun vaa yuve ro', ruvi' nü' niж yo' rihaan Diose chuguanj. 'O se ranga' uxrá rihaan Diose ei. Ne ruvi' nü' rasuun ni'ya j so', ne ya ruvi' sa' nü' rasuun ni'ya j Diose ei. Ne veé rihaan ma'án ya Diose ro', me ca'lanj niж nago' niж cuentá adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ase vaa xrej atá suun nocoo doj ro', danj vaa Jesucristó rihaan nü' a

¹⁴ Tzaj ne vaa 'o xrej sa' xrej atá suun nocoo doj nicaj yu'unj man nü' adonj. Ne sij cavii xta' doj rihaan rej xta' me so', ne Jesucristó ta'nií Diose ya me uún so' nanj chuguanj. Che'és dan nicaj raan nü' tucuáán nocó' nü' ei. ¹⁵ O se nuveé xrej ne ne'en daj vaa sayuun ran' nü' me so' ma'. O se aj ne'en so' daj vaa chrej chi'ii 'na' rihaan nü' adonj. Che'és dan cunuun 'ee rá so' man nü' gaa ninaj nü' rihaan sayuun adonj. Dan me se ase vaa ma'án nü' ro', vaa so', ne ase vaa sayuun 'na' rihaan nü' ro', danj vaa sayuun ca'na' rihaan so', tzaj ne ne qui'ya j so' a 'ó xco' cacun' ma'. ¹⁶ Che'és se xrej me so' che'és nü' ro', che'és dan se cuchu'vi' nü' a doj mei. Tananj quinchryun nü' rihaan chrej sa', gaa ne ca'vee cunuun 'ee rá Diose man nü', ne asa' 'na' sayuun rihaan nü', ne ca'vee cataj tu'va nü' man so', ne naçaj so' man nü' rihaan sayuun chuguanj. Dan me se ya cunuun 'ee rá Diose man nü', ne sese vaa güii quiran' nü' sayuun, ne qui'ya j so' se luj che'és nü' adonj.

¹ 'Q se xa' niж xrej atá suun nocoo doj xrej une' yuvij, tzaj ne atá niж so' suun se vaa racuij niж so' man yuvij me rá cunuú sa' rihaan Diose ei. Dan me se racuij niж so' man niж yuvij rque yuvij xcuu cacaq rihaan Diose che'és cacun' tumé niж yuvij a. ² Danj 'ya j niж so', che'és se nanj yuvij me niж so', ne che'és dan ne uun nucuaj niж so' qui'ya j niж so' inanj se sa' a man adonj. Che'és dan ca'vee guun 'ee rá niж so' niж ya j niж so' man niж síi ne ne'en do', man niж síi vaj chrej chi'ii do' a. Né che'és cacun' tumé ma'án niж so' ro', ³ che'és dan ase vaa uta' niж so' xcuu cacaq rihaan Diose che'és cacun' tumé yuvij ro', inanj danj no xcúun niж so' cuta' niж so' xcuu cacaq rihaan Diose che'és cacun' tumé ma'án niж so' uún adonj.

⁴ Né taj síi une' man ma'án cata suun nocoo yo' ma'. 'Q se inanj síi nacúun Diose me síi cata suun nocoo adonj. Danj quiran' síi cu'naj Aarón síi cane gaa naá, ne nacúun Diose man so' cata so' suun nocoo yo' gaa naá ei. ⁵ Né ase vaa quiran' síi cu'naj Aarón ro', danj quiran' Jesucristó chuguanj. Ne cune' so' man ma'án so' se vaa cavii sa' so' guun so' xrej atá suun nocoo doj ma'. 'O se Diose cune' man so', cataj Diose: "Ta'nij mé so' á. Cuano nihánj me se quene'en yuvij se vaa ta'nij mé so', qui'ya j nanj á", taj nana no rihaan danj Diose nana ca'mii Diose rihaan Jesucristó, ne nana yo' taj se vaa: "Xrej mé so' nü' cavii nü' ca'anj a. Dan me se ase vaa xrej cu'naj Melquisedec xrej cane gaa naá ro', danj vaa ma'án so' nanj á", taj doj nana no rihaan danj Diose nana ca'mii Diose rihaan Jesucristó a. ⁷ Dan me se gaa chéé Jesucristó rihaan chumii nihánj, ne cachiuín ni'ya j uxrá so' rihaan Diose se vaa tinanii Diose man so' se caví so', ne che'és dan ndaa ta'vee ma'án so', ne che'és se sij aráj cochroj ya rihaan Diose me so', che'és dan cuno ya Diose ca'mii so', ⁸ ne ta'nij ya Diose me so', tzaj ne taj se qui'ya j quinanii so' rihaan sayuun a ma'. Che'és sayuun quiran' so' ro', che'és dan tananj a nari' sa' so' cung so' adonj. ⁹ Dan me se guun so' síi uno nü' se-naná rej, ne che'és dan guun so' síi tinanii man taran' nü' síj uno rihaan so' rihaan sayuun, ne dan me se cavii sa' nü' nu' cavii nü' ca'anj, qui'ya j so' ei. ¹⁰ Né guun uún so' xrej atá suun nocoo doj, qui'ya j Diose, ne ase vaa xrej cu'naj Melquisedec vaa uún so' nanj adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa no xcúun nü' xcaj niж cuentá sa' doj che'és se-naná Jesucristó a

¹¹ Vaa uxrá yo'ó nana me rá 'unj cataj xna'anj 'unj rihaan soj che'és síi cu'naj Melquisedec yo', ne sayuun uxrá vaa cataj

xna'anj 'unj nana yo' rihaan soj, che'é se nuveé sij niha' rá cuno ra'yaj me soj mei. ¹² Dan me se guun que'ee yo' noco' soj man Jesucristó, ne no' xcúún soj tucu'yón soj se-nana Jesucristó rihaan tuvi' soj, tzaj ne ne guun nucuaj soj qui'yaj soj danj man asan. 'Q se achiin 'o síi tucu'yón asij tacoo se-nana Diose man soj, rá soj, ne che'é dan ase vaa ne'ej vaa soj, ne ne'ej me se ne ne'en ne'ej cha' ne'ej se chá ma'. Tihaj utzii ne'ej nanañ adonj. Ne ta'nga' danj vaa soj, ne tihaj ndaa tacoo se-nana Diose guun nucuaj soj cuno soj, rá soj nanañ adonj. ¹³ Dan me se síi utzii too ro', ase vaa ne'ej unu vaa so', ne ataa nari' so' daj qui'yaj so' ne cunu sa' so' rihaan Diose ei. ¹⁴ Ne ase vaa síi nocoo síi chá nu' rasuun sca' ro', danj vaa síi acaj ndo'o cuentá, ne tucu'yón niganj so' nuchruj raa so' che'é rasuun, ne che'é dan ne'en so' nuchruj raa so' me se me se sa' do', me se me se nij do', ne xcaj so' cuentá che'é nu' rasuun yo' chuguanj.

6

¹ Che'é dan se guun rá ní' tucu'yón uún ní' nana aj nari' ní' gaa guun che'é ní' canoco' ní' man Jesucristó mei. Tzaj ne yo' o tananj guun rá ní' nari' ní' nana chij doj nana cachin rihaan ní' canoco' sa' ní' man Jesucristó ei. Dan me se aj nari' ní' nana se vaa canicaj nimán ní' tanaj ní' tucuán chij'í canoco' ní' asij rque á. Ne aj nari' ní' nana se vaa cuchuman rá ní' ni'yaj ní' man Diose ei. ² Ne aj nari' ní' nana se vaa cata' ne ní' á. Ne aj nari' ní' nana se vaa cuta' ní' ra'a ní' raa tinúú ní' gaa nago' ní' suun man tinúú ní' á. Ne aj nari' ní' nana se vaa cunu i'na' uún nij síi cavi' á. Ne aj nari' ní' nana se vaa ca'ne' Diose cacun' che'é yuvij daj quiran' yuvij nu' cavi' nu' ca'anj á. ³ Dan me se quisij tucu'yón ní' nana nihánj, ne cachen ní' tucu'yón ní' nana noco doj, sese ca'vej rá Diose qui'yaj ní' danj á.

⁴ 'Q se sese aj xcaj ní' cuentá che'é se-nana Diose do', sese aj nicaj ní' nu' nij se sa' rque Diose rihaan ní' do', sese aj cayáán Nimán Diose ga' ní' do', ⁵ sese aj nari' ní' se vaa taj se-nana Diose che'é ní' do', sese aj ne'en ní' suun sa' qui'yaj suun Diose naqu'i'yaj sa' Diose chumij nihánj do', ⁶ gaa ne sese cunu inq' nimán ní' ne tanaj rma'an ní' se-tucuanj Jesucristó, gaa ne daj chihaq' míj se guun nucuaj ní' canicaj uún nimán ní' canoco' uún ní' chrej sa' a man chuguanj. Maan se sií 'yaj danj ro', me rá so' cavi' uún ta'níú Diose rihaan rcutze che'é so', ne me rá so' ca'ng'a naco' yuvij ni'yaj yuvij man Jesucristó che'é so', rá so' adonj. Dan me se nu' yo' me rá ní' quiran' uún Jesucristó, sese guun rá ní' canicaj uún nimán ní' canoco' uún ní' man so' adonj.

⁷ 'Q se ase vaa yo' ó vaa ní' rihaan Diose, ne sese aman' uxrá maan rihaan yo' ó, ne sese sa' uxrá avii naa do', cuéj do', rihaan yo' ó yo' chä nij síi qui'yaj suun yo' ó yo', ne cavií sa' uxrá yo' ó yo', qui'yaj Diose ei. ⁸ Tzaj ne sese quiran' uxrá coj tanj unu do', tanj ya'aa unu do', rihaan yo' ó yo', ne quiran' uxrá yo' ó yo' sayuun, qui'yaj Diose, ne cacaaq' nu' yo' ó yo', qui'yaj Diose nanañ ei.

⁹ 'Ee rá 'unj man soj, tinuj, nocoj. Ne nda' se nana nucuaj ca'mii 'unj rihaan soj nihánj, tzaj ne guun ya rá 'unj se vaa sa' uxrá qui'yaj soj, ne ya cavií sa' soj, qui'yaj Diose ei. ¹⁰ 'Q se nuveé sij chi'í me Diose ma'. Sjj vaa nica rá me Diose, ne yo' o cunu rá Diose taran' nij suun sa' qui'yaj suun soj gaa canoco' soj man so' ei. Ne yo' o cunu rá Diose se vaa aran' uxrá rá soj cuno soj nana a'mii Diose nanañ chuguanj. Dan me se qui'yaj suun uxrá soj racuij soj man nij síi sa' noco' man Diose gaa rque, ne 'o danj qui'yaj ya soj ei. ¹¹ Tzaj ne me uxrá rá 'unj se vaa 'o yaan guun ya rá taran' nij tinuj soj se vaa cavií sa' ya uxrá soj qui'yaj Jesucristó, ne guun niha' rá soj canoco' raan soj man so' ndaa se quisij güii ca'na' uún so' ei. ¹² Ne se gaa rmuij soj ma'. Maan se ve'é xcaj soj cuentá daj 'yaj nij síi chumán sa' rá ní' yaj man Diose, ne ase vaa 'yaj nij so' ro', danj qui'yaj uún soj, gaa ne ca'vee chuguanj. Dan me se nij síi chumán sa' rá me se ne a'ne' rá nij so' ma'. 'Q se yo' o noco' nij so' man Jesucristó, gaa ne vaa güii nacaj nij so' nu' se sa' cataj xna'anj Diose se vaa rque Diose man ní' sij noco' man Diose adonj.

Nana nihánj taj xna'anj daj qui'yaj Diose gaa cataj xna'anj Diose rihaan síi cu'naj Abraham daj qui'yaj Diose che'é so' a

¹³ Dan me se quisij cataj xna'anj Diose rihaan síi cu'naj Abraham daj qui'yaj Diose che'é so', gaa ne guun rá Diose cuta' Diose raa yo' o síi sa' ndo'o, ne cuchuman rá síi cu'naj Abraham se vaa ya vaa nana cataj xna'anj Diose rihaan so' a. Tzaj ne ne nano' Diose yo' o so' ma'. Maan se ma'lan Diose cataj se vaa ya danj qui'yaj Diose adonj. ¹⁴ Dan me se cataj Diose rihaan síi cu'naj Abraham a:

—Ya uxrá cavií sa' so', qui'yaj, ne ya uxrá xna'anj ndo'o nij ta'níú ta'níj si'no so', qui'yaj nanañ á —taj Diose rihaan síi cu'naj Abraham a.

¹⁵ Ne ya danj quiran' síi cu'naj Abraham, gaa inaj nimán so', yo' o noco' so' man Diose, ne cavií sa' uxrá ya so', ndaa vaa cataj xna'anj Diose rihaan so' nanañ ei. ¹⁶ Dan me se tananj nij yuvij, ne sese guun rá yo' o so' cano tuvi' so' che'é 'o nana, ne cuta' so' raa 'o rasuun ca'mii so', gaa ne cuchuman rá tuvi' so', qui'yaj so' chuguanj. Tzaj ne

inanq raq yo'o rasuun sa' doj rihaan ma'an yuvijj uta' yuvijj adonj. ¹⁷ Ne gaa ca'mii Diose ga nij sií nacaj nu' se sa' rque so', ne guun rá so' cuchumán sa' doj rá nij so' che'é nanaq ca'mii so', ne che'é dan cuta' ma'lan ya Diose raq yo'o rasuun, ca'mii Diose a. ¹⁸ Dan me se asino ca'mii ya Diose, gaa ne cuta' Diose raq ma'an so' a. Dan me se quisij vij nanaq ca'mii so', ne daj chihqa míj se natuná Diose se-nanaq so' ma'. ¹⁹ Q se ne uun nucuaj Diose a'mii Diose nanaq ne ma'. Che'é dan me ndo'o rá ní' räcuij Diose man ní', ne che'é dan vaa che'é ndo'o cuchumán rá ní', ne guun ya rá ní' se vaa ya cavij sa' ní', ndaa vaa cataj xna'anj Diose rihaan ní' nanaq adonj. ²⁰ Ne sese yo'o guun ya rá ní', ne gaa sc'a' nimán ní', ne se cuchu'vi' nimán ní' ma'. ²¹ Q se ya uxrá vaa nanaq amán rá ní', ne che'é nanaq yo' ca'vëe quinan' ní' rihaan ma'an Diose adonj. ²² Dan me se aj taj yaan Jesucristó rihaan ní' quinan' so' rihaan Diose qui'yaj suun so' che'é ní', ne so' me sií guun xrej atá suun nocoo doj, ne ase vaa sií cu'naj Melquisedec gaa naá ro', danj gaa güee so' nu' cavij nu' ca'anj adonj.

7

Nana nihárñ taj xna'anj se vaa ase vaa xrej cu'naj Melquisedec vaa Jesucristó, ne xrej sa' uxrá me Jesucristó che'é ní' a

¹ Dan me se xa' xrej cu'naj Melquisedec, tzaj ne sií nicaj suun rey guun chij rihaan chuman' cu'naj Salem me so', ne xrej me uún so' rihaan Diose síi nicun' xta' adonj. Gaa nanicaj sií cu'naj Abraham 'na' nique so' gaa quisij qui'yaj canaan so' man yo'o nij sií nicaj suun rey síi cunu' ga so', ne dan me se ca'anj caran' síi cu'naj Melquisedec man so' chrej 'na' nique so', ne ve'é cataj sií cu'naj Melquisedec se vaa me rá so' qui'yaj Diose se luj che'é síi cu'naj Abraham yo' a. ² Gaa ne xa' nij rasuun qui'yaj canaan Abraham ro', rqué so' 'o rasuun rihaan daj a chi' rasuun rihaan Melquisedec, ne diezmo cu'naj yo' a. Ne se-chuvijj sií cu'naj Melquisedec taj se vaa sií nicaj suun rey síi 'yaj inanj se sa' me ma'an so' a. Ne sií nicaj suun rey ne chuman' Salem me uún so', ne nana Salem taj se vaa sií nicaj suun rey qui'yaj cumán dinj yuvijj me so', taj nanaq yo' a. ³ Ne xa' so', tzaj ne taj rej so' taj nii so' taj tuví' so' taj ma'. Ne taj güii ca'ngaa so', ne taj güii cavij so' do' a ma'. Dan me se ase vaa ma'an ta'nú' Diose vaa so', gaa guun so', ne xrej guun so' nu' cavij nu' ca'anj nanaq adonj.

⁴ Dan me se xa' sií cu'naj Abraham, tzaj ne xji taran' ní' sij israelítá me so', ne rqué so' diezmo rihaan sií cu'naj Melquisedec che'é nij rasuun qui'yaj canaan ma'an so' adonj. Che'é dan me xcaj soj cuentá daj sií me sií cu'naj Melquisedec yo', se vaa sij sa'

uxrá me so' nanaq ei. ⁵ Dan me se xa' nij ta'nú' ta'nij sií cu'naj Leví, tzaj ne cune' Diose man nij so' guun nij so' xrej che'é nij yuvijj israelítá ei. Ne a'néj nij so' diezmo man nij sií israelítá, ndaa vaa taj se-tucuanj Moisés yo' adonj. Ne ase vaa tinú' nij yuvijj israelítá vaa nij so', che'é se ta'nú' ta'nij sií cu'naj Abraham me nij so' ga yo'o nij yuvijj israelítá adonj.

⁶ Tzaj ne nuveé tuví' nij so' me sií cu'naj Melquisedec ma'. Tzaj ne so' me sií ca'néj diezmo man sií cu'naj Abraham chuguaj. Ne nda' se sij cavij sa' qui'yaj ma'an Diose me sií cu'naj Abraham, tzaj ne cuno so' se-nanaq sií cu'naj Melquisedec se vaa qui'yaj Diose se luj che'é so' adonj. ⁷ Dan me se ne'en taran' ní' se vaa sií a'mii nana sa' se vaa qui'yaj Diose se luj che'é tuví' ro', so' me sií atá suun nocoo doj rihaan tuví' so' sií uno nana sa' yo' adonj. Che'é dan me sij atá suun nocoo doj me sií cu'naj Melquisedec rihaan sií cu'naj Abraham adonj. ⁸ Ne xa' nij ta'nú' ta'nij sií cu'naj Leví, tzaj ne a'néj nij so' diezmo man yuvijj, tzaj ne nanj yuvijj me nij so', ne vaa güii cavij nij so' ei. Ne xa' sií cu'naj Melquisedec, tzaj ne danj Diose taj se vaa yo'o vaa iña' so' nanaq adonj. ⁹ Ne nda' se a'néj nij ta'nú' ta'nij sií cu'naj Leví diezmo man yuvijj, tzaj ne vaa che'é cataj ní' se vaa gaa rqué Abraham diezmo rihaan sií cu'naj Melquisedec, gaa ne rqué ma'an nij so' diezmo uún rihaan sií cu'naj Melquisedec adonj. ¹⁰ Q se nicaj Abraham semilla guun nij ta'nú' ta'nij sií cu'naj Leví gaa narí tuví' so' ga sií cu'naj Melquisedec adonj.

¹¹ Dan me se niij ta'nú' ta'nij sií cu'naj Leví ro', ta'nú' ta'nij sií cu'naj Aarón me nij so', ne tucu'yón nij so' se-tucuanj Moisés rihaan nij yuvijj israelítá, tzaj ne ne quisij guun sa' inanj nij yuvijj israelítá, qui'yaj nij so' ma'. ¹² Q se danj Diose taj se vaa ase vaa sií cu'naj Melquisedec ro', danj gaa yo'o xrej cune' Diose, tzaj ne nuveé tuví' sií cu'naj Aarón me xrej naca yo' a. ¹³ Ne che'é se nuu ino doj xrej, che'é dan nuu ino tucuaán tucu'yón xrej yo' rihaan nij yuvijj, ne canoco' nij yuvijj yo' yo'o tucuaán yo' adonj. ¹⁴ Ne danj Diose taj se vaa xrej naca yo' ro', me tuví' yo' yo' xne' nij yuvijj israelítá, ne taj tuví' nij so' guun xrej rihaan Diose gaa rqué ma'. ¹⁵ Dan me se ase vaa sií cu'naj Melquisedec vaa yo'o xrej naca yo' adonj. Ne che'é dan ya uxrá ino doj vaa tucuaán nocó' ní', qui'yaj so' adonj. ¹⁶ Ne yo'o xrej naca yo', tzaj ne nuveé che'e se-tucuanj yuvijj yun me guun so' xrej ma'. ¹⁷ Q se ase vaa ma'an yuvijj vaa tucuaán nocó' ma'an yuvijj, ne che'é dan vaa güii quinavijj tucuaán nocó'

nij yuvii nān̄ chuguānj. Tzaj nē xā' xrej nācā yo', tzaj nē guun nucuaj so' gaa i'nā' so' nu' cavig nū' ca'an̄, nē daj chihāa mīj se navij xrej yo' man adonj. ¹⁷ Q se danj Diose taj: "Xrej mé so' nu' cavig nū' ca'an̄ a. Dan me se ase vaa xrej cu'naj Melquisedec xrej cane gaa naá ro', danj vaa ma'ān so' á", taj danj Diose a.

¹⁸ Dan me se taj se uun tucuáán n̄ga yo' a ma'. Ne ne guun nucuaj yo' racuúj yo' man yuvii a man chuguānj. Che'ē dan quinavij tucuáán n̄ga yo', qui'yaj Diose nān̄ adonj. ¹⁹ Q se taj vaj a doj rasuún cunuú sa' qui'yaj se-tucuānj Moisés ma'. Dan me se navij tucuáán n̄ga, n̄e yo'ó tucuáán sa' nacā noco' ní' cuano, n̄e guun ya rá ní' se vaa cavii sa' ní', qui'yaj tucuáán nacā yo' adonj. ²⁰ Q se che'ē tucuáán nacā yo' qui'yaj ca'vee cuchi' ma'ān ní' rihaan Diose adonj.

²⁰⁻²¹ Ne xā' nij ta'níi ta'nij si'no síi cu'naj Leví, tzaj ne taj raq a 'ó rasuún cuta' Diose gaa cune' Diose man nij so' a ma'. Tzaj nē xā' Jesucristó me se vaa se cuta' Diose raq gaa cune' Diose man so' adonj. Dan me se danj Diose taj: "Cutā' síi 'nij ra'a man ní' raq ma'ān so', nē daj chihāa mīj se nanicaj se-nān̄ so', qui'yaj so' ma'. Dan me se cataj so' se vaa xrej guún so' nu' cavig nū' ca'an̄ a", taj danj Diose a. Nē che'ē se cuta' Diose raq ma'ān so' ro', ²² che'ē dan ne'en ya ní' se vaa sa' doj vaa tucuáán noco' ní' sese sij noco' man Jesucristó me ní', nē sa' doj qui'yaj Diose che'ē ní' adonj. ²³ Ne nij ta'níi ta'nij si'no síi cu'naj Leví ro', yuvii cavig vaa güii me nij so', nē che'ē dan a 'ó nij so' se cayáán guun xrej nū' cavig nū' ca'an̄ ma'. Che'ē dan aij cayáán que'ee nij so' a. ²⁴ Tzaj ne Jesucristó me se daj chihāa mīj se cavig so' ma'. Che'ē dan orún so' me xrej qui'yaj suun rihaan Diose che'ē ní' nu' cavig nū' ca'an̄ adonj. Se gaa yo'ó xrej rihaan so' ma'. ²⁵ Dan me se yo'ó vaa i'nā' so', nē cachinj ni'yaj so' rihaan Diose che'ē ní' nu' cavig nū' ca'an̄ ei. Che'ē dan nu' ní' sij cuchi' rihaan Diose che'ē so' me se guun nucuaj so' tinanii so' man ní' rihaan sayuun nū' cavig nū' ca'an̄ adonj.

²⁶ Dan me se vaa che'ē ndo'o guun so' xrej atā suun nocoo doj che'ē ní' adonj. ²⁷ Q se siú guee ya me so', nē taj vaj a doj cacun' tumé so' ma'. ²⁸ Q se siú sa' inanj nimán me so', nē gan' uxrá yáán so' ga ní' sij tumé cacun' nān̄ adonj. Dan me se xta' doj yáán so' rihaan nū' rej xta' ei. ²⁹ Ne nij xrej atā suun nocoo doj man rihaan chumij nān̄ ro', ³⁰ Q 'o güii nō xcúún nij so' caxrii ya'an nij so' xcuu rihaan Diose che'ē cacun' tumé ma'ān nij so' asino yaan, gaa nē caxrii ya'an uún nij so' xcuu rihaan Diose che'ē cacun' tumé nij yuvii nān̄ chuguānj. Tzaj nē Jesucristó me se ne nō xcúún so' qui'yaj so' danj ma'. ³¹ Q se xā' so', tzaj nē ca'néé nimán ma'ān so' cavii so'

che'ē cacun' tumé ní' nān̄ adonj. Tzaj che'ē cavii uún so' che'ē ní' ma'. ³² Ne se-tucuānj Moisés taj se vaa cune' yuvii man nān̄ yuvii cayáán nij yuvii xrej, nē che'ē dan nān̄ síi tumé cacun' me nij xrej yo' nān̄ adonj. Tzaj ne quinavij tucuānj n̄ga yo', gaa nē cuta' Diose raq ma'ān Diose, nē cune' Diose man ta'níi Diose, nē síi sa' inanj me so' nu' cavig nū' ca'an̄ nān̄ adonj.

8

Nana nihán̄ taj xna'an̄ se vaa sa' doj vaa se-tucuānj Jesucristó rihaan se-tucuānj Moisés a

¹ Dan me se nihán̄ me nana nocoo doj rihaan taran' nij nān̄ cataj xna'an̄ 'unj rihaan soj nihán̄, nē nān̄ nihán̄ taj se vaa sa' inanj vaa Jesucristó síi guun xrej atā suun nocoo doj xrej 'yaj suun rihaan Diose che'ē ní' ei. Nē rej xta' yáán so' rej nuvā' Diose, ² nē 'yaj suun so' rihaan Diose rá ve' nē rej xta', nē nuveé 'o ve' cune' yuvii yun me ve' yo' ma'. ³ Q se ve' cune' ma'ān síi 'nij ra'a man ní' me ve' yo' adonj. ⁴ Q se nij xrej atā suun nocoo doj man rihaan chumij nihán̄ ro', no xcúún nij so' rque nij so' rasuún do', xcuu cacaq do', rihaan Diose adonj. Che'ē dan me nij so' xrej ei. Che'ē dan nō xcúún Jesucristó rque uún so' yo'ó rasuún rihaan Diose ei. ⁵ Dan me se nuveé xrej man rihaan chumij nihán̄ me Jesucristó ma'. ⁶ Q se sese sij man rihaan chumij nihán̄ me Jesucristó, nē taj che'ē guun so' xrej ma'. Maan se rihaan chumij nihán̄ man xrej rque rasuún rihaan Diose ndaā vaa taj Moisés nān̄ ei. ⁷ Ne nij xrej man rihaan chumij nihán̄ ro', nē 'yaj suun nij so' ga ma'ān nij rasuún man rej xta' ma'. Maan se ase vaa se tinanga' yun do', ase vaa se-cachun' nij rasuún man rej xta' do', vaa suun 'yaj suun nij so' nān̄ adonj. Che'ē dan me asij ca'ne' Diose suun rihaan síi cu'naj Moisés cune' so' ve' mantá xij ve' na'vij nij yuvii israelitá rihaan Diose, nē nago' so' chrej rihaan Moisés daj qui'yaj so', cataj so':

—Xcāj so' cuentá se vaa ase vaa ve' tihaán 'unj rihaan so' raa quij ro', danj gaa guee ve' cune' so' á—taj Diose rihaan Moisés a.

⁶ Tzaj nē cuano ro', sa' doj vaa tucuāán noco' ní' gaa 'yaj suun ní' rihaan Diose a. ⁷ Q se sa' uxrá doj vaa síi tucu'ýón rihaan ní' daj qui'yaj ní' nē cavii sa' ní' rihaan Diose, nē gaa cune' Diose man so', nē cataj xna'an̄ Diose rihaan ní' se vaa sa' doj qui'yaj Diose ga ní' rihaan nij síi cumán gaa naá a. ⁸ Q se sese inanj sa' uxrá vaa nana cataj xna'an̄ Diose rihaan Moisés, nē taj che'ē cataj xna'an̄ Diose yo'ó nān̄ che'ē ní' ma'. Tzaj nē cataj Diose se vaa ca'mij Diose yo'ó nān̄ ei. ⁹ Dan me se cuta' Diose cacun' xráa nij síi man gaa naá, cataj Diose

se vaa vaa yo'ó nanq̄ cachiin uún rihaan nij so', cataj Diose:

—Ni'yaj so' 'na' güii,—taj síí 'nij ra'a man ní— ne cataj xna'anj naca 'unj rihaan nij ta'níi ta'nij si'nq̄ síí cu'naj Israel do', rihaan nij ta'níi ta'nij si'nq̄ síí cu'naj Judá do', daj qui'yaj nij so', ne cavii sa' nij so' rihanj á.⁹ Né ino doj gaa nanaq̄ naca yo' ga nana cataj xna'anj 'unj rihaan xii nij so' sij cumán gaa naá, gaa quita'aa 'unj ra'a nij so', ne quirii 'unj man nij so' Egipto a. Tzaj ne tanáj xc̄o nij so' nanaq̄ yo', gaa ne na'néj ra'a nij so' nanj adonj —taj síí 'nij ra'a man ní' a.—¹⁰ Dan me se ino doj gaa nanaq̄ naca yo' nanaq̄ tucu'yonj rihaan nij ta'níi ta'nij si'nq̄ síí cu'naj Israel asa' quisíj güii yo' adonj —taj síí 'nij ra'a man ní' a.— 'Q se ca'nej 'unj se-nanaj nimán nij so', ne quene'en ma'an nij so' daj me rá 'unj qui'yaj nij so' adonj. Né guún 'unj Diose canoco' nij so', ne guun nij so' yuvij cutumé 'unj adonj.¹¹ Ne se tucu'yón nij so' rihaan tuvi' nij so' do', rihaan tinúu nij so' do', daj qui'yaj nij so' canoco' nij so' manj a ma'. Sè cataj nij so': "Xcaj sq' cuentá che'é Diose víj", se cataj nij so' ma'. 'Q se quene'en cunudanj nij so' manj nanj adonj. Dan me se quene'en síi cunij do', quene'en síi chij doj', manj nanj adonj. Quene'en cunudanj nij so' manj,¹² che'é se cunuú 'eé raj man nij so', ne se qui'yáj sayuum man nij so' che'é cacun' tumé nij so' a ma'. Quinavij cacun' taj xráá nij so', qui'yáj nanj adonj —taj Diose a.

¹³ Veé danj ca'mii Diose che'é nanaq̄ naca yo', ne che'é dan ne'e'n ní' se vaa guun naga nanaq̄ cataj xna'anj so' rihaan síí cu'naj Moisés, ne che'é danj taj se uun se-nanaq̄ Moisés yo' a ma'. Nichrun' navij nanaq̄ naga yo' nanj adonj.

9

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ase vaa cunuú sa' neé man nij yuvij israelítá rihaan Diose qui'yaj ton man xcuu ro', danj vaa cunuú sa' nimán ní' rihaan Diose, qui'yaj ton man Jesucristó a

¹ Dan me se gaa ca'mii Diose rihaan Moisés asino yaan, ne cataj xna'anj Diose daj qui'yaj nij yuvij israelítá gaa na'víj nij so' rihaan Diose, ne cataj xna'anj Diose daj gaa ve' gueé cune' nij yuvij israelítá rihaan chumij nihánj a.² Dan me se cune' nij yuvij israelítá ve' ne rihaan tuvi' ve', ne rá ve' yo' ro', nuú aga' taj aga' ya'an do', chruun mesá cuta' níi rachrúun rihaan Diose do', ne ve' cu'naj rej gueé me ve' yo' a.³ Né vaa yo' o yatzij cortiná canoco' rej xc̄o rej gueé yo', ne rej xco yatzij cortiná yo' ne yo' o ve' cu'naj rej gueé doj a.⁴ Né rá ve' rej gueé doj yo' nicun' aga' oró míí, ne aga' cacaa squíi rihaan Diose me aga' oró míí tu'vee

ndo'o yo' a. Né vaa se-chrunj Diose chrúún gueé, né chrúún qui'yaj síí cu'naj Moisés gaa ca'mii Diose se-nanaq̄ Diose rihaan so' me yo' a. Né nu' xráá chrúún yo' nó aga' oró míí a. Né rque chrúún yo' ro', nuú xruj oró, ne rque xruj oró cunuú se chá cu'naj maná a. Né x'núú xruj oró yo' ro', naj xrúún síí cu'naj Aarón chruun vará, né chruun xra'ma'an coj rihaan me yo', né x'núú chruun vará yo' ro', naj yahij ng se-nanaq̄ Diose nanaq̄ guun rá Diose cuno' nij síí israelítá a.⁵ Né xráá chrúún gueé yo' ro', táá vij aga', né ase vaa se-mozó Diose ro', danj vaa curuvi' roj aga' yo', ne querubines cu'naj roj aga' yo' a. Dan me se táá roj aga' yo' che'é Diose, ne caráán xcóó roj yo' man chruún gueé yo', ne rej xráá chrúún gueé yo' ro', me rej tinavij Diose cacun' che'é yuvij a. Tzaj né se nataj doj che'é rasuun yo' cuano q̄ mei.

⁶ Dan me se nu' nij rasuun yo' mán rque roj ve' yo' a. Ne daj a güii atúj nij xrej rá ve' rej gueé yo', 'yaj suun nij xrej rihaan Diose che'é nij yuvij a.⁷ Tzaj né rque 'o ve' rej gueé doj yo' ro', orún' güii rque 'o yo' atúj xrej ata suun nocoo doj rá ve' yo' nanj adonj. Né dan me se rej gueé doj yo' me se inanj ton nicaj xrej atúj xrej rej yo' adonj. Né ton yo' me se yo' me ton che'é cacun' tumé ma'an xrej do', che'é cacun' qui'yaj nij yuvij gaa ne xcaj nij yuvij cuentá se vaa cacun' me se vaa qui'yaj nij so' do' adonj.⁸ Inanj danj vaa tucuáán tihaaq̄ Nimán Diose a. Dan me se yo' o ne ve' cu'naj rej gueé yo', né che'é dan ne nó xcúún yuvij catuú yuvij rej gueé doj yo' ma'.⁹ Né ase vaa rej gueé ro', vaa yo' yaj adonj. Dan me se sé cunuú sa' inanj yuvij rihaan Diose qui'yaj rej gueé yo' ma'. Né yo' yaj me se rqué yuvij rasuun do', xcuu cacaa do', rihaan Diose, tzaj né taj se qui'yá' cunuú sa' inanj nimán yuvij rihaan Diose qui'yaj rasuun yo' a ma'.¹⁰ Maq̄ se ase vaa tucuáán nocoo' yuvij che'é se chá yuvij do', che'é se 'o yuvij do', che'é daj 'yaj yuvij na'ya' yuvij do', vaa tucuáán che'é rasuun rque yuvij rihaan Diose nanj á. Dan me se tucuáán nocoo' yuvij man yaj me tucuáán yo', né taj xna'anj nanaq̄ yo' rihaan yuvij daj qui'yaj yuvij ne cunuú sa' neé man yuvij rihaan Diose adonj. Tzaj né asa' quisíj nari' yuvij tucuáán nacaq̄ cuchruij Diose, gaa né ing uxrá qui'yaj nij yuvij canoco' nij yuvij Diose ei.

¹¹ Dan me se guun Jesucristó xrej ata suun nocoo doj, ne cavii sa' uxrá ní', qui'yaj so', né 'yaj suun so' yo'ó rej gueé, tzaj né nuveé ve' cune' yuvij rihaan chumij nihánj me yo'ó rej gueé yo' ma'.¹² Né orún' yun catuj so' rá rej gueé yo', né yuun che'é navij cacun' tumé ní' nu' cavii nu' ca'anj, qui'yaj so' nanj adonj. Tzaj né nuveé nanj ton man tana do', ton man scúj le'ej do', me nicaj so' ma'. Maq̄ se ton man ma'an ya

so' nicaj so' gaa catúj so' rihaan Diose, ne qui'yaj canaan ya so' nanj adonj. ¹³ Dan me se sese ton man tana do', ton man scúj toró do', yaj man nij scúj vacá cacaá do', tamán' xrej man nij yuvij, ne cunuu sa' nee man nij yuvij yo' rihaan Diose, ¹⁴ gaa ne táá a ton man Jesucristó, ne sa' doj vaa yo' rihaan nu' nij rasuun yo' nanj chuguanj. Dan me se taj a doj cacun' tumé Jesucristó ma'. ¹⁵ Q se cayáán Nimán Diose ga so', ne che'é dan rqué so' man ma'an so' rihaan Diose chuguanj. Che'é dan me doj a cunuú sa' nimán ni', qui'yaj ton man Jesucristó, ne quinavij cacun' tumé ni' che'é se chi'ii qui'yaj ní' asij rque doj a. ¹⁶ Q se daj chihaa míj se cavii sa' ni', qui'yaj ma'an ní' ma'. Maan se cavii uun ní', qui'yaj ma'an ní' nanj ei. Tananj uún, ne taj che'é qui'yaj ní' se vaa 'yaj ní' nu' na' mei. Maan se yaj ro', qui'yaj ní' nu' rasuun rej rihaan ní', ne canoco' inanj ní' man Diose síí vaa i'na'l yaj ei.

¹⁵ Dan me se Jesucristó me se cavii so' che'é rej quene'en so' se vaa ne guun nucuaj yuvij canoco' nij yuvij nu' tucuáán cataj xna'anj Diose asino yaan rihaan síí cu'naj Moisés chuguanj. Che'é dan Jesucristó me síí narqué tucuáán nacaj che'é ni', cataj xna'anj so' nana nacaj rihaan ní' daj qui'yaj ní', cavii sa' ni' rihaan Diose a. Che'é dan ní' sij canacúun Diose man ro', nacaj ní' nu' se sa' cataj xna'anj Diose se vaa rque so' rihaan ní' nu' cavii nu' ca'anj ei. ¹⁶ Dan me se sese vaa si'yaj yo'o so' rasuun guun si'yaj yo'o yuvij, ne asa' cavii so', ne asino yaan cavii so', gaa ne guun ya rá yuvij se vaa cavii so', gaa ne ca'vee guun rasuun yo' si'yaj yo'o yuvij yo' adonj. ¹⁷ Q se asa' quisij cavii yo'o so', gaa ne quisij ya nu' se-nana so' che'é si'yaj so' ei. Tzaj ne se guun quita'aa yuvij si'yaj yo'o so' sese ataa cavii so' mei. ¹⁸ Che'é dan gaa cataj xna'anj Diose asino yaan rihaan síí cu'naj Moisés daj qui'yaj nij yuvij israelítai cavii sa' nij so' rihaan Diose, ne vaa xcuu cavii che'é nana yo' nana cataj xna'anj Diose, ne dan me se che'é ton cayanj man xcuu yo' ro', che'é dan quisij ya nu' se-nana Diose che'é nij yuvij yo' adonj. ¹⁹ Dan me se gaa quisij cataj xna'anj síí cu'naj Moisés rihaan nij yuvij nu' nana me rá Diose cuno nij yuvij, gaa ne nicaj so' ton man scúj le'ej nicaj so' na nicaj so' cachij matzinj cachij maree nicaj so' coj cu'naj hisopo nicaj so', gaa ne taman' so' ton yo' rihaan yanj no' se-nana Diose do', rihaan taran' nij yuvij do' adonj. ²⁰ Ne cataj xna'anj so' rihaan nij yuvij a:

—Che'é ton nihánj quisij ya nu' nij nana cataj xna'anj Diose rihaan ní' daj qui'yaj ní' cavii sa' ni' rihaan Diose adonj —taj Moisés rihaan nij yuvij a.

²¹ Gaa ne taman' uún so' ton yo' rihaan ve' mantá guee do', rihaan nu' nij rasuun

rasuun nij xrej gaa na'víj nij xrej rihaan Diose do' a. ²² Dan me se inanj ton me se vaa achiin che'é rej nahúun sa' que'ee uxrá rasuun rihaan Diose, taj se-tucuanj Moisés a. Ne sese nuvi' ton, ne se caráj x'haa Diose ni'yaj Diose cacun' tumé yuvij ma'.

²³ Dan me se xa' nij rasuun taman' Moisés ton rihaan, tzaj ne ase vaa nij rasuun man rej xta' rej nicun' Diose vaa nij rasuun yo', ne achiin ton che'é rej cunuú sa' nij rasuun yo' rihaan Diose, ne che'é dan avi' xcuu, 'yaj Moisés chuguanj. Tzaj ne sa' uxrá doj vaa ma'an nij rasuun man rej xta' rihaan nij rasuun man rihaan chumij nihánj, ne che'é dan achiin se sa' doj rihaan ton man xcuu yan cunuú sa' nij rasuun man rej xta' rej catuu ní' rihaan Diose ei. ²⁴ Dan me se ma'an Jesucristó me síí rqué ton man ma'an so', che'é rej cunuú sa' nij rasuun man rej xta' che'é ní' ei. ²⁵ Q se nuveé rej guee nuu rá ve' cune' ma'an yuvij me rej catúj Jesucristó ma'. ²⁶ Q se rej guee man rihaan chumij nihánj ro', ase vaa rej nicun' ma'an Diose rej xta' vaa yo', tzaj ne nuveé ya ya rej nicun' Diose me yo' ma'. Tzaj ne yaj me se catúj ma'an Jesucristó rej xta' yo', ne cuano nicun' so' rihaan ma'an Diose, ne achiin ni'yaj so' rihaan Diose che'é ní' adonj. ²⁷ Tzaj ne se qui'yaj so' ndaa vaa 'yaj nij xrej atá suun nocoo doj man rihaan chumij nihánj ma'. Nij xrej me se nicaj nij xrej ton man xcuu atúj nij xrej rá rej guee doj yo' daj a yo' adonj. Tzaj ne ne cachijin niganj rque Jesucristó ton man ma'an so' rihaan Diose man adonj. ²⁸ Q se sese vaa che'é qui'yaj so' danj, ne no xcúún so' que'ee ndo'o quiran' so' sayuun asij gaa qui'yaj Diose chumij nihánj ndaa cuano adonj. Tzaj ne yaj ro', nichrun' quinavij chumij nihánj, ne ndaa yaj ca'na' Jesucristó rihaan chumij nihánj, ne orún' uun cavii so' che'é ní', ne navij nu' cacun' tumé ní' nanj adonj.

²⁷ Dan me se ne'en ní' daj quiran' o' o ní' sij man rihaan chumij nihánj, ne dan me se ne'en ní' se vaa orún' uun cavii o' o ní', gaa ne canicun' ní' rihaan Diose, ne ca'ne' so' cacun' che'é ní' nanj adonj. ²⁸ Ne dan me se che'é se orún' uun cavii Jesucristó, ne tinavij so' cacun' tumé que'ee yuvij ro', vaa güii ca'na' uún so' rihaan chumij nihánj ei. Tzaj ne nuveé che'é rej cavii uun so' che'é cacun' tumé yuvij me ca'na' so' ma'. ²⁹ Q se ca'na' so', ne ní' sij na'vij ndo'o man so' ro', cavii sa' ni' rihaan Diose, qui'yaj so' adonj.

10

¹ Q se ase vaa nij se sa' quene'en ní' rej xraj vaa se-tucuanj Moisés, tzaj ne nuveé ma'an nij se sa' yo' me tucuáán yo' ma'. ² Q se ticavi' nii man xcuu, ne rqué nii xcuu yo' rihaan Diose, ne inanj danj 'yaj nii 'o yo' 'o yo'nanj adonj. Dan me se taj güii yo' o cunuú

sá' ya nij síí rqué rasuún yo' rihaan Diose ma'.² Dan me se x'néj cacun' xráá nij síí rqué xcuu rihaan Diose, tzaj ne quene'en uún nij so' se vaa vaa doj cacun' tumé uún nij so', ne che'é dan se ca'ne' rá nij so' ga suun rqué xcuu cavi' rihaan Diose a ma'.³ Dan me se che'é xcuu cavi' rqué nij so' rihaan Diose ro', che'é dan 'o yo' 'o yo' me se ne quini'yón nij so' se vaa sij tumé ya cacun' me nij so' a man adonj.⁴ 'O se taj se qui'yá' quinavij cacun' tumé yuvij qui'yaj ton man scúj toró do', ton man tana do' a ma'.⁵ Che'é dan ca'na' Jesucristó rihaan chumij nihánj, ne ca'mii so' rihaan Diose, cataj so':

—Taj se uun xcuu rqué nij yuvij cavi' rihaan so' a ma'. Taj se uun nu' nij rasuún rqué yuvij rihaan so' a ma'. Tzaj ne nee manj ro', vaa se uun rihaan so', ne che'é dan qui'yáá so' nee manj adonj.⁶ Dan me se ne niha' rá so' ni'yaj so' xcuu acaa che'é cacun' ma'.⁷ Dan me se cataj 'unj: "Veé 'unj nicun' rihaan so' na'. Rihaan dáán so' yanj libró nô nanq a'mii che'é 'unj, se vaa qui'yáá 'unj nu' se vaa me rá so' qui'yáj, Ataj", taj 'unj rihaan so' a —taj nanq ca'mii Jesucristó rihaan Diose nanq no' rihaan danj Diose a.

⁸ Dan me se cataj so' se vaa xcuu rqué yuvij rihaan Diose do', 'núu rqué yuvij rihaan Diose do', xcuu acaa do', xcuu avi' che'é cacun' do', ne achiin rihaan Diose ma'. Ne ne niha' rá Diose ni'yaj Diose rasuún yo' a man adonj. Ne nanj rasuún yo' me se rqué nij síí noco' se-tucuanj Moisés rihaan Diose nanj adonj.

⁹ Gaa ne cataj uún so':

—Veé 'unj nicun' rihaan so', 'na' qui'yáá 'unj nu' se vaa me rá so' qui'yáj á —taj uún so' a.

Veé dan me tinavij so' tucuaán nga yo', ne vaa tucuaán nacá cuchruj so' canoco' ní' a.¹⁰ Ne che'é se yuún che'é nago' Jesucristó man ma'an so' rihaan Diose ndaa vaa guun rá Diose qui'yaj so' ro', che'é dan aj cunuú sa' ní' rihaan Diose adonj.

¹¹ Ne xa'taran' nij xrej, tzaj ne yo'o nicum' nij so' 'yaj suun nij so' rihaan Diose daj a güii, ne nanj xcuu do', 'núu do', rqué nij so' rihaan Diose, tzaj ne taj se qui'yá' x'nee cacun' xráá yuvij qui'yaj rasuún yo' ma'.¹² Tzaj ne Jesucristó me se orún' yun ca'vej so' cavi' so' che'é nij yuvij, ne yuún cavi' so' che'é nu' cacun' atá nij yuvij nanj adonj. Dan me se rqué ma'an so' man so' rihaan Diose che'é nu' cacun' tumé yuvij, gaa ne ca'anj cayáán so' x'núu Diose rej nuva' Diose ei.¹³ Ne cuano nihánj me se na'vij yun Jesucristó ndaa se qui'yaj canaan Diose rihaan taran' nij síí taj ri'yun' man Jesucristó, gaa ne quirii ta'ngá' Jesucristó rihaan taran' nij so' adonj.¹⁴ 'O se orún' yun nago' so' man ma'an so' rihaan Diose, ne che'é dan yo'o cunuú sa' nij síí sa' noco' man

Diose nu' cavií nu' ca'anj ei.¹⁵ Né ma'an Nimán Diose taj xna'anj uún rihaan ní' daj quiran' ní' ei. Asino yaan cataj so':

¹⁶ —Dan me se ing doj gaa nana nacá yo' nana tucu'yón 'unj rihaan nij so' asa' quisij güii yo' adonj. 'O se ca'nej 'unj xrej 'unj nimán nij so', ne cachron 'unj letrá nana yo' cúú raq nij so' daj qui'yaj nij so', ne quene'en ma'an nij so' qui'yaj nij so' rasuún sa' adonj —taj síí 'nij ra'a man ní' a.

¹⁷ Gaa ne cataj uún so':
—Ne güej nu' cacun' tumé nij so' xráá nij so', qui'yáj á —taj uún Nimán Diose a.

¹⁸ Né che'é se aj caraj x'naa Diose che'é cacun' tumé ní' ro', che'é dan ca'ne' rá ní' ga suun rqué rasuún rihaan Diose che'é cacun' nanj adonj.

Nanq nihánj taj xna'anj se vaa no' xcúún ní' canoco' raan ní' man Diose a

¹⁹ Dan me se che'é se cayanj ton man Jesucristó ro', che'é dan taj che'é cuchu'ví' ní' catuú ní' rá rej gueé xta' a ma'. Dan me se taj che'é cuchu'ví' ní' canicun' ní' rihaan ma'an Diose, man tinuj, man nocoj.²⁰ 'O se cavi' nee man Jesucristó, ne inanj danj ca'nuú so' chrej nacá rihaan ní' catuú ní' rihaan Diose, ne gaa i'na' ní' rihaan Diose nanj adonj.²¹ Ne xrej sa' uxrá me uún Jesucristó che'é ní' sij noco' man Diose nanj ei.²² Che'é dan no' xcúún ní' cuchi'í ní' rihaan Diose, ne che'lé se amán rá ní' ni'yaj ní' man Jesucristó, che'é dan guun ya uxrá rá ní' se vaa ca'vee canoco' sa' ní' man Diose, ne 'o cuyaan gaa rá taran' ní' ei. Dan me se 'o cuyaan gaa rá taran' ní', che'é yan quisij nanó rá ní' che'é cacun' tumé ní', ne cunuú sa' ya nimán ní', qui'yaj ní', gaa canoco' ní' man Jesucristó nanj chuguanj. Né cata' ne ní' rque na sa', ne cunuú sa' ya nee man ní' nanj adonj.

²³ Ne yo'o cuchumáñ rá ní' se vaa ya cavií sa' ní', ne se guun vij rá ní' daj chihqa míj mei. 'O se vaa che'é gaa nucuaj rá ní' man síí cataj se vaa sa' qui'yaj so' che'é ní' á.²⁴ Ne xcaj ní' cuentá che'é tinuú ní' daj qui'yaj ní' ne sa' doj cunuú 'ee rá nij tinuú ní' man tuvi' so', ne doj a qui'yaj suun nij tinuú ní' suun sa' che'é Diose a.²⁵ Né se tanáj ní' tucuaán nuu chre' ní' ga tinuú ní' ma'. 'O se vaa yuvij ne noco' tucuaán yo', tzaj ne no' xcúún soj nago' soj chrej nucuaj man tinuú soj gaa nuu chre' soj ei. Né yaj ro', me se doj a cunuú chre' soj, che'é yan ne'e soj se vaa nichryñ' quisij güii ca'na' uún Jesucristó rihaan chumij nihánj nanj adonj.

²⁶ 'O se sese aj canoco' ní' nana ya nana nari' ní', gaa ne sese quirii nimán ní' qui'yaj ní' cacun', ne taj vaj yo'ó se vaa qui'yaj ní' gaa ne caraj x'naa Diose uún che'é cacun' tumé ní' a ma'.²⁷ Dan me se niqué ní', ne vaa güii ca'né Diose cacun' che'é ní', ne gaa yo'o

ya'an, né guun niha' uxrá rá ya'an yo' cha ya'an yo' man ni jí sií taj ri'yunj man Diose nánj adonj. ²⁸ Xá' ni jí noco' se-tucuanj Moisés, tzaj né sese 'yaj 'o tuv'i nj so' cacun', né sese vaa víj va'nuj sií quene'en se vaa 'yaj so' cacun', né se cunuu 'ee rá nii man so' a ma'. Maqan se avi' so' cuaj, 'yaj nii nánj á. ²⁹ Né njj uxrá doj gaa sayuun quiran' sií taj ri'yunj man ma'an ta'nii Diose adonj. 'O se ton man Jesucristó ro', qui'yaj cunuu sa' ní' rihaan Diose né yo'o canoco' ní' chrej sa' cuchrúj Diose che'é ní' ei. Tzaj né taj yu'vee nón ton yo', rá njj sií tanáj xco se-nána Jesucristó a ma!. Né quij a'mii nj so' rihaan Nimán Diose sií qui'yaj ndo'o se luj che'é ní' ei. ³⁰ Q se aj ne'en nj' daj ca'mii Diose, cataj Diose:

—'Unj me sií no xcúún qui'yaj sayuun man yuvij tumé cacun' a. Ya' naru'vee 'unj nu' che'é se vaa qui'yaj nj so' rihaan chumij nánj á —taj Diose a.

Né taj uún Diose:

—'Unj sjj 'njj ra'a man soj ro', ca'nej cacun' che'é soj sjj noco' manj adonj —taj uún Diose a.

³¹ Dan me se cuchu'víj ndo'o vaa me se vaa quiran' njj sií tanáj ra'a Diose vaa i'na' ya adonj.

³² Dan me se cunuú rá soj daj qui'yaj soj gaa guun che'é soj canoco' soj man Jesucristó ei. Dan me se gaa guun che'é soj canoco' soj man Jesucristó, né sií xcaj cuentá me soj, ne guun nucuaj soj quiran' soj sayuun, ne yo'o raan canoco' soj man Jesucristó chuguanj. ³³ Né quene'en yuvij daj sjj me soj, ne nachri' njj yuvij nj' yaj njj yuvij man soj, ne qui'yaj njj yuvij sayuun man soj, ne guun tuvij soj ga yo'ó njj sií ran' sayuun yo' a. ³⁴ Q se cunuu 'ee rá soj man tinúú soj njj sií 'nj taga', ne guun niha' rá soj nj' yaj soj se vaa ca'néj yuvij si' yaj soj che'é se sjj noco' man Jesucristó me soj a. 'O se ne'en soj se vaa sa' doj vaa si' yaj soj rasuun nicaj soj rej xta', ne rasuun yo' me se daj chihqa míj se quinavij rasuun yo' a man adonj. ³⁵ Dan me se se gaa cuchu'víj soj canoco' soj man Jesucristó, né se ca'ne' rá soj ma!. Né q' veé danj gaa rá soj nu' cavigi nu' ca'anj ei. Che'é yan a'néé nucuaj nimán soj ro', vaa güii, né nocoo ya vaa rasuun quiri' soj ei. ³⁶ Q se vaa che'é gaa inaj nimán soj, né yo'o qui'yaj soj se vaa me rá Diose qui'yaj soj, né vaa güii nacaj soj nu' se vaa cataj Diose nacaj soj chuguanj.

³⁷ Dan me se danj Diose taj se vaa nichrun' ca'na' sií ca'na', né se guun raan so' ma!. ³⁸ Né sií sa' rihaan Diose ro', maqan che'é se amán rá so' ro', che'é dan yo'o cayáán so' ga Diose adonj. Tzaj né sese canicaj so' rej xco so', né se gaa niha' rá Diose quene'en Diose man so' a ma!, taj danj Diose a.

³⁹ Tzaj né nuveé sjj anicaj rma'an rej xco me ní' ma!. Che'é dan se quiri' ní' ma!. 'O se sjj nucuaj rá man Diose me ní', né che'é dan quinanii nimán nj' rihaan sayuun adonj.

11

Nana nihánj taj xna'anj daj 'yaj sií amán rà ni'yaj man Diose a

¹ Vaa se ne ruvi' ni'yaj yuvij, tzaj né guun ya' rá ní' se vaa ya' vaa nu' njj rasuun yo' ei. Tzaj ne orún' ní' sjj amán rá ni'yaj man Diose me njj sií amán rá se vaa ya' vaa nu' njj rasuun yo' chuguanj. ² Né njj sií man gaa naá ro', amán rá njj so' ni'yaj njj so' Diose, né che'é dan gaa naá cataj Diose se vaa sií sa' me njj so' ei.

³ Xá' ma'an nj', tzaj né che'é se amán rá ní' ni'yaj nj' Diose ro', che'é dan xcaj nj' cuentá se vaa ca'mii Diose, gaa ne guun nu' njj chumij, qui'yaj so' adonj. Dan me se nicaj Diose rasuun ne ruvi', né qui'yaj Diose nu' rasuun ruvi' ni'yaj nj' adonj.

⁴ Xá' sií cu'naj Abel, tzaj né che'é se cuchumán rá so' ni'yaj so' Diose ro', che'é dan sa' doj vaa se rqué so' rihaan Diose, ne tinúú so' Caín me se njj doj vaa rasuun rqué so' man Diose adonj. Che'é dan cataj Diose se vaa sa' vaa nimán sií cu'naj Abel, ni'yaj Diose che'é njj rasuun rqué sií cu'naj Abel rihaan Diose a. Dan me se che'é se cuchumán rá so' ni'yaj so' Diose ro', che'é dan yaj taj xna'anj yuvij che'é so' daj qui'yaj so' gaa naá nánj adonj.

⁵ Xá' sií cu'naj Enoc, tzaj né che'é se cuchumán ndo'o rá so' ni'yaj so' Diose ro', che'é dan vaa i'na' so' cavigi so' ca'anj so' rej xta' rej yanj Diose, né ne ca'vej rá Diose cavigi so' ma!. Dan me se nano' ndo'o nii man so', tzaj né ne narí' nii man so' a ma!. Maqan se naxcaj nu' Diose man so' ca'anj so' rej xta' nánj adonj. 'O se gaa ataa cavigi so' rej xta', né cataj xna'anj Diose che'é so' se vaa guun niha' uxrá rá Diose ni'yaj Diose man so', che'é se sií sa' guun so' rihaan Diose ei. ⁶ Tzaj né sií ne amán rá nj' yaj man Diose ro', daj chihqa míj se guun niha' rá Diose nj' yaj Diose man so' a ma!. 'O se sií me rá cuchi' rihaan Diose ro', no xcúun so' cuchumán rá so' se vaa ya' vaa Diose, né vaa che'é cuchumán rá so' se vaa naru'vee ma'an Diose rihaan njj sií nano' ya man Diose ei.

⁷ Dan me se sií cu'naj Noé, tzaj né che'é se cuchumán ndo'o rá so' ni'yaj so' Diose ro', che'é dan, nda' se ataa quene'en so' daj gaa sayuun qui'yaj Diose man chumij nihánj, tzaj ne maqan che'é se ve'é cuno so' nana cataj xna'anj Diose rihaan so', né che'é dan qui'yaj so' rihooh xjj che'é rihaan na, né che'é dan me quinanii njj tuvij njj so' rihaan sayuun yo' adonj. Né maqan che'é se

cuchumán ya rá so' ni'yaj so' Diose, che'é dan cuta' so' cacun' ya xráá nij yuvij man rihaan chumij se vaa ne ca'vej rá nij yuvij cung nij yuvij se-naná Diose, né guun ma'an so' síí sa' ni'yaj Diose adonj.

⁸ Dan me se síí cu'naj Abraham uún me se che'é se cuchumán ndo'o rá so' ni'yaj so' Diose ro', che'é dan cuno so' rihaan Diose gaa canacúun Diose man so', né cavii so' ca'anj so' rej rque Diose yo'óó guun to'oj so' vaa güii a. Dan me se a doj ne quene'en so' me rej cuchi' so', tzaj né ne guun vij rá so' ma'. Maan se cavii so' ca'anj so' adonj. ⁹ Dan me se maan che'é se cuchumán rá so' ni'yaj so' Diose ro', che'é dan cavii so' chiháán so' ca'anj so' rej cataj xna'anj Diose se vaa guun to'oj so' ei. Ne gaa cuchi' so' yo'óó yo', ne to'oj yo'óó yuvij me yo'óó yo', tzaj né veé danj quináj síí cu'naj Abraham yo', né cuta' so' ve' mantá, ne yáan so' ga ta'níi so' síí cu'naj Isaac do', ta'níj si'no so' síí cu'naj Jacob do' a. Taran' nij so' me síí guun to'oj yo', cataj Diose rihaan síí cu'naj Abraham a. ¹⁰ Danj qui'yaj síí cu'naj Abraham, cuno so' rihaan Diose, che'é se sij na'vij ndo'o cayáán yo'ó chuman' nocoo chuman' naj rej xta' me so' a. Ne nuveé ve' mantá yun me chuman' yo' ma'. 'O se raan ndo'o vaa tacóó nu' ve' naj chuman' yo' ei. 'O se ma'an Diose cuchruj chuman' yo', né ma'an Diose qui'yaj nu' chuman' yo' adonj.

¹¹ Dan me se che'é se cuchumán rá síí cu'naj Abraham ni'yaj so' Diose ro', che'é dan nda' se chanq ituun me nica' so' chanq cu'naj Sará, né nda' se chii nga me ma'an so', tzaj né guun nucuaj rá so' man Diose se vaa ca'ngaq ta'níi so', che'é se cuchumán rá so' se vaa Diose me síí qui'yaj nu' se vaa cataj xna'anj ma'an Diose rihaan so' adonj.

¹² Dan me se nda' se daj doj cavi' síí chii nga yo', tzaj né xna'anj ndo'o nij so', né ase vaa que'ee ndo'o nij yati' man rej xta' ro', danj vaa guun que'ee uxrá nij tuví' nij so' nij síí israelitá yo', né dan me se ase vaa naj yo'óó chruu tu'va na ya'anj ro', cunudanj vaa xna'anj nij so' nanj adonj.

¹³ Dan me se yo'óó cuchumán rá taran' nij síí man gaa naá ni'yaj nij so' Diose nda se cavi' taran' nij so' ei. Né ne quirí' ma'an nij so' se vaa cataj xna'anj Diose se vaa rque Diose rihaan nij tuví' nij so' ma'. Tzaj né quene'en nij so' se vaa vaa güii qui'yaj Diose cunudanj yo', né che'é dan guun niha' rá nij so' nanj adonj. Né cataj xna'anj nij so' se vaa nuveé chihanj nij so' me chumij nihánj ma'. Maan se vaj yun nij so' doj rihaan chumij nihánj, ne síí man yo'ó chumij me nij so', cataj ma'an nij so' nanj adonj. ¹⁴ Né síí a'mii danj me se nata' nij so' se vaa nano' uxrá nij so' yo'ó chumij guun chihanj nij so' ei. ¹⁵ Né sese guun rá nij so' se vaa sij chihanj chumij nihánj me nij so', né gaa ya'núj rihaan nij so'

nanicaj nij so' chiháán nij so' chuman' naj rihaan chumij nihánj, tzaj né ne guun rá nij so' danj ma'. ¹⁶ 'O se guun ndo'o rá nij so' cané nij so' chuman' sa' doj chuman' naj rej xta' ei. Né sese taj vaj chuman' sa' cayáán nij so' vaa güii, né guun na'aj Diose gaa nanj ei. Tzaj né taj che'é guun na'aj Diose ma'. 'O ya vaa chuman' nocoo cayáán nij so', qui'yaj Diose ei.

¹⁷ Né che'é se cuchumán rá síí cu'naj Abraham ni'yaj so' Diose ro', che'é dan gaa guun rá Diose quene'en Diose sese raan ya noco' so' man Diose, ne ca'vej rá síí cu'naj Abraham ticaví' so' rihaan Diose man orún'ta'níi so' Isaac síí rqué ma'an Diose man so' a. Dan me se danj qui'yaj síí cu'naj Abraham yo', che'é se me ndo'o rá so' ni'yaj so' Diose a. Né Isaac me síí rqué Diose guun ta'níj síí cu'naj Abraham, ndaa vaa cataj xna'anj Diose rihaan so' se vaa gaa ta'níi so' a. ¹⁸ Dan me se cataj xna'anj Diose rihaan síí cu'naj Abraham se vaa cumañ ndo'o ta'níi ta'níj si'no síí cu'naj Abraham qui'yaj síí cu'naj Isaac yo' a. ¹⁹ Né nda' se guun ndo'o rá síí cu'naj Abraham ca'ngaq ta'níi ta'níj si'no so', tzaj né ca'vej rá so' ticaví' so' man síí cu'naj Isaac rihaan Diose nanj chuguanj. 'O se guun rá so' se vaa guun nucuaj Diose cunuu i'ná uún yuvij qui'yaj Diose asa' cavi' yuvij, rá so' a. Dan me se ya uxrá, né daj doj se cavi' síí cu'naj Isaac, qui'yaj Abraham, tzaj né caráán Diose rihaan so', né tanáj uún Diose man síí cu'naj Isaac rihaan síí cu'naj Abraham a.

²⁰ Dan me se síí cu'naj Isaac me se che'é se cuchumán rá so' ni'yaj so' Diose ro', che'é dan cataj so' se vaa qui'yaj Diose se luj che'é roj ta'níi so' síí cu'naj Jacob ga síí cu'naj Esaú a. Né cataj xna'anj so' daj gaa quiran' roj ta'níi so' rej rihaan roj so' a.

²¹ Dan me se síí cu'naj Jacob me se che'é se cuchumán rá so' ni'yaj so' Diose ro', che'é dan gaa nichrun' cavi' so', né cataj so' se vaa qui'yaj Diose se luj che'é roj ta'níi síí cu'naj José, né dan me se ru'maan so' se-garroté so' rihaan yo'óó, né quina'vij ndo'o so' rihaan Diose a.

²² Né dan me se síí cu'naj José me se che'é se cuchumán rá so' ni'yaj so' Diose, che'é dan gaa nichrun' cavi' so', né nuchruj raa so' daj qui'yaj nij yuvij israelitá ga cíú man so' asa' curilhanj nij so' Egíptó vaa güii, né che'é dan cataj xna'anj so' se vaa asa' cavií nij síí israelitá rej Egíptó, né quiríi nij so' cíú man ma'an so' nícaj nij so' ca'anj nij so', cataj so' rihaan nij so' a.

²³ Dan me se Moisés me se che'é se cuchumán rá nij tuví' síí cu'naj Moisés ni'yaj nij so' Diose ro', che'é dan va'nuj ya yavíi caxríj yuve' nij so' man Moisés gaa ca'ngaa so' a. Danj qui'yaj nij so' che'é se quene'en nij so' se vaa ve'é ndo'o vaa ne'e' yo' a. Né

ne cuchu'ví' nij so' rihaan síí nicaj suun rey síí cataj xna'anj se vaa cavi' nü' ta'níí nij so' ne'ej sno'o cunii a ma'.

²⁴ Che'é se cuchumán rá ma'an síí cu'naj Moisés ni'yaj so' Diose ro', che'é dan gaa cachij so', ne ne ca'vej rá so' cataj yuvii se vaa ta'nij si'nog síí nicaj suun rey cu'naj Faraón me so' ma'. ²⁵ Q se ca'néé nimán so' quiran' so' sayuun ga nij yuvii nocoo' man Diose nanj adonj. 'Q se sa' a doj vaa canocó' man Diose, rá so', ne nij vaa guun niha' rá' qui'yá' cacun' rihaan Diose yaj vaa i'na' rihaan chumii nihánj, rá so' a. ²⁶ Dan me se vaa yu'vee ndo'o nō sayuun quiran' so' che'é síí ca'nej Diose tñanáan man yuvii mān rihaan chumii nihánj rihaan sayuun, ne taj yu'vee nō taran' nij rasuun sa' man rej cu'naj Egiptó, rá so', ne ve'á a doj canocó' man Diose, rá Moisés a. 'Q se aj navij nü' nuchrui raa' so' che'é nü' rasuun sa' rque Diose man so' ei. ²⁷ Che'é se cuchumán rá so', che'é dan tanáj so' Egiptó ca'anj so', ne ne cuchu'ví' so' daj qui'yaj síí nicaj suun rey man so' ma'. Nda' se ne ruvi' Diose ni'yaj yuvii, tzaj ne ase 'yaj síí ruvi' nicun' Diose rihaan ro', dajn qui'yaj síí cu'naj Moisés, yo'ó canoco' so' man Diose adonj. ²⁸ Che'é se cuchumán rá so' ni'yaj so' Diose, che'é dan cuchrui so' cha'anj cu'naj pascuá navij rá nij yuvii israelitá, ne cataj xna'anj so' rihaan nij yuvii israelitá se vaa caxrii nij so' ton matzinj tu'va ta'yaa rihaan tucuá nij so', gaa ne se gaa nānj cavi' ta'níí nij so' síí chava' qui'yaj se-mozoo Diose síí 'yaj avi' ndo'o yuvii, taj Moisés rihaan nij so' a.

²⁹ Dan me se nij yuvii israelitá me se che'é se cuchumán rá nij so' ni'yaj nij so' Diose ro', che'é dan guun nucuaj nij so' cachén nij so' tanuu na ya'anj cu'naj Na Ya'anj Ve'ej a. Ne ca'ne' na ya'anj yo' man yo', ne quináj yo'óó nacoo' inanj cachén nij so', qui'yaj Diose a. Tzaj ne gaa guun rá nij síí man Egiptó cachen nij so' rihaan yo'óó nacoo' yo' me se caráan na xráá nij so', ne canó xráá nij so', qui'yaj na yo' a.

³⁰ Ne che'é se cuchumán rá nij yuvii israelitá ni'yaj nij so' Diose ro', che'é dan cachén chij ya güü' gaa aman tucuachriin nij so' nü' anicaj chuman' cu'naj Jericó, ne cantee nü' chingá nicun' nü' anicaj tu'va chuman' yo', qui'yaj Diose, che'é yan cuchumán rá nij so' ni'yaj nij so' Diose a.

³¹ Dan me se che'é se cuchumán rá chaná niha' rá ga chii chaná cu'naj Rahab ni'yaj no' Diose ro', che'é dan ne cavi' no' ga yo'ó nij síí man chiháán no' síí ne ca'vej rá cuno rihaan Diose a. Maan se ve'á nacaj no' man roj síí israelitá síí me rá quene'én daj vaa nü' chiháán no', ne ne qui'yaj no' sayuun man roj so' a.

³² Ne me yo'ó nana cataj xna'anj 'unj rihaan nij soj, rá soj ga. 'Q se achén ndo'o orá,

'yáá 'unj, ne ataa cataj xna'anj 'unj che'é síí cu'naj Gedeón do', che'é síí cu'naj Barac do', che'é síí cu'naj Sansón do', che'é síí cu'naj Jefté do', che'é síí cu'naj David do', che'é síí cu'naj Samuel do', che'é yo'ó taran' nij síí nata' se-nana Diose gaa naá do', nanj chuguanj. ³³ Dan me se che'é se cuchumán rá nij so' ni'yaj nij so' Diose ro', che'é dan qui'yaj canaan nij so' rihaan síí nicaj suun rey do', ca'ne' sa' nij so' cacun' che'é yuvii do', quiri' nij so' se vaa cataj xna'anj Diose quiri' ya nij so' do', guun nucuaj nij so' caráan nij so' tu'va chuvaa do', ³⁴ tñáaj nij so' ya'an yuvaa se gaa nānj cacaa nij so' qui'yaj ya'an do', quináan nij so' rihaan yuvii nicaj neé espadá me rá ticaví' man nij so' do', nari' nucuaj nij so' qui'yaj Diose gaa ninaj nij so' do', guun nucuaj nij so' qui'yaj canaan nij so' rihaan síí man yo'ó chuman' síí cunu' ga nij so' do' ei. ³⁵ Ne vaa nij chana cuchumán rá ni'yaj man Diose se vaa ya cunuu i'na' uún tuvi' nij chaná síí cavi', ne ya uxrá cunuu i'na' uún tuvi' nij chaná yo' ei.

Ne yo'ó ta'aj nij síí cuchumán rá ni'yaj man Diose ro', quita'aa nii numij nii man nij so', ne go' uxrá nii man nij so' nda se cavi' nij so' ei. Dan me se cavi' nij so' che'é se ne ca'vej rá nij so' cataj nij so' se vaa nij vaa Diose a. 'Q se sa' doj cavi' nij so' che'é Diose, ne ve'á doj cunuu i'na' uún nij so' vaa güüi qui'yaj Diose, rá nij so' a. ³⁶ Ne yo'ó ta'aj nij so' me se ca'nga' nacoo' yuvii ni'yaj yuvii man yo'ó ta'aj nij so', ne go' yuvii cuartá xráá nij so', ne yo'ó ta'aj nij so' me se numij nii aga' ne' ra'a nij so', ne caxrii nii taga' man nij so' chuguanj. ³⁷ Yo'ó ta'aj nij so' cavi', qui'yaj yuvii gaa go' nij yuvii yahij man nij so' a. Ne ta'aj nij so' ro', ca'ne' aga' sera a'a'ne' chruun man nij so' a. Go' yuvii neé espadá man ta'aj nij so' a. Ne dan me se taran' nij síí sa' yo' me se cachéé üun nij so' rej xraj rej rque rihaan chumii nihánj, ne taj vaj ve' sa' cayaán nij so' ma'. Ne inanj nuj matzinj do', nuj tana do', cunuu nij so' ei. Ne síí nique uxrá me nij so', ne síí cachiin ndo'o rasuun rihaan guun uún nij so', ne síí nij uxrá quiran' guun uún nij so', qui'yaj yuvii ei. ³⁸ Dan me se sij sa' uxrá me nij so', ne ne nö xcúün nij yuvii man rihaan chumii nihánj cayaán nij so' ga nij yuvii nihánj a man adonj. Dan me se táá ri'yunj yuvii man nij so' rihaan chumii nihánj, ne dan me se unanj nij so' tucuá nij so', ne vaj nij so' rej tacaan do', rej quij do', atuj nij so' rque yu'uj taj yuvej do', rque yu'uj taj rque yo'óó do', 'yaj nij yuvii yo' nānj adonj.

³⁹ Ne dan me se nda' se guun niha' rá Diose ni'yaj Diose man cunudanj nij so' che'é se cuchumán rá nij so' ni'yaj nij so' Diose, tzaj ne ne quiri' nij so' nü' se vaa cataj xna'anj Diose se vaa qui'yaj Diose che'é nij

síí nocó' man so' ma'. ⁴⁰ 'Q se aj ne'en Diose se vaa sa' doj gaa suun qui'yaj suun ní' che'é so', ne che'é dan ne ca'vej rá Diose cunuú sa' inanj nij síí cumán gaa naá yo' rihaan Diose, gaa ataa cunuú sa' ma'an ní' rihaan so' ma'. 'Q se che'é ní' me guun raan qui'yaj Diose nu' se sa' che'é nij síí cumán gaa naá yo' adonj.

12

Nana nihánj taj xna'anj se vaa se ca'ne' rá nu' ga suun noco' man Diose á

¹ Dan me se sa' uxrá vaa nij síí man gaa naá, ne cuango nihánj me se man nij so' nu' anicaj rej x'nuj ní' ni'yaj nij so' man ní' daj 'yaj ma'an ní' adonj. Che'é dan ne daj qui'yaj ní', rá soj ga. Maan se tanáj xcó ní' nu' se vaa caráán chrej rihaan ní' qui'yaj suun ní', ne tanáj xcó ní' nu' chrej chí'í el. 'Q se sayuún ndo'o vaa tanáj xcó ní' chrej chí'í yo' adonj. Ne dan me se yo'qo qui'yaj suun ní' nu' suun vaa rihaan ní' ei. Dan me se ase vaa síí unáñ tico tuvi' ro', danj gaa ní', ne se ca'ne' rá ní' ca'anj ní' rej rihaan ní' ma'. ²Tzaj né yo'qo ni'yaj ní' rej nicun' Jesucristó, né veé so' me síí cuchrúj tucuáán amán rá ni'yaj man Diose ei. Dan me se cuchumán rá ma'an so' ni'yaj so' Diose, ne so' me síí quisij qui'yaj ya nu' suun vaa rihaan so' che'é rej canoco' ní' man so' adonj. Dan me se guun rá Jesucristó se vaa cavíj sa' yuvíj qui'yaj so', ne quene'en so' se vaa guun niha' rá so' sese cavíj sa' nij yuvíj, ne che'é dan guun nucuaj so' cavíj so' rihaan ructze, ne ne xcaj so' cuentá che'é rej ca'ngá nacoo yuvíj ni'yaj yuvíj man so' ma'. Ne xcaj ní' cuentá se vaa x'núú Diose rej nuva' Diose ro', ne so' cuango, uun chij so' ga Diose chuguajn. ³ Che'é dan me nuchruj raa soj se vaa ase vaa taj ri'yunj yuvíj tumé cacun' man soj ro', danj táá ri'yunj yuvíj tumé cacun' man uún so' chuguajn. Tzaj né ne ca'ne' rá so' ma'. Tananj soj uún, ne nuchruj raa soj, ne se ninaj nimán soj mei.

⁴ Dan me se 'yaj ndo'o nij síí tumé cacun' sayuun man soj, tzaj né aj ne'enj se vaa na'vej uxrá rá soj qui'yaj soj cacun' ga nij so' ma'. Ne nda' se sayuun 'yaj nij so' man nij soj, tzaj né ne cavíj nij soj, qui'yaj nij so' mei. ⁵ Ne aj ni'yón soj chrej nucuaj no rihaan danj Diose, nañj raj a. Dan me se ase vaa ta'níí Diose vaa soj, taj nana yo' chuguajn. Ne nihánj me se taj nana yo' ei: "Cunó so' ca'mij, ta'nij ne'ej. Se guun nachri' so' chrej sa' rqueé síí 'mij ra'a man ní' mán so' ma'. Ne se quirí' rá so' asa' caxríj yuváa síí 'nij ra'a man ní' mán so' che'é cacun' 'yáa so' mei. ⁶ 'Q se síí 'nij ra'a man ní' me se tucu'yón so' man taran' ní' sij 'eé rá so', ne uun yuváa so' man taran' nij síí nacaj so' guun ta'nij so', sese qui'yaj nij so' cacun' adonj." Dan

me se nu' nana yo' me a'mii danj Diose ei. ⁷ Dan me se sese guun nucuaj soj gaa axríj yuváa Diose man soj, ne cunaj ndo'o vaa yo' ei. Dan me se ase 'yaj nij síí man nihánj ga ta'níí so' ro', danj 'yaj Diose ga soj chuguajn. Ne me sij ta'nij me yo'o so' sese ne yuváa rej so' man so' ne narqué rej so' chrej rihaan so' ga. Daj chiháa míj se cavíj sa' síí vaa danj ma'. ⁸ 'Q se cunudanj yuvíj yuváa rej man sese qui'yaj nij so' cacun' ei. Tzaj né sese ne yuváa rej ní' Diose man soj, ne nuveé ta'nij Diose me soj gaa a ma'. Dan me se taj vaj rej soj gaa mei.

⁹ Dan me se vaa rej ní' síí né rihaan chumíj nihánj, ne caráj cochroj ní' rihaan nij so' gaa narqué nij so' chrej rihaan ní' daj qui'yaj ní' adonj. Che'é dan táá a doj sese cuno sa' ní' rihaan Diose chuguajn. 'Q se rej nimán ya ní' me Diose chuguajn. Dan me se yo'qo gaa i'na' nimán ní', qui'yaj so' ei. ¹⁰ Dan me se gaa me ní' xnii ro', doj güüi me yo', ne güüi yo' me se tucu'yón rej ní' rihaan ní' daj qui'yaj ní' cavíj sa' ní', ne narqué so' chrej man ní' adonj. Dan me se qui'yaj rej ní' ndaa vaa me rá ma'an so' ga ní' ei. Dan me se Diose me se sa' uxrá doj cavíj sa' ní', qui'yaj xrej so' chrej sa' chuguajn. Dan me se ase vaa Diose, sa' inanj vaa so' ro', danj gaa sa' inanj ma'an ní', qui'yaj Diose ei. ¹¹ Tzaj né ya uxrá, ne gaa tihaj narqué nii chrej man ní', ne sayuún uxrá vaa nari' ní' daj qui'yaj ní', ne ne nihá' uxrá rá ní' ma'. 'Q se nanó rá ní', gaa sayuún vaa yo' adonj. Tzaj né achén doj, ne nuu sa' nimán ní' 'yaj chrej sa' yo', ne nuu xej nimán ní', 'yaj yo' ei.

¹² Che'é dan ase 'yaj síí naqui'yaj nica' ra'a do', tacóó do', danj qui'yaj soj, naqui'yaj nica' soj nimán soj sese vaa vij nimán soj ei. ¹³ Ne ase 'yaj síí naqui'yaj sa' chrej cacheé yuvíj ro', danj qui'yaj soj, nuchruj raa soj daj qui'yaj nimán soj ei. Asa' quisij qui'yaj soj danj, gaa né ca'vee se nuveé sij noco' sa' chrej sa' me soj, tzaj né se tanáj nu' soj chrej sa' ma'. 'Q se cunuu sa' soj adonj.

¹⁴ Dan me se tirkueé soj gaa dínj cayaán soj ga cunudanj yuvíj ei. Ne tirkueé soj cunuú sa' soj ndaa vaa ma'an Diose ei. 'Q se sese taj vaj se sa' yo', ne daj chiháa míj se quene'en ní' man síí 'nij ra'a man ní' ma'. ¹⁵ Ne tumé soj man soj, gaa né se gaa nanj tanáj yo' o'tinúú soj se luj qui'yaj Diose che'é ní' ei. Dan me se se guun nachri' yo' o'tinúú soj ni'yaj so' tinúú so' ma'. Tadó uxrá soj che'é se 'o síí nachri' ni'yaj tinúú ro', qui'yaj quirí' rá que'ee tinúú soj ei. ¹⁶ Ne se guun cataj yo' o'tinúú soj se vaa taj se uun se-nana Diose mei. 'Q se ase vaa síí cu'naj Esaú síí cane gaa naá vaa síí a'mii danj chuguajn. Dan me se síí chava' me síí cu'naj Esaú, tzaj né nu' rasuún sa' tanáj rej so' rihaan so' me se cutu'yé so' nu' rasuún sa' yo' rihaan tinúú so', che'é se guun rá so' rqueé tinúú so'

doj se chá so' chuguānj. ¹⁷ Né aj ne'en soj se vaa cachén doj, gaa né guun rá uún síi cu'naj Esaú cataj rej so' se vaa nacaj uún so' se sa' yo', tzaj né quináj yun so' nānj ei. 'Q se taj se qui'yá' tucua'anj ni'yá so' nāna ca'mii so' a ma'. Nda' se ndaq ta'vee ma'an so' che'é yan guun rá so' quirí so' se sa' yo', tzaj né ne quirí so' daj chihqá míj a ma'.

¹⁸ Dan me se tumé uxrá soj man soj ei. 'Q se cavii sa' soj doj rihaan síi israelitá vaa nānj chuguānj. Nij so' me se cuchi' njí so' tacoo' qui' xcaan rej rqué Diose se-nāna Diose rihaan síi cu'naj Moisés, ne quene'en njí so' caco' ya'an raa qui' quene'en njí so' rej rmí' ndo'o quene'en njí so' nana yuvaa quene'en njí so' do' ei. ¹⁹ Tananj uún, ne cuno njí so' chruun a'yánj cuno njí so' nana ca'mii ma'an Diose rihaan njí so' do' ei. Dan me se cuchu'vi' uxrá njí so', né cachúin njí yaj njí so' rihaan Diose se vaa ne ca'vej rá njí so' ca'mii ma'an Diose se-nāna Diose rihaan njí so' a. ²⁰ 'Q se nana sayuun ndo'o me nana cataj xna'anj Diose rihaan njí so', rá njí so', né dan me se cataj Diose rihaan njí so' se vaa sese ndaq xcuu cacheé xráa qui' yo', né go' njí so' yahij man xcuu yo' ndaq se caví' xcuu cuaj, taj Diose rihaan njí so' a. ²¹ Dan me se cuchu'vi' ndo'o njí yuvii ni'yaj njí yuvii qui' yo', né ndaq ma'an síi cu'naj Moisés cataj se vaa cuchu'vi' uxrá so' ne ndaq quirí'ljí ma'an man so', taj so' a.

²² Tzaj né ino uxrá quiran' njí soj ga njí so' nānj ei. Dan me se xa' soj, tzaj né ca'vee cuchi' ma'an soj chuman' Jerusalén chuman' naj rej xta' nānj chuguānj. Né chuman' Jerusalén naj rej xta' me se ase vaa chuman' Jerusalén naj raa qui' cu'naj Sion rihaan chumii nihánj ro', vaa chuman' yo' ei. Né ma'an Diose síi vaa i'na' yáán chuman' Jerusalén naj rej xta' yo', né yo' me rej man míj míj se-mozó Diose me rej yo', né navij ndo'r rá njí se-mozó Diose cha'anj che'é Diose rej yo' adonj. ²³ Né dan me se cunu chre' soj ga taran' njí ta'níi Diose, né ase vaa síi chava' vaa cunudanj njí ta'níi Diose yo', né ne njí so' ga ma'an ya Diose rej xta' yo', né no se-chuvii njí so' rihaan yanj taj rej xta' yo' ei. Né ca'vee cuchi' soj rihaan ma'an ya Diose síi a'ne' cacun' che'é cunudanj yuvii adonj. Né ca'vee cuchi' soj rej ne nimán njí síi aj cunuua sa' inanj rihaan Diose ei. ²⁴ Né ca'vee guun tuví' soj ga Jesucristó, né so' ro', me síi cuchruj tucuaán nacaj che'é njí daj qui'yaj njí canoco' njí man Diose ei. Dan me se sa' a doj a'mii ton cayanj man Jesucristó vaa ton cayanj man síi cu'naj Abel qui'yaj tinúu so' síi cu'naj Caín nānj adonj.

²⁵ Sa' uxrá ni'yaj soj sese se nachri' soj ni'yaj soj man síi narqué chre' sa' man soj ei. Dan me se ma'an ya Diose me so', né tadó uxrá soj ei. Dan me se tananj njí síi

ne ca'vej rá cuno rihaan síi cataj xna'anj se-nāna Diose rihaan njí so' rihaan yo'ó nihánj gaa naá me se ne quinanji' njí so' mei. Táá a njí sij mān cuano, né a'mii síi nicun' rej xta' rihaan njí, né sese nachri' njí ni'yaj njí xrej so' chrej sa', né daj chihhaa míj se quinanji' njí a ma'. ²⁶ Dan me se gaa ca'mii Diose gaa naá, né quinaan ya yo'ó, né cuano nihánj me se taj xna'anj so' se vaa quinaan uún yo'ó, qui'yaj so' chuguānj. Tzaj né nuveé inanj yo'ó me se quinaan ma'. 'Q se yo'ó do', rej xta' do', quinaan, qui'yaj so' adonj. ²⁷ Né che'é se quinaan njú' yo', che'é dan ne'en njí se vaa quinavij njú' ni'yaj rasuun, qui'yaj Diose ei. Né rasuun qui'yaj Diose ruvi' ni'yaj njí cuano me se quinaan adonj. Né njí rasuun ne ruvi' rihaan njí me se se quinaan rasuun yo' ma'. 'Q se gaa rasuun yo' njú' cavii njú' ca'anj adonj. ²⁸ Dan me se guun njí sij chihhanj rej sa' ndo'o rej guun chij njí ga Diose, né daj chihqá míj se quinaan chuman' yo' a ma'. Che'é dan guun ni'yaj uxrá njí rihaan Diose, né che'é dan yo'q qui'yaj suun njí rihaan Diose, né guun niha' rá Diose, qui'yaj njí ei. Né caraq cochroj uxrá njí rihaan Diose nānj á. ²⁹ 'Q se ase vaa 'o ya'an vaa Diose síi noco' njí, né cacaa njú' se chi'ii, qui'yaj so' adonj.

13

Nana nihánj taj xna'anj daj qui'yaj njí, né ve'é canoco' njí man Diose a

¹ Yo'q gaa 'ee rá soj man tinúu soj ei. ² Se tanaj xco soj suun a'mii sa' ga yuvii 'na' yo'ó chuman' ma'. 'Q se cunuú rá soj ndaq vaa qui'yaj síi ca'mii sa' ga yuvii 'na' yo'ó chuman' asij rqué ei. Né ne quene'en njí so' se vaa se-mozó Diose me síi ca'mii ga njí so' ma'. 'Q se ndaq sij, gaa né quene'en njí so' adonj. ³ Se njíyón soj tinúu soj síi 'njí taga' ma'. Dan me se guun rá soj ndaa adí' se ma'an soj 'njí taga' ga tinúu soj a. Né se njíyón soj tinúu soj síi ran' sayuun 'yaj yuvii ma'. Dan me se guun rá soj ndaq adí' se ma'an soj 'yaj yuvii sayuun man a. ⁴ Né ve'é uxrá sese xcaj soj 'o chanaj adonj. Nuveé se na'aj me yo' ma'. Né nuveé cacun' me sese otoj soj ga nica ma'an soj ma'. Tzaj né síi otoj ga yo'ó chanaj do', síi otoj ga nica tuví' do', me se qui'yaj Diose sayuun man so' adonj. ⁵ Se guun soj síi 'ee rá njí ni'yaj sa'anj ma'. Maan se gaa xej nimán soj che'é doj rasuun man rihaan soj ei. 'Q se ma'an Diose cataj xna'anj rihaan njí, né:

—Daj chihqá míj se tanaj 'unj man soj ma' —taj Diose rihaan njí a.

⁶ Che'é dan vaa che'é ca'mii njí nana nihánj nana no rihaan danj Diose a: "Che'é se racuij síi 'njí ra'a man njí manj, che'é dan se cuchu'vi' 'unj ma'. 'Q se nuveé se ya'anj

tihā' me sayuuñ qui'yaj yuviiñ manj ma'',
cataj ní' a.

⁷ Nuchruj raa soj daj 'yaj nij síi uun chij
rihaan soj, nij síi cataj xna'anj se-nanq Diose
rihaan soj á. Xcaj uxrá soj cuentá daj 'yaj nij
so' gaa yanj nij so' rihaan chumij nihánj, ne
xcaj uxrá soj cuentá daj gaa quiran' nij so'
vaa güii a. Ne ase vaa nucuaj uxrá rá nij so'
nij'yaj nij so' Diose ro', danj gaa qui'yaj soj
uún, ne gaa nucuaj rá soj nij'yaj soj Diose ei.

⁸ Dan me se orún' Jesucristó me síi nicun'
asij rque, ne veé so' me síi nicun' cuano, ne
veé so' me síi canicun' nu' cavigi nü' ca'anj
nanj adonj.

⁹ Se ca'vej soj tiha' yu'unj nii man soj ga
yo'ó tucuáán nacä mei. 'Q se aj sa' uxrá
vaa sese nari' nucuaj nimán soj che'é se luj
qui'yaj Jesucristó che'é ní' ei. Tzaj ne se
nari' nucuaj nimán soj qui'yaj se chá mei.
'Q se se cavigi sa' nij síi nocö' tucuáán yo'
tucuáán che'é se chá ma'. ¹⁰ Dan me se ase
vaa síi nicun' mesá altar rihaan, ne man
rasuun sa' rihaan 'yaj Diose ro', danj vaa ní'
chuguänj. Ne orún' ní' me síi no' xcúun cha
rasuun taj rihaan mesá altar yo' ei. Ne nij síi
'yaj suun che'é tucuáán ngä tucuáán nocö'
nii rá nuiñ nocö ro', ne no' xcúun nij so' cha
nij so' nij rasuun sa' taj rihaan se-mesa ní'
a ma'. ¹¹ Dan me se 'anj nicej xrej atá suun
nocö doj ton man xcuu rá rej gueé doj che'é
nij yuvii, ne ton che'é cacun' tumé yuvii me
ton yo' a. Ne nu' nee man scúj yo' me se rii
nii man nee yo' rej tu'va chuman', ne axrij
ya'an nii nu' nee yo' nanj adonj. ¹² Che'é
dan danj qui'yaj gueé Jesucristó cavigi so'
tu'va chuman' rej atüj yuvii chuman', gaa
ne cunuñ sa' nij yuvii rihaan Diose che'é ton
cayanj man ma'an so' nanj adonj.

¹³ Che'é dan me cuano nihánj me se no
xcúun ní' curihanj ní' ne cuchi' ní' rihaan so'
tu'va chuman' a. Dan me se ase qui'yaj so'
ca'vej rá so' nachri' yuvii ni'yaj yuvii man
so' ro', danj qui'yaj ní' ca'vej rá ní' nachri'
yuvii ní'yaj yuvii man ma'an ní' á. ¹⁴ 'Q
se rihaan chumij nihánj ro', taj vaj chiháán
ní' chuman' quinaj nu' cavigi nü' ca'anj mei.
'Q se nano! ní' yo'ó chuman' cané ní' vaa
güii ei. ¹⁵ Che'é se vaa qui'yaj Jesucristó ro',
che'é dan yo'o cataj ní' rihaan Diose se vaa
veé uxrá vaa qui'yaj Diose nanj adonj. Ne
dan me se nuveé inanj rasuun man rihaan
chumij nihánj me se vaa nago' ní' man Diose
ma'. ¹⁶ 'Q se nanq sa' tu'va ní' me se vaa nago'
ní' man so' ei. Ne se tanáj soj suun sa' 'yaj
soj, suun racuij soj man tinúu soj síi nique
mei. 'Q se yo'ó se sa' nago' ní' man Diose me
uún yo', ne uun nihä' rá Diose nij'yaj Diose
man síi 'yaj danj adonj.

¹⁷ Veé cuno soj rihaan nij síi uun chij
rihaan soj á. 'Q se síi tumé man nimán soj
me nij so', ne vaa güii xna'anj Diose man
nij so' daj qui'yaj nij so' che'é soj adonj. Ne

veé cuno soj, ne guun nihä' rá nij so' cataj
xna'anj nij so' che'é soj chuguänj. Ne se rnúj
soj rihaan nij síi guun chij mei. 'Q se sese
rnúj soj rihaan nij so', ne rnúj nij so' rihaan
Diose che'é soj, ne se cavigi sa' soj mei.

¹⁸ Cachinj ní'yaj soj rihaan Diose che'é níj
á. 'Q se guun ya rá nuj se vaa taj vaj cacun'
tumé nuj ma'. 'Q se inanj me rá nuj qui'yaj
sa' nuj gaa yáán nuj rihaan chumij nihánj
ei. ¹⁹ Ne cuano nihánj me se uxrá doj cataj
xna'anj 'unj rihaan soj se vaa cachinj ní'yaj
soj se vaa ca'vej rá Diose ra'yanj cuchi' uún
'unj rihaan soj ei.

*Nihánj me taj síi 'yaj yanj nihánj se vaa
veé cayáán nij síi nayaq yanj nihánj rá so' a*

²⁰ Dan me se Diose me síi 'yaj vaa xej
nimán ní', ne so' me síi qui'yaj cunuñ i'nä'
uún Jesucristó sij 'nij ra'a man ní' gaa cavigi
so' a. Ne Jesucristó me se ase vaa síi tumé
matzinj vaa so', ne ase vaa daán so' matzinj
vaa ní', ne tumé so' man ní' sij nocö' man
so', ne síi sa' uxrá me so', ne che'é ton man
so' me nicej ní' yo'ó tucuáán cuchruj so'
che'é ní' se vaa canocö' ní' man Diose a.
Ne me rá 'unj ²¹ guun nucuaj soj qui'yaj
suun soj nu' suun sa', ne qui'yaj soj nu'
se vaa me rá Diose qui'yaj soj, qui'yaj ma'an
Diose chuguänj. Ne dan me se guun ní'
se nihä' rihaan Diose, qui'yaj ma'an Diose
che'é Jesucristó ei. Ne veé ndo'o cayáán so'
nu' cavigi nü' ca'anj adonj. Veé danj gaa ya
ei.

²² Cuano nihánj me se cataj xna'anj 'unj
rihaan soj se vaa veé cuno soj nana nihánj,
tinuj, nocoj. 'Q se chrej nucuaj narqué 'unj
man soj me nana nihánj, ne doj vaa nana
nihánj nana cachrón 'unj rihaan yanj cartá
nihánj nayaq soj ei.

²³ Xcaj soj cuentá se vaa curihanj tinú'
Timoteo taga', ne sese ra'yanj ca'na' so' ri
hanj, ne cuchi' nuj rihaan soj ra'yanj ei.

²⁴ Cataj soj rihaan taran' nij síi uun chij
rihaan soj do', rihaan taran' nij síi sa' rihaan
Diose do', se vaa veé cayáán nij so' raj ei. Nij
tinúu ní' nij síi man rej cu'naj Italia ro', veé
cayáán nij soj, rá nij so' chuguänj.

²⁵ Me rá 'unj qui'yaj ndo'o Diose se lu
che'é taran' nij soj nanj adonj. Amén.

Nihánj me 'o yanj cartá qui'yaj síi cu'naj Santiagó ca'néé so' rihaan nij yuvii noco' man Diose a

¹ 'Unj ro', me síi cu'naj Santiagó síi 'yaj suun rihaan Diose do', rihaan Jesucristó sij 'nij ra'a man ní' do', ne 'yáá 'unj yanj nihánj ca'nej 'unj rihaan taran' soj sij noco' man Diose sij ca'anj cayáán que'ee chuman' naj rihaan chumij a. Dan me se ase vaa chuvij nij x'ne' yuvii israelitá yuvii noco' man Diose gaa naá ro', danj vaa guee soj rihaan Diose nanj ei.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa rque Diose nana cuu sa' rihaan ní'

² Dan me se asa' ca'na' me ma'an sayuun rihaan soj, ne guun niha' rá soj, tinuj, nocoj. ³ 'Q se ne'en soj se vaa asa' ca'na' sayuun rihaan soj che'é se me soj síi amán rá ni'yaj man Diose, ne tananj cunuu nucuaj doj nimán soj ei. ⁴ Maan se gaa nanaj uxrá nimán soj rihaan sayuun, gaa ne ca'vee cavig sa' nu' se-suun soj, ne síi cachij nu' nimán ya guun soj, ne se cachuin a doj se sa' man nimán soj a man adonj.

⁵ Sese yo' tuvi' soj me rá nari' nana cuu sa', ne cachinj ni'yaj so' rihaan Diose, ne rque Diose nana cuu sa' yo' man so' chuguanj. 'Q se nuveé sij nachri' man síi achíin ni'yaj me Diose ma'. Tananj niha' rá so' gaa achíin ni'r rasuun man so', ne rque so' nu' se sa' man cunudanj yuvii ei. ⁶ Tzaj ne yo'o chumáan ya rá síi achíin ni'yaj rihaan Diose ni'yaj so' man Diose, gaa ne ca'vee, ne se guun vij rá so' mei. Tzaj ne sese guun vij nimán 'o so', ne ase chéé nuú na ya'anj gaa o' nana rihaan na ya'anj ro', danj vaa nimán síi uun vij nimán, chéé nuú uxrá nimán so' uún, ⁷ ne taj che'é guun rá so' sese rque Diose rasuun man so' a ma!. ⁸ 'Q se síi vij vaa nimán me se daj chihqá müj se ca'vee yo' qui'yaj suun so' a doj suun sa' a ma!.

Nana nihánj taj xna'anj che'é ru'vee do', che'é síi nique do' a

⁹ Ne soj sij nique, tzaj ne gaa niha' rá soj che'é se sij cavig sa' rihaan Diose me soj ei. ¹⁰ Ne vaa nij soj sij ru'vee uún, ne gaa niha' rá soj che'é se nuu nica' nimán soj rihaan Diose á. 'Q se ase vaa navij yucuán yáj man taacaan ro', danj gaa quinavij nij ru'vee nucuaj rá ni'yaj sa'anj, vaa güüi, nanj adonj. ¹¹ Dan me se gaa uun xta' güüi, ne uun ya'aan naán, gaa ne nacoo coj, ne uun che'é yáj yo' ayuu yo' raa coj a. Núj ayuu yo', ne taj se gun' man yo' gaa ma!. Ne veé danj vaa guee nij ru'vee uún, ne yo'q nuú rá nij so' rej qui'yaj

canaán nij so' sa'anj, ne dan me se vaj caví' nij so' ei.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa nuveé sij 'yaj uun rá ní' qui'yaj ní' cacun' me Diose ma'

¹² Síi nucuaj nimán rihaan sayuun ro', so' me síi cavíj sa', ne cataj Diose se vaa:

—Che'é se raan noco' so' manj ro', che'é dan ca'vee cayaán so' gaj nu' cavíj nu' ca'anj —cataj Diose, ndaq a vaa cataj Diose se vaa ya qui'yaj Diose che'é nij síi aráj cochroj rihaan so' a.

¹³ Sese me rá ní' qui'yaj ní' cacun', ne se guun cataj ní' se vaa Diose me síi qui'yaj guun rá ní' qui'yaj ní' cacun' ma'. A 'ó xco' na'vej rá Diose qui'yaj Diose cacun' mei. Ne nuveé Diose me síi axrij chrej chi'íi rque a 'ó yuvii a ma!. ¹⁴ 'Q se ma'an inanj ní' me rá qui'yaj se chi'íi che'é se ve'lé vaa se chi'íi yo' rihaan ní' nanj adonj. ¹⁵ Tzaj ne sese qui'yaj ní' ndaq a vaa me rá ma'an ní' qui'yaj ní', ne qui'yaj ní' cacun', ne asa' quisíj qui'yaj ndo'o ní' cacun', gaa ne yuun che'é quiríj nu' nimán ní' vaa gaa nanj ei.

¹⁶ Se cuchumán rá soj nana ne, man tinuj, man nocoj. ¹⁷ Xcay soj cuentá se vaa daj a se sa' vaa rihaan ní' ro', Diose me se rque níj yo', ne dan me se maan rej yanji' ma'an ya síi 'yaj avii ya'an chuguun ro', maan dan 'na' nu' se sa' do', se luj do', se ni'yanj do' ei. Dan me se se ca'vee natuna se-nana so' nana sa' nana nica' ya ya mei. Dan me se 'o va rá so', ne na'vee cunuú ino Diose a ma!. Yo'q sa' 'yaj so' gaa ni' nanj adonj. ¹⁸ Guun rá so' guun ta'nij so' man ní', gaa ne cuno ní' se-nana so' nana ya, qui'yaj so', ne che'é dan asino ní', guun ta'nij so' man ní' gaa asino yaqan, gaa ne vaa güüi naqu'i'yaj sa' so' man cunudanj nij rasuun qui'yaj so' rihaan chumij nihánj a.

Nana nihánj taj xna'anj me síi noco' ya man Diose a

¹⁹ Se quiñi'yón soj nana nihánj, man tinuj, man nocoj. Gaa niha' rá taran' ní' nano xrej ní' se-nana Diose ei. Tzaj ne se gaa niha' rá ní' ca'mij ní' do', ca'maan rá ní' do' mei.

²⁰ 'Q se sese a'maan ndo'o rá ní', ne se ca'vee qui'yaj sa' ní' ndaq a vaa me rá Diose qui'yaj ní' ma!. ²¹ Yuun che'e ca'né' rá soj ga suun 'yaj se nij, ne gaa nica' nimán soj, ne cuno soj nana ca'néé Diose nimán soj, ne ca'vee quinanji' nimán soj rihaan sayuun ei. ²² Se guun catuu rma'an se-nana Diose xreé ní' ma!. Tzaj ne qui'yaj ní' ndaq a vaa taj Diose ei. Sese se qui'yaj ní' danj, ne tiha' yu'un ní' man ma'an ní' gaa nanj á. ²³ 'Q se síi atuj rma'an se-nana Diose xreé ro', ase vaa síi ni'yaj rihaan espejo ro', danj vaa so', ²⁴ ne síi ni'yaj rihaan espejo me se xcaj so' cuentá se vaa canó nacaj rihaan so', tzaj ne 'anj so', gaa ne yuun che'e ni'yón so' nacaj no rihaan so' a. ²⁵ Ne ase vaa espejo ro', danj

vaa tucuáán sa' cuchruj Diose rihaan ní', ne xcaj ní' cuentá daj me rá Diose qui'yaj ní', 'yaj tucuáán sa' yo', ne ne sayuun vaa uno ní' rihaan Diose, 'yaj tucuáán yo' ma'. Se guun ní' síi tucuyón rma'qn nana yo' ne ni'yón nana yo' ma'. Tzaj ne cavii ní' qui'yaj ní' ndqá vaa taj nana yo' ei. Ne sese se ca'ne' rá ní' ga' nana yo', ne Diose me síi qui'yaj cavii sa' ní' adonj.

²⁶ Sij ve'é nocó' man Diose me soj, rá soj na'. Sese nanó soj cuentó che'é tuví' soj, ne nuveé sij nocó' ya man Diose me soj ma'. Sij tihá'yu'unj man ma'an me soj nanj chuguanj. ²⁷ Cataj xna'anj 'unj rihaan soj me síi me síi nocó' ya man Rej ní' Diose a. Síi racuúj man xnii níque do', síi racuúj man chana níque do', síi ne nocó' man síi chí'ii man rihaan chumij nihánj do', so' me síi nocó' ya man Diose adonj.

2

Nana nihánj taj xna'anj se vaa no xcúún ní' qui'yaj ní' se luj rihaan daj a yuvii a

¹ Amán rá soj ni'yaj soj man Jesucristó síi uun chij ndo'o rihaan ní', tinuj, nocoj. Che'é dan se guun cataj soj se vaa sa' doj vaa síi ru'vee rihaan síi níque ma'. ²⁻³ Xcaj soj cuentá, ne gaa nuu chre' soj cachrqa soj rihaan Diose, ne sese atúj 'o síi ru'vee nuu yatzíj sa' rej man soj, ne 'njj ra'a so' se'ej tu'vee ndo'o, ne aráya'anj ndo'o soj man so', ne taj soj se vaa quitaj so' chruun xlá sa' a. Ne sese atúj 'o síi níque nuu yatzíj tachrinxí rej man soj, ne ne a'mii nocó' soj ga' so' ma'. Ca'vee canicun' caya so' do', ca'vee cane so' rihaan yo'óó rej tacoj soj do', nanj ei. ⁴ Tzaj ne sese danj qui'yaj soj, ne sa' doj vaa ru'vee rihaan síi níque, rá soj, ne ase vaa cuese chí'ii nimán na'vej rá xcaj sa' cuentá che'é yuvii vaa soj nanj chuguanj.

⁵ Nano xrej soj nana ca'mij, tinuj, nocoj. Narii Diose man nij síi níque guun nij so' síi amán uxrá rá ni'yaj man so' ei. Níque nij so' rihaan yo'óó nihánj, tzaj ne aráj cochroj nij so' rihaan Diose, ne che'é dan cataj tu'va Diose se vaa ya cayáán nij so' ga' Diose asa' guun chij Diose rihaan chumij nihánj adonj. ⁶ Tzaj ne nij soj me se nij ndo'o 'yaj soj rihaan nij síi níque chuguanj. Xcaj soj cuentá se vaa ru'vee me síi 'yaj sayuun man soj, ne 'anj soj rihaan cuese, 'yaj nij ru'vee a. ⁷ Ne nana nij a'mii nij ru'vee che'é Jesucristó síi cataj' ne soj che'é a.

⁸ Dan me se vaa che'é qui'yaj ní' nana ca'mii síi cu'naj Moisés nana no rihaan danj Diose nana ya, ne dan me se taj nana yo': "Gaa' ee rá ní' man tuví' ní' ndqá rá se vaa 'ee rá ní' man ma'an ní'", taj nana yo', ne sese qui'yaj soj nana yo', ne cunaj 'yaj soj ei. ⁹ Tzaj ne sese narii soj yuvii ru'vee inanj, gaa ne tumé ndo'o soj cacun' che'é se ne

'yaj ya soj se-tucuanj Diose adonj. ¹⁰ Sese vaa 'o síi 'yaj nu' se-tucuanj Diose, ne sese vaa orún' nana na'vej so' qui'yaj so', ne ase vaa síi ne uno daj chihqá míj rihaan Diose ro', vaa so' ei. ¹¹ Q se cataj Diose se vaa se cotoj ní' ga' nica tuví' ní', ne veé cataj uún Diose se vaa se ticavi' ní' tuví' ní' a. Vaa síi ne otoj go' nica tuví', tzaj ne ticavi' so' tuví' so', gaa ne síi 'yaj danj ro', me se yuun che'é tirí' so' se-tucuanj Diose tucuáán nocó' so' gaa nanj adonj. ¹² Che'é dan ve'é ca'mij soj, ne ve'é qui'yaj soj, ne cunuú rá soj se vaa vaa güii ca'he' Diose cacun' che'é ní', ni'yaj Diose se-tucuanj Diose chuguanj. 'Q se ne sayuun vaa cungo' ní' nana yo' ma'. ¹³ Q se asa' ca'ne' Diose cacun' che'é yuvii, ne se gaa 'ee rá Diose ni'yaj Diose man síi ne 'ee rá man tuví' ma'. Tzaj ne se ni'yaj rá me se yo' me qui'yaj canaán rihaan sayuun adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cuchuman rá ní' ni'yaj ní' Diose, ne qui'yaj ní' se luj uún a

¹⁴ Cuno soj ca'mij, tinuj, nocoj. Sese taj ní' se vaa amán rá ní' ni'yaj ní' Diose, ne sese 'yaj ní' a doj se luj rihaan tuví' ní', ne ca'vée quinaníj ní' rihaan sayuun, rá soj na'. Taj ma'. Se ca'vee a doj man adonj. ¹⁵ Xcaj soj cuentá ei. Sese vaa tinúú ní' do', ra'víj ní' do', ne achiin se chá achiin yatzíj cunuú so' do', ¹⁶ ne sese cataj ní' rihaan síi achiin rasuun man, ne: "Ca'anj sa' so', ne dínj gaa nimán so' ei. Rque Diose yatzíj quitaj xráá so' do', rque Diose se chá chá so' do' ei", cataj ní' rihaan síi achiin man, gaa ne sese se quiríj ní' se vaa achiin man tuví' ní', ne taj se guun se-naná ní' gaa a ma'. ¹⁷ Veé danj vaa ya, ne sese taj ní' se vaa síi amán rá ni'yaj man Diose me ní', ne sese taj se luj 'yaj ní', gaa ne nuveé sij amán ya rá me ní' gaa a mei.

¹⁸ Tzaj ne ta'aj nii cataj rihaan tuví' se vaa so' me se síi amán rá ni'yaj man Diose mé so', ne 'unj nihánj me se síi 'yaj se sa' rihaan Diose mé 'unj, cataj nii chuguanj. Tzaj ne xcaj so' cuentá, ne asa' ca'vee xcaj yuvii cuentá se vaa síi amán rá ni'yaj man Diose mé so', sese nuvi' a 'ó se sa' 'yáá so' ga'. Tzaj ne 'unj nihánj me se che'é se sa' 'yáá 'unj ro', che'é dan ne'en yuvii se vaa síi amán rá ni'yaj man Diose mé 'unj chuguanj. ¹⁹ Dan me se cunaj 'yáá so' se vaa amán rá so' se vaa oruu Diose, tzaj ne danj 'yaj guee nij nana chreé uún, ne che'é dan chuví' nij so' ndqá ri'íj ma'an man nij so' che'é sayuun qui'yaj Diose man nij so' vaa güii a. ²⁰ Síi ni'yon mé so', sese uun rá so' se vaa taj che'é qui'yáá so' se luj, ne nihánj me se tiháán 'unj rihaan so' se vaa sese taj se luj 'yaj ní', ne amán rma'an rá ní' ni'yaj ní' Diose nanj chuguanj. ²¹ Dan me se xii ní' síi cu'naj Abraham me se ne'en so' se vaa ca'vej so' ticavi' so' ta'níi so' síi cu'naj Isaac rihaan mesá altar go' so' man ta'níi

so' rihaan Diose a. Né che'é se vaa qui'yaj so' danj ro', che'é dan cunu sa' so' rihaan Diose ei. ²² Xcaj so' cuentá se vaa che'é se cuchumán rá Abraham ni'yaj so' man Diose ro', che'é dan me guun rá so' qui'yaj so' se luj che'é Diose, né che'é se qui'yaj so' danj ro', che'é dan ne'en ní' se vaa cuchumán nu' rá so' ni'yaj so' man Diose chuguanj. ²³ Né quisíj ya nu'se-nanq Diose nana nihánj a: "Cuchumán rá Abraham ni'yaj so' man Diose, né che'é dan cataj Diose se vaa sij sa' me Abraham a". Né síi chéé gá Diose me uún Abraham, taj nii uún a.

²⁴ Xcaj soj cuentá se vaa che'é se luj 'yaj ní' ro', che'é dan nuu sa' ní' rihaan Diose, né nuveé che'é se taj ní' se vaa amán rá ní' ni'yaj ní' man Diose doj me nuu sa' ní' rihaan Diose ma!. ²⁵ Dan me se Rahab chanq niháj rá me se cunu sa' no' rihaan Diose gaa qui'yaj no' se luj rihaan roj síi ca'néé Diose man ca'mii nana sa' rihaan no' a. Cunuu sa' no' rihaan Diose che'é se luj qui'yaj no', né dan me se ve'é racuij no' man roj síi israelítá ca'anj suun chiháán no' caxrij yuve no' man roj so' rihaan nij síi guun rá ticaví' man roj so', gaa né ca'néé no' man roj so' yo'o chrej vaa dínj nqan' roj so' tucuá roj so' a.

²⁶ Dan me se sese nuvi' nimán 'o so', né nuveé sij vaa i'nq' me so' ma!. Maañ cùú cavi' yun me so', né ase vaa xnangá nuvi' nimán rque ro', danj vaa síi taj se vaa amán rá ni'yaj man Diose, né nuvi' a doj se luj 'yaj so', né taj se gún' man nana tu'va yun so' a man adonj.

3

Nana nihánj taj xna'anj se vaa 'yaj chi'íjí ní' man tuvi' ní', sese ne tumé ní' nana avii tu'va ní' a

¹ Tinuj. Nocoj. Se guun gaa que'ee síi narqué chrej man soj ma!. 'Q se nuj sij narqué chrej ro', ne'en soj se vaa doj a caraa Diose cacun' xráá nuj sese se cuno nuj rihaan Diose ei. ² Q taran' ní' avii nana chi'íjí tu'va nanj adonj. Tzaj né sese vaa 'o síi ne a'mii nana chi'íjí, né so' me síi ca'vee guun nucuaj guun chij rihaan nu' nee man so' chuguanj. ³ Xcaj soj cuentá ní'yaj soj man cuayó á. Nda' se xij vaa cuayó, tzaj né anu' ní' aga' le'ej nii tu'va xo', gaa ne cuno xo' rihaan ní' ca'anj xo' me rej ma'an me rá ní' chuguanj. ⁴ Né xcaj soj cuentá ní'yaj soj man rihoo chéé rihaan na uún á. Xij vaa rihoo, ne nucuaj ndo'o o' nana rihaan rihoo, né rcuchra' le'ej nii vaa rásuun nii tuguáj nii rihoo, tzaj né ca'anj yo' me rej ma'an me rá nii ca'anj yo' uún ei.

⁵ Né ta'ngá' danj vaa guee daa ní' uún, né tzin' vaa daa ní', tzaj né nucuaj uxrá daa ní' nanj adonj. Dan me se ne'en soj se vaa

orún' ya'an le'ej nii ro', ca'vee qui'yaj yo' cacaq cunu' quij ei. ⁶ Né ase vaa ya'an vaa nana a'mii daa ní', né ase vaa nu' chi'íj man rihaan chumíj nihánj ro', danj vaa nana a'mii daa ní', né ndqa ri' nu' nee man ní', 'yaj daa ní' nanj adonj. Unu' ní' ga tuvi' ní', 'yaj daa ní', che'é se síi chreé me síi 'yaj a'mii daa ní' nana chi'íj nanj á. ⁷ A'vee uun chij yuvíj rihaan me ma'an xcuu, né dan me se rihaan xcuu man quij do', rihaan xtáj do', rihaan xcuá do', rihaan xcuaj do', uun chij yuvíj, ⁸ tzaj né taj se 'yá' guun chij a doj yuvíj rihaan daa ma'an yuvíj ma!. Aviindo'o nana chi'íj tu'va ní', né taj se 'yá' guun dínj tu'va ní', 'yaj daa ní' íq ma!. Ase vaa na xnaj taj tu'va xcuáá yuváq ro', danj vaa nana chi'íj avii tu'va ní', 'yaj daa ní', né 'yaj chi'íj yo' man tuvi' ní' chuguanj. ⁹ Dan me se tu'va ní' me avii nana luj a'mii ní' che'é Rej ní' Diose síi 'njj ra'a man ní', né veé daa ní' a'mii nana chreé che'é tuvi' ní' uún a. Né dan me se ase vaa Diose ro', danj vaa níj tuvi' ní' gaa qui'yaj Diose man taran' ní' a. ¹⁰ Veé tu'va ní' avii nana luj ne veé tu'va ní' avii nana chreé, 'yaj daa ní', né níj uxrá vaa 'yaj ní' danj, nanj tinyj, nocoj. ¹¹ Sè ca'vee cavíj na chihán' gá na 'ne' rque orún' curuj na ma!. ¹² Tzaj rutzíj avii raq chruun rcoo ma!. Né rcoo ne avii raq chruun rcoe'é ma!. Né danj nanj na uún, né se ca'vee curihanj na chihán' rej nuu na 'ne', né taj che'é cavíj nana chi'íj tu'va ní', sese rej nuu nana sa' me nimán ní' a man adonj.

Nana nihánj taj xna'anj me síi me síi nicaj tucuáán sa' cavíj rihaan Diose a

¹³ Sese vaa ta'aj soj síi acaj cuentá né aviiindo'o raq soj, rá soj, né ve'é inanj qui'yaj soj sij vaa danj rá rihaan tuvi' soj, né xcaj tuvi' soj cuentá se vaa che'é se avii raq soj ro', che'é dan síi ní'yaj nimán me soj, né che'é dan me ve'é inanj 'yaj soj a. ¹⁴ Tzaj né sese xcoj ruváq rá soj, né sese me inanj rá soj quiríj ta'ngá' soj rihaan tuvi' soj, gaa né se guun ca'mii xta' soj cataj soj se vaa síi acaj cuentá avii raq me soj a ma!. 'Q se nuveé sij acaj cuentá me síi 'yaj danj mei. ¹⁵ Sese sij xcoj ruváq rá me soj, né nuveé sij nicaj tucuáán sa' cavíj rihaan Diose me soj a ma!. Inanj tucuáán cavíj raq níj síi man rihaan yo'o nihánj yun me tucuáán nicaj soj, né danj inanj 'yaj yuvíj che'é se nana chreé uno níj yuvíj nanj adonj. ¹⁶ Rej yanj síi xcoj ruváq rá me se taj se qui'yá' gaa dínj ma!. Me a' se chi'íj 'yaj níj so' nanj á. ¹⁷ Tzaj né síi nicaj tucuáán sa' cavíj rihaan Diose me se yo'o vaa sa' nimán so', né che'é dan l'o chij yáán so', né ne unu' so' ga yuvíj ma!. Yo'o luj a'mii so' ga tuvi' so', né ne naqu'i'yaj so'o so' xréé so' gaa a'mii tuvi' so' ga so' ma!. 'Ee rá so' ni'yaj so' tuvi' so', né inanj se sa' 'yaj so', né yo'o cuyaqan ve'é 'yaj so' rihaan nu'nij

yuvijí, ne 'yaj so' nū' ndaa vaa taj so' a. Ne nií súi 'yaj danj ro', me súi nicaj ya tucuáán sa' cavii rihaan Diose chuguānj. ¹⁸ Dan me se súi 'yaj dínj ne yuvijí ga tuvi' yuvijí ro', ma'an so' me súi ne dínj gá tuvi', ne che'é dan cunyu sa' nij tuvi' so' rihaan Diose, qui'yaj so' nānq adonj.

4

Nana nihánj taj xna'anj se vaa se guun rá ni' cavii sa' ni' rihaan chumij nihánj a

¹ Me che'é unu' ndo'o nij soj ga tuvi' soj, rá soj ga. Nuveé che'é se me ndo'o rá soj cavii sa' soj rihaan chumij nihánj, ne che'é dan na'vee gaa xej nimán soj a a. Ne nuveé che'é dan unu' soj ga tuvi' soj a a. ² Me ndo'o rá soj gaa rasuún sa' rihaan soj, tzaj ne ne ca'vee quirjí soj rasuún yo' cumán yo' rihaan soj a a. Dan me se che'é dan uun xcjg ruvaa ndo'o rá soj ni'yaj soj man súi vaa rasuún rihaan adonj. Tzaj ne soj me se taj se 'yá' quirjí soj, ne che'é dan unu' soj ga tuvi' soj ei. Tzaj ne nuvi' rasuún sa' rihaan soj, che'é se ne achíin ni'yaj soj rihaan Diose adonj. ³ Ne nda' se achíin ni'yaj soj rihaan Diose, tzaj ne ne rqué Diose nij rasuún yo' rihaan soj, che'é se chi'jjí ndo'o vaa nimán soj gaa achíin ni'yaj soj rihaan Diose ei. Dan me se me inanj rá soj cavii sa' ma'an inanj soj rihaan chumij nihánj qui'yaj nij rasuún yo' ei.

⁴ Ne ase vaa chanq otoj ga yo'ó chii ro', danj vaa soj, ne ne noco' ya soj man Diose a ma'. Xcay soj cuentá se vaa súi me rá cavii sa' rihaan chumij nihánj ro', so' me súi taj ri'yunj man Diose adonj. Ya uxrá ei. ⁵ Ne xcay soj cuentá se vaa ne tu'va rma'an nana nihánj nana a'mii danj Diose a: "Diose qui'yaj nimán ní", ne me uxrá rá Diose canoco' nimán ní' man orún' so", taj danj Diose a. ⁶ Ne uxrá doj 'yaj Diose se luj che'é ní', ne che'é dan no nanq nihánj rihaan danj Diose a: "Aráán Diose chrej rihaan nij súi xta' nimán se cavii sa' nij so', tzaj ne 'yaj Diose se luj che'é nij súi vaa nicá' nimán", taj danj Diose a.

⁷ Che'é dan cungo soj rihaan Diose á. Naqui'yaj so'o soj xréé soj rihaan súi chree, ne cunanj súi chree rihaan soj á. ⁸ Quinichrun' soj rihaan Diose, gaa ne quinichrun' Diose rihaan soj á. Nij súi tumé cacun' ro', tanáj nij so' se-tucuānj nij so' tucuáán chi'jjí, ne nij súi uun vij rá canoco' man Diose ro', naqui'yaj nicá nij so' nimán nij so' á. ⁹ Se gaa niha' rá soj ca'nnga' soj mei. Vaa che'é quinano rá soj ta'vee soj che'é cacun' tumé soj ei. ¹⁰ Naqui'yaj nicá' soj nimán soj rihaan súi 'nij ra'a man ní', gaa ne cavii sa' soj, qui'yaj soj chuguānj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa se ca'mii ni' nānq nij che'é tuvi' ní' ma'

¹¹ Se guun nano soj cuentó ne che'é tuvi' soj, man tinuj, man nocoj. Síi nanó cuentó ne do', síi araa cacun' xráá tuvi' do', so' me súi taj se vaa taj che'é cungo ní' cunudanj se-tucuānj Diose chuguānj. Ne súi a'mii danj ro', nuveé sij uno se-tucuānj Diose me so' ma'. Maan se súi naqu'i'yaj cuy se-tucuānj Diose me uun so' nānq ei. ¹² Dan me se orún' Diose ya me súi cuchruj se-tucuānj Diose, ne veé orún' Diose me súi ca'ne' cacun' che'é ní' vaa güüi, ne so' me súi guun nucuaj tjananii man ní' rihaan sayuun, ne veé so' me súi guun nucuaj ca'nej man ní' rihaan ya'an ei. Tzaj ne ní' me se yuvij uun me ní', ne taj che'é caraa ní' cacun' xráá tuvi' ní' ma'.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ne ne'en ní' daj quiran' ní' a'yuj a

¹³ Ne vaa soj sij a'mii nana nihánj uún a: "Cuan' se, a'yuj se, ca'anj núj 'o chuman' cayáán núj 'o yo', ne quiran' núj rasuún natu'vee núj, ne qui'yaj canaán ndo'o núj sa'anj", taj soj, ne nihánj me se cungo soj ca'mij á. ¹⁴ Nij soj me se ne ne'en uxrá soj daj quiran' soj a'yuj a ma'. 'Q se ase vaa ngaa ya'aan ro', danj vaa soj rihaan chumij nihánj, ne nanq ngaa ya'aan 'o orá le'ej nii, ne ra'yanj naxtun' uún ngaa ya'aan yo'nanj adonj. ¹⁵ Che'é dan no xcúún soj cataj soj: "Sese me rá súi 'nij ra'a man ní', ne ca'vee gaa i'na' ní', ne ca'vee qui'yaj suun ní' á", cataj soj á. ¹⁶ Tzaj ne soj me se a'mii xta' ndo'o soj rihaan Diose, ne chi'jjí ndo'o vaa nū' nanq xta' a'mii soj adonj. ¹⁷ Tzaj ne sese ne'en ní' daj me rá Diose qui'yaj ní', ne ne 'yaj ní' ndaa vaa me rá Diose qui'yaj ní', gaa ne guun ní' súi tumé ndo'o cacun' nānq adonj.

5

Nana nihánj taj xna'anj se vaa quiran' ndo'o ni' ru'vee sayuun a

¹ Ne soj sij ru'vee me se yaj me se quene'én soj ei. Ta'vee uxrá soj che'é sayuun quiran' soj vaa güüi chuguānj. ² Ne rihaan Diose me se ase vaa se cuchruj vaa nū' si'yaj soj, ne ase vaa yatzíj navij chá xcuu vaa nū' sagan' soj, ³ ne ase vaa aga' navij qui'yaj tucunj yoo ro', danj vaa nū' se-sa'anj soj, ne tucunj yoo yo' ro', ni'yaj Diose, ne xcay Diose cuentá se vaa súi yanu' me soj rihaan súi niqé, ne che'é dan cacaq ma'an soj, qui'yaj tucunj yoo yo' adonj. Dan me se uxrá caraa sa' soj sa'anj rihaan chumij nihánj, tzaj ne nichrun' ca'anj ní'yaj chumij nihánj nānq adonj. ⁴ Dan me se acaj ndo'o Diose cuentá se vaa ne naru'vee sa' soj tu'vee se-mozó soj súi ríi xnaa soj a. Ne aguáj ndo'o nij mozó yo' rihaan Diose che'é se-sa'anj nij so' chuguānj. Ne catúj se-nanq nij so' xréé Diose sij uun chij ndo'o rej xta' nānq ei. ⁵ Ne dan me se uun niha' uxrá rá soj rihaan

chumíi nihánj, né inanj rasuun sa' uxrá mán rihaan soj, né ase vaa xcáá namij ro', danj vaa soj, né ne acaj soj cuentá se vaa nichrun' ca'ná' sayuun rihaan soj a ma!. ⁶ Tzaj né dan me se cuta' ndo'o soj cacun' xráá nij síi sa', né ndaa ticavi' soj man ta'aj tuvi' nij so', né ca'ne' sa' guee rá nij so' caví' tuvi' nij so', qui'yaj soj a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa gaa inaj nimán ni' cachinj ni'yaj ní' rihaan Diose a

⁷ Che'é dan gaa inaj nimán soj na'vij soj ndaa se quisij güüi ca'ná' uún síi 'nij ra'a man ní', tinuj, nocoj. Xcaj soj cuentá daj 'yaj síi unó naq ei. Naj vaa nimán so' na'vij so' maan che'é rej cachij sa' ve'é xnaq so', gaa né quirii so' tan' adonj. ⁸ Danj qui'yaj guee soj, né gaa inaj nimán soj, né ca'nej nucuaj soj nimán soj, che'é se nichrun' ca'ná' síi 'nij ra'a man ní' ei. ⁹ Se ca'mii soj naná nij che'é tuvi' soj, né se gaa nanj quitaj cacun' xráá ma'an soj, man tinuj, man nocoj. 'Q se aj nicun' chruun síi ca'ne' cacun' che'é ní' rej ta'ya ei. ¹⁰ Xcaj soj cuentá, ní'yaj soj nij síi nata' se-naná Diose gaa naá se vaa nucuaj nimán nij so' rihaan sayuun, né ase vaa qui'yaj nij so' ro', danj gaa qui'yaj soj ei. ¹¹ Né uxrá cavig sa' nij síi nucuaj nimán rihaan sayuun, rá ní', ni'yaj ní' man nij so', ne aj cuno soj se vaa nucuaj nimán síi cu'naj Job rihaan sayuun gaa naá, né aj ne'en soj se vaa avii sa' nu' nij síi vaa danj, 'yaj síi 'nij ra'a man ní', che'é se 'ee uxrá rá so' ni'yaj so' man ní' chuguajnj.

¹² Dan me se nana nihánj me naná nocqo doj rihaan nu' nij naná, tinuj, nocoj. Se cuta' soj raa Diose ca'mii soj mei. Se cataj soj chumanj yo'ó man soj, sese se ca'mii ya soj mei. Né me ma'an yo'ó rasuun, né se ca'mii soj danj che'é ma'. Sese ca'vee qui'yaj soj, rá soj, né: "Ca'vee ei", cataj uun soj, né sese se ca'vee qui'yaj soj, rá soj, né: "Se ca'vee ma", cataj uun soj, gaa né se cuta' Diose cacun' xráá soj man chuguajnj.

¹³ Sese vaa 'o tuvi' soj ran' sayuun, né cachinj ni'yaj so' rihaan Diose á. Sese vaa 'o tuvi' soj niha' rá, né cachraa so' chra' rihaan Diose á. ¹⁴ Sese vaa 'o tuvi' soj ran', né nacunj so' man nij síi chij nicaj yu'unj man nij síi nocq' man Jesucristó ca'ná' nij so', né cata' tu'va nij so' se-chuvijí síi 'nij ra'a man ní', né cutaq nij so' casté raq síi ran', né cachinj ni'yaj nij síi chij yo' rihaan Diose che'é síi ran' a. ¹⁵ Sese ya amán rá nij síi achíin ni'yaj rihaan Diose se vaa racuuj Diose man síi ran', né nahyuun síi ran' yo', qui'yaj síi 'nij ra'a man ní', né sese tumé síi ran' yo' cacun', né quinavijí cacun' xráá so' a. ¹⁶ Che'é dan ndaa 'o 'o ní' nata' ya rihaan tinúú ní' che'é cacun' tumé ní', né ndaa 'o 'o ní' cachinj ni'yaj rihaan Diose che'é tuvi' ní', gaa né nahyuun ní', qui'yaj Diose a. Sese vaa

'o síi vaa nica ya nimán achíin ni'yaj uxrá rihaan Diose, né cuno ya Diose, né qui'yaj Diose ndaa vaa cachíin ni'yaj so' ei. ¹⁷ Nanj yuvijí me síi cu'naj Elías síi cayáán gaa naá, né ase vaa ma'qan ní' vaa so', tzaj né cachíin ni'yaj so' rihaan Diose se vaa se caman', né quisij ndaa va'nuj ya yo' táá yanéne ne caman' qui'yaj so', qui'yaj Diose gaa cachíin ni'yaj so' rihaan Diose ei. ¹⁸ Ndaa síj, gaa né cachíin ni'yaj uún so' maan rihaan Diose, gaa né caman' uún, qui'yaj Diose, gaa né cachíin síi naq a.

¹⁹ Cung soj ca'mij, tinuj, nocoj. Sese tñajá xco 'o tuvi' soj se-tucuajnj Diose tucuáán ya, né sese guun nucuaj yo'ó tuvi' soj qui'yaj canaán so' canicaj uún síi ca'anj yanij yo' canocq' so' tucuáán sa', ²⁰ né dan me se síi qui'yaj canaán yo' me se so' me síi tinanii man tuvi' rihaan sayuun adonj. Né guun nucuaj so' tinanii so' man nimán tuvi' so' rihaan sayuun ei. Dan me se ca'néj nocqo ndo'o so' cacun' xráá tuvi' so' adonj.

Nihánj me 'o yanj cartá qui'yaj síi cu'naj Pedró ca'néé so' rihaan niж yuvii noco' man Diose a

¹ 'Unj ro', me síi cu'naj Pedró, ne apóstol cune' Jesucristó ca'anj nata' rihaan yuvii che'é so' mej a. Né qui'yáá 'unj yanj nihánj ca'nej 'unj rihaan soj sij narii Diose man canoco' man so' sij cha'nuu ca'anj estadó Ponto do', estadó Galacia do', estadó Capadocia do', estadó Asia do', estadó Bitinia do', che'é sayuun quiran' soj a. ² Asij naá quene'en Rej ní! Diose se vaa canoco' soj man so', ne che'é dan quinarii so' man soj, gaa ne guun che'e soj canoco' soj man orún' Diose, qui'yaj Nimán Diose, che'é se me rá so' cungo soj rihaan so', ne me rá so' cunuu sa' nimán soj qui'yaj ton man Jesucristó ton cayanj man so' gaa cavi' so' che'é ní' a.

Me rá 'unj qui'yaj ndo' Diose se luј che'é soj, ne gaa xeј ndo'o nimán soj qui'yaj Diose a.

Nanq nihánj taj xna'anj se vaa na'vij ní' güüi cayaán ní' rihaan Diose a

³ Cunaj uxrá vaa Diose Rej Jesucristó sij 'nij ra'a man ní', cataj ní' á. Dan me se cunuu 'ee uxrá rá so' ní'yaj so' man ní', ne che'é dan naqui'yaj i'na' so' man Jesucristó, ne che'é se cunuu i'na' uún Jesucristó ro', che'é dan guun ta'nij Diose man ní', ne che'é se ta'nij Diose me ní', che'é dan guun niha' rá ní' ne na'vij ní' quisij güüi cayaán ní' rihaan Diose nu' cavii nu' ca'anj ei. ⁴ Ne dan me se vaa se sa' nicaj Diose rque Diose man soj asa' nucui' soj rihaan so', ne daj chihäa mij se quirí' se sa' yo', ne yo' gaä sa' yo' nu' cavii nu' ca'anj nanj adonj. ⁵ Nucuaj ndo'o Diose, ne che'é se amán rá soj ní'yaj soj man Jesucristó, che'é dan tumé Diose man soj, che'é rej ca'vee cavii sa' soj asa' quisij güüi ca'anj ní'ya chumij nihánj ne quene'en ní' nu' se vaa qui'yaj so' che'é ní' ei.

⁶ Che'é dan guun niha' uxrá rá soj nanj á. Dan me se nda' se cuano nanó rá soj che'é sayuun 'na' rihaan soj doj güüi nanj rihaan chumij nihánj cuano, tzaj né aj guun niha' ndo'o rá soj, che'é se ne'en soj se vaa cavii sa' soj vaa güüi, qui'yaj Diose chuguanj. ⁷ Dan me se ne'en soj se vaa aga' oró míí me se se man qun rihaan chumij nihánj me yo', ne vaa güüi ca'anj ní'ya yo' ga chumij nihánj, tzaj né axrí' ya'an nii man aga' oró míí yo', che'é rej me rá nii xcaj nii cuentá sese aga' sa' me yo' ní', ase aga' níj me yo' a. Né ase vaa ya'an rihaan aga' oró míí yo' ro', danj vaa sayuun rihaan soj, ne che'é sayuun ran' soj ro', che'é dan acaj ní' cuentá

sese ya ya amán rá soj ní'yaj soj man Diose ní', ase 'yaj ma'lan soj a. Tzaj né sa' doj vaa soj rihaan aga' oró míí yo', ne daj chihäa mij se ca'anj ní'yaj soj, sese amán ya rá soj ní'yaj soj man Diose mei. Dan me se uxrá cavii sa' Diose, qui'yaj soj, ne uxrá ca'mii sa' yuvii che'é Diose, asa' ca'na' uún Jesucristó rihaan chumij nihánj chuguanj.

⁸ Né Jesucristó me se nda' se ne quene'en rihaan soj man so', tzaj né amán rá soj ní'yaj soj man so', ne ne ne'en xa' rihaan soj man so' nihánj cuano, tzaj né che'é se cuchumán ya rá soj ní'yaj soj man so' ro', che'é dan guun niha' uxrá rá soj che'é se aj ne'en soj se vaa cavii sa' uxrá soj adonj. ⁹ Né che'é se amán rá soj ní'yaj soj man Diose ro', che'é dan cavii sa' nimán soj rihaan so' ei.

¹⁰ Dan me se nij síi nata' se-nanq Diose gaa naá ro', nata' nij so' che'é se luј qui'yaj Diose che'é soj, ne guun ndo'o rá nij so' xcaj nij so' cuentá daj gaä cavii sa' yuvii qui'yaj Diose, ne naqui'yaj cuu nij so' cuú yavé nij so' che'é nu' nij rasuun sa' chuguanj. ¹¹ Dan me se naqui'yaj cuu uxrá ya nij so' aman ca'na' síi ca'nej Diose rihaan chumij a. 'O se nicaj yu'unj Nimán Jesucristó man nij so', ne ma'an Nimán Jesucristó cataj xna'anj rihaan nij so' daj quiran' ma'an Jesucristó asa' ca'na' so' do', che'é suun sa' cata so' asa' quisij quiran' so' sayuun do' a. ¹² Dan me se cataj xna'anj Diose rihaan nij so' se vaa nuveé ma'an nij so' me nij síi quene'en ca'na' síi ca'nej Diose ma'. Tananj nu' nij soj me nij síi quene'en man síi ca'nej Diose, asa' ca'na' so', taj Diose rihaan nij síi nata' se-nanq Diose gaa naá yo' a. Né nihánj me se nij síi nata' se-nanq Diose nanq sa' yo' yaj ro', ca'neé Diose Nimán Diose rihaan nij so', ne aj nata' nij so' nu' se vaa qui'yaj Jesucristó síi ca'neé Diose rihaan chumij nihánj cuno soj a. Né nda'a nij se-mozó Diose síi yanj xta' me rá quene'en daj gaä cavii sa' ní' qui'yaj Jesucristó ei.

Nanq nihánj taj xna'anj se vaa nacuún Diose man ní' guun ní' síi sa' inanj rihaan so' a

¹³ Che'é dan 'o ca'nej nimán soj qui'yaj soj nda'a vaa me rá Diose ei. Gaä chij rá soj ga tuvi' soj, ne yo' o gaä nucuaj rá soj man Diose se vaa qui'yaj ndo'o so' se luј che'é soj asa' ca'na' uún Jesucristó rihaan chumij nihánj ei. ¹⁴ Dan me se guun soj síi uno sa' rihaan Diose ei. Gaä naá me se ne quene'en soj daj vaa Diose, ne inanj guun rá soj qui'yaj soj se nij, tzaj né yaj me se se guun qui'yaj uún soj danj mei. ¹⁵ Tananj che'é se síi sa' inanj me Diose síi nacuún man soj canoco' soj, che'é dan ma'an soj ro', no xcúun guun síi sa' ei. ¹⁶ Che'é dan nö nanq nihánj rihaan danj Diose a: "Síi sa' inanj mé 'unj, ne che'é

dan guun soj síí sa' inanj uún á", taj Diose rihaan njí síí canoco' man soj gaa naá a.

¹⁷ Diose ro', me síí níca inanj a'ne' cacun' che'é 'o 'o ní' ndqaa vaa 'yaj 'o 'o ní', né che'é se: "Ataj chij", taj soj rihaan Diose gaa achíin ní'yaj soj rihaan so' ro', che'é dan 'o caraq cochroj soj rihaan so' doj njí güii cayáán soj rihaan yo'óó nihánj á. ¹⁸ Aj ne'en soj daj qui'yaj Diose gaa tinanii so' man soj rihaan tucuáán njí rma'an canoco' njí xii soj síí cumán gaa naá, né nuveé sa'anj me se go' Diose gaa tinanii so' man soj ma'. Sa'anj me se se navij yuun me yo' ei. ¹⁹ Tzaj né ca'néé Diose man Jesucristó caví' ya so' cayanj ton man so' che'é ní', ne ase vaa aví matzinj le'ej sa' inanj 'yaj njí síí israelítá che'é cacun' tumé njí so' ro', danj vaa caví' Jesucristó che'é ní', né so' me se vaa yu'vee ndo'o nó so' che'é se taj cacun' tumé so' man chuguanj. ²⁰ Dan me se asíi ataa qui'yaj Diose chumij, ne aj ne'en Diose se vaa caví' Jesucristó che'é ní', ne cuano gaa nichrun' quinavij chumij nihánj me se curuví' Jesucristó rihaan chumij nihánj che'é ma'an njí soj ei. ²¹ Né che'é se vaa qui'yaj Jesucristó che'é soj ro', che'é dan amán rá soj ni'yaj soj man Diose síí naqqi'yaj i'ná' man Jesucristó, né cune' Diose man so' se vaa guun chij so' a. Né che'é se danj qui'yaj Diose ro', che'é dan amán rá soj ni'yaj soj man Diose, né na'víj soj quisij güii cavíi sa' ndo'o soj qui'yaj so' a.

²² Dan me se uno soj se-naná Diose naná ya, né che'é dan cunuú sa' nimán soj, né che'é dan no xcúún soj gaa 'ee rá soj man tuvi' soj adonj. Sè cataj rma'an soj se vaa 'ee rá soj man tuvi' soj ma!. Ya gaa 'ee ndo'o rá soj man tuvi' soj ei. ²³ 'O se cunuú i'ná' nimán soj, qui'yaj se-nana Diose, ne nuveé se caví' me se-naná Diose ma!. Tananj ase vaa 'o rasuun vaa i'ná' vaa se-naná Diose, né daj chihqá míj se ca'anj ni'yaj yo' mei. ²⁴ Che'é dan nó naná nihánj rihaan danj Diose a: "Ase vaa coj chrin' man tacaan ro', danj vaa taran' ní', né ase vaa yâj taj raa coj ro', danj vaa suun sa' 'yaj ní' a. Daj se vaa nacoó coj né navij yâj ayuu ro', danj vaa ní' navij ní' a. ²⁵ Tzaj né daj chihqá míj se navij se-naná síí 'nij ra'a man ní' ma!". Danj taj naná no rihaan danj Diose, né se-naná Diose yo' me nana sa' nata' nûj rihaan soj adonj.

2

¹ Che'é dan ca'ne' rá soj ga suun noco' tucuáán chil'i ei. Sè nachri' soj ní'yaj soj nu' tuvi' soj mei. Se tiha' yu'unj soj man tuvi' soj mei. 'O ndaa taj soj ro', veé danj qui'yaj gueé soj ei. Se guun xcoj ruvaaq rá soj ni'yaj soj tuvi' soj mei. Se nanó soj cuentó né che'é tuvi' soj ma!. ² Ase vaa me ndo'o rá leé no cutzji leé no too ro', danj guun ndo'o rá soj tucu'yón soj se-naná Diose nana ya, né

ase vaa racuúj too man leé no achij leé no ro', danj gaa racuúj se-naná Diose man soj cunuú scá' nimán soj chuguanj. Dan, gaa ne cavíi sa' ndo'o soj, qui'yaj Diose ei. ³ 'O se aj ne'en soj se vaa ve'é ndo'o 'yaj síí 'nij ra'a man ní' che'é ní' adonj.

Naná nihánj taj xna'anj se vaa ase vaa yuvej sa' vaa Jesucristó a

⁴ Ca'na' soj rihaan Jesucristó ei. Ase vaa 'o yuvej xij sa' uchruj nii asino yaan tacóó ve' gaa nachrâj nii ve' ro', danj vaa so', tzaj né njí síí man rihaan chumij nihánj me se nachri' njí so' ni'yaj njí so' yuvej yo', tzaj né síí sa' ndo'o narii Diose me so' nânj adonj. ⁵ Ne ase vaa njí yuvej le'ej nii nata' xrâá yuvej xij ro', danj vaa taran' soj, sese canoco' raan soj man Jesucristó, né ve'é cumán rcua'aan soj, qui'yaj Jesucristó, gaa né cunuú sa' nimán soj, gaa né ase vaa xrej ro', danj gaa soj rihaan Diose, ne ase vaa se sa' nago' njí xrej rihaan Diose ro', danj gaa se sa' qui'yaj soj che'é se me soj síí noco' man Jesucristó, gaa né caran' rá Diose se vaa 'yaj soj ei.

⁶ Che'é dan nó naná nihánj rihaan danj Diose a: "Ni'yaj soj ei. Aj cuné' 'unj yo'ó yuvij chuman' Jerusalén naj rej cu'naj Sion, né ase vaa 'o yuvej vaa so', nucuaj ndo'o so' chuguanj. Sij sa' ndo'o me so', né quinarii 'unj man so', né ase vaa yuvej xij une' yuvij tacóó ve' ro', danj gaa so', né sese cuchuman rá yo' so' quene' en so' man síí cuné' 'unj, né se guun na'aj so' ma!. Tananj cavíi sa' ndo'o so' adonj". Danj cataj Diose, ca'mii so' che'é Jesucristó gaa naá a. ⁷ Vaa yu'vee ndo'o nó Jesucristó rihaan soj sij amán rá ni'yaj man so', tzaj né xa' njí síí ne amán rá ni'yaj man Jesucristó me se quisij ya ndaa vaa taj naná nihánj nana no rihaan danj Diose adonj: "Yuvej quirí' njí síí cune' ve' ro', guun yuvej sa' doj rihaan taran' njí yuvej naj tacóó ve' yo' nânj adonj", taj danj Diose a. ⁸ Né: "Naxru' yuvij, qui'yaj yuvej yo', né guun na'aj njí yuvij gaa quene'en njí yuvij man so'", taq yo'ó naná no rihaan danj Diose a. Né njí síí ne amán rá ni'yaj man Jesucristó me se che'é se ne cuno njí so' se-nana Diose ro', che'é dan naxru' njí so' né quirí' njí so' a. Dan me se ca'néé ra'a Diose man njí so' quirán' njí so' danj nânj ei.

Naná nihánj taj xna'anj se vaa narii Diose man ní' sij noco' man Jesucristó a

⁹ Xa' soj, tzaj né sij narii Diose me soj, né xrej uun chij ya nûj rihaan Diose me soj, né sij cunuú sa' nimán me soj, né yuvij man chuman' nocoó sa' ndo'o ya uun chij Diose rihaan me soj, né che'é se me rá Diose nata' soj che'é se sa' qui'yaj so' ro', che'é dan narii so' man soj ei. Dan me se sij noco' tucuáán rmi' me soj gaa naá, tzaj né canacúún Diose man soj xcaj soj cuentá, né cunaj uxrá vaa

se-tucuāñj Diose tucuáán nocō' soj cuano ei.
10 Dan me se gaa naá me se nuveé yuvii' nij

ra'a Diose me soj, ne ne gaa 'ee rá Diose ní'yaj Diose man soj ma'. Tzaj ne yaj me se cunuu 'ee rá so' ní'yaj so' man soj, ne guun soj sii chéé gaa ma'an Diose, ne 'nij ra'a Diose man soj ei.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa qui'yaj suun ní'rihaan Diose á

11 Dan me se 'ee ndo'o raj man soj, ne qui'yaj soj se ndo'o uxrá, ne cuno soj ei. Nuveé chihanj ní'me chumij man ní' cuano, man tinuj, man nocoj. Ase vaa 'o sii aran' me ma'an rej ro', danj vaa ní' rihaan chumij nihánj cuang ei. Che'é dan se guun qui'yaj soj rasuun chi'ii me rá neé man soj qui'yaj soj ma'. 'O se unu' se chi'ii yo' ga nimán ní' adonj. 12 Ne ve'é inanj qui'yaj soj rej ne soj sca'núj nij sii chi'ii man rihaan chumij nihánj, gaa ne sese guun rá nij so' cuta' nij so' cacun' rmí' xráa soj se vaa nij 'yaj soj, gaa ne xcaj nij so' cuentá se vaa ve'é inanj 'yaj soj ei. Gaa ne güii cuchíl Diose rihaan nij so' me se cataj nij so' se vaa sa' uxrá vaa Diose chuguānj.

13 Che'é se sij nocō' man sii 'nij ra'a man ní' me soj ro', che'é dan cuno soj rihaan taran' nij sii nicaj suun ei. Dan me se cuno soj rihaan sii nicaj suun nocō' emperador, che'é se sij uun chij doj me so' ei. 14 Ne dan me se cuno soj rihaan yo'ó nij sii nicaj suun gobernador nocō' do' nij uún, che'é se sij a'ne' suun sii nicaj suun emperador rihaan me nij so', ne no xcúún nij so' qui'yaj nij so' sayuun man nij sii chi'ii do', ca'mii sa' nij so' che'é nij sii sa' do' chuguānj. 15 Ne me rá Diose qui'yaj ní' se sa', gaa ne cunuu dínj tu'va nij sii ne acaj cuentá sii tu'va rma'an nana nij che'é Jesucristó chuguānj. 16 Ne'en ní' se vaa sij chéé uún me ní', tzaj ne se guun cataj ní' se vaa che'é dan me ca'vee qui'yaj ní' me ma'an se chi'ii ma'. Tananj guun ní' sii 'yaj suun rihaan Diose ei. 17 Dan me se ve'é ca'mii soj ga daj a yuvii, ne gaa 'ee rá soj man nu' nij sii amán rá ní'yaj man Jesucristó, ne cuno soj rihaan Diose, ne ve'é caraq cochroj soj rihaan sii nicaj suun emperador ei.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ase vaa ca'ne' sa' gueé rá Jesucristó gaa quiran' so' sayuun ro', danj gaa qui'yaj ní'

18 Ve'é cuno soj rihaan se-ru'vee soj sij uun mozó á. Nuveé inanj rihaan nij ru'vee sa' ru'vee ni'yajan a'mii cuno soj ma'. Veé danj cuno uún soj rihaan nij ru'vee nij 'yaj do' uún nañj ei. 19 Ne sese quiran' ta'aj soj sayuun qui'yaj se-ru'vee ta'aj soj ru'vee chi'ii, che'é se maan se sij nocō' man Diose me sii ran' sayuun yo', ne sese a'ne' sa' gueé rá sii ran' sayuun yo' ga suun tucuáá

rihaan ru'vee, gaa ne cunaj uxrá 'yaj so' ní'yaj Diose adonj.

20 Dan me se sii tumé ya cacun' ro', vaa che'é cayuun so', ne nda' se ca'vee ca'ne' gueé rá so' ayuun so' do', ran' so' sayuun do', tzaj ne se cataj ní' se vaa cunaj 'yaj so' ran' so' sayuun a ma!. Maan che'é cacun' tumé so' me ayuun so' nañj á. Tzaj ne sii inanj se sa' 'yaj me se sese ca'ne' sa' gueé rá so' quiran' cachrij so' sayuun che'é Diose, ne cunaj uxrá qui'yaj so' nañj á. 'O se Diose ro', me sii naru'vee nu' sayuun quiran' so' che'é so' nañj adonj. 21 'Q se canacúún Diose man ní' canocó' ní' man so' ne quiran' ní' sayuun adonj. Tananj Jesucristó, tzaj ne quiran' so' sayuun che'é ní', ne ca'ne' sa' gueé rá so' gaa quiran' so' danj adonj. Dan me se ndaa rá se vaa ca'ne' rá Jesucristó gaa quiran' so' sayuun che'é ní' ro', danj gaa gueé ca'ne' rá ní' quiran' ní' sayuun, rá so' ei. 22 Ne Jesucristó me se a' ó nana ne do', a' ó cacun' do', ne nari' ní' tu'va so' mei. 23 Ca'mii chree yuvii che'é so', tzaj ne ne ca'mii chree so' che'é nij yuvii ma'. Quiran' so' sayuun, tzaj ne ne ca'mii so' nana quij ma!. Tananj guun rá so' se vaa Diose sii a'ne' nicaj cacun' che'é ní' ro', so' me sii ca'ne' cacun' che'é so' vaa güii a. 24 Cacun' tumé ní' ro', nata' xráá Jesucristó gaa cavi' so' rihaan rcutze, che'é rej ca'ne' rá ní' ga suun 'yaj cacun' ne inanj tucuáán sa' canoco' ní' a. Ne che'é se go' nii xráá so' ro', che'é dan nahuun sa' nimán soj a.

25 Dan me se ase vaa matzinj cha'nuu rco' ro', vaa soj gaa naá, ne ne canoco' soj man Diose gaa naá, tzaj ne yaj ro', canicaj nimán soj, ne guun che'é soj canoco' soj man Jesucristó, ne ase vaa sii ve'é ndo'o tumé daán matzinj ro', danj vaa so' ga soj cuano, ne ve'é nicaj yu'unj so' man soj cuano ei. Dan me se so' me sii uun chij rihaan nimán soj cuano chuguānj.

3

Nana nihánj taj xna'anj daj qui'yaj yuvii ga nica yuvii a

1 Ase vaa no xcúún mozó cuno mozó rihaan se-ru'vee mozó ro', danj vaa no xcúún soj chanja cuno soj rihaan nicaj soj á. Gaa ne ca'vee se na'vej rá nicaj ta'aj soj cuno nij so' se-nana Diose, tzaj ne che'é se ve'é ndo'o 'yaj soj rihaan nicaj soj ro', che'é dan guun rá nicaj soj canoco' nij so' man Diose ei. 2 Dan me se xcaj nij so' cuentá se vaa chanja aráj cochroj rihaan nicaj me soj, ne nuveé chanja niha'rá me soj a. 3 Se caráya'ñj ndo'o soj chanja che'é rej níquee sa' soj ma!. Se

nanó rá soj che'é rej daj gaa yuvé raa soj do', che'é caquí canoco' xréé soj do', che'é ticuu cunuú chihá soj do', che'é yatzíj tu'vee cunuú soj do' ma!. Sè guun rá soj se vaa ve'é gaa soj qui'yaj rasuun dajn ma'. ⁴Dan me se xcaj soj cuentá che'é nimán ma'an soj che'é rej gaa sa' nimán soj á. 'Q se ve'é gaa nimán soj, ne dínj gaa nimán soj, ne nimán soj me se daj chiháq müj se quirí' yo' ma!. Né ve'é gaa soj, gaa né caran' rá Diose ni'yaj Diose man soj adonj. ⁵Danj qui'yaj nij chaná canoco' man Diose cumán gaa naá, ne nucuaj rá nij no' man Diose, né ve'é cuno nij no' rihaan nicá nij no', che'é rej ve'é gaa nij no' a. ⁶Né dajn qui'yaj chaná cu'naj Sará, né ve'é cuno no' rihaan nicá no' síi cu'naj Abraham, né: "Síi chij", cataj no' ni'yaj no' man so' a. Dan me se sese sa' inanj qui'yaj soj, né sese a' ó xco' se cuchu'vi' soj, gaa né guun soj ta'nij si'nó níi cu'naj Sará uún chuguuanj.

⁷Né tananj soj sno'o uún, né xcaj soj cuentá me se achíin man nicá soj, né ve'é cayaán soj ga no' ei. Xcaj soj cuentá se vaa nucuaj soj doj rihaan no', né che'é dan ve'é qui'yaj soj ga no' á. Né xcaj soj cuentá se vaa 'o cuyaán cayaán chaná rihaan Diose nu' cavii nu' ca'anj a. Sese ve'é qui'yaj soj, né se guun vij rá soj gaa achíin ni'yaj soj rihaan Diose ma!.

Naná nihánj taj xna'anj se vaa nda' se quiran' nij síi 'yaj se sa' sayuun cuano, tzaj ne vaa güüi cavii sa' uxrá nij so' a

⁸Daj yo'ó nana cataj xna'anj 'unj rihaan soj, né dan me se cuyaán gaa nimán taran' soj ga tuví' soj, né dan me se ase 'ee rá soj tinuú a'ngaa soj ro', danj gaa 'ee rá soj man tuví' soj yo'ó nij síi amán rá ni'yaj man Jesucristó á. Räcuíj soj man nij síi ran' sayuun, né gaa nicá' nimán soj ei. ⁹Ca'vee se qui'yaj chi'ii yuvíj man soj, tzaj né se qui'yaj chi'ii soj man nij yuvíj ma!. Ca'vee se ca'mii' chree yuvíj che'ó soj, tzaj né se ca'mii' chree soj che'é nij yuvíj ma!. Tananj ye'é ca'mii' soj ga nij yuvíj ei. 'Q se canacuún Diose man soj, che'é rej qui'yaj soj dajn, gaa né ca'vee ca'mii' luj Diose che'é ma'an soj chuguuanj. ¹⁰'Q se nana nihánj nó rihaan danj Diose, taj yo' se vaa: "Sese me rá yo'ó so' guun nihá' rá so' cayaán so', né sese me rá so' cavii sa' so', né se ca'mii' so' nana nij se ca'mii' so' nana né se ca'mii' so' nana chree do' ma!. ¹¹Naxuun so' man so' rihaan suun chi'ii, né inanj se sa' qui'yaj so' á. Dan me se nano' ndo'o so' rej ca'vee cayaán dínj so' ga tuví' so', né yo'ó canoco' so' man chrej dínj yo' a. ¹²'Q se ni'yaj ndo'o Diose daj ran' nij síi vaa sa', né nanó xrej Diose nu' nana achíin ni'yaj nij so' rihaan so', tzaj né taj ri'yunj Diose ni'yaj Diose man nij síi 'yaj chi'ii a", taj nana nō rihaan danj Diose a.

¹³Né se guun rá yuvíj qui'yaj chi'ii yuvíj man soj, sese sij niha' rá qui'yaj sa' me soj ma!. ¹⁴Tzaj né ca'vee se quiran' soj sayuun che'é se sij vaa sa' inanj me soj, tzaj né vaa che'é güun niha' rá soj chuguuanj. 'Q se vaa güüi cavii sa' soj adonj. Che'é dan se nanó rá soj, né se cuchu'vi' soj che'é se vaa qui'yaj yuvíj man soj ma!. ¹⁵Caraj cochroj soj ní'yaj soj man Jesucristó sij 'nj ra'a man ní' ei. Xcaj soj cuentá daj gaa ca'mii' soj ga me ma'an síi xná'anj man soj me che'é me guun rá soj se vaa cavii sa' soj qui'yaj Diose vaa güüi a. ¹⁶Ve'é nata' soj rihaan nij síi xná'anj man soj, né se naqu'i'yaj xta' soj nimán soj asá' nata' soj se-naná Diose ma!. A 'ó xco' se qui'yaj soj cacun' ma!. Gaa né nij síi nachri' ni'yaj man soj sij noco' man Jesucristó che'é se ve'é inanj 'yaj soj me se guun na'aj nij so' che'é nana quij tu'va man a'ñ so'adonj. ¹⁷Ne sese ca'vej rá Diose né sese quiran' ní' sayuun che'é se qui'yaj sa' ní', né cunaj quiran' ní' sayuun ei. Tzaj né sese maan che'é se qui'yaj ní' cacun' né quiran' ní' sayuun, né nij uxrá vaa quiran' ní' sayuun gaa ei.

¹⁸Tzaj né Jesucristó me se nda' se taj cacun' tumé so', tzaj né gaa cachéé so' rihaan chumii' nihánj, né quiran' ndo'o so' sayuun che'é cacun' tumé ní' sij tumé cacun', che'é rej ca'vee nucui' ní' rihaan Diose chuguuanj. Dan me se caví' maan nee man Jesucristó, tzaj né cunuú i'ná' nimán so' adonj. ¹⁹Gaa né ca'anj so' ca'mii' natáj so' rihaan nij nana chree 'nij taga' rmí' a. ²⁰Né nij nana chree me se ca'vej rá nij so' cuno nij so' rihaan Diose gaa naá gaa cayaán síi cu'naj Noé adonj. Dan me se Noé me se 'yaj so' rihoo né a'mii natáj so' se-naná Diose se vaa caman' uxrá, tzaj né ne cuchuman' rá nij yuvíj ma!. Tzaj né caraj x'naa Diose che'é nij yuvíj, né na'vij ndo'o Diose canicaj nimán nij so', tzaj né ne canicaj nimán nij so', né canó xráá nij so' gaa ca'na' na ya'anj a. Né daj yo'ó tunj güee yuvíj catúj rque rihoo, né quinanii nij so' rihaan na ya'anj, qui'yaj na yo' nanj adonj. ²¹Né ve'é na me se 'yaj nanií ní' rihaan sayuun yo' yaj ei. Na ata' ne ní' me yo' chuguuanj. Nuveé che'é rej guun rá ní' güee nacaj xráá ní' cata' ne ní' ma!. Che'é rej cataj ní' rihaan Diose se vaa guun rá ní' se vaa navij chrej chi'ii uun chij nimán ní' né inanj se sa' guun rá ní' qui'yaj ní' rej rihaan ní' me se che'é dan cata' ne ní' adonj. Ne inanj che'é se cunuú i'ná' uún Jesucristó gaa caví' so' ro', che'é dan ca'vee quinanii ní' sij cata' ne rihaan sayuun chuguuanj. ²²Dan me se quisij cunuú i'ná' uún Jesucristó, gaa né quinan' so' rej xta', né x'núu Diose rej nuva' Diose yáán so' cuano, né uun chij so' rihaan cunudanj nij se-mozó Diose do', rihaan nu' nij nana uun chij rihaan nij rasuun man rihaan chumii' nihánj do', rihaan yo'ó nij síi

man rej xta'! adonj.

4

Nana nihánj taj xna'anj daj qui'yaj ní'yaj che'é se nichrun' ca'na'uún Jesucristó rihaan chumij nihánj a

¹ Dan me se che'é se quiran' ndo'o Jesucristó sayuun gaa me so'yuvij ro', che'é dan no xcúun soj ca'nej nucuaj soj nimán soj, gaa ne ca'vee guun nucuaj soj rihaan sayuun quiran' soj ei. Ne'en soj se vaa síi quiran' nee sayuun che'é Diose me se daj chiháa míj se qui'yaj canaanacacun' rihaan so' ma'. ² Dan me se doj güii quinaj cayáán so' rihaan chumij nihánj me se se qui'yaj uún so' me ma'an se nj me rá nee man so' qui'yaj so' ma'. Tananj qui'yaj so' ndaa vaa me rá Diose qui'yaj so' ei. ³ Dan me se gaa naá me se ya qui'yaj ndo'o soj nu' nj rasuun nj ndaa vaa me rá nj síi yanúj chuguanj. Dan me se cachéé soj chrej chí'íj do', chrej a'mii ga chaná niha' rá do', chrej uun xno do', chrej a'mii chree do', yo'ó nj chrej chí'íj do', 'yaj soj chuguanj. Ne na'vij soj rihaan ya'anj cacój yuvij ndaa vaa na'vej rá Diose qui'yaj soj ei. ⁴ Tzaj ne yaj me se ca'ne' rá soj ga suun cheé ga njí síi chí'íj ne 'yaj ndo'o se njí ga njí so' chuguanj. Che'é dan yaj me se ma'anj rá njí so' njí yaj njí so' man soj, ne a'mii chree njí so' che'é soj cuano ei. ⁵ Tzaj ne aj nicun' chruun Jesucristó ca'ne' so' cacun' che'é njí síi vaa i'nq' do', che'é njí síi cavi' do', ne njí síi chí'íj yo' ro', no' xcúun njí so' nata' njí so' rihaan Jesucristó che'é njí njí se chí'íj qui'yaj njí so' ei. ⁶ Maan che'é dan me ca'mii natáj Jesucristó se-naná Diose naná sa'! ndaa rihaan njí síi cavi', che'é rej nda' se quiran' njí so' sayuun ga yo'ó nj yuvij che'é cacun' qui'yaj njí so' rihaan chumij nihánj, tzaj ne ca'vee cayáán nimán njí so' rihaan Diose nu' cavi' njí ca'anj a.

⁷ Nichrun' un' ca'anj ni'ya' chumij nanj ei. Che'é dan gaa chij inanj rá soj, ne yo'o xcaj soj cuentá, gaa ne ca'vee cachinj njí yaj soj rihaan Diose chuguanj. ⁸ Ne suun sa' nocoo doj qui'yaj soj me nihánj, ne gaa 'ee rá soj man tuvi' soj njí amán rá njí yaj man Jesucristó, ne sese 'ee rá njí tuvi' njí, gaa ne quinavij ndo'o njí cacun' tumé tuvi' njí, qui'yaj njí adonj. ⁹ Ca'vej soj caran' tuvi' soj síi amán rá njí yaj man Jesucristo ve' tucuá soj, ne go' soj se chá cha njí so', ne se guun cataj soj se vaa sayuun uxrá vaa 'yaj soj danj ma'. ¹⁰ Dan me se qui'yaj Diose se luj che'é 'o 'o njí, rqué Diose suun rihaan 'o 'o njí qui'yaj suun njí che'é tinúú njí, ne ino doj vaa suun 'yaj suun 'o 'o njí che'é tinúú njí, ne che'é dan no xcúun soj racuuj soj man tinúú soj, ndaa vaa uun nucuaj soj chuguanj. ¹¹ Sese ca'mii natáj yo'ó tuvi' soj, ne yo'ó cunuú rá so' se vaa se-naná Diose me njí naná a'mii natáj

so' á. Sese qui'yaj suun yo'ó tuvi' soj che'é soj, ne qui'yaj so' nu' ndaa vaa guun nucuaj so' qui'yaj so' qui'yaj Diose á. Gaa ne ca'vee ca'mii sa' yuvij che'é Diose njí yaj njí yuvij man soj sij nocoo' man Jesucristó ei. Ne Diose me se nu' cavi' njí ca'anj ca'mii sa' njí che'é so', ne guun chij ndo'o so' adonj. Veé danj gaa ya ei.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa se nanó rá njí che'é sayuun ran' njí a

¹² Se ca'anj rá soj che'é sayuun quiran' soj, man tinuj, man nocoj. Ya quiran' ndo'o soj sayuun, che'é rej ca'vee xcaj soj cuentá sese sij amán ya rá njí yaj man Diose me soj chuguanj. Ne se guun rá soj se vaa orún' soj me síi ran' sayuun ma'. ¹³ Maan se guun niha' rá soj che'é se ase quiran' Jesucristó sayuun ro', danj vaa ran' guee soj ga so', gaa ne güüi ca'na' uún so' guun chij so' rihaan chumij nihánj me se ca'vee guun niha' doj rá soj ei. ¹⁴ Sese nachri' yuvij njí yaj yuvij man soj che'é se sij nocoo' man Jesucristó me soj, ne vaa che'é guun niha' rá soj adonj. 'O se yanj Nimán Diose ga soj, ne uun chij ndo'o Nimán Diose ei.

¹⁵ A 'ó soj se guun síi ticavi' yuvij do', síi ituú do', síi chí'íj do', síi tiguij man do' ma'. Tadó soj ei. Vaa che'é quiran' síi vaa danj sayuun ei. ¹⁶ Tzaj ne sese quiran' yo'ó tuvi' soj sayuun che'é se sij nocoo' man Jesucristó me so', ne taj che'é guun na'a' so' ma'. Tananj che'é se sij nocoo' man Jesucristó me so' ro', che'é dan cataj so' se vaa sa' vaa Diose a. ¹⁷ 'O se yaj me se aj guun che'e Diose ca'ne' Diose cacun' che'é njí sij tucuá Diose a. Che'é dan ne'en njí se vaa njí doj quiran' njí síi na'vej rá cuno se-naná Diose naná sa' asa' ca'ne' Diose cacun' che'é njí so' chuguanj. ¹⁸ 'O se danj Diose taj: "Nanj síi nocoo' ndo'o man Diose, tzaj ne sayuun ndo'o quinanji njí so' rihaan sayuun, ne táá a njí síi ne nocoo' man Diose do', táá a njí síi chí'íj do', ne ca'anj ya njí so' rihaan ya'an ei". Danj taj naná no rihaan danj Diose a. ¹⁹ Che'é dan xa' soj sij ran' sayuun ndaa vaa me rá Diose quiran' soj, tzaj ne yo'ó inanj qui'yaj sa' soj, ne dan me se ca'vej rá soj nicaj yu'unj Diose man nimán soj á. 'O se Diose me síi qui'yaj man soj, ne vaa che'é gaa nucuaj rá soj man so' ei.

5

Nana nihánj taj xna'anj che'é chrej narqué Pedró rihaan njí síi cuchumán rá njí yaj man Jesucristó a

¹ Rihaan soj sij chij nicaj yu'unj man njí síi nocoo' man Jesucristó man daj a chuman' ca'mij cuano a. 'O se síi chij mé 'unj ga soj, ne síi quene'en sayuun se vaa quiran' Jesucristó mé 'unj, ne dan me se ve'é guun chij 'unj ga Jesucristó asa' ca'na' uún so'

rihaan chumij nihánj, raj a. ² Ase vaa nicaj yu'unj yuvij man matzinj ro', danj gaa ve'é nicaj yu'unj soj man niij síi nocó' man Diose ndqaa vaa ca'ne' Diose suun rihaan soj á. Se naquiyaj 'qe soj man soj rihaan suun yo' ma'. Maqan se ve'é qui'yaj suun soj che'é Diose ei. Ne se guun inanj rá soj qui'yaj canaan soj che'é suun 'yaj soj ma'. Tananj gaa niha' rá soj che'é ma'an suun yo' ei. ³ Ne se guun niha' rá soj quirij ta'ngá' soj rihaan niij síi nocó' man Jesucristó ma'. Inanj ve'é qui'yaj suun soj ga' niij so', ne quene'én niij so' daj qui'yaj soj, gaa ne xcaj niij so' cuentá daj qui'yaj ma'an niij so' uún a. ⁴ Gaa ne asa' curuvi' Jesucristó síi nicaj yu'unj man taran' ní' sij nicaj yu'unj man niij síi nocó' man Jesucristó me se ca'na'lo' cachrii corona sa' inanj cuyuu raq ní', qui'yaj so', ne dan me se nu'cavii nu'ca'anj ve'é ndo'o gaa ní', qui'yaj Jesucristó chuguuanj.

⁵ Tananj soj sij tachruu, ne cuno soj rihaan niij síi chij, ne veé dan me taran' soj me se naqui'yaj nica' soj nimán soj rihaan tuvi' soj á. 'Q se nanq nihánj nó rihaan danj Diose, taj yo' se vaa: "Aráán Diose chrej rihaan niij síi xta' nimán se cavii sa' niij so', tzaj ne 'yaj Diose se luj che'é niij síi nica' nimán a", taj nana yo'a. ⁶ Che'é dan me yo'o naqui'yaj nica' soj nimán soj rihaan Diose síi nucuaj ndo'o, ne cuno soj rihaan so', gaa ne vaa güüi, ne cavii sa' soj, qui'yaj so' adonj. ⁷ A 'ó xco' se nanó rá soj ma'. Diose ro', me síi nanó ndo'o rá daj ran' soj, ne che'é dan me 'o gaa nucuaj rá soj man so' ei.

⁸ Gaa sca' rá soj, ne tumé soj man soj daj qui'yaj soj ei. 'Q se vaa síi taj ri'yunij ni'yaj man soj, ne síi chree me so', ne ase 'yaj chuvaa aguáj chéé nano' xcuu chä ro', danj 'yaj síi chree, chéé so' nano' so' man síi ca'vee tirij' so' man chuguanj. ⁹ Q raan canoco' soj man Diose, ne daj chihaa míj se cuno soj rihaan síi chree mei. Xcaj soj cuentá se vaa ase vaa sayuun ran' soj ro', danj vaa guee sayuun ran' taran' niij síi nocó' man Jesucristó män rihaan chumij nihánj chuguanj. ¹⁰ Dan me se Diose ro', me síi 'yaj daj a se luj che'é soj, ne so' me síi canacúun man soj cavii sa' uxrá soj ga' so' nu'cavii nu'ca'anj che'é Jesucristó, ne asa' quisij quiran' soj sayuun doj güüi rihaan chumij nihánj, gaa ne cune'sa' Diose man soj, ne naqui'yaj sca' so' man soj, ne gaa nucuaj inanj rá soj, qui'yaj so' adonj. ¹¹ Ne guun chij ndo'o Diose nu'cavii nu'ca'anj, ne daj a güüi ve'é cayáán so' nqan adonj. Amén.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ve'é cayáán niij síi ca'anj yanj cartá nihánj rihaan, rá niij tuvi' Pedró a

¹² Veé danj sij natá' 'unj doj niij nana no' rihaan yanj nihánj, ne tinú' Silvano me síi cachrón se-nanq rihaan yanj nihánj, ne dan

me se tinúú ní' síi nucuaj rá ní' man me so', ne dan me se nanq nihánj me se narquej chrej nucuaj rihaan soj, ne cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa tucuáán nocó' ní' ro', ma'an ya' tucuáán yo' me rej 'yaj Diose se luj che'é ní' chuguuanj. Raan canoco' soj tucuáán yo' ei. ¹³ Dan me se niij tinúú ní' síi man chuman' nihánj chuman' cu'naj Babilonia ro', me rá niij so' se vaa ve'é cumán soj a. Narii Diose man niij so' ga soj canoco' taran' niij soj man Diose, ne vaa tinú' Marcos, ne ase vaa 'ota'níj ro', vaa so' rihanj, ne ve'é cayáán soj, rá so' uún a.

¹⁴ Ve'é uxrá ca'mij soj nanq luj ga' tinúú soj síi amán rá ni'yaj man Jesucristó gaa nari' tuvi' soj á.

Ne me ndo'o rá 'unj gaa xej nimán cunudanj soj sij noco' man Jesucristó qui'yaj Diose nqan chuguanj.

Nihánj me síj víj yanj cartá qui'yaj síi cu'naj Pedró ca'néé so' rihaan niж yuvii noco' man Diose a

¹'Unj ro', me síi cu'naj Simón Pedró síi 'yaj suun rihaan Jesucristó, ne apóstol cune' so' nata' rihaan yuvii che'é so' mej, ne qui'yáá 'unj yanj nihánj ca'nej 'unj rihaan soj sij noco' man Jesucristó, ne dan me se cuyaqan yu'vee nó soj ga núj rihaan Diose ei. Dan me se síi nica nimán me Jesucristó, ne amán rá soj ga núj ni'yaj soj man Diose, qui'yaj Jesucristó, ne so' ro', me Diose síi noco' ni', ne so' me síi tinanii man ní' rihaan sayuun adonj.

² Me rá 'unj xcaj ndo'o soj cuentá che'é Diose do', che'é Jesucristó sij 'nij ra'a man ní' do', gaa ne ca'vee quirí' ndo'o soj se luj ne gaa xej nimán soj, qui'yaj roj so' ei.

Nana nihánj taj xna'anj daj qui'yaj ní' ne canoco' raan ní' man Jesucristó a

³ Dan me se canacúun Diose man ní' cavii sa' uxrá ní' ne guun chij ní' ga ma'an so', ne Jesucristó me se ya'anj ndo'o rá so', ne so' me síi qui'yaj xcaj ní' cuentá che'é Diose, ne che'é dan ca'vee cayaán sa' ní' ga Diose, ne ve'é canoco' ní' man Diose, ne taj a doj rasuun cachijin man ní', qui'yaj so' ma'. ⁴ Ne che'é dan cata' tu'va so' che'é níj se luj qui'yaj ndo'o so' che'é ní', che'é rej ca'vee quinanji soj rihaan se ch'íj nuju nimán níj síi man rihaan chumij nihánj, ne ase vaa ma'an Diose ro', danj gaa soj ei.

⁵ Ne che'é dan soj sij amán rá ni'yaj man Jesucristó me se yo'q naqu'i'yaj cyu soj che'é se-tucuanj Diose, ne naqu'i'yaj sca' ndo'o soj nimán soj, ne asa' guun sca' nimán soj, gaa ne terquee soj xcaj soj cuentá sa' doj che'é se-nanq Diose, ⁶ ne asa' quene'en sa' soj se-nana Diose, gaa ne terquee soj guun soj síi tumé sa' man ma'an daj qui'yaj ma'an, ne asa' quisíj tumé sa' soj man ma'an soj, gaa ne terquee soj guun nucuaj nimán soj rihaan sayuun, ne asa' quisíj guun nucuaj nimán soj rihaan sayuun, gaa ne terquee soj qui'yaj soj, ⁷ ne asa' quisíj nari' soj qui'yaj soj ndaa vaa me rá Diose, gaa ne terquee soj cunuú ni'yaj nimán soj, ne asa' quisíj cunuú ni'yaj nimán soj, gaa ne terquee soj cunuú 'ee rá soj ni'yaj soj tuvi' soj ei.

⁸ Dan me se sese doj a nari' soj qui'yaj soj nu' danj daj a güii, gaa ne se ca'vee guun soj síi ni'yon síi ne ne'en qui'yaj suun che'é Diose a ma'. Tananj sa' uxrá doj quene'en soj man Jesucristó sij 'nij ra'a man ní' adonj. ⁹ Tzaj né síi ataa nari' qui'yaj nu' ndaa vaa

taj 'unj nihánj me se ase vaa síi ne ruvi' gan' ni'yaj vaa so', se vaa síi tuchrii vaa so', ne nichrun' yáj tacúún so' ruvi' ni'yaj so', ne taj se 'yá' xcaj so' cuentá che'é níj rasuun nocoo doj a man adonj. Né dan me se quini'yón so' nu' cacun' naruvii xráá so' gaa rque nañ adonj.

¹⁰ Che'é dan me doj a tananj terquee ndo'o soj canoco' raan soj man Diose, tinuj, nocoj. Dan, gaa ne quene'en ya soj se vaa nacuún Diose man soj ne narii Diose man soj cavii sa' soj ga so', ne daj chihqa míj se quirí' soj rihaan Diose ma'. ¹¹ Gaa ne Jesucristó sij 'nij ra'a man ní' síi tinanii man ní' rihaan sayuun ro', ve'é uxrá nucuji' sa' soj rej guun chij so' nu' cavii nu' ca'anj, qui'yaj so' chuguanj.

¹² Che'é dan nda' se aj ne'en soj nana nihánj, ne nda' se aj guun che'é soj canoco' soj se-nanq Diose nana ya vaa rihaan soj, tzaj ne nano niganj 'unj nana nihánj rihaan soj se gaa nanj quiríyon soj ei. ¹³ Vaa che'é ndo'o nanoj nana nihánj rihaan soj yaj gaa vaa i'na' 'unj rihaan chumij nihánj, raj chuguanj. ¹⁴ O se aj ne'enj se vaa nichrun' cavii 'unj, ndaa vaa catastaj Jesucristó sij 'nij ra'a man ní' rihanj, ¹⁵ ne che'é dan yo'o qui'yaj ndaa daj a ca'vee ma'an, gaa ne nda' se cavij, tzaj ne yo'o cunuú rá soj nana sa' nihánj ei.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa quene'en níj tuvi' Pedró se vaa síi uun chij me Jesucristó a

¹⁶ O se gaa catastaj xna'anj nuj rihaan soj se vaa ca'na' uún Jesucristó sij 'nij ra'a man ní' rihaan chumij nihánj ne gaa nucuaj ndo'o so' asa' ca'na' so', ne nuveé cuentó avii raa ma'an nuj me yo' ma'. Rihaan ma'an nuj quene'en nuj se vaa síi sa' uxrá me so' adonj. ¹⁷ Ya sij uun chij me so', catastaj Diose, gaa ca'mii Diose nana nihánj rihaan so' a: "Ta'níi 'unj síi 'ee ndo'o raj man mé so', ne niha' ndo'o raj ni'yaj mán so' adonj", taj Diose rihaan so' adonj. ¹⁸ Xréé ma'an nuj cuno nuj nana nihánj nana cavii rej xta' gaa cumán nuj xráá quij guee ga so' ei.

¹⁹ Che'é se quene'en nuj ndaa vaa guun chij Jesucristó qui'yaj Diose, che'é dan doj a cuchumán rá nuj nana cachrón níj síi nata' se-nanq Diose gaa naá chuguanj. Ne sa' qui'yaj soj, seso xcaj ma'an soj cuentá che'é nana ca'mii níj so' ei. ²⁰ O se ase vaa ya'an chuguun racuji' man níj síi yanj rej rmí' ro', danj vaa se-nanq níj so', racuji' yo' man ní' gaa yáán ní' chumij nihánj adonj. Tzaj ne vaa güii quene'en soj man ma'an Jesucristó, ne se cachin uún se-nanq níj síi man gaa naá rihaan soj ma'. ²¹ O se ase vaa yati' xta'ngaa chuguun gaa rej nichrun' rá ranga' ro', danj gaa so', quene'en nimán soj rej sa', qui'yaj so' a. ²² Maan se asino yaan xcaj

soj cuentá che'é se-naná nij síí nata' se-naná Diose gaa naá, né nuveé raa ma'an nij so' cavii nana cachrón nij so' rihaan yanj ma'. ²¹ Q se a' ó yuvij qui'yaj ca'na' se-naná Diose rihaan chumij nihánj cuno yo'ó nij yuvij ma'. Maqan se Nimán Diose me síí qui'yaj ca'mii nij yuvij naná cavii rihaan ma'an ya Diose adonj.

2

Nana nihánj taj xna'anj che'é nij síí nago' tucuáán ne a

¹ Tzaj ne cumán uxrá nij síí ne nata' se-naná Diose gaa naá rihaan nij síí israelitá, né ndaqá rá se vaa nij síí ne gaa naá ro', ta'nga' danj vaa nij síí ne cuchi' rihaan soj narque tucuáán ne rihaan soj adonj. Né sese cuchumán rá soj, né ca'lanj soj rihaan ya'an ga nij so' a. Dan me se Jesucristó sij 'nij ra'a man ní' ro', cavi' so' che'é rej ca'vee quinianji nij so' rihaan sayuun, tzaj né ma'an nij so' me se inanj naná né a'mii nij so' che'é Jesucristó, né che'é dan quiran' ra'yanj ya nij so' sayuun, qui'yaj Diose a. ² Tzaj né canoco' que'ee nij síí amán rá nij' yaj man Jesucristó man nij síí ne yo', né qui'yaj ndo'o nij so' nü' tucuáán chi'ij, né che'é tucuáán chi'ij 'yaj nij so' ro', che'é dan ca'mij nij síí ne amán rá nij' yaj man Diose nana nij che'é se-tucuanj Diose tucuáán ya ei. ³ Guun rá nij síí narque tucuáán né yo' qui'yaj canaan' ndo'o nij so' sa'anj, né che'é dan nano' nij so' nana ne ca'mij nij so' rihaan nij soj, tzaj né asij naá cataj Diose se vaa quiran' ndo'o nij so' sayuun vaa güii, né ya uxrá quiran' nij so' sayuun ei.

⁴ Dan me se aj ne'en soj se vaa ne caraq x'naa Diose a rihaan ma'an nij se-mozó so' gaa qui'yaj nij so' cacun' a ma'. Ya ca'néé Diose man nij so' rej quiran' nij so' sayuun, ne numij Diose aga' ne' man nij so', nago' Diose man nij so' rej rmij' quiran' nij so' sayuun, ne dan me se danj gaa cumán nij so' ndaqá güii ca'ne' Diose cacun' che'é nij so' adonj. ⁵ Ne aj ne'en soj se vaa ne caraq x'naa Diose a rihaan nij síí cumán gaa naá ma'. Maqan tujn güeé nij tuví' síí cu'naj Noé síí ca'mii natáj naná sa' rihaan yuvij se vaa ca'vee cunuú sa' nij yuvij rihaan Diose ro', inanj nij so' me nij síí quinianji rihaan sayuun qui'yaj Diose, gaa ca'ne' rá Diose ca'na' na ya'anj, né canó xráá nij síí chi'ij man rihaan chumij nihánj, che'é se ne cuno nij so' rihaan Diose adonj. ⁶ Tananj uún, ne ne'en soj se vaa yuun che'é cacaa nü' roj chuman' cu'naj Sodoma ga Gomorra, qui'yaj Diose uún, ne dan me se cataj Diose se vaa daj chihaa míj se cumán uún yuvij roj chuman' yo', né danj qui'yaj Diose che'é se guun rá Diose xcaj ní' cuentá daj quiran' nü' nij síí na'vej rá cuno rihaan Diose a. ⁷ Tzaj

né tinanii Diose man síí cu'naj Lot rihaan sayuun yo', che'é se síí nica nimán me síí cu'naj Lot yo', né quiri' rá síí cu'naj Lot che'é se chi'ij qui'yaj nij síí tucuáán rihaan Diose nij síí cumán roj chuman' yo' a. ⁸ Dan me se gaa cayáán síí nica nimán yo' chiháán nij so', né daj a güii quene'en so' se chi'ij qui'yaj nij síí chi'ij yo', né cuno so' nü' naná chi'ij ca'mii nij so' a. Veé dan, né quiri' ndo'o rá so' a.

⁹ Tzaj né síí 'nij ra'a man ní' me se nacaj so' man nij síí nocq' man so', né tinanii so' man nij so' rihaan sayuun, né veé danj gun nucuaj so' tumé so' man nij síí chi'ij, né yo' o' quiran' nij síí chi'ij yo' sayuun ndaqá se quisij güii ca'ne' so' cacun' che'é nij so' adonj. ¹⁰ Dan me se táá a qui'yaj so' man nij síí cheé se-tucuanj ma'an, né 'yaj nij so' ndaqá vaa me rá neé man ma'an nij so', né nachri' nij so' nij' yaj nij so' man Jesucristó sij 'nij ra'a man ní', né síí a'mii xtä' ndo'o me nij so', né a 'ó xco' ne na'aj nij so' a ma'. Né ne chu'ví' nij so' ca'mij nij so' nana nij che'é nij ya'anj uun chij rihaan nij rasuun man rihaan chumij nihánj a ma'. ¹¹ Né nanj sij nucuaj doj me nij se-mozó Diose nij síí noco' sa' man so', tzaj né ne quisij rá nij so' cuchi' nij so' rihaan síí 'nij ra'a man ní' né cuta' nij so' sacun' xráá nij ya'anj yo' ma'.

¹² Tzaj né ase vaa xcuu ne acaj cuentá, ne ta'aa nii, né ticavi' nii man ro', danj vaa nij síí narqué tucuáán né yo' ei. Ne acaj nij so' cuentá daj vaa nij ya'anj, tzaj né a'mii nij so' nana nij che'é nij ya'anj yo', né che'é dan quiran' nij so' sayuun ndaqá vaa quiran' ma'an nij ya'anj yo' vaa güii, qui'yaj Diose, ¹³ né dan me se naru'vee Diose sayuun rihaan nij so' che'é sayuun qui'yaj nij so' man tuví' nij so' adonj. Niha' rá nij so' qui'yaj nij so' se nij rej rangá', né veé danj niha' ndo'o rá nij so' gaa chá nij so' chraa ga soj, né che'é dan tiri' nij so' man soj gaa nuu chre' soj cha soj chraa adonj. ¹⁴ Inanj me rá nij síí narqué tucuáán nij' yaj nij so' man chaná niha' rá, ne ne a'ne' rá nij so' ga suun 'yaj cacun' a ma'. Tiha' yu'unj nij so' man nij síí ne nica raan se-tucuanj Diose, né yo' vaa nimán nij so' me rá nij so' quiri' ndo'o nij so' sa'anj ei. Ase vaa xnuu mañá ndo'o ro', danj vaa nij so', né ya quiran' ndo'o nij so' sayuun vaa güii chuguaj.

¹⁵ Tanaj nij so' se-tucuanj Diose tucuáán nica, né canoco' nij so' tucuáán ne, né ase vaa qui'yaj síí cu'naj Balaam ta'níi Beor gaa naá ro', danj qui'yaj nij so' ei. Né síí cu'naj Balaam me se che'é se guun rá so' nij' yaj so' sa'anj, né qui'yaj so' cacun', ¹⁶ tzaj né ase vaa a'mii yuvij ro', danj ca'mii daán so' burró rihaan so', né cuta' daán so' burró cacun' xráá so', né dan me se caraán daán so' burró chrej rihaan so' qui'yaj chi'ij rma'an so' rihaan Diose, qui'yaj Diose adonj.

¹⁷ Né ase vaa curuj na utun' ro', danj vaa nij so', né ase vaa ngaa achén rma'qan 'yaj nanaq ne ne aman' maqan 'yaj ro', danj vaa nij siú narqué tucuáán ne yo', né guun na'aj ndo'o nij yuvij nucuaj rá man nij so' ei. Aj cataj Diose se vaa cune! Diose man nij so' rejmí' ndo'o ny' cavii nu' ca'anj adonj.

¹⁸ Dan me se a'mii xta' ndo'o nij so' nanaq nij rma'qan, né uno nij siú cuchumán nacá rá ní'yaj man Jesucristó, né nda' se tihaj guun yaníj nij so' rihaan nij siú ne acaj cuentá man rihaan chumij nihánj, tzaj né nanicaj nij so', ne tanáj nij so' chrej sa', né 'yaj uún nij so' se chi'ij ndaqa vaa me rá ma'qan nij so' qui'yaj nij so', ¹⁹ né taj nij siú narqué tucuáán né rihaan yuvij, né: "Ca'vee qui'yaj soj me ma'qan se me rá soj ei", taj nij siú narqué tucuáán ne rihaan nij siú cuchumán nacá rá yo', tzaj né ma'qan nij so' ro', me mozó 'yaj suun che'é rej quirij' nu' nimán yuvij adonj. 'O se me ma'qan rasuun 'yaj canaan rihaan ní' ro', yo' me rasuun 'yaj suun ní' rihaan, né mozó me ní' rihaan yo' adonj. ²⁰ 'O se gaa rque me se xcaj nij so' cuentá che'é Jesucristó sij 'nij ra'a man ní' siú tinanii man ní' rihaan chrej chi'ij uun chij nimán ní' do', rihaan cunudanj chrej chi'ij mān rihaan chumij nihánj do', tzaj ne yaj me se nanicaj nij so' qui'yaj uún nij so' chi'ij, né ndaqa qui'yaj canaan chrej chi'ij yo' rihaan nij so', né dan me se asino yaan me se maan ta'ngá' nij vaa nij so', tzaj ne yaj me se chi'ij doj vaa nij so' adonj. ²¹ Cavii sa' nij so' doj sese ne quene'en nij so' se-tucuáñ Diose tucuáán nica se vaa yaj quene'en nij so' se-tucuáñ Diose, gaa né nanicaj uún nij so' tanáj nij so' tucuáán sa' nago! Diose man nij so' saj adonj. ²² Ase vaa 'yaj nij so' vaa nana ya nihánj a: "Uchráán chuvee, gaa né anicaj uún xo' chá xo' se-cuchranj xo' a", né vaa se-nanq xcáá uún taj: "Quisij cane xcáá na sa', gaa né anicaj uún xo' natúj xo' rá sigui' a", vaa yo'ó nanaq taj xna'anj daj 'yaj nij siú narqué tucuáán né yo' a.

3

Nana nihánj taj xna'anj se vaa taj ni'yón ca'na' uún Jesucristó rihaan chumij nihánj a

¹ Nihánj me yanj vij ca'nej 'unj rihaan soj, tinuj, nocoj. Rihaan roj yanj nihánj nanoj se-nanq Diose rihaan soj che'é se me raj xcaj soj cuentá che'é rej sa' ei. 'O se sij me ya rá canoco' man Diose me soj, ² né me raj ninuj rá soj nanaq ca'mii nij siú vaa sa' rihaan Diose síi nata' se-nanq Diose gaa naá, né me raj ninuj rá soj se-nana Jesucristó sij 'nij ra'a man ní' siú tinanii man ní' rihaan sayuun nana narqué nuj sij apóstol cune' so' man rihaan soj a.

³ Tzaj né vaa che'é ndo'o xcaj nij soj cuentá, né ca'na' siú a'ngá' nacoq nij 'yaj man

soj asa' nichrun' ca'na' uún Jesucristó rihaan chumij nihánj, ne náá guun se nij guun rá nij so' qui'yaj nij so' a. ⁴ Gaa né cataj nij so' nanq nihánj rihaan soj a: "Cataj nij siú nata' se-nanq Diose gaa naá rihaan xji ní' se vaa ca'na' uún Jesucristó rihaan chumij nihánj, tzaj né ne ca'na' uún so' chiha!. Véé danj vaa cavii xji ní', né taj vaj so' ca'na' man asanj. Véé ase vaa chumij gaa asino curuvi' chumij ro', veé danj vaa guee chumij ndaa cuano nanj asanj", cataj nij so' ca'ngá' nacoq nij so' rihaan soj a.

⁵ Dan me se danj cataj nij so' che'é se na'vej rá nij so' xcaj nij so' cuentá ndaa vaa curuvi' chumij gaa naá qui'yaj Diose ei. Tzaj né ca'mii Diose, né guun rej xta', né curihan yo'ó nacoq rque na ya'anj chuguanj. ⁶ Gaa né gaa naá me se ca'anj ní'ya níj yuvij man rihaan chumij, qui'yaj maan do', na ya'anj do' ei. ⁷ Tzaj ne xta' gaa yo'ó man ní' cuano me se ma'an Diose ca'mii, né cataj Diose se vaa quinaj roj yo' ndaa se quisij güii ca'ne' Diose cacun' che'é nij siú chi'ij, gaa né nu' che'é cacaaq nij so' chuguanj. Né güii yo' me se ca'nej Diose ya'an, né cacaaq nu' xta' gaa yo'ó man ní' cuano, né ca'anj ní'ya uún yo' adonj.

⁸ Sé quini'yón soj nanaq nihánj, man tinuj, man nocoj. Ase vaa 'o míj yo' vaa orún' güii rihaan siú 'nij ra'a man ní', né ase vaa orún' güii vaa 'o míj yo' rihaan so' ei. ⁹ Ta'aj nij yuvij me se guun raan ndo'o Diose qui'yaj Diose ndaa vaa cataj so' gaa naá, rá nij so', tzaj né se guun raan Diose mei. Maan se inaj nimán Diose ni'yaj Diose man soj, né inaj rí Diose cavii nimán a doj tuví' soj mei. Tananj me rá so' canicaj nimán taran' soj ne tanáj xco soj tucuáán chi'ij chuguanj.

¹⁰ Tzaj né taj ni'lýón quisij güii ca'ne' Diose cacun' che'é yuvij ei. Dan me se cariin ndo'o ca'anj ní'ya xta', né quinavij nu' níj se man rej xta' cacaaq, né ca'anj ní'ya yo'ó go nu' se man rihaan yo'ó adonj. ¹¹ Che'é se ca'anj ní'ya chumij, che'é dan se guun nang rá soj che'é rasuun man rihaan chumij nihánj ma'. Tananj xcaj soj cuentá che'é rej daj qui'yaj soj canoco' raan soj man Diose ei. ¹² Na'vij soj quisij güii yo', né ve'é canoco' soj man Diose che'é rej ra'yanj doj quisij güii yo' chuguanj. Né güii yo' me se quinavij nu' xta' cacaaq, né nacun nu' níj rasuun man rej xta' yo' ei. ¹³ Tzaj né aj cataj Diose se vaa ya gaa yo'ó yo'ó naca, né gaa yo'ó rej xta' naca, né inanj se sa' qui'yaj nij siú cumán rej yo' asa' quisij ei. Dan me se na'vij ndo'o ní' quisij güii yo' couai ei.

¹⁴ Che'é se na'vij ní' güii yo' ro', che'é dan terquee soj doj qui'yaj soj se sa' inanj rihaan Diose, né se gaa nanj cutumé soj cacun' asa' ca'na' uún Jesucristó ei. Né dinj gaq nimán soj, tinuj, nocoj. ¹⁵ Xcaj soj cuentá se vaa na'vij Diose nanj che'é se me rá so' quinanjj

nij yuvij rihaan sayuun chuguanj. Veé dānj taj uún nij nanq̄ cachrón tinú' Pabló rihaan yanj ca'néé so' rihaan soj, ndaa vaa chrej cūu narqué Diose rihaan so' a.¹⁶ Dan me se daj a nij yanj cartá qui'yaj Pabló ro', ca'mii so' che'é rasuun nihánj, nē vaa doj nana cūu sayuun cunó' nō rihaan yanj qui'yaj so', nē dan me se nij síi ne ne'en do', nij síi uun vij rá me se tinicaj nij so' se-nanq̄ Pabló, ne a'mii nē nij so' che'é Pabló, taj nij so' se vaa ino vaa tucuáán tucu'yón so' a. Nē dānj 'yaj nij so' ga yo'ó nij nanq̄ no rihaan danj Diose uún, nē che'é dan quiraq̄' ndo'o nij so' sayuun vaa güii adonj.

¹⁷ Aj cataj xna'anj 'unj rihaan soj che'é nij síi narqué tucuáán nē ca'nq̄' rihaan soj vaa güii, tinuj, nocoj. Che'é dan tadó uxrá soj se gaa nanj canoco' soj tucuáán nē narqué nij síi na'vej rá cuno rihaan Diose yo' ei. Sese canoco' soj se-nana nij so', ne guun vij rá soj, qui'yaj nij so' ei. ¹⁸ Che'é dan yo'ó guun rá soj ní'yaj soj se luj rqué Diose rihaan soj, ne yo'ó guun rá soj xcaj soj cuentá sa' doj che'é Jesucristó sij 'njj ra'a man ní' síi tinanii man ní' rihaan sayuun adonj. Vaa che'é ndo'o cataj ní' se vaa sij sa' ndo'o me so' nē sij sa' ndo'o guun so' nu' cavii nu' ca'anj adonj. Veé dānj gaa ya ei.

Nihánj me 'o yanj cartá qui'yaj síi cu'naj Juan ca'néé so' rihaan niж yuvii noco' man Diose a

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cataj xna'anj síi cu'naj Juan che'é se vaa quene'en rihaan ma'an so' a

¹ Dan me se núj me se cataj xna'anj núj rihaan niж soj che'é 'o síi cane gaa naá asij guun che'é Diose qui'yaj Diose chumij, ne inanj se vaa cuno ma'an núj do', se vaa quene'en rihaan ma'an núj do', se vaa cuta' núj ra'a núj xráa do', che'é inanj rasuun vaa danj cataj xna'anj núj rihaan soj a. Dan me se cataj xna'anj núj che'é se-nana Diose, ne so' me síi qui'yaj cayáán ní' ga Diose nu' cavii nu' ca'anj adonj. ² Dan me se so' me síi qui'yaj cayáán ní' ga Diose nu' cavii nu' ca'anj, ne ca'na' so', ne quene'en núj man so', ne nihánj me se nata' núj rihaan niж soj che'é so' se vaa asino canicun' so' ga Diose rej yanj Diose gaa naá, gaa ne yaj me se ca'na' so' rej ne ní' a. ³ Dan me se nata' núj rihaan ma'an niж soj che'é se vaa quene'en núj do', che'é se vaa cuno núj do', che'é rej ca'vee cunuу rcua'lqan soj ga núj, ne dan me se cunuу rcua'lqan ní' ga Rej ní' Diose, ga ta'núi so' Jesucristó a. ⁴ Ne achrón núj nana nihánj rihaan yanj nayaq soj, che'é rej ca'vee guun nihá' uxrá rá taran' ní' adonj.

Nana nihárj taj xna'anj se vaa ase vaa ya'an chuguun ro', danj vaa Diose, ne ca'vee cunuу sa' nimán ní' qui'yaj so' a

⁵ Ne nihánj ro', me nana cataj xna'anj Jesucristó cuno núj, ne nata' núj nana nihánj rihaan soj, ne dan me se ase vaa 'o ya'an chuguun vaa Diose, ne rej vaj Diose me se nuví' rej rmí' rej vaj so' ma!. ⁶ Che'é dan sese cataj ní' se vaa sij chéé ga Diose me ní', ne sese chéé ní' rej rmí', gaa ne tu'va rma'an ní' vaa gaa nanj ei. Ne ne noco' ní' tucuáan ya yo' gaa a ma!. ⁷ Tzaj ne sese chéé ní' rej chuguun sa' rej vaj ma'an Diose, ne ve' e sa' mán taran' ní', ne quinavij nu' cacun' tumé ní', qui'yaj Jesucristó síi caví' che'é ní', ne yo' qunuу sa' nimán ní' ei. ⁸ Dan me se sese cataj ní' se vaa a doj cacun' ne tumé ní', ne dan me se tiha' yu'unj ní' vaa gaa nanj adonj. Ne nuveé sij a'mii nana ya me ní' gaa a ma!. ⁹ Tzaj ne sese nata' ya ní' rihaan Diose che'é cacun' tumé ní', ne Diose me se vaa che'é gaa nucuaj rá ní' se vaa nica qui'yaj so' che'é ní', ne dan me se cataj so' se vaa navij cacun' tumé ní', ne tinavij so' nu' se chi'li mán nimán ní' adonj. ¹⁰ Dan me se sese cataj ní' se vaa a doj ne qui'yaj ní' cacun', ne sij tu'va rma'an me ní', ne 'yaj ní' síi ne man

ndaq ma'an Diose vaa gaa nanj chuguaj. Dan me se aj cataj ya Diose se vaa tumé ní' cacun' nanj ei. Ne sese ca'mij ní' danj, ne nuveé sij uno se-nana Diose me ní' gaa mei.

2

Nana nihánj taj xna'anj che'é nana no xcúún ní' cung ní' a

¹ Ase vaa ta'níi 'unj ro', danj vaa soj, tinuj, nocoj. Ne achrón 'unj nu' nana nihánj rihaan yanj nihánj, che'é rej se qui'yaj soj cacun' mei.

Dan me se sese qui'yaj ní' cacun', ne vaa 'o síi nica nimán a'mii yu'unj che'é ní' rihaan Rej ní' Diose, ne Jesucristó me síi a'mii yu'unj che'é ní' ei. ² Ne so' me síi cavi' che'é rej ca'vee quinavij cacun' tumé ní' adonj. Tzaj ne nuveé che'é doj se-cacun' ní' me cavi' so' ma!. Cavi' so' che'é cacun' tumé cunudanji yuvij man rihaan chumij adonj.

³ Dan me se nihánj me rej ne'en ní' se vaa sij noco' man Jesucristó me ní' a. Dan me se sese 'yaj ní' ndaq vaa cataj xna'anj Jesucristó rihaan ní', ne sij noco' ya man so' me ní' adonj. ⁴ Tzaj ne sese taj yo'o so' se vaa sij noco' man Jesucristó me so' ne ne 'yaj so' ndaq vaa cataj xna'anj Jesucristó rihaan ní', ne síi ne me so', ne nuveé sij a'mii nana ya me so' mei. ⁵ Tzaj ne síi uno se-nana Jesucristó ro', so' me síi ya ya aráj cochroj rihaan Diose chuguaj. Che'é dan, sese qui'yaj ní' danj, ne ca'vee guun ya rá ní' se vaa sij noco' man Jesucristó me ní' ei. ⁶ Ne síi taj se vaa yo'o noco' man Jesucristó ro', ase vaa qui'yaj Jesucristó ro', danj inanj no xcúún so' qui'yaj ma'an so' uúu adonj.

⁷ Dan me se 'ee raj man soj, tinuj, nocoj. Ne nihánj me se cachron 'unj 'o nana naca rihaan yanj nihánj cung soj chuguaj. Tzaj ne nuveé nana naca me nana nihánj ma!. Véen nana cuno soj asij guun che'é soj canoco' soj man Jesucristó me nana nihánj nanj adonj. ⁸ Dan me se cachron uún 'unj nana naca nihánj cung soj, ne ya ya nana naca tucu'yón Jesucristó me nana nihánj, ne cuno soj nana naca nihánj adonj. 'O se vaj navij rej rmí' rihaan chumij nihánj, ne Jesucristó ro', me ya'an chuguun, ne dan me se guun che'é se-nana so' cuchuguun se-nana so' rihaan chumij nihánj ei. ⁹ Ne xa' síi taj se vaa vaj so' rej chuguun ga se-nana Jesucristó ne nachri' so' ni'yaj so' man tinúú so', ne sij vaj gueé rej rmí' me ya so' nana chuguaj. ¹⁰ Ne síi 'ee rá man tinúú me se so' me síi chéé rej chuguun ga se-nana Jesucristó, ne se ca'vee quirí' so' ma!. ¹¹ Ne xa' síi nachri' man tinúú, tzaj ne so' me síi vaj rej rmí', ne 'o chéé gueé so' rej rmí' nanj á. Ne ne'en so' me rej vaj so' a ma!. 'O se caráán rihaan so', qui'yaj rej rmí' vaj so'

nānā adonj. Na'vee a doj xcaj so' cuentá a ma'.

¹² Dan me se achrón 'unj nu' nānā nihánj nayaq̄ soj xnii, ne 'o se che'ē se nocō' soj man Jesucristó ro', che'ē dan quinavij cācun' tumé soj rihaan Diose ei.

¹³ Achrón 'unj nu' nānā nihánj nayaq̄ soj sij vaa ta'níi, ne 'o se aj ne'en soj man sīi cayáán ga Diose gaa guun che'ē Diose qui'yaj Diose chumij nihánj a.

Achrón 'unj nu' nānā nihánj nayaq̄ soj sij tachruu, ne 'o se aj qui'yaj canaán soj rihaan sīi chree ei.

¹⁴ Achrón 'unj nu' nānā nihánj nayaq̄ soj xnii, ne 'o se aj ne'en soj man Rej ní' Diose adonj.

Achrón 'unj nu' nānā nihánj nayaq̄ soj sij vaa ta'níi, ne 'o se aj ne'en soj man sīi cayáán ga Diose gaa guun che'ē Diose qui'yaj Diose chumij nihánj ei.

Achrón 'unj nu' nānā nihánj nayaq̄ soj sij tachruu, ne 'o nucuaj ndo'o nimán soj rihaan sayuun, ne yo'q uno soj se-nānā Diose, ne aj qui'yaj canaán soj rihaan sīi chree ei.

¹⁵ Sē guun rá soj ni'yaj soj chumij nihánj do', nj̄ rasuun mān rihaan chumij nihánj do' mei. 'O se xā' sīi me rá ni'yaj chumij nihánj, tzaj ne nuveé sij aráj cochroj rihaan Rej ní' Diose me so' man chuguānj. ¹⁶ 'O se rihaan chumij nihánj vaa ndo'o se me rá yuvij qui'yaj yuvij do', vaa ndo'o se me rá yuvij ni'yaj yuvij do', vaa ndo'o rasuun 'yaj uun xta' nimán yuvij do', tzaj ne nuveé rasuun cavii rihaan Rej ní' Diose me nu' nj̄ rasuun vaa danj ma'. 'O se nānā rasuun mān rihaan chumij nihánj me nj̄ rasuun yo' nānā adonj. ¹⁷ Ne vaj navij chumij nihánj ei. Ne vaj navij nu' se vaa me rá nj̄ yuvij man rihaan chumij nihánj qui'yaj nj̄ so' ei. Tzaj ne sīi 'yaj ndāa vaa me rá Diose me se cayáán so' nu' cavii nu' ca'anj ga Diose chuguānj.

Nānā nihánj taj xna'anj che'ē sīi tu'va rma'q̄ se vaa sij tjananii man yuvij rihaan sayuun me so' a

¹⁸ Dan me se ase vaa ta'níj vaa soj, ne me raj cuno soj nānā nihánj ei. 'O se nichrun' quinavij chumij nihánj, ne aj cuno soj nānā se vaa ca'na'! 'o sū quitaj yu'unj, ne cataj so' se vaa sij ca'néé Diose tjananii man yuvij rihaan sayuun me so', ne nihánj me se aj ca'na' que'ee sīi tu'va danj, ne che'ē dan ne'en ya ní' se vaa ya nichrun' quinavij chumij nihánj ei. ¹⁹ Dan me se ase vaa tinuú ní' vaa nj̄ so' asij rque, tzaj ne ca'anj yaníj nj̄ so' rihaan ní', ne nuveé ya ya tinuý ní' me nj̄ so' a ma'. 'O se ca'anj yaníj nj̄ so' rihaan ní' che'ē rej ca'vee xcaj ní' cuentá se vaa nuveé tinuý ní' me taran' nj̄ so' a man adonj.

²⁰ Ne xā' soj, tzaj ne cune' Diose man soj, ne guun nucuaj soj xcaj soj cuentá, qui'yaj Diose, ne ne'en soj cunudanj rasuun ei. ²¹ Nuveé che'ē se ne ne'en soj nānā ya me cachrón 'unj nānā nihánj nayaq̄ soj ma'. Tzaj ne achrón 'unj nānā nihánj nayaq̄ soj che'ē se sij ne'en nj̄ nānā ya me soj, ne aj ne'en soj se vaa ino doj vaa nānā ne ga nānā ya nānā nocō' ní' adonj.

²² Ne sīi ne me se so' me sīi taj se vaa nuveé sij ca'néé Diose tjananii man yuvij rihaan sayuun me Jesucristó chuguānj. Dan me se taj so' se vaa ma'q̄ so' me Cristó ca'néé Diose, taj so' chuguānj. Ne dan me se ne aráj cochroj so' rihaan Rej ní' Diose do', rihaan ta'níi Diose do' ma'. ²³ Dan me se xā' sīi ne aráj cochroj rihaan ta'níi Diose, tzaj ne sij ne nocō' man Rej ní' Diose me so' ei. Tzaj ne sīi nata' ya se vaa ve'ē nocō' so' man ta'níi Diose ro', so' me sīi nocō' ya man Rej ní' Diose uún adonj.

²⁴ Ne xā' soj, tzaj ne yo'q cuno soj nānā cuno soj gaa guun che'ē soj canoco' soj man Jesucristo ei. Sese qui'yaj soj danj, ne sij nocō' man ta'níi Diose do', man ma'q̄ ya Rej ní' Diose do', me soj chuguānj. ²⁵ Ne nihánj me nānā cata' tu'va ma'q̄ Jesucristó rihaan ní', se vaa ca'vee cayáán ní' ga Diose nu' cavii nu' ca'anj ya ei.

²⁶ Dan me se cachrón 'unj nu' nānā nihánj nayaq̄ soj che'ē rej xcaj soj cuentá che'ē nj̄ sīi me rá tiha' yu'unj man soj adonj. ²⁷ Ne xā' soj, tzaj ne che'ē se cune' Diose man soj ro', che'ē dan yo'q nocō' soj man Diose, ne taj che'ē tucu'yón níi doj nānā man soj a ma'. Tananj che'ē se cune' Diose man soj, che'ē dan aj nari' soj nānā che'ē nu' rasuun, ne inanj nānā ya nari' soj ei. Nuveé nānā ne me nānā nari' soj, qui'yaj Diose ma'. Dan me se yo'q nocō' soj man Diose, ndāa vaa tucu'yón ya soj man soj adonj.

Nānā nihánj taj xna'anj se vaa ta'níj Diose me ní' a

²⁸ Dan me se ase vaa ta'níj vaa nj̄ soj rihaan, ne me rá 'unj se vaa yo'q canoco' raan soj man Jesucristó, che'ē rej asa' ca'na' uún so' rihaan chumij nihánj, ne se guun na'aj soj a doj ma'. Tananj guun nihā' rá soj ca'mij soj ga so' ei. ²⁹ Dan me se ne'en soj se vaa sīi sa' inanj me Jesucristó, ne che'ē dan ne'en soj se vaa nu' nj̄ sīi 'yaj sa' ro', taran' nj̄ so' me sīi cunuú sa' nimán qui'yaj so' adonj.

3

¹ Dan me se xcaj soj cuentá se vaa cunuú 'ee uxrá rá Rej ní' Diose ni'yaj so' man ní', ne ndāa ta'níi Diose guun ní', qui'yaj Diose chuguānj. Ne ta'níj Diose me xā' ní' adonj. Che'ē dan ne ne'en nj̄ sīi mān rihaan chumij nihánj man ní' daj sij me ní' man

chuguānj. 'O se tananj uún, nē ne ne'en nij so' man ma'an Diose uún a man adonj. ²Dan me se 'ee raj man nij soj, tinuj, nocoj, ne cuano nihánj me se ta'nij Diose me ní', nē ataa xcaj ní' cuentá daj sij guun ní' qui'yaj Diose vaa güüi ei. Maan se ne'en ní' se vaa asa' ca'na' so', nē ase vaa so' ro', danj gaa ma'an ní' uún adonj. 'O se quene'en ní' man so', nē xcaj ya ní' cuentá daj vaa xä' so' nanj adonj. ³Ne níj síi nucuaj rá man nana nihánj se vaa ya vaa nana nihánj me se ya cunuú sa' nimán níj so' qui'yaj níj so', nē ase vaa sa' nimán Jesucristó ro', danj gaa sa' nimán níj so' uún adonj.

⁴Dan me se nu' níj síi 'yaj cacun' ro', níj so' me níj síi na'vej rá cung rihaan Diose, ⁵ nē ne'en níj soj se vaa ca'na' Jesucristó rihaan chumij nihánj, che'é rej ca'vee tinavij so' cacun' tumé yuvij, nē a doj cacun' taj tumé so' ma'. ⁶Né taran' níj síi yo'o noco' man so' ro', ne 'yaj níj so' cacun' ma'. Né níj síi noco' tucuán 'yaj cacun' ro', nuveé sij ne'en man Jesucristó me níj so' man adonj. ⁷Dan me se ase vaa ta'níj vaa soj rihanj, tinuj, nocoj, nē se guun tiha' yu'unj a doj yuvij man soj man chuguānj. Síi 'yaj sa' ro', síi sa' me so', nē ase vaa ma'an Jesucristó vaa so' adonj. ⁸Né síi 'yaj cacun' me se síi noco' se-tucuānj síi chree me so' ei. 'O se asij guun che'é Diose qui'yaj Diose chumij nihánj, ne sij 'yaj inanj cacun' me síi chree nana nihánj, che'é rej ca'vee tirí' so' nu' se vaa 'yaj síi chree yo' ei. ⁹Né taran' níj síi cunuú sa' nimán qui'yaj Diose ro', ne 'yaj níj so' cacun' a ma'. 'O se Diose me síi qui'yaj cunuú sa' nimán níj so', nē se ca'vee yo'o qui'yaj so' cacun', ése ma'an Diose qui'yaj ca'ngaa naçá níj so' nana nihánj adonj. ¹⁰Ne nihánj me xcaj ní' cuentá níj'yaj ní', gaa ne cunuú yaqan ní' ta'níj Diose do', ta'níj síi chree do' ei. Dan me se níj síi ne 'yaj se sa' ro', nuveé sij noco' man Diose me níj so' ma'. Dan me se nuveé sij 'ee rá man tinúú me níj so' a man adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa taj che'é guun na'aj ní' ní'yaj ní' Diose ma'

¹¹'O se nana nihánj me nana cuno soj asij guun che'é soj canoco' soj man Diose, nē nana nihánj taj se vaa no' xcúún ní' cunuú 'ee rá ní' man tuvi' ní' chuguānj. ¹²Dan me se se qui'yaj ní' ndaq vaa qui'yaj síi cu'nañ Cain gaa naá ma'. 'O se sij noco' tucuán chí'i me so', ne tacivi' so' tinúú so' adonj. Ne me che'é qui'yaj so' danj, rá soj ga. 'O se nu' rasuún qui'yaj so' me se inanj chí'i ndo'o qui'yaj ma'an so', ne tinúú so' me se sa' inanj vaa rasuún qui'yaj tinúú so', nē che'é dan guun xcoj ruvägá rá so' ní'yaj so' tinúú so' adonj.

¹³Dan me se se ca'anj rá soj sese quitaj ri'yunj níj síi man rihaan chumij nihánj ní'yaj níj so' man soj, man tinuj, man nocoj. ¹⁴'Q se che'é se cunuú 'ee rá ní' man tinúú ní' ro', che'é dan ne'en ní' se vaa aj tanáj xco ní' chrej chí'i chrej qui'yaj caví' ní', ne aj cunuú sa' nimán ní', ne ca'vee cayáán ní' ga Diose ei. Né síi ne 'ee rá man tuvi' me se adj' se vaa níj síi caví' ro', vaa níj so' nana nihánj adonj. ¹⁵Dan me se xä' taran' níj síi nachri' ní'yaj man tinúú me se ase vaa síi ticavi' man tinúú ro', vaa níj so', nē ne'en soj se vaa daj chihää müj se ca'vee gaa i'na' síi vaa danj rihaan Diose nu' caví' ní' ca'anj ma'. ¹⁶Né Jesucristó ro', me síi ca'vej rá caví' che'é ní', nē che'é dan ne'en ní' se vaa 'ee rá so' man ní' adonj. Né che'é dan no' xcúún ní' ca'nej nimán ní' caví' ní' che'é tinúú ní' chuguānj.

¹⁷Dan me se sese vaa ndo'o rasuún man rihaan chumij nihánj nícaj yo'o so', nē nda' se ne'en so' se vaa achiin ndo'o rasuún man tinúú so' tzaj nē na'vej rá so' räcuúj so' man tinúú so', nē nuveé sij aráj cochroj rihaan Diose me so' a man adonj. ¹⁸Dan me se ase vaa ta'níj vaa soj chuguānj. Dan me se se guun cataj uun ní' nana uun se vaa aráj cochroj ní' rihaan Diose chuguānj. Qui'yaj ya ya ní' se sa' ndaq vaa me rá Diose qui'yaj ní', nē ya ya sij aráj cochroj rihaan Diose me ní' adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa taj che'é guun na'aj ní' ní'yaj ní' Diose ma'

¹⁹Dan me se sese qui'yaj ní' danj, nē quene'en ní' se vaa sij noco' ya nana ya me ní', nē dan me se guun ya ya rá nimán ní' rihaan Diose ei. ²⁰'Q se nda' se ca'vee quinano rá ní' che'é cacun' tumé ní', tzaj ne sa' doj vaa Diose rihaan nimán ní', ne Diose me síi ne'en cunudanj adonj. ²¹Dan me se 'ee raj man níj soj, tinuj, nocoj. Né sese nuví' cacun' tumé ní', ne se cuchu'ví' ní' cal'mij ní' ga Diose ma'. ²²Dan me se me ma'an rasuún cachjinj ní' rihaan Diose, nē rqué Diose cunudanj se vaa cachjinj ní'yaj ní' rihaan so', che'é se sij uno se-nana so' me ní', ne uun niha' rá so' ní'yaj so' se sa' 'yaj ní' ei. ²³Dan me se nihánj me se vaa me rá Diose qui'yaj ní' a. Me rá Diose cuchumán rá ní' ní'yaj ní' man ta'níj so' Jesucristó, ne me rá Diose cunuú 'ee rá ní' ní'yaj ní' man tuvi' ní' ndaq vaa ca'ne' Diose suun rihaan ní' a. ²⁴Né síi uno se-nana Diose ro', so' me síi yo'o noco' man Diose, ne yo'o ne Diose ga so' adonj. Né nihánj me rej ne'en ní' se vaa yo'o ne Diose ga ní' ei. Che'é se xcaj ní' cuentá se vaa 'yaj suun Nimán Diose nimán ní', che'é dan ne'en ní' se vaa nē Diose ga ní' adonj.

4

Nana nihánj taj xna'anj me nana ca'vee cuno ní' a

¹ 'Eę raj man nij soj, tinuj, nocoj. Nę se guun cung soj me ma'lan nana ma'. Asino xcaj soj cuentá sese nana rqué Nimán Diose me nana ca'mii yo'o so', né sese Nimán Diose me síi rqué nana yo', né ca'vee cuno soj nana yo' ei. 'O se aj ca'na' ndo'o síi ne, ne taj nij so' se vaa sij nata' se-nana Diose me nij so', tzaj né tu'va rma'an nij so' nanj ei. Dan me se danj tu'va nij so' rihaan nij síi mān rihaan chumij nihánj che'é se me rá nij so' cuchumān rá nij síi mān rihaan chumij nihánj chuguanj. ² Tzaj né nihánj me se vaa qui'yaj soj, gaa ne ca'vee xcaj soj cuentá me nana me nana ca'mii Nimán Diose ei. Sese cataj yo'o so' se vaa Jesucristó me síi ca'néé Diose tjanii man yuvij rihaan sayuun, ne guun Jesucristó yuvij ca'na' so', cataj yo'o so', né nana yo' me se-nana Nimán Diose adonj. ³ Tzaj né nu' nij síi taj se vaa nuveé sij ca'néé Diose man me Jesucristó me se nuveé nana rqué Nimán Diose me yo' ma'. 'O se se-nana nij síi ne tu'va rma'an me yo', né dan me se aj cuno soj se vaa ca'na' nij so', ne cataj nij so' se vaa sij ca'néé Diose tjanii man yuvij rihaan sayuun me ma'lan nij so' ei. Nę yaj nihánj me se aj mān ndo'o nij so' rihaan chumij nihánj yaj cuano chuguanj.

⁴ Tzaj né yaj nihánj me se síi cunuu sa' nimán qui'yaj Diose me nij soj, tinuj, nocoj. Nę aj qui'yaj canaán soj rihaan nij síi ne cuano ei. 'O se nuy Nimán Diose nimán soj, né nucuaj doj Nimán Diose rihaan síi chree vaj rihaan chumij nihánj chuguanj. ⁵ Nę nij síi ne yo', tzaj né síi mān rihaan chumij nihánj me nij so', né che'é dan inanj a'mii nij so' ndaą vaa nari' nij so' rihaan chumij nihánj, né uno nij síi mān rihaan chumij nihánj se-nana nij so' ei. ⁶ Tzaj né síi cunuu sa' nimán qui'yaj Diose me ní', né nij síi ne'en man Diose ro', uno nij so' se-nana ní' adonj. Nę xa'síi ne cunuu sa' nimán qui'yaj Diose, tzaj né ne uno nij so' se-nana ní' a ma'. Che'é dan ne'en ní' me síi nuy Nimán Diose nimán, né ne'en ní' me síi nuy nana tiba' yu'unj nimán chuguanj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa no xcúún ní' cunuu 'ee rá ní' man tuvi' ní', che'é se 'ee rá Diose man ní' a

⁷ 'Eę raj man nij soj, tinuj, nocoj. Nę no xcúún ní' cunuu 'ee rá ní' man tuvi' ní' adonj. 'O se Diose me síi rqué rej nucuaj rihaan ní' cunuu 'ee rá ní' man tuvi' ní' a. Che'é dan nu' síi 'ee rá man tuvi' me se síi cunuu sa' nimán qui'yaj Diose me nij so' adonj. Nę ne'en nij so' man Diose adonj. ⁸ Nę síi ne 'ee rá man tuvi' me se ataa xcaj nij so' cuentá che'é Diose ei. 'O se ataa xcaj nij so' cuentá se vaa Diose me síi 'ee inanj rá

man ní' adonj. ⁹ Nę nihánj me cataj xna'anj 'unj rihaan soj me che'é ne'en ní' se vaa 'ee rá Diose man ní' a. Dan me se nda' se orún' ya ta'níi Diose, tzaj né ca'néé Diose man ta'níi ma'lan ya Diose rihaan chumij nihánj, che'é rej ca'vee gaa i'nä' nimán ní' nu' cavii nu' ca'anj qui'yaj so' a. ¹⁰ Nę vaa che'é xcaj ní' cuentá se vaa ne caraq cochroj ní' rihaan Diose asino yaan ma'. Tananj asino yaan me se cunuu 'ee rá Diose ni'yaj Diose man ní', gaa né ca'néé so' man ta'níi so' che'é rej cavii ta'níi so' né tinavij ta'níi so' cacun' tumé ní' a. ¹¹ Nę che'é se cunuu 'ee rá Diose man ní' ro', che'é dan no xcúún ní' cunuu 'ee rá ní' man tuvi' ní', tinuj, nocoj. ¹² A doj yuvij ne quene'en rihaan man Diose nu' cavii nu' ca'na' ma'. Tzaj né sese gaa 'ee rá ní' man tuvi' ní', né ya ne Diose ga ní', né aj cunuu sa' nimán ní' ndaą vaa guun rá Diose gaa cunuu 'ee rá Diose man ní' a.

¹³ Dan me se che'é se rqué Diose Nimán Diose rihaan ní' ro', che'é dan ne'en ní' se vaa sij noco' man Diose me ní' ne yo'o ne so' nimán ní' a. ¹⁴ Nę aj ne'en nuj se vaa ca'néé Rej ní' Diose man ta'níi so' rihaan chumij nihánj che'é rej tjanii so' man nij síi mān rihaan chumij nihánj rihaan sayuun, né aj nata' nuj nana yo' rihaan yuvij ei. ¹⁵ Nę síi taj rihaan tuvi' se vaa ta'níi Diose me Jesucristó ro', so' me síi 'o noco' man Diose, né 'o ne Diose ga so' chuguanj. ¹⁶ Nę aj ne'en nuj se vaa 'ee rá Diose man ní', né amán rá nuj se vaa 'ee rá so' man ní' ei.

Diose me síi 'ee rá man ní' ei. Nę sij 'o 'ee rá man tuvi' ro', so' me síi 'o noco' man Diose, ne 'o ne Diose ga so' ei. ¹⁷ Nę che'é dan sese 'ee rá ní' man tuvi' ní', né asa' quisij güii ca'ne' Diose cacun' che'é yuvij, né se cuchu'vi' ní' ma'. 'O se quene'en ní' se vaa ase vaa qui'yaj Jesucristó gaa vaj so' rihaan chumij nihánj ro', danj qui'yaj ma'lan ní' uún adonj. ¹⁸ Che'é dan síi ya ya 'ee rá man tuvi' ro', a doj ne chu'vi' so' ma'. Síi chu'vi' me síi uun rá se vaa qui'yaj Diose sayuun man so', ne nuveé sij ya ya 'ee rá man tuvi' me síi guun danj rá ma'. ¹⁹ Dan me se 'ee rá ní' man tuvi' ní' che'é se asino cunuu 'ee rá ma'lan Diose man ní' a. ²⁰ Nę sese cataj yo'o so' se vaa aráj cochroj so' rihaan Diose, ne sese nachri' so' ni'yaj so' tinúú so', né síi ne me so' ei. 'O se sese ruvi' ya tinúú so' ni'yaj so' tzaj né ne 'ee rá so' man tinúú so', né asa' ca'vee caraq cochroj so' rihaan Diose, sese ne ruvi' Diose ni'yaj so' ga. ²¹ Nę nihánj me nana cataj xna'anj Jesucristó rihaan ní', né cataj so' se vaa síi aráj cochroj rihaan Diose ro', né xcúún so' gaa 'ee rá so' man tuvi' so' uún adonj, taj Jesucristó a.

5

¹ Cunudanj nij síi amán rá se vaa me Jesucristó síi ca'néé Diose tjanii man yuvij ri-

haan sayuuun ro', aj cunuu sa' nimán niж so', qui'yaj Diose chuguanj. Ne che'é dan sese aráj cochroj ní' rihaan Diose, ne no' xcúun ní' gaa 'ee rá ní' man niж cunuu sa' nimán yo' ei. ² Né sese aráj cochroj ní' rihaan Diose, ne sese uno ní' nana' cataj xna'anj Diose rihaan ni', ne veé siй aráj cochroj rihaan ta'ní Diose me uún ní' adonj. ³ Né sese uno ní' nana' cataj xna'anj Diose rihaan ní', ne sij aráj cochroj rihaan Diose me ní' chuguanj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa sese cuchumán rá ní' ni'yaj ní' man Jesucristó, ne qui'yaj canaán ní' rihaan se níj man rihaan chumíj nihánj a

Né ne sayuun vaa cuno ní' rihaan Diose ma'. ⁴ O se cunudanj niж cunuu sa' nimán qui'yaj Diose ro', qui'yaj canaán ní' so' rihaan se nij man rihaan chumíj nihánj, ne che'é se amán rá ní' ni'yaj ní' man Jesucristó ro', che'é dan aj qui'yaj canaán ní' rihaan chumíj nihánj nanj ei. ⁵ Dan me se siй amán rá se vaa Jesucristó me ta'ní Diose ro', so' me siй 'yaj canaán rihaan se nij man rihaan chumíj nihánj adonj.

⁶ Nihánj me Jesucristó siй ca'na' cata' ne, ne 'o se ne ca'na' so' cata' ne uun so' ma'. Dan me se ca'na' so' cata' ne so', ne ca'na' so' cavi' so' che'é ní' uun adonj. ⁷ O se Nimán Diose me se taj xna'anj Nimán Diose rihaan ní', ne amán ya rá ní', ése ya uxrá a'mii Nimán Diose adonj. ⁸ O se va'nuj niж rasuun taj xna'anj rihaan ní' che'é Jesucristó ei. ⁹ Dan me se Nimán Diose taj xna'anj rihaan ní' che'é Jesucristó, ne che'é se cata' ne Jesucristó, che'é dan xcaj ní' cuentá che'é so', ne che'é se cavi' Jesucristó, che'é dan xcaj ní' cuentá che'é so', ne cuyaan a'mii va'nuj niж rasuun yo' a. ¹⁰ Dan me se uno ní' nana' nata' tuv' ní' siй man rihaan chumíj nihánj rihaan ní', ne che'é dan vaa che'é cuno ní' nana' nata' Diose rihaan ní' a. ¹¹ O se sa' doj vaa Diose rihaan yuvij, ne nata' so' rihaan ní' che'é ta'ní so' a. ¹² Dan me se siй amán rá ní'yaj man ta'ní Diose ro', so' me siй cuno se-nana' Diose a. Tzaj ne siй na'vej rá cuchumán rá se-nana' Diose ro', so' me siй uun rá se vaa siй ne me Diose a. ¹³ O se ne cuchumán rá so' nana' nata' Diose rihaan so' che'é ta'ní Diose ma'. ¹⁴ Né nana' nata' Diose rihaan ní' taj se vaa ca'vee cayáán ní' ga Diose nu' cavigi' nu' ca'anj, qui'yaj Diose, che'é rej cavi' ta'ní Diose che'é ní' a. ¹⁵ Né noco' man ta'ní Diose me siй cayáán ga Diose nu' cavigi' nu' ca'anj ya ei. Tzaj ne siй na'vej rá canoco' man so' taj ma'. Sé cayáán so' ga Diose ma'.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa xcaj ní' cuentá se vaa ca'vee cayáán ní' ga Diose nu' cavigi' nu' ca'anj a

¹⁶ Dan me se aj cachronj nana' nihánj nayaq níj soj, che'é rej quene'en soj se vaa

cayáán soj ga Diose nu' cavii nu' ca'anj, che'é rej me soj siй amán rá ní'yaj man ta'ní Diose ei. ¹⁷ Né cuano nihánj me se a doj ne chu'vi' ní' cachinj ni'yaj ní' o rasuun rihaan Diose a ma'. ¹⁸ O se aj ne'en ya ní' se vaa sese ca'vej rá so' ní'cavii ní' rasuun cachinj ni'yaj ní' rihaan so', ne rque so' adonj. ¹⁹ Né che'é se ne'en ní' se vaa cuno so' me ma'qan nana' cachinj ni'yaj ní' rihaan so', che'é dan ne'en ní' se vaa qui'yaj so' ndaq vaa cachinj ni'yaj ní' rihaan so' ei.

Nana nihánj taj xna'anj che'é cacun' a

²⁰ Dan me se sese ne'en ní' tinúú ní' 'yaj so' me ma'qan cacun', ne cachinj ni'yaj ní' che'é so' rihaan Diose, ne Diose me siй carqa x'naa che'é cacun' qui'yaj so' adonj. Tzaj ne sese ne'en ní' man tinúú ní' 'yaj so' cacun' nocoo ndo'o cacun' qui'yaj cavi' nu' so' rihaan Diose, ne taj che'é cachinj ni'yaj ní' rihaan Diose che'é so' a ma'. Dan me se vaa cacun' un, ne vaa cacun' nocoo ndo'o qui'yaj cavi' nu' ní' rihaan Diose adonj. Tzaj ne che'é cacun' nocoo yo' me se se cachinj ni'yaj soj mei. ²¹ Dan me se me ma'qan se nij 'yaj ní' me cacun' chuguanj. Tzaj ne se cavi' nu' ní' rihaan Diose qui'yaj me ma'an cacun' yo' ma'. ²² O se ca'vee tinavij Diose cacun' yo' ei.

²³ Dan me se ne'en ní' se vaa nu' níj siй ca'ngaa nimán qui'yaj Diose ro', daj chihaa mij ne cheé nij so' xrej siй chree ma'. ²⁴ O se tumé ta'ní Diose man nij so', ne se ca'vee qui'yaj chilij siй chree man nij so' a. ²⁵ Né ne'en ní' se vaa siй nocoo' man Diose me ní' adonj. Tzaj ne cunudanj niж yuvij man rihaan chumíj nihánj nocoo' man siй chree ei. ²⁶ Né ne'en ní' se vaa aj ca'na' ta'ní Diose, ne qui'yaj suun so' che'é ní', che'é rej ca'vee xcaj ní' cuentá che'é Diose ya, ne ne'en ní' se vaa me ní' siй nocoo' man ma'qan ya ta'ní so' Jesucristó, ne Jesucristó ro', me ma'an ya Diose, ne so' me siй qui'yaj cayáán ní' ga Diose nu' cavigi' nu' ca'anj adonj.

²⁷ Ase vaa ta'níj vaa nij soj rihanj, tinuj, nocoo'. Dan me se cataj 'unj rihaan soj, ne cuytumé ndo'o soj man soj rihaan ya'anj acój yuvij man rihaan chumíj nihánj ei. Né se guun guun rá soj ni'yaj soj a ó rasuun vaa danj ma'.

Nihánj me síj vij yanj cartá qui'yaj síi cu'naj Juan ca'néé so' rihaan niж yuvii noco' man Diose a

¹ Síi chii ngä mej, ne achrón 'unj yanj nihánj nayaq taran' niж soj sij narii Diose man sij nuu chre' rej achiín ni' yaj soj rihaan Diose a. Dan me se 'ee raj man soj, che'é rej sij noco' nana ya me taran' ni' a. Ne nuveé orún' 'unj me síi 'ee rá man soj ma'. 'Q se taran' niж síi ne'en nana ya 'ee rá man soj adonj. ² 'Ee rá nýú man soj che'é se nuu nana ya nimán ni', ne yo'o cunuû nana ya yo' nimán ni' nu' cavii nu' ca'anj ruguanj. ³ Ne me rá 'unj qui'yaj Rej ní' Diose do', ta'nií so' Jesucristó do', se luj che'é niж soj, ne me rá 'unj cunuû 'ee rá roj so' ni' yaj roj so' man soj, ne me rá 'unj gaa xej nimán soj qui'yaj roj so', ne yo'o canoco' soj nana ya ne gaa 'ee rá soj man tuvi' soj ei.

Nanq nihánj taj xna'anj se vaa yo'o qui'yaj ni' nana cataj xna'anj Diose rihaan ni', ne gaa 'ee rá ni' man tuvi' ni' a

⁴ Guun niha' uxrá raj, che'é se xcaj 'unj cuentá se vaa ta'aj niж soj me síi yo'o noco' tucuáán ya, ndaa vaa cataj xna'anj Rej ní' Diose rihaan ni' chuguanj. ⁵ Ne nihánj me se achiín ni'yáá 'unj rihaan soj se vaa qui'yaj niж soj ndaa vaa cataj xna'anj Diose rihaan ni' a. Ne nuveé nana ca'na' nacä rihaan ni' me nana nihánj ma'. Maqan se nana cataj xna'anj Diose rihaan ni' asij guun che'é ni' canoco' ni' man so' me nana nihánj adonj. Ne nana nihánj taj se vaa cunuû 'ee rá ni' man tuvi' ni' a. ⁶ Sese gaa 'ee rá ni' man tuvi' ni', ne síi 'yaj ndaa vaa cataj xna'anj Diose rihaan ni' me ni' ei. Ne yo' me nana cataj xna'anj so' rihaan ni' asij guun che'é ni' canoco' ni' man so', ne me rá so' yo'o qui'yaj ni' nana yo' adonj. ⁷ 'Q se yaj me se curihanj ndo'o niж síi tiha' yu'unj rihaan chumii nihánj, ne cataj niж so' se vaa nuveé sij guun yuvii me Jesucristó a. Che'é dan me niж so' síi tiha' yu'unj a'mii nana ne, ne taj niж so' se vaa ma'an niж so' me síi ca'néé Diose tjanii man yuvii rihaan sayuun a. ⁸ Cütumé ndo'o soj man soj se gaa nana ca'anj ni'yä nu' niж rasuun sa' qui'yaj canaan soj ma'. Tzaj ne yo'o canoco' soj nana ya, gaa ne ve'é naru'vee Diose rihaan soj ei. ⁹ Ne me ma'an síi tanaj se-tucuanj Jesucristó ro', nuvi' Diose yáán ga so' ma'. Tzaj ne síi noco' raan se-tucuanj Jesucristó me se so' me síi yo'o yáán roj ta'niж Diose ga so' adonj. ¹⁰ Ne sese ca'na' 'o síi a'mii yo'o nana rej yanj soj, ne se ca'vej rá soj catuu so' rihaan soj, ne se ca'mii sa' soj ga so' ma!. ¹¹ 'Q se síi a'mii

sa' ga so' me síi racuij man so' qui'yaj so' se chi'ii adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cuchi' Juan rej yanj niж so' a

¹² Vaa ndo'o nana me rá 'unj cataj xna'anj 'unj rihaan soj, tzaj ne na'vej rá 'unj cachron 'unj cunudanj niж nana rihaan yanj nihánj, che'é se que'ee ndo'o nana me yo' ei. Tzaj ne cuchiij rihaan soj, raj, gaa ne ca'vee ca'mii rihaan ma'an tuvi' ya ni', gaa ne guun niha' uxrá rá ni' gaa nari' tuvi' ni' chuguanj. ¹³ Ne niж síi narii Diose yanj chuman' nihánj ro', me rá taran' niж so' se vaa ve'é cayáán taran' soj ei.

Nihánj me síj va'nuj cartá qui'yaj síi cu'naj Juan, ne ca'néé so' yanj nihánj rihaan síi cu'naj Gayo a

¹ Síi chii ngá mej, né achrón 'unj yanj nihánj nayaq so' síj cu'naj Gayo a. 'Ee raj mán so', che'é se síj noco' nana ya me ní' a. ² Dan me se me rá 'unj se vaa cavii sa' so' ne gaaq nucuáá so' á. 'O se ya ya vaj avii sa' nimán so' nqanj adonj. ³ 'O se guun nihá' uxrá rá 'unj, che'é se ca'na' doj tinúú ní' rihanj nihánj, né nata' nij so' rihanj se vaa yo'q nocó so' tucuáán ya ei. ⁴ Né taj vaj yo'ó rasuun ca'vee qui'yaj guun nihá' raj a ma'. Maan se orún' nana cunó 'unj se vaa ve'é noco' nij soj sij guun ta'núú 'unj man tucuáán ya, ne che'é nana yo' ro', uun nihá' uxrá raj nqanj adonj.

Nanq nihánj taj xna'anj se vaa ve'é racuúj síi cu'naj Gayo man nij síi chéé nata' se-nana Jesucristó a

⁵ Dan me se 'ee raj mán so', né ve'é 'yáá so' racuúj so' man nij tinúú ní' nij síi 'na' yo'ó chuman', né che'é dan síi ve'é noco' man síi 'nij ra'a man ní' mé so', raj adonj. ⁶ Né aj nata' nij so' rihaan nij síi amán rá yanj chuman' nihánj se vaa cunuú 'ee rá so' man nij so' chuguanj. Né cunaj uxrá sese yo'q racuúj so' man nij so' gaa chéé nij so' que'ee chuman' yo' ei. 'O se síi 'yaj suun rihaan ma'an Diose me nij so' adonj. ⁷ 'O se cavii nij so' nata' nij so' se-nana síi 'nij ra'a man ní', né taj vaj a'ó rasuun ne quirj' nij so' ra'a nij síi na'vej rá cuno se-nana Jesucristó a man chuguanj. ⁸ Che'é dan no' xcúún ní' racuúj ní' man taran' nij síi chéé che'é Diose, gaa né guun ní' tuvi' nij so' síi nata' nana ya rihaan yuvij ei.

Nanq nihánj taj xna'anj che'é 'o síi chi'íi nimán a

⁹ Dan me se qui'yáj 'o yanj cartá ca'néé 'unj rihaan cunudanj nij síi amán rá ní' yaj man Jesucristó yanj chiháán so' a. Tzaj né vaa yo'q tuvi' nij so' síi cu'naj Diótrefes, né so' me síi me rá guun chij rihaan nij so', né na'vej rá so' cung so' se-nanaj ma'. ¹⁰ Che'é dan, sese cuchi' uún 'unj rihaan so', né cataj xna'anj 'unj rihaan so' che'é se nij 'yaj so' gaa tu'va so' nana nij che'é nuj ei. Né nuveé inanj nana nij a'mii so' ma'. Dan me se gaa uchi' nij tinúú ní' chiháán so', né ne a'mii so' ga nij tinúú ní' ma'. Tananj uún, né me ma'an síi me rá ca'mii gaa nij tinúú ní', né aráán so' chrej rihaan nij yuvij se gaa nanj ca'mii nij yuvij gaa nij tinúú ní', né ndaa rii so' xe' man nij yuvij chuguanj. Danj 'yaj síi cu'naj Diótrefes ei.

Nanq nihánj taj xna'anj se vaa ve'é qui'yaj ní' a

¹¹ Dan me se 'ee rá 'unj mán so', tinuj. Né se guun quí'yáá so' ndaa vaa 'yaj níj síi chi'íi ma'. Maan se qui'yáá so' ndaa vaa 'yaj níj síi vaa sa' á. 'O se síi 'yaj se sa' ro', me síi noco' man Diose adonj. Né síi 'yaj se chi'íi ro', né ne'en so' man Diose a ma'.

Nanq nihánj taj xna'anj che'é síi cu'naj Demetrio a

¹² Cunudanj níj tinúú ní' taj xna'anj che'é síi cu'naj Demetrio se vaa síi vaa sa' me so', né ya ya síi sa' me so' adonj. Yo' me nana taj xna'anj nuj rihaan so', né aj ne'én so' se vaa nana ya me níj nanq ataj xna'anj nuj rihaan so' a.

Nanq nihánj taj xna'anj se vaa cuchi' Juan rej yanj Gayo a

¹³ Vaa ndo'o nana guun rá 'unj cataj xna'anj 'unj rihaan so', tzaj né na'vej rá 'unj cachron 'unj nq' nana yo' rihaan yanj nihánj a man chuguanj. ¹⁴ Tzaj né cuchi' rihaan so', gaa né ca'vee ca'mii ní' me ma'an nana rihaan tuvi' ní' ei. ¹⁵ Dínj gaa nimán so' á. Me rá níj tinúú ní' se vaa ve'é cayáán so' á. Cataj so' rihaan 'o' níj tinúú 'unj yanj chiháán so' se vaa ve'é cuman níj so' raj a.

Nihánj me 'o yanj cartá qui'yaj síí cu'naj Judas ca'néé so' rihaan nij yuvii noco' man Diose a

¹ 'Unj ro', me síí cu'naj Judas síí 'yaj suun rihaan Jesucristó, né tinúú Santigó mej a. Cachronj nanq nihánj rihaan yanj ca'nej 'unj rihaan soj sij canacúún Diose man canoco' man so' a. Dan me se 'ee rá Rej ní' Diose man soj, né nicaj yu'unj Jesucristó man soj se gaa nañq tñaj soj se-nanq Diose a.

² Me raj gaa 'ee ndo'o rá Diose man soj ne gaa xej nimán soj qui'yaj Diose né gaa 'ee ndo'o rá soj tuvi' soj qui'yaj Diose a.

Nana nihánj taj xna'anj che'é nij síí narqué tucuáán ne a

³ Dan me se guun ndo'o raj cachronj nanq rihaan yanj ca'nej 'unj rihaan soj che'é daj gaa cavii sa' ndo'o taran' ní' vaa güii qui'yaj Diose, tinuj, nocoj. Tzaj ne yaj me se no xcúnj cachronj yo'ó nanaq rihaan yanj, ne cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa terquee ndo'o soj canoco' raan soj se-tucuanj Diose tucuáán tucuachén nij síí nata' se-nanaq Jesucristó rihaan soj sij cumuu sa' rihaan Diose a. ⁴ Q se aj catúj yuve doj nij síí narqué tucuáán né sca'núj soj, né asij naá ndo'o nó nanaq rihaan danj Diose che'é nij so' se vaa vaa güii quiran' nij so' sayuun, qui'yaj Diose adonj. Sjj na'vej rá cunoq rihaan Diose me nij so', né aj nari' nij so' nanaq se vaa me rá Diose ca'nee Diose cacun' xráá nij so', né che'é dan taj nij so' se vaa ca'vee qui'yaj nij so' me ma'an se nij ga nij chanq niha' rá a. Dan me se orún' Jesucristó me síí 'nij ra'a man ní', tzaj ne taj che'é cunoq nij so' rihaan Jesucristó, rá nij so' a.

⁵ Nda' se aj ne'en soj nu' nanaq no rihaan danj Diose, tzaj ne na'vej raj quini'yon soj nanaq yo', né che'é dan noná uun 'unj nanq nihánj xréé soj, né dan me se síí 'nij ra'a man ní' ro', tinanii so' man taran' nij síí israelitá rihaan nij síí man Egiptó gaa naá, tzaj ne ta'aj nij so' ro', ne cuchuman rá nij yaj man Diose, né che'é dan cachén doj yo', gaa né cavi' nij so', qui'yaj Diose a. ⁶ Né aj ne'en soj se vaa ta'aj nij se-mozó Diose ro', né ca'vej rá nij so' cataj nij so' suun ca'ne' Diose rihaan nij so', né curihanj nij so' rej guun rá Diose cuman nij so', né che'é dan numij nii man nij so', né yo'o veé danj gaa numij nij so' cayáan nij so' rej rmij' ndaá se quisij güii guee güii ca'ne' Diose cacun' che'é nij so', né daj chihaq míj se ca'vee quinanji nij so' ma'. ⁷ Dan me se quiran' nij so' ndaá se vaa quiran' nij síí man roj chuman' cu'naj

Sodoma ga Gomorra ga yo'ó nij chuman' nai nichrun' a. Dan me se ase vaa se chi'ii qui'yaj ta'aj se-mozó Diose yo' ro', danj vaa se chi'ii qui'yaj nij síí man nij chuman' yo', né ndaá guun rá nij so' cotoj nij so' ga chii chanq do', ga xcuu do', ne che'é dan yuun che'é tucuayuu Diose ya'an chiháán nij so', ne che'é dan me ca'vee xcaj ní' cuentá se vaa sese qui'yaj ní' se chi'ii, né cacaq ní' rihaan ya'an nu' cavii nu' ca'anj, qui'yaj Diose adonj.

⁸ Nda' se ne'en nij síí narqué tucuáán ne rihaan soj daj vaa sayuun quiran' nij síí israelitá do', nij se-mozó Diose do', nij síí man Sodoma do', tzaj né taj se qui'yá' xcaj nij so' cuentá ma'. ⁹ Q danj 'yaj nij so' se nij, ne ase vaa síí a'nu' vaa nij so', che'é se amán rma'an rá nij so' nanaq né nañq ei. Né che'é dan 'yaj ndo'o nij so' se chi'ii, né tucuáán nij so' rihaan Diose, né a'mii nij so' nanaq chi'ii che'é nij se-mozó Diose a. ¹⁰ Tzaj né ndaá síí cu'naj Migueé síí 'nij ra'a man ní' nij se-mozó Diose ro', gaa naá gaa cavi' Moisés né canó tuvi' Migueé ga síí chree che'é cíú man Moisés, né ne quisij rá Migueé ca'mii so' nanaq nij rihaan síí chree ma'. Maan se cataj Migueé rihaan síí chree se vaa síí 'nij ra'a man ní' me síí caxri' yuvaá man síí chree, cataj Migueé a. ¹¹ Tzaj né ino 'yaj nij síí narqué tucuáán né ga síí cu'naj Migueé yo', né nda' se ne ne'en nij so' daj vaa nij se-mozó Diose, tzaj né ne chu'vi' nij so' ca'mii nij so' nanaq nij che'é nij se-mozó Diose ma'. Né ase vaa xcuu ne acaj cuentá 'yaj náá guun se vaa me rá qui'yaj ro', danj vaa nij síí narqué tucuáán né, né che'é dan quiril' nij so' vaa güii adonj. ¹² Nique nij so' che'é sayuun quiran' nij so' nanaq adonj. ¹³ O se ase vaa qui'yaj síí cu'naj Caín gaa ticavi' so' man tinúú so' gaa naá ro', danj vaa 'yaj nij so', né xcoj ruvqa rá nij so' ga tuvi' nij so' a. Né ase vaa qui'yaj síí cu'naj Balaam gaa naá ro', danj vaa 'yaj nij so', né me ndo'o rá nij so' qui'yaj canaan nij so' sa'anj, né che'é dan tiba'yu'unj nij so' man tuvi' nij so' a. Ne ase vaa qui'yaj síí cu'naj Coré ro', danj vaa 'yaj nij so', né dan me se tucuáán Coré rihaan Moisés, né che'é dan chumáñ yo'ó man nij tuvi' nij so', qui'yaj Diose a. Né danj quiran' guee nij síí narqué tucuáán né, quiran' uxrá nij so' sayuun vaa güii, qui'yaj Diose ei.

¹² Gaa nuu chre' soj chá soj chraa, né ne chu'vi' nij síí narqué tucuáán né yo' qui'yaj nij so' se nij, né che'é dan ase vaa luj chi'ii ro', danj vaa nij so' rihaan soj ei. Síí taj ya'anj man ma'an me nij síí narqué tucuáán né yo', né ne racuúj nij so' man tuvi' nij so' ma'. Ase vaa ngaa no rma'an xta' né ne aman' 'yaj ro', vaa nij so', né vaj nij so' rej rque do', rej xraj do' adonj. Né ase vaa chruun nuví' vaj chruj mán raq gaa síj dió cumaq chruj raq ro', vaa nij so', né chruun

nacqo me nij so', ne chruun quiriháj nii quirí'iñ nii rihaan yo'óó me uún nij so' adonj. Ase vaa ngaa ga chruun ro', danj vaa nij síí narqué tucuáán ne yo' ei. Asino yaqan guun rá yuvij se vaa síí sa' me nij so', tzaj ne nuví' suun sa' síj, 'yaj nij so' ma'.¹³ Ase vaa rii ndo'o na ya'anj yatan' chi'íj rej tu'va na ya'anj ro', danj vaa rii ndo'o nij so' se chi'íj 'yaj nij so' quene'en yuvij, ne ase vaa yati' natuná rej chéé 'o 'o yavii ro', danj vaa uún nij so', ne taj che'é gaa nucuaj rá ní' man nij so' ma'. Vaa güii, ne ca'nej Diose man nij so' cayáán nij so' rej rmi' ndo'o nu' cavii nu' ca'anj nanj ei.

¹⁴ Sí cu'naj Enoc me se aj síj vatqan' xii so' cachén, ne dan me se ta'níí ta'nij si'no síi cu'naj Adán me so', ne dan me se nata' so' che'é nij síí narqué tucuáán ne rihaan soj cuano, ne dan me se cataj síi cu'naj Enoc a: "Cuno soj ca'mij á. Vaa güii, ne ca'na' síi 'nij ra'a man ní' gá que'ee müj nij se-mozó so' nij síí guee,¹⁵ ne ca'ne' so' cacun' che'é cunudanj yuvij, ne cataj so' se vaa tumé nij síí ne noco' man Diose cacun' che'é nu' cacun' qui'yaj nij so' do', che'é nu' nanq nij ca'mii nij so' che'é Diose do' a." Danj ca'mii Enoc che'é nij síí narqué tucuáán ne rihaan soj nihánj cuano a.¹⁶ Nij so' me se taj se qui'yá' caran' rá nij so' ni'yaj nij so' se vaa 'yaj Diose do', se vaa 'yaj tuvi' nij so' do' ma'. Inanj 'yaj nij so' se nij ndaa vaa me rá ma'an nij so', ne inanj danj 'yaj nij so' nanj chuguanj. Síi xta' inanj a'mii me nij so', ne ve'é ndo'o a'l'mii nij so' gá ru'vee che'é se inanj me rá nij so' quirí' nij so' sa'anj man nij ru'vee adonj.

Nanq nihánj taj xna'anj che'é tucuáán narqué Judas rihaan nij síí cuchumán ya rá ni'yaj man Jesucristó a

¹⁷ Tzaj ne soj ro', yo'ó cunuû rá soj nana cataj xna'anj nij apóstol cune' Jesucristó sij 'nij ra'a man ní' man nata' rihaan yuvij che'é so', tinuj, nocoj. ¹⁸ Nihánj me nana ca'mii nij so' rihaan soj a: "Asa' nichrun' ca'anj ní'yá chumij, ne ca'na' síi ca'nga' nacqo ní'yaj man nij síí amán rá ní'yaj man Jesucristó, ne inanj qui'yaj nij so' se nij, ne guun rá nij so' cacheé nij so' ndaa vaa me rá ma'an nij so', ne se canoco' nij so' man Diose a man adonj". Danj vaa nana cataj nij apóstol che'é nij síí narqué tucuáán ne a.

¹⁹ Nij síí narqué tucuáán ne yo' ro', 'yaj uun yanij nij síí noco' man Jesucristó rihaan tuvi' nij so' ei. Inanj che'é neé man nij so' acaj nij so' cuentá, ne che'é yo'ó rasuqun ne acaj nij so' cuentá a ma'. Ne ase vaa xcuu vaa nij so', ne nuví' nimán nij so' nuú a ma'. ²⁰ Tzaj ne soj me se yo'ó raan canoco' soj se-tucuajn Diose tucuáán guee, tinuj, nocoj. Ne ca'vej rá soj räuúj Nimán Diose man soj cachinj ní'yaj soj rihaan Diose ei. ²¹ Yo'ó

qui'yaj soj ndaa vaa me rá Diose, gaa ne yo' gaa 'ee rá Diose man soj chuguanj. Na'vij soj güii cayáán ní' rihaan Diose nü' cavii nü' ca'anj qui'yaj Jesucristó sij 'nij ra'a man ní', che'é se 'ee rá so' man ní' ei.

²² Xa' nij síí uun vij rá, tzaj ne naqui'yaj nica soj nimán nij so' canoco' nij so' Diose ei. ²³ Nago' soj chrej nucuaj man yo'ó ta'aj nij síí tumé cacun' che'é rej quinanji nij so' rihaan ya'an a. Ne gaa 'ee rá soj man nij síí aj cuno se-nanq nij síí narqué tucuáán ne ei. Tzaj ne cuchu'ví' soj se gaa nanq qui'yaj soj ndaa vaa 'yaj nij so', ne quinachri' soj ní'yaj soj se chi'íj 'yaj nij so' ei.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa sa' uxrá vaa Diose daj a güii a

²⁴⁻²⁵ Sa' uxrá vaa orún' Diose síí tinanii man ní' rihaan sayuun, ne guun nucuaj so' caráán so' rihaan ní' se qui'yaj ní' cacun' man chuguanj. Guun nucuaj so' tumé so' man ní' ndaa se quisij güii cayáán ní' rihaan so' rej guun chij so', ne gaa nica nimán ní' güii yo', qui'yaj so', ne guun nihá' uxrá rá ní', qui'yaj so' adonj. Ne Jesucristó sij 'nij ra'a man ní' me síí räuúj man ní', ne che'é dan cataj ní' se vaa sa' uxrá vaa Diose nu' cavii nü' ca'na', ne sa' uxrá 'yaj so' yaj, ne sa' uxrá qui'yaj so' nu' cavii nu' ca'anj, ne yo'ó guun chij so' chuguanj. Veé danj gaa ya ei.

Yanj nihánj taj xna'anj che'é niij rasuun tihaan naca Jesucristó rihaan síi cu'naj Juan a

¹ Nihánj me niij rasuun tihaan naca Jesucristó rihaan niij síi 'yaj suun rihaan so', ndaa vaa cataj xna'anj ma'lan Diose rihaan so', ne rasuun guun ra'yaj ya vaa güii me niij rasuun yo' ei. Ne Jesucristó ro', so' me síi ca'néé se-mozó rihaan síi cu'naj Juan síi nuu 'yaj suun rihaan so', ne dan me se xcaj síi cu'naj Juan cuentá che'é nu' niij rasuun nihánj, qui'yaj Jesucristó ei. ² Ne síi cu'naj Juan me síi ataj xna'anj nihánj rihaan nu' njii yuvii che'é nu' se-naná Diose ndaa vaa cataj xna'anj Jesucristó rihaan so', ne rasuun quene'en ma'an so' me nu' niij rasuun nihánj adonj. ³ Ne cavii sa' uxrá niij síi nayaq nana nihánj rihaan tuvi', ne tananji uún ne cavii sa' njii síi a'néé sa' nana nihánj, sese ya 'yaj njii so' ndaa vaa taj nana no' rihaan yanji nihánj chuguanj. 'Q se daj doj quisij ya güii ca'na' niij rasuun yo' ei.

⁴⁻⁵ Dan me se 'unj sij cu'naj Juan me síi 'yaj yanji nihánj, ca'nej 'unj rihaan cunu' chij ya x'ne' niij soj sij manj estado Asia sij amán rá ni'yaj man Jesucristó a. Dan me se me rá 'unj qui'yaj ndo'o Diose qui'yaj ndo'o Nimán Diose qui'yaj ndo'o Jesucristó qui'yaj ndo'o se luj che'é niij soj, ne me rá 'unj gaa xej nimán soj, qui'yaj njii so' adonj. Ne Diose ro', me síi nicun' yaj, ne asij naá nicun' so', ne vaa güii ca'na' so' adonj. Ne Nimán Diose ro', vaa guee inanji, ne chij ya se nucuaj nicaj so', ne nicun' so' rihaan xrúun Diose chruun xlá rej rii ta'ng'a Diose ei. Ne dan me se Jesucristó me síi nata' nana ya rihaan njii, ne so' me síi cunuu i'na' uún asino yaan rihaan cunudanji njii síi cavii síi cunuu i'na' uún vaa güii, ne uun chij so' rihaan cunudanji njii síi nicaj suun rey man rihaan chumíi nihánj adonj.

Ne Jesucristó me síi 'ee rá man njii, ne aj tinanii so' man njii rihaan cacun' tumé njii gaa cavii so' a. ⁶ Ne cune' so' man njii guun njii síi nicaj suun rey ne guun njii xrej nuu rihaan Rej so' Diose a. Ne veé guun chij so' njii cavii nuu' ca'anj adonj. Veé danj gaa ya ei.

⁷ Dan me se ca'na' so' xráá ngaa, ne quene'en cunudanji njii yuvii man so', ne ndaa njii síi qui'yaj sayuun man so' quene'en man so', ne go' cunudanji njii yuvii man rihaan chumíi cuxru' nimán njii so', che'é rej quinano ndo'o rá njii so' che'é cacun' tumé njii so' adonj. Veé danj gaa ya ei.

⁸ Ne Diose síi 'njj ra'a man njii taj:

—'Unj me se ase vaa letrá A ga letrá Z vaa 'unj a. Dan me se veé 'unj nicun' asij rque, ne veé 'unj canicun' nu' cavii nu' ca'anj adonj. Dan me se veé 'unj nicun' yaj, ne veé 'unj nicun' asij naá, ne vaa güii cuchi' yá 'unj rihaan soj a. Ne 'unj me síi guun nucuaj qui'yaj cunudanji a —taj Diose síi 'njj ra'a man njii a.

Naná nihánj taj xna'anj daj vaa Jesucristó gaa curuvi' so' rihaan síi cu'naj Juan a

⁹ 'Unj sij cu'naj Juan ro', tinúu soj mé 'unj, ne síi ran' sayuun ga soj mé 'unj, ne síi nucuaj nimán rihaan sayuun mej ga soj, ne danj ran' njii che'é se sij me rá guun chij Diose rihaan chumíi nihánj me nu' njii a. Dan me se yáán 'unj yo'oo naj tanuu na ya'anj yo'oo cu'naj Patmos, ne yo' me rej ca'néé nii manj che'é se sij nata' se-naná Diose mej ne sij taj xna'anj nana che'é Jesucristó mej a. ¹⁰ Ne 'o güii na'vij njii rihaan síi 'njj ra'a man njii me se quene'en nimán rasuun, ne dan me se rej xcoj ro', nucuaj ndo'o ca'mii yo' so' cunoj, ne daj se uun rá' gaa a'yánj nii chruun a'yánj ro', danj guun raj gaa cunoj se-naná so' adonj. ¹¹ Ne cataj so':

—'Unj ro', me ya síi canicun' asij rque, ne veé 'unj canicun' nu' cavii nu' ca'anj adonj —taj so' a. Dan me se cataj so' — Cachron so' nana che'é nu' niij rasuun quene'en so' rihaan yanji, ne ca'nej so' rihaan niij síi amán rá ni'yaj manj yanji chij chuman' á. Dan me se rihaan niij síi man Efeso do', rihaan njii síi man Esmirna do', rihaan njii síi man Pérgamo do', rihaan njii síi man Tiatira do', rihaan njii síi man Sardis do', rihaan njii síi man Filadelfia do', rihaan njii síi man Laodicea do', ca'nej so' yanji yo' á —taj so' cunoj a.

¹² Gaa ne canicaj 'unj njii yaj 'unj man síi ca'mii nana dan rihanj, ne quene'en chij aga' oró muí aga' taj aga' ya'an a. ¹³ Ne tanuu njii aga' taj aga' ya'an ro', quene'en 'o síi nicaj yu'unj man yuvii, ne nuu so' yatzíj xcaan, ne 'njj catuu so' merque caxra' anó ndaa rucuaj so' a. Ne merque aga' oró muí me yo' a. ¹⁴ Ne raa so' do', yuvé raa so' do', me se catzii ndo'o vaa yo' a. Dan me se ase vaa cachij xráá matzinj catzii do', ase vaa yu've' do', danj vaa raa so' a. Ne rlij rihaan so' ro', ase vaa ya'an vaa yo', chuguun yo' a. ¹⁵ Ne tacóo so' ro', ase vaa aga' bronce maree axrij ya'an nii man rque chrúun hornó vaa tacóo so' a. Ne daj se uun rá' unó' cayuj vaj chráá xij ro', danj guun raj cunoj nana ca'mii so' a. ¹⁶ Ne ra'a so' rej nuva' so' ro', coro' so' chij yati', ne neé espadá siháa nu' niha rihaan curihiang tu'va so', ne ase vaa nucuaj ndo'o chuguun güii ro', danj vaa chuguun nu' so' njii yaj 'unj man so' a.

¹⁷ Dan me se gaa quene'én 'unj man so', ne naxrú' 'unj ca'anj quiná 'unj rihaan yo'oo tacóo so', ne ase vaa síi cavi' ro', danj vaa 'unj a. Dan me se cuta' so' ra'a so' rej nuva' so' xráj, ne cataj so':

—Sé cuchu'vi' so' ma!. 'Unj ro', me síi táá yaan̄ rihaan cunudanj, ne veé 'unj me síi nooco' xco rihaan cunudanj adonj. ¹⁸ Ne síi vaa i'na' mej a. Dan me se cavi' 'unj, tzaj ne cuano nihánj me se vaa i'na' uún 'unj, ne dan me se yo'o gaa i'na' 'unj nu' cavig nu' ca'anj adonj. Ne 'unj ro', me síi no xcúún cataj me síi cavi' ne me síi ca'anj rej mān nií síi cavi' adonj.

¹⁹ "Che'é dan me cachron so' nana rihaan yanj che'é nu' se vaa quene'én so' nihánj, ne dan me se cachron so' che'é rasuun man cuano, ne cachron so' che'é rasuun ca'na' rej rihaan nií a. ²⁰ Ne nihánj me se cataj xna'anj 'unj che'é chij nií yati' taj ra'aj ne'én so' do', che'é chij nií aga' oró míi aga' taj aga' ya'an do' a. Dan me se chij nií yati' do', nií aga' taj aga' ya'an do', ma'an nií yuvij amán rá ni'yaj manj yanj chij nií aman' me nií rasuun yo' a —taj so' rihanj a.

2

Nana nihánj me nana ca'anj rihaan nií sít amán rá ni'yaj man Jesucristó ne chuman' Efeso a

¹ Gaa né cataj so' rihanj a:

—Nana nihánj me nana cachron so' ca'nej so' rihaan nií síi amán rá ni'yaj manj ne chuman' Efeso á: "Dan me se nihánj me nana ca'mii 'unj sij nicaj chij, yati' ra'a rej nuva' ei. Ne síj vaj sca'núj chij nií aga' oró míi taj aga' ya'an mej ei. Dan me se cuno soj sij ne chuman' Efeso a. ² Aj ne'én 'unj daj 'yaj soj se vaa 'yaj suun uxrá soj ne nucuaj ndo'o vaa nimán soj rihaan sayuun adonj. Ne aj ne'enj se vaa na'vej uxrá rá soj ni'yaj soj man nií síi chi'íjí mei. Ne xá' nií síi tiha' yu'unj tu'va rma'an se vaa síj cune' Jesucristó nata' rihaan yuvij che'é so' me nií so' tzaj ne aj nuchruj raa soj che'é nií so', ne aj xcaj soj cuentá se vaa nuveé sij a'mii ya me nií so' a man adonj. ³ Ne nucuaj ndo'o vaa nimán soj rihaan sayuun quiran' soj che'é rej sij noco' manj me soj, ne ne ca'ne' a doj rá soj a ma!. ⁴ Tzaj ne vaa 'o cacun' tumé soj rihanj se vaa asij rque doj me se caráj cochroj ndo'o soj rihanj, tzaj ne yaj me se do' do' ca'ne' rá soj aráj cochroj soj rihanj ei.

⁵ "Che'é dan nanuj rá soj daj qui'yaj soj gaa ataa ca'anj yaníj soj rihanj, ne canicaj nimán soj, ne guun rá soj nda a vaa guun rá soj asino yaan̄ á. Sese se canicaj nimán soj, ne cuchi' 'unj rihaan soj, ne ca'ne' 'unj se-aga' soj aga' taj aga' ya'an rej nicun' yo' nanj adonj. ⁶ Tzaj ne nihánj me se sa' qui'yaj

soj, se vaa na'vej uxrá rá soj ni'yaj soj se vaa 'yaj nií síi nicolaíta, ne veé danj vaa guee, ne na'vej rá māl'anj ni'yaj 'unj se vaa 'yaj nií so' uún ma!. ⁷ Dan me se sese taj yu'u jxré soj, ne no xcúún soj cungo soj nana nihánj nana taj xna'anj Nimán Diose rihaan nií síi amán rá ni'yaj manj ne 'o 'o chuman' a. Dan me se rihaan síi 'yaj canaán rihaan nu' sayuun me se rque 'unj chruj mān raa chruun qui'yaj gaa i'na' yuvij nu' cavig nu' ca'anj ga Diose cha' so', ne chruun yo' ro', nicun' rej sa' ndo'o rej rihaan ma'an Diose ei." Veé danj síj nana cachron soj ca'nej soj rihaan nií síi amán rá ni'yaj manj ne chuman' Efeso a —taj so' rihanj a.

Nana nihánj me nana ca'anj rihaan nií sít amán rá ni'yaj man Jesucristó ne chuman' Esmirna a

⁸ Gaa né cataj uún soj rihanj a:

—Nana nihánj me nana cachron soj ca'nej soj rihaan nií síi amán rá ni'yaj manj ne chuman' Esmirna a: "Dan me se nihánj me nana ca'mii 'unj sij nicun' asij rque do', sij canicun' nu' cavig nu' ca'anj do', ne síj cavi' mej, tzaj ne cunuu i'na' ya uún 'unj ei. ⁹ Ne'én 'unj daj vaa sayuun ran' nií soj síj man chuman' Esmirna, ne ne'én 'unj se vaa niueé ndo'o soj adonj. Tzaj ne rihaan Diose me se síi ru'vee me ya soj ei. Ne vaa nií síi tu'va rma'an taj se vaa yuvij israelítá me nií so', tzaj ne nuveé síj israelítá me ya nií so' ma!. Maan sij tucu'yón se-nanq Satanás me nií soj nana nana che'é soj ei.

¹⁰ "Tzaj ne a doj se cuchu'vi' soj che'é sayuun quiran' soj ma!. Dan me se síi chree ro', me se caxrii' soj taga' man ta'aj soj, che'é rej cuchu'vi' soj ne tanáj soj tucuáán sa' ei. Ne chíj güii quiran' soj sayuun danj chuguaj. Dan me se nda' se ticaví' nii man soj, tzaj ne yo'o canoco' soj manj, ne vaa güii rque 'unj 'o cachrii cunuú raa soj, che'é rej sij gaa i'na' nu' cavig nu' ca'anj ga Diose guun soj ei. ¹¹ Dan me se sese taj yu'u jxré soj, ne no xcúún soj cungo soj nana nihánj nana taj xna'anj Nimán Diose rihaan nií síi amán rá ni'yaj manj ne 'o 'o chuman' a. Dan me se se quiran' síi qui'yaj canaán yo' sayuun asa' cavi' uún nií síi tumé cacun' a ma!". Veé danj síj nana cachron soj ca'nej soj rihaan nií síi amán rá ni'yaj manj ne chuman' Esmirna a —taj uún soj rihanj a.

Nana nihánj me nana ca'anj rihaan nií sít amán rá ni'yaj man Jesucristó ne chuman' Pergamo a

¹² Gaa né cataj uún soj rihanj a:

—Nana nihánj me nana cachron soj ca'nej soj rihaan nií síi amán rá ni'yaj manj ne chuman' Pergamo a: "Dan me se nihánj me nana ca'mii 'unj sij nicaj neé espadá sihaq nu' niha rihaan soj sij ne chuman'

Pérgamo a. ¹³ Ne'én 'unj rej ne niij soj, se vaa uun chij ndo'o Satanás rej yo' ei. Tzaj ne yo'q noco' soj manj, ne ne tanáj xcó soj se-tucuanj 'unj ma'. Dan me se vaa síi cu'naj Antipas síi yo'q nata' rihaan yuvij che'é 'unj, ne nda' se ticavi' nii man so' rej ne soj rej ne ma'an Satanás, tzaj ne ne ca'ne' rá soj ga se-nanaj ma'. ¹⁴ Tzaj ne vaa doj cacun' tumé soj rihanj, se vaa māqan sca'núj soj 'nij síi noco' se-nanaj síi cu'naj Balaam síi tucu'yón rihaan síi cu'naj Balac se vaa ca'nej so' tu-cuáán chi'li nimán nij síi israelitá se vaa cha nij síi israelitá rasuun rqué nii rihaan nij ya'anj cacój nij tuví' Balac ne qui'yaj nij so' cacun' ga chaná, né dan me se quirí' nij síi israelitá rihaan Diose, qui'yaj cacun' yo' ei. ¹⁵ Né tananj uún, né man ta'aj nij síi nicaj se-tucuanj nij síi Nicolaíta sca'núj soj uún ei. Dan me se nachrí' 'unj ní'yaj 'unj tucuáán yo' ei.

¹⁶ "Che'é dan canicaj nimán soj, tanáj soj chrej chi'li yo' ei. Se taj, né ra'yanj cuchi' 'unj rihaan soj, né nicaj 'unj neé espadá nuyu tu'vaj cunu' 'unj ga nij soj adonj. ¹⁷ Sese taj yu'u'j xréé soj, né no' xcúún soj cuno soj nana nihánj nana taj xna'anj Nimán Diose rihaan nij síi amán rá ní'yaj manj né 'o 'o chuman' a. Rihaan síi 'yaj canaan ro', rque 'unj se cu'naj maná se 'nij yuve cha so', né caxrij 'unj 'o yahij catzij ston so', ne quino naca 'o se-chuvii 'yo'o so' nicaj síi qui'yaj canaan, né dan me se taj a' ó síi ca'vee nayaq nana yo' a ma'. Māqan se qrún' síi nicaj yahij catzij 'yo' me síi quene'en me taj yo' nanj adonj." Veé danj síj nana cachron so' ca'nej so' rihaan nij síi amán rá ní'yaj manj né chuman' Pérgamo a —taj so' rihanj a.

Nana nihánj me nana ca'anj rihaan nij síi amán rá ní'yaj man Jesucristó né chuman' Tiatira a

¹⁸ Gaa ne cataj uún so' rihanj a:

—Gaa ne cachron so' nana nihánj né ca'nej so' rihaan nij síi amán rá ní'yaj manj né chuman' Tiatira a: "Dan me se nana nihánj me nana ca'mii 'unj ta'nij Diose cuno soj, né 'unj ro', ase vaa ya'an vaa rlíj rihanj, né ase vaa aga' bronce maree vaa tacój a.

¹⁹ Ne'én 'unj daj 'yaj nij soj se vaa 'ee rá soj tinúú soj ne yo'q amán rá soj ní'yaj soj manj ne 'yaj suun soj che'é tinúú soj ne yo'q nucuaj vaa nimán soj rihaan sayuun a. Dan me se doj a 'yaj suun soj yaj adonj. Gaa guun che'e soj canoco' soj manj me se doj doj 'yaj suun soj nda' rá se 'yaj soj yaj ei.

²⁰ Tzaj ne vaa cacun' tumé soj rihanj se vaa a'vej rá soj cayáán chaná cu'naj Jezabel ga soj a. Né no' me ní'i taj se vaa chaná nata' se-nanaj Diose me no', ne tucu'yón no' man yuvij, ne tihá' yu'unj no' man nij síi 'yaj suun rihaan māqanj ei. Ndqa síj, gaa ne 'yaj nij so' cacun' ga chaná né chá nij so' rasuun

rqué nii rihaan ya'anj cacój nii uún adonj. ²¹ Ne ca'né' raj cachen doj güüi che'é rej guun raj se vaa canicaj nimán no' né tanáj no' chrej chi'li ne canoco' no' chrej sa' adonj. Tzaj ne na'vej rá no' canicaj rá no' né tanáj no' se chi'li 'yaj no' ma'. ²² Che'é dan nihánj me se quirí'ij 'unj man no' rihaan chruun camá, né nij síi qui'yaj cacun' ga no' ro', quirán' uxrá nij so' sayuun, qui'yáj adonj. Danj quiran' nij so' sese se canicaj nimán nij so' né se tanáj xcó nij so' se vaa 'yaj nij so' ga no' ei. ²³ Né yo'q caví' ta'níi chana yo', qui'yáj, gaa né quene'en cumudanj nij síi amán rá ní'yaj manj né 'o 'o chuman' se vaa 'unj me síi acaj ndo'o cuentá daj vaa raq yuvij do', daj vaa nimán yuvij do', né naru'vee 'unj rihaan 'o 'o nij soj che'é se vaa 'yaj 'o 'o nij soj chuguanj.

²⁴ "Né nihánj me se ca'mii 'unj rihaan yo'ó nij soj síj man chuman' Tiatira síj ne noco' tucuáán chi'li yo' a. 'O se tucuáán sca' yuve ndo'o me tucuáán noco' yo'ó nij so', rá ma'an nij so', tzaj ne se-tucuanj Satanás me yo' rihaan soj, né ne nari' soj tucuáán yo' a ma'. Dan me se taj che'é cuta' 'unj doj suun xráá soj a ma'. ²⁵ Māqan se yo'q noco' soj tucuáán nicaj soj ndaa se quisij güüi cuchi' 'unj rihaan soj ei. ²⁶ Né síi 'yaj canaan yo'ó 'yaj suun suun ca'né' 'unj rihaan ndaa se cuchi' 'unj rihaan soj ro', guun chij so' rihaan nij chuman' na'vej rá canoco' manj, qui'yáj adonj. ²⁷ Né nicaj so' vará aga' hierró, né tumé so' man nij so', né dan me se ndaa rá se vaa 'yaj nii gaa uxra' nii xruij ro', danj gaa qui'yaj síi guun chij yo' chuguanj. ²⁸ Dan me se ase vaa guun chij ma'anj qui'yaj Réj Diose ro', danj gaa guun chij so', né rque 'unj yati' xta'ngaa urilhanj rej nichrun' rá ranga' rihaan so' adonj. ²⁹ Sese taj yu'u'j xréé soj, né no' xcúún soj cuno soj nana nihánj nana taj xna'anj Nimán Diose rihaan nij síi amán rá ní'yaj manj né 'o 'o chuman' a." Veé danj síj nana cachron so' ca'nej so' rihaan nij síi amán rá ní'yaj manj né chuman' Tiatira a —taj so' rihanj a.

3

Nana nihánj me nana ca'anj rihaan nij síi amán rá ní'yaj man Jesucristó né chuman' Sardis a

¹ Gaa ne cataj uún so' rihanj a:

—Nana nihánj me nana cachron so' ca'nej so' rihaan nij síi amán rá ní'yaj manj né chuman' Sardis a: "Dan me se nihánj me nana ca'mii 'unj síj nicaj Nimán Diose do', chij ní'i yati' do', rihaan soj síj man chuman' Sardis, né Nimán Diose ro', vaa gueé so', né chij ya se nucuaj nicaj so' a. Ne'én 'unj daj 'yaj nij soj, né dan me se síi vaa i'ná' ya nimán me soj, rá yuvij, tzaj né ase vaa síi caví' nimán vaa soj rihanj nanj adonj. ² Dan

me se narij soj nej rihaan soj ruguanj. Tumé soj man ma'an soj, ne ca'nej soj se nucuaj nimán tinúú soj niij síi daj doj cavi' nimán á. 'Q se xcaj 'unj cuentá se vaa nu' se 'yaj soj, nuveé se aran' rá Diose me niij yo' ma'. Tadó soj ei.

³ "Che'é dan nanuj rá soj nana tucu'yón nii man soj do', nana cuno soj do', ne yo' qui'yaj soj nda'a vaa taj nana yo', ne canicaj nimán soj canoco' soj chrej sa' ei. Sese se tumé soj man soj, ne ase vaa 'na' síi ituu ro', danj gaa cuchij rihaan niij soj, ne se quene'en uxrá soj me orá me cuchij rihaan soj man adonj. ⁴ Tzaj ne man ta'aj tuvi' soj sij man chuman' Sardis ne qui'yaj cacun' mei. Né che'é dan ase saw síi nuu yatzij naruvii ro', danj vaa niij so' cuano rihanj chuguanj. Né niij so' ro', vaa güii cunuú niij so' yatzij catzij, ne cacheé nej so' gaj adonj. 'Q se no xcúún niij so' qui'yaj niij so' danj adonj. ⁵ Dan me se cunudanj niij síi 'yaj canaán ro', vaa güii rque nii yatzij catzij cunuú so', ne daj chihqá míj se tiri' 'unj se-chuvijí so' no rihaan yanj no se-chuvijí niij síi gaa i'na' gá Diose nu' cavii nu' ca'anj ma'. Né nata' 'unj rihaan Réj Diose, rihaan niij se-mozó so' do', se vaa me niij so' síi noco' manj adonj. ⁶ Sese taj yu'uj xréé soj, ne no xcúún soj cuno soj nana nihánj nana taj xna'anj Nimán Diose rihaan niij síi amán rá ni'yaj manj ne 'o 'o chuman' a." Veé danj síj nana cachron so' ca'nej so' rihaan niij síi amán rá ni'yaj manj ne chuman' Sardis a —taj so' rihanj a.

Nana nihánj me nana ca'anj rihaan niij síi amán rá ni'yaj man Jesucristó ne chuman' Filadelfia a

⁷ Gaa ne cataj uún so' rihanj a:

—Nana nihánj me nana cachron so' ca'nej so' rihaan niij síi amán rá ni'yaj manj ne chuman' Filadelfia a: "Dan me se nihánj me nana ca'mii 'unj síj vaa sa' inanj síj ca'née ya Diose rihaan chumij cuno soj a. Né 'unj ro', me síi uun chij ndo'o nda'a vaa guun chij síi cu'naj David gaa naá adonj. Dan me se sese ca'núj 'unj ta'yaa, ne taj síi quisij naráán ta'yaa yo' ma'. Né sese caráán 'unj ta'yaa, ne taj síi quisij ca'nuu uún ta'yaa yo' ma'. ⁸ Dan me se aj ne'én 'unj daj 'yaj niij soj a. Né nihánj me se xcaj soj cuentá se vaa aj ca'núj 'unj ta'yaa rej rihaan soj, ne taj síi quisij naráán ta'yaa yo' ma'. Né niij soj me se nda'se nuveé síj nucuaj ndo'o nimán me soj, tzaj né yo' o 'yaj soj se-nanaj, ne ne cataj soj se vaa nuveé síj noco' manj me soj ma'. Yo' o taj soj se vaa síj noco' manj me soj adonj. ⁹ Né vaa niij síi tu'va rma'an se vaa síj israelítá me niij so', tzaj né nuveé síj israelítá ya me niij so' ma'. Maan se síi ne me niij so', ne síi tucu'yón se-nanaj Satanás me uún niij so' ei. Dan me se nagoj man niij so' rihaan soj, ne cuchi' niij so' rihaan soj, ne canicun'

ruj niij so' rihaan soj, ne quene'en niij so' se vaa síj cunuú 'ee raj man me soj adonj. ¹⁰ Che'é se aj qui'yaj soj nu' se-nanaj nana taj se vaa no xcúún soj gaa nucuaj nimán soj rihaan sayuun ro', che'é dan tjanian 'unj man soj rihaan sayuun ca'na' rihaan nu' chumij nihánj vaa güii, asa' xcaj 'unj cuentá daj vaa nimán cunudanj niij yuvij man rihaan chumij adonj.

¹¹ "Dan me se daj doj cuchij rihaan soj chuguanj. Nicaj raan soj tucuaán nicaj soj, gaa né se ca'vee ca'née nii cachriin cunuú raq soj cachriin qui'yaj canaán soj rihaan soj ei. ¹² Ne síi qui'yaj canaán ro', me se ase vaa 'o' chraan xcáan nícuñ tacóo nuví nocoo rej na'vij yuvij rihaan Diose ro', danj gaa so' rihanj, qui'yáj, ne se curihaman uún so' rej né 'unj ma'. Né rihaan so' ro', cachron 'unj va'nuj nana, ne dan me se cachron 'unj se-chuvijí Diose síi noco' 'unj, ne cachron 'unj se-chuvijí chuman' ne Diose noco' 'unj chuman' cu'naj chuman' Jerusalém chuman' naca nanaj rihaan chumij nihánj, ne cachron 'unj se-chuvijí ma'anj nana naca ya cachron 'unj rihaan so' adonj. ¹³ Sese taj yu'uj xréé soj, ne no xcúún soj cuno soj nana nihánj nana taj xna'anj Nimán Diose rihaan niij síi amán rá ni'yaj manj ne 'o 'o chuman' a." Veé danj síj nana cachron so' ca'nej so' rihaan niij síi amán rá ni'yaj manj ne chuman' Filadelfia a —taj so' rihanj a.

Nana nihánj me nana ca'anj rihaan niij síi amán rá ni'yaj man Jesucristó ne chuman' Laodicea a

¹⁴ Gaa ne cataj uún so' rihanj:

—Nana nihánj me nana cachron so' ca'nej so' rihaan niij síi amán rá ni'yaj manj ne chuman' Laodicea a: "Dan me se nana nihánj me nana ca'mii 'unj síj qui'yaj nu' nana cataj xna'anj 'unj rihaan soj a. Dan me se 'unj me síi nata' ya se-nanaj Diose rihaan soj ndaa vaa me rá Diose qui'yáj, ne 'unj me síi qui'yaj nu' se man rihaan chumij nihánj ei. Né qui'yáj nu' se vaa me rá Diose qui'yáj ei.

¹⁵ Dan me se ne'enj nu' se vaa 'yaj soj, ne nuveé se acoj ne nuveé se ya'aan me soj mei. Ca'vee doj a sese guun soj se acoj inanj ni', ase se ya'aan inanj ni' a. ¹⁶ Dan me se che'é se ase vaa naa guun vaa soj ne nuveé se acoj nuveé se ya'aan nuveé me soj, né che'é dan ne se uun soj rihanj ma'. Dan me se maan che'é se danj vaa soj ro', che'é dan ticamanj man soj rihaan yo'óó nanj adonj. ¹⁷ Dan me se taj soj se vaa ru'vee inanj soj, ne taj vaj a doj rasuun no achiiin rihaan soj, rá soj a. Tzaj né ne ne'enj soj sese ase vaa síi nique ndo'o vaa soj, ne ase vaa síi achiiin caridad rihaan vaa soj, ne ase vaa tuchrii vaa soj, ne ase vaa síi canj nuvi' sagan' ro', vaa nu' soj nanj adonj.

¹⁸ "Che'é dan narquej rej nucuaj man soj se vaa quiraqan soj aga' oró míi rihanj aga' cachén ya'an ne cunuú sa' inanj, gaa ne ca'vee cunuú ru'vee ya ya soj rihanj ei. Ne quiraqan soj yatzij catzii rihanj, ne ca'vee cunuú soj, ne se quene'en yuvij se vaa nuvi' sagan' soj ne se guun na'aj soj se vaa nuvi' sagan' soj ma'. Ne quiraqan soj rmedió sa' rihanj, ne caxrii soj rlij rihaan soj, gaa ne ca'vee quene'en soj, ne xcax sa' soj cuentá ei. ¹⁹ Dan me se 'unj ro', taj xna'anj 'unj rihaan nu' njí sií 'ee raj man daj qui'yaj njí so', ne qui'yaj sayuun man njí so' sese se cuno njí so' rihanj chuguun. Che'é dan guun niha' rá soj cuno soj rihanj, ne canicaj nimán soj canoco' soj chrej sa' doj á. ²⁰ Nihánj me se ase vaa 'o síi nicun' ta'yaa ne tica'mii ta'yaa ro', vaa 'unj a. Ne sese vaa yo'o so' cuno se-nanaj, ne sese ca'njuu so' ta'yaa, ne catuu 'unj rihaan so', ne chaj chraa ga so', ne so' cha chraa ga 'unj, ne ve'é qui'yaj nuj ei. ²¹ Ne síi qui'yaj canaan ro', cayaán so' rihaan xrúun 'unj chruun xlá sa' ga 'unj, ne guun chij so' gaj, qui'yaj, ndaa vaa qui'yaj Réj Diose gaj ei. Dan me se gaa qui'yaj canaan ma'anj, ne cayaán 'unj rihaan xrúun Réj Diose chruun xlá sa' ga so', ne guun chij 'unj ga so', qui'yaj so' chuguun. ²² Sese taj yu'u xréé soj, ne no xcúun soj cuno soj nana nihánj nana taj xna'anj Nimán Diose rihaan njí sií amán rá ni'yaj manj ne 'o 'o njí chuman' adonj." Veé danj síj nana cachron so' ca'nej so' rihaan njí sií amán rá ni'yaj manj ne chuman' Laodicea a —taj so' rihanj a.

4

Nana nihánj taj xna'anj se vaa quene'en Juan ma'an chruun xlá sa' rej uun chij Diose a

¹ Quisij ca'mii so' nu' nana dan, gaa ne quene'en 'unj 'o ta'yaa taj ya'núj rej xta' a. Gaa ne cuno 'unj ca'mii uún síi ca'mii asino ya'an rihanj, ne se-nanaj so' ro', daj se uun rá' unó' a'yáñ nii chruun a'yáñ ro', danj guun raj gaa cunoj se-nanaj so' a. Ne cataj so' rihanj a:

—Cavii so' ca'na' so' nihánj, gaa ne tihanj rihaan so' nu' se vaa guun rej rihaan so' a —taj so' rihanj a.

² Ne ra'yaj quene'en nimanj rasuun, ne quene'enj chruun xlá sa' ndo'o rej xta', ne vaa síi taj chruun xlá yo' síi uun chij ndo'o, ³ ne ase vaa yahij jaspe do', ase vaa yahij cornalina do', danj vaa so' curuvi' so' a. Ne ase vaa xcuaá cu'lúu ro', danj vaa nu' anicaj chruun xlá sa' yo', ve'é chuguun yo', ne ase vaa chuguun yahij esmeralda ro', danj vaa chuguun yo' a. ⁴ Ne nu' anicaj chruun xlá sa' yo' ro', nicun' yo' icó ca'anj chruun xlá sa', ne taj icó ca'anj síi uun chij rihaan njí chruun xlá sa' yo', ne nuu njí síi uun

chij yatzij catzii, ne nuu raa njí so' cachrii aga' oró míi a. ⁵ Ne rej nicun' chruun xlá nicun' tanuú tuvi' me se raan ndo'o, ne cariin ndo'o, ne caguáj ndo'o tu'vii a. Ne chij aga' chuguun táá ya'an ro', nicun' rihaan chruun xlá sa', ne chij aga' chuguun yo' ro', me Nimán Diose síi gueé inanj síi nicaj chij ya se nucuaj a. ⁶ Ne rej rihaan chruun xlá sa' yo' ro', nuu 'o na ya'anj, tzaj ne nuveé na ya me yo' ma'. Maan scuraan inanj me yo', ne ase vaa yahij cristal danj vaa yo' a.

Ne nu' anicaj chruun xlá sa' yo' ne tanuú yo' njí chruun xlá me se nicun' ca'anj xcuu, ne nu' anicaj man njí xcuu már rlij rihaan njí xo' a. ⁷ Ne yo' o xcuu ro', ase vaa chuvaa vaa xo' a. Ne xcuu vij ro', ase vaa scui le'ej vaa xo' a. Ne xcuu va'nuj ro', ase vaa rihaan snó'o vaa rihaan xo' a. Ne xcuu ca'anj ro', ase vaa xtaa vaj rej xta' vaa xo' a. ⁸ Ne vaa vatan' scachee 'o 'o njí xo' taj xráá njí xo', ne ase vaa scachee xtáj vaa scachee njí xo' yo' a. Ne nu' xráá xo' nu' rque xo' nu' már rlij rihaan xo' adonj. Ne nuvii nigan' me se ne a'a'ne' rá njí xo' ga suun taj: "Sij gueé ndo'o me Diose síi 'njj ra'a man ní síi uun nucuaj yaj cunudanj a. Ne so' me síi nicun' yaj, ne asij naá nicun' so', ne vaa güüi cuchi' so' rihaan chumij a", taj ca'anj njí xcuu yo' a. ⁹ Ne gaa ca'mii sa' njí xcuu che'é Diose síi taj rihaan chruun xlá sa' yo' síi cayaán nu' cavii nu' ca'anj, ne gaa nago' njí xo' graciá rihaan so', ¹⁰ ne canicun' ruj icó ca'anj njí síi uun chij yo' rihaan síi taj rihaan chruun xlá sa' yo', ne quina'víj njí so' rihaan so', che'é rej me so' síi cayaán nu' cavii nu' ca'anj, ne tagüéj njí so' cachrii nnu' raa njí so' rej rihaan chruun xlá sa' yo' a. Gaa ne cataj njí so':

¹¹ —No xcúun ndo'o so' Diose sij 'njj ra'a man njí ca'mij sa' njí che'é so' ne guun chij ndo'o so' á. 'O se so' me síi qui'yaj cunudanj rasuun, ne maan che'é se guun rá so' cumán njí rasuun yo' ro', che'é dan guun cunudanj njí rasuun, qui'yá so' adonj —taj icó ca'anj njí síi uun chij yo' rihaan Diose a.

5

Nana nihánj taj xna'anj che'é yanj do', che'é matzinj le'ej no xcúun nuxra' yanj do' a

¹ Ne rej nuva' síi taj rihaan chruun xlá sa' yo' ro', quene'enj 'o yanj, ne no nana nu' rej rque yanj nu' rej xraj yanj nu' a. Ne no chij selló yáñ tu'va yanj yo', ne aráán selló yo' nu' anicaj tu'va yanj yo' a. ² Gaa ne quene'en 'unj yo' se-mozó Diose síi nucuaj ndo'o, ne nucuaj ndo'o xná'anj so', cataj so', ne:

—Me síi no xcúun ca'neé njí selló no aráán tu'va yanj ne nuxra' so' yanj ga —taj so', xná'anj so' a.

³ Ne taj vaj a 'ó síi ne rej xta' do', síi ne rihaan chumij do', síi ne rej rque chumij do',

guun nucuaj nuxra' yanj ne ni'yaj so' yanj yo' a ma'. ⁴Che'é dan ta'vee uxraj che'é se ne nari' nii man a'ó síi ni'yanj nimán nuxra' yanj yo' ni'yaj man yanj yo' a man adonj. ⁵Gaa ne yo'q tuvi' nij síi uun chij cataj rihan a:

—Se ta'vee so' ma!. Xcay so' cuentá, ne aj qui'yaj canaan síi chuvaq ta'níi ta'níi síi no síi cu'naj Judá síi cayáán gaa naá, ne yo'o ta'níi ta'níi si'nq David me uún so', ne che'é dan ca'vee ca'neé so' chij nij selló no tu'va yanj ne nuxra' so' yanj yo' nañj adonj —taj so' rihan a.

⁶Gaa ne quene'én 'unj se vaa tanuu nij chruun xlá sa' do', tanuu ca'anj nij xcuu do', tanuu nij síi uun chij do', nicun' o matzinj le'ej, ne matzinj aj ticavi' nii man asij rque me yo' a. Ne chij cúu taj raq xo', ne chij nij rlij rihaan xo', ne nij rlij rihaan xo' ro', nij yo' me Nimán Diose síi gueé inanj síi nicaj chij ya se nucuaj síi aj ca'néé Diose rihaan nu' chumij a. ⁷Dan me se cuchi' xo' rihaan síi taj rihaan chruun xlá sa' yo', ne quita'aa xo' yanj orgo' ra'a síi taj rihaan chruun xlá rej nuva' so' a. ⁸Ne gaa quita'aa xo' yanj, ne canicun' ruj ca'anj nij xcuu do', ico ca'anj nij síi uun chij do', rihaan matzinj le'ej yo' a. Ne nicaj 'o' qo' nij so' ya'áñ sa' do', co'oo aga' oró mií caraa squíi xlá rque do', ne squíi xlá yo' ro', me nij nana achíin ni'yaj nij síi sa' noc' man Diose rihaan ma'an Diose a. ⁹Gaa ne achráá nij so' chra' naçä rihaan matzinj le'ej, cataj nij so', ne:

—No xcuún so' nicaj so' yanj ne ca'neé so' selló yánj aráán no tu'va yanj yo' á. 'Q se ticavi' nii mán so', ne dan me se nicaj so' ton mán so' quiránj so' man 'o' qo' nij yuvij mán rihaan chumij nihánj, ne dan me se quiránj so' man nij yuvij a'mii nuy' yo'ó xna'áñ, ne quiránj so' man nij yuvij mán daj a chuman' man daj a yo'ó nocoo do', quiránj so' che'é Diose á. ¹⁰Gaa ne guun chij Diose rihaan nij so', qui'yáá so', ne guun nij so' xrej nuy' rihaan Diose, qui'yáá so', ne vaa güüi guun chij nij so' rihaan chumij adonj —taj chra' achráá nij so' a.

¹¹Gaa ne quene'en uún 'unj, ne cunó 'unj se-nana que'ee míj míj se-mozó Diose nicun' nu' anicaj chruun xlá sa' do', nij xcuu do', nij síi uun chij do' a. ¹²Ne nucuaj ndo'o ca'mii nij se-mozó Diose yo', cataj nij so' a:

—No xcuún ndo'o matzinj le'ej ticavi' nii man guun nucuaj ndo'o so' do', nicaj so' nu' rasuun sa' do', cavii ndo'o raq so' do', ca'mii sa' taran' níi che'é so' do', guun chij ndo'o so' do' adonj —taj nij se-mozó Diose ni'yaj nij so' matzinj le'ej yo' a.

¹³Gaa ne cunó 'unj se vaa ca'mii cunudanji nij rasuun qui'yaj Diose rasuun mán rej xta' do', rasuun mán rihaan chumij do', rasuun mán rque chumij do', rasuun mán rihaan

na ya'anj do', rasuun mán rque na ya'anj do' a. Ne cataj nij rasuun:

—Rihaan síi taj rihaan chruun xlá sa' do', rihaan matzinj le'ej do', ca'mii sa' taran' níi nu' cavii nu' ca'anj, ne guun chij roj so' nu' cavii nu' ca'anj ei —taj cunudanji nij rasuun a.

¹⁴Gaa ne:

—Veé dñanj gaa ya ei —taj ca'anj nij xcuu yo' a.

Gaa ne canicun' ruj nij síi uun chij, ne na'víj nij so' rihaan Diose a.

6

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ca'néé matzinj le'ej chij nij selló yánj caráán tu'va yanj yo' a

¹Gaa ne quene'én 'unj se vaa ca'néé matzinj le'ej yo' yo' tuvi' nij chij selló caráán tu'va yanj libró yo', gaa ne cunoj ca'mii yo' tuvi' ca'anj nij xcuu, ne ase uun rá' gaa aguáj tu'vii ro', danj guun raj gaa ca'mii xo' a. Ne:

—Cuvä' so' ni'yaj so' ei —taj xcuu yo' a.

²Gaa ne quene'én 'unj se vaa cavii 'o cuayó catzii, ne síi taj xráá cuayó yo' ro', nicaj so' curuvej, ne rqué nii cachriin cunuú raq so' man so', ne sij 'yaj canaan ndo'o me so', ne cavii so' qui'yaj canaan so' a.

³Ne gaa ca'néé matzinj le'ej selló vij no tu'va yanj yo', ne cunó 'unj ca'mii xcuu vij a. Ne xcuu vij cataj:

—Cuvä' so' ni'yaj so' ei —taj xo' a.

⁴Gaa ne cavii yo'ó cuayó, ne cuayó marée me xo' a. Gaa ne ca'ne' nii suun rihaan síi taj xráá cuayó yo' se vaa quisij cayáán dínj yuvij rihaan chumij, qui'yaj so', ne ticavi' ndo'o yuvij tuvi' yuvij, qui'yaj so' a. Ne rqué nii 'o neé espadá xij rihaan so' a.

⁵Gaa ne gaa ca'néé matzinj le'ej selló va'nuy', gaa ne cunoj ca'mii xcuu va'nuy' a. Ne cataj xo':

—Cuvä' so' ni'yaj so' ei —taj xo' a.

Gaa ne quene'enj se vaa cavii cuayó maruu, ne síi taj xráá cuayó ro', 'nij ra'a so' aga' romaná aga' a'néé ta'nga' nij rasuun a. ⁶Gaa ne cunó 'unj nana cavii rej tanuu ca'anj nij xcuu, ne nana yo' cataj:

—Nu' sa'anj 'yaj canaan yuvij rque 'o güii ro', nu' yo' me quino vij kiló 'núú trigó do', vatan' kiló 'núú cebada do', qui'yáá so' á. Tzaj ne se tiri' so' casté chá do', na vinó do' ma' —taj nana yo' a.

⁷Gaa ne gaa ca'néé matzinj le'ej yo' selló ca'anj no tu'va yanj me se cunó 'unj ca'mii xcuu ca'anj yo' a. Ne cataj xo':

—Cuvä' so' ni'yaj so' ei —taj xo' a.

⁸Gaa ne quene'én 'unj, ne dan me se cavii cuayó daj, ne síi taj xráá cuayó daj ro', ta'naj 'yaj avi' yuvij cu'naj so', ne rej xco so' ro', noc' rej ca'anj nij síi cavii a. Gaa ne ca'ne' nii suun rihaan roj so' se vaa guun chij

roj so' rihaan 'o ta'aj nij yuvii mān rihaan chumii, ne nicaj roj so' neé espadá nicaj roj so' x'naa na'aan rque nicaj roj so' chi'iij yuvaaq nicaj roj so' xcuu quij nicaj roj so', ticavi' roj so' man nij yuvii yo' a.

⁹ Gaa ne gaa ca'néj matzinj le'ej selló 'un' no tu'va yanj yo', ne quene'éñ 'unj rej rque mesá altar, ne rque mesá altar me se naj nij nimán nij síi cavi' che'é se-naná Diose che'é yan nata' nij so' nana ya rihaan yuvii a. ¹⁰ Né nucuaj ndo'o aguáj nij so', cataj nij so', ne:

—Ndaa me güii ca'né' so' cacun' che'é nij síi man rihaan chumii, ne qui'yáá so' sayuun man nij so' che'é ton cayyan man nuj qui'yaj nij so' ga. 'O se so' me síi vaa sa' inanj, ne síi uun chij ya rihaan nuj mé so' á—taj nij nimán, aguáj nij so' a.

¹¹ Gaa ne rqué nii yatzíj xcaan catzii rihaan 'o 'o nij so', gaa ne cataj xna'anj nii rihaan nij so' se vaa gaa inaj nimán nij so' doj ndaa se quisij cavi' nu' nij tinúú nij so' síi 'yaj suun gá nij so' síi cavi' ndaa vaa cavi' ma'an nij so' a.

¹² Gaa ne quene'éñ 'unj se vaa ca'néj matzinj le'ej yo' selló vatqan' no tu'va yanj yo', gaa ne cachén ndo'o yuún, ne guun maruu rihaan güii, ne nda' rá se vaa maruu yatzíj maruu ro', danj vaa güii a. Ne ase vaa ton ro', danj vaa rihaan yavii a. ¹³ Né cayuu nij yati' man xta' rihaan yo'óó, ne nda' rá se vaa ayuu chruj hígó rihaan yo'óó gaa o' nana yuvaa raq chruun mān chruj hígó ne tinasqui' ndo'o nana raq chruun yo' ro', danj vaa ayuu yati' a. ¹⁴ Né quixra' rej xta', ne ase vaa yanj gaa nacué nii yanj ro', danj guun rej xta' yo' a. Ne nasqui' nu' quij nu' yo'óó taj rihaan na ya'anj do' a. ¹⁵ Gaa ne dan me se nij síi nicaj suun do', nij síi sa' do', nij síi uun chij rihaan tanuu do', nij síi ru'vee do', nij síi nucuaj do', nu' nij mozó do', nu' nij síi ne unu mozó do', catúj yuve nij so' rque yu'u yuvej do', rque nij yuvej naj quij do' a. ¹⁶ Gaa ne cataj nij so' rihaan nij quij rihaan nij yuvej rihaan:

—Cayuu nij soj xráá nuj, ne caxrii yuve soj man nuj, ne se gaa nanj quene'en síi taj rihaan chruun xlá sa' yo' man nuj, ne se caxrii yuvaaq matzinj le'ej yo' man nuj ruguanj. ¹⁷ O se aj quisij güii gueé güii caxrii yuvaaq roj so' man nuj, ne se quisij rá nuj canicyn' nuj a ma'—taj nij so' rihaan quij do', rihaan yuvej do' a.

7

Nana nihánj taj xna'anj che'é nij síi israelítatata'ngacaaan rihaan che'é Diose a

¹ Veé dan, gaa ne quene'éñ 'unj ca'anj se-mozó Diose nicun' ca'anj nij scúj chumii nihánj, ne caráán nij so' chrej rihaan ca'anj

nij naná avii rihaan chumii, se cavii nij naná rihaan yo'óó rihaan na ya'anj rihaan a doj chruun rihaan a. ² Né ca'anj nij se-mozó Diose ro', aj ca'né! Diose suun rihaan nij so' qui'yaj nij so' sayuun man yo'óó do', man na ya'anj do' a. Dan me se quene'éñ 'unj yo'ó se-mozó Diose cavii rej síj güii, ne nicaj so' selló no se-ta'ngá Diose a. Dan me se caguáj so' rihaan ca'anj nij se-mozó Diose, cataj so', ne:

³ —Se guun qui'yaj soj sayuun man yo'óó do', man na ya'anj do', man chruun do' ma'. Ca'né' rá soj doj tzin', ne ndaa quisij cuta' nuj ta'ngá caan rihaan nij síi 'yaj suun che'é Diose, ne ca'vee ei—taj so', caguáj so' a.

⁴ Gaa ne cunó 'unj me daj nij so' cuta' nii ta'ngá caan rihaan, ne ciento táá yavíj chiháq ca'anj míj yuvii me nij so', ne sij man 'o 'o x'ne' nij yuvii israelitá me uún nij so' a.

⁵ Dan me se chuvij míj nij so' me ta'núí ta'nij si'no síi cu'naj Judá a. Ne chuvij míj nij so' me ta'núí ta'nij si'no síi cu'naj Rubén a. Ne chuvij míj nij so' me ta'núí ta'nij si'no síi cu'naj Gad a. ⁶ Ne chuvij míj nij so' me ta'núí ta'nij si'no síi cu'naj Aser a. Ne chuvij míj nij so' me ta'núí ta'nij si'no síi cu'naj Néftalí a. Ne chuvij míj nij so' me ta'núí ta'nij si'no síi cu'naj Manasés a. ⁷ Ne chuvij míj nij so' me ta'núí ta'nij si'no síi cu'naj Simeón a. Ne chuvij míj nij so' me ta'núí ta'nij si'no síi cu'naj Levi a. Ne chuvij míj nij so' me ta'núí ta'nij si'no síi cu'naj Isacar a. ⁸ Ne chuvij míj nij so' me ta'núí ta'nij si'no síi cu'naj Zabulón a. Ne chuvij míj nij so' me ta'núí ta'nij si'no síi cu'naj José a. Ne chuvij míj nij so' me ta'núí ta'nij si'no síi cu'naj Benjamín a.

Nana nihánj taj xna'anj che'é nij síi man 'o 'o chuman' a

⁹ Veé dan, gaa ne quene'éñ 'unj que'ee ndo'o yuvii, né taj va) síi guun nucuaj qui'yaj contá man nij yuvii a man chuguaj. Ne síi man cunudanj chuman' naj rihaan chumii me nij so', ne síi man 'o 'o x'ne' yuvii me nij so', ne síi a'mii nu' xna'ánj a'mii yuvii me uún nij so', né dan me se canicun' nij so' rihaan chruun xlá sa' yo' do', rihaan matzinj le'ej yo' do' a. Ne yatzíj xcaan catzii nuú nij so', né oro' nij so' ra'a chruun yuun a. ¹⁰ Né nucuaj ndo'o caguáj nij so', cataj nij so', ne:

—Diose síi nocog' ní man síi taj rihaan chruun xlá sa' do', matzinj le'ej do', me roj síi tjanii man ní' rihaan sayuun adonj—taj nij so' a.

¹¹ Gaa ne cunudanj nij se-mozó Diose ro', canicun' nij so' nu' anicaj xrúún Diose chruun xlá sa' do', nij síi uun chij do', ca'anj nij xcuu do', gaa ne canicun' ruj nij so' rihaan chruun xlá sa' yo', né toco' nij nij so' rihaan nij so' rihaan yo'óó, né na'víj nij so' rihaan Diose a. ¹² Né cataj nij so':

—Veé danj gaa ya ei. Ve'é inanq ca'mij ní' rihaan Diose sii nocó' ní' man nu' cavii nu' ca'anj á. So' me síi avii ndo'o raa, né nago' ní' graciá rihaan so', né so' me síi nucuaj ndo'o nu' cavii nu' ca'anj adonj. Veé danj gaa ya ei —taj níj so' ni'yaj níj so' Diose a.

¹³ Gaa né xná'anj yo'q tuví' níj síi uun chij manj, cataj so':

—Né níj síi nuyu yatzíj xcáan catzíj ro', me síj me níj so', né me rej cavii níj so', rá so' ga —taj so', xná'anj so' manj a.

¹⁴ Gaa né cataj 'unj rihaan so' a:

—Ne ne'én 'unj me síi me níj so', man señor. Tzaj né so' me síi ne'en, raj a —taj 'unj rihaan so' a.

Gaa né cataj so' rihanj a:

—Níj síi nihánj ro', me níj síi cachén rihaan que'eq ndo'o sayuun, gaa guun sayuun nocoo rihaan chumíj adonj. Ne caví' matzinj le'ej che'é níj so', né cayanj ton man matzinj le'ej che'é níj so', né canoco' níj so' man matzinj le'ej, né che'é dan naruvíi sagan' níj so', né cunuú catzíj sagan' níj so', qui'yaj ton cayanj man matzinj le'ej adonj. ¹⁵ Che'é dan me nicún' níj so' rihaan xrúún Diose chruun xlá sa', né nuyii nigan' nicun' níj so' rá nuyii nocoo né rej xta' 'yaj suun níj so' rihaan Diose, né Diose síi taj rihaan chruun xlá sa' yo' ro', ma'an so' cayáan' ga níj so', né caráan so' rihaan sayuun che'é níj so' a. ¹⁶ Ne daj chihqá míj se quina'aan uún rque níj so' do', sé canacoq níj so' na do', se go' naán xráa níj so' do', se cunuú cachí' rá níj so' do', a ma'. ¹⁷ Q se ma'an matzinj le'ej nicún' ma'an rej rihaan chruun xlá sa' yo' ro', cutume man níj so', né ca'anj nicaj so' man níj so' rej xra' na sa', né co'q níj so', gaa né yo'q gaa i'ná' nimán níj so', qui'yaj na yo' a. Né ma'an Diose ro', me síi tñacoq na ayanj rihaan níj so' ei —taj síi uun chij yo' rihanj a.

8

Nana nihánj taj xna'anj che'é selló yánj chij do', che'é aga'nuu squíi do'

¹ Gaa né gaa ca'néj matzinj le'ej selló chij no tu'va yanj yo', gaa né yuun che'é cunuú dínj rej xta' 'yo' yanej orá a. ² Gaa né quene'én 'unj chij níj se-mozó Diose níj síi nicún' rihaan Diose, se vaa rque' níj chij chruun a'yánj rihaan níj so' a. ³ Gaa né ca'na' yo'ó se-mozó Diose uún, né canicun' so' rihaan mesá altar aga' oró míi nicún' rihaan xrúún Diose chruun xlá sa' a. Né nocó' ra'a so' aga' acaa squíi, né aga' oró míi me aga' yo' a. Gaa né rque' ndo'o níi squíi man so' che'é rej ricatze' so' squíi rihaan mesá altar che'é níj síi vaa sa' rihaan Diose gaa achíún ni'yaj níj so' rihaan Diose a. ⁴ Gaa né cavii yachruu squíi nocó' ra'a se-mozó Diose yo' rihaan ma'an Diose, gaa cachíún

ní'yaj níj so' rihaan Diose a. ⁵ Gaa né dan me se ca'anj nicaj se-mozó Diose yo' aga' acaa squíi yo' rihaan mesá altar, gaa né caraa ndo'o so' ru'vi' ya'an man rihaan mesá altar yo' rá aga', gaa né tagüéj so' ya'an yo' rihaan chumíj a. Gaa né caguáj tu'vii, né cariin ndo'o, né quiráan ndo'o, né cachén ndo'o yuún, qui'yaj se-mozó Diose yo' gaa tagüéj yo' squíi rihaan chumíj a.

Nana nihánj taj xna'anj daj guun gaa ca'yánj níj se-mozó Diose chij níj chruun a'yánj a

⁶ Gaa né chij níj se-mozó Diose nicaj chij níj chruun a'yánj ro', yuun che'é guun rá níj so' ca'yánj níj so' níj chruun a'yánj yo' a.

⁷ Gaa né ca'yánj yo'q so' xrúún so', gaa ne maan yahij do', ya'an do', nachej ga ton me se caman' yo' rihaan chumíj a. Gaa né cacaa níj 'o va'nuj scuj yo'ó man rihaan chumíj, né cacaa 'o va'nuj scuj níj chruun nicún' rihaan chumíj, né níj coj chrin' ya'líj cacaa uún a.

⁸ Gaa né ca'yánj se-mozó Diose mozó vij chruun a'yánj, gaa né cayuu 'o ya'an xij rque na ya'anj a. Né ase vaa quiy xcáan vaa ya'an xij yo' a. Gaa né 'o va'nuj scuj na ya'anj yo' ro', cunuú ton a. ⁹ Ne caví' 'o xcuu rihaan daj a va'nuj xcuu man rque na ya'anj, né quirí' 'o va'nuj scuj níj rihoo chéé rihaan na ya'anj, qui'yaj ya'an yo' a.

¹⁰ Gaa né ca'yánj se-mozó Diose mozó va'nuj chruun a'yánj, gaa né caví' 'o yati' xij ndo'o rej xta', né yati' yo' ro', ya'an inanq me yo', né chuguun yo', né adi' chuguun aga' taj ya'an raa ro', danj chuguun yo' a. Né quiyin yati' yo' rque 'o va'nuj scuj níj chráá man rihaan chumíj do', rque níj na yu'u man rihaan chumíj do' a. ¹¹ Ne se-chuvíi yati' yo' ro', me "yati' e", né cunuú e' níj na quiyin yati' yo' rque, gaa né caví' que'ee yuvií, qui'yaj na e' yo', che'é se cunuú e' na yo', qui'yaj yati' a.

¹² Gaa né ca'yánj se-mozó Diose mozó ca'anj chruun a'yánj, gaa né quiran' chi'iij 'o va'nuj scuj rihaan güii do', 'o va'nuj scuj rihaan yavii do', 'o va'nuj scuj níj yati' do', né dan me se yo'q cunuú rmíj 'o va'nuj scuj níj yo', né dan me se ne cuchuguun níj yo' 'o va'nuj scuj rej rangá' do', né ne cuchuguun níj yo' 'o va'nuj scuj rej níj do', a ma'.

¹³ Gaa né quene'én 'unj, né cuno 'unj caguáj yo'q xtaa vaj tanuú rihaan risca' xta', né dan me se cuno 'unj se vaa nucuaj ndo'o caguáj xtaa yo', taj xo', né:

—Ai. Ai. Ai. Nique níj síi né rihaan chumíj che'é sayuun quiran' níj so' asa' quisíj ca'yánj ya'núj níj se-mozó Diose sii nichrun' ca'yánj chruun a'yánj á —taj xtaa, caguáj xo' a.

9

¹ Gaa né ca'yánj se-mozó Diose mozó 'un' chruun a'yánj, gaa né quene'én 'unj se vaa cavii, yo'o yati' rej xta' quinij yo' rihaan yo'ó, gaa né rqué nii raga' rihaan so' nuxra' so' tu'va yu'uj cunuú ndo'o rej man ni jana chree a. ² Gaa né nuxra' so' tu'va yu'uj cunuú ndo'o, gaa né curihanj ndo'o catze' tu'va yu'uj yo', né ase vaa catze' avii chruún hornó xij ro', danj vaa catze' cavii tu'va yu'uj yo' a. Gaa né caráán rihaan güii, né guun rmj' rihaan chumij, qui'yaj catze' yo' a. ³ Gaa né curihanj ndo'o rquíí rque catze' yo', né ca'anj ni j rquíí rihaan nu' chumij, gaa né guun nucuaj ni j rquíí yo' qui'yaj ni j xo' ndaa vaa 'yaj ni j xcuun, qui'yaj nii a. ⁴ Gaa né cataj xna'anj nii rihaan ni j xo' se vaa sé qui'yaj sayuun ni j xo' man coj chrin' do', man coj do', man cuéj do', man ni j chruun do' a. Maan se qui'yaj ni j xo' sayuun man inanj ni j yuvij nuví' se-ta'nga' Diose cata' caan rihaan a. ⁵ Né ne no xcúun ni j xo' ticavi' ni j xo' man ni j yuvij ma'. Maan se 'un' ya yavii qui'yaj ndo'o ni j xo' sayuun man ni j yuvij a. Né a'ngaj ndo'o man yuvij rej xtáj ni j xo' a. Né ase vaa sayuun 'yaj xcuun gaa xtáj xcuun man yuvij vaa sayuun qui'yaj ni j rquíí man yuvij yo' a. ⁶ Né güii vaj ni j rquíí yo' rihaan chumij me se guun ndo'o rá ni j yuvij caví' ni j yuvij, tzaj né se ca'vee caví' ni j yuvij a ma'.

⁷ Né ni j rquíí me se ase vaa cuayó taj síí ca'anj cunu'ro', danj vaa ni j xo' curuvi' un ni j xo', né ase vaa cachrii aga' oró míí ro', danj vaa se nuu raa ni j xo' a. Né ase vaa rihaan yuvij ro', danj vaa rihaan ni j xo' a. ⁸ Né vaa yuvé raa ni j xo', né ase vaa yuvé raq chanq vaa yuvé raq ni j xo', né ase vaa cùú yan' chuvaa vaa cùú yan' ni j xo' a. ⁹ Né caráán aga' hierró nu' rucuaá ni j xo' a. Né daj se uun rá' gaa unó que'eé cuchri' xuun cuayó 'anj rej cunu' ni j ro', danj guun raj gaa cunoj cariin scachee ni j xo' gaa chéé ni j xo' xta' a. ¹⁰ Né ase vaa tane' xcuun vaa tane' ni j xo', né guun nucuaj ni j xo' xtáj ni j xo' man yuvij, né che'é dan guun nucuaj ni j xo' qui'yaj ni j xo' sayuun man yuvij 'un' ya yavii a. ¹¹ Né se-mozó Diose síí tumé yu'uj cunuú ro', uun chij so' rihaan ni j rquíí yo' a. Né se-chuvij se-mozó Diose yo' me Abaddón xna'anj hebreo, né Apolión cu'naj so' xna'anj griego, né nana yo' taj se vaa sij tiri' rasuyn me so' a. ¹² Dan me se navij 'o tuvi' ni j sayuun quiran' ni j yuvij, né ataa ca'ha' yavij roj sayuun quiran' yuvij a.

¹³ Gaa né dan me se ca'yánj se-mozó Diose mozó vatán' chruun a'yánj, gaa né cunoj nana ca'mii 'o so' rej tanqu ni j xcuú mesá altar aga' oró míí nicuñ' rihaan Diose a. ¹⁴ Gaa né ca'mii so' rihaan se-mozó Diose mozó nicaj chruun a'yánj vatán', cataj so':

—Naché so' man ca'anj ni j se-mozó Diose síí numpi tu'va chráá xij cu'naj Eufrates á —taj so' rihaan se-mozó Diose yo' a.

¹⁵ Gaa né nache so' ca'anj ni j se-mozó Diose síí cune' Diose cavii maan orá yo', maan güii yo', maan yavii yo', maan yo' ya yo', che'é rej ticavi' ni j so' 'o yuvij rihaan daj a va'nuj yuvij man rihaan chumij nanj adonj. ¹⁶ Né vij ciento míj míj síí taj xráá cuayó me ni j síí noco' man ca'anj ni j se-mozó Diose yo', taj nii cunoj a. ¹⁷ Né dan me se gaa naqui'ya a nu' rasuyn nihánj rihaan 'un, qui'yaj se-mozó Diose yo', né quene'én 'unj man ni j cuayó do', man ni j síí taj xráá ni j cuayó do', né ni j so' ro', me se nicaj ni j so' aga' caráán rucuáa ni j so', ne dan me se no se maree ndo'o, ne no se maree riscq', né no se míí, ndaa vaa chuguun yo'ó azufré acaa a. Né ase vaa raa chuvaa vaa raq ni j cuayó, né curihanj ya'an curihanj catze' curihanj yo'ó azufré curihanj tu'va ni j xo' a. ¹⁸ Né che'é ya'an do', catze' do', yo'ó azufré do', curihanj tu'va ni j cuayó ro', che'é dan cavi' 'o yuvij rihaan daj a va'nuj yuvij man rihaan chumij, qui'yaj ni j xo' a. ¹⁹ 'O se guun nucuaj ni j cuayó ticavi' ni j xo' man yuvij che'é rasuyn cavii tu'va ni j xo' do', che'é tane' ni j xo' do' a. 'O se ase vaa xcuáá vaa tane' ni j xo', né vaa raa xcuáá yo', né chá ni j xo' man yuvij, quene'enj a.

²⁰ Né vaa yuvij quinanii rihaan ni j cuayó yo', tzaj né ne canicaj nimán ni j so' tanáj xco ni j so' chrej chil'ij ma'. Tananj yo' o na'vij ni j so' rihaan ni j nana chree do', rihaan ya'anj cacój yuvij do', né ya'anj cacój ni j yuvij me se aga' oró míí do', aga' platá catzij do', aga' cobre maree do', yahij do', chruun do', me uun ni j yo' a. Né dan me se nuvi' rihaan yo' ni j yaj yo' do', nuvi' xréé yo' cung yo' do', a ma'. Né chéé ni j yo' do', a ma'. ²¹ Dan me se ne canicaj nimán ni j yuvij ca'ne' rá ni j yuvij ga suun ticavi' tuvi' do', ga suun a'mii ga síí chruun do', ga suun 'yaj cacun' ga chanq do', ga suun 'yaj ituú si'yaj tuvi' do', a man adonj.

10

Nana nihánj taj xna'anj che'é yanj rque se-mozó Diose chá síí cu'naj Juan a

¹ Gaa né quene'én 'unj yo'ó se-mozó Diose síí nucuaj ndo'o cavii rej xta' né nanij rihaan yo'ó, né nu' anicaj man so' nique so' ngaa, né nda' rá se vaa nicun' xcuáá cu'lúú ro', danj vaa nicun' raq so', né chuguun nu' anicaj raa so', né chuguun rihaan so', ndaa vaa chuguun güii a. Né ase vaa chraan acaa vaa tacoo so' a. ² Né nicaj so' 'o yanj cunii a. Né cuta' so' 'o tacoo so' rej nuva' so' rihaan na ya'anj, né cuta' so' yo'ó tacoo so' rej nichrun so' rihaan yo'ó a. ³ Né nucuaj

ndo'o caguáj so', nda' adj' se aguáj chuvaq aguáj so' a. Né gaa caguáj so' me se chij ya caguáj tu'vii cunoj a. ⁴ Né gaa quisíj chij caguáj tu'vii, gaa né guun raj cachronj nana caguáj tu'vii rihaan yanj, tzaj né cunoj nana cavii rej xta', né nana cunoj taj:

—Ca'nej yuve so' nana caguáj tu'vii, né se cachrón so' nana yo' rihaan yanj ma' —taj nana cavii rej xta' cunoj a.

⁵ Gaa né se-mozó Diose síi nicun' tacóó rihaan na ya'anj do', rihaan yo'óó do', me se naxcaj ra'a so' rej nuva' so' rej xta', ⁶ ne cuta' so' raq Diose síi cayáán nu' cavii nu' ca'anj síi qui'yaj rej xta' ga nu' se man rej xta', síi qui'yaj chumij ga nu' se man rihaan chumij, síi qui'yaj na ya'anj ga nu' se man rque na ya'anj, se vaa se ca'vee guun raan a doj a ma'. ⁷ Dan me se asa' quisíj güii ca'yanj se-mozó Diose mozó chij chruun a'yanj me se quisíj nu' se vaa guun rá Diose qui'yaj so', nda' vaa nata' so' rihaan nij síi nata' se-nana so' síi 'yaj suun che'é so' a, taj se-mozó Diose yo' a.

⁸ Gaa né cavii doj nana rej xta', rej cavii nana cunoj asij rque doj, né cataj nana yo':

—Cavii so' nicaj so' yanj nicaj se-mozó Diose síi taj tacóó rihaan na ya'anj do', rihaan yo'óó do' á —taj nana yo' rihanj a.

⁹ Gaa né cavii 'unj rihaan se-mozó Diose yo', né cataj 'unj rihaan so' se vaa rque so' doj yanj cunii yo' rihanj a. Gaa né cataj so' rihanj a:

—Veé yanj nihánj nicaj so', né chà nu' so' man yo' a. Dan me se tu'vá so' ro', gaa tzí' ndo'o nda' adj' catzi' xtaan, tzaj né rqué so' me se guun e', qui'yaj yanj yo' adonj —taj se-mozó Diose yo' rihanj a.

¹⁰ Gaa né dan me se nicaj 'unj yanj cunii rqué se-mozó Diose yo' rihanj, né chà nu' 'unj man yo', né ase tzí' catzi' xtaan ro', danj vaa tzí' yo' tu'vaj a. Né gaa quisíj chaj man yo', né cunuú e' rquej, qui'yaj yo' a. ¹¹ Gaa né cataj nii rihanj a:

—Vaa che'é ca'mii natáj uún so' che'é yuvii man que'ee chuman' man que'ee yo'óó nocoo do', che'é yuvii a'mii que'ee xna'anj a'mii yuvii do', che'é que'ee síi nicaj suun rey do' ei —taj nii rihanj a.

11

Nana nihánj taj xna'anj che'é vij síi nata' rihaan yuvii che'é Diose a

¹ Gaa né rqué nii 'o rihaa ase vaa 'o vará a'néé ta'nga' manj, né cataj Diose rihanj a:

—Cavii so' ne xcaj ta'ngá' so' nuvíi nocoo rej ne Diose, ne xcaj ta'ngá' so' mesá altar, né qui'yaj contá so' nii síi na'víi rihaan Diose do' á. ² Tzaj ne xa' rej rihaan nuvíi, tzaj né se xcaj ta'ngá' so' man yo' ma'. 'O se ca'vee ca'na' nii síi yanjí rej yo', né vij chihqa vij yavii yuún che'é ru'maan che'é nij so' nu'

chuman' guee yo' adonj. ³ Né cune'e 'unj man vij roj síi nata' rihaan yuvii che'é 'unj, né 'o mui táá yavíj cientó né táá ya'núj chihqa güii me se ca'mii natáj roj so' rihaan yuvii, né cunuú roj so' yatzij ya' a —taj Diose rihanj a.

⁴ Roj so' ro', me roj chruun man chruj olívó raa do', roj aga' taj aga' ya'an nicun' rihaan síi 'njj ra'a chumij nihánj do' a. ⁵ Né sese guun rá yo' so' qui'yaj chij'ii so' man roj so', né avii ya'an tu'va roj so', né acaa síi taj ri'yunj man roj so', qui'yaj ya'an avii tu'va roj so', né yuún che'é cavii' síi 'na' guun rá qui'yaj chij'ii man roj so' a. ⁶ Né guun nucuaj roj so' caráán roj so' rej xta', che'é yan se caman' a doj maan nu' güii ca'mii natáj roj so' a. Né guun nucuaj roj so' naqui'yaj roj so' ton man na a. Né guun nucuaj roj so' qui'yaj chij'ii roj so' man chumij nda'a vaa me rá ma'an roj so' qui'yaj roj so' a.

⁷ Né asa' quisíj ca'mii natáj roj so' se-nana roj so', gaa né cavii xcuu yuvaq yu'u'j cunuú ndo'o yo' a. Né cunuú xo' ga roj so', né qui'yaj canaán xo', né tecavi' xo' man roj so' a. ⁸ Gaa né cunuú man roj so' ro', quinaj uún yo' rihaan callé rá chuman' nocoo a. Né chuman' nocoo yo' me se sese ca'mii cachron ní, né Sodoma do', Egíptó do', cu'naj chuman' yo' a. Né yo' me rej cachrón nii rihaan ricutze man ma'an síi 'njj ra'a man roj síi nata' yo' asij rque doj a. ⁹ Né cunudanj nij yuvii man daj a chuman' do', cunudanj nij yuvii a'mii nu' nij xna'anj do', cunudanj nij yuvii man daj a yo'óó nocoo do', ni'yaj man roj síi cavii' va'nuj güii táá yanéé yo' a. Né ne ca'vej rá nij yuvii yo' cachjin' nii man roj so' rihaan yo'óó santó ma'. ¹⁰ Né nu' nij síi man rihaan chumij me se guun niha'ndo'o rá nij so' che'é se cavii' roj síi nata' yo', né ndaa narque nij yuvii rasuun rihaan tuví nij yuvii che'é se cavii' roj so' a. Dan me se gaa vaa i'na' roj so' me quiran' ndo'o nij yuvii sayuun, qui'yaj roj so' a.

¹¹ Né gaa quisíj va'nuj güii táá yanéé yo', gaa né catúj uún nana rque roj so', qui'yaj Diose, né cunuú i'na' uún roj so', né canicun' caya roj so', né dan me se nu' nij yuvii quene'en man roj so' me se cuchu'vi' ndo'o nij so' a. ¹² Gaa né cuno roj so' nana nucuaj sca' ndo'o cavii rej xta', né nana yo' cataj:

—Cavii roj soj ca'na' roj soj nihánj á —taj nana yo' cuno roj so' a.

Gaa né catúj roj so' rque ngaa, cavii roj so' xta', né ca'anj roj so' a. Dan me se nij síi taj ri'yunj man roj so' me se quene'en nij so' se vaa cavii roj so' rej xta' a.

¹³ Ne maan orá and cachén ndo'o yuún, né canee 'o ve' rihaan daj a chij' ve' né chuman' yo', né cavii chij müj yuvii, qui'yaj yuún, né cuchu'vi' ndo'o yo'ó nij yuvii, né guun che'é nij so' ca'mii sa' nij so' che'é Diose síi nicun'

rej xta' a.¹⁴ Dan me se quisij vij sayuun yo', ne nichrun' quisij sayuun va'nuj a.

Nanq nihánj taj xna'anj daj guun gaa ca'yánj se-mozó Diose mozó chij chruun a'yánj a

¹⁵ Gaa né dan me se ca'yánj se-mozó Diose mozó chij chruun a'yánj, gaa né ca'mii ndo'o nij sií man rej xta', cataj nij so':

—Nihánj me yuun che'e guun chij sií 'nij ra'a man ní', né guun chij sií ca'néé so' tjinanii man yuvij rihaan sayuun, né dan me se guun chij roj so' rihaan chumij, né dan me se yo'o guun chij Diose nu' cavii nu' ca'anj naanj adonj —taj nij sií man rej xta' a.

¹⁶ Ne ico ca'anj nij sií uun chij taj rihaan chruun xlá sa' rej rihaan Diose me se ca'anj canicun' ruj nij so' rihaan Diose, né toco' nij nij so' rihaan nij so' rihaan yo'óó, né quina'vij nij so' rihaan Diose a.¹⁷ Dan me se cataj nij so':

—Narque núj graciá rihaan so', Diose sij 'njj ra'a man núj á. So' me sií guun nucuaj qui'yaj cunudanj a. Né sií nicun' yaj mé so', sií nicun' asij naá mé so' a. Dan me se guun ni'yaj ní' se vaa yaj me se guun nucuaj ndo'o so', qui'yáá so', né guun chij so' rihaan chumij a.¹⁸ Dan me se ca'maan rá nij sií man rihaan chumij ni'yaj nij so' mán so', gaa né ca'ná' so', ne caxrij yuvqa so' man nij so' a. Ne quisij güüi ca'né' so' cacun' che'é nij sií cavi' ne naru'vee so' rihaan nij sií 'yaj suun rihaan so' nij sií ca'mii natáj se-nana so' do', rihaan nij sií vaa sa' rihaan so' do', rihaan nij sií aráj cochroj rihaan so' do' a. Dan me se ca'vee se síi niqué me nij so' ní', ca'vee se síi sa' atá suun me nij so' ní', tzaj né naru'vee so' rihaan nij so' a. Né tiri' so' man nij sií tiri' chumij a —taj ico ca'anj nij sií uun chij rihaan Diose a.

¹⁹ Gaa né nxaxra'ta'yaa rihaan nuví nocoo rej ne Diose rej xta', ne rá nuví nocoo me se curuvi'se-chrunj Diose chrúún gueé qui'yaj nii gaa ca'mii Diose se-nana Diose rihaan sií cu'naj Moisé gaa naá a. Gaa né quiraañ ndo'o, né cariin ndo'o, né canuu ndo'o, né cavii ndo'o nana yuvaa, né caguáj tu'vii, né cachén yuún, né caman' ndo'o maan yahij naanj adonj.

12

Nanq nihánj taj xna'anj che'é chanq do', che'é xcuáá tu'vii do', curuvi' rej xta' a

¹ Gaa né dan me se naqui'yaa 'o rasuun nocoo curuvi' rej xta' rihaan 'unj, qui'yaj Diose, ne chanq me yo', ne sagan' chanq yo' ro', me güii, ne táa tacoo no' xráá yavii a. Né nüu raq no' o' cachriin no' chuvij yati' a.² Né chanq yo' ro', nüu rque, ne ve'ee uxrá rque no' che'é se me rá no' cuchruj no' ne'ej, né che'é dan ta'vee ndo'o no' a.³ Né naqui'yaa uún yo' rasuun rej xta' rihaan 'unj, qui'yaj

Diose, né xcuáá tu'vii xij maree me yo' a. Né vaa chij raq xo', né chij cuú táá raq xo', né chij cachriin nuú raq xo' a.⁴ Né tane' xo' me se cuxuun yo' yo' va'nuj scuj nij yati' man rej xta', né cayuu nij yati' rihaan yo'óó, qui'yaj xo' a. Né canicun' xcuáá tu'vii yo' rihaan chanq cuchruj ne'ej, che'é rej chä nu' xo' man ne'ej cuchruj chanq yo' a.⁵ Gaa né cuchruj no' ne'ej sno'o, né so' ro', me sií nicaj vará hierró né cutumé man cunudanj nij yuvij man rihaan chumij a. Gaa né ca'néj nii ta'níí chanq yo', né ca'anj nicaj nii man ne'ej rihaan Diose rej táá so' rihaan chruun xlá sa' yo' uun chij so' a.⁶ Gaa né cunánj chanq ndqá rej tacaan rej qui'yaj ma'an Diose cané no', che'é rej ca'vee cayáán no', né ca'vee rque Diose se chä no' 'o míj táá yavij científó né táá ya'núj chihqá güii a.

⁷ Gaa né guun che'e nij sií man rej xta' cunu' nij so' a. Dan me se se-mozó Diose sií cu'naj Migueé ga yo'ó nij se-mozó Diose nuu rihaan so' me se cunu' ndo'o nij so' ga xcuáá tu'vii a. Ne tananj xcuáá tu'vii do', nij se-mozó ma'an xcuáá tu'vii do', cunu' ndo'o nij so' ga nij tuvij se-mozó Diose Migueé,⁸ tzaj né ne guun nucuaj nij so' qui'yaj canaán nij so' man Migueé a man adonj. Né taj rej cuman nij so' rej xta', qui'yaj nij tuvij Migueé a man chuguanj.⁹ Né xcuáá tu'vii yo' ro', xcuáá cayáán asij naá tempó me xo', ne sií chree do', Satanás dg', cu'naj xo', né sií tiha' yu'unj man cunudanj nij yuvij man rihaan chumij me uún xo' naanj adonj. Né go' nii man xcuáá tu'vii xij yo' rihaan chumij ga nij se-mozó so' a.¹⁰ Gaa né cuno' 'unj nana nucuaj ca'mii yo' so' rej xta', né cataj so':

—Nihánj me se guun che'e Diose tinanii Diose man yuvij rihaan sayuun, né guun nucuaj ndo'o so', né guun chij ndo'o so' adonj. Né guun chij sií ca'néé so' tinanii man yuvij rihaan sayuun a. 'Q se sií cuta' cacun' xráá tinúú ní' nüvij nigan' rihaan Diose ro', quirii yanúj nii man so' naanj adonj.¹¹ Né qui'yaj canaán nij tinúú ní' man xcuáá tu'vii che'é ton cayanj man matzinj le'ej yo' che'é nij tinúú ní', né che'é se nata' nij so' nana ya sa' rihaan yuvij ro', che'é dan qui'yaj canaán nij so' rihaan xcuáá tu'vii yo' naanj ei. Né nij so' me se ne cuchu'vi' nij so' sese cavi' nij so' che'é nana sa' nata' nij so' ma'.¹² Che'é dan guun niha'rá níj soj rej xta' do', sij ne rej xta' do' ei. Tzaj né niqué ndo'o soj sij man rihaan chumij do', na ya'anj do', naanj adonj. 'Q se quiril'j nii man sií chree rihaan roj soj, né che'é dan nuu yuvqa uxrá rá so' naanj chuguanj. 'Q se ne'en síí chree se vaa nichrun' ca'ná' sayuun quiran' so' naanj ei —taj nana ca'mii yo' so' rej xta' a.

¹³ Gaa né dan me se gaa xcaj xcuáá tu'vii yo' cuentá se vaa quiril'j nii man xo' rihaan chumij, gaa né canoco' ndo'o xo' man chanq cuchruj ne'ej yo' a.¹⁴ Tzaj né rque nii vij

sachéet xtaa xij man chana, che'ē rej ca'vee cavii no' ca'anj no' rej tacaan rej ne no' qui'yaj Diose, ne yo' me rej rque Diose se cha no' va'nuj yo' táá yanéé, ne gan'ndo'o cunánj no' rihaan xcuaá tu'vii a. ¹⁵ Tzaj ne quirii ndo'o xcuaá yo' na tu'va xo' rej vaj chana, ne ase vaa chráá vaa na ca'néé xo' rej vaj chana, che'ē rej guun rá xo' rnui chana qui'yaj chráá yo', rá xo' a. ¹⁶ Gaa ne racuuj yo'óó man chana, ne dan me se nuxra' yo'óó tu'va yo'óó, ne chumánj yo'óó nu' chráá quirii xcuaá tu'vii tu'va yo' a. ¹⁷ Gaa ne ca'maan ndo'o rá xcuaá tu'vii ni'yaj xo' man chana, gaa ne cavii xo' cunu' xo' ga' yo'ó nij ta'nú no' síi uno rihaan Diose síi nata' se-nana Jesucristó rihaan yuvii a. Gaa ne canicun' xo' rihaan yo'óó chruu naj tu'va na ya'anj a.

13

Nanq nihánj taj xna'anj che'ē xcuu yuvaa cavii na ya'anj a

¹ Gaa ne quene'lén 'unj se vaa cavii 'o xcuu yuvaa rque na ya'anj, ne chij ya'raa xo', ne chij' cíú raq chij cíú yave xo', ne táká chij' cachrii raq nij cíú taj raq xo' a. Ne quiy ndo'o vaa se-chuvii xo' nó rihaan xo' a. ² Ne ase vaa sni'yó vaa xo', ne ase vaa tacoo' xcuu osó vaa tacoo' xo', ne ase vaa tu'va chuvaan vaa tu'va xo' a. Ne xcuu yuvaa cavii rque na ya'anj ro', guun nucuaj ndo'o xo' guun chij xo', qui'yaj xcuaá tu'vii a. ³ Ne yo'ó raq xo' ro', aj quiran' chij' ndaa se daj doj se cavii xo', tzaj ne quinahuun sa'uún man xo' a. Ne caráya'anj nij yuvii man nu' rihaan chumij ni'yaj nij yuvii man xcuu yuvaa yo', ⁴ ne quina'víj nij yuvii rihaan xcuaá tu'vii yo', che'ē se guun nucuaj xcuu yuvaa yo' guun chij yo', qui'yaj ma'an xcuaá tu'vii yo' a. Ne quina'víj uún nij yuvii rihaan xcuu yuvaa uún, cataj nij yuvii:

—Me 'o síi ca'vee qui'yaj ndaa vaa 'yaj xcuu yuvaa nihánj ga. Taj vaj a doj sií guun nucuaj cunu' ga xo' ma' —taj nij yuvii ni'yaj nij yuvii man xcuu yuvaa yo' a.

⁵ Gaa ne ca'vej rá Diose guun nucuaj xo' ca'mii xta' ndo'o xo' ndaa rihaan ma'an Diose a. Ne ca'vej rá Diose guun chij xo' víj chihqá víj yavii a. ⁶ Gaa ne dan me se ca'mii ndo'o xo' nana' chij' ni'yaj xo' man Diose do', ve' mantá rej ne Diose do', che'ē nij síi ne rej xta' ga Diose do' a. ⁷ Ne ca'vej rá Diose cunu' xo' ga nij síi vaa sa' nimán rihaan Diose, ne dan me se qui'yaj canaán ya xo' man nij so' a. Ne ca'vej rá Diose guun chij xo' rihaan 'o 'ta'aj yuvii do', rihaan nij yuvii man cunudanj chuman' naj rihaan chumij do', rihaan nij yuvii a'mii cunudanj nij xna'anj a'mii yuvii do', rihaan nij yuvii man nu' nij yo'óó nocoo do' a. ⁸ Ne quina'víj

cunudanj nij yuvii man rihaan chumij rihaan xo' a. Ne nij síi quina'víj rihaan xo' me se nuvi' se-chuvii nij so' no rihaan danj matzinj le'ej síi cavii rihaan rcutze, ne che'ē dan se gaa i'na' nij so' rihaan Diose nu' cavii nu' ca'anj ma'. Ne nij síi ne quina'víj rihaan xcuu yuvaa yo' me se aj nò se-chuvii nij so' rihaan yanj yo' asij ataa qui'yaj Diose chumij nanj adonj.

⁹ Dan me se sese taj yu'uj xréé yo'ó so', ne no xcúún so' cung so' nana' nihánj adonj. ¹⁰ Dan me se síi 'yaj atúj yuvii taga' ro', vaa güüi catüü ma'ñ so' uún nanj adonj. Ne síi o' neé espadá man tuvi' me se cavii' ya ma'an so', qui'yaj neé espadá nanj adonj. Nihánj me se xcaj ní' cuentá che'ē nij síi vaa sa' rihaan Diose, se vaa yo'o Diose gaa nucuaj rá nij so', ne yo'o Diose cuchumán rá nij so' ni'yaj nij so', ne yo'o gaa nucuaj nimán nij so' rihaan sayuun ei.

Nanq nihánj taj xna'anj che'ē xcuu yuvaa cavii rque yo'ó a

¹¹ Gaa ne quene'lén 'unj yo'ó xcuu yuvaa cavii rque yo'ó, ne táá víj cíú raq xo', ne ase vaa cíú taj raq matzinj le'ej ro', danj vaa cíú taj raq xo' a. Ne a'mii xo' ndaa vaa a'mii ma'an xcuaá tu'vii a. ¹² Ne dan me se ca'ná' xo' rihaan xcuu yuvaa cavii rque na ya'anj, ne guun chij xo' rihaan yuvii ndaa vaa uun chij ma'an xcuu cavii rque na ya'anj yo' a. Dan me se quina'víj nij yuvii man nu' rihaan chumij rihaan xcuu yuvaa cavii rque na ya'anj xcuu nahuun sa' gaa daj doj se cavii, qui'yaj xcuu yuvaa cavii rque yo'ó yo' a. ¹³ Ne qui'yaj suun ndo'o xo' suun nocoo quene'en nij yuvii, ne ndaa cavii ya'an rej xta' ne quijinj ya'an rihaan yo'ó, qui'yaj xo' a. ¹⁴ Dan me se qui'yaj suun xo' suun nocoo rihaan xcuu yuvaa cavii rque na ya'anj yo', qui'yaj ma'ñ xo', ne che'ē suun nocoo yo' me se tiha' yu'unj ndo'o xo' man nij síi man rihaan chumij, ne cataj xo' rihaan nij so' se vaa qui'yaj nij so' 'o se-tinanga' xcuu cavii rque na ya'anj yo' xcuu quiran' chij' ni'yaj neé espadá neé cunuu i'na' uún a. ¹⁵ Dan me se guun nucuaj xo' qui'yaj xo' nayón nana' nimán se-tinanga' xcuu cavii rque na ya'anj yo', ne qui'yaj uún xo' ca'mii se-tinanga' yo', ne taran' nij síi na'vej rá na'víj rihaan se-tinanga' yo' ro', me se ticavi' xo' man taran' nij so' a. ¹⁶ Gaa ne qui'yaj xcuu cavii rque yo'ó yo' fuerzá man cunudanj yuvii se vaa cuta' nii ta'nga' ra'a nij yuvii rej nuva' nij yuvii, ne se taj, ne caan rihaan nij yuvii cata' ta'nga' a. Dan me se danj qui'yaj nii man nij síi atá suun do', man nij síi chéé ma'an do', man nij síi nique do', man nij síi ru'vee do', man nij mozó do', man nij síi ne uun mozó do' a. ¹⁷ Ne dan me se sese nuvi' ta'nga' yo' ra'a yo' so' do', rihaan yo' so' do', ne ne ca'vee quiraqan so' rasuun do',

cutu'vee so' rasuun do', qui'yaj se-tinanga' xcuu yo' a man adonj. Ne ta'ng'a yo' ro', me se-chuvii xcuu cavii rque na ya'anj, ne dan me se número me yo' ei.

¹⁸ Ne nihánj me se cavii raq soj sij nayaá nana nihánj, ne sese cüu raq soj, ne nuchruj raa soj daj taj se-número xcuu yuvaq cavii rque na ya'anj yo' ei. 'Q se número yo' ro', me se-chuvii yo'g snó'o nanj chuguanj. Ne vatan' cientó táá ya'núj chihqaq vatan' me número yo' ei.

14

Nana nihánj taj xna'anj che'é cientó táá yavíj chihqaq ca'anj mij nij sii vaa sa' rihaan Diose a

¹Gaa ne quene'én 'unj se vaa nicun' matzinj le'ej yo' raq quij cu'naj Sion, ne nicun' 'o cientó táá yavíj chihqaq ca'anj mij nij so' ga so', ne no se-chuvii matzinj le'ej do', se-chuvii Rej matzinj le'ej dg, caan rihaan nij so' a. ²Gaa ne cunó 'unj se vaa ca'mii nana cavii rej xta', ne ase vaa uun ayuj vaj chráá xij do', ase uun aguáj ndo'o tu'vii do', danj vaa nana yo', ne ase vaa chra' achráá nii ya'anj vaa nana yo' a. ³Ne achráá nij so' chra' naca inanj rihaan sii taj chruun xlá sa' yo' do', rihaan ca'anj nij xcuu nicun' nu' anicaj chruun xlá sa' do', rihaan nij sii uun chij do' a. Ne taj vaj a 'ó nij sii ca'vee nari' cachraa chra' yo' ma'. Maan se orún' cientó táá yavíj chihqaq ca'anj mij nij sii vaa sa' yo' ro', me nij sii guun nucuaj nari' chra' yo' nanj adonj. Nij so' ro', me nij sii narii Diose rihaan chumii, ne nij so' me sii tinanii matzinj le'ej man rihaan sayuun gaa cavii so' a. ⁴Ne ne cunuu chi'ji niij so' rihaan Diose che'é chana ma'. 'Q se sii vaa sa' inanj me taran' nij so' nanj adonj. Ne sii canoco' xcó matzinj le'ej me rej ma'an vaj xo' me uún nij so' a. Ne nij so' me nij sii táá yaqan rihaan taran' yo' nij sii man rihaan chumii sii cunuu sa' rihaan Diose do', rihaan matzinj le'ej do', gaa cavii matzinj le'ej yo' a. ⁵Ne dan me se taj vaj a doj nana ne ne ca'mii nij so' ma'. 'Q se sij vaa sa' inanj me nij so' nanj ei.

Nana nihánj taj xna'anj daj ca'mii va'nuy nij se-mozó Diose a

⁶Gaa ne quene'én 'unj yo'ó se-mozó Diose vaj tanuu' rihaan risca' xta', ne nicaj so' nana sa' nana che'é se vaa quiran' yuvii nu' cavii nu' ca'anj natq' so' rihaan nij sii man cunudanj nij yo'ó noco man rihaan chumii do', rihaan nij sii man cunudanj nij chuman' do', rihaan nij sii a'mii cunudanj nij xna'ánj a'mii nij yuvii do', rihaan 'o 'o ta'aj nij yuvii man rihaan chumii do' a. ⁷Gaa ne dan me se nucuaj ndo'o ca'mii so', cataj so', ne:

—Caraa cochroj nij soj rihaan Diose, ne ve'é ca'mii soj che'é so' ei. 'O se aj quisij orá ca'né so' cacun' che'é yuvii nanj adonj. Dan me se na'vij soj rihaan so', che'é se so' me sii qui'yaj rej xta' do', yo'óó do', na ya'anj do', rej avii na do' a —taj se-mozó Diose yo' cunoj a.

⁸ Gaa ne canoco' yo'ó se-mozó Diose xcó tuvi' so', ne cataj so':

—Aj quiri' nu' chuman' nocoo chuman' cu'naj Babilonia, ne qui'yaj ndo'o nij sii man rihaan chumii cacun' chi'ji, qui'yaj chuman' yo', ne nihánj me se caxrij yuvaq Diose man nij so' che'é cacun' chi'ji qui'yaj nij so' chuguanj —taj yo'ó se-mozó Diose yo' a.

⁹ Gaa ne canoco' se-mozó Diose mozo va'nuy rej xco roj tuvi' so', ne nucuaj ndo'o ca'mii so', cataj so', ne:

—Sese na'vij yo' o so' rihaan xcuu yuvaq yo' do', rihaan se-tinanga' xcuu yuvaq yo' do', ne sese ca'vej rá yo' o so' cata' ta'ng'a caan rihaan so' do', ra'a so' do', ¹⁰ne ya co'o so' na vinó sayuun nucuaj caraa Diose rque tazá, ne na vinó yo' ro', me sayuun qui'yaj Diose man so' asa' caxrij yuvaq Diose man so', ne dan me se cacaa so' rihaan ya'an do', rihaan yo'ó azufré acaa do', nj'yaj nij se-mozó Diose mozo vaa sa' do', nj'yaj matzinj le'ej do' a. ¹¹Ne dan me se nu' cavii nu' ca'anj cavii catze' rej quiran' nj'i so' sayuun, ne yo' o danj quiran' nj'i so' nuyii nigan' nanj adonj. Danj quiran' nj'i sii na'vij rihaan xcuu yuvaq yo' do', rihaan se-tinanga' xcuu yuvaq yo' do', sii ca'vej rá cata' ta'ng'a se-chuvii xcuu yo' do' a —taj se-mozó Diose mozo va'nuy yo' a.

¹² Ne nihánj me rej xcaj ní' cuentá che'é nij sii vaa sa' rihaan Diose, se vaa yo' o vaa nucuaj nimán nij so' rihaan sayuun ei. 'O se nij so' me sii yo' o uno nana taj xna'anj Diose, ne yo' o amán rá nij so' ni'yaj nij so' Jesucristo a.

¹³ Gaa ne cunó 'unj yo'ó nana cavii rej xta', ne nana yo' cataj rihanj a:

—Cachron so' nana nihánj rihaan yanj á. Cachron so' se vaa nij sii noco' man sií 'nij ra'a man soj me se sese cavii nij so' rej rihaan yaj, ne vaa che'é gúun niha' rá nij so' ei. 'Q se cavii sa' nij so' nanj á. Ne Nimán Diose taj se vaa ca'né rá nij so' ga suun 'yaj suun, ne naraan rá nij so' a. 'Q se yuun che'é cavii sa' nij so' che'é suun sa' aj qui'yaj suun nij so' adonj, cachron so' á —taj nana cavii rej xta' yo' a.

Nana nihánj taj xna'anj che'é sayuun quiran' nij sii man rihaan chumii nihánj a

¹⁴ Gaa ne quene'én 'unj se vaa curuvi' 'o ngaa catzii rej xta', ne táá 'o sii nicaj yu'unj man yuvii xráá ngaa, ne nuu raq so' 'o cachriin aga' oró mií, ne noco' ra'a so'

'o aga' seraqá cuyuu a'ne' coj, ne sihaq uxrá seraqá yo' a. ¹⁵ Gaa ne yo'ó se-mozó Diose curihanj rque nuvii nocoo, ne nucuaj ndo'o caguáj so' rihaan sii taj xráá ngaa yo' a. Dan me se cataj so', ne:

—Tacuachén so' sagá' so' aga' sihaq tacóó nj rasuun man rihaan yo'óó, ne cutá so' se man rihaan yo'óó cuaj ei. 'O se quisij orá cutá ni' se man rihaan yo'óó nanj adonj. 'O se aj cachij nu' se man rihaan yo'óó nanj á —taj se-mozó Diose rihaan sii taj xráá ngaa yo' a.

¹⁶ Gaa ne sii taj xráá ngaa yo' ro', me se tacuachén so' sagá' so' tacóó nj rasuun man yo'óó, ne dan me se cuta so' nu' rasuun cachij man rihaan yo'óó yo' a.

¹⁷ Gaa ne curihanj yo'ó se-mozó Diose uún rque nuvii nocoo ne rej xta', ne ma'an so' nicaj yo'ó aga' seraqá cuyuu sihaq uún a. ¹⁸ Gaa ne curihanj yo'ó se-mozó Diose uún rej nicun' mesá altar, ne sii guun chij rihaan ya'an me so', ne nucuaj ndo'o caguáj so' rihaan sii nicaj yo'ó aga' sihaq yo' a. Dan me se cataj so', ne:

—Tacuachén so' sagá' so' aga' seraqá sihaq tacóó nj rasuun man rihaan yo'óó, ne naqui'yaj chre' so' nj chruj uvá cachij rihaan yo'óó á. 'O se aj cané nu' nj chruj uvá nanj ei —taj so' rihaan tuvi' mozó so' a.

¹⁹ Gaa ne dan me se tacuachén se-mozó Diose yo' sagá' so' aga' seraqá tacóó nj rasuun man rihaan yo'óó, gaa ne naqui'yaj chre' so' nj chruj uvá cachij man rihaan chumij, gaa ne caraa sa' so' nj chruj uvá yo' rque 'o xruj xij rej rii nii na man nj chruj uvá, ne dan me se rej yo' me rej quiran' uxrá nj chruj uvá yo' sayuun qui'yaj Diose vaa nanj adonj. ²⁰ Gaa ne dan me se rej tu'va chuman' quirii nii man chruj uvá, ne rej yo' me canuu nii man chruj uvá yo', ne curihanj ndo'o ton rque xruj xij yo', ne quisij ton yo' ndaa tu'va nj cuayó yo' rej nuu rtá, ne va'nuj cientó táá yo' ico kilómetro ya cunánj ton yo' rej gan' rihaan yo'óó a.

15

Nana nihánj taj xna'anj che'é chij se-mozó Diose nj sii nicaj sayuun a

¹ Gaa ne quene'én 'unj yo'ó rasuun curuví' rej xta' qui'yaj Diose, ne se xij ndo'o me yo', ne rasuun caráy'anj yá' me yo' a. Dan me se quene'enj chij se-mozó Diose, ne chij sayuun ca'na' me nicaj nj se-mozó Diose yo' a. Ne asa' quisij guun sayuun yo' rihaan chumij qui'yaj Diose, gaa ne ca'ne' rá Diose ga suun axríj yuväa man chumij a.

² Gaa ne quene'én 'unj na ya'anj, ne ndaa raan ma'an rihaan na ya'anj yo', ne ase vaa raan vidrió ro', danj vaa raan yo', ne ase vaa ya'an vaa yo', ne nj sii qui'yaj canaán rihaan xcuu yuväa yo' do', rihaan se-tinanga'

xcuu yuväa yo' do', rihaan número uun se-chuvii xcuu yuväa yo' do', nj so' me nj sii nicun' rihaan na ya'anj vidrió yo', ne nicaj nj so' ta'anj Diose nicun' nj so' yo' a. ³ Ne achráá nj so' chra' qui'yaj sii cu'naj Moisés sii qui'yaj suun che'é Diose gaa naá, ne xra' matzinj le'ej me chra' yo' a. Ne nihánj me nañq cachráá nj so' a:

—Xij ndo'o ne ya'anj ndo'o vaa nu' suun qui'yaj suun so', Diose sij ne'en qui'yaj cunudanj sij 'njj ra'a man njú á. Tucuáán nicá ne tucuáán ya me nu' tucuáán cuchruj so', ne sii nicaj suun rey uun chij rihaan cunudanj yuvii mé so' á. ⁴ Me sii se ca'vej rá caraq cochroj rihaan so', ga man Señor. Ve'é ca'mii cunudanj yuvii nj'yaj nj yuvii mán so' a. 'O se orún' so' me sii sa' inanj, ne ca'na' cunudanj nj yuvii man rihaan chumij, ne na'vij nj yuvii rihaan so' á. 'O se quene'en nj so' nu' nj suun nicá qui'yaj suun so' adonj —me chra' cachráá nj sii qui'yaj canaan yo' a.

⁵ Gaa ne quene'én 'unj se vaa naxra' ta'yya rihaan nuvii nocoo rej ne Diose rej xta' rej xcaj yuvii cuentá che'é so' a. ⁶ Gaa ne curihanj chij nj se-mozó Diose nj sii nicaj sayuun rque nuvii nocoo yo', ne nuu nj so' yatzíj linó sa' inanj naruvii chuguun, ne 'njj catuu nj so' merque caxrj' anó ndaa rucuáa nj so', ne merque aga' oró mii inanj me nj merque yo' a. ⁷ Gaa ne yo'q tuvi' ca'anj nj xcuu ro', rqué xo' chij co'oo aga' oró mii rihaan chij nj se-mozó Diose, ne sayuun qui'yaj Diose caxrj' yuväa Diose man nj sii man rihaan chumij ro', maan ndaa araa ma'an sayuun yo' rque nj co'oo a. Ne Diose, tzaj ne so' me sii gaa i'na' nu' cavii nu' ca'anj adonj. ⁸ Ne che'é se ve'é ndo'o 'yaj Diose ne che'é se nucuaj ndo'o Diose, che'é dan caraa catze' rá nuvii nocoo yo', ne taj vaj sii guun nucuaj catüü rque nuvii nocoo yo' ndaa se quisij chij nj sayuun nicaj chij nj se-mozó Diose tagüéj nj so' rihaan chumij a.

16

Nana nihánj taj xna'anj che'é sayuun man rque co'oo nicaj chij nj se-mozó Diose a

¹ Gaa ne cunó 'unj se vaa nucuaj ca'mii 'o sii ne rá nuvii nocoo yo' rihaan chij nj se-mozó Diose, cataj so':

—Cavii nj soj, tucuayuu soj se man rque se-co'go soj rihaan yo'óó, che'é rej caxrj' yuväa Diose man nj sii man rihaan yo'óó á —taj sii ne rá nuvii nocoo yo' a.

² Gaa ne guun yaqan 'o se-mozó Diose, cavii so' ca'anj so', ne tucuayuu so' se nuu rque se-co'oo so' rihaan yo'óó a. Gaa ne dan me se canó ndo'o luj ri'yuj chi'íj man nj sii no se-ta'ngá' xcuu yuväa sii na'vij rihaan se-tinanga' so' a.

³ Gaa né se-mozó Diose mozó vij, né tucuayuu so' se man rque se-co'oo so' rihaan na ya'anj yo', né ase vaa ton man xnangá ro', danj vaa nu' na ya'anj yo' a. Gaa né cunudanj nij xcuu do', xcuaj do', caví' rque na ya'anj yo' a.

⁴ Gaa né se-mozó Diose mozó va'nuj, né tucuayuu so' se man rque se-co'oo so' rihaan nij chráa do', rihaan nij rej avii na do' a. Gaa né guun ton man nu' nij na yo' a.

⁵ Gaa né cunó 'unj ca'mii se-mozó Diose síi tumé na, se vaa cataj so':

—Cunaj uxrá 'yáa so' sij nicun' yaj sij nicun' asij naá, né sij sa' inanj mé so' á. ⁶ 'Q se ma'án so' me síi cataj xna'anj se vaa guun nu' nij rasuqñ nihánj njanj adonj. ⁶ 'Q se nij síi man rihaan chumij ro', tucuayuu nij so' ton man nij síi sa' do', ton man nij síi nata' se-nana so' do', rihaan yo'óó, né nihánj me se rque so' ton rihaan nij so' co'o ma'an nij so' yaj adonj. Dan me se yaj me nayon ya cuentá ndqá vaa qui'yaj nij so' gaa naá ei —taj se-mozó Diose síi tumé na yo' a.

⁷ Gaa né cunó 'unj se vaa ca'mii mesá altar, né cataj yo':

—Veé danj vaa, Diose sij 'nij ra'a man núj sij guun nucuaj qui'yaj cunudanj a. Nana ya né nana nica me nu' nana cataj xna'anj so' gaa ca'né' so' cacun' che'é nij yuvij yo' —taj yo' uún a.

⁸ Gaa ne se-mozó Diose mozó ca'anj ro', me se tucuayuu so' se man rque se-co'oo so' rihaan güii a. Gaa né guun nucuaj güii cacaa nij yuvij qui'yaj güii a. ⁹ Gaa né cacaa ndo'o nij yuvij, gaa né dan me se nda' se Diose me síi uun chij rihaan nu' nij sayuun yo', tzaj né ca'mii chi'ij nij yuvij ni'yaj yuvij man Diose, né ne canicaj nimán nij yuvij ca'mii sa' nij yuvij che'é Diose a ma'.

¹⁰ Gaa né se-mozó Diose mozó 'un' ro', me se tucuayuu so' se man rque se-co'oo so' rihaan chruun xlá rej taj xcuu yuvaq a. Gaa ne yuun che'ë cunuu rmí' nu' rej quirii ta'ngai' xo' rihaan, né dan me se que'ee ndo'o man nij síi guun chij xo' rihaan, né ndqá chá ruj ma'an nij so' tu'va nij so' che'é yan a'ngaj man nij so' a. ¹¹ Gaa né dan me se ca'mii chi'ij nij so' che'é Diose, che'é se que'ee ndo'o man nij so' né canó lui chi'ij ri'yuuj man nij so' a. Tzaj né ne canicaj nimán nij so' tñajá nij so' se chi'ij qui'yaj nij so' a ma'.

¹² Gaa né se-mozó Diose mozó vatan' ro', me se tucuayuu so' se man rque se-co'oo so' rihaan chráá xij cu'naj chráá Eufrates, gaa ne canacoo nu' na man rque chráá yo', qui'yaj so' a. Né dan me se guun chráá yo' chrej cachen nij síi nicaj suun rey cavii rej sij güii ca'na' nij so' a. ¹³ Gaa né quene'én 'unj se vaa curihanj va'nuj nana chi'ij tu'va xcuáá tu'vij do', tu'va xcuu yuvaq do', tu'va síi nata' nana né do', né ase vaa riquij vaa

va'nuj nij nana chi'ij yo' a. ¹⁴ 'Q se nana chree me nij so', né vaj nij so' 'yaj suun nij so' suun nocoo ne'en nij yuvij, né dan me se cavii nij so' ca'anj nij so' rej né nij síi nicaj suun rey uun chij rihaan nu' nij yuvij man rihaan chumij a. Gaa né cunuu chre' cunudanj nij síi nicaj suun rey, qui'yaj nij nana chree, che'é rej cunij nij síi nicaj suun rey yo' ga Diose asa' quisij güii ca'né' Diose cacun' che'é yuvij a. Né Diose me síi guun nucuaj qui'yaj cunudanj ei.

¹⁵ Né nihánj me se-nana síi 'nij ra'a man ní' a:

—Dan me se ase vaa 'na' yuve síi ituu ro', danj gaq cuchi' 'unj rihaan soj á. Né cavii sa' síi ne otoj, né ni'yaj ranga' nij so', né tumé sa' nij so' sagan' nij so' yatzij catzii á. Dan me se se gaa canj nij so' cacheé nij so', né se cunó chrej na'aj rihaan nij so' ni'yaj yuvij man nij so' ma' —taj síi 'nij ra'a man ní' ni'yaj so' man nij síi ne tumé cacun' a.

¹⁶ Gaa né dan me se cunuu chre' nij síi nicaj suun rey yo' rej cu'naj Armagedón xna'án hebreo, qui'yaj va'nuj nij nana chree yo' a. ¹⁷ Gaa né se-mozó Diose mozó chij me se tucuayuu so' se man rque se-co'oo so' rihaan nana a. Gaa né nucuaj ca'mii síi taj chruun xlá sa' nicun' rá nuvij nocoo, cataj so', ne:

—Quisij guun yo' á —taj so' a.

¹⁸ Gaa né quiraan, ne cariin ndo'o, né caguáj ndo'o tu'vii, né cachén uxrá yuún yuvaq, né nucuaj doj yuún yo' rihaan nu' nij yuún cachén rihaan chumij nihánj asij guun che'é yuvij cayáán yuvij rihaan chumij nihánj a. ¹⁹ Dan me se quixra' ta'aj chuman' xij nocoo yo', né cunuu va'nuj ta'aj chuman' xij yo', né canee cumudanj yo'ó nij chuman' naj rihaan chumij, qui'yaj yuún a. Dan me se na'nuj rá Diose chuman' nocoo cu'naj Babilonia se vaa rque so' 'o aga' na vinó 'na' sayuun co'q chuman' yo', né na vinó yo' ro', me se vaa caxrij yuvaq Diose man chuman' yo' a. ²⁰ Gaa né cunanj cunudanj nij yo'ó nadj tanuqñ rihaan na ya'anj do', sayuun cunudanj nij quiij xcaan do', né ne curuvi' ló nij quiij a ma'. ²¹ Né caman' ndo'o maan yahij xráá nij yuvij, né vij chihqá chij kiló me 'o 'q chraan yu've' yo' cayuu xráá nij yuvij a. Gaa né guun che'é nij so' ca'mii chi'ij nij so' ni'yaj nij so' man Diose che'é maan yahij go' xráá nij so' qui'yaj Diose a. 'Q se sayuun uxrá vaa sayuun quiran' nij so' nanj adonj.

17

Nana nihánj taj xna'anj che'é chanq niha' rága chii a

¹ Gaa né dan me se ca'na' yo'ó tuvi' chij njí se-mozó Diose nicaj chij nij co'oo, gaa né cataj so' rihanj a:

—Cuva' so' nihánj, né tijaán 'unj rihaan so' daj gaa sayuu quiran' chana niha' rá ga chii chana taj rihaan que'ee nij na ya'anj ei.
2 Dan me se qui'yaj chi'ii nij síí nicaj suun rey uun chij rihaan chumij ga no', gaa né ase 'yaj nij síí xno ro', danj qui'yaj nij síí man rihaan chumij, che'é se qui'yaj chi'ii nij so' ga no' chuguān —taj se-mozó Diose rihanj a.

3 Gaa né ca'anj nimán 'unj rej tacaan, qui'yaj uún se-mozó Diose a. Gaa né dan me se quene'én 'unj 'o chana taj xráá xcuu yuvāq maree, né no'ndo'o se-chuvij xo' xráá xo', ne nij nana yo' me se inanj nana chi'ii me nij yo', né vaa chij raq xo', né táá chi'ii cūú raq xo' a. 4 Né chana yo' ro', nuú no' yatzij tintá ga yatzij maree, né no' aga' oró mű do', yahij chuguūn tu'vee ndo'o do', rmii raq perlá tu'vee ndo'o do', nó rihaan sagan' no' a. Ne nicaj ra'a no' yo' aga' taráz aga' oró mű, né ndaa araa ayanj ma'ang inanj nij se chi'ii rque aga' oró yo', né dan me se inanj se chi'ii qui'yaj ma'ang no' me se vaa araa man rque saga' no' a. 5 Né caan rihaan no' ro', nó se-chuvij no', né nana yuve me se-chuvij no', né dan me se chuman' nocoo cu'naj Babilonia cu'naj no', né nii taran' nij chana niha' rá ga chii me no', né nii cunudanj nij se chi'ii man rihaan chumij me uún no' a. 6 Gaa né quene'én 'unj se vaa xno chana yo', che'é se aj co'o ndo'o no' ton man nij síí vaa sa' rihaan Diose do', ton man nij síí nata' se-nana Jesucristó do' a. Né ca'anj ndo'o raj ni'yaj 'unj man no' a. 7 Gaa né xná'anj se-mozó Diose manj, cataj so', né:

—Me che'é ca'anj rá so' ga. 'O se cataj xna'anj 'unj rihaan so' nana yuve nana che'é chana do', che'é xcuu yuvāq atá man no' xcuu taj chij cūú yave do', che'é chi'ii taj raq chij cūú yave xo' do' a. 8 Xcuu yuvāq ne'én so' ro', me síí cayáán asij rque doj, tzaj ne taj vaj so' rihaan chumij cuano ma'. Né rej rihaan ní' me se vaa cavij uún so' yu'uj cunyú ndo'o, gaa né ca'anj so' rej quirí' nu' so' ei. Tananj uún, né vaa nij síí man rihaan chumij síí ne no' se-chuvij rihaan yanj no se-chuvij nij síí gaa i'na' nu' cavij nu' ca'anj asij ataa qui'yaj Diose chumij, né ca'anj rá nij so' ni'yaj nij so' xcuu yuvāq yo', che'é se quene'én nij so' se vaa asij rque doj cayáán xo', né taj vaj xo' cuano ma'. Né rej rihaan ní' me se ca'na' uún xo' adonj. 9 Né nihánj me xcaj síí avii raq cuentá a. Dan me se chij nij raq xcuu yuvāq yo' ro', me chij quiij, né né chana yo' xráá nij quiij yo' a. Né chij síí nicaj suun rey uún chij nij raa xcuu yuvāq yo' a. 10 Dan me se 'un' nij so' ro', aj quirí' ne aj navij cachén nij so' suun a. Né yo'ó so' ro', ne cuano, né ataa quisij yo'ó so' uún, né asa' ca'na' yo'ó so', né doj cayáán so' rihaan suun nanj á. 11 Né ma'án xcuu yuvāq yo' me se síí cayáán asij rque me so', né taj vaj so' ne

cuano ma'. Né síí nicaj suun rey tunj me so', tzaj né yo'ó tuvi' yo'ó chij nij síí nicaj suun rey me uún so', né cavij so', né quirí' nu' so' nanj adonj.

12 "Né chi' nij cūú taj nij raa xcuu yuvāq ro', me chi' nij síí nicaj suun rey uún a. Dan me se ataa cayaán nij so' qui'yaj nij so' suun a. Tzaj né asa' qui'yaj nij so' suun rey me se orún' orá nii guun nij so' síí nicaj suun rey ne guun chij nij so' ga ma'an xcuu yuvāq yo' ei. 13 Dan me se yo'ó cuyaán gaa rá taran' nij so', né nayón xcuu yuvāq rihaan nij so' guun chij ma'an xcuu yuvāq, qui'yaj ma'an nij so' adonj. 14 Gaa né cunyú taran' nij so' ga matzinj le'ej, tzaj né qui'yaj canaán nij tuyí' matzinj le'ej rihaan nij so' ei. 'Q se matzinj le'ej ro', me síí 'nij ra'a man nu' síí uun chij, né síí nicaj suun rey uun chij rihaan nu' síí nicaj suun rey me uún so' adonj. Né nij tuvi' so' ro', me nij síí canacúún so' canoco' man so', né dan me se aj narii so' man nij so', né yo' amán rá nij so' ni'yaj nij so' man so' ei —taj se-mozó Diose rihanj a.

15 Gaa né cataj uún so':

—Nij na quene'én so' rej ne chana niha' rá ga chii ro', me que'ee yuvij do', yuvij man que'ee chuman' do', yuvij a'mii que'ee xna'anj a'mii yuvij do' a. 16 Né xcuu yuvāq yo' do', chi' nij cūú taj raa xcuu yuvāq do', nachri' ndo'o nij so' ni'yaj nij so' man chana niha' rá ga chii yo' a. Né quirí' nu' no', qui'yaj nij so', né cánj uun gaa' no', qui'yaj nij so', né chaa nij so' man no', né cacaa nu' no', qui'yaj nij so' nanj ei. 17 'Q se ma'án Diose caxrij chrej rque nij so' se vaa qui'yaj nij so' ndaa vaa me rá ma'an so' qui'yaj nij so', né che'é dan yo' vaa rá taran' nij so', né nayón xcuu yuvāq rihaan nij so' guun chij xo', qui'yaj nij so', né veé danj guun chij ya xo' ndaa se quisij ya nu' se-nana Diose ei. 18 Né ma'án chana quene'én so' ro', no' me chuman' nocoo 'nij ra'a man nij síí nicaj suun rey uun chij rihaan chumij a —taj se-mozó Diose rihanj a.

18

Nana nihánj taj xna'anj se vaa canee nu' chuman' Babilonia a

1 Veé dan, gaa né quene'én 'unj yo'ó se-mozó Diose cavij rej xta' nanj rihaan yo'ó, né síí nucuaj ndo'o me so' a. Ve'é ndo'o curuvi' so', né chuguūn rihaan yo'ó, qui'yaj so' a. 2 Gaa né nucuaj ndo'o caguáj so', cataj so', né:

—Canee nu' chuman' nocoo cu'naj Babilonia, né guun chihanj nana chree man yo', né taga'nuu nij nana chi'ii do', yachruú do', me yo' yaj ei. 3 'O se chuman' yo' me se rqué ndo'o no' na vinó co'o cunudanj nij yuvij man rihaan chumij, né na vinó yo' ro', me sayuu quiran' nij so' che'é cacun' chi'ii

qui'yaj nij so' ga no' a. Dan me se qui'yaj ndo'o nij síí nicaj suun rey cacun' ga no', ne nij síí naránj natu'vej ro', guun ru'vee ndo'o nij so' che'é rej ca'néj nu' nij so' nu' se sa' man chuman' yo' nañj adonj —taj se-mozó Diose yo' a.

⁴Gaa ne cunó 'unj nanq ca'mii yo'ó so' rej xta', ne dan me se cataj so':

—Curihanj soj sij nocó' manj chuman' yo' ei. Se guun qui'yaj soj cacun' ndaa vaa 'yaj nij síí man chuman' yo' mei. Curihanj soj do', se quiran' soj sayuun ndaa vaa quiran' nij so' ei. ⁵'Q se aj ne'en Diose se vaa nocoo ndo'o cacun' taj xráá nij so', ne nihánj me se qui'yaj Diose sayuun man nij so' chuguanj. ⁶Dan me se ase vaa qui'yaj chuman' yo' sayuun man yuvii ro', danj gaa qui'yaj guee soj sayuun man chuman' yo', ne vij naru'vee soj sayuun man chuman' yo' ei. Dan me se rque ma'an aga' tazá tinachej chuman' yo' na co'o yuvii ro', veé maqan rque aga' tazá yo' ro', vij guun che'e soj caraq soj na co'o ma'an chuman' yo' á. ⁷Dan me se ca'mii xta' ndo'o no', ne nano' ndo'o no' se sa' gaa rihaan no', ne che'é dan qui'yaj ndo'o soj sayuun ndaa ca'ngaj ma'an nimán no', qui'yaj soj, ne ndaa que'ee ndaa cúu man no', qui'yaj soj, gaa ne xri' ndo'o rá no' ei. Dan me se taj nimán no': "Ne amán raj daj chihqa míj mei. Ma'anj me chanq reiná uun chiq ya, ne ne chu'vij ma'. Nuveé chanq cavi' nicaq mej, ne se quiran' 'unj sayuun daj chihqa míj ma'", taj no' a. ⁸Ne che'é dan rque orún' güii me se ca'na' nu' nij sayuun quiran' no', ne dan me se cavi' ndo'o yuvii rque no' do', quinano ndo'o rá nij yuvii do', cachen ndo'o x'haa rque no' do', cacaq nu' no', qui'yaj ya'an do', nañj ei. 'Q se nucuaj ndo'o Diose síí 'nij ra'a man soj síí ca'ne' cacun' che'é chuman' yo' nañj chuguanj —taj nanq ca'mii síí ca'mii rej xta' a.

⁹Dan me se ta'vee ndo'o nij síí nicaj suun rey uun chiq rihaan chumij nij yaj nij so' man chuman' yo' asa' quene'en nij so' se vaa avii ndo'o catze' rej acaa chuman' yo' a. 'Q se nij so' me síí qui'yaj ndo'o cacun' chi'ii ga no', ne cutun' ndo'o nij so' se sa' ga no' a. ¹⁰Ne dan me se gan' canicun' nij so' rej naj chuman' yo', che'é rej cuchu'vij nij so' quene'en nij so' sayuun quiran' no' a. Ne cataj nij so':

—Ai. Ai. Ná'unj. Niqué so' chuman' nocoo chuman' nucuaj chuman' cu'naj Babilonia ei. 'Q se rque orún' orá ca'na' sayuun rihaan so' che'é cacun' tumé so' a —cataj nij síí nicaj suun rey yo', nj'yaj nij so' man chuman' Babilonia yo' a.

¹¹Ne nij síí naránj natu'vej rihaan chumij ro', ta'vee ndo'o nij so', ne quinano ndo'o rá nij so' nj'yaj nij so' chuman' yo' a. 'Q se se ca'vee cane' a doj si'yaj nij so' rasuun,

¹²aga' oró míi do', aga' platá catzij do', yahij chuguun tu'vee ndo'o do', rmii raan perlá do', yatzij linó do', yatzij sedá do', yatzij tintá do', yatzij maree do', nu' chruun gun' daj do', nu' rasuun rii nii man marfil do', nu' rasuun rii nii man chruun sa' do', nu' rasuun rii nii man aga' bronce maree do', nu' rasuun rii nii man aga' hierró ndo'o do', nu' rasuun rii nii man yahij mármol do', ¹³quíí canelá do', coj gun' daj do', na gun' daj do', squíí cu'naj mirra do', squíí xlá do', na vinó do', casté do', hariná do', 'núú trigó do', scúj do', matzinj do', cuayó do', cuchri' do', ndaa ma'an yuvii guun mozó do', se cane' daj chihqa míj uún rasuun yo', qui'yaj nij so' a ma!. ¹⁴Ne nij síí naránj natu'vej ro', ca'mii nij so' rihaan chuman' yo', cataj nij so', ne:

—Né nij chruj niha' ndo'o rá so' cha so' ro', navij nu' chruj yo', ne nu' se tu'vee ndo'o do', nu' se chuguun do', ca'anj ni'ya nij yo' rihaan so', ne daj chihqa míj se nari' uún so' man nij rasuun sa' vaa daj yaj a ma! —cataj nij síí naránj natu'vej rasuun a.

¹⁵Né nij so' ro', me nij síí cunuu ru'vee qui'yaj chuman' yo', ne gan' canicun' nij so' ga no', che'é se cuchu'vij nij so' nj'yaj nij so' sayuun quiran' no' a. Dan me se ta'vee nij so', ne quinano ndo'o rá nij so', ¹⁶ne cataj nij so':

—Ai. Ai. Nique ndo'o so' chuman' nocoo nanj á. Chuman' nuu yatzij linó mé so', ne yatzij tintá do', yatzij maree do', nuu so', ne aga' oró míi do', yahij chuguun tu'vee ndo'o do', rmii raan perlá do', no rihaan so', ¹⁷tzaj ne rque orún' orá navij nu' nij yo' quiri' tananj —cataj nij síí naránj natu'vej yo' a.

Ne cunudanj nij síí tuguáj rihooh chéé rihaan na ya'anj do', nu' nij síí 'yaj suun rihaan rihooh chéé rihaan na ya'anj do', canicun' nij so' rej gan' a. ¹⁸Dan me se gaa quene'en nij so' rej avii catze' yan acaa chuman', gaa ne caguaj nij so', cataj nij so':

—Me rej naj yo'ó chuman' nocoo doj rihaan chuman' nihánj, rá soj yaj onj —cataj nij so' a.

¹⁹Dan me se caraq nij so' yo'óó tachruu raq nij so', ne ta'vee ndo'o nij so', ne quinano rá nij so', ne cataj uún nij so', ne:

—Ai. Ai. Niqué so' chuman' nocoo nanj á. Dan me se guun ru'vee taran' núú sij si'yaj rihooh chéé rihaan na ya'anj, qui'yaj rasuun sa' tu'vee man rqué so' tzaj man. Tzaj ne nihánj me se rque orún' orá navij nu' so' nañj asuun. ²⁰Tzaj ne gyun niha' rá nij soj sij ne rej xta' do', sij vaa sa' rihaan Diose do', sij ca'néé Jesucristó nata' rihaan yuvii che'é so' do', sij nata' se-nañj Diose do', nj'yaj soj chuman' yo' á. 'Q se qui'yaj Diose sayuun man chuman' yo' che'é cacun' qui'yaj chuman' yo' rihaan soj ei —cataj uún nij síí tuguáj rihooh chéé rihaan na a.

²¹ Gaa né yo'o se-mozó Diose síí nucuaj ndo'o ro', naxcaj so' yo'o yuvej xij, né yuvej xij caxra' ndo'o me yo', né quiril'íj so' man yo' rque na ya'anj, né cataj so':

—Veé danj gaa quiran' guee so' chuman' nocoo cu'naj Babilonia ei. Dan me se quiril'íj nii mán so' rque na ya'anj, ne daj chihqá mij se nari' uún nii mán so' rque na ya'anj a ma'. ²² Né daj chihqá mij se cuno nii chra' rque se-callé so' chuman' a ma'. Sé cuno nii cachraa ya'anj do', cachraa rihuú do', cachraa chruun a'yánj do', rqué so' a ma'. Né se gaa síí qui'yaj me ma'án suun do', se gaa máquina vág nihaj do', se gaa a'ó rasuun rqué so' a ma'. ²³ Né se cuchuguaa n 'ó aga' ya'an rej náá so' do', se nara'aa yuvij rej náá so' do', se cuno nii ca'mii cachraa yuvij do', rqué so' a ma'. 'O se niij síí naránj natu'vej né rqué so' ro', me se niij síí ru'vee doj rihaan cunudanj nij ru'vee man rihaan chumij me niij so' adonj. Né niij rmedio chí'ji cane' rqué so' ro', me se tiba' yu'unj yo' man cunudanj nij yuvij man rihaan chumij chuguānj. ²⁴ Né ma'án so' tumé cacun' se vaa cavi' nij síí nata' se-nana Diose cavi' nij síí vaa sa' rihaan Diose cavi' cunudanj nij síí ticavi' nii rihaan chumij adonj —taj se-mozó Diose yo', ca'mii so' rihaan chuman' nocoo cu'naj Babilonia a.

19

¹ Veé dan, gaa né cunó 'unj nana ca'mii nucuaj que'ee yuvij nicun' rej xta', né cataj nij yuvij:

—Caraa guee ní' rihaan Ya'anj ei. Diose síí nocoo ní' man ro', so' me síí tinanii man ní' rihaan sayuun, né guun chij ndo'o so', né síí nucuaj ndo'o me so' adonj. ² 'O se nana ya' nana nica inanj me nu' nana a'mii so' gaa a'ne' so' cacun' che'é yuvij adonj. 'O se yaj me naru'vee Diose rihaan nij yuvij che'é nu' cacun' qui'yaj nij yuvij rihaan Diose a. Che'é dan qui'yaj so' sayuun man chuman' nocoo chuman' guun chaná nihá' rá gá chii, che'é se quiril'íj chumij, qui'yaj no' do', che'é nu' nij síí nuu' rihaan ma'án Diose síí cavi' qui'yaj chuman' nocoo yo' do' a —taj nij yuvij yo' a.

³ Gaa né cataj uún nij síí ca'mii rej xta' yo':

—Caraa guee ní' rihaan Ya'anj ei. Né nu' cavií nu' ca'anj me se yo'o cavii catze' rej acaa chuman' yo' a —taj uún nij so' a.

⁴ Gaa né canicun' ruj icq ca'anj nij síí uun chij do', ca'anj nij xcuu do', rihaan Diose síí taj rihaan chruun xlá sa' yo', né na'ví nij so' rihaan so', cataj nij so':

—Veé danj gaa ya ei. Caraa guee ní' rihaan Ya'anj ei —taj nij so' a.

Nana nihánj taj xna'anj che'é cha'anj nara'qa matzinj le'ej yo' a

⁵ Gaa né cunó 'unj doj nana cavii rej nicun' chruun xlá sa', né cataj nana yo':

—Ca'mii sa' inanj soj rihaan Diose síí nocoo ní' man á. Dan me se soj sij 'yaj suun rihaan soj sij aráj cochroj rihaan soj ro', ta'aj soj me síí nique, ne ta'aj soj me síí sa' atá suun, ne ca'mii sa' taran' soj che'é so' á —taj nana cavii rej nicun' chruun xlá sa' yo' a.

⁶ Gaa né cunó 'unj doj nana ca'mii que'ee ndo'o yuvij, né ase uun rá' unó' cayuj vaj chráá xij do', ase uun rá' unó' aguáj ndo'o tu'vii do', danj guun raj gaa cunoj se-nana nij so', né cataj nij so':

—Caraa guee ní' rihaan Ya'anj ei. 'O se guun che'é Diose síí 'nij ra'a man ní' guun chij so' ei. Síí uun nucuaj qui'yaj cunudanj me so' adjonj. ⁷ Dan me se gyun nihá' uxrá rá ní', né ca'mii sa' ní' che'é so' á. 'O se nihánj me se anuú cha'anj nara'aa matzinj le'ej, né chaná xcaj so' man ro', aj quisij qui'yaj chuvij no' man no' nara'aa no' ga so' ei. ⁸ Né rqué nii yatzíj linó sa' inanj cunuú no', né ndaa too chuguun ma'án yatzíj yo', né naruvií sa' ndo'o yatzíj yo' a. Né yatzíj yo' ro', me nu' se sa' qui'yaj nij síí vaa sa' rihaan Diose adonj —cataj nij yuvij yo' a.

⁹ Gaa né cataj yo'o so' rihanj a:

—Cachron so' nana nihánj rihaan yanj á. Dan me se vaa che'é gaa nihá' rá níj síí canacúun nii man cha'xti'ng' cha'anj nara'ga matzinj le'ej yo', cachron so' á —taj so' rihanj, né cataj uún so' —Nana nihánj me nana ya ca'mii ma'án Diose adonj —taj uún so' a.

¹⁰ Gaa né canicun' ruj 'unj rihaan so' quina'vij 'unj rihaan so' a. Tzaj né cataj uún so' rihanj a:

—Se qui'yá so' danj ma'. 'O se 'unj ro', me síí 'yaj suun gá nij tinuj nij soj sij nata' se-nana Jesucristó rihaan yuvij a. Rihaan orún' Diose na'vij so' ei. 'O se nu' nana ca'mii nij síí nata' se-nana Diose ro', me nana rqué Nimán Diose rihaan nij so', né se-nana Jesucristó me nana yo' adonj —taj so' rihanj a.

Nana nihánj taj xna'anj che'é síí taj xráá cuayó catzíj a

¹¹ Gaa né quene'én 'unj se vaa naxra' rej xta', gaa né cavii 'o cuayó catzíj, né síí taj xráá cuayó yo' ro', me síí cu'naj síí sa' a'mii nana ya a. Né síí no xcúun atá suun cu'naj uún so', né a'ne' nica so' cacun' che'é yuvij, né sa' uxrá unu' so' a. ¹² Né ase vaa ya'an chuguun vaa rlij rihaan so', né que'ee ndo'o cachriin nuu' raq so' a. Né nò se-chuvij so' xráá so', tzaj né dan me se orún' so' me síí ne'en daj cu'naj so' a. ¹³ Né nuu' so' yatzíj quixij ndo'o ton man, né tucu'náj nii se-nana Diose man so' a. ¹⁴ Né canoco' nij tanuu man rej xta' xcó so', né táá nij so' xráá cuayó catzíj, né nuu' taran' nij so' yatzíj

linó sa' catzii naruvii sa' a. ¹⁵ Né 'nij tu'va so' neé espadá sihaa, né yo' me se vaa go' so' xráá nij yuvii man rihaan chumij, né nicaj so' vará aga' hierró, né tumé ma'an so' man nij yuvii a. Né ma'an so' me síi ca'ne' cacun' che'é yuvii, né quirii so' nu' cacun' ata yuvii, né nda' rá se vaa ru'maan che'é nii chruj uvá né rii nii nu' na uvá ro', veé danj gaa guee qui'yaj so', né cavii nu' cacun' ata yuvii, qui'yaj so' a. Dan me se racuij so' man Diose síi uun nucuaj qui'yaj cunudanj axrij yuvaq Diose man nij síi tumé cacun' a. ¹⁶ Né rihaan sagan' so' né rihaan ta'maan so' do', né se-chuvii so', né síi 'nij ra'a man nu' nij síi uun chij, né síi nicaj suun rey uun chij rihaan nu' nij síi nicaj suun rey me se-chuvii so' a.

¹⁷ Gaa né quene'én 'unj se vaa nicun' 'o se-mozó Diose tanuu rihaan güii, né nucuaj ndo'o caguáj so' rihaan cunudanj nij xtaa do', rihaan cunudanj yachrúu do', cataj so', ne:

—Ca'ná' cunudanj soj cunuu chre' soj, né qui'yaj chuvii Diose chà xti'nó soj ei. ¹⁸ Né dan me se neé man síi nicaj suun rey do', neé man tanuu uun chij doj do', neé man síi nucuaj do', neé man cuayó do', neé man nij síi taj xráá cuayó do', neé man mozo do', neé man síi ne uun mozo do', neé man síi niqé do', neé man síi sa' ata suun do', chà soj á —cataj se-mozó Diose rihaan nij xo' a.

¹⁹ Gaa né quene'én 'unj man xcuu yuvaq yo' ga nij síi nicaj suun rey uun chij rihaan chumií ga nij tanuu nuu rihaan nij so', né dan me se aj nuu chre' nij so' cuny' nij so' ga síi taj xráá cuayó catzii do', ga nij tanuu nuu rihaan so' do' a. ²⁰ Tzaj né quita'aa nii man xcuu yuvaq yo' do', man síi nata' nana ne síi qui'yaj suun nocoo rihaan xcuu yuvaq do' a. Né suun nocoo qui'yaj so' me se veé danj tiha' yu'unj ndo'o so' man nij síi ca'ne' rá quino se-ta'ngá' xcuu yuvaq yo' man do', síi quina'víj rihaan se-tinanga' xcuu yuvaq che'é suun nocoo quene'én nij so' do' a. Gaa né dan me se quirii'íj nii man roj so' rque na ya'anj rej acaa ndo'o yo'ó azufré, ne veé danj vaa i'na' roj so' quirii'íj nii man roj so' rihaan na ya'anj yo' a. ²¹ Gaa né neé espadá nuu tu'va síi taj xráá cuayó catzii yo' ro', me se cavii yo' nij síi nocó' xcó' roj so', qui'yaj neé espadá yo' a. Dan me se chá nij xtaa do', chá nij yachrúu do', man neé man nij síi cavii yo' nda' daj quisij caraa ma'an rque nij xo' a.

20

Nana nihánj taj xna'anj che'é míj nij yo' numii xcuáá tu'vii a

¹ Gaa né quene'én 'unj yo' se-mozó Diose cavii rej xta', né nanij so' 'na' so', né oro' so' aga' ne' gaa raga' yavé 'nij tu'va yu'uj cunuu

rmí' ndo'o yo' a. ² Gaa né quita'aa so' xcuáá tu'vii xcuáá cayáán gaa naá a. Né xcuáá tu'vii yo' ro', me síi chree, né Satanás cu'naíj so' a. Gaa né dan me se nicaj se-mozó Diose aga' ne' numij se-mozó Diose man so' rque 'o míj ya yo' a. ³ Gaa né quirii'íj se-mozó Diose man so' rque yu'uj cunuu rmí' ndo'o, ne caxrij so' raga', né cachrón so' 'o ta'ngá' selló ya tu'va yu'uj cunuu rmí' ndo'o yo', che'é rej yo' o qui'nij yuve xcuáá yo', gaa né se gaa nanj tiha' yu'unj uún xcuáá tu'vii yo' doj man nij yuvii man rihaan chumij rque 'o míj ya yo' a. Dan me se gaa quisij míj nij yo' yo', gaa né naché uún xcuáá tu'vii yo' doj tzin' a.

⁴ Gaa né dan me se quene'én 'unj chruun xlá sa', né vaa nij síi taj nij chruun xlá sa' yo' a. Dan me se ca'ne' Diose suun rihaan nij so' se vaa ca'ne' nij so' cacun' che'é nij yuvii a. Né quene'én 'unj man yo'ó nij síi ne rej yo' a. Né nij so' ro', me nij síi sa' cavii che'é se-naná Jesucristó nana nata' nij so' do', che'é se-naná Diose do' a. Né nij so' ro', ne na'vij nij so' rihaan xcuu yuvaq do', rihaan se-tinanga' xcuu yuvaq do' ma'. Né ne ca'vej rá nij so' catá' se-ta'ngá' xcuu yuvaq yo' caan rihaan nij so' do', rá'a nij so' do' ma'. 'O se cunuu i'na' uún nij so', né 'o míj yo' cayáán nij so' né guun chij nij so' ga Jesucristó a. ⁵ Né xá' yo'ó nij síi cavii', tzaj ne ne cunuu i'na' uún nij so' ndaa se quisij ya nij míj yo' yo' a. Tzaj né nij síi taj rihaan chruun xlá sa' yo' ro', nij so' me nij síi cunuu i'na' uún asino yaan rihaan cunudanj nij yuvii a. ⁶ Dan me se síi vaa sa' inanj me se síi cavii' sa' ndo'o me nij so', che'é se síi cunuu i'na' uún asino yaan me nij so' ei. Sé ca'vee daj chihqa míj cavii' uún nij so' a ma'. Tzaj né guun nij so' xrej cayáán rihaan Diose do', rihaan Jesucristó do', né guun chij nij so' ga Jesucristó nu' míj ya yo' yo' ei.

⁷ Gaa né asa' quisij míj nij yo', gaa né curihanj uún síi cu'naíj Satanás taga' nnu so', ⁸ gaa né cavii so' tiha' yu'unj so' man nij síi man rihaan nu' cachra' chumij adonj. Dan me se tiha' yu'unj so' man nij síi né chuman' Gog do', man nij síi né chuman' Magog do', gaa né cunuu chre' taran' nij so', qui'yaj so', che'é rej cunu' nij so' a. Né ase vaa que'ee ndo'o nij yo'ó chruj naij tu'va na ya'anj ro', danj gaa que'ee nij tuvi' nij so' nanj ei. ⁹ Dan me se cavii nij so' rihaan taa, né tucuachiin nij so' man rej né nij tanuu sa' nij síi vaa sa' rihaan Diose do', man ma'an chuman' ee rá Diose man do' a. Gaa né maqan orá yo' cavii ndo'o ya'an rej xta' nanj yo' rihaan yo'ó, gaa né cacaá nu' nij síi chi'íj yo', qui'yaj ya'an yo' nanj adonj. ¹⁰ Gaa né dan me se síi chree síi tiha' yu'unj man nij so' ro', quirii'íj nii man so' rque na ya'anj rej acaa ndo'o yo'ó azufré, né yo' me rej nnu xcuu yuvaq do', síi nata' nana né do' a. Gaa né dan me

se nuvijí nigan' quiran' ndo'o nij so' sayuun nu' cavii nu' ca'anj nanj adonj.

Nana nihárn taj xna'anj che'é chruun xlá xij catzii rej ca'ne' Diose cacun' che'é yuvii a

¹¹ Gaa ne dan me se quene'én 'unj 'o chruun xlá xij catzii, ne quene'én 'unj 'o síi taj chruun xlá yo', ne cuchu'vi' ndo'o nu' chumij do', nu' rej xta' do', ni'yaj roj yo' man so' a. Dan me se naxuun roj yo' man roj yo' rihaan síi taj chruun xlá, ne 'o se ne narij roj yo' rej quinaj roj yo' a ma'. ¹² Gaa ne quene'én 'unj man nij síi cavi' uún a. Dan me se síi sa' ata suun do', síi nique do', síi nocoo do', síi cunii do', quene'én 'unj, ne nicun' nij so' rihaan síi taj chruun xlá xij catzii yo' a. Gaa ne nuxra' nii nij yanj libró a. Dan me se nuxra' nij so' man yo'ó yanj libró no se-chuvii nij síi gaa i'na' nu' cavii nu' ca'anj ga Diose a. Dan me se ca'ne' Diose cacun' che'é nij síi cavi' yo', ne ni'yaj so' nanq no rihaan nij yanj libró yo' nana taj xna'anj nda a vaa qui'yaj nij so' gaa vaa i'na' nij so' rihaan chumij a. ¹³ Dan me se narqué na ya'anj nij síi cavi' rque na ya'anj, ne me rej ma'an naj nij síi cavi' yo' nurihanj nij so' canicun' nij so' rihaan síi taj chruun xlá xij catzii yo' a. Dan me se ni'yaj Diose rihaan yanj libró, ne ca'ne' Diose cacun' che'é 'o 'o nij so' nda a vaa qui'yaj 'o 'o nij so' a. ¹⁴ Dan me se ma'an ta'naj 'yaj avil yuvii do', nu' rej naj nimán nij síi cavi' do', quirij Diose man nij yo' rihaan ya'an cacaa nij yo' a. Ne rihaan ya'an yo' ro', me rej yo' o' cavi' yo' uún nii nu' cavii nu' ca'anj a. ¹⁵ Né xá' taran' nij síi nuvi' se-chuvii rihaan yanj no se-chuvii nij síi gaa i'na' nu' cavii nu' ca'anj, tzaj ne quirij nii man nij so' rihaan ya'an, ne yo' o' cacaa nij so' ei.

21

Nana nihárn taj xna'anj che'é rej xta' naca do', che'é yo'ó naca do' a

¹ Dan me se cachén nu' rasuun nga, gaa ne quene'én 'unj rej xta' naca do', yo'óo naca do' a. 'O se aj navij nu' rej xta' nga do', yo'óo ngá do', ne na ya'anj me se nuvi' yo' naj a ma'. ² 'O se 'unj sij cu'naj Juan me quene'en se vaa cavii chuman' guee chuman' Jerusalén naca rej xta' rej ne Diose, ne nanij yo', ne ase uun rá' ni'yaj' chanq nara'qa ro', danj guun raj ni'yaj 'unj man chuman' yo' a. ³ Gaa ne dan me se cunó 'unj nana ca'mii síi taj chruun xlá sa', cataj so', ne:

—Ni'yaj soj ei. Nihárn me se rej cayáán Diose ga yuvii a. Dan me se cayáán so' ga nij yuvii, ne taj ya'anj so' man nij yuvii, ne dan me se cayáán rcua'aan Diose ga nij so', ne Diose síi noco' nij so' man me so' nanj adonj. ⁴ Ne ma'an Diose ro', na've nu' na ayanj rihaan nij so', ne se cavi' uún nij so' a ma'. Ne se nanó rá nij so' do', se ta'vee nij so' a doj do',

se quiran' nij so' a doj sayuun do', a ma!. 'O se aj cachén nu' rasuun ngá yo' nana adonj —taj síi taj rihaan chruun xlá sa' yo' a.

⁵ Gaa ne cataj uún so':

— Ni'yaj soj ei. Nihárn me se qui'yaj naca uún 'unj man cunudanj nij rasuun nanj ei —taj so', gaa ne cataj uún so' — Cachron so' nana nihárn rihaan yanj á. 'O se nana ya' me nana nihárn, ne vaa che'é gaa nucuaj rá soj manj se vaa qui'yaj nu' rasuun nihárn ei —taj so' a. ⁶ Gaa ne cataj uún so' rihanj — Aj quisij qui'yáa 'unj nu' rasuun nanj á. Né ase vaa letrá A do', ase vaa letrá Z do', vaa 'unj, ne dan me se sij nicun' asij rque mej, ne veé 'unj canicun' nu' cavii nu' ca'anj nanj adonj. Ne rihaan síi nacog na me se rque 'unj na co'o so', ne gaa i'na' so' nu' cavii nu' ca'anj, qui'yaj na yo' ei. Né dan me se co'o uún so' na, ne se ca'néj 'unj a doj sa'anj man so' a ma'. ⁷ Né síi 'yaj canaán ro', me se guun so' síi nacaj cunudanj rasuun si'yáá 'unj, ne 'unj ro', me se guun Diose taj ya'anj man nij so', ne nij so' ro', guun ta'núj ne'ej adonj. ⁸ Tzaj ne xá' nij síi cunáñ rihaan sayuun do', nij síi ne noco' raan manj do', nij síi 'yaj se chi'ii do', nij síi ticavi' tuvi' do', nij síi 'yaj chi'ii gá chanq do', nij síi chruun do', nij síi na'lvíj rihaan ya'anj acój yuvii do', taran' nij síi ne do', me se vaa rej cacaa nij so' rihaan ya'an, ne rej acaa ndo'o yo'óó azufré me yo' ei. Yo' me rej cavi' uún nij so' nu' cavii nu' ca'anj nanj chuguaj —taj síi taj rihaan chruun xlá sa' yo' a.

Nana nihárn taj xna'anj che'é chuman' Jerusalén naca a

⁹ Gaa ne ca'na' yo' o' tuvi' chij nij se-mozó Diose síi nacaj chij nij co'oo araa ndaa ayanj ma'an chij nij sayuun a. Gaa ne cataj so' rihanj a:

—Cuya' so' nihárn, ne tiháán 'unj chanq xcaj matzinj le'ej man rihaan so' a —taj so' rihanj a.

¹⁰ Gaa ne dan me se ca'anj nacaj so' nimanj raa quij xcaan, gaa ne tiháán so' chuman' guee cu'naj Jerusalén rihanj, ne cavii chuman' yo' rej xta' rej ne Diose, ne nanij yo' rihaan yo'óó a. ¹¹ Né chuman' yo' ro', me se ma'an ta'am Diose me 'yaj chuguun cunudanj chuman' yo' nanj adonj. Ne chuguun yo' ndaa vaa chuguun yahij chuguun tu'vee ndo'o a. Dan me se ase vaa yahij jaspe vaa yo', chuguun ndo'o yo' a. ¹² Dan me se nicun' 'o chingá chraan xij xcaan nu' anicaj tu'va chuman' yo', ne taj chuvij ta'yaa tu'va chingá yo', ne nicun' se-mozó Diose tu'va 'o 'o ta'yaa yo' a. Ne né se-chuvii chuvij nij x'ne' nij yuvii israelita rihaan chuvij nij ta'yaa yo' a. ¹³ Dan me se rej síj güüi rihaan chingá chraan ro', táa va'nuj nij ta'yaa, ne rej norte rihaan chingá ro', táa ya'núj nij ta'yaa, ne rej sur rihaan

chingá chraan ro', táá ya'núj níj ta'yaa, né rej ata' güü rihaan chingá chraan ro', táá ya'núj níj ta'yaa yo' a.¹⁴ Ne vaa chuvij yuvej xíj naj tacóó che'é chingá chraan yo', né rihaan chuvij níj yuvej yo' ro', nó se-chuvij chuvij níj apóstol cune' matzinj le'ej man nata'l se-nana so' rihaan yuvij a.

¹⁵ Ne se-mozó Diose síi ca'mai ga'unj ro', nicaj so' 'o vará aga' oró míi, che'é rej xcaj ta'nga' so' chuman' do', níj ta'yaa do', nu' chingá do' a. ¹⁶ Ne dan me se cuyaan vaa rej xcaan gá rej caxra' man chuman' yo' a. Gaa ne xcaj ta'nga' so' chuman' yo', né vij míj táá yavíj científ kilómetro vaa chuman' yo' rej xcaan do', rej caxra' do', rej xta' uún do' a. Dan me se cuyaan vaa rej xcaan do', rej caxra' do', rej xta' do', man chuman' yo' a. ¹⁷ Gaa ne dan me se xcaj ta'nga' so' rej xcaan xta' chingá yo', né va'núj chihaa ca'anj metró taj doj vaa chraan chingá yo' xta' a. Dan me se ase vaa xcaj ta'nga' yuvij rasuun ro', danj vaa xcaj ta'nga' se-mozó Diose yo' nu' chingá yo' a. ¹⁸ Ne inanj yahij jaspe me nu' chraan yo', né inanj aga' oró míi sa' me nu' chuman' yo', né ase vaa vidrió ro', danj vaa nu' aga' oró míi sa' yo' a. ¹⁹ Ne canó me a' yahij chuguun tu'vee ndo' ro', nó rihaan tacóó chuman' yo' a. Dan me se yo' o yuvej xíj naj tacóó chraan ro', me yahij jaspe, né yo' o yuvej ro', me yahij zafiro, né yo' o yuvej ro', me yahij ágata, né yo' o yuvej ro', me yahij esmeralda a. ²⁰ Ne yo' o yuvej ro' me yahij ónica, né yo' o yuvej ro', me yahij cornalina, né yo' o yuvej ro', me yahij crisólito, né yo' o yuvej ro', me yahij berilo, né yo' o yuvej ro', me yahij topacio, né yo' o yuvej ro', me yahij crisopraso, né yo' o yuvej ro', me yahij jacinto, né yo' o yuvej ro', me yahij amatista a. Ne nu' níj yahij yo' ro', nó rihaan 'o' níj yuvej xíj naj tacóó chingá chuman' yo' a. ²¹ Ne chuvij níj ta'yaa taj rej atúj yuvij rque chuman' ro', me rmii perlá nana nana a. Dan me se orún' rmii perlá yo' me 'o' níj ta'yaa a. Ne inanj aga' oró míi sa' me nu' níj callé taj rque chuman' yo', né ase vaa raan vidrió ro', vaa nu' aga' oró míi yo' a.

²² Ne nuví' nuví' nocoo quene'én 'unj rque chuman' yo' ma'. 'O se ma'an Diose síi 'nij ra'a man ní' síi uun nucuaj qui'yaj cunudanj ga'man matzinj le'ej me roj síi guun nuví' rque chuman' yo' nana adonj. ²³ Ne ne achiin güü do', yavii do', chuguun rihaan chuman' yo' a ma'. 'O se ma'an Diose chuguun rihaan chuman' yo', né ma'an matzinj le'ej yo' guun aga' chuguun rque nu' chuman' yo' nana chuguanj. ²⁴ Ne cunudanj níj yuvij man rihaan chumij, curuví' ni'yaj níj so' cacheé níj so', qui'yaj ma'an chuman' yo' a. Ne níj síi nicaj suun rey ro', me se nicaj níj so' nu' si'yaj níj so' rasuun sa', 'na' níj so' rque chuman' yo' a. ²⁵ 'O se inanj rej ranga' gaa yo', né daj chihaa

míj se caráán níi ta'yaa taj tu'va chuman' yo' ma'. 'O se taj vaj rej níj chuman' yo' ma'.

²⁶ Ne nu' rasuun sa' nicaj cunudanj níj yuvij man rihaan chumij me se ca'anj nicaj níi nu' rasuun sa' yo' rque chuman' yo' a. ²⁷ Tzaj ne taj vaj a doj se chí'li catuú rque chuman' yo' ma'. 'O se síi 'yaj se chí'li do', síi a'mii ne do', se catúj níj so' daj chihaa míj rque chuman' yo' a man adonj. Tzaj ne grún' níj síi no se-chuvij rihaan danj matzinj le'ej yanj libró no se-chuvij níj síi gaa i'na' ga Diose nu' cavii nu' ca'anj ro', grún' níj so' me níj síi catuú rque chuman' yo' nana adonj.

22

¹ Gaa ne tihaan se-mozó Diose yo' 'o chráá rihanj, né chráá nuu na 'yaj vaa i'na' yuvij ga Diose nu' cavii nu' ca'anj me chráá yo' a.

Né ndaa chuguun raan ma'an chráá yo' a. Né chráá yo' ro', me avii tacóó chruun xlá sa' xrúún Diose do', xrúún matzinj le'ej do' a.

² Ne tanuú callé nocoo taj rque chuman' yo' nicun' chruun 'yaj vaa i'na' yuvij ga Diose nu' cavii nu' ca'anj a. Dan me se nu' nihá tu'va chráá yo' nicun' chruun yo' a. Né vaa chuvij chruj rii chruun yo', né dan me se ino vaa chruj rii chruun yo' 'o 'o yavii, né dan me se cunu' yo' máñ chruj raá chruun yo' a.

Né coj man ra'a chruun yo' ro', 'yaj nahuun sa' cunudanj níj yuvij man rihaan chumij a.

³ Ne taj vaj a doj rasuun chree man yo' a ma'. Ne chruun xlá sa' xrúún Diose do', xrúún matzinj le'ej do', nicun' chuman' yo', né yo' me rej man níj síi 'yaj suun rihaan so' a.

⁴ Ne rihaan ya quene'en níj so' rihaan ma'an ya Diose, né quino se-chuvij Diose caan rihaan níj so', ⁵ ne taj vaj rej níj quene'en níj so' rej yo' a ma'. Né se cachíi aga' chuguun do', naán güü do', rihaan níj so' a ma'. 'O se ma'an Diose síi 'nij ra'a man ní' chuguun rihaan níj so', né dan me se guun chij níj so' nu' cavii nu' ca'anj ga Diose nana chuguanj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa nichrun' ca'na' uún Jesucristó a

⁶ Gaa ne cataj uún se-mozó Diose yo' rihanj a:

—Vaa che'é gaa nucuaj rá so' man nana ya nihánj ei. Né Diose síi 'nij ra'a man ní' síi uun chij nimán níj síi nata' se-nana so' ro', ca'néé so' man se-mozó so' rihaan níj síi 'yaj suun rihaan so', che'é rej tihaan se-mozó so' rihaan níj so' rasuun nichrun' guun adonj —taj se-mozó Diose yo' rihanj a.

⁷ Dan me se:

—Nichrun' cuchij rihaan soj ei —taj Jesucristó rihaan níj a.

Dan me se cavii sa' síi uno nu' nana no rihaan yanj nihánj nana taj xna'anj daj guun rej rihaan níj a. ⁸ 'Unj sij cu'naj Juan ro', me síi cuno nu' nana nihánj, né 'unj me síi quene'en nu' rasuun nihánj a. Dan me se

gaa quisij cunó 'unj do', quene'én 'unj do', gaa ne canicun' ruj 'unj na'vij 'unj rihaan se-mozó Diose síi tihaan nu' rasuun nihánj rihanj a. ⁹Tzaj né cataj so' rihanj a:

—Sé qui'yáá so' dñaj ma'. 'Q se síi 'yaj suun rihaan Diose ga so' do', ga taran' njí tinúú so' njí síi nata' se-nana Diose síi 'yaj nu' nanaq no rihaan yanj nihánj do', mej nanaq adonj. Rihaan grún' Diose na'vij so' á —taj so'rihanj a. ¹⁰'Q se cataj uún so'— Se caráán yuvé so' se-nana Diose nanaq taj xna'anj daj guun rej rihaan ní' nu' nanaq no rihaan yanj nihánj ma'. 'Q se nichrun' quisij güüi guun nu' njí rasuun nihánj nanaq adonj. ¹¹Che'é dan njí síi 'yaj cacun' ro', yo'o qui'yaj njí so' cacun', né síi chí'íi nimán ro', yo'o gaa chí'íi nimán so' á. Né síi vaa nicá nimán, tzaj ne yo'o naqui'yaj sa' so' nimán so', né síi vaa sa' rihaan Diose ro', yo'o gaa sa' so' rihaan Diose á —taj se-mozó Diose yo' a.

¹²Dan me se Jesucristó taj:

—Nichrun' cuchij rihaan soj ei. Né nicaj 'unj se naru'vee 'unj rihaan soj chuguanj. Dan me se naru'vee rihaan 'o' soj ndaa vaa rasuun qui'yaj 'o' soj adonj. ¹³Dan me se ase vaa letrá A do', ase vaa letrá Z do', vaa 'unj a. Dan me se 'unj ro', me síi taj yaan rihaan cunudanj, né veé 'unj me síi noco' xcó cunudanj a. Né veé 'unj me síi nicun' asij gaa guun chumij, né veé 'unj ro', me síi canicun' nu' cavii nu' ca'anj a.

¹⁴"Cavii sa' uxrá njí síi na'nú' sagan' ne navij cacun' atá so' a. 'Q se cung xcuún njí so' ch'a njí so' chruj man raq chruun 'yaj gaa i'ná' yuvíi ga Diose nu' cavii nu' ca'anj, ne catuú njí so' ta'yaat taj tu'va chuman' yo' a. ¹⁵Tzaj né xa' njí síi 'yaj ndaa vaa 'yaj chuvee, tzaj né xe' ro', quinaj njí so' do', njí síi chruun do', njí síi 'yaj se chí'íi ga chaná do', njí síi ticavi' man tuvi' do', njí síi na'vij rihaan ya'anj cacój yuvíi do', njí síi niha' rá ca'muii nanaq né do' a.

¹⁶""Q se 'unj Jesucristó ro', me se ca'néé 'unj se-mozó 'unj cuchi' so' rihaan njí soj

nata' so' nanaq nihánj rihaan soj, che'é rej ca'anj soj cataj xna'anj soj nanaq nihánj rihaan cunudanj njí síi amán rá ni'yaj manj ne 'o 'o chuman' adonj. 'Unj ro', me ta'níi ta'nij síi 'no síi cu'naj David, né nocg' xna'anj tuvi' so' gaj ei. Né ase vaa yati' xta'ngaa avii nichrun' rá rangá' ro', vaa 'unj rihaan chumij adonj —taj Jesucristó a.

¹⁷Né dan me se Nimán Diose do', chana guun nicá Jesucristó do', taj roj so': "Cuva' so' ei", taj roj so' a. Né síi uno nanaq nihánj ro', cataj so': "Cuva' so' á", cataj so' rihaan tuvi' so' a.

Né síi nacoq na ro', ca'na' so', né co'o so' na 'yaj vaa i'ná' yuvíi ga Diose nu' cavii nu' ca'anj, sese me rá so' a. Sese naru'vee so' a 'ó cha'aa che'é na yo' ma'. 'Q se co'o yun so' na yo' nanaq adonj.

¹⁸Dan me se 'unj ro', me síi nata' nu' nanaq no rihaan yanj nihánj rihaan njí soj, né nanaq taj xna'anj daj guun rej rihaan ní' me nanaq nihánj chuguanj. Né sese nuta' yo'o so' doj yo'o nanaq uún rihaan yanj nihánj, né quiran' so' nu' sayuun taj xna'anj yanj nihánj, qui'yaj Diose adonj. ¹⁹Né sese tirí' yo'o so' ta'aj njí nanaq no rihaan yanj nihánj nanaq taj xna'anj daj guun rej rihaan ní', gaa ne daj chihqa míj séchá so' chruj man raq chruun 'yaj gaa i'ná' yuvíi ga Diose nu' cavii nu' ca'anj ndaa vaa taj xna'anj yanj nihánj, qui'yaj Diose ma'. Né se cayáán so' chuman' güee, ndaa vaa taj xna'anj yanj nihánj, qui'yaj Diose ma'.

²⁰Dan me se Jesucristó síi nata' ya nanaq nihánj me se taj so', né:

—Ra'yanj cuchij rihaan soj ei —taj so' rihaan njí a.

"Veé danj gaa ya ei. Cuva' so' Jesucristó, cuva' so' sij 'nú' ra'a man núj á", taj njí rihaan Jesucristó adonj.

²¹Dan me se me rá 'unj qui'yaj ndo'o Jesucristó sij 'nú' ra'a man njí se luj che'é njí soj nanaq ei. Veé dñaj gaa ya ei.